ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΡΙΑΡΑ

ΛΕΞΙΚΟ

ΤΗΣ
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

1100-1669

ΤΟΜΟΣ ΙΔ'

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1997

ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Καραναστάσης Τάσος	(από Ιαν. 1980)
Ζέρβου Ελένη[1]	(από Δεκ. 1994)
*Πασσαλής Χαράλαμπος[2]	(» » 1992)
*Κυριαζής Δώρης	(έως Αύγ. 1996 και από Οκτ. 1997)
*Οικονόμου Κωνσταντίνος	(» » »)
*Μυτούλα Αικατερίνη	(» Ιούν. 1996)
*Ζανέκα Στεργιανή	(» » »)

ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ
(άλλοι πριν από το 13. τόμο, άλλοι ύστερα απ' αυτόν)

Καραγιάννη Κυριακή	(έως Φεβρ. 1996)
Αδαμίδου Δήμητρα	(έως Σεπτ. 1994)
Μανταλή Βασιλική	(έως Ιούν. 1994)
Βαλδραμίδου Αθηνά	(έως Απρ. 1994)
*Καπλάνης Αναστάσιος	(Μάιος 1994 - Σεπτ. 1997)
*Τσεντικόπουλος Νικόλαος	(Μάιος 1994 - Μάρτ. 1996)
*Μαυρομματίδου Πηνελόπη	(Ιούν. 1996 - Αύγ. 1997)
*Χατζημαυρουδή Ελένη	(Απρ. - Νοέμβρ. 1994)

1. Είχε και παλαιότερα συνεργαστεί στο Λεξικό.

2. Ο αστερίσκος δηλώνει ότι ο αναφερόμενος συνεργάτης εργάστηκε στην αρχή ως βοηθός και αργότερα ανέλαβε σύνταξη άρθρων.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

«...τα δημοτικά κείμενα ... που, μολονότι φαίνονται στοιχειώδη, θα χρειάζονται, όσο περνά ο καιρός, ολοένα και περισσότερη καλλιέργεια για να δεχτούμε τη διδαχή τους»

Γ. Σεφέρης

Εδώ και αρκετά χρόνια έχω πειστεί ότι δε θα ευτυχήσω να ολοκληρώσω το Λεξικό μου, που το ξεκίνημά του ως πρόγραμμα το 1956 έδινε μία σημαντική, νομίζω, κατεύθυνση στην επιστημονική μου δραστηριότητα. Η σύλληψη ενός τέτοιου λεξικού ερχόταν να συνταιριάσει τα ενδιαφέροντά μου για τη νέα ελληνική λογοτεχνία με εκείνα των μεσαιωνικών γραμμάτων, που ερχόμουν από το 1950 να τα υπηρετήσω με την εκλογή μου ως καθηγητή της μεσαιωνικής ελληνικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Ένα τέτοιο λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας υπηρετούσε συνάμα την πίστη μου στο δημοτικισμό και τη γνήσια νέα ελληνική γλώσσα κατά τον καλύτερο μάλιστα τρόπο. Το έργο αυτό, ασχέτως με την άλλη προσφορά του, θα πλαισίωνε και θα στήριζε τις ερευνητικές μου προσπάθειες στο χώρο της μεσαιωνικής δημώδους γραμματείας, ιδίως των τελευταίων βυζαντινών αιώνων και των πρώτων μετά την Άλωση.

Καθώς ακόμη και αργότερα δεν ήμουν βέβαιος ότι θα μπορούσα να συνεχίσω απρόσκοπτα το αρχινισμένο έργο και καθώς είχε ήδη από το 1992 συμπληρωθεί και ο δωδέκατος τόμος του Λεξικού (στην πραγματικότητα τα δύο τρίτα της όλης λεξικογραφικής συμβολής που ονειρεύτηκα), αποφάσισα να αφιερώσω έναν δέκατο τρίτο τόμο του Λεξικού στη συγκέντρωση σε ενιαίο σύνολο και οριστικότερα ίσως κατηρτισμένης της βιβλιογραφίας που κατά καιρούς είχα χρησιμοποιήσει και καταγράψει στα εισαγωγικά προηγούμενων τόμων του Λεξικού. Στο δέκατο τρίτο αυτόν τόμο έκρινα σκόπιμο, κοντά στη βιβλιογραφία και κοντά σε άλλα στοιχεία που ενδιέφεραν το Λεξικό και την ιστορία του, να περιλάβω και ολοκληρωμένο πίνακα προσθηκών και βελτιώσεων που είχαν κατά καιρούς καταχωριστεί σε προηγούμενους τόμους.

Τη στιγμή αυτή έχω υπόψη μου ότι το πρόσφατα ιδρυμένο στη Θεσσαίκη Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, επιθυμώντας να γνωρίσει σε μεγαλύτερη μακα το Λεξικό μου στους εκπαιδευτικούς λειτουργούς και στο ευρύτερο νό, αποφάσισε να περιλάβει στους προγραμματισμούς του τη συγκρότηση ενούς επιτομής του Λεξικού μου προσιτής και στο ευρύτερο κοινό. Η ευής αυτή για το Λεξικό μου απόφαση, ιδιαίτερα σ' εμένα ευχάριστη, οδήτε σε μια μεταγενέστερη του ίδιου Κέντρου, που αποβλέπει στη συμπλήτη και ολοκλήρωση του Λεξικού μου, όταν έρθει ο κατάλληλος χρόνος. ι την πραγμάτωση της δεύτερης αυτής απόφασης το απαραίτητο υλικό ιό πηγές και βοηθήματα) είναι ήδη συγκεντρωμένο και σε πρωταρχικό]μό ταξινομημένο από την υπηρεσία του Λεξικού μου*.

Με τον τόμο αυτόν ολοκληρώνεται η δημοσίευση των άρθρων του *όμικρον* ενός τμήματος του *πι*. Καθώς μεσολάβησε αρκετό χρονικό διάστημα από κυκλοφόρηση του δωδέκατου τόμου έως τη σημερινή ημέρα που έρχεται φως ένας νεος τόμος του Λεξικού (1992-1997), και κείμενα που ενδιέαν και ενδιαφέρουν το Λεξικό κυκλοφόρησαν (σε πρωταρχικές ή ανανεωες εκδόσεις) και ποικίλα ερευνητικά δημοσιεύματα παρουσιάστηκαν, που φωτίζουν γλωσσικά προβλήματα κειμένων σημαντικά ή δευτερεύοντα. κείμενα και τα δημοσιεύματα αυτά επαυξάνουν σήμερα τη βιβλιογραφία χώρο των ενδιαφερόντων του Λεξικού και πρέπει γι' αυτό να καταγραν (και καταγράφηκαν) στον οικείο χώρο του νέου τόμου. Παράλληλα η οσίευση των κειμένων και των πραγματειών αυτών παρέχει την ευκαιρία υς συντάκτες του Λεξικού να συμπληρώσουν σε ορισμένα σημεία άρθρα ηγούμενων τόμων ή και να προσθέσουν νέα. Το γεγονός αυτό με οδήγησε περιλάβω και στον τόμο τούτο πολλές προσθήκες και βελτιώσεις, χρήσι-, νομίζω, στον ερευνητή των γλωσσικών μας πραγμάτων.

Παρουσιάζοντας τον τόμο αυτόν αισθάνομαι και πάλι την υποχρέωση ευχαριστήσω τα ιδρύματα εκείνα και τις κρατικές εκείνες υπηρεσίες που ησαν να ενισχύσουν τη λεξικογραφική μου προσπάθεια. Εννοώ το υπουρ- εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, που ενίσχυσε το έργο μου στο πλαίσιο του προγράμματος «ανθρωπιστικές επιστήμες» για τη διετία από 1.9. 1995 έως 31.8.1997, καθώς και τη γενική γραμματεία έρευνας και τεχνολογίας του υπουργείου βιομηχανίας, ενέργειας και τεχνολογίας, που μου παρέσχε ενίσχυση για την περίοδο από 1.1.1996 έως 31.12.1997. Ευχαριστώ επίσης το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, που εξακολουθεί πάντα να μου παρέχει τους απαραίτητους για την εργασία μου χώρους· και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, που μονίμως έχει εγγεγραμμένο στον προϋπολογισμό του ποσόν για την ενίσχυση του έργου.

* Αφού δόθηκε στην κυκλοφορία ο δωδέκατος τόμος του Λεξικού, βιβλιοκρισία για ργο δημοσίευσε ο καθηγητής Μιχάλης Μερακλής (περιοδ. «Απόψεις» 7, 1995, 579- Γενική κρίση για το έργο διατύπωσε ο Κώστας Καραποτόσογλου «Κατωιταλικά και ιωνικά δυσεπίλυτα» (Βυζαντ. 11, 1984, σ. 108 και 119). Και ο καθηγητής Π.Δ. τροδημήτρης, Εισαγωγή στη νεοελληνική φιλολογία, 1996, εκδ. Δόμος, 242, εξέτε γνώμη για το έργο και το ρυθμό δημοσίευσής του.

Μετά την κυκλοφόρηση του δέκατου τρίτου τόμου του Λεξικού (Ιανουάριος 1994), εκτός από τον παλαιό συνεργάτη μου πτυχιούχο φιλόλογο Αναστάσιο Καραναστάση, που ευσυνείδητα και αφοσιωμένα από το 1980 προσφέρει στο Λεξικό τις πολύτιμες υπηρεσίες του, εργάστηκαν (και εργάζονται) στην υπηρεσία του Λεξικού οι ακόλουθοι πτυχιούχοι φιλόλογοι 1) Ελένη Ζέρβου (που και παλαιότερα είχε προσφέρει τις υπηρεσίες της στο Λεξικό. βλ. Προλεγόμενα ΙΑ' Τόμου, σελ. ια'), ως συντάκτρια από το Δεκέμβριο του 1994· 2) Χαράλαμπος Πασσαλής από το Δεκέμβριο του 1992· 3) Δώρης Κυριαζής, με διακοπή της συνεργασίας του από το Σεπτέμβριο του 1996 έως και το Σεπτέμβριο του 1997· 4) Κωνσταντίνος Οικονόμου από το Μάιο του 1994· 5) Αικατερίνη Μυτούλα και 6) Στεργιανή Ζανέκα (οι δύο τελευταίες από τον Ιούνιο του 1996), όλοι έως και σήμερα (οι πέντε τελευταίοι στην αρχή ως βοηθοί, αργότερα ως συντάκτες). Κατά ορισμένα χρονικά διαστήματα συνέχισαν τη συνεργασία τους, στην αρχή ως βοηθοί, αργότερα ως συντάκτες, οι ακόλουθοι πτυχιούχοι φιλόλογοι: 1) Δήμητρα Αδαμίδου έως το Σεπτέμβριο του 1994· 2) Αθηνά Βαλδραμίδου έως τον Απρίλιο του 1994· 3) Κυριακή Καραγιάννη έως το Φεβρουάριο του 1996· 4) Αναστάσιος Καπλάνης από το Μάιο του 1994 έως το Σεπτέμβριο του 1997· 5) Ελένη Χατζημαυρουδή από τον Απρίλιο του 1994 έως το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου· 6) Νικόλαος Τσεντικόπουλος από το Μάιο του 1994 έως το Μάρτιο του 1996· 7) Πηνελόπη Μαυρομματίδου από τον Ιούνιο του 1996 έως τον Αύγουστο του 1997. Ως απεσπασμένη στο Λεξικό εκπαιδευτική λειτουργός ανανέωσε τη συνεργασία της η πτυχιούχος φιλόλογος Βασιλική Μανταλή από το Δεκέμβριο του 1992 έως τον Ιούνιο του 1994. Εθελοντικώς προσέφερε τις υπηρεσίες της στο Λεξικό μου κατά τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο, Μάιο και Ιούνιο του 1995 η παλαιά αγαπητή μου μαθήτρια καθηγήτρια στη μέση εκπαίδευση Μερόπη Δερβισοπούλου-Τάνη. Σε όλους αυτούς τους αγαπητούς συνεργάτες μου εκφράζω τις θερμές μου ευχαριστίες για την ευσυνείδητη και αφοσιωμένη συνεργασία τους στο Λεξικό και για τη θετική προσφορά τους στο έργο.

Ευχαριστώ τέλος την κ. Σταματία Κολιαδήμου, εκπαιδευτικό απεσπασμένη στο Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης,

α την προσφορά της στην υπηρεσία του Λεξικού μου φωτοτυπίας της βενε-
κής έκδοσης (1477) του «Fiore de virtù» και της βενετικής έκδοσης (1529)
υ «Άνθους των χαρίτων».

Παλαιότερους και τωρινούς συνεργάτες του Λεξικού σκέφτηκα να καλέ-
ο σε κοινή συγκέντρωση στα γραφεία του Λεξικού το περασμένο φθινόπωρο
5 Νοεμβρίου 1996) για να εορτάσομε από κοινού τη συμπλήρωση σαράντα
όκληρων χρόνων (1956-1996) από τότε που πήρα την τολμηρή απόφαση
συγκροτήσω Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας
100-1669). Όσους από τους παλαιότερους συνεργάτες μου βρίσκονταν
η Θεσσαλονίκη είχα τη χαρά να τους ξαναδώ στα γραφεία μας ύστερα από
λλά χρόνια. Κατά τον ευφρόσυνο αυτόν εορτασμό ακούστηκε επίκαιρη
οσλαλιά του υπεύθυνου του Λεξικού, που έδωσε εικόνα των δραστηριοτή-
ν, των προσπαθειών που καταβλήθηκαν από όλους για το έργο, καθώς και
ν δυσκολιών που κατά καιρούς αντιμετωπίστηκαν, αλλά και των ενισχύ-
ων —ηθικών και υλικών— που κατά καιρούς είχαμε τη χαρά να δεχτούμε
ό ιδρύματα και κρατικές υπηρεσίες. Αισθάνθηκε ακόμη ο υπεύθυνος του
ξικού την υποχρέωση να αναφέρει πόσο μεγάλη είναι η οφειλή του στην
λύτιμη σύντροφο του βίου του, την Αικατερίνη Στριφτού-Κριαρά, για την
ική της συμπαράσταση καθ' όλα τα χρόνια των προσπαθειών του για το
ξικό. Κατά τη συγκέντρωση —όπως ήταν φυσικό— ακούστηκαν αναφορές
λλών από τους συνεργάτες σε γεγονότα που «έζησαν» κατά την εποχή
ς συνεργασίας τους στο Λεξικό.

Παραδίδοντας σήμερα στη δημοσιότητα και τον τόμο αυτόν του Λεξι-
ύ εύχομαι και πάλι το έργο μου να βρει εν καιρώ τους φιλότιμους και φιλό-
νους συνεχιστές του ώστε να ολοκληρωθεί μια προσπάθεια που δεν ήταν
νατόν οι ποικίλες δυσμενείς συγκυρίες να βοηθήσουν την ολοκλήρωσή της.
νοώ όχι μόνο τα πενιχρά μέσα (υλικά και άλλα), με τα οποία εργαζόμαστε
είς στην Ελλάδα, αλλά και ατυχήματα που γνώρισα απολυόμενος κατά τα
όνια της χούντας, τον Ιανουάριο του 1968 (πριν από τριάντα σχεδόν χρό-
ι). Παρά ταύτα μπόρεσα και συνέχισα την επιστημονική μου προσπάθεια
στε σήμερα να συμπληρώνω θητεία στο επιστημονικό έργο εξήντα έξι χρό-
ν (1932-1997).

Φθινόπωρο 1997 — Ε. ΚΡ.

*Το κείμενο της ομιλίας μου δημοσιεύεται στον τόμο: Εμμ. Κριαράς, Θητεία στη
όσσα, Εκδόσεις Γκοβόστης, Αθήνα 1998.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εδώ καταχωρίζονται τα βιβλιογραφικά στοιχεία δημοσιευμάτων (εκδόσεων κειμένων και πραγματειών, λεξικών και γλωσσαρίων, περιοδικών, πρακτικών συνεδρίων και αφιερωμάτων) που είδαν το φως μετά τη δημοσίευση του δωδέκατου τόμου του Λεξικού ή που δεν είχαν παλαιότερα βιβλιογραφηθεί. Τα δημοσιεύματα αυτά στην αρίθμησή τους συνεχίζουν το τελευταίο αριθμημένο δημοσίευμα της βιβλιογραφίας του δωδέκατου τόμου του Λεξικού. Δεν αριθμούνται τα λεξικά και τα γλωσσάρια, τα περιοδικά και τα πρακτικά συνεδρίων, καθώς και τα αφιερώματα σε ερευνητές.

Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

α') επώνυμων

3649. Αιτωλός Γεώργιος. Αισώπου μύθοι, επιμέλεια: Γ. Μ. Παράσογλου (Ανδρόνικος Νούκιος - Γεώργιος Αιτωλός, Αισώπου μύθοι [Εστία. Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1993).

3650. Αναστασίου, Λόγος εγκωμιαστικός, ήτοι βίος και πολιτεία του εν αγίοις πατρός ημών Βησσαρίωνος, αρχιεπισκόπου Λαρίσσης του θαυματουργού, μεταφρασθείς εις κοινήν διάλεκτον παρά Αναστασίου (Δ. Ζ. Σοφιανός, Ο Άγιος Βησσαρίων, μητροπολίτης Λαρίσης (1527-1540) και κτίτορας της Μονής Δουσίκου-Ανέκδοτα αγιολογικά και άλλα κείμενα (πίν. Α'-ΛΒ'), Μεσ. Ν. Ελλ. 4, 1992, 270-82).

3651. Βενετζάς Νικηφόρος. Ο Ν. Β. μεταφράζει το Βαρλαάμ και Ιωάσαφ του Δαμασκηνού (εκδίδει η Ισαβέλλα Ον. Τσαβαρή) [Δήμος Ηρακλείου. Βικελαία Βιβλιοθήκη], Ηράκλειο 1992.

3652. Ζυγομαλάς. Théodose Zygomalas, Paraphrase de la Synopsis minor. Stavros Pezentidis [Forschungen zur byzantinischen Rechtsgeschichte. Athener Reihe herausgegeben von Spyros Troianos], Αθήνα 1994.

3653. Ευθύμιος ιερομόναχος. Χρονικό του Γαλαξειδίου, επιμέλεια εκδόσεως: Ηλίας Αναγνωστάκης. Εικονογράφηση: Σπύρος Καρδαμάκης [Εκδόσεις Ακρίτας], Αθήνα 1985.

3654. Κατσαΐτης Πέτρος. Ιφιγένεια [εν Ληξουρίω], επιμέλεια: πύρος Α. Ευαγγελάτος [Εστία. Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1995.

3655. Κορνάρος Βιτσέντζος. Ερωτόκριτος, κριτική έκ-ση, εισαγωγή, σημειώσεις, γλωσσάριο: Στυλιανός Αλεξίου [Ερμής. Φιλο-γική Βιβλιοθήκη, 3], Αθήνα [3]1994.

3656. Μαλιασσηνός Νείλος. Ενύπνιο. Μ. Λουκάκη, Το ενύ-ιο του μοναχού Νείλου Μαλιασσηνού και η μονή Θεοτόκου Μακρινιτίσ-ης Οξείας Επισκέψεως (Ελλην. 44, 1994, 341-56).

3657. Μάξιμος. Ανέκδοτη ακολουθία του αγίου Νικολάου της Βου-ίνης (Δ. Σοφιανός, Ο άγιος Νικόλαος ο Νέος της Βουναίνης (Ι' αι.). Συμ-ιηρωματικά στοιχεία, ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα Μαξίμου (1620) κ.ά. Ιεσ. Ν. Ελλ. 2, 1986, 111-36).

3658. Μάξιμος. Ανέκδοτο συναξάριο του αγίου Νικολάου της Βου-ίνης σε δημώδη γλώσσα (Δ. Σοφιανός, Ο άγιος Νικόλαος ο Νέος της Βου-ίνης (Ι' αι.). Συμπληρωματικά στοιχεία, ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα αξίμου (1620) κ.ά. (Μεσ. Ν. Ελλ. 2, 1986, 137-146).

3658α. Μπουνιαλής Τζάνε Εμμανουήλ. 1. Εις έπαι-ν του εκλαμπροτάτου και υπερτάτου κυρού Ανδρέου Κορνάρου, του ποτέ νεράλε Κρήτης. 2. Εις την ευαγγελισθείσαν υπέραγνον Θεοτόκον (Μαρία έττα, Θησαυρ. 22, 1992, 269-285).

3659. Μπουνιαλής Τζάνε Μαρίνος ο Ρεθυμναίος. Ο Κρη-ιός Πόλεμος (1645-1669), επιμέλεια: Στυλιανός Αλεξίου - Μάρθα Απο-ίτη [Εκδόσεις Στιγμή], Αθήνα 1995.

3660. Μπουνιαλής Τζάνε Μαρίνος. Φιλονικία του Χάν-κος και του Ρεθέμνου (Α. Ξηρουχάκης, Ο Κρητικός Πόλεμος, 1645-1669 συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Τζάνε, ργέστη 1908, σελ. 582-89).

Νούκιος Ανδρόνικος, βλ. Αιτωλός Γ.

3661. Ντελλαπόρτας Λεονάρδος. Ποιήματα (1403/1411). κδοση κριτική. Εισαγωγή, σχόλια και ευρετήρια: Μ. Ι. Μανούσακας [Ακα-μία Αθηνών. Κέντρον Ερεύνης του μεσαιωνικού και νέου ελληνισμού], ήνα 1995.

3662. Ολόκαλος Ιωάννης, νοτάριος Ιεράπετρας. Κατάστιχο (1496-1543), έκδοση: Γιάννης Κ. Μαυρομάτης [Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου - Ελληνολατινική Ανατολή, 1], Βενετία 1994.

3663. Σούτσος Γεώργιος. Αλεξανδροβόδας ο ασυνείδητος. Κωμωδία συντεθείσα εν έτει ,αψπε' 1785. Σχολιασμένη έκδοση και συνοδευτική μελέτη: «Φαναριώτικη κοινωνία και σάτιρα»: Δημήτρης Σπάθης [Κέδρος], <Αθήνα> 1995.

3664. Φιλόπονος Λεόντιος Ευστράτιος. Επιστολή τω αιδεσιμωτάτω και ηγαπημένω μοι εν ιερομονάχοις κυρίω Νεοφύτω πρωτοπαπά Πελεντρίων (Alexandra Wassiliou, Griechisch-abendländische Beziehungen im 16. Jahrhundert, Ελλην. 45, 1995, 67).

3665. Χίκας Ναθαναήλ. Εις την επάνοδον του λειψάνου του Φιλαδελφείας Γαβριήλ. Μονωδία (Ν. Μ. Παναγιωτάκης, Μνημ. Αντωνιάδη, 265-75).

β') ανώνυμων

3666. Αγία Σοφία Κωνσταντινούπολης. Die Erzählung über den Bau der Hagia Sophia in Konstantinopel. Kritische Edition mehrerer Versionen von Evangelia Vitti [Verlag Adolf M. Hakkert], 'Αμστερνταμ 1986.

3667. 'Ανθος των Χαρίτων — Φιορ δε Βερτού. Η κυπριακή παραλλαγή, εισαγωγή - επιμέλεια: Ελένη Κακουλίδη-Πάνου, Κομνηνή Δ. Πηδώνια [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, XVI], Λευκωσία 1994.

3667α. 'Ανθος των Χαρίτων, Βενετία 1529.

Απόκοπος, βλ. Ριμάδα Απολλωνίου.

3668. Βησσαρίωνος Λαρίσσης Διαθήκης Παράφραση. (Δ. Σοφιανός, Ανέκδοτη παράφραση σε δημώδη γλώσσα της τρίτης διαθήκης (έτους 1534/35) του αγίου Βησσαρίωνος, Μεσ. Ν. Ελλ. 4, 1992, 231-241).

3669. Γαδάρου, λύκου κι αλουπούς διήγησις ωραία (Cornelia Pochert, Die Reimbildung in der spät- und postbyzantinischen Volksliteratur [Neogr. Med. Aevi IV], Κολωνία 1991).

3670. Διήγηση Αλεξάνδρου (Ps.-Kallisthenes: Zwei mittel-

griechische Prosa - Fassungen der Alexanderromans. Teil II, herausgegeben von Vasilis L. Konstantinopulos [Verlag Anton Hain], Κενιγκστάιν 1983).

Ιστορία της Σωσάννης, βλ. Ριμάδα Απολλωνίου.

3671. Εις τον έρωτα (Ι. Πολέμης, Ελλην. 44, 1994, 359-364).

Θρήνος επί αλώσεως της Πόλεως, βλ. Κατελογάδιν λυπηρόν.

3672. Θυσία του Αβραάμ, κριτική έκδοση: Wim F. Bakker - Arnold van Gemert [Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. Ιδρυτική δωρεά και χρηματοδότηση Παγκρητικής Ενώσεως Αμερικής], Ηράκλειο 1996.

3673. «Κατελογάδιν λυπηρόν»: ο ονομαζόμενος Θρήνος επί αλώσεως της Πόλεως του δήθεν Paris. gr. 1238 [Παλαιογραφικά και Μεταβυζαντινά, Δ'], (Φώτιος Αρ. Δημητρακόπουλος, Δίπτυχα 6, 1994-5, 137-146).

3674. Λίβιστρος και Ροδάμνη. Ένα ακόμη σπάραγμα του μυθιστορήματος Λ. και Ρ.: ο βατικανός κώδικας Barb. gr. 172 (Παναγιώτης Α. Αγαπητός, Ελλην. 43, 1993, 337-359).

3675. Ξόμπλιν. Ελένη Κακουλίδη-Πάνου, Η «λογοτεχνία» της «περιφέρειας». Κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς από την Κύπρο (16ος αι.) (Επετ. Κύπρ. 22, 1996, 265-297· το κείμενο, σελ. 269-281).

3676. Ονόματα πυλών Κωνσταντινουπόλεως (Th. Preger, Studien zur Topographie Konstantinopels, IV. Ein anonymes Verzeichnis der Tore und Inschriften an den Mauern Konstantinopels im 16. Jahrhundert, BZ 21, 1912, 468-471).

3677. Παλαιά και Νέα Διαθήκη (Η), ποίημα προγενέστερο του 17ου αι. (Ν. Μ. Παναγιωτάκης, Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 269-277).

3678. «Περί της ξενιτείας» ποιήματα (Τα), κριτική έκδοση με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο: Γιάννης Κ. Μαυρομάτης [Δήμος Ηρακλείου - Βικελαία Βιβλιοθήκη], Ηράκλειον 1995.

3679. Περί του σεβαστοκράτορος Θωμά (;) (Δ. Ζ. Σοφιανός, Ανέκδοτο ηθικοδιδακτικό στιχούργημα (ΙΓ'/ΙΔ' αι.), Θησαυρ. 26, 1966, 54-67).

3679α. Ο Πόλεμος της Τρωάδος (The War of Troy), κριτική έκδοση με εισαγωγή και πίνακες: Μ. Παπαθωμόπουλος - E. M. Jeffreys. Editio princeps [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 7], Αθήνα 1996.

3680. Ριμάδα Απολλωνίου (Απόκοπος, Απολώνιος (sic), Ιστορία της Σωσάννης. Επιμελητής: Γιώργος Κεχαγιόγλου [Ερμής - Λαϊκά Λογοτεχνικά Έντυπα, 1], Αθήνα 1982).

3681. Φαλλίδος. Θρήνος του Φαλλίδου του πτωχού (Ν. Μ. Παναγιωτάκης, Θησαυρ. 23, 1993, 250-261).

3682. Χρονικό σημείωμα του 1514 (Μ. Ι. Μανούσακας, Η παρουσίαση από τον Ιανό Λάσκαρη των πρώτων μαθητών του Ελληνικού Γυμνασίου της Ρώμης στον πάπα Λέοντα Ι', 15 Φεβρουαρίου 1514, Εραν. 5, 1963, 161-172).

3683. Assises du Royaume de Jérusalem. Textes français et italien, tomes I-II, publiées sur un manuscrit tiré de la Bibliothèque de Saint-Marc de Venise par M. Victor Foucher [Réimpression de l'édition de Rennes, Paris et Leipzig 1839], Γενεύη 1973.

3684. Boccacio G. Teseida (edizione critica per cura di Salvatore Battaglia) [G. C. Sansoni, Editore], Φλωρεντία [1938].

Β' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Καταχωρίζονται εδώ μελέτες που μας έδωσαν συμπληρωματικό ερευνητικό υλικό. Ξεχωριστός πίνακας δημοσιευμάτων που μας έδωσαν έγγραφα χρήσιμα στην έκδοση του Λεξικού δεν καταρτίστηκε. Τα κείμενα αυτά μνημονεύτηκαν στον πίνακα πραγματειών (και όχι κειμένων). Γραμματολογικές μελέτες καταχωρίστηκαν μόνο αν μας έδωσαν άφθονα στοιχεία στενού φιλολογικού χαρακτήρα ή αν περιέλαβαν παρατηρήσεις σχετικές με τη μορφή των κειμένων. Δημοσιεύματα ξένων μελετητών σε ελληνική γλώσσα μνημονεύτηκαν κάτω από το μεταγραμμένο όνομα του ξένου μελετητή. Πάντως προκειμένου για ερευνητές που δημοσιεύουν μελέτες τους σε γλώσσα που δεν είναι μητρική τους έγιναν παραπομπές από τη μία μορφή του ονόματος προς την άλλη.

α') ελληνόγλωσσων

ΑΓΑΠΗΤΟΣ Π.

3685. Η χρονολογική ακολουθία των μυθιστορημάτων «Καλλίμαχος», «Βέλθανδρος» και «Λίβιστρος» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 97-134).

3686. Η αφηγηματική σημασία της ανταλλαγής επιστολών και τραγουδιών στο μυθιστόρημα «Λίβιστρος και Ροδάμνη» (Θησαυρ. 26, 1996, 25-42)

ΑΓΓΕΛΟΜΑΤΗ - ΤΣΟΥΓΚΑΡΑΚΗ Ε.

3687. Οι οικογένειες Λικινίου και Περδικάρη. Μελέτη βιογραφική και γενεαλογική (Μεσ. Ν. Ελλ. 5, 1996, 307-379).

Α·Ι·ΝΤΕΝΑ·Ι·ΕΡ (= EIDENEIER H.)

3687α. Αναζητώντας τις αρχές της νεοελληνικής γραμματείας (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 42-49).

ΑΛΕΞΙΟΥ Μ. (= ALEXIOU MARG.)

3687β. Λογοτεχνία και λαϊκή παράδοση (Λογοτεχνία-κοινωνία στην. Κρήτη 293-336).

ΑΛΕΞΙΟΥ ΣΤ.

3688. Γλωσσικές αποκλίσεις και λογότυποι στον «Ερωτόκριτο» (Παλίμψηστον 12, 1992, 84-92).

3689. Κριτικά στον «Διγενή» (Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού [Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειον 1994, 27-36).

3690. Η ορολογία των περιόδων της λογοτεχνίας μας (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 54-60).

ΑΛΙΣΑΝΔΡΑΤΟΣ Γ.

3691. Μερικές παρατηρήσεις στον «Απόκοπο» του Μπεργαδή (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 205-226).

ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ Ν.

3692. Το γλωσσικό ιδίωμα του Μελενίκου. Επιμέλεια, πρόλογος - εισαγωγή: Ε. Παπαδοπούλου - Χρ. Τζιτζιλή, Θεσσαλονίκη 1989.

ΑΣΩΝΙΤΗΣ ΣΠ.

3693. Τρία κερκυραϊκά νοταριακά έγγραφα των ετών 1398-1458 (Εώα και Εσπέρια 1, 1993, 9-44).

ΒΙΑΓΙΑΚΑΚΟΣ Δ.

3694. Μοναχικός βίος και γλώσσα (ΕΕΒΣ 41, 1974, 243-258).

3695. Συμβολή εις την μελέτην των ναυτικών, εμπορικών και οικονομικών όρων του ελληνικού χώρου (16ος-19ος αι.). Γλωσσικόν Σχεδίασμα [Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, 34], Αθήνα 1990.

3696. Αρχαία ελληνικά εις τας νεοελληνικάς διαλέκτους (Μεσ. Ν. Ελλ. 5, 1996, 223-282).

ΒΑΡΕΛΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ

3696α. Οι μεταφραστικές τύχες του «Μπερτόλδου» και του «Μπερτολδίνου» στον νεοελληνικό χώρο. Η περίπτωση του Κώστα Καιροφύλα (Ελλην. 46, 1996, 83-94).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Π.

3697. Ερμηνευτικές προτάσεις στον «Απόκοπο» του Μπεργαδή (Ελλην. 43, 1993, 125-173).

3697α. Κριτικές παρατηρήσεις στην «Παιδιόφραστο Διήγηση» (Ελλην. 46, 1996, 59-82).

3697β. Ο «Λούκιος ή όνος» του Λουκιανού πηγή της «Φυλλάδας του γαδάρου» (Ελλην. 46, 1996, 147-154).

ΒΙΝΣΕΝΤ (= VINCENT ALFR.)

3698. Στο χωριό του συγγραφέα του «Φορτουνάτου»: μια έρευνα για την ιστορική συνέχεια της κρητικής διαλέκτου (Παλίμψηστον 13, 1993, 172-180).

3699. Η Βλαχιά και οι Βλάχοι στον «Ερωτόκριτο» (Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού [Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειον 1994, 51-92).

3700. «Ολιμπράντος ο Τρομερός» και οι γκιόστρες στη βενετοκρα-
ούμενη Κρήτη (Ροδωνιά. Τιμή στον Μ. Ι. Μανούσακα, Β' 621-632, Ρέ-
θυμνο 1994).

3701-2. Κωμωδία (Λογοτεχνία-κοινωνία στην Κρήτη 125-156).

ΒΛΑΧΑΚΗ ΡΕΝΑ Ι.

3703. Η ιταλική διαθήκη της Έλενας Μουδάτσου (1534) και δεκατέσ-
σερα σχετικά ελληνικά εξοφλητήρια έγγραφα (Παλίμψηστον 13, 1993, 54-
91).

3704. Επιστολή της Πηγής Σβηροπούλας προς το Γαβριήλ Σεβήρο
1596) (Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού [Εταιρία Κρητικών
Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειον 1994, 291-300).

ΒΟΥΡΤΣΗΣ Ι.

3705. Παρατηρήσεις ποιητικής στους «Στίχους περί έρωτος και αγάπης»
Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 340-351).

ΓΑΡΑΝΤΟΥΔΗΣ ΕΥΡ.

3706. Προβλήματα περιγραφής και ανάλυσης πρωτονεοελληνικών 15συλ-
λάβων (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 188-227).

ΓΙΑΚΟΥΜΑΚΗ Ε.

3707. «Ειζμιά-ζιμιό» (ΛΔ 17, 1991, 13-18).

3708. Η τύχη των ιταλικών δανείων στη νεοελληνική. Η «επί τα χείρω»
σημασιολογική τους μετάπτωση (ΛΔ 17, 1991, 71-82).

3709. Βυζαντινή ελληνική και νεοελληνικές διάλεκτοι (Νεοελλην. Δια-
λεκτ. 1, 1994, 82-93).

3710. Βιβλιοκρ. του: Girolamo Caracausi, Lessico greco delle Sicilia
dell'Italia meridionale (ΛΔ 17, 1991, 203-210).

ΔΑΝΕΖΗΣ Γ.

3711. Ο νεοελληνικός «Αίσωπος» του 1644 και οι «Cento favole
orali» του G. M. Verdizzotti (Θησαυρ. 24, 1994, 203-219).

ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ.

3712. Μια εικόνα αστικού πλούτου στο Χάνδακα (1568) (Κρ. Χρ. 30,
1990, 77-102).

3713. Πρόδρομες μορφές νεοελληνικής στιχουργίας σε βυζαντινούς
ύμνους (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 169-187).

3714. Κρητικά προικοσύμφωνα του 16ου αιώνα (Λοιβή εις μνήμην
Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού [Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηρά-
κλειο 1994, 133-158).

3715. Βενετοκρητικά μελετήματα (1971-1994) [Δήμος Ηρακλείου -
Βικελαία Βιβλιοθήκη], Ηράκλειο 1996.

ΖΑΡΙΔΗ Κ.

3716. Ο Κερκυραίος στιχουργός Ιάκωβος Τριβώλης. Στοιχεία από το
Ιστορικό Αρχείο Κερκύρας (1515-1546) (Εώα και Εσπέρια 1, 1993, 145-
189).

3717. Πληροφορίες για τη στοιχειώδη εκπαίδευση στην Κέρκυρα τον
16ο αιώνα (Εώα και Εσπέρια 2, 1994-6, 110-134).

ΗΛΙΟΥΔΗΣ Ι.

3717α. Πρώιμα δημώδη πεζά κείμενα (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 551-
559).

ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Γ.

3718. Κριτικές παρατηρήσεις στον «Διγενή Ακρίτη» του Escorial (Δί-
πτυχα 6, 1994-5, 121-135).

ΙΡΜΣΕΡ (=IRMSCHER J.)

3719. Οι αρχές της νεοελληνικής γραμματικής (Αρχές νεοελλ. λογοτ.
Α' 100-105).

ΚΑΔΑΣ Σ.

3720. Τα σημειώματα των χειρογράφων του Αγίου Όρους (Μονή
Ζωγράφου) (Βυζαντ. 17, 1994, 141-176).

ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ ΣΤ.

3721. Έρευνες για το πρόσωπο και την εποχή του Γεωργίου Χορτάτση
[Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο Κρήτης 1993.

ΚΑΜΠΥΛΗΣ Α.

3722. Κριτική των κειμένων και μετρική (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 309).

ΚΑΡΑΠΟΤΟΣΟΓΛΟΥ Κ.

3723. Ετυμολογικά Ανάλεκτα (ΛΔ 14, 1982, 263-287).

3724. Ανάλεκτα Ετυμολογικά (Λακωνικαί Σπουδαί 11, 1992, 399-412).

3725. Μεσαιωνικά Έτυμα (Μελ. και υπομν. Κύπρ. ΙΙ, 223-297).

3726. Ετυμολογικές παρατηρήσεις σε μεσαιωνικές μεταγενέστερες ονο-
μασίες όπλων: (τζάγγρα, ζάβα, σωσάνιον, σιβύνη, σάρισ(σ)α) (Ελλην. Δια-
λεκτ. 3, 1992-3, 49-59).

3727. Δυσετυμολόγητα της ποντιακής διαλέκτου (ΑΠ 44, 1992-3,
302-326).

3728. Κατωιταλικά και μεσαιωνικά δυσετυμολόγητα. Μέρος πέμπτο (Βυζαντ. 17, 1994, 93-119).

3729. Ετυμολογικές παρατηρήσεις στα κατωιταλικά (Νεοελλην. Διαλεκτ. 1, 1994, 163-180).

3730. Διερευνώντας την ποντιακή διάλεκτο (ΑΠ 46, 1995, 136-152).

ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ Α.

3731. Η Θυσία του Αβραάμ στη μαριουπολίτικη διάλεκτο (Νεοελλην. Διαλεκτ. 1, 1994, 181-193).

ΚΑΤΣΟΥΛΕΑΣ ΣΤ.

3732. Παθήσεις φωνηέντων στο ιδίωμα του Καστελλόριζου (ΛΔ 17, 1991, 19-42).

ΚΑΥΚΑΛΑΣ Μ.

3733. Ετυμολογία και ορθογραφία μερικών κοινοτάτων ιδιωματικών λέξεων (Κρητολογικά Γράμματα 11, 1995, 205-209).

ΚΑΨΩΜΕΝΟΣ Ε.

3734. Από τη μεταβυζαντινή στη νεοελληνική πολιτισμική φάση. Αξιολογικά πρότυπα στα λαϊκότροπα μεταβυζαντινά κείμενα (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 61-73).

ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ Γ.

3735-6. Ο πεζός «Διγενής Ακρίτης»: η παραλλαγή της Άνδρου και το νεοελληνικό γραμματειακό της πλαίσιο (ΕΕΦΣΠΘ, περ. β', τεύχ. Φιλ. 3, 1993, 313-339).

3737. Ειδολογικές και εκδοτικές προτάσεις για τα νεοελληνικά λογοτεχνικά λαϊκά βιβλία (από τις αρχές ως τα τέλη του 18ου αι.) (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 74-99).

ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ Ι. - ΡΟΔΟΛΑΚΗΣ Γ.

3738. Οι πράξεις του νοταρίου Κερκύρας Ιωάννη Χοντρομάτη (1472-1473) (ΕΚΕΙΕΔ 32, 1996, 139-205).

ΚΟΝΤΟΝΑΤΣΙΟΥ Δ.

3739. Η διάλεκτος της Λήμνου. Εθνογλωσσολογική προσέγγιση. Διδακτορική διατριβή [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Επιστημονική Επετηρίδα του τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής. Παράρτημα, αριθμ. 1], Θεσσαλονίκη 1989.

ΚΟΝΤΟΣΟΠΟΥΛΟΣ Ν.

3740. Γλωσσογεωγραφικά. Οι ονομασίες του πτηνού «ινδική όρνις», κν. «γάλλος», στον ελληνικό χώρο (ΛΔ 17, 1991, 5-12).

3741. Διάλεκτοι και ιδιώματα της νέας ελληνικής. Ανανεωμένη έκδοσις, Αθήνα 1994.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ Α. Μ.

3742. Τα αρχαία μέτρα· ελληνικά, ρωμαϊκά, βυζαντινά, μεταβυζαντινά, Θεσσαλονίκη 1996.

ΚΡΕΚΟΥΚΙΑΣ Δ.

3742α. Αρχαϊσμοί στο φυτικό και ζωικό ονοματολόγιο της Λέρου (ΛΔ 17, 1991, 53-59).

3743. Αρχαιοπινή στοιχεία από το αγροτοποιμενικό και αλιευτικό λεξιλόγιο των Κυκλάδων (ΛΔ 17, 1991, 61-69).

ΚΩΣΤΑΚΗΣ Θ.

3744. Παρατηρήσεις στο τσακωνικό λεξιλόγιο (ΛΔ 17, 1991, 43-44).

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ.

3745. Βιβλιοκρ. του: Ulrich Moennig, Zur Überlieferungsgeschichte des mittel-und neugriechischen Alexanderromans και του: U. Moennig, Die spätbyzantinische Rezension *J des Alexanderromans (Μαντατοφ. 39-40, 1995, 182-185).

ΛΑΜΨΙΔΗΣ Ο.

3745α. «Ηθικόν ποίημα» και «Σύνοψις Χρονική» του Κ. Μανασσή (Βυζαντ. 17, 1994, 71-73).

ΛΑΣΙΘΙΩΤΑΚΗΣ Μ.

3746. Παρατηρήσεις στο μοτίβο «ubi sunt» σε πρώιμα δημώδη νεοελληνικά κείμενα (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 438-452).

3747. Πετραρχικά μοτίβα στον «Ερωτόκριτο» (Θησαυρ. 26, 1996, 143-177).

3748. Ο «Ερωτόκριτος» και τα ιταλικά «trattati d'amore» του 16ου αιώνα (Μαντατοφ. 39-40, 1995, 5-39).

ΛΕΝΤΑΡΗ ΤΙΝΑ

3748α. Βιβλιοκρ. του: «Digenes Akrites». New approaches to byzantine heroic poetry. Edited by Roderick Beaton and David Ricks (Μαντατοφ. 39-40, 1995, 171-182).

3748β. Βιβλιοκρ. του: Τραγωδία ονομαζομένη «Ευγένα» του Κυρ Θεοδώ-

ρου Μοντσελέζε, 1646. Παρουσίαση Mario Vitti, φιλολογική επιμέλεια Giuseppe Spadaro (Μαντατοφ. 41, 1996, 152-166).

ΛΙΑΤΑ Ε. Δ.

3749. *Φλωρία δεκατέσσερα στένουν γρόσια σαράντα.* Η κυκλοφορία των νομισμάτων στον βενετοκρατούμενο και τουρκοκρατούμενο ελληνικό χώρο, 15ος-19ος αι. [Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, 58], Αθήνα 1996.

ΛΟΥΤΣΙΑΝΙ (= LUCIANI CR.)

3749. Φιλολογικές παρατηρήσεις στη «Γκιόστρα» των Χανίων του Gian Carlo Persio (Κρ. Χρ. 30, 1990, 119-126).

ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ Μ.

3750. Απηχήσεις του Στέφανου Σαχλίκη στο έργο του Λεονάρδου Ντελλαπόρτα (Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού [Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειον 1994, 187-193).

3751. Απηχήσεις του «Ροδολίνου» του Ιωάννη-Ανδρέα Τρωίλου στον «Κρητικό Πόλεμο» του Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή (Αντίφωνον. Αφιέρωμα στον καθηγητή Ν. Β. Δρανδάκη [Εκδόσεις Π. Πουρναρά], Θεσσαλονίκη 1994, 313-316).

ΜΑΡΚΟΜΙΧΕΛΑΚΗ Α.

3752. Η τέχνη και η τεχνική της ομοιοκαταληξίας στις κωμωδίες του κρητικού θεάτρου (Παλίμψηστον 13, 1993, 181-212).

3753. «Κατσούρμπος» και πρώιμη κρητική λογοτεχνία. Οι «Συμβουλές» του Σαχλίκη και η αντιστροφή τους (Θησαυρ. 26, 1996, 241-254).

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗ-ΚΑΤΣΟΥΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Σ.

3754. Η «Εξαήμερος» του Μιχαήλ Γλυκά: Μια εκλαϊκευτική επιστημονική πραγματεία του 12ου αιώνα (Βυζαντ. 17, 1994, 7-70).

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ Γ.

3755. Σχέσεις του ποιήματος «Περί της ξενιτείας» με άλλα κείμενα (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 330-339).

3756. Κι άλλες ελληνικές διαθήκες μελών της οικογένειας του Ιακώβου Cornaro (Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού [Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειον 1994, 159-176).

ΜΕΝΙΧ (= MOENNIG ULR.)

3757. Ο Μητροφάνης Κριτόπουλος, μεταφραστής δημωδών ελληνικών στίχων (Θησαυρ. 22, 1992, 361-371).

ΜΕΡΑΚΛΗΣ Μ.

3758. Βιβλιοκρ. του: Εμμανουήλ Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας (1100-1669), τόμ. ΙΒ', Θεσσαλονίκη 1993 (Απόψεις 7, 1995, 579-580).

ΜΗΝΑΣ Κ.

3759. Γλωσσικά Δωδεκανήσου (Δωδώνη 6, 1977, 273-306).

3760. Η γλώσσα των δημοσιευμένων μεσαιωνικών ελληνικών εγγράφων της κάτω Ιταλίας και της Σικελίας [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1994.

ΜΠΑΚΕΡ (= BAKKER W.)

3761. Η χασμωδία σε κρητικά κείμενα της ακμής (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 228-247).

3761α. Το πρόβλημα του κριτικού υπομνήματος της «Θυσίας του Αβραάμ» (Prosa y verso en griego medieval. Rapports of the international congress «Neograeca Medii Aevi III», Vitria 1994, 75-87. Editeurs Egea J. M. et Alonso J.), Άμστερνταμ 1996.

3761β. Θρησκευτικό δράμα (Λογοτεχνία-κοινωνία στην Κρήτη, 223-252).

ΜΠΑΚΕΡ - ΧΕΜΕΡΤ (= BAKKER W. - GEMERT v. A.)

3762. Οι διαθήκες του Κρητικού νοταρίου Αντωνίου Γιαλέα (1529-1532) (Κρητολ. 6, 1978, 5-90).

ΜΠΑΝΚΡΟΦΤ-ΜΑΡΚΟΥΣ (= BANCROFT-MARCUS R.)

3762α. Ποιμενικό δράμα και ειδύλλιο (Λογοτεχνία-κοινωνία στην Κρήτη 95-124).

3762β. Ιντερμέδια (Λογοτεχνία-κοινωνία στην Κρήτη 195-222).

ΜΠΑΣΕΑ-ΜΠΕΖΑΝΤΑΚΟΥ ΧΡ.

3763. Η μεταφορά στη λεξικογραφία (ΛΔ 17, 1991, 111-120).

ΜΠΙΤΟΝ (= BEATON R.)

3764. Πτωχοπροδρομικά Γ': Η ηθοποιία του άτακτου μοναχού (Μνήμη Σταμάτη Καρατζά, Θεσσαλονίκη 1990, 101-108).

3764α. Η ερωτική μυθιστορία του ελληνικού μεσαίωνα, μετάφραση: Ν. Τσιρώνη από τη δεύτερη αγγλική αναθεωρημένη και επαυξημένη έκδοση [Ινστιτούτο του βιβλίου - Α. Καρδαμίτσα], Αθήνα 1996 (=μετάφραση του: R. Beaton, The medieval greek romance [Cambridge University Press], 1989).

ΜΠΙΤΟΝ (= BEATON R.) — ΚΙΛΙ (= KELLY J.) — ΛΕΝΤΑΡΗ Τ.

3765. Πίνακας συμφραζομένων του «Διγενή Ακρίτη»· σύνταξη Ε [Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης. Ιδρυτική δωρεά και χρηματοδότηση Παγκρητικής Ενώσεως Αμερικής], Ηράκλειο 1995.

ΜΠΟΓΚΑΣ Ε.

3765α. Τουρκικές λέξεις σε παλιότερα ελληνικά κείμενα, Αθήνα 1958.

ΜΠΟΥΣΜΠΟΥΚΗΣ ΑΝΤ.

3766. Η εξέλιξη του λατινικού Burdus-i και Burdo, -onis σε ρομανικές γλώσσες και νεοελληνικά ιδιώματα (Νεοελλην. Διαλεκτ. 1, 1994, 275-303).

ΜΠΟΜΠΟΥ-ΣΤΑΜΑΤΗ Β.

3767. Στοιχεία για την οικογένεια των Δαμοδών στα Χαβριάτα της Κεφαλονιάς (18ος αιώνας) (Πρακτ. Ε' Παν. Σ., 1989, 443-509).

ΝΙΚΑΣ Κ.

3768. Παρατηρήσεις στο «Πένθος θανάτου» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 467-484).

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Κ.

3769. Τοπωνυμικό της περιοχής Ζαγορίου (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων [Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής «Δωδώνη»: Παράρτημα, αρ. 45], Ιώαννινα 1991).

ΟΛΣΕΝ (= OLSEN B.)

3770. Η νεοελληνική «Θησηίδα» και η προετοιμασία ενός λαϊκού εντύπου (Ελλην. 44, 1994, 123-133).

ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ Ι.

3771. Τουρκικό λεξιλόγιο της νέας ελληνικής, τόμ. Α', Αθήνα 1988. Φιλολογική επιμέλεια Κ. Γ. Κασίνη.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ Ν.

3772. Η «Παλαιά και Νέα Διαθήκη», ποίημα προγενέστερο του 17ου αιώνα (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 242-277).

3773. Οι πρώτες αρχές της δημώδους νεοελληνικής πεζογραφίας (Παλίμψηστον 13, 1993, 213-257).

3774. Θρήνος του Φαλλίδου του Πτωχού (Πίν. Α'-Ε') (Θησαυρ. 23, 1993, 222-289).

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ Μ.

3775. Ο Νίκανδρος Νούκιος και η μετάφραση των «Μύθων» του Αισώπου (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 443-466).

3776. Βιβλιοκρ. του: Ανδρόνικος Νούκιος — Γεώργιος Αιτωλός, «Αισώπου Μύθοι» επιμέλεια: Γ. Μ. Παράσογλου (Μαντατοφ. 39-40, 1995, 192-199).

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΛΟΣ Θ.

3776α. Κυπριακαί παροιμίαι. Γλωσσάριον (Μελ. και υπομν. Κύπρ. ΙΙ, 1992, 135-180).

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤ.

3777. Απελευθερωτικοί αγώνες των Ελλήνων επί Τουρκοκρατίας (συλλογή φροντιστηριακών κειμένων). Τεύχος Α' (1453-1669). Θεσσαλονίκη 1969.

ΠΑΠΑΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ Μ.

3778. Το στέμμα και η έκδοση της «Βελισαριάδας»: μεθοδολογικά προβλήματα της έκδοσης δημωδών κειμένων (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 349-357).

ΠΑΠΑΜΑΝΩΛΗ Λ.

3779. Γλωσσοπλαστικές ευαισθησίες του ροδίτικου λαού (Νεοελλην. Διαλεκτ. 1, 1994, 371-434).

ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ Ν.

3780. Βιβλιοκρ. του: E. Trapp — J. Diethart — G. Fatouros — Astr. Steiner — W. Hörandner, Studien zur byzantinischen Lexikographie (Βυζαντ. 16, 1991, 433-438).

ΠΕΝΤΟΓΑΛΟΣ Γ.

3781. Κεφαλληνιακό παραλλαγμένο απόσπασμα της «Θυσίας του Αβραάμ» (Θησαυρ. 26, 1996, 267-279).

ΠΕΤΤΑ Μ.

3782. Δύο στιχουργήματα του Εμμανουήλ Τζάνε Μπουνιαλή (Θησαυρ. 22, 1992, 258-288).

3783. Άγνωστο βυζαντινό ερωτικό ποίημα του 12ου αιώνα (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 77-88).

ΠΗΔΩΝΙΑ Κ.

3784. Λέξεις «άπαξ» σε έργα της ακμής της κρητικής λογοτεχνίας (16ου-17ου αι.) (Ανακοίνωση στο Ζ' Διεθνές Κρητολ. Συνέδριο, Ρέθυμνο, Αύγουστος 1991).

3785. Η πρώτη έκδοση των ιστορικών ποιημάτων του Σταυρινού και του Ματθαίου Μυρέων (Ανακοίνωση στο Γ' Διεθνές Συνέδριο «Neograeca Medii Aevi», Vitoria, 27, 28, 29 Οκτωβρίου 1994).

ΠΙΕΡΗΣ Μ.

3786. Για μια νέα έκδοση του «Χρονικού του Μαχαιρά»: προβλήματα καταρτισμού ενός νέου κειμένου (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 343-348).

3787. Σταθμοί της κυπριακής λογοτεχνίας (Λεόντιος Μαχαιράς, Βασίλης Μιχαηλίδης, Κώστας Μόντης, Κυριάκος Χαραλαμπίδης [Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Κυπριακή Λογοτεχνία, Ημερίδα 31 Μαΐου 1995, σελ. 9-28, ιδίως 10-12]).

ΠΟΛΕΜΗΣ Ι.

3788. Κριτικές και ερμηνευτικές παρατηρήσεις σε βυζαντινά και μεταβυζαντινά ποιήματα (Ελλην. 44, 1994, 357-67).

ΠΟΛΙΤΗ Μ.

3789. Παρατηρήσεις στον «Λόγο παρηγορητικό περί δυστυχίας και ευτυχίας» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 177-181).

ΠΟΛΙΤΗΣ ΑΛ.

3790. Βιβλιοκρισία του: Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας, επιμέλεια: Ν. Μ. Παναγιωτάκης (Μαντατοφ. 39-40, 1995, 185-192).

ΠΟΛΙΤΗΣ Λ.

3790α. Κατάλογος χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, αρ. 1857-2500 με τη συνεργασία Μαρίας Λ. Πολίτη [Πραγματείαι της Ακαδημίας Αθηνών, τόμ. 54, Γραφείον δημοσιευμάτων της Ακαδημίας Αθηνών], Αθήνα 1991.

ΠΟΥΧΝΕΡ (= PUCHNER W.)

3791. Οι τύχες των δραματικών έργων του κρητικού θεάτρου (Κρ. Χρ. 30, 1990, 103-118).

3792. Λόγια και λαϊκά στοιχεία στην κυκλαδική δραματουργία της Αντιμεταρρύθμισης (Θησαυρ. 26, 1996, 317-329).

3792α. Τραγωδία (Λογοτεχνία-κοινωνία στην Κρήτη 157-194).

ΡΟΔΟΛΑΚΗΣ Γ. — ΠΑΠΑΡΡΗΓΑ — ΑΡΤΕΜΙΑΔΗ Λ.

3793. Οι πράξεις του νοταρίου Αγίου Ματθαίου Κερκύρας Πέτρου Βαραόγκα (1451-1545) (ΕΚΕΙΕΔ 32, 1996, 207-339).

ΡΟΔΟΛΑΚΗΣ Γ.

3794. Η λαϊκή γλώσσα στα νομικά κείμενα της Τουρκοκρατίας (Ακαδημία Αθηνών. Σύλλογος επιστημονικού προσωπικού. Επιστημονικές Ανακοινώσεις, 20 Νοεμβρίου - 5 Δεκεμβρίου 1979, Αθήνα 1982, σελ. 141-160).

ΣΑΒΒΙΔΗΣ Α.

3795. Οι πειρατές «από μέρη Φραγγίας» του «Χρονικού του Γαλαξιδιού» και η Ναύπακτος (Ναυπακτιακά 6, (1992/93), 1994, 99-116).

ΣΑΒΒΙΔΗΣ Γ.

3796. Για μια νέα χρηστικήν έκδοση του «Ερωτόκριτου» (Παλίμψηστον 12, 1992, 127-189).

3797. Πότε άραγες αρχίζει η νεότερη ελληνική λογοτεχνία; (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 37-41).

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ Κ.

3798. Παροιμίες και φράσεις από τη Νίσυρο, Αθήνα 1983.

ΣΕΤΑΤΟΣ Μ.

3799. Γλωσσολογικές παρατηρήσεις σε ρήματα της κοινής νεοελληνικής (Ελλην. 44, 1994, 423-445).

3800. Οι συνδέτες στο σύστημα της κοινής νεοελληνικής (ΚΝΕ) (ΕΕΦΣΠΘ, περ. β', τεύχ. Φιλ. 4, 1994, 483-524).

ΣΗΦΑΚΗΣ ΓΡ.

3801. Το πρόβλημα της προφορικότητας στη μεσαιωνική δημώδη γραμματεία: προβλήματα και προτάσεις (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 267-284).

ΣΙΑΜΑΚΗΣ Κ.

3802. Η Σούμμα *(Σουΐδας-Σούδα)* (Βυζαντ. 17, 1994, 83-91).

ΣΙΑΠΚΑΡΑ-ΠΙΤΣΙΛΛΙΔΟΥ Θ.

3802α. Πλάνες για τις Ρίμες αγάπης του Μαρκιανού κώδικα ΙΧ, 32 (Ελλην. 46, 1996, 363-7).

ΣΟΦΙΑΝΟΣ Δ.

3803. Ο άγιος Νικόλαος ο Νέος της Βουναίνης (Γ' αι.). Συμπληρωματικά στοιχεία, ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα Μαξίμου (1620) κ.ά. Α': Ανέκδοτη ακολουθία του αγίου Νικολάου της Βουναίνης· Β': Ανέκδοτο συναξάριο του αγίου Νικολάου της Βουναίνης σε δημώδη γλώσσα (Μεσ. Ν. Ελλ. 2, 1986, 71-148).

3804. Ανωνύμου ανέκδοτο ηθικοδιδακτικό στιχούργημα (ΙΓ'/ΙΔ' αι.) (Θησαυρ. 26, 1996, 43-67).

3804α. Παιδιόφραστος διήγησις των ζώων των τετραπόδων. Είναι ο Πρόλογός της (στ. 1-9) νόθος και οβελιστέος; (Μεσ. Ν. Ελλ. 5, 1996, 381-386).

ΣΟΦΙΚΙΤΟΥ ΑΝΤ.
3805. Λαογραφικά στοιχεία στο «Χρονικό των Τόκκων» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 453-469).

ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ Χ.
3806. Η μεταγενέστερη λατινική στον ελληνικό και ευρύτερο Βαλκανικό διαλεκτικό χώρο (Νεοελλην. Διαλεκτ. 1, 1994, 304-313).

ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ Α.
3807. Νεοελληνική σύνταξις (της κοινής δημοτικής). Δεύτερη έκδοσις, τόμ. Α', Β' [Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη]. Θεσσαλονίκη 1989.

ΤΖΙΤΖΙΛΗΣ ΧΡ.
3808. Βιβλιοκρ. του: E. Trapp, Lexicon der byzantinischen Gräzität, besonders des 9.-12. Jahrhunderts (Ελλην. 46, 1996, 189-192).

ΤΟΝΕ (= TONNET H.)
3809. Ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας. Η διαμόρφωσή της. Μετάφραση: Μαρίνα Καραμάνου — Πάνος Λιαλιάτσης. Επιμέλεια: Χριστόφορος Χαραλαμπάκης [Εκδόσεις: Δημ. Ν. Παπαδήμα], Αθήνα 1995.

ΤΡΑΠ (= TRAPP E.)
3810. Ιωάννης Καματηρός και ο κανόνας της δημώδους βυζαντινής λογοτεχνίας (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 89-96).

ΤΣΑΒΑΡΗ Ι.
3811. Το στέμμα και το κείμενο του «Πουλολόγου»: μέθοδος και προκατάληψη (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 358-367).

ΤΣΟΥΚΝΙΔΑΣ Γ.
3812. Αθησαύριστα βυζαντινά και νεώτερα Α' (ΕΕΒΣ 48, 1990-91, 369-376).
3813. Ρηματικά ουσιαστικά στο ιδίωμα της Απυράνθου (Πρακτικά Α' πανελλήνιου συνεδρίου με θέμα «Η Νάξος διά μέσου των αιώνων». Φιλώτι, 3-6 Σεπτεμβρίου 1992, σελ. 963-976).
3814. βῶς, βω- (ΛΔ 18, 1993, 291-299).
3815. Φωνολογία του ιδιώματος της Δεσφίνας (ΛΔ 19, 1994-95, 189-214) (XI-VI στο ανάτυπο).

ΤΣΟΥΡΔΑΛΑΚΗΣ Α.
3816. Ένα νέο χειρόγραφο για τα δώδεκα αρχοντόπουλα της Κρήτης (Κρητολογικά Γράμματα 11, 1995, 287-304).

ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ (= PHILIPPIDES D.)
3817. Ο υπολογιστής συνεργός στην υφολογική ανάλυση: γλώσσα και ρίμα στη λογοτεχνία της κρητικής ακμής (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 136-157).

ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ (= PHILIPPIDES D.) — ΧΟΛΤΟΝ (= HOLTON D.) — ΝΤΟΣΟΝ (DAWSON J.)
3818. Του κύκλου τα γυρίσματα. Ο «Ερωτόκριτος» σε ηλεκτρονική ανάλυση. Συμφραστικός πίνακας λέξεων - Concordance, τόμ. Β' (α-ι), τόμ. Γ' (κ-ο), τόμ. Δ' (π-ω) [Ερμής], Αθήνα 1996.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ ΧΡ.
3819. Προβλήματα ετυμολογίας μερικών τοπωνυμίων (Νεοελλην. Διαλεκτ. 1, 1994, 314-325).

ΧΕΜΕΡΤ (= GEMERT v. A.)
3820. Το κρητικό ποίημα «Βίος του αγίου και μεγάλου Νικολάου» (Ελλην. 34, 1982-3, 489-493).
3821. Ο Ρόδιος ποιητής Εμμανουήλ Λιμενίτης (Μνήμη Σταμάτη Καρατζά, Θεσσαλονίκη 1990, 119-132).
3822. Οι σχέσεις ανάμεσα στο έργο του Πικατόρου και του Μπεργαδή (Cretan Studies 3, 1992, 97-112).
3823. Η παράδοση της «Ρίμας θρηνητικής» του Ιωάννη Πικατόρου (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 227-241).
3824. Κριτικές και ερμηνευτικές παρατηρήσεις στη «Ρίμα θρηνητική» του Πικατόρου (Ελλην. 43, 1993, 77-123).
3825. Δύο προβλήματα του «Θρήνου» του Φαλιέρου (Θησαυρ. 26, 1996, 79-93).
3825α. Λογοτεχνικοί πρόδρομοι (Λογοτεχνία-κοινωνία στην Κρήτη 59-94).

ΧΕΝΡΙΧ (= HENRICH GÜNTHER-ST.)
3826. Ροδίτικα φωνητικά φαινόμενα στα τρία ποιήματα του Μανόλη Λιμενίτη (Νεοελλην. Διαλεκτ. 1, 1994, 131-141).
3827. Ένας δωρισμός στα μεσαιωνικά και νέα ελληνικά: οι γενικές πληθυντικού του τύπου (ε)κεινών / (των) Σερβών / (τόσων) χρονών (Μελ. ελλην. γλώσσ. ΙϚ', 10-20).

ΧΟΛΤΟΝ (= HOLTON D.)
3828. «Ηρακλή τον ελέγασι»: ο βασιλιάς της Αθήνας στον «Ερωτόκριτο» (Cretan Studies 3, 1992, 113-129).

3829. Βιβλιοκρ. του: Γεωργίου Χορτάτση, Η ελευθερωμένη Ιερουσαλήμ (Τα Ιντερμέδια της Ερωφίλης). Επιμέλεια: Στυλιανός Αλεξίου [και] Μάρθα Αποσκίτη, Στιγμή, Αθήνα 1992 (Σημείο 1, 1992, 295-7).

3829α. Η κρητική αναγέννηση (Λογοτεχνία-κοινωνία στην Κρήτη 1-20).

3829β. Μυθιστορία (Λογοτεχνία-κοινωνία στην Κρήτη 253-292).

β') ξενόγλωσσων

AGAPITOS P.

3829γ. «Libistros und Rhodamne»: Vorläufiges zu einer Kritischen Ausgabe der Version a (JÖB 42, 1992, 191-208).

AGAPITOS P. — SMITH O.

3830. Scribes and manuscripts of byzantine vernacular romances (Ελλην. 44, 1994, 61-80).

3830α. The study of medieval greek romance: A reassesment of recent work (Opuscula Graecolatina 33), Copenhagen 1992.

ALEXIOU M.

3830β. Literature and popular tradition (Literature-Society in Crete 239-274).

ΑRGΥRIOΥ AST.

3831. L'épopée de «Digénis Akritas» et la littérature de polemique et d'apologétique islamochrétienne (Βυζαντ. 16, 1991, 7-34).

BAKKER W.

3831α. Religious drama (Literature-Society in Crete 179-204).

BANCROFT - MARCUS R.

3831β. The pastoral mode (Literature-Society in Crete 79-102).

3831γ. Interludes (Literature-Society in Crete 159-178).

3832. Learned editorial interventions in sixteenth century cretan texts (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 368-387).

BEATON R.

3832α. The medieval greek romance (Cambridge Studies in Medieval Literature, 6), London 1989.

BEATON R. — RICKS I.

3833. «Digenes Akrites». New approaches to byzantine heroic poetry [Edited by Centre for Hellenic Studies, King's College, London. Publication 2. Variorum] 1993.

CARPINATO C.

3834. Appunti per una nuova edizione della «Batrachomyomachia» di Dimitrios Zinos (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 391-415).

CUPANE C.

3835. «Κατέλαβες τα αμφίβολα της τυφλής δαίμονος πρόσωπα»: Il «Λόγος παρηγορητικός περί δυστυχίας και ευτυχίας» e la figura di Fortuna nella letteratura greca medievale (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 413-437).

3836. «Δεύτε, προσκαρτερήσατε μικρόν, ω νέοι πάντες». Note sulla ricezione primaria e sul pubblico della letteratura greca medievale (Δίπτυχα 6, 1994-5, 147-168).

DANEZIS G.

3837. Die Übersetzung der Fabeln Äsops von Andronikos Nukios (1543) (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 416-442).

DAWKINS R.

3838. The «Chronicle» of George Boustronios 1456-1489. Translated with introduction, by the late R. M. Dawkins [University of Melbourne Cyprus Expedition. Publication No. 2], 1964.

DIDIER M. C.

3839. Poesía heroica griega. Epopeya de «Digenis Akritas»· cantares de Armuris y de Andrónico. [Centro de Estudios Bizantinos y Neohelénicos «Fotios Malleros». Facultad de Filosofía y Humanidades. Universidad de Chile], Santiago 1994.

EGEA J. M.

3839α. Les particules en grec mediéval (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 109-117).

EIDENEIER H.

3840. Lexikalisches zur byzantinischen Tierdichtung (Polyphonia Byzantina. Studies in Honour of Willem J. Aerts, Groningen 1993, 275-282).

3841. Βιβλιοκρ. του: Ole Smith, The Oxford version of the «Achilleid» (Ελλην. 42, 1991-2, 226-229).

FENIK B.
3842. «Digenis». Epic and popular style in the Escorial version. [Crete University Press], Ηράκλειο - Ρέθυμνο 1991.

GARZYA ANT. — VÀRVARO ALB. — SPADARO G. — MAISANO R.
3843. Tavola rotonda «Prohlemi di ecdotica di testi medievali» presieduta da Antonio Garzya. Interventi di Alberto Vàrvaro, Giuseppe Spadaro, Riccardo Maisano [Medioevo Romanzo e Orientale. Oralità, scrittura, modelli narrativi. II Colloquio Internazionale, Napoli, 17-19 fehbraio 1994, Atti a cura di Antonio Pioletti e Francesca Rizzo Nervo. Rubhettino], Catanzaro 1994, 107-37.

GEMERT v. A.
3843α. Literary antecedents (Literature-Society in Crete 49-78).

GONZALES R. M.
3844. Bergadis «Apocopos». Introducción y notas de Manuel Gonzalez Rincòn «Απόκοπος» [Universidad de Seville], 1992.

HENDRICKX B.
3845. Qui sont les *«θεληματάροι»* de 1261? (Ελλην. 42, 1991-92, 355-363).

HENRICH G.
3846. Sprachlich - Philologisches zu M. Limenites; Seine Autorschaft der «Halosis» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 319-329).
3847. Eine volkssprachlich - griechische Verhformenliste der 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts in arahischer Schrift (Polyphonia Byzantina. Studies in Honour of Willem J. Aerts, Groningen 1993, 283-302).

HINTERBERGER M.
3848. Sprachliche Variationsformen in volksprachlichen metrischen Werken der spät-hyzantinischen und frühengriechischen Zeit (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 158-168).

HOLTON D.
3848α. The cretan renaissance (Literature-Society in Crete 1-16).
3848β. Romance (Literature-Society in Crete 205-238).
3849. Cyprus and the cretan renaissance: a preliminary study of some cultural connections (Επετ. Κύπρ. 19, 1992, 515-530).

3850. The formation of the future in greek literary texts up to the 17th century (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 118-128).

JANNARIS A.
3851. An historical greek grammar chiefly of the attic dialect, Λονδίνο 1897.

JEFFREYS E.
3852. Place of composition as a factor in the edition of early demotic texts (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 310-324).
3853. Proposals for the debate on the question of oral influence in early modern greek poetry (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 251-266).

KAHANE H. και R.
3854. Graeca et Romanica scripta selecta. Volume three. Humanistic linguistics. The mediterranean Lexis. Romance linguistics in review East and West in medieval literature. Personal memoir, 'Αμστερνταμ 1986.
3855. Justinian's Credo in western medieval literature. Sonderdruck aus Byzantinischer Zeitschrift, begründet von Karl Krumbacher. Mit unterstützung zahlreicher Fachkollegen insbesondere von Hans Belting und Ihor Ševčenko herausgegeben von Peter Schreiner (BZ 84-85, 1991-1992, 37-42).
3856. Italo-venetian relics in the greek of Cephalonia. The field of health and medicine (Texte, Sätze, Wörker und Moneme. Festschrift für Klaus Heger zum 65. Gehurtstag, herausgegeben von Susanne R. Anschütz, Χαϊδελβέργη 1992, 325-341).
3857. The image of woman in the venetianisms of Cephalonia (JÖB 43, 1993, 203-219).
3858. Βιβλιοκρ. του: Γλωσσάριον Ξενοφώντος Ι. Φαρμακίδου εκδιδόμενον υπό Θεοφανούς Δ. Κυπρή. (Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, IX: Υλικά διά την σύνταξιν Ιστορικού Λεξικού της Κυπριακής διαλέκτου, II) Λευκωσία 1983 (Mediterranean Language Review 6-7, 1990-93, 258-260).

KARPOZELOS A.
3859. Realia in byzantine epistolography X-XII c. (BZ 77, 1984, 20-37).
3860. The cretan drama of the «Sacrifice of Ahraham» in the

dialect of the Mariupol greeks (Byzant. and Mod. Greek Stud. 18, 1994, 155-185).

3861. Realia in byzantine epistolography XIII-XV c. (BZ 88, 1995, 68-84).

KELLY J.

3862. «Digenis», «Livistros» and the computer, technical aspects of the King's College Research Project (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 129-135).

KRIARAS E.

3863. Bemerkungen zu altgriechischen Resten in Dialekten der Insel Lesbos (Polyphonia Byzantina. Studies in Honour of Willem J. Aerts, Groningen 1993, 303-310).

LASSITHIOTAKIS M.

3864. «Apocopos» 183-220: Remarques sur l'anticléricalisme de Bergadis (Θησαυρ. 22, 1992, 127-147).

3865. *«Αντίθετον σκαμνίν της βασιλείας της Ρώμης»:* Observations sur un passage énigmatique d'«Apocopos» (Θησαυρ. 24, 1994, 149-188).

LAVAGNINI R.

3865α. Note sul lessico poetico dei romanzi (estratto da Byzantina Mediolanensia a cura di Fabrizio Conca, 247-254). [Catanzaro] 1996.

LEFORT J. — OIKONOMIDÈS N. — PAPACHRYSSANTHOU D. — KRAVARI V. — MÉTRÉVÉLI H.

3866. Actes d'Iviron, III, de 1204 à 1328. Édition diplomatique par J. Lefort, N. Oikonomidès, D. Papachryssanthou, V. Kravari *και με τη συνεργασία της* H. Métrévéli. Texte. [Archives de l'Athos, XVIII], Παρίσι 1994.

3867. Actes d'Iviron, IV, de 1328 au début du XVIe siècle. Édition diplomatique par J. Lefort, N. Oikonomidès, D. Papachryssanthou, V. Kravari *με τη συνεργασία της* H. Métrévéli. Texte. [Archives de l'Athos XIX], Παρίσι 1995.

LENDARI T.

3867α. «Livistros and Rodamne»: manuscript V (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 135-147).

LUCIANI CR.

3868. In margine ai primi versi dell' «Erotocritos» (Θησαυρ. 22, 1992, 239-250).

3869. Le «Scritture» del teatro cretese: G. B. Giraldi Cinzio tra la Fedra di Bozza e l' «Ερωφύλη» di Chortatsis (Ελλην. 46, 1996, 317-362).

3870. Βιβλιοκρ. του: Giuseppe Spadaro, Letteratura cretese e rinascimento italiano, 1994 (Μαντατοφ. 41, 1996, 149-152).

MACKRIDGE P.

3871. An editorial problem in medieval greek texts: The position of the object clitic pronoun in the Escorial «Digenes Akrites» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 325-342).

MAKRIS G.

3872. Zum literarischen Genus des Pulologos (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 391-412).

MANOUSSACAS M.

3873. Le «terminus ante quem» pour la composition du roman «Libistros et Rhodamné» (JÖB 44, 1994, 297-306).

MATZUKIS C.

3874. Observations on controversial aspects of the Codex Marcianus Gr. 408 (BZ 80, 1987, 16-25).

3875. Die spätbyzantinische Rezension *J des Alexanderromans [Romiosini· Neogr. Med. Aevi VI], Κολωνία 1992.

MOENNIG ULR.

3876. Die «Συνάθροισις από τα βιβλία παλαιών φιλοσόφων» oder «Φυσιολογία Νέα» des Damaskinos Studitis (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 560-592).

NICOLOUDIS N.

3877. Observations on the possible sources of Laonikos Chalkokondyles' «Demonstrations of Histories» (Βυζαντ. 17, 1994, 75-82).

NICOSIA S.

3878. Neogreco κοτσάρω ⟨ italiano incocciare (Δίπτυχα 6, 1994-5, 389-397).

OLSEN B.

3879. The model and translation method of the greek «Theseid» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 313-318).

PALMER J. S.

3880. El monacato oriental en el «Pratum spirituale» de Juan Mosco [Fundacion Universitaria Española], Μαδρίτη 1993.

PANAGIOTAKES N.

3881. The italian background of early cretan literature (DOP 49, 1995, 281-323).

PANAYOTAKIS N.

3882. Le fonti italiane di un poema misogino cretese del tardo Quattrocento (Θησαυρ. 25, 1995, 124-142).

PERI M.

3883. Neograeca Medii Aevi Romanici (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 503-544).

3883α. Malato d'amore. La medicina dei poeti e la poesia dei medici [Rubbettino], Messina 1996. (Αφορά τον «Ερωτόκριτο»).

PIERIS M.

3884. Leontios Machairas (Cyprus to day 36, Ιούλ.-Δεκ. 1996, αρ. 3-4, σελ. 2-16, ιδίως σελ. 11 κε.).

POCHERT C.

3885. Die Reimbildung in der spät- ung postbyzantinischen Volksliteratur [Romiosini. Neogr. Med. Aevi IV], Κολωνία 1991.

PUCHNER W.

3885α. Tragedy (Literature-Society in Crete 129-158).

REINSCH D. R.

3886. Ein bisher unbekanntes Gedicht «Περί της πλάνης του κόσμου» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 156-176).

RICKS D.

3887. Sources of cretan literature: Some remarks (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 633-640).

ROTOLO V.

3888. La poesia [a Bisansio] (στον τόμο: Lo spazio letterario della Grecia antica, τόμ. II, La ricenzione e l'attualizzazione del testo. Ρεύμα, σελ. 465-504, ιδίως 486-504).

SAUNIER G.

3889. L' amertume et la mort· «πικρός» et «φαρμάκι» dans les chansons populaires grecques. Première approche [Βουκόλεια mélanges 225-241].

SAVVIDES A.

3890. On Pylos-Navarino-Zonklon in the byzantine period (late 6th-early 13th centuries) (Βυζαντ. 16, 1991, 303-334).

SMITH O. L.

3891. Literary and ideological observations on the N version of the «Achilleid» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 182-187).

SPADARO G.

3892. Graeca Mediaevalia X. Note di critica testuale alla «Διήγησις του Βελισαρίου». Storia e tradizione culturale a Bisanzio fra XI e XII secolo [Atti della prima Giornata di studi bizantini sotto il patrocinio della Associazione Italiana di Studi Bizantini (Napoli, 14-15 febbraio 1992) a cura di Maisano]. (Ιταλοελληνικά. Quaderni αρ. 3, 6, 159-168), Napoli 1993.

3893. Oralità nelle letteratura greca medievale in demotico? (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 285-305).

3894. Letteratura cretese e rinascimento italiano [Rubbettino], Catanzaro 1994.

3895. Echi danteschi nell'«Erotòkritos» (Siculorum Gymnasium 19, 1966, 125-131· αναδημοσίευση: *G. Spadaro,* Letteratura cretese e rinascimento italiano, 119-124).

3896. Ancora sur primo «Apollonio di Tiro» (Siculorum Gymnasium 42, 1989, 264-27· αναδημοσίευση: *G. Spadaro,* Letteratura cretese e rinascimento italiano, 195-206).

3897. Il teatro cretese (Siculorum Gymnasium 24, 1971, 70-92· αναδημοσίευση: *G. Spadaro,* Letteratura cretese e rinascimento italiano, 57-77).

3898. Sul primo «Apollonio di Tiro». Contributi di filologia greca medievale e moderna (Quaderni del Siculorum Gymnasium 18, 1989, 79-96· αναδημοσίευση: *G. Spadaro,* Letteratura cretese e rinascimento italiano, 179-194).

3899. Gli influssi ariosteschi nell'«Erotókritos» (Ο ερανιστής, έτος 4, τεύχ. 24, 1966, 222-229· αναδημοσίευση *G. Spadaro,* Letteratura cretese e rinascimento italiano, 43-51).

3900. La novella della «Matrona di Efeso» in un testo greco medievale (Studi classici in onore di Quintino Cataudella, II, Catania 1972, 449-463· αναδημοσίευση: *G. Spadaro*, Letteratura cretese e rinascimento italiano, 79-89).

3901. La tragedia a Creta nel XVII secolo (Dialogos 54, 1973, 1-25· αναδημοσίευση: *G. Spadaro*, Letteratura cretese e rinascimento italiano, 91-111).

3902. Graeca mediaevalia XI. Ulteriori contributi al testo della «Διήγησις του Βελισαρίου» (Δίπτυχα 6, 1994-5, 27-35).

3903. Testi greci medievali in demotico: trasmissione scritta versus trasmissione orale [Medioevo Romanzo e Orientale· oralità, scrittura, modelli narrativi. II Colloquio Internazionale. Napoli, 17-19 febbraio 1994. Atti a cura di Antonio Pioletti e Francesca Rizzo Nervo. Rubbettino], 1995.

TACHIBANA T.

3904. Expressions of «route» in modern greek (Προπύλαια [ιαπωνικά] 5, 1993, 62-73, Commemorative issue in honour of professor Itaru Sekimoto [Society of greek linguistics and literature]).

3905. Syntactic structure of spatial expressions in the late-byzantine prose «Alexander Romance» (Προπύλαια [ιαπωνικά] 6, 1994, 35-50 [Society of Greek linguistics and literature]).

TONNET H.

3906. Histoire du grec moderne. La formation d'une langue, Παρίσι 1993.

TRAPP E.

3907. Lexicographical notes. Illustrating continuity and change in medieval greek (DOP 48, 1994, 243-255).

TZIATZI-PAPAGIANNI M.

3908. Theodoros Prodromos. Historisches Gedicht LXXVIII (BZ 86-87, 1993-1994, 363-382).

VINCENT A.

3908α. Comedy (Literature-Society in Crete 103-128).

3909. Commedia dell' Arte in Crete? The evidence of Santo Zeno (Θησαυρ. 24, 1994, 263-273).

3910. From life to legend: the chronicles of Stavrinos and Palamidis on Michael the Brave (Θησαυρ. 25, 1995, 165-238).

VITTI M.

3911. Alla ricerca degli antenati (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Α' 50-53).

VOLK R.

3912. Einige Beiträge zur mittelgriechischen Nahrungs-mittelterminologie (Lexicograph. Byzant. 293-311).

WASSILIOU AL.

3912α. Griechisch-abendländische Beziehungen im 16. Jahrhundert (Ελλην. 45, 1995, 65-73).

YALAMAS D.

3913. The significance of standard greek for the history of the russian literary language and culture in the sixteenth-eighteenth centuries: The linguistic views of the Leikhoudis brothers (MGSY 9, 1993, 1-49).

ZIMBONE DI BENEDETTO A.

3914. Note critiche alla «Ιστορία Εβραιοπούλας της Μαρκάδας» (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 641-660).

3915. Κέφαλος e Χαρίδημος. Il mito di Cefolo e il principe di Creta (*Erotocr.* II, 581-768). (Θησαυρ. 26, 1996, 178-195).

3915α. Il romanzo di «Florios e Platziaflore». Problemi di ecdotica (estratto da Byzantina Mediolanensia a cura di Fabrizio Conca, σελ. 155-164) [Rubbettino] 1996.

Γ' ΑΝΘΟΛΟΓΙΩΝ - ΣΥΛΛΟΓΩΝ

3916. *Λάμπρος Σπ.*, Γεωργίου του Αιτωλού δύο ανέκδοτα στιχουργήματα εις Μιχαήλ και Ανδρόνικον τους Καντακουζηνούς (ΝΕ 9, 1912, 252-264).

3917. *Legrand E.*, Recueil de fables ésopiques mises en vers par Georges l'Etolien et publiées pour la première fois d'après un manuscrit du Mont Athos (BGV 8, 1896, 1-109).

Δ' ΛΕΞΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑΡΙΩΝ

α') ελληνόγλωσσων

Βλαστός Π., Συνώνυμα και συγγενικά. Νέα έκδοση συμπληρωμένη από

τα κατάλοιπα του συγγραφέα [Εταιρεία ελληνικού λογοτεχνικού και ιστορικού αρχείου], Αθήνα 1989.

Κασιμάτης Γ., Κατάλοιπα βενετικών γλωσσικών στοιχείων στα Κύθηρα (Λεξικογραφική επιμέλεια) [Εκδόσεις Ατλαντίς], Αθήνα 1993.

Κατσάνης Ν. Α., Το γλωσσικό ιδίωμα της Σαμοθράκης. Ιστορική εισαγωγή, γλωσσικό ιδίωμα, ανθρωπωνύμια, τοπωνύμια, φυτωνύμια, ζωωνύμια [Δήμος Σαμοθράκης], Θεσσαλονίκη 1996.

Κουκκίδης Κ., Λεξιλόγιον ελληνικών λέξεων παραγομένων εκ της τουρκικής. Ανάτυπον εκ του 24ου και 25ου τόμου του Αρχείου του θρακικού λαογραφικού και γλωσσικού θησαυρού 1960 [Εταιρεία Θρακικών Μελετών], Αθήνα 1960.

Κουσαθανάς Π., Χρηστικό λεξικό του ιδιώματος της Μυκόνου. Παράρτημα με ονόματα, παρωνύμια, τοπωνύμια και χάρτες [Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. Ιδρυτική δωρεά και χρηματοδότηση Παγκρητικής Ενώσεως Αμερικής], Ηράκλειο 1996.

Κουτήφαρης Μ., Γλωσσάριον της νήσου Ικαρίας, 1993.

Κριαράς Ε., Νέο ελληνικό Λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας, γραπτής και προφορικής. Ορθογραφικό, ερμηνευτικό, ετυμολογικό, συνωνύμων, αντιθέτων, κύριων ονομάτων [Εκδοτική Αθηνών], Αθήνα 1995.

Μιχαηλίδης-Νουάρος Μ., Λεξικόν της Καρπαθιακής διαλέκτου [Καρπαθιακά Μνημεία], Αθήνα 1972.

Μουσούρης Σπ., Η γλώσσα της Ιθάκης (Συλλογή γλωσσικού υλικού), Αθήνα 1950.

Μυριανθόπουλος Μ., Λεξικόν κυπριακών λέξεων, Λευκωσία 1988.

Ξεινός Κ., Του νησιού μας η γλώσσα (Γλωσσάρι της Ίμβρου), Θεσσαλονίκη 1981.

Τάσιος Φ., Γλωσσάριο του Πολυγύρου (Χρονικά της Χαλκιδικής 37-38, 1982-1983).

Χαντζιάρας Δ., Το θεσσαλικό γλωσσικό ιδίωμα. Γλωσσάρι-Λεξικό [Δημιουργία· εκδότης: Απ. Α. Χαρίσης. Γλωσσογνωσία-γλωσσογραφία], Αθήνα 1995.

Χατζηιωάννου Κ., Ετυμολογικό Λεξικό της ομιλουμένης κυπριακής διαλέκτου [εκδόσεις Τάμασός], Λευκωσία 1996.

β') ξ ε ν ό γ λ ω σ σ ω ν

Avril J., Dictionnaire Provençal — français suivi d'un vocabulaire français — provençal [ανατύπωση της έκδ. του 1839], Παρίσι 1982.

Semi F., Glossario del latino medioevale istriano [Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti. Memorie classe di Scienze Morali, Lettere ed Arti. Vol. XLIV], Venezia 1990.

Somavera A. da, Tesoro della lingua italiana e greca-volgare cioè ricchissimo dizzionario italiano e greco-volgare, opera postuma dal Padre Alessio da Somavera, Παρίσι 1709.

Trapp E., Lexikon zur byzantinischen Gräzität besonders des 9.-12. Jahrhunderts. Verzeichnis der Abkürzugen, 1. Faszikel (α-αργυροζώμιον), 2. Faszikel (αργυροθώραξ-δυσαύχενος). Erstellt von Erich Trapp unter Mitarbeit von Wolfram Hörandner und Johannes Diethart sowie von Astrid Steiner-Weber, Elisabeth Schiffer, Georgios Fatouros, José Declerck, Martin Hinterberger, Michael Chronz, Günter Weiss, Probert Volk, Günter Stickler, Lars Hoffmann [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse Denkschriften, 238. Band. Veröffentlichungen der Kommission für byzantinistik herausgegeben von Herbert Hunger. Band VI/1], Βιέννη 1994.

Ε' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

Απόψεις, περιοδική έκδοση του Συλλόγου εκπαιδευτικών λειτουργών Κολλεγίου Αθηνών.

Εώα και Εσπέρια, περιοδικό της Εταιρείας έρευνας των σχέσεων του μεσαιωνικού και νέου ελληνισμού με τη Δύση, Αθήνα 1993 κε.

Νεοελληνική Διαλεκτολογία [Εταιρεία Νεοελληνικής διαλεκτολογίας], Αθήνα 1994 κε.

Ϛ' ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας, επιμέλεια: Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης [Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου βυζαντινών και μεταβυζαντινών σπουδών της Βενετίας — Αρ. 14, 15], τόμ. Α', Β', Βενετία 1993.

Λογοτεχνία και κοινωνία στην Κρήτη της Αναγέννησης, επιμέλεια: D.

Holton, απόδοση στα ελληνικά: Ν. Δεληγιαννάκη [Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης], Ηράκλειο 1997 (μετάφραση του: Literature and society in Renaissance Crete, edited by D. Holton [Cambridge University Press], 1991).

Μελέται και Υπομνήματα II ['Ιδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Τμήμα Επιστημονικών Ερευνών], Λευκωσία 1992.

Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 16ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (4-6 Μαΐου 1995), Θεσσαλονίκη 1996.

Η λαϊκή λογοτεχνία στη νοτιοανατολική Ευρώπη (19ος και αρχές 20ού αι.). Συνάντηση εργασίας 21-22 Απριλίου 1988. Τετράδια εργασίας 15. Εκδοτική επιμέλεια: Ευαγγελία Αντζακά-Βέη, Λία Παπαδάκη [Κέντρον Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών], Αθήνα 1995.

Συμπόσιο: Η κρητική λογοτεχνία στο κοινωνικό και ιστορικό της πλαίσιο. Οδηγός έργων κρητικής λογοτεχνίας (1370-1690), επιμέλεια: Anita Stamoulis, Dusjka Stijfhoorn, Saskia Alting, 'Αμστερνταμ 1997.

Literature and Society in Renaissance Crete, edited by David Holton [Cambridge University Press], 1991.

Origini della letteratura neogreca. Atti del secondo congresso internazionale «Neograeca Medii Aevi» (Venezia, 7-10 Novembre 1991) a cura di Nicolaos M. Panayotakis, Volume I, II [Biblioteca dell'Istituto ellenico di studi bizantini e postbizantini di Venezia 14], Βενετία 1993.

Ζ' ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ

Λοιβή εις μνήμην *Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού* [Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειον 1994.

Μνήμη *Σταμάτη Καρατζά* [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής. Τιμητικός τόμος στη μνήμη Σταμάτη Καρατζά], Θεσσαλονίκη 1990.

Ροδωνιά. Τιμή στον *Μ. Ι. Μανούσακα*, τόμ. Α', Β' [Πανεπιστήμιο Κρήτης], Ρέθυμνο 1994.

Polyphonia Byzantina. Studies in honour of *Willem J. Aerts*, edited by Hero Hokwerda, Edmé R. Smits and Marinus M. Woesthuis with the assistance of Lia van Midden [Egbert Forsten], Χρόνινγκεν 1993.

Βουκόλεια. Mélanges offerts à *Bertrand Bouvier*, édités par Anastasia Danaé Lazaridis, Vincent Barras, Terpsichore Birchler [Edition des Belles-Lettres].

Texte, Sätze, Wörter und Moneme. Festschrift für *Klaus Heger* zum 65. Geburtstag, herausgegeben von Susanne R. Anschütz, Χαϊδελβέργη 1992.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΔΟΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

α΄) Ελλήνων

Αγαπητός Π. 3674
Αλεξίου Στ. 3655, 3659
Αναγνωστάκης Η. 3653
Αποσκίτη Μ. 3659
Βασιλείου Α. 3664
Δημητρακόπουλος Φ. 3673
Ευαγγελάτος Σπ. 3654
Κακουλίδη-Πάνου Ε. 3667, 3675
Κεχαγιόγλου Γ. 3680
Κωνσταντινόπουλος Β. 3670
Λουκάκη Μ. 3656
Μανούσακας Μ. 3661, 3682
Μαυρομάτης Γ. 3662, 3678
Ξηρουχάκης Α. 3660
Παναγιωτάκης Ν. 3665, 3677, 3681
Παπαθωμόπουλος Μ. 3679α
Παράσογλου Γ. 3649
Πεζεντίδης Στ. 3652
Πέττα Μ. 3658α
Πηδώνια Κ. 3667
Σοφιανός Δ. 3650, 3657, 3658, 3668, 3679
Σπάθης Δ. 3663
Τσαβαρή Ι. 3651

β΄) Ξένων

Bakker W. 3672
Battaglia S. 3684
Foucher V. 3683
Gemert A. v. 3672
Jeffreys E. 3679α
Pochert C. 3669
Preger Th. 3676
Vitti E. 3666

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Στους πίνακες που ακολουθούν συγκεντρώθηκαν βραχυγραφίες εκδόσεων κειμένων και μελετημάτων και βραχυγραφίες ονομάτων μελετητών και εκδοτών, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν κατά τη σύνταξη όλων των έως τώρα τόμων του Λεξικού. Οι αριθμοί που ακολουθούν τις βραχυγραφίες εκδοτικών ή άλλων δημοσιευμάτων παραπέμπουν στους σχετικούς βιβλιογραφικούς πίνακες των τόμων Α΄, Β΄, Ε΄, Ϛ΄, Ζ΄, Η΄, Θ΄, Ι΄, ΙΑ΄ και ΙΒ΄ του Λεξικού (ο Γ΄ και ο Δ΄ δεν περιέχουν βιβλιογραφία σε ειδικούς πίνακες). Επειδή η αρίθμηση των δημοσιευμάτων αυτών είναι συνεχής και ενιαία, προκειμένου για τους τόμους που περιέχουν βιβλιογραφία, κρίθηκε σκόπιμο να δοθεί ο παρακάτω πίνακας όπου παρέχεται η αντιστοιχία τόμου και βιβλιογραφικών αριθμών. Ο δέκατος τρίτος τόμος του Λεξικού περιέλαβε ευρετήρια των δώδεκα προηγούμενων τόμων.

Τόμ. Α΄	αρ.	1 - 1460
» Β΄	»	1461 - 2040
» Ε΄	»	2041 - 2504
» Ϛ΄	»	2505 - 2580
» Ζ΄	»	2581 - 2726
» Η΄	»	2727 - 2845
» Θ΄	»	2845α - 3002
» Ι΄	»	3003 - 3201
» ΙΑ΄	»	3202 - 3388
» ΙΒ΄	»	3389 - 3648
» ΙΔ΄	»	3649 - 3917

Α΄ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

α΄) με ελληνικό τίτλο

Αγαπ., Γεωπον.=2042
Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα)=3389
Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα=2041
Αγάπ. (Κωστούλα Δ.)=2910
Αγαπ., Νέος Παράδ.=2063
Αγν., Ποιήμ.=155
Αγν., Σκωπτ. Στ.=3232
Αθανάσιος εξ Αγράφων=3618
Αιν. άσμ.=359
Αιτωλ., Βοηβ.=5
Αιτωλ., Μύθ.=3
Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) = 3649
Αιτωλ., Μύθ. (Legr.)=2
Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ.=4
Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ.=4
Αχ. Αθ., Δημ. τραγ. Α΄=2504
Ακολ. Αρσεν.=2087
Αχ. Σπαν.=112
Αλεξ.=2098
Άλ. Κύπρ.=1485

Αλλατ., Σύμβ. Αθαν.=307
Αλφ.=115
Αλφ. καταν.=2091
Αλφ. (Mor.)=117
Αλφ. (Μπουμπ.)=116
Αλφ. (Μπουμπ.) Κ.=787
Αλφ. ξεν.=119
Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.) = 3678
Αλφ. ξεν. Αμ. (Μαυρομ.) = 3678
'Αλφ. (Πασχ.-Παπαδ.)=2090
Αμ. παράκλ.=120
Αναγν., Ημιάμβ.=2062
Αναγν., Στ. πολιτ.=6
Ανακάλ.=121
Ανακάλ. (Pertusi)=3395α
Ανάλ. Αθ.=122
Αναστάσιος, Λόγ. εγκωμιαστικός Βησσαρ. Λαρίσ.=3650
Ανέκδ. ιντ. κρητ. θεάτρ.=3400
'Ανθ. χαρ.=2092
'Ανθ. χαρ. (Βεν.)=3667α
'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια)=3667
'Αννα Κομν.='Αννα Κομνηνή (B. Leib, Παρίσι 1937-1945)
Ανυφάντρα=3212
Ανων., Ιστ. σημ.=205
Αξαγ., Κάρολ. Ε'=7
Απαρν.=123
Αποκ. Θεοτ.=126
Αποκ. Θεοτ. (Pern.)=125
Απόκοπ.=57
Απόκοπ.²=2582
Απόκοπ. Επίλ. Ι, βλ. προπροηγούμ.
Απόκοπ. (Παναγ.)=3392
Απολλών.=127
Απολλών. (Wagn.)=130
Αποφθ.=2188
Αποφθ. πατέρ.=354
Αραμπατζόγλου, Φωτίειος Βιβλ.=2160
Αργυρ., Βάρν. Κ.=8
Αρέθ., Επιστ.=308
Αρμεν., Εξάβ.=2043
Αρμούρ.=132
Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.)=3024
Αρσ., Κόπ. διατρ.=9
'Αρχ. Μεγ. Β=118
'Αρχ. Μεγ. Ρ=116

'Ασμα Κύπρ.=135
'Ασμα Μάλτ.=134
'Ασμα πολ.=133
'Ασμα σεισμ.=136
Ασσίζ.=137
Ατταλ.=Μιχ. Ατταλειάτης (έκδ. Βόννης)
Αχέλ.=10
Αχιλλ. (Haag) L=140
Αχιλλ. L=139
Αχιλλ. N=139
Αχιλλ. O=138
Αχιλλ. O (Smith)=3398
Αχμέτ, Ον.=309

Βακτ. αρχιερ.=141
Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης)=2179
Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ)=3213
Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.)=3202
Βασιλ. Κεφάλ. παραιν.=3390
Βέλθ.=143
Βελλερ., Επιστ.=1461
Βεν.=1489
Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ=3651
Βεν. κείμ.=124
Βεν. (Λάμπρ.)=164
Βεντράμ., Γυν.=11
Βεντράμ., Φιλ.=12
Βησσ., Επιστ.=13
Βησσαρ. Λαρίσης, Διαθ. Παράφρ.=3668
Βίος αγ. Ηλία=2093
Βίος αγ. Κυπρ.=355
Βίος αγ. Νικ.=147
Βίος Αισώπ.=1487
Βίος Αλ.=113
Βίος Αλ.²=2588
Βίος Αλ. (v. Thiel)=2737
Βίος Αρχίππ.=1519
Βίος γέρ. V=250
Βίος Δημ. Μοσχ.=148
Βίος Ευθυμ. πατριάρχ.=1520
Βίος Θεοδ. Συκ.=2094
Βίος Κοσμά Μαϊουμά=3215
Βίος οσ. Αθαν.=149
Βλαστού, Επιστ.=1462
Βλεμμ., Δούκ.=310
Βλεμμ. Λάσκ.=311
Βλεμμ., Ποίημ.=312

Βοσκοπ.=150
Βοσκοπ.²=2582
Βουστρ.=14
Βραχ. χρον.=2226
Βυζ. Ιλιάδ.=2106
Βυζ. κάλ.=366
Βυζ. σκωπτ. τραγ.=356

Γαδ. διήγ.=151
Γαδ. διήγ. (Wagn.)=152
Γαδ. διήγ. (Pochert)=3669
Γέν. Ρωμ.=242
Γερασ., 'Ετ. στ.=313
Γερμ. Λοκρ., Γράμμ.=2044
Γερμ., Ον.=314
Γεωργ. Ακροπολ., Χρον. Συγγρ.=Γεωργίου Ακροπολίτου, Χρονική Συγγραφή (A. Heisenberg, Λειψία 1903)
Γεωργηλ., Βελ.=15
Γεωργηλ. Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.)=3204
Γεωργηλ., Θαν.=17
Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.)=16
Γεωργίου ρήτορος, Στίχ.=3205
Γεώργ. Μον.=323
Γεωργ. Συνεχ.=315
Γκίνου, Στ.=2045
Γλυκά, Αναγ.=18
Γλυκά, Στ.=19
Γλυκά, Στ. Β'=18
Γόρδιος, Περί Μωάμ.=3206
Γράμμα κρ. διαλ.=101
Γράμματα Μετεώρ.=2169
Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ.=2046
Γρυπάρη, Βοσκοπ. Αιγ.=2846
Γυμν. Ρώμ.=153
Γύπ.=105

Δαβίδ.=2589
Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)=2617β
Δαμασκ. Στουδ., Διάλ.=2076
Δαμασκ. Στουδ., Φυσιολ. Τ=316
Δαρκές, Προσκυν.=2047
Δεφ., Λόγ.=22
Δεφ., Σωσ.=21
Δεφ., Σωσ. (1569)=3004
Δημ. αινίγμ.=2095

Δημ. άσμ.=351
Δημ. Βυζ. άσμ.=359α
Δημ. κείμ.=1488
Δημ. ομιλ.=2113
Διαθ. Ακοτ.=2238
Διαθ. Αλ.=393
Διαθ. Βοϊλά=3454
Διαθ. 17. αι.=3098
Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας=1465
Διαθ. Θεοδ. Σαρ.=385
Διαθ. Νίκων.=388
Διαθ. Νίκωνος=3023
Διαθ. Ντεφαΐτζ.=389
Διαθ. Πασχαλίγ.=389
Διακρούσ.=24
Διακρούσ., Αφ.=2049
Διακρούσ., 'Ετεροι=2049
Διακρούσ., Πένθος=2048
Διακρούσ., Στ.=2049
Διάλ. Ευθυμ.=2096
Διασωρ.=1463
Διάτ. Κυπρ.=156
Διγ.=1521
Διγ. Α=160
Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc.=3024
Διγ. 'Ανδρ.=159
Διγ. κάβ.=361
Διγ. Τρ.=157
Διγ. Esc.=160
Διγ. Gr.=161
Διγ. (Hess.) Esc.=158
Διγ. Ο=68
Διγ. (Trapp) Esc.=2097
Διγ. (Trapp) Gr., βλ. προηγούμ.
Διγ. Ζ, βλ. προπροηγούμ.
Διδ. Σολ. Ρ=162
Διήγ. Αγ. Σοφ.=163
Διηγ. Αγ. Σοφ. (Μουζ.)=3025
Διήγ. Αλ. FE=1489α
Διήγ. Αλ. G=1490
Διήγ. Αλ. V=114
Διήγ. Αλ. Επίμετρο=3396
Διήγ. Αλ. Yal.=3397
Διήγ. Αλ. F (Konst.)=3670
Διήγ. Αλ. E (Konst.)=3670
Διήγ. Αλ. F (Lolos)=3582
Διήγ. Αλ. E (Lolos)=3582

Διήγ. αναιρεθ.=1491
Διήγ. Βελ.=1486α
Διήγ. Βελ. (Cant.)=145
Διήγ. Βελ. N²=3219
Διήγ. Βελ. Neap.=2100
Διήγ. Βελ. χ=3218
Διήγ. εις τους χρασοπατέρας=2102
Διήγ. εκρ. Θήρ.=165
Διήγ. θαύμ. αρχ. Μιχ.=1523
Διήγ. Ιωσήφ.=3621
Διήγ. μάρτ.=362
Διήγ. παιδ.=166
Διήγ. παιδ. (Tsiouni)=2101
Διήγ. πανωφ.=167
Διήγ. πόλ. Θεοδ.=49
Διήγ. Τωβήτ=1522
Διήγ. ωραιότ.=168
Δοκειαν.=317
Δούκ.=25
Δωρεά Μαρ. Παλαιολ.=169
Δωρ. Μον.=26
Δωρ. Μον. (Βαλ.)=34
Δωρ. Μον. (Hopf)=27

Εβρ. γλωσσ.=357
Εβρ. ελεγ.=170
Έγγρ. 16. αι. (Παραμιλητό 4, 1989)=3402
Έγγρ. μον. Φιλοσ.=1543
Έγγρ. Σύρου=2184
Έγχ. αγ. Δημ.=1492
Εις Θεοτ.=281
Εις τον Έρωτα=3671
Εκατόλ. Μ=176
Έκθ. χρον.=171
Εκλ. Λέοντ.=363
Εκλογής χειρόγρ.=2573
Έκφρ. ξυλοχ.=172
Ελλην. νόμ.=226
Εξήγ. πέτρ.=234
Επιθαλ. Ανδρ. Β'=174
Επιστ. Αδελφ.=1493
Επιστ. Βαγιαζ.=1524
Επιστ. Ηγουμ.=1495
Επιστ. κλήρου Καλλιπ.=3398α
Επιστ. Μουρ. Β' ΑΒ=77
Επιστ. Μωάμ.=175

Ερμον.=28
Ερμον. (Μαυρ.)=2847
Ερωτόκρ.=39
Ερωτόκρ.²=2060α
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)=2729
Ερωτοπ.=176
Ερωφ.=104
Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)=3211
Ευγέν. 56
Ευγέν., Δρόσ.=29
Ευγ. Ιωαννούλ.=306
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ.=2052
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Γριτσόπ.)=2053
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Παπατρ.)=2053α
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.)=3619
Ευρετ. Ερωτοκρ.=Πίναξ του παρόντος βιβλίου του λεγομένου Ρωτόκριτου (Στ. Ξανθουδίδης, Ερωτόκριτος, Ηράκλειο 1915, 763-73).
Ευστ.=Eustathii, Commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes ad fidem codicis laurentiani editi, curavit Marchinus van der Valk, τόμ. Α'-Γ', Lugduni Batavorum 1971-1979
Ευστ., 'Αλ.=320
Ευστ., Opusc.=319

Ζήν.=177
Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)=3399
Ζήν. (Μπουμπ.)=1494
Ζήνου, Βατραχ.=2050
Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.²=2051
Ζυγομ., Επιστ.=321
Ζωγγρ.=378

Ημερολ.=3220
Ηπειρ.=365

Θάν. Μ. Καντ.=2854
Θαύμα αγ. Νικολ. α'=2103
Θαύμα αγ. Νικολ. β'=2104
Θεματογραφία=2737α
Θεπλ., Τζίρ.=32
Θεόφιλος Καμπανίας=2848
Θεοφ., Χρον.=322
Θησ.=178

Θησ. (Foll.)=181
Θησ. (Morgan)=182
Θησ. (Schmitt)=179
Θρ. αλ.=189
Θρ. Θεοτ.=183
Θρ. Κύπρ. Κ=185
Θρ. Κύπρ. Μ=184
Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.)=2738
Θρ. Κων/π. Β=192
Θρ. Κων/π. Βαρβ.=190
Θρ. Κων/π. διάλ.=191
Θρ. Κων/π. Η=186
Θρ. Κων/π. (Mich.)=2105
Θρ. Κων/π. Πολλ.=188
Θρ. Κων/π. P. suppl.=187
Θρ. Παναγ.=1496
Θρ. πατρ.=193
Θυσ.²=196
Θυσ. (Bakk. -v. Gem.)=3672
Θυσ. (Τσαντσ.)=
Θωμάζος Παριτζίνος [Πρόλ. Somav.]=3391

Ιακ., Παραιν.=33
Ιατροσ.=198
Ιατροσ. κώδ.=197
Ιατροσόφ.=364
Ιατροσόφ. (Oikonomu)=2739
Ιερακοσ.=23
Ιερόθ. Αββ.=1
Ιμπ.=200
Ιμπ. (Lambr.)=1497
Ιμπ. (Legr.)=199
Ιντ. κρ. θεάτρ.=201
Ισπαν. έγγρ. (Χασιώτης)=2334
Ιστ. Βατοπ.=142
Ιστ. Βλαχ.=50
Ιστ. Ηπείρ.=38
Ιστ. μακαρ. Μάρκο=2729α
Ιστορ. Αθέσθη=2856
Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ.=2876
Ιστ. πατρ.=203
Ιστ. πολιτ.=204
Ιωακ. Κύπρ.=35
Ιωάνν. ιερ.=36
Ιωάσαφ, Στ. Νοταρ.=2849
Ιων.=206

Καβαλίστας=3006
Κακή μάννα=207
Καλλίμ.=208
Καλλίμ. (Lambr.)=2107
Καλλίμ. (Pichard)=209
Καλλιν., Βίος Υπατ.=2054
Καλόανδρ. (Δανέζης)=3419
Καλορείτ., Περί ματ. βίου=2055
Καλορείτ., Στ.=2056
Καλοσ., Χαλκ.=324
Καλούδ., Προσκυν.=2057
Καματηρ., Εισαγ. αστρον.=325
Καμεν.=323
Καναν.=37
Κανον. διατ.=3401
Καραβ.=173
Καραντην.=1464
Καρτάν., 'Ανθ.=326
Καρτάν., Διαθ.=2058
Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. Φ.=3007
Καρτάν., Π. Ν. Διαθ.=3207
Κατάγρ. Χαριτόπ.=384
Κατά ζουράρη=2216
Κατάλ. οικουμ. συν.=2279
Κατάλοιπ. Λάμπρ.=381
Κατάλ. πατριαρχ.=1526
Κατζ.=106
Κάτης=210
Κατσαΐτ.=327
Κ.Δ.=Καινή Διαθήκη
Κεδρ.=328
Κείμ. αγ. Δημ.=368
Κείμενα ανέκδ. (Thomson)=3221
Κεκ., Στρατ.=329
Κιγάλα, Σύνοψις ιστοριών=2059
Κίνναμ.=330
Κλήμ. λαϊκ.=303
Κολοφ.=2360
Κομν., Διδασκ. Δ=263
Κομν., Διδασκ. Ι=263
Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ.=2741
Κομνηνού Προσκυν.=3008
Κόρη=3222
Κορων., Μπούας=41
Κουρσάρ.=386
Κρασοπ.=284
Κρασοπ. (Eideneier)=3223

Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.)=3679α
Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Λ)=1502
Πολυδ.=Πολυδεύκης (Bethe, Λειψία 1900)
Πορτολ. Α=373α
Πορτολ. Β=374
Πορτολάνος Ζαγοράς=3406
Πορφυρογ., Ἐκθ.=335
Πορφυρογ., Ἐκθ. (Βόνν.)=334
Πορφυρογ., Προς Ρωμαν.=336
Πουλολ.=245
Πουλολ. Αθ.=246
Πουλολ. Ζ=244
Πουλολ. (Τσαβαρή)=2590
Πουλολ. (Τσαβαρή)^2=3034
Πρακτ. επισκ. Κεφαλλην.=1557
Πρέσβ. ιππ.=247
Πρόδρ.=76
Προδρ.=71
Προδρ., Ανέκδ. ποιήμ.=75
Προδρ., Δεητ.=72
Προδρ. (Eideneier)=3393
Προδρ., Κατομυομ.=1515
Προδρ., Ροδ.=73
Προδρ., Σεβ.=72
Προδρ., Στ. δεητ.=74
Προκόπ.=Προκόπιος (J. Haury, Λειψία 1905-1913)
Πρόλ. άγν. κωμ.=249
Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην.=1503
Πρόλ. κωμ.=248
Προσήλ.=2862
Προσκυν. α'=3037
Προσκυν. Αγ. Αθ. 6=3039
Προσκυν. β'=3026
Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043=3044
Προσκυν. Ιβ. 535=3042
Προσκυν. Ιβ. 845=3043
Προσκυν. Ἱεροσ.=2591
Προσκυν. Κουτλ. 156=3027
Προσκυν. Κουτλ. 390=3039
Προσκυν. Λαύρ. 874=3035
Προσκυν. Μεταμ. 50=3038
Προσκυν. Μπεν. 54=3040
Προσκυν. Ολυμπ. 177=3028
Πρόστ. Ανδρ.=2728
Προφητ.=1504

Πτωχολ. α=2592
Πτωχολ. Α=2592
Πτωχολ. Β=2592
Πτωχολ. Ζ=256
Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ=2592
Πτωχολ. Ν=251
Πτωχολ. Ρ=250
Πτωχολ. Ρ^1=2592
Πωρικ.=253
Πωρικ. Α=254
Πωρικ. Απ.=254
Πωρικ. (Βεν.-Μαρκ.)=375
Πωρικ. Ρ=253
Πωρικ. S=253
Πωρικ. V=252
Πωρικ. Ζ=254
Πωρικ. (Winterwerb)=3623

Ριμ. Απολλων.=128, 129
Ριμ. Απολλων. (Βεν.)=3680
Ριμ. Βελ.=144
Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. — v. Oem.)=3231
Ρίμ. θαν.=255
Ριμ. κόρ.=257
Ροδινός (Βαλ.)=2585
Ροδινός Νεόφ.=2069
Ροδολ.=1479
Ροδολ. (Αποσκ.)=3210
Ροδολ. (Μανούσ.)=93, 94
Ρουσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ.-Μπουμπ.)=3018
Ρωμανός=Sancti Romani Melodi Cantica, Α', Β' (P. Maas και C. A. Trypanis, Οξφόρδη 1963, 1969)
Ρωσσέρ.=2074

Σανγιν., Ονομ. μελών=340
Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ.=2586
Σατιρ. ποίημ.=259
Σαχλ., Αφήγ.=78
Σαχλ. Α' (Wagn.) Μ=79
Σαχλ. Α' (Wagn.) ΡΜ=79
Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ=80
Σαχλ. Β' (Wagn.) ΡΜ=80
Σαχλ. Ν=81
Σεβήρ., Διαθ.=1474
Σεβήρ., Ενθύμ.=1473
Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ.=1475

Σεβήρ., Σημειώμ.=2215
Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ.=2734α
Σεισμολ. (Οικονόμου)=3045
Σηθ, Τροφ.=341
Σημ. Δωρ. Τζυκ.=385
Σημειώσεις ιστορ. Κύπρου=3153
Σημ. ιστορ. Κύπρ.=3152
Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ.=385
Σκλάβ.=82
Σκλέντζα, Ποιήμ.=83
Σκούφ. Φ=1476
Σουμμ., Παστ. φίδ.=85
Σουμμ., Ρεμπελ.=84
Σουρούμης, Ιωάνν. Ξέν.=3018α
Σούτσου, Αλεξανδροβόδας=3663
Σούτσου, Ἐπαινος εις το κρασί=2075
Σοφιαν., Γραμμ.=342
Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi=1478
Σοφιαν., Παιδαγ.=1477
Σοφ. πρεσβ. Β=250
Σπαν. Α=266
Σπαν. Β=266
Σπαν. (Ζώρ.) V=1505
Σπαν. (Λάμπρ.) Va=267
Σπαν. Μ=2116
Σπαν. (Μαυρ.) Ρ=260
Σπαν. Ο=264
Σπανός D=3407
Σπαν. Ρ=261
Σπαν. (Spadaro)=Προς Δημόνικον Pseudoisocrateo e Spaneas...=3046
Σπαν. U=265
Σπαν. V=262
Σπαν. V suppl.=264
Σπανός (Eideneier)=2513
Στ. Αδάμ.=272
Στάθ.=268
Στάθ. (Θέατρο)=269
Στάθ. (Μανούσ.)=270
Στάθ. (Martini)=2117
Σταυριν.=86
Σταφ., Ιατροσ.=87
Στ. Βοεβ.=271
Στεφ. Ιχνηλ.=376
Στεφ. Ιχνηλ. (Eideneier N)=3409
Στεφανόπ. Βιβλ. Στεφανοπ.=2852
Στίχ. ερωτ.=3233

Στιχουργ.=1536
Στιχούργ. μεταβυζ.=1507
Στίχ. ωραιότ.=1506
Στίχ. ωραιότ. (Spadaro)=3189
Συμβόλ. Αρετ.=2187
Σύμβ. πίστ.=1508
Συμεών Ευχ.=2076α
Συμ. Μάγιστρ.=Συμεών Μάγιστρος (έκδ. Βόννης)
Συναδ., Χρον.=65
Συναδ., Χρον.-Διδαχ.=3019
Συναδ., Χρον. (Καφταντζή)=2851
Συναξ. αγ. Νικολ.=2118
Σύναξ. ασωμ.=1535
Συναξ. γαδ.=274
Συναξ. γαδ. (Pochert)=3669
Συναξ. γυν.=275
Συναξ. γυν. (Spadaro)=2119
Συνθήκ. Καλλ.=391
Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.)=390
Σύντ. βίος Ναούμ=2120
Σφρ., Χρον. μ.=88
Σφρ., Χρον. (Maisano)=3394
Σωσ.=276

Ταμυρλ.=194
Τάξ. θύρ.=2863
Τάξ. Πόρτ.=277
Τζαμπλάκ.=89
Τζάνε Εμμ., Αφ.=59
Τζάνε Εμμ., Εις έπαινον Α. Κορνάρου=3658α
Τζάνε Εμμ., Εις Θεοτ.=3658α
Τζάνε Εμμ., Μοιρολ.=59
Τζάνε, Κατάν.=2731
Τζάνε, Κρ. πόλ.=59
Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.)=3659
Τζάνε, Κρ. πόλ. (Νενεδ.)=2583α
Τζάνε, Φιλον.=3660
Τζάνε, Φυλλ. ψυχ.=2067
Τζέτζη, Αλληγ. Ιλ.=Tzetzae Allegoriae Iliadis. Accedunt Pselli Allegoriae curante Jo. Fr. Boissonade, Lutetiae 1851
Τραγ. Αληδ.=2089
Τραγ. Σούσ.=377

Τραπεζούντιος, Νομοκ.=3020
Τριβ., Ρε=90
Τριβ., Ρε (Ζώρ.)=91
Τριβ., Ταγιαπ.=90
Τριγώνη, Προσκυν. Αγ. 'Ορους=2077
Τρωικά=280
Τσιρίγ., Επιστ.=1480
Τυπ. Θεοτ. Κεχαρ.=3047
Τωμ. Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α'=2328

Υγρομαντ.=3408
Ύμν. Παναγ.=282

Φαλιέρ., Ενύπν.=95
Φαλιέρ., Ενύπν.^{2}=2735
Φαλιέρ., Ενύπν. (Schmitt)=99
Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.)=2080
Φαλιέρ., Θρ.=2079
Φαλιέρ., Ιστ.^{2}=2735
Φαλιέρ., Ιστ. Α=96
Φαλιέρ., Ιστ. Ν.=2078
Φαλιέρ., Ιστ. V=97
Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.)=2080
Φαλιέρ., Λόγ.=95
Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.)=2510
Φαλιέρ., Ρίμ. ΑΝ=95
Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.)=2081
Φαλιέρ., Ρίμ. L=98
Φαλλίδ.=195
Φαλλίδ. (Παναγ.)=
Φιορεντίνος=2863α και 2985α
Φλώρ.=283
Φλώρ. (Hess.)=1509
Φορτουν.=100
Φορτουν. (Vinc.)=2736
Φυλλ. Αλ.=352
Φυσιολ.=285
Φυσιολ. Β=287
Φυσιολ. (Kaim.)=2122
Φυσιολ. (Legr.)=286
Φυσιολ. Μ=339
Φυσιολ. (Offern.) G=2121
Φυσιολ. (Offerm.) M=2121
Φυσιολ. (Sbord.)=289
Φυσιολ. V=1409
Φυσιολ. (Zur.)=288

Φυτολ. κείμ.=379
Φωτειν., Νομ. Πρόχ.=3021

Χειλά, Χρον.=102
Χίκα, Επίγρ.=103
Χίκα, Μοιωδ.=103
Χίκα, Μονωδ. (χφ. Λαύρας)=3665
Χορτασμ., Ημερολ.=1481
Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ.=3620
Χούμνου, Κοσμογ.=2085
Χούμνου, Π.Δ.=109
Χούμνου, Π.Δ. (Πολ. Λ.)=108
Χρησμ.=290
Χρησμ. (Βέης)=291
Χρησμ. (Λάμπρ.)=381
Χριστ. διδασκ.=2123
Χρον.=295
Χρον. Αθ.=292
Χρον. βασιλέων=2864
Χρον. Γαλαξ.=318
Χρον. Γαλαξ. (Αναγν.)=3653
Χρον. Μον. Ι=383
Χρον. Μον. Κ=382
Χρον. Μον. Τ=382
Χρον. Μορ. Η=297
Χρον. Μορ. Ρ=296
Χρον. Πασχ.=372
Χρον. σημ. του 1514=3682
Χρον. σουλτ.=299
Χρον. σουλτ. προσθ.=1510
Χρον. Στέφ. Μαν. Β'=2124
Χρον. Τόκκων=2125
Χρον. 1570=300
Χρονογρ. (Λαμψ.)=3048
Χρονολ. πίν. βασ.=304
Χρύσανθος Νοταράς, Οδοιπορ.=3016
Χρυσίου, Βίος Ιωάνν.=1516
Χρύσιππ.=2086
Χρυσόβ. Ανδρ. Β'=385
Χρυσόβ. του 1364=2497
Χωνιάτη, Παράφρ.=2865

Ψελλοῦ, Δεισ.=346
Ψελλού, Ερμην. μερών σώμ.=348
Ψελλού, Κοινολ.=347
Ψελλού, Στ. πολιτ.=345
Ψελλού, Στ. πολιτ. (Boisson.)=1517

Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π.=111
Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.)=110
Ψευδο-Δωρ.=2186
Ψευδο-Δωρ., Διον. Β'=348α
Ψευδο-Κωδ., Οφφικ.=349

Ψευδο-Συμ.=350
Ψευδο-Σφρ.=1483
Ψευδο-Χρυσοστ., Λόγ.=1518

Ωροσκ.=305

β') με ξένο τίτλο

Act. Dionys.=1566α
Act. Doch.=3002
Act. Esph.=2437
Act. Ivir.=3579, 3580
Act. Kastam.=2694
Act. Kutl.=2438
Act. Kutl.^{2}=3355
Act. Lavr.=2440
Act. Pantocr.=3575
Act. patr.=2434
Act. Prôt.=2459
Act. Saint-Pantél.=2981
Act. Xen.=2465
Act. Xen.^{2}=3201
Act. Xér.=2353
Alexanderroman^b=353

Byz. Kleinchron.=2726 και 2743

Ch. pop.=154
Chron. brève=294
Chron. brève (Lœn.)=294
Chron. br. (Lœn).=293
Croce=3233α (βλ. Προσθ. ΙΑ τόμου)

Divân=273

Gesprächb.=258

Hagia Sophia=3666

Hist. imp.=202
Hist. imp. (Rochow)=1525

Itinéraire=239

Kret. Urk.=392α

Leonis Probl.=2064
Lettres 1453=1562
Lucar, Sermons=2581

Metrol.=1533
Metrol.^{2}=2855
Mevlânâ=273
Miklos.-Müller, Acta=2453

Notizb.=224

Paysan rossignol=369
Poèm. hist.=1448

Rebâb-nâmé=273
Rechenb.=131
Rechenb. (Vog.)=1486

Sprachlehre=3217

Zygomalas, Synopsis=3652

Β' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Στον πίνακα αυτόν καταγράφονται οι βραχυγραφίες των ονομάτων των μελετητών και ερμηνεύονται τα ονόματά τους αυτά καθ' εαυτά, γιατί συχνά στα άρθρα γίνεται παραπομπή στο όνομα του μελετητή και στο (βραχυγραφημένο συνήθως) τίτλο του περιοδικού, όπου δημοσιεύτηκε η μελέτη του. Επίσης καταχωρίζονται οι βραχυγραφίες των αυτοτελών ερευνητικών δημοσιευμάτων (με βραχυγραφημένα τα ονόματα των μελετητών και τους τίτλους των δημοσιευμάτων τους). Για τα εκδοτικά δημοσιεύματα ισχύει η βραχυγραφία του κειμένου με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη. Επομένως για τα δημοσιεύματα αυτά δεν υπάρχει ανάγκη ιδιαίτερης βραχυγραφίας. Η ερμηνεία των εδώ βραχυγραφιών γίνεται έμμεσα με την παροχή του αύξοντος αριθμού με τον οποίο βρίσκεται καταχωρισμένη η μελέτη στον πίνακα βιβλιογραφίας μελετητών. Στον ίδιο αυτόν πίνακα παρέχονται και οι βραχυγραφίες των συλλογών και των ανθολογιών. Και οι βραχυγραφίες αυτές ερμηνεύονται έμμεσα, με παροχή δηλ. του αύξοντος αριθμού με τον οποίο κατατάσσεται η συλλογή ή η ανθολογία στο βιβλιογραφικό πίνακα συλλογών ή ανθολογιών.

Δημοσιεύματα που εκτείνονται σε εντελώς περιορισμένο αριθμό σελίδων και καταχωρίζονται σε περιοδικά που ανάγονται σε κλάδους που ελάχιστα συγγενεύουν ή δε συγγενεύουν καθόλου με τη μεσαιωνική ελληνική ή τη νεοελληνική φιλολογία δε βραχυγραφούνται. Η ενδεχόμενη στα δημοσιεύματα αυτά παραπομπή γίνεται με τη μνεία ολόκληρου του τίτλου του περιοδικού ή συντομογραφημένου κατά τρόπο άμεσα κατανοητό.

Προκειμένου για εκτενέστερα δημοσιεύματα καταχωρισμένα σε περιοδικά μη εντελώς συγγενικά με το έργο μας, συντομογραφείται ο τίτλος τους ή και το όνομα του συγγραφέα των δημοσιευμάτων.

α') ελληνόγλωσσων

Αλεξ. Στ.=Αλεξίου Στ.
Αλεξ. Στ., Ακριτ.=2594
Αλεξ. Στ., Γλωσσ. Μελετ.=2744α
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.=1410
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.^{2}=2036
'Αμ.='Αμαντος Κ.
'Αμ., Γλωσσ. μελετ.=421
Αναγνωστ.=Αναγνωστόπουλος Γ.
Ανδρ.=Ανδριώτης Ν.
Ανδρ., Ιδ. Μελ.=Ν. Π. Ανδριώτης, Το γλωσσικό ιδίωμα του Μελενίκου
Ανδρ., Σημασ.=441
Ανδρ., Σημασ. εξ.=443
Ανδρ., Φάρασ.=435
Αντουράκης, Χριστ. όροι=3413
Αντωνιάδ.=Αντωνιάδη Σ.

Βαγιακ.=Βαγιακάκος Δ.
Βαγιακ., Βίος επών.=3052
Βαγιακ., Πύργοι και κάστρα=2746α
Βαλ., Ανθολ.=1411
Βαρναλίδης, Χαριστ.=3054
Βισβίζ.=Βισβίζης Ι.
Βισβίζ., Κοινοτ. διοίκ.=1584
Βλαχογ.=Βλαχογιάννης Γ.
Βογιατζ.=Βογιατζίδης Ι.

Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ.=1589
Βραν.=Βρανούσης Λ.
Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α' = 2749
Βραν., Ιστ. Ιωαννίν.=1592
Βρανούση, Αγιολογ. Χριστοδ.=1591

Γαβαλάς, Σίκιν.=1593
Γενναδ., Πτηνοτρ.=486
Γεωργακ.=Γεωργακάς Δ.
Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.=2176
Γιανουλέλλης Γ., Πλωμάρι=2878
Γιανουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν.=2749β
Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ.=2561

Δειν.=Δεινάκις Στ.
Δεκαβ.=Δεκαβάλλας Α.
Δένδ.=Δένδιας Μ.
Δερμιτζάκης, Λαϊκότ. κρητ. λογοτεχν. = 3420
Δετοράκης, Τραγ. Κρήτ.=3245
Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ.=2182
Διαθ. 17. αι.=3098
Δραγ.=Δραγούμης Στ.

Ευαγγελ., Ιστ. θεάτρ. Κεφαλλην.=1599
Ευαγγελ.-Νοταρά, Σημ. Κωδ.=3064

Ζαγαν., Φαρμ. φυτά=525
Ζακυθ., ΒΙ=Δ. Ζακυθηνός, Βυζαντινή Ιστορία, 324-1071, Αθήνα 1972
Ζαχαρ.=Ζαχαριάδου Ε.
Ζαχαρ., Χρον. σουλτ.=1600
Ζέπ.=Ζέπος Π.
Ζώρ.=Ζώρας Γ.
Ζώρ., Βυζ. ποίησ.=1414
Ζώρ., Περί την 'Αλ. Κων/π.=1417

Θαβώρ.=Θαβώρης Α.
Θαβώρ., Ουσιαστ.=1606
Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον.=536
Θεοχ., Διαθ.=1418
Θεοχ., Τζαμπλάκ.=1544
Θωμοπούλου, Τοπων.=537
Κακουλ.-Πάνου=Κακουλίδη-Πάνου Ελένη
Κακρ.=Κακριδής Ι.
Καλιτσ.=Καλιτσουνάκης Ι.
Καλιτσ., θωρώ=1611
Καλιτσ., Μαγικ. παπ.=1611
Καλλέρ.=Καλλέρης Ι.
Καλογερά, Ηχοπ. λέξ.=2610α
Κανελλόπ., Ονοματολ.=3068α
Καραγ., Βυζ. διπλ.=1613
Καραγ., Βυζ. διπλ.^{2}=2195
Καραγιάννη, Διγενής=2527
Καρακάσης, Μουσ. όργανα=3437
Καρανικόλας Σ., Γλωσσ. Σύμης=2198
Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ.=2759
Καρατζ.=Καρατζάς Στ.
Καρατζ., Υποκορ. Κύμης=554
Καρολ.=Καρολίδης Π.
Κατσουρ.=Κατσουρός Α.
Καψ.=Καψωμένος Στ.
Κεχ.=Κεχαγιόγλου Γ.
Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.=2207
Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν.=3739
Κοντοσόπ.=Κοντοσόπουλος
Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ.=1620
Κοραή, 'Ατ.=578
Κοραή, Λεξιλ. σημ.=579
Κοτσοβίλλη, Εξαρτ. πλοίων=Περί εξαρτισμού των πλοίων
Κουγ.=Κουγέας Σ.
Κουκ.=Κουκουλές Φ.
Κουκ., ΒΒΠ=633
Κουκ., Ελλην. πάπυρ.=588
Κουκ., Ευστ. Γραμμ.=626
Κουκ., Ευστ. Λαογρ.=623
Κουκ., Παρατηρ. παπύρ.=587
Κουκ., Παροιμ. Χρυσοστ.=1623
Κρεκούκια, Προγν. καιρού=655
Κριαρ.=Κριαράς Ε.
Κριαρ., Βυζ. ιππ. μυθ.=1421
Κριάρη, Κρ. άσμ.=357α
Κριαρ., Μελετήμ. Ερωτόκρ.=670
Κριαρ., Μεσαιων. Μελετ.=3255
Κυριακ.=Κυριακίδης Στ.
Κυριακ., Διγ. Ακρ.=710
Κυριακ.-Νέστ., Υφαντά=718
Κωστούλα Δ., Αγάπ. Λάνδ.=2910

Λάζαρης, Λευκαδ.=2223

β') ξενόγλωσσων

Antoniadis, Langue byz.=1788
Apostolopoulos, Καλλίμ.=2961
Atsalos, Term.=2350

Bakk.=Bakker
Bakker, Imper.=1119
Bakker, Pronomen=2351
Băn.=Bănescu
Banfi, Quattro lessici=3312α (βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου)
Bartelink, Jeux de mots=1793
Bastav, Ordo portae=277
Beaudouin, Dial. Chypr.=1121
Beschewl.=Beschewliev
Beševl.=Beševliev
Beševl., Protobulg. Inschr.=1129
Beševl., Spätlat. Inschr.=1130
Beševl., Theophan.=1798
Bibliogr. Hellén.=1450, 1451
Bischoff-Beck, Glossar=1799
Bissinger, «μέγας»=1800
Bjerkelund, «παρακαλῶ»=1801
Blanken, Dial. Cargèse=1802
Blanken, Gress d. Cargèse=1131α
Böhlig, Untersuch, Sprachg.=1132
Bompaire, Remarques=1133
Browning, Αφ. Westerink=3314
Burg., Infin.=1134
Buturas, Kap.=1135

Caratz.=Caratzas St.
Caratz., Orig. dial. néo-gr.=1141
Caratz., Tzac.=2356
Conomis, Hesych.=N. Conomis, Hesychiana (Miscellanea Critica, griechischer Teil, Dt. Akad. d. Wiss., Λειψία 1964, 27-35)
Cortelazzo, Influsso=1816
Coutelle, Gregh.=2359

Danezis, Spaneas=3322
Darrouzès, Textes byzantins=3154
Dawk.=Dawkins R. M.
Dawk., Boustr.=3838
Dawk., Modern Gr.=1146
Debrunner, Nachklass. Griech.=1152
Del.=Delatte A.

Dieterich., Spor.=1158
Dieterich, Unters. gr. Spr.=1154
Dölger, Beiträge=2367
Dölger-Karayann., Byz. Urk.=1827
Dölger., Lachen=1164
Dölger, Παρασπ.=2368
Dölger, Πετίτον=1166
Dölger, Regesten=1824
Dölger, Schatzk.=1163
Dölger, Φιλόσοφος=1825

Eideneier, Ghost-Words=2369
Eideneir, Tabuwörter=1177α

Failler, Déposition Calliste 1er=2816
Foll., Libri greci=1840
Foy, Lauts.=1179

Georgac.=Georgacas D.
Georgac., Ichthyological=2662
Georgac.-McDonald., Names of Peloponn.=1847
Georgac., Names of Const.=1843
Georgac., The -ιτσ- Suffixes=2816γ
Georgiadis, Türk. Lehnw.=3160
Grégoire, Caballus=1194
Guillou, Act. S. Maria=1854

Hadjioannou, Beginning of Cypr. Dial.=1212
Hahn, Latein. Spr.=1213
Hammerich, Nisunderst.=1214
Hanna, Textkrit. Bem.=1215
Hartmann, Wiedergabe türk. Nam.=1216
Hatzid.=Hatzidakis G.
Hatzid., ἄγγελος=1221
Hatzid., Einleit.=1218
Heisenb.=Heinsenberg A.
Heldr.-Μηλαρ.=1101
Hendrickx B., Θεσμοί=2342
Henrich, Κλητ.-γεν. σε -ο=2644
Hess.=Hesseling D.-C.
Hess., Dante nella lett. neoell.=1231
Hess., Mots mar.=1226
Hohlwein, Terms techn.=1234
Hunger, Anzeiger phil.-hist. Klasse Österreich. Akademie=3334

Hurmuz., Documente=E. Hurmuzaki, Documente privitoare la Istoria Românilor, Βουκουρέστι

Impellizeri, Dig. Akr.=1236
Irmscb., Μαύρη Θάλ.=1867
Irmsch., Τριβ., Ποιήμ.=1442

Jannaris, Hist. Gramm.=3851
Jeffr.=Jeffreys E. M.

Kahane, Αφιέρ. Man Alvar, II=3343
Kahane-Bremmer, Gloss. portol.=2975
Kahane, Christian etym.=1875
Kahane, Elem. ital.=1872
Kahane, Graeca et Romanica A'=2673
Kahane, Graeco-rom. etym.=1879
Kahane, Graeco-rom. etym. III=2419
Kahane H. και R., Festschr. Hubschmid=Festschrift für Johannes Hubschmid=2973β
Kahane, Italian Loan-Words=1246
Kahane, Ital. Marinewört.=1873
Kahane-Pietrangeli, Egypt. pap.=1880
Kahane, Rom.-etym.=1877
Kahane, Sclavus=1251
Kahane, Sprache=2568
Kahane-Tietze, Lingua Franca=1253
Kalits., Erkl. Eust.=1256
Kalits., Gramm.=1257
Kalits., Lesenotiz.=1255
Kaps.=Kapsomenakis, Kapsomenos St.
Kaps., Verunters.=1258
Kretschmer, Lesb. Dial.=1267
Kriar.=Kriaras E.
Kriar., Diglossie=1275
Krumb.=Krumbacher K.
Krumb., Handschr. d. Dig.=1281
Krumb., Sprichw.=1279
Kyriak.=Kyriakidis St.

Lambr., Coll.=1287
Langkavel, Bot. sp. Gr.=1288
Laurent, Regestes=2434
Lavagnini R., Fatti=3351
Lefort, Documents=3352
Legr.=Legrand E.

Legr., BGV=1449
Legr., BH=1450, 1451
Lemerle, Cinq études=3581
Lemerle, Premier human.=2439
Lemerle, Saint Athanase=1900
Lietz., Gr. Pap.=1292
Lindenburg, Turkse woorden=1904
Linnér, Hist. Pallad.=1293
Ljungvik, Adverbia=1905
Ljungvik, Syntax spätgr. Volksspr.=1294.
Lorentz., Miscell. gr.=1906
Lurier, Chron. Mor.=1297

Maidhof, Rückwanderer=1299
Mand., Stud. gr. lang.=2444
Manouss.=Manoussacas
Martini, Stathis=2445
Marzullo, Hesych.=1908
Meinersmann, Latein. Wört.=1912
Mentzou, «ξένος»=1914
Merc. S.-G.=Mercati S.-G.
Merc. S.-G., Coll. Byz.=2448
Merc. S.-G., Suida-Suda=1915
Meyer, NS=1307
Meyer, Rom. im Kypr.=1916, 2687
Migne, P. G.=Migne, Patrologia Graeca
Mihăescu, Infl. Grec.=1919
Mihăescu, Langue lat.=2689
Mihăescu, Termes=1920
Mihevč-Gabroveč., Contrib. sémasiol.=1922
Mihevč-Gabroveč, Syntaxe-Moschos=1923
Miklosich, Slav. Elem.=1924
Miklosich, Türk. Elem.=1311
Mirambel, Evolut. verbe=1926
Mitsakis, Romanos=1318
Mohrmann, Innov. sémant.=1929
Mor.=Moravcsik G.
Mor., Byzantinot.=1319
Mor., Ελλην. ποίημ. Βάρν.=1453
Mor., «Hund»=1931
Moritz, Zunamen II=2455
Morrone, Annali Fac. lett. e filos. Univ. di Napoli 21 (n.s. 9) 1978/79=3360

Γ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ, ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ, ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

Στον πίνακα αυτόν ερμηνεύονται οι βραχυγραφίες των τίτλων περιοδικών, τιμητικών τόμων και πρακτικών ακαδημιών. Για βιβλιογραφικά στοιχεία σχετικά με περιοδικά και τιμητικούς τόμους παραπέμπεται ο αναγνώστης στους οικείους βιβλιογραφικούς πίνακες. Οι βραχυγραφίες περιοδικών, συλλογών, ανθολογιών, κλπ., που ισχύουν για τα άρθρα, χρησιμοποιούνται και στους βιβλιογραφικούς πίνακες των κειμένων και των μελετητών.

α') σε ελληνική γλώσσα

ΑΕΜ=Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών
Αθ.=Αθηνά
ΑΘΛΓΘ=Αρχείον του θρακικού λαογραφικού και γλωσσικού θησαυρού
Αμάλθ.=Αμάλθεια, τριμηνιαίον ιστορικόν λαογραφικόν περιοδικόν της Ιστορικής—λαογραφικής Εταιρείας νομού Λασηθίου (Άγ. Νικόλαος Κρήτης)
Αντιχάρ. Ανδρ.=Αντιχάρισμα στον καθηγητή Ν. Π. Ανδριώτη
ΑΠ=Αρχείον Πόντου
Αρχές νεοελλ. λογοτ.=Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας, τόμ. Α', Β'
Α' Συμπ. «Καθ. ζωή»=Πρακτικά Α' Διεθνούς Συμποσίου: Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο
Αφ. Αμ.=Αφιέρωμα εις Κ. Ι. Άμαντον
Αφ. Καρατζά=Αντίχαρη, Αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά
Αφ. Κριαρ.=Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά
Αφ. Λ. Πολ.=Αφιέρωμα στον καθηγητή Λίνο Πολίτη
Αφ. Milliex=Ελληνογαλλικά. Αφιέρωμα στον Roger Milliex
Αφ. Σβορ.=Αφιέρωμα στον Νίκο Σβορώνο
Αφ. Στρατ.=Αφιέρωμα στον Ανδρέα Ν. Στράτο
Αφ. Τριαντ.=Αφιέρωμα στη μνήμη του Μανόλη Τριανταφυλλίδη
Αφ. Χατζιδ.=Αφιέρωμα εις Γ. Ν. Χατζιδάκιν

Βυζαντ.=Βυζαντινά
Βυζ. Μελ.=Επετηρίς «Βυζαντιναί Μελέται»

Γρηγ. Παλ.=Γρηγόριος Παλαμάς

ΔΑΕ Κερκ.=Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας
ΔΕΚΣ=Δελτίο Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών=Κυπρ. Σπ.
Δελτ. Ιον. Ακαδ.=Δελτίον Ιονίου Ακαδημίας
ΔΙΕΕΕ=Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος
ΔΧρ.ΑΕ=Δελτίον Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας
Δωδεκαν.=Δωδεκανησιακά
Δωδεκαν. Αρχ.=Δωδεκανησιακόν Αρχείον
Δωδεκαν. Χρον.=Δωδεκανησιακά Χρονικά
Δωδώνη=Δωδώνη, Επιστημονική Επε-

τηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Παν/μίου Ιωαννίνων
ΕΑΙΕΔ=Επετηρίς Αρχείου Ιστορίας Ελληνικού Δικαίου
ΕΓΔΣΠΘ=Επετηρίς Γεωπον. και Δασολ. Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΒΣ=Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών
ΕΕΗλ.Μ=Επετηρίς Εταιρείας Ηλειακών Μελετών
ΕΕΚΣ=Επετηρίς Εταιρείας Κρητικών Σπουδών
ΕΕΚυκλ.Μ=Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών
ΕΕΠ=Επιστημονική Επετηρίς. Εθνικόν Πανεπιστήμιον
ΕΕΣΝΟΕΠΘ=Επιστημονική Επετηρίς Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΣτερεοελλ.Μ=Επιστημονική Επετηρίς Στερεοελλαδικών Μελετών
ΕΕΦΣΠΑ=Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
ΕΕΦΣΠΘ=Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΦΣΠΘ (περ. β', τεύχ. Φιλ.)=Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, περ. β', τεύχος Φιλολογίας
ΕΕΦΣΠΚ=Αριάδνη, Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/μίου Κρήτης
Εικοσιπεντ. Κόντου=Εικοσιπενταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου
ΕΚΕΙΕΔ=Επετηρίς του Κέντρου ερεύνης της ιστορίας του ελληνικού δικαίου
ΕΛΑ=Επετηρίς του Λαογραφικού Αρχείου
Ελλην.=Ελληνικά
Ελλην. Δημ.=Ελληνική Δημιουργία
Ελλην. Διαλεκτ.=Ελληνική Διαλεκτολογία
ΕΜΑ=Επετηρίς Μεσαιωνικού Αρχείου
Επ.Επετ. Δ.Σ.Θ.=Επιστημονική Επετηρίδα Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης
Επετ. Κύπρ.=Επετηρίς (Κέντρον Επιστημονικών Ερευνών), Λευκωσία
Επετ. Παρνασσ.=Επετηρίς Παρνασσού
Επιθ. ελληνοϊτ. πνευμ. επικ.=Επιθεώρησις ελληνοϊταλικής πνευματικής επικοινωνίας
Εραν.=Ο Ερανιστής

ΗΜΕ=Ημερολόγιον Μεγάλης Ελλάδος
Ηπειρ. Χρον.=Ηπειρωτικά Χρονικά

Θησαυρ.=Θησαυρίσματα
Θρακ.=Θρακικά

Ιταλοελλ.=Ιταλοελληνικά

Κακρ., Μελέτ. άρθρ.=Ι. Θ. Κακριδή, Μελέτες και άρθρα
Κεφαλλ. Χρον.=Κεφαλληνιακά Χρονικά
Κιμωλ.=Κιμωλιακά
Κρ. Εστ.=Κρητική Εστία
Κρητολ.=Κρητολογία
Κρητολ. Γράμμ.=Κρητολογικά Γράμματα
Κρ. Λαός=Κρητικός Λαός
Κρ. Μελ.=Κρητικαί Μελέται
Κρ. Πρωτοχρ.=Κρητική Πρωτοχρονιά
Κρ. Χρ.=Κρητικά Χρονικά
Κυπρ. Γρ.=Κυπριακά Γράμματα
Κυπρ. Σπ.=Κυπριακαί Σπουδαί
Κυπρ. Χρ.=Κυπριακά Χρονικά

ΛΑ=Λεξικογραφικόν Αρχείον
Λαογρ.=Λαογραφία
ΛΔ=Λεξικογραφικόν Δελτίον
Λογοτεχνία-κοινωνία στην Κρήτη (συλλογή)=Λογοτεχνία και κοινωνία στην Κρήτη της Αναγέννησης

Μακεδ.=Μακεδονικά
Μαντατοφ.=Μαντατοφόρος
ΜΒ=Σάθα, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη
Μελ. ελλην. γλώσσ. Δ'=Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά
Μελ.ελλην.γλώσσ. Ϛ'=Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά.
Μελ. ελλην. γλώσσ. ΙϚ'=Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά
Μελ. και υπομν. Κύπρ. (συλλογή)=Μελέται και υπομνήματα

Μεσ. Ν. Ελλ. (περιοδ.)=Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά
Μνήμ.Αμ.=Εις μνήμην Κ. Αμάντου
Μνημ. Αντωνιάδη=Μνημόσυνον Σοφίας Αντωνιάδη
Μνήμ. Καλοκαιρινού=Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού
Μνήμ.Λάμπρ.=Εις μνήμην Σπ. Λάμπρου
Μνήμ. Ζώρα=Τιμητικός τόμος εις μνήμην Γεωργίου Θ. Ζώρα.

ΝΕ=Νέος Ελληνομνήμων
Νεοελλ. Αρχ.=Νεοελληνικόν Αρχείον
Νεοελλην. Διαλεκτ.=Νεοελληνική Διαλεκτολογία
Ν. Εστ.=Νέα Εστία
Νησιωτ.Επετ.=Νησιωτική Επετηρίς

Ξένιον Ζέπου=Ξένιον, Festschrift für Pan. J. Zepos

Ορθόδ. Παρ.=Ορθόδοξος Παρουσία

Παναθήν.=Παναθήναια
Παρνασσ.=Παρνασσός
Πελοπον.=Πελοποννησιακά
Πεπρ. Α' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Α' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Β' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Β' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Γ' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Γ' Διεθνούς Κρητολογίου Συνεδρίου
Πεπρ. Δ' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Δ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Ε' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. ΣΤ' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα ΣΤ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Θ' ΔΒΣ=Πεπραγμένα Θ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου Θεσσαλονίκης.
Πεπρ. ΙΒ' ΔΒΣ=Πεπραγμένα ΙΒ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. ΙΔ' ΔΒΣ=Actes du XIVe Congrès International des études byzantines, Bucarest, 6-12 Septembre 1971, III, 1976
Πνευματ. Κύπρ.=Πνευματική Κύπρος
Ποντ. Φύλλ.=Ποντιακά Φύλλα
Πραγμ. Ακ. Αθ.=Πραγματείαι Ακαδημίας Αθηνών
Πρακτ. Ακ. Αθ.=Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών
Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ=Πρακτικά Α' Κυπρολογικού Συνεδρίου Γ' β'
Πρακτ. Α' Παν. Σ=Πρακτικά Α' Πανιονίου Συνεδρίου
Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου=Πρακτικά Α' Συμποσίου Γλωσσολογίας του βορειοελλ. χώρου
Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ=Πρακτικά Β' Κυπριολογικού Συνεδρίου Β'
Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου=Πρακτικά Β' Συμποσίου Γλωσσολογίας του βορειοελλαδικού χώρου
Πρακτ. Γ' Παν. Σ=Πρακτικά Γ' Πανιονίου Συνεδρίου
Πρακτ. Ε' Παν. Σ=Πρακτικά Ε' Πανιονίου Συνεδρίου
Πρακτ. Συμποσ. Ιδρ. Πιερίδη 1986=Πρακτικά Συμποσίου Ιδρύματος Πιερίδη 1986
Προσφ. Κυριακ.=Προσφορά εις Στίλπωνα Κυριακίδην

Σύμμ.=Σύμμεικτα Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών ΕΙΕ
Σύνδεσμος in onore Anastasi=Σύνδεσμος. Studi in onore di Rosario Anastasi

Τεσσαρακ. Κόντου=Τεσσαρακονταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου

Φίλτρα, Τιμητ. Καψ.=Φίλτρα. Τιμητικός τόμος Σ. Γ. Καψωμένου

Χαριστ. Ορλάνδ.=Χαριστήριον εις Α. Κ. Ορλάνδον
Χιακ. Χρον.=Χιακά Χρονικά
Χρ. Κρ.=Χριστιανική Κρήτη
Χρον. Πόντ.=Χρονικά του Πόντου

β') σε ξένη γλώσσα

AAEEG=Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France
Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc.=Actes du VIIIème Congrès International des néo-hellénistes des universités francophones. Contribution de Chypre à la civilisation néo-hellénique
Act. XIe Congr. onomast.=Actes du XIe Congrès International des sciences onomastiques
AIPhHOS=Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves

BCH=Bulletin de correspondance hellénique
Berichte z. XI. Intern. Byz.-Kongr.= Berichte zum XI. Internationalen Byzantinisten - Kongress, Μόναχο 1958
BF=Byzantinische Forschungen
B-NJ=Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher
BSl=Büzantinoslavica
Bull. Soc. Lingu.=Bulletin de la Société de linguistique de Paris
BMGS=Byzantine and Modern Greek Studies
Byz.=Byzantion
Byzantinobulg.=Byzantinobulgarica
Byz.-Met.=Byzantina-Metabyzantina
BZ=Byzantinische Zeitschrift

Cah. Inst. M.A. (Univ.Copenhague)= Université de Copenhague, Cahiers de l'Institut du moyen-age grec et latin, Κοπεγχάγη 1969-71 κε.
Class. et Med.=Classica et Mediaevalia
III Convegno studi neogr.=III Convegno Nationale di Studi Neogreci
Corp. Haml.=Corpus Hamleticum

DOP=Dumbarton Oaks Papers

Egyet. Philol. Közl.=Egyetemes Philologiai Közlöny
EO=Echos d'Orient
Epidosis=Herbert Hunger, Gesammelte Schriften zur byzantinischen Geistes und Kulturgeschichte

Festschrift Heger=Festschrift für Klaus Heger
Festschr. Kretschmer=Festschrift für Universitäts-Professor Hofrat Dr. Paul Kretschmer
Fest und Alltag
Fol. neohell.=Folia neohellenica

IF=Indogermanische Forschungen
IF Anzg.=Anzeiger für Indogermanische Sprach - und Altertumskunde. Beiblatt zu den Indogermanischen Forschungen
Ill.Class.St.=Illinois Classical Studies
Istit. Orient. Nap.=Istituto Orientale di Napoli

JÖB=Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik
JÖBG=Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft

Lexicograph. Byzant.=Lexicographica Byzantina
Literature - Society in Crete (συλλογή)=Literature and Society in Renaissance Crete

Mél. Diehl=Mélanges Charles Diehl
Mél. Dujcev=Byzance et les Slavès. Études de civilisation. Association des amis des études archéologiques
Mél.Ed. Delebécque=Mélanges Edouard Delebécque
Mél. Kern.=Mélanges Kern
Mél. Merlier=Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier
MGSY=Modern Greek Studies Yearbook

Misc. G. Merc.=Miscellanea Giovanni Mercati
Misc. Neogr.=Miscellanea Neogreca. Atti del 1. Convegno Nazionale di studi neogreci
Misc. Rossi=Bizantino-Sicula II, Miscellanea... in memoria di Giuseppe Rossi Taibbi
Miteil. Sem. Or. Spr.=Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen

Neogr. Med. Aevi I=Neograeca Medii Aevi. Akten zum Symposion Köln, 1986

OCP=Orientalia Christiana Periodica

Philol. Suppl.=Philologus, Supplementband
Philol. Woch.=Philologische Wochenschrift
PNL=Probleme der neugriechischen Literatur
Polych.=Polychordia, Festschrift Fr. Dölger (Byz. Forschungen 1-3, 1966-68)
Polychron. Dölger=Polychronion, Festschrift Fr. Dölger

REB=Revue des études byzantines
REG=Revue des études grecques
RES-EE=Revue des études sud-est européennes
Rev. Intern. d'Onom.=Revue Internationale d'Onomastique
Rhein. Museum f. Philol.=Rheinisches Museum für Philologie
Rom. Philol.=Romance Philology

RSBN=Rivista di studi bizantini e neoellenici
RSBS=Rivista di studi bizantini e slavi
RSBS 3 [Misc. Perusi, III]=Rivista di studi bizantini e slavi, III-1983 Miscellanea Agostino Pertusi, Tomo III, Bologna 1984
SB=Studi bizantini
SBN=Studi bizantini e neoellenici
Sic. Gymn.=Siculorum Gymnasium
SIFC=Studi italiani di filologia classica
Sill. biz.=Silloge bizantina in onore di Silvio Giuseppe Mercati
S-OF=Süd-Ost Forschungen
Star. Živ.=Starina živaja
St. Byz. Neohell. Neerl.=Studia byzantina et neohellenica neerlandica
St. ist. gr.-rom.=Studii istorice greco-romano
Stud. filol. biz.=Studi filologia bizantina
Stud. hyz. Lexik.=3384

TAPA=Transactions of the American Philological Association
Trav. et Mém.=Travaux et Mémoires

Viz. Vrem.=Vizantiiskij Vremennik

Zeitschr. f. Balkanol.=Zeitschrift für Balkanologie
Zeitschr. f. rom. Philol.=Zeitschrift für romanische Philologie
Zeitschr. f. vergleich. Sprachforsch.= Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung

Δ' ΛΕΞΙΚΩΝ

α') ελληνόγλωσσων

Ανδρ., Λεξ.=Ν. Π. Ανδριώτη, Ετυμολογικό Λεξικό της κοινής νεοελληνικής

Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ.=Αραβαντινού Π., Ηπειρωτικόν γλωσσάριον

Βλαστού, Συνών.=Π. Βλαστού, Συνώνυμα και συγγενικά, Αθήνα 1931

Βλαστού, Συνών.[2]=Π. Βλαστού, Συνώνυμα και συγγενικά. Νέα έκδοση συμπληρωμένη, Αθήνα 1989

Βλάχ.=Γερασίμου Βλάχου, Θησαυρός της εγκυκλοπαιδικής βάσεως τετράγλωσσος

Γενναδ., Λεξ.=Π. Γ. Γενναδίου, Λεξικόν φυτολογικόν

Γλωσσάρ. Λέσβ.=Γλωσσάριον Λέσβιον

Δαγκίτσης, Λεξ.=Κ. Δαγκίτση, Ετυμολογικό Λεξικό της νεοελληνικής

Δημητράκ.=Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικόν όλης της ελληνικής γλώσσης

Ερωτόκρ., Γλωσσάρ.=Ερωτόκριτος Ι., Γλωσσάριον της κυπριακής διαλέκτου

Ζώη, Λεξ. Ζακ.=Λ. Χ. Ζώη, Λεξικόν φιλολογικόν και ιστορικόν Ζακύνθου

Ζωναρ.=Ioannis Zonarae Lexicon, edidit I. A. H. Tittmann, τόμ. 1-2, Λειψία 1808, ανατ. 'Αμστερνταμ 1967

Ησύχ.=Hesychii Alexandrini Lexicon (έκδ. K. Latte)

Θρησκ. και ηθ. εγκυκλοπ.=Θρησκευτική και ηθική εγκυκλοπαιδεία, τόμ. 1-12, Αθήνα 1962-8.

ΙΛ=Ακαδημία Αθηνών, Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης. Α': Ιστορικόν Λεξικόν της νέας ελληνικής

Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ.=Κασιμάτης, Βενετικά γλωσσικά στοιχεία στα Κύθηρα

Κατσάνης, Ιδίωμ. Σαμοθράκης=Κατσάνης Ν. Α., Το γλωσσικό ιδίωμα της Σαμοθράκης

Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ.=Ι. Κονδυλάκη, Κρητικόν Λεξιλόγιον

Κουκκίδης, Λεξιλ.=Κωνστ. Κουκκίδη, Λεξιλόγιον ελληνικών λέξεων εκ της τουρκικής

Κουμαν., Συναγ.=Στ. Κουμανούδη, Συναγωγή λέξεων αθησαυρίστων

Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.=Στ. Κουμανούδη, Συναγωγή νέων λέξεων

Κουτήφαρης, Γλωσσάρ. Ικαρ.=Κουτήφαρη, Γλωσσάριο της Ικαρίας

Κριαρ., Λεξ.=Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας

Κυριαζίδης Ν., Λεξ. Μακρυγ.=Το λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη ή πώς μιλούσαν οι Έλληνες

Κωστ., Λεξ. τσακων.=Θ. Π. Κωστάκη, Λεξικό της τσακωνικής διαλέκτου

Λουκά, Γλωσσάρ.=Γ. Λουκάς, Γλωσσάριον της κυπριακής διαλέκτου

Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.=Μ. Μιχαηλίδη-Νουάρου, Λεξικόν της καρπαθικής διαλέκτου

Μουσούρης, Γλωσσάρ. Ιθάκ.=Σπύρος Μουσούρης, Η γλώσσα της Ιθάκης

Ξεινός, Γλωσσ. Ίμβρου=Κώστας Ξεινός, Γλωσσάρι της Ίμβρου

Παπαδ. Α., Λεξ.=Α. Α. Παπαδοπούλου, Ιστορικόν Λεξικόν της ποντιακής διαλέκτου

Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.=Παπαθανασόπουλου Θ., Γλωσσάρι ρουμελιώτικης ντοπιολαλιάς

Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.=Παπαχριστοδούλου Χρ., Λεξικό των ροδίτικων ιδιωμάτων

Πάπ.-Λαρ., Γεν. Εγκυκλοπ.=Πάπυρος-Λαρούς, Γενική Παγκόσμιος Εγκυκλοπαιδεία μετά πλήρους λεξικού της ελληνικής γλώσσης

Πασπ., Γλωσσ.=Α. Γ. Πασπάτη, Το χιακόν γλωσσάριον

Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.=Μ. Πιτυκάκη, Το γλωσσικό ιδίωμα της Ανατολικής Κρήτης

Πρωίας Λεξ.=Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, επιμελεία Γεωργ. Ζευγώλη, έκδοσις «Πρωίας»

Πρωίας Λεξ. Συμπλ.=«Πρωίας» Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης ορθογραφικόν και ερμηνευτικόν. Συμπλήρωμα

Σούδα=Suidae Lexicon (έκδ. A. Adler)

Σταματ.=Ι. Σταματάκου, Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης

Στεφ., Θησ., βλ. Steph., Θησ.

Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ.=Φ. Τάσιου, Γλωσσάριο του Πολυγύρου

Φωτ., Λεξ.=Photii Patriarchae Lexicon

Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.=Χαντζιάρα, Γλωσσάρι της Θεσσαλίας

Χατζ., Λεξ.=Ετυμολογικό Λεξικό της ομιλουμένης κυπριακής διαλέκτου

Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.=Γερ. Χυτήρη, Κερκυραϊκό γλωσσάρι, ακατάγραφες και δίσημες λέξεις.

β') ξενόγλωσσων

Andr., Lex.=Nikolaos Andriotis, Lexicon der Archaismen in neugriechischen Dialekten

Avril, Dictionn. prov.-français=J. T. Avril, Dictionnaire provençal-français

Battisti - Alessio, Diz. etim.=C. Battisti και G. Alessio, Dizionario etimologico Italiano

Bauer, Wört.=W. Bauer, Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments

Blaise, Lex. Lat. Med.=Blaise A., Lexicon Latinitatis Medii Aevi

Boerio=G. Boerio, Dizionario del dialetto veneziano

Buck, Dict. Synon.=A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages

Caracausi=G. Caracausi, Lessico greco della Sicilia e dell'Italia meridionale

Chantraine, Dict. étym.=Pierre Chantraine, Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots

Devoto, Diz. etim.=G. Devoto, Avviamento alla etimologia italiana

DGE=Adrados Fr., Diccionario Griego Español

Du Cange= Du Cange, Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis

Frisk, Wört=H. Frisk, Griechisches etymologisches Wörterbuch

Garz., Diz.=Dizionario Garzanti della lingua italiana

Germ.=G. Germano, Vocabolario italiano e greco

Gr. d'Hauterive, Dictionn.=R. Grandsaignes d'Hauterive, Dictionnaire

d'ancien français, moyen age et renaissance
Greim., Dictionn.=A. J. Greimas, Dictionnaire de l'ancien français jusqu' au milieu du XIVe siècle, Παρίσι 1968

Lampe, Lex.=G. W. H. Lampe, A Patristic Greek Lexicon
LBG=Lexicon zur byzantinischen Gräzität
L-S=H. G. Liddell και R. Scott, A Greek-English Lexicon
L-S Κων/νίδη=H. G. Liddell και R. Scott, Μέγα Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, μετάφρ. Ξ. Μόσχου, επιστασία Μ. Κωνσταντινίδη
L-S Συμπλ.=H. G. Liddell και R. Scott, Συμπλήρωμα του Μεγάλου Λεξικού της ελληνικής γλώσσης
L-S Suppl.=H. G. Liddell, R. Scott και H. S. Jones, Greek-English Lexicon, A Supplement

Meursius=Glossarium graecobarbarum
Meyer-Lübke, Rom. etym. Wört.=Meyer-Lübke W., Romanisches Etymologisches Wörterbuch
Mittellat. Wört=Mittellateinisches Wörterbuch bis zum ausgehenden 13. Jahrhundert

Niermeyer, Med. Lat. Lex.=J. F. Niermeyer, Mediae Latinitatis Lexikon minus
Nuovo Zingarelli=Il nuovo Zingarelli

Papahagi, Dict. arom.=Papahagi T., Dicţionarul dialectului aromân. General şi etimologic

Peek, Lex. Nonn.=W. Peek, Lexicon zu den Dionysiaka des Nonnos, Hildesheim 1968 κε.
PLP=Prosopographisches Lexicon der Palaiologenzeit
Preisigke - Kiessling=F. Preisigke - E. Kiessling, Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden

Redhouse=New Redhouse, Turkish-English Dictionary
Rohlfs, Diz. topon.=G. Rohlfs, Dizionario toponomastico e onomastico della Galabria, Ραβέννα 1974
Rohlfs, Et. Wört.=G. Rohlfs, Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität

Segditsas, Naut. Dict.=P. Segditsas, Elsevier's Nautical Dictionary, τόμ. 2, Άμστερνταμ, Λονδίνο, Νέα Υόρκη 1966
Semi, Lat. med. istr.=F. Semi, Glossario del latino medioevale istriano
Shipp=G. P. Shipp, Modern Greek Evidence for the Ancient Greek Vocabulary
Somav.=A. da Somavera, Θησαυρός της ρωμαϊκής και της φραγκικής γλώσσας
Somav., It.-gr.=A. da Somavera, Tesoro della lingua italiana e greca-volgare
Sophocl.=E. A. Sophocles, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods
Steph., Θησ.=H. Stephanus, Θησαυρός της ελληνικής γλώσσης

Trapp, Lex. z. byz. Gräz.=E. Trapp, Lexicon zur byzantinischen Gräzität
Trapp, Prosop. Lex.=Prosopographisches Lexicon der Palaiologenzeit

Zingarelli=N. Zingarelli, Vocabolario della lingua italiana

Ε' ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ

ά.=άρθρο του Λεξικού
άγν. ετυμ.=άγνωστη ετυμολογία
ά. γρ.=άλλη γραφή
αι.=αιώνας
αιτ.=αιτιολογικός
αιτιατ.=αιτιατική πτώση
άκλ.=άκλιτος
αλβ.=αλβανικός, αλβανικά
αμάρτ.=αμάρτυρος
αμτβ.=αμετάβατος
αναβιβ.=αναβιβασμός
αναγκ. αιτ.=αναγκαστικό αίτιο
ανάγν.=ανάγνωση
ανακ.=ανακοίνωση
αναλογ.=αναλογία, αναλογικώς
ανάτ.=ανάτυπο
αναφορ.=αναφορικός
ανέκδ.=ανέκδοτος
αντίθ.=αντίθετος
αντιθ.=αντιθετικώς
αντικ.=αντικείμενο
αντιμετάθ.=αντιμετάθεση
αντων.=αντωνυμία
αόρ.=αόριστος
αοριστολ.=αοριστολογικός
'Απ.='Απαντα
απ.=απαντά
απαρέμφ.=απαρέμφατο
απόλ.=απόλυτος
απορημ.=απορηματικός
απόσπ.=απόσπασμα
απρόσ.=απρόσωπο
αρ.=αριθμός
αραβ.=αραβικός
αραβοτουρκ.=αραβοτουρκικός
αραμ.=αραμαϊκός
αριθμητ.=αριθμητικό
άρν.=άρνηση
αρνητ.=αρνητικός
αρομουν.=αρομουνικός
αρσ.=αρσενικός
αρχ.=αρχαίος
αρχαϊκ.=αρχαϊκός
άσχ.=άσχετος
αυτ.=αυτόθι
αφ.=αφιέρωση
αφομ.=αφομοίωση
αχρον.=αχρονολόγητος

βενετ.=βενετικός
βιβλιοκρ.=βιβλιοκρισία
βλ.=βλέπε
βλάχ.=βλάχικος
βραχυλογ.=βραχυλογικώς
βυζ.=βυζαντινός

γαλλ.=γαλλικός
γεν.=γενική πτώση
γενικ.=γενικότερα
γερμ.=γερμανικός
γεωγρ.=γεωγραφικός
γλωσσ.=γλωσσικός
Γλωσσάρ.=Γλωσσάριο
γρ.=γράφε, γραφή
γραμμ.=γραμματικώς

δεικτ.=δεικτικός
δευτερόκλ.=δευτερόκλιτος
δευτεροπρόσ.=δευτεροπρόσωπος
δήλ.=δήλωση
δηλ.=δηλαδή
δημ.=δημοτικός
διάβ.=διάβαζε
διάγρ.=διάγραψε
διάφ.=διάφορος

διόρθ.=διόρθωσε
διορθώσ.=διορθώσαμε
δίστ.=δίστιχο
διφθογγ.=διφθογγισμός
δοτ.=δοτική πτώση

έγγρ.=έγγραφο
εθν.=εθνικός
εικασ.=εικασία
ειρων.=ειρωνικώς
έκδ.=έκδοση
εκδ.=εκδόσεις, εκδότης, εκδίδει
εκκλ.=εκκλησιαστικώς
έκφρ.=έκφραση
εκφρ.=εκφράσεις
ελλειπτ.=ελλειπτικός
ελλην.=ελληνικός
εμπρόθ. προσδιορ.=εμπρόθετος προσδιορισμός
εν.=ενικός
εναντιωμ.=εναντιωματικός
έναρθρ.=έναρθρος
ενδεχομ.=ενδεχομένως
ενδοιαστ.=ενδοιαστικός
ενεργ.=ενεργητικός
ενεστ.=ενεστώτας
ενθύμ.=ενθύμηση
ενν.=εννοείται
επεξηγ.=επεξηγηματικός, -ώς
επεξήγ.=επεξήγηση
επιγρ.=επιγραφή
επίδρ.=επίδραση
επίθ.=επίθετο
επιθετ.=επιθετικός
Επίλ.=Επίλογος
επίρρ.=επίρρημα
επιρρ.=επιρρηματικός, -ώς
επιστ.=επιστολή
επιτ.=επιτατικός, -ώς
επιφ.=επιφώνημα
επόμ.=επόμενος
επων.=επωνυμία
επών.=επώνυμο
ερωτ.=ερωτηματικός, -ώς
εσφαλμ.=εσφαλμένος, -α
ετυμ.=ετυμολογία
ετυμολ.=ετυμολογικό τμήμα άρθρου

ευκτ.=ευκτική
ηθ.=ηθικός
ηχοπ.=ηχοποίητος

θ.=θέμα
θεολ.=θεολογικός όρος
θετ.=θετικός
θηλ.=θηλυκός
θρησκ.=θρησκευτικώς

ιδιάζ. χρ.=ιδιάζουσα χρήση
ιδιώμ.=ιδιώματα
ιδιωμ.=ιδιωματικός, -ώς
Ιντ.=Ιντερμέδιο
ιταλ.=ιταλικός

κ.=κάτι
κ.ά.=και άλλα
κ.α.=και αλλαχού
κάπ.=κάποιος, -ον, κλπ.
κατάλ.=κατάληξη
κατάφ.=καταφατικός
κατηγ.=κατηγορούμενο
κε.=και εξής
κείμ.=κείμενο
κεφ.=κεφάλαιο
κλ.=κλίση
κλητ.=κλητική
κοιν.=κοινός, -ώς
κοινότ.=κοινότατο
κ.π.α.=και πολλαχού αλλαχού
κρητ. κ.=κρητικά κείμενα
κριτ. υπ.=κριτικό υπόμνημα
κτητ.=κτητικός, κτητικά
κ.τ.ό.=και τα όμοια
κυριολ.=κυριολεκτικώς
κύρ. όνομ.=κύριο όνομα
κώδ.=κώδικας

λ.=λέξη, λήμμα
λαϊκ.=λαϊκός
λατ.=λατινικός
λόγ.=λόγιος

μαθημ.=μαθηματικός όρος
μεγεθ.=μεγεθυντικός
μειωτ.=μειωτικώς
μέλλ.=μέλλοντας
μέσ.=μέσος

μεσν.=μεσαιωνικός
μεταπλ.=μεταπλασμός
μεταφ.=μεταφορικώς
μετρ. αν.=μετρική ανάγκη
μετων.=μετωνυμικώς
μόρ.=μόριο
μτβ.=μεταβατικός
μτγν.=μεταγενέστερος
μτξ.=μεταξύ
μτχ.=μετοχή, μετοχικός

ναυτ.=ναυτικός όρος
νεοελλ.=νεοελληνικός
νομ.=νομικός όρος

όνομ.=όνομα
ονομ.=ονομαστική
ονοματοπ.=ονοματοποιία
ό.π.=όπου παραπάνω
οριστ.=οριστική
ουδ.=ουδέτερο
ουσ.=ουσιαστικό
ουσιαστικοπ.=ουσιαστικοποιημένος

παθητ.=παθητικός
παλαιογρ.=παλαιογραφικός
παλαιότ.=παλαιότερος, -α
παπυρ.=παπυρικό κείμενο
παραγ.=παραγωγή
παράγ.=παράγωγο
παραθ.=παραθετικά
παράθ.=παράθεμα
παρακελευσμ.=παρακελευσματικός
παράλ.=παράλειψη, παράλειψε
παραλ.=παραλείπεται, -ονται
παράλλ.=παράλληλος
παραπ.=παραπομπή, παραπεμπτικός
παράρτ.=παράρτημα
παρατ.=παρατατικός
παρεκτεταμ.=παρεκτεταμένος
παρετυμ.=παρετυμολογία
παρκ.=παρακείμενος
παροιμ.=παροιμία, παροιμιακός
παρων.=παρωνύμιο
πβ.=παράβαλε
περιοδ.=περιοδικό
περίοδ.=περίοδος
πιθ.=πιθανώς

πληθ.=πληθυντικός
ποιητ. αίτ.=ποιητικό αίτιο
πολλ.=πολλαχού
πραγμ.=πραγματολογικώς
προβηγκ.=προβηγκιανός
προέλ.=προέλευση
προηγ.=προηγούμενος
πρόθ.=πρόθεση
προθετ.=προθετικός
προκ.=προκειμένου
πρόλ.=πρόλογος
πρόσ.=πρόσωπο
πρόσθ.=πρόσθεσε
Προσθ.=Προσθήκη
προστ.=προστακτική
προσφών.=προσφώνηση
προσων.=προσωνυμία
προσωποπ.=προσωποποίηση
πρότ.=πρότεινε
προφ.=προφανής, προφανώς
πρωτόκλ.=πρωτόκλιτος

ρ.=ρήμα
ρηματ.=ρηματικός
ρουμαν.=ρουμανικός
ρωσ.=ρωσικός

σ.=σελίδα
σημ.=σημείωση
σήμ.=σήμερα
σημασ.=σημασία
σημασιολ.=σημασιολογικό τμήμα άρθρου
σημερ.=σημερινός
σπανιότ.=σπανιότατο, -τα
στ.=στίχος
στερ.=στερητικός
συγγ.=συγγενικός
συγκ.=συγκοπή
συγκρ.=συγκριτικός
συμπερασμ.=συμπερασματικός
συμφ.=συμφυρμός
συν.=συνήθως
σύνδ.=σύνδεσμος
συνεκδ.=συνεκδοχή, συνεκδοχικά
συνεκφ.=συνεκφορά
συνηθέστ.=συνηθέστατος
σύνθ.=σύνθεση

συνθ.=συνθετικό
συνίζ.=συνίζηση
σύντ.=σύνταξη
συνών.=συνώνυμο
σύστ.=σύστοιχο
συχν.=συχνά
συχνότ.=συχνότατο, -τα
σχ.=σχήμα
σχετ.=σχετικός
σχηματ.=σχηματισμός, σχηματίζεται
σχόλ.=σχόλιο
Σχολ.=Σχολιαστής

τ.=τύπος
τεύχ.=τεύχος, τεύχη
τίτλ.=τίτλος
τόμ.=τόμος
τοπ.=τοπικός
τοπων.=τοπωνύμιο
τουρκ.=τουρκικός
τραγ.=τραγούδι
τριτόκλ.=τριτόκλιτος
τριτοπρόσ.=τριτοπρόσωπος

τροπ.=τροπικός
τσακων.=τσακωνικός
τυπογρ.=τυπογραφικός
τυπολ.=τυπολογικό τμήμα άρθρου

υβριστ.=υβριστικώς
υπερθ.=υπερθετικός
Υπόθ.=Υπόθεση
υποθ.=υποθετικός
υποκ.=υποκείμενο
υποκορ.=υποκοριστικό
υποτ.=υποτακτική
υποτιμ.=υποτιμητικός

φρ.=φράση
φωνητ.=φωνητικός

Χορ.=Χορικό
χρ.=χρήση
χρον.=χρονικός
χφ=χειρόγραφο
χφφ=χειρόγραφα
χ.χρον.=χωρίς χρονολογία

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ουδέτερο επιθέτου με χρήση ουσιαστικού καταρχήν μας απασχολεί σε ιδιαίτερη παράγραφο του άρθρου του επιθέτου. Συγκροτείται ιδιαίτερο λήμμα με το ουδέτερο του επιθέτου αν το τελευταίο αυτό χρησιμοποιείται περισσότερο ως ουσιαστικό παρά ως επίθετο σε ουδέτερο γένος.

Μετοχές παρακειμένου που είναι σύνθετες λέξεις σχηματισμένες χωρίς πιθανώς να έχει υπάρξει αντίστοιχος ενεστωτικός τύπος (λ.χ. *αγουρομαζωμένος*), όπως και μετοχές παρακειμένου που δεν ανάγονται σε ενεστώτα (λ.χ. *μυαλωμένος*) αποτελούν χωριστά λήμματα.

Στην περίπτωση που ένας τύπος αιτιατικής ή αορίστου δεν ανάγεται χωρίς δισταγμό σε ορισμένη ονομαστική ή σε ορισμένο ενεστώτα (αρχαϊστικός ή νεοτεριστικός τύπος), σημειώνονται στη θέση του λήμματος και ο αρχαϊστικός και ο νεοτεριστικός τύπος της ονομαστικής ή του ενεστώτα (λ.χ. *αήρ-αέρας*).

Σε ορισμένες ιδιάζουσες περιπτώσεις κοντά στους άλλους τύπους του ουσιαστικού παρέχονται στο τυπολογικό τμήμα του άρθρου οι ιδιότυπες πτώσεις. Ανάλογο συμβαίνει προκειμένου για χρόνους ρημάτων για τους οποίους η αναγωγή σε ορισμένο ενεστώτα δεν είναι βέβαιη.

Ο αραβικός αριθμός που τίθεται ως εκθέτης δίπλα σε όνομα εκδότη ή βραχυγραφία δηλώνει τον αριθμό της έκδοσης.

Προκειμένου για πεζό κείμενο, αν αριθμούνται οι γραμμές των σελίδων στην έκδοση, η παραπομπή γίνεται στη σελίδα και στη γραμμή της σελίδας. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου ο πρώτος αραβικός αριθμός δηλώνει τον αριθμό της παραγράφου ή του ποιήματος μέσα στην έκδοση και ο δεύτερος (που σημειώνεται ως εκθέτης) τη σειρά ή το στίχο μέσα στο ποίημα (περίπτωση «Κυπριακών ερωτικών ποιημάτων» κ.ά.).

Καμιά φορά πριν από τη μνεία των αριθμών της παραπομπής σημειώνεται με γράμματα του λατινικού αλφαβήτου ή με άλλη βραχυγραφία η παραλλαγή ή το χειρόγραφο του κειμένου για το οποίο πρόκειται.

Με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που συνοδεύονται με το σημείο της οξείας σημειώνονται τμήματα πεζού έργου ή πράξεις θεατρικού κειμένου. Με λατινικούς εξάλλου αριθμούς δηλώνονται κεφάλαια της μετάφρασης της «Πεντατεύχου» ή και άλλων κειμένων. Ο αραβικός αριθμός που ενδεχομένως ακολουθεί δηλώνει τη θέση του στίχου μέσα στο κεφάλαιο. Καμιά φορά για ευκολία του αναγνώστη (περίπτωση του κειμένου του «Πιστικού βοσκού», έκδ. Ioannou) η παραπομπή γίνεται σύμφωνα με τον τρόπο που ο εκδότης δηλώνει τα τμήματα του έργου. Άλλοτε πάλι προκειμένου για πεζό κείμενο μετά τη δήλωση της σελίδας ακολουθεί ένδειξη με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που υπάρχει στη σελίδα προς την οποία γίνεται η παραπομπή.

Κατά την παραπομπή σε αυτοτελές δημοσίευμα ερευνητή, που αποτελείται από τόμους περισσότερους από έναν, χρησιμοποιούνται και εδώ τα γράμματα του ελληνικού αλ-

φαβήτου με το σημείο της οξείας, για να δηλωθεί ο αριθμός του τόμου. Κατά την παραπομπή σε πραγματεία δημοσιευμένη σε περιοδικό δεν αναφέρεται ο τίτλος της πραγματείας, αλλά (βραχυγραφημένο, αν είναι η περίπτωση) το όνομα του ερευνητή και (βραχυγραφημένος πάλι, αν είναι η περίπτωση) ο τίτλος του περιοδικού.

Λέξεις που απαντούν για πρώτη φορά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή δεν παίρνουν χαρακτηρισμό (*αρχ.* ή *μτγν.*), αλλά δηλώνεται ότι η λέξη απαντά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή.

Προκειμένου για παραπομπή σε γλωσσικές παρατηρήσεις ή σχόλια του εκδότη ενός κειμένου χρησιμοποιείται και για το εκδοτικό δημοσίευμα η βραχυγραφία του κειμένου, αλλά με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη (π.χ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ.]).

Η αλλαγή στίχου στο παράθεμα δηλώνεται με αισθητή τυπογραφική αραίωση ανάμεσα στους δύο στίχους.

Όταν μιας αρχαίας λέξης υπάρχουν νεότεροι τύποι, όχι όμως και νεότερες σημασίες, το άρθρο δεν έχει σημασιολογικό τμήμα.

Χωρία που διορθώνονται σε ειδική πραγματεία καταγράφονται σύμφωνα με τη διόρθωση, εφόσον είναι βέβαιη ή πιθανή· σε παρένθεση, αμέσως μετά τη λέξη του παραθέματος που διορθώνεται, σημειώνεται η εσφαλμένη διαφορετική γραφή του εκδότη και αμέσως κατόπιν βραχυγραφημένη η βιβλιογραφική ένδειξη για τη διόρθωση. Προκειμένου για εσφαλμένη γραφή που απαντά σε έκδοση κειμένου που κατά κύριο λόγο τη χρησιμοποιούμε στο Λεξικό, εκτός του ότι χρησιμοποιείται στο οικείο άρθρο η γνήσια γραφή, καταρτίζεται και λήμμα με την εσφαλμένη γραφή ή τη λέξη στην οποία θα μπορούσε να αναχθεί (εσφαλμένα βέβαια) η γραφή αυτή και με παραπομπή στην έκδοση που την παρέχει, καθώς και με μνεία της γνήσιας γραφής που πρέπει να δεχτούμε στο κείμενο.

Για τη διάρθρωση των τριών τμημάτων του κάθε άρθρου παραπέμπεται ο αναγνώστης σε όσα σημειώθηκαν στα προλεγόμενα του τόμου Α΄, σ. ιδ΄, ιε΄, ις΄, καθώς και των τόμων Δ΄, σ. ιε΄ κε. και Ε΄, σ. ιβ΄.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

οπαδός ο.

Το αρχ. ουσ. *οπαδός*. Η λ. και σήμ.

Ακόλουθος: Προδρ. (Eideneier) I 134.

οπεατόμιτος ο.

Από τα ουσ. *όπεας, -ατος* και *μίτος* (Βλ. Oikonomu-Agorastu [Ιατροσόφ. σ. 233]).

Νήμα που χρησιμοποιείται για τη ραφή υποδημάτων: *σχίσον την κεφαλήν αυτού* (ενν. *του βατράχου*) *και ευρήσεις λιθάριν· δήσον αυτό την κήλην του πάσχοντος μετά οπεατομίτων και θαυμάσεις* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 89[22].

οπεγιάζω· *α π ι δ ι ά ζ ω·* *ο π ι δ ι ά ζ ω.*

Από το γαλλ. *obéir* και την κατάλ. *-ιάζω*. Για την ετυμ. βλ. Dawkins, B-NJ 3, 1922, 147, [Μαχ. Β΄ σ. 258], Χατζ., Ξέν. στοιχ. 89· βλ. ωστόσο και Δένδ., Αθ. 36, 1925, 134 και Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 137, 138, 140.

α) Υπακούω, πειθαρχώ, συμμορφώνομαι με τη διαταγή ανωτέρου: *είτις δεν οπιδιάσει τον αυτόν ορισμόν να κόβγουν την κεφαλήν του ως ανυπότακτον* Μαχ. 416[31]· *κείνος δεν οπεγίασεν τον ορισμόν της* (ενν. *της ρήγαινας*) Βουστρ. 490· **β**) αποδέχομαι όρους, συμφωνώ: *ανέν και πέψουν οι Γενουβήσοι να πάρουν τα αυτά πράγματα και τους φονιάδες, και ο ρήγας και η βουλή του δεν του απιδιάσουν, τότε να δώσουν τους Γενουβήσους ͵ρ δουκάτα* Μαχ. 332[34].

οπενιού(ν) η, βλ. *οπινιό(ν)*.

όπερ, αντων., Πτωχολ. α 48, 209, 409, 458.

Το ουδ. της αρχ. αντων. *όσπερ* άκλ. (βλ. και Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 511, λ. *όπερ* και σ. 566, λ. *όσπερ*]).

Που: *να πουλήσουν τον καλόν τους τον πατέρα, διά βίαν και ανάγκην και λιμόν και δυστυχίαν, όπερ εσυνέβην τούτοις εκ του πλούτου του μεγάλου και της δόξης όπερ είχον* αυτ. 189, 191· *Θαύμα τοίνυν έσχε πάντας* (παραλ. 1 στ.) *εις την γνώσιν όπερ είχεν ο σοφότατος ο γέρων* αυτ. 421.

οπεριάζω.

Από το ιταλ. *operare* και την κατάλ. *-ιάζω*.

I (Ενεργ.) πραγματοποιώ, κατορθώνω: *η αγάπη είναι δυνατή ως γιον τον θάνατον και το όμοιον περίτου πολλά οπεριάζει η πνευματική και τελειωμένη αληθινή αγάπη* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 81. **II** (Μέσ.) πραγματοποιούμαι, συμβαίνω: *Η αληθινή αγάπη ανισώς και οπεριαστεί πολομά μεγάλα καμώματα ανισώς και είναι αγάπη* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 81.

οπέρυσι, επίρρ., βλ. *πέρυσι.*

οπή η, Διγ. (Trapp) Gr. 1262· *ο υ π ή,* Παϊσ., Ιστ. Σινά 299.

Το αρχ. ουσ. *οπή.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

1α) Τρύπα: Βίος Αλ. 4367· *ως δ' ηγανάκτησα λοιπόν κρούων σφοδρώς την θύραν, ευρών οπήν εσέβασα τ' άκρον του σκουπορράβδου* Προδρ. (Eideneier) I 184· *ην ιδείν αυτούς μεραδίως διεσπαρμένους εν όρεσι και σπηλαίοις και ταις οπαίς της γης* Ιστ. πολιτ. 64[9]· **β)** (σε συνεκδ.): *πηγή ανέβλυσε ποτέ παράδοξος ελαίου* (παραλ. 2 στ.) *Και νυν οράται προφανώς η οπή του ελαίου* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1035. **2)** Παράθυρο: *εκ της οπής εσκέψατο* (ενν. ο *Διγενής*) *την κόρην στο κουβούκλιν* Διγ. Ζ 1704.

οπιδιάζω, βλ. *οπεγιάζω.*

οπινιό(ν) η, Ολόκαλος 173[3]· *ο π ε ν ι ο ύ (ν),* Βουστρ. 441, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) 239· *ο π ι ν ι ο ύ,* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 79.

Από το ιταλ. *opinione.* Ο τ. *οπενιού(ν)* από το γαλλ. *opinion* ((Μενάρδ., Αθ. 12, 1900, 370, Χατζ., Ξέν. στοιχ. 89 και Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 91)· πβ. ωστόσο τα παλαιότ. ιταλ. *openione* και *oppenione* (Battisti-Alessio, Diz. etim., στις λ.), καθώς και το βενετ. *peniun.* Τ. *οπινιό* σε έγγρ. του 16. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 36) και *οπινιόν* στο Meursius.

Γνώμη, άποψη για κ.: *πολλοί είχαν οπενιούν πως κακά θέλουν την πιάσειν* (ενν. *την Κερυνίαν*) *από την γην), διότι είναι ούλη ρότζα* Βουστρ. 451· *με το τεσταμέντο μου... να 'χω ορδινιασμένα κάποια πράγματα κατά την οπινιόν οπού είχα ετότες, τα οποία θέλοντας εδά να τα ρεγολάρω καλύτερα μετά τούτο μου το κοντσιτσέλο* Διαθ. 17. αι. 4[7].

οπινιού η, βλ. *οπινιό(ν).*

όπιον το, Ιερακοσ. 423[29], 424[4,9].

Το μτγν. ουσ. *όπιον.* Η λ. και σήμ.

Ο αποξηραμένος γαλακτώδης χυμός της παπαρούνας, όπιο: *το όπιον διαλύσας μετά οίνου ένωσον αυτό τούτοις και ιάτρευε τον ιέρακα* Ιερακοσ. 424[13].

οπισθάγκωνα, επίρρ., Κώδ. Χρονογρ. 53[2]· *'π ι σ θ ά γ κ ω ν α,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 375· *'π ι σ τ ά γ κ ω ν α,* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 626, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 120, 121, Βεντράμ., Φιλ. 54, 70, Δεφ., Σωσ. (1569) 254. — Βλ. και *εξάγκωνα.*

Από το επίρρ. *όπισθεν* και το ουσ. *αγκώνας.* Ο τ. *'πιστάγκωνα* στο Somav., στον Κατσάϊτ., Θυ. Δ' 101 και σήμ. Τ. *'πστάγκουνα* σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 306, Ανδρ., ΕΕΦΣΠΘ 12, 1973, 516, στη λ.). Η λ. τον 5. αι. (Sophocl.), σε παπύρ. (L-S) και σήμ.

Με τα χέρια δεμένα πίσω: *ηύρεν ανθρώπους δεμένους οπισθάγκωνα* Βίος Αλ.[2] 120· *όσοι αδικήσαν τα 'ρφανά ακόμη και χηράδες* (παραλ. 1 στ.) *κι έμειναν ασυγχώρετοι ... 'πιστάγκωνα στην άβυσσον θα στέκουσι δεμένοι* Τζάνε, Καταν. 392· *άρχοντας ογδοήκοντα έπιασαν κι έδεσάν τους και μέσα εις την Πάδουβαν 'πιστάγκωνα 'φεράν τους* Κορων., Μπούας 116.

οπισθαγκωνιάζω· *'π ι σ τ α γ κ ω ν ι ά ζ ω.* — Βλ. και *εξαγκωνιάζω.*

Από το *οπισθαγκωνίζω* με επίδρ. ρ. σε *-ιάζω.* Ο τ. και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 867).

Δένω κάπ. οπισθάγκωνα: *'Απαντας δ' επιάσασι και κατεδούλωσάν τους και με καννάβια δυνατά επισταγκώνιασάν τους* Κορων., Μπούας 126.

οπισθαγκωνίζω, Κορων., Μπούας 124· *'π ι σ θ α γ κ ω ν ί ζ ω,* Πτωχολ. (Κεχ.) P 94· *'π ι σ τ α γ κ ω ν ί ζ ω,* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 488, Συναξ. γυν. (Spadaro) 408· μτχ. παθητ. παρκ. *ε π ι σ θ α γ κ ω ν ι σ μ έ ν ο ς,* Κορων., Μπούας 117· *ε π ι σ τ α γ κ ω ν ι σ μ έ ν ο ς,* Κορων., Μπούας 142, 145. — Βλ. και *εξαγκωνίζω.*

Από το επίρρ. *οπισθάγκωνα* και την κατάλ. *-ίζω.* Ο τ. *'πισθαγκωνίζω* στα Poem. Hist. 248[50]. Ο τ. *'πισταγκωνίζω* στο Somav. (όπου και τ. *οπισταγκωνίζω*), στα Poem. Hist. 242[16] και σήμ. ιδιωμ. (Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 112, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *πισταγκωνίζω,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Οι μτχ. παθητ. παρκ. από επίδρ. της πρόθ. *επί.* Τ. *π'σταγκουνίζου* και μτχ. παθητ. παρκ. *π'σταγκουνισμένους* στην 'Ιμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρι της 'Ιμβρου 146).

Δένω κάπ. οπισθάγκωνα: *ανιμένουν* (ενν. *οι φλακιασμένοι*), *τση φλακής την πόρτα να κτυπήσει, να έμπει μέσα ο δήμιος να τους 'πισταγκωνίσει* Θυσ.[2] 502· *Δέσετε τα χέρια μου και 'πισταγκωνίσετέ μου και εις τον βασιλέα με υπάτε* Πτωχολ. (Κεχ.) P 85.

οπίσθαμβος· *οπίσθαμβον,* Καρτάν., Π.Ν.Διαθ. φ. 14[v], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *οπισθάμβωνον·* διορθώσ. — Βλ. και *οπισθάμβωνος.*

οπισθάμβωνος, επίθ., Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 14[v] (έκδ. *οπίσθαμβον·* διορθώσ.).

Από το επίρρ. *όπισθεν* και τη γεν. του ουσ. *άμβων.* Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

(Με το ουσ. *ευχή*) που εκφωνείται πίσω από τον άμβωνα (Βλ. Lampe, ό.π.): *Ενθυμήθητι, ότι εις την οπισθάμβωνον ευχήν λέγεις: «Κύριε, αγίασον τους αγαπώντας την ευπρέπειαν του οίκου σου»* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 745.

οπισθαποδώ, βλ. *οπισθοποδώ.*

όπισθεν, Διγ. Ζ 2108, Ερμον. Χ 251, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 35, 46, Βίος Αλ. 1726, Περί ξεν. Α 253, Λίβ. (Lamb.) N 712, Αχιλλ. N 1509, Αχιλλ. O (Smith) 272, Ιμπ. 115 κριτ. υπ., 516, Παρασπ., Βάρν. C 250, 305, Διήγ. Αλεξ. Επίμετρο 784, 'Εκθ. χρον. 10[23], 35[14], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 26[v], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 408, κ.α.· *ό π ι σ θ ε,* Προσκυν. Ιβ. 845 230[350]· *ό π ι σ τ ε ν,* Hagia Sophia ξ 567[25].

Το αρχ. επίρρ. *όπισθεν.* Ο τ. *όπισθε* αρχ. Ο τ. *όπιστεν* σε έγγρ. του 13., 16. και 17. αι. (Caracausi, στη λ., Παναγιωτοπούλου, Θησαυρ. 12, 1975, 351, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 372) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 703).

Α' Επίρρ. **1α)** (Τοπ.) στο πίσω μέρος, πίσω: Διήγ. Βελ. N[2] 381, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 408· *το κτηνόν ένι εδικόν του, εφειδή καβαλλικεύγει έμπροσθεν και εσού όπιστεν* Ασσίζ. 70[17]· Διήγ. Βελ. N[2] 381· Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 408· **β)** από πίσω, από το πίσω μέρος: *Εκείνος* (ενν. *ο Αλαμάνος*) *το εζήτησεν τούτο από τον ρήγαν διά να τον δώσουν όπισθεν να ιδούσιν αν τον ρίξουν* Ιμπ. 357· *Ο Δούκας δε με τους πεζούς όπισθεν ηκολούθει* Κορων., Μπούας 44· εκφρ. εξ όπισθεν: *προσέταξεν ο βασιλεύς προς γέλωτα καθεζόμενον εξ όπισθεν προσκυνείσθαι αυτόν* Hagia Sophia φ[1] 494[16-7]· κατ' όπισθεν: *έρχετόν του* (ενν. *ο στρατός*) *κατ' όπισθεν καλά κι αρματωμένος* Κορων., Μπούας 105· **γ)** προς τα πίσω: *εγένετο καπνός μέγας και κρότος πολύς, εξ ων δη όντων ασυνήθων των ίππων συτών των Περσών, έφυγον όπισθε* Ιστ. πολιτ. 73[19]· *Ει τινων εύρω όπισθεν*

τροπόμενον και φεύγει, μα την ανδρειά μου την φριχτήν, να τον διχοτομήσω Αχιλλ. Ο (Smith) 168· *Ουκ έστι γαρ ο πόλεμος των όπισθε φευγόντων, αλλά των έμπροσθεν σφοδρώς πάντοτε διωκόντων* Βίος Αλ. 3106· (σε μεταφ.): *Στραφήτω η απόφασις* **όπισθεν** *να συντύχω, να ειπώ το δίκιον της ωριάς* Φλώρ. 576· **δ**) (για να δηλωθεί επιστροφή κάπ. στο μέρος απ' όπου ξεκίνησε): *σωθήναι δυνηθώσιν έκαστος τούτων* **όπισθεν** *προς πόλιν την ιδίαν* Βίος Αλ. 1726· *Και όπισθεν εγύρισεν ο Αχιλλές εις την κόρην* Αχιλλ. Ο (Smith) 678. **2**) (Χρον.) πριν, προηγουμένως (συν. σε διήγηση): *ως* **όπισθεν** *έφημεν* Ηπειρ. 209^{6}· *ώσπερ εγράψαμεν και όπισθεν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 203^{v}. **Β'** (Σε θέση πρόθ. με γεν.) **1**) (Τοπ.) πίσω από κάπ. ή κ.: Ασσίζ. 70^{6}, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 348· *όπιστεν του αγίου τάφου ... έναι μικρή εκκλησία* Προσκυν. Λαύρ. 874 95^{19}· *τρισχίλιους απέστειλε να πάσιν όπιστέν τους* Ιμπ. (Lambr.) 488. **2**) (Χρον.) ύστερα από κάπ., μετά το θάνατο κάπ.: *άλλον τινάν ουκ έχομεν ειμή μόνον εσένα απαντοχήν εις χώρας μας ν' αφήσω όπισθέν μου* Ιμπ. 138 κριτ. υπ. **Γ'** 'Εναρθρ. **1**) (Τοπ.) **α**) (ως επίθ. ή ως ουσ.) που βρίσκεται πίσω, οπίσθιος: *οι Αράπηδες τους εστενοχωρούσαν από το όπισθεν μέρος και αυτός ο Τουμούτμπεης από το έμπροσθεν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 408· *αφέντες πάντα έφυγον, μη θεωρούντες τον όπισθεν* 'Εκθ. χρον. 34^{20}· έκφρ. *εκ των όπισθεν* = από το πίσω μέρος: *έδωκαν εκ των όπισθεν και ούτως ενίκησαν* 'Εκθ. χρον. 63^{15}. **β**) (ως ουσ.) οπισθοχώρηση: *ει γαρ και θέλεις το όπισθεν και θέλεις το να φύγεις, μα την χρυσήν σου κεφαλήν και τολμηρά το λέγω, ατός μου με τας χείρας μου να σε αποκεφαλίσω* Αργυρ., Βάρν. Κ 308· **γ**) (ως ουσ.) τα νώτα στη φρ. *γυρίζω τα όπισθεν* = **γ**[1]) οπισθοχωρώ, βλ. *γυρίζω* 6γ· **γ**[2]) δε δίνω σημασία, αποστρέφομαι· πβ. τη φρ. *γυρίζω την πλάτη σε κάπ.*: *Ο δε λαός αυτίκα εγύρισεν τα όπισθεν και προς εκείνον είπεν: απόστρεφε στον οίκον σου κι εργάζου μοναχός σου· ουκ έχεις μέρος μεθ' ημών, ουδέ χρειαζόμεθά σου»* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 204. **2**) (Χρον.) **α**) (ως επίθ.) προηγούμενος, περασμένος: *εις τους καιρούς τους όπισθεν εσφάλαμεν πολλάκις* Χρον. Τόκκων 2987· **β**) (ως επίθ. ή ως ουσ.· σε διήγηση) που αναφέρθηκε προηγουμένως: *Ξενίζεται ο Ιμπέριος ... διά τα λόγια τα όπισθεν τά είπεν ο πατήρ του* Ιμπ. μετά στ. 188 κριτ. υπ.· *Ο Κλιτοβός ανερωτά τον Λίβιστρον να μάθει διά τα όπισθεν τα πρόσωπα τα ερωτικά τα τρία* Λίβ. Esc. 836· *ήκουσες, φίλε μου, τα 'πισθεν που σου εδιηγήθην;* Περί ξεν. V 254.

οπίσθιος, επίθ., Hagia Sophia α 441^{18}.

Το αρχ. επίθ. *οπίσθιος*.

Που βρίσκεται πίσω: *οι μισοί επολέμουν όπισθεν και οι μισοί εις το έμπροσθεν και δεν ηξεύραν πού να γυρίσουσι και ποίους να αντισταθούσιν, ή τους εμπροσθίους πολεμίους ή τους οπισθίους* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 408.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = το πίσω μέρος του σώματος, τα πισινά: *εάν ουν γεννήσωσι τον μυρμηκολέοντα, γεννώσιν αυτόν δύο φύσεις έχοντα· το μέν πρόσωπον λέοντος και τα οπίσθια μύρμηκος* Φυσιολ. Μ 62^{6}· φρ. *γυρίζω εις τα οπίσθιά μου* = στρέφω τα νώτα (φρ. *γυρίζω τα οπίσθια* στο Βλάχ.· πβ. και *γυρίζω* 6γ): *ωσάν τόνε γνωρίσουσι* (ενν. οι *Εβραίοι τον Χριστόν*) *εις τα οπίσθιά τους θε να γυρίσουσι γιαμιά* Τζάνε, Κατάν. 181.

οπισθοδρόμως, επίρρ.

Από το επίθ. *οπισθόδρομος*.

Προς τα πίσω: *Εγγύσας ουν τον τόπον και γνωρίσας ότι οι υπεναντίοι εισίν, στρέψας τας ηνίας και οπισθοδρόμως ελαύνων έφευγε μεν ως λαγωός* Δούκ. 241^{10}.

οπισθοκάπουλα, επίρρ., βλ. *οπισωκάπουλα*.

οπισθοποδώ· *οπισθαποδώ*, Διγ. Ζ 2042· *'πισταποδώ*· *'πιστοποδώ*, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1254.

Από το επίρρ. *όπισθεν* και το *ποδώ*. Η λ. το 10. αι. (Steph., Θησ., λ. *οπισθοποδέω*), στην Κ. Ιταλία και Σικελία (Caracausi, λ. *οπισθοποδέω*, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 282) και σήμ. στην Κύπρο (Πιλαβάκης, Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ. Γ'-2, 284).

Α' Αμτβ. **α**) βαδίζω προς τα πίσω, υποχωρώ: *Ως δ' ου φωνής ακήκοα ουδέ τινός λαλίας* (παραλ. 1 στ.) *πάλιν οπισθοπόδησα* (έκδ. *οπισθοπόδισα*) *και εστράφην εξοπίσω* Προδρ. (Eideneier) Ι 232· **β**) (προκ. για μάχη) οπισθοχωρώ: *αυτός δε οπισθοποδήσας* (έκδ. *οπισθοποδίσας*) *ολίγον εν κάμπω τινί έπεσεν εκ δεξιών μέν έχων τον ποταμόν τον καλούμενον Χαρζάνην, εξ αριστερών δε βαλτώδη τόπον και δασύν εις οχύρωμα αυτού εχρήσατο* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 359. **Β'** (Μτβ.) κάνω κάπ. να οπισθοχωρήσει· απωθώ, διώχνω: *ο νέος τους έβαλε εις τον νουν μη αρπάξουσι την κόρην, πλησίον τους επήδησεν και επισταπόδησέν τους και εκείνοι πάλι εστράφησαν και υπάν εις το κοράσιον* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 972.

οπισθόρμητος, επίθ.

Από τον αόρ. του *οπισθορμώ* και την κατάλ. -τος. Η λ. τον 5. αι. (L-S).

Που σπεύδει προς τα πίσω: *Ιδών ουν την άφιξιν του Καντακουζηνού βραδείαν ούσαν και βουληθείς οπισθόρμητος γενέσθαι...* Δούκ. 53^{13}.

οπισθορμώ, Δούκ. 259^{14}.

Από το επίρρ. *όπισθεν* και το *ορμώ*. Η λ. τον 5. αι. (L-S).

Σπεύδω προς τα πίσω: *Λαβών δε τας δυνάμεις πάσας, οπισθορμών εν τη Λυδία παραγίνεται* αυτ. 39^{30}.

οπισθόρμως, επίρρ.

Πλάσμα πιθ. από το επίθ. *οπισθόρμητος* με συγκ.

Προς τα πίσω· (εδώ μεταφ.): *Οι δε πλείστοι της Πόλεως βιαζόμενοι από του λιμού, συνεθλίβοντο μεν και δώσειν προαιρούντο την πόλιν, αλλ' υπομιμνήσκοντες τα πραχθέντα εν τη Ασία παρά των Τούρκων, την φθοράν των πόλεων, την ερήμωσιν των ιερών τεμένων, ...,* **οπισθόρμως** *τον νουν ήλαυνον* Δουκ. 81^{33}.

οπισθοφανώς, επίρρ., Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 1034· *'πισθοφανώς*, Φυσιολ. (Legr.) 904.

Το μτγν. επίρρ. *οπισθοφανώς*. Τ. *οπιστοφανώς* σε κείμ. του 16. αι. (Βίος αγ. Υπατ. (Halkin) 41).

Προς τα πίσω, με τα νώτα: *Ο Σημ όταν τον είδε* (ενν. το *Νώε μεθυσμένο*) *ελυπήθη και εκακοφάνη του και έκλεισε τα μάτια του και υπήγε οπισθοφανώς και εσκέπασέ τονε με το ρούχο του* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 109^{r}· *απέρχεται λοιπόν ο επαοιδός οπισθοφανώς και αποκεφαλίζει αυτήν* (ενν. τη *Γοργόνα*) *και ουχ ορά την κεφαλήν αυτής ίνα μη τελευτήσει* Φυσιολ. 370^{11-12}.

οπισινά, επίρρ.

Από το επίθ. *οπισινός*.

Προς τα πίσω, με τα νώτα: *επήρεν ο Σεμ και ο Ιέφθ το ρούχο και έβαλαν επί νώμο των δυών τους και επήγαν οπισινά και εσκέπασαν την ασκημιά του πατρός τους* Πεντ. Γέν. IX 23.

οπισινός, επίθ.· *π ι σ ι ν ό ς,* Μπερτόλδος 47.

Από το επίρρ. *οπίσω* και την κατάλ. *-ινός*. Ο τ. και σήμ. Η λ. στο Βλάχ.

1) Που βρίσκεται στο πίσω μέρος: *τα έμπροσθεν τετάρτια* (ενν. του *μουνουχαρικού*) *κάμνε μαγερευτά και τα οπισινά οπτά* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 194. **2**) Προηγούμενος: *μη γυρίζεις οπίσω, και πάγαινε, μη ως ει είρηκεν «στέκε» να στρέφεσαι να θεωρείς τα οπισινά σου ζάλα (ως η γυνή του Λωτ), ότι έμπλεα αμαρτίας* Lucar, Sermons 60.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = **1α**) το πίσω μέρος ενός πράγματος: *κρ έμασμα οπού περσεύγει εις τα βηλάρια της τέντας, το μισό βηλάρι οπού περσεύγει να κρεμάσεις επί οπισινά του μίσκαν* Πεντ. Εξ. XXVI 12· **β**) (προκ. για άνθρωπο) τα νώτα: *να βγάλω την απαλάμη μου και να ιδείς τα πισινά μου, και τα πρόσωπά μου να μη φανούν* Πεντ. Εξ. XXXIII 23. **2**) (Έναρθρ., με επιρρ. σημασ.) προς τα πίσω: *έως την ώραν φαίνεται πως η Γαρίδα περπατεί τα πισινά και η Καβουρία από την μεριάν* Μπερτόλδος 47.

οπίσου, επίρρ., βλ. *οπίσω.*

οπιστέλα η. — Πβ. και *αντεληνομπροστέληνα, εμπροστέλα, οπισωμπροστελίνα.*

Πιθ. από το μεσν. λατ. *postella* (Niermeyer, Med. Lat. Lex.) με παρετυμ. προς την πρόθ. *όπισθεν* (βλ. Schmitt [Χρον. Μορ. σ. 607, λ. *εμπροστέλα*]· πβ. Mihăescu, RES-EE 17, 1979, 53 και Τριαντ., 'Απ. Α' 400). Πβ. λ. *οπισθέλη* και *οπισθελίνη* (ή *οπισθελίνα*) (πβ. λατ. *postilena*) και *οπισθένη* στο Meursius.

Οπισθοφυλακή: *Εις τούτο λέγω, αφέντη μου, αν ένι ορισμός σου, το πρώτο αλλάγι να έχω εγώ απ' όλα τα φουσσάτα, και εις την μέση οι Τούρκοι ας είν κι εσύ στην οπιστέλαν* Χρον. Μορ. P 5340.

όπιστεν, βλ. *όπισθεν.*

οπίσω, επίρρ., Ασσίζ. 115[19], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 205, Πόλ. Τρωάδ. 769, Χρον. Μορ. H 817, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 104, Απολλών. (Wagn.) 500, Αχιλλ. L 317, Ιμπ. 204, Χρον. Τόκκων 2110, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 390, Μαχ. 22[3], Θησ. Β' [6[5]], Ch. pop. 701, Χούμνου, Κοσμογ. 1107, Διήγ. Αλ. V 2, Απόκοπ.[2] 154, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 100, 108, 113, Πικατ. 49, Διήγ. Αλ. G 270, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 6[v], Θυσ.[2] 363, Κυπρ. ερωτ. 86[32], Πανώρ. Β' 234, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 210, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1652, Στάθ. (Martini) Β' 128, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 390, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [234], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 268, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 118, Λεηλ. Παροικ. 57, Πτωχολ. Β' 275, Τζάνε, Κρ. πόλ. 315[6] κ.π.α.· *α π ί σ ω,* Μπερτολδίνος 93, 164· *ε π ί σ ω,* Σπαν. (Μαυρ.) P 388· *ο π ί σ ο υ,* Παρασπ., Βάρν. C 394, Πεντ. Γέν. XXXI 23, XLIX 17, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 38[v], 69[r]· *ο υ π ί σ ω,* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Δ' [133]· *π ί σ ω,* Σπαν. (Μαυρ.) P 97, Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk.-v. Gem.) 270, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 257[v], Αλφ. (Mor.) IV 44, Παλαμήδ., Βοηβ. 192, 314, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 58· *τ ά π ι σ α,* Ασσίζ. 7[24], 53[1], 59[30], 194[1], 202[4], 218[24], 406[20-21], Μαχ. 6[9], 18[10], 26[27], 52[8], 94[12], 116[31], 128[33], 190[7], 336[24], 424[26], 552[21], 606[21], 680[4], Βουστρ. 448, 455.

500, 'Ανθ. Χαρ. 290[5], 296[12], 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 74, 75, 83, 135, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) 238, κ.π.α.· *τ α π ί σ α,* Βουστρ. 490, 534· *τ α π ι σ ά,* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 101, Κυπρ. ερωτ. 92[42], 129[26]· *τ ά π ι σ ο ν,* Βουστρ. 428· *τ α π ί σ ο ν,* Βουστρ. 431, 501, 504· *τ α π ι σ ό ν,* 'Ανθ. χαρ. 296[1], 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 99, Κυπρ. ερωτ. 94[63]· *τ α π ι σ ό ν τ α,* Κυπρ. ερωτ. 84[7]· *τ α π ί σ ω,* Ανων., Ιστ. σημ. ρμα'. - Πβ. *αποπίσω, εξοπίσω* και *παραπίσω.*

Το αρχ. επίρρ. *οπίσω*. Ο τ. *επίσω,* που απ. σε έγγρ. του 15. αι. (Lefort, Documents 17[1]), πιθ. με επίδρ. του επιρρ. *εμπρός*. Για τον τ. *οπίσου* βλ. Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 45. Ο τ. *πίσω* στο Meursius και σημ. Οι τ. *τάπισα* κε. από συνεκφ. με το άρθρο τα. Η λ., καθώς και οι τ. *οπίσου, τάπισα, ταπίσα* και *ταπισόν,* και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ., Κωστ., Λεξ. τσακων. Γ' 59, λ. *πίσω,* Σακ., Κυπρ. Β' 818, λ. *τ' άπισα* και Φαρμακ., Γλωσσάρ. 436, λ. *ταπίσα*).

Α' Επίρρ. **1**) (Τοπ.) **α**) Πίσω (το αντίθ. του *εμπρός*): Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 483· Αχιλλ. O (Smith) 457· (με την πρόθ. *εις*): *έχωσεν* (ενν. *η ρήγαινα*) *οπίσω εις τες άρτζες τον σιρ Φρασέσκην* Μαχ. 548[11]· **β**) (προκ. για δήλωση επιστροφής) προς τα πίσω, προς το σημείο αφετηρίας: Αχιλλ. O (Smith) 210· (μεταφ.): *οπίσω α θέλω να συρθώ, η πεθυμιά μ' αμπώθει σ' εκείνο που ο λογαριασμός κι η γνώση πλιο δε γνώθει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 293· *όντε μέλλει το πράμα, δύσκολα κιανείς μπορά να στρέψει οπίσω* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 197· *το σφάλμα σα γενεί κι οπίσω δε γυρίζει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 101· (εδώ προκ. για επιστροφή στην πατρίδα): *ξένε μου πού ευρίσκεσαι, ξένε πού παραδέρνεις; την μάννα σου αλησμόνησες και τα γλυκά σου αδέλφια και δεν θυμάσαι καν ποσώς οπίσω να γυρίσεις;* Περί ξεν. Α 315· (με τις προθ. *εις* και *προς*): *'Εκαψαν, εκατέλυσαν, ερήμαξαν τον τόπον και απαυτού εστράφηκαν εις τα Ιωάννινα οπίσω* Χρον. Τόκκων 2367· *τον έστειλαν* (ενν. *το γέρο*) *οπίσω εις τον τόπον του* Πτωχολ. B 412· *Στραφείς δ' οπίσω προς αυτήν* (ενν. *την κόρη*) *και το κελλίν ανοίξας* Καλλίμ. 642· **γ**) (προκ. για δήλωση κατεύθυνσης) προς τα πίσω: *οπίσω εστοχάζετον διά την ποθητήν του* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 485· (εδώ προκ. να δηλωθεί το στρέψιμο του κεφαλιού): *εσκέπασαν την ασκημιά του πατρός τους και τα πρόσωπά τους οπίσω και την ασκημιά του πατρός τους δεν είδαν* Πεντ. Γέν. IX 23· **δ**) (με την πρόθ. *από*+αιτιατ). μακριά από· (εδώ μεταφ.): *όλοι να συγκλίνομεν στον άγιον τον πάπαν,* (παραλ. 1 στ.), *τινάς οπίσω μη συρθεί από τον ορισμόν του* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 802. **2**) Το πίσω μέρος πράγματος ή ζώου: *το ιππάριν του ήτον αρματωμένον κουβέρταν χρυσοπράσινην έμπροσθεν και οπίσω* Φλώρ. 535· (προκ. για το ανθρώπινο σώμα): *δε βλέπεις μηδέ ακούγεις οντέ μαλώνεις, μα όποιο βρεις ομπρός και οπίσω κρούγεις;* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 184· *οπίσω τα μαλλιά μου 'ν' σκορπιστά 'ς τσι νώμους μου* Πανώρ. Πρόλ. 10· (με την πρόθ. *εις*): *πρασινορόδινος αετός στην σέλλαν ήτον πίσω, ζωγραφισμένος ήτονε με καθαρόν χρυσάφι* Διγ. Z 308· *ήλθε σύντομα τούτη η χωριατοπούλα οπού είχε χίλιες βουκεντρές οπίσω εις την καπούλα* Σαχλ., Αφήγ. 697· (υβριστ.) στα οπίσθια: *γυναίκα κακορίζικε, ..., οπού είσαι οπίσω ανοικτή και από 'προσθεν σκισμένη* Συναξ. γυν. 128. **3**) (Προκ. για βιβλίο) παραπάνω, προηγουμένως (Η σημασ. στο Lampe, Lex., στη λ. 2): *επί της βασιλείας αυτού έγιναν αυτοί οι πατριάρχαι οπού εγράψαμεν οπίσω τα ονόματα αυτών* Ιστ. πατρ. 126[18]· *'Ηδη εσύ ήκουσες καλά - οπίσω σε το γράφω - το πώς είχεν τα Βομπλιανά μαχαίριν της η 'Αρτα* Χρον. Τόκκων 2677· *Ως γιόν σας εξηγήθηκα οπίσω την αγάπην τήν είχεν ο ρήγας με την ρήγαιναν* Μαχ. 222[7]· (με την πρόθ. *εις*): *Καθώς σε το αφηγήσαμουν οπίσω εις το βιβλίον ότι τον εσυμπάθησεν ο πρίγκιπας ατός του* Χρον. Μορ. P 6249. **4**) (Με τα ρ. *γιαγέρνω,*

γυρίζω, δίνω, παίρνω, στρέφω προκ. να δηλωθεί η επιστροφή ενός πράγματος): Ετούτα τα κανίσκια του πρέπει να τα κρατήσω; γή, ογιά τιμή, τυχαίνει μου να τα γιαγείρω οπίσω; Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 540· γυρίζει σου απίσω τα αυτία του (ενν. του γαϊδάρου) Μπερτολδίνος 162· Περί αφηλίκων ... είτι πουλήσει άνευ γνώμης του επιτρόπου, ύστερον το επαίρνει οπίσω Βακτ. αρχιερ. (Κώδ. 1373, ΕΒΕ) 135· (εδώ προκ. για πόλη ή κάστρο): έστερξαν με τοιούτο, ότι να τουσε δώσει (ενν. ο Μουσταφάς) την Καλλίπολη οπίσω, οπού την είχανε παρμένη οι Τούρκοι πρωτύτερα πολύν καιρό Χρον. σουλτ. 57[17]· με το καλόν, με την τιμήν, στρέψε το κάστρο οπίσω και θέλεις έχει ευεργεσίαν Χρον. Μορ. P 8425. **5**) (Χρον.) **α**) ύστερα, κατόπιν, εν συνεχεία· στο μέλλον: τα εξοδίασεν όλα του τα πράγματα εις φαν και πγειν ... και τάπισα αγκρίζεται με την αμαρτωλήν και ζητά να του στρέψει τό εξοδίασεν διά λόγου της Ασσίζ. 163[9]· τάπισα επήγαν εις την Λευκωσίαν και επήραν την από σπαθίου Ανων., Ιστ. σημ. ρμα'· Φορτουν. (Vinc.) Δ' 506· **β**) (με την πρόθ. εις+αιτιατ.) ύστερα από: οπίσω εις πολλές πλημμελείες ο πάπας και οι γαρδενάληδες εμπήκαν μεσόν τους οτόσα, ότι εμπάσαν τους κατά τον πρώτον σασμόν Μαχ. 114[34]· **γ**) στο τέλος, τελευταία: Ανάθεμα το ριζικό στά φύλαγεν οπίσω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 988· ει δ' ένι οπίσω τα καλά εν τω τέλει του βίου, όλα καλά υπάρχουσι και μυριοευλογημένα Βέλθ. 1346· **δ**) στο παρελθόν: να πάψω θέλω παντελώς τα περασμένα πίσω Θησ. Πρόλ. [134]. **6**) (Με προηγ. το σύνδ. και προκ. να δηλωθεί αντίθεση) κι ύστερα· κι απ' την άλλη: ένι (ενν. η κάμηλος) το περίτου λουξουριούζικον κτηνόν τό έχει στον κόσμον, εις λογήν ότι ήθελεν πάγει καλά εκατόν μίλια οπίσω μιας καμήλας διά να την έχει και τάπισα έχει τόσην απομονήν και τεμπεράντσα απάνω του, ότι εστόντα με την μάναν του ού με τες αδερφάδες του δεν τις εγγίζει ποττέ σαρκικά 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 135. **Εκφρ. 1**) Απώδε και οπίσω, βλ. απώδε Β' 2. **2**) Εμπρός οπίσω, βλ. εμπρός 2. **Φρ. 1**) Αφήνω κάπ. οπίσω = ξεφεύγει κάπ. απ' την αντίληψή μου: οπίσω τον αφήκα τση νύκτας τον τραγουδιστή που 'θελα να κατέχω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 494. **2**) Γυρίζω οπίσω = αναβάλλω· μετανιώνω: θα κάμεις ταραχή, σα σου το 'μολογήσω, κι όντα βαλθώ να σου το πω, πάντα γυρίζω οπίσω Θυσ.[2] 134· κι ας ήτο μπορετό να δεις εις τ' όνειρό σου σ' είντα γκρεμό, σ' είντα βυθό σε πάει το ριζικό σου, κι αν τύχει να φοβήθηκες κι οπίσω να γυρίσεις και τη δουλειάν οπού 'ρχισες ακάμωτη ν' αφήσεις! Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 153. **3**) Επαίρνω οπίσω, βλ. επαίρνω 1α φρ. **4**) Πηγαίνω ή στρέφομαι (ο)πίσω = οπισθοχωρώ: άρχισαν (ενν. οι Τούρκοι) τα φευγεία, να πάνε πίσω δεν μπορούν, εμπρός δεν τους αφήνει (ενν. ο Μιχαήλ) Παλαμήδ., Βοηβ. 289· ημείς να γένομεν δειλοί οπίσω να στραφούμεν; Σταυριν. 159. **5**) Ποιώ στρέμμα οπίσω = επιστρέφω: ορίζει ο πρίγκηπας τον πρωτοστράτοράν του, τα σαλπίγγια να δώσουσιν να ποίσουν στρέμμα οπίσω Χρον. Μορ. P 9130. **6**) Στρέφω κάπ. οπίσω = αναγκάζω κάπ. να υποχωρήσει, τρέπω κάπ. σε φυγή: εκ το πλήθος των Ρωμαίων όπου έδραμαν στους Φράγκους, δεύτερον τους εκρότησαν κι οπίσω τους εστρέψαν Χρον. Μορ. P 5389. **Β'** (Σε θέση πρόθ.) **1**) (Τοπ.) **α**) (με γεν. ή αιτιατ. ονόμ. ή προσωπικής αντων.) πίσω από κάπ. ή κ.: οπίσω τους λας των αρμάτων ήτον η ρήγαινα Μαχ. 414[27]· απέδω μου και απέκει μου και οπίσω μου και ομπρός μου είχα τους αδιάκριτους, τους ερωτοδημίους Λίβ. (Lamb.) Ν 225· οπίσω του αμαξίου να έχει έναν ασκοφύσιν Μαχ. 572[29]· (εδώ μεταφ.): κριτήρια και αναστεναγμοί οπίσω σου και ομπρός σου, Χούμνου, Κοσμογ. 104· οι γειτόνοι ουδέν τον είδασιν εβγαίνοντα απέ το σπίτιν εκείνου, αμμέ ήκουσαν της φωνής οπίσω του κλέπτη Ασσίζ. 190[18]· (εδώ προκ. να δηλωθεί το στρέψιμο του κεφαλιού): εστράφηκεν οπίσω της, σφακέλωμαν εποίκεν Καλλίμ. 1165· οι εχθροί εφεύγασι, οπίσω τους εβλέπαν Στ. Βοεβ 20· (μεταφ.) (i) κρυφά από κάπ., εν αγνοία του: ομπρός και οπίσω τως πάντα τσι ξατιμώνου (ενν. οι κοπέλες τους άντρες) και χίλιες μύριες εντροπές και βούλες τσι κουκλώνου Φορτουν. (Vinc.) Β' 397· (ii) κατά την απουσία κάπ.: ειδέ και φανεί αναίτιος ο κατηγορηθείς, είτε ομπρός είτε οπίσω του κατηγόρου, ήγουν παρόντος και απόντος, να μηδέν εμποδίζεται η χειροτονία Μαλαξός, Νομοκ. 76· εμπρός μου και οπίσω μου όλοι με επαινάτε Ιστ. Βλαχ. 810· φρ. αφήνω κ. οπίσω μου = αγνοώ κ.: Της σάρκας τα πλανέματα οπίσω μου τ' αφήνω Θυσ.[2] 731· **β**) (με γεν. ονόμ. ή προσωπικής αντων. προκ. να δηλωθεί συνοδεία ή ακολουθία): Φαρίν εκαβαλλίκευγεν ... και οπίσω του ακολούθει του σκυλίν με το λητάριν Λίβ. Esc. 3566· έτρεξαν (ενν. τα σκυλία) οπίσω του λαγού Μπερτόλδος 54· Εφεύγαν όλος ο λαός κι οι Τούρκοι τους ζυγώναν οπίσω τους κι ετρέχασιν και τους κατασκοτώναν Τζάνε, Κρ. πόλ. 237[10]· (εδώ μεταφ.): ποιος εκ τσ' αθρώπους τσι μικρούς να ελπίζει πλιο τυχαίνει σε δόξες, πλούτη και τιμές κι οπίσω τως να πηαίνει; Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 130. **2**) (Χρον.) (με γεν. ονόμ. ή προσωπικής αντων. προκ. να δηλωθεί χρονική ακολουθία): Το καλοκαίρι ογλήγορα ... διαβαίνει κι οπίσω του ... κρυγιός χειμώνας μπαίνει Πανώρ. Γ' 138· εκτίσαν οι ρηγάδες και οι άρχοντες ν-εις οπίσω του άλλου εκκλησίες Μαχ. 26[28]· μετά το θάνατο κάπ.: ο ζωντανός τάπισα του τεθνεώτος εντέχεται εκείνην την δωρεάν να την λάβει Ασσίζ. 157[18-19]· οι πλείστοι άνθρωποι έναι πολλά δοσμένοι εις φαγητά και εις ποτά κι εις αμέλειαν δοσμένοι και φήμην δεν εβλέπουσι οπίσω τως ν' αφήσουν Κορων., Μπούας 41. **3**) (Με γεν. ονόμ. προκ. για κίνηση απομάκρυνσης) από: τα ομμάτια της ου στρέφονται οπίσω της θαλάσσης· πότε να ιδεί μονόξυλον να στρέφεται εκ την νήσον; Πόλ. Τρωάδ. 313. **4**) (Με γεν. ονόμ.) εκτός, πέρα από: οπίσω του Χριστού άλλην ουκ έχω ελπίδα Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[68]. **Γ'** (Με άρθρο ως επιθ.) **1**) (Τοπ. προκ. για δήλωση επιστροφής) προς τα πίσω: θωρεί τον ήλιον και πα να βασιλέψει και αυτός τα πίσω βιάζεται, βούλεται να τον στρέψει Γεωργηλ., Θαν. 399· (με γεν. προσωπικής αντων.): καλόγερον ή καλογραίαν αν βρείτε στην οδόν σας, διαγείρετε τα πίσω σας, διατί καλόν ουκ ένι Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1296· (με προηγ. την πρόθ. εις): απαυτού εγύρισάμε εις τα οπίσου και ήλθαμε πάλιν εις την Λαύραν Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 38r. **2**) (Με προηγ. την πρόθ. εις) στο πίσω μέρος του σώματος: Ιανουάριος άνδρας και αυτός τάχα μεσοκαιρίτης ως πεζοδρόμος φαίνεται σφικτά διεζωσμένος στα πισω εις την ζώνην του πηγμένες οι ποδές του Ημερολ. 49. **3**) (Χρον.) **α**) προηγούμενος, περασμένος: για να σ' αναθυμήσω το τι με μέναν έποικες εις τον καιρόν τον πίσω Θησ. Πρόλ. [120]· (με το άρθρο τα) τα περασμένα, το παρελθόν: σα γρα και φρόνιμη όλα τα πίσω εθώρει και να γελάσει, να χαρεί σε τούτα δεν ημπόρει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 121· **β**) μελλοντικός· (εδώ) στερνός, τελευταίος: ποιο θάρρος έχω, ποια δροσά στα γέρα μου τα πίσω; Θυσ.[2] 384· (με το άρθρο τα) το μέλλον: 'Αμα θεοί το θέλουσι δεν έχω τι να ποίσω· αυτείνοι γαρ προβλέπουσι τα μπρος και τα οπίσω Αλεξ. 178· (με προηγ. την πρόθ. εις) στο μέλλον: εάν νυν ο Ζευς ο μέγας ουκ ετέλεσε τους όρκους, εις τ' ουπίσω τελειώσει Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Δ' [133]. **'Εκφρ.** τα πίσω κώλοι = με τα οπίσθια: εις το να ντριμωθώ εις την κάμαράν σου, εμπήκα τα πίσω κώλοι Μπερτόλδος 47. **φρ.** Γυρίζω, πηγαίνω, στρέφομαι, τρέχω (σ)τα πίσω (μου) = οπισθοχωρώ: είτις δειλιάσει και στραφεί, τα πίσω του γυρίσει, αν ειναι υιός του άνακτος, εγώ να τον φονεύσω Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 272· αρχίσασιν του Μιχάλη φουσσάτα τα πίσω να παγαίνουσιν Παλαμήδ., Βοηβ. 596· δεν δυνόμεσθεν πλέο να πολεμούμεν, αλλά 'ναι χρειαζόμενον στα πίσω να στραφούμεν Αχέλ. 2323· έβαλαν (ενν. οι χριστιανοί) τόσην δύναμιν και ανδρείαν, που τους κάμαν (ενν. τους Κουρκούτηδες) πλέα παρ' όταν ήλθασιν γοργά τα πίσω δράμαν Αχέλ. 606.

οπίσωθε, επίρρ.

Από το επίρρ. *οπίσω* και την κατάλ. *-θε*. Η λ. σε επιγρ. (L-S Suppl., λ. *οπίσωθεν*).

Από πίσω· (εδώ σε μεταφ.): *Έτσι κι εσύ απολούθενε, έρωτα χτυπισμένος   είσαι απομπρός κι οπίσωθε και περιγελασμένος* Σουμμ., Παστ. Φίδ. Γ' [196].

οπισωκάπουλα, επίρρ., Διήγ. Αλ. E (Konst.) 85[6], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 84[7], Διγ. Ανδρ. 357[14-15]· ο π ι σ θ ο κ ά π ο υ λ α· π ι σ ω κ ά π ο υ λ α.

Από το επίρρ. *οπίσω* και το ουσ. *κάπουλα*. Ο τ. *οπισθοκάπουλα* με επίδρ. του επιρρ. *όπισθεν*. Ο τ. *πισωκάπουλα* και σήμ. στο κυπριακό ιδίωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ. 377, λ. *πισωκάπουλλα*).

Πίσω (από άλλον αναβάτη) στα καπούλια του αλόγου: *έρκετον ο σιρ Πόλ Τζάππους καβαλλάρης και πισωκάπουλά του ο σιρ Πιέρο Γούρρης* Βουστρ. 489· *έδωκεν Αλέξανδρος του Φιλόνη χίλιες χιλιάδες ανθρώπους. Είχεν και ο Φιλόνης χίλιες χιλιάδες. Και όρισεν ο Φιλόνης και ηπήρεν πάσα καβαλάρην οπισθοκάπουλα αρματωμένους* Διήγ. Αλ. G 285[38].

οπισωμπροστελίνα η. — Πβ. *αντεληνομπροστέληνα* τα.

Από το επίρρ. *οπίσω* και το ουσ. *εμπροστελίνα* (Βλ. Hess., Byz. 1, 1924, 312).

Λουριά στο στήθος και στα νώτα αλόγου που συγκρατούν τη σέλα: *Κάμνει λουρία εύμορφα, γναμμένα με την στύψιν,   χαλιναροκαπίστελα, οπισωμπροστελίνες* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 642.

οπισωπατώ,

Από το επίρρ. *οπίσω* και το *πατώ*. Τ. *πισωπατώ* και σήμ.

Κάνω πίσω, αντιστέκομαι: *ει δ' ίσως οπισωπατείς, ου θέλεις ν' ακλουθήσεις,   επαίρνομέν σε πεταστόν, γοργογυρίζομέν σε* Βέλθ. 197.

οπλεγάδος, επίθ., βλ. *ομπλιγάδος*.

οπλεγάρω, βλ. *ομπλιγάρω*.

όπλεγο το, βλ. *όμπλιγο*.

οπλεζιάζω, βλ. *ομπλετζιάζω*.

οπλή η, Ασσίζ. 81[6], 84[26], 200[25], 213[2], 215[19], 367[6], 424[3], 425[4], κ.α., Μαχ. 544[13], Πεντ. Δευτ. XIV 7, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [417]· ο μ π λ ή, Προσκυν. Κουτλ. 390 142[29], Προσκυν. Μεταμ. 50 116[38], Πεντ. Δευτ. XIV 7, 8, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1080].

Το αρχ. ουσ. *οπλή*. Ο τ. *ομπλή* και σήμ. στο κυπριακό ιδίωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 702, όπου και η λ. με διαφορετική σημασ., σ. 703). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.). Η λ. και σήμ.

1) Νύχι ζώου σχισμένο: Πεντ. Δευτ. XIV 6. **2**) Χνάρι ανθρώπου, πατημασιά· (εδώ προκ. για το Χριστό): *μέσα εις το κουβούκλιον είναι ο τόπος οπού επάτησεν ο Κύριος ... και αποτότε έμεινεν η πληγή, ήγουν η οπλή του ποδαρίου αυτού, του παναγίου και παναχράντου, τετυπωμένη εις την πέτρα* Προσκυν. Λαύρ. 874 102[8]. **3**) Μονοπάτι, πέρασμα· τρόπος (Βλ. Ανδρ., Ελλην. 25, 1972, 203-4): *Εγώ την στράταν και οπλήν* (έκδ. *βουλήν*· διόρθ. Ανδρ., ό.π.) *γοργόν να σε την μάθω,   το πώς να ιδείς την λυγερήν και πώς να την συντύχεις* Φλώρ. 1573. **4**) Τρόπος: *όνταν έλθει* (ενν. ο αγκαλεμένος) *εις την ημέραν του ... και εκείνος ένι ομολογημένος με μάρτυρες ού με έτερην άλλην οπλήν ... το* *δίκαιον ορίζει ότι να κόψουν τον γρόθον του* Ασσίζ. 91[6]· *οι καπετάνοι εμπαίνναν και κατεβαίνναν και επαίρναν σκοπόν μέν τους αναφάνει φουσσάτον· και με τοιούτην οπλήν ενέβησαν εις την χώραν* Μαχ. 414[31]· *κελεύει το δίκαιον ότι πόλεμος να γένηται εις όλας τας οπλάς αφόν δοθούν τα αμάχια, μέσα εις μ' ημέρας μετά το αμάχεμαν* Ασσίζ. 465[11]. **5**) Περίσταση· περίπτωση: *εάν το καράβιν έλθει εις την γην και τσακιστεί με σκερίαν ή με ευδίαν ή εις άλλην οπλήν ... εντέχεται να ένι σωτηριασμένον διά εκείνον οπού ένι εδικόν του* Ασσίζ. 51[11]· *εις πάντας τούτας τας οπλάς, τάς σας είπαμεν άνωθεν, ημπορούν οι άνθρωποι να ποιήσουν τας συντροφίας* Ασσίζ. 333[25]· *μέσα εις εκείνον το τάρμε να διαλαλήσουν τρεις προνάδες εις την πρώτην λουτουργίαν και θέλει να πει εις τοιούτην οπλήν* (έκδ. *οπλίον* διορθώσ.) *ο ιερεύς* Ασσίζ. 367[28].

όπλιγο το, βλ. *όμπλιγο*.

οπλίζω, (Ι), Ιερακοσ. 355[8], Θρ. αλ. 20.

Το αρχ. *οπλίζω*. Η λ. και σήμ.

Ι (Ενεργ.) Εφοδιάζω κάπ. με όπλο ή άλλο φονικό όργανο: *προσεπεθύμουν γαρ λαβείν τα πράγματ' Αλεξάνδρου   και προς τον φόνον όπλιζον Ιούλω τω κακίστω* Βίος Αλ. 5953. **ΙΙ** (Μέσ.) Εξοπλίζομαι, ετοιμάζομαι για πόλεμο: *άπαντες* (ενν. οι Αθηναίοι) *εβουλεύοντο, τι περί τούτου πράξαι   ή πέμψουσιν Αλέξανδρον τους ρήτορας τους δέκα   ή κατ' αυτού προς πόλεμον την μάχην οπλισθώσιν* Βίος Αλ. 2573· (μεταφ.): *Ουδέποτε κόρον εκτήσατο ο της ημετέρας σωτηρίας εχθρός και επίβουλος, τη ανθρωπεία αρχήθεν ανθιστάμενος φύσει και κατά της Χριστού εκκλησίας αεί οπλιζόμενος* Ιστ. πατρ. 181[3].

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = αρματωμένος, ένοπλος: *κάκείσε δε η Μαξιμώ ίστατο οπλισμένη,   ή και ετήρει προσβολήν εμήν ώσπερ ανδρεία* Διγ. Ζ 3479.

οπλίζω, (ΙΙ), Πεντ. Λευιτ. XI 3, Δευτ. XIV 7· ο μ π λ ί ζ ω, αυτ. Λευιτ. XI 26, Δευτ. XIV 8.

Από το ουσ. *οπλή* και την κατάλ. *-ίζω*.

(Προκ. για ζώο) έχω οπλή χωρισμένη στα δύο· (εδώ με σύστ. αντικ.): *παν χτήνο ομπλίζει ομπλή και σκίζει σκίσμα δυο ομπλές ανεβάζει μαρούγασμα, εις το χτήνο αυτό να φάτε* αυτ. Δευτ. XIV 6.

οπλίον, Ασσίζ. 367[28], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *οπλήν*· διορθώσ.

οπλίτης ο.

Το αρχ. ουσ. *οπλίτης*. Η λ. και σήμ.

α) Ένοπλος στρατιώτης: *επέζευσα και ανέβηκα και εκάτσα,   δίχα θορύβου και βοής, χωρίς οχλαγωγίας* (παραλ. 2 στ.) *μηδέ χρυσοφόρων οπλιτών μαχίμων συνεργίαν   μηδέ πεζών επιδρομήν σφενδονητών αγούρων* Προδρ. (Eideneier) Ι 135· *εγένετο καπνός μέγας και κρότος πολύς, εξ ων δη όντων ασυνήθων των ίππων αυτών των Περσών, έφυγον όπισθε και ακόντων των επιβάτων και οπλίτων* Ιστ. πολιτ. 73[19]· **β**) (σε μεταφ., με το επίθ. *σαρκικός* για να δηλωθεί το σώμα): *Τύμπανα μέν και κύμβαλα και σάλπιγγες και κρότοι   τον σαρκικόν οτρύνουσι προς πόλεμον οπλίτην* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 646· **γ**) (μεταφ.) «στρατιώτης», υπηρέτης του Θεού ή του Χριστού: *Αυτά, παπά μου, χρειάζεται ο του Θεού οπλίτης·   κράτει αυτά για να γενείς σοφός μητροπολίτης* Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α 147· *Ειρήνην πούρου εκήρυξεν ο λυτρωτής μας* (παραλ. 1 στ.), *κανείς αν ειν και φανερός μέγας προφήτης,   χωρίς ειρήνην δεν είναι ποτέ του οπλίτης* Κυπρ. ερωτ. 153[6].

οπλοθήκη η, Βίος Αλ. 3958.

Το αρχ. ουσ. *οπλοθήκη*. Η λ. και σήμ.

1) Αποθήκη όπλων, οπλοστάσιο: Βίος Αλ. 3241. **2)** (Συνεκδ.) οπλισμός: *τας τριήρεις κενάς αφέντες εισήλθον* (ενν. *οι ένοπλοι*) *εντός της πόλεως ως δισχίλιοι συν πάση τη οπλοθήκη και παρατάξει* Δούκ. 69[15].

οπλοκτυπία η.

Το μτγν. ουσ. *οπλοκτυπία* (L-S Suppl.).

Οπλομαχία: *οπλοκτυπίας τε στερράς* (ενν. *κατέστη διδάσκαλος*) *Λαμψακηνός Ευρώπης* Βίος Αλ. 582.

όπλον το, Διγ. Ζ 3614, Δούκ. 383[18], Κυπρ. ερωτ. 146[1], Διγ. Ἀνδρ. 407[1]· γεν. πληθ. *οπλών*, Αχέλ. 4.

Το αρχ. ουσ. *όπλον*. Η γεν. πληθ. από μετρ. αν. Η λ. στον τ. *όπλο* και σήμ.

α) Όργανο άμυνας ή επίθεσης, όπλο: Διγ. (Trapp) Gr. 2083, Αξαγ. Κάρολ. Ε' 502, Καναν. 80 Α· (εδώ σε ομοτική έκφρ.· για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 369): *ομνύω σε εις το κεφάλιν σου και εις τα όπλα τά βαστάζεις* Λίβ. Ρ 2398· **β)** οπλισμός: *εις την τένδαν μου ελθών εξέβαλον τα όπλα και εδυσάμην θαυμαστόν λεπτότατον μαχλάμιν* Διγ. (Trapp) Gr. 3048· **γ)** (μεταφ.) ισχυρό μέσο προστασίας και άμυνας (βλ. Bauer, Wört., στη λ. 1): *Ταύτα γαρ, δέσποτα, εισίν όπλα δικαιοσύνης, μεθ' ων δυνήσει των εχθρών πάντων περιγενέσθαι* Διγ. (Trapp) Gr. 1989· *ο Χριστός οπού 'παθεν δι' ημάς τους ανθρώπους και τον σταυρόν μάς έδωκεν όπλον και μέγα άρμα* Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 501· *Έτσι τιμάς εσέν κι εμέν με τρόπον της φιλίας να 'σαι πάντα φυλάμενος με όπλα της αξίας* Κυπρ. ερωτ. 150[22]. Έκφρ. *εν όπλοις* (η χρ. ήδη αρχ.) ή *εν όπλω* = (προκ. για στρατιώτη) οπλισμένος: *άνθρωποι από χαλκώματος εστήκοντο ή λίθου· τους μεν εν όπλω έστησεν εκείνος ο τεχνίτης* Λίβ. Ρ 641· *ου γαρ ευρέθησαν* (ενν. *οι καλλιστεύοντες και οι ανδρείοι*) *εν όπλοις, αλλ' ήσαν εν αμεριμνία καθεύδοντες* Ἐκθ. χρον. 59[20].

οπλοποιείον το.

Από το μτγν. ουσ. *οπλοποιός*. Η λ. και σήμ.

Εργαστήριο κατασκευής όπλων: *όταν η βολίς τύχη σιδήρου ή άλλης τινός ύλης οπλοποιείων, στενοχωρουμένης, το σφυρώδες εις γραμμήν μετασχηματίζει* Δούκ. 265[13].

οπλοφόρος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *οπλοφόρος*.

Που φέρει όπλα, ένοπλος: *εκατέκλεισαν εντός* (ενν. *του ίππου*) *γαρ άνδρας γουν διακοσίους* (παραλ. 2 στ.) *οπλοφόρους γαρ τους πάντας* Ερμον. Χ 152· (σε μεταφ.): *ο λογισμός μου ίσταται άγγελος οπλοφόρος, ακαρτερεί και βλέπει με εις τι γκρεμνόν να δώσω* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 554.

οπνό η, βλ. *πνοή*.

όπο και **οπό,** επίρρ., βλ. *όπου* (Ι).

οποβάλσαμον το, Ιερακοσ. 407[31].

Η λ. στο Θεόφραστο.

Η αρωματική ρητίνη του βαλσαμόδεντρου που έχει θεραπευτικές ιδιότητες: *Θεραπεύσεις δε ταύτη τη θεραπεία· πεπέρεως κόκκους μ' ... οποβαλσάμου κοχλία γ'· τα ξηρά κόψας επίβαλε τοις υγροίς* Ιερακοσ. 424[2-3]· *εάν ο ιέραξ απ' οφθαλμού πάσχει, λάβε βοτάνην την λεγομένην σαυτρίαν και οποβάλσαμον κάπνισον και το κακόν απολείς* Ορνεοσ. αγρ. 556[16].

οπόθεν, επίρρ., Σπαν. Β 494, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 302, Σφρ., Χρον. (Maisano) 188[7], Ἀλ. Κύπρ. 1559· *όποθεν*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 999, Λίβ. Sc. 1686· *όπουθε*, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 332[r]· *όπουθεν*, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 305[r]· *οπούθεν*, Σπαν. Ο 148, Διήγ. Αλ. V 28· *'πόθε*, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 391.

Το αρχ. επίρρ. *οπόθεν*. Ο τ. *όποθεν* σε έγγρ. του 15. αι. (Τσοπ., Δωδεκανησιακό Αρχείο 5, 1970, 56[55]). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 703, λ. *οππόθεν*, Λουκά, Γλωσσάρ. 349, λ. *οπόθθεν*, Andr., Lex.).

1) Όπου: *το μανδί μου το φορώ, οπόθεν και αν είμαι, πρέπει με ως αρχόντισσα και ως είμαι ευγενίδα* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 191· *ο κυρ Μουρίκης άρχισεν φουσσάτο να μαζώνει· τα Ἀλβανα εσύναξεν οπούθεν και αν ήσαν* Χρον. Τούρκων 739. **2)** Από το μέρος όπου, από όπου: Χρον. Μορ. Η 3808· *όπου εις πλούτον ήλπισεν και εις τα αρματά του, έρχεται ξένος άλλοθεν κι όποθεν ουκ ελπίζει, επαίρνει τα* Σπαν. Α 527. **3)** Όπου και αν: *Ήλθεν η ημέρα, έσωσεν το Πάσχα των ανθέων και τα άνθη εσυνάξασιν, τα ρόδα οπόθεν ήσαν* Φλώρ. 1591· *Φοβούμαι γουν και τρέμομαι και κάμνει με ο φόβος, οπόθεν στέκω, κάθομαι πολλάκις μετ' εκείνα, πάντα διδάσκω, παραινώ τα άλλα μου τα πουλία* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 202.

όποιος, αντων., Σπαν. Ο 188, Ασσίζ. 332[1], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 762, Χρον. Μορ. Η 4930, Χρον. Μορ. Ρ 2381, Σαχλ. Β' (Wagn.) ΡΜ 283, Χρον. σουλτ. προσθ. 38, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 308 Ν, Θησ. (Schmitt) 339 ΙΧ 5, Συναξ. γυν. 444, Κορων., Μπούας 145, Ιστ. Πατρ. 188[6], Πηγά, Χρυσοπ. 113(8), Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Ιντ. γ' 82, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 102, Β' 20, Γ' 346, Δ' 127, Ε' 248, Διαθ. 17. αι. 1[26], Πανώρ. Αφ. 15, Α' 197, Β' 461, Γ' 128, Δ' 153, Ε' 253, Επιστ. Ηγουμ. 175[31], Διγ. Ἀνδρ. 378[1], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1049, Β' 137, Γ' 164, Δ' 601, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 116, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 412, Ροδινός (Βαλ.) 137, Τζάνε, Κρ. πόλ. 521[23] κ.π.α.· γεν. *οποιουνού*, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. ζ' 43· — Βλ. και *οποίος* και *ποίος*.

Η αντων. *ποίος* με το άρθρο *ο* (Ανδρ., Λεξ.· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 593, κε.· πβ. Bakker, Pronomen 69, κε.). Τ. *όμποιος* σε επιστολή του 17. αι. (Φ. Δ. Μαυροειδή, Δωδώνη 7, 1978, 149[67]) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και τ. *ούπιος*, καθώς και γεν. *όποιονος* (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Διάφ. τ. της λ. στο τσακων. ιδίωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *όποιε*). Η λ. και σήμ.

(Αναφορ.· ως επίθ. και ουσ.) **1)** (Αοριστολ.) όποιος, οποιοσδήποτε: *Να 'ρίζει ο κύρης το παιδί σ' όλους μας είν' δοσμένο κι όποιο παιδί το θέλει αλλιώς, είν' καταδικασμένο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 62· *Όποιο τραγούδι τσ' άρεσεν, ήπιανε* (ενν. *η Αρετούσα*) *κι ήγραφέ το* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 445· *απ' το φόβο λέγουσι το ψόμα πως κινάται κι όποιος τα ψόματα μιλεί δίχως αντρειά λογάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 888· *η γιαγάπη κλάηματο τρώγει και δε χορταίνει, γιαταύτος κακορίζικος είν' όποιος 'ς πόθο μποίνει* Πανώρ. Δ' 150· *τη θυγατέρα μου άγωμε να βρεις να τση μιλήσεις* (παραλ. 1 στ.) *να συβαστεί να παντρευτεί μ' όποιο απ' αυτούς θελήσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 427· (με επόμ. το *κοι(κι) α(ν)*): *εις όποιο μέρος και αν στραφώ εκδίκησιν ξετρέ-*

χουν των τέκνων μου τα δάκρυα π' ασχόλαστα με βρέχουν Λίμπον. 25· *εγώ δε διδω πείραξην, ουδέ μαλιές γυρεύγω, αμ' όποιος κι α μ' επείραξεν, εκείνος με κατέχει* (Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 899. **2**) (Με άρθρο) **α**) *ο οποίος*: *Οι κορασίδες στα φαριά τα δυνατά κι ωραία, τα όποια ετρέχαν δυνατά κι ώσπερ πουλιά απετούσαν, έρχονταν ολοαρμάτωτες η καθεμιά της χώρια* Θησ. (Foll.) Ι 71· *Είχεν και έτερον υιόν όπου γαρ ήτον νόθος, του όποιου άφηκεν στην Βλαχίαν ένα καλό ιμερίδι* Χρον. Μορ. Η 3088· *το κάστρον της Μονοβασίας κι εκείνο της Κορίνθου, ωσαύτως γαρ του Αναπλίου που ένι πλησίον του 'Αργου, τα όποια κάστρη είχασιν τους πρώτους γαρ λιμνιώνες* Χρον. Μορ. Η 2767· **β**) (Το ουδ.) πράγμα που: *καθώς το ακούσετε εδώ οπίσω εις το βιβλίον μου τους τρόπους και τες αφορμές και την καθοδηγίαν, το όποιον ουδέν με φαίνεται να σας το διπλογράψω* Χρον. Μορ. Η 7558.

οποίος, αντων., Διγ. (Trapp) Gr. 3300, Βέλθ. 1251, Χρον. Μορ. Ρ 1132, Διήγ. Αλ. V 41, Ζήνου Βατραχ. 6, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 88[v], 252[r], Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 188, Σοφιαν., Παιδαγ. 273, Σοφιαν., Γραμμ. 204, Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ. 26, Κείμ. αγ. Δημ. 9, Δαρκές, Προσκυν. 161, Πανώρ. Δ' μετά στ. 276, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164[8], Τσιρίγ., Επιστ. 168[21], Σεβήρ., Διαθ. 190[21], Μεταξά, Επιστ. 47[33], Βελλερ., Επιστ. 62[3], Παρθεν., Γράμμ. 227[13], Διαθ. 17. αι. 1[22], Καλόανδρ. (Δανέζης) φ. 37[v], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 411, 412, Διγ. Ο 53, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. κζ' 56, Μπερτόλδος 17, Μπερτολδίνος 114, 152 κ.π.α.· *ο π ο ι ό ς,* Ασσίζ. 69[13], Πανώρ. Πρόλ. τίτλ., Πιστ. βοσκ. Ι 1, 97, Ι 4, 72, 292, IV 6, 6, V 3, 24, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 121, 643, 1413, 2408, Γ' 1464, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 318, Β' 397, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 585, Ε' 147· πληθ. *ο π ο ί,* Χρον. Μορ. Ρ 1132. — Βλ. και *όποιος* και *ποίος*.

Η αντων. *ποίος* με το άρθρο *ο* (Ανδρ., Λεξ.· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 593 κε., Pern., Ét. linguist. II 232 κε.· πβ. Bakker, Pronomen 69 κε.). Ο τ. *οποιός* σε Κρ. έγγρ. του 13. αι. (Βλ. Κριαρ., ΕΜΑ 1, 1939, 41). Η λ. σε έγγρ. της Κ. Ιταλίας και Σικελίας το 12. και 13. αι. (Caracausi 417) και σήμ.

1) Αναφορ. **α**) (χωρίς άρθρο) ο οποίος, που: *Τρομάσσω κάποιο τίβοτας κακό κι ασβολωμένο, που μου κρατεί ένας λογισμός στο νου ανακατωμένο, οποιός τη νύκτα με ξυπνά* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 523· *εκείνον τον Ψυχάρπαγα εις το νερό πνιμένον, οποίον τον εφόνευσε με πονηριά σαν κλέφτης ο εδικός σας βασιλεύς Φυσίγναθος ο ψεύτης* Ζήνου, Βατραχ. 247· *να συνάγομεν βιβλία παλαιών και σοφών ανδρών, από οποία θέλομεν διδαχθεί* Σοφιαν., Παιδαγ. 278· (εδώ επιθετ. με επανάληψη του ουσ. που προσδιορίζει): *επήγεν εις το σπίτιν του Πιέρ Λαζανία του κούντη της Τρίπολης ...· οποίος κούντης ήτον υιός του ρε Τζακ* Βουστρ. 413· (εδώ το ουδ. επιρρ.) μέσα στο οποίο, όπου (Για τη σημασ. βλ. Holton, [Αλεξ. σ. 215]): *τη γραφή που μὄστειλες οι πάντες την γροικήσαν* (παραλ. 1 στ.)· *και έστειλές μας το λοιπόν χρυσάφι για να φάμε οποίο και μας έγραφες οπίσω για να πάμε* Αλεξ. 746· **β**) (με άρθρο) ο οποίος, που: Κατά ζουράρη 2, Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 23, Ιντ. β' 101, Διγ. Ο 143· (εδώ επιθετ. με επανάληψη του ουσ. που προσδιορίζει): *Ποτάμι έν' και τρέχει, τ' οποίο ποτάμι ουδεείς αξιώθη να κατέχει* Πικατ. 193· (εδώ με αλλαγή αριθμού): *φοβούμαι μήπως και είναι Χριστιανός, τους οποίους ο πατήρ σου δεν θέλει να ακούσει το όνομάν τους* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 80[25]· **γ**) (με άρθρο) εκείνος που: *ακόμη είναι όμορφοι οι οποιοι απέκει έχουνε περίστασες άσχημες* Μπερτολδίνος 97. **2**) (Αοριστολ.) όποιος, οποιοσδήποτε **α**) (επιθετ.): *οποίος άνθρωπος πλήρην τον πόλεμον να πεζεύσει, να εκδέρνεται* Διήγ. Αλ. G 271[3]· **β**) (με επόμ. το *και αν*): *Εάν γένηται ότι κανείς ελεύθερος άνθρωπος, οποίος και αν ένι, δέρνει*

έναν σκλάβον άλλου ανθρώπου Ασσίζ. 211[12]. **3**) (Ερωτ., επιθετ.) ποιος, τι λογής: *Τι σοι προσοίσω, δέσποτα, ..., ανταμοιβήν οποίαν δε ή χάριν προσενέγκω* Προδρ. (Eideneier) I 2. **4**) Το ουδ. με το άρθρο **α**) πράγμα που: *'Ολοι τους ήσαν σε βουλή, τ' οποίον και το ποίκαν* Αλεξ. 2755· *πώς ημπορεί να φύγει η ανθρωπίνη φύσις τον θάνατον; Το οποίον μηδέ από του παιδός τον νουν δεν έλειψεν* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 43[38]· **β**) (αιτ.) για τον οποίο λόγο (για τη χρ. βλ. Holton [Αλεξ. σ. 214-5]): *Λέγεις εσύ κι εισαι θεός και σύνθρονος ηλιου, τ' οποίον θάνατον χρωστείς κι είσαι του μακελείου* Αλεξ. 738· **γ**) (αντιθ.) ενώ, μολονότι: *βλέπω υμάς την αγίαν Κυριακήν έχοντας μεγάλους περισπασμούς και δουλείας αναγκαίας, ..., το οποίον ουδέν έχει ο Χριστιανός άδειαν την αγίαν Κυριακήν και του περιπατήσαι* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι IX 5· **δ**) (πλεοναστικά, για τη σύνδεση του λόγου): *Εμείς γυναίκες είμασθεν και, α μάς πολεμήσεις, τ' οποίο δεν τ' ολπίζομε εμάς για να νικήσεις* Αλεξ. 2508· **ε**) (σε θέση δεικτ. αντων.) αυτό (για το οποίο γίνεται λόγος): *όρισεν και έταξαν πάσα άνθρωπον να συνπιαστούν εις την αυλήν του ρηγός· και ούτως εγένετον το οποίον* Βουστρ. 417.

οποπάναξ *ο.*

Το μτγν. ουσ. *οποπάναξ*. Τ. *οπόπαναξ* στο Κείμενα ανέκδ. (Thomson) 159[252].

Γαλακτώδες υγρό με φαρμακευτικές ιδιότητες που προέρχεται από το φυτό οποπάναξ (Για το πράγμα βλ. **Γενναδ.**, Λεξ.): *η δε του ιππιατρικού μαλάγματος σύνθεσις εστίν αύτη: ..., προπόλεως, χαλβάνης, κηρού, οποπάνακος, ιξού δρυΐνου ανά ουγγ. γ'* Ιερακοσ. 500[4].

οποπανικόν το.

Από το ουσ. *οποπάναξ* και την κατάλ. *-ικόν*.

Υγρό με φαρμακευτικές ιδιότητες που προέρχεται από το φυτό οποπάναξ (βλ. ά.): *λαβών ... σχαδόνας μελιττών, χαλβάνην, κηρόν, οποπανικόν, ιξόν δρύινον ουγγίας τρεις ... μίγνυε άπαντα και μαλάττων αυτά χρίε τον όνυχα* (ενν. του *ιέρακος*) *και ραδίως αυτόν επιγνάμψεις* Ιερακοσ. 500[14].

οπός ο.

Το αρχ. ουσ. *οπός*.

Το γαλακτώδες υγρό που βγαίνει κατά τη χάραξη του φυτού· (εδώ) στην έκφρ. *οπός κυρηναϊκός* = ο οπός του φυτού σιλφίου (Για το πράγμα βλ. Steph., Θησ., στη λ.): *Δίδου αυτῷ μετά κρέως οπόν κυρηναϊκόν* Ιερακοσ. 453[11].

οπόσταν, όποτα, οπότα, όποταν, σύνδ., βλ. *οπόταν*.

οπόταν, σύνδ., Σπαν. Α 87, 277, 461, Σπαν. Β 439, Σπαν. V 126, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 457, Λίβ. Ν 1268, 3531, 3561, Φυσιολ. Β 6[11], Πορτολ. Β 27[30], Παϊσ., Ιστ. Σινά 115, Ιστ. Βλαχ. 1556, Διήγ. πανωφ. 56 δις, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 344[v], Μπερτόλδος 25 δις· *ο π ό σ τ α ν·* *ό π ο τ α,* Μανολ., Επιστ. 173, Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171· *ο π ό τ α,* Σπαν. (Ζώρ.) V 617· *ό π ο τ α ν,* Ολόκαλος 31[66], 151[15], Πηγά, Χρυσοπ. 70(8)· *'π ό τ α ν,* Μηλ., Οδοιπ. 640.

Ο αρχ. **σύνδ.** *οπόταν*. Ο τ. *όποτα* ή *οπότα* σε έγγρ. του 13. αι. της Κ. Ιταλίας και Σικελίας (Caracausi 417-8, λ. *οπότε*)· ο τ. *όποτα* σε κείμ. του 18. αι. (Ρουσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ.-Μπουμπ.) Κμ. Δ' 107). Οι τ. *όποταν* και *'πόταν,* και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Andr., Lex. στη λ.). Τ. *οποτας* σε έγγρ. του 17. αι. (Δετοράκης, Κρ. Εστ.

περ. 4, 1, 1987, 128[31]). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Andr., ό.π.).

1α) 'Οταν: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 102· Διγ. Α 2872· Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 186· **β**) μόλις: Πόλ. Τρωάδ. 633. **2**) (Προκ. να δηλωθεί επανάληψη) κάθε φορά που: Διγ. Α 3174· Προδρ. (Eideneier) IV 38· Κορων., Μπούας 86· *όποτα έρθει πασάτζο και δε μου βαστούσι γραφή, με μεγάλη έννοια βρίσκομαι πώ περνά η πανιερότη σου* Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171. **3**) Πότε: *ο Ηρώδης ... έκραξε χωριστά τους μάγους και εξέτασε καλά τον καιρόν του άστρου, τόσον είναι, οπόσταν εφάνη* Πηγά, Χρυσοπ. 256 (14).

όποτε, σύνδ., βλ. *οπότε.*

οπότε, σύνδ., Παΐσ., Ιστ. Σινά 563· *ό π ο τ ε,* Θησ. Προλ. [64], Πικατ. 324· *'π ό τ ε,* Μηλ., Οδοιπ. 640.

Ο αρχ. σύνδ. *οπότε.* Ο τ. *όποτε* στο Somav. και σήμ. Τ. *οπότες* σε χείμ. του 18. αι. (Στεφανόπ., Βιβλ. Στεφανοπ. 80, 96). Η λ. και σήμ.

1) 'Οταν: Ντελλαπ., Ερωτήμ. 360, Φλώρ. 738. **2**) (Προκ. να δηλωθεί επανάληψη) κάθε φορά που: Φλώρ. 702. **3**) Οποτεδήποτε, οποιαδήποτε στιγμή, όποτε: *'Οποτε θελήσουν* (ενν. *οι Ρωμαίοι*) *να ρεβελιάσουν κατά μέναν, ημπορού να το ποίσουν και θέλουν έχειν βοήθειαν τον βασιλέαν της Κωνσταντινόπολης* Μαχ. 20[10].

όπου, (Ι), επίρρ., Σπαν. Α 318, 482, Ασσίζ. 456[28], Διγ. Ζ 1808, Βέλθ. 359, Χρον. Μορ. Η 110, 4746, Λίβ. Esc. 1156, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 928, κ.π.α.· *ά π ο υ,* Βουστρ. 442· *α π ο ύ,* Ασσίζ. 146[13], 154[1], Μαχ. 80[17], 362[31], Βουστρ. 414, 493, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 107, 123, Κυπρ. ερωτ. 44[7], 53[7], Πανώρ. Γ' 440, Ε' 76, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Αφ. 26, Α' 386, Β' 311, Πιστ. βοσκ. IV 5, 338, Βοσκοπ. 86, Θυσ.[2] 1129, Στάθ. (Martini) Β' 38, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 558, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. Α' 107, κ.π.α.· *ό π ο,* Συναξ. γυν. 943· *ο π ό,* Ασσίζ. 140[31], Συναξ. γυν. 726· *ο π ο ύ,* Σπαν. Α 229, Ασσίζ. 31[13], 54[3], Διγ. Ζ 181, 2639, Βέλθ. 266, Χρον. Μορ. Η 430, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 271, 393, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 955, 986, Φλώρ. 1676, Λίβ. Sc. 2522, Λίβ. Esc. 3769, 3771-2, Ιμπ. 851, Μαχ. 80[13], 112[4], Απόκοπ.[2] 81, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 106, 107, Πανώρ. Γ' 551, 579, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 334, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 14, 889, 1302, 1782, Θυσ.[2] 599, 622, κ.π.α.· *ο υ π ο ύ,* Ασσίζ. 222[25]· *π ο,* Εκατόλ. Μ 18· *π ο υ,* Ασσίζ. 315[13], Διγ. Ζ 257, Χρον. Μορ. Η 815, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 404, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 437, 524, Κυπρ. ερωτ. 101[12], 110[6], Πανώρ. Β' 437, 455, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) χορ. Α' 627, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 922, Β' 1676, Δ' 1236, κ.π.α.

Το αρχ. επίρρ. *όπου.* Ο τ. *αποὺ* και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' 187, Σακ., Κυπρ. Β' 466, Μηνά, Ιδιώμ. Καρπάθου 82, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 74). Οι τ. *όπο* και *οπό* από αρχικούς τ. *όπου* και *οπού* (κατά το σχ. *οπού έτρεχε* → *οπὄτρεχε* → *οπό τρέχει*). Ο τ. *οπού* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Για τον τ. *ουπού* πβ. τ. *ούπου* σήμ. στον Πόντο (Παπαδ. Α., ό.π.). Ο τ. *πο* ⟨ *που* αναλογ. προς το σχηματ. των τ. *όπο* και *οπό.* Ο τ. *που* στο Somav. και σήμ. (Για την ετυμ. του βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *που,* όπου και παλαιότ. ετυμ., και Bakker, Pronomen· πβ. και Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Β' 198-215). Η λ. και σήμ.

Α' Επίρρ. **1**) Τοπ. αναφορ. αοριστολ. **α**) σε όποιο μέρος, οπουδήποτε: Διγ. Ζ 695, Πανώρ. Β' 161, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 127· (ενν. *θέλω*) *να στρατεύω μετ' εσάς όπου*

και αν υπάμεν Αχιλλ. Ο (Smith) 159· **β**) φρ. *όπου κ(α)ι αν είναι* = «όπου να 'ναι», από στιγμή σε στιγμή: *όπου και αν είναι φθάνουν οι εδικοί* Μπερτόλδος 64· *Να 'ρθει εδεπά τση μήνυσα κι όπου κι αν ει προβαίνει* (ενν. *η Ερωφίλη*) *τ' άξο να δει το χάρισμαν απού την ανιμένει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 229. **2**) Τοπ. αναφορ. οριστικό **α**) στο μέρος που: *Αλλήλως μέσα εμπαίνουσιν* (ενν. *ο Αδάμ και η Εύα*), *κάμνουν την κατοικιάν τως, ώστε να τσ' εύρει ο θάνατος, απὄναι η παροικιά τως* Χούμνου, Κοσμογ. 152· *και μένα ας ακλουθήξει εκεί απού σε γυρί μικρό περίσσια,* (παραλ. 1 στ.) *βρίσκεται σφαλισμένο τ' άγριον θεριόν ετούτο* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 14· *'Ετσι λοιπόν ο αρχιερεύς και ο κλήρος πάμεν όλοι στον 'Αγιον Γεώργιον, και ήτον ημέρα σχόλη, οπού εδεκεί πολλά θρονιά ήσαν ετοιμασμένα* Λίμπον., Επίλ. 49· στο σημείο όπου: *Αλλά διά την εξέλευσιν του Κυρίου εις Γαλιλαίαν πολύς είναι ο λόγος περί το πλιας, οπού ο Ιωάννης βάνει και σημασίαν χρόνου, λέγοντας «τη επαύριον»* Πηγά, Χρυσοπ. 51· **β**) (προκ. για κατάσταση): *αυτού όπου τα κατήφερες και συ να συνηθίσεις* Γλυκά, Στ. 307. **3**) Σε θέση εμπρόθ. προσδιορ. τόπου **α**) στον οποίο: *Στον τόπον που εγεννήθηκε χρεωστεί περισσότερα αγάπη να 'χει άνθρωπος παρά προς τον πατέρα* Λίμπον. 52· (προκ. για κατάσταση): *πολλά με κατεδίκαζες στην παιδωμή οπού 'μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 999· **β**) από τον οποίο: *εβάλθησαν κι εφεύγαν* (ενν. *οι Ρωμαίοι*) *την στράταν όπου ήλθασιν απέκει εκ την Βλαχίαν* Χρον. Μορ. Η 9023. **4**) Σε θέση εμπρόθ. προσδιορ. χρόνου **α**) κατά τον οποίο: *άχρι την ημέραν απού επέθανεν* Ασσίζ. 463[27]· *Στους χίλιους εξακόσιους οκτώ και εβδομήντα που οι Αθηναίοι τα είδασι και εις μνήμη εγράψασίν τα* Λίμπον. 338· *οπού 'παιρνα αναγάλλιαση όλη την ώρα κείνη οπού ετραγούδιε* (ενν. *ο τραγουστής*) *κι ήλεγε τσ' αγάπης την οδύνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 872· **β**) (προκ. να δηλωθεί χρον. αφετηρία) από τότε που: *Τρεις μήνες επεράσασι, τέσσερις πορπατούσι οπού όσοι σ' εγνωρίζασι, κλαίσι να σε θωρούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 804· *λίγο 'ναι απού 'ρθε ο λογισμός ετούτος εις το νου μου* Πανώρ. Ε' 121. **5**) (Σε θέση εμπρόθ. προσδιορ. αιτίας) εξαιτίας του οποίου: *Τι ήτον οπού ήργησες, αφέντη μου, το τόσον;* Αχιλλ. Ο (Smith) 594· *η αφορμή απού έκλεψα τα καρτσά ήτον τούτη* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 116. **6**) (Σε θέση εμπρόθ. προσδιορ. αναφοράς) για τον οποίο: *Αυτός* (ενν. *ο 'Ερωτας*) *μας έσμιξε τα δυο με το γλυκύ του βλέμμα και με το τόξο που ρωτάς μας έσφαξεν το πνέμα* Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 44. **7**) (Σε θέση εμπρόθ. προσδιορ. οργάνου) με τον οποίο: *Το γκόλφι της εκκλησίας το μεγάλο οπού ελειτούργουνα ... να το δώσετε του γκαστάλδου* Σεβήρ., Διαθ. 191[92]· *να περιγράψω τσ' αρετές οπού ήτον στολισμένος* Λίμπον. 98. **8**) (Τοπ.-ερωτ. σε πλάγια ερώτηση) πού: *ας ερευνήσομεν, όπου την κόρην έχει* Διγ. (Trapp) Gr. 2817. **9**) (Τροπ.-αναφορ., με το τροπ. επίρρ. *σαν*) όπως: *σαν οπού πολλές φορές αυτείνοι οι περισσάροι κομπώνουνται και πιάνουνται στο δίκτυ σαν το ψάρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 603. **Β'** Αντων. αναφορ. άκλ. **1α**) Ο οποίος (Βλ. Sophocl., στη λ. σημασ. 4 και Bakker, Pronomen 87-95): *'Οχι οι αθρώποι μοναχά. πὄχου ομιλιά και γνώση, τρέχουν εις τούτο το δεντρό τσ' αγάπης, για να τρώσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1271· *ούδε να 'σαι διακονιάρης εκ τα σπίτια ωσάν το φράρη, όπο υπάγει από τας πόρτας και γυρεύει τας κουλούρας* Συναξ. γυν. 943· *Τα γεράκια πὄβλεπες εισίν άρπαγες άνδρες* Διγ. Α 755· **β**) (μετά από συσχετική δεικτ. αντων.): *εκείνην, οπού αγάπησε, με προθυμιά ξετρέχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 622· **γ**) (σε κλητ. προσφών.): *'Ερωτ', απού μ' εδόξεψες και σκλάβο σου έκαμές με* Πανώρ. Β' 443, **δ**) (πλεοναστικά): *μηδέν αφήσετε τον Τούρκον να ριζώσει εις την Κωνσταντινούπολιν, ότ' είναι φόβος μέγας, το οποίον που ξεύρετε και ουδέν το αναφέρω* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 643· **ε**) (ως β' όρος σύγκρισης) από τον οποίο (Βλ. και σημασ. Β'

5): να τους πουλήσω εξαίρετον κοράσιον, ωραιωμένον, οπού καμιά ουκ εφάνηκεν ευμορφοτέρα εις κόσμον Φλώρ. 928· Σάλο-Φεράντε δ' έπειτα, που κάλλιον δεν ηυρίσκε, εις όλον το στρατόπεδον εξουσιαστήν αφήκε Κορων., Μπούας 55· **ς**) (με επόμ. το να, βλ. να III Ζ')· **ζ**) πράγμα που: Εθέλησες τον έρωτα, εσύ, να τόνε φύγεις, που δεν ετόλμησεν τινάς εις τον παρόντα κόσμον Διγ. Ζ 207· ουδέν είναι καλλιότεροι εις άπασα στρατείαν παρά τους Φράγκους του Μορέως, όπου το εξεύρει ο κόσμος Χρον. Μορ. Η 8931. **2α**) Αυτός που: είπε γαρ οπού το επούλει, ο πραγματευτής εκείνος Πτωχολ. α 471· ο καιρός κάθε κουρφό είν' απού φανερώνει Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 476· ενθυμίζω οπού τ' ακούουν Πτωχολ. α 498· **β**) (βραχυλογ., έπειτα από επιφωνηματική λ.): Χαρά, οπού βάλ' εις εκκλησιά κι έχει πτωχού να δώσει Απόκοπ.^{2} 216. **3**) Όποιος: Οπὄχει χρήματα πολλά και φρόνησιν ουκ έχει, ουκ ημπορεί να οικονομεί τα πράγματ' εις τιμήν του Σπαν. Α 219· Π' αφήνει σπίτια πτωχικά κι αρχοντικά γυρεύει, ο διάβολος στον κώλο του κουκκιά τού μαγερεύει Γαδ. διήγ. (Pochert) 160c. **4**) Τέτοιος που: τότε να δεις τον άγουρον, οπού δεν έχει ο κόσμος Διγ. Ζ 1896. **5**) Ως β' όρος σύγκρισης, με την πρόθ. παρά **α**) όσος (Πβ. σημασ. Β' 1ε): θε να μου χαρίσει πλια παρ' απ' αποκότησεν η γλώσσα να ζητήσει Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 346· διδεί περίτου παρά που εμπορεί Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 100· **β**) (προκ. για κατάσταση) ό,τι: δεν τους φέρνει ούτε και εις την προτέραν τιμήν, αλλά χειρότερα παρά οπού ήσαν Καρτάν., Π.Ν., Διαθ. φ. 349^{v}· **γ**) (βραχυλογ.): να τον συμβουλέψει το καλλιότερον οπού ηξεύρει Ασσίζ. 220^{15}. **6**) (Σε πλάγια ερώτηση) ποιος: Οπού το γνώθει η μοίρα μου μαζί με την Ποθούλα και θέλομεν ιδεί εκ τους δυο πὄχει διπλήν καρδούλα Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 558· ξεύρω γαρ στο μέσον των αρίστων γαρ Ελλήνων όπου μέλλει χολωθήναι όπερ έστιν μέγας πάντων Ερμον. Η 269. **Γ'** Σύνδ. **1**) Χρον. **α**) όταν: Ντορίντα μου (παραλ. 4 στ.), τότες εδική μου δεν ήσουν, οπού μπόρου ζήσην πολλά γλυκιάν να σου χαρίσω; Πιστ. βοσκ. IV 8, 180· Παιγνίδια αγάπα (ενν. η κόρη) και χορούς διά να παίζει πάντα, θρονί εκράτει και γυαλί εις το κλουβί οπού 'τον Διγ. Α 256· **β**) με το επίρρ. εκεί **β1**) τη στιγμή που, ενώ, καθώς: εκεί οπού στρέφετο ο Καπλάν με τσ' άλλους, εκείνους τσι πασάδες τσι μεγάλους, πάγει ομπροστά ευθύς το παλληκάρι Λεηλ. Παροικ. 575· Εμαζωχτήκασι πολλές γυναίκες κι εθωρούσα τους αντρειωμένους και τους δυο εκεί που πολεμούσα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1822· **β2**) μόλις: εκεί οπού εκοίταζεν γυναίκα, εδαιμονίζονταν Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 28^{v}· **γ**) (με τα επιρρ. έπειτα, ύστερα) αφού: Ο αγνώριστος καβαλιέρης, έπειτα όπου αναποδογύρισε όλην την διάταξιν του εχθρού, επέρασε εις το στράτευμα του βασιλέως της Λεχίας Καλόανδρ. (Δανέζης) 72 (44^{v})· εσύντυχεν ο Κύριος προς τον Μωσέ, ύστερα απού απέθαναν τα δυο παιδιά του Ααρών Πεντ. Λευιτ. XVI 1· **δ**) (με τα επιρρ. ευθύς, παρευθύς) μόλις: όλον το μερονύκτιον πάντες αναπαυθήκαν, κι ευθύς που εξημέρωσε εις τ' άρματα σεβήκαν Κορων., Μπούας 20· Τότ' ο ρήγας τού μήνυσε (ενν. του Μερκούριου) και εις τον Φράντζα διέβη, και παρευθύς όπ' έσωσε στην κάμαράν τσου σέβη Κορων., Μπούας 64· **ε**) με το μόρ. έως, το επίρρ. όσον ή το σύνδ. ώστε **ε1**) εωσότου, μέχρις ότου: Εγώ θέλω να ομώσετε πως να τσυς κρατήσετε έως οπού να στραφώ Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 133· σκαμνιτσαούσην έστειλε (ενν. ο βεζίρης) μαζί με τον ολάκη, διά να πιάσουν το σκαμνί, όσο που να κινήσει αφέντης ο Αλέξανδρος στον θρόνον να καθίσει Ιστ. Βλαχ. 783· προσέχετέ το (ενν. το βρέφος) τη νυκτί και την ημέραν μάλλον, ώστ' απού να το φέρητε της ηλικιάς μεγάλον Ιμπ. (Legr.) 62· (πλεοναστικά με το έως ότου): απ' εκείνην την ημέραν οπού απέθανεν ο Σολομών και έως ότου οπού εχάλασε ο ναός, ήσαν τετρακόσιοι ένδεκα χρόνοι και έξι μήνες και ένδεκα ημέρες Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 216^{v}. **ε2**) όσο, ενόσω: τα τέκνα ουδέν ημπορούν να χωρίσουν το μερτικόν τους απέ το μερτικόν του πατρός τους έως όπου ο πατήρ τους ζει Ασσίζ.

383^{17}· να με έχει ευλογητικήν του γυναίκα όσον οπού να ζει και να είναι εις τον κόσμον Διγ. Ανδρ. 369^{15}· Δεν ξεύρεις πως η φύση μας θνητήν επήρε κρίση και ουκ έναι πλιο μπορούμενον για 'δώ να την αφήσει και ώστε που ζούμε μετά μας τον θάνατον βαστούμε Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 37· **ς**) (με το κάθε ως χρον. σύνδ., βλ. κάθε 3).

2) Χρον.-υποθ. **α**) αν, όταν: μη βουληθείς, ω αμιρά, να έβγεις κρυφώς απ' ώδέ, και όπου σε καταφθάσομεν, άλλον Συρίαν ου βλέπεις Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 349· **β**) (με το τροπ. επίρρ. ωσάν): ωσάν όπου εις τέτοιον άνθρωπος λιβάδιν κατουνέψει και ζήσει εις τέτοιας χάριτας ζωής του τας ημέρας, και χρήζει τον παράδεισον, λοιπόν ουκ έν' στρατιώτης Λίβ. (Lamb.) Ν 199. **3**) (Χρον. -αιτ.) αφού: πώς μπορεί άλλο δεντρόν, άλλοι βλαστοί κι άλλα άθη μέσα της πλιο να ριζωθούν, που το κλειδίν εχάθη; Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1422. **4**) Αιτ. **α**) επειδή, γιατί: όταν ο Λωτ έμεινεν έτσι με τες δύο του θυγατέρες, ήτον πολλά λυπημένος και δεν ήξευρε τι να κάμει, οπού δεν είχεν τόπον Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 131^{v}· Δεν εγροίκησα, μόν' τη δική μου ζάλη, οπόπλακώθη το παιδί, το κανακάρικό μου Σκλάβ. 74· Ελέγουντον και Διγενής, όχι που τ' όνομά του να λέγουντον τέτοιας λογής γή το 'πιτήδευμά του; μα επειδή εκ δύο φυλές και γένη γεννημένος, εκ Χριστιανών και Αγαρηνών ήτονε κυημένος Διγ. Ο 1239· **β**) (με προηγ. το επίρρ. ως+ ουσ. ή επίθ.): Ορισέν την ότι: «Εκδύσου», και εκδύθη η κόρη, ουκ εντράπηκεν καν όλως, ως παρθένος τάχα οπού ήτον Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 232· έχω και χείλη κόκκινα και ομμάτια πλουμισμένα, και πρέπουν με οι κάλτσες μου, ως πέρδικα οπού είμαι Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 190· **γ**) (με το τροπ. επίρρ. ωσάν, σαν): Είχεν αγάπην στον λαόν και εις τον Θεόν φόβον, ωσάν που ήξευρεν καλά πως θε να δώσει λόγον Διγ. Ο 10· με αφοβιά επήγαινε σαν που 'τον παλληκάρι Διγ. Ο 1428· **δ**) αφού: Πώς να μη σε καταλάβω πως φουρνάρη γιος υπάρχεις, που, αντίς να μου χαρίσεις δώρα και χωριά και άλλα (παραλ. 8 στ.), συ με έκαμες ταΐνι, έν' αφράτο παξιμάδι Πτωχολ. Β 370· Πώς να κάμω, πώς να διάξω και ποια στράτα έχω να πιάσω, που 'μου καλομαθημένος, ο φαλλίδος ο καημένος..., Φαλλίδ. (Παναγ.) 258· **ε**) (βραχυλογ.) γι' αυτό το λόγο: το παιδί μου δεν είν' τόσον πολλά μικρόν, ..., να μην της κάνει ό,τι πει και ό,τι και ορίσει, οπού παρακαλώ τον Θεόν πολλούς χρόνους να ζήσει Ευγέν. 210· **ς**) έκφρ. έσοντας όπου = εξαιτίας του ότι, επειδή: όταν δέρνονται οι δύο και αποκάμουν και αποσταθούν από τον δαρμόν, όταν έλθει άλλος τρίτος απάνω εις αυτούς, γίνεται πρώτος, έσοντας οπού τους ευρίσκει και τους δύο αποκαμωμένους από τον δαρμόν Ιστ. πατρ. 107^{14}.

5) Αποτελεσματικός **α**) ώστε: είχεν (ενν. το άλογο) την σέλαν την χρυσήν, οπὄλαμπεν ο τόπος Διγ. Α 2233· τραγουδεί (ενν. η σερένα) ίτσου γλυκιά, οπού πολομά ν' αποκοιμηθούν οι λας Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 108· Ανίσως, ω κυρά μου, κι όμορφη 'σαι τόσον, οπού τινάς δε να μπορήσει τα κάλλη σου ποτέ να τα μετρήσει Κυπρ. ερωτ. 87^{12}· επήρεν απάνω του (ενν. ο Ψιχίδης) να βλεπίσει τον κοντοστάβλην εις μόδον όπου να μεν πάγει Μαχ. 376^{38}· **β**) (πλεοναστικά με το επίρρ. όσον και τους συνδ. ότι, ώστε): τόσον τον εστίλβωσαν τες πέτρες οι τεχνίτες, όσον οπού εφαίνετον πως είναι εκ μακρόθεν ότι έχει μάλαγμα (ενν. το οσπίτιον) Διγ. Ανδρ. 398^{32}· ωσάν ήπεσε (ενν. η θυγατέρα του), στένεται και δίδει τση ξυλιές, ότι οπού την εφήκε μισαποθαμένη Κατά ζουράρη 76· τοσούτον δέ εστίλβωσαν τους λίθους οι τεχνίται, ώστε οπού εφαίνουντο πορφύρα τε και βύσσον Διγ. Α 3949. **6**) (Εναντιωματικός) ενώ, αν και, μολονότι (Για τη σημασ. βλ. Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 419]): εσύ μιλείς κομπώματα τη σημερνήν ημέρα, που ο κύρης σου την μαρτυριάν εβάσταν εις τη χέρα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 880· Μετά τρομάρας δε πολλής εις την Μουρτάρα πήγαν κι εκ τον θυμόν του Μερκουρίου, που δεν ελπίζαν, φύγαν Κορων., Μπούας 43· έκφρ. μ' όλον οπού, βλ. μετά Α' 19β. **7**) Ειδικός **α**) ότι: τούτο το ξύλον ήτονε εκείνο το δένδρον οπού είπαμεν οπού ο Λέρικος το έβγαλεν από το στό-

μα του Αδάμ Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 172^{r}· **β)** (με προηγ. τις εκφρ. *έ-με, έν-τηνε,* κ.τ.ό., καθώς και το επιφ. *έδε*): *Έν-τηνε που τη φέρνουσι* Ιντ. κρ. θεατρ. Δ' 81· *Έδε που με λυπάσαι!* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 71· *Έδε νιος οπού 'ναι ετούτος* Φαλλίδ. (Παναγ.) 90· **γ)** (σε επεξήγηση) ότι δηλαδή: *τούτα τα ξηλώματα, που ο κύρης σου αμποδίζει και το Ρωτόκριτο 'πεψε στα ξένα να γυρίζει, κάτεχε πως τελειώνουσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 161· **δ)** έκφρ. *έξω οπού* = εκτός του ότι: *αν συνέβη κανένα κακόν ενάντιο, πρέπει ότι αυτός να πληρώνει με την παίδεψίν του, έξω οπού χάνει και την τιμήν του και πλέον κυβέρνηση δεν του δίδουν* Συυμμ., Ρεμπελ. 161. **8)** (Μτβ., σε διήγηση) και: *Οπού εις ολίγον καιρόν όλος ο λαός οπού ήτον αποκατωθιό της εξουσίας του* ... Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 136[29]· *απού 'ρχουμου στον Αβραάμ να πω να το κατέχει πως είν' στην ύστερη αναπνιάν και γλυτωμό δεν έχει* Θυσ.[2] 1071. **9)** (Τελικός) για (να): *είχασιν δέ και μετ' αυτούς, οπού να τους δουλεύει, καμήλαν την κυμπόραχην και μακροσφονδυλάτην* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 83· *η μάννα τους όταν ήτονε σιμά οπού να τα γεννήσει* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 135^{v}. **Δ'** Μόρ. **1)** Επιφωνηματικό **α)** (μετά από ουσ. ή επίθ.): *ω λωλός οπού είσαι* Μπερτολδίνος 144· *ώφου κακόν οπού 'καμε, ώφου αδικιά που εγίνη!* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 702· **β)** (μετά από ποσοτικό επίρρ.): *Του πόθου ο Σίλβιος είν' εχθρός; Ω πόσον που γελάσαι* Συυμμ., Παστ. φίδ. Γ' [723]. **2)** (Ευχετικό, σε ευχή ή κατάρα) μακάρι: *Και που 'δα να μετάνωνε, να μου 'λεγε: «Έλα, να τη, την κοπελιά οπού εύρηκες, αφέντη κυνηγάρη»* Ευγέν. 856· *γιαύτος περίσσα σ' αγαπώ, απού να 'χεις την ευχή μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 266· *Αφήτε μ' οπού να 'μουνε σήμερ' αποθαμένη* Θυσ.[2] 311.

όπου, (II)· *οπού,* Ασσίζ. 106[12], διορθώσ. σε *ού πον.* — Βλ. και *ού.*

οπού, επίρρ., βλ. *όπου* (I).

οπουδήποτε, επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *οπουδήποτε* (Sophocl., λ. *όπου δή ποτε*). Η λ. και σήμ.

(Τοπ.) σε οποιοδήποτε τόπο, οπουδήποτε: *«όταν ο κόραξ πούποτε καθίσει και φωνάξει εκεί σημαίνει θάνατον και χωρισμόν αθρόον»* (παραλ. 9 στ.). *παρ' αυτής διδάσκομαι σαφέστατα της πείρας το μαντικόν του κόρακος και τας λοιπάς δυνάμεις, ας επιφέρειν είωθε μετά πολλού του τάχους, καθίσας οπουδήποτε και παρ' ελπίδα κράξας* Γλυκά, Στ. 34.

όπουθε, όπουθεν, οπούθεν, επίρρ., βλ. *οπόθεν.*

οπουκρίνομαι· *οπουκρίνεται,* Ασσίζ, 416[29] (έκδ. και χφ.)· εσφαλμ. γρ. αντί *αποκρίνεται*· διορθώσ.—Βλ. *αποκρίνομαι.*

οπουνούμαι· *οπουνούτονε,* Πιστ. βοσκ. IV 2, 189, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *απονούτονε*· διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 284. — Βλ. *απονούμαι.*

οπούρι, σύνδ. διαζευκτικός.

Το ιταλ. *oppure.* Η λ. σε έγγρ. του 16.-17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 343).

'Η: *Πού το 'βρες* (εννν. το παιδί)*; 'Εκλεψές το, οπούρι αγόρασές το;* Πιστ. βοσκ. V 5, 121· *όποιος άνθρωπος ή γυναίκα συμβουλέψει άλλο άθρωπο οπούρι γυναίκα εισέ κακή εργασία, ήγουν να κάμει κακά* Αποκ. Θεοτ. ΙΙ 213.

οππιλατζιόν η.

Το ιταλ. *oppilazione.*

Δυσκοιλιότητα: *Πρήσκει* (εννν. ο μούστος) *την σπλήναν, κάμνει πάθος εις το σηκώτι, όθεν όσοι έχουσιν οππιλατζιόν μη τον πίνουσι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 190.

οπροχτές, επίρρ., βλ. *προχθές.*

οπρός, επίρρ., βλ. *εμπρός.*

οπροστάς, επίρρ., βλ. *εμπροστά.*

οπροχθές, οπροχτές, επιρρ., βλ. *προχθές.*

οπτασία η, Προδρ. (Eideneier) IV 227.

Το μτγν. ουσ. *οπτασία.* Η λ. και σήμ.

1) 'Οραμα: *Κακκάβιν ένι, δέσποτα, ... και έως άνω οι μάγειροι γεμίζουσιν το ύδωρ και βάλλουσι κρομμύδια ... και πυρ εξάπτουσι πολύ κάτω του κακκαβίου και τότε βλέπε πράγματα και ξένας οπτασίας* Προδρ. (Eideneier) IV 365· *Κάτωθεν ουν, ως είπομεν, τραπέζης της αγίας, όπου εστί το μάρμαρον ρίζης της οπτασίας* Παϊσ., Ιστ. Σινά 812. **2)** Εμφάνιση, παρουσία (πβ. Π. Δ. Μαλαχίας 3,2): *Ιδού έρχεται Κύριος παντοκράτωρ και τις υπομενεί ημέραν εισόδου αυτού ή τις υποστήσεται εν τη οπτασία αυτού;* Ψευδο-Σφρ. 316[3].

οπτικός, επίθ.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

Που σχετίζεται με την όραση· εκφρ. **α)** *οπτική δύναμις* = όραση: *η οπτική δύναμις η εδική μας η δεξιά εσβέσθη παντάπασι· του ετέρου όμως οφθαλμού βλέπει* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 160[6]· **β)** *οπτική τέχνη* = η ικανότητα παρατήρησης και υπολογισμού με κάπ. οπτικό όργανο: *οπτικήν δε τέχνην είχον οι βάρβαροι οι το Δυρράχιον πολεμίζοντες — ου γαρ άνευ τοιαύτης δυνάμεως τα ύψη των τειχών εκείνων κατελάμβανον* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 335.

Το ουδ. ως ουσ. = **1)** 'Οραση: *Το κάλλος εστί βέλος σου* (εννν. έρως)*, το πυρ επιθυμία, το οπτικόν των οφθαλμών εστίν αντί πτερού σοι* Εις τον έρωτα (Πολέμης Ι.) 66. **2)** Οπτικό όργανο, διόπτρα: *ου γαρ άνευ τοιαύτης δυνάμεως* (εννν. της οπτικής τέχνης) *τα ύψη των τειχών εκείνων κατελάμβανον* (εννν. οι βάρβαροι), *ει δε μη οπτικής, αλλά γε της από των οπτικών καταλήψεως* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 335.

οπτός, επίθ., Προδρ. (Eideneier) ΙΙΙ 129 χφφ. ΜΚ κριτ. υπ., Διγ. Ζ 4048, Χούμνου, Κοσμογ. 2425, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 192· *ο φ τ ό ς,* Προδρ. (Eideneier) ΙΙΙ 129 χφ P κριτ. υπ., Στάθ. (Martini) Γ' 213, Φορτουν. (Vinc.) Β' 319, Δ' 400.

Το αρχ. επίθ. *οπτός.* Ο τ. στο Βλάχ. (όπου και τ. *εφθός*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ., Κουκ., ΒΒΠ Ε' 433, Σακ., Κυπρ. Β' 706, Λουκά, Γλωσσάρ. 352).

Ψητός: Μαχ. 544[2]· *κρυόν αρνίν οφτό* Βοσκοπ.[2] 194· *Σ' ένα περβόλι ευρίσκομου, 'ς μια τάβλα μαρμαρένια με φαγητά πολλώ λογιών ...· οφτά 'χε και μαγερευτά* Κατζ. Γ' 547.

Το ουδ. ως ουσ. = το ψητό κρέας: *οι μεν μάγειροι έφερναν καθημέραν τα οπτά και έφερνάν τα οι δομέστικοι εις την τράπεζαν* Διγ. 'Ανδρ. 402[28].

οπτούτσικος, επίθ., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 373.

Από το επίθ. *οπτός* και την κατάλ. *-ούτσικος* (Για την κατάλ. βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-ούτσικος*). Η λ. στο Du Cange (λ. *οπτούτζικος*).

Ψητός (υποκορ.): *κιθαργός οπτούτσικος ακέραιος με το γάρος* Προδρ. (Eideneier) IV 186.

Το ουδ. ως ουσ. = ψητό (κρέας): *τέταρτον τα οπτούτσικα και πέμπτον τα τηγάνου, κομμάτια συακοκόμματα, τριγλία μουστακάτα* Προδρ. (Eideneier) IV 183.

οπώρα η, Καλλίμ. 283, Πωρικ. (Winterwerb) 147 τίτλος, Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 743 χφ. V κριτ. υπ.· *'π ώ ρ α,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 45^{3}· *υ π ώ ρ α,* Καλλίμ. 283 κριτ. υπ., Διαθ. Βοϊλά 23.

Το αρχ. ουσ. *οπώρα*. Για τον τ. *υπώρα* πβ. Καψ., ΕΕΦΣΠΘ 7, 1957, 329 και Κουγ., Ελλην. 11, 1939, 344-45. Πβ. τα ουδ. *ιπώρα* και *γεπούρα* στο ποντιακό ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οπώρα τα*) καθώς και τα ουδ. *ύπουρα* και *ύπωρα* στην Ήπειρο (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 409).

1α) Φρούτο, οπωρικό: Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 126, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 42^{14}· *Πάσαι αι 'πώραι, μάλιστα τα ακρόδρυα, βαλλόμενα εις αγγεία απίσσωτα και επιχεομένης άλμης ... διαμένει ... τη γεύσει ως πρόσφατα* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 42^{27}· (σε μεταφ.): *το περιβόλι τό 'καμες... ..., κάμε πόρτα και κλειδίν και κατακλείδωνέ το. Δεν ξεύρεις ότι 'πώρα 'μαι και πάντες με αγαπούσιν* Ερωτοπ. 427· (σε παροιμ. φρ.): *την πολλήν ασέλγειαν Σοδόμων και Γομόρρας αυτός την ανακαίνισεν σαν να 'τρωγαν οπώρας* Ιστ. Βλαχ. 2738· **β**) (περιληπτικά) φρούτα: *σπίθες καλές και οψάρια και βενιζούδες άμα και οπώραν πανεξαίρετην εσύνηθαν εστίειν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2858 (Δωδώνη 8, 1979, 378). **2**) (Σε προσφών. αγαπημένου προσώπου): *Ω Λουλουδούσα μου γλυκιά, ω της καρδιάς μου 'πώρα* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 743.

οπωρικός, επίθ., Σταφ., Ιατροσ. $4^{95,113}$, Λίβ. Ν 3364, 3365, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1345, Περί γέρ. 35· *'π ω ρ ι κ ό ς,* Ασσίζ. 241^{1}, Πωρικ. (Winterwerb) 139 τίτλος κριτ. υπ., Gesprächb. 51^{13}, Λίβ. Esc. 3944, Περί διαίτης 48^{28}, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι XII 55, Θησ. ΙΑ' [76^{8}], Χούμνου, Κοσμογ. 2541, Αλεξ. 1567, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) 238, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' μετά στ. 174, Πανώρ. Πρόλ. 28, Β' 472, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 41, Πιστ. βοσκ. 24, 52, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 179, Στάθ. (Martini) Α' 234, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 46, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [427], [881-89], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 52, Διγ. Ο 2422, Τζάνε, Κρ. πόλ. 235^{28}, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 133, κ.α.· *'π ω ρ ' κ ό ς,* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 103^{v}· *υ π ω ρ ι κ ό ς,* Λίβ. Sc. 2791.

Το μτγν. επίθ. *οπωρικός*. Το ουδ. *'πωρικό(ν)* (για το σχηματισμό του οποίου βλ. Λορεντζ., Αθ. 16, 1904, 220) στο Βλάχ. (λ. *πωρικά*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οπωρικόν,* Φαρμακ., Γλωσσάρ. 212, λ. *πωρικά,* 'Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 58, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Το ουδ. *υπωρικόν* (για την προέλ. του οποίου βλ. Καψ., ΕΕΦΣΠΘ 7, 1957, 332) στο ποντιακό ιδίωμα (τ. *ιπωρ'κό, ιπουρ'κό* στο Παπαδ. Α., ό.π.). Η λ. στο ουδ. και σήμ. ως ουσ.

Που σχετίζεται με τα οπωρικά: *Ο οπωρικός λόγος* Πωρικ. (Winterwerb) 139 τίτλος κριτ. υπ.

Το ουδ. ως ουσ. (η χρ. ήδη τον 5. αι., βλ. Lampe, Lex. στη λ.) = **1α**) Καρπός, φρούτο: *έπεσε...χιόνι...και εκαγήκανε τα δεντρά, οπού δεν εύρισκεν τις 'πωρικό, ούτε λεμόνι ούτε νεράτζι ούτε άλλο τίποτας* Byz. Kleinchron. Α' 512^{42}· *εβαρέθη* (ενν. ο *Σελήμ*) *να τρέφεται από μόνα τα άγρια 'πωρικά των αγρίων δένδρων* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 356· *πάσα δεντρό πληθαίνει και ξαπλώνει, κι αθούς και 'πωρικά μάσε χαρίζει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Χορ. α' 610· (γενικά): *τότες, όντεν η γης με δίχως κόπο* (παραλ. 1 στ.) *τα 'πωρικά τση εγέννα 's κάθα τόπο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Χορ. β' 472· **β**) (μεταφ.) *ανθεί του πόθου το κλαδίν και το δενδρόν του πόνου, τρυγώ εκ του πόνου τον καρπόν, οπωρικά καρδίας* Λίβ. Ρ 2511· *Παιδί χαριτωμένο που μικράκι τόσα, 's τσι χρόνους βρίσκεις τσ' άγγουρούς σου μεστό το 'πωρικό του ριζικού σου* Πιστ. βοσκ. Ι 2, 132· *ξεύρε και όποιος παράκαιρα μαζώνει φρονιμάδα πάντ' έχει μεστωμένον το 'πωρικό μαζί του της λωλάγρας* Πιστ. βοσκ. IV 8, 105· (σε προσφών.): *ω 'πωρικό μου αχόρταγο και της καρδιάς μου τ' άθος* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 509. **2**) (Ειδικά) είδος σταφυλιού (Για το πράγμα βλ. Κωστούλα [Αγαπ., Γεωπον. σ. 316], Πιτυκ., ό.π.): *Το κορίχι, το 'πωρικόν και άλλα σταφύλια όμοια τούτων βασταγερά, οπού δεν σαπίζουν ογλήγορα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 162. **3**) (Μεταφ.) αποτέλεσμα: *Φίλος για φίλον είδαμε να πέσει ν' αποθάνει κι ετούτα 'ναι τα 'πωρικά οπού η αγάπη κάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1264· *Τούτα 'ν' τσ' αγάπης 'πωρικά, τούτα 'ν' του πόθου οδύνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 717.

όπωρο(ν) το, Πωρικ. (Winterwerb) 147 τίτλος κριτ. υπ., 151 τίτλος, 156 τίτλος, Sprachlehre 183· *ο ύ π ο υ ρ ο (ν),* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 17^{15}, 27^{4}, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 271^{3}· *ύ π ω ρ ο (ν),* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 16^{20}, Διήγ. Αλ. G 267^{2}, 275^{7}· *ύ π ω ρ ο ν,* Διήγ. Αλ. V 40, 67, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 18^{v}, 53^{r}. — Πβ. και *οπώρα*.

Από το ουσ. *οπώρα* με αλλαγή γένους. Ο τ. *ύπωρο(ν)* και σήμ. ιδιωμ. στον πληθ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 409, λ. *ύπουρα τα*). Ο τ. ύπωρον στο Du Cange. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οπώρα τα,* Θαβώρ., Δωδώνη 9, 1980, 14, Αντιχάρ. Ανδρ. 241, Καψ., ΕΕΦΣΠΘ 7, 1957, 329, 332).

α) Καρπός· οπωρικό, φρούτο: *η γης ήτον τόσο γεμάτη από τόσα ύπωρα έμνοστα, απίδια, μήλα, κάστανα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 98^{v}· *έκαμέ μας* (ενν. ο *θεός*) *ορισμόν ότι να φάγομεν από όλα τα ύπωρα του Παραδείσου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 91^{v}· **β**) (ειδικ. εδώ) σταφύλι (Πβ. και Κουγ., Ελλην. 11, 1939, 344, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *πωρικό*): *Πώς έχει ο αμπελών σου; Ο αμπελών μου οικούμενον εστίν πολύ οπώρων* Sprachlehre 184.

οπωροφυλάκιον το, Μ. Χρονογρ. 34^{25}.

Το μτγν. ουσ. *οπωροφυλάκιον*.

Καλύβα όπου διέμενε ο φύλακας κήπου ή αγρού (Για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' 286)· (εδώ μάλλον) σωρός ερειπίων (Για τη σημασ. αυτή βλ. και L-S Suppl., στη λ.· πβ. Π.Δ. Ψαλμ. LXXVIII 2): *τις ικανός φράσαι και καταλεπτώς διηγήσασθαι την τότε γεγενημένην συμφοράν και θεήλατον οργήν;...έγκαιρον ειπείν τον θρήνον Δαβίδ, το «ο Θεός, ήλθοσαν έθνη εις την κληρονομίαν σου· ... έθεντο Ιερουσαλήμ ως οπωροφυλάκιον...»* Ιστ. πολιτ. 22^{1}.

όπως, επίρρ. και σύνδ., Διγ. (Trapp) Gr. 3124, Χρον. Μορ. Η 217, 1347, 3001, 5852, 5924, 8538, Χρον. Μορ. Ρ 217, 441, 1606, 4637, Notizb. 85, Χρον. Τόκκων 127, 133, 589, 3495, Λέοντ., Αποκ. 338, 494, 692, Φαλιέρ. Ιστ.^{2} 218 χφ V κριτ. υπ., Έκθ. χρον. 4^{7}, 12^{1}, 18^{24}, 19^{1}, Κορων., Μπούας 104, Πτωχολ. α 762 χφ Ν κριτ. υπ., α 944, Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 19, Ιστ. πατρ. 117^{7}, Κυπρ. ερωτ. 4^{4}, 133^{8}, 133^{14}, 149^{14}, Μπερτόλδος 66 κ.π.α.· *ο π ώ ς,* Πτωχολ. α 65, Ψευδο-Σφρ. 488^{16},

Το αρχ. επίρρ. και σύνδ. *όπως*. Ο τ. *οπώς* ήδη αρχ. Τ. *όμπως* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Η λ. και σήμ.

Α' (Επίρρ.) (Σε πλάγια ερωτ. πρόταση) με ποιο τρόπο, πώς: Έκθ. χρον. 40[12], 73[15]. **Β'** Σύνδ. **1α**) (Σε τελικές προτάσεις) για να, με σκοπό να: Έκθ. χρον. 19[18], 29[10], Προδρ. (Eideneier) IV 562· **β**) (με επόμ. το μόρ. *να*· βλ. και Kaps., Polych. 3, 1968, 135 και *να* (I), III Β' 1β): *Φιλοδωρίες, χαρίσματα άρχισεν να τους τάξει, όπως να προθυμήσουσιν όλοι μετά καρδίας αφέντην να τον φέρουσιν, τον δούκα να τον έχουν* Χρον. Τόκκων 1358· *Βουλήν επήρασιν ομοιώς το γένος το αλβάνι, να κάμουν πράξιν και ορμήν να μπουν εις την Λευχάδα, όπως να την κουρσεύσουσιν και να την ερημάξουν* Χρον. Τόκκων 59· *Αρχίζασι να φεύγουσιν όπως να φυλαχθούσιν κι από τα χέρια των εχθρών πάντες να μη χαθούσιν* Κορων., Μπούας 38· (με επόμ. το άρθρο σε θέση παλαιού απαρεμφ. και το μόρ. *να*· πβ. και *να* (I), III Β' 2): *Εσέβησαν εισέ κελλίν, εκεί τους αποκλείσαν όπως του να κληρώσουσιν τον βασιλέα της Πόλης* Χρον. Μορ. Ρ 927' **γ**) (με επόμ. το *διά να* ή *για να* πλεοναστικά· βλ. και *διά* 28): *δότε με μήναν τέρμενο όπως διά να μείνω* Χρον. Μορ. Ρ 72· *Στον Φράντζα δεύτερ' έγραψε όπως για να τον δώσει ανθρώπους εις βοήθειαν* Κορων., Μπούας 102· **δ**) (με προηγ. το σύνδ. *ίνα* πλεοναστικά· βλ. και Kaps., ό.π.): *Την χείρα* (ενν. της Μαξιμούς) *τε κατέδησα πληγήν εκπλύνας ταύτην, διά τούτο εβράδυνα, ..., ίν' όπως μη ονειδισθώ φονεύς εις τας γυναίκας* Διγ. Ζ 3746. **2α**) (Σε αποτελεσματικές προτάσεις) έτσι ώστε: Έκθ. χρον. 57[12], Αχιλλ. Ν 777' **β**) (με επόμ. το μόρ. *να*): *ας τρέξει το δάκρυον αχ τα 'μμάτια μου, ώστι να βρέξει την ύλην τούτην που φορώ-ν, όπως να πάψει η φώτη και αναστεναγμός να μεν την κάψει* Κυπρ. ερωτ. 152[11]· *μετάστρεψε κείν' τ' άρματα και πε να γένει όπως το ξίφος της φιλιάς τους βιους ν' αφταίννει* Κυπρ. ερωτ. 156[11]. **3**) (Σε ειδικές προτάσεις) ότι, πως: Λίβ. Ρ 2069, Έκθ. χρον. 34[18], 54[23], 63[4]. **4α**) (Σε βουλητικές προτάσεις) να: Έκθ. χρον. 27[25], 29[7]· **β**) (με επόμ. το μόρ. *να*): *αναμείναν όπως να έλθει ο λαός του Ευρίπου και των νησίων* Χρον. Μορ. Ρ 3632' *ικέτευε τον συμπαθή και φιλάνθρωπον νόνον όπως να μεταμεληθεί και αφήσει την ψυχήν μου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1800. **5**) (Σε αιτ. προτάσεις) επειδή, καθώς: *Απέκτεινε δε και τον Μουσταφά μπασία, έχων αυτόν εν κακία διά τον σουλτάν Μαχουμάτη, όπως εβουλεύσατο ίνα δώση ο πατήρ αυτού προς εκείνον την αυθεντίαν* Έκθ. χρον. 59[2]' *εγώ εξεύρετε πως έχω δίκαιον εκ των άλλων μου αδελφών, όπως εκαθέστην εις τον θρόνον του πάππου μου όταν απέθανεν, έως ου ήλθεν ο πατήρ μου* Έκθ. χρον. 53[12]· *Απορήσας* (ενν. ο γέρων) *τοίνυν ούτως, και όπως ζήσειν ουκ είχεν, αλλ' ουδ' υπομείναι πλέον του λιμού τε την πυράγραν* (παραλ. 1 στ.), *τον υιόν του επαίρνει μόνον,* (παραλ. 2 στ.) *εις κρυφόν τινά τε τόπον και απόδημον ανθρώποις τον επαίρνει και παγαίνει* Πτωχολ. α 65. **6**) (Σε χρον. προτάσεις) μόλις (Για τη σημασ. βλ. Αλεξίου Λ. [Γαδ. διήγ. σ. 112]): *'Οπως εδώκασι βουλή να τον σκοτώσουν τούτον* (ενν. το Γάδαρο), *εκείνος λέγει μέσα του: «Ω κακή ώρα που 'τον!»* Γαδ. διήγ. 375.

οπωσδήποτε, επίρρ.

Η αρχ. έκφρ. *όπως δήποτε* (L-S, λ. *όπως δη* και Ανδρ., Λεξ. στη λ.). Η λ. και σήμ.

1) Με κάθε τρόπο: *τους Αλβανίτας εδούλωσαν οπωσδήποτε κακώσαντες* Σφρ., Χρον. (Maisano) 146[4]· *Ως δέ ιάθη από του λαβώματος, περιορισμένου δέ όντος και φυλαττομένου οπωσδήποτε περί το Δυρράχιον, απατήσας τους φυλάσσοντας έφυγε* Σφρ., Χρον. (Maisano) 162[17]. **2**) Έτσι κι αλλιώς, όπως και να 'χει, οπωσδήποτε: *αυτοί μεν ηλευθερώθησαν της δουλείας οπωσδήποτε* Σφρ., Χρον. (Maisano) 162[9]. **3**) Με κανένα τρόπο: *Μη φυγείν κύνα οπωσδήποτε* Κυνοσ. 598[1].

ορά η, βλ. *ουρά* (I)

οράκολον το, Μπερτολδίνος 109.

Το ιταλ. *oracolo*.

(Μεταφ.) αυθεντία, άνθρωπος με μεγάλη σοφία και κύρος: *εκείνος* (ενν. ο *Μπερτόλδος*) *οπού εστάθη άλλος ένας Αίσωπος σιμά εις όλους, όντας ένα οράκολον* Μπερτόλδος 76.

όραμα το, Προδρ. (Eideneier) IV 248-34 χφ. Ρ κριτ. υπ., Διγ. (Trapp) Gr. 455, 2616, Διγ. Ζ 713, Μαλαξός, Νομοκ. 491 τρις· *ό ρ ο μ α ν,* Μαχ. 6[24], 62[31], 64[36], 100[32], 650[5.18]· πληθ. *'ρ ό μ α τ α,* Μαχ. 64[19].

Το αρχ. ουσ. *όραμα*. Ο τ. *όρομαν* με αφομοίωση (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 24, 25, Αθ. 29, 1917, 221 και Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 98· πβ. ωστόσο και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *όραμαν*)· απ. και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Andr., Lex. στη λ.). Για τον πληθ. *'ρόματα* βλ. Meyer, ό.π., 109. Η λ. και σήμ.

α) Οπτασία, όραμα: *έπεσεν* (ενν. ο δούκας) *εις αστένειαν ... και είδεν εις το όρομάν του, ότι να πάγει εις τον μοναχόν* Μαχ. 36[26]' *έμεινεν το τίμιον ξύλον, ο σταυρός, εις την κερατσίαν κβ' χρόνους και εις τους ,ατμ' Χριστού, όνταν εθέλησε να φανερωθεί, εφάνην εις όρομαν εις έναν σκλαβοπούλλον βοσκαρίδιν των σφακτών* Μαχ. 62[26]· (εδώ με προφητικό χαρακτήρα): *Δεν ήτο τούτον όνειρο, μα είν' όραμα Φροσύνη, πολύ κακό μου μέλλεται' γίνεται, α δεν εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 123· *είδεν* (ενν. ο *Φίλιππος*) *εις τον ύπνον του ότι του εφάνη ο θεός ο Αμμών ... και εκράτιεν το παιδί, τον Αλέξανδρον, ... και είπεν...: «Χαίρε, βασιλέα της Μακεδονίας και ευφραίνου, ότι ηπόκτησες υιόν ... δόκιμον ... και βασιλέας θέλει γένει του κόσμου ολουνού» ... και εγίνη εξεστηκώς από το όραμα οπού είδεν εις τον ύπνον του ... και έκραξεν τον φιλόσοφον τον Αριστοτέλη και ομολόγησέν του το ενύπνιον, όπερ είδε* Διήγ. Αλ. V 27· **β**) όνειρο (Για τη διάκριση μεταξύ *ονείρου* και *οράματος* βλ. Κουκ., ΒΒΠ Α'[2] 183): *'Ερχονται πολλά οράματα εις τον άνθρωπον, διότι όλην την ημέραν έχει εις τον νουν αυτού το πράγμα εκείνο οπού αγαπά να το λάβει και τη νύκτα το εβλέπει εις το όραμά του* Μαλαξός, Νομοκ. 491.

οραμάγι, επίρρ., βλ. *οραμάι*.

οραμάι, επίρρ., Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. κδ' 32, Μπερτολδίνος 116, 119, 126· *ο ρ α μ ά γ ι,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ε' 28, ιδ' 15, Λουκ. γ' 9.

Το βενετ. *oramai*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 453 και Πασπ., Γλωσσ. 397, λ. *ωραμάι*).

1α) Ήδη, πια: *σπλαχνίζομαι ετούτον τον λαόν ότι οραμάγι τρεις μέρες είναι οπού παραμένουσι μαζί μου* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιε' 32· *εγώ δεν λέγω πλέον τίποτες, επειδή οραμάι εγώ έκαμα τες μαρτυρίες μου* Μπερτολδίνος 132· *το καράβι οραμάγι ήτον μεσοπέλαγα και επειράζετον από τα κύματα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιδ' 24· *ωσάν οραμάγι επέρασε πολλή ώρα, επήγαν κοντά οι μαθηταί του* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. στ' 35· **β**) τώρα πια: *τι πράγμα είναι οπού έκαμεν ετούτος, ειπές το οραμάι, εγώ τον συμπαθώ* Μπερτολδίνος 131. **2**) Κάποτε, άλλοτε: *εγώ ο Μπερτόλδος υιός του ποτέ Μπορτολάτζου του οραμάι Μπερτούτζου* Μπερτόλδος 81. **3**) Σχεδόν: *εγύρισα εγώ απάνω σε έναν βρόμον γδαρμένον, γεμάτον μύγες ... οπού οραμάι τον εκατάφαγαν όλον* Μπερτόλδος 12.

οραματίζομαι· *ρ ο μ α τ ί ζ ο μ α ι.*

Το μτγν. *οραματίζομαι.* Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ., λ. *ρωματίζω*)· για τον τ. βλ. Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κυπρ. 98, 109. Διαφ. τ. της λ. σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. και σήμ.

Παρουσιάζομαι στο όνειρο κάπ. (Για τη σημασ. βλ. Φαρμακ., ό.π., Dawkins [Μαχ. Β' σ. 265]): *να σας δείξω και τείντα θαύμαν ερωματίστην μιας γυναίκας περί την Κύπρον* Μαχ. 648[3-4].

ορανικός, επίθ., βλ. *ουρανικός.*

ορανιτός· *ορανιτή τη ρίση,* Πιστ. βοσκ. Ι 2, 357, εσφαλμ. γρ. πιθ. αντί *ορανική τη ρίζα*· διορθώσ. — Βλ. *ουρανικός.*

οράριο(ν) το, Διγ. 'Ανδρ. 400[28]· *ο υ ρ ά ρ ι ο (ν),* Παϊσ., Ιστ. Σινά 674.

Το λατ. *orarium.* Ο τ. στο Du Cange (λ. *ωράριον*) και σε έγγρ. του 19. αι. (Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 43). Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex., λ. **ωράριον*), σε επιγρ. (L-S Suppl., λ. *οράριον*), σε έγγρ. του 13. αι. (Λάμπρ., ΝΕ 7, 1910, 40[17]) και σήμ.

Χαρακτηριστικό άμφιο του διακόνου, οράριο (Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Lampe, ό.π., σημασ. 2, Du Cange, ό.π., και Πάλλας, ΕΕΒΣ 24, 1954, 158-184): *πολυσταύρια φαιλόνια, στιχάρια, οράρια και σκεύη αργυρά ωραία* Ιστ. πατρ. 202[6]· *σκεύη ιερά παντοία και στιχαροφέλονα συν πετραχήλοις τε και οραρίοις* Βησσαρ. Λαρίσ., Διαθ. Παράφρ. 234.

όρασις -ση η, Διγ. (Trapp) Gr. 1203, Υγρομαντ. 132[11].

Το αρχ. ουσ. *όρασις.* Τ. *ορασιά* σήμ. στην Ήπειρο (Andr., Lex. στη λ. και Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 283). Η λ. και σήμ.

1) Όψη, εμφάνιση: *ωραίος ην* (ενν. *ο άγουρος*) *εις όρασιν, γλυκύς εις συντυχίαν, τερπνός εις το ανάσταλμα, όλως μεμετρημένος* Διγ. Ζ 1537. **2α**) Όραμα, αποκάλυψη: *όχι όνειρον ποτέ, μα μιαν καθάρια όραση ουρανικήν τώρα γνωρίζω, πως η πατρίδα μου είναι γλυτωμένη* Πιστ. βοσκ. V 6, 313 κριτ. υπ.· (θεολ.): *εύξαι τω Κυρίω τω σε καταξιώσαντι τοιούτων μυστηρίων, ων ήκουσας και έβλεψας και βλέψαι μέλλεις πάλιν όρασιν θείαν και φρικτήν, θαυμαστήν και μεγάλην* Παϊσ., Ιστ. Σινά 734· **β**) προφητεία (Για τη σημασ. βλ. Du Cange, λ. *οράσεις* και Κουκ., ΒΒΠ Α'[2] 213): *Κήρυξις του προφήτου Δανιήλ και όρασις περί των χρησμών μέλλοντος καιρού των επτά αιώνων* Χρησμ. (Λάμπρ.) 100 ΙΙ τίτλ. **3**) Μέλλον, ριζικό (Για τη σημασ. βλ. Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 511]): *γνώσαι ταύτην* (ενν. τη γυναίκα) *εις την όρασιν τήν έχει και το πού την θέλει φέρει ο ασύστατος ο χρόνος* Πτωχολ. α 540.

ορατός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ορατός.* Η λ. και σήμ.

Που φαίνεται, θεατός, ορατός: Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 502.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = (θεολ.) ο ορατός κόσμος, η δημιουργία (Για τη σημασ. βλ. Lampe, Lex. στη λ. σημασ. 9α): *δύνασαι* (ενν. *Κύριε*) *και ζεις και βασιλεύεις, αόρατα και ορατά εσύ τα κυριεύεις* Ιστ. Βλαχ. 2688.

ορατσιόν η.

Το βενετ. *orazion* (Spadaro, BZ 72, 1979, 64). Τ. *ορατζίων* στο Du Cange.

Ομιλία, λόγος, κουβέντα: *Γροίκησε μια ορατσιόν να τηνε πεις του Δούκα: Dux Cretae, in Regno Appolinar non credo tanto fuca* Στάθ., (Martini) Γ' 135.

οργανιά η.

Πιθ. από τον αόρ. του *οργαίνω* και την κατάλ. *-ιά.*

Μεγάλη οργή, έχθρα, μίσος: *όσην αγάπην έδειχνεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *πριν εις τον Βελισάρην, τόσην κακίαν και οργανιάν* (χφ. *-ίαν*) *εγύρισεν εις αυτόν* Διήγ. Βελ. χ 328 κριτ. υπ.

οργανικός, επίθ.

Πιθ. από τον αόρ. του *οργαίνω* και την κατάλ. *-ικός.*

Που προέρχεται από μεγάλη οργή: *ο Πάρης γαρ δεξάμενος λύπην του αδελφού του είχεν κακιάν οργανικήν κατά του Αχιλλέως και κατ' αυτού εμάχετον* Βυζ. Ιλιάδ. 963.

όργανον το, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 10738 (Δωδώνη 15, 1986, 139), Ερμον. Ε 289, Σφρ., Χρον. (Maisano) 102[25]· *ό ρ γ α ν ο (ν),* Διγ. (Trapp) Gr. 1780, Σπανός (Eideneier) Α 429, Βίος Αλ. 2376, Λίβ. Sc. 3168, Λίβ. Esc. 4322, Αχιλλ. Ν 327, Αχιλλ. Ο (Smith) 411, Καναν. 72Β, Χρον. Τόκκων 1542, Αργυρ., Βάρν. Κ 182, Δούκ. 185[9], 223[19], Αρμούρ. 123, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 341, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 397, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 86[r], Διήγ. Αλ. G 268, Βίος Δημ. Μοσχ. 450, Διγ. 'Ανδρ. 362[7], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 323, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. μετά στ. 202, Α' μετά στ. 36, Διγ. Ο 139, 1181, Διακρούσ. 96[6].

Το αρχ. ουσ. *όργανον.* Η λ. και σήμ. στον τ. *όργανο.* Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και τ. *έργανον* (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Πολεμικό εργαλείο, όπλο: Χρον. σουλτ. 72[23], Αχιλλ. Ο (Smith) 306, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 309. **2**) Μουσικό όργανο: Διγ. Ζ 2252, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 71, Χρον. Τόκκων 623, Βίος Αλ. 2023, Διακρούσ. 75[23]· έκφρ. *όργανο παιγνιδίων*: *εις γάμον, εάν απέλθη* (ενν. *ο ιερεύς*) *ευλογήσαι την τράπεζαν, ει εισέλθουν όργανα παιγνιδίων, εξαναστήτω ευθέως και επαναχωρησάτω* Μαλαξός, Νομοκ. 176. **3**) Αντικείμενο με το οποίο εκτελούνται βασανιστήρια: *Επίασαν τα όργανα, φρικτά δε κολαστήρια, να κάμνουσιν τους χριστιανούς τα φοβερά μαρτύρια* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 247· *Είδον βασάνων όργανα παντοία και ποικίλα* Γλυκά, Στ. 472. **4**) (Μεταφ.) πρόσωπο που ενεργεί με τις προσταγές ή για λογαριασμό κάπ. άλλου: *αυτός* (ενν. *εκείνος οπού έχει μεγαλύτερην αρετήν*) *από λόγου του το καλόν δεν το έκαμεν, αλλά είναι όργανον της ενεργούσης εν αυτώ θείας χάριτος* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 111.

οργανώνω· *ε ρ γ α ν ώ ν ω,* Διήγ. Βελ. χ 325 κριτ. υπ.

Το μτγν. *οργανόω.* Η λ. και σήμ.

Προετοιμάζω συστηματικά: *οι άρχοντες λέγουν τον βασιλέα* (παραλ. 5 στ.) *«Ήξευρε, πάντων δέσποτα και των Ρωμαίων το κράτος, πριν να πληρώσει τρίμερον, χάνεις την βασιλείαν· ο Βελισάριος βασιλεύς ένι εις την Κωνσταντίνου πόλιν.* (παραλ. 2 στ.) *Και αν ου τον χάσεις, βασιλεύ, και αν ου τον θανατώσεις, τον εδικόν σου θάνατον θέλεις ιδείν συντόμως.» Καθήν ημέραν πολεμούν και οργανώνουσίν τον* Διήγ. Βελ. χ 325.

οργή η, Γλυκά, Στ. Β' 31, Προδρ. (Eideneier) Ι 33, Καλλίμ. 2129, Διγ. Ζ 3110, Χρον. Μορ. Η 5875, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 295, Λίβ. Ρ 1724, Λίβ. Sc. 869, Μαχ. 248[28], Θησ. Ζ' [26[1]], Συναξ. γυν. 252, Πεντ. Αρ. Ι 53, Δευτ. ΧΙΙΙ 18, Θρ. Κύπρ. Μ 140, Ιστ. πολιτ. 61[6], Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 424, Ε' 85, Ιστ. Βλαχ. 284, Διγ. 'Ανδρ. 336[14], Φορτουν. (Vinc.) Δ' 193, Λεηλ. Παροικ. 335, Τζάνε, Κρ. πόλ. 100[1], Σεισμολ. (Οικονόμου) 24, κ.α.

Το αρχ. ουσ. *οργή*. Τ. *ορκή* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 703), όπου και τ. *οργγή* (Λουκά, Γλωσσάρ. 349). Η λ. και σήμ.

1) Θυμός: Ερμον. Η 19, Ιστ. πατρ. 99^{5}· (με τη γεν. του ουσ. *θυμός*): *εβγήκεν από τον Φάρο με οργή θυμού* Πεντ. 'Εξ. XI 8. **2**) Τιμωρία: *Κόρη, ανισώς και πεθυμάς να φύγεις την οργή μας άφησ' την πίστη οπού κρατείς και πιάσ' την εδική μας* Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 59· *Ω καταδίκη! ωφ οργή, που πήγε κι εύρηκέν τσι, να πλερωθούν τα κρίματα κι εις τούτ' επαίδευσέν τσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 173^{1}· (εδώ προκ. για τη μεταθανάτια κρίση): *αιτούντες το πανάγιον βάπτισμα ενδυθήναι και από την μέλλουσαν οργήν και κόλασιν φυγήναι* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1294. **3**) (Προκ. για θυμό και τιμωρία που προέρχεται από το Θεό): *τις ικανός φράσαι την τότε γενομένην συμφοράν και θεήλατον οργήν;* 'Εκθ. χρον. 15^{12}· *Αφόντις μου επαράδωσαν ταύτην την ταλαίπωρον πόλιν, πολλές φορές την εγλύτωσα από οργές θεϊκές* Θρ. Κων/π. Ρ suppl. 249^{11}· *επειδή και η οργή είναι θεϊκή, εσείς δεν έχετε πού να φύγετε* Διαθ. Νίκων. 224^{4}· *να σου έλθει η οργή του θεού ως γιον ήλθεν εις τον Ιούδαν* Μαχ. 16^{6}. **4**) Συμφορά, κατάρα: *θέλοντα ο Θεός να τον παιδέψει* (ενν. *τον Φαραών*) ..., *έπεψέν του δέκα πληγές από διάφορες και πολλές οργές εις τούτον τον κόσμον* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 107. **5**) Πολεμικό μένος, μανία: *ο Κίνναμος εκτύπησεν το άλογόν του με οργήν πολλήν και ήλθεν επάνω μου* Διγ. 'Ανδρ. 382^{21}. **6**) (Μεταφ.) φουρτούνα, θαλασσοταραχή: *πλέα θόρυβον και ταραχήν και βρουχισμόν δεν κάνει η θάλασσα, όταν θυμόν και οργήν περίσσαν πιάνει* Αχέλ. 625· πβ. και *θυμός* 1γ. **Εκφρ. 1**) *Θυμός και οργή, θυμωμένη οργή* = (για έμφαση) υπερβολικός θυμός, οργή: *Σε μια καρδιά ανδρειωμένη μάνητα δε χαρίζει θυμόν και οργή ποτέ της* Πιστ. βοσκ. V 5, 20· *ήλθε* (ενν. *ο αφέντης*) *εις το Φόρο με θυμό και οργή εναντίον τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 178· *Σβήσε κι από την Αρκαδιάν την θυμωμένη οργήν σου και τους καημένους δούλους σου λυπήσου κι ευσπλαγχνίσου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [323]. **2**) *Οργή και κατάρα* = (σε κατάρα) ανάθεμα: *αμή επίσκοπος να χειροτονήσει μητροπολίτην έναι ασεβέστατον και ... οργή και κατάρα και εις τον χειροτονούμενον και εις τον χειροτονηθέντα* Ιατ. πατρ. 145^{4}. **3**) *Οργή καταραμένη* = βαριά τιμωρία: *θάνατον μόνο ελάβασι κι οργή καταραμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 313^{6}. **Φρ. 1**) *Ανάπτομαι εις οργήν* = «ανάβω», θυμώνω, εξοργίζομαι: *εις οργήν μάλλον αυτός Αλέξανδρος ανήφθη* Βίος Αλ. 2348. **2**) *Αφήνω την οργή, σβήνω την οργή, σηκώνω την οργήν, στρέφω την οργήν* = συγκρατώ την οργή, υποχωρώ, ηρεμώ: *Η αφεντιά σου το θυμό και την οργή ν' αφήσει κι ως βασιλιός λυπητερός κι άξος, να συγχωρέσει το σφάλμα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 592· *το σπλάχνος κι η αγάπη σου μπορά το συμπαθήσου και τση καρδιάς σου το θυμό και την οργή να σβήσου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 392· *Παρακαλώ σε, αφέντη μου, λίγο να ξεμανίσεις* (παραλ. 6 στ.) ... *να σβήσεις την οργή σου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 476· *ο θεός να σηκώσει την οργήν* Μαχ. 72^{11}· *θεός να λυπηθεί και στρέψει την οργήν του* Γεωργηλ., Θαν. 356. **3**) *Βάλλω οργήν καταπάνου κάπ., κινώ οργήν κατά κάπ., πέμπω την οργήν μου εις κάπ., στέλνω την οργήν μου απάνω σε κάπ.* = θυμώνω, ξεσπώ εναντίον κάπ.: *οργή έβαλε* (ενν. *ο αφέντης*) *καταπάνου τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 190· *κατά σου κινά θυμόν και οργήν, αλλά ποτάπην* Φλώρ. 619· *μήποτε οργισθή ημάς ο Κύριος και πέμψη εις ημάς την οργήν αυτού* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι XIII 142· *πέμπει μου την οργήν του και κάμνει με διπλά ν' αναστενάζω* Κυπρ. ερωτ. 93^{62}· *θέλω στείλει την οργήν μου απάνω του* (ενν. *εις τον Φαραών*) Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 160^{v}. **4**) *Δίδω οργήν και καταδίκην* = τιμωρώ: *δος τους, Χριστέ φιλάνθρωπε, οργήν και καταδίκην* Τζάνε, Κρ. πόλ. 114^{23}. **5**) *Δίδω τόπο της οργής*: Βλ. *δίδω* Α' 7β φρ. **6**) *'Ερχεται οργή σε κάπ., επανεβαίνει η οργή, επιπίπτει οργή εις κάπ., κατεβαίνει οργή, πέφτει οργή απάνω σε κάπ.* = ξεσπάει καταδίκη, τιμωρία εναντίον κάπ.: *παντελώς ερήμαξε το σπίτι Ιερεμίου, ότι του ήλθε φανερά οργή παρά Κυρίου* Ιστ. Βλαχ. 716· *δεν του έσωσεν η οργή οπού του επανέβη, αμμή και πάλιν σκάνδαλα άρχισε να γυρεύει* Ιστ. Βλαχ. 483· *φανερά οργή Θεού επέπεσεν εις αυτούς και πολλούς εθανάτωσεν* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 324· *Μα συ, Νεράιδα μου εύμορφη, πριν την οργήν σου αφήσεις να κατεβεί στου λόγου μου, για να με τιμωρήσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1632]· *οργή του θεού έπεσεν απάνω τους διότι ήτον πολλά αγγρισμένος μετά τους διά τας αμαρτίας τους* Μαχ. 16^{12}. **7**) *'Εχω εν οργή κάπ., έχω οργή σε κάπ.* = είμαι οργισμένος με κάπ.: Ιστ. πολιτ. 24^{12}, Ιστ. πατρ. 132^{1}. **8**) *Καταβάλλω κάπ. εις οργήν*, βλ. *καταβάλλω* Φρ. **9**) *Κινώ κάπ. προς οργήν* = εξοργίζω: *να με κινήσουν προς θυμόν και προς οργήν εκείνης* Καλλίμ. 2289. **10**) *Λαβαίνω οργήν* = τιμωρούμαι: *έλαβον και την οργήν Κυρίου* Θρ. Κων/π. Βαρβ. 22. **11**) *Νεύω εις οργήν* = παρουσιάζομαι οργισμένος: *Η Αγάπη ήτον απ' αυτήν, είδα εντροπήν εσχάτην· να νεύει εις οργήν και να θεωρεί, να έχει δεινόν το βλέμμα* Λίβ. Ρ 700. **12**) *Πέμπω κάπ. στην οργή* = εξοργίζομαι με κάπ., τιμωρώ: *Μην οργιστείς 'ς τά κάμαμε, στρέψε και μας λυπήσου, · και τον οχθρό, μητέρα μας, πέψε τον στην οργή σου* Π.Ν. Διαθ. φ. 336α 6. **13**) *Πίπτω εις οργήν* = υφίσταμαι οργή, τιμωρία: *πρόσεχε να μηδέν ψευσθείς εις τον βασιλέαν· και θέλεις πέσει εις μεγάλην οργήν και παίδευσιν και καταδίκην* Ιστ. πατρ. 164^{15}. **14**) *Σβήνει η οργή* = ξεθυμαίνει, παύει ο θυμός: *'Ετσι η οργή να σβήνει* (παραλ. 3 στ.) *σαν σβιένει το νερό την λαύραν τούτην* Πιστ. βοσκ. V 4, 20. **15**) *Στέλνω οργήν και κατάραν* = αναθεματίζω: *ο αγιότατος Πάπας Ρώμης ο Λέων της έστειλεν οργήν και κατάραν διά την ασπλαχνίαν της* Χρον. βασιλέων 895.

όργητα η, Διήγ. Βελ. χ 328, Φαλιέρ., Ιστ.² 28, Συναξ. γυν. 208, Δεφ., Λόγ. 308, Πανώρ. Β' 402, Γ' 614, Δ' 340, Ε' 178, 280, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 342, Πιστ. βοσκ. Α' 5, 36, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 230, Β' 944, Γ' 1298, Δ' 750, Ε' 1282, Ευγέν. 338, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 107, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 182, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [598], Χορ. β' [6], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 273, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 202, Τζάνε, Κρ. πόλ. 207^{25}, κ.α. — Βλ. και *οργή*.

Από το ουσ. *οργή* αναλογ. με τα ουσ. σε *-(τ)ητα* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 9). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

1) Θυμός, οργή· έχθρα: *του κυρού μου η όργητα σε σπλάχνος να γυρίσει και να τελειώσει η κάκητα και να τον αγαπήσει* Ερωτόκρ. (Αλέξ. Στ.) Ε' 81· *'Ηστεκεν ο Ρωτόκριτος πάντα σιμά στου ρήγα κι οι όργητες επάψασι κι οι μάνητες εφύγα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1224· *όπου ορίζει ο έρωτας, πάσ' όργητα τελειώνει και πέφτει η μάνητα η παλιά όπου η νια αγάπη σώνει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 725· (μεταφ.): *όποιος σε φτωχότητα αναθραφεί* (παραλ. 2 στ.) *του ριζικού την όργητα ποτέ δεν την φοβάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 620· (σε μεταφ.): *Διώξε τα νέφη τσ' όργητας απού το πρόσωπό σου* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 423· *η όργητά του η κακή ν' άπτει σαν το καμίνι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 167^{22}· (ως σύστ. αντικ.): *αυτόν ο Κύριος, λέγω, επαίδευσέν τον, οργίσθην του όργηταν πολλήν διά την 'δωλολατρίαν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2135· έκφρ. *όργητα θυμωμένη* = (για έμφαση) υπερβολική οργή: *τάχατες μου τυχαίνει ν' αρματωθώ σκληρότητα κι όργητα θυμωμένη;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1008]. **2**) (Προσωποπ., προκ. για τις θεές της οργής): *Τσ' 'Οργητες τες σεμνές θεές, Ουρβίκιε, θες στολίσεις* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 41. **3**) Απέχθεια, αποστροφή: *Οι ασπριλάδες τω μαλλιώ κι οι δίπλες του προσώπου με βάνουσι στην όργητα πάσα λογής αθρώπου* Πανώρ. Α' 262· *όχι τον πόθο από με βγάνοντας, από κείνη την όργητα, για να μπορεί ταίρι μου ν' απομείνει* Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 56. **Φρ. 1**) *Βάνω κάπ. σ' όργητα* = κάνω κάπ. να οργιστεί: *καλλιά*

'τονε να βάλει (ενν. ο έρωτας) *'ς τόση περίσσαν όργητα και κάκητα μεγάλη την κόρη μου την όμορφη θάνατο να μου δώσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 342. **2**) *Είμαι στην όργητα κάπ.* = υφίσταμαι το θυμό κάπ.: *δεν είχα μπόρεση να ζήσω διχωστάς σου, να 'μαι στην καταφρόνεση, να 'μαι στην όργητά σου* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 232. **3**) *'Εχω όργητα* σε κάπ. = είμαι οργισμένος με κάπ.: *νά 'χει όργηταν ο Γύπαρης είναι πρεπό σ' εσένα γιατί περίσσα βάσανα τον έχεις αξιωμένα* Πανώρ. Ε' 213. **4**) *Κατέρχομαι σ' όργητα* = γίνομαι θύμα της οργής κάπ.: *Είπεν ατός του μέσα του, είτις μπορεί να πάθω και για τον Απολλώνιον σ' όργητα να κατάρθω* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [268]. **5**) *Μπαίνω σ' όργητα* = οργίζομαι, θυμώνω: *ο Καίσαρης ζιμιό εμπήκε πάλι σαν πρώτας σ' όργητα πολλή και κάκητα μεγάλη και τον Πιλάτο όρισε πάραυτας να φλακιάσου* Π.Ν. Διαθ. (Παναγ.) 4607. **6**) *Πέφτει η όργητα* = ξεσπά οργή και (συνεκδ.) αποδίδεται τιμωρία: *Σ' ετούτο* (ενν. το *δοξάρι*) *ας πέσει η όργητα και μοναχό ας πλερώσει ετούτην την θανατερήν πληγήν που μου 'χε δώσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1445]. **7**) *Πιάνω όργητα* = οργίζομαι: *γυρίζω πάλιν αντίδικά του κι όργητα πιάνω πολλά μεγάλην* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [740]. **8**) *Σβήνω την όργητα* = παύω να είμαι οργισμένος, ηρεμώ: *Αιώνιοι κι αθάνατοι θεοί την όργητά σας ακόμη δεν εσβήσετε, δεν παύει η μάνητά σας;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [335]. **9**) *Στέκει η όργητα* = σταματά η οργή: *Πάψε, Θεέ, τη μάνητα κι η όργητά σου ας στέκει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 169.

οργιά η, Διγ. (Trapp) Gr. 1150, Ερωτοπ. 273, Παΐσ., Ιστ. Σινά 494, Εκατόλ. Μ 63, Metrol.^{2} 59^{9}, 75^{6}, 84^{14}, 108^{4}· *ο ρ γ ί α,* Metrol.^{2} 66$^{8-9}$, Καραβ. 492^{2,21}, 493^{11}, 496^{33}, 503^{26}, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 109^{v}, Πορτολ. Α 3^{4}, 5^{16}, 220^{7}, Χρον. σουλτ. 81^{17}, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 154, 155 πολλ., 158, 161 δις, 239· *ο ρ ί α,* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 223^{r}· *ο υ ρ γ ί α,* Εξήγ. πέτρ. 274, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 313^{v}, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 389, Παΐσ., Ιστ. Σινά 107, 148, 327, 369, 615, 1107, 1263· *ο υ ρ γ ι ά,* Metrol.^{2} 135^{23}, Σφρ., Χρον. (Maisano) 10^{3}.

Το αρχ. ουσ. *όργυια,* γεν. *-άς.* Ο τ. *οργία* σε έγγρ. του 12. και 13. αι. (Act. Ivir. II 52^{480,519,520}, Caracausi 418, λ. *όργυια*). Ο τ. *ορία* σε έγγρ. του 17. και 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 520 και 27, 1984, 447, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 6, 33). Ο τ. *ουργία* στο Du Cange, στο Αρμεν., Εξάβ. Β' 4^{12} και σε έγγρ. του 14. και 15. αι. (Χρυσόβ. του 1364, 135, 137, Act. Lavr. II 90^{14}, 108^{25}, III 156 not.). Ο τ. *ουργιά* στο Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 241^{1} και σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 1, 1948, 94). Τ. *ουρία* σε έγγρ. του 17. αι. (Πεντόγαλος Γ., Παρνασσ. 16, 1974, 44). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β' 703, λ. *ορκά*). Η λ. και σήμ.

1) Μονάδα μέτρησης μήκους (Για τη σημασ., τα διάφ. είδη οργιάς και την αναλογία μεταξύ τους και με άλλα μέτρα βλ. Schilbach [Byz. Metrol. σ. 22-7, 280-1 και Metrol.^{2} σ. 184-5]): Φλώρ. 1342, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1638, Metrol.^{2} 47^{18}, 54^{16}, 78^{30}, Rechenb. (Vog.) 50, Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ) 28. **2**) Μονάδα μέτρησης επιφάνειας (βλ. Schilbach [ό.π.]): *καταλογίζειν οφείλεις τας διακοσίας ουργίας γην μοδίου ενός* Metrol.^{2} 50^{18}. **3α**) (Προκ. να δηλωθεί το ελάχιστο μήκος ή η ελάχιστη επιφάνεια): *παρευθύς έγινεν ένα μέγα σκότος, οπού δεν ήβλεπε άνθρωπος τον άνθρωπον μήτε ήβλεπε τινάς να περιπατήσει μίαν οργία τόπον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 162^{v}· *τόσον γαρ έστι πνιγήναι άνθρωπον εις βαθύτατον πέλαγος, όσον εις μίαν οργιάν ύδατος* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι V 31· *Σωστά ένα χρόνο έκαμε διχωστάς να σταλάρει τον πόλεμον και μιαν οργιάν γη να μηδέν επάρει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 472^{20}· **β**) (προκ. να δηλωθεί υπερβολικό μήκος): *Είχε γαρ ο νεότερος, πανθαύμαστος εκείνος* (παραλ. 2 στ.) *στήθος ως κρύσταλλον*

χρυσού οργιάν έχον μήκος Διγ. Ζ 1485. **4**) Νήμα λινό, ράμμα (Για το πράγμα βλ. και Ξανθ., B-NJ 5, 1927, 359-60 = Μελετ. 229-30 και Κουκ., ΒΒΠ Β^{1} 215): *ούτε τσαγγάρης ή σελάς ή δερματοραπτάρης να ράψει δύναται ποσώς άχρι κεντέαν μίαν, χωρίς να βάλει απ' εμού τρίχαν εις την οργίαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 391.

οργίζω, Σπαν. Α 385, Καλλίμ. 2072, Ιων. IV^{1}, Ασσίζ. 74$^{16-17}$, Διγ. Ζ 2354, Πόλ. Τρωάδ. 241, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 157, Απολλών. 76, Λίβ. Ρ 1189, Λίβ. Sc. 974, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1077, Χρον. Τόκκων 1194, Μαχ. 50^{20}, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 67, Θησ. Γ' [43^{8}], Ch. pop. 78, Χούμνου, Κοσμογ. 1082, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 818, Byz. Kleinchron. Α' 95^{24}, Αλεξ. 2750, 'Εκθ. χρον. 3^{17}, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1357], Σκλάβ. 198, Τριβ., Ταγιαπ. 158, Πεντ. Γέν. XXXI 35, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 177^{v}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 457, Πανώρ. Β' 395, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 245, Πιστ. βοσκ. Ι 3, 26, Σταυριν. 32, Διγ. 'Ανδρ. 364^{15}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 948, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 243, Μαρκάδ. 446, Τζάνε, Κρ. πόλ. 457^{9}, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ε' 22· αόρ. *ε ρ γ ί σ τ η ν,* Ιων. IV 9, Διγ. Ο 815.

Το αρχ. *οργίζω.* Τ. *ορκίζομαι* και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Σακ. Κυπρ. Β' 703). Το μέσ. *οργίζομαι* και σήμ.

Ι Ενεργ. **1**) Προκαλώ το θυμό κάπ., εξοργίζω κάπ.: Σουμμ. Παστ. φίδ. Α' [180]. **2**) Εκδηλώνω την οργή μου εναντίον κάπ., τιμωρώ: *ο δε οργιζόμενος υπό του κυρίου αυτού θεωρεί* (ενν. *κατ' όναρ*) *φυλακάς και μάστιγας* Μάρκ., Βουλκ. 350^{25}· *τινά* (ενν. *σώματα*) *πολλάκις οργιζόμενα παρά αυθεντών* Μάρκ., Βουλκ. 350^{18}. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** Μτβ. **1**) Θυμώνω, οργίζομαι εναντίον κάπ.: Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι IX 79· (με γεν. ή αιτιατ. προσ.): *όταν ο Θεός οργισθεί ενός λαού διά τες αμαρτίες τους, τότε και εκείνα χάνουν την χάριν οπού είχαν* Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 24· *παρακαλώ σε, μηδέν μου οργισθείς εις κανέναν λόγον απού να πω άπρεπον* Μαχ. 254^{8}· *επειδή ούτω επαρέβη την εντολήν του Θεού, ο Θεός πολλά τους οργίσθη και θάνατον εις αυτούς έδωσεν* Βησσαρ. Λαρίσ., Διαθ. Παράφρ. 236^{127}· *'Αδικον έχουσι πολύ να με καταφρονούσι, μα εγώ δεν τους οργίζομαι ό,τι κι α θενά πούσι* Στάθ. (Martini) Πρόλ. 10· (εδώ και με σύστ. αντικ.): *οργίσθην του* (ενν. *ο Κύριος*) *όργηταν πολλήν διά την 'δωλολατρίαν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2135. **2**) Εκδηλώνω την οργή μου εναντίον κάπ., τιμωρώ: *διά τούτο εχόλιασεν ο Θεός κι η υπεραγία Θεοτόκος κι έδωκε νίκος των Φραγκών και των Ρωμαίων οργίστη* Χρον. Μορ. Η 4802· *ώσπερ αυτός οργίζεται τους χριστιανούς καθ' εκάστην έτσι και ο Χριστός θέλει οργισθεί αυτόν αιωνίως* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 369^{v}. **3**) Αποστρέφομαι, αποφεύγω κάπ. ή κ.: *εμαύρισεν η γιόψη μου, τα μάτια μου ετσιμπλιάσα κι οι κορασές μ' οργίζουνται και δε μπορά με δούσι και τσ' ασκημιές μου τσι πολλές φεύγουσι και μισούσι* Πανώρ. Δ' 15· *την νύκταν οπού περπατεί ως διά κακόν γυρίζει πάσα καλός του οργίζεται κι εις μιαν αποχωρίζει* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 59· *οργίσου των των αζαριών από τον νουν σου ας έβγουν, ότι οπού τα αγαπούν αυτά τες ατυχιές δουλεύγουν* Σαχλ. Ν 110. **4**) Μισώ, απεχθάνομαι: *να 'ργίζεσαι και ν' αγαπάς, να δίδεις και να παίρνεις* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 83· *οργίζονταί τον* (ενν. *τον πλούσιον*) *πάντες και φανερά δεν έχουσι φίλον καλόν οι πλούσιοι* Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 147. **5**) Καταριέμαι: *Τότ' ο Θεός σαν τ' άκουσε, εκαταράστηκέ την* (ενν. *την αχελώνα*), *πολλά το εβαρέθηκεν, ευθύς οργίατηκέ την και είπε την να το κρατεί το σπίτι της μαζί της* Αιτωλ. Μύθ. (Παρασόγλου) 104^{14}· *μας οργίστη* (ενν. *ο Θεός*) *διά να καταφρονεθούμεν από τους κατωτέρους μας, ως έγινε κιόλας* Σουμμ., Ρεμπελ. 166^{7}. **Β'** Αμτβ. **1α**) Καταλαμβάνομαι από οργή, θυμό: Βίος Αλ. 937, Ιστ. πατρ. 138^{3}, Θρ. Κων/π. Β 95, Χούμνου, Κοσμογ. 867· (με τις

προθ. εις, επί, απάνου και αιτ.): *Κόντος πολλά χολομανεί, οργίζεται εις αύτους* Χρον. Τόκκων 659· *οργίστην ο Μωσέ επί τους αναγραμμένους του φουσσάτου* Πεντ. Αρ. XXXI 14· *οργίστην ο Κύριος απάνου σας να ξαλείψει εσάς* Πεντ. Δευτ. IX 19· **β)** (ως απρόσ. με γεν. προσ.): *οργίστην του Κάιν πολλά και έπεσαν τα πρόσωπά του* Πεντ. Γέν. IV 5· *οργίστην του Μωσέ πολλά* Πεντ. Αρ. XVI 15. **Φρ.** *οργίζεται ο θυμός μου* = εξάπτεται ο θυμός μου, οργίζομαι: *θυμός του Κύριου οργίστην εις το λαό και έδειρεν ο Κύριος εις το λαό δαρμό πολύ πολλά* Πεντ. Αρ. XI 33· *οργίστην ο θυμός του Ιαακώβ εις τη Ραχέλ* Πεντ. Γέν. XXX 2.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1)** Κακομοίρης, δύστυχος, ταλαίπωρος: *επήδα* (ενν. ο γάδαρος) *και εχόρευε 'κ τον πόνον ο καημένος, το τι να κάμει δεν είχε ποσώς ο οργισμένος* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 114[6]· *απ' αύτους όλοι έρχονταν εκείνοι οργισμένοι, οπού τους επιάσασι στον πόλεμον για σκλάβους* Θησ. Β' [91[3]]. **2)** Καταραμένος: *«Απέχετ', οργισμένοι από την χάριν του θεού, εσεις καταραμένοι»* Ρίμ. Θαν. 101· *Τέτοια 'ντροπήν επάθασιν οι Τούρκ' οι οργισμένοι* Σταυριν. 413· *ως ειδε ο Χαμ τον κύρην του κι ήτονε μεθυσμένος* (παραλ. 2 στ.), *ενέπαιζεν κι εγέλα τον, το τέκνον τ' οργισμένον* Χούμνου, Κοσμογ. 544· *Στες χώρες τούτες άλθομεν και τόπον, οργισμένον σ' αυτόν τον πονηρόν λαόν και τον κριματισμένον* Χούμνου, Κοσμογ. 1115· (υβριστ.): *στην φυλακήν επέσωσεν η κούρβα η οργισμένη εμπήκεν και εκάθησε σιμά μου σαν 'γουμένη* Σαχλ. Β' οWagn.ξ PM 663.

όργιλος, επίθ., βλ. *οργίλος.*

οργίλος, επίθ., Θρ. αλ. 18, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 369ᵛ, Βακτ. αρχιερ. 172· ό ρ γ ι λ ο ς, Ερμον. Δ 260.

Το αρχ. επίθ. *οργίλος*. Ο τ. από μετρ. αν.

1) Που οργίζεται εύκολα, ευερέθιστος, οξύθυμος: Δούκ. 427[23], Ερμον. Δ 121, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 342ᵛ. **2α)** Οργισμένος: *ο Πιλάτος ηβλέποντας ότι ... τους έκανεν πλέον οργίλους προς αυτόν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 277ᵛ· **β)** (προκ. για μήνυμα) απειλητικός: *«...ου φείσομαί τινος, αλλά πάντας άρδην ολέσω». Ταύτα και έτερα ο Παγιαζίτ οργίλα πέμψας μηνύματα, αυτοί τω Θεώ τας ελπίδας ανέθεντο* Δούκ. 89[15].

οργισθικά, επίρρ., βλ. *οργιστικά.*

όργισις -ση η, Γύπ. Πρόλ. Διός 83.

Από τον αόρ. του *οργίζω.*

Οργή και (συνεκδ.) τιμωρία: *είχεν τας η καρδία μου, φίλε, τας απειλάς του, να είπες εις ουδέν τίποτε είχα την όργισίν του* Λίβ. Ν 2340· *γνους Θεός την πονηρίαν και την αδικίαν τούτου* (ενν. του μύρμηγκος) *όργισιν φοβερωτάτην έπεμψε προς τον τοιούτον: μύρμηξ ανεφάνη πάσιν ως μικρότατον των ζώων* Πτωχολ. α 840.

οργισμός ο, **(Ι).**

Από τον αόρ. του *οργίζω* και την κατάλ. *-μός.*

Οργή: *ο Κύριός μας οργίστηκε με οργισμόν μεγάλο* Εβρ. ελεγ. 166· (εδώ πλεοναστικά για έμφαση): *γιατί έκαμεν ο Κύριος έτσι της ηγής ετουτηνής; Τι οργισμός του θυμού του μεγάλου ετουτουνού;* Πεντ. Δευτ. XXIX 23.

οργισμός ο, **(ΙΙ)·** *οργισμόν,* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι IX 63, εσφαλμ. γρ. αντί *ορισμόν·* διορθώσ. — Βλ. *ορισμός.*

οργιστής ο, Gesprächb. 114[2702].

Από τον αόρ. του *οργίζω* και την κατάλ. *-τής.*

Αυτός που διεγείρει, που προκαλεί την οργή κάπ., που εξοργίζει κάπ.: *εις τη Θαβερά και εις τη Μασσά και εις τη Κιβρόθ Χαθθααβά οργιστάδες είστον το Κύριο* Πεντ. Δευτ. IX 22.

οργιστικά, επίρρ.· ο ρ γ ι σ θ ι κ ά, Σπαν. (Ζώρ.) V 553.

Από το επίθ. *οργιστικός*. Για τον τ. βλ. Παπαδ. Α., ΛΔ 2, 1940, 44 και Καραγιάννη, Διγενής 158.

Με οργή, θυμωμένα: *εστράφηκεν οπίσω της, σφακέλωμαν εποίκεν, έπτυσεν ως οργισθικά, εκτύπησε τον πόδαν* Καλλίμ. 1166.

οργιστικός, επίθ.

Από τον αόρ. του *οργίζω* και την κατάλ. *-τικός.* Η λ. στο Βλάχ.

Που έχει μέσα του οργή, οργισμένος: *ταπείνωσις οργιστική ... είναι όταν κανείς πάραυτα, οπού τον υβρίζουν, υποφέρνει, διά να μην εμπορεί να εκδικηθεί από τον εχθρόν του, αμή, όταν εύρει καιρόν επιτήδειον, εκδικάται* Ροδινός (Βαλ.) 101.

οργιστός, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *οργιστός.*

Θυμωμένος, οργισμένος (Για τη σημασ. βλ. και Bakker-van Gemert [Φαλιέρ., Ρίμ. σ. 152]): *ώρες τον φίλον 'πίβουλον, βοηθόν τον οργιστόν σου και άθρωπον ανιπόλπιστο νά 'χεις ογιά σωστόν σου* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-van Gem.) 215.

οργιωμένος, μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του *οργιάω.*

Ξεσηκωμένος, αγριεμένος: *προς μάχην έμφυλον οργιωμένη* (ενν. πόλις)· *νήριθμον εσμόν ταραχήσουν τα ξίφη* Λέοντ., Αιν. (Knös) 176[6].

όργον το· ό ρ γ ο, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 39[13], 212[7]· πληθ. *όργατα,* Διαθ. 17. αι. 5[176].

Από το ουσ. *έργον.* Ο τ. *όργο* και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Andr., Lex., λ. *έργον,* Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. ΣΤ' 183, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β', λ. *όργος* ο, Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ. 292 και Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 454). Η λ. στο Du Cange.

1) Είδος φυτού που χρησιμοποιείται στην κλωστοϋφαντουργία: *Βράσε ένα δεμάτι φασκομηλέαν και δύο διπλά όργον άψητον, οπού κάμνουν τες κλωστές, ήγουν ράμματα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 267. **2)** Νήμα, κλωστή: *όργο λινό στούπινο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22[12]· *όργο κουκουλάρικο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 414[11]. *όργο μπαμπακερό ματαρατζίστικο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 39[14].

όργωμα το.

Από το *οργώνω* και την κατάλ. *-μα.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

1) Το σκάψιμο της γης με αλέτρι για τη σπορά, όργωμα· (εδώ όργωμα και συνεκδ. σπορά): *δυο χρόνια η πείνα μεσωθιό την ηγή και ακόμη πέντε χρόνια, ος δεν είναι όργωμα και θέρος* Πεντ. Γέν. XLV 6. **2)** Η εποχή του οργώματος και της σποράς: *έξι μέρες να*

δουλέψεις και εις την ημέρα την έφτατη να 'ξαργήσεις, εις το όργωμα και εις το θέρος να 'ξαργήσεις Πεντ. 'Εξ. XXXIV 21.

οργώμαι.

Από το *οργίζομαι* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 274).

Εκδηλώνω θυμό, οργή εναντίον κάπ.: *Για 'δέτε ποιους σπλαχνίζεται* (ενν. ο *Χριστός*) *και ποίους καταράται και ποίους είναι που βλογά και ποίους πάλι οργάται* Δεφ., Σωσ. 366· *α λάχει πάλιν και φθωχός* (ενν. ο άνδρας), *οργάται του με μάχη η πονηρά ποτέ γυνή φιλιά μ' αυτόν δεν έχει* Βεντράμ., Γυν. 75.

οργώνω.

Από το ουσ. *όργον* και την κατάλ. *-ώνω*. Για διαφορετική ετυμ. βλ. Ανδρ., Λεξ. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Σκάβω τη γη με το άροτρο συν. πριν από τη σπορά, οργώνω: *μη οργώσεις με βοΐδι και με γαϊδούρι αντάμα* Πεντ. Δευτ. XXII 10.

ορδενάριος, επίθ., βλ. *ορδινάριος*.

όρδενε το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 1^{25}, 5^{16}, 52^{4}, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 38^{34}, 43^{19}, 44^{23}, 145^{17}· *ό ρ ν τ ε ν ε*. — Βλ. και *όρδινας, ορδινιά, όρδινον, όρδινος*.

Το βενετ. *ordene*. Τ. *όρδινε* (<ιταλ. *ordine*) στο Βλάχ. και σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983-4, 121, 136, Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 47, κ.α.). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυροειδή, Δωδώνη 7, 1978, 149, Αμάλθ. 10, 1979, 162).

1) Διαταγή· φρ. *δίδω/κάνω όρδενε* = διατάζω: *έδιδεν όρδενε* (ενν. ο *βασιλέας*) *εκεινών οπού ήσαν αμάδι με του λόγου του* (ενν. *του υιού του*) *να μην του φανερώσουσι καθόλου κανένα τίποτες από τα βάσανα του κόσμου* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 43^{33}· *Ο δε βασιλεύς ... έκαμεν όρδενε να αναγκάζουσιν όλους τους χριστιανούς να αρνούνται τον Χριστόν* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 32^{23}. **2)** Συν. στον πληθ. **α)** κανονισμοί, νόμοι: *να κάμει το τζουδεγάδο του προυκίου τση εις το όνομά τση με όλες τσι στράτες οπού κοντενίρου τα όρδενε τσ' Αφεντίας τση βενέτικης* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 30^{8}· **β)** συνήθειες, παραδόσεις, έθιμα: *'Ηκουσα πως είναι μία χώρα μεγάλη, εις την οποίαν εκείνοι απού κατοικούσιν εκεί έχουσι μίαν συνήθειαν παλαιάν, να αρπούσιν έναν ξένον άνθρωπον και αγνώριστον, οπού να μην κατέχει τα όρδενε της χώρας τως, να τον κάνουσι βασιλέαν τως* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 66^{28}· έκφρ. *ιν όρντενε* (<*in ordene*) = όπως πρέπει, σύμφωνα με τις παραδόσεις: *να είναι οπλεγάδοι να ξοδιάζου να κάμνου τα μνημόσυνά του ιν όρντενε, να τονε μνημονεύγου κατά την τάξιν των χριστιανών* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 764^{15}.

ορδενιάζω, βλ. *ορδινιάζω*.

ορδίν το, Ιστ. μακαρ. Μάρκο 634.

Από το τουρκ. *ordu* (Ανδρ., Λεξ. και Georgiadis, Türk. Lehnw. 207). Τ. *ορδί* στον Κατσαΐτ., Κλ. Β' 85, 471. Τ. *ορδού* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 213). Τ. *ορτίν* σήμ. στην Κύπρο (Ερωτόκρ., Γλωσσάρ. 42, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 484). Τ. *ουρδί* σήμ. στη Στερεά Ελλάδα (Λουκόπ., Γεωργ. 412).

Στρατόπεδο: *Την στράταν τότες πιάσαν την, να παν ν' αγκαλεστούσιν, εις το ορδίν στου βασιλιώς όλοι τους να βρεθούσιν* αυτ. 632.

ορδινάντσα η.

Το ιταλ. *ordinanza*.

Διάταξη, παράταξη: *Α λάχει και αποθάνω ... να λείψουσιν εκείνες οι γιορδινάντσες απού ζάρουσιν και κάμνουσιν μερκοί και μερκές και περνούσιν και ... απού το φόρο ογιά πόμπα* Διαθ. 17. αι. 3^{222}.

ορδινάριος, επίθ., Διαθ. 17. αι. 9^{39-40}, Μπερτόλδος 10· *ο ρ δ ε ν ά ρ ι ο ς*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 45^{14}, 48^{21}, 217^{7-8}, 257^{7}.

Το μτγν. επίθ. *ορδινάριος* (L-S Suppl.). Ο τ. σε επιγρ. του 4. αι. (L-S, ό.π.) και σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972-73, 211, Δετοράκης, Κρητολ. 10-11, 1980, 251· 16-19, 1983-4, 136, Vincent, Θησαυρ. 4, 1967, 64). Η λ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Μπουμπ., ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 115, Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 18, 1981, 316, Μέρτζιος, ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 109, 110, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 527, κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ. 128).

1) Συνήθης, κανονικός· τακτικός: *οπλεγάρεται ο άνωθεν Αντρέας να είναι γονικάρης ορδενάριος του άνωθεν αφέντη Νεοτέρου και να του πλερώνει και όλα τα γραβάμε τα ορδενάρια οπού πλερώνου οι γονικάροι* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 434^{4}· *τσι καιρούς τσι ορδενάριους να πλερώνου όλα εκείνα τα γραβάμε οπού πλερώνουν οι γονικάροι* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 580^{7}· *Ακόμη θέλω και ορδινιάζω και τα πέντε μνημόσυνα τα ορδινάρια, οπού ζάρουσι και κάμνουσι τον πρώτον χρόνον οπού θέλει αποθάνει τίνας ...* Διαθ. 17. αι. 3^{201}. **2)** Συνηθισμένος, κοινός: *εσύ είσαι ένας άνθρωπος ορδινάριος, σαν είναι και οι άλλοι, αγκαλά και είσαι βασιλεύς* Μπερτόλδος 10· *Αφήνω και τση Ζαμπέτας του Δράκο του Κυριακόπουλου τση γυναίκας ένα στρώμα ορδινάριο και εκεινής* Διαθ. 17. αι. $9^{136-137}$.

Το ουδ. ως ουσ. = **1)** Κανόνες· τάξη, συνήθεια: *ομπλεγάροντας ακομή εισέ κάθα άλλο γραβάμε κατά το ορδενάριον τω γονικάρων* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 222^{6}. **2)** Διαίρεση διοικητική: Κυπρ. χφ. 160.

όρδινας ο, Χρον. Μορ. Η 811· *ο ρ δ ι ν ά ς*· *ό ρ ν τ ι ν α ς*, Πεντ. 'Εξ. XXVIII 18, 19, 20. — Βλ. και *όρδενε, ορδινιά, όρδινον, όρδινος*.

Από το ουσ. *όρδινος* και την κατάληξη *-ας*. Η λ. και σήμ. στη Χίο με διαφορετική σημασ. ('Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 50).

1α) Σειρά, αράδα: *να γεμώσεις εις αυτό* (ενν. *το κάμωμα*) *γέμωσμα λιθαριού, τέσσερις ορντίνους λιθάρι, όρντινα οδεμ, πιτδα και βαρεκεθ ο όρντινας ο ένας* Πεντ. 'Εξ. XXVIII 17· **β)** παράταξη· ακολουθία, τάξη: *όταν κλωθογυριστώ κι ιδώ σε περιστέριν να κάθεσαι εις όρδινα μετά παντός ορνέου* Πουλολ. 518 χφ L κριτ. υπ. **2)** Η τάξη των θρησκευτικών κανόνων, το δόγμα (βλ. Καλονάρος [Χρον. Μορ. Η σ. 386]): *Απ' αύτης της αλαζονείας, την έπαρσιν οπού είχαν αφήκασιν τον όρδιναν της εκκλησίας της Ρώμης — και στήκουν ως σχισματικοί* Χρον. Μορ. Η 799.

ορδινάτσον το.

Από το ιταλ. *ordinanza* και την κατάλ. *-ον*.

Διαίρεση: Κυπρ. χφ. 160.

ορδινιά η, Θησ. ΙΑ' [54^{6}], Χούμνου, Κοσμογ. 2193, Γκδ. διήγ. (Pochert) 289a, Αλεξ. 2712, Ριμ. Απολλων. σBεν.ξ [1360], [1439], Κορων., Μπούας 149, Βεντράμ.,

Γυν. 242, Πεντ. Έξ. XXXIX 37, Αχέλ. 161, 559, 1661, 1955, Άλ. Κύπρ. 913, Κατζ. Δ' 70, 279, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 44^{24}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1282, Β' 1181, Δ' 1126, 1532, Θυσ.^{2} 24, 561, Φορτουν. (Vinc.) Α' 167, Γ' 113, Δ' 493, Ε' 389, Διακρούσ. 88^{10}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 151^{7}, 305^{24}, 500^{25}, 532^{22}· *ο ρ δ ί ν ι α,* Ντακορώνιας, Νησιωτ. Επετ. 1, 1918, 131, Κορων., Μπούας 26, Αρσ., Κόπ. διατρ. 636, Σουμμ., Ρεμπελ. 183· *ο ρ δ ι ν ί α,* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 127, Θησ. ΙΒ' [47^{1}], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. G]m.) 38, 68, Αλεξ. 2571, Διαθ. Πασχαλίγ. 79, Ρίμ. Απολλων. 370, Κορων., Μπούας 26, 59, 131, Βεντράμ., Φιλ. 100, Ζήνου, Βατραχ. 216, Αχέλ. 594, 862, 1198, 1228, Χρον. σουλτ. 137^{20}, Αρσ., Κόπ. διατρ. 449, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 14^{8}, Ιστ. Βλαχ. 1258, Σουμμ., Ρεμπελ. 160, 176, Ιερόθ. Αββ. 334, Χριστ. διδασκ. 139, Μαρκάδ. 708, Διγ. Ο 1178· *ο ρ δ ο υ ν ί α,* Θησ. Ϛ' [11^{6}]· *ο ρ δ ο υ ν ι ά,* Χούμνου, Κοσμογ. 1234, 1746. — Βλ. και *όρδενε, όρδινας, όρδινο, όρδινος.*

Από το *ορδινιάζω* ή, πιο πιθ., από το ουσ. *όρδινος* ή *ορδίνιον* (Βλ. Kahane H.-R., BZ 66, 1973, 12). Ο τ. *ορδίνια* σε έγγρ. του 16. αι. κε. (Παπαδ. Στ., Απελευθ. αγώνες, κείμ. Α' 44, 49, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 457, 525, Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 87, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 56). Ο τ. *ορδινία* σε έγγρ. του 12. αι. (Kahane H.-R., ό.π.), πολλ. σε έγγρ. του 16. αι. κε. (Μανούσ., Κρ. Χρ. 22, 1970, 297, Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 18, 1981, 315, Κόλιος, Θησαυρ. 18, 1981, 146, κ.α.), στο Meursius και σήμ. στο ιδίωμα της Καρπάθου (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 313). Τ. *ορδονία* σε κώδ. του 18. αι. (Διήγ. Αγ. Σιφ. (Μουζ.) 2). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν Κρ., Dieterich, BZ 10, 1901, 591, Τσοπ., Δωδεκαν. Αρχ. Ε', 1970, 76). Η λ. στο Βλάχ., σε έγγρ. του 16. αι. κε. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16 Β', 1961-2, 301, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 219, 234, Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 270, Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 28) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 482, Ϛ' 183, Πιτυκ., ό.π.).

1) Σειρά πραγμάτων τοποθετημένων το ένα δίπλα στο άλλο, στοίχος, αράδα: *να βάλεις αυτά* (ενν. *τις πίτες*) *δυο ορδινιές· έξι η ορδινιά* Πεντ. Λευιτ. XXIV 6. **2α**) Κανονική σειρά, αλληλουχία, τάξη· διευθέτηση: *Ούτε ορδινία είχασι, μόνον ετρέχαν όλοι* Θησ. Η' [20^{7}]· *οποίον άστρο βγει 'κ την ορδινιάν σβένει, χαλά τη βρότη* Κορων., Μπούας 152· έκφρ. *εις ορδινιάν* = στη σειρά, με τη σειρά: *εις ορδινιάν τις κορασιές καθίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [169]· *όλαι καλά εστέκονταν* (ενν. *οι αρχόντισσες*) *εις εύμορφην ορδίνιαν όλαι κατά την τάξιν τους* Αρσ., Κόπ. διατρ. [965]· *όταν κλωθογυριστώ και ιδώ σε περιστέριν, να κάθεσαι εις ορδινίαν μετά παντός ορνέου* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 522· **β**) (συνεκδ.) ακολουθία προσώπων, συνοδεία: *ήσαν και αι βάιες μου και όλη μου η ορδινία και να ερχόμεσθεν με μεγάλην φήμην* Διγ. Άνδρ. 360^{22}. **3α**) (Προκ. για στράτευμα) παράταξη· στην έκφρ. *με ορδινιά*: *Δύο χιλιάδες ήβαλεν ομπρός του Αραβίτες χρυσόζωνους με ορδινιά και πήγαιναν οδίτες* Διγ. Ο 1180· *Έπειτα καβαλίκευσαν, ήλθαν ατην Ρωμανίαν, μέσα στην χώρα ήμπασιν μ' όμορφην ορδινίαν* Διγ. Ο 2092· **β**) (συνεκδ.) στρατιωτικό σώμα: *στους σταυρωμένους τους πιστούς τώρα γοργόν ας δράμω, καθώς και όταν εκίνησα τον τούρκικον τον στόλον κι έστειλα τόσες ορδινιές και τον λαόν τους όλον* Αχέλ. 1275· *Ετότες εμισεύσαμε μ' όλην την ορδινία, ήλθαμε κι εγυρίσαμε εις την Βαβυλωνία* Αλεξ. 2656. **4**) Προκ. για αφήγηση **α**) συνοχή, ειρμός· στις εκφρ. *κατά ορδινίαν, σ' ορδινίαν* = με τη σειρά· διεξοδικά, λεπτομερειακά: *αράδ' αράδα, καταλεπτώς* = *κατά ορδινίαν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. α' 3 σχόλ.· *ουδεποσώς δεν είχεν την αδείαν μέσα στες ανακάτωσες να γράφει σ' ορδινίαν στον Δον Καρτσία τα πικρά γενόμενα εκείνα* Αχέλ. 1129· **β**) λεπτομέρεια: *να δηγηθώ τα άθλα του και τες ανδραγαθίες, τες νίκες οπού έκαμεν μ' όλες τες ορδινίες* Διγ. Ο 4. **5α**) Ετοιμασία, προετοιμασία: *Εις δέκα μέρες ήκαμεν όλην την ορδινία, την ενδεκάτη έβγηκεν από την Ρωμανία με δόξαν και παράταξιν* Διγ. Ο 951· *κάμνει και την ορδινιά ως για να ταξιδεύσει* Αλεξ. 320· *της μάχης πάσα ορδινιάν εκεί οι Τούρκοι ετοιμάζαν* Παλαμήδ., Βοηβ. 122· **β**) (συνεκδ.) εφόδια, χρειώδη: *πάπλωμα ένα άραφο με πάσα του λογής ορδινία* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem) 626^{12}· **γ**) (προκ. για άλογο) ιπποσκευή: *εδώ κι εκεί εγύρευαν να δούσι τ' άλογά τους, αμή αυτά ελείπασιν μ' όλην την ορδινιά τους* Μαρκάδ. 556· **δ**) (προκ. για στρατό) εξοπλισμός: *ελάβανε τ' άρματα εις το χέρι και έτερες ορδινιές του πολέμου και εδυναμώθησαν* Σουμμ., Ρεμπελ. 177. **6**) Μέθοδος, τρόπος: *Με πάσα μόδον και ορδινιά κάμε να την σκοτώσεις* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1223]· *'πόθεν να μπει ο Θησέας και με τι τέχνην κι ορδινιά και με τι τρόπον πάλιν* Θησ. (Foll.) Ι 40· εκφρ. *με ορδινιά* = με μεθοδικό τρόπο· τακτικά: *στον στάβλον του τον έβαλεν, να βλέπει τ' άλογά του και να λατρεύει μ' ορδινιά εκείνα τα φαριά του* Ιμπ. (Legr.) 702· *με ορδινιά ότι* = με τέτοιον τρόπο, έτσι ώστε: *ο Θεός εξολόθρεψε και όλους τους κουμέσους με ορδινιά ότι τα σπίτια τα χαλασμένα να μην ημπορούν ποτέ τον καιρόν να φτιαστούν* Σουμμ., Ρεμπελ. 191· φρ. *κάμνω τρόπον κι ορδινιά, ευρίσκω μόδο κι ορδινιά* = βρίσκω τρόπο, καταφέρνω: *Το δειν τον* (ενν. *τον Χάρον*), *εφοβήθηκα κι είπα: «Ας διαγείρω πίσω και ας κάμω τρόπον και ορδινιά την στράταν να γυρίσω»* Πικατ. 73· *αποφασίζουνε κι οι δυο τσ' άρχοντες να μαζώξουν, να εύρουν μόδο κι ορδινιά τον εχθρόν να διώξουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 173^{22}. **7α**) (Προκ. για στρατιωτική επιχείρηση) πολεμική τακτική, στρατηγική: *εσκούσαν από την χολήν, δεν είχαν τι να κάμουν, με είντα τρόπον και ορδινιάν στην νίκην τους να δράμουν* Αχέλ. 765· *τους πολέμους πὄκαμεν και όλες τες ορδινιές του, με Ούγγρους, με Ταταριδες, με Τούρκους, με Μπογδάνους* Σταυριν. 6· **β**) (συνεκδ.) σκέψη· μυαλό (Βλ. Bakker-v. Gemert [Φαλιέρ., Λόγ. σ. 132]): *Μην κάθεσαι άνεργος ποτέ κατά την πολιτειά σου, ενέργα ή με το κορμί ή με την ορδινιά σου* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 78. **8**) Συνήθεια, τάξη· στη φρ. *κρατώ ορδινιά* = έχω τη συνήθεια: *Του ύπνου τες ανάπαψες, την ορδινιά που 'κράτει, που ύστερη να σηκωθεί ήτον απ' το κρεβάτι, ήφηκε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 451. **9α**) Παραγγελία· εντολή, διαταγή: *να τονε συντροφιάσουσιν είναι ορδινιά του ρήγα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2451· *να λαβαίνει ορδινία εισέ ποίον τόπον έχει να υπάγει* Σουμμ., Ρεμπελ. 158· *ήλθε η ορδινιά από το υψηλότατο Σενάτο της Βενετίας* Σουμμ., Ρεμπελ. 186· φρ. *δίδω, έχω, ποιώ, στήνω ορδινιά* = εκδίδω διαταγή, διατάσσω: *Ο κόντες Μάρκος ορδινιά δίδει να μαζωκτούσι* Τζάνε, Κρ. πολ. 320^{5}· *θέλει εύρει* (ενν. *η Ρήγισσα*) *τους δούλους της πολλά να τσ' ερμηνέψει, με την Ευγένα συντροφιά στο δάσος να τους πέψει και να τους έχει ορδινιάν να πα να την σκοτώσουν* Ευγέν. 107· *τότε ο Θησέας όρισε και εγύρευσαν όλους τους λαβωμένους. Και ορδινία γαρ έποισε όλους να ιατρεύουν* Θησ. Β' [83^{3}]· *τότε ορδινία στήκασι να πα να προσκυνήσει* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1631]· *ορίζω μ' ορδινία* = διοικώ κατόπιν εντολής, επιτροπεύω: *Αφήνω στην πατρίδα μου, εις την Μακεδονία, Ιδαίος να 'ναι αρχηγός, να 'ρίζει μ' ορδινία* Αλεξ. 2828· *Όταν αυτός* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *εξέβηκε εκ την Μακεδονία, φίλον του άφηκε εκεί να 'ρίζει μ' ορδινία* Αλεξ. 2684· **β**) (θεία) εντολή: *Ό,τι μ' ορίζεις σήμερα κι ως είναι η ορδινιά σου θέλει γενεί, άξε θεέ, κατά το θέλημά σου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 179· (εδώ) ιερός κανόνας ζωής (Βλ. Bakker-van Gemert [Φαλιέρ., Ρίμ. σ. 132, 141, 183]): *έν' καλό να ζούμε κατά την ίδιαν ορδινιά την άγιαν τη χρωστούμε* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 80. **10**) Συμβουλή· νουθεσία, διδασκαλία: *Λέγει και ο Σολομών μέσα στις παροιμιές του, γέρος που να 'ναι πελελός, δεν 'ξίζουν οι ορδινιές του* Αλεξ. 394 κριτ. υπ.· *οι γαβροί με τα παιδιά τους· λέγουν τόν καλόν πατέρα: «Φώτισε και ερμήνευσέ μας, δο μας ορδινία να ζούμεν»* Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 51. **11**) Διαθήκη: *ήκραξα εσένα τον παρών νοτάριον..., οδιά να γράψεις ... το παρόν*

μου τεσταμέντο και υστεράν μου ορδινιάν και θέλησιν Διαθ. 17. αι. 3[12]· *το μήνα τον Απρίλη ... ήκαμα τούτη μου την ορδινιά και τούτη θέλω να στέκει και να 'ναι φέρμη και να 'ναι η γύστερή μου θέλησῃ* Διαθ. 17. αι. 6[2]· *είμεθα κρατημένοι εγώ και ο Ιωάννης να το πλερώνομεν, εγώ τας δύο μοίρας και ο Ιωάννης την μίαν, ωσάν το έφηκεν ορδινίαν ο κύρης μας* Διαθ. Ακοτ. 147[17].   **12α**) Κανονισμός· νόμος: *με τσι συνηθικές ορδινίες να καταστιχάρουν εις τ' όνομαν και κορμίν τως το άνωθεν αμπέλι και δενδρά* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 131[27]·   **β**) νόμος (της φύσης): *αν ημπορείς, να μελετάς τις ορδινιές της φύσης* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 263.   **13**) Διακανονισμός, συμφωνία: *να γίνει μία κοινή κατάστασις και ορδινία διαμέσου των εξουσιαστάδων* Χριστ. διδασκ. 493.   **Φρ. 1α**) *Βάζω εις ορδινία*, βλ. *βάζω*, (ΙΙ) 28· *βάνω εις ή σε ορδινιά*, βλ. *βάνω* 27 α·   **β**) *βάνω κάπ. σ' ορδινιά(ν)* = **β**[1]) υποδεικνύω, καθοδηγώ: *να μ' ορμηνέψεις, ... σε στράτα να με πέψεις   και να με βάλεις σ' ορδινιάν τι στράτα έχω να πιάσω   να με 'γαπήσει ο Ρήγας μου* Ευγέν. 317· *'Αγγελος εκ τον ουρανόν νερόν της ετοιμάζει   και βάνει την εις ορδινιάν και τον υιόν της κράζει,   να πα να πιει εκ το νερόν* Χούμνου, Κοσμογ. 1234·   **β**[2]) διοικώ: *Τούρκοι Χριστιανοί επέσανε ετότες κι αποθάνα,   που το λαό ορίζανε και σ' ορδινιά εβάνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 486[10]·   **γ**) *βά(λ)νομαι εις ή σ' ορδινία(ν)* = **γ**[1]) ετοιμάζομαι: *Ο ρήγας δ' αφού το 'κουσεν εβάλθη σ' ορδινίαν   και εκ την Φράντζα μίσευσε μετά καλήν καρδίαν* Κορων., Μπούας 129· *εβάλθη σ' ορδινιάν τό 'ταξε να πλερώσει,   την κεφαλήν του στον ναόν νά 'ρθει ν' αφιερώσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [287]·   **γ**[2]) παρατάσσομαι, παίρνω θέση μάχης, βλ. *βάνω* Β' 5β φρ.   **2**) *Βάνω ορδινιά* = **α**) βάζω τάξη, οργανώνω: *Μ' αν έν κι εβάλαν ορδινιά το λοιπονίς οι τρόποι,   δεν πρέπει ώσπερ τα κτήματα να ζούσιν οι ανθρώποι* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 29·   **β**) αποφασίζω, βλ. *βάνω* 28 φρ.   **3**) *Είμαι, ευρίσκομαι, στέκω εις ή σ' ορδινιά* = είμαι έτοιμος, σε ετοιμότητα, (συνήθως για πολεμιστή) σε θέση μάχης: *όντας πάντα εις ορδινιά διά να πολεμήσει   και των εχθρών του ανδρικά τα αίματα να χύσει* Μαρκάδ. 627· *ευθύς ορισμόν έποικεν εις όλην την στρατείαν,   πάντες ευθύς να ευρεθούν καλά εις ορδινίαν* Κορων., Μπούας 125· *Ούτως ο Μέγας Μάστορας έστεκεν σ' ορδινίαν,   την μάχην εκαρτέριε με λέοντος καρδίαν* Αχέλ. 183.   **4**) *'Εχω κ. σ' ορδινιά* = έχω έτοιμο, τακτοποιημένο: *μα έρχοντας με τον καιρόν έχε τα πλωρήσιά σου εις ορδινία ότι ο τόπος έναι στενός* Πορτολ. Α 249[1]· *είχανε βάρκες σ' ορδινιά* Τζάνε, Κρ. πόλ. 550[16].   **5**) *Κάμνω ορδινιά* = ετοιμάζω, προετοιμάζω: *έδειξε ο Θεός σ' εσέν το πράγμαν οπού μέλλει,   διά νά κάμεις ορδινιά στο πράγμαν οπού θέλει* Χούμνου, Κοσμογ. 1746· *πέμπουν στην Ρωμανία   ανθρώπους για να κάμουσιν εισόδου ορδινία* Διγ. Ο 502.   **6**) *Μπαίνω εις ή σ' ορδινιά*, βλ. *μπαίνω* Φρ. 39.   **7**) *Ορθώνω εις ορδινιάν* = οργανώνω, τακτοποιώ· παρατάσσω: *καπετάνιον έβαλεν εκείνον που γηράσε   στην τέχνην της στρατηγικής, πού 'χ' ανδρειάν και γνώση,   το τάγμα εις ορδινιάν να ξέρει να τ' ορθώσει* Κορων., Μπούας 55.

ορδινιάζω, Ασσίζ. 94[12], Συναξ. γαδ. (Pochert) 305, Αχιλλ. L 222, Ναχ. 26[23], 92[20], 106[37], Θησ. Ζ' [101[4]], ΙΒ' [80[3]], Χούμνου, Κοσμογ. 685, 1236, Βουστρ. 418, 427, Αλεξ. 461, Κορων., Μπούας 27, 141, Πεντ. Γέν. XIV 8, Λευιτ. I 7, Αχέλ. 49, 119, Κατζ. Β' 131, Ε' 250. Βοσκοπ.[2] 195, Σταυριν. 705, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2282, Δ' 1943, Θυσ.[2] 515, 764, Ευγέν. 1474, Στάθ. (Martini) Α' 51, Γ' 86, Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 51, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1167], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 535, 776, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 119, Ε' 33, 61, Λεηλ. Παροικ. 161, Διγ. Ο 213, 949, Τζάνε, Κρ. πόλ. 215[23], 237[23], 534[16], κ.π.α.·   *α ρ δ ι ν ι ά ζ ω,* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 132 κριτ. υπ., Χούμνου, Κοσμογ. 2311, Αλεξ. 16, 1703, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1205], Κορων., Μπούας 87, Ευγέν. 1032, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 120, Ε' 209, Διγ. Ο 478, 785, Τζάνε, Κρ. πόλ. 190[19], 453[21], 477[4], κ.α.·   *α ρ-*

δ ο υ ν ι ά ζ ω, Χούμνου, Κοσμογ. 461 κριτ. υπ., 1295 κριτ. υπ., 1777 κριτ. υπ., 2311 κριτ. υπ.·   *ο ρ δ ε ν ι ά ζ ω,* Byz. Kleinchron. Α' 211[10]·   *ο ρ δ ο υ ν ι ά ζ ω,* Χούμνου, Κοσμογ. 685 κριτ. υπ., 738 κριτ. υπ., 795 κριτ. υπ., 948 κριτ. υπ., 1224 κριτ. υπ., 1236 κριτ. υπ., 1244 κριτ. υπ., 2447 κριτ. υπ.·   *ο ρ ο δ ι ν ι ά ζ ω,* 'Αλ. Κύπρ. 390· παρατ. *ε ρ δ ί ν ι α ζ α,* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 435·   αόρ. *ε ρ δ ί ν ι α σ α / ε ρ δ ι ν ι ά σ τ η κ α,* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 399, 401, Π.Ν. Διαθ. (Παναγ.) 4620, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 390.

Από το ουσ. *όρδινος* (‹λατ. *ordo, -inis*) και την κατάλ. *-ιάζω*· βλ. όμως και Triand., Lehnw. 123. Ο τ. *ορδενιάζω* σε έγγρ. του 17. αι. (Vincent, Θησαυρ. 4, 1967, 64). Τ. *(ε)ρδινιάζω* σήμ. στη Ρόδο και τη Χάλκη (Τσοπ., Ροδιακά 149), όπου και τ. *ορτινιάζω* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 455). Τ. *ορντινιάζω* σε ελληνο-εβραϊκά τραγούδια των Ιωαννίνων (Schwartz-Athanassakis, MGSY 3, 1987, 198). Η λ. στο Meursius (λ. *-ειν*), σε έγγρ. του 16.-17. αι. (Manous., Θησαυρ. 13, 1976, 37, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 252, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 445, κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 82, Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 79, Meyer, NS III 50, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 183, λ. *-ομαι*).

Ι Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Τοποθετώ στη σειρά, στοιχίζω, αραδιάζω: *Στάρια πολλά περμάζωξεν, αλώνευτα ορδινιάζει   και μαγατζάδες έκτισε, σ' αυτούνους τα σοδιάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 1777· *έχτισεν εκεί ο Αβραάμ το θεσιαστήρι και ορδίνιασεν τα ξύλα* Πεντ. Γέν. XXII 9·   **β**) φέρνω στο ίδιο επίπεδο, εξισώνω: *αδειάζουν τάβλες και βουτσά κι όλη τη γη εσιάσαν   και με τα παραχάντακα τρίγυρα τ' αρδινιάσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 303[14].   **2α**) Τακτοποιώ, συγυρίζω, ευτρεπίζω: *ορδινιάζει το οσπίτιν της και το κραβάτι στρώνει* Σπαν. (Ζώρ.) V 594· *να βάλω ν' αρδινιάσουσι εκείνο το παλάτι* Σταυριν. 1072· *επίασε τότε να τα σιάζει,   τους τόπους, τα μελίσσια να τα ορδινιάζει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 85[6]·   **β**) διαμορφώνω, διευθετώ (ένα χώρο): *έναν όμορφο περβόλι ν' ορδινιάσω* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 52· *τάφον ορδίνιασ' έμορφον, μέσα να μ' αναπάψεις* Αλεξ. 1388·   **γ**) στολίζω, διακοσμώ: *όλη η αυλή να είναι στολισμένη και ορδινιασμένη με μεταξωτά και χρυσά ρούχα* Μπερτόλδος 30· *ήτον η γη με το ψηφίν εύμορφ' ορδινιασμένη* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 443.   **3**) Κάνω (κάπ. ή κ.) έτοιμο (για κ.), ετοιμάζω, προετοιμάζω: *Ορδίνιασέ το γλήγορα, ντύσε το να κινήσει* Θυσ.[2] 405· *τα ξύλα τσ' ολοκάρπωσης, την 'στίαν ορδινιάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 1244· *ο μάστορας οπού 'ξερε τη μίνα ν' αρδινιάσει   και να τρυπήσει το τειχιό κι όλο να το χαλάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 488[25].   **4α**) Εφοδιάζω, εξοπλίζω· οργανώνω: *Πριν να μισεύσει ορνίδιασε τόσα πολλά σπιτάλια   να κυβερνούν τους ασθενείς σαν πρέπ' αγάλι'-αγάλια* 'Αλ. Κύπρ. 1568· *οι Τούρκοι απού τα Χανιά βγαίνουσι κι ορδινιάζουν   ένα φορτί αντίπερα και σέρνου κι ανεβάζου   λουμπάρδες και του βάνουσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 489[9]· *δεν ημπόρεσεν να τους νικήσει, διότι ήτον το ταμπόρι τους υπέρκαλα ορδινιασμένο* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 23r·   **β**) συγκροτώ (στρατιωτικό σώμα): *ήλθα στην αυθεντία σου φουσσάτο ν' αρδινιάσω,   χιλιάδες δέκα στρατηγούς, να πα να τονε πιάσω* Αλεξ. 983.   **5**) Ετοιμάζω, παρασκευάζω· παραθέτω (γεύμα): *Κάνομεν μην να την ορδινιάσουν* (ενν. την γιατρείαν) *τώρα τώρα* Μπερτόλδος 65· *ο δείπνος απού ερδίνιασα, πότε θα τονε φάμε;* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 390· *τράπεζα ορδίνιασεν βασιλική* Διγ. Ο 2163·   (με σύστ. αντικ.): *να φέρεις το τραπέζι και να ορδινιάσεις το ορδίνιασμά του* Πεντ. 'Εξ. XL 4.   **6α**) Κατασκευάζω, φτιάχνω: *τον αλιφιέρη του Μαντζά γή εκείνο του Γιλντάσου   θα βρω, δυο φελλοπάπουτσα να πα να μ' ορδινιάσου* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 46· *τα ρούχα τση να πιάσει,   να πάτε στση μαστόρισσας, να δει να τα ορδινιάσει   καθώς τα ζάρου και φορού τη σήμερον ημέρα* Φορτουν. (Vinc.) Β' 500·   **β**) επινοώ, εφευ-

ρίσκω: *ορδίνιαζε* (ενν. *ο βασιλεύς*) *καινούργιους μάδους να τους βασανίζει και να τους θανατώνει* (ενν. *τους χριστιανούς*) Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 32[24]. **7α**) Τακτοποιώ, διευθετώ (υποθέσεις): *εζήτησεν γράσαν τάρμε οκτώ μέρες διά να πάγει έσσω του να ορδινιάσει τα καμώματά του* 'Ανθ. χαρ. 296[30]· *Παρεκαλώ σε, Χάρο, κάμε μου μία χάρη: έλα να πάμε εις το σπίτι μου, να σταθείς ν' αρδινιάσω τα παιδιά μου, το σπίτι μου, καταπώς έναι η τάξη, κι απεκεί με έπαρε* Μικρ. διηγ. (Zimbone) II 30· *Εισέ καιρόν μιας βδομαδός όλα τα ορδινιάσαν και παλληκάρια δυνατά 'κοσπέντε ετοιμάσαν* Μαρκάδ. 275· **β**) (με διαθήκη): *όπως διά της τούτου γραφής διαθήσομαι και ορδινιάσω είτι άρα έχω και εξουσιάζω* Διαθ. Πασχαλίγ. 78· *τυχαίνει καθαένας να το λογιάζει διά να ορδινιάζει την ψυχήν και το πράμαν του διά αποθάνοντός του καθώς είναι η γιόρεξίν του* Διαθ. 17. αι. 1[5]. **8**) Κανονίζω, ρυθμίζω: *Ο λέων τον γαΐδαρον είπε να τους μοιράσει, του καθενού το μερτικόν εκείνος ν' αρδινιάσει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 37[8]· *τα πράγματα δεν γίνονται καθώς ημείς θέλομεν, αλλά καθώς τα ορδινιάζει η πρόνοια* Χίκα, Μονωδ. 174 **9α**) Σχεδιάζω, οργανώνω, κανονίζω: *να βρει μόδο κιανένα να 'χε ξηλώσει τη δουλειά ετούτη π' ορδινιάζου* Κατζ. Β' 413· *ό,τι κι αν μου ειπες, παρευθύς όλα εκουρμάσθηκά τα κι ας πα να τα ορδινιάαομεν, να βάλομεν σε στράτα, να παν να την σκοτώσουνε οι δούλοι οι εδικοί μου* Ευγέν. 376· *γύρω τση χώρας τα τειχιά τσι φύλαξες κοιτάζει και τέχνες περισσότερες αρχίζει κι ορδινιάζει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 470[24]· **β**) (προκ. για τελετή, γιορτή) διοργανώνω: *τους γάμους ορδινιάζουν, μικροί, μεγάλοι άρχοντες εις την χαράν κοπιάζουν* Διγ. Ο 543· *εσύ 'Αρτεμη άθλια...* (παραλ. 1 στ.), *μη τράπεζαν να καρτερείς, μηδέ φωτιά εξ εμένα* (παραλ. 1 στ.), *ουδέ παιγνίδια τίποτες διά σένα μη ορδινιάσω να γίνονται διά την τιμήν της υψηλότητάς σου* Θησ. (Foll.) I 61. **10**) Φροντίζω, ενεργώ (ώστε να γίνει κ.): *Πάλι και λάχει και έρθει μου θάνατος εις την Στίαν θέλω και ο έγγονάς μου ... να ορδινιάσει να με βάλει εισέ ντεπόζιτο εις την εκκλησίαν του Αγίου Νικολάου* Διαθ. 17. αι. 3[55]· *πηγαίνω εις το ναό να κάμω ν' αρδινιάσου 'ς τόπο ψηλό και ξανοιχτό αυτόνο ν' ανεβάσου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 143. **11**) Εκτελώ, πραγματοποιώ: *τ' άλλα τά ορδίνιασε και τις να τα θυμάται και τα καλά τά έκαμε και τις να τα ξηγάται;* Γεωργηλ., Θαν. 320· *Φαίνεται ο Μύρτζας άνδρας μου να είχε καμωμένα στον κόσμον αμαρτήματα, κακά ορδινιασμένα, να 'καμε φόνους περισσούς, πολλές παρανομίες* Αιτωλ., Βοηβ. 267. **12α**) Δίνω εντολή, προστάζω (κάπ. να κάνει κ.): *Ο κύρης εκατέβηκεν στο στάβλος· ορδινιάζει τρία άλογα να στρώσουσιν* Βεντράμ., Φιλ. 287· *έναν της δούλον έκραξε για να τον ορδινιάσει* Ριμ. Απολλων. (Bev.) [1214]· *Ο γενεράλες κάτεργα ορδίνιασε να βγούσι γεμάτα ανθρώπους, μπάλμπερες κι εις τα Χανιά να μπούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 159[7]· **β**) ορίζω, παραγγέλλω: *θέλω να σου δώσω μίαν ιατρείαν, την οποίαν ορδίνιασεν ο ιατρός να σου δώσω* Μπερτολδίνος 149· **γ**) (σε διαθήκη) αφήνω εντολή, παραγγελία, ορίζω: *να 'ναι κρατημένοι οι κομεσάριοί μου ... οι οποίοι θέλω να έχου εξά να κάνου και να τελειώσου ό,τι εδώ θέλω ορδινιάσει* Διαθ. 17 αι. 1[40]· **δ**) συμβουλεύω, καθοδηγώ: *τότε, όταν εγνώρισε 'τι έναι ώρα να σκολάσει, αρχίνησε η ερωτική για να τον ορδινιάσει. Και λέγει του: «Με την γνώση σου σέβα στο περιβόλι, 'πιδέξια και φρόνιμα γιατί κοιμούνται όλοι»* Τριβ., Ρε 264· *τούτο ορδινιάζω σας, όλοι, μικροί μεγάλοι, οποίος ακούσει φυλακήν, κανείς μηδέν γελάσει* Σαχλ., Αφήγ. 428· **ε**) αποφασίζω: *Θεωρώντα οι καβαλάρηδες τον θάνατον του ρε Πιερ, ορδινιάσα να βάλουν ρήγα τον σινεσκάρδον* Μαχ. 594[2]. **13α**) Έχω (κάπ.) στις διαταγές μου· διευθύνω, ηγούμαι: *τους φαμέγιους του σπιτιού εσύ τους ορδινιάζε κι αν έναι φταίσιμον σ' αυτούς συγκεραστά τους σάζε* Δεφ., Λόγ. 321· *αξαπολύθησαν και δεν είχαν καπετάνον να τους ορδινιάζει* Μαχ. 190[25]· *είπε του ο Φίλιππος: «Στρατιά καλά την σιάζεις και όλον το φουσσάτο μου εσύ να τ' ορδινιάζεις»* Αλεξ. 252· **β**) διοικώ, κυβερνώ: *το βασίλειο ορδίνιασε* (ενν. *ο Θησέας*), *ως έπρεπε με τάξη* Θησ. Β' [8[7]]· *του Κορνάρο έδωκε την εξουσίαν δικήν του, για ν' αρδινιάζει το λαό, να'ναι στη δούλευσίν του* Τζάνε, Κρ. πόλ. 492[24]· *ελπίδαν έχω στον Θεόν, τα πάντα που κοιτάζει και με την θείαν πρόνοιαν τον κόσμον ορδινιάζει* Παλαμήδ., Βοηβ. 94· (εδώ προκ. για συναισθήματα) ελέγχω: *'Εχεις τον κόσμον το λοιπόν καθάρια να 'ξεικάζεις και μετ' αυτά τα πάθη σου με γνώση ν' αρδινιάζεις* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 122· **γ**) επιβλέπω· φροντίζω, περιποιούμαι: *το οποίον αμπέλι θέλει απού την σήμερον και ομπρός να το κρατεί ο ευλαβέστατος αφέντης πατέρας ο Χαλκιόπουλος ... και να τ' ορδινιάζει κάθα χρόνο, να το γοβερνάρει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 108[6]· *δεν έδιδε των ομματίων του ύπνον ... διά να ορδινιάζει τόπους του Κυρίου και κατοικήσεις του Θεού* Χίκα, Μονωδ. 71. **14α**) Διορίζω: *διά τούτον εφάνην μας όλους αντάμα και ορδινιάσαμεν κουβερνούρην τον αδελφόν του ρηγός* Μαχ. 48[14]· *την αυτήν ημέραν ορδινιάσαν τον Νικολό τε Μοραπίτον διά βισκούντην* Βουστρ. 484· **β**) χειροτονώ: *ήρτεν ο βαχλιώτης του πάπα και έφερεν το σκιάδιν του γαρδενάλλη και τες βούλλες διά να ορδινιάσουν τον πρωτονοτάρην γαρδενάλλην* Μαχ. 674[24]. **Β'** Αμτβ. **1**) Δίνω, αφήνω εντολή: *Ο αυτός ρε Πιερ ορδινίασεν και έδωκεν τα 'φίκκια του ρηγάτου τα χηράτα* Μαχ. 88[24]· *θέλει ο άνωθεν κυρ-Φίμις να ορδινιάσει πρώτον διά το πράμαν του και δεύτερον διά την ψυχήν του* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 60[8]. **2**) Ορίζω, καθορίζω: *εμέν επαρακάλεσεν ίνα επιγράψω και να τελειώσω την παρούσαν τση και ύστερον διαθήκην, καθώς αυτείνη ορδινιάζει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 15[6]· *οπόταν πιστοί άνδρες θέλουσι καταστένεσθαι εις την κυβέρνησιν, καθώς ο άγιος Παύλος εις την προς Τιμόθεον επιστολήν ορδίνιασε* Χριστ. διδασκ. 133. **3**) Διοικώ, κυβερνώ: *εκάθισε ο Ρωτόκριτος εις το θρονί και ορίζει. Με φρόνεψη πορεύγεται, με γνώσην ορδινιάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1505· *όλοι γοι αφέντες ήτον 'κει στον τόπο πασαένας κι εκείνοι κι ορδινιάζανε, δεν ήλειπε κανένας* Τζάνε, Κρ. πόλ. 481[6]. **4**) Ενεργώ: *καταπώς τον όρισεν, αυτούνος ορδινιάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 795. **II** Μέσ. **1α**) **Ετοιμάζομαι**, προετοιμάζομαι (για κ.): *ν' αρδινιαστεί η γυναίκα του κι οι υιοί του κι οι νυφάδες, να μπούσιν εις την κιβωτόν* Χούμνου, Κοσμογ. 461· *τους ελάφους έβλεπα απέσω εις το άλσος και ορδινιαζόμουν να εμπώ ίνα τα πολεμήσω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1370· *ας πάμε τώρα, άρχοντες, όλοι ν' αρδινιαστούμεν κι εις το κυνήγι την αυγή όλοι μας να βρεθούμεν* Ευγέν. 277· *'Ελα, Μπερτολδίνο, ορδινιάσου, διατί εσύ κάνει χρεία να 'λθεις μαζί μας* Μπερτολδίνος 101· **β**) (προκ. για στρατιωτικό σώμα) ετοιμάζομαι για μάχη, συντάσσομαι, παρατάσσομαι: *έκαμεν και ορδινιάστησαν ως εξακόσοι τότε, οπού 'σαν όλοι διαλεκτοί και άξοι στρατιώται* Αχέλ. 583· *ο γενεράλες ... όρισε να εμπούσι στα κάτεργα τα τσούρματα κι όλοι ν' αρδινιαστούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 337[12]· *Ορδινιαστείτε το λοιπόν να πάμε στους εχθρούς μας, για να τους καταλάβομεν* Αλεξ. 465· **γ**) Παίρνω, μέτρα, μεριμνώ, φροντίζω: *Πώς η βασίλισσα Ιππόλυτα γροικώντας πως έρχεται ο Θησεύς απάνου της, ορδινιάσθη διά τον αποκλεισμόν* Θησ. (Foll.) I πριν στ. 86· *πάσα γνωστικός άνθρωπος δε κατέχοντας πότες έχει να του έλθει αυτός ο θάνατος, πρέπει και τυχαίνει να ορδινιαστεί πρώτον διά την ψυχήν του και δεύτερον διά το πράμαν του* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 14[6]· **δ**) Φροντίζω, ενεργώ (ώστε να γίνει κ.): *Τριάντα αργύρια σου δίδομεν και να τα και ορδινιάσου γοργόν με δίχως κόμπωσιν τον Ιησούν να πιάσου* Μυστ. παθ. 13· *ωσάν αποθάνω η άνωθέ μου θυγατέρα και κομμισσάρια να ορδινιαστεί να με θάψουσι στο μοναστήρι* Διαθ. 17. αι. 5[36]. **2**) (Απρόσ.) δίνεται εντολή: *τότε ορδινιάστηκεν όλοι τους να μισεύσουν* Διακρούσ. 72[2].

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = προετοιμασμένος, έτοιμος: *σαν άνδρα πεινασμένον, οπού να τρώγει μ' όρεξιν φαγίν ορδινιασμένον* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 644· *τ' άλογά τους πήρασιν ως ήσαν στολισμένα, με σέλες και με άρματα για στράτ' ορδινιασμένα* Μαρκάδ. 552.

ορδίνιασμα το, Πεντ. Έξ. XL 23.

Από τον αόρ. του *ορδινιάζω* και την κατάλ. *-μα*. Τ. *ορδινιάσμα* στο Βλάχ. Η λ. στο Somav.

Ετοιμασία, τακτοποίηση (ως σύστ. αντικ.): *να φέρεις το τραπέζι και να ορδινιάσεις το ορδίνιασμά του και να φέρεις την λυχνιά και να ανάψεις τα λυχνάρια της* Πεντ. Έξ. XL 4.

ορδινιασμός ο, Διάτ. Κυπρ. 513[3,26].

Από τον αόρ. του *ορδινιάζω* και την κατάλ. *-μός*.

Τακτοποίηση, τάξη: *δικαιοδοσίᾳ μιᾳ εκάστη εις Γραίκους πόλεως και ενορίας Λευκουσίας, ..., εις εγκλήτους και εις ετέρους ο λατίνος αρχιεπίσκοπος κρατείν ώσπερ και τοις ετέροις λατίνοις επισκόποις του ρηγάτου του προρρηθέντος διά του ορδινιασμού του αυτού εις επισκόπους ιερείς και ετέρους Γραίκους* Διάτ. Κυπρ. 512[31].

ορδινιαστής ο.

Από τον αόρ. του *ορδινιάζω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. στο Βλάχ.

Διαχειριστής, επιστάτης: *Θέλω μετά τον θάνατόν μου είναι κουμμεσσάριοι και ορδινιαστάδες των πραγμάτων μου την κερά Ελένη Βενέραινα, ... την μάνναν μου και τον αδελφόν μου* **Διαθ.** Πασχαλίγ. 78.

ορδινιαστικά, επίρρ.

Από το επίθ. **ορδινιαστικός* ‹ *ορδινιάζω*.

Κατά τους κανονισμούς: *την οποία μοιρασά θέλει ξεκαθαρίσει ο άνωθεν μοιραστής ορδινιαστικά επά αποκάτω* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 841[10].

ορδινιαστός, επίθ.

Από τον αόρ. του *ορδινιάζω* και την κατάλ. *-τός*.

Κανονισμένος, καθορισμένος: *ο άνθρωπος, απόχει νουν ... θωρώντα ξόμπλια των αρχιών, πρέπει του να νοήσει την στράταν την ορδινιαστήν, ογιά να μη σκοντάψει* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 141.

όρδινο το. — Βλ. και *όρδενε, όρδινας, ορδινιά, όρδινος*.

Από το ουσ. *όρδινος* με αλλαγή γένους. Η λ. στο Meursius (λ. *όρδινον*). Για τη λ. και τη σημερινή χρ. σε ιδιώμ. βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca 319, Kahane, BZ **66**, 1973, 11-2, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 282, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ′ 183.

Διαταγή: *απής της νύκτας ήρθε το σκοτείδι, τζουστάρει τα κουπιά και όρδινα δίδει* (ενν. *ο πασάς*) *να λάμνουσι σιγά όσον μπορούσι* Λεηλ. Παροικ. 218.

όρδινος ο, Metrol.[2] 131[13,15,19,29], Μαχ. 10[32], 90[3], 92[32], 260[4], 362[21,32], **512[11]**, 682[2], Βουστρ. 433, 434, 444, 503δις, Πεντ. Έξ. XXXIX[10,11,12,13], Κυπρ. χφ. **160**, Κανον. διατ. Β 668. — Βλ. και *όρδενε, όρδινας, ορδινιά, όρδινο*.

Από το λατ. *ordo -inis*. Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.). Τ. *όρντινος* και *όρτινος* σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 49, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 414-5). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Meyer, NS III 50).

1α) Σειρά, στοίχος, αράδα: *Βότρυς κανδηλών κρεμάμενος έχει εις τον πρώτον όρδινον κανδήλας λ′* Rechenb. (Vog.) 37[1]· *προσθήκην ποιείν επί μιᾳ εκάστῃ σταιβή εφ' ενί εκάστῳ των ορδίνων ανά μαγαρικού ενός και τοιουτοτρόπως ποσούσθαι την χώρησιν του όλου σηκού* Metrol.[2] 131[34]· **β**) σειρά λέξεων, στίχος (γραπτού κειμένου): *Γράψε και καλλώπισον την γραφήν και φανέρωσον τα γράμματα και όρθωσον τους ορδίνους σου και μη στραβώνεις και μη αμάρτεις* Sprachlehre 85. **2**) Ακολουθία, ιεραρχία, τάξη, κανόνας: *να μηδέν έχει ουδέ νόμον ουδέ όρδινον ουδέ διάκρισιν εις το ξόδιασμάν του* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 100· στην έκφρ. *με όρδινον* = με τη σειρά: *με όρδινον θέλω ακλουθήσει εις τούτην την λοήν, τουτέστιν πρωτύτερα να ξηγηθώ κάτι ποιήματα τους φρενίμους οπού είπασιν καλόν διά τες γυναίκες, τάπισα να πω τα ποιήματα εκείνους οπού είπασιν κακόν* Ανθ. χαρ. 292[18]. **3**) (Προκ. για γραπτό λόγο) διάταξη του περιεχομένου, νόημα (βλ. Dawkins, [Μαχ. ΙΙ σ. 258-9]): *άνταν εδιαβάζαν το χαρτίν, αναγελούσαν τους, διατί δεν τους άρεσεν ο όρδινος του χαρτίου· και άλλοι εκκοκίζαν και λαλούσαν: «Κομπώνου μας και πλανού μας!»* Μαχ. 656[4]. **4**) Διευθέτηση, πρέπουσα τάξη (βλ. Dawkins, ό.π.)· στη φρ. *βάνω (εις) όρδινον* = (προκ. για στράτευμα) βάζω σε τάξη, παρατάσσω: *μοναύτα ο ρήγας έβαλεν όρδινον την αρμάδαν, καβαλλάρηδες αρματωμένοι, ͵αχ′ και απεζοί δ′ χιλιάδες, τους ποιους είχεν τους εις όρδινον αππέσσω και αππέξω της χώρας* Μαχ. 652[20] κριτ. υπ. **5**) Παραγγελία· εντολή, διαταγή: *να γένει τόσον φυσικόν κατά τον όρδινον του πνευματικού πατρός* Κανον. διατ. Α 1310· φρ. *βάνω εις όρδινο* = κανονίζω, αποφασίζω: *πώς ο εμπαλής της Αμοχούστου έβαλεν εις όρδινο να βλεπίσει το κάστρον εις τους τόπους τους πρεπάμενους, ως γιαν πρέπει* Μαχ. 364[4]· *δίδω όρδινον*, βλ. *δίδω* 12 φρ. **6α**) Μοναχικό τάγμα: *εστέφθην ο ρε Τζενίους εις την Αγίαν Σοφίαν υπό χειρός του φρε Ματαίου, ο ποίος ήτον απού όρδινον του Σαν Τομένικου, αρχιεπίσκοπος της Ταρσού* Μαχ. 616[3]· **β**) (συνεκδ.) μοναχός που ανήκει σε μοναχικό τάγμα: *έφερεν ο Αποστόλες από την Ρόδον έναν καλόγηρον, ονόματι φρε Σαλπούς, όρδινον του Σανταγουστή* Βουστρ. 420.

ορδίνως, επίρρ.

Από το ουσ. *όρδινος*. Η λ. στο Lampe, Lex.

Με τάξη, στη σειρά: *όταν ορδίνως περιπατώσιν* (ενν. *οι μύρμηκες*), *έκαστος τον κόκκον βαστάζει εν τω στόματι* Φυσιολ. Μ 15[3].

ορδουνία και **ορδουνιά** η, βλ. *ορδινιά*.

ορδουνιάζω, βλ. *ορδινιάζω*.

ορέα η, βλ. *ουρά*.

ορέγομαι, Βέλθ. 967, Χρον. Μορ. Η 6012, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 22, Φλώρ. 1419, Σαχλ., **Αφήγ.** 25, **Περί** ξεν. Α 209, Λίβ. Ρ 1234, Λίβ. Esc. 3271, Λίβ. (Lamb.) Ν 558, **Ντελλαπ., Ερωτήμ.** 945, Αχιλλ. Ο (Smith) 114, Ιμπ. 592, Χρον. Τόκκων 2549, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 270, Σφρ., Χρον. (Maisano) 124[6], Θησ. (Schmitt) 337 VII, **12, Χούμνου, Κοσμογ.** 2323, **Ρίμ.** Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 495, Αλεξ. 1495, Απόκοπ.[2] **20, Πεντ. Δευτ.** XIV 26, Αχέλ. 48, Πηγά, Χρυσοπ. 232(5), Κυπρ. ερωτ. **141[15]**, Ερωτόκρ. **(Αλεξ.** Στ.) Α′ 457, Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 8, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [80], Φορτουν. **(Vinc.)** Ιντ. γ′ **128, Διγ.** Ο 478, Τζάνε, Κατάν. Αφ. 62, Αγαπ., **Γεωπον.** (Κωστούλα) **182,** *κ.π.α.*· αόρ. *ο ρ έ κ τ η ν - η κ α*, Λίβ. Sc. 16, 1703, 1726, Αχιλλ. Ν 607, Φαλιέρ., **Ρίμ.** (Bakk.-v. Gem.) 266 χφ. L κριτ. υπ., Θησ. Ζ′ [83[3]], Χούμνου, Κοσμογ. 765· ***ο ρ έ γ ο υ μ α ι***, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 554, 1850, Β′ 634, Γ′ 206, Πηγά, Χρυσοπ. **173**(3)· ***ο ρ ε ύ γ ο μ α ι***, Σαχλ. Ν 326· *'ρ έ γ ο μ α ι*, Σαχλ. Α′ (Wagn.) PM **280, Φαλιέρ., Ιστ.**[2] 671, Θησ. **Γ′** [29[3]], Θησ. (Foll.) Ι 1, Χούμνου, Κοσμογ. 1315, Ιμπ. **(Legr.)** 318, **Τριβ., Ρε** 20, **Δεφ.,** Λόγ. 524, Πανώρ. Γ′ 152, Πιστ. βοσκ. Ι 1, 136, Ερω-

τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 655, Β' 161, Γ' 466, Δ' 922, Ε' 115, Στάθ. (Martini) Β' 164, Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. 16, Α' 654, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 730, Πρόλ. άγν. κωμ. 42, Διγ. Ο 89, 674, Τζάνε, Κρ. πόλ. 230^{27} κ.α.· αόρ. *'ρ έ κ τ η ν,* Αλφ. (Mor.) IV 29· *'ρ έ γ ο υ μ α ι,* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 11, Πανώρ. Α' 315, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' **1114**, **1301**, 2040, Θυσ.^{2} 422, Στάθ. (Martini) Α' 242· *'ρ ε ύ γ ο μ α ι,* Φαλιέρ., Ενύπν.^{2} 23 χφ. Ν κριτ. υπ.

Το αρχ. *ορέγομαι* (L-S, λ. *ορέγω*). Για το σχηματ. του τ. *'ρέγομαι* βλ. Apostolopoulos, Καλλίμ. 9. Ο τ. *ορεύγομαι* στο Somav. (στη λ.) και στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 1043. Ο τ. *'ρέγομαι* στο Somav., ό.π., και σήμ. Ο τ. *'ρέγουμαι* στο Somav., ό.π., όπου και τ. *'ρεύγουμαι*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 769, λ. *ρέομαι,* Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ορέγκομαι,* Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ορεγόμνε,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *ερέγομαι* και Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *ερέομαι*). Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1α**) θέλω, επιθυμώ: Λίβ. Sc. 2210, **2247**, Γαδ. διήγ. (Pochert) 26d· **β**) επιθυμώ έντονα, ποθώ, λαχταρώ: *γράφε, μη οκνήσεις τας γραφάς, η κόρη ορέγεταί τας* Λίβ. Esc. 1364· *ορέγεται να την ιδεί, γοργόν την πείτε νά 'λθει* Φλώρ. 966· *ακόμη χθες ορέγετον να ποντισθεί η ψυχή μου* Λίβ. Sc. 970· **γ**) επιθυμώ, ποθώ (ερωτικά) κάπ.: *σιάξ' το το τζαμπουρλί μου, για να με δει να με 'ρεχτεί τούτ' η αγαφτική μου* Κατζ. Α' 248· *Κόρη πολλά σε ορέγομαι, να σε καταχορτάσω* Αχιλλ. Ο (Smith) 521· *αγάπησες κι ορέχτηκες ένα μικρότερό σου;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 154· (με την πρόθ. εις=αιτιατ.): *να διεις εις την αμαλωσιά γεναίκα ομορφόθωρη και να ορεχτείς εις αυτήν και να πάρεις εσέν για γεναίκα* Πεντ. Δευτ. XXI 11· *ο Σεκέμ ο υιός μου ορέχτην η ψυχή του εις τη θεγατέρα σας· δώσε εδά αυτήν αυτουνού για γεναίκα* Πεντ. Γέν. XXXIV 8· **δ**) ενδιαφέρομαι ζωηρά για κ.: *όποιος χριστιανός είναι οπού επιθυμεί και ορέγεται περί Θεού να μάθει και να καταλάβει όσον είναι δυνατόν εις το Ευαγγέλιον το ευρίσκει* Κύριλλ. Κων/π. 371· **ε**) εποφθαλμιώ: *Διά την αχορταήλα του* (ενν. του Κύρου) *θέλω ν' αναθιβάλω, που ορέκτη της Σαμίραμης το βίος το μεγάλο* Βεντράμ., Φιλ. 90· *μη ορεχτείς το σπίτι του σύντροφού σου, μη ορεχτείς την γεναίκα του σύντροφού σου και τον σκλάβο του και την σκλάβα του και το βόδι του και το γαδούρι του και όλο ος του σύντροφού σου* Πεντ. 'Εξ. XX 17· **στ**) επιθυμώ έντονα να φάω κ., λιγουρεύομαι: *είχε το μέλι σύγκερον, πολύν και συνθεμένον. Ευθύς τ' ανέβην όρμησα και την τροφήν ορέχθην* Απόκοπ.^{2} 35· *σίτου κουκκί να ορεχθεί* (ενν. *ένα πουλί*) *εις την παγίδα πιάστη* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 54^{2}. **2α**) Μου αρέσει, με ευχαριστεί κ.: *αρέσασί του* (ενν. *τα τραγούδια*) *κι εκεινού κι έχει τα επά γραμμένα κι ωσάν τα 'ρέχτηκες κι εσύ, τα 'ρέχτηκε κι ετούτος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1471· *τα ρόδα και τριαντάφυλλα τους κάπους να μυρίζουν* (παραλ. 1 στ.) *...στην θωριά τα ορέγουνται, γιατί μοσκοβολούσι* Τζάνε, Κατάν. Αφ. 4· *Ορέγομουν να περπατώ με τους τραγουδιστάδες, με τους παιγνιώτας τους καλούς, τους παραδιαβαστάδες* Σαχλ., Αφήγ. 57· *θυμώντας πως οκάποτες, εις τον καιρόν εκείνον, αγάπας και ορέγουσιν... ν' ακούς ιστόριες ξακουστες, και να τες αναγνώθεις* Θησ. Πρόλ. [92]· **β**) απολαμβάνω: *επαρεπήδησα το πύργωμαν του κάστρου και κατά μέρος 'ρέγομαι τας καλλονάς εκείνου* Καλλίμ. 2533· **γ**) (με την πρόθ. εις+αιτιατ.) αισθάνομαι ερωτική ευχαρίστηση: *να είναι αν δεν ορεχτείς εις αυτήν* (ενν. *τη γεναίκα*) *και να την απεστείλεις του θελήματού της και πουλημό μη την πουλήσεις* Πεντ. Δευτ. XXI 14· **δ**) αγαπώ· (εδώ μεταφ. προκ. για φυτό): *Η καστανέα ορέγεται τον ψυχρόν τόπον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα), 157. **3**) Καμαρώνω, θαυμάζω κάπ. ή κ.: *Ξένοι, δικοί το 'ρέγονται το τέκνο όσοι το δούσι, γιατί περίσσα γνωστικό παρ' άλλο το κρατούσι* Θυσ.^{2} 685· *Τα κάλλη μην τα 'ρέγεστε, αδέλφια, τση ελικιάς σας, το χώμα και ο σκούληκας τελεύγει τα κορμιά σας* Π.Ν. Διαθ. (Λαμπάκης) φ. 253^{v}, στ. 13·

ορέγεται (ενν. *ο ρήγας*) *τσι χάρες σου και τα όμορφά σου κάλλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 697. **4**) Εκτιμώ ιδιαίτερα κ. σε κάπ.: *Ειπέ, Παρθένε, ειπέ, Παναγία, τι σου εσυντήρηξεν ο Θεός, τι σου ορέκτηκεν ο Κύριος* Πηγά, Χρυσοπ. 90(17)· *παρθενεύετε* (ενν. *γυναίκες*), *να γενείτε μητέρες Χριστού, να ορεκτεί και εσάς το μέσα κάλλος ο βασιλεύς, να συντηρήξει την ταπείνωσιν την εδικήν σας ο Θεός* Πηγά, Χρυσοπ. 91(18). **5**) Προτιμώ, διαλέγω: *Δυο στράτες έχει ο άνθρωπος να ζει στον κόσμον τούτον* (παραλ. 3 στ.). *Δεν ξεύρω ποιαν να 'ρέγεσαι και βούλεσαι να πιάσεις* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 149· *εκείνο τό ορέγονταιν άλλοι να το αγοράσουν* (παραλ. 2 στ.) *κείνο ιδές και αγόρασε* Σπαν. (Ζώρ.) V 331· (με την πρόθ. εις+αιτιατ.): *όχι από τη πληθότητά σας από όλα τα έθνη ορέχτην ο Κύριος εις εσάς και εδιάλεξεν εις εσάς* Πεντ. Δευτ. VII 7· *Μόνε εις τους γονεούς σου ορέχτην ο Κύριος ν' αγαπάει αυτουνούς* Πεντ. Δευτ. X 15. **6α**) Δέχομαι, συμφωνώ: *του αφηγήθησαν τες συμφωνίες εκείνες, όπου έποικεν ο υιός αυτού μετά τον πάπα Ρώμης· αν αγαπά κι ορέγεται να τες έχει στερεώσει* Χρον. Μορ. Η 573· **β**) (προκ. για συμβουλή) αποδέχομαι: *Ο πρίγκιπας, ως το ήκουσεν, μεγάλως το ορέχτη* Χρον. Μορ. Ρ 2640. **7**) Αποφασίζω: *αν είν' κι ορέγετον κανείς να γράψει τα κακά της* (ενν. *της φυλακής*), *ποτέ να μη εσχόλαζεν, αν έζη χίλιους χρόνους* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 221· *ο Βαλτουβής ο βασιλεύς ορέχτηκεν να απέλθει εκεί εις την Αδριανόπολιν* Χρον. Μορ. Η 1083. **Β'** Αμτβ. **1**) Επιθυμώ, θέλω: Τριβ., Ταγιαπ. 275, Διγ. Ο 681. **2**) Αισθάνομαι ευχαρίστηση, ευφραίνομαι: *όντε μιλεί, να σου φανεί ότι πουλίτσιν έναι, να κιλαδεί, να ορέγεσαι πολλά στην ομιλιάν της* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 292· *να έλθω να δω τον θαυμαστόν τον πύργον...* (παραλ. 3 στ.) *...να δουν τα μάτια μου, να ορεκτεί η ψυχή μου* Φλώρ. 1421.

ορέγουμαι, βλ. *ορέγομαι.*

ορεγοφυλλοκάρδιος, επίθ.

Από το *ορέγομαι* και το ουσ. *φυλλοκάρδια.*

Που ευχαριστεί ιδιαίτερα την ψυχή, τερπνός, ευφρόσυνος: *δεν παύει παρά να τεχνεύεται μελωδήματα από τα γλυκογαργαρίσματα εις κιλαδισμούς ορεγοφυλλοκαρδίους πάντων των ακουόντων* Παλλαδά, Εγκ. Σινά 98.

ορεθεμνία· *ο ρ ε θ ε μ ν ί α ν,* Λίβ. Esc. 2956, εσφαλμ. γρ. πιθ. αντί *οροθεσμίαν* (βλ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 157· Lambert κατά Λίβ. Ν 2638 *προθεσμίαν*· πβ. και *εροθεσμία*).

όρειθα· *όρειθων,* Ασσίζ. 20^{25}, εσφαλμ. γρ. αντί *όρνιθων*· διορθώσ. — Βλ. και *όρνιθα.*

ορεική η.

Το θηλ. του επιθ. **ορεικός* (<*όρος το*) ως ουσ.· με διαφορετική προέλευση και σημασ. τα επίθ. *ορικός* (<*ορεύς ο*) και *ορικός* (<*όρος ο*), βλ. L-S. Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Act. Iv. III, 54^{2,4}, λ. *ορική*) και του 14. αι. (βλ. Schreiner, JÖB 27, 1978, 208-9 σημ. 21, λ. *ορική*).

Φόρος που αφορούσε εκμετάλλευση ορεινών περιοχών (Για τη σημασ. βλ. Schreiner, ό.π.): *παρά μηδενός κωλυόμενοι επί ταις διαπράσεσι των τοιούτων πραγματειών αυτών ή καθελκόμενοι εις απαιτήσεις καμπανιστικού ... τετραμοιρίας, ορεικής, καστροκτισίας ... αλλά διατηρούμενοι χάριν τούτων ανενόχλητοι* Πρόστ. Ανδρ. 21.

ορεινοδύσβατος, επίθ.

Από τα επίθ. *ορεινός* και *δύσβατος.*

Ορεινός και δύσβατος: *της στράτας της κακής της ορεινοδυσβάτου* Λόγ. Παρηγ. L 228· πβ. Λόγ. Παρηγ. Ο 230.

ορεινοπετροβούνιν το.

Από το επίθ. *ορεινός* και τα ουσ. *πέτρα* και *βουνίν* (Για τον τρόπο σύνθ. βλ. Apostolopoulos, Καλλίμ. 202, 203). Η λ. στο Meursius (λ. *ορινοπετροβούνιν*).

Βραχώδες βουνό: *μετά των αλόγων μας και των συρτών μας μόνον ως άνδρες αναδράμωμεν ορεινοπετροβούνιν* Καλλίμ. 137.

ορεινός, επίθ., Λόγ. παρηγ. L 259, 378, 380, Λόγ. παρηγ. Ο 384, Ιερακοσ. 489^{12}, Λίβ. Esc. 102, 106, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 124^{v} δις.

Το αρχ. επίθ. *ορεινός*. Το θηλ. ως ουσ. και ως τοπων. και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *ορεινή*). Η λ. και σήμ.

1) Γεμάτος βουνά, ορεινός· (εδώ πλεοναστικά): *εις ερημοτοπίαν, εις ανεπίβατον βουνόν, εις ορεινόν κρημνώδη* Καλλίμ. 79· *εξέβηκα εις παράπλαγα και εις ορεινόν βουνίτσιν* Λίβ. (Lamb.) N 121. **2α**) Που βρίσκεται σε βουνό, βουνίσιος: *θάλασσα με τους ποταμούς και ορεινά λιβάδια* Πικατ. 403· **β**) (προκ. για φυτό) που φυτρώνει σε βουνό: *Σκόροδον ορεινόν λαβών καύσον αυτό* Ιερακοσ. 385^{21}.

Το θηλ. ως ουσ. = **α**) ορεινή περιοχή: *επήγε εις την ορεινήν με σπουδήν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. α' 39· **β**) ως τοπων.: Μαχ. 672^{18}.

Το ουδ. ως ουσ. = **1**) Βουνό: *θέλεις εκβείν εις ορεινόν δύσβατον, τέτοιον μέγα να εγγίζει επάνου εις ουρανούς νόμιζε η κορφή του* Λόγ. παρηγ. Ο 129· *Τηρά απεκεί εις τ' ορεινόν, βλέπει τον κάμπον κάτω, βλέπει το ομάλιν το καλό, βλέπει το κάστρον κάτω* Λόγ. παρηγ. Ο 386. **2**) Ύψωμα γης: *ει μεν έχει το μετρούμενον χωρίον έσωθεν του περιορισμού ρύακας και ορεινά και παλούρους τόπους* Metrol.² 55^{13}.

ορείτροφος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ορείτροφος*.

(Προκ. για χόρτο) που φυτρώνει στο βουνό: *προσδοκάς να τρέφομαι βοτάνας ορειτρόφους* Προδρ. (Eideneier) II 102.

ορείχαλκος ο· *ο ρ ό χ α λ κ ο ς*.

Το αρχ. ουσ. *ορείχαλκος*.

Ορείχαλκος: *δράκοντες εξ οροχάλκου* Ερμον. Ξ 215.

ορεκτικά, επίρρ.· *ο ρ ε χ τ ι κ ά*, Χρον. Μορ. P 4133.

Από το επίθ. *ορεκτικός*.

Με ευχαρίστηση, με καλή διάθεση, πρόθυμα: *Εγύμνωσα τα παιδία απ' εκείνα τα ενδύτια, τα σκολαρίκια, όπου ήτον μία εντροπή να τα φορούσι τα αρσενικά παιδία και το εδέκτηκεν όχι τόσον ορεκτικά* Πηγά, Χρυσοπ. 367(37)· *Ανέν και κανισκέψει τον* (ενν. *τον αβουγαδούρο*) ... *πρόθυμα και ορεκτικά υπάγει εις το κρίσιμόν του* Σαχλ., Αφήγ. 379· *όλοι ορεκτικά θέλουσι να ξαναλαουντάρουσι και κομφερμάρουσι το πρώτον ινστρουμέντο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 364^{12}.

ορεκτικός, επίθ., Θησ. Ε' [94^{4}], Μάρκ., Βουλκ. 350^{18-19}, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 18^{23}, 28^{16}, Γύπ. Πρόλ. θεάς 58, Ανέκδ. ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 9, Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. α' [35]· *ε ρ ε κ τ ι κ ό ς*, Στάθ. (Martini) Β' 162· *ο ρ ε χ θ ι κ ό ς*, Φλώρ. 1418· *ο ρ ε χ τ ι κ ό ς*, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 41^{r}, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [21], [242]· *ο ρ ο χ τ ι κ ό ς*, Πεντ. Γέν. XLIX 20· *'ρ ε κ τ ι κ ό ς*, Θησ. Θ' [40^{5}], Παλαμήδ., Ψαλμ. 426.

Το επίθ. *ορεκτικός* που απ. στον Αριστοτέλη. Για τον τ. *οροχτικός* βλ. Pern., Chio Α' 91. Ουδ. *'ροχτικόν* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ορεχτικόν*). Ο τ. *ορεχτικός* και η λ. και σήμ.

1α) Αρεστός· αγαπητός: *πολλά του εφάνη ορεχτική η τρέβα κι η αγάπη να έχει με τον πρίγκιπα εκείνον του Μορέως* Χρον. Μορ. Η 8765· *ανδρόγυνον ορεκτικόν, στον κόσμο ηγαπημένον* Ιμπ. (Legr.) 37· **β**) ποθητός, επιθυμητός (ερωτικά): *Έμορφη ... κι ορεκτική παρ' όλες, ακόμη ότι βρίσκεται νεούτσικη φεδούλα* Θησ. Γ' [40^{3}]· *Παληκαράκι ορεχτικό, π' εσύ είσαι η φωτιά μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [541]· *Γλυκύ έναι, ναι, και ζαχαράτο εκείνο το φιλί που παίρνεται από ένα ρόδο κοκκινισμένο και δροσάτο ενού προσώπου ορεκτικού* Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. β' [37]· **γ**) γοητευτικός: *Στους ουρανούς κι εδώ στη γη, στη θάλασσα, στον Άδη, κάλλη δε βρίσκουνται ποθές μηδέ ομορφιές αμάδι καλύτερες και ορεχτικές* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 87· **δ**) (προκ. για πράγμα ή τόπο) αρεστός, όμορφος: *εμεταντύθηκαν ρούχα λαμπρά κι ωραία, ορεκτικά και όμορφα* Θησ. Θ' [61^{6}]· *γελάς και μέφεσαι τ' ορεκτικόν μου ρούχον, ακόμη και το σκιάδι μου ... που ο βασιλεύς με το 'δωσε, ως ευγενής οπού 'μουν;* Πουλολ. Αθ. 264· *χορτάρια τρυφερά κι ορεκτικά λουλούδια* Θησ. Γ' [6^{4}]· *Είχε περβόλι ορεχτικό με δέντρη μυρισμένα, σαν κείνον ομορφύτερο δεν ήτον άλλον ένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1393. **2**) Ευχάριστος, απολαυστικός: *Μόνον τραγούδου 'ρωτικά τραγούδια που 'ρεγέτον, μ' ορεκτική πολλά φωνή κι ηδονικήν λαλίτσα* Θησ. Γ' [29^{4}]· *θωρώ τ' ορεκτικόν αηδόνι* Φαλιέρ., Ιστ.² 321. **3**) Πρόθυμος: *Λοιπό όσον έχουν την πυρά κι αυτείν' οι δυο του πόθου και τη δουλειάν ορεχτικοί να πάγει ομπρός πιλώθου...* Πανώρ. Δ' 70· *προξενήτρα εθέλησα κιόλας εσέ να κάμω, ανέναι κι είναι ορεχτικός να κάμομε το γάμο* Πανώρ. Ε' 162· *να έναι ορεκτικός να πλερώσει και να σατισφάρει την άνωθέν του εγγονή* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 118^{4}. **4**) Που ανοίγει την όρεξη, ορεκτικός: *η ιστία οποία έναι ζεστή και ξερή κάνει και αυξάνει η χάρις η ορεχτική, οπού δίδει την όρεξιν να φάγει* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 41^{r}. **5**) (Το ουδ. άκλ. ως επιθετ. προσδιορισμός ουσ. κάθε γένους και αριθμού) πολύτιμος: *από ορεχτικό εσοδιές του ηλίου και από ορεχτικό διώγμα φεγγαριών* Πεντ. Δευτ. XXXIII 14δις· *από ορεχτικό λαγκάδια του ναιώνα* Πεντ. Δευτ. XXXIII 15.

Το ουδ. ως ουσ. = **1**) Απόλαυση: *από τον 'Ασερ λιπαρό το ψωμί του και αυτός να δώσει οροχτικά του βασιλεά* Πεντ. Γέν. XLIX 20. **2**) Ορεκτικό φαγητό: *κάμε εμέν ορεχτικά καθώς αγάπησα και φέρε εμέν και να φάγω για όμως να σε ευλογήσει η ψυχή μου ιμπρού να πεθάνω* Πεντ. Γέν. XXVII 4. **3**) ('Ακλ.) πολύτιμα δώρα: *βλογημένη του Κύριου η γης του από ορεχτικό του ορανού, από δροσιά και από άβυσσο σταλίζει κάτου* Πεντ. Δευτ. XXXIII 13· *από ορεχτικό ηγής και το γέμισμά της* Πεντ. Δευτ. XXXIII 16.

ορεξάτος, επίθ.

Από το ουσ. *όρεξις* και την κατάλ. *-άτος*. Η λ. και σήμ.

Πρόθυμος: *Δε λες πως ορεξάτη σε τούτον* (ενν. *το γάμο*) *έναι η μάννα τση και πεθυμιά γεμάτη;* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 379· *εφοβούνταν οι νεωκόροι θεωρώντες τον βασιλέα πως δεν ήτον τόσα ορεξάτος εις το σέβας αυτών* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 115^{9}.

όρεξις -ξη η, Ασσίζ. 92[26], Χρον. Μορ. Η 7705, Χρον. Μορ. Ρ 2100, Σαχλ., Αφήγ. 14, Αχιλλ. Ν 521, Χρον. Τόκκων 1389, Μαχ. 678[25], Γεωργηλ., Θαν. 303, Ιμπ. (Legr.) 206, Κορων. Μπούας 86, Απόκοπ. Επίλ. Ι 542, Πεντ. Γέν. ΙΙΙ 6, Αχέλ. 936, Χρον. σουλτ. 141[31], Κυπρ. ερωτ. 126[29], Πανώρ. Ε' 330, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 102, Ιστ. Βλαχ. 2382 [= Γέν. Ρωμ. 24], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 746, Θυσ.[2] 888, Στάθ. (Martini) Γ' 291, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 130, Τζάνε, Κρ. πόλ. 580[15] κ.π.α.· *ό ρ ι ξ ι ς -ξ η,* Χρον. Τόκκων 2684, Πεντ. Γέν. ΙΙΙ 16, IV 7, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 63[r].

Το αρχ. ουσ. *όρεξις*. Για το σχηματ. του τ. βλ. Hesseling [Πεντ. σ. XXVI-XXVII]. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *όροξη*, Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 16-17 και Κωστ., Λεξ. τσακων., στη λ.). Η λ. (στον τ. *όρεξη*) και σήμ.

1α) Βούληση, θέληση· επιθυμία: Φαλιέρ. Ιστ.[2] 600, Καλλίμ. 842, Διγ. 'Ανδρ. 343[11]. **β**) κλίση, ροπή: Συναξ. γυν. 473· **γ**) ερωτική, σαρκική επιθυμία: *άλλον δεν έναι η έγνοια της* (ενν. *της πόρνης*) *είμη ν' αναντρανίζει τον άνδρα εις το πρόσωπον, αυχνά να του κανύζει, πώς να τον βάλει εις όρεξιν να την αναγυρέψει* Βεντράμ., Γυν. 187· *ολόγυμνην την έγδυσεν μετά του πουκαμίσου και μετά πόθου έκαμεν όλην την όρεξίν του* Αχιλλ. L 936· *εφυλάχθηκα έως τώρα παρθένος και έφυγα τας ορέξεις της σαρκός μου* Διγ. 'Ανδρ. 395[25]· *Οι γέροντες κατέχω το πως όρεξη τσι σέρνει, μα τίβετας η μπόρεση να κάμου δε τσι φέρνει* Πανώρ. Γ' 321· (ως προσφών. αγαπημένου προσώπου): *όρεξη, τείντα 'σαι λοιπόν πεθυμημένη ανίσως κι έχω ό,τι νοιαστώ κι ό,τι μιλήσω;* Κυπρ. ερωτ. 102[5]· **δ**) επιθυμία φαγητού, όρεξη: *Οι γλυκόμνοστες τροφές ... σύρνουσιν εις όρεξιν φαγιού όχι μόνον τους πεινασμένους, αλλά και καμιάν φοράν και τους τελείως χορτασμένους προσερεθίζοσιν* Δαμασκ. Λόγ., κεκοιμ. (μετάφρ.) 238· *φαγών τούτο ωφεληθήσεται ου μικρώς, ώστε το χωνεύσαι και την όρεξιν διεγείραι* Ιερακοσ. 501[30]· **ε**) επιθυμία ύπνου, νύστα: *όρεξιν είχεν πάμπολλην απέ την αγρυπνίαν· έπεσεν εκοιμήθηκεν, έφθασεν τρίτο ημέρας* Πόλ. Τρωάδ. 138· **στ**) παράξενη επιθυμία, ιδιοτροπία: *Ω φύση, πού 'βρες τέτοιαν αφεντίαν κι αππόθθεν τίτοιες όρεξες σου μπαίννουν και καταλυείς τά φτιάννεις δίχα αιτίαν;* Κυπρ. ερωτ. 26[10]· **ζ**) προτίμηση: *θε να βλογηθείς έναν της όρεξής σου και αυτείνος να 'ναι φρόνιμος* Δεφ., Λόγ. 445· *σου τάσσω και μιαν αλλαξά ρούχα της όρεξής σου* Φορτουν. (Vinc.) Α' 133. **2α**) Διάθεση: *'Ασπλαχνη κι άπονη πολλά καρδιά είναι η γεδική τση και πλια παρά του λιονταριού άγριά 'ναι η γιόρεξή τση* Πανώρ. Γ' 458· *Μιλώντα τση καθημερνό μπορεί να τσ' απαλύνει η γιόρεξη και προς εσέ να κάμει ελεημοσύνη* Πανώρ. Α' 142· *με καλήν όρεξιν ηθέλησεν* (ενν. *ο Αβραάμ*) *να κάμει τον ορισμόν του Θεού* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 128[r]· **β**) προθυμία· ζήλος: *η θυγατέρα σας 'ς τούτα όρεξη δεν έχει και μηδέ θε να παντρευτεί, α δεν περάσου χρόνοι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 356· *σπούδαξε στην χάριν του* (ενν. *του Θεού*), *κάμε την προσευκή σου και σύγκλινε την κεφαλή μ' όλη την όρεξή σου* Θυσ.[2] 848· *μόν' σαν ακούσεις τον παπά που θέλει να σημάνει, ευθύς σηκώσου, πάγαινε με όρεξιν μεγάλη* Ιστ. Βλαχ. 1628· *αν είν' οι στίχοι χαμηλοί, πλεισιά 'ναι η όρεξή μου κι έγραψα σ' όλα που 'λαχα κατά την μπόρεσίν μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 135[9]· **γ**) αφοσίωση· πίστη· εμπιστοσύνη: *Αβράμ, μεγάλ' η πίστις σου, μεγάλ' η όρεξή σου* Θυσ.[2] 945· *εγνώρισεν ο Κύριος κι είδε την όρεξή σου· ευλογημένος να 'σαι εσύ, το τέκνο κι η γυνή σου* Θυσ.[2] 953· **δ**) χαρακτήρας: *Πολλοί πριν τους γνωρίσουσιν φαίνονται γλυκολόγοι, μάλλον καλοϋπόληπτοι, δείχνουν καλές ορέξες, και αφού ποιήσουσιν γνωριμιάν, και ωσάν ακροθαρρέσουν, τότε γαρ δείχνει ο καθεείς και την υπόληψίν του* Σπαν. (Ζώρ.) V 301· **ε**) σκληρότητα, απονιά: *περνάς στην όρεξη πάσα θεριό του δάσου, και πλια άγρια παρά λιονταριού μου 'δειξες την καρδιά σου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 437. **3**) Συναίσθημα, «καρδιά»: *ο Θεός με βιάζει, να κάμει ο νους κι η όρεξη εκείνα τά λογιάζει* Θυσ.[2] 240· *ο λογισμός κι η όρεξη πάντα 'ναι μετά κείνη οπού μας επρωτόβαλε 'ς τσ' αγάπης την οδύνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1263. **4**) Πρόθεση, σκοπός: *τόσον εσύντυχεν ο αμιράς, ότι έκοψεν τον σουλτάνον από την κακήν όρεξιν όπου είχεν εις τον μαντατοφόρον* Μαχ. 184[9]· *τινάς εκίνησεν δόλιος για να δώσει Τουρκών μαντάτα και αυτούς ούτως να παραδώσει* (παραλ. 8 στ.) *Αρχάγγελος ο Μιχαήλ είδεν την όρεξίν του και να τον κάμει θέλησε να χάσει τη ζωήν του* Αχέλ. 1430· *είναι εχθροί σου φανεροί και να μη τους ακούσεις, διότι έχουν όρεξιν ατοί τους να μεθύσουν και σένα εις την γνώμην τους να σε παρακινήσουν* Ιστ. Βλαχ. 2111. **5**) Απόφαση: *Τούτα τα μάτια οπού θωρείς και τρέχου σαν ποτάμι* (παραλ. 1 στ.) *δεν έχουν τόση δύναμη σήμερα να σε ποίσου να με γνωρίσεις για παιδί, ν' αλλάξει η όρεξή σου* Θυσ.[2] 802. **6**) Ασυγκράτητη ορμή: *η όρεξις τους ενίκησεν, επήρεν τους το θάρρος και πάλιν επιλάλησαν εικοσιπέντε μόνον· σκότωμαν μέγαν έκαμαν εις όλον το φουσσάτον* Αχιλλ. L 404. **7**) Δύναμη· θάρρος: *Τότες όσοι 'χαν την αντρειά όρεξιν βάνου λίγη· και πασαείς εγύρευγε όπου μπορεί να φύγει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 389[3]· *πρεπό 'ναι πασαείς μ' όλη την όρεξίν του να πολεμήσει* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 79· *Μη μου δειλιάς την όρεξη, να μη γιαγείρω οπίσω, πιάσω μαχαίρι και σφαγώ και κακοθανατίσω* Θυσ.[2] 363. **8**) Συνεννόηση, συμφωνία: *ανίσως ότι αγκαλέσει, ένι κρατημένος να ποίσει με τον αυθέντην του τοίχου καλήν όρεξιν διά να το αφήσει το βολίκιν του εις τον τοίχον του* Ασσίζ. 110[5]. **9**) Διασκέδαση: *μέλλει διά να 'βγει η θυγατέρα 'δώ κι εκεί για όρεξη να πάγει, εις παραδιάβαση να βγει να πά παραδιαβάσει* Διγ. Ο 50. **10**) Υγεία: *Πίστεψε και αγαπώ πολλά να 'χεις την όρεξή σου, γιατί έχω ακριβότατη φιλότριαν τη ζωή σου* Φαλιέρ. Ιστ.[2] 47. **Εκφρ. 1**) *Εις όρεξιν κάπ.* = σύμφωνα με την επιθυμία κάπ.: *ο ίππος κατέπαιζεν εις όρεξιν του νέου* Διγ. Ζ 1529. **2**) *Σ' όλην την όρεξίν (μου)* = όσο θέλω: *Αφού αναπαύθη ο Θησεύς σ' όλην την όρεξίν του, και μετά ταύτα όρισε κι ηφέραν έμπροσθέν του τον Παλαμόνε τον Θηβιόν* Θησ. Β' [96[1]]. **Φρ. 1**) *Είμαι εις όρεξη να...*, βλ. είμαι Γ' Φρ. 7. **2**) *Είμαι στην όρεξη κάπ.* = ανταποδίδω την αγάπη κάπ.: *Μα πε μου, ξεύρει κιαουλιάς τούτη η αγαφτική σου το πως ποθείς για λόγου τση κι είναι στην όρεξή σου;* Φορτουν. (Vinc.) Β' 254. **3**) *'Ερχεταί μου εις όρεξη να...* = αποφασίζω να...: *Εις όρεξ' ήλθε μου λοιπόν διά στίχου για να γράψω πολλά παραπονετική ιστοριά παλαία* Θησ. (Foll.) Ι 2. **4**) *'Ερχομαι εις όρεξιν* = αποφασίζω: *ει μεν ελθούν εις όρεξίν του να έχουσιν μαδίσει, ο πρίγκηπας ελόγιαζεν εις τα φουσσάτα όπου έχει* Χρον. Μορ. Η 6607. **5**) *'Εχω (σ') όρεξιν (να)...* = θέλω, επιθυμώ· έχω σκοπό να...: *αν έχει σ' όρεξιν ν' ακολουθά τη μάχη, φουσσάτα και άλλα φαγητά του κάμνουν χρεία να 'χει* Αχέλ. 1518· *δεν είπες εκείνα οπού είχεν όρεξιν* (ενν. *ο βασιλιάς*) Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 111[39]. **6**) *Ζητά κ. η όρεξή (μου)* = επιθυμώ να φάω κ., λιγουρεύομαι: *ανεβαίνει να κόψει ένα απίδι να το φάγει, διατί εβλάφτεντονε και εζήτηξέν το η όρεξή τση* Κατά ζουράρη 73-4. **7**) *Θέλει η όρεξή (μου)* = επιθυμώ, θέλω: *ο ρήγας έχει την εξά κι είναι η δουλειά δική του και μ' απονιά γδικιώνεται, σα θέλει η όρεξή του, ετούτη την αποκοτιάν οπού 'βαλεν ο νους σου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 244. **8**) *Κάνει μου όρεξη να...* = θέλω, επιθυμώ, έχω διάθεση να...: *πάλιν κάνει μου όρεξη να πα να κυνηγήσω* Ευγέν. 845. **9**) *Λέγει (το) η όρεξή μου*, βλ. λέγω (Ι) Φρ. 3. **10**) *(Με) βαστά η όρεξή (μου)/(με) παίρνει η όρεξη/με φέρνει η όρεξις* = επιθυμώ, θέλω: *Απόψε κάνει χρεία να δείξομε τη δύναμη κι όλη μας την αντρεία, η όρεξή σου α σε βαστά, να μη μασε γνωρίσου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 531· *καν όσοι με αποπέφτουσι, βλέπε να μη φωνάξεις* (παραλ. 2 στ.) *και πάρει τους η όρεξη και έλθουν προς εσέναν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1481· *με ήφε-*

ρεν η όρεξις κι επίασα το βιβλίον εκείνο όπου γράφουσιν του τόπου τα συνήθεια Χρον. Μορ. Η 7638. **11**) *Πέφτω εις όρεξιν να...* = συμφωνώ να...: *διά του λεγάτου τη διδαχήν, διά την ευχήν του Πάπα, επέσαν οι άλλοι εις όρεξιν να απέλθουν εις την Πόλιν* Χρον. Μορ. Η 516. **12**) *Το κάνει η όρεξή (μου)* = θέλω, επιθυμώ: *θαυμάζομαι, μα το Χριστό, πώς το κάμνει η όρεξή σου κι η γιαγάπη η εδική σου* Αγν. Ποιήμ. Α' 49.

ορεσίβατον το.

Το ουδ. του επιθ. **ορεσίβατος*. Πβ. αρχ. επίθ. *ορεσσιβάτης* (L-S).

Το δύσβατο μιας ορεινής περιοχής: *πορευθείς δε ουδέν ίσχυσε, κωλυόμενος από το του τόπου δύσβατον, πετρώδες και ορεσίβατον* Ιστ. πολιτ. 55^{6}.

ορεύγομαι, βλ. *ορέγομαι.*

ορεχθικός, βλ. *ορεκτικός.*

ορεχτικά, βλ. *ορεκτικά.*

ορεχτικός, βλ. *ορεκτικός.*

ορθά, επίρρ., Σπαν. Α 309, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 153, Χρον. Μορ. Η 6981, Χρον. Μορ. Ρ 225, 529, 2257, 3334, 4586, 4863, 6892, 9036, Φλώρ. 1290, Ιμπ. (Lambr.) 837, Χρον. Τόκκων 2481, 3853, Διήγ. Αλ. G 266^{1}, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 101^{9}, 225^{16}, Χριστ. διδασκ. 298, Πηγά, Χρυσοπ. 257 (18), Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ζ' 35.

Από το επίθ. *ορθός*. Τ. *οθρά* και *ορτά* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., στη λ., Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ. και Σακ., Κυπρ. Β' 705, λ. *ορτός*). Η λ. στο Βλάχ., σε επιστ. του 16. (Παπαδ. Στ., Απελευθ. αγώνες κείμ. Α' 43) και του 17. αι. (Κυρίλλ., Επιστ. 141^{12}) και σήμ.

1) Σε όρθια στάση: *η ρήγαινα σηκώνεται ορθά, τετιμημένα, διότι μεγάλην, θαυμαστήν, ευγενικήν την είχεν* (ενν. *τη Μαργαρώνα*) Ιμπ. 789. **2α**) Ίσια, κατευθείαν: *με κάτεργον επέρασεν* (ενν. *ο Καμπανέσης*), *υπάει της Βενετίας και εδιέβηκεν ορθά εκεί εις την Τσαμπάνιαν* Χρον. Μορ. Ρ 1901· *Εκίνησαν, εδιάβηκαν ορθά εις την Γλαρέντζαν* Χρον. Τόκκων 552· *εάν θέλει να πολεμήσομεν ... ας έλθει ορθά καταπάνω μου* Βίος Αλ.^{2} 105· (προκ. για ποταμό) κατά μήκος της όχθης: *σηκώνουν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *τες κατούνες τους, εβάλθησαν στον δρόμον ορθά στο παραπόταμον του ποταμού τ' Αλφέως* Χρον. Μορ. Ρ 5203· ίσια, σε ευθεία γραμμή· (εδώ μεταφ.) δίκαια, χωρίς πονηριά: *το φίδι πάντα δίδασκε να 'χει* (ενν. *ο κάβουρας*) *δικαιοσύνη και να περιπατεί ορθά χωρίς ατυχοσύνη* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 69^{4}· **β**) (προκ. για βλέμμα) ίσια, κατάματα: *Ο Νεκτέναβος ιδόντας την Ολυμπιάδα, την ωραιότητάν της ... και τα καλά της κάλλη, ετήρα την εις τους οφθαλμούς ορθά και εδιέβην ο νους του και εξέστην* Διήγ. Αλ. V 25· (μεταφ.) άφοβα: *Ιδού το τέλος ήγγικεν, άνθρωπε· τι να ποιήσεις;* (παραλ. 4 στ.) *τα στάμενά σου τοις πτωχοίς μετά χαράς να δώσεις και πλουτισμόν και θησαυρόν εσύ για να κερδίσεις και τον κριτήν τον φοβερόν ορθά να εντρανίσεις* Αλφ. (Μπουμπ.) Ι 40. **3**) Χωρίς καθυστέρηση, αμέσως: *Ο Αλέξανδρος από τον ύπνου ανέστη και είπεν των αρχόντων το όραμα οπού είδεν και ορθά εκίνησεν εις την Ιερουσαλήμ* Διήγ. Αλ. V 66· *αυτός* (ενν. *ο Μιχαήλ*) *απείς εξεκουράστην* (παραλ. 1 στ.), *εκίνησεν ευθύς ορθά κι έρχεται εις την Βιέννα* Παλαμήδ., Βοηβ. 1093. **4**) Μεταφ. **α**) σωστά, όπως πρέπει: *Ει δε και νομίζει κανείς ότι εκείνος οπού δεν έχει καλήν φύσιν και ευφυΐαν, αν ήθελεν έχει καλόν διδάσκαλον και ορθά ωσάν πρέπει να κοπιάζει εις την προκοπήν, ουδέν ήθελε διορθώσει*

το ελάττωμα της φύσεως, ... πολλά σφάλλει Σοφιαν., Παιδαγ. 265· *οι καλοί και χρήσιμοι διδάσκαλοι παραδίδουσι των παιδίων καλάς παραινέσεις και συμβουλάς, διά να αυξάνουν τα ήθη των νέων ορθά και καλά* Σοφιαν., Παιδαγ. 269· *Διά να γνωρίσει ορθά και καθάρια τον αυτόν Θεόν και πλάστην του* Χριστ. διδασκ. 179· **β**) δίκαια: *αγάπα..., τους επαινούντας το καλόν ως πρέπει και αρμόζει, το δέ κακόν ελέγοντας ορθά κι ακολακεύτως* Σπαν. Β 305· *οποίος Αδάμ δεν εδοκιμάσθη από ανθρώπους οπού πολλές φορές κάνουν την κρίσιν τους ψεύτικην, αλλά από του Θεού οπού κάνει όλην την γνώσιν και την κρίσιν ορθά* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 66^{v}· *έκρενε* (ενν. *ο Σολομών*) *τον λαόν πολλά καλά και ορθά* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 206^{r}. **Φρ. 1**) *Λέγω ορθά* = μιλώ ειλικρινά, απερίφραστα: *Φεύγε τους κολακεύοντας μετά κακοτεχνίας. Αγάπα δε τους λέγοντας ορθά και ακολακεύτως* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 329. **2**) *Μιλώ ορθά,* βλ. *ομιλώ* Φρ. 9.

ορθάνοιχτος, επίθ.

Από το επίρρ. *ορθά* και το επίθ. *ανοιχτός*. Τ. *ορθάνοικτος* στο Somav. και στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Τ. *ορτάνοιχτος* σήμ. στη Χίο ('Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 50). Η λ. και σήμ.

Εντελώς ανοιχτός, ορθάνοιχτος: *ήτον* (ενν. *το λιμάνι*) *ορθάνοιχτον ως τ' άφησαν το βράδι* Μαρκάδ. 340.

όρθιος, επίθ., Ιστ. πολιτ. 47^{7}, Hagia Sophia a 453^{15}, k 483^{2}.

Το αρχ. επίθ. *όρθιος*. Θηλ. *ορθίγια* και *ορτία* ως ουσ. σήμ. στο ποντιακό ιδίωμα με διαφορετική σημασ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ορθία*). Η λ. και σήμ.

'Ορθιος, κατακόρυφος, στητός: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 204, 'Εκθ. χρον. 35^{8}, Ορνεοσ. αγρ. 546^{23}· έκφρ. *εις το όρθιον ιστάμενος* = (προκ. για κορμοστασιά) ορθοτενής, στητός: *την πάσαν ηλικίαν του σώματος ανωρρεπή και πολύ εις το όρθιον ισταμένη* Δούκ. 137^{17}.

ορθογεγραμμένος, μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του *ορθογράφω* που απ. στο Βλάχ.

Που είναι σωστά γραμμένος: *Ετούτο το βιβλόπουλον στη Βενετιά τυπώθη. Εκείνος που το τύπωσε μεγάλα γαρ επόθει* (παραλ. 2 στ.) *να εύρει κι αθιβόλαιον να 'ναι διορθωμένο εισέ σκοπόν και έννοια και ορθογεγραμμένο. Λοιπό 'λαχε και ηύρε το κι είχε το εναντίο απ' όλα όσα είπαμε, και να ειπώ το ποίο· σφαλτό και αδιόρθωτο και κακογεγραμμένο* Αλεξ. Επίλ. 6.

ορθοδοξία η, Πανάρ. 61^{6}, Φυσιολ. (Legr.) 140, Θρ. πατρ. 33, Γεωργίου ρήτορος, Στιχ. α77, Σταυριν. 857, Ιστ. Βλαχ. 2159, Λούκαρ., Διάλογ. 224^{24}.

Το μτγν. ουσ. *ορθοδοξία*. Τ. *ορτοδοξία* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 704). Η λ. και σήμ. κοιν. και ως κύρ. όνομ. στην Κύπρο (Μενάρδ., Αθ. 16, 1904, 281, 282).

1α) Το ορθόδοξο χριστιανικό δόγμα, η ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία (Για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex. στη σημασ. Β1): *τόσον καιρόν οπού ήμασθεν αποκάτω από τους Τούρκους τα δόγματά μας και η ορθοδοξία μας στέκουνται σώα* Λούκαρ., Διάλογ. 220^{13}· *η Ανατολική Εκκλησία αγκαλά και επέρασεν πολλές ταραχές εκ μέρους των αιρετικών, αμή πάντοτε εκεφαλήωνεν και εστέκετόνε εις ορθοδοξίαν* Λούκαρ., Διάλογ. 222^{8}· **β**) η ορθόδοξη χριστιανική πίστη (Για τη σημασ. βλ. και Lampe, ό.π., σημασ. Β2): *αυτοί εσάς εβάπτισαν με την ορθοδοξία, τώρα να τους σκοτώσετε δεν είναι αμαρτία;* Ιστ. Βλαχ.

421· *η ευπρέπεια αυτή της εκκλησίας είναι σημείον πίστεως και της ορθοδοξίας* Ιστ. Βλαχ. 1666. **2**) Το σύνολο των ορθοδόξων χριστιανών: *να κάμει φόνον περισσόν και αιματοχυσία και να χαρούν οι χριστιανοί και όλ' η ορθοδοξία* Παλαμήδ., Βοηβ. 50. **'Εκφρ.** *Κυριακή της ορθοδοξίας* = Η πρώτη Κυριακή της Μ. Σαρακοστής που γιορτάζεται σε ανάμνηση της αναστήλωσης των εικόνων (Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. και Lampe, ό.π., σημασ. C, Sophocl. και Meursius): *τα άλλα μυστήρια η Κυριακή της ορθοδοξίας η περασμένη μας έφερε και μας επήρε* Πηγά, Χρυσοπ. 52 (6).

ορθόδοξος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 997, 1988, 3375, 3672, Διγ. Z 1303, 2269, Μαχ. 576[19,22], 644[1], Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164, Παλαμήδ., Βοηβ. 1023, Σεβήρ., Ενθύμ. 28, 29, Μεταξά, Επιστ. 46, 47, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 279 δις, 280.

Από το επίθ. *ορθός* και το ουσ. *δόξα*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

1) Που έχει σωστή γνώμη: *τον εγνωρίσαμεν* (ενν. *τον Μελέτιον Συρίγον*) *εις κάθε καιρόν και υπόθεσιν άνδρα φιλαλήθη και ορθόδοξον, με στόμα γεμάτον εκείνος και αφτία αχόρταγα ημείς* Παρθεν., Γράμμ. 227. **2α**) Που ανήκει στο ορθόδοξο χριστιανικό δόγμα: *βασιλεύς ορθόδοξος στο θρόνον να καθίσει* Ιστ. Βλαχ. 2444· *εάν ο πατήρ ένι ορθόδοξος και ο υιός ή η θυγατέρα ένι αιρετικοί ή πατερίνοι και ο πατήρ ή η μήτηρ ένι ορθόδοξοι* Ασσίζ. 188[9,11]. (το αρσ. στον πληθ. ως ουσ.): *ήτον πλήθος πολύ Αράβων νεστοριανών ... και είχαν έχθραν πολλήν μετά των ορθοδόξων* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 279· *τα οποία πράγματα ... πρέπει να έχουν δύναμιν εις την εκκλησίαν των ορθοδόξων* Πηγά, Χρυσοπ. 52 (7)· **β**) (προκ. για την πίστη): *οι γαρ πλείονες συγγενείς ταις χρησταίς νουθεσίαις του πατρός εστηρίχθησαν προς ορθόδοξον πίστιν* Διγ. (Trapp) Gr. 3377· **γ**) (στον υπερθ. προκ. για δήλωση μεγάλης ευσέβειας): *γένος ορθοδοξότατον απ' όλους τιμημένον* Ιστ. Βλαχ. 416· *να απολαμβάνω της γλυκυτάτης και ποθεινοτάτης σας συντροφίας και τιμιοτάτης συνομιλίας της ευγενείας σας, χριστιανοί μου ορθοδοξότατοι* Μεταξά, Επιστ. 47.

Το ουδ. ως ουσ. = οι χριστιανοί ορθόδοξοι: *ου τύχης ταύτα άπαντα· τη δε προνοία λέγω· ουκ οίδεν το ορθόδοξον ομολογείν την τύχην, ώσπερ οι πρώτοι Έλληνες την ειμαρμένην δόξαν* Σπαν. Ο 245.

ορθοδόξως, επίρρ., Διγ. (Trapp) Gr. 3672, Βελλερ., Επιστ. 62.

Το μτγν. επίρρ. *ορθοδόξως* (Lampe, Lex.). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Σύμφωνα με την ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία: *Εγώ ειμί ο ων Θεός ...* (παραλ. 1 στ.) *του Αβραάμ και Ισαάκ και Ιακώβ και πάντων των ορθοδόξως αληθώς και ευλαβώς ζησάντων* Παϊσ., Ιστ. Σινά 798.

ορθοδρόμησις η.

Από τον αόρ. του *ορθοδρομέω*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Σωστή κατεύθυνση: *προς την ορθοδρόμησιν της στράτας του* (ενν. *του Καλλίμαχου*) *να τρέχει* (ενν. *το φέγγος*) Καλλίμ. 2051.

ορθοκολλημένος, μτχ. επίθ.

Από το επίθ. *ορθός* και τη μτχ. παρκ. του *κολλώ*.

(Προκ. για μάρμαρο) που είναι επικολλημένος σε μια επιφάνεια· (εδώ προκ. για ορθομαρμάρωση): *γύρωθεν του τοίχου μάρμαρα ορθοκολλημένα* Προσκυν. Μεταμ. 50 110[10].

ορθομάρμαρον το, Hagia Sophia f 594[12].

Από το επίθ. *ορθός* και το ουσ. *μάρμαρον*. Η λ. στο Steph., Θησ. (λ. *ορθομαρμαρόω*).

Μαρμάρινη πλάκα για επένδυση τοίχου: *πληρώσαντες* (ενν. *οι κτίσται*) *τας λαμπράς ... ορθομαρμαρώσεις κατεχρύσωσε τας τε ζεύξεις των ορθομαρμάρων και τας κεφαλάς των κιονίων* Hagia Sophia a 433[18].

ορθομαρμάρωμα το.

Από το *ορθομαρμαρώνω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Επένδυση τοίχων με μαρμάρινες πλάκες, ορθομαρμάρωση: *Αντί δε των πολυτελών ορθομαρμαρωμάτων είχεν καθίρπτας το λουτρόν* Καλλίμ. 304.

ορθομαρμαρώνω.

Από το επίθ. *ορθός* και το *μαρμαρώνω*. Η λ. (στον τ. *ορθομαρμαρόω*) το 15. αι. (Steph., Θησ.).

Επενδύω επιφάνεια με μάρμαρο: *τες πτερούγες του ναού έως έξω της αυλής τες ορθομαρμάρωσεν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 155[31]· *ορθομαρμάρωσεν αυτά εις πάντα και τους πηνσούς και τας στοάς* Hagia Sophia k 483[3-4].

ορθομαρμάρωσις η, Βέλθ. 476, Hagia Sophia a 452[15], k 482[5] κ.α.

Από το *ορθομαρμαρώνω*. Η λ. το 10. αι. (Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 187) και σήμ. (στον τ. *ορθομαρμάρωση*).

Επένδυση τοίχου με μαρμάρινες πλάκες: *οι τοίχοι του* (ενν. *του Αγίου Βήματος*) *όλοι γύρωθεν, έως απάνω εις το ψηφίον, είναι με ορθομαρμάρωσιν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 156· *Τείχια τού* (ενν. *του τόπου*) *έκτισεν λαμπρά μετά τους προμαχώνας και απέξω ορθομαρμάρωσις φαίνεται από μακρόθεν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1631· *τας λαμπράς και περικαλλείς ορθομαρμαρώσεις κατεχρύσωσε* Hagia Sophia a 453[17].

ορθομαρμάρωτος, επίθ., Προσκυν. Ιβ. 535 88.

Από το *ορθομαρμαρώνω* και την κατάλ. *-τος*.

Επενδυμένος με ορθομαρμάρωση: *Το δε κουβούκλιον εστί πάνυ ωραιτάτο, όλον ορθομαρμάρωτον, όντως ευμορφοτάτο* Προσκυν. Ιβ. 845 86.

ορθομίλι το.

Από το επίθ. *ορθός* και το ουσ. *μίλι* (Βλ. Κουκ., ΕΕΒΣ 10, 1933, 120-1 [= ΒΒΠ Ε' 161-2]· για διαφορετική γρ. [*ορθομύλι*] και ετυμ. βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 162, Hatzid., Glotta 1, 1909, 128). Τ. *ορθομύλιον* στη Σούδα (L-S) και *ορθομίλι(ο)ν* στα Πορφυρογ., Έκθ. (Bονν.) 472[6], P. Gautier, REB 32, 1974, 51[354]. Λ. *ορθομίλα* η σήμ. στην Κρήτη, όπου και *'θρομίλα* (Βλ. Παγκ. Ϛ' 183, λ. *ορθομύλα* και Β' 372, λ. *'θρομύλα*). Διάφ. τ. της λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr. Lex., λ. *ορθομίλιον*).

Όργανο υφαντικής που αποτελείται από ξύλινη βάση με κοίλωμα στο μέσο, όπου περιέστρεφαν το αδράχτι (Για το πράγμα βλ. Χατζιδ., ό.π., Κουκ., ό.π. και ΕΕΚΗ 3, 1940, 64, Παπαχριστοδούλου, Λεξικογραφικά και λαογραφικά Ρόδου, 1969, 231-2): *μια Μαρούλα αλυφαντού χήρα βαστά ορθομίλι* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 537.

ορθόπεδον το.

Από το επίθ. *ορθός* και το ουσ. *πέδον*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Κάθετη επιφάνεια· (εδώ προκ. για τοίχο με ορθομαρμάρωση): *ορθόπεδον εστέκετον ο γύρος* (ενν. *του ναού*) *με μαρμάρων* Προσκυν. Ιβ. 845 115.

ορθοπόδαρον το.

Από το επίθ. *ορθός*, το ουσ. *ποδάριν* και την κατάλ. *-ον*.

Ίσιο πόδι· (εδώ με το ουσ. *τσαγανός* σχήμα αδυνάτου· βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 313]): *ορθοπόδαρα από τσαγανούς λίτρες σαράντα* Σπανός (Eideneier) Β 17.

ορθοποδώ.

Το μτγν. *ορθοποδέω*. Τ. *ορτοποδώ* στην Κύπρο (Μενάρδ., Αθ. 37, 1925, 69). Η λ. και σήμ.

Βαδίζω ίσια, στο σωστό δρόμο· (εδώ μεταφ.) βρίσκομαι ή επανέρχομαι σε καλή κατάσταση, προοδεύω: *αφόντις άρχισε το σχίσμα ... ούτε η Βασιλεία ούτε η Εκκλησία ορθοπόδησαν, ούτε επρόκοψαν ολίγον τίποτις, μόνον υπάγει εις το χειρότερον* Ροδινός (Βαλ.) 149.

ορθοποιώ, Ασσίζ. 4^{22}.

Από το επίρρ. *ορθά* και το *ποιώ*. Η λ. στο Κουμαν., Συνάγ. ν. λέξ. με διαφορετική σημασ. (λ. *ορθοποιέω-ώ*).

Ενεργώ σωστά· (προκ. για δικαστή) κρίνω δίκαια: *τι εντέχεται να ποίσουν εκείνους τους κριτάδες τούς εκατάστησαν να ορθοποιούν και να συμβουλεύγουν χήρας και ορφανούς* Ασσίζ. 29^{23}.

ορθός, επίθ., Ιερακοσ. 500^{8}, Λίβ. P 2609, Λίβ. Sc. 2601, 2975, Λίβ. Esc. 4149, 4208, Λίβ. N 3627, Αλφ. (Μπουμπ.) I 54, 74, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 116, 117, Διήγ. Αλ. E (Lolos) 209^{19}, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 167^{r}, Ιστ. πατρ. 109^{21}, Παϊσ., Ιστ. Σινά 125, Ροδινός (Βαλ.) 150, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 254, Τζάνε, Κρ. πόλ. 138^{9}, 157^{20}· *ο ρ τ ό ς*, Πεντ. Έξ. XXVI 15.

Το αρχ. επίθ. *ορθός*. Ο τ., για τον οποίο βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 431, στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 668 και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ., όπου και άλλοι τ., Σακ., Κυπρ. Β' 705, Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ. 154, 233, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 455, κ.α.). Η λ. και σήμ.

1α) Σε όρθια θέση, κάθετος, κατακόρυφος: Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 282^{r}, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 338, Ορνεοσ. αγρ. 550^{7}· *έκαμεν τα σανίδια για το μίσκαν ξύλα εδρινά ορτά* Πεντ. Έξ. XXXVI 20· (εδώ προκ. για την τεχνική της ορθομαρμάρωσης): *γύροθεν έναι κτισμένος* (ενν. *ο Άγιος Τάφος του Χριστού*) *μετά μαρμάρων ορθών* Προσκυν. Λαύρ. 874 95^{8}· **β**) (προκ. για άνθρωπο) που στέκεται στα πόδια του, όρθιος: Ιστ. πατρ. 173^{17}, Κορων., Μπούας 77, Ερμον. Μ 104, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 255· (εδώ σε μεταφ.): *εκείνος ήτον οπού ημέρα και νύκτα έστεκεν ορθός απάνω εις την υψηλήν σκοπιάν της εκκλησίας του Χριστού, διά να δείχνει την στράταν εκεινών οπού επιθυμούσασι να φτάσουσιν εις την θείαν κατάπαυσιν· αλλά τώρα, βαβαί, τον έρριψεν ελεεινόν πτώμα ο θάνατος* Χίκα, Μονωδ. 36^{73-74}· **γ**) (προκ. για ανάστημα) στητός: *Εβασίλευσεν μεν ουν* (ενν. *ο Αλέξιος*) *χρόνους οκτώ, μήνας τρεις και ημέρας δέκα, έχων το ήθος χάριεν και την ηλικίαν ορθήν* Χωνιάτη, Παράφρ. III 61. **2**) Ίσιος, ευθύγραμμος: Σοφιαν., Παιδαγ. 268, Ιερακοσ. 351^{9}, 499^{23}. **3**) (Προκ. για κούπα) ψηλός: *κούπαν ορθήν ολόχρυσην μετά λιθομαργάρων* Φλώρ. 985. **4**) Μεταφ. **α**) αληθινός, γνήσιος: *ουκ έχω την την εύρεσιν της κόρης προς εσένα, προς την καλήν και γνώριμην φιλίαν την εδικήν σου, την ορθήν και την αληθινήν δικήν σου την φιλίαν* Λίβ. Esc. 3766· *'Οντως θαύμα παράδοξον, έργον ορθής αγάπης· τις τούτο μη καταπλαγεί, τις μη θαυμάσει μάλλον και καταμάθει ακριβώς έρωτος τας δυνάμεις, πώς αλλοφύλους ήνωσεν εις μίαν γέρων πίστιν;* Διγ. (Trapp.) Gr. 927· **β**) ειλικρινής: *εξομολόγησιν ορθήν ποίησον κατά πρώτον, και μεταταύτα δε εγώ να πω τα κρίματά μου* Συναξ. γαδ. (Pochert) 104· **γ**) σταθερός, ακλόνητος: *προς τον βασιλέα πίστιν ορθήν έΑοντα* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 342· *όσες έχου λογισμόν αντρός καμιά μην τάξει, ότι ποτέ δεν αγαπά μ' ορθήν εμπιστοσύνη* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 347· *κρατείς τον πόθο σου σ' εμέν ορθόν και μπιστεμένον;* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 551 χφ. Α κριτ. υπ.· **δ**) πιστός: *φίλε καλέ εις τους φίλους σου και ορθέ εις τούς αγαπήσεις, ηύρηκα τό είχα θέλημαν με το οικονομικό σου* Λίβ. Sc. 3041· **ε**) συνεπής στην αποστολή του: *ουαί τοις ποιμέσι, τοις το έριον κείροντες και το γάλα εσθίοντες και το ποίμνιον αυτών αμελώσι ... Τάχα πού ορθός ει* (ενν. *ιερέα*) *επί πάσαν σου τάξιν, ό υπεσχέθης της λογικής σου ποίμνης;* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 115· **ς**) σωστός, συνετός: *Ουκ έχεις ορθόν λογισμόν· πώς θέλεις εντρανίσειν, πώς θέλεις απολογηθείν την φοβεράν την κρίσιν* Αλφ. (Μπουμπ.) I 78· *άνθρωπος ορθός και δίκαιος εις την κρίσιν του* Διήγ. Αλ. V 208^{17}· **ζ**) έντιμος, ενάρετος: *αγανάκτησιν δεν τους εποίκαμεν* (ενν. *τον πρίντζη και τη ρήγαινα*), *αμμέ 'ποίκαμέν τους και αγάπην· διά τούτον εμπορεί πάσα άνθρωπος να μας κρατήσει ορθούς και εμπιστούς χριστιανούς* Μαχ. 534^{29}· *'Οταν γαρ έλθωσιν* (ενν. *τα παιδία*) *εις ηλικίαν ανδρών και καταφρονήσουσι τον εύτακτον και ορθόν βίον, με τον οποίον κυβερνώνται οι καλοί και χρήσιμοι άνθρωποι και πέσουσιν εις απρεπείς και δουλικάς ηδονάς, τότε λοιπόν μετανοούσιν οι δυστυχείς πατέρες* Σοφιαν., Παιδαγ. 271· *περιστερά ακέραια υπάρχει εις την γνώμην* (παραλ. 1 στ.)· *ενθυμηθείτε, οι άνθρωποι, την γνώμην περιστέρας και γίνεσθε ακέραιοι εις την ευσέβειά σας·* (παραλ. 2 στ.) ... *είν' η γνώμη τους* (ενν. *των περιστερών*) *ορθή, σώα και ακεραία· και ώστε ζει το θηλυκόν άλλον ουδέν γυρεύει ειμή τον έχει εξαρχής τον άρρεναν εκείνον* Φυσιολ. (Legr.) 643· **η**) πρόθυμος: ΑΘΟΥΣΑ: *Ω, πόσο πρέπει ν' αγαπά τινάς την εδικήν του...* ΦΑΛΙΕΡΟΣ: *'Οντε την βλέπει φρόνιμη και ορθή στην όρεξίν του* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 600. **5**) Ορθόδοξος (Για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex. στη σημασ. Α6.): *'Εξω να εβγήκε κανείς από τον νουν του, ... όποιος ειπεί ή λογιάζει ότι ο Θεός αφήνει την ορθήν εκκλησίαν να ερημάζει ... και να καταντά καθημερινόν εις το μηδετίποτις* Ροδινός (Βαλ.) 150.

Το αρσ. ως ουσ. = παραστάδα πόρτας: *να πάρουν από το αίμα του προβάτου και να το βάλουν εις τους δύο ορθούς και εις το κατώφλιον της πόρτας* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 165^{v}.

Το ουδ. σε επιρρ. χρ. = κάθετα: *Εάν ουν ίδης γυμνούμενον αυτόν* (ενν. *τον ιέρακα*) *των πτερών, θεραπεύσεις ούτως: Λαβών τον ιέρακα εν τω κόλπω δεδεμένον τους πόδας σχίσον ορθόν ηρέμα το πτερόν καθ' ό μέρος βεβρώσθαι δοκεί* Ιερακοσ. 475^{25}.

ορθοστεκάμενος, μτχ. επίθ.

Από το επίθ. *ορθός* και τη μτχ. ενεστ. του *στέκομαι*.

Που στέκεται σε όρθια στάση, όρθιος: *έτερα ξυλοποδήματα, ίνα χέζεις ορθοστεκάμενος ωσά 'λέφας* Σπανός (Eideneier) Β 107.

ορθοσυμβούλευτον το, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 263· *ο ρ θ ο σ υ μ β ο υ λ ε υ τ ό ν.*

Από το επίρρ. *ορθά* και το *συμβουλεύω*.

Σωστή συμβουλή: *ηύρηκα τό είχα θέλημαν...* (παραλ. 1 στ.) ... *με το ορθοσυμβουλευτόν και το διακριτικόν σου* Λίβ. Sc. 3044.

ορθοσυμβουλευτόν το, βλ. *ο ρ θ ο σ υ μ β ο ύ λ ε υ τ ο ν.*

ορθότητα η.

Το αρχ. ουσ. *ορθότης*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Ευημερία: *Δηλοί εν τω χρόνω τούτω ... ευτοκία γυναικών και ορθότητα τω κόσμω* Ωροσκ. 39^{9}· *Δηλοί* (ενν. *ο Ιούνιος*) *... δύναμις γνωστικών, καλοσύνη ανθρώπων και ορθότητα* Ωροσκ. 44^{1}.

ορθοτομώ, Χρον. 305, Βακτ. αρχιερ. 217.

Το μτγν. *ορθοτομέω*.

Α′ Μτβ. **1**) (Εκκλ.) διδάσκω, ερμηνεύω σωστά: *Εργάτας τοιούτους θέλει ο Κύριος, ορθοτομούντας τον λόγον της αληθείας* Μαλαξός, Νομοκ. 63. **2**) Εφαρμόζω σωστά: *καλός γαρ ένι ο δικαστής ... οπού το δίκαιον αγαπά...* (παραλ. 1 στ.) *το δίκαιον ορθοτομεί, το άδικο ου θέλει* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 76. **3**) Διευθετώ με τον ορθό τρόπο ζητήματα που αφορούν κάπ.: *εβασίλευσεν ο Ανδρόνικος ... χρόνους σαράντα τρεις, ο οποίος ορθοτόμησε την Εκκλησίαν* Χρον. βασιλέων 1373. **Β′** (Αμτβ.) ρυθμίζω θρησκευτικό θέμα κατά την ορθόδοξη διδασκαλία: *έστερξαν* (ενν. *οι χριστιανοί*) *τον της ενώσεως όρον και αυτοί μετά συμφωνίας, ως ότι, παρελθούσης της περιστάσεως των Τούρκων ... καθίσαντες τινές των ελλογίμων ίδωσι τους όρους και, ει έστι τι το μη τελέως ορθοτομούν, διορθώσωσι* Δούκ. 317^{27}.

ορθοτριχισμένος, μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του μτγν. *ορθοτριχέω*.

Που έχει σηκωμένες τις τρίχες: *Έχει* (ενν. *εάν ο ιέραξ τα εντός αυτού νοσήσει*) *την κεφαλήν ορθοτριχισμένην* Ορνεοσ. αγρ. 546^{17}.

όρθου, επίρρ.· *ό ρ τ ο υ.*

Η γεν. του επιθ. *ορθός* ως επίρρ., με αναβιβ. του τόνου (Βλ. Φαρμακ., Γλωσσάρ. 415, στη λ.· πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 134-6). Ο τ. από τον τ. *ορτός* του επιθ. *ορθός*. Πβ. ουδ. ουσ. *όρτο* στην Κ. Ιταλία (Rohlfs, Et. Wört., λ. *ορθός*) και επίρρ. *όρτον* (μήπως *όρτου;*) στο Meursius. Για παλαιότ. χρ. γεν. του *όρτου* στην Κύπρο βλ. Φαρμακ., ό.π.

Κατακόρυφα, όρθια: *μέσα εις το αυτόν κάτεργον εβάλαν μίαν νευρίαν όρτου και απάνω εις την κορυφήν της νευρίας εβάλαν μίαν περδέσκα* Μαχ. 486^{3}.

ορθρίζω.

Το μτγν. *ορθρίζω*.

Ξυπνώ πολύ νωρίς το πρωί: *Ο δε Βλάχος ορθρίσας και τους υπ' αυτόν καλώς συνταξάμενος, έτι σκοτίας ούσης, κατήλθε* Δούκ. 433^{15}.

όρθρος ο, Προδρ. (Eideneier) IV 46, Διγ. (Trapp) Gr. 3063, Διγ. Ζ 3630, Αλεξ. 2131, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 392^{r}.

Το αρχ. ουσ. *όρθρος*. Λ. *όρθρον* το στο Somav. Η λ. και σήμ.

1) Το χάραμα, η χαραυγή: Διγ. Ζ 1824· Αλεξ. 2132· Διγ. Άνδρ. 394^{22}· (εδώ η κλητ. σε προσφών. στην Παναγία): *να μας αξιώσεις εσύ, δέσποινά μου, αληθινή μάννα και όρθρε του Ηλίου της Δικαιοσύνης Χριστού του Θεού ημών* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 452. **2**) (Εκκλ.) ακολουθία που τελείται νωρίς το πρωί, πριν από την ανατολή του ήλιου: *Εποίκεν σχήμαν ο παπάς υπάγει προς τον όρθρον* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 491· *Πρώτα κτυπούν τα ξύλινα, είτα τα σιδερεία* (ενν. *σήμανδρα*), *εσπέρας εις την αγρυπνιάν και εις τον όρθρον πάλιν* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1351.

όρθωμα το, Χρον. Τόκκων 2671· *ό ρ θ ω μ α ν.*

Από το *ορθώνω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

Σχέδιο, εγχείρημα, κατόρθωμα: *άκου άλλον όρθωμα του δούκα του αφέντου και πώς επιτηδεύτηκε και εγκόμπωσε τον Πέτρον* Χρον. Τόκκων 853· *μετά δόλου ορθώσασιν όρθωμαν το τοιούτον* Φλώρ. 251.

ορθωμένα, επίρρ.

Ο πληθ. του ουδ. της μτχ. παθητ. παρκ. του *ορθώνω* ως επίρρ.

Με τάξη, με σειρά, σε παράταξη: *τα κούρση εβάλαν ομπροσθά και υπάσιν ορθωμένα* Χρον. Τόκκων 2315.

ορθώνω, (I), Λόγ. παρηγ. L 713, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2541 (Δωδώνη 8, 1979, 373), 10518 (Δωδώνη 15, 1986, 135), Χρον. Μορ. Η 315, 528, 1452, 6413, 9054, Χρον. Μορ. Ρ 721, 2114, 3079, 4556, 8607, Βίος Αλ.^{2} 124, Χρον. Τόκκων 717, 984, 1243, 1863, 2763, Σφρ., Χρον. (Maisano) 144^{17}, Θησ. Β′ [49^{3}], Ε′ [25^{5}], Θ′ [83^{8}], Θησ. (Foll.) Ι 18, 38 δις, Θησ. (Morgan) XI 37, Θησ. (Schmitt) VII 108, Διήγ. Αλ. V 28, Ανθ. χαρ. 293^{4}, 297^{23}, Πικατ. 414, Κορων., Μπούας 55, Βεντράμ., Φιλ. 8, Διήγ. Αλ. E (Lolos) 111$^{18.20}$, 247^{13}, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 242^{25}, 244^{1}, Διήγ. Αλ. G 270^{5}, 283$^{1-2}$, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙϚ′ [142], Αχέλ. 888, 1797, 2477, Τζάνε, Κρ. πόλ. 182^{7}, 371^{9}, κ.α.· *α ρ θ ώ ν ω,* Αχέλ. Πρόλ. 36· *α ρ τ ώ ν ω,* Μαχ. 588^{14}· *ο ρ τ ώ ν ω,* Λόγ. παρηγ. Ο 723, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 56^{v}· μτχ. παθητ. ενεστ. *ο ρ τ ο ύ μ ε ν ο ς,* Ανθ. χαρ. 288^{8}.

Το αρχ. *ορθόω*. Οι τ. *αρτώννω* και *ορτώνω* και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Andr., Lex., λ. *ορθώ*). Η λ. και σήμ.

Ι Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1α**) Στήνω κάπ. ή κ. όρθιο: Θησ. Β′ [42^{2}], Διήγ. Αλ. G 285^{6}· **β**) έχω κ. σε όρθια θέση: Αλεξ. 1654· **γ**) (μεταφ.) υψώνω: *να μη στοχάζομαι ποτέ εις τούτα τα χαμερπή και γήινα πράγματα, ορθώνοντας πάντοτε τον λογισμόν μου εις την θεωρίαν των ουρανίων και θείων πραγμάτων* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 347· **δ**) (μεταφ.) στηρίζω, δυναμώνω: *Ας είσαι μάρτυρας λοιπόν, ω Άρη ξεκομμένε, εις τ' άρματά σου τα φρικτά, αφήγηση ν' αρχίσω, κι εσύ, κυρά μου δέσποινα, του Έρωτος η μάννα* (παραλ. 2 στ.), *ορθώσετε το χέρι μου και την φωνήν μ' ομοίως, εμένα που γροικώ να πω τα συνεργήματά σας* Θησ. (Foll.) Ι 3. **2**) (Προκ. για κτίσμα) **α**) επισκευάζω, επιδιορθώνω: Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ) 27· **β**) κτίζω: Θησ. Ζ′ [114^{7}]. **3α**) Ετοιμάζω: *Κράζει τον μισίρ Ανσελήν τον πρωτοσύμβουλόν του, παρακαλεί κι ορίζει τον να ορθώσει τα φουσσάτα διά να κινήσουν το πρωί* Χρον. Μορ. Η 5288· *καλά ορθώσετε ζώα άξια να το ποίσω, ολόκαυτα και με τιμήν να του τα προσκομίσω* (ενν. *του Ερμή*) Θησ. Ι′ [89^{7}]· **β**) ευπρεπίζω, συγυρίζω: *Σύρτε και ορθώσετε τες αλλαγές* (ενν. *της θεάς*) *όλες, και είτι άλλο κάμνει χρεία, θέλω να προσκυνήσω* Θησ. Ζ′ [77^{5}]. **4**) (Προκ. για στρατό) **α**) οργανώνω, συγκροτώ: *οργής και δόλου κινηθείς Τουρκών ο βασιλέας μεγάλον στόλον όρθωσε στην Μάλτα για να στείλει* Αχέλ. 45· **β**) παρατάσσω: *Αλέξανδρος όρθωσεν το φουσσάτο του εις τρία τάγματα* Διήγ. Αλ. G 284^{27}· *όρθωσέν τους* (ενν. *ο Αριστοτέλης*) *να πολεμήσουν και αράδιασέν τους ίσα προς ίσα τα παιδία ... Και τόσον έμορφα τους όρθωσεν, ότι οπού είδεν ο κόσμος και εθαύμασαν θαύμα μέγα πολλά* Διήγ.

Αλ. F (Lolos) 110[18,21]· γ) εφοδιάζω, εξοπλίζω: Λοιπόν εγώ ευρίσκομαι εις όλα μου αρχάρης κι ουδέν έχω τα πράγματα όπου με κάμνουν χρεία, ούτως ως έχω θέλημα εις το ταξίδι ετούτο (παραλ. 4 στ.)· διά τούτο λέγω προς εσάς, αξιοπαρακαλώ σας, να έχω συμπάθειαν απ' εσάς ημέρες δεκαπέντε να ορθώσω τα φουσσάτα μου και να σας καταφτάσω Χρον. Μορ. P 720· χρειάζεται πολλά πράματα εις τον στόλον και απ' εδώ και απ' εκεί να τον ορθώσει όλον Αχέλ. 500. **5α**) Τακτοποιώ: Στρέφομαι εις το ξενοδοχειόν να αναπαυτώ την νύκταν, να ορθώσω και την συνοδειάν τήν έχω μετά μένα Φλώρ. 1466· **β**) τακτοποιώ, οργανώνω: ούτως τότε όρθωσεν το μέρος το εκείθεν· να είναι όλοι εις ορισμόν μεγάλου κοντοστάβλου, την 'Αρταν δε να μάχονται της γης και της θαλάσσης Χρον. Τόκκων 2293· **γ**) διευθετώ, διακανονίζω: εκείνη εξήτησε χάριν τέρμενον ημέρας οκτώ, διά να υπάγει εις το σπίτιν της να ορθώσει τες δουλείες της 'Ανθ. χαρ. 297[17]· δεν έν καιρός να αφκραστώ εδά την ομιλιάν σου, άμε και αλλότες διάγειρε, να ορθώσω την δουλειάν σου Σαχλ., Αφήγ. 377· Ο πλούσιος αν ψυχομαχεί, πολλοί τον παραστέκουν (παραλ. 2 στ.) και δείχνουσιν ότι αγαπούν και ταύτα τον λαλούσιν: «αυθέντη, κάμε διάταξιν, όρθωσε τα καλά σου» Σαχλ. Β' (Wagn.) P 122· **δ**) διοργανώνω: για να τον τιμήσουσι, για πλέα τιμή μεγάλη, πολλά παιγνίδια όρθωσαν να γένουν και παλαίστρες Θησ. ΙΑ' [59[2]]· Χαράν μεγάλην όρθωσαν να ποίσουν όταν έλθει και παρευθύς αρχίνησαν την πόλιν να στολίζουν Θησ. Β' [19[3]]· **ε**) διορθώνω, τακτοποιώ, αποκαθιστώ (Για τη σημασ. βλ. και Krumb., BZ 15, 1906, 711): έδε κείνες τας πουτάνες, όπου εκρυφογαμηθήκαν, και όταν θέλουν να παντρευτούσι, πάσχουν τάχα να κρυπτούσι· πιάνουσι να γιατρευτούσι και παρθένες να φανούσι· βάνουν, κλείουν και ματώνουν και την τρύπαν τους ορθώνουν Συναξ. γυν. 667. **6α**) Διορίζω: όρισε (ενν. ο ρήγας), γράφουσι γραφάς, πιττάκια εις τον Πάπα· μαντατοφόρους όρθωσε και εις αυτόν αποστέλνει Χρον. Μορ. Η 480· Η μάννα τους τους όρθωσεν να είναι και οι δύο, και τον Γιαγούπην έκαμεν αφέντην εις την 'Αρταν, και τους Ρωγούς εδώκασιν του Καρούλου αυθεντίαν Χρον. Τόκκων 2096· Ο καπετάνιος όρθωσεν έντιμους εις την χώραν και τα χαρτιά τούς έδωκεν να υπάσιν εις τον δούκα Χρον. Τόκκων 1446· **β**) αναθέτω, εξουσιοδοτώ, επιφορτίζω: ορθώσασιν τους δώδεκα εκείνους, όπου έκλεξαν τον βασιλεύ, την μοιρασία να ποίσουν του τόπου της Ανατολής κι όλης της Ρωμανίας Χρον. Μορ. P 1018· όρθωσεν κόντον τον αδελφόν του τα ξύλα να αρματώσουσιν, τα πλευτικά τους όλα, άλογα να βαστάξουσιν, να έβγουν εις την Πάργαν Χρον. Τόκκων 1475. **7**) Ορίζω, διατάζω: Εις την αρχήν εις μιαν ομνεί (ενν. ο αβουγαδούρος) να κάμει εμπιστευμένα εις το καπιτουλάριν του τά έχει η αυθεντιά ορθωμένα Σαχλ., Αφήγ. 353· ολονεμπρός επήγαιναν οι κάλλιοι καβαλλάροι κι εις τέτοιον τρόπον γλήγορα, ως τ' όρθωσεν εκείνος Θησ. (Foll.) Ι 51. **8α**) Δείχνω: πρόβοδον μ' εδώκασιν την στράταν να με ορτώσει Λόγ. παρηγ. Ο 723· **β**) υποδεικνύω: ο Ιασούς εξέβηκεν, την αλοιφήν αλείφτη· το εγκόλφιν εθυσίαζεν, τό έδωκεν η Μηδεία· απάνω εγγίζει του έλμου του, ως τον έδειξεν εκείνη, και τους θεούς θυσιάζει, ως τον όρθωσεν η κόρη Πόλ. Τρωάδ. 324· **γ**) κατευθύνω, καθοδηγώ: του δούκα το έδειξαν (ενν. το παραγιάλι) κι αυτός με παρρησίαν τον στόλο εκείθεν όρθωσεν χωρίς ανορεξίαν Θησ. (Foll.) Ι 44· **δ**) καθοδηγώ με επιτυχία: Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ζ' [124]· **ε**) (ειρων.) διδάσκω, διαπαιδαγωγώ: Φοβήθηκα τον θάνατον, μήπως και αποθάνω και 'κούσω ανάθεμα πολύ, που μαθητήν δεν έχω, να τον ορθώσω σαν εμέ, διά να τον αφήσω και να τον ευλογήσω, διά να με θυμάται πάντα, να μη χορταίνει το κρασί, αν πίνει νύκτα μέρα Κρασοπ. (Eideneier) L 63· **ς**) καθοδηγώ, συμβουλεύω, «δασκαλεύω»: να εύρουν εκ τους γέροντες τον κάλλιον του κάστρο, άνθρωπον επιτήδειον, να ηξεύρει να συντύχει τους λόγους, την ορμήνειαν, οπού το θέλουν βάλει, εις τον Γιαγούπη να υπά, να του τα αποσώσει. (παραλ. 10 στ.)

Ούτως τον εδιόρθωσαν τον άνθρωπον εκείνον. (παραλ. 2 στ.) Κρυφά ανέβη (ενν. ο κοντόσταβλος) εις τον γουλάν και εσύντυχεν μετ' αύτον (ενν. το Γιαγούπη) και άρξετον να του λαλεί ως ήτον ορθωμένος Χρον. Τόκκων 2710. **9**) Αποφασίζω: ελάλησαν να συναχτούν οι πάντες του φουσσάτου, να ηκούσουν την απόκρισιν, τά είπαν και ορθώσαν, του βασιλέως την εκλογήν, ποίος μέλλει να γένει Χρον. Μορ. P 971· οι δε, οι φρονιμότεροι οπού 'σαν πονεμένοι, ορθώσασι να απελθούν στην Λακιδαιμονίαν, επεί ήτο η χώρα εύκολη δι' ανάπαψιν φουσσάτου Χρον. Μορ. P 5592. **10**) Δέχομαι, συναινώ, στέργω: «διά τούτο λέγω προς εσάς, αξιοπαρακαλώ σας, να έχω συμπάθειον απ' εσάς ημέρες δεκαπέντε να ορθώσω τα φουσσάτα μου και να σας καταφτάσω». Οι Φράγκοι το ορθώνουσιν, κινούν και υπαγαίνουν Χρον. Μορ. P 721. **11α**) Ρυθμίζω, κανονίζω, φροντίζω: όρθωσε, καλέ αδελφέ, να έχει το μοναστήρι ψάλτες καλούς και λειτουργούς ... του να μας μνημονεύουσιν εις αιώνα αιώνος Χρον. Μορ. P 2745· **β**) σχεδιάζω, οργανώνω: Αν χάσω το κεφάλι μου τελείως εκ το κορμί μου, την Πλάτζια-Φλώρα βούλομαι να ορθώσω να συντύχεις Φλώρ. 1563· να μάσει το φουσσάτο του αφέντης ο Γιαγούπης και να υπά διανυκτού πλησίον εις την 'Αρταν (παραλ. 1 στ.) και να εβγεί ο άνθρωπος μετ' αύτον να συντύχει και να ορθώσειν την δουλειάν πώς να τον βάλει μέσα Χρον. Τόκκων 2743· **γ**) (με σύστ. αντικ.) καταστρώνω, σχέδιο: το τι δε πράξιν έκαμεν και πλάνον ο δεσπότης και τι δε εύρε δοκιμήν και ενθύμησιν ο νους του και όρθωμα τό όρθωσε· και να απορήσει ο νους σου το πώς επιτηδεύτηκε στο δίκτυ να τον βάλει (ενν. τον Γιαγούπην) Χρον. Τόκκων 2671· ο βασιλεύς ... κάθεται, συμβουλεύεται με την ομόζυγόν του και μετά δόλου ορθώσασιν όρθωμαν το τοιούτον Φλώρ. 251. **12**) Φροντίζω, περιποιούμαι, διατηρώ σε καλή κατάσταση: Να υπάγει ο καθείς εις τον τόπον του και να αναπαυθείτε μήνας έξι· και θρέψετε τα άλογά σας καλά και τα άρματά σας ορθώσετε καλά· και ας είσθε έτοιμοι πάλιν εις το φουσσάτον να υπαγαίνομεν Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 207[22]. **13**) Αποδίδω τιμές: Τότε ήλθαν οι βασιλείς και ο λαός ο δόλιος και με παιγνίδια θλιβερά όλους γαρ τους ορθώνουν τους ρόγους (ενν. των νεκρών) και τριγύρου τους ήσαν με τον λαόν τους· κι αφόν τους ετιμήσασι, ως έπρεπε καθέναν από στεφάνια κι άρματα και έκλαμπρα στολίδια Θησ. Ι' [5[2]]. **14**) Μεταχειρίζομαι, χρησιμοποιώ: 'Ομως ουδέ λανθάνει σε το πώς με τέχνες τόσες το άλετρον ορθώνουν το, ολού του κόσμου γλώσσες και με τα συνεργήματα το πώς τη γη όλη σκίζει Θησ. Πρόλ. 136. **15**) Κατορθώνω, επιτυγχάνω: Εσείς δε να προσέξετε μη πιάσει και πιέτε τόσον κρασίν μετ' εκεινούς του να σας σκανταλίσει και χάσομεν τά ελπίζομεν να έχομεν ορθώσει Χρον. Μορ. Η 8304. **16**) Πραγματοποιώ, εκτελώ: την πεθυμιά μου όρθωσε και τέλειωσε ως θέλω Θησ. Ι' [50[3]]· ήκουσον πρώτον να ειπώ την πράξιν οπού λέγω και εάν σε φανεί καλόν, ούτως να το ορθώσω Χρον. Μορ. P 6961. **17**) Προσπαθώ· (σε σχήμα αδύνατου): την θάλασσαν την άμετρον ορθώνω να γλυκάνει και λύκον λέγω πρόβατα ποτέ να μη δαγκάνει Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 18. **18**) Πείθω: εύκολα όρθωσεν (ενν. ο δεσπότης) τότε τους Αλβανίτας. Ιδού εδιορθώσασιν στον αμιράν να πέμψουν Χρον. Τόκκων 3076. **19**) Τεκμηριώνω, υποστηρίζω με παραδείγματα: εσύναξα από τα βιβλία οπού λέγουν διά τες χάριτες και ελαττώματα και θέτω και αποδείχνω την χάριν και ορθώνω την με τες γραφές των φρονίμων και με την θείαν Γραφήν 'Ανθ. χαρ. 289[10]. **20**) Ταξινομώ, αριθμώ: μοιράζω τούτο το βιβλίον εις κεφάλαια ορθωμένα διά πλέον σύντομον και γοργότερον 'Ανθ. χαρ. 289[13]. **21**) Τιμωρώ: ο νέος νόμος του Χριστού ετούτο βεβαιώνει· ότι αν μοιχεύσει (ενν. η γυνή) μίαν φοράν, πικρά σου την ορθώνει (ενν. ο νόμος)· επαίρνει από την προίκαν της και δίδει την του ανδρός της, και βασανίζεται, ώστε ζει, πεινώντας ο λαιμός της Συναξ. γυν. 104. **22**) Εμπεδώνω, εδραιώνω, σταθεροποιώ: μας εξόρισες (ενν. εσύ, χρόνε) την τεχνικήν γνώσιν των γραμμάτων και ομάδι

ομάδι ίσως και την φυσικήν, ωσάν εκείνη οπού ορθώνεται από εκείνην Χίκα, Μονωδ. 36[92]. **23**) Επιτρέπω: *βιαζόμενον το σώμα* (ενν. του νεκρού) *υπό του εντός πνεύματος, ήτοι της υγρότητος, γυρίζεται ως ορθώσει αυτό η φύσις και το κοίλωμα του τάφου ή τους πόδας ολίγον ανωφερές και την κεφαλήν κάτω* Μάρκ., Βουλκ. 345[13]. **24**) Ζωγραφίζω: *Είχεν* (ενν. το παλάτι) *και τες ώρες ορθωμένες, πάσα ώρα καθώς τρέχει του καθενού μηνός* Διήγ. Αλ. G 288[27]. **Β′** Αμτβ. **1**) Ετοιμάζομαι: *αυτούς εκλέξαν να υπάν στον ρήγα αποκρισάροι. Ορθώσαν και επέρασαν εκείθε εκ το Βροτήσι,* (παραλ. **1** στ.) *οδέψαν και απήλθασιν ολόρθα εις τον ρήγαν* Χρον. Μορ. Ρ 6343· *όσον εφουσσάτεψαν, ορθώσαν και υπαγαίναν* Χρον. Μορ. Η 2022· (με επόμ. εμπρόθ. προσδιορ.): *Ο Αμίμαντος επήρεν τα φουσσάτα και επέρασεν τον Ευφράντην ποταμόν και είδεν το φουσσάτον του Αλεξάνδρου και όρθωσε εις τον πόλεμον* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 245[1]· *την Κυριακήν γαρ το πρωί προς πόλεμον ορθώνουν* Χρον. Μορ. Ρ 3951. **2**) Ορίζω, διατάζω: *όρθωσεν* (ενν. *ο πρίγκιπας*) *κι εστράφησαν εκείσε εις τον ρήγαν του να στρέψουν απόκρισιν, να τον πληροφορέσουν, το πως ο πρίγκιπας Μορέως οι συμφωνίες του αρέσουν* Χρον. Μορ. Η 6413. **3**) Κατευθύνομαι: *Ατός του ο Αλέξανδρος εσέβην εις την μεγάλην κόκκαν και έριξεν τα καράβια όλα εις την θάλασσαν. Και αρχίνισεν άνεμος μέγας και όρθωσαν προς την Ανατολήν* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 193[21]. **4**) Αποφασίζω: *'Ορθωσεν, οικονόμησεν έναν του καπετάνον* Χρον. Τόκκων 1059. **5**) Φροντίζω, κανονίζω: *Αφού εσυμβιβάσθηκεν με τον Μουρίκη Σπάτα και συμφωνίες έκαμαν το πού να ενωθούσιν, όρθωσεν και εσύναξεν φουσσάτο όσον είχεν* Χρον. Τόκκων 1050. **6**) Μπορώ, καταφέρνω: *έφθαναν* (ενν. *τα ζώα*) *και εδάγκαναν και ετινάσσασίν τα, οι μεν από τον σφόνδυλον, οι δ' άλλοι από την ράχη, άλλοι δ' από τα 'μίκωλα και από την κοιλίαν, έτεροι δε ως έφτασαν και όποθεν ορθώσαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 999 χφ Ρ κριτ. υπ. **7**) Εμφανίζομαι στον ορίζοντα (Για τη σημασ. βλ. και Dawkins [Μαχ. Γλωσσ. σ. 239]): *από μακρά άρτωσεν έναν καράβιν και ήλθεν κοντά εις την Βενετίαν* Μαχ. 588[14]. **II** Μέσ. **1**) Σηκώνομαι: Πόλ. Τρωάδ. 122, Χρον. Μορ. Ρ 3852. **2**) Ετοιμάζομαι: *Οι καβαλλάροι δ' άξιοι την άργητα θωρώντες και τίποτι βοήθειαν να δώσουν πεθυμώντες, «πριν τύχει το ενάντιον», ελέγαν, «τό μισούμεν, οπού θεός να μην το πει, εμείς ας ορθωθούμεν»* Αχέλ. 1237· *Απήν λοιπόν ορθώθησαν οι Τούρκοι 'ς κάθε πράμα, το πού να κρούσουν πρότερα συμβούλιον εκάμα* Αχέλ. 297· (με επόμ. εμπρόθ. προσδιορ.): *Ο Μίμαντος ηπήρεν το φουσσάτο του και ... είδεν τα φουσσάτα του Αλεξάνδρου και ορθώθην εις τον πόλεμον* Διήγ. Αλ. G 269[11]· (με αντικ. βουλητική πρόταση): *Ο Αλέξανδρος ορθώνετον να υπάγει εις το μέρος της Ολυμπιάδος* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 123[15]. **3**) Παρατάσσομαι: *όρισεν* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *και ορθώθη το φουσσάτον το ιδικόν του με τιμήν μεγάλην* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 183[16]. **4**) Καταστρώνω σχέδιο: *Ο 'πιτραπέζης δολερήν συκοφαντίαν μ' εποίκεν, ορθώθηκεν, βουλεύτηκεν μετά του βασιλέως· τάχατα ότι ήθελα εγώ τον βασιλέα δολίως μετά μηχανής εκείνον φαρμακώσει* Φλώρ. 560. **5**) Συμβαίνω, λαμβάνω χώρα, πραγματοποιούμαι: *'Οταν εξήλθεν ο χειμών, κατέλαβεν το έαρ,* (παραλ. 2 στ.) *εις εκείνονε τον καιρόν, τον έμνοστον, ωραίον, ορθώθηκεν η υπόθεσις Ελλήνων προς την Τρωάδα* Πόλ. Τρωάδ. 350. **Φρ. 1**) *Ορθώνω τες βίγλες,* βλ. *βίγλα* 3γ. **2**) *Ορθώνω (την) κατούναν* = «σηκώνω», διαλύω το στρατόπεδο (με σκοπό να μετακινηθώ κάπου αλλού): *«... υπάμεν να εύρομε αλλαχού να ζούμε ωσάν στρατιώτες». Εις την κατούναν ήλθασιν, ευθέως βουλήν απήραν· ορθώσαν την κατούναν τους, πηδούν, καβαλλικεύουν. Από το Νίκλι εξέβησαν, επιάσαν την οδόν τους* Χρον. Μορ. Η 5146. **3**) *Ορθώνω τον νουν,* βλ. *νους* Φρ. 50.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) 'Ετοιμος: *τα πλευτικά ηυρήκασιν, τά ήσαν ορθωμένα* Χρον. Μορ. Η 6389· *τον ναόν παστρέψασι* (ενν. *οι δούλες*) *και κατεστόλισάν τον*

με χάσδια χρυσοράντιστα κι ευθύς κατά της ώρας έφθασεν η Αιμίλια και ηύρεν ορθωμένα απ' ό,τι χρείαν έκαμνε να ποίσει την θυσίαν Θησ. Ζ′ [78[3]]. **2**) 'Εκφρ. *αρθωμένος σε ρίμα* = ομοιοκατάληκτος: *όλην την μάχην εις λεπτόν ξηγά σε μετρημένον στίχον, με κόπον του πολύν σε ρίμαν αρθωμένον* Αχέλ. Πρόλ. 36.

ορθώνω, (II)· *ορθωμένος,* Πιστ. βοσκ. IV 1, 59, 3, 131, εσφαλμ. γρ. αντί *ερθωμένος*· η διόρθωση στο κριτ. υπ.

όρθωσις η, Διήγ. Αλ. V 60, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 184[4].

Το αρχ. ουσ. *όρθωσις.*

1) Ανάβαση: *Εύξου με τόν ηθέλησεν η τύχη να πικράνει, την όρθωσιν, το δύσφορον νάνάβω της οδύνης* Λόγ. παρηγ. Ο 424. **2**) Τάξη, ιεραρχία: *Θέλεις να έναι όρθωσις εις την αγάπην; επειδή ο άνθρωπος θέλει να αγαπά πρώτον τον θεόν απάνω εις όλα και δεύτερον να αγαπά τον εμαυτόν του και τρίτον να αγαπά τους γονέους του και όλους τους εδικούς του καθέναν καθώς πρέπει* 'Ανθ. χαρ. 291[20]· έκφρ. *εις την όρθωσιν* = στη σειρά: *όρθωσεν* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *δώδεκα αλλάγια να έρχουνται το καθέν αλλάγιν εις την όρθωσίν του εύμορφα να συναπαντήσουν τους άρχοντες της Ρώμης* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 185[4]. **3α**) Προμήθειες, αποσκευές: *διαλεκτές γυναίκες όρισεν να διαλέξουν εύμορφες, και εδιάλεξαν· και επήρε πάσα γυναίκα την όρθωσίν τους ως δύο χιλιάδες να περπατούν με το φουσσάτον* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 209[7]· **β**) διατροφή: *ουδέν τις ήξευρεν την όρθωσίν τους, το τι τρώγουν. Και από την ανορθωσίαν τους όλοι απέθαναν* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 24[7]. **4**) Στρατιωτική προετοιμασία, εξοπλισμός: *όλα τα φουσσάτα του Αλεξάνδρου με όρθωσιν μεγάλην και με δίαιταν ήσαν αράδα καλήν* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 209[12]· *ο ρήγας ως το ήκουσεν είπεν· «Καλώς υπάρχει, να υπάγεις εις τον τόπον σου και όρθωσιν να ποιήσεις απέ τους αντιδίκους σου όπως να τον φυλάξεις»* Χρον. Μορ. Ρ 6499. **5**) Εξέγερση, ξεσηκωμός· στην έκφρ. *Κάμνω όρθωσιν* = ξεσηκώνομαι: *ούτως τους ιλάρωσεν και ακολάκευσέν τους, ώστε να κάμουν όρθωσιν κατά τους Μουσουλμάνους* Χρον. Τόκκων 3070.

ορθωτής ο· *ο ρ θ ώ τ η ς.*

Από το *ορθώνω* και την κατάλ. *-τής.* Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. I 422, Act. Ivir. II 346, Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α′ 393).

Επιστάτης: *εις τόπον, όπου έστησεν με εκείνον τον ορθώτην* Χρον. Τόκκων 2782.

όρι το, βλ. *όρος* το.

ορία η, βλ. *οργιά.*

οριάριος ο, βλ. *ορριάριος.*

οριγάνιν το.

Το ουσ. *οριγάνιον* που απ. τον 4. αι. (Steph., Θησ.).

Ρίγανη: *Βλησκούνιν, οριγάνιν εις τας ρίνας προσάγαγε* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 61[2].

ορίγανον το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 227, 250· *α ρ ί γ α ν ο ν.*

Το αρχ. ουσ. *ορίγανον.* Για τον τ. πβ. τα σημερ. *αρίγανη* και *αρίγανος* (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. και Χελδρ. - Μηλιαρ., Ονόμ. φυτών[2] 92 αντίστοιχα).

Ρίγανη: *ας πάρει αρίγανον και ρωμαϊκόν άλας* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 85[20].

ορίγεον το ή **ορίγεος** ο.

'Αγν. ετυμ. Αβέβαιος συσχετισμός της λ. με το ουσ. *ορίγανον* από τον Trapp [Χρησμ. σ. 118].

?: *Οι κουκούτσοι θαρσαλεύουν, έχουν ορίγεον τον ανα· εις τον χάντακα πατούσιν* Χρησμ. Ι 189 (πβ. Λέοντ., Αιν. Ι 181: *ωργήον* και κριτ. υπ.).

οριζάμενος, μτχ. παθητ. ενεστ., βλ. *ορίζω.*

ορίζω, Σπαν. (Ζώρ.) V 45, Λόγ. παρηγ. Ο 718, Προδρ. (Eideneier) IV 125, Ασσίζ. 73^{6}, 311^{6}, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1422, Βέλθ. 543, Ερμον. Θ 262, Χρον. Μορ. Η 468, 4210, Χρον. Μορ. Ρ 686, 2062, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 214, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 83, Οψαρ. 362^{40}, Φλώρ. 1222, Σαχλ., Αφήγ. 322, Απολλών. 84, Λίβ. Ν 2862, Αχιλλ. L 96, Αχιλλ. Ν 153, Αχιλλ. Ο (Smith) 345, Ιμπ. 10, 688, Χρον. Τόκκων 888, Φαλιέρ., Ενύπν.^{2} 102, Μαχ. 4^{30}, 444^{4}, Σφρ., Χρον. (Maisano) 64^{9}, Διήγ. Βελ. Ν^{2} 150, Διήγ. Βελ. χ 15, Θησ. Β' [47^{4}], Χούμνου, Κοσμογ. 50, Βουστρ. 437, Αλεξ. 160, Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk.-v. Gem.) 183, Απόκοπ.^{2} 284, Συναξ. γυν. 372, Διήγ. Αλ. G 289, Χρον. σουλτ. 85^{28}, Ιστ. πολιτ. 36^{13}, Ιστ. πατρ. 141^{21}, Αλφ. 10^{4}, Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 203, Κυπρ. ερωτ. 10^{14}, Πανώρ. Ε' 255, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 44, Γ' 305, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 51, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 204, Διγ. 'Ανδρ. 393^{35} δις, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 223, Γ' 370, Θυσ.^{2} 80, 406, Στάθ. (Martini) Β' 69, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. φ. 67^{v}, Πτωχολ. Α 146, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [580], Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 127, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 164, Διακρούσ. 86^{13}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 310^{10}, 532^{13}, κ.π.α.· μτχ. παθητ. ενεστ. *ο ρ ι ζ ά μ ε ν ο ς,* Αλφ. 10^{8}· παρατ. *ή ρ ι ζ α,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1839· *ό ρ ε ζ α,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 311^{8}· οριστ. αορ. *ή ρ ι σ α,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 97, Φορτουν. (Vinc.) Β' 38· προστ. αορ. *ό ρ σ ε,* Στάθ. (Martini) Β' 171· *'ρ ί ζ ω,* Ανακάλ. 50, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 460, Γεωργηλ., Θαν. 490, Αλεξ. 2828, Κορων., Μπούας 94, Ρίμ. θαν. 112, Αχέλ. 1175, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 570, Θρ. Κύπρ. Μ 526, Δαρκές, Προσκυν. 116, Κυπρ. ερωτ. 12^{14}, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 579, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 137, Πιστ. βοσκ. Ι 4, 30, Παλαμήδ., Βοηβ. 345, Σταυριν. 408, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1402, Θυσ.^{2} 1000, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 246, Τζάνε, Κρ. πόλ. 222^{22}, κ.α.· παρατ. *έ ρ ι ζ α,* Μαχ. 546^{33}· αόρ. *έ ρ ι σ α,* Ασσίζ. 94^{3}, Μαχ. 14^{23}, 50^{2}, 54^{1}, 88^{6}, 110^{31}, 160^{15}, 182^{27} (*ερίσεν*), 430^{23}, 434^{29}, 496^{16}, 556^{33}, 622^{24}, Βουστρ. 416, 417, 438, 451 κριτ. υπ., 453, 455 (*ερίσεν*), Αλεξ. 1502.

Το αρχ. *ορίζω.* Η προστ. αορ. *όρσε* στο Somav. (λ. *ορίζω*) και σήμ. υβριστ. Ο τ. *'ρίζω* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 770, λ. *ρίζω,* Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 248, λ. *ρίζω,* Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. λ. *ρίζω* και Pern., Ét. linguist. I 217 σημ. 1). Ο παρατ. *έριζα* και ο αόρ. *έρισα* στο Somav. (λ. *ορίζω*) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., ό.π.). Η λ. και σήμ.

(Μτβ. και αμτβ.) **1α**) Διατάζω: Χρον. Μορ. Η 1129, Μαχ. 14^{7}, Χρον. Μορ. Ρ 5825, Μαχ. 14^{40}· (με την πρόθ. εις+αιτιατ. προσ.): *Αυθέντη μου πανένδοξε και ρήγα και τοπάρχα, είτι ορίσεις εις εμέν ας γένει θέλημά σου* Ιμπ. 307· *ήλθεν ο σουλτάν Μουράτης από το Ρεβάνι εις την Πόλην ... και όρισεν εις τον κόσμον του και έκαμαν δεύτερον ντουνανμάν ωσάν το πρώτο* Συναδ., Χρον. Διδαχ. φ. 46^{v}· (με σύστ. αντικ.): *αν έμελλε* (ενν. ο *πανιέρης*) *να ορίσει άλλον ορισμόν, έβγαινεν το μεσομέριν και δεν τους εγύριζεν ως τη νύκταν* Μαχ. 654^{19}· *Τον ορισμόν, τόν όρισεν, θέλω να τον πληρώσω* Χρον. Μορ. Ρ 4473· (αμτβ.) *όρισε και εκράξασιν μισίρ Ντζεφρέ τον μπάιλον* Χρον. Μορ. Η 2321· *ωσάν ορίζεις, πατέρα, ούτως να ποιήσομεν* Διήγ. Αλ. G 267^{5}· (μέσ. αμτβ.): *Λοιπόν*

ευθύς ορίσατο κι έγινε το γεφύρι, την δε τέχνην κι εφεύρεσιν ο κάθεεις ετήρει Κορων., Μπούας 61· **β**) παραγγέλλω: *ούτως σε ορίζω, θυγατέρα μου, μεγάλες τιμές να κάμνεις του Αλεξάνδρου και, αφού σεβαίνεις εις τα χέρια του, να τον έχεις αφέντην και βασιλέαν με όλην σου την καρδίαν* Διήγ. Αλ. G 281^{32}· *όξω απο κείνο, μ' όριζε ό,τι σου φανεί άλλο. Και ανίσως κι έρθει σου αρρωστιά κιαμιά φορά, σου τάσσω τορνέσι αποὺ το χέρι σου ποτέ μου να μην πιάσω* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 324· (προκ. για το Θεό, τους προφήτες ή την εκκλησία): *να είμεστεν αληθινοί, λέγει και μας ορίζει* (ενν. ο *Θεός*) Ιστ. Βλαχ. 1458· *έτσι ορίζει ο Δαβίδ ο προφήτης: «'Εκκλινον από κακού και ποίησον αγαθόν»* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 128^{r}· *Η αγία του Θεού εκκλησία ορίζει μετά επιτιμίων μεγάλων άπαντας τους ορθοδόξους, ίνα μη δέχονται εις τους καιρούς των θανατικών τους βουλκολάκους* Μαρκ., Βουλκ. 339^{4}· **γ**) (νομ., προκ. για διαθέτη) βάζω όρο: *Εάν άνθρωπος αφήσει μου εν διαθήκη κέρδος, ορίσει δε με ότι μετά θανάτου αυτού να ελευθερώσω την δούλην του και να την επάρω εις γαμετήν, ανάγκη μου ότι την ελευθερίαν να την ποιήσω, το δε να την επάρω γαμετήν ουκ αναγκάζομαι* Ασσίζ. 539^{14}. **2α**) Κυβερνώ, εξουσιάζω έναν τόπο, κυριαρχώ: *τη χώρα την εξακουστή, την όμορφη Γορτύνη, όριζε κι αποφέντευγεν αυτός, την ώρα κείνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 590· *Αυθέντης ένι δυνατός ο Τούρκος, ξεύρετέ το, Δύσιν τε και Ανατολήν ορίζει, πιστωθείτε* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 638· *Τσ' αφέντες οπού ορίζουσιν οι δούλοι προσκυνούσι κι όχι με κτύπους και φωνές να πα να τους ξυπνούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 563· *Στους περαζόμενους καιρούς που οι 'Ελληνες ορίζα κι οπού δεν είχε η πίστη τους θεμέλιο μηδέ ρίζα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 19· (προκ. για το Θεό): *κατέχει το ουρανός κι εκείνος απ' ορίζει τον κόσμο, κι όλα τα κουρφά πάσα καρδιάς γνωρίζει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 55· *Ω βασιλεύ των ουρανών, οπού τα πάντα ορίζεις* Θυσ.^{2} 965· **β**) έχω κάπ. υπό τις διαταγές μου, διοικώ: *να ορίζει το φουσσάτον του ωσάν και το δικό του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1618· *Φραντζέσκου του ηγαπητού, οπού 'τονε απάνω και όριζεν ένα κάτεργον, εχθρός του Οτωμάνο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 399^{12}· *Γίνωσκε ο πλανήτης μου να στέκω σ' αμελείαν ουδόλως δεν μου έδωκε, μα να 'ρίζω στρατείαν* Κορων., Μπούας 40· (με εμπρόθ. προσδιορ.): *απάνω στα φουσσάτα του να 'ρίζω επόθεκέ με* Φορτουν. (Vinc.) Β' 46· **γ**) διαχειρίζομαι, διευθύνω, έχω στη δικαιοδοσία μου: *Λόγιασε πως, σα σμίξετε, σε θέλει κανακίζει κι όλα του τα 'ποστατικά μόνια πως θες ορίζει* Πανώρ. Γ' 220· *τώρα 'μαι θλιμμένη που βλέπω την Αγιάν Σοφιάν... οπού 'τον το πατριαρχείον κι είχε πολλήν αξίαν· και τώρα την ορίζουσιν άλλοι και την κρατούσι, τα τέκνα της 'μποδίζουσιν εκεί να μην εμπούσιν* Θρ. πατρ. 43· *όσα σταυροπήγια έγιναν ύστερα και είχαν κτισθεί εις τους καιρούς οπού τα όριζαν οι μητροπολίται και επίσκοποι, ποίον μνημονεύουν, ποίον υποτάσσονται* Βακτ. αρχιερ. 179· **δ**) καταλαμβάνω, κυριεύω: *Ως δε το τέλος είδασιν, ότι για να νικήσουν, το κάστρο με αρτιλαριάν ουδέν πορούν να 'ρίσουν* Κορων., Μπούας 95· **ε**) εξουσιάζω, κυβερνώ κάπ.: *ανισώς κι ορίζουσιν άλλοι την εμαυτή μου, τη βασιλειά σκλαβιά κρατώ, την αφεντιά φλακή μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 59· *Κρατούν την πρίκαν τως χωστή, κιανείς δεν τους γνωρίζει, γιατί εφοβούντανε πολλά το ρήγα οπού τσ' ορίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1184· *εχάσαμε την δόξαν μας, σκήπτρα και βασιλείαν, και μας ορίζουν οι εχθροί, το γένος των βαρβάρων* Ιστ. Βλαχ. 2321· *Περί δούλου αγορασμένου, ότι τον ορίζει ο αφέντης του* Βακτ. αρχιερ. 147· *επροσδέκτην τον Μπουτζεγκάτ πολλά καλά, και έπεψέν του τον φρονιμότερον άνθρωπον τόν είδεν ποτέ του και εχάρισέν τον βαρύτιμα κανισκία· και εποίκαν αγάπην με τους Γενουβίους, ότι ο Πουτζεκάτ έριζεν απάνω τους* Μαχ. 620^{4}· (μεταφ.) εξουσιάζω, έχω κάπ. υπό την επιρροή μου: *το ριζικό δεν το ψηφώ· η Μοίρα δε μ' ορίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1022· *δε θε να δείξει* (ενν. η *Αρετή*) *κι εύκολα ο πόθος την ορίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2159· *το νου και την ψυχή και την καρδιά*

μου ορίζεις Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 162· είντα δεν κάνει ο 'Ερωτας σε μια καρδιά π' ορίζει· σαν τη νικήσει, ουδέ καλό ουδέ πρεπό γνωρίζει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1037· (μεταφ. με την πρόθ. εις+αιτιατ.): Εις τα καρτσά πρέπει να ορίζουσιν αμμέ όχι να τους υποτάσσουνται 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 105· ϛ) (με αντικ. τις λ. εαυτός, εξά και τη γεν. του λόγου μου) εξουσιάζω, ορίζω, ελέγχω τον εαυτό μου: Ποιος είναι οπού τη γνώμη σου κι αυτό το λογισμό σου τονε κρατεί και δεν μπορείς να ορίζεις τον εαυτό σου; Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 54· Πάσκω, βοηθούμαι όσο μπορώ, το σφάλμα μου γνωρίζω, μα την εξά μου επήρανε και πλιο δεν την ορίζω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 960· Είπεν (ενν. ο γάδαρος): «εγώ ας χαίρομαι και ας την μακαρίζω την εδικήν μου την ζωήν, του λόγου μου π' ορίζω» Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 110[10]. **3**) 'Εχω κ. υπό την κατοχή μου, είμαι κύριος, ιδιοκτήτης κάπ. πράγματος, ζώου ή τόπου: Δουκάτα είχεν πάμπολλα, οσά 'ριζεν ατός του, άλλος ουδέν ευρίσκετον στο πλούτος όμοιός του Ιμπ. (Legr.) 19· αν έναι και έχει τινάς ένα πράγμα και το ορίζει εκατόν χρόνους, πλέον δεν ημπορεί τινάς να το επάρει από το χέρι του Ιατ. πατρ. 170[14]· Τότες εβάλασι φωτιά σ' όλα τα σπίτια 'κείνα, κι εκείνοι οπού τ' όριζαν πύρινα δάκρυα 'χυνα Τζάνε, Κρ. πόλ. 188[14]· Η χήρα που την όριζεν (ενν. την όρνιθα) έβαλεν εις τον νουν της, ωσάν το δώσει περισσόν κριθάρι του ορνιθιού της, θέλει γεννήσει περισσά... Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 23[3]· Βοσκός ωσάν το Γύπαρη στην 'Ιδα δε γυρίζει πλειότερα πρόβατα κανείς και τόπους πλια να ορίζει. Ετούτοι όλοι οπού θωρείς οι τόποι είναι εδικοί του Πανώρ. Γ' 30· Παράδεισον τον πάντερπνον και ωραίον του χαρίζει (ενν. ο Θεός του Αδάμ), δένδρη, καρπούς με τους ανθούς, εκεί να τα ορίζει Χούμνου, Κοσμογ. 50· (ειρων.): Μέσα έμπα γλήγορα κι εσύ να στέκεις μετά τούτη, και δίδω σας να ορίζετε τση φυλακής τα πλούτη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 566. **4α**) (Προκ. για νόμους) καθορίζω, θεσπίζω· επιβάλλω: ειδέ εποίησεν εκείνην την κακοπραξίαν ή εκείνην την ανομίαν, διά τό του ετάχθηκα να του δώσω, ορίζει το δίκαιον ότι ουδέν είμαι κρατημένος να του δώσω τίποτες Ασσίζ. 156[20]· Εάν γένηται ότι είς άνθρωπος εχωρίστην την γυναίκαν του ... και έχουν τέκνα, και το δίκαιον ορίζει ότι, εάν τα παιδία ένι παρακάτω των δ' χρονών, εντέχεται να τα θρέβει η μητέρα τους έως όπου να γενούν ζ' ετών Ασσίζ. 124[11]· εποίκεν εκείνον τό όριζεν η ασσίζα να ποίσει και το εγνώρισεν η αυλή να ποίσει Ασσίζ. 217[20]· ούτως ένι ορισμένον κατά τον νόμον Ασσίζ. 58[14]· **β**) (προκ. για το Χριστό, τους εκκλησιαστικούς κανόνες ή τα ιερά βιβλία) καθορίζω, θεσπίζω· διδάσκω: έτσι ορίζει το αψευδές στόμα του Χριστού, ότι: «Ο ελεήμων άνθρωπος εκατονταπλασίονα λήψεται και ζωήν την αιώνιον κληρονομήσει» Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 103v· ποτέ του δεν ήθελε να ειπεί ή να παρέβει έξω από εκείνο οπού όριζαν οι θείοι νόμοι Ιστ. πατρ. 98[21]· Ο δε καλός Βασίλειος ευλογήθη την κόρην, καθώς ορίζει ο νόμος των ευσεβών χριστιανών Διγ. 'Ανδρ. 362[2]· Ιδέ τό ορίζουν οι γραφές και τα βιβλία όπου έχουν (ενν. οι 'Ελληνες) Χρον. Μορ. Η 805· γ) (προκ. για το Θεό) καθορίζω κ. αμετάκλητα: τις μπορεί ν' αντισταθεί εις ό,τι κι αν ορίσει (ενν. ο Κύριος) και να ειπεί τα μέλλοντα και να το ερευνήσει; Διακρούσ. 101[23]· κόποι δε μπορούσι μηδέ βουλές μηδ' άρματα ποτέ ν' αντισταθούσι στό 'ρίσασιν οι ουρανοί Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Δ' 93· —Βάρος εις τούτο δεν έχεις, Χάροντα, 'μολογώ το, εκείνος οπού σ' έστειλε τιμώ και προσκυνώ το. —Βάρος εσύ μηδέν πάρεις και να με καταγνώσεις, γιατ' έτσι 'ν' οριζάμενο το χριος σου να πλερώσεις Αλφ. 10[8]. **5**) (Με αντικ. τις λ. ημέρα και ώρα) προσδιορίζω, καθορίζω (χρονική στιγμή): αμμέ ουδέν πρέπει να στερεώσου την ορμασίαν, τουτέστιν να ορμαστού παρά τας ημέρας τας ορισμένας Ασσίζ. 378[29]· ως το έκαμαν άρτζι εις τον σουλτάνον ότι δίδουν φλωρία πεντακόσια να εβγάλουν τον πατριάρχην, να έλθει πάλιν εις τον θρόνον ο πρώτος πατριάρχης, κύρις Ιωακείμ, όρισε της ώρας και έβγαλον τον

αυτόν κύριν Ιωακείμ Ιστ. πατρ. 140[7]. **6**) Διορίζω, αναγορεύω: Την γαρ αυτοκρατόρισσαν, τήν όρισες κυράν μας (παραλ. 10 στ.) εκείνη δε μηχάνημαν εσκεύασε και δόλον Καλλίμ. 2258. **7α**) Επιθυμώ, θέλω: Εμέν αρέσει με καλά και συμβουλεύω σε το, και ποίησέ το απόκοτα, με προθυμίαν μεγάλην (παραλ. 3 στ.). Εν τούτῳ λέγω, αδελφέ, ορίζω κι αγαπώ το· άνοιξον το λογάρι μαν κι έπαρον όσον θέλεις Χρον. Μορ. Η 286· κατά την στίμα οπού κάνουνε, ας πάρουνε την στίμα και εις την Αυθεντία μας και ας κάμει ό,τι ορίσει Σεβήρ., Διαθ. 191[82]· Ετούτο είναι το σύγγραμμα του Αγκύλα ... και, αν ορίζετε, ακούσετε τι έπαθεν εκείνος εις το ύστερον Διγ. 'Ανδρ. 380[10]· όντεν ορίζεις κι όπε θες, ας πάμε σ' ένα τόπο μακρά, γιατί βαριούμαι το το πλήθος των ανθρώπω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 907· **β**) διαλέγω: βρει θέλει (ενν. ο Πανάρετος) τρόπον όμορφο να δει να τση (ενν. της Ερωφίλης) μιλήσει, τον ένα απού τσι δυο τωνε να πάρει, όποιον ορίσει Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 20. **8**) Αποδεικνύω, τεκμηριώνω κ. με παράδειγμα: Ο μύθος λέγ': η παίδευσις η πρώτη 'ναι π' αξίζει, καθώς το είπ' ο Αίσωπος κι εις το χαρτί τ' ορίζει Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 47[28]. **9**) Μπορώ: Αντάμ με πόθον δυο καρδιές ποθούνται (παραλ. 1 στ.) την ζήλαν 'δέ το φτόνος, δεν φοβούνται 'δε μισιτιά μεσόν τους να 'ρτει ορίζει Κυπρ. ερωτ. 43[4]. **10α**) Λέω, μιλώ: όσα με είπες και λαλείς, όρισές τα με δίκαιον, επεί ατός μου εγροικώ το φταίσιμον, τό έχω Χρον. Μορ. Ρ 5833· «Σίμωσε και άκουσέ το· τοσούτον θέλω ειπείν, Σιμών, και καλοδιάκρινέ το». «Δάσκαλε», τ' αποκρίθηκεν, «όρισε και αφουκρούμαι· τό μ' ερωτήσεις να σου πω...» Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[43]· (με είδος σύστ. αντικ.): «Ω φίλοι μου, υπαγαίνω έμπροσθεν διά να εύρω συγχαρίκια από την εποθητήν μου, δια να μην με προλάβει άλλος τινάς και πάρει το, και εγώ θέλω φανείς εις εκείνην ράθυμος πολλά». Απεκρίθησαν οι άνθρωποί του και είπαν: «'Αξια ορίζεις και ποίησον ως θέλεις το γληγορότερον» Διγ. 'Ανδρ. 339[8]· **β**) (προκ. για γραπτό κείμ.): Ακούω από την Θείαν Γραφήν οπού ορίζει διά τον Ιώβ και διά τον άγιον Ευστάθιον το πως έπαθαν πολλά κακά Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 64v· γ) διαβεβαιώνω: ο βασιλεύς κυρ Ιωάννης οριζέ μας, αλλά και άλλοι οι ιδόντες και ομιλήσαντες αυτόν, ότι φρονιμότερον άνθρωπον εις την Ιταλίαν ουκ είδον Σφρ., Χρον. (Maisano) 136[20]. **11**) Ζητώ να μάθω· ρωτώ: Τώρ' αν ορίζεις ποια 'ν' η αφορμή μου λοιπόν κι έγραψα προς την αφεντιά σου, έξευρε κι ένι πρώτα η ομορφιά σου Κυπρ. ερωτ. 91[21]. **12**) Αποφασίζω: Αφού δε τότε η αυθεντία τους λόγους του νοήσαν, μεθ' όλον το συμβούλιον μετά χαράς ορίσαν αρχηγός να γένει σ' άλογα εκ τον Μοριά 'ξακόσια Κορων., Μπούας 113. **13α**) Προσκαλώ: 'Ορνεα και πουλία μου, μικρά τε και μεγάλα, ουδέν σας ήφερα εδώ διά να γενολογάστε· διά τιμήν σας όρισα, ήλθετε εις την χαράν μου, να φάγετε, να πίετε και να χαρείτε άμα Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 656· **β**) (νομ.) καλώ κάπ. στο δικαστήριο, κλητεύω: όσοι εις το οφίτσιο τούτο γράφονται διά να δουλεύουσι είναι ωσάν να είναι οι 'φαντάδες, ήγουν οφιτσιάλοι αφεντικοί και αγκαλά και δεν πιάνουνε ανθρώπους, κάνουν έτερες υπηρεσίες του λαού της χώρας, ωσάν να ορίζουνε τους ανθρώπους να έρχουνται εις την κρίσην, ομοίως και να αμαχεύουν Σουμμ., Ρεμπελ. 171. **14**) (Νομ.) καταγγέλλω, μηνύω: να τον έχει ορισμένο το λεγόμενο κυρ Νικολό οδιά ένα κτήμα Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 23[4]· η κερά Ζαμπέτα ... να όρισεν το μισέρ Τζουάνε, το κύρην της, πρετεντέροντας να τση δώσει αλιμέντα, εις το οποίον δεν ασεντίριζεν ο λεγόμενό τση κύρης Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 637[2]. **15**) (Μεταφ.) αφήνω, εναποθέτω: εκείνος που μου τα 'κοψεν (ενν. τα χέρια), εγώ δεν τον γνωρίζω. Μα εις την κρίσην του Θεού, ας ξέρει, τον ορίζω Ευγέν. 812. **16**) (Με την πρόθ. διά+αιτιατ.) φροντίζω, ενδιαφέρομαι για κ.: να μη λυπάται ορφανόν, να μην πονεί την χήρα, αμμή να ορίζει πάντοτε διά εδικήν του μοίρα Σαχλ., Αφήγ. 334.
17) Εξετάζω ως παράδειγμα, «κοιτάζω»: 'Ιδετε τον φαρισαίον, καταμάθετε και τον τελώνην τον άδικον ...'Ορισε, αν ορίσεις, και τον μοιχόν και τον κλέπτην και πάντα άνθρωπον

κακόν Πηγά, Χρυσοπ. 283(19). **18**) Επιφυλάσσω κ. σε κάπ.: *Χριστιανούς δε συντηρώ, γυναίκες και παιδάκια, μόνο τσ' εχθρούς που μου 'ριζαν μουράγια και χαντάκια* Τζάνε, Κρ. πόλ. 565[16]. **19**) Αφήνω, επιτρέπω: *Ω Κύριε, μην τ' ορίσεις, τον λόγον σου μετάστρεψε, μηδέν μας θανατώσεις* Ρίμ. θαν. 103· φρ. *μη(δέν)/να μην τ' ορίσει/-ουν ο/οι Θεός/-οί / η Τύχη* (προκ. να δηλωθεί απευχή, κατηγορηματική άρνηση ή έντονη αποποίηση μιας κατηγορίας· πβ. τη φρ. *Θεός φυλάξοι!*): *Μηδέν τ' ορισει γείς θεός ποτέ, χρουσοκερά μου, τόσο κακό να δούσινε τ' αμμάτια τα δικά μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 163· *ανέν και τούτο γροικηθεί, που η Τύχη μην τ' ορίσει, λόγιασε, βάλε το στο νου, τά θε να κάμει η κρίση* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 241· *Κύρη, δεν είναι μπορετό οπίσω να σ' αφήσω και μην τ' ορίσουν οι Θεοί δίχως σου να κινήσω* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 180· *λέγει έμπροστεν της αυλής: «μη τ' ορίσει ο Θεός ότι έδωκά του το αυτόν να το πουλήσει τούτον το πράγμαν!»* Ασσίζ. 197[2]· *εφειδήν ουδέν ομολόγησαν εκείνον το κακόν έργον, αμμέ λέγουν «μη το ορίσει ο Θεός!», εντέχεται όλοι να ένι εις την φυλακήν ένα χρόνον και μίαν ημέραν* Ασσίζ. 459[23]· *Να μην τ' ορίσει ο Θεός οτ' είν' αυτός χαΐμης, αμ' είν' πιστός και δουλευτής του βασιλέως όλος* Στ. Βοεβ. 14. **20**) Έρχομαι· η σημασ. πιθ. όπως στη φρ. «*καλώς να ορίσουν*»: *εάν τα μελίσσια μου λείπουν έξω εις έναν δένδρον άγριον οπού ουδέν έχει αυθέντην ... και τα μελίσσια ποιούν μέλιν απάνω του, το δίκαιον ορίζει και κρινίσκει ότι πάσα άνθρωπος ημπορεί να πάρει απ' εκείνον το μέλιν με το κείμενον, χωρίς παράπτωμαν οπού πολεμά τινος, διότι ένι τόπος κοινός* (έκδ. καινός· διορθώσ.) *και λαλεί να ορίσουν* Ασσίζ. 199[11]. **21**) (Η προστ. αορ. όρσε ως δεικτ. μόρ. όταν δίνουμε κ. σε κάπ.) ορίστε, να: ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ: *ρεάλι ένα δανεικό μού δώσε, από 'χω χρεία* (παραλ. 1 στ.). ΔΑΣΚΑΛΟΣ: (*Si non expendo, durum est; modo obtinere intentum, darem, si mihi peteres, non solum hoc, sed centum*). *Όρσε Πετρούτσο.* ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ: *Αφέντη μου, καλώς την αφεντιά σου, πε μου είντα θέλεις, ογιατί γροικώ τη την καρδιά σου* Στάθ. (Martini) Β' 171. **Φρ.** *Ορίζω συμπάθειον* εις+αιτιατ. = έχω, δείχνω κατανόηση για κ.: *δέομαι του κάλλους σου και του χρυσού σου τρόπου ίνα ορίσεις συμπάθειον εις τους πολλούς μου πόνους* Στίχ. ερωτ. 24.

Το θηλ. και το ουδ. της μτχ. παθητ. παρκ. ως ουσ. = καθορισμένη ώρα: *μη βραδύνω το σύνολον κατά την ορισμένην κι ονειδισθώ εις υποστροφήν και ζειν με ου συμφέρει* Διγ. (Trapp) Gr. 633· *να μην αργήσω σήμερον κατά το ορισμένον, ονειδισθώ εις το γένος μου, δεν θέλω ζειν εις κόσμον* Διγ. Ζ 877.

ορίζων ο.

Το αρχ. ουσ. *ορίζων*. Τ. *ορίζοντας* σήμ.

Οπτικό πεδίο, έκταση που βλέπει κανείς: *περιεπάτει* (ενν. το κτήνος) *επικαθημένου μου πορεία λεπτή επιστήριξέ τε την χηλήν του ποδός εν τω ορίζοντι της όψεως αυτού* Ψευδο-Σφρ. 502[5]· *Ως οδηγός γαρ πέφυκεν ως γίγαντος ορίζων η σωφροσύνη της λαμπράς και φίλης των αγγέλων και της υπέρ τον ήλιον λαμπούσης παρθενίας* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 173.

όριξις -ξη η, βλ. *όρεξις -ξη*.

όριον το, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 429, Ηπειρ. 212[11], 213[5], Σφρ., Χρον. (Maisano) 56[13], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 778, Έκθ. χρον. 22[8], 26[8], 63[1], 63[5], 63[27], 78[14], 83[6], Ιστ. πολιτ. 51[20], 73[7].

Το αρχ. ουσ. *όριον*. Τ. *όριο* σήμ.

(Συν. στον πληθ.) **α**) Σύνορα, μεθόριος: Ηπειρ. 209[14], Έκθ. χρον. 78[22]· **β**) (συνεκδ.) έδαφος, οριοθετημένη περιοχή που ανήκει στην κυριαρχία κάπ. ή κράτους, επικράτεια: *υπερπλουτήσας* (ενν. ο *Σαχ Ισμαήλης*) *ήρπαξε και εκ των ορίων των Οτμαλήδων* Έκθ. χρον. 62[21]· *επλάτυνε* (ενν. ο *Πέρσης*) *γαρ τα όρια της βασιλείας αυτού έως πάσης Ασίας και Ευρώπης* Έκθ. χρον. 39[1]· *δέδωκεν* (ενν. ο *σουλτάν Μεεμέτης*) *αυτώ σκήπτρον πλησίον των ορίων του πατρός αυτού* Έκθ. χρον. 60[18]· έκφρ. *τα περιέχοντα όρια* = περιοχή: *τω αυτώ έτει επαρέλαβεν την Βιζύην αυτήν και τα περιέχοντα όρια αυτής ο βασιλεύς* Byz. Kleinchron. Α' 97[40].

ορίον το· *ο ρ ι ό ν*.

Από το μτγν. ουσ. *όριον* ‹ λατ. *horreum* (L-S, λ. *όρριον*· για νεότερες μαρτυρίες βλ. Lampe, Lex., λ. *όριον* και Sophocl., λ. *ορρίον*). Τ. *οριό* σήμ. στην Κάρπαθο (Μιχαηλ.—Νουάρ., Λεξ., λ. *οργιό*) και στον Άθω (Παπαδ. Α., ΛΑ 6, 1923, 128, όπου και τ. *ουριό*). Για άλλους ιδιωμ. τ. βλ. Καραναστάση, Λαογρ. 14, 1952, 235 κ.α., Μηνά, Ιδιώμ. Καρπάθου, λ. *ριος* ο, Andr., Lex., λ. *ωρείον*, Kahane, DOP, 36, 1982, 135 και Χαραλαμπάκη, ΕΕΦΣΠΚ 1, 1983, 287 σημ. 5. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, ό.π.) και στο Etymologicum Magnum (L-S, λ. *ωρείον*).

Αποθήκη δημητριακών: *ανοίξαν το οριόν* (έκδ. *οργιόν*· διορθώσ.) *και επήραν κριθάριν* Μαχ. 438[30]· *ανεδομησάμην μονήν και αποκατέστησα μετά γε του ανωγαιοκατώγου, των ορίων* (έκδ. *ωρείων*· διορθώσ.), *του μεγάλου διρρυτοσυμπροστώου, των ετέρων απάντων οικημάτων* Διαθ. Θεοδ. Σαρ. 22[91].

όριση, Πιστ. βοσκ. V 6, 313, εσφαλμ. γρ. αντί *όραση*· διόρθ. Joannou, αυτ., κριτ., υπ.· πβ. *όρασις ουράνια* Σουμμ., Πάστ. φίδ. Ε' [1199].

όρισμα το.

Το αρχ. ουσ. *όρισμα*. Τ. *όρισμαν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex., στη λ.).

1) Όριο, σύνορο· (συνεκδ.) η οροθετημένη περιοχή στην κυριαρχία κάπ.: *εις τ' άκρα, τ' ορίσματα, τά έχω, τά δεσπόζω, πόθεν υπήρες την βουλήν... και πράττεις ... ωσάν αφέντης* Βυζ. Ιλιάδ. 250. **2**) Διαταγή, εντολή: *κατά το βασιλικόν όρισμα οικονομούσαν οι γονείς τους* (ενν. *τας θυγατέρας*) *με ... πλούτον ... και έβανάν τας εις τα κάτεργα* Hist. Imp. (Rochow) 195[20].

ορισμός ο, Καλλίμ. 69, 2036, Διάτ. Κύπρ. 501[11], Ελλην. νόμ. 544[25], Ασσίζ. 9[1], 43[7], Βέλθ. 611, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2910 (Δωδώνη 8, 1979, 378), Ερμον. πρόλ. 32, Ω 141, Χρον. Μορ. Η 780, Χρον. Μορ. Ρ 2339, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 87, Διήγ. Παιδ. (Tsiouni) 41, Φλώρ. 836, Απολλών. 255, Λίβ. Sc. 2918, Λίβ. Ν 3524, Αχιλλ. L 74, Αχιλλ. Ν 265, Αχιλλ. Ο (Smith) 101, Ιμπ. 501, Χρον. Τόκκων 3740, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 162, Διήγ. Βελ. χ 14, Μαχ. 4[7], 110[7], Δούκ. 423[26], Σφρ., Χρον. (Maisano) 34[30], Διήγ. Βελ. Ν[2] 171, Θησ. Β' [8[4]], Ch. pop. 804, Χούμνου, Κοσμογ. 299, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 219, Γεωργηλ., Θαν. 495, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 27, Βουστρ. 434, Διήγ. Αλ. V 21, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 145, Ριμ. κόρ. 633, Έκθ. χρον. 30[1], Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [514], Συναξ. γυν. 20, 112, Κορων., Μπούας 53, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 72[v], Τριβ., Ρε 123, Πεντ. Αριθμ. XXVII 14, Πεντ. Δευτ. Ι 26, Πτωχολ. α 173, Μαλαξός, Νομοκ. 365, Αχέλ. 275, Χρον. 307, Χρον. σουλτ. 66[29], Ιστ. πατρ. 80[1], Αλφ. 10[29], Πηγά, Χρυσοπ. 119 (29), Δωρ. Μον. XIX, Κυπρ. ερωτ. 62[4], Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 312, Β' 290, Γ' 91, Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 10, Παλαμήδ., Βοηβ. 213, Ιστ. Βλαχ. 489, Διγ. Ανδρ. 329[21], Θυσ.[2] 24, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 49, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 438, Ε' 366, Βακτ. αρχιερ. 152, Νεκτάρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 190, Φορτουν. (Vinc.) Β' 139, Δ'

47, Ροδινός (Βαλ.) 73, Διακρούσ. 92[6], Τζάνε, Κρ. πόλ. 174[16], Hagia Sophia V 543[3], Μπερτολδίνος 169, κ.π.α.· *'ρ ι σ μ ό ς*, Παρασπ., Βάρν. C 458, Ιστ. μακαρ. Μάρκο 392.

Το αρχ. ουσ. *ορισμος*. Η λ. και σήμ.

1α) Διαταγή, εντολή: *πράξω και τους ορισμούς και τα προστάγματά σου και όλα σου τα βουλεύματα ετοίμως να πληρώσω* Φλώρ. 173· *Εμίσεψεν ο δουλευτής και μετά μέρες σώνει στη χώρα, και τ' αφέντη του τον ορισμό πλερώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 786· (ως σύστ. αντικ.): *αν έμελλε* (ενν. *ο πανιέρης*) *να ορίσει άλλον ορισμόν, έβγαινεν το μεσομέριν και δεν τους εγύριζεν ως τη νύκταν* Μαχ. 654[20]· *τον ορισμόν, τόν όρισεν* (ενν. *ο πρίγκηπας*), *θέλω να τον πληρώσω* Χρον. Μορ. P 4473· (προκ. για το Θεό, τους αγίους ή την εκκλησία): *Ούτως γαρ ένι πρόσταγμα και ορισμός Κυρίου* Πενθ. θαν.[2] 631· *επειδή εχάλασες τον ορισμόν* (έκδ. *οργισμόν*· διορθώσ.) *των αγίων και την οδόν του Θεού, ... ουκ ει Χριστιανός* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι IX 63· *δεν είναι μοναστήρι οπού να έχει κανένα παιδευμένον άνθρωπον, εις τον οποίον να ξομολογούνται και να φυλάγουσι τον ορισμόν της εκκλησίας* Ροδινός (Βαλ.) 143· (προκ. για τον προφήτη Μωάμεθ): *διά να φυλάγει τον ορισμόν του προφήτου εκατεφρόνησεν την βασιλικήν δόξαν* Διγ. 'Ανδρ. 327[19]. **β**) έγγραφη διαταγή: *άνοιξε τον ορισμόν του ρηγός και τον εδιάβασαν, ότι να τον έχουν διά μπάιλόν τους και γοβερναδόρον, να του δίδουν όλα τα συνηθισμένα τέλη τα αφεντικά και να τον τιμούν και να τον έχουν όλοι καθώς να ήτον και το πρόσωπον αυτού του ρηγός* Δωρ. Μον. XLI· *απέστειλεν* (ενν. *ο Σουλτάν Σουλεϊμάνης*) *αυτόν* (ενν. *τον καπετάνιο της αρμάδας*) *μετά φοβερού ορισμού εις την Χίο προς τους πρώτους του τόπου και εις όλον τον λαόν, ίνα καθώς ιδούν και αναγνώσουν τον ορισμόν της βασιλείας αυτού να του παραδώσουν το κάστρον καθώς είναι με τες σκευές και με άλλα άρματα* Κώδ. Χρονογρ. 49 δις· *εγράψαμεν ορισμούς εις πάντας τους εν τη περιοχή της Ανδρούσης, ... ίνα έλθωσι μετά αρμάτων και των πλειόνων ανθρώπων της αρχής ενός εκάστου αυτών* Σφρ., Χρον. (Maisano) 42[19]· (στην έκφρ. *γραφή ορισμός*): *του* (ενν. *του Σελίμη*) *έστειλε* (ενν. *ο σουλτάνος*) *γραφή ορισμό με την βούλλα του ότι να 'ρθεί εις την Πόλη* Χρον. σουλτ. 138[4]· **γ**) έγγραφο με το οποίο παραχωρούνται δικαιώματα ή προνομιακή μεταχείριση, παραχωρητήριο: *εγώ βασιλεύς σουλτάν Μεχεμέτης διά του παρόντος μου εγγράφου ορισμού κάμνω ψυχικόν εις τον βασιλέαν της πόλης Κωνσταντίνον τον Παλαιολόγον και εις τους άρχοντας αυτού να τους δώσω ... να έχουν διά να ζουν ευημερημένα ως άρχοντες, να έχουν αναπαύσεις και δούλους...· τον δε επίλοιπον λαόν θέλω ότι να είναι ελεύθεροι από πάσαν εγγαρείαν και βάρος τινός* Ιστ. πατρ. 167[16]· *ως είδε ο σουλτάνος την δουλοσύνην αυτών* (ενν. *των Κορωναίων*), *εδέκτη τους με μεγάλην ευσπλαχνίαν και αγάπην και ορισμόν τους έδωσε ότι να είναι ελεύτεροι από άπασαν εγγαρείαν. Και ούτως εγράφτη ο ορισμός εις την ώρα εκείνην* Χρον. σουλτ. 133[32,33]. **δ**) νομική διάταξη: *Διά του συνμπαμού και διά τους αρχηγούς εθεσπίστην, ότι πάντες οπού ένι υποταχτικοί της αφεντίας της Ρώμης εντέχεται να ζιουν με ειρήνη και με ανάπαυσιν, και διά τούτον ένι διαφεντεμένον όλους εκείνους εις την αφεντίαν της βασιλείας των Ιεροσολύμων, ότι κανείς να μηδέν σηκώνει ταραχήν κατά τον άλλον και πολεμώντα του άδικον και αγανάκτησιν ού χωριατοσύνην, αμμέ να συνηθίζουν και να κρατούν καλήν αγάπην μέσο τους· και είτινες θελήσουν να παν κατά πρόσωπα τούτους τους καλούς ορισμούς...* Ασσίζ. 454[30]. **2α**) Εξουσία, κυριαρχία σε τόπο: *ο βασιλεύς, οπόταν γυρεύει να επάρει πολύν ορισμόν και κάστρη και χώρας, τον εδικόν του και ηγαπημένον ενεμπιστεύεται* Διήγ. Αλ. V 29· (μεταφ.): *αφ' την θνήσιν την κακήν τα σπίτια εβρωμίσαν· τόσον καιρόν να βρίσκουνται κλεισμένα, βουλλωμένα, κι απ' ορισμόν της σανιτάς νά 'ναιν διαυθεντεμένα* Γεωργηλ., Θαν. 71· **β**) εξουσία, δικαιοδοσία:

Τον Πέντε-Βόιον εις εξουσιάν, είτα σ' ορισμόν του (ενν. *του πάπα*), *εις χείρας του τον έδωκεν* (ενν. *ο Μερκούριος*) *ως σκλάβον εδικόν του* Κορων., Μπούας 72· *Φαίνεταί σου διά τες αφορμές όπου λαλείς να μείνομεν εις τον ορισμόν σου και εις την αφεντίαν σου; Το ποίον παρακαλώ να μηδέν γενεί* Μαχ. 600[13]· (μεταφ.): *αφήννω 'δά στον ορισμόν σου όλον τον εμαυτόν μου, αγγέλισσά μου* Κυπρ. ερωτ. 22[3]. **3α**) Θέληση, επιθυμία: *ει μεν και βούλη, βασιλεύ, και έ ι αι ορισμός σου, ορίσε να μου δώσουσιν εμέναν την κιθάραν* Απολλών. 218· *Θεέ μεγαλοδύναμε, αν είναι ορισμός σου* (παραλ. 1 στ.), *...δος σ' αυτούς τα σπίτια τους, δος και τα πατρικά τους* Διακρούσ. 114[7]· *Πατήρ μου, αυθέντη θαυμαστέ..., τον ορισμόν, το θέλημαν τό έχρηζες έποικά το* Ιμπ. 451· *«Κρατώντα το, κυράτσα μου, το λαμπιρό σου χέρι από τα πλια ακριβότερα μέλη μού θέλει φέρει». Και με την άλλην άπλωσα και πιάνω το λαιμόν της και προς εμέν την ήφερα δίχως τον ορισμόν της* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 448· *Τούτην δέ οπού με ερωτάς* (παραλ. 1 στ.), *αν έναι ο ορισμός σου να την πάρεις, εις γυναίκα να την πάρεις, κέρατα θέλουν φυτρώσει στην αυλήν της βασιλείας σου* Πτωχολ. (Κεχ.) P 247· **β**) καλή, φιλεύσπλαχνη διάθεση: *Εγώ παρακαλώ τον ορισμόν του* (ενν. *του χάρου*) *για να λευτερωθώ τέλεια 'πό κείνον αποὐ μ' έκαψεν πια παρά κανέναν* Κυπρ. ερωτ. 14[9]. **4α**) 'Αδεια, συγκατάθεση: *εσηκώθην ένας αμιράς και λαλεί του σουλτάνου: «Δος μου ορισμόν εμέν του δούλου σου να σου συντύχω· παρακαλώ πολλά την μεγάλην σου αφεντίαν έμπροσθεν τους αμιράδες σου να μου ακούσεις»* Μαχ. 182[24]· *η τάμε Μαρία τε Πλισίε διά το θαύμαν τό είδεν εις την αδελφοτέκνην της και διά να κατευοδωθεί ο άντρας της ... εζήτησεν με όλην της την καρδίαν του ρηγός να της δώσει ορισμόν και τόπον να κτίσει ναόν του Τιμίου Σταυρού αποὐ γης* Μαχ. 68[33]· *Τα παιδία εκείνους τους ανθρώπους οπού δαιμονίζουνται οι γονείς αυτών, εάν θελήσουν τα παιδία να ορμαστούν, ημπορούν να ορμαστούν δίχως να επάρουν τον ορισμόν τους γονείς αυτών* Ελλην. νόμ. 526[20]· *Εάν η γυναίκα υπάγει μετά ξένων ανθρώπων εις παραδιάβασιν ή να μείνει έξω του οίκου της άνευ του ορισμού του ανδρός αυτής, χωρίζεται* Ελλην. νόμ. 538[4]· έκφρ. *με τον ορισμόν σου* = εφόσον το εγκρίνεις (πβ. σημερ. φρ. *«με την άδειά σου/σας»*): *Αύριον το πρωί θέλω με τον ορισμόν σου να καβαλικεύσω να έλθω να πολεμήσω άλλην μίαν φοράν, διά να εγνωρίσεις καθαρότερα την μάθησιν οπού έχω εις τον πόλεμον* Διγ. 'Ανδρ. 393[32]· **β**) άδεια αναχώρησης: *Οι μαντατοφόροι ευχαρίστησάν του* (ενν. *του ρήγα*) *πολλά από το καλόν θέλημαν όπου τους εποίκεν και επήραν ορισμόν και επήγαν εις το Κάργιος* Μαχ. 158[27]· *έδωκέν τους* (ενν. *ο ρήγας τους μαντατοφόρους*) *ορισμόν να στραφούν εις την Αμόχουστον και να ποίσουν το ταξίδιν τους* Μαχ. 178[9]· **γ**) άδεια άσκησης επαγγέλματος: *αν ευρεθεί* (ενν. *ο ξενικός ιατρός*) *άξιος να γιατρέψει, ο επίσκοπος να του δώσει ορισμόν απώδε και ομπρός να γιατρεύγει όπου θέλει εις την χώραν* Ασσίζ. 438[2]· *αν γίνεται ότι κανείς γιατρός γιατρέψει εις την χώραν άνευ ορισμού, η αυλή εντέχεται να ποιήσει να τον πιάσουν και να τον κιβεντίσουν έξω της χώρας* Ασσίζ. 438[7]. **5**) Λόγος, ομιλία, κουβέντα: *«Είτιναν εύρω όπισθεν τρεπόμενον και φεύγει ... να τον διχοτομήσω». Επαίνεσαν τον ορισμόν του θαυμαστού Αχιλλέως και πάντες προσεκύνησαν* Αχιλλ. O 170. **Φρ. 1**) *Βγαίνω εκ τον ορισμόν κάπ.* = παρακούω κάπ., απειθώ σε κάπ. (Πβ. και *βγαίνω* 27): *Καλώς τη θυγατέρα μου την πολυαγαπημένη, οπού ποτέ εκ τον ορισμό τ' αφέντη τση δε βγαίνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 328· *Μόνον διά την παράβασιν εκείνην, τήν εποίκα, εκ του Θεού τον ορισμόν κι υπακοής εβγήκα* Χούμνου, Κοσμογ. 310. **2**) *Δίδω ορισμόν*, βλ. *δίδω* I Α' 12 φρ. **3α**) *Είμαι αποκάτω τον ορισμόν σου*, βλ. *αποκάτω* (I) 3 β φρ.· **β**) *είμαι εις ορισμόν* (κάπ.), βλ. *είμαι* Γ' 4· **γ**) *είμαι εις τους ορισμούς* (κάπ.) = (προκ. για πράγμα) είμαι στη διάθεση κάπ.: *Η αγιοσύνη σου, παπακυρ Ιωάννη πέμψε μου με τον άνθρωπον αυτόν το βιβλίον του αγίου Αθανασίου, και πάλιν, αν το χρειασθείς ποτέ, είναι εις τους ορι-*

σμούς σου, επειδή τα των φίλων και είναι και λέγουνται κοινά Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 112^{11}· **δ**) *είμαι του ορισμού κάπ.* = ανήκω στην εξουσία κάπ.: *και η ψυχή και το κορμίν έναι του ορισμού σου* Αχιλλ. N 1545. **4**) *Κάνω ορισμόν*, βλ. *κάμνω* Φρ. **5**) *Περνώ τον ορισμό (του Κυρίου)* = παραβαίνω τις εντολές (του Κυρίου): *δεν ημπορώ να περάσω τον ορισμό του Κυρίου να κάμω καλό γή κακό από τη καρδιά μου· το ός να συντύχει ο Κύριος αυτό να συντύχω* Πεντ. Αριθμ. XXIV 13. **6**) *Ποιώ ορισμόν* = διατάζω: *ο αμιραλλής εγύρισεν και είπεν του ρηγός: «Ανέν και θέλει να πάγει ο θείος σου ο κοντοστάβλης εις τες δουλλειές σου απού τον πέμπεις με το κάτεργον το δικόν σου, ποίσε ορισμόν να το πάρει* Μαχ. 520^{17}.

οριστά, επίρρ.

Από το επίθ. *οριστός*.

Κατά διαταγήν: *αυτός σε πέμπει προς εμάς και οριστά κινάσαι;* Πικατ. 355.

οριστής ο, Χρον. Μορ. H 219.

Το αρχ. ουσ. *οριστής*.

Διοικητής στρατιωτικού σώματος: *ν' απέλθει* (ενν. *ο μισέρ Τζεφρέ*) ... *στην Συρίαν, να έναι πρώτος σ' όλους, διά κεφαλήν και οριστήν οι πάντες να τον έχουν* Χρον. Μορ. P 219· (προκ. για αξιωματούχο μοναστικού τάγματος): *Εάν γένηται ότι είς άνθρωπος κανονισμένος οπού ένι αρχηγός, ή οικονόμος, ή οριστής* Ασσίζ. 93^{22} (Πβ. Ασσίζ. 343^{17} *κουμεντούρης*).

οριστικός, επίθ., Φλώρ. 1515.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

1) Καθοριστικός, τελειωτικός: *εις την καρδιά μου εσέβασα πόθον αλλά ποτάπον, πόθον να φλέγει ολοτελής όλην μου την καρδίαν, να με μαραίνει μαραμόν οριστικόν θανάτου* Ερωτοπ. 509. **2**) Ορισμένος, τακτός: *αν ίσως ότι ο αγκαλών, ήγουν οπού ηγκάλεσεν, ουδέν ήλθεν εις την ημέραν την οριστικήν, ... εχάσεν το δίκαιόν του* Ασσίζ. 90^{12}. **3**) (Γραμμ.) προκ. για ρήμα οριστικής έγκλισης: *οριστικά ενεργητικά* Σοφιαν., Γραμμ. 220.

ορκίζω, Διγ. Z 4348, Χρον. Μορ. H 2357, Λίβ. P 1949, 2311, Λίβ. Esc. 3451, 4247, Λίβ. N 3073, Αχιλλ. N 1649, Αχιλλ. O (Smith) 485, Μαχ. 530^{9-10}, Πεντ. Γέν. XXIV 3· αόρ. *ό ρ κ ε σ α*, Πεντ. Γέν. L 25. — Βλ. και *ορκώ*.

Το αρχ. *ορκίζω*. Ο αόρ. *όρκεσα* αναλογ. με αόρ. σε *-εσα* (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-εσα*)· κατά Hesseling [Πεντ., Εισαγωγή LIV] ο τ. ανάγεται στο *ορκώ* (βλ. ά.). Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Βάζω κάπ. να πάρει όρκο, δένω με όρκο **α**) (με αιτιατ.): Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 169^v, Πεντ. Γέν. XXIV 37, Πεντ. Αρ. V 19· **β**) (με αιτιατ. και εμπρόθ. προσδιορ.): *εντέχεται ο βισκούντης να τον ορκίσει εις τον όρκον τόν εποίκεν* Ασσίζ. 59^8. **2**) (Με αιτιατ. και εμπρόθ. προσδιορ.) ικετεύω κάπ. για κ. στο όνομα ιερού προσώπου ή πράγματος, εξορκίζω: *Ορκίζω σε εις τον Θεόν τον ζώντα να μου ειπείς την αλήθειαν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 276^v· *πολλά ανθίστατο η κόρη προς το έργον και εις Θεόν ορκίζουσα και εις ψυχάς γονέων* Διγ. Z 2707· *Εις τούτο λέγω προς εσάς, παρακαλώ κι ορκίζω στον όρκον, τόν εποίκετε στον κόντον κι εις εμένα,* (παραλ. 1 στ.) *να ειπείτε και να κρίνετε το δίκαιον πού έναι* Χρον. Μορ. P 2357· *Λοιπόν απάρτι, ξένε μου, μυριοπαρακαλώ σε και εις τα άρματά σου ορκίζω σε και ομνύω σε εις το σπαθίν σου, να με είπεις, να με αφηγηθείς τις είσαι, πόθεν είσαι* Λίβ. Sc. 2266· *ορκίζω σε εις τας συμφοράς έπαθα εις τον κόσμον* (παραλ. 1 στ.) *άλλην ωρίτσαν να ελθεί μετά σεν, ξένε μου, να τον ιδώ* Λίβ. Esc. 3706. **Β'** (Αμτβ.) παίρνω όρκο, ορκίζομαι: *Ορκίζω εις τον Κύριον, ότι μίαν ημέραν να 'ξηλειφθούν* (ενν. *οι Τεμπλιώτες*) *από τον κόσμον* Μαχ. 14^5.

Η μτχ. παθητ. παρκ. στον πληθ. ως ουσ. = τα μέλη του δικαστηρίου στην Αυλή της Βουργησίας: *Εμπαλής ουδέν εντέχεται να βάλλει* (ενν. *ο βισκούντης*) *κακά κουστούμια εις την χώρα και αν το πολεμό, οι ορκισμένοι, ήγουν οι κριτάδες, ουδέν πρέπει να τον απομείνουν, αμμέ πρέπει να τον πουν του αυθέντη* Ασσίζ. 276^5· *Λέγει ποταποί άνθρωποι εντέχεται να ένι οι ορκισμένοι τούς λέγου κριτάδες και διατί τους καταστήνουν* Ασσίζ. 276^{15}.

ορκιόλιον το.

Από το ουσ. *ορκίολος* ο (ή *ορκίολον* το) (L-S Suppl.) και την κατάλ. *-ιον*. Η λ. το 12. αι. (Sophocl.).

Δοχείο νερού: *Εποίησε δέ* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και σκεύη ολόχρυσα των δώδεκα εορτών άλλα και άλλα, από τε ευαγγελίων ιερών, χερνιβοξέστων ορκιολίων, δισκοποτηρίων* Hagia Sophia a 459^{17}.

ορκισμός ο.

Το μτγν. ουσ. *ορκισμός*.

Επιβολή όρκου, όρκος (εδώ ως συστ. αντικ.): *ορκισμό όρκισεν* (ενν. *ο Ιωσέφ*) *τα παιδιά του Ισραέλ του ειπεί· αναγραμμό να αναγράψει ο Θεός εσάς και να ανεβάσετε τα κόκκαλά μου από εδώ* Πεντ. Έξ. XIII 19.

ορκοαφιερώνω· *ορκοαφιερώσαμεν*, Λίβ. Sc. 2422· εσφαλμ. γρ. αντί *ορκοαφυρώσαμεν*· διορθώσ.). — Βλ. *ορκοαφυρώνω*.

ορκοαφυρώνω.

Από το ουσ. *όρκος* και το *αφυρώνω*. — Βλ. και *αφυρώνω* (I).

Βεβαιώνω, επιβεβαιώνω, διαβεβαιώνω με όρκο: *ορκοαφυρώσαμεν* (έκδ. *ορκοαφιερώσαμεν*· διορθώσ.) *να μη αποχωρισθούμεν* Λίβ. Sc. 2422.

ορκόδεσμος ο.

Από τα ουσ. *όρκος* και *δεσμός*. Η λ. στο L-S Κων/νίδη.

Δέσιμο, δέσμευση με όρκο: *Ήτον καλό να μη όμοσα μετά σου ν' αποθάνω, να μηδέ εις ορκόδεσμον εδέθην μετά σέναν* Λίβ. N 2309.

ορκοκαταλύτης ο, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1016.

Από τα ουσ. *όρκος* και *καταλύτης*.

Αυτός που καταπατά τον όρκο του: *η καθαρά και άδολος αγάπη και φιλία, οπού εσυνεστήσαμεν μεθ' όρκου και αγάπης, ορίζω* (ενν. *εγώ ο λέων*) *δέ από του νυν να εν καταλυμένη* (παραλ. 20 στ.). *Ιδών ο βους εκάκισεν απάνω εις το λέον* (παραλ. 1 στ.) *« Βλέπετε τον πανάπιστον, τον ορκοκαταλύτην* (παραλ. 1 στ.). *Ούτος ουκ έναι βασιλεύς, ουδέ αυθέντης έναι, επεί την μάχην συνιστά και καταλεί αγάπην* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1010.

ορκοπαραβάτης ο.

Από τα ουσ. *όρκος* και *παραβάτης*.

Αυτός που παραβαίνει τον όρκο του: *η καθαρά και άδολος αγάπη και φιλία, οπού*

εσυνεστήσαμεν μεθ' όρκου και αγάπης, ορίζω (ενν. εγώ ο λέων) δε από του νυν να εν καταλυμένη (παραλ. 28 στ.). Επεί ουν ένι (ενν. ο λέων) μαχοποιός και ορκοκαταλύτης, (παραλ. 1 στ.) ... ας τον αποκτείνομεν ως ορκοπαραβάτην Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1018.

ορκοπαραβατώ.

Από το ουσ. ορκοπαραβάτης. Η λ. στο L-S Κων/νίδη (λ. ορκοπαραβατέω).

Παραβαίνω τον όρκο μου: επεφωνούμαι σε ... δουλώνεσθαι στον 'Ερωτα, και οπού τον θέλει ομόσειν ... μη ορκοπαραβατήσει Λίβ. P 289.

ορκοπαραθέτω· μή ορκοπαραθήσει, Λίβ. Esc. 530, περιττή διόρθωση της Lambert αντί μη όρκον παραθήσει του χφ. (βλ. παραθέτω). 'Ισως όμως ορθότερα μη όρκον παραβήσει· πβ. μη ορκοπαραβατήσει Λίβ. P 289.

ορκοπατώ, Λίβ. P 1532, Λίβ. Sc. 592, Λίβ. Esc. 3980, 4022, Λίβ. N 1499, 3438.

Από το ουσ. όρκος και το πατώ. Η λ. στο L-S Κων/νίδη (λ. ορκοπατέω).

(Μτβ. καταχρηστικώς) παραβαίνω τον όρκο μου: είπε διατί τον 'Ερωτα ψευστήν τον ονομάζεις και ορκοπατείς τά ώμοσες, τη δούλωσιν αρνάσαι Λίβ. Sc. 2832· τά έμοσα εις τον ουρανόν..., ορκοπατώ τα απέ του νυν, αρνούμαι, ουδέν τα λέγω Λίβ. Esc. 1699.

όρκος ο, **(I)**, Σπαν. A 643, Ασσίζ. 84[9], Διγ. (Trapp) Gr. 627, Διγ. Z 2578, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 354, Ερμον. E 449, Χρον. Μορ. H 3065, Χρον. Μορ. P 1708, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 43, Σαχλ., Αφήγ. 357, Απολλών. (Wagn.) 430, Λίβ. Esc. 1315, Χρον. Τόκκων 1225, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 741, Αργυρ., Βάρν. K 167, Μαχ. 204[33], Δούκ. 173[18], Σφρ., Χρον. (Maisano) 102[16], Θησ. IB' [40[5]], Byz. Kleinchron. A' 58[3], 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 120, Κορων., Μπούας 43, Πεντ. Γέν. XXVI 28, Πτωχολ. α 872, Αξαγ., Κάρολ. E' 662, Κυπρ. ερωτ. 147[4], Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) A' 396, Ιστ. Βλαχ. 1461, Διγ. 'Ανδρ. 370[6], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 247, Πτωχολ. B 308.

Το αρχ. ουσ. όρκος. Η λ. και σήμ.

'Ορκος, ένορκη διαβεβαίωση: Φαλιέρ., Ιστ.[2] 725, Πανώρ. Δ' 45, Χρον. Μορ. H 8650, Ασσίζ. 84[7], Μαχ. 630[21]· (ως είδος σύστ. αντικ.): Βίος Αλ. 843, Ασσίζ. 351[16], Λίβ. N 1507, Χρον. Μορ. H 4532· (σε επίκληση όρκου): ο άλλος, σύντροφος να ειπεί, μα τον όρκον τόν εποίκαμεν ουδέν εποίκεν τουτο οπού του καταμπλέκουν Ασσίζ. 84[16]. **Φρ. 1α**) Αποδίδω, αφυρώνω, βάνω (απάνου μου), δεσμώνω, δίδω, κάνω, παίρνω, ποιώ ή ποιώ (κάπ. ή προς κάπ.), πολεμώ, στήνω, τάσσω, τίθεμαι όρκο(ν) ή όρκους ή λαμβάνω τον όρκον μου ή λέγω όρκους κάπ. ή ομόνω εις τον όρκον μου ή περιλαμβάνω (τον) όρκον εξαυτού μου, ή ποιώ τον όρκον ότι ... ή στρέφω όρκον κάπ. = ορκίζομαι, δίνω ένορκες διαβεβαιώσεις, δένομαι με όρκο: τον όρκον αποδώσεις να είμαι αφροντισμένη, φόβον κανέναν από σεν να μη έχων να με αφήσεις Πόλ. Τρωάδ. 47· όσον σε ομνύει πλειότερον κι όρκους σε αφυρώνει (έκδ. αφιερώνει· διορθώσ.), τόσον σε μηχανεύεται διά να σε απεργώσει Χρον. Μορ. H 1253· Α λάχει και να σύρουν σε διά μαρτυριάν στην κρίσιν και βάλεις όρκο απάνου σου δικαίως ή αδίκως, μηδέ και λάχει το άστοχον και εμπέσεις να απαντήσεις Σπαν. (Ζώρ.) V 325· της στερεάς οι βασιλείς και της θαλάσσου αυθέντες (παραλ. 3 στ.) όρκον δεσμώνου, πολεμούν και στεργοαφυρώνουν Βυζ. Ιλιάδ. 546· δους όρκον προκειμένου του αγίου Ευαγγελίου τω λαώ και τοις άρχουσιν επελάβετο της αρχής (ενν. ο Ιάκωβος) Byz. Kleinchron. A' 220[3]· όρκον να σε έδωκα να μη σε λησμονήσω Ερωτοπ. 713· Συ ώμοσε, αφέντης μου, κάμε όρκον εκ καρδίας Ερωτοπ. 659· Ακόμη,

εκλαμπρότατε, και τούτο να ποιήσεις: όρκον αν έκαμες τινός να μη τον αθετήσεις Ιστ. Βλαχ. 1430· ουδέ κατέχει (ενν. είς άνθρωπος) το τις του το εποίησεν, και κατά τούτο ένι αμέριμνος, εφειδή εκείνος έλαβεν τον όρκον του εκείνου εις την αυλήν κατά τό ζητά Ασσίζ. 217[13]· όρκον ποιούσιν δυνατόν να μη αποχωρισθούσι Ιμπ. 299· αρωτήσαν τους αν θέλουσι να σταθούν εις την ρόγαν του, οι ποίοι εστάθησαν και εποίκαν του όρκον Μαχ. 440[7]· ποίσον όρκον προς εμένα μετά πάσης προθυμίας Ερμον. H 262· πολομούν (ενν. άνθρωποι) όρκον εν τω άμα εις τα άγια, εις την έσμιξιν οπού να πορευτούν με καλήν οδόν και με καλήν πίστιν εις την συντροφίαν Ασσίζ. 84[3]· στήσον όρκον μετ' Ελλήνων του μη μαχηθήναι όλως Ερμον. I 133· είχαν γαρ φρικώδους όρκους πάντες 'Ελληνες ομού γαρ προ καιρού πολλού ταχθέντας του συμβοηθείν αλλήλοις Ερμον. Γ 192· θεσάμενοι (ενν. οι 'Ελληνες και οι Τρώες) τους όρκους (παραλ. 5 στ.) ηρματώθησαν πολλάκις προς πλησίον και αλλήλων Ερμον. I 150· αν κατ' αλήθειαν εύραμεν όρκους, τούς μας ελέγαν Απόκοπ.[2] 253· όμοσεν (ενν. ο μισέρ Τζεφρές) εις τον όρκον του απέκει ου μη μισέψει, έως να πάρει από σπαθίου το κάστρον του Νικλίου Χρον. Μορ. P 2038· μεταταύτα ένι κίτες (ενν. είς άνθρωπος), εφειδήν εκείνος επερίλαβεν τον όρκον εξαυτόν του εις την αυλήν, καθό του ζητά Ασσίζ. 469[15]· ποιεί τον όρκον ότι τούτον ουδέν του το εποίησεν, κατά την αγνωριμίδαν της αυλής Ασσίζ. 469[3]· ο Φράνκος ποτέ ουδέν να του στρέψει όρκον του Συριάνου, αν ουδέν έχει κανέναν πράγμαν της αθύμησης Ασσίζ. 305[18]· (βλ. αφυρώνω (I) A' 2 φρ., δεσμώνω Φρ., δίδω 1 A' 7β, κάμνω Φρ., λέγω Φρ. 20 α· βλ. και βάνω A' 55, επαίρνω 1α φρ., λαμβάνω Φρ. 25)· **β**) είμαι εις (τον) όρκον ή έχω όρκον = είμαι δεσμευμένος, έχω δεσμευτεί με όρκο μαζί με άλλους: να γράψομεν και των αλλών όπου εις τον όρκον είναι, να έλθουν κι εκείνοι μετά εσάς να ενωθείτε αλλήλως Χρον. Μορ. H 196· εάν ουδέν είχαν όρκον εις την αρχήν της συντροφίας επάνω εις τα άγια, δίκαιον ήτον ότι εκείνος οπού απιστεί εντέχεται να ομόσει Ασσίζ. 84[19]· γ) αποτελώ τους όρκους της αγάπης, βλ. αποτελώ Φρ. **2**) Λέγω όρκους κάπ., βλ. λέγω Φρ. 20β. **3**) (Α)παίρνω, λαμβάνω, παραλαμβάνω, πιάνω τον όρκον ή τους όρκους κάπ. ή βάνω σε όρκον κάπ. = ορκίζω κάπ.: Ος δη αποκρισιάριος και εις τον δεσπότην κυρ Θωμάν ελθών εις τον Ποντικόν ευρισκόμενον, όρκους αυτού απήρεν αγάπης και τα μη φθάσαντα δοθήναι κάστρη εις τον αυθέντην αυτού και απήλθε Σφρ., Χρον. (Maisano) 150[27]· όρκο να πάρει (ενν. ο αμιράς) εις εμάς, οπίσω να γυρίσει Διγ. O 902· έλαβεν (ενν. ο Αμμαρίν) και τους όρκους των ανθρώπων του ρηγάτου, καβαλαρίων και ετέρων λιζίων ανθρώπων και του κοινού λαού Byz. Kleinchron. A' 204[15]· τον όρκον επαράλαβεν όλων των κεφαλάδων Χρον. Μορ. H 1237· τον λαόν ιλάρωσαν (ενν. οι άρχοντες) να στέρξουν την κυράν τους, και όρκους να ποιήσουσιν, τα βάρη να τους λείψουν· (παραλ. 4 στ.). Και ούτως εκατέστησαν. Επίασαν τους όρκους Χρον. Τόκκων 1230· Εγώ σε όρκον έβαλα, όμοσα τον καθένα, κι εσείς πάλιν ομόσετε να είστε μετ' εμένα Ιστ. Βλαχ. 993· (βλ. επαίρνω 1α φρ.). **4**) Γελώ, λύνω, πατώ, τσακίζω, υπερθέτω ή υπερτίθημι, φθείρω, ψεύδομαι τον όρκον (μου) = παραβαίνω, καταπατώ τον όρκο μου, γίνομαι επίορκος: να είπες ότι όρκον έκαμε (ενν. ο αβουγαδούρος), ό,τι έναι εκεί γραμμένο να μηδέν κάμει τίποτες, ωσάν εκεί λεομένο· αμή όλον το εξανάστροφον να κάμει, να κερδίσει, πιστεύει και την αυθεντιάν, τον όρκον να γελάσει Σαχλ., Αφήγ. 357· αμή όταν τον εσκότωσεν τον Πάτροκλον ο 'Εκτωρ, τότ' έλυσε τον όρκον του (ενν. ο Αχιλλέας), ετότε κι ηρματώθη Σαχλ. B' (Wagn.) P 40· μηδ' επίορκοι κριθώμεν ως πατήσαντες τον όρκον Ερμον. M 152· επάτησες τον όρκον σου κι έχεις μεγάλον κρίμα Ερωτοπ. 31· Μα τον Δίαν γουν τον μέγαν, υπό πάντων των Τρωών τε ταύτα πάντα να στερχθώσιν· ου κανείς γαρ εκ των Τρώων υπερθήσει γουν τον όρκον Ερμον. M 5· δεν είμεστεν κρατούμενοι, αφόν ετσάκκισεν τον όρκον Μαχ. 262[25]· έφερον τα κούρση μέσον (ενν. οι 'Ελληνες) ίνα μη φθείρουν τον όρ-

κον, το τυχόν να μη κρατώσιν Ερμον. Ε 352· *πρέπει να δώσει και ζημίαν του ρηγός, ως γοιον πρέπει να δώσει άνθρωπος άπιστος, οπού εψεύτην τον όρκον του* Ασσίζ. 84[25].
'Εκφρ. *Μετά όρκου ή διά, με όρκον ή εν όρκοις* = ενόρκως: *ο αγκαλεμένος πρέπει να αποφύγει του στοιχήματος μετά όρκου* Ασσίζ. 86[28]· *ειδέ ο αγκαλών ουκ έχει μάρτυρας, ο ανκαλεμένος εντέχεται να πιστωθεί παρά του στοιχημάτου διά έναν όρκον* Ασσίζ. 336[25]· *αν εις σπίτι του αντρός της έταξεν γή έδεσε δέμα ιπί τη ψυχή της με όρκο* Πεντ. Αρ. XXX 11· *'Ορκου δε πώς την φυλακήν ο καθ' εκάστην χραίνων εν όρκοις ρήμασι βαβαί τους τρόπους και τας πράξεις εξείπω και προσφθέγξομαι και φράσω και διδάξω;* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 121 (βλ. και *μετά* 7β).

όρκος ο, **(ΙΙ).** — Βλ. και *έλκος* το.

Από το αρχ. ουσ. *έλκος* το με αφομοίωση *ε-ο>ο-ο* από επίδρ. του άρθρου, τροπή *λ>ρ* και αλλαγή γένους. Ουδ. *όρκος* το σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *έλκος* το). Για άλλους ιδιωμ. τ., ουδ. και αρσ., βλ. Andr., Lex., λ. *έλκος* το, Παπαδ. Α., ό.π. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., ό.π., Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.).

Πύον: *τρία πιθάρια αίμα να ξεράσεις, το 'ναν αίμα, τ' άλλον όρκο, τ' άλλον το συκωτοπλέμονό σου* Σπανός (Eideneier) Β 173.

όρκυνος ο, Θεολ., Τζίρ. 355[12].

Το μτγν. ουσ. *όρκυνος*. Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Xér. 24[2]) και σήμ. σε ιδιώμ., όπου επίσης τ. *όρκυνους* (Andr., Lex., στη λ.). Πβ. και λ. *όρκυνας* που απ. ιδιωμ. σε διάφ. τ. (Andr., ό.π., Καραναστάσης, ΛΔ 11 (1966/1969) 1969, 143, Αθ. 15, 1903, 188).

Το ψάρι όρκυς, είδος μεγάλου τόνου: *Εξαποστελώ ... πάσαν ... δύναμιν των κυνίσκων συν ορκύνοις και τοις ξιφίοις* Θεολ., Τζίρ. 358[13]. — Η λ. ως προσωποπ.: *συνεδριάζοντος δε Ορκύνου του μεγάλου δομεστίκου* Οψαρ. 361[2].

ορκώ. — Βλ. και *ορκίζω*.

Από τον αόρ. του *ορκίζω* (Για την παραγ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 272 κε.). Δε φαίνεται πιθανή τυχόν σχέση της λ. με το αρχ. *ορκόω*· για το τελευταίο πβ. πάντως *ορκώνω*, που απ. σε έγγρ. του 19. αι. (Τωμ.-Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α' 89) και στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και μέσ. *ορκούμαι* (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ορκώνω*).

(Με αιτ. και εμπρόθ. προσδιορ.) ικετεύω κάπ. για κ. στο όνομα ιερού προσώπου ή πράγματος, εξορκίζω: *ορκώ σε κατά του Χριστού κι εις την ψυχήν σου επάνω* (παραλ. 1 στ.) *το δίκαιον της αρχόντισσας μαντάμα Μαργαρίτας να το κρατήσετε καλά* Χρον. Μορ. Η 7543· *ορκώ σε εις το κεφάλιν σου και εις τα όπλα τά βαστάζεις* Λίβ. Ν 3152.

ορκωματικόν το, βλ. *ορκωμοτικός*.

ορκωμόσι το, βλ. *ορκωμόσιον*.

αρκωμασία η, Χριστ. διδασκ. 81, 298.

Το μτγν. ουσ. *ορκωμοσία*. Η λ. και σήμ.

'Ορκος, ένορκη διαβεβαίωση: *ο βασιλεύς ο Πρίαμος μετά υιού του Πάρι, πέμπουν κρυφά μηνύματα τον μέγαν Αχιλλέα, να τον επάρουσι γαμπρόν στην αδελφήν του Πάρι* (παραλ. 1 στ.) *όρκους τον κάμνουν δυνατούς... και ο βασιλεύς ο Αχιλλεύς... θαρρεί, καταπιστεύει τους διά της ορκωμοσίας* Βυζ. Ιλιάδ. 971· φρ. *βαστάζω ορκωμοσίαν* = περνώ από δοκιμασία όρκου (πβ. φρ. *βαστάζω ορκωμοτικόν*, βλ. *ορκωμοτικός* φρ. ή *εμπαίνω εις την τζουίζαν, εις το δίκαιον*, βλ. *μπαίνω* φρ. 46): *αν ένι ότι εκείνος ... να θελήσει να βαστάξει τζουίζαν, ήγου ορκωμοσίαν* Ασσίζ. 476[13].

ορκωμόσιαν το· *ο ρ κ ω μ ό σ ι*· *ο ρ κ ω μ ό σ ι ν,* Λίβ. Ρ 259, Λίβ. Esc. 502.

Το αρχ. ουσ. *ορκωμόσιον* (L-S, λ. *ορκωμόσια* τα).

1) Συμφωνία, υπόσχεση επικυρωμένη με όρκο: Βυζ. Ιλιάδ. 571· φρ. *είμαι σε ορκωμόσιον, έχω ορκωμόσιον* = είμαι δεμένος με όρκο (πβ. και *όρκος* φρ. 1β): *βασιλείς και άρχοντες, αυθέντες και ρηγάδες, όλοι ήσαν στο ορκωμόσιον* Βυζ. Ιλιάδ. 740· *ακούεται στους βασιλείς εκείνους ρηγάδες δε και άρχοντες και αυθέντας επηρμένους που είχαν το ορκωμόσιον να είναι κατ' απάνω, ει τις να πάρει επίβουλα Ελένην Μενελάου* Βυζ. Ιλιάδ. 778. 2) Ορκωμοσία: *όμοσα, και αφούτις όμοσα, ταύτα ο μάντης ήλθεν, ο μάντης τόν με ερμήνευσε* (ενν. ο φύλακάς μου) *να με ηύρει εις το ορκωμόσι* Λίβ. Esc. 537.

ορκωμοτικός, επίθ., Διάτ. Κύπρ. 506[23], Ασσίζ. 460[16,17], Πανάρ. 66[21], Χρον. Μορ. Η 2943, 8720, 8756, 8773, Επιστ. Μωάμ. 68[2], Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 495, Σφρ., Χρον. (Maisano) 18[17], 26[2], 150[9], Byz. Kleinchron. Α' 81[35], Πτωχολ. α 736, Ψευδο-Σφρ. 220[9], 252[19], 526[33]· ουδ. *ο ρ κ ω μ α τ ι κ ό ν,* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 731 κριτ. υπ., Χρονογρ. (Λαμψ.) 227 δις.

Από το ουσ. *ορκωμότης* και την κατάλ. *-ικός*. Το ουδ. *ορκωματικόν* σε επιστ. του 1503 (Γιαννόπουλος, Θησαυρ. 11, 1971, 133). Η λ. σε σχόλ. (L-S) και σε έγγρ. του 13.-15. αι. (Χατζ., Διπλωματ. 10, Καραγ., Βυζ. διπλ.[2] 132, Γράμματα Μετεώρ. 82[23], 84[50], Τσιρπανλής, BF 3, 1968, 197, κ.α.).

Που επικυρώνεται ή επιβεβαιώνεται με έγγραφα όρκου: *εποίησεν ο αμιράς ο Μουράτμπεης ορκωμοτικήν αγάπην μετά των αυθεντών και βασιλέων ημών* Byz. Kleinchron. Α' 118[11]· *ο αυτός Γερμανός αρχιεπίσκοπος, ονόματι του θρόνου Σωλείας της δοθείσης αυτώ παρά του Λατίνου αρχιεπισκόπου, ορκωμοτικήν ομολογίαν υπακοής ποιήσαι κατά την τάξιν του άνωθεν εκδεδομένου* Διάτ. Κύπρ. 513[6].

Το ουδ. ως ουσ. = έγγραφο παροχής όρκου, ένορκη γραπτή βεβαίωση ή υπόσχεση (Για το πράγμα βλ. Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 511-2], Λαμψίδης [Πανάρ. σ. 92] και Μαλτέζου, Βυζαντιακά 2, 1982, 78): *'Ορισε* (ενν. ο βασιλέας) *ευθέως κι εγράψασιν τες συμφωνίες της τρέβας κι εποίησεν ορκωμοτικόν κι εχρυσοβούλλωσέ το. Απάνω εις αύτο όμοσεν ατός του ο βασιλέας ενώπιον των καβαλαρίων κι απέκει τους το εδώκεν* Χρον. Μορ. Η 8770· *'Ακουσον γαρ, δέσποτά μου* (παραλ. 2 στ.), *πίασον χαρτίον άρτι* (παραλ. 1 στ.) *αλλά δη και καλαμάριον, ορκωμοτικόν μου ποίσον με τας ίδιας σου τας χείρας* Πτωχολ. α 729· *εποιήσαμεν ορκωμοτικόν αγάπης μετά του αμιρά Αμουράτη και τότε τους πρέσβεις ηλευθέρωσε* Ψευδο-Σφρ. 256[30]· *εσύ λοιπόν, Ποθούλα, φέρε γοργόν το κόνισμα, χριστιανών τη βούλλα, τύπωσε τα 'ρκωμοτικά όλα και βούλλωσέ τα* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 731· *εποίησεν* (ενν. ο βασιλεύς ο Καντακουζηνός) *κατάστασιν και ορκωμοτικόν έμπροσθεν της Θεοτόκου της Οδηγητρίας και των Αγίων Παθών, και όπως επάρει τον βασιλέα κυρ Ιωάννην τον Παλαιολόγον γαμβρόν εις την θυγατέραν αυτού κυράν Ελένην* Byz. Kleinchron. Α' 84[47]· φρ. *βαστάζω (το) ορκωμοτικόν* = περνώ από δοκιμασία όρκου (Πβ. φρ. *βαστάζω ορκωμοσίαν, ορκωμοσία* φρ. και *εμπαίνω εις την τζουίζαν, εις το δίκαιον, μπαίνω* Φρ. 46): *Καλά ηγνωρίζετε ότι εμπαλής, ουδέ οι κριταί ουδέν πρέπει να δυναστέψου τινάν να βαστάξουν ορκωμοτικόν λεγόμενον τζουίζαν κανένα άνθρωπον, ουδέ καμίαν γυναίκαν ούτως* Ασσίζ. 460[28]· *αν κανείς άνθρωπος ού γυναίκα να τον κράξουν περί κανενού πραγμάτου τό τους κατανμπλέκουν ότι εποίησάν το, κακείνος απαύτα*

διά της προαίρεσής του απομένει να βαστάξει το ορκωμοτικόν, το δίκαιον κελεύει και ορίζει ότι ουδέν εμπορεί πλέον να συρτεί να μηδέν την βαστάζει Ασσίζ. 461^{2}.

ορμαθηδόν, επίρρ.

Αρχαϊστικός σχηματ. από το ουσ. *ορμαθός* και την κατάλ. *-ηδόν*.

Σαν αρμαθιά, στη σειρά κοντά κοντά: *Ο δέ λιμήν της πόλεως ην κεκλεισμένος συν τη αλύσει ... και αι νήαι ίσταντο ένδον ορμαθηδόν, προσέχοντες τον λιμένα και την άλυσιν* Δούκ. 333^{22}.

ορμαθός ο, Δούκ. 57^{19}, 65^{5}, 349^{19} δις, 349^{20}, 367^{15}.

Το αρχ. ουσ. *ορμαθός*. Η λ., καθώς και τ. *αρμαθός*, σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

ορμάνι το.

Το τουρκ. *orman*. Τ. *ρουμάνι* στο Χρον. Γαλαξ. 195, 198, 201 και σήμ. Η λ. σε ομιλία του Νεκταρίου Ιεροσολύμων (Μανούσ., Κρ. Χρ. 7, 1953, 192 σημ. 95), σε έγγρ. του 17.-19. αι. (Νικολόπουλος Π. - Οικονομίδης Ν., Σύμμ. 1, 1966, 300, Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 455, Λουκόπ., Γεωργ. 451, κ.α.) και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ορμάνιν*, Σακ., Κυπρ. Β′ 878, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 85, λ. *ορμάνιν*, Κουκκίδης, Λεξιλ. 74, Θαβώρ., Ελλην., 19, 1966, 280 σημ. 7, Λυπουρλής, Ελλην. 22, 1969, 247 σημ. 2, Ηλιούδης, ΛΔ 15, 1985, 264, κ.α.).

Δάσος: *πλέον δεν εκοίταζες εις το παζάρι κανέναν Τούρκον, μόνον έφυγαν άλλοι εις το βουνό και άλλοι εις το ορμάνι και άλλοι όπου και αν τους εβόλεν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. 33^{v}.

ορμεζί το· *ο ρ μ ι ζ ί,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 313^{7}· *ο ρ μ ι ζ ί (ν).*

Το βενετ. *ormesin* (Πβ. και ιταλ. *ormesino* (Battisti-Alessio, Diz. etim.)). Ο τ. *ορμιζί* από αφομοίωση ή από το ιταλ. *ormisino* (Battisti-Alessio, *ό.π.*)· απ. στο Somav. και σε έγγρ. του 16.-17. αι. (Δετοράκης, Κρ. Χρ. 30, 1990, $80^{96,99,101}$, Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, (1965) 1968, 80 και Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 476^{67}, $477^{76,84}$). Ο τ. *ορμιζίν* σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ό.π., 87). Πληθ. *ορμιζά* τα σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ό.π., 105). Τ. *ορμεζίνι* σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961-2 Β′, 273). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Δετοράκης, ό.π., 81^{114}.).

α) Λεπτό μεταξωτό ύφασμα (Για τη σημασ. βλ. Battisti-Alessio, ό.π., λ. *ermisino* και Μέρτζιος, ό.π., σημ. 5· εσφαλμ. σημασ. στο Vitti M. [Ευγέν. σ. 103], Μανούσ., Θησαυρ. 9, 1972, 63 και Μαυρομάτης, ό.π., 496): *ένα καμιζότο κόκκινο λαβοράδο με κίτρινο ορμιζί* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 329^{6}· *ορμεζί κόκκινο μπράτσα 5* Σεβήρ., Σημειώμ. 50α· **β**) (συνεκδ.) μεταξωτό ένδυμα: *'Αρχοντες θέλομεν γενεί ενδυμένοι με ορμιζία στον φόρον να παγαίνομεν με πλήσια συντροφία* Ευγέν. 439.

ορμή η, Διγ. (Trapp) Gr. 2551, 2565, Λίβ. Esc. 4043, Χρον. Τόκκων 2652, Ιστ. πολιτ. 11^{21}.

Το αρχ. ουσ. *ορμή*. Η λ. και σήμ.

1) Ταχεία, ορμητική κίνηση προς τα εμπρός, ορμή, φόρα: 'Εκθ. χρον. 74^{6}, Διγ. Ζ 3064. **2**) Φορά, κατεύθυνση (κίνησης): *τα πτερά της ουράς* (ενν. του ιέρακος) *... δέδωκεν η φύσις ώσπερ πηδαλίοις χρωμένω την αέριον ιθύνειν ορμήν της πτήσεως εφ' ω βούλεται μέρει τη των πτερύγων τομή* Ιερακοσ. 356^{9}. **3α**) Επίθεση, έφοδος: Διγ. Ζ 3079, Ηπειρ. 224^{15}, 'Εκθ. χρον. 73^{30}· **β**) καταδρομή, κατατρεγμός, δυσμενής δράση· βλαπτική επιρροή: *Ο Μπερτόλδος με μίαν όμορφην πανουργίαν γλυτώνει από την πρώτην ορμήν της βασίλισσας* Μπερτόλδος 54· *το πουρνό σηκώνουνται να 'πα να το βαπτίσουν* (ενν. το παιδί), *των προπατόρων την ορμή μ' αυτείνο να κινήσουν* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1108]. **4α**) Ορμητικότητα, σφοδρότητα: *μέλλουσι* (ενν. οι *Ούγγροι*) *καταπατήσαι πάσαν την Δύσιν μετά μεγάλης ορμής* 'Εκθ. χρον. 8^{25}· *Εν εκείνοις δέ τοις καιροίς ανεφάνη τις εκ Περσίας ονόματι Σαχ Κουλής, ... μετά ορμής μεγάλης έχων και λαόν ουκ ολίγον* 'Εκθ. χρον. 48^{15}· **β**) βιαιότητα, επιθετικότητα: *κάτι εδημηγόρησε* (ενν. ο *μέγας βόρνικος*) *και κείνων δεν αρέσει, ο καθεείς του άρπαξε ραβδί να του βαρέσει, και κείνος είδε την ορμήν και του λαού τον τρόμον, σ' ένα παλαιοκρέβατον εκρύβη εκ του φόβου* Ιστ. Βλαχ. 825. **5**) Τρόπος δράσης: *'Ηκουσες, φίλε Κλιτοβών, και την γραφήν της κόρης, θαυμάζεις νουν ερωτικόν, απείραστον αγάπης πώς υπεσέβην εις έρωταν... και έγραψεν τοιαύτα φοβερά πιττάκια και έπεψέ με! 'Ομως ο νους ο ερωτικός, αφού έμπει εις αγάπην, μόνος του ευρίσκει τας ορμάς τας ποθοευασκολήτους* Λίβ. Sc. 2855· έκφρ. *πράξη και ορμή* = ορμητική, αποφασιστική δράση: *Ο δούκας... άρχισεν με γλυκύτητες, με ζαχαράτους λόγους αν εύρειν πράξιν και ορμήν εις την αγάπην μέσον* Χρον. Τόκκων 1131· *'Ολον τον νουν του έβαλεν αφέντης ο δεσπότης με πάσαν πράξιν και ορμήν οπού να ημπορέσει να εβγάλει τον εχθρόν από την 'Αρταν μέσα* Χρον. Τόκκων 2297· φρ. *κάνω πράξιν και ορμήν* = δρω ορμητικά, αποφασιστικά: *Βουλήν επήρασιν ομοιώς το γένος το αλβάνι να κάμουν πράξιν και ορμήν να μπουν εις την Λευγάδα* Χρον. Τόκκων 58. **6**) Σφοδρή, έντονη επιθυμία για κ.: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 64. **7**) (Προκ. για το λόγο) ροή, ειρμός: *Αν προς μικρόν εξέβημεν του λόγου και της στράτας, αύθις του λόγου την ορμήν κρατήσομεν και πάλιν* Καλλίμ. 1565. **'Εκφρ.** *Μετά μιας ορμής* = ομόθυμα· πβ. αρχ. εκφρ. *μια ορμή* και *από μιας ορμής* (L-S, στη λ.): *'Ηρξαντο γουν πάντες μετά μιας ορμής και ομονοίας και συμπνοίας και απήγασιν εις την Τρωάδα καταλιπόντες πατρίδας και γυναίκας* Τρωικά 525^{7}. **Φρ. 1**) *'Εχω την ορμήν του νοός προς*+αιτιατ. = σκέφτομαι έντονα κ.: *Ως ουν ουκ ηδυνήθη* (ενν. ο *Μουράτ*) *τι πράξαι κατά της Πόλεως, προς τα μέρη της Θετταλίας την ορμήν του νοός είχε* Δούκ. 239^{7}. **2**) *(Την) ορμήν (άπασαν) (προσ)ποιούμαι* = ορμώ, χυμώ (εναντίον κάπ.): *προς την κόρην και αυτός* (ενν. ο *λέων*) *ορμήν προσεποιείτο* Διγ. Ζ 2857· *πότε μεν συστελλόμενος* (ενν. ο *δράκων*), *εξαπλούμενος δ' αύθις και επάνω μου άπασαν την ορμήν εποιείτο* Διγ. (Trapp) Gr. 2405.

όρμημα το· *ό ρ μ η μ α ν,* Χούμνου, Κοσμογ. 2044.

Το αρχ. ουσ. *όρμημα*.

1) Ορμή, φόρα: *όρμημα τούτου λέοντος αγρίου προδεικνύων* (ενν. ο *Αλέξανδρος*) Βίος Αλ. 571. **2**) 'Εφοδος, επίθεση: *ηδυνήθη* (ενν. ο *Ομούρ*) *... κλίμακας εν τοις τείχεσι* (ενν. της *Σμύρνης*) *θείναι· και ως λυσσητήρ κύων όρμησεν αυτός πρώτος αναβήναι και το τρόπαιον αυτός μόνος λαβείν. Η δ' άνω πρόνοια ... ορώσα το θηριόγνωμον αυτού και δρακόντειον όρμημα μεσάζοντος ήδη της αναβάσεως των βαθμίδων της κλίμακος ... βέλος αφίεται ... κατ' αυτού* Δούκ. 55^{4}. **3**) Εξέγερση, επανάσταση: *εγένετο στάσις μεγάλη και σύγχυσις εν τη Πόλει και πολλών οίκοι κατεστράφησαν και ουσίαι διηρπάγησαν ... Ο δε βασιλεύς δείσας το όρμημα του λαού έφυγε εν τη μονή των Στουδίου και απεκάρη* Byz. Kleinchron. Α′ 166^{12}. **4**) 'Αλμα, πήδημα: *Των ίππων ουν η τάβλωσις εξήλθε παραυτίκα· ιππιχνευτής καθέστηκεν, ηνοίχθησαν αι πύλαι, οι νέοι προσεπήδησαν ορμήματι καλλίστω* Βίος Αλ. 866. **5**) (Προκ. για ποταμό) ορμητική ροή, ρεύμα: *κατεβαίνει* (ενν. η *θυγατέρα του Φαραώ*) *στον γιαλόν με συντροφιάν μεγάλην και τ' όρμημαν*

του ποταμού αυτ' ήφερε να βγάλει Χούμνου, Κοσμογ. 2044. **6**) (Μεταφ.) παρόρμηση, παρότρυνση: (*Βουλή του τρίτου σταθηρά, όρμημα παρά φύσιν*). *Ο τρίτος προς την συμβουλήν του πρώτου και δευτέρου ου πείθεται τοις αδελφοίς, δειλόν το πράγμα κρίνει* Καλλίμ. 231.

ορμητήριον το.

Το αρχ. ουσ. *ορμητήριον*. Τ. *ορμητήριο* σήμ.

Ναύσταθμος: *Εχώρισεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *συν μέρος της πόλεως από της Χρυσείας Πύλης έως του αιγιαλού του προ μεσημβρίαν, κατασκευάσας και ορμητήριον, έχων αυτό προς καταφυγήν εν καιρώ* Δούκ. 75[31].

ορμητικός, επίθ., Ορισμ. Μαμελ. 94[5], Διήγ. Βελ. χ 575.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

1) Πολεμικός, βίαιος: *Το γένος των Ισμαηλιτών σπουδήν μεγάλην έχει και μηχανάς πολεμικάς καθημερνόν ξετρέχει· μονάφεντον, ορμητικόν, θάνατον ου φοβείται* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 991. **2**) Ανδρείος, γενναίος: *άνθρωπον δόκιμον πολλά και τεχνεμένον πλέον, πανούργον, επιδέξιον, ορμητικόν εις μάχην* Χρον. Τόκκων 2080· *'Ισασι γαρ οι πάντες των επιφανών την σην ορμητικήν ψυχήν και το προς τας παραταγάς των πολέμων το τολμηρόν και θρασύ και λεόντειον* Δούκ. 217[22]. **3**) τολμηρός· παράτολμος: *ο άνθρωπος ουδέν πρέπει να είναι πολλά ορμητικός και θρασύς, ουδέ πάλιν άτολμος και δειλός* Σοφιαν., Παιδαγ. 276.

Το ουδ. ως ουσ. = **1**) Βιαιότητα, επιθετικότητα: *ει εκ των χειρών αυτού* (ενν. *του Μεχέμετ*) *αποδράσει Κωνσταντινούπολις, προς το θρασύ και άγριον και ορμητικόν αυτού λέγω, γινώσκων γνώσομαι* Δούκ. 293[33]. **2**) Ανδρεία, γενναιότητα: *Μπερνάρδος, κράλης άριστος, ο πολέμων αλογίας· δοξάζω σου το ορμητικόν, τρισμάκαρ ρήγα, κράλη* Αργυρ., Βάρν. Κ 55.

ορμιάζω.

Από το ουσ. *ορμιά* και την κατάλ. -*ιάζω*. Πβ. λ. *ορμιάω* στο L-S Κων/νίδη.

Ψαρεύω με λεπτό αλιευτικό νήμα (Για τη σημασ. βλ. Παναγ., Κρ. Χρ. 7, 1953, 198 και σημ. 29): *ο εις τον άλλον δεν γροικά και ανάκουτα φωνάζουν να 'πες αγρίμια κυνηγούν και λουματέαν ορμιάζουν* Σαχλ., Αφήγ. 208.

ορμίδα η.

Από το ουσ. **ορμίδι* το ⟨ **ορυμίδι* ⟨ ιδιωμ. *ρυμίδι* (Κουκ., Αθ. 58, 1954, 16, Andr., Lex., λ. *ρύμη*) ⟨ ιδιωμ. *ρυμίδα* (Andr., ό.π., λ. *ρυμίς*) ⟨ μεσν. *ρυμίς* (Act. Ivir. 52[296], Act. Lavr. 108[336], Miklos.-Muller, Acta II 418, III 52, 53, Νικήτ. Χων. 307 κριτ. υπ.) ⟨ *ρύμη* (βλ. λ.)· το **ορυμίδι* ⟨ *ρυμίδι* από συνεκφ. με το άρθρο και εσφαλμ. χωρισμό [Για το σχηματ. πβ. τα ιδιωμ. *ορθούνι* = ρουθούνι (Χουρμουζιάδης, Θρακ. 15, 1941, 257), *ορμί(ν)* (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ρυμίν*), *ορ'νί* (Andr., ό.π., λ. *ρινίον*), κ.ά.].

Στενός δρόμος, στενή πάροδος: *από το πικρόν του αστενά και κείτεται αστενής έξω εις την ορμίδαν της στράτας, εις την πολλήν κρυάδα και εις την βροχήν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 168[v]· φρ. *περνώ από μιαν ορμίδα* = συμπεριφέρομαι ή ζω κατά ορισμένο τρόπο (πιθ. προχ. για ηθική παρεκτροπή): *δεν άφηνεν κανέναν να είναι πόρνος ... Διότι τόμου ακούονταν ποθές ψιλός λόγος, αυτός πάραυτα να τον κράξει να τον μαλώσει, να τον καθοδηγήσει, παντοίον τρόπον να κάμει ότι πλέον από εκείνην την ορμίδα να μην περάσει* αυτ. φ. 49[v].

ορμίδι το.

Από το ουσ. *ορμιά* και την κατάλ. -*ίδι*. Τ. *ορμίδιον* σε σχόλ. (Βλ. Κουκ., ΒΒΙΙ Ε' 333 και σημ. 6). Τ. *αρμίδι* σήμ. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Λεπτό αλιευτικό σκοινί: *κρέμασε αυτό το πανί εις το ορμίδι σιμά εις το αγκίστρι και, όσες φορές το κατεβάσεις, δεν έρχεται άδειον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 246.

ορμιζένιος, επίθ.· *ορμιζένος*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 838[5].

Από το ουσ. *ορμιζί* (βλ. *ορμεζί*) και την κατάλ. -*ένιος*. Ο τ. με τροπή της κατάλ. -*ένιος* σε -*ένος* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 118). Η λ. σε έγγρ. του 16.-17. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961-2 Β', 252, 270, 273, Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, (1965) 1968, 99, Δετοράκης, Κρ. Εστ. περ. 4,1, 1987, 123, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 486, κ.α.).

Μεταξωτός (Για τη σημασ. βλ. και Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 16· εσφαλμ. σημασ. στο Δετοράκης, ό.π., 125): *μια κόττα ορμιζένη κίτρινη με τσι μανίκες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 813[7].

Το θηλ. ως ουσ. = μεταξωτό ένδυμα: *μιαν ορμιζένη κίτρινη με μανίκες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 626[10].

ορμιζί και **ορμιζί(ν)** το, βλ. *ορμεζί*.

ορμίζω, (I).

Το αρχ. *ορμίζω*. Τ. *ορμίω* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ., Α., Λεξ., στη λ.). Η λ. και σήμ.

(Προκ. για πλοίο) αγκυροβολώ, προσορμίζομαι: Χρον. Μορ. Ρ 1396.

ορμίζω, (II), Σπαν. Ο 236· *ερμίζω*, 'Ανθ. χαρ. 291[6].

Από τον αόρ. του *ορμώ*. Η λ. στο Βλάχ.

1α) Κινούμαι ορμητικά προς κάπ. κατεύθυνση, ορμώ, «ξεχύνομαι», «χυμώ»: *Δειλιάσας Διομήδης εκ της αστραπής εκείνης εις τας νήας γαρ ορμίζει. 'Ωσπερ ποταμόν γαρ μέγαν τις θαρρών περάσαι τούτον* Ερμον. Μ 301· *«Λοιπόν και τώρ' απόφηνα ποτάμι να περάσω, μη βουλομένων των εχθρών, κι εκείνους να χαλάσω». Ούτως είπε και έπειτα τη συντροφιά του ορίζει, να εξεβούν τον ποταμόν, κείνος δέ πρώτον ορμίζει* Κορων., Μπούας 96· *άρχισαν να πολεμούν, στην μάχην να ορμίζουν* Παλαμήδ., Βοηβ. 39· **β**) εφορμώ, επιτίθεμαι: *Ο δε σινιόρ Μερκούριος με τόλμη και μ' ανδρεία, των σύντυχε ως έπρεπε και λέγει, «ουκ έστι χρεία, ή να 'ρθετε σεις να μ' εύρετε, διά να πολεμίζω, ότι έναι μοι συνήθεια σ' εσάς πρώτα ν' ορμίζω». Κι ευθύς προς αύτους όρμησεν* Κορων., Μπούας 63· **γ**) (μεταφ.) πολεμώ: *Τώρα, ψυχή μου, σίγησε, τόσα μηδέν με βρίζεις, τόσα μη με περιφρονάς, ψυχή μου, μηδέ ορμίζεις* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 190. **2α**) Ξεκινώ, αρχίζω: *η πρώτη όρεξις των ανθρώπων αρχίζει από την τοιαύτην αιτίαν, ήγουν την εγνωριμίαν, και ταύτα αλλάσσει το ενθυμητικόν και έρχεται εις όρεξιν και ορμίζει μια επιθυμία της καρδίας και επιθυμεί να έχει το πράγμα οπού ορέγεται* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 30· **β**) προέρχομαι: *όποιος θέλει να γνωρίσει την χάριν από το ελάττωμα ας ιδεί εκείνο οπού θέλει να ποιήσει εάν ορμίζει από την χάριν της αγάπης ή όχι* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 31. **3**) (Με αντικ. βουλητική πρόταση) τείνω, ρέπω, κλίνω (να κάνω κ.): *Ο δούκας όρμιζεν πολλά ότι να πολεμήσει· οι άρχοντες οι τοπικοί, δι' ου ήτον αρχάρης, όλοι τον επερίκοψαν τον πόλεμον να αφήσει* Χρον. Τόκκων 1637. **4**) Συναναστρέφομαι, συγχρωτίζομαι: *Αν γουν ορμίσει* (ενν. *η γυναίκα*)

με καλές, καμπόσον κατορθούται· ει δε ορμίσει στο κακόν, τες ατυχίες μανθάνει· με οίαν συγκαθέζεται, ομοία κατατάσσει Σπαν. Ο 235.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = γεμάτος ορμή, ορμητικός: *Κατόπι της* (ενν. *της περιστέρας*) *και ο ατός αναπεταρισμένος έδραμεν και για λόγου της ήτονε ορμισμένος, κι εις το κουβούκλι ήμπαινε που 'τον η περιστέρα* Διγ. Ο 732· *Ελέγασιν οι άγνωστοι οτ' είναι* (ενν. *ο Διγενής*) *κουρασμένος. Αλλά αυτός τους είδενε και τρέχει ορμισμένος* Διγ. Ο 2860.

όρμιξ -κας ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *έλμιγξ-γγας*.

ορμισία η, Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 16 δις· *ο ρ μ ι σ ι ά,* Πουλολ. 16 δις, 75 δις· *ο ρ μ ο σ ί α,* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2, 16 χφ L κριτ. υπ., 75 χφ. L κριτ. υπ. δις· *ο ρ μ ο σ ι ά,* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 16 χφ L κριτ. υπ.

Από τον αόρ. του *ορμίζω* και την κατάλ. *-ία*. Οι τ. *ορμοσία* και *ορμοσιά* με πιθανή επίδρ. του *ορμώνω* ή με αφομ. Η λ. το 10. αι. (Kahane, Sprache 421), στον Ευστάθιο (Steph., Θησ., λ. *ορμησία*) και σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Ivir. 18^{8}, Act. Saint-Pantél. 4^{6}).

'Ορμος, αραξοβόλι, αγκυροβόλι: *έφας* (ενν. *εσύ, τσικνέα*) *την ενθήκην σου, το στάμενον το ξένον, και τώρα ευρίσκεις, άτυχε, οκάπου παλαιοκάρφιν και από ορμισίαν εις ορμισίαν υπάγεις και καθίζεις, πάλιν εις τα ακρωτήρια και εις το παραγιάλιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 75 δις.

όρμος ο, Προδρ. (Eideneier) III 44 χφ P κριτ. υπ.

Το αρχ. ουσ. *όρμος*. Η λ. και σήμ.

1) Περιδέραιο: Βίος Αλ. 5051. **2**) (Μεταφ.) λιμάνι, καταφύγιο: Προδρ. (Eideneier) III 44.

ορμοσία και **ορμοσιά** η, βλ. *ορμισία*.

ορμώ, Κομν., Διδασκ. 285, Σπαν. Ρ 234, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 475, Γλυκά, Στ. 174, 451, Λόγ. παρηγ. L 146, 416, Λόγ. παρηγ. Ο 426, Προδρ. (Eideneier) III 145, 244 χφφ PK κριτ. υπ., IV 17, 508, 571, Διγ. Ζ 1683, 3485, 3552, Ερμον. Ι 41, Υ 152, Χρον. Μορ. Η 1430, 3951, Χρον. Μορ. Ρ 396, 435, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 73, Βίος Αλ. 2892, Φλώρ. 1, Λίβ. Ρ 457, 1333, 1945, 2796, Λίβ. Sc. 160, 2730, Λίβ. Esc. 3375, Λίβ. (Lamb.) Ν 550, 587, Λίβ. Ν 1137, Χρον. Τόκκων 1714, 2058, Αργυρ., Βάρν. Κ 426, Σφρ., Χρον. (Maisano) 106^{21}, Διήγ. Βελ. N^2 281, Νεκρ. βασιλ. 9, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 385, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 433, Byz. Kleinchron. Α' 98^{47}, Απόκοπ.^{2} 327, Κορων., Μπούας 16, 70, 'Εκθ. χρον. 8^{12}, 52^{1}, Λουκάν., Ομήρ. Ιλ. ΚΑ' [348], ΚΒ' [185], Βυζ. Ιλιαδ. 111, Θρ. Κύπρ. Μ 204, Ιστ. πολιτ. 13^{18}, Ιστ. Βλαχ. 788, Διγ. 'Ανδρ. 393^{4}, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 24^{v}, κ.π.α.

Το αρχ. *ορμάω*. Η λ. και σήμ.

Ι Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Παρακινώ, προτρέπω· ενθαρρύνω: Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΑ' [81], [168]. **2**) Ξεκινώ, αρχίζω να κάνω κ. (με βία, με ορμή): Λόγ. παρηγ. Ο 142, Χρον. Μορ. Η 396, 3949, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 211· (με είδος συστ. αντικ.· βλ. και L-S, στη λ. AII^2 και Κόντος, Αθ. 21, 1909, 393): Λίβ. Ρ 2470. **3α**) Προθυμοποιούμαι να κάνω κ.: *πολλών γαρ εξ ετέρους άμα τούτων ακουσάντων όρμησαν να παν με τούτον* (ενν. *τον Διομήδην*)· *και πολλών προθυμησάντων, επροέκρινεν* (ενν.

ο Διομήδης) *Δυσσέαν* Ερμον. Ξ 152· **β**) επιθυμώ: *Ειδέ αν ορμείς να πορνευθείς, εγώ να σου το ποίσω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1574. **4**) Επιχειρώ, δοκιμάζω, προσπαθώ: *Διά τούτο λοιπόν όρμησα και εγώ ... να μεταγλωττίσω και να πεζεύσω από τα βιβλία όπου να είναι χρήσιμα και ωφέλιμα* Σοφιαν., Παιδαγ. 260· *Βλέπω βραδύν εις τον ουρανόν, ανερωτώ το φθέγγος, και τα άστρα εξαριθμίζω τα και εξέβηκέν μοι τούτο: «Είτι αν ορμήσει ο βασιλεύς να το καταβοδώσει»* Λίβ. Sc. 1678· *ουκ ηδύνατο ο Κοντοστέφανος κωλύειν τους από Λογγιβαρδίας διαπερώντας — και μίαν γαρ και δεύτερον τούτο ορμήσας ουκ ηδυνήθη* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 377· *Ω τέκνον μου, ήξευρε καλά ότι πολλοί όρμησαν να αρπάσουν την κόρην αυτήν* Διγ. 'Ανδρ. 351^{10}· (με συστ. αντικ.): *πάντες συνεβούλευον αυτώ* (ενν. *τω Ισαακίω*) *καταλείψαι τον τοιούτον της έχθρας σκοπόν ως ασύμφορον και ως ματαίως ορμώντα τοιαύτην ορμήν* Χωνιάτη, Παράφρ. Ι 129. **5**) (Σε ιδιάζ. χρ.) ρίχνω κ. ορμητικά: *Αυτοί δε με ως είδασι σπεύδοντα προς εκείνους, όρμησαν τα κοντάρια οι πέντε στρατιώται και κονταρέας μ' έδωκαν εξ όλης της ισχύος* Διγ. Ζ 3545. **Φρ.** *Ορμά (μου) ο νους (προς) κ.*, βλ. *νους* Φρ. 51α. **Β'** Αμτβ. **1**) Ξεκινώ (γρήγορα, με ορμή): Ερμον. Α 241, Χρον. Μορ. Ρ 75, 5027. **2α**) Κατευθύνομαι εναντίον κάπ., επιτίθεμαι· ορμώ, «χυμώ»: 'Εκθ. χρον. 21^{9}, 34^{14}, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 148, 265, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΒ' [192]· (απόλ.): Καλλίμ. 192· **β**) επιτίθεμαι ερωτικά, βιάζω: *ει μεν ως δήμιος άνθρωπος, ουχί δε ως αυθέντης χώρας θέλεις ορμήσειν εις εμέ παρά το θέλημά μου, τυράννει με, κατάκοπτε, σφάζε, θανάτωνέ με* (παραλ. 2 στ.), *θέλημα σου, εγνώριζε, ποτέ ουκ αποπληρώσω* Λίβ. Sc. 2192. **3α**) Κατευθύνομαι βιαστικά, με ορμή (χωρίς εχθρική διάθεση), σπεύδω: Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΒ' [206], Ερμον. Α 253, Θησ. Ε' [37^{5}], Κορων., Μπούας 13· **β**) πηγαίνω: *έφθασεν, ήλθεν εις εμέν εκείνος ο εδικός μου, οπού εις το κάστρον όρμησε διά την φιλίαν του Ευνούχου* Λίβ. Ν 1162. **4**) Μπαίνω ορμητικά: *Μερκούριος με τους άνδρας του στον ποταμόν ορμούσιν, κι εβούλησαν τες τζάταρες μέσα εις το ποτάμι* Κορων., Μπούας 146· φρ. *ορμώ εις ταραχήν και ζάλην* = ταράζομαι και ζαλίζομαι: *ευθύς το πλήθος όρμησεν εις ταραχήν και ζάλην και μετά θράσους και θυμού λέγουν τον βασιλέα* Σπαν. Α 454. **5α**) Επιδίδομαι με ζήλο σε κ.: *από τούτου γινώσκω ότι όλον το βάρβαρον, εις όπερ πράγμα ορμήσει, ακράτητόν εστί* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 110· *ως λέων όρμησεν αυτός* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *εις μάχας και πολέμους* Βίος Αλ. 1175· **β**) δείχνω προθυμία για κ.: *ο βασιλεύς ιδών ότι οκνούσι οι Φραντσόζοι στον πόλεμον κι ουδόλως δεν ορμούσι, και να πάσι στην Πάδοβα δεν είχαν προθυμίαν* (παραλ. 1 στ.)· *μετ' αυθεντίας των Βενετών τρέβα τότε εποίκε* Κορων., Μπούας 110· *Εάν φθείρας ποιήσει ιέραξ, ου λίαν εκ τούτου βλάπτεται, τρέφεται δε μάλλον και προς θήραν ορμά* Ιερακοσ. 473^{7}· **γ**) υποβάλλω πρόθυμα τον εαυτό μου σε κ.: *ουδέν εστί πράγμα βαρύ, ο μη υπομείνει* (ενν. *το βάρβαρον*) *άπαξ ορμήσαν προς αυτοθελήματον κάκωσιν* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 110. **6**) Προβαίνω σε κ.: *'Οταν δε εις υπόσχεσιν ορμήσεις εδικήν σου και θυμηθείς ο έπαθες από κακοβουλίας, μη θυμωθείς, μη οξυνθείς, μηδέ κακοτροπήσεις, μάλλον δε στερεώθητι και σκόπησε το κρείττον* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 24. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** Μτβ. **1**) Ξεκινώ: Κορων., Μπούας 110. **2α**) Θέλω, επιθυμώ: Κορων., Μπούας 24· **β**) προθυμοποιούμαι: Κορων., Μπούας 50. **Β'** Αμτβ. **1**) Ξεκινώ: Κορων., Μπούας 63, 85, Χρον. Μορ. Η 3852. **2α**) Κινούμαι ορμητικά, ορμώ, «χυμώ»: Κορων., Μπούας 70, 74· **β**) κατευθύνομαι εναντίον κάπ., επιτίθεμαι: Κορων., Μπούας 57, 61, 138· **γ**) (μεταφ.) καταφέρομαι εναντίον κάπ., κατακρίνω δριμύτατα, επιπλήττω κάπ.: *Τότ' ο σινιόρ Μερκούριος άρχισε να 'νειδίζει, Τουδέσκους τε και Βίτσαρους και στην καρδιάν να 'γγίζει· «Ω άπιστοι και άνανδροι, του νόμου παραβάται», και κατ' αυτών ορμήθηκε κι ως λέοντας βρουχάται, «τον βασιλέα αισχύνετε ομού και τα κορμιά σας· είστε γυναίκες, άνανδροι,*

ρίψετε τ' άρματά σας· μόνος εγώ δέ βούλομαι εχθρούς να πολεμήσω...» Κορων., Μπούας 50. **3α**) Κατευθύνομαι βιαστικά, σπεύδω (χωρίς εχθρική διάθεση): Προδρ. (Eideneier) IV 571, Κορων., Μπούας 98· **β**) (απόλ.) βιάζομαι, προχωρώ γρήγορα: Κορων., Μπούας 100. **4**) Φεύγω, αποχωρώ βιαστικά: *Σανσοβερίνος έπειτα Γαλιάτζος εφοβήθη, ο καπετάνιος του δουκός, και ως άνανδρος ορμήθη, στην Αλεξάνδραν έφυγε, ντε Πάγια που την λέσι, και πράγμα που 'ποικ' ο δειλός ουδείς θέλει παινέσει* Κορων., Μπούας 38. **5**) Κατάγομαι: *Ο δε κυρ Διονύσιος, πατριαρχεύσας έτη οκτώ, όρμητο μεν ούτος εκ Πελοποννήσου* 'Εκθ. Χρον. 30^{6}· *εποίησε δε* (ενν. ο αυθέντης) *και βοεβόδαν έτερον, ορμώμενον εκ του γένους του Μπογδάνου* 'Εκθ. χρον. 81^{28}· *ανήρ τις εν τω άστει των Σταγών, Πασχάλης καλούμενος, ορμώμενος άνωθεν, εκ των λεγομένων Τζακόνων* Εξήγ. πέτρ. 274.

ορμώνω, Χρον. Μορ. Η 393, 1396.

Από το *ορμώ* αναλογ. με τα ρ. σε *-ώνω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Βλ. Κουκ., Αθ. 59, 1955, 189).

Α' (Αμτβ.) ξεκινώ ορμητικά, ορμώ (Για τη σημασ. βλ. Δραγ., Αθ. 26, 1914, 29, 30): *εαέβησαν ατα πλευτικά, ... ορμώαασι κι εξέβηααν από την Βενετίαν* Χρον. Μορ. Η 435· *Ενταύθα ορμώααιν κι υπάουν ολόρθα εις την Μεθώνην* Χρον. Μορ. Η 1690.
Β' Μτβ. (Μεταφ.) **1**) Κατευθύνομαι προς κ., επιδιώκω κ.: *πορνείαν ορμώσει, αλλ' ου καταβοδοθήαεται* Ο γεννηθείς νεώτερος... φ. 148. **2**) Κατατροπώνω, «κανονίζω», «τακτοποιώ» κάπ.: *Θαύμα μεγάλον έκαμνε τότε η Πενταχιλία· κανέναν ουδέν έφθανε να μηδέν τον διχάαει. Μα τον λαόν της 'Ελληνες κακά της τον ορμώνουν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 10747 (Δωδώνη 15, 1986, 139).

όρμωσις *η.*

Από τον αόρ. του *ορμώνω.*

(Προκ. για πύργο) οχύρωση, ενίσχυση: *Η όρμωσις και η σύατασις* (= τίτλ.) (παραλ. 2 στ.) *Αφού γαρ εδυνάμωσαν τον πύργον, το κολούρι, ηπήραν την αρχόντισσαν* Χρον. Τόκκων μετά 923.

όρνεον το, Ασσίζ. 200^{15}, Ιερακοσ. 355^{8}, Διγ. Α 2683, Σπανός (Eideneier) D 101, Ερμον. Η 27, Χρον. Μορ. Η 7222, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 1, 265, 652, Θεολ., Τζίρ. 358^{27}, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 295, Φυσιολ. Β 2^{13-4}, Χρον. σουλτ. 72^{28}, Δωρ. Μον. (Βαλ.) 42, Παλαμήδ., Βοηβ. 7, Διγ. Ανδρ. 377^{14} κ.π.α.· *ό ρ ν ε γ ι ο,* Εβρ. ελεγ. 162· *ό ρ ν ι ο* (προφέρεται με ή χωρίς συνίζ.), Ασσίζ. 452^{28}, Πολ. Τρωάδ. 810, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 49 χφ Α κριτ. υπ., Θησ. Η' [63^{4}], Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Κ' [267], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1382, 1388· *ό ρ ν ι ο ν,* Ασσίζ. $201^{9,12}$, 451^{23}, 452^{10}, Σπανός (Eideneier) D 1518, Πηγά, Χρυσοπ. 156(23) κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *όρνεον*. Ο τ. *όρνιο* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *όρνιον* στο Somav. **Τ.** *όρνον* στο Παπαδ. Α., Λεξ.

1) Πτηνό, πουλί (γενικά): Λίβ. Esc. 2710· Διγ. 'Ανδρ. 374^{34}· Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1513· Διγ. Ζ 2886· (σε μεταφ.): *ο ρήγας μας, οπού 'ναι έναν κορμίν δικόν μας, ο ποίος είναι έναν όρνεον και εμείς τα πτερά του* Μαχ. 234^{23}. **2α**) Αρπακτικό σαρκοφάγο πουλί, όρνιο (Για τη σημασ. βλ. και Καραποτόσογλου, ΛΔ 14, 1982, 264 και Οικονομ., Λαογρ. 27, 1971, 388): *σκοτώνουν και αφήνουν σε και τρώγουν σε τα όρνεα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 234· *Τα όρνια πώς μαζώνουνται ελάχετε στο βρώμα και οπίσω τους τ' αλλάγι τους, ως φαμελιά στο δώμα;* Απόκοπ.² 203· *έπεσαν εις τον πόλεμον... και*

ήτον τα κορμία τους νεκρά και γυμνωμένα και άρχισαν τα όρνεα να τρώγουν τον καθένα Ιστ. Βλαχ. 314· (σε μεταφ.): *Απήτις το κακό θεριό, τ' όρνιο* (έκδ. *ωριό*· διόρθ. Αλεξ. Στ., Ελλην. 33, 1981, 452) (ενν. *η άλλοτε σκληρή γυναίκα*), *πουλίν εφάνη, οπὄχει πόθο μέσα του πώς ημπορεί να κρυάνει;* Φαλιέρ., Ιστ.² 63· **β**) αρπακτικό πουλί γυμνασμένο για κυνήγι: *Περί των γερακιών και των ξυπτεριών και των σάκρε και πάντων των ορνέων τά ... ένι συνηθισμένοι να αναγιώσουν διά να κυνηγούν* Ασσίζ. 200^{9}. **3**) Πετεινός: *εκίνησαν... αφού το όρνεον έκραξεν εκ το κατουνοτόπιν και προς το ηλιανάτελμα πλησιάζουσιν το κάστρον* Αχιλλ. Ν 438.

ορνεόπακτος· *ορνεόπακτον,* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 1669, Β 146, εσφαλμ. γρ. αντί *ορνεοπάτακτον*· διορθώα.

ορνεοπάτακτος, επίθ. — Βλ. και *ορνεοσπάρακτος.*

Από το ουσ. *όρνεον* και το *πατάσσω*. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex.) και στα Κυπρ. νόμ. 132.

Που έχει καταaπαραχτεί από όρνια: *όστις φάγει ψόφιον κρέας ή θηριάλωτον, ήγουν λυκοφάγωμα ή ορνεοπάτακτον, τουτέατιν από σταυραετού ή από άλλου ορνέου ... μη κοινωνήσει χρόνους δύο* Μαλαξός, Νομοκ. 455.

ορνεοσπάρακτος, επίθ.

Από το ουα. *όρνεον* και το *απαράααω.*

Που έχει κατασπαραχτεί από όρνια: *Ει τις ιερεύς φάγει ψόφιον κρέας ή λυκοφάγωμα ή ορνεοαπάρακτον, ήγουν από αταυραετούς ή από άλλον όρνεον ... καθαιρείσθω κατά τον ξγ' κανόνα των αγίων Αποατόλων* Μαλαξός, Νομοκ. 176.

όρνιθα *η,* Ασσίζ. 20^{25} (έκδ. *όρειθων*· διορθώσ. κατά το χφ), 199^{15}, 238^{5} (έκδ. *όρνθων* από λάθος του γραφέα), $241^{3,28}$, Πουλολ. (Τααβαρή)² 231, 373 χφφ ΕΑΖ κριτ. υπ., Φλωρ. 375, Gesprächb. 37^{22}, Rechenb. 43^{1}, Μαχ. 446^{21}, Γαδ. διήγ. 283, Απόκοπ.² 210, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 131, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΓ' [352], Ολόκαλος 173^{45}, 224^{9}, Αχέλ. 2504, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. κγ' 37, Λουκ. ιγ' 34, Διήγ. ωραιότ. 770, 921, Διακρούσ. 84^{1}, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 143, 194 δις, 267 δις.

Από το αρχ. ουσ. *όρνις*. Διάφ. τ. της λ. σε ιδιώμ. (Βλ. Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ. 20, Σακ., Κυπρ. Β' 704, Παπαδ. Α., Λεξ. 118, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 183, Χατζ., Λαογρ. 11, 1934-7, 90, 631, Ξεινός, Γλωσσάρ. 'Ιμβρου 129). Η λ. στο Meursius και σήμ.

1) Πουλί (γενικά): *ως γιον η όρνιθα δεν φελά χωρίς τα πτερά της, ίτσου και ο ρήγας μοναχός του δεν φελά χωρίς μας* Μαχ. 234^{23}· (εδώ προκ. για περιστέρι): *μίαν περιστεράν κρέμα από ένα ψιλόν ράμμα* (παραλ. 10 στ.) *...ευθύς το βέλος πέμπει* (ενν. ο *Τεύκρος*) *και την όρνιθα ου κρούει, αλλά εις αυτό το ράμμα, οπού ήτον δεδεμένη και η όρνιθ' απετάει προς τον ουρανόν απάνω* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΓ' [349].
2) Κότα: *όσες παπίτσες κι όρνιθες, χηνάρια κι αν βρεθούσι, όλα σκοτώνω, πνίγω τα* Γαδ. διήγ. 215· *είχε* (ενν. *μια χήρα*) *μιαν όρνιθα παχιά, την έλεγε Καβάκα* Γαδ. διήγ. 254· *Ρίφι ψημένο δε θωρώ γή όρνιθες γή καπόνους γή κριάς παχύ μαγερευτό και να μην έχω πόνους* Κατζ. Α' 55· *χήρας γυναίκας όρνιθα καθημερνώς εγέννα* Αιτωλ., Μύθ. 23^{1}· (σε χρ. παροιμιακή προκ. για προσπάθεια κάπ. να αμφισβητήσει τις ίδιες του τις ομολογίες· βλ. και Martini [*Στάθ.* σ. 174, σημ. 198]): *η γιόρνιθα το γέννησε κι αβγό δεν είν' κρασμένο* Στάθ. (Martini) Β' 198. **'Εκφρ.** *όρνιθα της 'Εντιας* (πβ. γαλλ. *poule d'Inde*· βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' 69) = φραγκόκοτα: *Απέ τες όρνιθες της 'Εντιας κελεύει το δίκαιον να λάβουν το δέκατον* Ασσίζ. 488^{8}.

ορνιθερός, επίθ., Ιατροσόφ. (Oikonomu) 56[9].

Από το ουσ. *όρνιθα* και την κατάλ. *-ερός*. Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΖ 20, 1911, 409. Η λ. στο Du Cange (λ. *όρνιθα*).

Που είναι της όρνιθας, που προέρχεται από όρνιθα: *Διά βήχα. Ανιθόλαδον και χαμομηλέας ελάδι και ξύγγιν ορνιθερόν ... και ένωσον αυτά και κάμε τα αλοιφήν* Σταφ., Ιατροσ. 12[345].

ορνίθιον το, Ορνεοσ. αγρ. 564[27], Μαχ. 446[23] (πληθ. *ορνιθία*), Βουστρ. 447 (πληθ. *ορνιθία*), Hagia Sophia ψ 617[23], Βίος Δημ. Μοσχ. 646, Διγ. 'Ανδρ. 400[19], Νεκταρ. Ιεροκοσμ. Ιστ. 60· *α ρ ν ί θ ι,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 418[6], 425[11], 426[12]· *ο ρ ν ί θ ι,* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 219 χφφ LA κριτ. υπ., Ιατροσ. κώδ. χκα', Γαδ. διήγ. 240, Αλεξ. 207, 213, Αιτωλ., Μύθ. 23[4], 135[1], Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 1073, 1371, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 35[r], Διήγ. πανωφ. 58· *ο ρ ν ί θ ι ν,* Προδρ. (Eideneier) IV 471, Ασσίζ. 450[26], Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 220, 399.

Το αρχ. ουσ. *ορνίθιον*. Ο τ. *ορνίθι* στο Somav. (λ. *όρνιθα*). Οι τ. και σήμ. ιδιωμ. (Ηλιούδης, ΛΔ 15, 1985, 264, Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ορνίθιν* και Πλατάκης, Κρητολ. 10-11, 1980, 91).

1) Πουλί (γενικά): Διγ. (Trapp) Gr. 3973· *Ορνίθι να κιλαδεί όντα βάλεις* (έκδ. *φάλεις*· διορθώσ.) *να ψήνεται* Ιατροσ. κώδ. χκθ'. **2**) Κοτόπουλο, κότα: Ιερακοσ. 380[13]· *ο καρκατζάς απήρξατο υβρίζειν το ορνίθιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 219· *με τα κατσιά δικάζεται* (ενν. *ο γέρος*), *μαλώνει με τ' αρνίθια* Περί γέρ. 107.

Η γεν. πληθ. ως τοπων. (αν δεν πρόκ. για αρσ. *Ορνίθιοι*): Μαχ. 50[10], 253[32] (Για το πράγμα βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 75] και Σπυριδ., ΕΕΒΣ 23, 1953, 186).

ορνιθοκορυζιάρικος, επίθ.

Από το ουσ. *όρνιθα*, το επίθ. *κορυζιάρης* και την κατάλ. *-ικός* (για τη λ. βλ. και Eideneier, ΒΖ 82, 1989, 81).

Που πάσχει από την ασθένεια των πουλιών κόρυζα: *ορνιθοκορυζιάρικον* (ενν. *καλογερίτσιν*), *ψυχικόν ψωμίν τρώγεις* Προδρ. (Eideneier) IV 471 χφ. Η κριτ. υπ.

ορνιθοκορυτζιάρης· *ορνιθοκορυτζιάριν,* Προδρ. III 356· εσφαλμ. γρ. αντί *ορνίθιν κορυζιάρην*· διόρθ. Eideneier, ΒΖ 82, 1989, 81· Βλ. Προδρ. (Eideneier) IV 174.

ορνιθομαντεία η· *ο ρ θ ο μ α ν τ ε ί α.*

Από τα ουσ. *όρνιθα* και *μαντεία*. Ο τ. από συλλαβική ανομοίωση· πβ. λ. *όρθα* (*όρνιθα* και *ορθόσκελο* (*ορνιθόσκελο* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 183, λ. *όρθα* και *ορνιθόσκελο* αντίστοιχα). Για τη λ. και τον τ. βλ. Τσοπ., Ελλην. 32, 1980, 152-3. Η λ. τον 5. αι. (L-S).

Πρόγνωση του μέλλοντος που στηρίζεται στην παρατήρηση των πουλιών, οιωνοσκοπία: *Σαν ήλθε* (ενν. *ο Κτεναβός*), *τον ερώτησε* (ενν. *η Ολυμπιάδα*): *«Εσύ 'σ' ο μαθημένος, την τέχνην όλην της μαγείας είσαι διαρμηνεμένος;» Απιλογήθη Κτεναβός: «Ξεύρω κι ορθομαντεία κι αν θέλεις για να μαντευθείς, ειπέ μου την αιτίαν»* Αλεξ. 61.

ορνιθομάντης ο.

Από το ουσ. *ορνιθομάντις* που απ. στον Ησύχ.

Αυτός που μαντεύει το μέλλον από το πέταγμα των πουλιών, οιωνοσκόπος: *είτα μεν ευθύς ανέστη Κάλχας ο ορνιθομάντης, ο σοφός ο Θεστορίδης* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Α' [192].

ορνιθοπνίκτρια, επίθ.· *ο ρ θ ο π ν ί κ τ ρ ι α,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 28 χφ V κριτ. υπ.

Από το ουσ. *ορνιθοπνίκτης* ((*όρνιθα*+*πνίγω*), που απ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. 740, και την κατάλ. *-τρια*. Ο τ. από συλλαβική ανομοίωση· πβ. λ. *όρθα* (*όρνιθα* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Ϛ' 183).

Που πνίγει κότες· (εδώ πρόκ. για την αλεπού): *η αλώπεκα η φουντοουραδάτη και η ορνιθοπνίκτρια, η παμπονηροτάτη* αυτ. 28.

ορνιθοπούλιον το.

Από το ουσ. *ορνιθόπουλον* και την κατάλ. *-ιον*. Τ. *ορνιθοπούλι* σήμ. στην Κρήτη (Πλατάκης, Κρητολ. 10-11, 1980, 92). Η λ. τον 6.-7. αι. (L-S Suppl., λ. *ορνιθοπούλλιον*).

Κοτοπουλάκι: *ει μεν τρώγει* (ενν. *το όρνεον*) *δος αυτώ ορνιθοπουλίου σάρκα* Ορνεοσ. 579[29].

ορνιθόπουλον το, Ορνεοσ. αγρ. 530[21], 532[22], 539[28], Ορνεοσ. 579[19]· *ο ρ ν ι θ ό π ο υ λ λ ο ν,* Ασσίζ. 492[27].

Από το ουσ. *όρνιθα* και την κατάλ. *-πουλον*· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 648. Τ. *ορνιθόπουλο* σε έγγρ. του 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ., 1989, 460). Η λ. στο Meursius.

Μικρή όρνιθα, κοτόπουλο: *το δίκαιον κελεύει να λάβουν απέ τας όρνιθας και απέ τα ορνιθόπουλλα διά τέλος το δέκατο* Ασσιζ. 241[28].

ορνιθοτυφλία η· *ο ρ ν ι θ ο τ υ φ λ ι ά.* — Βλ. και *ορνιθοτύφλωμα*.

Από το ουσ. *όρνιθα* και το επίθ. *τυφλός*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 704 Φαρμακ., Γλωσσάρ., Παπαχρ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Πολίτης, Λαογρ. Δ', 1912-13, 639 σημ. 4). Τ. *ορνιθοτυβλιά* στην Κύπρο (Χρυσάνθης, Κυπρ. Σπ. 7, 1943, 80). Τ. *ορνιθοτυφλέα* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λεξ. και σήμ. ιδιωμ. (Χρυσάνθης, ό.π.).

1) Πάθηση των ματιών κατά την οποία μειώνεται η όραση στη διάρκεια της νύκτας (Για τη σημασ. βλ. Φαρμακ., ό.π.): *Περί οξυδορκίας ήτοι ορνιθοτυφλίας* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 58[14]. **2**) Τύφλωση (πβ. Π.Δ. Γέν. XIX 11): *τους ανθρώπους ως εις τη πόρτα του σπιτιού έδεραν* (ενν. *οι αγγέλοι*) *με την ορνιθοτυφλιά από μικρόν και ως μεγάλον κι εγανέχτησαν να εύρουν τη πόρτα* Πεντ. Γέν. XIX 11.

ορνιθοτύφλωμα το.

Από το **ορνιθοτυφλώνομαι* (Πβ. λ. *ορνιχοτυβλώννομαι* σήμ. στην Κύπρο (Κιτρομηλίδου, Λαογρ. 33, 1985, 236)), αν όχι από τα ουσ. *όρνιθα* και *τύφλωμα*. Πβ. λ. *ορνιθοτύφλιασμα* σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *ορνιθοτυφλότης*).

Πάθηση των ματιών κατά την οποία ελαττώνεται η όραση στη διάρκεια της νύχτας, νυκταλωπία: *όσοι έχουν ασθένειαν εις τους οφθαλμούς, ας κοπανίζουν την ρίζαν του* (ενν. *του μαράθου*) *...και το νερόν της να βάνουν εις τα ομμάτια ταχύ και βράδι και φωτίζουνται, όταν έχουν μικράν σκότισιν, ώσπερ να ειπούμεν ορνιθοτύφλωμα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 203.

όρνιο και **όρνιον,** βλ. *όρνεον.*

όρντενε το, βλ. *όρδενε.*

όρντινας ο, βλ. *όρδινας.*

ορόβιν το, Ιερακοσ. 460[26]· *ρ ό β ι (ο ν),* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 169.

Το ουσ. *ορόβιον* που απ. στον Ιπποκράτη. Ο τ. *ρόβι* σε έγγρ. του 13. (Act. Xer. 9 B[32]), του 17.-18. αι. (Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 14, 1983, 99, 'Αμ., Ελλην. 1, 1928, 63) και σήμ. Τ. *ρόβιν* στο Du Cange (λ. *ῥόβιν*), σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Xer. 9A[22]) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 771, λ. *ρόβιν*). 'Αλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 308, Κρεκούκιας, Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου 151). Λ. *ρόβη* η σημ.

Είδος δημητριακού που χρησιμοποιείται ως ζωοτροφή, ρόβι: *Φακήν εψήσας δίδου* (ενν. *της περιστέρας*) *φαγείν και ορόβιν και κύμινον* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 64[5].

όροβος ο.

Το αρχ. ουσ. *όροβος.*

Είδος δημητριακού που χρησιμοποιείται ως ζωοτροφή, ρόβι: *όροβον ουν λειώσας και φυράσας μέλιτι και εις παστέλιον ποιήσας δος αυτῷ* (ενν. *τῳ ιέρακι*) *και αποκαταστήσεις αυτόν υγιή* Ιερακοσ. 460[18].

οροθέσιον το.

Το μτγν. ουσ. *οροθέσιον* (L-S, λ. *οροθέσια* τα). Τ. *ροθέσιον,* που απ. και σήμ. στην Κύπρο (Andr., Lex., στη λ. και Σακ., Κυπρ. Β' 772, λ. *'ροθέσιον*) και *ροθέχιον* στο Meursius. Διάφ. άλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π.). Η λ. σε έγγρ. του 11.-15. αι. (Caracausi 420, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 314, Act. Pantocr. 13[5], Act. Xen. 12[82], Act. Lavr. II 108[195], III 156[10,12], κ.α.) και σήμ. στον τ. *οροθέσιο.*

(Συν. στον πληθ.) σύνορα: *το πράγμαν επήγεν εις τους Αγαρηνούς έξω των περιοχών ή των οροθέσιων του ρηγάτου* Ασσίζ. 173[10]· *ο κυρ Γερμανός, ο Ιεροσολύμων, ελθών εις Κωνσταντινούπολιν ζητεί συνοδικώς τα οροθέσιά του και ευρών από τους παλαιούς κώδικας ότι το Σίναιον όρος εδόθη εις τα όριά του ... εστράφη εις τα Ιεροσόλυμα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 217.

οροθεσμία η, Λίβ. Esc. 2956 (έκδ. *ορεθεμνίαν·* διόρθ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 157).

Από το ουσ. *οροθεσία* με επίδρ. του ουσ. *προθεσμία* (Caracausi 420). Η λ. σε έγγρ. της Κάτω Ιταλίας και Σικελίας του 12. αι. (Caracausi, ό.π. και Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 314).

Χρονικό όριο, προθεσμία: *η κόρη χρόνους τέσσαρεις οροθεσμίαν* (έκδ. *εροθεσμίαν·* διόρθ. Χατζηγιακ., ό.π.· βλ. και *εροθεσμία*) *εποίκεν να γένει ξενοδόχισσα, μη τίποτε να μάθει* Λίβ. Sc. 1795.

όρομαν το, βλ. *όραμα.*

Ορομπούρκιον το.

Το ιταλ. *Oroburchio* (Βλ. V. Laurent, Les «Mémoires» de Sylvestre Syropoulos, Paris 1971, σ. 229 σημ. 4).

Ονομασία του μεγάλου πολυτελούς πλοίου του μαρκησίου της Φερράρας (Για το

πράγμα βλ. V. Laurent, ό.π., σ. 228-9· αναφέρεται ως *ρεμπούρκιο(ν)* στο Δωρ. Μον. (Βαλ.) 44-5, βλ. και *ρεμούρκιο*): *ναυς τις ερχομένη κατάχρυσος και συρομένη εν τῳ ποταμῷ παρά της σκάφης αυτής, και εζήτουν τον πατριάρχην εισελθείν εν αυτῇ· ην γαρ διώροφος και τριώροφος ... Κατά ουν την των Ιταλών διάλεκτον εκαλείτο η ναυς εκείνη Ορομπούρκιον* (έκδ. *ορο-*) Ψευδο-Σφρ. 330[24].

όρος ο, Δούκ. 267[28].

Το αρχ. ουσ. *όρος.* Η λ. και σήμ.

1) (Χρονικό) όριο: Μαλαξός, Νομοκ. 18[12]· έκφρ. *εφ' όρους της ζωής* = ως το τέλος της ζωής, ισοβίως: *κλαίγει και μια την κόρη της και αρνεμό δεν έχει, καθώς μου λένε και γροικώ, μεγάλο δίκαιον έχει να τηνε κλαίγει, να πονεί και να τηνε λυπάται και ως εφ' όρους της ζωής διά να τη θρηνάτοι* 'Ασμα σεισμ. 28. **2**) Εντολή, νόμος **α**) (προκ. για το νόμο του Θεού): *Και άλλα πολλά του έδωσε του Μωυσή ο Θεός οπού δεν είναι γραμμένα, διότι τότες δεν έκαμε χρεία. «Και κάμε ότι το πλήθος να κάνουν τον όρον οπού τους έδωσες οπού σου είπα»* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 180[r]· **β**) (προκ. για τους νόμους της φύσης): *Μητέρων χαίρε καύχημα και των παρθένων κλέος και θεοκόσμητε ναέ του πάντων βασιλέως. Νενίκηνται της φύσεως εν σοι, αγνή, οι όροι, δι' ο κάμέ ανύψωσον εις απαθείας όρη* Αλφ. 8[25]. **3α**) Κανόνας, ρύθμιση (εδώ εκκλ.): *«'Οξινον ένι το κρασίν» ο μοναχός ειρήκει και παρευθύς κατάδικος εφάνη παρ' εκείνοις. Οι δε γε καταλύοντες του τυπικού τον όρον, αναίτιοι και δίκαιοι παρά πολλών ορώνται* Προδρ. (Eideneier) IV 351· **β**) (στον πληθ.) κοινωνικοί κανόνες, κανόνες καλής συμπεριφοράς: *ουδείς μου είδε πώποτε προσώπου χαρακτήρα, τάξιν τηρούσα ακριβή την πρέπουσαν παρθένοις. Τούτων δέ γέγονα εκτός και τους όρους παρήλθον και εγενόμην αναιδής διά την σην αγάπην* Διγ. (Trapp) Gr. 1451· **γ**) έκφρ. *απάνω εις όρους* = με τον όρο, με τη ρήτρα (Πβ. *βάρος* Β' 1γ, όπου έκφρ. *απάνω εις βάρος*): *ευρίσκομαι εις χρέος, το οποίον το έκαμα διά να εβγάλω τον μισέρ Μιχάλη τον Σβηρόν από την φυλακήν και τον μισέρ Αλβίζε τον Σουλιμά, θέλω και οι αυτοί απάνω εις όρους αφορισμού να ιδούσι τι ρεστάρουσι χρέος να το δώσουσι των επιτρόπων οπού αφήνω, διά να πληρώσουσιν το χρέος οπού έλαβα και έχω από τους χριστιανούς* Σεβήρ., Διαθ. 190[23]. **4α**) Συμφωνία, υπόσχεση: *τέλος παυσαμένης της φιλονικίας και εις έν ομονοήσαντες Ιταλοί και Γραικοί πλην Μάρκου υπεστρώθη όρος, ομώσαντες και αράς επιθέντες, ως ουκ εναντιολογήσουσι πώποτε* Δούκ. 267[26]· **β**) (προκ. για γάμο) δέσμευση: *φύλαξον την μονογαμίαν σου, τουτέστι τον όρον της γυναικός σου, ίνα εύρεις οικίαν εν τῃ Δευτέρᾳ Παρουσίᾳ* Φυσιολ. 358[4].

όρος το, Λόγ. παρηγ. O 265, Διγ. (Trapp) Gr. 151, 2866, Διγ. Z 337, 2202, 3421, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 755, 1150, 1366, Σπανός (Eideneier) A 199, Περί ξεν. A 133, 135, 281, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk-v. Gem.) 202, Θρ. Κων/π. (Mich.) 53, Δούκ. 215[10], Θησ. Β' [70[6]], Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 138, Χούμνου, Κοσμογ. 1242, 1256, 2141, 2653, 2663, 2667, 2669, 2670, Πεντ. Αρ. XXVII 12, XXXIII 47, Δευτ. XXXIII 19, Πορτολ. B 36[15], Θρ. Κύπρ. M 510, Ιστ. πατρ. 185[9], Μηλ., Οδοιπ. 638, Κυπρ. ερωτ. 112[9], 116[14], Πανώρ. Α' 315, Β' 82, 275, Γ' 60, 48[4], 566, Δ' 49, 333, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Αφ. 70, Βοσκοπ.[2] 439, 454, 459, Διγ. 'Ανδρ. 361[4], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 456, Διακρούσ. 99[7], Τζάνε, Κρ. πόλ. 187[4], 218[3], 234[10]· γεν. *όρου,* Πεντ. Αρ. XIV 40, XX 28, Δευτ. II 37· *ό ρ ι,* Χούμνου, Κοσμογ. 2823.

Το αρχ. ουσ. *όρος.* Η γεν. *όρου,* για την οποία βλ. Μενάρδ., Γλωσσ. μελ. 32, σε έγγρ. του 12. αι. της Κάτω Ιταλίας και Σικελίας (Caracausi 420) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ.,

Κυπρ. Β' 704, στη λ.). Ο τ. όρι και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Andr., Lex., στη λ., Κωστ., Λεξ. Τσακων., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. αόρη τα, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' 167, λ. αόρι το και Χαραλαμπάκης (Προμηθεύς Πυρφόρος 25, 1981, 236).

1α) Βουνό: Βοσκοπ.[2] 458, Πανώρ. Β' 158, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1625· **β**) (προκ. για δασωμένο βουνό): *ενέβην* (ενν. ο αμιράλης) *εις έναν όρος και έπεσεν αποκάτω εις έναν δένδρον να πάρει οπνάν κι εκεί εξηψύχισεν* Μαχ. 272[2]. **2**) (Μεταφ. στον πληθ. για να δηλωθεί υπέρτατος βαθμός): *Νενίκηνται της φύσεως εν σοι, αγνή, οι όροι, δι' ο κάμε ανύψωσον εις απαθείας όρη* Αλφ. 8[26]. **3**) (Αλληγορικώς προκ. για τη Θεοτόκο): *'Ορος, χαίρε, κατάσκιον και μυστική νεφέλη, στους μοναχούς η χάρις σου ατάζει ωσάν το μέλι* Αλφ. 8[29]· *μήπως καυχάται ο δεινός* (ενν. ο Ισμαήλ): *«Πού ο Θεός σου, Πόλι, και πού το όρος το δασύ και κατάσκιον πέλει;» Υψηλοτέρα ουρανών, ασύγκριτε αγγέλων, η άχραντος και καθαρά παρθένος Θεοτόκος* Θρ. αλ. 46. **Φρ.** *Είμαι από ή εκ τα όρη* = είμαι άξεστος, αγροίκος: ΛΟΥΡΑΣ: *«...Γνωρίζεις την κερα-Μηλιά, τη χήρα του Φουντάνα, απού 'ναι προς τη γειτονιά του Σα Σαλιβαδόρο* (παραλ. 2 στ.)*;»* ΜΠΟΖΙΚΗΣ: *«Γνωρίζω τη και πούρι δα δεν είμαι απού τα όρη...»* Φορτουν. (Vinc.) Α' 144· *μίλησες έτσι χοντρά σα να 'σουν εκ τα όρη; Κι αν ήμουν πάλε Τούρκισσα ή σκλάβας θυγατέρα, έτσι δεν ήθελες μου πει ετούτη την ημέρα* Ριμ. κόρ. 691.

Η λ. και ο τ. *όρι* σε τοπων.: *'Αγιον 'Ορος* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 64[r]· (συνεκδ. προκ. για τη μοναστική κοινότητα του 'Αθω): *σήμερ' εγκρεμνίσθηκεν των Χριστιανών ο στύλος, των ορθοδόξων η τιμή, του Αγίου 'Ορους ο φίλος, οπ' όμωσεν εις τον σταυρόν τους Τούρκους ν' αφανίσει* Σταυριν. 1112· *Μαύρον 'Ορος* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 431· *'Ορι των Ελαιών* Αποκ. Θεοτ. Ι1· *Σίναιον 'Ορος* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 98, 99· *Σιναίον 'Ορι* Χούμνου, Κοσμογ. 2641.

ορός ο, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 251.

Το αρχ. ουσ. *ορός*. Η λ. και σήμ.

Το υδαρές μέρος του γάλακτος που απομένει μετά την εξαγωγή του μαλακού τυριού, τυρόγαλο: Ιερακοσ. 447[4], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 164.

οραφή· *οροφήν* Ροδινός (Βαλ.) 124, εσφαλμ. γρ. αντί *τροφήν*· διορθώσ.

όραφος ο, Διγ. (Trapp) Gr. 3184, Διγ. Ζ 3826, 3855, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 62 (για πιθ. ουδ. γέν. της λ. βλ. κριτ. υπ. και Mercati [Διήγ. πόλ. Θεοδ. σ. 26]).

Το αρχ. ουσ. *όροφος*. Η λ. και σήμ.

1α) Οροφή, στέγη: Διγ. 'Ανδρ. 399[13], Διήγ. πόλ. Θεοδ. 38· **β**) (μεταφ.): *οι κλάδοι* (ενν. των δένδρων) *πάντες έθαλλον, συνέπιπτον αλλήλοις, των δε πετάλων εμβολαί και των ενδόξων φύλλων και των καρπών αι συμπλοκαί όροφον εποιούντο* Διγ. Ζ 3791. **2**) Εσωτερική οροφή, ταβάνι: *έσωθεν δε τριώροφα ποιήσας υπερώα έχοντα ύψος ικανόν, ορόφους παμποικίλους* Διγ. (Trapp) Gr. 3188· *κατήλθον κάτω μέσον γης και είδον των εκείσε το έδαφος και όροφος αυτοφυεί τη πέτρα, λελαξευμένα πάντερπνα παλάτια* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 62· *εικών γαρ ην εις όροφον του βασιλέως Ξέρξου, ήτις πεσούσα προς την γην, ορόφου σαλευθέντος, ετρίβη* (αν δεν πρόκ. για επιστέγασμα, ουρανό κλίνης ή θρόνου· πβ. Βίος Αλ. (v. Thiel) 86[24-7]) Βίος Αλ. 3540-1.

αρόχαλκας ο, βλ. *ορείχαλκος*.

οροχτικός, επίθ., βλ. *ορεκτικός*.

ορριάριος ο.

Από το λατ. *horrearius*. Τ. *ορεάρης* και *οριάρης* σε επιγρ. (Merc. S.-G., Coll. Byz. 190). Ο τ. *οριάρης* και σήμ. στη Χίο (Πασπ., Γλωσσ., λ. *ωρειάρης*) και στον 'Αθω, όπου και τ. *ουριάρης* (Παπαδ. Α., ΛΑ 6, 1923, 128, 130). Θηλ. ουσ. *οριαρία* το 12. αι. (Sophocl., λ. *ορριαρία*)· βλ. και Merc., ό.π., 191, καθώς και Κουκ. ΒΒΠ Ϛ' 89. Η λ. τον 6. αι. (Sophocl., λ. *ορριάριος*) και σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. 33[97], 36[32], 38[64], 43[52] και Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α' 2[24], 5[84], 6[60]).

Επιστάτης αποθήκης σιτηρών σε μοναστήρι: *εκείνος ένι ορριάριος* (έκδ. *ορρειάριος*· διορθώσ.) *και συ 'σαι σκυβαλοφύλαξ* Προδρ. (Eideneier) IV 68.

όρσα, ναυτ. παράγγελμα, βλ. *όρτσα*.

όρσου, επιφ., Μπερτολδίνος 121 δις, 128, 136 δις, 152, 153 δις, 155, 158, 160, 168 δις, κ.α.

Το ιταλ. *orsù*. Τ. *όρσουν* και *ορσού* στο Somav.

1α) Καλά λοιπόν, εντάξει· πράγματι: ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: *Πόσον θέλεις εσύ να σου δώσει εκείνος διά το βασταχτόν σου;* ΠΕΡΙΒΟΛΑΡΗΣ: *Εμέναν μου έχει τον απερασμένον χρόνον οχτώ δουκάτα και κάνω λογαριασμόν να μη χάσω τίποτες.* ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: *'Ορσου, εσύ έχεις δίκαιον* αυτ. 162· ΜΠΕΡΤΟΛΔΙΝΟΣ: *...Εγώ ηξεύρω πως αν δεν έτρωγα, απέθνησκα.* ΜΑΡΚΟΛΦΑ: *'Ορσου, εσύ λέγεις την αλήθειαν* αυτ. 155· **β**) (μεταβατικά, συμπερασματικά) λοιπόν: *'Ορσου, περιβολάρη, εσύ βλέπεις πως ο Μπερτολδίνος είναι καλός άνθρωπος* αυτ. 162· *'Ορσου, εγώ θέλω να υπάγω να ξεκαθαρίσω την δουλείαν τώρα, τώρα* αυτ. 135· *'Ορσου, ας αφήσομεν τώρα τούτο σε μίαν μεριάν* αυτ. 137. **2**) (Προτρεπτικά) εμπρός, άιντε: ΜΠΕΡΤΟΛΔΙΝΟΣ: *Εγώ κοιμούμαι, εγώ κοιμούμαι...* ΜΑΡΚΟΛΦΑ: *'Ορσου, σηκώσου, κάθησε* αυτ. 149· *'Ορσου, έβγαλε εκείνα τα σκαλιτσούνια, διατί εγώ θέλω να σου τα πλύνω* αυτ. 129· *'Ορσου, ακολούθα* αυτ. 162. **3**) Ορίστε, να: *'Ορσου το λοιπόν, η μεγαλοσύνη σας ας ακούσει* αυτ. 166· ΜΑΡΚΟΛΦΑ: *Δεν είναι χειρότερος κουφός από εκείνον οπού δεν θέλει να γροικήσει.* ΒΑΣΙΛΕΑΣ: *'Ορσου, να, οπού εγώ γροικώ* αυτ. 166.

αρτός, επίθ., βλ. *ορθός*.

όρταυ, επίρρ., βλ. *όρθου*.

όρτσα, ναυτ. παράγγελμα, Πορτολ. Α 134[2]· *ό ρ σ α*.

Η προστ. του ιταλ. *orzare* ή από την έκφρ. *all'orza* (Kahane-Tietze, Lingua Franca 320-4· βλ. και Rohlfs, Et. Wört, λ. *ορθίας*). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. με διάφ. σημασ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 216 σημ. 2 και Σακ., Κυπρ. Β' 878). Η λ. και σήμ.

Προσήνεμα· φρ. *άμε όρτσα* (προκ. για διεύθυνση ιστιοφόρου από την πλευρά του ανέμου και προς αυτόν όσο είναι δυνατό): *δεξιά σου ... έχει έναν ακρωτήριν χοντρόν και ωσάν το αφήσεις εις τον γρέγον, άμε όρτσα και ράξε όπου θέλεις· φράσσει σε η τραμουντάνα και ο γρέγος και ο λεβάντες και ο σιρόκος και το μεσημέριν* αυτ. Α 67[10]· (γενικ.): *κοστάριζε το Μαγονήαι διότις ο κάβος έχει ξέρα αλάργου πλωρήσι ένα ή από μέσα ή απόξω και άμε όρσα δεξιά και ράξε και δήσε* αυτ. Α 255[13].

ορταάρω.

Το ιταλ. *orzare* (Ανδρ., Λεξ., Kahane-Tietze, Lingua Franca 324). Η λ. και σήμ. ως ναυτ.

(Ναυτ.) στρέφω την πλώρη του πλοίου προς την κοίτη του ανέμου: *ωσά σιμώσεις το νησί του Καστελλίου, έρχεσαι το γύρο γύρο και αποκείς ορτσάρεις ωσάν έρθεις στον κάβο ... και πάγεις και 'ράσσεις αποκάτω το Καστέλλι* Πορτολ. Α 183[19-20].

ορτυγομήτρα *η*.

Το αρχ. ουσ. *ορτυγομήτρα*.

Είδος πουλιού, ορτυγομάνα (Για τη σημασ. βλ. L-S και Καραλέκα, «Πουλιά και αγρίμια του τόπου μας», σ. 208)˙ (εδώ προκ. για τα ορτύκια που έφαγαν οι Εβραίοι στην 'Ερημο˙ βλ. L-S Suppl. στη λ.): *'Αρτον αγγέλων ήσθιον* (ενν. *οι Εβραίοι*) *μετά ορτυγομήτρας* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1451˙ (περιληπτικά): *επρόσταξεν αυτός ο Θεός την ορτυγομήτραν, ήγουν ορτύκια πλήθος πολύ και εξαπετούσαν κάθε βράδι εις τις τέντες τως* (ενν. *των Εβραίων*) Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 43.

ορτυγοτροφείον το.

Η λ. στον Αριστ.

Κλουβί ορτυκιών: *ην* (ενν. *εν τω ναώ*) *και χρυσούν κρεμάμενον ως ορτυγοτροφείον μέσον αυτής της οροφής, έχουσα ξένον είδος ηλίκον ώσπερ όρνεον, περιστεράς εν είδει* Βίος Αλ. 5636.

όρτυκας ο˙ κλητ. *όρτυκε*, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 486.

Από την αιτιατ. του αρχ. ουσ. *όρτυξ* αναλογ. με πρωτόκλ. σε *-ας* (Ανδρ., Λεξ., λ. *-ας*). Η κλητ. *όρτυκε* ειρων. αναλογ. με δευτερόκλ. σε *-ος*. Θηλ. *αρτύκα* σήμ. στη Σύμη (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 317 σημ. 1) και την Κ. Ιταλία (Rohlfs, Et. Wört., λ. *όρτυξ*) και *ορτύκα* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Ορτύκι: *άρχισεν να κυνηγά...* (παραλ. 5 στ.) *φασιανούς και όρτυκες και άλλα πολλά στρουθία* Χρον. Τόκκων 3468˙ (περιληπτικά): *άνεμος εσυνεπήρεν από το Κύριο και αναπέταξεν όρτυκα από τη θάλασσα και έριξεν επί το φουσσάτο* Πεντ. Αρ. XI 31.

ορτύκιον το, Πουλολ. (Τσαβαρή)² ΑΖ 127˙ *ο ρ τ ύ κ ι*, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 373 κριτ. υπ., 483 κριτ. υπ., Φορτουν. (Vinc.) Ε' 71˙ *ο ρ τ ύ κ ι ν*, Πουλολ. Αθ. 320, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 468, 470, 473, 486, 487, 516.

Το αρχ. ουσ. *ορτύγιον* (Ανδρ., Λεξ., λ. *ορτύκι*) ή από τη γεν. *όρτυκος* του ουσ. *όρτυξ* (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 317 σημ. 1). Τ. *αρτύκι(ν)* σήμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Ο τ. *ορτύκι* στο Βλάχ. και σήμ. και *ορτύκιν* στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και τ. *ορτέκιν* και *ορτέκ'* (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ορτύκιν*).

Το πουλί ορτύκι: *το ορτύκιν στρέφεται, λέγει την κουκουβάγιαν* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 483˙ *βρέχει των* (ενν. *των Ισραηλιτών*) *ο Κύριος ορτύκια και το μάννα* Χούμνου, Κοσμογ. 2551˙ (περιληπτικά) πλήθος, σμήνος ορτυκιών: *εσηκώθην ο λαός όλη την ημέρα εκείνη και όλη την νύχτα ... και εμάζωξαν το ορτύκι* Πεντ. Αρ. XI 32˙ *ήτον το πουρνό και ανέβην το ορτύκι και εσκέπασεν το φουσσάτο* Πεντ. 'Εξ. XVI 13.

ορυγή *η*.

Το μτγν. ουσ. *ορυγή*.

Σκάψιμο˙ (εδώ υπόγειας τάφρου): *ελθών* (ενν. *ο Τεμήρ-χαν*) *εις Σεβάστειαν...έπηξε χάρακα˙ και ζητήσας την πόλιν και μη ενδόντες οι εντός, κατορύξας γύροθεν έστησεν αυτήν επάνω των δοκών και των σανίδων κάτωθεν εκ θεμέθλων, μη γνόντος τινός των εντός*

τι άρα εγεγόνει τα κατ' αυτών˙ ήσαν γαρ οι ορύκται αρξάμενοι την ορυγήν από μακρόθεν της πόλεως, μίλιον εν και πλέον Δούκ. 89[30].

όρυγμα *το*.

Το αρχ. ουσ. *όρυγμα*. Η λ. και σήμ.

Υπόγεια δίοδος, σήραγγα: Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 329.

ορύγω.

Από τον παθητ. αόρ. του *ορύσσω* (Βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 282, Psalt., Gramm. 244). Τ. *'ρύγου* ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ορύσσω* και Dawk., Αφ. Χατζιδ. 50). — Βλ. και *ορύσσω*.

Σκάβω: *λάκκους ορύγειν ως τάφους μεγέθεις* Δούκ. 91[6].

όρυζα *η*, Ιατροσ. κώδ. α϶ς'˙ *ο ρ ύ ζ α*.

Το αρχ. ουσ. *όρυζα*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Το φυτό ρύζι και ο καρπός του˙ (εδώ) είδος σιταριού (για την εσφαλμ. χρ. του τ. αντί της αρχ. λ. *ολύρα* που απ. στην Π.Δ. 'Εξ. IX 32, βλ. Hesseling [Πεντ. σ. 436]˙ βλ. και L-S, λ. *ζειά* **1** *και ολύρα*): *το σιτάρι και η ορύζα δεν εδάρτηκαν ότι όψιμα αυτά* Πεντ. 'Εξ. IX 32.

ορύζιον το, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 51[10]˙ *ο ρ ύ ζ ι ν˙ ρ ύ ζ ι˙ ρ ύ ζ ι ν*.

Από το ουσ. *όρυζα* και την κατάλ. *-ιον*. Ο τ. *ρύζι* στο Somav. (λ. *ρίζι*) και σήμ. Ο τ. *ρύζιν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. σε σχόλ. (L-S).

α) Το φυτό ρύζι: *Σιτάριν έσπειρα στην γην και ρύζιν εις τον άμμον* Ch. pop. 49˙ **β)** ο καρπός του ρυζιού: *λίθον αιματίτην, απόγαλα του ρυζίου, τράγειον αξούγγιν δίδε* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 79[3]˙ (προκ. για φαγητό ή γλύκισμα): *οφτά 'χε και μαγειρευτά* (ενν. *φαγητά*) *και γάλατα και ρύζα και μακαρούνες όμορφες οπού πολλά εμυρίζα* Κατζ. Γ' 547˙ *φαβατίτσιν αλεστόν, ορύζιν με το μέλι* Προδρ. (Eideneier) IV 324˙ *Ρύζι κατάσπρο κι όμορφο με ζάχαρη περίσσα* Κατζ. Α' 59.

ορύκτης ο, Δούκ. 89[29], 103[6].

Το μτγν. ουσ. *ορύκτης*.

Σκαφέας˙ τεχνίτης ειδικός στην εκσκαφή τάφρων ή υπόγειων σηράγγων σε πολεμικές επιχειρήσεις: *Ευρών ουν τεχνίτας ορύκτας επιτηδείους εις άγαν και κατελθών διά της νυκτός, όρυξαν την τάφρον* αυτ. 101[32].

ορυκτός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ορυκτός*. Η λ. και σήμ.

α) Σκαμμένος: Ερμον. Ω 197˙ **β)** έγγλυφος, σκαλισμένος: *πέτραν ευρίσκεις ορυκτήν μετά του εργαλείου˙ εκείσε γαρ ο Ααρών τον γεγλυμμένον μόσχο ετύπωσεν* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1460.

ορύσσω, Βίος Αλ. 4233, Δούκ. 101[33].

Το αρχ. *ορύσσω*. Τ. *'ρύγου* ιδιωμ. (Βλ. Andr., Lex., λ. *ορύσσω* και Dawk., Αφ. Χατζιδ. 50). — Πβ. *ορύγω*.

Σκάβω: Βίος Αλ. 3405˙ (σε μεταφ.): *τάφον όρυξε βαθύν ο χωρισμός ετούτος* Κομν., Διδασκ. Δ 15.

ορφανεύω, Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου) 89· *α ρ φ α ν ε ύ ω*.

Το αρχ. *ορφανεύω*. Ο τ. στο Somav. και σήμ. λαϊκ. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Κάνω κάπ. ορφανό: *Ω Χάροντα αλύπητε, διατί να με ορφανέψεις* Ευγέν. 595. **2**) (Προκ. για γονέα) κάνω ή γίνομαι αίτιος να χάσει το παιδί του, απορφανίζω: *Ω γη και πώς εσύ βαστάς και δεν ανοίγεις όλη, να καταπιείς τους ασεβείς ... Εβραίους, οπού ... ορφανέψασί με, κι επήραν μου το τέκνον μου* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 86. **Β'** (Αμτβ.) μένω ορφανός: *την ώρα οπού αρφάνεψα κι έμεινα δίχως μάνα, να είχαν με θάψει με αυτήν στον 'Αδην, λέγω, αντάμα* Ευγέν. 587· *μιτσά ορφανέψαμε, οπού δεν είχαμε κανεί να μας ορμηνέψει ως τη σήμερο* Μανολ., Επιστ. 173.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επιθ. = **1**) Που έχασε τον ένα ή και τους δύο γονείς, ορφανός: *'Ητον και ο πατέρας μου άνδρας χαριτωμένος, μα 'πόθανεν και 'πόμεινα μικρός ορφανεμένος* Διγ. Ο 426. **2**) Που έχασε ή στερήθηκε αγαπημένα πρόσωπα· έρημος: *να κάμω ... ζωήν ασβολωμένη, με κλάηματα παντοτινά, τυφλή κι ορφανεμένη* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 532· *είναι ορφανεμένη* (ενν. *η Αρετούσα*) *και στέκεται στη μπόρεση την εδική του* (ενν. *του βασιλιού*) *η ξένη* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 333.

ορφανία *η*.

Το αρχ. ουσ. *ορφανία*. Τ. *ορφανιά* στο Βλάχ. και *ορφάνια* σήμ. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Το να μείνει κανείς χωρίς γονείς, ορφάνεμα: Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. III 70. **2**) Στέρηση, απώλεια αγαπημένου προσώπου: *όλοι εκεί συνάγονται τον 'Εκτορα να κλάψουν, κόπτονται πάντες και θρηνούν, την ορφανίαν φωνάζουν* Πόλ. Τρωάδ. 610· (εδώ μεταφ.) *έπεσε εις αυτούς μέγας θόρυβος και ανακάτωσις, κλαίοντες πάντες ... την ορφανίαν. Και ... έκαμναν και όρκους να μην τον αφήσουν* (ενν. *το βασιλέα*) *να μισεύσει* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 146[33].

ορφανίζω.

Το αρχ. *ορφανίζω*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

(Μέσ.) **1**) (Προκ. για μάνα) χάνω το παιδί μου: *δυστυχιά πολύθρηνος να μείνει υστερημένη* (ενν. *η πατρίδα*) *από προστάτην πρόθυμον, σαν μάνα ορφανισμένη* Αίμπον. Αφ. 20. **2**) Στερούμαι, χάνω αγαπημένο πρόσωπο: *'Ολες ορφανισθήκαμεν κάγώ περίσσια η μάννα γιατί όλες μου για μια φορά οι δόξες μου λιγάνα* Φαλιέρ., Θρ. 91· *άλις και γαρ σοι των κακών οις κατατρύχει, τέκνον, του σου πατρός ορφανισθείς αώρως* Σπαν. Μ 28.

ορφανικός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ορφανικός*. Η λ. σε έγγρ. του 18.-19. αι. (Βουρδουμπάκης, Χρ. Κρ. 1, 1912, 482 και Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 552).

(Μεταφ. προκ. για ζώα ή χωράφι) που δεν έχουν δεσμευτεί ή ασφαλιστεί με συμφωνία: *τα ορφανικά ζα οπό βρίσκουνται στη χέρα μου* Ολόκαλος 213[15]· *έχανεν ο λεγόμενος καβαλάρης το λιβέλον και απού τα δεντρά το τρίτον του καθώς επόμεινε ορφανικόν* Συμβόλ. Αρετ. 103.

ορφανός, επίθ., Ασσίζ. 4[23], 219[18], Ερωτοπ. 438, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 359[v], Ιστ. Βλαχ. 12, 566, Βακτ. αρχιερ. 151, 177, Λίμπον. 158· *α ρ φ α ν ό ς*, Κατζ. Ε' 234.

Το αρχ. επίθ. *ορφανός*. Ο τ. *αρφανός* στο Somav. και σήμ. λαϊκ. Η λ. και σήμ.

1α) Που έχασε τον ένα ή και τους δύο γονείς, ορφανός: Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 231, Στάθ. (Martini) Α' 254, Κορων., Μπούας 27, Λίμπον. 454· **β**) (προκ. για ζώο): Πτωχολ. Β 171· (παιγνιωδώς) *ορφανής μύγας δάκρυον* Σπανός (Eideneier) Α 449. **2**) (Προκ. για γονέα) που χάνει ή αποστερείται το παιδί του: *πού με αφήνεις, υιέ μου γλυκύτατε, ορφανήν;* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 284[r]· *Πώς ν' αποθάνω ορφανός κι εσύ να μηδέν είσαι;* Ιμπ. 199. **3**) Αποστερημένος από τα αγαπημένα πρόσωπα· έρημος (πβ. και μοναχός 5β): *'Εχουσι κρίμα... οπού καταδικάζουσιν τους ξένους εις τα ξένα τους μοναχούς και ορφανούς, τους πολυπικραμένους* Περί ξεν. Α 76· *Αρμένη είχα πατέρα μου κι Αρμένισσα είχα μάνα, μα δεν ηξεύρω η ορφανή ή ζουν ή αποθάνα* Κατζ. Ε' 224· *Για πε μου, κορασίδα μου, αν ήσα χωρισμένα* (ενν. *ο πλάτανος και το κλήμα*) *σαν ορφανό δεν ήθελεν είσται απ' αυτά πασένα;* Πανώρ. Γ' 120· (με επόμ. το επίθ. ξένος): *Αμή έχω πολλήν λύπην διατ' εσένα την ορφανήν και ξένην* Διγ. 'Ανδρ. 408[14]· *Μακρά 'πό κύριν βρίσκονται* (ενν. *τα νήπια*) *κι είν' ορφανά και ξένα, η μάννα των γι' απόθανεν για βρίσκεται στα ξένα* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 525. **4**) 'Απροστάτευτος, αβοήθητος: *εμείναν ορφανοί* (ενν. *οι πτωχοί οι χριστιανοί, οι Ρωμαίοι και Αρμένηδες*) *και δεν είχαν απού πούποτες βοήθειαν ουδέ να ζήσουν* Μαχ. 98[29]· *ο αφέντης μου ...πολλά θαυμάζεται, ότι ήλθετε ώδε αντρειωμένοι, σοφοί και τιμημένοι από την δύσιν εις έναν πτωχό νησσίν και ορφανόν ρηγάτον* Μαχ. 472[32]· *Τοίνυν το Μοναστήριον τούτο εις τον Θεόν παραδίδω... ως ορφανόν και αδικημένον* Χειλά, Χρον. 357.

Η λ. ως ουσ.: Ασσίζ. 29[24], Ελλην. νομ. 569[17,19], Προδρ. (Eideneier) IV 547, Χριστ. διδασκ. 413· *Αυτές ένι οι υπόληψες των πρωτινών ανθρώπων,* (παραλ. **1** στ.) *οπού γαπούσαν τ' αρφανά και επανδρεύασίν τα, και τα πτωχά και τα γυμνά ρούχα κι ενδύνασίν τα* Γεωργηλ. Θαν. 608· (περιληπτικά): *ο ξένος και ο ορφανός και η χήρα ος εις τα κάστρη σου, και να φαν και να χορτάσουν* Πεντ. Δευτ. XIV 29· *να χαρείς όμπροστε στον Κύριο τον Θεό σου, εσύ και ... ο ορφανός και η χήρα ος μεσοθιό σου εις τον τόπο ος να διαλέξει ο Κύριος ο Θεός σου* Πεντ. Δευτ. XVI 11.

ορφανοτρόφος *ο*.

Από το ουσ. *ορφανός* και το β' συνθ. *-τρόφος*. Η λ. στη Σούδα (L-S) και σε έγγρ. του **11.** και **14.** αι. (Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α' 3[52], 5[78], 6[86] και Act. Lavr. III, 41).

Προϊστάμενος ορφανοτροφείου (Για τη σημασ. βλ. Du Cange και Κουκ., ΒΒΠ Β' 159, 171): *Τα οφφίκια του παλατίου. α' ο βασιλεύς, β' ο σεβαστοκράτωρ, ... νη' ο ακόλουθος, νθ' ο ορφανοτρόφος, ξ' ο πρωτονοτάριος...* Μαλαξός, Νομοκ. 516.

ορφανώ, (I).

Από το αρχ. *ορφανίζω*. Μέσ. *ορφανούμαι* ήδη μτγν. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α, Λεξ.).

Κάνω κάπ. ορφανό, απορφανίζω: *του κόσμου τα καμώματα ενθύμηση να τα 'χεις* (παραλ. **4** στ.) *χύνουσιν αίματα πολλά, παιδία ορφανούσιν* Ιστ. Βλαχ. 1333.

ορφανώ, (II)· *ορφανωμένε*, Πιστ. Βοσκ. IV 3, 51, εσφαλμ. ανάγν. αντί *ορφανεμένε*· διορθώσ.

όρχησμα το, Διάλ. Ευθυμ. 126[279], Διγ. Ζ 4073.

Από τον αόρ. του *ορχούμαι* και την κατάλ. *-μα*. Τ. *όρτσεμαν* ή *όρτσημαν* σήμ. στην

Κύπρο (Σακ., Κύπρ. Β′ 705). Η λ. στο Steph., Θησ. και σήμ. στην Κρήτη (Κουκ., ΒΒΠ 5, 212).

Χορός: *απότες πιούσιν περισσόν και απήν καλοκαρδίσουν, μοίρα τους ρίκτει εις όρχησμα, μοίρα να τραγουδήσουν* Σαχλ., Αφηγ. 197· *είθ' ούτως εν ορχήσματι τον ήχον μεταφέρων εκείθεν τότε προς χορόν ανίστατο η κόρη* Διγ. Ζ 4069· *άνταν εσηκώθησαν από τες τάβλες ... αρχέψαν εις τα 'ρχήσματα* Μαχ. 312[15].

ορχήστρια η, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 417, κριτ. υπ.).

Το μτγν. ουσ. *ορχήστρια*.

Χορεύτρια: *γυναιξί δε ορχηστρίαις και τραγωδοίς πάσαν άδειαν έδωκεν εισέρχεσθαι εις αυτόν* (ενν. *τον Ανδρόνικο*) Χωνιάτη, Παράφρ. ΙΙ 103· *παιγνιώτες και ορχηστάδες, τραγουδίστριες και ορχήστριες* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 76.

ορχίδιν το, Σταφ., Ιατροσ. 3[66], Σπανός (Eideneier) A 68, 487, B 152, 163, D 1737, Ιατροσ. κώδ. φλ′, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 84[9], 88[12], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 137, 242, 269 δις.

Το μτγν. ουσ. *ορχίδιον*. Τ. *αρχίδι* στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *ορχίδι* στο Βλάχ. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

'Ορχις: *Περί άνθρωπον οπού κελεφιάσει. Ευνούχισε το αριστερόν ορχίδιν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 82[11]· *η ευχή της πεθεράς σου θερμοστάκτη εις τα ορχίδια σου* Σπανός (Eideneier) B 144· (προκ. για ζώο): *Περί του κατουρούντος νύκτα. Καύσας ορχίδια λαγού δος πιείν νηστικός* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 82[9].

ορχιδοκωλοκτύπησις η· *ο ρ χ ι δ ο κ ω λ ο κ τ ύ π ω σ ι ς*, Σπανός (Eideneier) B 159.

Από τα ουσ. *ορχίδιν*+*κώλος*+**κτύπησις* (‹*κτυπώ*) (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 313]).

(Λ. πλαστή) παιγνιωδώς προκ. για παρά φύσιν συνουσία: *αντίς να ειπεί έτι και έτι λέγει* (*ενν. ο πνευματικός*)· *ενέσεως, χώσεως, ορχιδοκωλοκτυπήσεως* αυτ. A 495.

ορχιδόπουλον το· *ο ρ κ ι δ ό π ο υ λ ο ν*, Σαχλ. Β′ (Wagn.) PM 460.

Από το ουσ. *ορχίδιν* και την υποκορ. κατάλ. *-πουλον*.

(Υποκορ.) όρχις: *εβάστα* (ενν. *η χωριατοπούλα*) *και ορχιδόπουλα γεμάτην μιαν σακκούλα και οι άλλες επιστεύσασιν λινάρι ήτον ή σκουλλία* Σαχλ., Αφήγ. 698.

ορχιέμαι, βλ. *ορχούμαι*.

ορχίζομαι, Φυσιολ. 350.

Από τον αόρ. του *ορχούμαι* και την κατάλ. *-ίζομαι* (Βλ. και Ανδρ., Λεξ., *-ίζω* Ι).

Χορεύω: *Ει μοναχός ορχίζεται ή τραγωδεί ... αφοριζέσθω χρόνους γ′, μετανοίας α′* Μαλαξός, Νομοκ. 210′· (προκ. για ζώα) χοροπηδώ (πβ. *ορχούμαι*): *ο μαύρος παίζειν ήρξατο, ορωτικώς ορχίσθη καταπηδά συχνά πυκνά και παίζει ωραιωμένα* Αχιλλ. Ν 360.

ορχούμαι, Διγ. Ζ 968, Κάτης 74· *ο ρ χ ι έ μ α ι*, Αχιλλ. L 274.

Το αρχ. *ορχέομαι*. Ο τ. και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και διάφ. άλλοι τ. της λ. (Andr., Lex. και Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Γ′ 217 και Ϛ′ 184, λ. *ορχειούμαι*).

Πηδώ, σκιρτώ: Διγ. (Trapp) Gr. 725· (προκ. για ζώο) χοροπηδώ: *είχασιν δε*

(ενν. *τα ζώα*) *και μετ' αυτούς... καμήλαν... διά να τους παίζει να γελούν, να τους παραμυθίζει και να ορχάται, να πηδά ως κακογυρισμένη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 86.

ορώ, Προδρ. ΙΙΙ 404d χφ g κριτ. υπ., Προδρ. (Eideneier) IV 566, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 65, Διγ. Ζ 753, 1187, Πόλ. Τρωάδ. 182, Ερμον. Ζ μετά στ. 190, Βίος Αλ. 2335, Φλώρ. 481. — Βλ. και *βλέπω*.

Το αρχ. *οράω*. Τ. *ορού* στο τσακων. ιδίωμ. (Andr., Lex., στη λ. και Κωστ., Λεξ. τσακων. στη λ.).

Ι Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1α)** Βλέπω κ., κοιτάζω κ.: Δούκ. 367[10], Προδρ. (Eideneier) IV 275, Διγ. (Trapp) Gr. 233· **β)** (με κατηγορηματική μτχ.): Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1862. **2)** Προσέχω κ.: 'Εκθ. χρον. 44[5], Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 375 (Δωδώνη 8, 1979, 357)· (με πλάγια ερώτηση): Ερμον. Ν μετά στ. 392. **3)** Θεωρώ: *Οι δε γε καταλύοντες του τυπικού τον όρον, αναίτιοι και δίκαιοι παρά πολλών ορώνται* Προδρ. (Eideneier) IV 352· *τοις πάσι πάντα γίνομαι, γη και σποδός ορώμαι και θέλω ου θέλω γίνομαι και του μωρού σαμάριν* Γλυκά, Στ. 557. **Β′** Αμτβ. **1)** Βλέπω, αντιλαμβάνομαι· (εδώ παρενθετικά): *συντόμως ήλθον, ως οράς, ως από των κυμάτων προς κράτος το γαλήνιον της αυτοκρατορίας* Προδρ. (Eideneier) ΙΙΙ 42. **2)** (Με την πρόθ. εις+αιτιατ.) αποβλέπω σε κ.: *εξ ανάγκης ο κοινός λαός εις απιστίαν και προδοσίαν πατρίδος εώρα* Δούκ. 85[9]. **ΙΙ** Μέσ. **1)** Φαίνομαι, αποδεικνύομαι: *Από του νυν δε ειμί και έσομαι υπήκοος αυτώ ως υιός προς πατέρα· ουκ ειμί γαρ αγνώμων ουδ' αχάριστος οφθήσομαι* Δούκ. 133[16]. **2)** Φροντίζω, προνοώ: *Λέγει του: «ο Θεός όψεται, υιέ μου, μην έχεις έγνοιαν»* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 128[v]. **3)** (Στο γ′ πρόσ. μέλλ., για απόδοση κατάρας· η χρ. και σήμ.· για τη σημασ. βλ. Παπαδόπουλος Α., ΛΔ 4, 1948, 100-1): *'Ητον δε πάντοτε άρρωστος* (ενν. *ο Κωνσταντίνος*) *και η μητρυιά του Μαρτίνα και ο Πατριάρχης Πύρος τον εφαρμάκωσαν και απέθανεν. Και ας όψουνται* Χρον. βασιλέων 730· *ειδέ άλλως γενήσεται, αυτός και ο οίκος αυτού και πάσα η αρχή των Ρωμαίων όψεται* Ψευδο-Σφρ. 192[19]· *τοις σταυροφόροις τριών ημερών διορίαν έδωσαν, ίνα εκ των ορίων της Σπάρτης μετά ειρήνης αναχωρήσωσιν· ειδέ άλλως πράξωσιν, αυτοί όψονται* Ψευδο-Σφρ. 204[12].

Η μτχ. ενεστ. *ορώμενα* = τα εγκόσμια: Φυσιολ. (Zur.) XXXVIIII 3[22].

ος, αντων. άκλ., Πεντ. Γέν. VI 2, 17, VII 2, 19, VIII 1, IX 15, XII 1, 20, XIII 1, 4, XIV 5, XVI 15, XX 9, XXXIX 3, XLVI 32, 'Εξ. XXXII 1, XXXVII 13, Λευιτ. XVI 18, XXVII 24, Δευτ. XIV 26, XXXIII 1.

Η αρχ. αντων. *ος*.

1α) Στη θέση της άκλ. αναφορ. αντων. *που* ή της κλιτής αναφορ. αντων. *ο οποίος* (και στα τρία γένη και σ' όλες τις πτώσεις): *εφύτεψεν ο κύριος ο Θεός περιβόλι εις την παράδεισο από ανατολικά κι έβαλεν εκεί τον άνθρωπο ος έπλασεν* αυτ. Γέν. ΙΙ 8· *ετούτος* (ενν. *ο Νοάχ*) *να μας παρηγορήσει από τα καμώματά μας και από την πείραξη των χεριών μας, από την ηγή ος εκαταρίστη την ο κύριος* αυτ. Γέν. V 29· *αν απ' το δέντρο, ος επαράγγειλά σε να μη φας απ' εκείνο, έφαγες;* αυτ. Γέν. ΙΙΙ 11· *είπεν ο Λάβαν του Ιακώβ· ιδού ο σωρός ετούτος και ιδού το στέμμα ος έριξα ανάμεσά μου και ανάμεσά σου* αυτ. Γέν. XXXI 51· *εκατυποτάξαμε όλα τα κάστρη του την ώρα εκείνη· δεν ήτον κάστρο ος δεν επήραμε από αυτουνούς* αυτ. Δευτ. ΙΙΙ 4· (με παράλ. του ρ.): *να προσφέρει από θυσιό των ερηνικών πυριά του Κύριου· το ξύγγι του, η ουρά τέλεια, ανάγναντις το νεκρό να τηνε βγάλει και το ξύγγι οπού σκεπάζει την κοιλιά και όλο το ξύγγι ος ιπί την κοιλιά* αυτ. Λευιτ. ΙΙΙ 9· *να θυμηθώ διαθήκη ναιώνα ανάμεσα τον Θεό και ανάμεσα παν ψυχή*

ζωντανή, εις παν σάρκα ος ιπί την ηγή αυτ. Γέν. IX 16· *έδωσαν προς το Ιακώβ όλα τα είδωλα τα ξένα ος εις το χέρι τους και τα σκουλαρίκια ος εις τ' αυτιά τους, και επαράχωσεν αυτά ο Ιακώβ κατωθιό του δέντρου ος με την Σεκεμ* αυτ. Γέν. XXXV 4· **β)** ως απόδοση της πρόθ. εις και της αναφορ. αντων. *οποίος*: *ήρτα σήμερα εις προς τη βρύση και είπα: «Κύριε, Θεέ του αφεντός μου του Αβραάμ· αν είσαι εδά καταβγοδώνεις τη στράτα μου ος εγώ πάγω απάνου της»* αυτ. Γέν. XXIV 42. **2)** Στη θέση της αναφορ. αντων. *ο οποίος* και της συσχετικής δεικτ. *αυτός*: *Οξωθιό μου· μόνε ος έφαγαν τα παλληκάρια και μερτικό των ανθρώπων ος επήγαν μετ' εμέν, ..., εκείνοι να πάρουν το μερτικό τους* αυτ. Γέν. XIV 24· (εδώ έναρθρο): *εξύπνησεν ο Νοάχ από το κρασί του και ένιωσεν το ος έκαμεν αυτουνού ο υιος του ο μικρός* αυτ. Γέν. IX 24· *τώρα υιέ μου, άκουσε εις τη φωνή μου, εις το ος εγώ παραγγέλνω εσέν* αυτ. Γέν. XXVII 8· *το ποίμνιο και το βουκόλιο τους και τα γαδούρια τους και το ος το κάστρο και το ος το χωράφι επήραν* αυτ. Γέν. XXXIV 28. **3)** Με προηγ. το επίθ. *πας* στη θέση της αναφορ. αντων. *όποιος, -α, -ο*: *παν ος δεν είναι κουκκωτό και παρδαλό εις τα γίδια και μαύρο εις τα πρόβατα κλεμμένο αυτό μετάμεν* αυτ. Γέν. XXX 33· **4)** Στη θέση της αναφορ. ποσοτ. αντων. *όσος*: *εγλυώθηκαν από την ηγή και απόμεινεν μόνε ο Νοάχ και ος μετά κείνον εις το κιβωτό* αυτ. Γέν. VII 23· έκφρ. *(το) όλο ος*, βλ. *όλος* Εκφρ. 9. **5)** Στη θέση του αναφορ. τοπικού επιρρ. *όπου*: *εδιάβην* (ενν. *ο Αβραάμ*) *εις τα συνεπάρματά του από Νότο και ως τη Βεθ Ελ, ως το τόπο ος ήτον εκεί η τέντα του* αυτ. Γέν. XIII 3· *εσείς άμετε, επάρετε εσάς άχερο από ος να βρείτε, ότι δεν ολιγοστεύγετε από την δούλεψή σας τίποτε* αυτ. Έξ. V 11. **6)** Στη θέση του χρον. συνδ. *όταν*: *να δώσεις το ποτήρι του Φαραώ εις το χέρι του σαν το μόδο το πρώτο ος ήσον πικέρνης του* αυτ. Γέν. XL 13. **7)** Στη θέση του αιτ. συνδ. *επειδή*: *τα παιδιά του Ιακώβ ήρταν ιπί τους σκοτωμένους και εκούρσεψαν το κάστρο, ος εμαγάρισαν την αδελφή τους* αυτ. Γέν. XXXIV 27· *έδωσεν ο Θεός το μιστάρι μου, ος έδωσα τη σκλάβα μου του αντρός μου, και έκραξεν το όνομα του Ισακάρ* αυτ. Γέν. XXX 18. **8)** Στη θέση του τελικού συνδ. *για να*: *έστησεν τα ραβδιά ος εξεφλούδισεν εις τις γούρνες, εις τις ποτίστρες του νερού ος να έρτουν το ποίμνιο να πιουν, αναγναντίς το ποίμνιο, και εγγαστρώνουνταν όνταν έρχουνταν να πιουν* αυτ. Γέν. XXX 38. **9)** Στη θέση του ειδικού συνδ. *ότι*: *αν δεν κάμετε έτσι, ιδού εφταίξετε του Κύριου και ξέρετε το φταίξιμο σας ος να εύρει εσάς* αυτ. Αρ. XXXII 23.

όσα, επίρρ., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 247, Λίβ. N 851. — Βλ. και *όσον*.

Το αρχ. επίρρ. *όσα*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

(Με ποσοτική σημασ.) **1α)** Σε όσο βαθμό, όσο: Χρον. Μορ. Η 8327, Συναξ. γυν. 703· **β)** (αναφέρεται στο δεικτ. επίρρ. *τόσον*): *όσα 'πό 'ξαυτόν της ξωμακρίζω τόσον περίτου αξάφτω και βακρύζω* Κυπρ. ερωτ. 64^{8}. **2)** (Με επόμ. το *(και) αν* εισάγει δευτερεύουσα αναφορ. ενδοτική πρόταση): *τους εσπαθοκατέλυσαν οι σκύλοι οι γιανιτσάροι, εσκότωσαν τον βασιλιά όσα και αν αντρειωνέτον, και ανεκατώθην το αίμα του με των πολλών το αίμα* Θρ. Κων/π. διάλ. 17· *'Οσ' αν κλειω κι αναστενάζω μέραν νύχταν ο θλιμμένος δεν πιστεύγεις πως παθιάζω και για δεν είμαι καμένος* Κυπρ. ερωτ. 117^{33}.

όσι, μόρ., βλ. *όχι*.

οσιομάρτυς ο, η, Σφρ., Χρον. (Maisano) 190^{19}, Παΐσ., Ιστ. Σινά 700, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 96.

Από το επίθ. *όσιος* και το ουσ. *μάρτυς*. Η λ. τον 9. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ. (στον τ. *οσιομάρτυρας*).

Ασκητής που μαρτύρησε για τη χριστιανική πίστη: *όμως ελυπείτο και έκλαιε* (ενν. *ο ασκητής Σάββας*), *πως δεν τον ηξίωσεν ο Θεός να συναποθάνει και να συναριθμηθεί με τους λοιπούς εκείνους οσιομάρτυρας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 81· *έστι και μοναστήριον σφόδρα αφανισμένον,* (παραλ. 1 στ.) *ένθα οσιομάρτυρες, ανήρ τε και γυναίκα, κατ' άμφω ευηρέστησαν χρόνους πέντε και δέκα* (παραλ. 6 στ.): *Πάλαι μέν δι' ασκήσεως κατέτηξαν τα πάθη, ύστερον δέ τας κεφαλάς απέδωκαν τη σπάθη* Παΐσ., Ιστ. Σινά 303.

οσιοπαρθενομάρτυς η.

Από τα επίθ. *όσιος* και *παρθένος* και το ουσ. *μάρτυς*.

Η παρθένος που ασκήτευσε και μαρτύρησε για τη χριστιανική πίστη: *η πανεύφημος οσιοπαρθενομάρτυς του Χριστού Παρασκευή εύχεται αοράτως δι' εμού και ευλογεί και χαιρετάει την υμετέραν αγάπην ένα προς ένα* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 173^{22-23}.

όσιος, επίθ., Παΐσ. Ιστ. Σινά 408, Τζάνε, Κρ. πόλ. 548^{7}.

Το αρχ. επίθ. *όσιος*. Η λ. και σήμ.

1) Ενάρετος· σεβαστός: Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 12. **2)** Αφοσιωμένος στο Θεό, ευσεβής, άγιος: Καναν. 77C, Διήγ. ωραιοτ. 79. **3)** (Στον υπερθ.) ως τιμητικός τίτλος μοναχού ή μοναχής: *η οσιοτάτη μοναχή κερά Μακαρία Κουκάκαινα ... ευρίσκεται αχαμνά* Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164^{2}· *Αφίει* (ενν. *η ηγουμένη Μαρία Κουκάκαινα*) *του οσιοτάτου εν ιερομονάχοις κυρ Χριστοδούλου του Μανιάτου, του πνευματικού της, σαββατιακόν έν* Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164^{15}.

Το αρσ. και το θηλ. ως ουσ. = ο ασκητής που έζησε κατά Χριστό και που καθαγιάστηκε από την Εκκλησία: *ω παρθένε δέσποινα, άχραντε Θεοτόκε* (παραλ. 6 στ.), *των αποστόλων καύχημα, κήρυγμα των μαρτύρων, οσίων αγαλλίαμα και ασκητών λαμπρότης* Εις Θεοτ. 9· *πάντα εκτυπώματα αγίων και αγγέλων, ιεραρχών, μαρτύρων τε, οσίων και δικαίων* Αρσ., Κοπ. διατρ. [1047]· *Είναι και άλλες περισσές παρθένες και οσίες, οπού διαγράφου δεν μπορώ να σας ειπώ το ποίες* Βεντράμ., Γυν. 247.

οσιότης -ητα η.

Το αρχ. ουσ. *οσιότης*. Η λ. (στον τ. *οσιότητα*) και σήμ.

Σεβασμός του ηθικού νόμου, δικαιοσύνη: *το δίκαιον ορίζει με οσιότηταν ότι ος επούλησε να του δώσει τοιούτον, ή σιτάριν ή πραγματείαν, ότι να ένι ωσάν του έδειξεν μούστραν και εσυνεβάστησαν* Ασσίζ. 45^{18}.

οσμή η, Διγ. (Trapp) Gr. 2373, Σπανός (Eideneier) B 95, D 686, Ημερολ. 46.

Το αρχ. ουσ. *οσμή*. Η λ. και σήμ.

Οσμή, μυρωδιά (ευχάριστη ή δυσάρεστη): Διγ. (Trapp) Gr. 1798, Σπανός (Eideneier) A 272, Φυσιολ. M 33.

οσμώμαι, Φυσιολ. (Offerm.) G 56^{6}, Φυσιολ. (Offerm.) M 15^{23}, 20^{13-14}, Φυσιολ. 349.

Το αρχ. *οσμάομαι*. Λ. *οσμίζομαι* σήμ. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Andr., Lex., 'Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 51, Πασπ., Γλωσσ.).

όσον, επίρρ., Σπαν. A 625, Γλυκά, Στ. 40, Λόγ. παρηγ. O 217, Προδρ. (Eideneier) III 183-5 χφ C κριτ. υπ., IV 150 χφ H κριτ. υπ., Καλλίμ. 390, Ασσίζ. 27^{31}, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 486, 1198, Σπανός (Eideneier) A 491, Χρον. Μορ. P 221, 1055, 3710, Χρον.

Ν 592, Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 325 κριτ. υπ., Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 38, 160, Μαχ. 142^{19}, 358^{25}, 660^{9}, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 202^{r}, Βουστρ. 413, 419, 462, 503, Διήγ. Αλ. V 14, Πένθ. Θαν.^{2} 531, Κυπρ. ερωτ. 76^{10}, 104^{51}, 105^{22}, Πανώρ. Α΄ 201, Ε΄ 42, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 158, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α΄ 118, Σταυριν. 664, Διγ. 'Ανδρ. 398^{32}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α΄ 500, 635, 812, Β΄ 306, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ΄ [506], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 7, 36, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1352, Μπερτολδίνος 146, κ.α.· *ό σ ο,* Προδρ. (Eideneier) III 183-5 χφ Α κριτ. υπ., Χρον. Μορ. Ρ 2337, Χρον. Μορ. Η 4217, Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 610 κριτ. υπ., Τριβ., Ταγιαπ. τίτλ., Χρον. σουλτ. 36^{19}, Πανώρ. Β΄ 371, 399, Γ΄ 404, 444, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 118, Α΄ 90, 420, Β΄ 131, Δ΄ 398, Ε΄ 427, 665, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α΄ 149, Β΄ 139, Γ΄ 46, Δ΄ 82, Ιστ. Βλαχ. 783, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α΄ 105, 208, 487, 1955, Β΄ 257, 947, Γ΄ 157, κ.α.

Το αρχ. επίρρ. *όσον.* Ο τ. και σήμ. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ.).

Α΄ Αναφορ. επίρρ. **1**) (Εισάγει δευτερεύουσα αναφορ. πρόταση) με ποσοτική σημασ. α) (με ή χωρίς επόμ. συγκριτ.) αναφέρεται στο δεικτ. επίρρ. *τόσο(ν), τόσα, τοσούτον* (με ή χωρίς συγκριτ.) που προηγείται ή έπεται (Πβ. L-S, λ. *όσος* V 2): *Το κυπαρίσσι όσο γερά τόσον αδυνατεύγει* Πανώρ. Γ΄ 323· *'Οσο φοβάσαι εσύ πολλά εμέ πληθαίνει τόσο η πεθυμιά του φόβου σου την αφορμή να γνώσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 133· *αφέντης όσο πλια αγαπά το δούλο, ανέν και σφάλει, 'ς τόσο περίσσαν όργητα γυρίζει και μεγάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α΄ 229· *όσο τση λέσι λύπηση να 'χει στην παιδωμή μου τόσο γυρεύγει πλιότερα να βλάψει το κορμί μου* Πανώρ. Δ΄ 233· *όλες οι καλομοιριές του κόσμου και τα πλούτη μια μόνο ασκιά 'ναι στη ζωή, ...μια λάβρα που τελειώνει τόσα γοργό όσο πλια ψηλά τσι λόχες τση σηκώνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 674· *Ου γαρ ισχύσει το λοιπόν αλήθεια τοσούτον όσον το ψεύδος δύναται προς εκβολήν της πόρτας* Προδρ. (Eideneier) IV 432 χφ V κριτ. υπ.· *όσον απταίστως έπαθες, όσον αδίκως πάσχεις τοσούτον πολλαπλάσιος απόκειται μισθός σοι* Γλυκά, Στ. Β΄ 439· (το επίρρ. *τόσο(ν)* εννν.): *άνθρωπος όσον πλια γερά, χάνεται η δύναμή του* Πανώρ. Γ΄ 325· *όσο πλια σκεπάζει τη* (εννν. *κανείς του πόθου τη φωτιά*), *πλια τήνε φανερώνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 224· *όσο γυρεύει* (εννν. *τ' αλάφι*) *ανάπαψη, πλιότερα τυραννάται* Πανώρ. Β΄ 154· (με επόμ. το *και αν* επιτ.): *ο γάδαρος ... κρου τον* (εννν. *τον λύκον*) *με όλην του την δύναμιν, όσον και αν εδυνήθην* Συναξ. γαδ. (Pochert) 311· (εδώ αναφέρεται σε προηγ. αντων. *τοσούτος*): *εις την αντρείαν τοσούτος, όσο νομίζω ο καιρός να σε το αναδιδάξει* Λίβ. Esc. 84· **β**) (παρενθετικά) όσο, στο βαθμό που (Βλ. L-S, ό.π. IV 1): Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 504. **2**) (Αναφέρεται σε επίθ. ή επίρρ. και εισάγει δευτερεύουσα αναφορ. συμπερασμ. πρόταση) ώστε: *το τειχίον είναι παχύ, όσον έχει μέσα δρόμον πλατύν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 162· *ολίγον εκοκκίνιζε* (εννν. *η κόρη*), *όσον να πορφυρίζει* Διγ. Ζ 131. **3**) (Εισάγει δευτερεύουσα αναφορ. παραβολική πρόταση· πβ. Steph., Θησ., λ. *όσος*) μ' όποιο τρόπο, όπως: *Γοργόν ορίζω να μου ειπείς τίνες σ' εσυμβουλέψαν να ποίσεις όσον έποικες, την τόσην απιστίαν;* Χρον. Μορ. Ρ 669· *να φύγουν* (εννν. *οι άρχοντες*) *όσον ημπορούν, όπως μη κιντυνέψουν* Χρον. Μορ. Ρ 3853. **4**) (Με ή χωρίς προσδιοριζόμενο επίρρ., συν. με επόμ. το *θε να, (κι αν) θέλει να* εισάγει δευτερεύουσα αναφορ. ενδοτική ή παραχωρητική πρόταση· πβ. Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Β΄ 217-8, ΠΣΤ΄ 2 σημ. β΄): *όσο θε να χώνεσαι, κάτεχε κι εξανοίκτης* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 576· *όσο θέλει φταίσιμο να 'ναι πολλά περίσσο, το σπλάχνος κι η αγάπη σου μπορά το συμπαθήσου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ΄ 390· *παρακαλώ σε ως φίλος σου κι ως δουλευτής πιστός σου, όσο κι α θέλει να 'ν' πολύ, πε μου το φταίσιμο σου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 112· *ο μύθος λέγει: τους*

δειλούς όσον τους παραινούσι, ποτέ τους δεν ανδρίζονται, αν ξαναγεννηθούσι Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 55^{13}. **5**) (Με επόμ. τις προθ. *εις, προς*) όσο αφορά, σε σχέση με, ως προς: *είπα την: «όσον εις αυτό τίποτε μη λυπήσαι»* Λίβ. Ρ 2401· *'Οσον προς το βλεπόμενον εμοί ου μη με λάθει* Βέλθ. 544· (η πρόθ. *εις* προηγείται): *έκαμε* (εννν. *ο ράφτης*) *την αναφοράν εις τον βασιλέα εις όσον του εσυνέβη* Μπερτολδίνος 111. **6**) (Με ουσ. προκ. για μέγεθος, διαστάσεις· πβ. L-S, ό.π. IV 3) ίσαμε, περίπου όσο: *εμαζώξανε τα κόκκαλά τους και τα εκάμανε όσο έναν πύργο* Χρον. σουλτ. 61^{28}· *έναι γαρ* (εννν. *το πουλίτσι*) *όσον καρυδίου μικρόν* Σταφ., Ιατροσ. 2^{47}· εκφρ. *όσον τάχος* = όσο το δυνατόν πιο γρήγορα: *από του κινδύνου τούτου να με λύσεις όσον τάχος* Βίος γερ. V 157· *όσον η δύναμις* = όσο μπορεί κανείς: *την παρθενίαν φύλαττε όσον η δύναμίς σου* Ιστ. Βλαχ. 1947· *Ο βασιλεύς ... εδειλίασεν και οι μετ' αυτόν· πλην, όσον η δύναμις, αντεμάχοντο* Δούκ. 357^{24}. **7**) (Με επόμ. το επίρρ. *μόνον* για να δηλωθεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερος περιορισμός· για τη χρ. πβ. L-S, ό.π. IV 2): *έδειξε* (εννν. *ο Χακέμ*) *μεγάλην ταπείνωσιν και άσκησιν, πλην όμως όλα πλαστά και ψεύτικα και όσον μόνον διά να πλανά τους πολλούς τα έκανε* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 189· (στο σχήμα *όσο μόνε*+ειδική πρόταση): βλ. *μόνον* Α΄ 1β. **8**) (Με την άρν. *ου*· βλ. L-S, ό.π., IV 5) μόνο που δεν, πλην όμως: Πόλ. Τρωάδ. 709.

Β΄ Ως σύνδ. (Βλ. Τζάρτζ., ό.π., ΠΣΤ΄ 1, 2) **1**) (Χρονικός) **α**) (δηλώνει διάρκεια) εφόσον, όσο χρόνο, όσο: *όσον έζηεν, ηγάπησάν τον πάντες* Πολ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 5340 (Δωδώνη 8, 1979, 410)· *όσον έχουν την πυρά κι αυτείν' οι δυο του πόθου ανοίξετε τα μάτια σας* Πανώρ. Δ΄ 69· (εδώ με επόμ. το *(ο)πού*): *να με έχει ευλογητικήν του γυναίκα όσον οπού να ζει και να είναι εις τον κόσμον* Διγ. 'Ανδρ. 369^{15}· *εις την Αίγυπτον είναι υπό την γην κρυμμένος μέγας θησαυρός, όσον οπού κρατεί τριών ημερών δρόμον εις μάκρος* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 298· *Ο σκύλλος αγαπά τό κόκκαλον όσο που ευρίσκει να τρώγει και η μέλισσα αγαπά τον αθθόν όσο που να 'ναι όμορφος* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 108· **β**) όταν: *όσον επήγεν εις την Ιερουσαλήμ, όρισεν τους άρχοντες ... να κτίσουν πύργους* Μαχ. 4^{29}· (εδώ με επόμ. το *να*): *εκείνη εκατάστησεν, όσον να σηκώσουν το μαντήλιν, είχεν δηγημένον το 'μάτιν του ρηγός ... μέσα εις την σανίαν* Μαχ. 548^{35}· **γ**) (δηλώνει χρονική στιγμή) (αμέσως) μόλις, ευθύς ως: *όσον το ξίφος έκρουσεν* (εννν. *ο επιτραπέζης*), *έπεσεν παραυτίκα* Φλώρ. 686· *όσον ήρτεν* (εννν. *η αρμάδα*) *εις την Αμμόχουστον, μοναύτα η ρήγαινα έπεψεν ούλους τους καβαλλάρηδες* Βουστρ. 481· (με επόμ. το *να*): *'Οσον να δείξω το 'μάτιν, εσείς ας είστε άτοιμοι να τον σκοτώσετε* Μαχ. 550^{1}· **δ**) (δηλώνει το προτερόχρονο) αφού: *όσον επαράλαβεν της αφεντίας την δόξαν, άρχισεν να περιπατεί ως φρόνιμος στρατιώτης* Χρον. Μορ. Ρ 2468· *όσον εχάρησαν καλά* (εννν. *οι στρατιώται*), *εκίνησαν εκείθεν* Χρον. Μορ. Ρ 3370· **ε**) ώσπου, εωσότου: *εστέκετον αρματωμένη η Μαξιμώ και επάντεχέ με όσον να περάσω* Διγ. 'Ανδρ. 390^{33}· *πολύ κακόν τους έκαμαν όσον να ξημερώσει* Σταυριν. 179· (με επόμ. το *(ό)που*): *διά να μάθει* (εννν. *ο Σελίμης*) *το αίτιον της συναθροίσεώς τως, έστειλε κρυφά ανθρώπους με μεγάλες πληρωμές, όσον όπου έμαθε πως δεν συναθροίζονται διά λόγου του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 372· *αίμα πολύ εχύθηκεν εκείνην την ημέρα εκ του Μιχάλη το σπαθί, όσον που 'γίν' εσπέρα* Σταυριν. 656· (με επόμ. το *ώσπου* πλεοναστικά): *μόναυτα επήγεν και εστάθην δυνατός, όσ' ώσπου να διαβεί το πράμαν* Βουστρ. 416· *άφης με ώδε, όσ' ώσπου να ξημερώσει* Βουστρ. 523. **2**) (Αιτιολογικός) επειδή, καθώς: *«Πίε νερόν, αυθέντη μου, ότι πολλά εκουράσθης». Και εγώ πάλιν την λέγω: «Καλή, όσον ηύρηκα τινάν ότι να με παραπονέσει* (παραλ. 1 στ.), *πώς ήθελα να κουρασθώ δίχως καμίας ανάγκης;»* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. Δ΄ 1191 κριτ. υπ. **3**) (Συμπλεκτικός, στο σχήμα *τόσο...όσο και* επιδοτικός): *θέλω σκοτώσει όλα τα πρωτογεννηθέντα τόσον από ανθρώπους όσον και από τα ζώα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 166^{r}· (εδώ σε αρνητ. πρόταση) ούτε...

ούτε: *να μην τον χειροτονούν τόσον ιερέα όσον και αρχιερέα* Βακτ. αρχιερ. 184.

όσος, αντων., Προδρ. (Eideneier) ΙΙ 66 χφ. Η κριτ. υπ., IV 150 χφφ PK κριτ. υπ., Ασσίζ. 74[24], 426[9], Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 1713 (Δωδώνη 8, 1979, 364), Χρον. Μορ. Ρ 3503, 4195, 5549, 6850, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 91, Σαχλ. Ν 3, Απολλών. (Wagn.) 151, Αχιλλ. Θ (Smith) 90, 133, Φυσιολ. (Legr.) 199, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 346, 664, Μαχ. 548[4], Δούκ. 243[5], Σφρ., Χρον. (Maisano) 180[17], Γεωργηλ., Θαν. 34, Βουστρ. 488, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 91[4], Κώδ. Χρονογρ. 54, Πτωχολ. α 576, 667, Κυπρ. ερωτ. 154[15], Πανώρ. Πρόλ. 11, Α' 30, 223, 455, Γ' 117, Δ' 106, Ε' 178, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 37, Α' 212, 265, Β' 192, 262, Γ' 63, Δ' 53, Ε' 86, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 65, Β' 107, Γ' 109, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 34, 415, 853, Λεηλ. Παροιμ. 479, Τζάνε, Κρ. πόλ. 270[30], Μπερτόλδος 66, κ.α.

Η αρχ. αντων. *όσος*. Η λ. και σήμ.

Αναφορ. αντων. **1**) (Εισάγει δευτερεύουσα αναφορ. πρόταση) με ποσοτική σημασ. **α**) (Με ή χωρίς προσδιοριζόμενο ουσ.) αναφέρεται **α**[1]) στην αντίστοιχή της δεικτ. αντων. *τόσος* που υπάρχει ή ενν. (πβ. L-S 1 και Τζάρτζ., Νεοελλ. συντ. Α' 167): Πανώρ. Αφ. 27, Δ' 395, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 197, Ε' 23, Ασσίζ. 156[5], Μαχ. 588[24]· **α**[2]) στις δεικτ. αντων. *εκείνος, τούτος, τοιούτος, επεσαύτος, ετεσαύτος*: *εκείνα γράφω και λαλώ όσα κινούν προς οίκτον, όσα κινούν προς έλεον και προς φιλανθρωπίαν* Προδρ. (Eideneier) ΙΙ 11, 12· *όσοι ουδέν σε κολακεύουν* (παραλ. 3 στ.) *τούτους έχε πάντως φίλους* Πτωχολ. α 381· *εγένετο τοιαύτη θνήσις όση ουκ έστι δυνατόν φράσαι* Έκθ. χρον. 74[14]· *εκείνους οπού έχει το πράγμαν χαμένον εντέχεται να έχει επεσαύτα δίκαιον, ότι ημπορεί να αναλάβει το πράγμαν του διά επεσαύτα όσα ημπορεί να δείξει ... ότι εγόρασέν το απέ την Σαρακηνίαν* Ασσίζ. 426[5]· *εις άνθρωπος ένι λαβωμένος αποὺ πολλές πληγές, καλά ορίζει το δίκαιον ότι ημπορεί να αγκαλέσει ετεσαύτους ανθρώπους κατά όσους* (έκδ. *όσως* διορθώσ.) *κόρπους έχει* Ασσίζ. 459[8]· (το ουδ. έναρθρ.): *αποφασισμένος ... να κάμω εκείνο το όσον μου είπες* Μπερτόλδος 63· *να ακολουθήσω εκείνο το όσον με προστάξεις* Μπερτόλδος 81· **α**[3]) στα επίθ. *πας, άπας* (πβ. L-S 1): Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 120, Έκθ. χρον. 75[10], Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 12· **α**[4]) στο επίθ. *όλος* (πβ. Τζάρτζ., ό.π.) όσος, αυτός που: *όσοι κατοικούσινε εις τα περίγυρα, ούλοι σκλάβοι είναι του αφεντάκη σου κι εσέ, κερά μου, δούλοι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 683· *τσ' αγάπης στρατηγοί και μπιστεμένοι δούλοι του πόθου, όσοι έρθουσιν εδώ, πάραυτας γράφουντ' ούλοι* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 38· *τας γυναίκας όλας, όσας είδας εν τη γη σου* Πτωχολ. α 595· (το επίθ. *όλος* ενν.): *να πλερώσουν όσα αφήκεν ο κύρης του ... και όσους εχρώστεν ο αυτός ρε Χαρήν* Μαχ. 54[4]· *η λάμψη του ηλιού όντ' είναι στα ψηλά της θαμπώνει όσοι τον ιδού* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 257· **α**[5]) σε ουσ. της προσδιοριζόμενης πρότασης: Λίβ. Esc. 4265, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4296 (Δωδώνη 8, 1979, 398)· **β**) (ως επιθ. προσδιορ. ουσ.· πβ. Τζάρτζ., ό.π.) όσος, πολύς: Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 834, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 689, Κυπρ. ερωτ. 69[18]· έκφρ. *όση δύναμις*, βλ. *δύναμις* 3α, έκφρ. **2**) Με αόρ. σημασ. **α**) (Με ή χωρίς προσδιοριζόμενο ουσ.) με επόμ. τα *αν, και (αν), καν, θέλω να* φανερώνει επίδοση ή παραχώρηση (πβ. Τζάρτζ., ό.π., 168-9) οσοσδήποτε: Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 431, Πτωχολ. α 651· *ελάτε τρεις και τέσσερις, όσοι κι αν είστε, ελάτε· πολλούς και λίγους το σπαθίν ετούτο δε φοβάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 963· *Πόσο με παρακάλεσε* (ενν. η *Ερωφίλη*) *να μην την ξεχωρίσω μιαν ώρα αποὺ το πλάγι μου, όσο καιρό κι α ζήσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 12· *έλαβε* (ενν. ο *σουλτάν Σελίμης*) *... και χρήματα ... όσα και εύρεν ως ίδια* Έκθ. χρον. 51[5]· *Διά την ψυχήν σου, Πρόδρομε, καθίζον σιγηρός σου, όσα καν λέγει* (ενν. η *γυναίκα*) *βάσταζε και φέρε τα γενναίως* Προδρ. (Eideneier) Ι 159· *Γιατί όσες θέλου ταραχές κι ανέμοι να 'γερθούσι ... στο βράχος δε μπορούσι ποτέ τως να με ρίξουσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Αφ. 61· **β**) (το ουδ. αοριστολογικά) ό,τι, οτιδήποτε: *τον πρίγκιπα τον έδωκαν να ποιήσει όσον κελεύει* Χρον. Μορ. Η 8850· *εσύ θεωρείς κι εβλέπεις το, το πως είμαι αφέντης και πρίγκιπας εις τον Μορέαν, να ποιήσω όσον θέλω* Χρον. Μορ. Η 8735. **3**) (Εισάγει δευτερεύουσα αναφορ. συμπερασμ. πρόταση) ώστε (εδώ με έναρθρ. απαρέμφ.· πβ. και L-S 8): *λέγει ευθύς διά γοργόν «εβγάλετε τον σίτον» και δίδει τον καθέκαστον όσον του χορτασθήναι* Απολλών. 127. **4**) (Εισάγει δευτερεύουσα πλάγια ερωτ. πρόταση· πβ. L-S 1) πόσος: Διγ. (Trapp) Gr. 3476. **5**) Επιφωνηματικά (πβ. Steph., Θησ.): Μιχ. ιερομ. ΙΙ 29.

οσπιτάκι το· *σ π ι τ ά κ ι*, Περί ξεν. V 360, Γαδ. διήγ. (Pochert) 29 Β, Πορτολ. Α 167[9] κριτ. υπ., Ιστ. Βλαχ. 1586· *σ π ι τ ά κ ι ν*, Πορτολ. Α 57[10], Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 208, Θρ. Κύπρ. Μ 167.

Από το ουσ. *οσπίτιον* και την κατάλ. *-άκι*. Ο τ. *σπιτάκι* στο Βλάχ. και σήμ.

α) Μικρό σπίτι, μικρό κτίσμα: *Ο πύργος ... έναι κολλημένος με την καζάτζαν και έχει σπιτάκιν* Πορτολ. Α 167[9]· **β**) (θωπευτικά προκ. για κατοικία) *Γάλα μυζήθρα και τυρί, λουκάνικο κι απάκι κι ό,τι άλλο θέλει βρίσκεται στο φτωχικό σπιτάκι* Πανώρ. Α' 390· *δώσε μας το σπιτάκι μας, δώσε μας την πατρίδα, σώνει η αγανάκτησις και η πολλή πικρίδα* Ιστ. Βλαχ. 2475.

οσπιτάλιν το· *σ π ι τ ά λ ε*· *σ π ι τ ά λ ι*· *σ π ι τ ά λ λ ι ν*, Κυπρ. χφ. 163· κύρ. όνομ. *Ο σ π ι τ ά λ ι ν*, Χρον. Μορ. Η 2664, 3209· *Σ π ι τ ά λ ι*, Χρον. Μορ. Ρ 1951, 2664, 3209, Γεωργηλ., Θαν. 325 (έκδ. *σπ-*)· *Σ π ι τ ά λ ι ν*, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 255, Ερωτοπ. 450 (έκδ. *σπ-*), Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1379· *Σ π ι τ ά λ ι ο ν*, Δωρ. Μον. XXI· *Σ π ι τ ά λ λ ι ν*, Μαχ. 14[18-19], 52[18], 86[21,22] (έκδ. *σπ-* διόρθ. Χατζ., Διασπ. 277), 150[5], 168[31], 626[21].

Από το λατ. *hospitale*· πβ. και το μεσν. γαλλ. *ospital* (Greim., Dictionn., στη λ.). Τ. *οσπιτάλιον* στο Du Cange (λ. *οσπίτιον*) και *οσπιτάλι(ο)ν* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi 422, λ. *οσπιτάλιον*). Ο τ. *σπιτάλε* ‹ παλαιότ. ιταλ. *spitale* (Somav., λ. *σπιτάλι*· πβ. και το προβηγκ. *spitale*, Χατζ., Ξεν. στοιχ. 107, Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 102) στο Somav. (ό.π.) και σε έγγρ. του 16. (Ζώης, Ελλην. 15, 1957, 55) και του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 503, 509, Κονόμ., Εραν. 8, 1970, 232, κ.α.)· πβ. και τους τ. *οσπεντάλε* ‹ ιταλ. *ospedale*, που απ. σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 236), και *οσπιτάλε* ‹ ιταλ. *ospitale*, επίσης από έγγρ. του ίδιου αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 522, αυτ. 26, 1983, 480, Κονόμ., ό.π., 233, Βαγιακ., ΕΜΑ 3, 1950, 165, κ.α.). Ο τ. *σπιτάλι* στο Meursius (λ. *-η*) και σήμ. λαϊκ. και ιδιωμ. (Βλαστού, Συνών.[2] 462, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. 176). Ο τ. *σπιτάλλιν* και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 278). Τ. *σπιτάλι(ν)* σε έγγρ. του 16. αι. (Μανούσ., Πρακτ. Γ' Παν. Σ. Α' 224) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπιτάλια*). Τ. *σπιτάλιο* σε έγγρ. του 17. αι. (Κονόμ., ό.π. 232, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 480) και σήμ. ιδιωμ. (Κονόμ., Ζακυνθ. λεξιλ. 50, Λάζαρης, Λευκαδ. 169, κ.α.). Τ. *σπιτάλι(ο)ν* σε έγγρ. του 12. και 13. αι. (Caracausi 541, λ. *σπιτάλιον*). Οι τ. *σπιτάλι/-ι(ο)ν* ‹ *οσπιτ-* με αποβολή του *ο* (βλ. Triand., Lehnw. 19 = Τριαντ., Άπ. Α' 341), πιθ. και με επίδρ. του ιταλ.-προβηγκ. *spitale* (βλ. παραπάνω). Το κύρ. όνομ. *Οσπιτάλιν* σε έγγρ. του 15. αι. (Miklos.-Müller, Acta Γ' 283, 284, 317, κ.α., Lefort, Documents 2[20], 10[15], 11[7], 17[33], κ.α.). Ο τ. *Σπιτάλιν* στο Meur-

sius (λ. *σπηταλείον*) και σε έγγρ. του 15. αι. (Miklos.-Müller, ό.π. 318, 329). Τ. *Σπιτάλι(ν)* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi 541, λ. *σπιτάλιον*).

Ξενώνας (για ταξιδιώτες, απόρους, ασθενείς)· νοσοκομείο: *Πριν να μισεύσει ορδίνιασε τόσα πολλά σπιτάλια να κυβερνούν τους ασθενείς σαν πρέπ' αγάλι' αγάλια* 'Αλ. Κύπρ. 1568· *εγίνη τόση αρρωστιά κι εις το σπιτάλε επηαίνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 429[9].

Ως κύρ. όνομ.: **α**) το καθολικό μοναστικό και στρατιωτικό τάγμα του Ξενώνα (*Hospitale*) του Αγίου Ιωάννου των Ιεροσολύμων, το τάγμα των Ιωαννιτών Ιπποτών (ή Ιπποτών της Ρόδου ή της Μάλτας): *Του Οσπιταλίου του Αγίου Ιωάννου τέσσαρα φίε του εδώκαν* Χρον. Μορ. Η 1951 κριτ. υπ.· *από την Ρώμην ήσουν και εις το Σπιτάλιν έποικες φρέρης καν έξι χρόνους* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 242· *γροικώντα τον ορισμόν του πάπα, ...εσκοτώσαν τους όλους τους Τεμπλιώτες, και είτι είχασιν εδόθησαν εις το Σπιτάλλιν* Μαχ. 16[23]· **β**) (συνεκδ.) μονή των Ιωαννιτών Ιπποτών (εδώ: στη Λευκωσία): *ο μέγας μάστρος ... αστένησεν και επέθανεν τον Φεβρουάρην ͵ατογ' Χριστού και εθάψαν τον εις τον 'Αγιον Ιωάννην εις το Σπιτάλλιν της Λευκωσίας* Μαχ. 448[29]· *εσηκώθησαν απέ το Σπιτάλλιν* (έκδ. *-άλιν*) *φρέρηδες και εγύρισαν μίαν νύκταν και εμπλάσαν ενού παιδίου ... και εσκοτώσαν τον* Βουστρ. 414. — Ο τ. *Σπιτάλιν* ως τοπων.: Σφρ., Χρον. (Maisano) 40[7], Ψευδο-Σφρ. 270[34].

Οσπιταλιώτης ο· *Σπιταλλιώτης,* Μαχ. 16[4], 634[12].

Από το κύρ. όνομ. *Οσπιτάλιν* (βλ. *οσπιτάλιν*) και την κατάλ. *-ιώτης*. Ο τ. από τον τ. *Σπιτάλλιν* του ονόμ. (βλ. ό.π.). Τ. *Σπιταλιώτης* (⟨*Σπιτάλιν*, βλ. ό.π.) στον Καντακουζηνό (έκδ. Βόννης) Α' 380 και 478[16] και στο Du Cange (λ. *οσπίτιον*). Κοινό όνομ. *σπιταλιώτης* στο Somav. (λ. *σπιταλιότης*) και σήμ. στη Ζάκυνθο με διαφορετική σημασ. (Κονόμ., Ζακυνθ. λεξιλ. 50, λ. *σπιτάλιο*).

Καθολικός μοναχός του τάγματος του Ξενώνα του Αγίου Ιωάννου των Ιεροσολύμων, Ιωαννίτης Ιππότης: *επήρεν ο πάπας μεγάλην χαράν, ότι οι Σπιταλλιώτες ένι καλοί χριστιανοί και οι Τεμπλιώτες είναι ως γιον τους επροδώκαν* αυτ. 14[21].

οσπιτάτος, επίθ.· *σπιτάτος.*

Από το ουσ. *οσπίτιον* και την κατάλ. *-άτος*. Ο τ. και σήμ. στην Κεφαλλονιά με διαφορετική σημάσ. (Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ. 318).

Που είναι από εκλεκτή οικογένεια: *άνθρωπος είσαι τοπικός, πολύολβος, σπιτάτος, με πράγματα και με καλά, μετά πολλών χρημάτων* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 719.

οσπίτι το, βλ. *οσπίτιον*.

οσπιτικός, επίθ.· *σπιτικός,* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 137.

Από το ουσ. *οσπίτιον* και την κατάλ. *-ικός*. Ο τ. στο Meursius και σήμ. Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. 154[23]) και στο Meursius.

Που ανήκει ή αναφέρεται σε σπίτι: *Περί σημαδίου σπιτικού, ότι αν καεί και πουλήσει τον τόπον ο δανείζων και κάμει εκεί άλλος σπίτι* Βακτ. αρχιερ. 180· (εδώ υποτιμ. για άνδρα) που παραμένει στο σπίτι του άπρακτος: *τοιούτοις έργοις εαυτόν περιανθίσας, επί μακρόν οφθέντα οσπιτικόν και απόλεμον, εις Βυζάντιον επανέδραμε* (ενν. ο βασιλεύς) Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 709[19] κριτ. υπ.

Το αρσ. ως ουσ. = υπηρέτης άρχοντα: *Το γράμμα τούτον κοινόν προς πάντας τους*

άρχοντας ... τους οσπιτικούς ουδέν τους διορθώνομεν ημείς ... 'Ομως το πλέον μέρος εκείνων είναι ούτως αναγκαίοι, ότι και κομμάτιν ψωμίν αν απομείνει τους αυθεντοπούλους, έναι χρεία να το μοιράσουν μετ' εκείνους Βησσ., Επιστ. 36[6].

Το ουδ. ως ουσ. = το σπίτι με τα υπάρχοντά του: *παίζει* (ενν. ο *ζαριστής*) *το εδικόν του, τα ρούχα, τα δηνέρια του και όλον το σπιτικόν του* Σαχλ. Ν 128.

οσπίτιον το, Λίβ. Ρ 2721, Notizb. 150[67], Rechenb. 6[1], Βησσ., Επιστ. 28[5], Σφρ., Χρον. (Maisano) 38[20], Byz. Kleinchron. Α' 82[9], 206[6], Διήγ. Αγ. Σοφ. 154[16], Ιστ. πατρ. 82[12], Δωρ. Μον. (Hopf) 239, Διγ. 'Ανδρ. 339[14], 402[8], Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 72[32], Hagia Sophia ω 512[14], 514[6], κ.α.· *εσπίτιν,* Ασσίζ. 10[10], 108[29], 233[29], 243[5], Μαχ. 386[11], 610[14], κ.α.· *ισπίτι,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1640, 2280· *ισπίτιν,* Διαλ. Ευθύμ. 131β[400,401] κριτ. υπ., Λίβ. Esc. 224, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1647, 3135, Απαρν. 14· *οσπίτι,* Χρον. Μορ. Η 1419, 2060, 6039, Χρον. Μορ. Ρ 2922, 5663, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 119[13], Ιστ. πατρ. 137[13], Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 124, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 38[v], 82[v], κ.α.· *οσπίτι(ν),* Αχιλλ. Ν 657, Χρον. Τόκκων 302 (γεν. εν. *οσπίτι*), μετά στ. 640, 642, 2797, 2801, Επιστ. Μωάμ. 67[4], Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 177, Δωρ. Μον. XXIX, Βακτ. αρχιερ. 162· *οσπίτιν,* Σπαν. (Ζώρ.) V 337, 505, Προδρ. (Eideneier) I 28, 75, 152, II 42 χφ. Η κριτ. υπ., Διαλ. Ευθυμ. 131β[400,401,404], Ελλην. νόμ. 529[14], Ασσίζ. 394[16], 473[22], Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 127, Πτωχολ. α 550, κ.α.· *οσπίτι(ο)ν,* Σπανός (Eideneier) Α 183, D 1752, Πανάρ. 69[24], Χειλά, Χρον. 351, Σφρ., Χρον. (Maisano) 158[4], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 339[r], Κώδ. Χρονογρ. 61[7], Χρον. σουλτ. 92[24], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 54[16], Lettres 1453 87[6], κ.α.· *σπίτι,* Βησσ., Επιστ. 26[2], Διγ. Ζ 3422, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 220, Απαρν. 16, Θησ. Β' [87[5]], Χούμνου, Κοσμογ. 608, Αλεξ. 2268, Συναξ. γυν. 632, Κορων., Μπούας 48, Βεντραμ., Γυν. 142, Πεντ. Γέν. VII 1, 'Εξ. I 21, Αρ. III 24, Δευτ. XIX 1, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 195[v], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 104[9], Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 71[21], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 55, Μεταξά, Επιστ. 47[33,35], Στάθ. (Martini) Β' 97, Ιντ. α' 39, Ιντ. κρ. Θεάτρ. Α' 100, Βακτ. αρχιερ. 140, Λίμπον. 486, Φορτουν. (Vinc.) Β' 382, Διακρούσ. 78[13], 116[15], Τζάνε, Κρ. πόλ. 163[15], 179[14], 408[22], Hagia Sophia ν 543[10], f 585[8], κ.π.α.· *σπίτι(ν),* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2602, Αχιλλ. L 1036, Χρον. Τόκκων 1310, Byz. Kleinchron. Α' 210[17], 508[4], Βεντράμ., Φιλ. 341, Δωρ. Μον. (Hopf) 239, Σεβήρ., Διαθ. 192, κ.α.· *σπίτιν,* Προδρ. (Eideneier) III 273-72 χφφ PK κριτ. υπ., Ασσίζ. 6[4], 73[20], 232[21], 481[29] (έκδ: *-ις*), Ιατρόσ. 23[162.165], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 601, Σπανός (Eideneier) Α 28, Χρον. Μορ. Ρ 5094, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 215, 217, Σαχλ., Αφήγ. 230, Απολλών. 483, Χρον. Τόκκων 1174, Μαχ. 184[11], 362[14], Θησ. Ζ' [35[3]], 'Ασμα σεισμ. 24, Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 251, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 348 (πληθ. *σπίδια*), Πηγά, Χρυσοπ. 233(6), Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 448, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 14[v], Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 563, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 696, κ.π.α.· *σπίτι(ο)ν,* Σπαν. Ο 101, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 400, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 945, Εκλογής χειρόγρ. 247[10], Αιτωλ., Βοηβ. 122, Ανών., Ιστ. σήμ. ρμα', Σουμμ., Ρεμπελ. 169[23], Βακτ. αρχιερ. 26· *σπίτιον,* Αρσ., Κοπ. διατρ. [747], Διγ. 'Ανδρ. 347[22], 357[16], 360[14], Διαθ. Νίωνος 226, Βακτ. αρχιερ. 159, 167, 170, Μπερτόλδος 8, 15.

Από το λατ. ***hospitium***. Ο τ. *εσπίτιν* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κύπρ. Β' 545 και 794, λ. *σπίτιν*). Ο τ. *ισπίτι* σε βυζ. παροιμ. (Πολ. Ν., Επετ. Παρνασσ. 2, 1898, 118) και σε έγγρ. του 16. αι. (Bakk.-v. Gem., Κρητολ. 6, 1973, 35) και *ισπίτιν* σε έγγρ. του 16. αι. (Bakk.-v. Gem., ό.π., 53, Μανούσ., Μεσ. Ν. Ελλ. Δ', 1992, 19). Ο τ. *οσπίτι*

σε έγγρ. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 372) και σε γράμμα (Κυρίλλ., Επιστ. 141[3]) του 17. αι. Ο τ. *οσπίτιν* σε παπυρ. του 6.-7. αι. (Kaps., Vorunters. 98 και Ανδρ., ΕΕΒΣ 14, 1938, 533) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οσπίτιν*). Ο τ. *οσπίτι(ο)ν* στο Lampe, Lex., λ. *οσπίτι(ον), οσπήτιον*. Ο πληθ. *σπίδια* σε κυπρ. ποιήμ. (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 36, 1972, 108[66], 41, 1977, 205[53]) όπου και άλλοι τ. της λ. Ο τ. *σπίτι* από τον 5. αι. ('Απ. Τριαντ. 1, 25 σημ. 1), τον 8.-9. αι. (Lampe, ό.π., λ. *σπίτι*) και σήμ. Ο τ. *σπίτι(ν)* και σήμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπίτι(ν)*). Ο τ. *σπίτιν* στο Meursius (λ. *σπήτιον*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., Σακ., ό.π.). Ο τ. *σπίτιον* στο Meursius, ό.π. Πληθ. *χωσπίτια* σε επιστ. του 17. αι. (Μαυροειδής, Δωδώνη 7, 1978, 150[79]) και *σπίθια* σε ποιήμ. (Τραγ. Αληδ. 112, 217, 299, 364, 368, Κρ. δημ. τραγ. XVI). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., Ανδρ., Ελλην. 29, 1976, 232). Η λ. σε παπυρ. του 4.-5. αι., σε Σχόλ. και στη Σούδα (L-S Suppl.)· βλ. και Lampe, ό.π. και 'Απ. Τριαντ., ό.π.

1α) Σπίτι, κατοικία κάθε είδους: *τους βγάνουν απ' τα σπίτια τους* (ενν. οι Τούρκοι τους χριστιανούς) *κι εκείνοι κατοικούσιν* Διακρούσ. 109[21]· *το τέτοιον και παράξενον του 'Ερωτος το σπίτιν* Λίβ. Esc. 285· *Πρεπό 'τονε να στρέψομε σπίτι συντροφιασμένες, καθώς κι αποδεκεί 'μεστα κι οι δυο μας μισεμένες* Πανώρ. Β' 423· (στον πληθ. αντί εν.): *αν γεννήσει* (ενν. η γυναίκα μου) *παιδίν αρσενικόν και ζήσει και πανδρευθεί, αφήνω τα οσπίτια μου του υιού μου, εις το οποίον σπίτιν εγώ κατοικώ* Διαθ. Ακοτ. 146· *'Ηξευρε, πατέρα, ότι ήμαθα και ήλεγες να εβγάλεις την νύφην σου από τα σπίτια της, α μου έρθει τίβοτας* Γράμμα κρ. διαλ. 7· εκφρ. *έξω σπίτια*, βλ. *έξω* 4β· *σπίτι ανοιχτό*, βλ. *ανοιχτός* 1α[1] εκφρ.· **β**) (συνεκδ.) πρόχειρο κατάλυμα, (εδώ) στρατιωτικό κατάλυμα: *πριν τότε δε αυγερινού 'κ το σπίτι του εξέβη* Κορων., Μπούας 60· *εγώ ήλθα εις την ντέντα μου, εκείνη* (ενν. η Μαξιμώ) *δε πάλιν υπήγεν εις το οσπήτιόν της* Διγ. 'Ανδρ. 394[3]. **2**) (Στον εν. και τον πληθ.) παλάτι, αρχοντικό: *μετ' αυτόν επέζεψαν εις του ρηγός το σπίτι* Χρον. Μορ. Η 6434· *τες νύκτες εβλέπαν τες πόρτες του σπιτίου του κοντοστάβλη* Μαχ. 374[21]· *ο ρήγας επήγε ν' αλλάξει τα φορήματά του εις τα σπιτία του σιρ Τεμένζ Πετρέ, πουρζέζης της Αμοχούστου* Μαχ. 312[13]· έκφρ. *οσπίτια της αφεντίας* = παλάτι: *όρισεν* (ενν. ο μισίρ Ντζεφρές, ο μπάιλος του Μορέως) *κι απλικέψαν τον στης αφεντίας τα οσπίτια* Χρον. Μορ. Η 2317. **3**) Κατάλυμα ζώου, φωλιά: *εις ένα σπίτιν όμορφον να πα να κοιμηθούμε* (ενν. ο λύκος και η αλουπού) Γαδ. διήγ. (Pochert) 15e· *στρέφουνται* (ενν. πάσα πτηνόν) *ποιον στο σπίτιν ποιον στο δάσος* Κυπρ. ερωτ. 106[5]. **4**) Τμήμα σπιτιού **α**) δωμάτιο (Για τη σημασ. βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 92]): *εφέραν μίαν μεγάλην σανία ... γεμάτην μαργαριτάριν χοντρόν και πέτρες ατίμητες ... και εχένωσεν εις την γωνίαν του σπιτίου* Μαχ. 82[18]· **β**) υπνοδωμάτιο: *το οσπίτιον δε τούτο, όπερ ανεπαύοντο οι βασιλείς, κείται κατά την αριστεράν πλευράν του ναού* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 224· **γ**) κεντρική αίθουσα θρόνου σε παλάτι: *Ο Δάρειος εκάθισεν εις ένα θρονίν υψηλόν ... 'Ησαν στύλοι εις τες τέσσερεις κόχες του σπιτίου* Διήγ. Αλ. G 276[2]· **δ**) βασιλικά διαμερίσματα: *συνηθείας και τάξεως ούσης εις τα των βασιλέων οσπίτια ότι του πατρός οι κελιώται να χωρώσι και εις τα κελία των υιών αυτού* Σφρ., Χρον. (Maisano) 34[8]· **ε**) πάτωμα σπιτιού: *γράψον τους ... ψαλμούς με το αίμαν του μαύρου πετεινού και χώσε το εις το σπίτιν να περιπατούν απάνω* Σταφ., Ιατροσ. 23. **5**) Οικογένεια, φαμελιά: *είναι* (ενν. οι πραγματευτάδες) *άνθρωποι ξένοι ... και τρέφουσι τα σπίτια τους με μόχθους και με κόπους* Ιστ. Βλαχ. 2156· *ο Ιωάννης να δίδει κάθα χρόνον ... υπέρπυρα δώδεκα εις έξι οσπίτια καλών ανθρώπων* Διαθ. Ακοτ. 147· *Εξ εμού του γράψαντος Αλεξάνδρου του υιού σου, να σ' εύρει η γραφή καλά με όλους του σπιτιού σου* Αλεξ. 2680· έκφρ. *(άνθρωπος) του σπιτιού* = αυτός που ανήκει στην υπηρεσία κάπ.: *Ακόμη εδώσανε άλλα εκατό ρεάλια ενού ανθρώπου*

του σπιτιού του άνωθεν πρεβεδούρου Σουμμ., Ρεμπελ. 167[28]· *Γυναίκα είχε κάποιος κακόγνωμην στους τρόπους, κι εμίσα του σπιτίου της τους άλλους τους ανθρώπους* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 93[2]· *είπεν ο Αβραάμ προς το σκλάβο του, πρωτόγερος του σπιτιού του οπού 'ξουσιάζει εις όλο ος αυτουνού* Πεντ. Γέν. XXIV 2· εκφρ. *γέννημα του σπιτιού*, βλ. *γέννημα(ν)* 1β· *σπίτι γονεού ή γονεών, σπίτι ... πατρικόν* = η οικογένεια στην οποία γεννιέται κάπ., η πατρική οικογένεια: *σηκώσετε το λογαριασμό όλης της συναγωγής παιδιά του Ισραέλ από υιόν είκοσι χρόνος και απάνου εις σπίτι των γονεών τους* Πεντ. Αρ. XXVI 2· *μεγαλωσιάνος σπίτι γονεού του Γερσονι Ελιασερ υιός του Λαέλ* Πεντ. Αρ. III 24· *βουτάς ... και τρώγεις την* (ενν. την αθερίνα) *ολώμην ως έμαθες στο σπίτιν σου, πτωχή, εις το πατρικόν σου* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 349· *υιός του σπιτιού* = οικογενής, αυτός που γεννήθηκε από γονείς στην υπηρεσία κάπ.: *ιδού εμέν δεν έδωσες σπορά, και ιδού ο υιός του σπιτιού μου κλερονομάει εμέν* Πεντ. Γέν. XV 3· *ψυχές του σπιτιού* = υπηρέτες: *επήρεν ο Εσαύ τις γεναίκες του και τους υιούς του και τις θεγατέρες του και όλες τις ψυχές του σπιτιού του και το ζωντόβολό του* Πεντ. Γέν. XXXVI 6. **6**) Το αφεντικό, ο κύριος του σπιτιού: *τοιούτον άνθρωπον ακόμη άλλο οσπίτι μη τον έχει* Πτωχολ. α 281· ΔΑΣΚΑΛΟΣ: *Η ομορφιά με σκλάβωσε η τόση της κεράς σου κι ήθελα να την ήκαμες... δυο λόγια να μ' αφουκραστεί, ...* (παραλ. 13 στ.) ΦΟΛΑΣ: *Πού τό 'βρηκες το τόλαρο;* ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ: *Λόγο να πω στο σπίτι μού το 'δωσε ο Δάσκαλος, κι επιάσε με μεσιτη* Στάθ. (Martini) Β' 193· έκφρ. *κυρά του οσπιτίου*, βλ. *κυρά* 6 έκφρ. **7**) (Με τα επίθ. *καλός, μεγάλος*) επιφανής οικογένεια ή καταγωγή: *ήτον* (ενν. ο σερ Τζονάν Αρόνιος) *απού καλόν σπίτιν, Κατελάνος, και ο ρήγας εποίκεν του πολλά καλά* Βουστρ. 479· *άλλοι είναι από τα Χανιά, από μεγάλο σπίτι και αρχόντισσες ευγενικές εις διακονιάν γυρίζουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 233[5]. **8α**) Βασιλικός «οίκος», δυναστεία: *Ο δε μακαρίτης και αυθέντης μου ο βασιλεύς τι ουκ έπραξε κρυφίως και φανερώς προς βοήθειαν του οσπιτίου αυτού και των Χριστιανών ή της ζωής αυτού;* Σφρ., Χρον. (Maisano) 140[21]· **β**) βασιλική «αυλή»: *εν Κερκύρα μετά της βασιλίσσης μείνω, άρχων του οσπιτίου αυτής* Ψευδο-Σφρ. 550[7]· *εγώ από τε του ελέους του ... Θεού, από τε της λύπης..., από τε της αταξίας πάντων των του οσπιτίου αυτού ανήκοος εγενόμην* Σφρ., Χρον. (Maisano) 168[24]· **γ**) βασίλειο: *επλήγωσεν ο Κύριος το Φαρώ πληγές μεγάλες και το σπίτι του ιπί αφορμή της Σαραί, γεναίκα του Αβράμ* Πεντ. Γέν. XII 17· *από της λύπης ήθελεν γενείν και ασθενέστερος και ολιγοχρονιότερος* (ενν. ο αμιράς)· *και μέσον τούτου ήθελεν αναρρωσθήναι και το οσπίτιον εκείνο* Σφρ., Χρον. (Maisano) 108[4]. **9α**) 'Εθνος, φυλή: *τα πρόβατα τα χαμένα του σπιτίου του Ισραήλ* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ι' 6· *ανήρ από το σπίτι του Ισραέλ* Πεντ. Λευιτ. XVII 8· (εδώ προκ. για μια από τις 12 φυλές του Ισραήλ): *εδιάβην ανήρ από το σπίτι του Λεβί και επήρεν τη θυγατέρα του Λεβί* Πεντ. 'Εξ. II 1· **β**) (συνεκδ.) ο λαός, οι πολίτες ενός έθνους: *έκραξαν το σπίτι του Ισραέλ το όνομά του Μαν* Πεντ. 'Εξ. XVII 31· έκφρ. *τα σπίτια τους λας*, βλ. *λαός* 3γ έκφρ. γ. **10**) Πατρίδα: *εστράφην εις το σπίτιν του, στων Αθηνών την χώρα* Βεντράμ., Φιλ. 26· *επίστρεψαν όλοι οι Ιουδαίοι εις τα σπίτια τους εις την Ιερουσαλήμ* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 212r. **11**) Σπιτικό, νοικοκυριό: *Ταύτα δε πάντα* (αναφ. σε φαγητά) *χρήζουσι κατ' έτος εις το οσπίτιν και πλούσιοι και πένητες...* Προδρ. (Eideneier) II 73· *Εγώ κρατώ το οσπίτιν σου και την υποταγήν σου* Προδρ. (Eideneier) I 90. **12**) Περιουσία: *Ορίζει ο νόμος και η ασσίζα ότι ο αυθέντης ένι κρατημένος να πλερώσει όλα, και ας βλέπεται ο καθές καλά ποταπού ανθρώπου δίδει το εσπίτιν του* Ασσίζ. 160[1]· *ας βλέπεται καλά πάσα άνθρωπος ποταπού ανθρώπου παραδίδει την εμπαλίαν του εσπιτιού του* Ασσίζ. 411[17]. **13**) Κτήριο, οικοδόμημα, οίκημα: *έλεγε* (ενν. η γυναίκα που ταυτίζεται με την πατρίδα): *«να βουλίζανε κι εις τ' άκταφα να πάσι τα σπίτια και το πέλαγος εμένα να σκεπάσει...»* Τζά-

νε, Κρ. πόλ. 178[11]· την χώραν την αφάνισεν που κάτω που τον πάτο, τα σπίτια και τα τείχη της έβαλεν άνω κάτω Παλαμήδ., Βοηβ. 198· έβαλε (ενν. ο ρε Λέουν) να πλερώνουν δέκατον το ρέντον τους καβαλλάρηδες και παροίκους και ελευθέρους, και όλα τα σπίτια της Λευκωσίας, φούρνους, μύλους, λουτρά Μαχ. 606[33]. **14α)** Μοναστήρι: ημείς, αυθέντα, οι καλόγηροι, οπ' ευρισκόμεσθεν εις αυτό το μοναστήριον, ήλθομεν να σε προσκυνήσομεν ... να γλυτώσεις με την ευσπλαγχνίαν σου τούτο το σπίτι, όπου λέγεται και είναι οίκος Θεού Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 194· πάντες (ενν. οι μοναχοί) εσηκώθησαν, εφύγασιν αυτίκα, ελπίζοντες ότι χαλά το σπίτιν να τους πνίξει Προδρ. (Eideneier) III 253 χφ P κριτ. υπ.· **β)** οίκημα στη δικαιοδοσία μοναστηριού: Εάν γένηται ότι είς άνθρωπος κανονισμένος οπού ένι αρχηγός ή οικονόμος ή οριστής και διδοί, ήγουν νοικιάζει σπίτια ή εις έφυτα και έρχεται και αγκαλεί εις την αυλήν Ασσίζ. 93[22-3]· ο μέγας μάστορος να ορδινιάσει τοιούτον αδελφόν εμπαλήν επάνω εις τα σπίτια Ασσίζ. 94[13]· Εάν γίνεται οτι είς άνθρωπος οπού ένι της ευσεβείας, οπού ένι μαΐστορος ού κουμεντούρης ενού εσπιτίου Ασσίζ. 343[17]· **γ)** έκφρ. σπίτι ασκητικό = ασκητήριο, σκήτη: 'Εδωκε και τους κληρικούς κελλία τριγύρου από την εκκλησίαν κατά την τάξιν τους. 'Εδωκε και τες ψάλτριες σπίτια ασκητικά Hagia Sophia f 597[23]. **15α)** Λατρευτικός χώρος, οικοδόμημα αφιερωμένο στη λατρεία του Θεού: λεγόντων ημών των χριστιανών προς υμάς: «Πόθεν απέρχεσθε και προσκυνείτε;» Λέγετε δε υμείς ότι «Εις του Θεού το οσπίτι» Διάλ. Ευθυμ. 131α[399,403]· (εδώ προκ. για το ναό της Αγ. Σοφίας): να σε δοξάζουν (ενν. Θεέ) ασεβείς στο άγιόν σου σπίτιν, απέσω στην Αγιάν Σοφιάν, στα άγια των αγίων; Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 154· (εδώ προκ. για το όρος Χωρήβ, στη χερσόνησο του Σινά): Ο δε των πάντων Βασιλεύς Θεός ... εδιάλεξε τούτο το αγιότατον όρος· το οποίον έκαμε σπίτι και παλάτιόν του με το να φανεί εις αυτό και να δώσει ... τον Νόμον, λέγω, των δέκα εντολών Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 48· **β)** (προκ. για εβραϊκή συναγωγή): μη φέρεις δώσμα κούρβας και τιμή σκυλιού σπίτι του Κυρίου του Θεού σου εις παν τάγμα Πεντ. Δευτ. XXIII 19· **γ)** (προκ. για τον τάφο του Μωάμεθ στη Μέκκα): ει μεν επαναπαύεται ο Θεός εν τω οσπιτίω εκείνω και μόνω, εξ ανάγκης ην και φοβερόν μυστήριον εν τω τόπω Διάλ. Ευθυμ. 131[407]. **16α)** Ξενοδοχείο: FILOCRATE: Πού στέκει ο Δημόφιλος ο μέγας ξενοδόχος; (παραλ. 32 στ.) CALONIDE: (παραλ. 1 στ.) ... μ' ερωτάς διά τον πενθερόν μου. Ημείς έναι καιρός πολύς όπου κανένα ξένον εδέχθημαν στο σπίτιν μας Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 50· 'Εχω και φόβον ου μικρόν να πάγω εις άλλο σπίτιν, ότι βαστώ πολύτιμα λιθάρια και χρυσάφιν Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 71· **β)** ξενώνας φιλοξενίας (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ 2, 135): ευθύς επρόσταξε (ενν. ο αυθέντης του Μπουκουρέστι) σπίτια να ετοιμάσουν σ' αυτά να τους πεζεύσουσι και να τους αναπαύσουν Μαρκάδ. 695· **γ)** ξενώνας φιλανθρωπικός (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ό.π., 130 κε.): σπίτιν και απαντοχή να καλυβιστούν, να πέσουν ξένοι τινές αιχμάλωτοι... Γεωργηλ., Θαν. 610. **17)** (Εδώ) η κιβωτός του Νώε (Για τη σημασ. βλ. Τσαβαρή [Πουλολ.² σ. 405]): Ηξεύρεις, όταν ήμεθεν εις ένα σπίτι οι δύο έναν αυθέντην είχαμεν (ενν. το Νώε) Πουλολ. (Τσαβαρή)² 535. **18)** Αποθήκη: έχεις (ενν. ασβέστην) ένα σπίτιον γεμάτο Διαθ. Νίκων. 226[23]· έκφρ. του σιταριού το σπίτι = αποθήκη σιταριού: 'Ησωσεν ο Ρωτόκριτος στου σιταριού το σπίτι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 573. **19)** Μαγαζί, (εδώ) φούρνος, αρτοποιείο: Ως γαρ εδιέβαινα προχθές πλησίον μαγκιπείου, και βλέπω την μαγκίπισσαν έσωθεν ισταμένην (παραλ. 2 στ.). Εσέβηκα στο σπίτιν της και προσεκύνησά την Προδρ. (Eideneier) III 171 χφ P κριτ. υπ. **20)** Κακόφημο σπίτι, πορνείο: έβαλε (ενν. ο Χέοψ) την θυγατέρα του εις ένα σπίτιον, όποιος θέλει να παγαίνει εις ταύτην με μισθόν αισχρού έργου Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 239· εάν θέλει (ενν. κανείς άνθρωπος) να λάβει εκείνο τό έδωκεν της γυναίκας της αμαρτωλής, εντέχεται να ποιήσουν να έλθει είς Σαρακηνός εις ένα σπίτιν να πέσει μετά του με α' παλούκιν ξυλένον Ασσίζ. 415[4]. **21)** Τόπος, επικράτεια: εγώ ήρτα εις τα χέρια σας ως γοιον απελπισμένος εις το σπίτιν σας, και εμόσετέ μου να με συντροφιάσετε ως την Βενετίαν εις τον έξοδόν μου Μαχ. 532[22]· ουδέν ουν εφάνη πρέπον εχθρούς ... ημών να τους φήσομεν να επάρωσι τοιούτον κάστρον εις την μέσην του τόπου μας... Και εξετάσαντες το πράγμα εστήσαμεν να μηδέν γένηται και ... ήλθομεν εις το οσπίτιον ημών Σφρ., Χρον. (Maisano) 58[13]. **22)** Διοικητική έδρα (Για τη σημασ. βλ. Βρανούσης, ΕΜΑ 12, 1962, 61, 72): ήτον (ενν. ο Σπάτας) αυθέντης μέγας και εξουσιαστής εις το Δέλβινον, Φοινίκι και όλην την Αλβανίαν ... υποκείμενος τω των Ρωμαίων βασιλεί, και το οσπίτιόν του ήτον εις το Φοινίκι Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 17[28-29]. **23)** Πόλη, (εδώ) η Κωνσταντινούπολη: αυτό το σπίτιν το άπειρον, η Κωνσταντίνου πόλις Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 644· τον αγριόπιστον να εβγάλετ' εκ το σπίτι, εκ την Κωνσταντινούπολιν, τη νέα Ρώμη λέγω Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 610· Εχάσασιν (ενν. οι Ρωμαίοι) το σπίτιν τους την Πόλιν την αγία Ανακάλ. 3. **Εκφρ. 1)** Σπίτι σκλαβιών ή σκλάβων = τόπος, γη δουλείας: σε έβγαλεν από την ηγή την Αίγυφτο από σπίτι σκλαβιών Πεντ. Δευτ. XIII 11· είπεν ο Μοσέ προς τον λαό: «Θυμού την ημέρα ετούτη ος εβγήκετε από την Αίγυφτο, από σπίτι σκλάβων...» Πεντ. 'Εξ. XIII 3. **2)** Του Πλούτωνος σπίτια = 'Αδης: εις σκοτεινά του Πλούτωνος σπίτια ουδέν εσέβη Κορων., Μπούας 62. **3)** Σπίτι της φυλακής ή της φύλαξης = φυλακή: επήρεν ο αφέντης του Ιοσέφ αυτόν και έδωσέ τον προς σπίτι της φυλακής, τόπος ος οι φυλακωμένοι του βασιλεά Πεντ. Γέν. XXXIX 20· αδερφός σας ένας να φυλακωθεί εις σπίτι της φύλαξής σας Πεντ. Γέν. XLII 19.

Η λ. και σε τοπων.: Πορτολ. Α 246[4,6,7]· έκφρ. σπίτι του Πεόρ = (πιθ.) το βουνό Φογώρ (Για τη σημασ. βλ. Π.Δ., Δευτ. 34,6): Πεντ. Δευτ. XXXIV 6.

οσπιτόκαστρον το.

Από τα ουσ. οσπίτιον και κάστρον. Η λ. και σήμ. στον Πόντο (Ανδρ., Ελλην. 32, 1980, 12).

Οχυρωμένο σπίτι: απήλθομεν εις την Χαλυβίαν μετά του βασιλέως εις το οσπιτόκαστρον του Χατζημύρι Πανάρ. 73[31].

οσπιτόπουλο(ν) το, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 151[10]· σπιτόπουλλον· σπιτόπουλο, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 103[16]· σπιτόπουλον, Διήγ. Αλ. V 26 δις, Hagia Sophia ω 515[21].

Από το ουσ. οσπίτιον και την κατάλ. -πουλο(ν). Ο τ. σπιτόπουλο σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιου, Κρ. Χρ. 15-16, 1961/62 τεύχ. β', 280). Ο τ. σπιτόπουλον σε έγγρ. του 17. αι. (Δετοράκης, Κρ. Εστ. Περ. 4, 1, 1987, 122). Τ. (ο)σπιτόπ'λλον σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Μικρό οίκημα, κτίσμα για διάφ. χρήσεις: τους έβαλε (ενν. ο αφέντης ο Τζιρβάν) εις ένα σπιτόπουλο οπού ήταν εις την αυλήν του μέσα κτισμένο με πηλόν, οπού με πάσα παραμικρό σύνεργο το έσπαγαν Σουμμ., Ρεμπελ. 187· υποκάτωθεν (ενν. του δένδρου) ήτον ωσάν σπιτόπουλον και δεν ήτον βολετόν ότι να φαίνεται από πούποτες Διγ. 'Ανδρ. 389[20]· εκουβανούσαν άσπρα και τα ήφερναν εις το σπιτόπουλον οπού εφτίασεν ο βασιλεύς σιμά εις το ρολόγιον Διήγ. Αγ. Σοφ. 151[20]· όρισεν (ενν. ο Φίλιππος) και εποίησαν σπιτόπουλον, κουβούκλιν σιδερένιο, και έβαλεν το (ενν. το πουλάριν) απέσω Διήγ. Αλ. V 31· (προκ. για κατοικία· εδώ με το επίθ. μικρός πλεοναστικά): κείνου η αρχόντισσα έσσω 'τον σφαλισμένη, σ' έναν σπιτόπουλλον μικρόν ήτον εκεί κρυμμένη Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 478. **2)** Μικρός, περιορισμένος χώρος· χώρος όπου ασκητεύει μοναχός, (εδώ) σπηλιά: εσυνέβηκε

να σέβει η ... μητέρα του Νεοφύτου μέσα εις το σπιτόπουλον, οπού εστέκετον μοναχός του και ασκήτευεν ο υιός της και εστοχάζετον με τον νουν του τον Θεόν Ροδινός (Βαλ.) 224.

οσπιτότοπος ο· *σ π ι τ ό τ ο π ο ς,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 136[3], 137[4], 226[5].

Από τα ουσ. *οσπίτιον* και *τόπος* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 173). Ο τ. σε έγγρ. του 12. (Κουκ., ΕΕΦΣΠΑ, περ. Β', 6, 1955/56, 313) και του 16.-19. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 70[5], Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 510, Αλιπράντης, Αθ. 75, 1974-75, 118[60], Τριανταφύλλου, Αθ. 71, 1969-70, 34[15], κ.α.), σε νομοκάνονες (Μάτσης, ΕΕΒΣ 34, 1965, 193) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπίτι(ν)*, Τσοπ., Italia linguistica 1, 1976, 374, Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 62, Ξεινός, Γλωσ. Ίμβρου). Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972-73, 233).

Οικόπεδο, τόπος κατάλληλος για την ανοικοδόμηση σπιτιού: *Όστις αρπάζει τινός, ήγουν χωράφι ή αμπέλι ή σπιτότοπον ή κήπον ή άλλον τοιούτον ... διπλά να το δώσει* Νομοκριτ. 89· *Περί εμφυτεύσεως και παχτώσεως εις τόπον εκκλησιαστικόν ή σπιτότοπον* Βακτ. αρχιερ. 153· *το καβαλαρικόν ... συνορεύγει ... απού το Βορέα με σπιτότοπον του μισέρ Τζουάνε* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 217[4].

οσπρεσφάγος, επίθ., βλ. *οσπριοφάγος.*

όσπριο(ν) το, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1866.

Το αρχ. ουσ. *όσπριον.* Η λ. και σήμ. στον τ. *όσπριο.*

Όσπριο (συν. στον πληθ.): Παϊσ., Ιστ. Σινά 269, Φυσιολ. Μ 33[4], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 77.

οσπρισύτσικον το.

Από το ουσ. *όσπριο(ν)* και την υποκορ. κατάλ. *-ούτσικον.*

(Θωπευτικά) όσπριο· (εδώ περιληπτικά): *ου θέλομεν οσπριούτσικον, ου θέλομεν τυρίτσιν...;* Προδρ. (Eideneier) II 30-1 χφ Η κριτ. υπ.

οσπριοφάγος, επίθ.· *ο σ π ρ ε ο φ ά γ ο ς,* Φυσιολ. (Offerm.) G 80[6] κριτ. υπ.

Από το ουσ. *όσπριο(ν)* και το β' συνθ. *-φάγος.* Ο τ. στο Steph., Θησ., λ. *όσπρεον.* Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Που τρώει όσπρια: *Ο Φυσιολόγος έλεξεν περί του μηρμηκολέοντος ότι ... ο πατήρ σαρκοφάγος εστίν, η δε μήτηρ οσπριοφάγα* αυτ. 80[6].

οσσερβάρω.

Το ιταλ. *osservare.*

Προσέχω: *ομπλεγάροντας και υποτεκάροντας ούλα του τα καλά πρεζέντε ... και ήτσι προμετέρουσι να ατεντέρουσι και να οσσερβάρουσι* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 795[25].

οσταλίο το· *σ τ α λ ί ο.*

Από το προβηγκ. *ostal* ή το καταλανικό *hostal* (Meyer-Lübke, Rom. etym. Wört., λ. *hospitale*· πβ. και το παλαιότ. ιταλ. *ostale* ⟨ προβηγκ. *ostal,* Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *ostale*). Ο τ., που απ. και στο Σακ., Κύπρ. Β' 795, εσφαλμ. κατά Χατζ., Ξεν. στοιχ. 107 και Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 102 από το παλαιότ. γαλλ. estal· άσχετος επίσης με το ποντιακό *σταλίν* (⟨ μεσν. **σταλίον* ⟨ *σταλός,* Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.· πβ. Κυνομής, Κυπρ. Σπ. 17, 1953, 23).

Πανδοχείο: *είς άνθρωπος έρχεται εις το κανούτιν, ήγουν εις το σταλίο* Ασσίζ. 81[10].

οσταρία η, Κατζ. Δ' 277, Μικρ. διηγ. (Zimbone) II, 1· *λ ο σ τ α ρ ί α.*

Το βενετ. *ostaria.* Ο τ. από έναρθρο *l'ostaria* με συνεκφώνηση [πβ. *λούρτιμο(ν)* το ⟨ ιταλ. *l'ultimo* στη Ζάκυνθο (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.) και την Κύπρο (Ερωτόκρ., Γλωσσάρ.)], ενώ κατά την Martini [Στάθ., σ. 186· πβ. και σ. 196] πιθ. από βενετ. **lostaria* ⟨ *l'ostaria*· απ. και σήμ. στη Λευκάδα (Λάζαρης, Λευκαδ. 92). Για τον τ. πβ. επίσης το τουρκ. *lostarya* (Redhouse). Τ. *οστερία* ⟨ ιταλ. *osteria* στο Somav., It.-gr., λ. *albergo* και *hostaria, hosteria.* Η λ. στο Somav., ό.π., λ. *albergo* και στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 899, όπου και τ. *οσταριά,* Ε' 942, 1062.

Ταβέρνα· πανδοχείο: *γάλους, καπόνια έχομε, ρίφια, κι αν κάνου χρεία κι άλλα περίσσα, επά κοντά είν' πούρι η λοσταρία* Στάθ. (Martini) Γ' 362.

οσταρίο το, Μικρ. διηγ. (Zimbone) II 16, 49· *ο σ τ α ρ ί (ο ν),* Πορτολ. Α 325[17]· *σ τ α ρ ί* Πορτολ. Α 186[20,24], 325[17] κριτ. υπ., Πορτολ. Β 75[24,25].

Από το ουσ. *οσταρία* με αλλαγή γένους.

Ταβέρνα· πανδοχείο: *Έτσι επήγε ο Χριστός με τους Αποστόλους του εις τ' οσταρίο ... κι ηθέλησε να κάμει κελλάτσιο με τους μαθητάδες του* Μικρ. διηγ. (Zimbone) II 2· *έχω τάξει πάσα ημέρα εκείνοι που πρωτοφάγουν εις τ' οσταρίο μου να πηγαίνουν απλήρωτοι* Μικρ. διηγ. (Zimbone) II 5· *Όταν ήλθε εις το σπίτι του* (ενν. ο όστος), *ήγουν εις τ' οσταρίο, λέγει της γυναικός του και των παιδιώ του* Μικρ. διηγ. (Zimbone) II 33.

οστελιέρης ο· *σ τ ε λ ι έ ρ η ς* Ασσίζ. 82[12]· *σ τ ι λ ι έ ρ η ς.*

Το παλαιότ. γαλλ. *ostelier* (απ' όπου και το παλαιότ. ιταλ. *ostelliere*· βλ. Zingarelli, στη λ. Για το τελευταίο βλ. και Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *ostello* [ετυμολ. από το προβηγκ. *ostalier*]). Πβ. επίσης το μεσν. λατ. *hostellerius,* Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. *hospitalarius*). Οι τ., που απ. και στο Σακ., Κυπρ. Β' 798, εσφαλμ. κατά Χατζ., Ξεν. στοιχ. 107 και Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 102 από το παλαιότ. γαλλ. *estalier.*

Πανδοχέας: *β' άνδρες ομού παραδίδουσιν του στιλιέρη, ήγουν του χανουτάρη, πέρπυρα ρ'* αυτ. 81[30].

οστενάδος, επίθ.

Από το βενετ. *ostinado.*

Πεισματάρης, επίμονος, ανυποχώρητος: *Επειδή είσαι τόσα οστενάδη και δεν θέλεις θεληματική να θαραπαύσεις ούτε εμένα ούτε τους άλλους ναύτες, απόμεινε εδώ εις τον έρημον τόπον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 420.

οστέον το, βλ. *οστούν.*

οστέος ο.

Από το ουσ. *οστούν* με αλλαγή γένους.

Οστό, κόκαλο: *τον Ερύμαντα ομοίως ο Ιδομενεύς γαρ πλήξας εν τω στόματι, τω δόρει τον εγκέφαλον περάσας, και της κεφαλής οστέοι εσκορπίσθησαν αυτίκα* Ερμον. Ρ 403.

όστια η· *ό σ τ α.*

Το λατ. *hostia* (Ανδρ., Λεξ.· πβ. Spadaro, Sic. Gymn. 21, 1968, 277 σημ. 74). Ο

τ. πιθ. με έκκρουση του *ι* αν δεν σχετίζεται με το μεσν. γαλλ. *oiste/oeste* (Greim., Dictionn.).

Ο άρτος της θείας κοινωνίας στη ρωμαιοκαθολική εκκλησία: *εις το τέλος της λουτουργίας ... ο ιερεύς ύψωσεν την όσταν και το αίμαν και ... έβαλέν τα εις την αγίαν τράπεζαν* Μαχ. 514^{3}.

οστιάριος ο, Διήγ. Αγ. Σοφ. 149^{18}, Hagia Sophia a 440^{7}, k 473^{13}, 474^{3}, φ^{1} 493^{18}, ω 513^{7}.

Το λατ. *ostiarius*. Η λ. τον 6. αι. (L-S Suppl.), στη Σούδα και σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. 37^{47}, Act. Ivir. 45^{40}).

Τιτλούχος της βυζαντινής αυλής, συνήθως ευνούχος, που είχε ως κύριο έργο να οδηγεί και να παρουσιάζει τους διάφορους αξιωματούχους και λειτουργούς στον αυτοκράτορα (για το πράγμα βλ. Guilland, R.E.B. 13, 79-84): *υπήρχεν οίκος Αντιόχου ευνούχου οστιαρίου* Hagia Sophia a 439^{18}.

οστιέρης *ο*, Ασσίζ. 331^{27,28}.

Το *παλαιότ. ιταλ. ostiere* (Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. oste^{1}, Zingarelli, λ. ostiere 1).

Πανδοχέας: *Αυτού ξηγάται το δίκαιον περί τους δύο ανθρώπους οπού παραδίδουν του οστιέρη τους ού του χανιέρη τους, οκάτι βίον* αυτ. 331^{21}.

όστις, αντων., Προδρ. (Eideneier) IV 189 χφ H κριτ. υπ., Διγ. Z 2698, κ.α.· ουδ. *ό, τ ι,* Διδ. Σολ. P 41, Αχιλλ. O (Smith) 589, Πανώρ. Α' 390, Δ' 23, 95, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 39, 506, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1157, 1240, Γ' 160, Θυσ.^{2} 500, Φορτουν. (Vinc.) Α' 259, κ.π.α.· *ό τ ι ς,* Ασσίζ. 236^{6}, Πόλ. Τρωάδ. 402, Μαχ. 236^{18}, Κυπρ. ερωτ. 3^{1,3,5}, 42^{7}, 76^{1} κ.α.· γεν. *ότινος,* Ασσίζ. 508^{26}, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [799], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 130, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 326.

Η αρχ. αντων. *όστις*. Ο τ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ., όπου και άλλοι τ.). Η γεν. *ότινος* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., ό.π.). Η γεν. *ούτινος* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 705, λ. *ότις*). Το ουδ. *ό,τι* και σήμ. ως άκλ. αναφορ. αντων.

Αναφορ. **1**) Αοριστολ. **α**) (σε θέση επιθ. ή ουσ.) όποιος, οποιοσδήποτε: Πολ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 363 (Δωδώνη 8, 1979, 357)· *'Οτις θέλει να έρτει, ας έρτει* Μαχ. 444^{20}· *Τυφλός τυχαίνει πάντα του να 'ναι ότινος μισούσι τ' αμμάτια του μιας κορασάς τα κάλλη να θωρούσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 269· (με επόμ. ή προηγ. την αντων. *άλλος*): *λυπήθου με κι εσού με 'λεμοσύνην, βρύση μου, κι ότις άλλος αγροικήσει* Κυπρ. ερωτ. 77^{14}· *ειδέ η γη ού το σπίτιν ένι ελεύθερον, τουτέστιν ότι ουδέν στρέφει έφυτον πούποτε του ρηγός, αμμέ άλλου ότινος και αν ένι...* Ασσίζ. 289^{2}· (με επόμ. το *και αν* για να δηλωθεί παραχώρηση ή επίδοση): *Εάν είς άνθρωπος αγωγιάσει το κτηνόν του, ότινος και αν ένι, ... το δίκαιον ορίζει...* Ασσίζ. 325^{28}· **β^{1}**) (το ουδ. σε θέση επιθ. κάθε γένους, αρ. και πτώσης· βλ. Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. 168): *θες έχει ό,τι βουλή χρεία κάμνει ογιά τιμή σου* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 96· *τα πράματα του κόσμου ως όσον πλιο τα μελετώ, ξενίζομαι ατός μου* (παραλ. 1 στ.) *και μ' ό,τι τρόπον ημπορώ πάσχω να τα γιατρεύω* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 162· (εδώ με την αντων. *τίποτας* μετριάζει την έννοια του ουσ. που ακολουθεί): *επέρασε όλη η ημέρα εκείνη και είχασι ό,τι τίποτας ελπίδα μήπως και βραδιάζοντας θέλει φανεί* (ενν. *το παιδίον*) Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 443· (με την αντων. *άλλος*): *όλες τσι χάρες τσι καλές, εσύ θεά, χαρίζεις: τα γέλια, την ξεφάντωση, τον πόθο,*

τη χαρά μας κι ό,τ' άλλος αναγαλλιασμός βρίσκεται στα κορμιά μας Πανώρ. Δ' 284· έκφρ. *ό,τι ώρα* = μόλις, την ώρα που: *εξάνοιξέ με στο στενό, και ό,τι ώρα την αντρειά μου, το ζάλο μου, το νάτο μου και την περπατηξά μου* (παραλ. 2 στ.) *είδε, ζιμιόν εγροίκησα βαρά ν' αναστενάξει* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 741· *τα παρακάλια τως κάμνουν να τση βοηθήσει να μηδέν έχει* (ενν. *η Αρετούσα*) *πείραξην ό,τι ώρα ξεψυχήσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 404· **β^{2}**) (το ουδ. σε θέση ουσ. γένους ουδ., αρ. εν., πτώσης ονομ. ή αιτιατ.· βλ. Τζάρτζ., ό.π.) όποιο πράγμα, ό,τι, οτιδήποτε: *πάλι εγώ να κάμω καλοσυνάτα ό,τι μπορώ εδά που θε να δράμω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1676· *Ζήτα κατά την γνώση μου και την ημπόρεσή μου: ό,τι μ' ορίσεις να γενώ, κυρά μου και ψυχή μου* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 101· *χαίρομαι πως άκουσες τά 'χεν ο λογισμός μου, σ' ό,τι μου λάχει να μπορείς να γίνεσαι βουηθός μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 504· (με επόμ. το *(και) αν* για να δηλωθεί παραχώρηση ή επίδοση): *Ο ρήγας έχει την εξάν εις ό,τι κι αν ορίσει, κι ως θέλει κι ως του φαίνεται κάνει δική του κρίση* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 223· *ό,τι α θέλει σύβασες με γράμμα ας το μηνύσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 533^{25}. **2**) Οριστ. **α**) *ο οποίος*: Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 360 (Δωδώνη 8, 1979, 357), Προδρ. (Eideneier) IV 21, Ασσίζ. 506^{15}· (με επόμ. τη συσχετ. αντων. *εκείνος*): *εις ό,τι και αν ακούσετε, μηδέν στραφείτε οπίσω, και όστις εκείνος θε στραφεί στήλη αλός να ποίσω* Χούμνου, Κοσμογ. 1122· **β**) αυτός που: *Αν έναι κι ό,τι τσ' έταξα δε φέρω να τση δώσω, ποτέ με την Αθούσα μου ξεφάντωση μη γνώσω* Πανώρ. Δ' 405· *Κι αν πάει μακρά ο Ρωτόκριτος, πάλι γιαγείρει θέλει και ό,τι είναι σήμερα πρικύ, ταχιά 'ναι σαν το μέλι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1642· (εδώ έναρθρο· βλ. Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 438]): *Τ' ό,τι δε θέλω βιάζει με σήμερο ο λογισμός μου, για να γροικήσω να μου πουν ό,τι 'ναι αντίδικός μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 596. **3**) Ποιος **α**) (εισάγει πλάγια ερώτηση): Διγ. Z 3704· **β**) (εισάγει ευθεία ερώτηση): *συ δε μοι, ω παγκάλλιστε, πώς έχεις μετά τέκνων και ότου χάριν προς ημάς τούτων χωρίς παρήκες;* Διγ. Z 3269. **4**) (Σε ποσοτική χρ.) **α**) (κυρίως στο άκλ. ουδ. ως επίθ. ή ουσ.) όσος: *Απ' ό,τι κάλλη έχει άνθρωπος, τα λόγια έχουν τη χάρη να κάμουσι κάθε καρδιά παρηγοριά να πάρει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 887· *αυτείνος ο τραγουδιστής κι αυτός ο λαγουτάρης* (παραλ. 1 στ.) *ό,τι γλυκότη κι ομορφιά εις το τραγούδι δείχνει τόσο φαρμάκι και φωτιά με το σπαθί του ρίχνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 609· *Πούρι δεν έχω άλλο παιδί στον κόσμο παρά σένα και συ θε να τα χαίρεσαι ό,τι έχω κοπιασμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 800· *Καραμανίτη, ό,τι μιλείς, είναι όλα παραμύθια* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 851. **β**) (το ουδ. με το επίθ. *πολύς* ως επίρρ. επιτατ.· με υπερθ. *πλείστος* η χρ. αρχ.) όσο το δυνατόν, υπερβολικά: *εστάλην εγώ εις τε τον της Ιβηρίας μέπε, ήγουν βασιλέα, κυρ Γεώργιον και τον βασιλέα Τραπεζούντος κυρ Ιωάννην τον Κομνηνόν μετά χαρίτων αξιολόγων και παρασκευής ό,τι πολλής και καλής, μετά αρχοντοπούλων και στρατιωτών και ιερομονάχων* Σφρ., Χρον. (Maisano) 102^{23}· *Και τω τέλει του έαρος αυτού δη του έτους ήλθεν ο Τουραχάνης και κατεχάλασε και έτι το Εξαμίλιον. Και θανατικόν ό,τι πολύ εις την Πάτραν εγένετο* Σφρ., Χρον. (Maisano) 72^{2}.

όστος ο, Μικρ. διηγ. (Zimbone) II 8, 20, 23, 25.

Το παλαιότ. ιταλ. *osto* (Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *oste*^{1}, Zingrarelli, λ. *oste* 1· βλ. και Boerio, λ. *osto*).

Πανδοχέας, ταβερνιάρης: *'Ητον ένας όστος κι είχε οσταρία. 'Ετσι επήγε ο Χριστός... να κάμει κελάτσιο με τους μαθητάδες του* αυτ. 1.

οστούν το, Προδρ. (Eideneier) IV 248-42 χφ P κριτ. υπ., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 956· *ο σ τ έ ο ν,* Φυσιολ. M 29^{16}, Προδρ. (Eideneier) IV 248-42 χφ K κριτ. υπ.· πληθ. *ο σ τ ί α,* Ασσίζ. 178^{8,10}.

Το αρχ. ουσ. *οστέον*. Ο πληθ. *οστία ήδη μτγν*. (Βλ. L-S, λ. *οστέον*). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.). Τ. *οστό* σήμ.

1) Κόκαλο: Προδρ. (Eideneier) IV 623, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 504, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4123 (Δωδώνη 8, 1979, 394). **2**) Ελεφαντόδοντο: *Τότε ελθών ο έλεφας εστάθη εις το μέσον και ταύτα προσεφθέγξατο προς την κοινότην όλην:* «(παραλ. 8 στ.) *Ακόμη τα οστέα μου ποιούν μεγάλας χρείας, βασιλικά κλινάρια, πατριαρχών σελία, καθίσματα βασιλικά, θρονία δεσποινάτα και δοκανίκια γλυπτά, τορνοεμφωλευμένα...»* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 914. **3α**) Κέρατο ελαφιού (Για το πράγμα βλ. Πάπ.-Λαρ., Γεν. Εγκυκλοπ., λ. *έλαφος*): ***Τρίχες γαρ ελάφου εάν φανώσιν εις οικίαν ή οστέον αυτού εάν θυμιάσει τις, ουδέποτε οσμήν δράκοντος θεωρήσεις ή ίχνος*** Φυσιολ. Μ 29[16]· **β**) (προκ. για το στερεό σωματίδιο που βρισκόταν μερικές φορές στην καρδιά του ελαφιού και θεωρούνταν ισχυρό φάρμακο· για το πράγμα βλ. Πάπ.-Λαρ., ό.π.): ***Περί γυναίκα του ποιήσαι παιδί. Τσουκνιδόσπορον και καλαμινόσπορον και μελινόσπορον και το οστούν του ελάφου και το οστούν της καρδίας βράσον και δος πιείν*** Σταφ., Ιατροσ. 342. **4**) Πυρήνας καρπού, κουκούτσι (Για τη σημασ. βλ. Πεζόπουλος, Αθ. 23, 1911, 103-5): ***Προς κατασχισμένα χείλη. Του φοινικίου το οστέον έχει ωσάν τσίπαν, ταύτα έπαρον και κόλλησον εις τον τόπον ένθα ένι τα χείλη κατεσχισμένα*** Σταφ., Ιατροσ. 7. **'Εκφρ.** ***Οστούν εκ των οστέων μου*** (προκ. για κατιόντες συγγενείς· η έκφρ. από Π.Δ. Γέν. 2' 23): ***Τέκνον μου ποθεινότατον, παιδί μου ηγαπημένον, οστούν εκ των οστέων μου και σαρξ εκ της σαρκός μου*** Κομν., Διδασκ. Δ8. **Φρ.** *'Απτομαι (τινός) μέχρις οστών* = συγκινώ κάπ. βαθύτατα: ***τέθνηκεν ο αυτός*** (ενν. *ο Γεώργιος*) ***ημέρα παρασκευή ώρα ζ' της ημέρας· ούπερ η τελευτή ήψατό μου μέχρις οστών και μυελών και σχεδόν έκφρων εγενόμην υπό της πολλής μου λύπης*** Notizb. 76.

οστράκινος, επίθ., Ιατροσόφ. (Oikonomu) 43[4], Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 91[24], Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 127[26], Διήγ. Αλ. Yal. 220, Διακρούσ. 110[15].

Το αρχ. επίθ. *οστράκινος*. Η λ. και σήμ.

Πήλινος: *εγέμισεν τον οστράκινον πίνακαν νερόν* Διήγ. Αλ. V 22· (σε μεταφ.) (πβ. Lampe, Lex., στη λ.): *πιστεύω δε πως εις ολίγον καιρόν να με έχεις και εμένα εκεί να με γηροκομήσεις, οπόταν τούτο το οστράκινον σκεύος του σώματός μου θέλει ραγίσει* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 127.

οστρακισμός ο.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

Εξοστρακισμός· (εδώ συνεκδ.) εξορία: *ως έδιωξε Θρασύβουλος τυράννους αντιδίκους, οστρακισμός γενεί ήθελε και τούτος στους αδίκους τους προεστούς της χώρας μου* Λίμπον. 242.

οστρακόδερμα τα, Ιατροσ. κώδ. ,αϛη'· και πληθ. *ο σ τ ρ α κ ο δ έ ρ μ α τ α*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 224.

Ο πληθ. ουδ. του επιθ. *οστρακόδερμος* ως ουσ. Ο τ. με επίδρ. του πληθ. *δέρματα* του ουσ. *δέρμα*. Η λ. και σήμ.

Τάξη υδρόβιων αρθρόποδων πολύ μικρών διαστάσεων που περιβάλλονται από ασβεστολιθικό όστρακο με δύο θυρίδες, οστρακοειδή: *ψάρια και αγνά και οστρακοδέρματα* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 431· *Η στάκτη των οστρακοδερμάτων, ήγουν κοχύλων, οστρειδίων και άλλων ομοίων, να την βάλεις εις τον οίνον, δεν καταλύεται* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 170.

όστρακον το, Ιερακοσ. 365[17], 394[13,22], 397[17], 495[6], Hagia Sophia k 475[20], 477[8], φ[1] 495[9], 496[2], ξ 569[17-18], ψ 604[20].

Το αρχ. ουσ. *όστρακον*. Η λ. και σήμ. στον τ. *όστρακο*.

1) Θραύσμα πήλινου αγγείου: Ιερακοσ. 490[2], 494[27]. **2**) Μίγμα από άμμο και κεραμίδια (Πβ. *αστράκιον*): *λαβών ιδίαις χερσί το άσβεστον μετά του οστράκου ... έβαλεν επί το θεμέλιον* Hagia Sophia a 442[15]· *τον ζωμόν* (ενν. *της κριθής*) *εμίγνυον μετά του ασβέστου και του οστράκου αντί ύδατος* Hagia Sophia k 476[16]· **3α**) Το σκληρό περίβλημα των οστρακοειδών (π.χ. χελώνας, σαλιγκαριού, καβουριού): Ιερακοσ. 366[11], 493[3], Βίος Αλ. 4348· **β**) (προκ. για το οστό της σουπιάς): *Σηπίας όστρακον, μαράθρου χυλόν, κρόκου, σμύρνης τω ίσω μέλιτι μίξας, λειώσας χρω* Ιερακοσ. 397[15].

οστρείδι(ον) το.

Από το ουσ. *όστρεον* και την υποκορ. κατάλ. *-ίδιον* (Ανδρ., Λεξ., λ. *στρείδι*). Τ. *αστρείδι* στο Somav. (λ. *αστρίδι*). Τ. *οστρείδι* στο Βλάχ. (λ. *οστρίδι*). Τ. *οστρείδιν* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και άλλοι τ. της λ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οστρίδιν* (II)). Τ. *στρείδι* στο Somav. (λ. *στρίδι*) και σήμ.

Στρείδι: ***των οστρακοδερμάτων, ήγουν κοχύλων, οστρειδίων και άλλων ομοίων*** Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 170.

Οστρείδιος ο.

Προσωποπ. του ουσ. *οστρείδιον* με αλλαγή γένους: ***συνεδριάζοντος δε Ορκύνου του μεγάλου δομεστίκου, ... Συακίου του παρακοιμωμένου και Οστρειδίου του καστροφύλακος*** Οψαρ. 361[5].

οστρειδομυδίτσια τα.

Από τα ουσ. *οστρείδι(ον)* και *(ο)μύδι(ον)* (‹ μτγν. *μύδιον*) και την κατάλ. *-ίτσια*. Τ. *οστρειδομυδίτσιον* στο Du Cange (λ. *οστριδομηδίτζιον*).

Στρείδια και μύδια· (εδώ θωπευτικά): *ιχθύν γαρ ουκ εσθίομεν ... αμή ψωμίτσια, αστακούς...* (παραλ. 2 στ.) *και λαχανίτσιν και φακήν με τα οστρειδομυδίτσια* Προδρ. (Eideneier) IV 322.

οστρειοτήριος, επίθ.

Από το ουσ. *όστρειον* ή *όστρεον* αναλογ. με επίθ. σε *-τήριος*. Η λ. στο Du Cange (λ. *οστροιοτήριος*).

Πορφυρός: ***οστρειοτήριον βλαντί, χρυσό 'τον και βαμμένο*** Θησ. ΙΑ' [29[3]].

όστρεος ο.

Από το ουσ. *όστρεον* με αλλαγή γένους. Η λ. στο Steph., Θησ. (λ. *όστρειος*).

Στρείδι: *έστι κόγχος εν τη θαλάσση λεγόμενος όστρεος* Φυσιολ. 366[17].

όστρια η, **(I),** Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 2[7], 299[8,9].

Από το παλαιότ. ιταλ. *ostra* (Spadaro, Sic. Gymn. 21, 1968, 272) ή κατ' άλλους από το ιταλ. *ostro* και την κατάλ. *-ια* (Ανδρ., Λεξ. και Δαγκίτσης, Λεξ.)· βλ. και Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *ostra* και *ostro*[1]. Η λ. σε έγγρ. του 16. και 18. αι. (Κονόμ., Εραν. 8, 1970, 227, Μπόμπου-Σταματή, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 488) και σήμ.

Ο νότιος άνεμος· το αντίστοιχο σημείο του ορίζοντα· *αν σου φανεί και έχεις σίδερα,*

ράξε εις 'τον οιρόκο και εις την όστρια και είσαι αναπαμένος Πορτολ. Α 128[9]· *αν σου έρθει να πάγεις ... στο Αργοστόλι, από μακρέας θωρείς τον κόρφον και ανοίγει η μπούκα του κόρφου εις την όστρια* Πορτολ. Α 54[1]· *ουνορεύου τα αυτά οπίτια και τόπος απού την ανατολή, δύση και τραμοντάνα με οπίτια Μακριμαλιανά και απού την όστρια με στράτα κουμούνα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 717[5].

όστρια η, (ΙΙ).

Το διαλεκτικό ιταλ. *ostria* (Βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *ostra*).

Στρείδι: *Όλα τα αγνά και οστρακοδέρματα είναι πολλά κακοχώνευτα, ήγουν ουπίες, καλαμάρια, όστριες, αχιβάδες* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 224.

Οστρικοί οι.

Από το ουσ. *όστρια* και την κατάλ. *-ικός*. Λ. *οστρινός* στο Somav.

Όνομα λαού που κατοικεί πιθ. στο νότο: *Ταύτα εγώ Αλέξανδρος ο των Μακεδόνων βασιλεύς υπέταξα πλήθη εθνών πολλών ...* (παραλ. 8 στ.)· *Λυκοκράνους ... Λυκομύτας· Σικιώτας· Οστρικούς* Διαθ. Αλ. 255[27].

όστρος ο.

Το ιταλ. *ostro* (Zingarelli, λ. *ostro* (2) και Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *ostro*[1])· βλ. και Δαγκίτσης, Λεξ. (λ. *όστρια*).

Το νότιο σημείο του ορίζοντα, ο νότος (Για το πράγμα βλ. Martini [Στάθ. σ. 158]): *στον όστρο και προς το βορρά, σ' ανατολή κι εις δύση* Στάθ. (Martini) Α' 88.

οστρύα η.

Η λ. στο Θεόφραστο. Διάφ. τ. της λ. σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex., στη λ., Hatzid., BZ 2, 1893, 237, Tzitzilis, Griech. Lehnw. 97 και Βαγιακ., ΛΔ 13, 1978, 14-18). Η λ. σε έγγρ. του 13. (Act. Saint-Pantél. 91[22]) και του 14. αι. (Θεοχ., Διαθ. 34).

Είδος δέντρου του δάσους με σκληρό ξύλο: *οξύα ... και οστρύα, πυξός, στριμός και λεύκη, τα κυπαρίσσια τα 'μορφα μετά την μυρωδιά τους* Θησ. ΙΑ' [22[6]].

οσφράδιον το.

Από το ουσ. *όσφρα* και την κατάλ. *-άδιον* (Πβ. και Κόντος, Αθ. 9, 1897, 77, 81). Η λ. τον 9. αι. (Sophocl.).

Ουσία με ισχυρή αρωματική μυρωδιά: *ως προς φως σκότος υπήρχεν, και τα προς υγείαν νόσος, προς οσφράδιον Ινδίας κόπρος γαρ δυσωδεστάτη. Ούτως έοικεν εκείνος* (ενν. ο *Παλαμήδης*) *μετ' αυτόν τον πολυμήτιν τον περίεργον Δυσσέαν* Ερμον. Ζ 91.

οσφραίνομαι.

Το αρχ. *οσφραίνομαι*. Ο τ. του γ' εν. προσ. του ενεστ. *οσφράται* ήδη μτγν. Η λ. και σήμ.

Μυρίζω κ.: *πολλάκις εν τω αγρώ πορεύεται ο μύρμηξ εν καιρώ του θέρους και αναβαίνει επί τον στάχυν και καταφέρει τον κόκκον· και προ του αναβήναι δε οσφράται τον στέλεχον του στάχυος και από της οσφρήσεως γινώσκει ή σίτος εστίν ή κριθή* Φυσιολ. (Offerm.) Μ 57[7]· *Εις το μη νυστάζειν τινάς. Δάφνην οσφραίνου και ου μη νυστάσεις* Σταφ., Ιατροσ. 262.

όσφρησις η.

Το αρχ. ουσ. *όσφρησις*. Η λ. και σήμ. στον τ. *όσφρηση*.

Η αίσθηση με την οποία αισθανόμαστε τις οσμές, όσφρηση: Προδρ. (Eideneier) IV 336.

οσφύς η· γεν. *ό σ φ υ ο ς* Δούκ. 217[34].

Το αρχ. ουσ. *οσφύς*. Η λ. και σήμ.

Το μέρος του σώματος ανάμεσα στη βάση του θώρακα και στα λαγόνια, η μέση: Διγ. Ζ 3643· έκφρ. *οι εκ της οσφύος (τινός)* / *τέκνα οσφύος (τινός)* = τα παιδιά, οι απόγονοι (κάπ.) (Βλ. Bauer, Wört., στη λ. 2): *ο εμός κύριος Μωράτ ... δωρείταί σοι δι' εμού την επαρχίαν τού Ατήν καταγονικότητος χάριν. Ως και σύ, ούτως και οι εκ της σης όσφυος ταύτην ως προίκα νεμηθήσονται* Δούκ. 217[34]· *'Αμποτε, τέκνον μου καλόν, να λάβεις ευτυχίαν,* (παραλ. 4 στ.) *άμποτε να ίδω γάμους σου και τέκνα σού οσφύος* Αχιλλ. Ν 324.

όσως, Ασσίζ. 459[8], εσφαλμ. γρ. αντί *όσους*· διορθώσ. — Βλ. *όσος* 1α[2].

όταν, σύνδ., Χρον. Μορ. Ρ 3456, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 222, 378, 437, Περί ξεν. Α 187, Περί ξεν. V 30, Αχιλλ. L 515, Διήγ. Αλ. G 267[24], 268[21], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 13[5], Λίμπον. 19, Τζάνε, Κατάν., Αφ. 16, 316· *ά ν δ α,* Εβρ. ελεγ. 172· *ά ν τ α,* Ασσίζ. 16[2], Χρον. Τόκκων 2688, Μαχ. 24[33], 94[38], 352[6], 354[7], 432[28], 512[27], Κανον. διατ. 394· *α ν τ ά,* Ασσίζ. 110[28], Κυπρ. ερωτ. 43[1], 61[2], 75[44], 81[4], 95[37], κ.α.· *ά ν τ α ν,* Μαχ. 10[23], 10[32], 26[16], 44[26], 100[14], 190[7], 262[9], 400[14], 606[8], Βουστρ. 426, 449, 461, 471, 509, 537, 542, Κανον. διατ. 380, κ.α.· *α ν τ ά ν,* Μαχ. 214[4], 550[6], Κυπρ. ερωτ. 24[14], 49[5], 50[6], 52[8], 105[15], κ.α.· *'ν τ α ν,* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 265[7] *ό ν δ ε ς,* Εβρ. ελεγ. 160· *ό ν τ α,* Ασσίζ. 40[29], 52[10], 305[4], 333[22], 453[21], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 676, Σαχλ. Ν 308, Σαχλ. Αφήγ., 121, 844, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2271, Φαλιέρ., Λόγ. 294, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 321, Μαχ. 458[15], 586[32], 654[36], Θησ. (Foll.) Ι 34, 68, Γάδ. διήγ. (Pochert) 30e, 294f, Διήγ. Αλ. V 56, Απόκοπ.[2] 386, Αγν., Ποιήμ. Γ' 15, Ρίμ. Απολλών. 22, Σκλάβ. 251, Πένθ. Θαν.[2] 535, Βεντράμ., Γυν. 56, 174, Δέφ., Λόγ. 452, Πεντ. Δευτ. VI 7, Κυπρ. ερωτ. 5[1], 79[5], 107[4], Πανώρ. Α' 157, 362, Γ' 415, 594, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 447, Β' 300, Γ' 113, Δ' 751, Ε' 169, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 101, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 56, Πιστ. βοσκ. V 6, 57, Βοσκοπ.[2] 326, Θυσ.[2] 134, 340, Στάθ. (Martini) Α' 2, 97, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 626, Διήγ. ωραιοτ. 956, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 362, κ.α.· *ο ν τ ά,* Αλεξ. 2682, Συναξ. γυν. 971, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 578, Τζάνε, Κρ. πόλ. 275[16]· *ό ν τ α ν,* Κομν., Διδασκ. Δ 56, Προδρ. (Eideneier) III 60 χφ Ρ κριτ. υπ., 70 χφ Ρ κριτ. υπ., Ασσίζ. 220[7], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 484, Χρον. Μορ. Ρ 348, Σαχλ., Αφήγ. 704, Φαλιέρ. Ιστ.[2] 15, Μαχ. 14[33], 204[18], 420[16], 592[25], Ch. pop. 229, Βουστρ. 534, Γαδ. διήγ. (Pochert) 90B, Πεντ. Λευιτ. XXVI 44, Δευτ. IV 46, Κυπρ. ερωτ. 105[24], Πανώρ. Β' 357, Γ' 99, Θυσ.[2] 388, κ.α.· *ο ν τ ά ν,* Προδρ. (Eideneier) III 60 χφ Ρ κριτ. υπ., 70 χφ Ρ κριτ. υπ.· *ό ν τ α ς,* Θρ. Κυπρ. Μ 625, Πανώρ. Β' 12, 32, Δ' 382, Φαλλίδ. 35, 52, Θυσ.[2] 346, 826, 829, Στάθ. (Martini) Α' 121, Β' 80, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 302, Ε' 53, 334, κ.α.· *ό ν τ ε,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1711, Σαχλ., Αφήγ. 448, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1601, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 633, Καραβ. 496[5], Απόκοπ.[2] 104, Πανώρ. Α' 376, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 240, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 118, 153, Β' 648, Γ' 1389, Δ' 962, Ε' 381, Θυσ.[2] 828, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 393, Β' 59, Ε' 605, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 535, Τζάνε, Κρ. πόλ. 572[15], κ.α.· *ο ν τ έ,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)

Γ′ 664· *ό ν τ ε ν,* Σαχλ. Ν 396, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 823, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 245, Ch. pop. 118, Ριμ. κόρ. 584, Πεντ. Γέν. XXV 6, Δευτ. XXXI 27, Πανώρ. Α′ 163, Δ′ 1, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β′ 340, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 857, Δ′ 1013, Λεηλ. Παροιμ. 621, κ.α.· *ο ν τ έ ν,* Τσιρίγ., Επιστ. 169[4], Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 66[12], 76[9], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 707· *ό ν υ ε ν ε,* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ′ μετά στ. 78· *ό ν τ ε ς,* Πανώρ. Γ′ 181, Δ′ 311, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1810, Β′ 332, Στάθ. (Martini) Α′ 240, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ′ 280· *ό τ α,* Σπαν. (Ζώρ.) V 90, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2620· *ό τ ε ν,* Βουστρ. 469.

Ο αρχ. σύνδ. *όταν*. Ο τ. *άντα* σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕ 26, 1983, 442) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ., Pern., Ét. Littér. gr. II 383, Σακ., Κυπρ. Β′ 454)· για τον τ. βλ. και Χριστοδούλου, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 104. Ο τ. *αντά* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.). Ο τ. *άνταν* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., ό.π., Pern., ό.π.)· για τον τ. βλ. και Χριστοδούλου, ό.π. Ο τ. *αντάν* και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 47). Ο τ. *όντα* στο Κατσαΐτ., Θυ. Δ′ 98 και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.)· για τον τ. βλ. και Χριστοδούλου, ό.π. Ο τ. *όνταν* στο Somav. (στη λ.), σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 78[31]) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., Σακ., ό.π., Λουκά, ό.π., Pern., ό.π.)· για τον τ. βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 505, Psich., Qu. tr. ΙΑ′, 115. Ο τ. *οντάν* στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ., ό.π.). Ο τ. *όντας* στο Κατσαΐτ., Ιφ. Πρόλ. 31, Β′ 559, Γ′ 470, Κλ. Α′ 551 και σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, ό.π., 347, λ. *όνταν,* Παπαδ. Α., ό.π., Pernot, ό.π., Πασπ., Γλωσσ. 265, Κουκ., Αθ. 49, 1939, 103)· για τον τ. βλ. και Χατζιδ., ό.π. Ο τ. *όντε* και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ′ 176, Πιτυκ., ό.π., Παπαδ., ό.π.). Ο τ. *όντες* και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., ό.π., Πιτυκ., ό.π., Παπαδ. Α., ό.π., Βαγιακ., ό.π., Λουκά, ό.π.)· για τον τ. βλ. και Χατζιδ., ό.π. Ο τ. *ότα* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και άλλοι τ. της λ. (Παπαδ. Α., ό.π.). Η λ. και σήμ.

Α′ (Με υποτ.) **1)** (Με υποτ. αορ. προκ. για πράξη προσδοκωμένη) **α)** όταν: *υμείς δε, όταν έλθει ο Ατάπακας..., μη ομολογήσετέ με* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 8· *ν' αργήσει να 'ρτει ο χάρος εις αυτόν σου κι αντά γεράσεις να 'σαι δίχα βάρη* Κυπρ. ερωτ. 104[48]· **β)** μόλις, τη στιγμή που: *Μοναύτα ο ρήγας όρισεν όλους τους καβαλλάρηδες να είναι δηγημένοι, αντάν τους τάξου, να μπου εις τα κάτεργα να παν διά τους εχθρούς τους* Μαχ. 102[20]· *επήρεν* (ενν. *ο Αποστολές*) *και τους δύο Τζιτζιλιάνους και επαρήγγειλέν τους πως, άντα να τους ορίσειν, να τον σκοτώσου τον τζαμπερλάνο* Βουστρ. 416. **2α)** (Με υποτ. ενεστ. ή αορ. προκ. για πράξη αορίστως επαναλαμβανόμενη) κάθε φορά που, όσο χρόνο: Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 341· *Κακά γνωρίζει την καρδιάν κανένας, αντάν το πρόσωπον τινός βιγλίζει* Κυπρ. ερωτ. 49[2]· *'Ονταν την ευγιένειά σου να βιγλίσω χάνεται ο λογισμός μου* Κυπρ. ερωτ. 91[15]· **β)** (εδώ με προηγ. την αντων. *πάσα* ή το σύνδ. *κάθα*· βλ. και *κάθε* 3): *Κάτεχε, Αλεξάντρα μου, και πάσα όντας λογιάσω την ευτηνιά τω γυναικώ, μόρχεται να κτικιάσω* Στάθ. (Martini) Α′ 69· *κάθα όντας με δαύσι* (ενν. *οι φίλοι*), *φεύγου* Φαλλίδ. (Παναγ.) 114. **3)** Για εισαγωγή παρομοίωσης με προηγ. τα *γιον, σαν* (Πβ. και L-S, λ. *όταν* II 1): *Πάθος δεν έν' σ' εκείνους που ποθούσιν, γιον αντάν δουν και λείψει τους το θάρρος κι αντάν την πεθυμιάν τους πιντωθούσιν* Κυπρ. ερωτ. 53[2]· *ως άγνωστη εκομπώθηκα κι επιάστηκα στο βρόχι, σαν όντε στένει ο κυνηγός και την ελπίδα τόχει να 'βρει πουλίν ακάτεχο κι άγνωστο να γελάσει, κι όντε πετά και κιλοδεί, με πλάνος να το πιάσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 952. **4)** (Σε ιδιάζ. χρ.) τότε, στην περίπτωση που: *οι ανθρώποι οπού παν της θαλάσσου, εάν γίνεται ότι έχουν καμιά δυσκεψίαν με τους ναύτες τους ... το δίκαιον ορίζει ότι άντα να κριθούν με την αυλήν της θαλάσσου* Ασσίζ. 294[18]. **Β′** (Με οριστ.) **1)** (Με οριστ., για να εκφραστεί

ένα πραγματικό γεγονός προτερόχρονο, σύγχρονο ή υστερόχρονο με εκείνο της προσδιοριζόμενης πρότασης) όταν: *να φερθούν οι λοστοί σου εις τα κρικέλλια, και να είναι οι λοστοί επί τα δύο πλάγια του θεσιαστηριού όνταν σηκώνουν αυτό* Πεντ. 'Εξ. XXVII 7· *Ω! καλορίζικοι καιροί αλλότες που 'σαν κείνοι, όντα προυκιό τση κορασάς ήταν η προκοσύνη* Πανώρ. Ε′ 246· *όντας απέθανε ο πατέρας του, ό,τι του ηύρε, το έπαιξε στα χαρτία* Σουμμ., Ρεμπελ. 171· *ταχυτέρου, όντε ξημερώνει, άμε ομπροστάς του βασιλέως* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 42[5]· *όλ' η αρμάτα ν' ακλουθά, όντα θα πολεμήσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 417[8]. **2)** (Με το σχήμα *ήθελα*+απαρέμφ. ή υποτ. για να εκφραστεί κάτι το δυνατό ή ενδεχόμενο στο παρελθόν): *'Οντε γυρέψειν ήθελα να πάρω την τιμή σου η γης ας ήθελε σκιστεί ζιμιό να με ρουφήξει* Πανώρ. Β′ 325· *λιγοθυμνιές μου δίδουσι και πόνοι του θανάτου, οντά 'θελα συλλογισθεί το τέλος του πραγμάτου. Τι 'γίνης, το παιδάκι μου, η φρόνιμή μου κόρη* Μαρκάδ. 380· *εγνώριζε πάσα χριστιανός το πατριαρχείον, όταν ήθελεν ιδεί τον σταυρόν* Ιστ. πατρ. 178[15]. **3α)** (Για να δηλωθεί επανάληψη) κάθε φορά που, όσες φορές: *'Ωχου, τ' αδέρφια όνδες μαζώνονδαι, Θε μου, χαρά οπού 'ναι* Εβρ. ελεγ. 162· *πρίκα δεν είναι πάλι, σαν όντε δυο χωρίζουνται πόχου φιλιά μεγάλη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α′ 258· (εδώ με οριστ. αορ. και το *να* πλεοναστικά): *όντα νάππεσεν ο ρήγας να κοιμηθεί, αγγάλιζεν το αυτόν αποκάμισον και εκοιμάτον* Μαχ. 114[19]· *άντα νάρταν τα ξύλα της Βενετίας, της Γενούβας, της Φλουρέντζας, της Πίζας, της Καταλωνίας, και ούλης της Δύσης, εύρισκαν τας σπετζίας* Μαχ. 80[26]· *άντα να χωρίστησαν ο υιός ή κόρη να αρμαστείν, επλέρωννεν πασαείς το μερτικόν του* Μαχ. 8[36]· **β)** (εδώ με προηγ. την αντων. *πάσα* ή το σύνδ. *κάθα*· βλ. και *κάθε* 3): *Πάσα όντας είναι αρχιμενιά, τέσσερις λίτρες παίρνεις και φαίνεταί μου αληθινά και το πετσί μου γδέρνεις* Στάθ. (Martini) Α′ 179· *άλλα πολλά εκάνασι* (ενν. *οι Ρωμιοί*) *κάθα όταν είχαν έβγει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 532[8]· *όποιος τιμά την αγία Κυριακή, τον Κύριον τιμά, ωσάν και τση Παναγίας Θεοτόκου να τιμά, κάθα όντεν είναι και σκολάξει την εορτήν της, τιμά την Θεοτόκον* Αποκ. Θεοτ. II 146. **4)** (Σε διηγήσεις για να δηλωθεί κ. το αιφνίδιο και απροσδόκητο) και τότε, τότε όμως (Βλ. και Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Β′ 282, ΠΖ′): *δεν ξεύρει πού να δώσει* (ενν. *η Αρετούσα*) *και κλαίγοντας παρακαλεί, κοιμώντας, να γλυτώσει, όντες θωρεί πως ήλαψε στου ποταμού την πλάτη μια λαμπυρότατη φωτιά κι άθρωπος την εκράτει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 65· *θέλου να μπούνε σ' ορδινιά* (ενν. *οι αφεντόπουλοι*), *γιατί άλλοι δεν ελείπα, όντε γροικούν από μακρά σα βούκινο κι εκτύπα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 582. **'Εκφρ.** *Απάνω όταν, όνταν, όντε, όντεν,* βλ. *επάνω* (I) Β′.

ότας, σύνδ., βλ. *όταν.*

ότε, Προδρ. (Eideneier) II 26-11 χφ Η κριτ. υπ., Χρον. Μορ. Ρ 1597, Θησ. (Foll.) I 82· βλ. *ωσότε.*

ότεν, σύνδ., βλ. *όταν.*

ότι, (I), σύνδ., Προδρ. (Eideneier) II 93, III 110, 253, Καλλίμ. 1546, Ασσίζ. 61[21], 66[13], 167[13], 463[8], Διγ. Ζ 2431, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 51, 625, 1371, Βέλθ. 578, Χρον. Μορ. Η 6067, 6351, Χρον. Μορ. Ρ 3891, 8953, Φλώρ. 1334, 1455, Λίβ. Sc. 114, 666, Λίβ. Esc. 1193, Λίβ. (Lamb.) Ν 477, Αχιλλ. L 1193, Αχιλλ. Ο (Smith) 221, 246, Χρον. Τόκκων 771, 3432, 3619, 3880, Μαχ. 174[23], 230[14], 310[3], 488[34], 552[17], Βουστρ. 469 δις, Πεντ. Γέν. XII 11, 'Εξ. XXXII 22, Δευτ. XI 2, Κυπρ. ερωτ. 76[3], 90[24], 93[5], κ.π.α.· *ό τ ι ς,* Χρον. σουλτ. 100[7]· *'τ ι,* Διδ. Σολ. Ρ 9, Ερωτοπ. 546, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 37 κριτ. υπ., 721, Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 116, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 36 κριτ. υπ., 314, Θησ.

Β′ [63[8]], Αγν., Ποιήμ. Γ′ 17, Πένθ. θαν.[2] 28, 564, Βεντράμ., Φιλ. 193, Τριβ., Ρε 263, 310, Αιτωλ., Βοηβ. 316, Διγ. Ο 748, κ.π.α.

Ο αρχ. σύνδ. *ότι* (Για τις χρ. και τη σημασιολογική του εξέλιξη βλ. Jannaris, Hist. Gramm. πολλ. και Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Β′ 219-20). Για τον τ. *ότις* πβ. τον τ. *διότις* του *διότι*. Ο τ. *'τι* με αιτ. σημασ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Αθ. 55, 1951, 118-9). Η λ. και σήμ.

1) Ειδικό **α**) ότι: Αχιλλ. L 141, Μαχ. 96[33], Προδρ. (Eideneier) III 92 χφ G κριτ. υπ., Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 35, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 578· **β**) (μετά από λεκτικά ρ. πλεοναστικά πριν από ανεξάρτητη πρόταση· για τη χρ. βλ. Ανδρ., Ελλην. 12, 1952, 23-5): Λόγ. παρηγ. L 601, Έκθ. χρον. 65[12]· **γ**) (πλεοναστικά με επόμ. βουλητική πρόταση· βλ. και να (I) II Β′ 2α): *τότε ηθέλησεν ο Θεός ότι να τους χωρίσει* Χρον. Τόκκων 3324· *ο βασιλεύς επρόσταξε ότι να μνημονεύεται και αυτή ομού με τον βασιλέαν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 149[14]· *ο Σολομών, όταν εκάθισεν εις τον θρόνον, επαρακάλεσε τον Θεόν ότι να του δώσει σοφίαν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 199[r]· *Τούτο ποθώ και ορέγομαι, θέλω το από σένα, ότι να ζεις από του νυν ατάραχος διόλου* Αχιλλ. Ο (Smith) 115· (με το *πως* πλεοναστικά): *Περί απροίκου γάμου γυναικός, οπού προίκα δεν έταξεν ότι πως να δώσει* Βακτ. αρχιερ. 136· **δ**) (με επόμ. ενδοιαστ. πρόταση): *εφοβούντον ότι οι καλοί καιροί και τα καλά χωράφια, οπού ο Θεός τους έδωσε, να μην τους λείψουν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 130[v]· **ε**) (σε πλάγια ερωτ. πρόταση): *εσύναξε* (ενν. *ο καπετάν Πασιάς*) *τους μπέηδες να συμβουλευθεί ότι με ποίαν τέχνην να κάμει να νικήσει* Διακρούσ. 85[2]· *Γινώσκετε απού μέναν ότι* (έκδ. *ό,τι*· διορθώσ.) *ποίον επάθαν οι αθρώποι όπου αγαπούν τες γυναίκες και πιστεύγουν εις τα λογία τους* Μαχ. 574[19]· **ς**) (με την πρόθ. *παρά/-ού, περού* προκ. να δηλωθεί β′ όρος σύγκρισης): *να είχεν βρέξει ο ουρανός ιστιάν να με είχεν καύσειν, παρά ότι ατός μου ενέθρεψα, υιέ, τον ξενισμόν σου* Φλώρ. 1122· *να έμαθα τέχνην κλαπωτήν και να έζουν απ' εκείνην, να ήνοιγα το αρμάριν μου, να το ηύρισκα γεμάτον* (παραλ. 2 στ.), *παρ' ότι τώρα ανοίγω το, βλέπω τους πάτους όλους* Προδρ. (Eideneier) III 95· *επροτίμενα να αποθάνω εγώ, παρού ότι να βλαβείς εσύ* Διγ. Άνδρ. 407[37]· *καλόν σαρμούνιν ήρχισες και να 'χες το τελειώσει, περού ότι εφήκες το* Γεωργηλ., Θαν. 455· **ζ**) (στον τίτλ. ενότητας κειμ.): *Ότι η αρμάδα εις την Πόλιν ήλθεν* Κώδ. Χρονογρ. 54[4]· *Πότε η αρμάδα από την Πόλιν εβγήκε και ότι την Τήνον επολέμησε* Κώδ. Χρονογρ. 51[22]· *Περί κρινομένου ιερέως και διακόνου διά εγκλήματα, ότι πόσοι επίσκοποι τους κρένουν* Βακτ. αρχιερ. 157· **η**) (πλεοναστικά με επόμ. το *πως* ή προηγ. τα *πως, ως*): *ήκουσαν οι αδελφοί της κόρης ότι πως επήραν την αδελφήν τους* Διγ. Άνδρ. 318[24]· *ήξευρεν* (ενν. *ο σουλτάν Μεχεμέτης*) *ότι πως οι Ρωμαίοι έχουν πατριόρχην πάντοτε* Ιστ. πατρ. 79[1]· *Πιζάνοι γουν κατέχοντας πως ότι Φλωρεντίνοι έχουσι πλέον δύναμιν...* Κορων., Μπούας 18· *προβόλλομαι και λέγω κατά του κυρ δείνα και συνεύνου μου ως ότι προλαβών ορμάστην μετ' αυτού νομίμως* Ελλην. νόμ. 544[24]· **θ**) (συνοδευόμενο από το μόρ. *να*) **θ**[1]) (πλεοναστικά με οριστ.· βλ. και να (I) II Α′ 1β): *βαρύν φουσσάτο· ως χιλιάδες είκοσι παντέχω ότι να ήτον* Χρον. Τόκκων 435· *ας κόψω την βατσινιά να ιδώ, θαρρώ ότι να είναι νερόν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 196[r]· (συνοδευόμενο και από το *πως*): *Πιστεύομεν και ομολογούμεν ότι πως ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός να ενομοθέτησε το ιερόν του Δείπνον* Χριστ. διδασκ. 150· **θ**[2]) (με υποτ. προκ. για κ. αμφίβολο ή ενδεχόμενο· βλ. και να (I) II Α′ 2β): *είπεν* (ενν. *ο Αβραάμ*): *«Κύριε Θεέ, με τι να ξέρω ότι να την κλερονομήσω;»* Πεντ. Γέν. XV 8· *Μην βάλεις εις τον νουν σου ότι χωρίς αυτήν να γυρίσομεν οπίσω* Διγ. Άνδρ. 323[5]· **ι**) (πλεοναστικά με το χρον. σύνδ. *εφειδή* ως απόδοση του γαλλ. puis que, πβ. Assises (Foucher) 238): *Να ηγνωρίζετε καλά ότι, εφειδή ότι οι καμπίτες έλθουν, και θεωρούν ότι ειρήνη ουδέν*

γίνεται μέσον τους, οι κριτάδες και ο βισκούντης οπού εντέχεται να ένι εκεί έως όπου να τελειωθεί ο πόλεμος, εντέχεται να έλθοσιν πρωτύτερα εις τον καμπίτην Ασσίζ. 214[9].
2) Αιτ. **α**) επειδή, για το λόγο ότι, αφού: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 547, Αχιλλ. L 757, Φλώρ. 1531, Μαχ. 500[16], Σταυριν. 397, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 250· (στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου): *είπεν ο Κύριος ο Θεός προς το φίδι: «Ότι έκαμες ετούτο, καταραμένο εσύ από όλο το χτήνο...»* Πεντ. Γέν. III 14· *«Κάτσε, χήρα, σπίτι του πατρός σου, ως να μεγαλύνει ο Σέλα, ο υιός μου»· ότι είπεν πρόσποτε να απεθάνει απατά αυτός σαν τα αδέρφια του* Πεντ. Γέν. XXXVIII 11· **β**) (συνοδεύοντας πλεοναστικά τους αιτ. συνδ. *διότι, εφειδή, ως*): *Διότι ότι καλά ηγνωρίζετε πάντες οι άνθρωποι ότι...* Ασσίζ. 126[23]· *το δίκαιον ορίζει ότι, εφειδή ότι λέγει ότι ουκ έχει απόθεν να πλερώσει ως εγγυτής, η αυλή εντέχεται να τον ποιήσει να ομόσει εις τα άγια* Ασσίζ. 66[11]· *Ου γαρ ηγάπουν αυτόν οι γενίτσαροι, ως ότι ουκ είδον εξ αυτού βοήθειαν* Έκθ. χρον. 50[20]. **3**) (Συμπερασμ.-αποτελεσματικό) ώστε **α**) (με οριστ.): *Τόση σφαγή έγινεν, ότι εβρόμησεν όλον το κάστρον εκείνο* Κώδ. Χρονογρ. 52[35]· *ήσβησε κι εσκοτείνιασε ίτις πολλά το φως μου, 'τι δεν εξεκαθάριζα καθόλου τι έναι ομπρός μου* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 260· *επεριμαζεύθησαν πολλοί, τόσον ότι δεν εχωρούσαν μηδέ τα περίαυλα* Πηγά, Χρυσοπ. 49 (2)· *είχα μετά μεν, φίλε μου, εκατόν τέτοιους όλους, ότι... όλοι με τα κοντάρια τους να εδείρασιν χιλίους* Λίβ. Esc. 730· *θωρείς πως έναι δυνατή καρδιά της* (παραλ. 1 στ.), *'ς λογήν ότ' η δική μου 'ναι θλιμμένη, γιατί δεν με ψηφίζει* Κυπρ. ερωτ. 90[25]· *τους έρριψα μιαν καλήν χεριάν* (ενν. *σκούδα*) *...και απέκει άλλην μίαν, εις τόσον ότι εγώ τους τα έρριψα όλα* Μπερτολδίνος 124· *πάλιν έκαμέ τον, ότι ήλθεν εις τόσον ότι της είπε την αλήθειαν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 183[r]· *ελιθάσαν την και εδείραν την, εις τρόπον ότι την εθανάτωσαν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 198[v]· (με επόμ. το *οπού* πλεοναστικά): *ωσάν ήπεσε, στένεται και δίδει τση ξυλιές, ότι οπού την εφήκε μισαποθαμένη* Κατά ζουράρη 76· **β**) (με υποτ.): *θέλω τους πέψει τόσες μύγες και τόσον κακόν, ότι να χαλάσουν όλην την Αίγυπτον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 160[r]· *ας ποίσει* (ενν. *ο ρήγας*), *ότι το δίκαιόν μου να έχει τόπον* Μαχ. 318[35]. **4**) (Χρον. με προηγ. το επίρρ. **τόσα** ή **τόσο(ν)**) ώσπου, ωσότου, μέχρι που: *Στο Μπονιβάντ εστήκετον κι ανάμενε τον ρήγαν· και τόσα τον ανάμεινε, ότι έσωσεν κι εκείνος* Χρον. Μορ. Η 6231· *οι Ρωμαίοι εκρατούσανε τους μαντατοφόρους κάμποσες ημέρες..., τόσο ότι εδιώξανε τους μαντατοφόρους του σουλτάν Μουράτη και πάνε άπραγοι* Χρον. σουλτ. 59[4]· *Άλλοι εκοιμόντησαν και άλλοι βίγλα εκάμναν, εις τόσον 'τι εξημέρωσεν κι η θάλασσα αναπάγη* Θησ. (Foll.) I 20. **5**) (Τελικό) για να **α**) (συνοδευόμενο από το *να*· βλ. και να (I) III Β′ 1β): *Λαόν δεν είχεν εις αυτήν* (ενν. *την Αρκαδία*), *ότι να την φυλάγουν, και εβιάστηκεν* (ενν. *ο πρίγκιπας*) *να εσεβεί, όπως να την φυλάξουν* Χρον. Τόκκων 3881· *η πόρτα θέλει είσται πλήσα όμορφη και μεγάλη, ότι να φαίνεται η Τράπεζα τση θεάς* Πανώρ. Δ′ μετά στ. 276· *καλά να την φυλάσσει, ότι να μη τον γελάσει* Συναξ. γυν. 702· (και με το *πως*): *αδελφοί, δεν σας το έγραψα, ότι πως να πορνεύετε, αμή διά να μην απελπιζεται τινάς, καν αμαρτωλός πολλά και αν έναι* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 316[r]· **β**) (πλεοναστικά με το *για να*): *ήτον ανάγκη να 'ν' κι οι τρεις ομάδι οκαί να σμίξου, ότι για να μπορέσουσιν έμπασμα να σ' ανοίξου* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 218· **γ**) (με το *μηδέ* σε αρνητ. πρόταση): *μη δοκείς, βεργόλικε, η πάντερπνος η κόρη, ως διά φόβον του λαού λέγω σου να υπάμεν· μα τον άγιον μου Θεόδωρον, τον μέγαν απελάτην, ότι μηδέ μας νοήσουσιν και αποκλείσουν μας ώδε* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 892. **6**) Υποθ. **α**) (με επόμ. το *να*) αν: *ανήρ ότι να δώσει ψέγος εις τον σύντροφό του, καθώς έκαμεν, έτσι να γενεί αυτουνού* Πεντ. Λευιτ. XXIV 19· *πλέον την ζωήν τι την θέλω την άτιμον, ότι να φανώ άνανδρος;* Διγ. Άνδρ. 388[16]· **β**) (συνοδεύοντας πλεοναστικά τον υποθ. σύνδ. *ανίσως*, βλ. *ανίσως* 1)·

γ) (με επόμ. τον υποθ. σύνδ. αν) εκτός αν: *ψυχή, ος να 'γγίξει εις αυτόν και να μαγαριστεί ως το βράδι και να μη φάει από τα άγια, ότι αν έπλυνεν τη σάρκα του με το νερό* Πεντ. Λευιτ. XXII 6. **Εκφρ. 1**) *Καλά 'τι* = μολονότι, παρόλο που (Πβ. και *καλά* 11β): *Με τέτοιον τρόπον λεύθερες εγίνησαν* (ενν. οι ανεψιές του Μπέλου) *παντέλως, καλά 'τι δεν ημπόρεσαν να βαστακτούν στο τέλος* Θησ. (Foll.) I 8. **2**) *Χωρίς ότι* = εκτός αν: *ορίζει το δίκαιον να το κρίνουν κατά το αμάρτημαν να ένι τό του βάνει εκείνος επάνω του, χωρίς ότι εδιαφεντεύτην* Ασσίζ. 193[13].

ότι, (II), σύνδ., Ασσίζ. 63[27], 138[22], 148[7], 169[7], 295[21], 309[4], 392[12], 404[25], 447[30], 449[14], Πεντ. Αρ. XXXV 10.

Από την άκλ. αναφ. αντων. *ό,τι* (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 226)· πβ. όμως και πιθ. συσχετισμό με το *ότε* (Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Β' 220) ή το *όταν* (Jannaris, Hist. Gramm. 422). Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 314), στο Somav. και σήμ.

Α' Ως χρον. σύνδ. **1**) Μόλις **α**) (με οριστ. ιστορικού χρόνου για να δηλωθεί πραγματικό γεγονός): *καθίζω απάνω τση άκακα, κι εκείνη αρχινίζει η φούσκα, απάνω ότι έκατσα, να παραξανεμίζει* Στάθ. (Martini) Β' 54· *'Ετσι κι αυτός* (ενν. ο Ρωτόκριτος) *ότι έκαμε την παίδα ν' αλαφρύνει και να 'βρει αέρα και δροσά, πλια ανάφτει το καμίνι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 119· **β**) (με οριστ. μέλλ. ή υποτ. αορ. για να δηλωθεί κάτι μελλοντικό, προσδοκώμενο): *εντέχεται να το λάβει* (ενν. το πράγμαν) *ο άνδρας της παρευτύς ότι η γυναίκα του τελευτήσει* Ασσίζ. 141[7]· *ότι να μ' αναθυμηθεί* (ενν. ο αφέντης), *να βαραναστενάξει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1731· *παρευθύς ότι να το πάρει* (ενν. η χήρα το δουέριν της), *ουδέν εντέχεται πλείον να έχει τίποτες απέ το εδικόν εκείνου του πρώτου της ανδρός* Ασσίζ. 120[30]· *Ανίσως να με λυτρώσει ο σοφός ο Ζευ 'χ την θλίψην, ότι η λύπη να με λείψει, όρκον έτσι θέλω 'μόσει* Κυπρ. ερωτ. 147[3]. **2α**) (Προκ. για πράξη επαναλαμβανόμενη) όταν, κάθε φορά που: *'Οτι διαβαίνεις, ου λαλείς, βλέπεις, ου χαιρετάς με* Ερωτοπ. 386· *'Οστις άνθρωπος ουδέν σκολάννει τω Σαββάτω, ότι δώσει το σήμαντρον, να πάψει εις τον εσπερινόν και την Κυριακήν εις τον όρθρον και εις την λειτουργίαν και εις τον εσπερινόν της Κυριακής* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 1099· **β**) όταν, τότε που: *Και ήτον ότι εγέρασεν ο Ισχάκ και εθαμπώθηκαν τα μάτια του από του ιδεί...* Πεντ. Γέν. XXVII 1. **3**) Αφότου· αφού: *εκείνος έχει εις την μονήν καν δεκαπέντε χρόνους, κι εσύ ακόμη ουκ επλήρωσες εξάμηνον ότ' ήλθες* Προδρ. (Eideneier) IV 73· *περάσοντας ολίγος καιρός, ότι εστερέωσε* (ενν. ο Μεχεμέτης) *την βασιλείαν του, εμάζωξε τα φουσσάτα του και εδιάβη καταπάνω του αφεντός της Βλαχίας* Χρον. σουλτ. 51[9].
Β' (Ως επίρρ.) μόλις και μετά βίας (Για τη σημασ. βλ. και Τζάρτζ., ό.π.) :*'Εξι τσικίνια μου 'δωκε κι επήρα δυο γουρούνια* (παραλ. 7 στ.). *Για πόσα μου βατζάρασι; Τρία τσικίνια μόνο· ότι και φτάνου στο κρασί, κι απόκει αποπλερώνω* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 74.

ότιμως, σύνδ., Φορτουν. (Vinc.) Α' 415.

Από τις αρχ. συνεκφ. *ό,τι μη* ή *ότε μη* με επίδρ. του *όμως* (Καψ., Κρ. Χρ. 7, 1953, 448-9). Κατά Χατζιδ., ΕΕΦΣΠΘ 1, 1972, 22 (= Γλωσσ. έρ. Β' 435) από συμφ. των συνδ. *ότι* και *όμως* (για το β' συνθ. πβ. το ιδιωμ. *είνταμως*, Pern., Ét. linguist. III 397). Σήμ. στην Κρήτη τ. *οντεμής* και *όντιμως* (Τριαντ., Νεοελλ. γραμμ. 258, Καψ., ό.π. και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *όντιμος*), *όντεμως* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Α' 376 και Ε' 176, λ. *όδεμως*, με ετυμ. από τους συνδ. *ότε* και *όμως*) και *όντιμας* (Κουκ., Λαογρ. 1, 1909, 304). Η λ. στο Βλάχ.

(Συν. με προηγ. το *και*) όμως, αλλ' όμως, εντούτοις: *Με το δικό μου θάνατο λογιάζεις να στολίσεις αυτόνο το κεφάλι σου, κι ότιμως θα ψοφήσεις* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 313· *Κι ότιμως τα τορνέσα κάνουσι τα καμώματα, κι όχι τα παραμύθια και τα τραγούδια στα στενά* Κατζ. Α' 204.

ότις, αντων., βλ. *όστις*.

ότις, σύνδ., βλ. *ότι* (I).

ότοιμος, επίθ., βλ. *έτοιμος*.

οτόποιος· *οτόποιον*, Ασσίζ. 394[16], εσφαλμ. γρ. αντί *οτωποίον*· διορθώσ. κατά το χφ. — Βλ. *οτωποίος*.

ότου, βλ. *μέχρι(ς)* 2, 'Εκφρ. *μέχρις ότου* και Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *έως*.

ότσινα η.

Το ρουμανικό *ocină*.

(Κληρονομική) ακίνητη περιουσία: *κάθε άνθρωπος διά την ότσινά του ή διά άλλα τίποτες από τα πράγματά του από την αφεντίαν σου παίρνει χαρτί γραμμένον* Ιστ. Βλαχ. 1573.

οτωποίος, αντων., Ασσίζ. 143[5].

Από συμφυρμό του επιρρ. *όπωπως* και της αντων. *οποίος* (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.)· για διαφορετική ετυμ. βλ. Pern., Ét. linguist. II 234 σημ. 2. Τ. *ότωπκοιος* σε κυπριακά παραμύθια (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 38-39, 1974-5, 119[30]). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.).

(Προκ. για πράγματα μη συγκεκριμένα) ο τάδε, ο δείνα (πάντοτε με το άρθρο): *διδώ σου την οδείνα οικίαν ού το οδείνα περιβόλι ού το οτωποίον χωράφιον μετά την αποβίωσίν μου* αυτ. 408[21]· *επαφήνω της συμβίας μου το οτωποίον* (έκδ. *οτόποιον*· διορθώσ. κατά το χφ.) *μου οσπίτιν διά το τουέριν της* αυτ. 394[16].

ού, σύνδ., Ασσίζ. 5[1], 10[1], 22[2], 29[27], 38[4], 106[12] (έκδ. *οπού*· διορθώσ.), Μαχ. 438[31], 544[3], 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 101, 120, 121 δις, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 370, Β 951, κ.α.

Το γαλλ. *ou*. Η λ. στο Du Cange.

1) (Διαζευκτικός) ή, είτε: *Περί εκείνου οπού πουλεί ού απού αγοράζει α' σκλάβον ού μία σκλάβαν* Ασσίζ. 251[11,12]· *Η ζήλα τήν έχει ο άνθρωπος εις την γυναίκαν του ού η γυναίκα εις τον άνθρωπον ένι σημάδιν της αγάπης* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 123· *φαίνεταί μου ού πολλά είναι φρόνιμος ού πολλά είναι πελλός* Μαχ. 640[12]· *'Οστις ζηλεύγει του γειτόνου του εις την γυναίκαν του ού εις το σπίτιν του ή κανέναν του πράγμα, επιτίμιον να ποιήσει αποχήν* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 1050· *είντα σας φαίνεται να ποίσω· ν' αφήσω την γυναίκαν μου και να την πέψω του κυρού της ... ού να μηδέν δειξω φανόν τίποτες;* Μαχ. 232[16]· *αφήνει ουκάτινος απέ τον βίον του ξένου ανθρώπου οπού ουδέν ένι συγγενής του, αν χρήζει η ρηθείσα διαθήκη ού όχι* Ασσίζ. 388[7]. **2**) (Σε θέση συμπλεκτικού) **α**) και: *θωρώντα ότι έμεινεν μοναχός και εγύρεψεν δεξιά ού 'ριστερά* (έκδ. *ουριστερά*· διόρθ. Χατζ., Επετ. Κύπρ. 3, 1969/70, 79 §10) *και δεν ηύρεν τινάν* Μαχ. 360[7]· **β**) (προσθετικά) ή και: *πολλά τον εκαταράτον ο λαός και τον ρήγα και τον αυτόν Σουλουάνην, ότι κάθα χρόνον εβάλλαν έναν ού δύο δανεικά τους χριστιανούς* Μαχ. 612[26]· **γ**) (με προηγ. άρνηση) ούτε: *το δίκαιον ορίζει ότι ουδέ εκείνος ουδέ οι συγγενάδες του ού οι κλη-*

ρονόμοι του ημπορούν ού χρεωστού να ζητήσουν απ' εκείνον τό έδωκεν της γυναικός Ασσίζ. 118[16,17]· *αν η γεναίκα και ο άνδρας έχουν τέκνα, λοιπόν ου μη μείνει διά τα τέκνα να μηδέν πωλήσουν ού να δώσουν τα αγαθά τους είτινος βούλονται, ού να φαν ού να πιουν τα αγαθά τους έως όπου ζιούσιν* Ασσίζ. 381[2,3]· *εκουσεντιάσαν όλοι οι καβαλλάρηδες και το κοινόν του λαού και δεν εδιαφεντέψαν ού με έργον ού με λόγον* Μαχ. 402[6]. **3**) (Σε θέση επεξηγηματικού) δηλαδή: *ο δανειστής ζητά του αμάχιν του εγγυτή του και ο εγγυτής παραδίδει του μίαν μούλαν εδικήν του ... ο αμαχευτιός ερεσπιτίασεν την πούλησιν της μούλας, ού του αμαχίου, οδίχως τον ορισμόν του αυθέντη του* Ασσίζ. 64[28].

ου, μόρ., Προδρ. (Eideneier) I 84, II 25, Καλλίμ. 1080, Ασσίζ. 78[9], 85[28], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 95, 658, 1005, Βέλθ. 434, Χρον. Μορ. Η 222, Φλώρ. 1554, Λίβ. P 2099, Αχιλλ. L 649, Ανακάλ. 118, Μαχ. 112[20], Ch. pop. 220, Απόκοπ.[2] 81, κ.π.α.· *ό κ ε,* Ασσίζ. 294[28]· *ο υ κ,* Προδρ. (Eideneier) I 6, 10, Ασσίζ. 151[1], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 56, 149, Βέλθ. 158, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 10, Σαχλ., Αφήγ. 317, Αχιλλ. L 647, Ιμπ. 55, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 36, Ανακάλ. 114, Μαχ. 462[7], Θησ. Πρόλ. [107], Αποκόπ.[2] 161, 162, Πτωχολ. (Κεχ.) P 231, Κυπρ. ερωτ. 106[10], Φαλιέρ., Θρ. 60, κ.π.α.· *ο υ κ ί,* Λεοντ., Αιν. I 40· *ο υ χ,* Σπαν. Α 19, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 717 κ.α.· *ο υ χ ί,* Σπαν. Α 207, Ασσίζ. 102[14,23], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1229, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 658, Αχιλλ. O (Smith) 193, Ανακάλ. 116, κ.α.

Το αρχ. μόρ. *ου.* Για τον τ. *όκε* βλ. Χατζ., Διασπ. Α' 510. Οι τ. *ουκ* και *ουκί* αρχ. και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. της λ. (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *ουκ,* Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ουκί,* Andr., Lex., λ. *ου* και *ουκί.* Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ο* και *ω*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π. και Κωστ., ό.π., στη λ.).

(Αρνητ.) **1α**) Δεν: *Κόρη, όντ' αναντρανίσω σε και 'δώ σε εις παραθύριν, άλλος εξ άλλου γίνομαι κι ουκί θωρώ πού πάγω* Ch. pop. 34· **β**) όχι: *διά τιμήν σας όρισα, ήλθετε εις την χαράν μου, να φάγετε, να πίετε και να χαρείτε άμα, ουχί δε να δικάζεσθε και να γενολογάστεν* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 658. **γ**) μη: *Τις να 'τον λιθοκάρδιος τότες, ου να εθρήνα με όλην την καρδία του και μετά την ψυχήν του;* Αχιλλ. O (Smith) 758. 2) (Επιτ.) **α**) με προηγ. ή επόμ. το *καν* = ούτε καν, καθόλου (δεν), σε καμιά περίπτωση (δεν): *ευρίσκομε έν κάστρο δυνατό του Βενετζιάνου, πολλά δυνατό και ου καν* (εκδ. *ούκαν*) *φοβείται να παρθεί διά πολέμου* Μηλ., Οδοιπ. 642· **β**) έκφρ.: *α δε καν ου,* βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αν*· *ειδέ καν ου,* βλ. *ειδέ* 2β, *καν*· *ουδέ καν ου,* βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ειδέ*· **γ**) με επόμ. το *μη,* βλ. *μη* 1.

ουά, επιφ.

Το μτγν. επιφ. *ουά.* Τ. *βουά* σήμ. στην Κάρπαθο (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. σε χιακά σκωπτικά ανέκδοτα (Βίος, Λαογρ. 10, 1929/32, 485) και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ.).

Αλίμονο: *επήγαν με θάρρος* (ενν. οι *Βενετίκοι και άλλοι πολλοί εις το απλίκιν του παλίου*), *διατί οι Σαρακηνοί είχαν αγάπην με τους Βενετίκους· αμμέ, ουά, το 'μάτιν το ψιλόν τό καταπιάσει ο βάτος* Μαχ. 670[6].

ουαί, επιφ., Θησ. Γ' [17[8]], [18[1]], Αλεξ. 1395, Απόκοπ. (Παναγ.) 261, 404, Ιστ. Βλαχ. 1542, 2328, Διακρούσ. 82[11], 105[12], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 279[v], 357[v].

Το μτγν. επιφ. *ουαί.* Τ. *βουαί* σήμ. στην Κάρπαθο (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. και σήμ. στο τσακων. ιδίωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.).

Αλίμονο (από σωματικό πόνο, ανησυχία, φόβο, οδύνη, οίκτο, αποδοκιμασία· σε απειλή) **α**) (με επόμ. αντων.): *ουαί μοι τω αθλίω* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 347[r]· *Ουαί μας τους πτωχούς τους ξένους! Ο Θεός να μας βοηθήσει!* Μαχ. 588[18]· *ουαί τόν κατετόξευσεν το τόξον της αγάπης* Λίβ. Sc. 405· *θέλει σου στείλει* (ενν. ο *Θεός*) *ένα μεγάλο χαλάζι... και ουαί δε αυτούς όσους τους εύρει τούτο το χαλάζι* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 161[v]· (η αντων. με την πρόθ. *εις*): *ουαί εις εκείνον πδμεινε ποτέ εις αυτό το θάρρος, μ' ελπίδα για να βοηθηθεί, αφού τον λάβει ο Χάρος* Πένθ. Θαν. Κ 33· *«ουαί σ' εμάς», ελέγασι, «τ' ήτον που μας ευρήκε;»* Ιστ. Βλαχ. 751· (σε επανάληψη επιτ.): *Ουαί ουαί μοι το λοιπον! Τώρα ας χαρούν οι εχθροί μου!* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 490· *Ουαί σου, Μέμφη, ουαί σου, πώς πέφτουσιν οι δόξες κι οι τιμές σου* Ροδολ. (Αποσκ.) Χορ. β' 1· **β**) (με ουσ.): *ούλη η ακολουθία να διαβάζεται μετά φόβου Θεού και προσοχής και, α δεν τα είπει* (ενν. ο *ιερέας*), *ουαί την ψυχήν του* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 1570· **γ**) (με πρόταση): *Ουαί και πώς ηυρίσκομαι εις την πληγήν ετούτων, του Ασκληπίου οι ιατρίες καλές, αν εφελούσαν* Θησ. Γ' [25[1]].

Το επιφ. ως ουσ. **α**) (έναρθρο): *Θώριε προς το παραθυρόπουλον που το ουαί ηκούστη του Παλαμώνε πρωταρχής με ταπεινήν λαλίτσαν* Θησ. Γ' [28[5]]· *έδερναν τα κεφάλια τους και το ουαί εκράζαν και δυνατά θρηνούσασι με λύπησιν μεγάλη* Διακρούσ. 105[14]· *Ουδέν εμίσευσ' απεκεί χωρίς μεγάλην έγνοια εκ το ουαί που ήκουσε* Θησ. Γ' [19[2]]· **β**) (άναρθρο) *Εσπέρας αυλισθήσεται κλαυθμός, ουαί και θρήνος και θυμηδίας ήλιος λάμψει κατά την έω* Γλυκά, Στ. 316.

Ουάνδαλοι οι.

Το μτγν. εθν. *Ουάνδαλοι* (Sophocl, όπου και τ. *Ουάνδιλοι*). Τ. *Βανδίλοι* στον Προκόπιο (έκδ. Haury) πολλ., *Βάνδιλοι* στο Μανασσ., Χρον. 3126, 3129, 3147 κριτ. υπ. και *Βάνδαλοι* σήμ.

Ονομασία αρχαίων γερμανικών φύλων: *τους Ουανδάλους έπεισεν* (ενν. ο *Βελισάριος*) *εις ζυγόν δουλοσύνης* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 563.

ουγγάριος, επίθ.· *ο γ γ ά ρ ι ο ς.* — Πβ. και *ούγγαρος.*

Από το ουσ. *Ουγγαρία* και την κατάλ. *-ιος.*

Που προέρχεται από την Ουγγαρία· (εδώ προκ. για ράτσα κυνηγετικού σκύλου): *ήσαν εγκράσματα αλόγων, κυνήγια πετριτών, ζαγάνων αναβάσεις, σκύλων ογγαρίων προς ελάφους απολύσεις και προς λαγωούς ετέρους κύνας* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 433, κριτ. υπ.).

ούγγαρο το, Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 2β.

Το βενετ. ongaro. Η λ. σε έγγρ. του 1601 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 504).

Χρυσό νόμισμα Ουγγαρίας (Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Boerio, λ. ongaro, Παναγιωτοπούλου [Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. σ. 134 και 149] και Knös [Βίος Δημ. Μοσχ. σ. 266]): *'Εστειλε και δωρίσματα πολλά εις την κοπέλα και τρεις χιλιάδες ούγγαρα σε μια χρυσή σκουτέλα* Βίος Δημ. Μοσχ. 406· *'Εδωκα του σολιτζιταδόρου διά την άνω υπόθεσιν ούγγαρα 4* Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 13β.

ούγγαρος, επίθ. — Πβ. και *ουγγάριος.*

Από το εθν. *Ούγγρος* με ανάπτυξη του *α* από επίδρ. του ουσ. *Ουγγαρία,* ως επίθ. (Για τη λ. βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *Ούγγρος* και Mor., BZ 30, 1929/30, 247).

Που κατάγεται ή προέρχεται από την Ουγγαρία· (εδώ προκ. για ράτσα κυνηγετικού σκύλου): *Τούτον* (ενν. *τον Βουκέφαλον*) *λαβών ο βασιλεύς εκέλευσε γενέσθαι κάγκελλον μέγαν σιδηρούν, εκεί δ' αυτόν βαλέσθαι και μένειν αχαλίνωτον, ως ούγγαρον τον κύνα* Βίος Αλ. 615.

ουγγία η, Ελλην. νόμ. 543^{2}, Metrol.^{2} 48^{15}, 52^{23}, 127^{12}, 133^{22}, 136^{1}, 138^{5}, 139^{8}, 140^{11}, 141^{20}, 142^{1}, 143^{17}, 144^{1}, κ.α., Rechenb. (Vog.) 79^{1}, Σεβήρ., Σημειώμ. 57, 103, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 233 δις, 247 δις· *'γ γ ι ά,* Διαθ. 17. αι. 6^{64}· *ο γ γ ι ά,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1588 κριτ. υπ., Διαθ. 17. αι. 3^{72}, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 189^{r}, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 91^{13}, 208^{11}, 249^{8}, 269^{4}, κ.α.· *ο γ γ ί α,* Καραβ. 494^{33}, 495^{1}, 499^{1,6}, 500^{1}, 504^{29,30}.

Η λ. στον Αριστοτέλη. Ο τ. *ογγιά* στο Du Cange, σε έγγρ. του 16.-18. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1984, 134, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 480, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 400) και σήμ. ιδιωμ. ('Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 50, κ.α.). Ο τ. *ογγία* ήδη αρχ. (L-S, λ. *ουγγία ή ουγκία*)· βλ. όμως και Manouss., Θησαυρ. 13, 1976, 36· απ. και σε έγγρ. του 16.-18. αι. (Manouss., ό.π., 29, Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 18, 1981, 323 και Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ό.π., 387, 388, 419). Για διάφ. τ. της λ. σήμ. βλ. Meyer, NS III, 50, Dawk., Modern Gr. 629, Πανάρετος, Κυπρ. Σπ. 8, ⟨1944⟩, 77. Τ. *ουγγιά* στο Somav. (λ. *ογγιά*) και σήμ. Η λ. σε έγγρ. του 14.-15. αι. (Act. Xén. 24^{3,21}, 30^{5,24,45}, Act. Pantocr. 7^{7}, Σάθ., ΜΒ Ϛ' 655^{10}, κ.α.) και ιδιωμ. (Dawk., ό.π.).

1α) Μονάδα βάρους· ισοδυναμεί με το 1/12 της λίτρας (Για τη σημασ. γενικότερα βλ. Schilbach [Byz. Metrol. σ. 181-2]): *γαρόφαλα ημισό 'ξάγι, μαστίχη σολδίων β' και λιβάνι σερνικό σολδιων β' και κύμινον ογγιές δύο* Σταφ., Ιατροσ. 13^{351}· *ένα ταιζόνι βαρύ ουγγίες ιβ' ιντζίρκα* Σεβήρ., Σημειώμ. 63α· *Μέτρος των ζυγίων· το κάντρον λίτρας ρος', το ρότουλον λίτρας α' ουγγίας θ'* Metrol.^{2} 137^{23}· (εδώ προκ. να δηλωθεί πολύ μικρή ποσότητα): *Μ' ογκιά ψωμί κι ογκιά νερόν επέρναν η ζωή της* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 741· **β**) μονάδα με την οποία ζυγίζονταν νομίσματα (Βλ. Schilbach [Byz. Metrol. σ. 62, 181-2]): *έλαβον αφ' υμών τα ειρημένα εξακόσια υπέρπυρα διά βενετικών δουκάτων πραττομένων και αψόγων ιστόντων ουγγίας εξακοσίας* Metrol.^{2} 141^{29}· *εβγάνει* (ενν. *ο Απολλώνιος*) *και χαρίζει του* (ενν. *του γέροντα*) ... *μονέδαν όπου βρίσκετον, χρυσάφι κι ήτον φίνον. Λέσιν ογκίες εκατόν το 'δωκεν για κανίσκι* Ριμ. Απολλων. 1821· *'Ελαβα από τον μισέρ Μπενιζέλον δουκάτα 25 και κρατεί μου ασήμι ογκίες 21* Σεβήρ., Σημειώμ. 63β. **2**) Μονάδα με την οποία μετριέται επιφάνεια· ισοδυναμεί με το 1/12 της λίτρας (Βλ. Schilbach [Metrol.^{2} σ. 185 και Byz. Metrol. σ. 71]): *υπάρχει ο τοιούτος τόπος μοδίων γ' λιτρών ιη' ουγγίων ζ'* Metrol.^{2} 96^{28}· *επιβάλλει ι' λίτρας του μοδίου οργιές ν' και εκάστη οργιά το πέμπτον της λίτρας, εφόσον μεμερίσται εις ουγγίας ομού και εξάγια* Metrol.^{2} 73^{22}. **3**) (Προκ. για κληρονομιά) μερίδιο ίσο με το 1/12 της κληρονομικής περιουσίας (Βλ. Φωτειν., Νομ. Πρόχ. 663): *άνθρωπος...εις την διαθήκην του ουδέν δύναται να αφήσει των παιδίων των πορνικών ειμή το δωδέκατο της ουσίας αυτού ... λαμβάνουν* (ενν. *τα παιδία τα πορνικά*) *το δωδέκατον, ήγουν ουγγίαν μίαν της ουσίας, το δε έτερον ένδεκα ουγγίων εστίν των παιδίων των νομίμων* Ελλην. νόμ. 542^{17,18,19}.

ουγγιασμός ο.

Από το ουσ. *ουγγία* κατ' αναλογ. με τα ουσ. σε *-σμός*. Η λ. τον 3.-4. αι. (L-S Suppl., λ. *ουγκιασμός*).

Ο υπολογισμός με ουγγιές: *είτι αθροίσεις, εκείνο το ποσόν εις τον ουγγιασμόν φέρων, ευρήσεις ευχερώς το τίμημα* Rechenb. (Vog.) 80^{4}.

ουγγρικός, επίθ., Metrol.^{2} 144^{6}· *ο ύ γ γ ρ ι κ ο ς,* Σταυριν. 975.

Από το εθν. ουσ. *Ούγγρος* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. και σήμ.

Που ανήκει ή αναφέρεται στους Ούγγρους, ουγγρικός: *Τρία κοντάρια ούγγρικα στο στήθος τον εδώκαν* Παρασπ., Βάρν. C 246· *Θαρρώ εις ελπίδαν, δύναμιν μεγάλου Μαχουμέτη να χύσω αίμα ούγγρικο* Παρασπ., Βάρν. C 218.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = η ουγγρική γλώσσα: *έδωκε σύγχυσιν ο Θεός... κι οι γλώσσες εμοιράστησαν εις εβδομηνταδύο, λατίνικα και τούρκικα, ταταρικα, ρωμαίκα, ούγγρικα, σαρακίνικα* Χούμνου, Κοσμογ. 572.

Ούγγρισσα η, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 196, κριτ. υπ.).

Το θηλ. του εθν. ουσ. *Ούγγρος*. Η λ. το 12. αι. (Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 66). Για τη λ. και την προέλ. της βλ. Mor., Byzantinot. Β' 227.

Αυτή που κατάγεται από την Ουγγαρία, Ουγγαρέζα: *έσχε και δέσποιναν Ούγγρισσαν* Chron. Brève (Loen.) 25.

Ούγγρος ο, Ερμον. Γ 239, Χρον. Μορ. Η 3707, 4035, Διήγ. Βελ. χ 573, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 121, κριτ. υπ.), Παλαμήδ., Βοηβ. 662, 1150, Ιστ. Βλαχ. 1103, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 312, 372· γεν. *Ουγγρών,* Ερμον. Υ 16, Σφρ., Χρον. (Maisano) 136^{11,15}, Ιστ. Βλαχ. 1102, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 388.

Για τη λ. και την προέλ. της βλ. Mor., Byzantinot. Β' 225-7 και Milan Adamovič, Balkan Studies 22, 1981, 109-13. Η λ. και σήμ.

Το εθν. Ούγγρος: *οι Ούγγροι είναι γένος δυνατόν και πολεμικόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 329.

ουγκβέντο το, βλ. *ουνγκουέντο*.

ουδαμινός, επίθ. — Πβ. και *μηδαμινός*.

Από το επίθ. *ουδάμινος* με καταβιβασμό τόνου. Τ. *'δαμινός* σήμ. στην Κρήτη (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.), σε επιστ. του 15. αι. (Τωμ., ΕΕΒΣ 46, 1983-6, 358^{4} και Μανούσ., Κρ. Χρ. 11, 1957, 307) και σήμ. στην Κρήτη (Andr., ό.π.).

Ταπεινός· ασήμαντος: *δέδεξο, πανθαύμαστε, δώρον βραχύ τι εκ των εμών ουδαμινοτάτων λόγων* Αναγν., Ημιάμβ. 95· *Τον δε άμβωνα και την σολέαν μη δυνάμενος ποιήσαι τοιαύτα πολυέξοδα και πολύτιμα, εποίησεν αυτά ουδαμινά διά λίθων και κιόνων αργυρενδύτων* Hagia Sophia α 466^{20}.

ουδέ, σύνδ., Προδρ. (Eideneier) I 52, III 286, Ασσίζ. 80^{8}, 114^{14}, Διγ. Ζ 268, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 196, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 738 κριτ. υπ., Αχιλλ. Ο (Smith) 45, Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 387, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 44, Πτωχολ. α 2, 66, Κυπρ. ερωτ. 9^{7}, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 264, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 637, Πτωχολ. Α 82, κ.π.α.· *'δ',* Κυπρ. ερωτ. 23^{14}, 31^{7}· *'δέ,* Αλεξ. 1218, Τριβ., Ρε 92, 308, 352, 'Αλ. Κύπρ. 1212, Κυπρ. ερωτ. 12^{2}, 13^{7}, 24^{14}, 34^{4}, 43^{3}, 70^{4}, 85^{5}, 88^{9}, 97^{41}, 101^{39}, 109^{11}, 110^{15}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1740, Ιστ. μακαρ. Μάρκο 773· *ο δ',* Βουστρ. 101· *ο ύ δ ε,* Χρον. Μορ. Ρ 2548, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 238 κριτ. υπ., Συναξ. γυν. 858, 892, Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 122, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1554 κριτ. υπ. — Πβ. *μηδέ* (Ι).

Ο αρχ. σύνδ. *ουδέ*. Ο τ. *'δέ* και σήμ. σε ιδιώμ. της Κ. Ιταλίας (Andr., Lex., στη λ.). Ο τ. *ούδε* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Τ. *ουδί* σε εβραιοελληνικό τραγούδι των Ιωαννίνων (Schwartz-Athanassakis, MGSY 3, 1987, 208) και

ουδέ στο Τραγ. Αληδ. (Legr.) 354. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π. και Παπαδ. Α., ό.π.).

Α' (Σύνδ.) Σε αποφατική συμπλοκή **α**) (με συμπλεκτική σημασ.) ούτε: Ασσίζ. 54^{18}, Κυπρ. ερωτ. 106^{20}· *εκείνα που βοδώσα   δεν έχω χείλη να τα πω 'δέ συντυχιά 'δέ γλώσσα* Αλεξ. 1506· *τα άλογα των Μακηδόνων ούδε ποτάμια τα κρατούν ούδε βουνά μεγάλα* Διήγ. Αλ. G $285^{29,30}$·   (εδώ σε εξαρτημένο λόγο με επόμ. το *να*) ούτε να· ούτε ότι: *Ανίσως, ω κυρά μου, κι όμορφή 'σαι   τόσον οπού τινάς 'δέ να μπορήσει   τα κάλλη σου ποτέ να τα μετρήσει* Κυπρ. ερωτ. 87^{12}· *Μηδέ λογιάζω και ποτέ στον κόσμο να 'τον άλλη   να μπήκε σ' έτοια παιδωμή άφαντη και μεγάλη   κι ουδέ να βρέθηκε κιαμιά άνθρωπο ν' αγαπήσει   δίχως να τονε δει ποτέ και να τονε γνωρίσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 971·   **β**) (με προσθετική σημασ.) ούτε επίσης, ούτε και: Ντελλαπ., Ερωτήμ. 75, Τριβ., Ταγιαπ. 19, Πτωχολ. α 282·   **γ**) (με επιδοτική ή ενδοτική σημασ.) **γ¹**) ούτε: Αχέλ. 1011, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1038, Β' 449·   **γ²**) ούτε καν: Μαχ. 378^{6}, Προδρ. (Eideneier) IV 252, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 502, Γαδ. διήγ. 167·   **γ³**) ούτε ακόμη και: Προδρ. (Eideneier) IV 71, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 401 δις, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 906·   **δ**) (με μεταβατική σημασ.) κι ούτε: *μεθοδείες διαβόλου   είναι πάντως, δέσποτά μου,   μίσα ταύτα καταδιώκων   από της αυλής σου πάντα·   ουδέ πρέπουν κολακείες   εις τοιούτον βασιλέα* Πτωχολ. α 370· *Κατέχω το κι ο κύρης σου γλήγορα σε παντρεύγει·* (παραλ. 1 στ.) *κι ουδέ μπορείς ν' αντισταθείς στά θέλουν οι γονιοί σου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1369·   **ε**) (σε παρότρυνση, προτροπή) ούτε να: *Ουδέ μη δώσεις, Βενετιά, θέλημα να μ' αφήσεις,   μα πέψε μαθηματικούς άνδρες να μου βουθήσεις* Τζάνε, Κρ. πόλ. 391^{9}· *Τρώγε να ζεις και μηδέν ζεις ουδέ* (έκδ. *ουδέν*· διόρθ. Γεωργακ., ΕΕΒΣ 11, 1935, 509) *να τρως σαν χοίρος* Δεφ., Λόγ. 229.   **Β'** (Ως αρνητ. μόρ.) **α**) δεν: *πρόσδεξαι και λύσον μου τας πολυπλόκους θλίψεις,   ουδέ γαρ δέονται πολλών εξόδων και φροντίδων* Προδρ. (Eideneier) IV 12-1 χφφ HVPL κριτ. υπ.· *'Ηφηκες τσι ξεφάντωσες κι ουδέ δουλειές γυρεύγεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 787· *αν ουδέ διαγείρω εγλήγορα μετά και της μητρός μου,* (παραλ. 3 στ.), *να μη ιδώ τον ήλιον λάμποντα μηδέ το φως του κόσμου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 459 κριτ. υπ.·   **β**) (με επόμ. το *να* σε εξαρτημένο λόγο) **β¹**) να μην: *αν γένηται ακόμη ότι εκείνοι οι συγγενείς του τεθνεώτος ή της τεθνηκής ουδέ να εγνώρισαν εκείνον τό εκείνος ή εκείνη ζητούν, το δίκαιον ορίζει...* Ασσίζ. 140^{14}·   **β²**) δεν πρόκειται να: *«Ηξεύρετε ότι ουδέ να πάγει* (ενν. ο κοντοστάβλης)*», αμμέ πασαείς να πα να πολομά την δουλειάν του* Μαχ. 374^{18}.   **Γ'** (Ως επίρρ.) διόλου: *τούτος ο Πανάρετος μόνο για την τιμή σου,   το θάνατο δε χρήζοντας, ουδέ, για τη ζωή σου,   μηδεποσώς δεν έχοντας βλέπηση στη δική του,   εβγήκεν ολομόναχος και με τη δύναμή του   τσ' εχθρούς...* (παραλ. 1 στ.) *έδιωξε* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 574.

ουδεγουλιάς, επίρρ. — Πβ. και *μηδεγουλιάς*.

Από το σύνδ. *ουδέ*, το ουσ. *γουλιά* και την κατάλ. -ς (Για την ετυμ. βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 239]). Πβ. επίρρ. *μιαολιά* (= λίγο) σήμ. στην Κρήτη (Vinc., Παλίμψηστον, περ. β', 13, 1993, 178).

Καθόλου, ούτε και το παραμικρό (Για τη σημασ. βλ. Vinc., ό.π.): *δεκάξι χρόνους σήμερο και ουδεγουλιάς μαντάτο   ποτέ να μάθω εμπόρεσα* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 646.

ουδείς, (Ι), αντων., Γλυκά, Στ. 68, Διγ. (Trapp) Gr. 2274, 2831, Διγ Ζ 876, 2837, 3381, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 67 (Δωδώνη 8, 1979, 356), Φλώρ. 1190, Δούκ. 185^{12}, Κορων., Μπούας 60·   *ουδεγείς,* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 199, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 94, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 398·   *ουδεείς,* 'Ανθ. χαρ. 297^{11}·   *ουδέ-*

νας, Αργυρ., Βάρν. Κ 422, Ιμπ (Legr.) 390, Μαλαξός, Νομοκ. 74, 87, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 148^{v}, 151^{r}, Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 20, Ιστ. πατρ. 155^{4}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 443, Κυπρ. ερωτ. 20^{12}, 31^{3}, 49^{3}, 125^{25}, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 357, Δ' 257, Ε' 129, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 66, Διγ. 'Ανδρ. 408^{25}, 411^{22}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1660, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 207, 432, Γ' 114, 151, Δ' 54, Ε' 62, Διακρούσ. 87^{13}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 174^{24}, 584^{15}·   *ουδείς ή ουδένας,* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) (307), Χούμνου, Κοσμογ. 244, 950, 1410, 1812, 2514, Διήγ. Αλ. G 268^{25}, Πανώρ. Πρόλ. 21, Β' 380 κριτ. υπ., Λεηλ. Παροικ. 492·   γεν. *ουδενενού,* Διήγ. Αλ. G 265^{6-7}· ουδ. *'δένα,* Χρον. Τόκκων 567·   *ουδεέν,* Ασσίζ. 354^{11}·   *ουδένα,* Χούμνου, Κοσμογ. 60, 242, 2440, Πανώρ. Α' 10, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 478, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 338·   *ουδέναν,* Προδρ. (Eideneier) VI 91 χφ P κριτ. υπ., Κυπρ. ερωτ. 104^{52}, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 221, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 179.

Η αρχ. αντων. *ουδείς*. Ο τ. *ουδένας* στο Βλάχ.

1) (Σε αρνητ. ή καταφ. πρόταση) κανένας, ούτε ένας: Κορων., Μπούας 67, Διγ. Ζ 3159, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 173, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1204· *ουδένας αυτών ήλπιζε ζωής αξιωθήναι,   αλλ' είχον τότε τας ψυχάς προ του θανάτου πύλας* Διγ Ζ 3151.   **2**) Καθένας, οποιοσδήποτε· (εδώ με την πρόθ. *παρά* για να δηλωθεί σύγκριση· για το χωρίο βλ. και Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 430]): *αρατέ με ως κακούργον   και κακόβουλον στρατιώτην,   οπού εχάσα την γενεάν σας   παρ' ουδέν απέ τον κόσμον* Πτωχολ. α 148.   **3**) (Σε καταφ. πρόταση· εδώ το ουδ.) **α**) κάτι: *Παράλαβε, Φιλοπαππού, ραβδιά των απελάτων   και αν ουδέν αρέσει σου, κι εσέ να το ποιήσω* Διγ. (Trapp) Esc. 784·   **β**) χωρίς αξία, ανάξιος λόγου, τιποτένιος: Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4229 (Δωδώνη 8, 1979, 396), Ιμπ. 22·   φρ. (1) *Αντ' ουδενός ηγούμαι / νομίζω* κ., βλ. *ηγούμαι* Α' φρ.   (2) *Εις ουδέν λογίζομαι* κ., βλ. *λογίζομαι* 2α φρ.   (3) *Εις ουδέν τίθεμαι* = θεωρώ κ. ασήμαντο, δεν υπολογίζω κ.: *το φυσικό μας στέμμα   να καταλείψω και εις ουδέν παρέξω τούτο θήσω   και μετά σου να ξενωθώ* Βέλθ. 60.   **4**) (Σε ιδιάζ. χρ.· για τη χρ. βλ. Χριστοδούλου [Κανον. διατ. σ. 487]): *η αγάπη είναι ρίζα όλων των καλών, ότι ουδείς αγάπης ουδέν κατορθούται* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 588.

ουδείς, (ΙΙ)· *ουδένα πράμαν,* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 312, εσφαλμ. γρ. αντί *ουδ' ένα*· διόρθ. Κριαρ., ΕΕΒΣ 11, 1935, 240.

ουδεκαθόλου, επίρρ.

Από το σύνδ. *ουδέ* και το επίρρ. *καθόλου*.

α) καθόλου: *Δύναμιν είχαν περισσήν, γνώσιν ουδεκαθόλου* Χρον. Τόκκων 1423·   **β**) κι ούτε καθόλου: *εμέν σπαθιά ουκ εντρέψασιν, κοντάρια ουδεκαθόλου* Αχιλλ. L 579.

ουδεκαμία, ουδεκαμιά, ουδεκιαμιά, αντων., βλ. *ουδεκανείς*.

ουδεκανείς, αντων., Αχιλλ. Ο (Smith) 685, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 103, Κορων., Μπούας 125, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 209^{4}, Αχέλ. 1723, Χριστ. διδασκ. 61, Λεηλ. Παροικ. 530·   *ουδεκανένας,* Χριστ. διδασκ. 2, 65, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. δ' 24·   *ουδεκιανείς,* Πανώρ. Ε' 306, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 890, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 223·   θηλ. *ουδεκαμία,* 'Ανθ. χαρ. 294^{10}, Λούκαρ., Διάλογ. 222^{17}, Μάξιμ., Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. δ' 26·   *ουδεκαμιά,* 'Ανθ. χαρ. 290^{12}, 294^{38}, 296^{16}·   *ουδεκιαμιά,* Ερωφ. Α' 255, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Χορ. δ' 742, Ε' 662·   ουδ. *ουδεκανένα,* Διήγ. Βελ. χ 179·   *ουδεκανέναν,* 'Ανθ. χαρ. 288^{19}, 294^{32}·   *ουδεκιανένα,* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 7, 1. — Πβ. *μηδεκανείς*.

Από το σύνδ. *ουδέ* και την αντων. *κανείς*.

Κανένας, ούτε ένας: *όλοι αγαπούν τα ψόματα να λεν, να μας γελούσι και την αλήθεια ουδεκανείς δε θε να την ακούσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 132· *Δε μου 'δωκε* (ενν. *η Πανώρια*) *ουδεκαμιά απόκριση, Φροσύνη, μα τ' όμορφό τση πρόσωπο χίλιω λογιών εγίνη* Πανώρ. Α′ 355 κριτ. υπ.· *'Σ τούτο, ωχ οϊμέ, συγκλίνω στον θάνατον, στην γην τα γόνατά μου και ουδεκιανένα* (έκδ. *ουδέν κιανένα*· διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 284) *λόγον δε συντυχαίνω πλια μου* Πιστ. βοσκ. V 3, 122.

ουδεκανένας, -αν, -ας, ουδεκιανείς, ουδεκιανένα, αντων., βλ. *ουδεκανείς*.

ουδεκιάς, επίρρ. — Πβ. *μηδεκιάς*.

Από το σύνδ. *ουδέ* και το επίρρ. *κιας*.

Καθόλου, ούτε καν, ούτε τουλάχιστο: *τούτος απού 'το μοναχάς δοσμένος σ' άξους κόπους κι ο κόσμος τον ετρόμασσε, 'ς ποιαν εξοριά κοιμάται, σκλάβος του πόθου, κι ουδεκιάς ποιος είναι αναστοράται!* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β′ 102.

ουδέν, μόρ., Προδρ. (Eideneier) III 273-70 χφφ PK κριτ. υπ., IV 108-1 χφ P κριτ. υπ., Καλλίμ. 7, 1542, Ασσίζ. 80^{7}, 576^{4}, Διγ. Z 406, 418, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1616, Βέλθ. 975, Χρον. Μορ. H 2722, Φλώρ. 256, Ερωτοπ. 30, Λίβ. P 1562, Αχιλλ. L 322, Αχιλλ. O (Smith) 11, 87, Ιμπ. 584, 661, Χρον. Τόκκων μετά στ. 676, Μαχ. 48^{27}, 376^{18}, Απόκοπ.^{2} 135, 148, Κυπρ. ερωτ. 6^{4}, 46^{6}, κ.π.α. — Βλ. και *μηδέν* (I).

Το ουδ. της αρχ. αντων. *ουδείς* ως αποφατικό μόρ. (Για την εξέλιξη βλ. Jannaris, Hist. Gramm. 425-7. Για την ενδιάμεση επιρρ. χρ. βλ. L-S, λ. *ουδείς* III). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β′).

1α) (Σε προτάσεις κρίσης) δεν: *ο χρεοφελέτης απολογάται που ουδέν ημπορώ τώρα να σε πλερώσω* Ασσίζ. 60$^{24-5}$· *έφυγεν εις ξένον τόπον, όπου ουδέν τον εγνώριζαν* Διήγ. Αλ. V 23· *ποτέ θεούς αυτούς ουδέν τους λέγω, ότι είδωλα είναι* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 547· *ουδέν ήθελε να περπατεί καθόλου* Αχιλλ. L 283· *Εγώ δυνάστην έρωτα ποσώς ουδέν φοβούμαι* Αχιλλ. O (Smith) 361· **β**) (σε προτάσεις επιθυμίας) μη(ν): *εάν η γυναίκα και ο άνδρας της έχουν παιδία, ουδέν να αφήσουν διά τα παιδία τους* (έκδ. *τοις*) *να πουληθεί* Ασσίζ. 128^{23}· **γ**) (εδώ με μτχ.): *αυτή* (ενν. *η κιβωτός*) *ουδέν σαλεύοντα ο Νώε ευθύς νομίζει να 'ναι κατάπαυσις νερού, εις τον Θεόν ελπίζει* Χούμνου, Κοσμογ. 483. **2**) (Σε αποφατική συμπλοκή) **α**) και δεν: *πώς το κρατεί ο βασιλεύς και ουδέν το φανερώνει;* Βυζ. Ιλιάδ. 37· *η πίστις ημών η Καλλίπολις ένι και ουδέν ημπορεί να την δώσομεν* Σφρ., Χρον. (Maisano) 20^{6}· **β**) (με επόμ. τους αρνητ. συνδ. *ουδέ* και *ούτε*): *τον όρκον τους ουδέν κρατούν, ουδέ Θεόν φοβούνται* Χρον. Μορ. H 803· *εις Θεόν πιστεύουν άνθρωποι όπου ουδέν κρατούν αλήθειαν ούτε όρκον;* Χρον. Μορ. H 1248.

ουδένας, αντων., βλ. *ουδείς*.

ουδεόλως, επίρρ., βλ. *ουδόλως*.

ουδεποθές, επίρρ.

Από το σύνδ. *ουδέ* και το επίρρ. *ποθές*. Η λ. στο Βλάχ., λ. *ουδέ ποθές*.

α) Πουθενά: *ο Θεός ουδεποθές αλλού δεν εκατοίκησεν, μόνον εις τούτην την θαυμαστήν κατοικίαν* (ενν. *τη Σιών*) Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 454· **β**) από πουθενά: *ο βασιλεύς δεν είχεν ουδεποθές ελπίδα να ημπορέσει να κάμει φουσσάτο να τους απαντήξει* αυτ. 399.

ουδεποσώς, επίρρ., Ασσίζ. 192^{30}, Διγ. Z 2637, 2962, 3182, Χρον. Μορ. H 7492, P 2552, Χούμνου, Κοσμογ. 144, 2624, Συναξ. γυν. 95, Κορων., Μπούας 151, Πανώρ. Β′ 348, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α′ 445, Δ′ 84, Διγ. 'Ανδρ. 388^{17}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 468, Στάθ. (Martini) Ιντ. α′ 27, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 86^{r}, Ροδολ. (Αποσκ.) Α′ 189, Γ′ 583, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 216, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε′ 121, Διακρούσ. 78^{28}, κ.α. — Πβ. και *μηδεποσώς*.

Από το σύνδ. *ουδέ* και το επίρρ. *ποσώς*. Η λ. στο Βλάχ.

α) Καθόλου: *από ενός δε μόνου* (ενν. *φυτού*) *να μην γευθεί ουδεποσώς* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 50^{1}· *εγώ ουδεποσώς αυτούς δεν εφοβήθην* Διγ. Z 2962· *ουκ ηύρεσκεν ουδεποσώς γυναίκα να επάρει* Χρον. Μορ. P 2552· **β**) καθόλου δεν: *όσοι τονε ζήτησαν να τον μονομαχήσουν ουδεποσώς δυνήθηκαν διά να τον πολεμήσουν* Αχιλλ. O (Smith) 91· *τας σπαθέας μας αυτός ουδεποσώς φοβάται* Διγ. Z 2637· **γ**) καθόλου να μην: *Ημείς και όλα τα τέκνα μας μ' εσένα να κρατούμεν κι εις είτι μας ήθες ειπείν ουδεποσώς να βγούμεν* Χούμνου, Κοσμογ. 144.

ουδέποτε, επίρρ., Σπαν. P 152, Προδρ. (Eideneier) IV 228, Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 720, 721, Θησ. Πρόλ. [87], Κυπρ. ερωτ. 18^{4}, Πανώρ. Α′ 309, 310· *'δ έ π ο τ ε,* Κυπρ. ερωτ. 97^{18}· *ο υ δ ε π ο τ έ,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1084, 1146· *ο υ δ ε π ο τ τ έ,* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 114. — Πβ. *μηδέποτε*.

Το αρχ. επίρρ. *ουδέποτε*. Τ. *ουδίπουτι* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ.). Η λ. και σήμ.

α) Ποτέ, καμιά φορά: *έχουσιν τώρα τα χτηνά παντού να φαν και ο καιρός να 'πνάζουσιν δωρούμενος κι εγώ δεν βρίσκω 'δέποτε την θαραπάν* Κυπρ. ερωτ. 97^{18}· *ο Υιός και Λόγος του Θεού και Πατρός ... ουδέποτε δεν έλειπεν από τα άνω μέρη του ουρανού* Μετάφρ. Ακάθ. 'Υμν. 138^{34}· **β**) ποτέ δεν, καμιά φορά δεν: Διγ. (Trapp) Gr. 3003, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 81^{8}· (με γεν. προσωπικής αντων.): *'δόντα τον καμόν μου—πώς κοπιάζω κι ουδέποτέ μου 'πνάζω—λυπηθείτε* Κυπρ. ερωτ. 103^{17}· *ουδέποτέ του εθέλησε από την ώρα κείνη άρματα να βαστάξει πλιο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 881· *εγράφτη* (ενν. *η αγάπη*) *μέσα στην καρδιά κι ουδέποτέ τση ελειώθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 22· **γ**) κι ούτε ποτέ, και ποτέ: *έχουν την ίδια γνώμη, εκείνην οπού 'χαν παλαιά, και δεν την εσαλεύσαν, ουδέποτε των αλλωνών τες γνώμες επιστεύσαν* Λίμπον. Επίλ. 46.

ουδεποτελώς, επίρρ.

Από το επίρρ. *ουδέποτε* αναλογ. με επιρρ. σε *-τελώς*.

Ποτέ, καμιά φορά: *Κακείνος απεδημήσας ουδεποτελώς ... απέστειλε ή δαπάνην ή γράμμα ή την οιανδήποτε βοήθειαν προς ζωοτροφίαν αυτής, αλλά εις λήθην έβαλεν αυτήν* Μαλαξός, Νομοκ. 530.

ουδεπούποτε, επίρρ.

Από το σύνδ. *ουδέ* και το επίρρ. *πούποτε*.

Πουθενά: *—Πού ήσουν; Πού επεριπάτησες; —Ουδέν ήμην ουδεπούποτε* Gesprächb. 29^{5}.

ουδεπωσούν, επίρρ.

Από το σύνδ. *ουδέ* και το επίρρ. *οπωσούν*.

Σε καμιά περίπτωση, διόλου: *ουδεπωσούν εν τοις πρώην καιροίς ούτε νυν επορεύθη εκ της Μπογδανίας βοεβόδας τις εις προσκύνησιν του αυθεντός* Έκθ. χρον. 81^{15}.

ουδετίβετας και **ουδετίβοτας,** αντων., βλ. *ουδετίποτε.*

ουδέτινας, αντων., βλ. *ουδετινάς.*

ουδετινάς, αντων., Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 460, Διήγ. ωραιοτ. 296· *'δέτινας·* *ουδέτινας.*

Από το σύνδ. *ουδέ* και την αντων. *τινάς.*

Κανείς: *Περίτου κακορίζικες ημέρες δεν έχει 'δέτινας που κάτω στ' άστρη* Κυπρ. ερωτ. 110^{2}· (σε σχ. κατά το νοούμενο): *ήκανε τόσες μπονάτσες οπού δεν το θυμούντο ουδέτινας, δεν κατέχοντας εμείς την αιτίαν από τι ήτον* Διήγ. πανωφ. 59.

ουδετίποτα και **ουδετίποτας,** αντων., βλ. *ουδετίποτε.*

ουδετίποτε, αντων., Διδ. Σολ. Ρ 148, Σπαν. Ρ 263, Gesprächb. 17^{17}, Λίβ. Ρ 1182, Λιβ. Sc. 1499, Σφρ., Χρον. μ. 98^{27}, Νεκρ. βασιλ. 78, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 31, Μαξίμου, Συναξ. αγ. Νικόλ. 144· *'δετίποτα,* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 242 χφ L κριτ. υπ.· *'δετίποτες,* Φαλιερ., Ριμ. (Bakk.-v. Gem.) 242· *ουδετίβετας,* Κλίνη Σολομ. 402· *ουδετίβοτας,* Ροδ. Αποσκ. Β 57· *ουδετίποτα,* Φαλιέρ. Ριμ. (Bakk.-v. Gem.) 242 χφ Ν κριτ. υπ.· *ουδετίποτας,* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 421, Μορεζίν., Λόγ. 469, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Παπατριαντ.) 70· *ουδετίποτες,* Rechenb. 73, Μαχ. 572^{4}, 644^{32}, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 22^{r}, φ. 54^{r}, φ. 158^{r}, φ. 190^{v}, Πορτολ. Α 320^{5}, Διγ. Άνδρ. 371^{20}, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 98, Χριστ. διδασκ. 199, 360, 451, Ροδινός (Βαλ.) 102, 114, 210, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 142 κ.α. — Βλ. και ά. *μηδετίποτε.*

Από το σύνδ. *ουδέ* και την αντων. *τίποτε.* Οι τ. *ουδετίποτα, ουδετίποτε, ουδετίποτες,* καθώς και τ. *ουδετίποτις* στο Somav., στη λ. Ο τ. *ουδετίποτες* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 705). Η λ. στο Βλάχ.

Τίποτε απολύτως: *τι ήκουσες; ουδέν ήκουσα ουδετίποτε* Gesprächb. 28^{408}· *μηδέ φιλονικείς διά ουδετίποτε, ίνα μη εμπέσεις εις όχλησιν και ταραχήν* Ιακ., Παραιν. 8^{13}· *Όμως ομπρός εις την γνώσιν ούλα είναι ουδετίποτε* Μαχ. 572^{2}· (σε επιθετ. χρ.): ασήμαντος, μηδαμινός (Βλ. και Δημητράκ.): *εβοήθαν τως* (ενν. *η παρθένος Μαρία*) *και με ολίγην δύναμιν και με ουδετίβετας φουσσάτον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 402· *έτσι από τον σκάνθαρον να πειραχθεί αδίκως οπού 'ναι ουδετίποτες μικρόν ζώον στο μήκος* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 2^{41}.

Η λ. ως ουσ. (προκ. να δηλωθεί κ. το εντελώς ανάξιο λόγου) = απολύτως τίποτε, μηδέν: *έκαμεν* (ενν. *ο Θεός*) *από το ουδετίποτες τον ουρανόν και την γην* Χριστ. διδασκ. 39· *θέλω να ειπώ, αυτά τα ταξίματα και τα όμορφα και πολλά λόγια, να καταντούν εις τον πηλόν, ήγουν εις το ουδετίποτες* Ροδινός (Βαλ.) 66· (σε ειδική χρ.): *αυτοί με καταζήλεψαν με διχώς Θεό, εκάκωσάν με με τα ουδετίποτέ τους* Πεντ. Δευτ. XXXII 21.

ουδετιποτέινος και **ουδετιπότενιος,** επίθ., βλ. *ουδετιποτένιος.*

ουδετιποτένιος, επίθ., Πηγά, Χρυσοπ. 325(9), Συναδ., Χρον. Διδαχ. φ. 61^{v}, Χριστ. διδασκ. 87, 454, Μαξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μαρκ. Θ' 12, Μπερτολδίνος 99· *δετιποτένιος,* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 92, 122· *ουδετιποτέινος,*

Διήγ. Αλ. F (Konst.) 72^{19}, Διήγ. Αλ. (Konst.) Ε $73^{17,18}$· *ουδετιπότενιος(?)* Μπερτολδίνος 108· *ουδετιποτένος,* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 120. — Βλ. και ά. *τιποτένιος.*

Από το σύνδ. *ουδέ* και το επίθ. *τιποτένιος.*

1α) Ασήμαντος, μηδαμινός: *«Ακούεις, λέων βασιλεύ, ..., τα ζώα τα μικρούτσικα, τα ουδετιποτένια, πώς εππολυλογήσασιν, ...»* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 551· *έδειξε μάταια και ουδετιποτένια τα πράγματα του κόσμου τούτου, δίδοντάς μας* (ενν. *ο Χριστός*) *να γνωρίσομεν ότι όλα είναι ψέματα, καπνός και σκόνη* Ροδινός (Βαλ.) 66· (σε παροιμ. φρ.): *Όποιος ανακατώνεται με οθδετιποτένια το μαγείρευμα καπνίζει* Μπερτόλδος 36· **β)** που είναι χωρίς αξία, ευτελής, φτηνός: *Όποιος ευρίσκεται εις την χάριν του Θεού πρέπει πάντα να φοβάται..., ωσάμπως φοβάται εκείνος, οπού κρατεί εις το χέριν του ένα μεγάλον θησαυρόν μέσα εις ένα αχαμνόν και ουδετιποτένιον αγγείον* Ροδινός (Βαλ.) 122· **γ)** αξιοκατάκριτος, ελεεινός: *Τούτο το ουδετιποτένιον Συνοδικόν έγινεν εις την Αίγυπτον επί έτους ζξε'* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 216· *αμή ουδέ εις ουδετιποτένιες άλλες ορκωμοσίες και αφορκίες* Χριστ. διδασκ. 298· **δ)** άξεστος, χονδροειδής· αναξιοπρεπής, εξευτελιστικός: *εκείνος ποτέ να μηδέν λάβει τίποτες από εκείνον τό έβαλεν απάνω της* (ενν. *της αμαρτωλής*), *άνευ μιας ουδετιποτένης δικαιοσύνης και ασχημοσύνης* Ασσίζ. 415^{1}. **2)** (Προκ. για πρόσωπο) **α)** που δεν έχει ηθική αξία, αχρείος: *«Φαίνεται καλά πως είσαι ένας ουδετιποτένος και αν δεν ήτον ότι είσαι ομπρός του ρηγός, εκόβγαν την κεφαλήν σου!»* Μαχ. 480^{12}· *Δεν σε καταπείθει ο ηγαπημένος Ιωάννης ο Θεολόγος, ... λέγοντας, ότι αν ειπείς πως αγαπάς τον Θεόν και απέκει μισάς τον αδελφόν σου ψεματείς, ωσάν ουδετιποτένιος άνθρωπος;* Ροδινός (Βαλ.) 137· (υβριστ. σε προσφών.): *«Χοιρίδιν 'δετιποτένον, κομπώνεις τον αφέντην μου τον σουλτάνον!...»* Μαχ. 206^{33}· **β)** ανάξιος λόγου· ανεπαρκής, ανίκανος: *πώς...την σήμερον ημέραν εσκιαστήκετε από τους σκιαχταραίους τους άνδρες, τους ουδετιποτέινους ενδειότες;* Διήγ. Αλ. G 283^{27}· *είμασθεν άθλιοι και ταλαίπωροι ... ανεπιτήδειοι και ουδετιποτένιοι εις κάθε καλόν* Χριστ. διδασκ. 444· **γ)** ασήμαντος, ταπεινός: *ωσάν κατορθώσομεν όχι ένα ή δύο κατορθώματα, αλλά και πάντα ομού, τότε να λέγομεν πως είμεσθα δούλοι, όχι υιοί, ουδετιποτένιοι* Πηγά, Χρυσοπ. 282 (16)· **δ)** πρόστυχος, χυδαίος: *Ω τον Πώρον τον ουδετιποτένιον, τον γάδαρον!* Διήγ. Αλ. V 80.

Το ουδ. ως ουσ. = έλλειψη ηθικής αξίας, απαξία, ευτέλεια: *Το ουδετιποτένιον ... της δειλίας* Χριστ. διδασκ. 107.

ουδετιποτένος, αντων., βλ. *ουδετιποτένιος.*

ουδετίποτες, αντων., βλ. *ουδετίποτε.*

ουδεψίχα, επίρρ. — Πβ. *μηδεψίχα* και *καν* (έκφρ. *καν ψίχα*).

Από το σύνδ. *ουδέ* και το επίρρ. *ψίχα.*

Ούτε λίγο, καθόλου: *Αρνητικά* (ενν. *επιρρήματα*): *ουδαμώς, ..., ουδόλως, ουδεψίχα, ουδεποσώς* Σοφιαν., Γραμμ. 249.

ουδόλως, επίρρ., Κομν. Διδασκ. Δ 205, Λόγ. παρηγ. L 254, Προδρ. II 25, Καλλίμ. 2404, 2589, Διγ. Ζ 706, 977, 3336, Χωνιάτη, Παράφρ. Ι 48, Κορων., Μπούας 18, 26. Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 340^{v}, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ε' [338]· *ουδεόλως,* Αχιλλ. Ο 335, Καναν. 81Α, Χρον. Τόκκων 792, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ε' [271], ΙΑ' [5]· *ουθόλως,* Αχιλλ. Ν 848, κ.α. — Βλ. και ά. *μηδόλως.*

Το μτγν. επίρρ. *ουδόλως.* Ο τ. *ουθόλως* και η λ. στο Steph., Θησ.

α) Καθόλου: *τίποτε ου λογίζεται ο ποθών διά την αγάπην· εγκρεμνούς ου λογίζεται, τους ποταμούς ουδόλως* Διγ. (Αλέξ. Στ.) Esc. 707· *εις αύτον δε παρηγοριά ουδόλως γαρ ουκ ήτον* Φλώρ. 295· **β**) καθόλου δεν: *να πολεμήσουν δεύτερον ουδόλως προθυμούνται* Ριμ. Βελ. ρ. (Bakk.-v. Gem.) 324· *μετά στράταν ικανήν έχει κρημνώδη τόπον, εις ον ουδόλως άνθρωπος υπέφανεν ποτέ του* Καλλίμ. 171· **γ**) επ' ουδενί λόγω, σε καμιά περίπτωση: *δεν κάμνει χρειά τινάς ουδόλως ν' αγαπήσει* Φαλιέρ., Ενυπν.^{2} 63· *εκει ουδόλως να σταθεί να πιεί ουδέ να φάγει* Κορων., Μπούας 72· *ουδεμία 'κ τες χώρες των ουδόλως να αφήσουν* Κορων., Μπούας 82.

ουζιάζω

Από το ιταλ. usare. Πβ. ρ. *ουζάρειν* και *ουζαρίζειν* στο Meursius.

Χρησιμοποιώ: *μουρμουρίζοντα και ουζιάζοντα σκλερά λόγια* 'Ανθ. Χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 143.

ουζουριάρης ο. — Βλ. και *'ζουράρης*.

Από το ουσ. *ουζούρα* < ιταλ. usura (βλ. *'ζούρα*) και την κατάλ. *-ιάρης* ή από το ιταλ. usurario ή το βενετ. usuraro αναλογ. με τα επίθ. σε *-ιάρης*.

Τοκογλύφος: *Οι πλούσιοι, οι φιλάργυροι ουζουριάρηδες* (έκδ. *ουζουριάδηδες*· βλ. Τωμ., Αθ. 77, 1978-79, 412), *οι άδικοι, οι άρπαγες ειναι αρπακτικά πουλιά, οπού ποτέ μήτε παχαίνουν μήτε χορταίνουν* Ροδινός (Βαλ.) 129.

ουζουφρούττο το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 123^{16}, 155^7, 826^8.

Το ιταλ. usufrutto. Πβ. λ. *ουσούσφρουκτος* (Lampe, Lex.) και *ουσούφρουκτος* (Sophocl.) τον 6. αι., καθώς και *ουζουφρουττουαρία* σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 463).

Επικαρπία: *ο άνωθεν μισέρ Τζουάνες να μπορεί να 'χει, ώστε απού να ζει, το ουζουφρούττο του λεγομένου αμπέλιου* αυτ. 120^{18}.

ουζουφρουττουάριος ο· *ζ ο υ ο υ φ ρ ο υ τ τ ά ρ ι ο ς*.

Το ιταλ. usufruttuario. Η λ. στους τ. *ουσουφρουκτάριος* και *ουσουφρουκτουάριος* τον 6. αι. (Sophocl.).

Επικαρπωτής: *να είναι εις το πράμα τση ο άνωθέν τση άνδρας ουζουφρουττουάριος έως όλην του την ζωήν* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem) 826^7· *ο ποίος μαστρο-Μανόλης θέλει αποδά και ομπρός να είναι εις το απομονάριν του πράμα όλο ο άνωθεν Νικόλας, ο γαμπρός, νοικοκύρης και ζουουφρουττάριος* αυτ. 514^9.

ουζουφρουττουάρω, Διαθ. 17. αι. 5^{30}.

Το ιταλ. usufruttuare. Η λ. σε διαθήκες του 16. (Μαυρομ., Θησαυρ. 16, 1979, 214^{38}, Ζώης, Ελλην. 15, 1957, 58) και σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980 524, Κρ. συμβόλ. 86^6, Δετοράκης, κ.α.).

'Εχω το δικαίωμα της επικαρπίας: *να μπορεί ο άρχος τση, αν ήθελε ζει, να ουζουφρουττουάρει τσι αυτούς τόπους χρόνους πέντε* Διαθ. 17. αι. 3^{102}.

ουθόλως, επίρρ., βλ. *ουδόλως*.

ουκ και **ουκί,** μόρ., βλ. ου.

ουλάκης ο, 'Εκθ. χρον. 62^{11}, Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 19 δις, 20· *ο λ ά κ η ς*, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 243ʳ, Δωρ. Μον. XXXVI, Ιστ. Βλαχ. 782.

Το τουρκ. ulak. Ο τ. στο Somav. Η λ. σε έγγρ. του 15. αι. (Lefort, Documents 84, 91) και στο Meursius (λ. *ουλάκις*).

Αγγελιοφόρος, ταχυδρόμος: *συμβούλιον έκαμαν και απέστειλαν ουλάκην ήγουν ταχυδρόμον* Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 26· *έστειλε* (ενν. *ο Σελίμης*) *κιαούσηδες ουλάκηδες ταχυδρόμους ογλήγορους και επροφωνούσανε τα φουσσάτα του* Χρον. σουλτ. 144^{11}.

ουλί(ν) το· *γ ο υ λ ί (ν)*.

Από το ουσ. *ούλο(ν)* και την κατάλ. *-ι(ν)*. Ο τ. *γουλί* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ούλι*). Τ. *αγούλι* στο Βλάχ. και σήμ. σε ιδιώμ. (ΙΛ, λ. *γούλος* το). Τ. *γούλι* σήμ. πολλ. ιδιωμ. (ΙΛ, ό.π.). Για τους τ. με *γ-* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 325-6· κατά Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ούλι*, από παρασυσχετισμό με το ουσ. *γούλα*. Τ. *ούλι* στο Somav. (πληθ. *ούλια*, λ. *κορμί*) και σήμ. στο ποντιακό (Παπαδ. Α., ό.π.) και στο τσακων. ιδίωμ. (Κωστ., ό.π.). Η λ. *ουλί* και σήμ. στην Κάρπαθο (ΙΛ, ό.π.).

Ούλο: *Εις πόνον δοντιών· από 'λουφάν· να αιματώνει τα γουλια* Ιατροσ. κώδ. τκδ'.

ούλο(ν) το, Σταφ., Ιατροσ. $8^{204.207.208}$· *γ ο ύ λ ο (ν)*, Ωροσκ. 43^{10}.

Το αρχ. ουσ. *ούλον*. Ο τ. *γούλο* και σήμ. στην Πελοπόννησο (ΙΛ, λ. *γούλος* το). Πληθ. *γούλα* σήμ. πολλ. ιδιωμ. (ΙΛ, ό.π.). Η λ. και σήμ.

Ούλο: *Λαγού μυαλόν από του εγκεφάλου άλειψον τα ούλα του παιδίου και εξέρχονται οι οδόντες* Σταφ., Ιατροσ. 8^{205}.

ούλος ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ήλος*.

ούλος, επίθ., βλ. *όλος*.

ούλος το· *γ ο ύ λ ο ς*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 186, 187, 207.

Το ουσ. *ούλο(ν)* με μεταπλασμό (Πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 64). Ο τ. στο Du Cange (λ. *γούλα η*) και σήμ. στην Κρήτη, κ.α. (ΙΛ, λ. *γούλος* το). Η λ., καθώς και πληθ. *ούλη* και *γούλη*, σήμ. ιδιωμ. (ΙΛ, ό.π., Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *άλη*).

Ούλο: *Τα ούλη αυτών* (ενν. *των βουλκολάκων*) *και τα χείλη αποφεύγουσι και φαίνονται αι ρίζες των οδόντων* Μάρκ., Βουλκ. 347^{13}· *ιατρεύει* (ενν. *το χόρτο τραχόν*) *τα γούλη και τα οδόντια από πάσαν ασθένειαν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 203.

ουλοφάγος ο, (Ι)· *'λ ο υ φ ά ς*, Ιατροσ. κώδ. σπε' (έκδ. *λουφανοδόντων*· διορθώσ.), τθ'.

Από το ουσ. *ούλο(ν)* και το β' συνθ. *-φάγος*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. [ΙΛ, λ. *γουλοφάγος* (Ι)].

Ουλίτιδα: *Εις πόνον δοντιών· από 'λουφάν· να αιματώνει τα γουλία* αυτ. τκδ'.

ουλοφάγος ο, (ΙΙ).

Πιθ. σχετ. με το ουσ. *γουλοφάγος* (ΙΛ, στη λ. ΙΙ). 'Οχι πιθ. η διόρθ. σε ελαιοφόρος στο Steph., Θησ. (λ. *ουλοφάγος*).

? : *Εκ ποίων σημείων γνωρίζεται ο καλός ιέραξ. Εάν η ουλοφάγος, ήγουν έχει ως κεγχρίου κόκκους μέλαινας* Ιερακοσ. 345^3.

ουμιλιτά η· *ο μ ι λ ι τ ά,* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 140.

Το ιταλ. *umilita.*

Ταπείνωση, ταπεινοφροσύνη: *Διά την βερτούν της ουμιλιτάς, τουτέστιν της ταπείνωσης...* αυτ. 140 κριτ. υπ. (881).

ουμιντιτά η.

Το ιταλ. *umidita.*

Υγρότητα (ως ένα από τα στοιχεία που αποτελούν τον ανθρώπινο οργανισμό): *Το δεύτερον χρειαζόμενον είναι το υγρόν οπού λέγουσιν ουμόρ ραντικάλε και ουμιντιτά νατουράλε, ήγουν φυσικήν υγρότητα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 173.

ουμόρ ο.

Το βενετ. *umòr.*

Το υγρό στοιχείο του ανθρώπινου σώματος: *Το δεύτερον χρειαζόμενον είναι το υγρόν οπού λέγουσιν ουμόρ ραντικάλε και ουμιντιτά νατουράλε, ήγουν φυσικήν υγρότητα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 173.

ουνγκουέντο το· *ο υ γ κ β έ ν τ ο.*

Το ιταλ. *unguento.*

Είδος θεραπευτικής αλοιφής (Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 151]· πβ. όμως και Κωστούλα [Αγαπ., Γεωπον. σ. 311]): *αλείφου εκεί οπού πονείς με ουγκβέντο ροζάδον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 230.

ουπού, επίρρ., βλ. *όπου* (I).

ούπουρο(ν) το, βλ. *όπωρον.*

ουρά η, (I), Διγ. (Trapp) Gr. 1133, Διγ. Ζ 2834, Βέλθ. 301, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 321, Γαδ. διήγ. (Pochert) 170, Πεντ. 'Εξ. XXIX 22, Δευτ. XXVIII 13, κ.α.· *ν ο ρ ά,* Λεξ. Μακεδ. 32· *ν ο υ ρ ά,* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 124 τρις, 129· *ο ρ ά,* Ζήνου, Βατραχ. 145, Αχιλλ. L 810, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 337 κ.α., Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Αποκάλ. Ιω. θ' 10, κ.α.· *ο ρ έ α,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) 1102· *ο ύ ρ α,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 139 (αιτιατ. *-ην*).

Το αρχ. ουσ. *ουρά*. Οι τ. *νορά, νουρά* από τη συνεκφ. της αιτιατ. εν. του άρθρου και των *ορά, ουρά* αντίστοιχα (Για το σχηματ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 411)· ο τ. *νουρά* στο Meursius και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ.). Ο τ. *ορά* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., ιδίωμ. Αν. Κρ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 212, Δ' 482, Μουσούρης, Γλωσσάρ. Ιθάκ. 40)· για το σχηματ. του τ. βλ. Χατζιδ., ό.π. Για τον τ. *ορέα* βλ. Καραγιάννη, Διγενής 110-1· πβ. τ. *οριά* στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., ιδίωμ. Κρ. S' 183, Καραγιάννη, ό.π.). Ο τ. *ούρα* από μετρ. αν., αν δεν πρόκειται για σχηματ. ανάλογο με τα θηλ. μεγεθ. σε *-α* (Πβ. Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ. 41-8). Η λ. και σήμ.

1α) Ουρά ζώου: Διγ. 'Ανδρ. 346[10], Σπανός (Eideneier) D 1070· *ο Σαψών έκαμε κυνήγι και πιάνει αλεπούδες ζωντανές και ανάφτει κερία και δένει τα εις τες ορές τους* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 182[r]· *λείχοντα την ούρην σου* (ενν. συ ποντικέ) *κοιλίαν σου χορταίνεις* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 140· φρ. *κρύπτω την ουρά εις τα σκέλη* = υποχωρώ νικημένος: *ο Μπατοργάμπορος αρχίνισε να φύγει* (παραλ. 1 στ.) *έπεσεν η μπερέττα του, έπεσαν τα φτερά του, σαν σκύλος εις τα σκέλη του έκρυψε την ουρά του* Ιστ. Βλαχ. 324·

β) (προκ. για ψάρι): *ψάριν με δύο νουράδες* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 108· **γ**) (προκ. για πτηνό): *τα πουλία γαρ τοιαύτα εκ μακρόθεν η ουρά τους διχαλή και τεθλασμένη* Πτωχολ. α 813· **δ**) (προκ. για έντομο): *Οι μέλισσες έχουν το μέλιν εις το στόμα και το σφηκούντριν εις την νουράν* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 108· *Σκορπίε, .. ος έχεις το στόμαν ίσον και την ουράν στραβήν* Σταφ., Ιατροσ. 10^{278}· **ε**) (προκ. για ερπετό): *Οπού κόπτει την οράν του φιδιου, ήγουν δακώνει τον* 'Ανθ. χαρ. 301[3]. **2**) (Μεταφ.) το μέρος πίσω από κ.: *επολομούσαν* (ενν. *οι Ρωμάνοι*) *του* (ενν. *του νικητή της μάχης*) *τρεις τιμές ... Η δεύτερη τιμή ήτον ότι εφέρναν τον απάνω εις ένα αμάξιν ... ως την μέσην του Καμπουδόλιου. Η τρίτη τιμή ήτον και ούλοι οι σκλάβοι και ούλα τα καμωμιά τα ήθελεν πιάσειν ήτον δημμένα εις την νουράν τούτου του αμαξιού* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 140. **3**) (Μεταφ.) εξουσιαζόμενος: *αυτός να σου δανείσει και εσύ να μη του δανείσεις, αυτός να είναι για κεφάλι και εσύ να είσαι για ουρά* Πεντ. Δευτ. XXVIII 44.

Ο τ. *Ορά* και ως τοπων. (Βλ. και Τσοπ., Ελλην. 13, 1954, 193): Πορτολ. Α $250^{28,29}$.

ουρά η, (II).

Πιθ. μεταφραστικό δάνειο από το τουρκ. *tug* = «ουρά αλόγου, ως σύμβολο εξουσίας των σουλτάνων και των ανώτερων αξιωματούχων του οθωμανικού κράτους» (Βλ. Redhouse στη λ. και Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 77-8, 375-6).

(Σε προσφών.) κύριος, άρχοντας, αφέντης (Βλ. Legrand [Σταυριν. σ. 123]): *όταν μιλούσινε* (ενν. *οι άρχοντες της Ερδελιάς*) *γλυκά και λέγουσιν «ουρά μου», τότε προσέχου απ' αυτούς να μην σε βάλουν χάμου* Σταυρον. 1259.

ουραγία η.

Το μτγν. ουσ. *ουραγία*. Η λ. και σήμ. ναυτ.

Το πίσω μέρος στρατιωτικής φάλαγγας, οπισθοφυλακή: *Τη επιούση ... οι χριστιανοί ... συνασπισμόν ποιησάμενοι ... διέρρηξαν της των πολεμίων φάλαγγος, ... έως διήλασαν και ες αυτήν την των πολεμίων ουραγίαν* Δούκ. 81[5].

ουράδιον το, Διγ. Ζ 3438· *ο υ ρ ά δ ι ν,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 787, 1127.

Από το ουσ. *ουρά* και την υποκορ. κατάλ. *-άδιον*. Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και Andr., Lex., στη λ., όπου και άλλοι τ. της λ.). Η λ. στο Etymologicum Magnum (Steph., Θησ.) και το 10. αι. (L-S).

Ουρά: *Φαρίν εκαβαλίκευσε, πολλά ήτον ωραίον: η χύτη και το ουράδιν του με την χινέα βαμμένα* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1487· *ανέκλασεν* (ενν. *ο λέων*) *το ουράδιν του και απάνου μου κατέβη* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1136.

ουράκλα η.

Από το ουσ. *ουρά* και τη μεγεθ. κατάλ. *-άκλα.*

Ουρά: *σηκώνει* (ενν. *ο γάδαρος*) *την ουράκλαν του, ανοίγει και το στόμα και ουριάζει, δυνατά τσινά κι εξοίκισεν τον κόσμον* Συναξ. γαδ. (Pochert) 316.

ουρανικός, επίθ., Πιστ. βοσκ. Ι 2, 69, ΙΙΙ 7, 14, κ.α., Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 11, Γ' 40, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [638], Ε' [1521],), Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 93, Τζάνε, Κατάν. 80· *ορανικός.*

Από το ουσ. *ουρανός* και την κατάλ. *-ικός*. Για τον τ. πβ. *ουρανός,* τ. *ορανός*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *ουρανικοί*), στον Κατσαίτ., Ιφ. Αφ. 39 και σήμ. με διαφορετική σημασ.

α) Ουράνιος· θεϊκός, θείος: ΕΡΓΑΣΤΟΣ: *Δεν ξεύρεις το λοιπό πως πάσα χρόνο πλερώνομε χαράτσι της θεάς μας με μιας κοπέλας άφταιστης το αίμα;* ΜΥΡΤΗΝΟΣ: (παραλ. 7 στ.) *Πώς μάνιταν εντόση μια ουρανική καρδιά ποτέ φυλάσσει;* Πιστ. βοσκ. Ι 2, 164· *Τώρα στην Αρκαδιά δεν είν' κλωνάρια να 'χουσι ορανική τη ρίζα* (έκδ. *ορανιτή τη ρίση*· διορθώσ.· πβ. *ορανιτός*) Πιστ. βοσκ. Ι 2, 357· *Ω πνεύματα ουρανικά, πού 'στε και δε θωρείτε σήμερον την τρομάρα μου...;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 139· **β**) (μεταφ.) εξαίσιος, υπέροχος: *Να 'χει* (ενν. *η κόρη*) *θωριάν σεβάσμιαν, ουρανικήν και θείαν, το σχήμα της αγγελικόν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [593].

ουράνιος, επίθ., Φυσιολ. Μ 10[19], Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 625, 755, Φυσιολ. 346[1], Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[13], Απόκοπ.[2] 254, Χριστ. διδασκ. 88.

Το αρχ. επίθ. *ουράνιος*. Για σημερ. ιδιωμ. χρ. του θηλ. ως ουσ. βλ. Andr., Lex., λ. *ουρανία*. Η λ. και σήμ.

1) Που κατοικεί ή βρίσκεται στον ουρανό· που προέρχεται από τον ουρανό: Διήγ. Αλ. G 263[13], Ρίμ. θαν. 140, Βέλθ. 453, Θησ. Γ' [39[8]], Παΐσ., Ιστ. Σινά 1446. **2α**) Θεϊκός: *Είναι μιλιές ουράνιες, οπού μ' αυτές λαλούσι οι παντοδύναμοι θεοί* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [983]· *Ο Θεός να μας δώσει τα ουράνια αυτού αγαθά* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 88· *διά του νόμου του ουρανίου* Ασσίζ. 363[14]· **β**) άγιος, ενάρετος: *πόσοι αιδούνταν τον άγιον εκείνον αρχιερέαν, εκείνον τον ουράνιον άνθρωπον* Χίκα, Μονωδ. 131· *τον είχανε ... άνθρωπον ουράνιον και αθάνατον, διατί αυτός ήτονε εναντίος του Μουάμεθ* Χρον. σουλτ. 128[20]. **3**) (Μεταφ.) εξαίσιος, υπέροχος: *αυτήνη η ουράνια κόρη η χαριτωμένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [355]. **Εκφρ. 1**) *Ουράνιαι στρατιαί*, βλ. *στρατιά* Εκφρ. **2**) *Ουράνιος άρτος*, βλ. *άρτος* Φρ. **3**) *Ουράνιος βασιλεία*, βλ. *βασιλεία* 1γ. **Φρ. 1**) *Απέρχομαι εις τας ουρανίους μονάς* = πεθαίνω (πβ. *μονή* Φρ. 1): *τούτος ο πατριάρχης ... πατριαρχεύσας χρόνους έξι απήλθε προς Κύριον, εις τας ουρανίους μονάς* Ιστ. πατρ. 127[9]. **2**) *Ντύνω κάπ. το ουράνιον ρούχο*, βλ. *ρούχο* Φρ.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = ο ουρανός, τα επουράνια: *όστις* (ενν. *ο Ιησούς Χριστός*), *αφού 'νεστάθηκεν, στα ουράνι' ανέβη και πάλιν εις τους ύστερους καιρούς θε να κατέβει* Διγ. Ο 1081· *ο Κύριος Ιησούς Χριστός, ο μόνος Βασιλεύς, τον οποίον προσκυνούσιν άπαντα τα ουράνια και τα επίγεια και τα καταχθόνια* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 98[4].

ουρανίσκος ο, Ιερακοσ. 385[10,19], 398[16], 415[3], Κυνοσ. 591[21,22], Ορνεοσ. 544[27], 572[7,9].

Το μτγν. ουσ. *ουρανίσκος*. Η λ. και σήμ.

α) Ουρανίσκος: *ταύτα πάντα τρίψας σείσον μετά κοσκίνου πυκνού και μάττε αυτά μέλιτι ακάπνῳ και οίνῳ παλαιῷ και άλειφε τον ουρανίσκον αυτού* Ιερακοσ. 387[26-27]. **β**) λαιμός (πβ. Αλεξίου [Ερωτόκρ. σ. 495]): *Το στήθος του εξαρμάτωσα και μια πληγή του βρίσκω δαμάκιν αποκατωθιό από τον ουρανίσκο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 918· *Η εμιλιά του εχάθηκεν* (ενν. *του Πεζόστρατου*), *ελίγανεν η πνοή του, κάτω στον ουρανίσκον του εσύρθην η φωνή του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 940.

ουράνισμα το.

Από το ουσ. *ουρανός* (βλ. ά., σημασ. 4) ή *ουρανία* (βλ. Du Cange, λ. *ουρανός*) αναλογ. με ουσ. σε *-ισμα*. Η λ. στο Du Cange με διαφορετική σημασ.

Θολοειδές υφασμάτινο επιστέγασμα χώρου ή επίπλου (εδώ της αγίας Τράπεζας· πβ. και *ουρανός* 4): *Επάνω της τραπέζης δε κρέμαται καμουχένιον ως ουράνισμα κόκκινον με πόλον ασημένιον* Παϊσ., Ιστ. Σινά 612.

ουρανόβροντος, επίθ.

Από τα ουσ. *ουρανός* και *βροντή*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

(Προκ. για κρότο πυροβόλου) που μοιάζει να ηχεί από τον ουρανό ισχυρός σαν βροντή: *πάσαν σκευασίαν πολεμικήν ετοιμάσας* (ενν. *ο ηγεμών*) *την χωνείαν, ην ο τεχνίτης εκείνος κατεσκεύασεν, ηβουλήθη δοκιμάσαι. Και δη παραστήσας αυτήν τεχνηέντως έμπροσθεν της μεγάλης πύλης ... και την πέτραν καλώς ευθείς και την βοτάνην σταθμήσας την αύριον έμελλεν απολύσων αυτήν. Και εν πάση τη Αδριανουπόλει φανερόν εγένετο του κατά νουν έχειν την βοήν και τον κτύπον τον ουρανόβροντον, ίνα μη εξαίφνης ενωτισθέντες τινές άφωνοι μείνωσι και γυναίκες εν γαστρί έχουσαι τα έμβρυα απολέσωσι* Δούκ. 311[3].

ουρανοβυθοφθάνος, επίθ., Λίβ. Esc. 510.

Από τα ουσ. *ουρανός* και *βυθός* και το *φθάνω*.

(Προκ. για τον 'Ερωτα) που φτάνει ως το βάθος του ουρανού: *'Ερως ακαταπόνετος ουρανοβυθοφθάνος* Λίβ. Ρ 267.

ουρανοδρόμος, επίθ., Επιθαλ. Ανδρ. Β' 551· *ο υ ρ α ν ό δ ρ ο μ ο ς*.

Το μτγν. επίθ. *ουρανοδρόμος*. Ο τ. στο Steph., Θησ. (λ. *ουρανοδρόμος*).

Που τρέχει στον ουρανό· **α**) (προκ. για αετό) που διασχίζει τους αιθέρες: *σύντομος εφάνηκεν ατός ουρανοδρόμος· χύνει πτερόν επάνω του και απήρε το φαλκόνι* Βέλθ. 771· **β**) (προκ. για άστρα) που διαγράφει πορεία στον ουρανό: *εύρηκεν* (ενν. *ο Βέλθανδρος*) *μικροπόταμον και εις το νερόν του μέσον να είπες ουρανόδρομον αστέρα έχει έσω· και κείται μέσον του νερού και μετ' εκείνο τρέχει* Βέλθ. 238· (σε ανθρωπομορφική παράσταση): *είχεν* (ενν. *το κελλίν*) *στέγην ουρανόν και τους αστέρων δρόμους* (παραλ. 5 στ.) *εκεί* (ενν. *στο στέγασμα του κελλίου*) *και Ζεύς ιστόρητο λευκός, ουρανοδρόμος· ώσπερ τις μέγας βασιλεύς, δυνάστης επηρμένος* Καλλίμ. 429· (το αρσ. ουσ.): *ουρανοδρόμον έτερον εφόρεσεν εντέχνως μετά πολλής και θαυμαστής της αριστοτεχνίας*. Καλλίμ. 441.

ουρανοκόλλητος, επίθ.

Από το ουσ. *ουρανός* και το *κολλώ*.

(Σε υπερβολή) που το ύψος του φτάνει ως τον ουρανό, πολύ ψηλός: *αφήνουν τα* (ενν. *τα παιδία των*) *αγράμματα, απρόκοπα, ... ρούχα των κάμνουσιν διπλά, ... σπίτια ουρανοκόλλητα και κάμαρες μεγάλες* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 45.

ουρανόπλαστος, επίθ., Λίβ. Sc. 610, Λίβ. Esc. 1717.

Από το ουσ. *ουρανός* και το *πλάθω*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. και στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Που πλάστηκε από τον ουρανό, ουράνιος, θείος: *άρτι αφού επάτησες* (ενν. *συ, η Ροδάμνη*) *την γην από τα νέφη και εις κόσμον ουρανόπλαστον διαβαίνεις με τους άλλους, τό ώμοσες αν το εβγείς, παράξενον ουκ ένι* Λίβ. Ν 1513.

ουρανοπτεροτρέχω.

Από τα ουσ. *ουρανός* και *πτερόν* και το *τρέχω*.

Πετώ με ταχύτητα στον ουρανό: *είδα τον αετόν να ουρανοπτεροτρέχει* Λίβ. Ρ 1842.

ουρανός ο, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 103, 116, 511, Φλώρ. 641, Λίβ. Esc. 1690, 3093,

Δούκ. 223^{20}, Απόκοπ.^{2} 86, 92, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 43^{v}, Κρασοπ. (Eideneier) V 3, 109, Πεντ. Γέν. ΙΙ 1, Λευιτ. XXVI 19, Δευτ. Ι 10, Πανώρ. Πρόλ. 27, Β' 430, Γ' 573, Δ' 489, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 439, 498, Δ' 466, Ε' 146, Πιστ. βοσκ. Ι 4, 176, ΙΙΙ 3, 184, 7, 4, 24, Βοσκοπ.^{2} 145, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 45, 83, 333, Β' 357, 1164, Γ' 115, 1524, Δ' 1672, Στάθ. (Martini) Α' 263, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 730, Β' 98, Γ' 366, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 168, Ε' 247, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 190^{8}, 192^{10}, 448^{17}, 552^{5}, κ.π.α.· *ο ρ α ν ό ς*, Πεντ. Γέν. ΙΙ 19, VIII 2, XI 4, XIV 19, 'Εξ. ΙΧ 8, 22, XVI 4, 10, Δευτ. Ι 28, Πανώρ. Α' 143, 324, Β' 480, Γ' 80, Δ' 279, Πιστ. βοσκ. Ι 1, 231, 2, 379, ΙΙ 2, 45, Θυσ.^{2} 28, 638, Στάθ. (Martini) Πρόλ. 14, Γ' 508, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 60, Ιντ. β' 62, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 209, Γ' 127, Δ' 104, κ.α.

Το αρχ. ουσ. *ουρανός*. Για τον τ., που απ. και σήμ. στην Κρήτη, βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 232, Αναγνωστόπουλος, Αθ. 38, 1926, 156, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. S' 183, λ. *ορανίτα*. Η λ. και σήμ.

1α) Ο ουράνιος θόλος, το στερέωμα, ο ουρανός: Περί ξεν. Α 193, Ριμ. κόρ. 598, Πεντ. Γέν. Ι 1, Πανώρ. Δ' 123, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 354· *να πληθύνω τη σπορά σου σαν τα άστρα ορανού* Πεντ. Γέν. XXVI 4· *Γης, σκίσου, ρούφηξέ με γή, εσύ ορανέ, το σήμερο πέσε και πλάκωσέ με* Πανώρ. Ε' 204· (σε πληθ.· πβ. 1α^{1}) *Ω κρουσταλλένιοι μου ουρανοί, πλανήτες, τώρα ελάτε* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 208^{13}· *ανέν κι απάνω 'ς τσ' ορανούς εμπόρου να πετάξου, με δίχως φόβο το 'κανα γι' αγάπη σου, σου τάσσω* Πανώρ. Γ' 485· εκφρ. *ακτίνα τ' ουρανού* = προκ. για τον ήλιο: *Ακτίνα τ' ουρανού χαριτωμένη απού με τη φωτιά σου τη μεγάλη σ' όλη χαρίζεις φως την οικουμένη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 711· *άπλωμα του ορανού*, βλ. *άπλωμα* 1 φρ.· *αποκατωθιό τον ορανό ή τους ορανούς* = σε ολόκληρη τη γη, (από) παντού, εντελώς: *να δώσει* (ενν. *ο Θεός*) *τους βασιλιούς τους εις το χέρι σου και να χάσεις το όνομά τους αποκατωθιό τον ορανό* Πεντ. Δευτ. VII 24· *λειωμό να λειώσω την αναφορά του Αμαλέκ αποκατωθιό τους ουρανούς* Πεντ. 'Εξ. XVII 14· *στρατιά του ορανού* = τα ουράνια σώματα: *πρόσποτε να σηκώσεις τα μάτια σου εις τον ορανό και να δγεις τον ήλιο και το φεγγάρι και τα άστρη, παν στρατιά του ορανού, και να κουντηθείς και να προσκυνήσεις αυτά* Πεντ. Δευτ. IV 19· **α^{1}**) (ειδικότερα, κατά τη μεσν. αντίληψη) η διαφανής ουράνια σφαίρα που κάλυπτε τη Γη και γύριζε γύρω της, πάνω στην οποία ήταν στερεωμένα τα άστρα, ή καθεμιά από περισσότερες (επτά, οκτώ ή δώδεκα) επάλληλες τέτοιες σφαίρες (Πβ. Αλεξ. Στ., ΕΕΦΣΠΚ 3, 1986, 269-70, καθώς και Somav., λ. *ουρανός*: «*κατάστιχον των δώδεκα ουρανών*»): *ο ουρανός γυρίζει κι η γης στο κέντρον στέκεται, τον κόσμον συστολίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [341]· *ο ουρανός, λέγουν, είναι στρογγυλός και η γης στέκει εις την μέσην ανάμεσα του ηλίου και του φεγγαρίου..., και όταν γυρίζει ο ήλιος και έλθει εις τούτον τον κόσμον οπού ηβλέπομεν ημείς. τότες κάνει την ημέραν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 49^{v}· *ο ουρανός τον κύκλο ντου σήμερο ας τόνε στέσει* Πανώρ. Δ' 124· *Ω! του μεγάλου μας θεού, του Ζευ η θυγατέρα* (ενν. *η 'Αρτεμη* ως θεότητα της σελήνης), *ω! του Ηλίου αδελφή..., οπ' οχ τον πρώτον ουρανόν τον κόσμον τριγυρίζεις κι ως δεύτερος Απόλλωνας λάμπεις και μας φωτίζεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [309]· *Θεά μου* (ενν. *η Αφροδίτη*), *απού στον ουρανό τον τρίτο κατοικίζεις* Πανώρ. Δ' 277· *Εγώ 'μαι εκείνος ο θεός που 'Αρη μ' ονομάζου* (παραλ. 1 στ.) *και στέκω απάνω 'ς τσ' ορανούς, κι έχω αποκατωθιό μου την Αφροδίτη, τον Ερμή κι 'Ηλιο τον αδερφό μου, κι άστρο μ' ονοματίζουσι της θλίψης, του πολέμου* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 7· **β**) (σε προσωποπ.): *Φρίξε, ουρανέ, και στέναξε θλίψη γι' αυτούς να δείξεις και κλάψε* Τζάνε, Κρ.

πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 173^{3}· **γ**) (προκ. για ζωγραφική παράσταση του ουρανού): *Είχεν εκείνο το κελίν — αλλά και πώς εκφράσω; —* (παραλ. 3 στ.), *αλλ' είχεν στέγην ουρανόν και των αστέρων δρόμους* Καλλίμ. 423· **δ**) (σε όρκο· για τη χρ. πβ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 386): *Μα τον ουρανόν, και εγώ δεν είδα το πλέον ασχημότερον ζώον από τ' εσένα* Μπερτόλδος 60· *Μα τ' άστρη, μα τον ουρανό, μ' Ανατολή και Δύση* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1621· *Μα τ' άστρη, μα τον ουρανόν, μα τον αφέντη τον Χριστόν* Ch. pop. 547.
2) (Προκ. για κ. με το σχήμα του ουράνιου θόλου) **α**) θολωτή οροφή: *οι κλάδοι των δένδρων ανακατώνουνταν απ' αλλήλων, των δε φύλλων αι συμπλοκαί έκαμνον επάνωθεν ουρανόν* Διγ. 'Ανδρ. 398^{14}· **β**) θολοειδές υφασμάτινο επιστέγασμα επίπλου (λ.χ. θρόνου ή κλίνης, εδώ προκ. για Αγία Τράπεζα· πβ. Du Cange, λ. *ουρανός*, καθώς και παραπάνω ά. *ουράνισμα*): *άνωθεν δε της Αγίας Τραπέζης κρέμαται ο ουρανός εκ χρυσοϋφάντου πέπλου* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 157. **3α**) Ο αέρας επάνω από τη γη, η ατμόσφαιρα: Γαδ. διήγ. (Pochert) 100, Απόκοπ.^{2} 112, Διακρούσ. 89^{10}, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 94· *πετούμενο του ορανού* Πεντ. Γέν. ΙΙ 19· (σε πληθ.) *σαν όντε θα χιονίσει και θαμπωθούν οι ουρανοί σ' Ανατολή και Δύση* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 62· **β**) (σε μεταφ.) **β^{1}**) (προκ. για υπερβολική ευτυχία· πβ. φρ. 1): *τα πράγματα ένι του κόσμου πλάνη και βάνουσιν τον άνθρωπον απέσω και πλανούν τον* (παραλ. 1 στ.), *πτερά τον δίδουν και πετά στους ουρανούς απάνω· και όσον τον ψηλώσασιν, διπλά τον ατιμώνουν* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 208· **β^{2}**) (προκ. για υπερβολική αλαζονεία· πβ. φρ. 2): *Γυρεύεις τση περηφανειάς να 'χεις φτερά, να πηαίνεις στον ουρανό, και παραμπρός κιόλας, α θες, να μπαίνεις;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 82. **4**) Ο ουρανός ή οι ουρανοί (βλ. παραπάνω σημασ. 1α^{1}) ως παράγοντες που επηρεάζουν, με την κίνηση τους και τη θέση των άστρων επάνω τους, τη διαμόρφωση του χαρακτήρα και του πεπρωμένου των ανθρώπων (Βλ. και Αλεξ. Στ., ό.π.): *Σε λύπες κι εις οδύνες ... πως μασε ρίχνου στον ουρανό οι πλανήτες μασε δείχνου* Ροδολ. (Αποσκ.) Χορ. β' 5· *των αστρώ τ' απόκρυφα κατέχεις και με το νου σου εις τσ' ουρανούς επά κι εκεί ξετρέχεις, και ξεύρει είντα ριζικό πασακανείς θέλει έχει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 98· *γραμμένον είναι 'ς τσ' ουρανούς χρόνους πολλούς να ζείτε* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 97· *'Ο,τι κι α σου 'πα, ήξερε, του ριζικού είν' δοσμένο κι εις τα βιβλία του ορανού είναι χρυσά γραμμένο* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 130. **5**) Ο τόπος κατοικίας των θεών: Ερμον. Α 242, Γύπ. Πρόλ. Διός 58· *ο Ζευς απού τον ορανό φωτιά ας μου 'χε ρίξει* Πανώρ. Β' 328· (σε πληθ.) *αν το μάθει ο βασιλιός, ξεύρε, πως δε μπορούσι μηδ' όσοι στέκου 'ς τσ' ουρανούς βοηθοί σας να γενούσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 36· *βάνω όρκο και μάρτυρα το Ζευ, που 'ς στ' ορανούς απάνω βρίσκεται η επαρχία του κι εκεί 'ναι η κατοικιά του* Φορτουν. (Vinc.) Α' 337.
6α) (Συν. στον πληθ.) το άπειρο διάστημα ως νοητή κατοικία του Θεού, των αγγέλων και των δικαίων μετά το θάνατό τους, ο παράδεισος: *Οπού θυμάται θάνατον εκείνος κυριεύει, τα γήινα καταφρονεί και ουρανόν γυρεύει* Ιστ. Βλαχ. 1350· *ήρθε* (ενν. *ο Χριστός*) *κι εκρούσεψε ζιμιό τον 'Αδη...* (παραλ. 1 στ.) *και νικητής εγύρισε... στους ουρανούς, και στέκεται πάσ' ώρα δοξασμένος* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 18· *όσοι των εκούσασιν την υμνωδίαν τήν είχεν ... και την γλυκύτητά του έλεγαν να 'ναι άγγελος από τους ουρανούς απάνω* Απολλών. 226· *Μα ανισωστάς και βρεθεί πάλι η ψυχή να είναι καθαρά και αναμάρτητος, τότες έρχεται με χαρά μεγάλη εις τους ορανούς και συναπαντούσιν τη οι γιάγγελοι, ... και παίρνουν τη ως εις τον δεσποτικόν θρόνον, ογιά να προσκυνήσει τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν* Αποκ. Θεοτ. ΙΙ 57· (ως πηγή χάριτος, ευλογίας) *Περί βαπτιζομένων ανθρώπων, ότι οι ουρανοί είναι ανοιγμένοι και των αβαπτίστων είναι κεκλεισμένοι* Βακτ. αρχιερ. 138· *Μέγα τι πράμα είναι και η προσευχή. Ανοίγει τους ουρανούς* Πηγά, Χρυσοπ. 278 (7)· εκφρ. *η βασιλεία των ουρανών, το βασίλειον του ουρανού* = η βασιλεία του

Θεού· ο παράδεισος: *χρεωστούμεν καθ' ημέραν να μετανοούμεν, καθ' εκάστην ημέραν να ετοιμαζόμεστεν, διά να τύχωμεν και της βασιλείας των ουρανών* Διήγ. πανωφ. 61· *Πόλη μου, το βασίλειον του ουρανού ομοιάζεις, και πάλιν με την κλήραν σου ταιριάζεις των αγγέλων* Θρ. Κων/π. Β 54· *επίγειος ουρανός* = προκ. για πάνσεπτο και περικαλλή ιερό ναό: *η επ' ονόματι του Θεού Λόγου κτισθείσα Σοφία, ο επίγειος ουρανός, η νέα Σιών* Έκθ. χρον. 16[4]· *Εκ τούτων των παραθυρίδων πέμπεται μέσα εις την εκκλησίαν φως πολύ, το οποίον την κάνει λαμπροτέραν ... και ως έναν άλλον επίγειον ουρανόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 160· **β[1]**) (προκ. για τη Θεοτόκο): *Υψηλοτέρα ουρανών, ασύγκριτε αγγέλων* Θρ. αλ. 47· *αγγέλων και των ουρανών δέσποινα και κυρία* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[5]· *την πλατυτέρα ουρανών... Ω Δέσποινα του ουρανού, της γης και της θαλάσσης* Αλφ. 7[46,47]. **β[2]**) (αλληγορικά) *σαρκοφόρος δι' εμέ γεγονώς, πλαστουργέ μου, την μητέραν την άχραντον ουρανόν απειργάσω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1818· **γ**) (σε μεταφ. προκ. για υπερβολική ευτυχία· πβ. φρ. 8): *χέρα που επιάσε το κλειδί και μ' όλο το σκοτίδι ήνοιξε τον Παράδεισο και τσ' ουρανούς μού δίδει* Ερωτόκρ. (Αλσεξ. Στ.) Γ' 1498. **7**) (Συνεκδ.) το θείο, ο θεός: *Τον ουρανό παρακαλώ βοήθεια να σου δώσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 83· *αμνόγω σου στον ουρανό, σ' εκείνον οπού ορίζει την κτίση* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 75· *Ο ουρανός να σε φυλάξει και να σε πολυχρονά, ω γαληνότατε βασιλέα* Μπερτολδίνος 105· (σε πληθ.) *Φίλε, την πρίκα ξόρισε, τα ανακατώματά σου τα στείλασιν οι ουρανοί, για να βγου εισέ χαρά σου* Στάθ. (Martini) Γ' 282. Φρ. **1**) *Αγγίζω με την κορφή στον ουρανό, πετώ 'ς τσ' ουρανούς* = είμαι καλότυχος, χαρούμενος, ευτυχισμένος: *όσο πλια τονε θωρρείς* (ενν. τον άνθρωπο) *στα ύψη πως καθίζει τση τύχης και με την κορφή στον ουρανό πως 'γγίζει τόσο θα γδέχεσαι να δεις πεσμένη την τιμή του* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 570· *Ω βασιλιέ κακότυχε...* (παραλ. 1 στ.), *σήμερο επέτας 'ς τσ' ουρανούς κι έβανες εις το νου σου χαρές και καλοριζικιές εσέ και του παιδιού σου, κι εσένα πρίκες σ' ηύρασι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 655. **2**) *Αγγίζω στον ουρανό* = κατέχομαι από αλαζονεία: *στολισμένος με χρυσό διάδημα τώρα αρχίζει να 'ναι πολλά πεφήφανος, στον ουρανό ν' αγγίζει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 276. **3**) *Ανεβάζω κάπ. στον ουρανό* = τιμώ κάπ. υπερβολικά, εξυψώνω: *ο κόσμος τσι τιμά* (ενν. τους πλούσους) *και τσ' ατυχιές τως κράζει χάρες, κι εκείνο απού μισά στον ουρανό ανεβάζει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 328. **4**) *Ανεβάζω το νουν κάπ. εις τσ' ουρανούς* = «αναπτερώνω» τις ελπίδες, εξάπτω τις φιλοδοξίες κάπ.: *αντίς τά θάρρειε* (ενν. η τύχη) *κι άλπιζε κι έδειχνε κι έτασσέ μου κι εις τσ' ουρανούς συχνότατα το νουν ανέβαζέ μου, μου κτίζει πύργους στο γιαλό* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Αφ. 74. **5**) *Ανοίγουν ή ανοίγονται οι καταρράκτες του ουρανού* = προκ. για νεροποντή (βλ. ά. *καταρράκτης*· πβ. και Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 30): Πεντ. Γέν. VII 11, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 86, κριτ. υπ.). **6**) *Κατεβάζω τον ουρανό με τ' άστρα*, βλ. *κατεβάζω* Φρ. 2. **7**) *Πετώ στου ουρανού τα ύψη* = δείχνω επιπολαιότητα: *Εσείς* (ενν. κουζουλοκοπελιές) *πετάτε σήμερο στου ορανού τα ύψη, αμ' έρθει θέλει και καιρός η ομορφιά να λείψει* Πανώρ. Δ' 65. **8**) *Υψώνω κάπ. εις τον ουρανόν, ψηλώνω κάπ. εις τσ' ορανούς* = καθιστώ κάπ. υπερβολικά (συν. όμως απατηλά) ευτυχή: *τα πράγματα του κόσμου πλάνος είνιαι και βάνουσιν τον άνθρωπον, απέσω και πλανούν τον· υψώνουν τον εις τον ουρανόν και θέτουν τον εις τα νέφη* (παραλ. 1 στ.)· *ωσάν τον εψηλώσασι, διπλούν τον εντροπιάζουν* Σαχλ., Αφήγ. 422· *Εμάκρυνε* (ενν. η ποθητή μου) *τσι μέρες μου, ... και απού τον 'Αδη εις τσ' ορανούς σήμερο με ψηλώνει* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 516.

ουρανοφάντωρ ο, Μαλαξός, Νομοκ. 410.

Από τα ουσ. *ουρανός* και *φάντωρ*. Η λ. του 4. αι. (?) (Lampe, Lex.) και στη Σούδα (L-S).

Που αποκαλύπτει τα ουράνια, τα θεία πράγματα (ως προσων. του Μ. Βασιλείου): *Λέγει ο ουρανοφάντωρ Βασίλειος και γράφει προς τους επισκόπους αυτού, ότι να μηδέν λαμβάνουν φλουρία και κάμουν χειροτονίας και θέλουν καθηρηθεί* αυτ. 78.

ουρανοφεγγίζω· *να ουρανοφεγγίσει*, Λόγ. παρηγ. L 49, εσφαλμ. γρ. αντί *εις ουρανούς να εγγίσει*· διόρθ. Σβορ., Αθ. 47, 1937, 133.

ουρανόφρων, επίθ.

Από το ουσ. *ουρανός* και το β' συνθ. *-φρων*. Η λ. του 4.-5. αι. (Lampe, Lex.).

Που έχει θεία φρονήματα, ευσεβής: *οίμοι, ψυχή πανάθλια, πάλιν τι να ποιήσεις, όταν ακούσεις της φωνής της μακαρίας εκείνης, κράζων τους ουρανόφρονας άνω εις την βασιλείαν των ουρανών και λέγουσα: «Δεύτε οι ευλογημένοι, δεύτε κληρονομήσατε πατρός μου βασιλείαν»;* Ντελλαπ., Υπομν. 66.

ουρανοχάλκευτος, επίθ.

Από το ουσ. *ουρανός* και το *χαλκεύω*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

(Σε υπερβολή) κατασκευασμένος στον ουρανό: *μέσον δε ίσταται λοιπόν η πανθαύμαστος πόλις ως τράπεζα εξάγωνος μέσον εις πεδιάδα. Τα τείχη ουρανοχάλκευτα, άνευ χειρών τμηθέντα* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 28.

ουράριο(ν) το, βλ. *οράριον*.

ουρήθρα η.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ.

Ουρήθρα· (εδώ) ουραδόχος κύστη, «φούσκα» (Βλ. Croce 79, *vessiche gonfie*): *Γνωρίζοντας εγώ ο Μπερτόλδος ... ότι όλοι εμείς θνητοί είμεστεν, ίδιον είναι σαν τόσες πρησμένες ουρήθρες, πως κάθε μικρή στιγμάτισις μας πέμπει εις το σουλάτσο* Μπερτόλδος 81.

ουριάζω, (Ι)· *γουριάζω*, Κυπρ. ερωτ. 103[18], 117[22].

Από το αρχ. *ωρύομαι* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 289, 576). Ο τ. στο Meursius (λ. *γουργιάζειν*) και σήμ. ιδιωμ. (Φαρμακ., Γλωσσάρ., λ. *γουργιάζω*, Σακ., Κυπρ. Β' 514, λ. *γουργιάζω ή γουρριάζω*, Παπαχριστοδούλου, Θρακικά 1, 1928, 471). Τ. *γουγιάζω* στο Βλάχ. πιθ. με σίγηση του *ρ* (Πβ. και Οικονομίδης, Αθ. 56, 1952, 229 σημ. 1, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Α' 222). Διάφ. τ. της λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνά, Ιδιώμ. Καρπάθου, λ. *ουριάτζω*, Μιχαηλ.-Νουάρ. Λεξ., λ. *αουριάζω* και *ουρυάζω*, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α', λ. *γουρλιάζου*, Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ουρλιάζω*, Andr., Lex., λ. *ωρύομαι*). Η λ. στο Somav. με διαφορετική σημασ. και σήμ. ιδιωμ. (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., ό.π., Πασπ., Γλωσσ., λ. *ουργιάζει*, Τάσιος, Γλωσσάρ. Πολυγ., λ. *ουργιάζου*).

Ι Ενεργ. **1**) Θρηνώ, οδύρομαι: *έρχεται* (ενν. ο *Ιησούς*) *... και βλέπει σύγχυσιν και τους ανθρώπους όπου έκλαιαν και εγούργιαζαν πολλά* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ε' 38· *τότε κείνη πάντα ουριάζει, κλαίει, μαδιέται και φωνάζει* Συναξ. γυν. 991. **2**) Ορμώ με φωνές, με αλαλαγμούς: *Αχλαγωγήν εγίνετον, ούριαξαν* (ενν. ο *Καψοκαβάδης με τους σαράντα*) *εις το κάστρο, και όλους τους επιάσασιν απέσω εκ τα οσπίτια* Χρον. Τόκκων 2802· *ούριαξαν ολόγυρα απάνω εις τον Τόρνον με τα κοντάρια οι πεζοί τα άλογα να σφάζουν* Χρον. Τόκκων 2349. **3**) (Προκ. για ζώο) (Η σημασ. και σήμ. στη λογοτεχνία, βλ. Δημητράκ., λ. *γουργιάζω*) ουρλιάζω· κράζω, αλυχτώ, γκαρίζω: *οι πετεινοί*

εκράζαν από καιρού, οι κωρώνες εγουριάζαν, οι κουκκουφιάδες εις την αυλήν και εις τα τειχόκαστρα εγουριάζαν Μαχ. 668[21,22]· *οι σκύλλοι εγουριάζαν* Μαχ. 668[20]· *σηκώνει* (ενν. *ο γάιδαρος*) *την ουράκλαν του, ανοίγει και το στόμα, και ουριάζει, δυνατά τσινά κι εξολκισεν τον κόσμον* Συναξ. γαδ. (Pochert) 317. **II** Μέσ. (με ενεργ. σημασ.) φωνάζω, ουρλιάζω: *Ο δοξιώτης, ως είδε αυτόν, μεγάλως τον στριγγίζει· ουριάστηκε, εχλιμίτισε, μέγαν φόβον τού κάμνει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 5256 (Δωδώνη 8, 1979, 409).

ουριάζω, (II)· *γ ο υ ρ ι ά ζ ω.*

Από το επίθ. *ούριος* και την κατάλ. *-ιάζω*. Ο τ. με ανάπτυξη ενός *γ*· απ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξικογραφικά και Λαογραφικά Ρόδου, 154). Τ. *βουριάζω* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., ό.π. και Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *βουριάζει* Σακελλαρίδης, Παροιμίες και φράσεις από τη Νίσυρο, Αθήνα 1983, 210). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Βλαστού, Συνών. 188, λ. *σαπίζω*).

(Προκ. για αβγό) κλουβιάζω: *ει τύχει κι αποκοιμηθούν* (ενν. *οι ατρουθοκάμηλοι*), *όταν τα πυριάζουν* (ενν. *τα αβγά*), *ευθέως γουριάζουσιν και χάνουν τα πουλιά τους* Φυσιολ. (Legr.) 240.

ούριασμα το.

Από τον αόρ. του *ουριάζω* και την κατάλ. *-μα*. Τ. *γουργίασμα* στο Du Cange (λ. *γουργός*) και *γούριασμα* ατο Meursius.

Ουρλιαχτό: *Πολλά ήσαν τα ουριάσματα και ταραχές μεγάλες οπού οι γυναίκες έκαμναν, λέγω, μετά τους ναύτες* Θησ. (Foll.) I 56.

ουριασμός ο, Θησ. Ι' [5[7]], ΙΑ' [74[8]].

Από τον αόρ. του *ουριάζω* και την κατάλ. *-μος*. Η λ. στο Du Cange.

α) Ουρλιαχτό: *Ουδέ καλά τους* (ενν. *τους νεκρούς*) *ήβρισκαν* (ενν. *οι αρχόντιασες*), *απάνω σ' αύτους πέφτουν και άρχιζαν το κλάψιμον με ουριασμούς μεγάλους* Θησ. Β' [78[2]]· **β**) αλαλαγμός μάχης: *προς την γην όλοι οι 'Ελληνες με ουριασμόν μεγάλον και με πάσα τους μηχανή και τέχνη των αρμάτων απόκοτα όλοι εβγαίνασι* Θησ. (Foll.) I 52.

ούριος, επίθ., Σπανός (Eideneier) A 6, 15, 126, 146, 152.

Το αρχ. επίθ. *ούριος*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. σε ιδιώμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *βούριος*, Tsop., Phonét. Rhodes 23, 91, Καρανσστάσης, ΛΔ 10, 1964-65, 53, Σακ., Κυπρ. Β' 496 λ. *βούρκον*, Ανδρ. Ιδ. Μελεν. 65). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλαστού, Συνών. 113, Pern., Ét. linguist. III 493, Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 254, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *ούρjο*, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *ούργιος*). — Βλ. και *εξούριος* και *σπανούριος*.

(Προκ. για αβγό) κλούβιος, χαλασμένος· (μεταφ.) **α**) (ηθ.) κατεστραμμένος, διεφθαρμένος: *βάλε πόθον στον Χριστόν, των όλων βασιλέαν, μη ποίσεις ούριαν ψυχήν διά απροσεξίας* Φυσιολ. (Legr.) 251· **β**) ανόητος, βλάκας (πβ. όμως Eideneier) [Σπανός σ. 313]): *Συναξάριον του ανοσίου τραγομένη σπανού, του ουρίου και εξουρίου* Σπανός (Eideneier) A 160.

ουρίτσα η.

Από το ουσ. *ουρά* και την υποκορ. κατάλ. *-ίτσα*. Η λ. και σήμ.

Μικρή ουρά: *Ο ιέραξ πάλιν στρέφεται και λέγει προς τον λούπον:* «(παραλ. 1 στ.) *Μόνον πτερόν έχεις καλόν και διχαλήν ουρίτσαν...*» Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 380.

ούρον το.

Το αρχ. ουσ. *ούρον*. Η λ. και σήμ. συν. στον πληθ. *ούρα*.

Ούρα, κάτουρο· φρ. *κινώ τα ούρα* = προκαλώ διούρηση: *Κρασί μου δοκιμότατον εις πάσαν ιατρείαν* (παραλ. 1 στ.) *κινάς τα ούρα συνετώς, ευφραίνεις την καρδίαν* Κρασοπ. (Eideneier) AO 82· (ως μαγικό μέσο· για το πράγμα βλ. Αδαμαντίου, Λαογρ. 3, 1911-12, 115ξ: *το μαντείον τού είπε ότι εάν νίψει τα ομμάτιά του με ούρον γυναικός καθαράς, οπού να μην ηξεύρει άλλον άνδρα παρά τον νόμιμόν της, θέλει αναβλέψει* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 237.

ούρος ο.

Το αρχ. ουσ. *ούρον* με αλλαγή γένους (Για το φαινόμενο βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 47-50).

Ούρα: *Η κάμηλος διά τούτο λέγεται κάμηλος, διά το κάμπτειν το μηρόν ο ούρος αυτής ξενόμενος προς ιχώρας και πίτυρον επιπασσάμενος* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 47[14].

ούρος το, Ιατροσ. κώδ. χοζ', Μαλαξός, Νομοκ. 422 δις, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιατ. 437.

Το αρχ. ουσ. *ούρον* με μεταπλασμό (Για το φαινόμενο βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 42 κα. 62-64). Η λ. σε Γλωσσάρ. (Steph., Θησ.) και σε αγιολογικά κείμ. του 10.-12. αι. (Halkin, Αθ. 79, 1983-4, 369).

Ούρα: *να την ποτίζεις* (ενν. *τη μηλία*) *με ανθρώπου ούρος, της κάμνει πολλήν ωφέλειαν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 152· *ανοίγουσιν οι πόροι και κινείται τόσον πλήθος ούρος όπου ιατρεύεται* (ενν. *ο βασιλεύς*) *παρευθύς* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 437· φρ. *κινώ το ούρος* = προκαλώ διούρηση: *κινεί* (ενν. *το κίτρινο κρασί*) *το ούρος και τον ιδρώτα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 184· *το παλαιόν τυρί ούτε ωφέλειαν τινά δίδει του σώματος ούτε καν το ούρος κινά* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 189· (ως μαγικό μέσο· βλ. Halkin, ό.π. σημ. 17· πβ. και *ούρον*): *κάμνουσιν* (ενν. *οι γυναίκες*) *των ανδρών αυτών μάγια να τες αγαπούν ή τους ποτίζουσιν από το ούρος αυτών ή από το γάλα αυτών* Νομοκ. 386[12]· *Είτις ποτίσει εαυτόν ή έτερον τινά το ούρος αυτού ή την κόπρον, έχει επιτίμιον έτη τρία μη κοινωνήσαι* Μαλαξός, Νομοκ. 422.

ουρώ, Κυνοσ. 593[4,5], Ιατροσ. κώδ. υπη' δις, υϟ', Φυσιολ. 347[6]

Το αρχ. *ουρέω*. Η λ. και σήμ.

Α' (Αμτβ.) ουρώ, κατουρώ: Ιατροσ. κώδ. υπθ'. **Β'** (Μτβ.) αποβάλλω κ. με τα ούρα· (εδώ προκ. για αποβολή αίματος): *εφάνη αυτώ ουρείν μετά πόνου μεγάλου αίμα εκ της κοιλίας αυτού* Ψευδο-Σφρ. 214[19].

ούσι, επιφ.· *ο ύ σ ι ο υ,* Μπερτολδίνος 163 δις.

Η λ. σχετ. με το τουρκ. επιφ. *us*, το αλβ. *ush* και το βλάχ. *uş* (Papahagi, Dict. arom. 1249, λ. *uş*)· πβ. και επιφ. *ους* σήμ. στην 'Ηπειρο (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 284, λ. *ότσ'* και Β' 165, λ. *ουσ̑*) και στο τσακων. ιδίωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ούσ̌ι* II)· η γραφή *-σι* αποδίδει το παχύ σ. Ο τ. με παρέκταση κατά το σχ. *αχ→άχου, ουστ→ούστου*. Η λ. (με παχύ **σ**) και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *ούσσι*) και στο τσακων. ιδίωμ. (Κωστ., ό.π.).

Επιφώνημα για να παροτρύνει κάπ. ένα γάιδαρο να κινηθεί: *Ούσιου, σύρε εδώ!* αυτ.

ουσία η, Προδρ. (Eideneier) II 96, Ελλην. νόμ. 542[12,16], 543[2], 569[22], Χρον. Μορ. H 1645, 1834, 2965, 4279, Χρον. Μορ. P 3992, Σφρ., Χρον. μ. 138[13]· *ο υ σ ι ά,* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 562.

Το αρχ. ουσ. *ουσία*. Τ. *νουσία* και *νουσιά* σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 269 και Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 47, 1983, 308). Η λ. και σήμ.

1α) Περιουσία, βίος: Προδρ. (Eideneier) II 96, 96-5 χφ. Η κριτ. υπ., Ασσίζ. 537^{3,31}, Χρον. Μορ. P 1022, Διγ. Z 2235· **β**) (προκ. για κληρονομική περιουσία, κληρονομιά: *διά τούτο και τους παίδας της τριγαμίας ως πορνικούς λογιζόμεθα και άκληροι γένονται της πατρικής ουσίας* Ελλην. νόμ. 543^{7}· *θανόντος ουν του αμιρά, πατρός τοιούτου* (ενν. του *Διγενή*), *λέγω, ουσία τούτου άπασα υιώ προσαπελείφθη* Διγ. Z 4008. **2α**) Η πραγματική, η αληθινή φύση των όντων: Μάρκ., Βουλκ. 342^{24}· **β**) ύπαρξη, υπόσταση, το υπάρχον: Κυπρ. ερωτ. 142^{10}· (εδώ προκ. για το Θεό σε αντιδιαστολή από την ενέργεια· βλ. και L-S στη λ. II 2, 7, Lampe, Lex. στη λ. I B′ 1 c): *Πιστεύω μήτε ανενέργητον είναι την θείαν φύσιν και ενεργειών ουσιωδών έρημον, μήτε ταυτόν είναι ουσίαν και ενέργειαν επ' εκείνης* Σφρ., Χρον. μ. 138^{10}. **3α**) Φυσικό στοιχείο, σώμα: *Η πίστις ... μετοχετεύει τους βουνούς προς την υγράν ουσίαν, εξ αντιστρόφου πάλιν δε την θάλασσαν ξηραίνει* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 80· **β**) (προκ. για τα υγρά του ανθρώπινου σώματος): *από την πνοήν της ουσίας, ήγουν των υγροτήτων, εμετετέθη το σώμα παρ' ό ήτον* Μάρκ., Βουλκ. 345^{22}· φρ. *χέζω την ουσιάν μου* = (μεταφ.) «τα κάνω» πάνω μου, παίρνω μεγάλο φόβο, τρομάζω: *να σας δει* (ενν. ο *Μαχουμέτ*), *να ξεσπασθεί, να φοβηθεί, να σκάσει, να χέσει το συκώτιν του και όλην την ουσιάν του* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 562. **4**) Εθνική καταγωγή, εθνότητα· φυλή, ράτσα: *όλοι είμεθεν εγνώριμοι και μιας ουσίας ανθρώποι και πρέπει όλοι ως αδελφοί αλλήλως ν' αγαπάστε* Χρον. Μορ. H 3992. **5**) Αξία, σημασία, σπουδαιότητα (κοινωνική): *ο πρίγκιπας, ως φρόνιμος, όλους τούς εχαιρέτα, γλυκία τους αναδέχετον προς την ουσίαν όπου είχαν* Χρον. Μορ. **H** 2965· *ουκ ηύρεσκεν* (ενν. *ο μισίρ Ντζεφρές*) *ουδέ ποσώς γυναίκαν να έχει επάρει, ως του έπρεπεν κι ετύχαινεν προς την ουσίαν όπου είχεν* Χρον. Μορ. H 2553. **6**) Ισχύς, δύναμη (βλ. Χατζιδ., MNE A′ 333): *Στες συμφωνίες όπου έποικεν* (ενν. *ο βασιλεύς με τον πρίγκιπα*) *ήτον κι ετούτο μέσα·* (παραλ. 3 στ.) *να του βοηθεί ο έτερος με όλην του την ουσίαν* Χρον. Μορ. H 4342. **7**) Δυνατότητα: *Εκείνοι της Μονοβασίας όπου έξευραν το κάστρον, ότι έρχετον ο πρίγκιπας να τους παρακαθίσει, εποίκαν την σωτάρχειόν τους προς την ουσίαν όπου είχαν* Χρον. Μορ. H 2913.

ούσιου, επιφ., βλ. *ούσι*.

ουσιώδης, επίθ., Σφρ., Χρον. (Maisano) 186^{6}.

Το μτγν. επίθ. *ουσιώδης*. Η λ. και σήμ.

1) (Θεολ.) πραγματικός, υπαρκτός: *Πιστεύω μήτε ανενέργητον είναι την θείαν φύσιν και ενεργειών ουσιωδών έρημον* Σφρ., Χρον. (Maisano) 186^{5}. **2**) Που αποτελεί την ουσία, το κύριο συστατικό στοιχείο: *Την δε από του λίθου γενομένην ψάμμον εις λέβητα βάλλοντες συν ύδατι και καχλάζοντος ου τόσον η βληθείσα ψάμμος διαλύεται και το μεν παχύ και ουσιώδες αυτής εν τω ζωμώ μένον ως γάλα τυρώδες, το ξηρόν και γεώδες αυτής έξω ρίπτουσιν ως άχρηστον* Δούκ. 205^{10}.

ουσιωδώς, επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *ουσιωδώς*.

(Θεολ.) ουσιαστικά, πραγματικά: *Η επτάφωτος λυχνία, τα επτά χαρίσματα του παναγίου Πνεύματος, οπού ουσιωδώς εκατοίκησεν εις αυτόν τον Χριστόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 66.

ούστον, το, Πορτολ. A 303^{22}.

Το παλαιότ. ιταλ. *usto* (Βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca 450-1, Battisti-Alessio, Diz. Etim., λ. *usto*^{2} και Zingarelli, λ. *usto*^{2}).

Είδος καραβόσκοινου· μονάδα για τη μέτρηση αποστάσεων (Για τη σημασ. βλ. Kahane-Bremner, Gloss. portol. 128· πβ. *σχοινίον* στο Schilbach [Byz. Metrol. σ. 28-30, κ.α.]): *αν θέλεις να υπαγαίνεις εις τον λιμιώνα, αλαργάριζε τον κάβο έναν ούστον και άφης τες ξέρες ζερβά* αυτ. 202^{29}.

ούτε, σύνδ., Πτωχολ. (Κεχ.) P 25· ? *ο ύ τ ι*.

Ο αρχ. σύνδ. *ούτε*. Η λ. και σήμ.

1) (Με προσθετική σημασ.) ούτε επίσης, ούτε και: Χρον. Μορ. H 2548, Χρον. Μορ. P 3783. **2**) (Με επιδοτική σημασ.) ούτε: Ασσίζ. 412^{21}. **3**) (Με συμπλεκτική σημασ.) και δεν, και ούτε: Προδρ. (Eideneier) I 87. **4**) (Με μτβ. σημασ.) ούτε: *Ήτον άνθρωπος εν πόλει,* (παραλ. 5 στ.) *λόγιός τε υπέρ πάντας και ευγενικός, παρ' όλους· ούτε κλέπτης ούτε πόρνος ουδέ ζαριστής ώσπερ εκείνους* Πτωχολ. (Κεχ.) P 9 δις· *ως καθώς αυτός σας λέγει· ούτε γαρ αυτός ηξεύρει τι πουλεί και τι γυρεύει* Πτωχολ. B 102. **5**) (Ως αρνητ. μόρ.) δεν (η χρ. και η σημασ. στην Κ.Δ., Ιω. 4,11): *εκείνοι γράφουσιν σοφώς κατά τον λόγον ώσπερ σοφοί και ρήτορες, εγώ δ' ουθ' ούτως γράφω* (παραλ. 3 στ.) *αλλ' ουν λιτώς, μοναχικώς, απλώς, ευκολοτάτως* Προδρ. (Eideneier) IV 24.

ουτιδανός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ουτιδανός*. Η λ. και σήμ.

Ανάξιος, τιποτένιος, ασήμαντος: Ροδινός (Βαλ.) 156, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

ουχ και **ουχί,** μόρ., βλ. *ου*.

οφειλέσιον το· *ο φ ε λ έ σ ι ν*.

Από το απαρέμφ. μέλλ. *οφειλέσειν* του *οφείλω* αναλογ. προς ουσ. σε *-ιον*. Η λ. τον 6. αι. (Sophocl.).

Οφειλή, χρέος: *Ειδέ πολλάκις και συμβεί κανείς να σε πιάσει* (ενν. *την πασιδόνα*), *κανεις πτωχός πραγματευτής, άνθρωπος της κατσάνης, σφάζει σε, με το υπέρπυρον βάνει σε εις το πουγγίν του, ως θυγατέραν τάχατε του καρτσανά, οφελέσιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 353.

οφειλέτης ο.

Το αρχ. ουσ. *οφειλέτης*. Η λ. και σήμ.

(Μεταφ.) **α**) αυτός που έχει κάποιο καθήκον, που είναι υπόχρεος σε κάπ.: *Ο δε γενναίος και λαμπρός υιός του ηγεμόνος* (παραλ. 1 στ.) *είπε προς τον επάρχονταν Χρυσούν, ως υπηρέτης πιστότατος του καίσαρος μάλλον κι ως οφειλέτης* Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 908· **β**) αυτός που σφάλλει απέναντι σε κάπ.: *άφες ημίν τα οφειλήματα ημών ως και ημείς αφίεμεν τοις οφειλέταις ημών* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 401^{v}.

οφειλή η, Διάτ. Κυπρ. 510^{10}.

Το αρχ. ουσ. *οφειλή*. Η λ. και σήμ.

1α) Ό,τι οφείλει κανείς, το χρέος: Γλυκά, Αναγ. 66· **β**) (μεταφ. προκ. για το κοινό χρέος των ανθρώπων στο θάνατο): *πρόσεισι μεν η τελευτή συν φόβω κελευσθείσα, την ανθρωπίνην οφειλήν ζητούσα τον δεσπότην· κἀκείνος καταβάλλεται το χρέος εκουσίως και προς τον άδην κάτεισι τω νόμω των θνησκόντων* Γλυκά, Αναγ. 83. **2**) Ηθική υποχρέωση, καθήκον: *απέστειλα, κόρη, εις τους γονείς μας ...προσκυνήματα πολλά πρεπόντως, αρμοζόντως, κατά τοις τέκνοις οφειλή και χρέος προς γονεύσιν* Αχιλλ. N 1382.

οφείλημα το, Κεφάλ. παραιν. 120· *ο φ έ λ η μ α ν,* Ασσίζ. 387^{22}, 401^{17-8}.

Το αρχ. ουσ. *οφείλημα*. Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.).

1) (Προκ. για χρήματα) ό,τι οφείλει κανείς, το χρέος: *Εάν γίνεται ... ότι είς άνθρωπος έχει κλήρας και η συμβίος του ομοίως ... και κιντυνεύει ... ότι γίνεται χρειοφειλέτης και ουκ έχει απόθεν πλερώσει τό οφέλημάν του, το δίκαιον ορίζει και κρίνει ότι εκείνος ... ένι κρατούμενος ... να πουλήσει τας κλήρας του και να πλερώσει το οφέλημάν του* Ασσίζ. $387^{22,26}$. **2**) (Στην κυριακή προσευχή) αμάρτημα: *άφες ημίν τα οφειλήματα ημών, ως και ημείς αφίεμεν τοις οφειλέταις ημών* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 401^{v}.

οφειλμός, Rechenb. $99a^{1}$, $99b^{1}$· εσφαλμ. γρ. αντί *υφειλμός*· διόρθ. Kriar., BF 3, 1968, 153-4.

οφείλω (I), Σπαν. U 195, Διάτ. Κυπρ. $503^{21,23}$, $510^{12,15}$, Ελλην. νόμ. 531^{29}, $532^{3,5}$, Χρον. Μορ. Η 1011, 1981, Χρον. Μορ. Ρ 1987, Notizb. 13, 30, 51, 52, Σφρ., Χρον. (Maisano) 114^{16}, Κορων., Μπούας 86, κ.π.α.

Το αρχ. *οφείλω*. Η λ. και σήμ.

1) (Για χρήματα) πρέπει να πληρώσω, χρωστώ σε κάπ.: Notizb. 32, 48. **2**) (Μεταφ.) είμαι υποχρεωμένος, χρωστώ ευγνωμοσύνη σε κάπ.: Σφρ., Χρον. (Maisano) 114^{32}, Κορων., Μπούας 33· έκφρ. *χάρις οφειλομένη* = η ευγνωμοσύνη που οφείλεται σε κάπ. για μια ευεργεσία που έκανε: *αν δύνασαι να ευεργετείς και αν ευπορείς χαρίζειν, καλώς δίδε και χάριζε ίνα σ' ευχαριστώσι· καλός και μέγας θησαυρός χάρις οφειλομένη* Σπαν. Ρ 121. **3α**) Είμαι υποχρεωμένος να κάνω, οφείλω να κάνω κ.: Χρον. Μορ. Ρ 1873, Ορνεοσ. αγρ. 569^{6}, Χρον. Μορ. Η 1873, Ελλην. νόμ. 532^{17}· **β**) (προκ. για πράγματα) πρέπει να...: Notizb. 24. **4**) Έχω τη δυνατότητα, το δικαίωμα να κάνω κ.: *το δε το τρίτον του χρονού, τους τέσσερις τους μήνας οφείλει ο προνοιάτορας να ένι όπου θέλει* Χρον. Μορ. Ρ 2001. **5**) (Απρόσ.) είναι αναγκαίο επιβάλλεται· αρμόζει: Διγ. Ζ 1697, Ελλην. νόμ. 531^{11}.

οφείλω, (II)· *όφειλε,* Rechenb. $52^{4,7}$, εσφαλμ. γρ. αντί *ύφειλε*· *όφειλον,* αυτ. 70^{8}, 75^{6}, 77^{4}, 84^{27}, 89^{15}, εσφαλμ. γρ. αντί *ύφειλον*· διόρθ. Kriar., BF 3, 1968, 149. — Πβ. *οφειλμός*· βλ. *υφείλω*.

οφελέσιν το, βλ. *οφειλέσιον*.

οφέλημαν το, βλ. *οφείλημα*.

όφελος το, Διγ. Α 2640, Χρον. Μορ. Η 5312 (έκδ. *όφελες*), Αχέλ. 1984, 2156, Πανώρ. Β' 566 κριτ. υπ., Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 96, Χορ. γ' 438, Δ' 652, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 74, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 478, Γ' 382, 506, Θυσ.^{2} 392, Σοφιαν., Γραμμ. 214, κ.α.· αιτιατ. εν. *όφελον,* Σπαν. Α 50, 678, Σπαν. Β 118, Σαχλ., Αφήγ.

273, Χειλά, Χρον. 353, Θησ. (Foll.) Ι 90, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 66^{1}· *έ φ ε λ ο ς,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2231, Πανώρ. Β' 566, 573, Γ' 232, Ε' 144, 174, 282, Πιστ. βοσκ. Ι 2, 223, 251, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 383· *ο φ έ λ ο ς,* Ευγέν. 154· *'φ έ λ ο ς,* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 430.

Το αρχ. ουσ. *όφελος*. Για την αιτιατ. εν. *όφελον* βλ. Χατζιδ., Βυζαντίς 2, 1911-12, 513. Ο τ. *έφελος* σε επιστ. του 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 175) και σήμ. στην Κρήτη (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 228) και στην Κάρπαθο (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.)· για το σχηματ. του βλ. Ξανθ., ό.π., 327 και Χατζιδ., ό.π. και Β' 40. Ο τ. *οφέλος* από μετρ. αν. Τ. *έφελο* σε έγγρ. του 16. αι. (Έγγρ. Σύρου 187), *όφελε* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.), *όφελο* στο Καισαΐτ., Ιφ. Β' 493, 642 και πληθ. *όφελα* σε έγγρ. του 17. αι. (Τωμ., Κρητολ. 9, 1979, 13). Η λ. και σήμ.

1α) Ωφέλεια, κέρδος: Διγ. Ζ 1104· *πάντα εγώ μαθαίνω σε και πάντα παραγγέλλω, μη τα εξαφήκεις ... και μη τα αλημονήσεις, να ειναι πάντα εις όφελον και εις καλόν σου μέγα* Σπαν. (Ζώρ.) V 422· *αν ήξευρα κι ο θάνατος εις έφελός σου να 'το, να σκοτωθείς, κακότυχε, κι εγώ αποφάσιζά το* Πανώρ. Β' 571· (προκ. για πνευματική ωφέλεια): *Μην βαρεθείτε το ζιμιό ώστε να ιδείτε τέλος, και ύστερα με τον λόγον σας πέτε αν έχει οφέλος* (ενν. *η κωμεδιά*) Ευγέν. 154· **β**) συμφέρον: Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 24· *ως το έχουν οι διάταξες κι όλα τα δικαστήρια και λέγουσιν ο καθεις τό ξεύρει εις όφελόν του* Χρον. Μορ. Ρ 7565. **2α**) Βοήθεια· ασφάλεια: *επροαέρχοντο γαρ λύκοι εις τε τας σκηνάς Ελλήνων, ήρπαζον εκ μέσου πάντων τους ανθρώπους τε και κτήνη: Θέλων δε Δυασεύς ερίζειν τον σοφόν τον Παλαμήδην τα προς όφελον Ελλήνων, περισσούς λαβών τοξότας προς εκείνους γαρ εχώρει, ίνα προς φθοράν τοξεύουν την γενέαν γουν των λύκων* Ερμον. Ζ 141· *εδιόρθωναν είτι αν έκαμνεν χρεία διά όφελον του κάστρου τους και του λαού της όλου* Θησ. (Foll.) Ι 91· **β**) (προκ. για ασθένεια) ίαση: *Ένας πτωχός ασθένησε ασθένειαν μεγάλη και τον θεόν εδέετον... να τον γλυτώσει, κι εκατόν βόδια ευθύς να αφάξει* (παραλ. 1 στ.). *Λέγει τον η γυναίκα του:* «...(παραλ. 1 στ.) *Εσύ αυτά που έταξες ποσώς και δεν τα έχεις, και πλέον από τον θεόν τι όφελος παντέχεις;*» Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 15^{8}. **3**) Ευεργεσία: ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ: *Μεγάλη χάρη τη θεά είδα να σασε κάμει, να 'ρθεί στη γης για λόγου σας...*' (παραλ. 43 στ.) ΓΥΠΑΡΗΣ: *Αλέξη, ας πάμ' ογλήγορα τσι λυγερές να βρούμε και το έφελος απ' έκαμε τούτ' η θεά να δούμε* Πανώρ. Δ' 442. **4**) Χαρά, ευτυχία: *Χίλια καλώς επιάσασι η χέρα μου την χέρα* (παραλ. 4 στ.). *Μα μ' όλα αυτά χαιράμενος δεν ημπορώ να στέκω έχοντα ν' ακριβεύγεσαι πλια δοξασμένο μέλος οπού σ' εμείς κι εις εσέν ήθελε δώσει 'φέλος* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 430. **Φρ. 1**) *Βρίσκω όφελος* = ωφελούμαι: *ν' αφηκρασθείς τους λόγους μου, ν' ακούσεις την βουλήν μου, διά να εύρεις όφελος από την συμβουλήν μου* Ιστ. Βλαχ. 1354. **2**) *Δίδεται όφελος,* βλ. *δίδω* Ι Α' 15α φρ. **3**) *Κάνω όφελος,* βλ. *κάμνω* Φρ. **4**) *Πιάνω όφελος* = φέρνω αποτέλεσμα: *εκάναν* (ενν. *πασάδες και ραΐσηδες*) *ό,τι δύνουνταν σαν σκύλοι λυσσασμένοι· καλά και εις τον κόπον τους όφελος δεν επιάναν...* Αχέλ. 1992. **5**) *Ποιώ όφελον* = ωφελώ, φέρνω θετικό αποτέλεσμα, βοηθώ: *Αφέντη, μέγα πρίγκιπα, ολπίζω η δούλεψή μου όφελον σε εποίησεν και διάφορον ομοίως* Χρον. Μορ. Ρ 5721.

όφης ο, Πόλ. Τρωάδ. 266, Μαχ. 648^{33}, Χούμνου, Κοσμογ. 91, 342, 2263, Βεντράμ., Γυν. 36, 70, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 1142, Πορτολ. Α 14^{1}, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 55^{r}, Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 142 δις, 150 τετράκις, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 384, 498, Πιστ. βοσκ. Ι 5, 33, ΙΙ 8, 44, IV 8, 216, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 35, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1397], Τζάνε, Κατάν. 460, κ.α.

Το αρχ. ουσ. *όφις*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *όφις*).

1) Φίδι: *το να βάλουν τα ρούχα τους εις την γην, δόξου έναν όφην και ήρτεν τρεχάτον και ενέβην εις το δέντρον* Μαχ. 648^{30}· *εις μιόν την βέργαν τού 'ριψεν* (ενν. *ο Μωυσής του Φαραώ*) *και όφης εκατεστάθη* Χούμνου, Κοσμογ. 2261· (προκ. για νερόφιδο): *όφης εφάνη φοβερός μέσα εις το ποτάμι* Ζήνου, Βατραχ. 133· (ως μέσο τιμωρίας στην Κόλαση): *μα 'κει* (ενν. *στην κόλαση*) *δεν είν' μετάνοια, μα 'ναι φωτιά, σκουλήκοι και όφηδες διαβολικοί και θυμωμένοι λύκοι* Τζάνε, Κατάν. 480· *είδεν η Παναγία γυναίκες κρεμασμένες από τα πόδια και όφηδες φοβεροί τους ετρώγασι* Αποκ. Θεοτ. 193· *να 'ναι δεμένοι* (ενν. *οι Εβραίοι*) *μ' όφηδες* Τζάνε, Κατάν. 333. **2**) Τερατώδες ερπετό: *ο όφης ανασήκωσεν το όμμα του προς αύτον* (ενν. *τον Ιασού*), *διπλώνει, ξεδιπλώνεται, φουσκώνει και χοντραίνει, συχνά την γλώσσαν έβγανεν, πυρ και φαρμάκι ρίπτει* Πόλ. Τρωάδ. 335· (ως φύλακας του κάτω κόσμου): *ομπρός στην πόρταν ήτονε, εις το μπασεβγασίδι όφης τρικεφαλόστομος δεμένος μ' αλυσίδι και ωσάν πορτάρης έβλεπε πόρτες και αυλές ομάδι μήπως και λάθει τον τινάς κι έβγει έξω από τον 'Αδη* Πικατ. 83. **3**) Χάλκινο ομοίωμα φιδιού ως σύμβολο του Χριστού (Για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex., λ. *όφις* 5): *όφην του 'πεν* (ενν. *τον Μωυσή*) *ο Θεός να υψώσει εις κοντάρι, «χαλκωματένιον κάμε τον, να 'χει μεγάλην χάρη»* Χούμνου, Κοσμογ. 2633· *ω Μωυσή πανθαύμαστε..., εσύ μου το προφήτευσες υιόν μου να σταυρώσουν, όταν εσύ εκρέμασες στην έρημον τον όφην* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 135. **4**) Το φίδι του παραδείσου ως όργανο του διαβόλου: *παρευθύς έβαλε* (ενν. *ο διάβολος*) *εις τον νουν του ότι να γένει όφης και να έχει πρόσωπον ανθρώπου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 72^{v}· *σ' όφην τον φρονιμότατον ο διάβολος εσέβη και της γυναίκας του Αδάμ με δόλο τσ' ερμηνεύει* Χούμνου, Κοσμογ. 67· *όφης εμέν ηπάτησε στο σφάλμαν τό σ' εποίκα, εκ του αγίου σου ορισμού κι υπακοής εβγήκα* Χούμνου, Κοσμογ. 89. **5**) Ο διάβολος (γενικά): *ώσπερ το φίδι ξερνάγει το φαρμάκι, έπειτα σμίγεται την σμύρναν, έτσι και ο νοητός όφης, ο διάβολος, σουρίζει και γελά τον άνθρωπον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 55^{r}· *ας τον προσκυνήσομεν* (ενν. *το Χριστό*), *όλοι να γιατρευτούμεν από τα αμαρτήματα του παμπονήρου όφη* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 144. **6**) (Σε μεταφ. προκ. για άνθρωπο δολερό, ύπουλο): *όφη μικρό σ' ανάθρεψα, για να με φαρμακέψεις* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 695· *θωρώντ' αγνιάκιν τρυφερόν ελύγιζεν εθάρρησα· να ξεύρετε ότι αγνώρισα όφην πολλά φαρμακερόν* Κυπρ. ερωτ. 125^{24}· *όταν ελθείς στο σπίτιν σου οπού έναι θεοργισμένον* (παραλ. 1 στ.) *όλον φαρμάκιν στέκεσαι ωσάν κακός ο όφης, στο γιόμα και αν καθίσομε, στο δείπνον και αν σεβούμε* Σπαν. (Ζώρ.) V 629· φρ. *ζώνομαι τον όφην*, βλ. *ζώνω* (Ι) ΙΙ Λ' 1. **7**) (Μεταφ. προκ. για έντονη λύπη, στενοχώρια): *να γροικούν* (ενν. *οι γυναίκες*) *τ' Αγαρηνού τα χουγιατά να κάμνει, εις την καρδίαν τους έμπαινεν όφης να τους δαγκάνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 271^{12}· *γίνωσκε, μαννίτσα μου πονετική, μη μ' απαντέχεις πλέον* (παραλ. 1 στ.), *ότι όφης με τριγύρισε, βούλεται να με φάγει* Περί ξεν. Α 408.

οφθαλμικὸν το· *'φ θ α λ μ ι κ ό ν*, Ιατροσ. κώδ., ,ακα'.

Το ουδ. του επιθ. *οφθαλμικός* ως ουσ. (Πβ. Sophocl., λ. *οφθαλμικός* και Du Cange, στη λ., όπου διαφορετική η σημασ.).

Φάρμακο των ματιών· (εδώ σε μεταφ.): *Ο αιών ο πανδαμάτωρ* (παραλ. 4 στ.) *εις ... τας χειρόνας πάσας* (ενν. *βουλάς και πράξεις*) *'φθαλμικόν κατασκευάζει κι εις τους οφθαλμούς το θέτει και την οπτικήν ανοίγει* Ερμον. Ξ 15.

οφθαλμόπονος ο, Ιατροσ. κώδ. ων'.

Από τα ουσ. *οφθαλμός* και *πόνος*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Ο πόνος των ματιών: *Εις οφθαλμόπονον να έχει αίμα* αυτ. ρξη'.

οφθαλμός ο, Προδρ. (Eideneier) I 170, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 799, Καλλίμ. 603, 615, Διγ. (Trapp) Gr. 2340, Διγ. Α 4487, Διγ. Ζ 3970, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 540, Βέλθ. 378, 695, Πόλ. Τρωάδ. 68, Ερμον. Ψ 25, Ιατροσ. κώδ. ωϛη', Λίβ. Ρ 997, Λίβ. Sc. 1277, Λίβ. Esc. 584, Λίβ. (Lamb.) Ν 928, Λίβ. Ν 2712, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 778, Ιατροσόφ. (Oikonomu) $84^{6,19}$, Sprachlehre 122, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΔ' [193], Κυπρ. ερωτ. 14^{14}, 16^{10}, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 132, χορ. γ' 429, κ.α.· *α φ θ α λ μ ό ς*, Μαχ. 250^{20}· *ε φ τ α λ μ ό ς*, Ιων. II^{5}· *ο υ φ θ α λ μ ό ς*, Sprachlehre 128.

Το αρχ. ουσ. *οφθαλμός*. Ο τ. *εφταλμός* και διάφ. άλλοι τ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. και Οικονομ., Αθ. 38, 1926, 118).

1α) Το όργανο της όρασης, μάτι: Ιατροσ. κώδ. ,ακϛ', Χρον. Μορ. Η 676, Διγ. Ζ 2287, Notizb. 64, Διγ. 'Ανδρ. 383^{12}· **β**) (συνεκδ.) η περιοχή γύρω απ' τα μάτια: *Κάμνουν χολάν οι άνθρωποι διά τους οφθαλμούς τους· και βάλλουν εκ των τριφλιών ωά στρουθοκαμήλου* Φυσιολ. (Legr.) 241· *επιλαβών εφίλησέ με τους οφθαλμούς* Σφρ., Χρον. μ. 80^{25-6}· **γ**) (στη γεν. με τα ουσ. *κόρη* και *φως* σε προσφών. αγαπημένου προσώπου): *Ω κόρη ουφθαλμού μου, πού ην και μεμάκρυνεν η απουσία σου;* Sprachlehre 128· *ομμάτια μου, το φως των οφθαλμών μου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 859· **δ**) (προκ. για το Θεό· η χρ. ήδη μτγν., βλ. L-S στη λ. II): *Αλλ' οφθαλμός ο άυπνος οπού ποτέ ου κοιμάται προσέσχεν, είδεν, έβλεψεν* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem) 110· **ε**) (σε μεταφ.): *εις την Ρωμανίαν είδαν οι οφθαλμοί μου την πανύμνητον Θεοτόκον* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 549: *έδει με γαρ τοι την δοκόν οράν των οφθαλμών μου και μη τα κάρφη τα λεπτά των αδελφών μου* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 65· *οι...άθλιοι Εβραίοι εκάμμυσαν τους οφθαλμούς... του μη ιδείν τον ήλιον τον άδυτον, υιέ μου* Θρ. Θεοτ. 48· *Τον ουρανό παρακαλώ βοήθεια να σου δώσει και τσ' οφθαλμούς του βασιλιού σ' ετούτο να τυφλώσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 84· *Ω τέκνον μου παμπόθητον... πώς εχωρίσθης απ' εμού... ετύφλωσας τους οφθαλμούς και έσβεσας το φως μου;* Διγ. Ζ 598· *διάκονοι και ιερείς.... Ομού και λύχνος κι οφθαλμός και φως να βλέπουν άλλοι* Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α' 127· *της σοφίας, ήτις ανοίγει τους οφθαλμούς του νοός του γινώσκειν τα πράγματα* Lucar, Sermons 81· **ϛ**) (συνεκδ. στον εν. και πληθ. με ή χωρίς γεν. προσώπου προκ. για το ίδιο το πρόσωπο): *στέλλει δυο παλληκάρια* (παραλ. 1 στ.) *να πούσιν της μητέρας του πως έρχετ' ο υιός της οπού ποσώς δεν ήλπιζεν να δει ο οφθαλμός της* Διγ. Ο 1006· *επιβγάλτηκα από εναντίου εφταλμώ σου* Ιων. II^{5}· *εάν ουδέν εύρω τέκνον από τα σπλάγχνα μου, από τον εμαυτόν μου, να ηξεύρεις ότι πλέον τους οφθαλμούς σου ουδέν τα θέλω ιδεί* Διήγ. Αλ. V 24· *Τρυγώ τό εδραγάτευσαν τρεις χρόνους οι οφθαλμοί μου και τον καρπόν του τρώγω τον και πίνω το κρασίν του* Λίβ. Esc. 1070. **2α**) (Συνεκδ.) βλέμμα, ματιά: *Εγώ τον εκυνήγουνε και κείνου οφθαλμός του πότε στο άλογό 'τονε, πότε σ' εμέν το φως του* Διγ. Ο 2503· *κάμνουν την φωλίαν τους, δύο αβγά γεννούσιν, κάθουνται και πυρώνουν τα μετά τους οφθαλμούς τους* Φυσιολ. (Legr.) 231· *Κρασί μου δοκιμότατον...* (παραλ. 2 στ.) *αναβιβάζεις πνεύματα, τους οφθαλμούς ανδρίζεις* Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 83· **β**) (σε μεταφ. με το *γυρίζω* προκ. να δηλωθεί συμπόνια): *Ζευ, τσ' οφθαλμούς σου γύρισε σ' εκείνη* (ενν. *στην Ερωφίλη*), *'δέ τη λυπητερά* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) χορ. β' 524. **3**) (Μεταφ. στον εν. και πληθ. 'πβ. L-S στη λ. IV και Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 74) επόπτης, επιμελητής· προστάτης: *απετύφλωσε λοιπόν τον οφθαλμόν της Πόλης* (ενν. *τον Βελισάριον*) Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 546· *εφάνη Βελισάριος, ανήρ σο-*

φός, ανδρείος (παραλ. 1 στ.) *να είπες κι ήτον οφθαλμός της Κωνσταντίνου πόλης* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 12. **4**) (Μεταφ.) το προσφιλέστερο, το καλύτερο ή ωραιότερο (μέρος)· ωραιότητα, ομορφιά· (Πβ. L-S ό.π. και Tiftixoglou, BZ 67, 1974, 10-3): *Μάιος εβασίλευσεν εις άπαντας τους μήνας* (παραλ. 1 στ.)· *πάντων φυτών ο οφθαλμός και των ανθών λαμπρότης* Διγ. Ζ 2751. **Εκφρ. 1**) *Εις οφθαλμού ριπίδα, εις ροπήν (του) οφθαλμού,* βλ. εις έκφρ. 23. **2**) *Εις οφθαλμόν ή τους οφθαλμούς* (κάπ.), *προ οφθαλμού* = ενώπιον, μπροστά: *εις τους οφθαλμούς ηρώων εφανίστηκες γαρ μέσον* Ερμον. Υ 318· *ακόμη βλέπω αιστητώς* (ενν. *πλάσμα φρικτόν ονείρου*) *και εντρέχει εις οφθαλμόν μου* Λίβ. (Lamb.) Ν 480· *εις καιρόν οκάποτε, όταν ουκ απαντέχεις, να τα* (ενν. *τους στίχους*) *ευρείς προ οφθαλμού εις όφελόν σου μέγα* Σπαν. Α 50. **3**) *Εξ οφθαλμών* = βλέποντας, θωρώντας: *Ούτως το κάλλος κάμινον εις τους αισθανομένους και δύναται δουλογραφείν εξ οφθαλμών και μόνον* Καλλίμ. 931. **Φρ. 1**) *Βάλλω ή θέτω ή στήνω οφθαλμόν* = κοιτάζω προσεκτικά, παρατηρώ: *αν εις το κυκλογύρισμαν προσώπου της* (ενν. *της Ροδάμνης*) *πολλάκις ήθελες βάλλειν οφθαλμόν... παρείκαζες ανθόμοιον τον κύκλον της σελήνης* Λίβ. Ν 2112. **2**) *Βλέπω εν οφθαλμοίς* = λαμβάνω ο ίδιος γνώση κάπ. πράγματος: *Η βασιλεία σου εν οφθαλμοίς θέλει ιδεί και μάθει* Κορων., Μπούας 16. **3**) *Θολώνω τους οφθαλμούς μου* = για να δηλωθεί έντονος θυμός, αγριότητα: *εσήκωσεν το ουράδιν του* (ενν. *το θηρίον*) *και τα πλευρά του δέρνει, τους οφθαλμούς του εθόλωσεν, βούλεται να μας φάγει* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1128. **4**) *Σκοτίζονται οι οφθαλμοί μου* = χάνω την πνευματική μου διαύγεια, δε σκέφτομαι καθαρά: *εσκοτίσθησαν οι οφθαλμοί σου και δεν θωρείς το πράμαν πώς πάγει* Μαχ. 250^{20}. **5**) *Στήνω τον οφθαλμόν κατά*+γεν. = εποφθαλμιώ, επιβουλεύομαι κάπ. ή κ. (πβ. και *νους* Προσθ. ΙΒ′ τόμ.): *Επεί δε ο Παγιαζήτ...μονάρχης εγένετο, τότε κατά της Πόλεως και τον νουν και τον οφθαλμόν έστησε* Δούκ. 75^{8}. **6**) *Ωσότου/ώσπου να στρέψεις οφθαλμόν, όσον/ως ού να στρίψεις οφθαλμόν, ως ού/έως να τρίψεις οφθαλμόν* = στη στιγμή, στο λεπτό: *ωσότου στρέψεις οφθαλμόν, εξέψυξεν ο ήρως* Πόλ. Τρωάδ. 600· *ως ού να στρίψεις οφθαλμόν κατέλαβα εις τον τόπον, εκεί οπού με παρέγγειλεν ο ευνούχος της Ροδάμνης* Λίβ. Esc. 2168· *έως να τρίψεις οφθαλμόν, επέρασα το βάθος, την άμμον την αντίπερα του καλυβιού της γραίας* Λίβ. Ρ 2096.

οφθαλμοφανώς, επίρρ., Χρον. Μορ. Η 6741, Χρον. Μορ. Ρ 1586, Περί ξεν. Α 178, Χωνιάτη, Παράφρ. ΙΙ 34, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 149, Τζάνε, Κατάν. 93, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ιω. $η^{4}$ σχόλ.

Το μτγν. επίρρ. *οφθαλμοφανώς*.

1α) Με τα ίδια (μου, σου...) τα μάτια: *ο πρίγκιπα Γυλιάμος ορίζει να του φέρουσι εμπρός του τους Ρωμαίους να τους ιδεί οφθαλμοφανώς και να συντύχει με αύτους* Χρον. Μορ. Η 5480· **β**) προκ. για κάπ. ή κ. που φανερώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί κανείς να το(ν) δει με τα ίδια του τα μάτια: *οφθαλμοφανώς εφάνη ο μέγας Δημήτριος και κατατρέχοντας τες σκάλες και απείρους φονεύοντας ελύτρωσε την Θεσσαλονίκην εκ τας χείρας των βαρβάρων* Εγκ. Αγ. Δημ. 109^{163}· *με την δύναμιν του Θεού έσχισεν η κολόνα ... και εβγήκεν το άγιον φως και έλαμψεν οφθαλμοφανώς* Προσκυν. Κουτλ. 390 136^{15}. **2**) Ξεκάθαρα, φανερά: *Εγώ θεωρώ οφθαλμοφανώς ο ρήγας αγαπά σας κι έχει σας εις προσορώτησιν κι εις την βουλήν του πρώτους* Χρον. Μορ. Η 8517.

όφια η, βλ. Προσθ. ΙΔ′ τόμ., λ. *αίφνια*.

οφιδάκιν το, Χούμνου, Κοσμογ. 2272· *φ ι δ ά κ ι ν,* αυτ. 2181 κριτ. υπ., 2272 κριτ. υπ.

Από το ουσ. *οφίδιον* και την κατάλ. *-άκιν*. Τ. *φιδάκι* στο Somav. και σήμ.

Μικρό φίδι, φιδάκι: *εις μιον το ρίκτει* (ενν. *το ραβδί*) *ο Μωυσής και γίνεται οφιδάκιν* αυτ. 2181.

οφίδιον το, (**Ι**), Διήγ. Αλ. F (Konst.) 191^{4}, Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 98, 100, 119, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 61 δις, 256, Μπερτόλδος 55· *α φ ί δ ι,* Gesprächb. 50^{22}· *ο φ ί δ ι,* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 191^{5}, Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 100, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 130, 153, 195, 260· *ο φ ί δ ι ν,* Περί ξεν. Α 259, Λίβ. Ρ 151, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 191^{5}, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 115^{8}, Πορτολ. Α 19^{3}, 70^{6}· *ο φ ί δ ι (ο) ν,* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 10560 (Δωδώνη 15, 1986, 137), Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 382, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 347, 439, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 332, Αλεξ. 2038, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 231^{8}, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 37^{13}, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 230^{8}· Διήγ. Αλ. F (Konst.) 36^{15}, 114^{8}, 190^{25}· *φ ί δ ι,* Θησ. Γ′ [33^{1}], Ζ′ [126^{7}], Θ′ [5^{2}], Αλεξ. 2658, 2677, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 55^{r}, φ. 157^{r}, φ. 164^{r}, Πεντ. Γέν. ΙΙΙ 1, 2, 4, 14, XLIX 17, Έξ. IV 3, VII 12, Αρ. XXI 6, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 69 τίτλ. $69^{1,3}$, 99^{2}, 116 τίτλ., κ.α.· *φ ί δ ι (ν),* Εβρ. ελεγ. 166, Θρ. Κων/π. Η 103, Θρ. Κων/π. διάλ. 108· *φ ί δ ι ν,* Λίβ. Ν 386, Φυσιολ. 274, Δαρκές, Προσκυν. 98· *φ ί δ ι (ο) ν,* Ιατροσ. κώδ. φη′, χλ′, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 256^{14}.

Το αρχ. ουσ. *οφίδιον*. Ο τ. *οφίδι* και σήμ. στην Κρήτη (Πλατάκης, Κρητολ. 10-11, 1980, 92). Οι τ. *οφίδιν* και *φίδιν* και σήμ. στον Πόντο (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οφίδιν*). Ο τ. *φίδι* στο Meursius (λ. *φίδη. φίδιον*) και σήμ. Ο τ. *φίδι(ν)* και σήμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Ο τ. *φίδιον* στο Meursius (ό.π.). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β′ 842, λ. *'φίϊν*, Παπαδ. Α., ό.π. και Παπαχριστ., ό.π.).

1) Φίδι: *'Ετσι ωσάν εστέκουντον οχία, φίδ' ευρέθη· στα χόρτα εκοιμούντονε και παρευθύς εγέρθη και δάγκωσε τον κυνηγόν* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 31^{5}· *ευθύς κρυφά οπίσω εγύρισαν* (ενν. *οι βάρβαροι*) *συρόμενοι εις την γην ωσάν τα φίδια* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 130· (συνεκδ. το ένα αντί για τα πολλά): *απέστειλεν ο Κύριος εις τον λαό τα φίδια τις σπίθες και εδάγκασαν το λαό...· ψάλλε προς τον Κύριο και να βγάλει αποπάνου μας το φίδι* Πεντ. Αρ. XXI 7· (σε μεταφ.): *η μήτηρ σαν μ' εβάσταξεν απέσω στην κοιλιάν της φίδιν να ήθελα γενεί, τα σπλάχνα της να φάγω* Περί ξεν. V 260· *στα στήθη μου να πέσουν* (ενν. *τα δάκρυα*), *φίδια μαύρα να γενούν, να φάσιν την καρδιά μου* Περί ξεν. Α 277. **2**) Τερατώδες ερπετό: *έναν οφίδιν φοβερόν, οπού ποτέ ου κοιμάται, πάντα αγρυπνά, πάντα έξυπνα στήκει, διαφυλάττει* (ενν. *την τρίχαν την χρυσήν του κρίου*) Πόλ. Τρωάδ. 42· *εκείνος ο παράνομος ως δράκος εμορφώθη* (παραλ. 1 στ.), *έδειξεν πέντε κεφαλές ως των φιδιών το γένος* Θρ. Κων/π. διάλ. 86. **3**) Το φίδι του παραδείσου ως όργανο του διαβόλου: *είπεν ο Κύριος ο Θεός της γεναίκας: «Τι ετούτο έκαμες;» Και είπεν η γεναίκα: «Το φίδι εξεπάτησέ με και έφαγα»* Πεντ. Γέν. ΙΙΙ 13· *Στην μέσην έχουν* (ενν. *ο Αδάμ και η Εύα*) *το δενδρόν, το φίδι έναι ζωσμένον* Βεν. 63. **4**) Ο διάβολος: *Κάποιος άνθρωπος...με φθόνον του νοητού οφιδίου, ήγουν διαβόλου, εδέχθησαν ... εις τα άντερά του μέσα οφίδιον αισθητόν, το οποίον εκατάτρωγε ... τα σωθικά του* Διαθ. Νίκωνος 259. **5**) (Μεταφ. προκ. για άνθρωπο κακό, μοχθηρό): *κανείς εράθυμος του φιδίου υπερβαίνει, μόνον της άνομης γυνής, οπού τον υπερβαίνει* Συναξ. γυν. 253. **Έκφρ.** *Του οφιδίου τα (ομ)μάτια* = (πιθ.) ημιπολύτιμος λίθος: *Εξέβαλάν του* (ενν. *του Αλεξάνδρου*) *το απανωφόριν του Ξέρξη, του βασιλέως της Περσίας, οπού το είχε εγκοσμημένον με του οφιδίου τα ομμάτια, με πολύτιμα λιθάρια θαυμαστά* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 257^{13}· *Εξέβγαλάν του το απανωφόρι του 'Ερξου, του βασιλέως της Περσίας, οπού ήτον εγκοσμημένο όλο με του οφιδίου τα μάτια* Διήγ. Αλ. G 272^{20}.

οφίδιον (II)· *οφιδίων,* Ιατροσ. κώδ. ,ακδ', εσφαλμ. γρ. αντί *οφρυδίων*· διορθώσ.— Βλ. και *οφρύδι(ο)ν.*

οφιδόπουλο(ν) το· *φιδόπουλο,* Αλεξ. 211· *φιδόπουλον,* Αλεξ. 216.

Από το ουσ. *οφίδιον* και την υποκορ. κατάλ. *-πουλο(ν).* Τ. *(ο)φιδόπ'λον* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οφίδιν*).

Το νεογνό του φιδιού: *την είδε χελιδών* (ενν. *την όρνιθα*) *πως έκαμνε λωλία και τα φιδόπουλά 'θρεφε σαν να 'τανε πουλλία* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 116[6].

οφιδόστεον, Ιατροσ. κώδ. ,ηλα', πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *οφρυδόστεον* (βλ. λ.).— Πβ. *οφίδιον,* (II), *όφις,* (II).

οφίκ-, βλ. *οφ(φ)ίκ-* και *οφ(φ)ικ-.*

οφιοκέφαλος, επίθ., Ιερακοσ. 344[9-10].

Από τα ουσ. *όφις* και *κεφαλή.* Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

(Προκ. για είδος γερακιού) που έχει μικρό κεφάλι όμοιο με φιδιού: *Δει τον επιλεγόμενον ιέρακας εν πρώτοις τον νεανίσκον επιζητείν, έπειτα τον λέγομενον οφιοκέφαλον· εισί γαρ μικράς τας κεφαλάς έχοντες και ομοίας όφεων* αυτ. 343[22-3].

Οφιομάγοι οι.

Από το εθν. *Οφιομάχοι* (βλ. ά.) με επίδρ. του ουσ. *μάγος*· πβ. μτγν. εθν. όνομ. *Οφιοφάγοι* (L-S, λ. *οφιοφάγος*).

Ονομασία μυθικού λαού: *υπέταξα ... Οφιομάγους, Οφιόποδας* Διαθ. Αλ. 255[21].

Οφιομάχοι οι.

Το μτγν. επίθ. *οφιομάχος* στον πληθ. ως εθν. όνομ.

Ονομασία μυθικού λαού: *υπέταξα ... Οφιομάχους, Οφιόποδας* Διαθ. Αλ. 255[21] κριτ. υπ.

Οφιόποδες οι.

Το μτγν. επίθ. *οφιόπους* στον πληθ. ως εθν. όνομ.

Ονομασία μυθικού λαού: *υπέταξα ... Οφιομάγους, Οφιόποδας, Ελεφαντινόποδας* Διαθ. Αλ. 255[22].

όφιος ο· γεν. πληθ. *οφιών* (;) Πεντ. Δευτ. XXXII 33.

Από το ουσ. *όφις* αναλογ. με το ουσ. *σκορπιός* (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 9, 1897, 201-2, ΜΝΕ Β' 438, Αθ. 24, 1912, 31)· κατά Hesseling [Πεντ. σ. 436] από το α' συνθ. *οφιοτων* λ. *οφιοκέφαλος, οφιόσκορδον,* κ.ά. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Andr., Lex., λ. *όφις,* Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *έφιος* και *όφιος*).

Φίδι (εδώ δηλητηριώδες): *όνταν φίδι επί στράτα, όφιος επί μονοπάτι οπού δαγκάνει φτέρνες αλόγου και έπεσεν ο καβαλάρης του οπίσου* αυτ. Γέν. XLIX 17.

οφιοφάγος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *οφιοφάγος.*

Που τρώει φίδια: *οι Αιγύπτιοι, ως είπομεν, επροσκυνούσαν διά θεούς ζώα άλογα από κάθε γένος ζώου ...· από δε τα πετούμενα τον ικτίνον και ίβιν την οφιοφάγον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 19.

όφις ο, (I), Φυσιολ. (Offerm.) G 50[4], 52[13], Φυσιολ. (Offerm.) M 53[6] δις, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 633, Καλλίμ. 204, 228, Ιατροσ. κώδ. ωξθ', ωπζ', Φυσιολ. (Legr.) 79, 83, Δούκ. 289[19], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 107[14], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 106[15], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 16 τετράκις, 17, 18, 20, κ.α.· ονομ. πληθ. *όφεοι* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 187· γεν. πληθ. *όφιων,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 828, Φυσιολ. (Legr.) 879.

Το αρχ. ουσ. *όφις.* Η ονομ. πληθ. *όφεοι* με επίδρ. της γεν. *όφεων.* Η γεν. *όφιων* ‹ *όφεων* πιθ. από επίδρ. του α' συνθ. *οφιο-* ή με κώφωση· πβ. *πάντως* και *όφιος.*

1) Φίδι: Φυσιολ. (Offerm.) G 50[16] δις, Φυσιολ. (Legr.) 92, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 157. **2)** Τερατώδες ερπετό: Καλλίμ. 189, 190, 1034, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1111. **3)** Χάλκινο ομοίωμα φιδιού ως σύμβολο του Χριστού (πβ. και *όφης* 3): *επρόσταξεν ο Θεός τον Μωυσή και έκαμεν ένα όφιν χαλκωματένιον... Τούτου του πράγματος, ο μεν χαλκούς όφις εσήμαινε τον Χριστόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 61. **4)** Το φίδι του παραδείσου ως όργανο του διαβόλου: *αμμή η σκύλα η άνομος, η Εύα του διαβόλου* (παραλ. 1 στ.) *εντρόπιασε τον άνδρα της με του όφεως τον δόλον* Συναξ. γυν. 36. **Φρ.** *Τρέφω όφιν εν κόλποις* προκ. για περίθαλψη αγνώμονα (Για τη σημασ. πβ. L-S Suppl., στη λ. και Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 142): *ει ποτέ τα της τύχης αποκάμωνται νήματα του Μοράτ, έξει τον αρχηγόν ο βασιλεύς συνήθη και ημερόχειρον όφιν καλώς εν τοις κόλποις αυτού τραφέντα* Δούκ. 167[26].

όφις, (II)· *όφις,* Ιατροσ. κώδ. ωπζ', *όφιν,* αυτ. ωος', εσφαλμ. γρ. αντί *οφρύς, οφρύν* αντίστοιχα· διορθώσ.

οφίτης ο.

Το μτγν. ουσ. *οφίτης.* Τ. *οφίτες* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.) και *'φίτης* στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ζ' 379, Φραγκ., Δημ. ιατρ. Κρ. 81· η γρ. *φύτης* από παρετυμολογικό συσχετισμό με το *φύμα-φύω.* Πβ. και σύνθετο *ψωροφίτης* στο Somav. (λ. *-ήτης*) και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και λ. *εμπνοφίτης, πνοφίτης,* κ.ά., βλ. Παγκ., ό.π. και Δ' 374, λ. *ψωροφύτης,* Φραγκ., ό.π., Λουκόπ., Λαογρ. 12, 1938-48, 55, Οικονομ., Παρνασσ. 25, 1938, 398, Ψυχογιός, Λαογρ. 15, 1953, 254, 256, 272, κ.α.). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Ζερβάκις, Λαογρ. 4, 1912-3, 512).

1) Είδος πετρώματος (πιθ. σερπεντίνης· πβ. L-S, λ. *οφίτης*)· (εδώ) διακοσμητικός λίθος: *ην γαρ* (ενν. *το πινακίδιον*) *χρυσίῳ σκευασθέν οδούσιν ελεφάντων, έχον αστέρας τους επτά, καλόν ωροσκοπείον· ήλιος άνθραξ ην αυτός και κρύσταλλος σελήνη, Ερμής ώσπερ σμαράγδινος, σάπφειρος Αφροδίτη, οφίτης ην αέρινος ο Ζευς θεός ο Δίας* Βίος Αλ. 204 (Πβ. Βίος Αλ. (v. Thiel) 6[27]: *ο δε Κρόνος οφίτης*). **2)** Δερματικό νόσημα του τριχωτού της κεφαλής (πιθ. μορφή έρπητα· πβ. L-S, ό.π.): *Περί οφίτου* (έκδ. *οφύτου*· διορθώσ.) Ιατροσόφ. (Oikonomu) 58[20].

οφιτσ-, βλ. *οφ(φ)τσ-.*

όφλημα το· *ό φ λ η μ α ν,* Ασσίζ. 387[27], 388[17,18].

Το αρχ. ουσ. *όφλημα.* Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. σε έγγρ. του 14. και 15. αι. (Μανουσ., Θησαυρ. 3, 1964, 89, 92, 94, 97, κ.α.).

1) Χρηματική οφειλή, χρέος: *κελεύει και κρίνει το δίκαιον ότι να πουλήσει ετεσαύτα απέ τας κλήρας της συμβίας του ωσόπου να πλερώσει παντελώς το όφλημάν του* Ασσίζ. 387[29-30]. **2)** Υποχρέωση: *από τε νήσων και κόλπων ... συμμαχίαν αιτήσομαι, ήν ειώθασιν οι εκείσε δεσπόται ως όφλημα τι χρονικώς εις την ημών αποστέλλειν* Θεολ., Τζίρ. 358[19].

οφρυδάκι(ν) το· *φ ρ υ δ ά κ ι (ν).*

Από το ουσ. *οφρύδι(ο)ν* και την κατάλ. *-άκι(ν)*. Ο τ. και σήμ.

Φρυδάκι: *άλλες με τα μαχαιράκια και μαδίζουν τα φρυδάκια* Συναξ. γυν. 523.

οφρύδι(ο)ν το, Διγ. Z 1484, 1745, Βέλθ. 699, Ιατροσ. κώδ. ͵ακδ' (έκδ. *οφιδίων*· διορθώσ.), Λίβ. Sc. 1283, Παραφρ. Χων. (Νικητ. Χων., Βόνν.) 578 κριτ. υπ., 742 κριτ. υπ., Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΕ' [246], Διγ. 'Ανδρ. 346^{22}, 352^{19}· *α φ ρ ύ δ ι,* Θησ. Θ' [5^{7}]· *ο φ ρ ύ δ ι ν,* Διγ. (Trapp.) Gr. 5, 1149, 2368· *φ ρ ο ύ δ ι (ν),* Πανωρ. Ε' 49· *φ ρ ο ύ δ ι ν,* Αποκοπ.^{2} 56· *φ ρ ύ δ ι,* Ερωτοπ. 224· *φ ρ ύ δ ι (ν),* Διγ. Α 259, Λίβ. Esc. 2417, Λίβ. N 2121, Αχιλλ. L 550, Αχιλλ. N 815, Θησ. Δ' [28^{4}], Ch. pop. 405, 525, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 149, Συναξ. γυν. 517, Πιστ. βοσκ. V 5, 188, Στάθ. (Martini) Προλ. 25, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [733]· *φ ρ ύ δ ι ν,* Κύπρ. ερωτ. 8^{3}.

Το ουσ. *οφρύδιον* (< *οφρύς*+κατάλ. *-ίδιον*) που απ. στον Ησύχ. Τ. *αφρούδι* στο Βλάχ. Ο τ. *οφρύδιν* στο ποντιακό ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *φρούδι* στο Βλάχ., σε έγγρ. του 17. αι. (Κατσουρ., ΕΕ Κυκλ. Μ 7, 1968, 94^{21}) και σήμ. στην Κρήτη, κ.α. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 287, Τσουδερ., Ορολογ. 49). Ο τ. *φρύδι* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *φρύδιν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., Σακ., Κυπρ. Β' 500, λ. *βρύ(δ)ιν*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Τ. *φρύδιον* στο Meursius. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., Σακ., ό.π. και 848, λ. *φρύιν*, Ξιούτας, Κυπρ. Σπ. 45, 1981, 177, Παπαχριστ., ό.π., κ.α.).

1α) Φρύδι: *ζωγραφισμένα θαυμαστά ήσαν τα δυο της φρύδια, μακρέα, μαύρα και λιγνά, έμορφα συνθεμένα* Θησ. ΙΒ' [55^{5}]· *ήσπασε το κοντάρι του κι επήε πού και κομμάτι: μια φλιτζακίδα αλύπητη εμπήκε προς τ' αμμάτι, στο φρύδιν αποκατωθιό*· (περιληπτικά) *Τα χείλη σου έχουν το φιλί, τα μάτια σου γλυκάδαν, το φρύδι σου με ήρεσεν, διατί γέρνει καμάραν* Ερωτοπ. 616· *Αυτές άλλον δεν εργάζουνται ειμή με το νιψίδι, να νίψουσι το πρόσωπον, να φθειάνουσι τ' αφρύδι Βεντράμ.,* Γυν. 182· **β)** για έκφραση του προσώπου που δηλώνει διάθεση ή συναίσθημα: *Βλέμμα θρασύ και αναίσχυντον και τράχηλος υψαύχος, οφρύδιν σαλευόμενον και αναπετασμένον* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 517· *Τα φρούδια τση ενεσήκωσε με μαστοριάν η κόρη, δείχνει πως το θαμάζεται, στον ουρανόν εθώρει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1439· *τα φρούδια του ενέσυρνε, τα μάτια του αγριεύγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 492. **2)** (Μεταφ., προκ. για απότομη πλαγιά η γκρεμό) άκρη, προεξοχή, χείλος: *το φρύδι του όρους* Μαξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. δ' 29· *το δενδρόν, όπου ήλπισα να στέκετ' εις λιβάδιν, ήτον εις φρούδιν εγκρεμνού κι εις σκοτεινόν πηγάδιν* Απόκοπ.^{2} 56· *πάτημα φοβιζάμενο στου φρουδιού τη μασκάλη* Π.Ν. Διαθ. (Λαμπάκης) φ. 246^{r}, στ. 12. **3)** (Μεταφ., εδώ πιθ. προκ. για θαλάσσιο στενό με καμπύλες ακτές σε σχήμα φρυδιού, αν δεν προκ. για εσφαλμ. απόδοση του ιταλ. ναυτ. όρου *fredo*, τ. του *freo* = «θαλάσσιο στενό· διώρυγα»· για τη λ. βλ. Kahane-Bremner, Gloss. portol. 58 και σημ. 33 καθώς και *φρέον*): *Η 'Εγριπος εναι χώρα και καλό πόρτο και έναι σιμωμένο ότι το τειχιό της τέρα φέρμας και του νησίου εγγίζουν και έναι ένα φρύδι* Πορτολ. Α 225^{15}.

οφρυδόστεον το. — Πβ. *οφιδιον,* (II), *όφις,* (II).

?: *Περί εις οφρυδόστεον* (έκδ. *οφιδόστεον*· διορθώσ.) Ιατροσ. κώδ. ͵ϡλα'.

οφρύς η, Διγ. (Trapp) Gr. 1305, Ιατροσ. κώδ. ωος' (έκδ. *όφιν*· διορθώσ.), ωπζ' (έκδ. *όφις*· διορθώσ.).

Το αρχ. ουσ. *οφρύς*.

1) Φρύδι: Γλυκά, Στ. 456. **2)** (Μεταφ.) έπαρση, αλαζονεία: *Ειδέ και ζεις· και περπατείς... και εύρει σε σκύλος κυνηγός... να τινάξει την γούναν σου, να κόψει την οφρύν σου και την αλαζονείαν σου και όλην την έπαρσίν σου* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 177· φρ. *διασπώ τας οφρύς* = φέρομαι υπεροπτικά: *Υιέ, αν έχεις χρήματα, υιέ, αν είσαι πλούσιος, μη διασπάσεις τας οφρύς, μηδέ κενοδοξήσεις, υψαύχην, υψητράχηλος μηδέν θελήσεις να 'σαι* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 416.

οφτί(ν) το, βλ. *αφτίον-αφτί(ν)*.

οφύτης· *οφύτου,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 58^{20}, εσφαλμ. γρ. αντί *οφίτου*· διορθώσ. — Βλ. *οφίτης*.

οφφή η, Ορνεοσ. αγρ. 519^{15}, 520^{25}, 521^{27}, κ.α.

Το λατ. *offa*. Η λ. στο Meursius (λ. *οφά. οφέλαιον*).

Μικρή ποσότητα τροφής σε σχήμα βόλου: *αρσενίκιν σχιστόν..., αλόην ηπατικήν, μύρα, ... ταύτα πάντα τρίψεις ... καὶ εξ αυτού τω ιέρακι δώσεις εκάστῃ ημέρᾳ οφφάς τρεις, τουτέστι κοκκία γ'* αυτ. 525^{3}· *ει ουν μη θελήσει* (ενν. *ο ιέραξ*) *άψασθαι της τροφής διά τριών ημερών, οφφάς αυτώ δος και μη θέλοντι, έως ού ιαθή* αυτ. 529^{30}.

οφ(φ)ικάτορας ο· *ε φ (φ) ι κ ά τ ο ρ α ς,* Μαχ. 136^{30} (ονομ. πληθ. *εφφικάτοροι*).

Από το ουσ. *οφ(φ)ίκιον* και την κατάλ. *-άτορας*. Ο τ. από τον τ. *εφ(φ)ίκιν* του *οφ(φ)ίκιον*. Κατά Χατζ., Ξέν. στοιχ. 40 εξίσου πιθ. ονομ. εν. *εφφικάτορας*.

Ανώτερος αξιωματούχος: *οι αφέντες της δύσης εποίκαν ορισμόν εις τους εφφικατόρους τους να ποίσουν μεγάλην αρμάδαν* Μαχ. 212^{21}.

οφ(φ)ικιάλης ο· *α β ι τ σ ι ά λ η ς,* Μαχ. 656^{26}· *α φ (φ) ι τ σ ι ά λ λ η ς,* Μαχ. 430^{3}· *ο φ (φ) ι τ σ ι ά λ η ς,* Μαχ. 138^{6}· *ο φ (φ) ι τ σ ι ά λ λ η ς,* Κυπρ. χφ. 160. — Βλ. και *οφ(φ)ικιάλιος* και *οφ(φ)ικιάλος*.

Από το ουσ. *οφ(φ)ικιάλιος*. Ο τ. *οφ(φ)ιτσιάλης* από το ιταλ. *of(f)iciale* (Zingarelli) ή το βενετ. *ofizial* (πβ. και Ανδρ., Λεξ., λ. *οφιτσιάλος*)· απ. στο Somav., λ. *οφικκιάλης* (γρ. *οφιτζιάλης*), καθώς και στη Μετάφρ. Μολιέρου 77. Τ. *οφισιάλης* σε έγγρ. του 15. αι. (Livre de remembrances 7). Τ. *'φ(φ)ικιάλης* στο Somav., ό.π. (γρ. *φικιάλης*). Τ. *'φ(φ)ιτσιάλης* στο Somav., ό.π. (γρ. *φιτζιάλης*) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνά, Ιδιώμ. Καρπάθου 56 σημ. 1). Η λ. στο Meursius, λ. *οφφικιάλιος* και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *οφικκιαλέος*).

Ανώτερος αξιωματούχος: *ορδινίασεν* (ενν. *ο ρε Πιερ*) *αφιτσιάλληδες του ρηγάτου των Ιεροσολύμων εις τον τόπον οπού επέθαναν* Μαχ. 92^{20}· *φέρε από τους φίλους σου και απέ την πίστιν σου καλούς καβαλλάρους ψουμάτους και ποίσε αβιτσιάληδες, και μοίρασε το ρηγάτον σου εις αυτόν σου και εις αυτόν τους* Μαχ. 22^{25}· *ο ρήγας και οι αβιτσιάληδές του να ποίσουν κρίσιν και δικαιοσύνην τους Γενουβίσους απού τα πράγματα τά επήρασιν* Μαχ. 138^{17}.

οφ(φ)ικιάλιος ο, Χρον. Μορ. Η 8524, Lettres 1453 2^{10}, Δούκ. 209^{3}, 385^{3}· *ο φ (φ) ι σ ι ά λ ι ο ς*· *'φ (φ) ι κ ι ά λ ι ο ς,* Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk.-v. Gem.) 134 κριτ. υπ. (ονομ. πληθ. *'φικιαλίοι*). — Βλ. και *οφ(φ)ικιάλης* και *οφ(φ)ικιάλος*.

Το μτγν. ουσ. *οφ(φ)ικιάλιος* (L-S Suppl., λ. *οφικιάλιος*). Ο τ. *οφ(φ)ισιάλιος* από το

γαλλ. *official*. Ο τ. *'φ(φ)ικιάλιος* σε έγγρ. του 15. αι. (Lefort, Documents 10[5], Miklos.-Müller, Acta Γ' 336). Τ. *οφιτσάλιος* σε έγγρ. του 18. αι. (Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 22, 1977, 12). Τ. *οφιτσιάλιος* και *'φιτσιάλιος* σε έγγρ. του 15. αι. (Miklos.-Müller, ό.π. 283 και 289 αντίστοιχα). Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi 427, λ. *οφφικιάλιος*) και σήμ. (γρ. *οφικιάλιος*).

1) Αξιωματούχος στην υπηρεσία ηγεμόνα ή άρχοντα με πολιτική ή στρατιωτική εξουσία (Για τη σημασ. βλ. Vogt Albert [Πορφυρογ., 'Εκθ. Α' σ. 43]): *τα ονόματα των ευγενών των εν τω παλατίω διαπρεψάντων οφφικιαλίων* Δούκ. 379[24]· *επαράλαβεν ο Ρούσος το μπαϊλάτο και άρξετον το οφφίκιόν του εις έργον να το βάνει, ν' αλλάσσει τους οφφικιαλίους, να βάνει άλλους νέους. Πρωτοβιστιάρην άλλαξε ομοίως και τριζουριέρην* Χρον. Μορ. Η 7935· *ουκ εγίνωσκε μικρός είτε και μέγας, ή και κατεργοκύριοι είτε οφικιαλίοι, ποίος να ένι αρχηγός, να ένι καπιτάνος* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 134. **2α**) Κάτοχος εκκλησιαστικού αξιώματος (Για τη σημασ. βλ. Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 134-5): *εισήλθε και ο οικουμενικός πατριάρχης κυρ Ιωσήφ και μετ' αυτού αρχιερείς τριάκοντα και οι πρώτοι οφφικιάλιοι της εκκλησίας* Notizb. 85· **β**) (εκκλ.) στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, επίτροπος του επισκόπου με δικαστικές αρμοδιότητες (Για τη σημασ. πβ. γαλλ. *official* και μεσν. λατ. *officialis*, Niermeyer, Med. Lat. Lex., στη λ. (ουσ.) 13): *ορίζομεν ότι εις την χώραν και ενορίαν του λατίνου αρχιερέως ένεκεν των κρίσεων της επισκοπής καθέδρας των Γραικών εις άπερ κρισίματα του οφφισιαλίου ή βικαρίου, ούτως ο Γραίκος επίσκοπος έχων έναν και αυτόθεν έσεται εγνωρίζων, και μηδείς άλλος εχέτω δικαιοδοσίαν κρισιμάτων* Διάτ. Κυπρ. 509[1].

οφ(φ)ικιάλος ο, Χρον. Μορ. Ρ 7935, 8524, Πτωχολ. Β 41, 52, 130· *ο φ (φ) ι τ σ ι ά λ ο ς*· *'φ (φ) ι κ ι ά λ ο ς*, Χρον. Μορ. 7935 χφ Τ κριτ. υπ.· *'φ (φ) ι τ σ ά λ ο ς*· *'φ (φ) ι τ σ ι ά λ ο ς*, Απολλών. 629. — Βλ. και *οφ(φ)ικιάλης* και *οφ(φ)ικιάλιος*.

Από το ουσ. *οφ(φ)ικιάλιος* (Βλ. Triand., Lehnw. 22 = Τριαντ., 'Απ. Α' 343-4). Ο τ. *οφ(φ)ιτσιάλος* από το ιταλ. *of(f)iciale* (Zingarelli· πβ. Ανδρ., Λεξ., λ. *οφιτσιάλος*)· απ. σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 523) και 18. αι. (Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 22, 1977, 12), στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 393 και σήμ. στην Κέρκυρα και την Κεφαλλονιά (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. 141, λ. *οφιτσιάλος*, Kahane, Sprache 583). Ο τ. *'φ(φ)ικιάλος* παλαιότ. στη Θήρα (Kahane, ό.π. 531). Ο τ. *'φ(φ)ιτσιάλος* στο Κατσαΐτ., Κλ. Β' 121, 129 και σήμ. ιδιωμ. (Kahane, ό.π. 583). Τ. *οφιτσάλος* σε έγγρ. του 18. αι. (Πουρτόγλου, ό.π.). Π. *ουφ(φ)ιτσιάλος* ‹ ιταλ. *uf(f)iciale* σήμ. στη Ζάκυνθο (Kahane, ό.π. 583). Η λ. σε έγγρ. του 17. (Τωμ., Κρητολ. 9, 1979, 15[163]) και 19. αι. (Τωμ.-Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α' 122) και σήμ. σπάνια (Kahane, ό.π. 531).

Αξιωματούχος: *να σε ομόσουν να είναι πιστοί κι αληθινοί στον ρήγαν κι εις εσέναν, ως οφφικιάλον του ρηγός κι αντίτοπός του που είσαι* Χρον. Μορ. Η 7926· *'Αρχοντες και μεγιστάνοι και μεγάλ' οφφικιάλοι* Πτωχολ. Β 98· *οι φαντάδες, ήγουν οφιτσιάλοι αφεντικοί* Σουμμ., Ρεμπελ. 171· (μεταφ. προκ. για τον «πρωτοκορυφαίο» απόστολο Παύλο): *τον Παύλον, απ' ο Χριστός μας είχε τον για πρώτον του 'φιτσάλον* Καβαλίστας 6.

οφ(φ)ικιάρης ο.

Από το ουσ. *οφ(φ)ίκιον* και την κατάλ. *-άρης*.

Κάτοχος εκκλησιαστικού αξιώματος: *Περί κριτηρίου κοσμικού, ότι οφφικιάρην ή κληρικόν ή μοναχόν ή αρχιερέα δεν κρίνει* Βακτ. αρχιερ. 156.

οφ(φ)ικιάρω, βλ. *οφ(φ)ιτσιάρω.*

οφ(φ)ίκιον το, Hist. imp. C 81, Διάτ. Κυπρ. 502[6], 506[8], 511[16], 512[10], Ελλην. νόμ. 526[11], Χρον. Μορ. Η 6755, 7995, 8107, Χρον. Μορ. Ρ 242, 7934, Δούκ. 179[12], 235[24], Σφρ. Χρον. (Maisano) 72[6], 124[4,6,9,13,15,20], 126[28], 128[8], Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν. 675, κριτ. υπ.), Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 326[v], Πηγά, Χρυσοπ. 215 (12), 222 (36), Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 161[22], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 46[6], Ιερόθ. Αββ. 336, Ψευδο-Σφρ. 368[20], 372[3], Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 46[r-v], 53[v], 54[r], 66[r], 67[v], 134[v], Βακτ. αρχιερ. 169, 172 τετράκις, 189, Νομοκριτ. 104· *ε φ (φ) ί κ (κ) ι ν,* Ασσίζ. 114[19], 279[26], Μαχ. 152[22], 612[22], 680[9]· *ο φ (φ) ί κ ι ο,* Χρον. Μορ. Ρ 7377· *ο φ (φ) ί κ ι ο (ν),* Χρον. Μορ. Ρ 8654, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 419, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 360, Κεφάλ. παραιν. 119, Σοφιαν., Παιδαγ. 288, Μορεζίν., Λόγ. 470, Ιστ. Βλαχ. 1245, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 142, 183, 426· *ο φ (φ) ί κ (κ) ι ν,* Ελλην. νόμ. 558[11], Μαχ. 78[19], 296[27-8], 310[23-4], 606[19], 608[5], 680[24], Βουστρ. 477· *ο φ (φ) ί τ σ ι ο,* Χούμνου, Κοσμογ. 1701, Σουμμ., Ρεμπελ. 171 τετράκις· *ο φ (φ) ί τ σ ι ο (ν),* Ευγέν. 441· *ο φ (φ) ί τ σ ι ο ν,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 565[5], Κυπρ. χφ. 160· *'φ (φ) ί κ ι,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 793· *'φ (φ) ί κ ι (ν),* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 539, 949· *'φ (φ) ί κ ι ν,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1226· *'φ (φ) ί κ (κ) ι ν,* Μαχ. 10[29] (πληθ. *'φφικία*), 78[17,23], 88[25], 310[16]· *'φ (φ) ί τ σ ι ο (ν),* Τζάνε, Κρ. πόλ. 256[28], 508[4]· *'φ (φ) ί τ σ ι ο ν,* Σαχλ., Αφήγ. 263, 266, 271, 275, 279, 289, 299, 316, 319, 329.

Το μτγν. ουσ. *οφ(φ)ίκιον* (L-S Suppl., λ. *οφίκιον*). Ο τ. *οφ(φ)ίκιο* στο Somav. (λ. *οφίκκιο*), σε έγγρ. του 17. και 18. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 141, Κουρσάρ. 10[2,12], 16[24], κ.α.) και σήμ. (γρ. *οφίκιο*). Ο τ. *οφ(φ)ίτσιο* από το ιταλ. *of(f)icio* (Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *ufficio*)· απ. στο Somav., ό.π. (γρ. *οφίτζιο*), σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 82, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 62, κ.α.) και σήμ. στην Κέρκυρα (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. 141, λ. *οφίτσιο*). Ο τ. *οφ(φ)ίτσιον* σε έγγρ. του 16. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961-62, Β' 269, 277, Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 162) και 17. αι. (Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 265) και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *οφίτσιον*) και στη Λευκάδα (Λάζαρης, Λευκαδ. 129, λ. *οφίτζιον*). Ο τ. *'φ(φ)ίτσιο* στο Somav., ό.π. (γρ. *φίτζιο*) και σήμ. στην Κρήτη (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 403). Ο τ. *'φ(φ)ίτσιον* και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 354, λ. *φίτσιον*). Τ. *θίκι* σήμ. στην 'Ηπειρο (Μηνάς, Δωδώνη 7, 1978, 109). Τ. *'φ(φ)ίκιο* στο Somav., ό.π. (γρ. *φίκκιο*) και σήμ. στην Κάρπαθο (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ. 399, λ. *φίκιο*). Η λ. σε έγγρ. του 11. (Act. Lavr. 31[59]), 12., 14. (Caracausi 427, λ. *οφφίκιον*), 17. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972-73, 216, Τωμ., Κρητολ. 9, 1979, 12, 14, κ.α.) και 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 393, 424 κ.α.) και σήμ. στη Λευκάδα (Λάζαρης, ό.π., λ. *οφφίκιον*).

1α) Ανώτερο πολιτικό ή στρατιωτικό αξίωμα που έφεραν διάφοροι ευγενείς και άρχοντες: *ο βασιλεύς τω του μεγάλου δουκός οφφικίω τούτον ετίμησε* Ψευδο-Σφρ. 172[32]· *Βουλήν απήρασιν ομού οι κεφαλάδες όλοι το ποίον να ποιήσουν κεφαλήν απάνω εις τα φουσσάτα. Εν τούτω αποδιαλέξασιν τον κόντον της Τσαμπάνιας* (παραλ. 3 στ.), *το οφφίκιον επαράλαβε, με προθυμίαν το επήρε* Χρον. Μορ. Η 144· *ήλθασι γραφές από την Βενετίαν, αι οποίαι επρόστασσαν να έβγει εκείνος ο τζενεράλης από το οφφίτσιον και να έμπει ο μισέρ Μπαστιάν Βιτέρης* Byz. Kleinchron. Α' 505[20]· **β**) αξίωμα εκκλησιαστικό: *Περί βαθμών οφφικίων, οπού αναβαίνουσιν πάντα οι κληρικοί από αναγνώστου έως αρχιερέως* Βακτ. αρχ. ιερ. 140· *ούτε επισκόπους έχει* (ενν. *η Αφρική*) *ούτε κληρικούς*

ούτε κανονικούς ούτε εκκλησιαστικά άλλα οφφίκια Ροδινός (Βαλ.) 149· *το οφφίκιον των διακόνων* Χριστ. διδασκ. 410· **γ**) (γενικ.) αξίωμα: *όποιος δεν είναι χριστιανός να μη πολιτεύεται, ήγουν οφφίκιον μικρόν ή μέγα να μη λαμβάνει, μήτε καμίαν εξουσίαν να έχει* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 142· *είτιναν δε εύρω πρόθυμον έμπροσθεν του πολέμου, ευθύς τιμάς και οφφίκια να τους φιλοτιμήσω και δωρεάς και χάριτας και αξιώματα μεγάλα* Αχιλλ. Ν 241. **2**) (Συνεκδ.) αυτός που φέρει το αξίωμα, αξιωματούχος: *ως έλαβε το πριγκιπάτον, ήλλαξε τα οφφίκια όλα, καστελλάνους και ρεγέντες των κάστρων* Δωρ. Μον. XLII· *αθθυμούμαι τον βισκούντην, τον πράκτοραν και τα δελοιπά 'φίκκια* Μαχ. 78^{28}. **3α**) Επάγγελμα· λειτούργημα: *διά το πλήρωμα και συ, ωσάν το παίρνουν όλοι, ...ξέτρεχε το 'φίτσιόν σου καθημερνή και σκόλη* Σαχλ., Αφήγ. 288· *νικιάρην με κατέστεσαν και εποίκαν με αβοκάτον να φανερώνω πάντοτες το δίκαιον εις την κρίσιν και ν'αναφέρνω τον κριτήν τον φράγκικον τον νόμον* (παραλ. 4 στ.). *'Εξησα χρόνους περισσούς, κερά, εις αυτόν το 'φίκιν. Ποτέ ουκ ευρέθην εις εμέν ασήμιν ή χρυσάφιν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1226· **β**) έργο, καθήκον: *εσύ έχε έγνοια το οφίτσιόν σου, ήγουν την υπηρεσίαν σου* Μπερτόλδος 57· *Σεβαστιανέ, τ' οφίτσιο έχε να σιγανέψεις όλα μας τα στρατέματα* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 193· *οπόταν εγίνηκαν τα κτήνη ... καθενός από τ' εκείνα εδιαμοιράσθηκεν το οφίτσιόν του, ήγουν εις το βόιδιον εδόθη το άλετρον, ..., εις τον γάτον να πιάνει τους ποντικούς, εις το μουλάρι το σαμάρι* Μπερτολδίνος 107. **4α**) Δημόσια αρχή, θέση, εξουσία: *να έχουν* (ενν. οι ποπολάροι) *... εξουσίαν να κάνουν έναν από τους εδικούς του εις άπασα οφίτσιο περί της κυβερνήσεως της χώρας* Σουμμ., Ρεμπελ. 183· *να έμπουν και αυτές* (ενν. οι γυναίκες) *εις τας πραγματείας και οφίτσια τα ίδια οπού έχουν εκείνοι της Γερουσίας* Μπερτόλδος 40· **β**) δημόσια υπηρεσία (δικαστική, υγειονομική, φοροεισπρακτική): *να ημπορεί να τηνε τεφεντέρει ... εις πάσαν αυτής υπόθεσιν και διαφοράν έμπροσθεν της εκλαμπροτάτης ημών Αυθεντίας, ωσάν και ... εις πάσα κρίσιν και οφίκιον της αυτής χώρας* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 30^{6-7}· *είδον εν οράματι ότι απεστάλθηκαν από το οφφίκιον της υγείας* Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 128^{30}· *εποίκεν χαράγιν από ς' καρτσά ... και έβαλεν έναν εφφίκιν και επαίρναν δύο καρτσά εις τ' ονόμισμαν απού πάσα πράμαν που να πουληθεί* Μαχ. 620^{10}.

οφ(φ)ικιώνω.

Από το ουσ. *οφ(φ)ίκιον* και την κατάλ. *-ώνω*. Λ. *οφφικιούν* στο Du Cange (λ. *οφφίκιον*).

Απονέμω σε κάπ. τίτλο ή αξίωμα, αναγορεύω, ανακηρύσσω: *ον* (ενν. *Αλέξιον τον Απόκαυκον*) *και μέγα δούκαν η βασιλίς οφφικίωσεν* Δούκ. 43^{19-20}.

οφ(φ)ισιάλιος ο, βλ. *οφ(φ)ικιάλιος*.

οφ(φ)ιτσιαδόρος ο, βλ. *οφ(φ)ιτσιατόρος*.

οφ(φ)ιτσιάλης και **οφ(φ)ιτσιάλλης** ο, βλ. *οφ(φ)ικιάλης*.

οφ(φ)ιτσιάλος ο, βλ. *οφ(φ)ικιάλος*.

οφ(φ)ιτσιάρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 141^{5}, 276^{5}, 365^{6}· *ο φ (φ) ι κ ι ά ρ ω.*

Το ιταλ. of(f)iciare (Zingarelli) ή το βενετ. ofiziar. Ο τ. με επίδραση του ουσ. *οφ(φ)ίκιον*. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961/62, Β' 264, Δετοράκης, Κρητολ. 12-13, 1981, 108, Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 38).

(Μτβ.) ασκώ ιερατικά καθήκοντα, λειτουργώ σε ναό: *Το οποίον μοναστήρι να έχει και να οφικιάρει ο αυτός αφέντης ιερομόναχος* αυτ. 768^{4}· *την εκκλησιαν ... να την έχει και να την οφιτσιάρει αυτός* (ενν. ο ιερέας) *και οι κληρονόμοι του* αυτ. 511^{9}.

οφ(φ)ιτσιατόρος ο· *ο φ ι τ σ ι α δ ό ρ ο ς,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 182^{11}· *'φ (φ) ι τ σ ι α τ ό ρ ο ς.*

Το ιταλ. officiatore. Ο τ. *οφιτσιαδόρος* από το βενετ. ofiziador (Bakker.-van Gemert [Βαρούχ. σ. 840]). Τ. *'φιτσιαδόρος* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 269, λ. *φιτσιαδώροι* οι) με διαφορετική σημασ.

Εκκλησιαστικός λειτουργός, ιερουργός: *ο παπάς Δημήτρης, ήγουν ο 'φιτσιατόρος της εκκλησίας και ενορίτης του χωρίου* Κατά ζουράρη 118-9.

οφ(φ)ίτσιο, οφ(φ)ίτσιο(ν) και **οφ(φ)ίτσιον** το, βλ. *οφ(φ)ίκιον*.

όχεντρα η, Φυσιολ. (Legr.) 225, Διήγ. Αλ. G 278^{34}, Διήγ. Αλ. E (Lolos) 93^{10}, 259^{10}, 287^{18}, Μαξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. γ' 7, ιβ' 34, κγ' 33, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 120, Πανώρ. Γ' 99, Ροδινός (Βαλ.) 232, Τζάνε, Κατάν. 461, Περί μεθύσου 608· *ό ν τ ρ α,* Πανώρ. Γ' 99 κριτ. υπ.

Από το ουσ. *έχεντρα* ⟨ αρχ. *έχιδνα* (Για την ετυμολ. βλ. Ανδρ. Λεξ.· πβ. και Δαγκίτσης, Λεξ.). Για το σχηματ. του τ. βλ. Ξανθ. B-NJ 2, 1921, 78 = Μελετ. 206-7. Τ. *έχεντρα* στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Πλατάκης, Κρητολ. 14-15, 1982, 123, Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 229). Τ. *όχενδρα* στο Du Cange και σήμ. στην 'Ανδρο (Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 116). Τ. *όχιντρα* σήμ. στην 'Ιμβρο (Ξεινός, Γλωσσ. 'Ιμβρου 130). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 187, λ. *όχεdρα*, Λουκά, Γλωσσάρ., Κουκ., ΒΒΠ Γ' 309 σημ. 1, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Παντ., Φωνητ. Κύπρ. 25, κ.α.).

Οχιά: *ο κόρακας φαίνεται από την μαυράδαν του και η όχεντρα από το φαρμάκιν* Χρονογρ. (Λαμψ.) 245· (σε μεταφ.): *η μέθη είναι όχεντρα τυφλή με δίχως μάτια και όποιον εδάγκωσε, τον έκαμε κομμάτια* Ιστ. Βλαχ. 2097.

Η λ. στον τ. *Οχέντρες* ως τοπων.: Πορτολ. Λ 254^{1-2}.

οχερός, επίθ., βλ. *οχυρός*.

οχέρωμα το, βλ. *οχύρωμα*

όχεσκε, μόρ., βλ. *όχισκε*.

οχετηγός ο.

Το αρσ. του αρχ. επιθ. *οχετηγός* ως ουσ.

Αγωγός, σωλήνας (αποχέτευσης): *κτίσαι την πόλιν εξ αυτών, φημί, των θεμελίων υδραγωγούς ποιήσαι τε, οχετηγούς και πόρους ρέοντας εις την θάλασσαν τούτους ανεμποδίστως* Βίος Αλ. 1361.

οχέτιον το.

Το μτγν. ουσ. *οχέτιον*.

Μικρός οχετός, αγωγός νερού· (εδώ μεταφ.): *Αν γαρ χαράς οχέτιον, αν ηδονής ρανίδας ενστάζουσι* (ενν. οι λόγοι) *προς την ψυχήν, λάμβανε, δίδου πράως* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 848.

οχετός ο, Γλυκά, Στ. 99, 512· *α χ ε τ ό ς,* Λίβ. Sc. 2466 χφ.

Το αρχ. ουσ. *οχετός*. Για τον τ. βλ. Georgac., B-NJ 14, 1938, 146. Τ. *εχετός* σε

έγγρ. του 11. αι. (Caracausi, στη λ.). Τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., Dawk., Modern Gr. 587). Η λ. και σήμ.

Σωλήνας, αγωγός νερού: Ιερακοσ. 496^{28}· (μεταφ.) *Εκεί και βρύσεις, οχετοί από χαράς δακρύων* Καλλίμ. 1975· *δακρύων οχετός και συμφορών νιφάδες* Γλυκά, Στ. 323· (σε μεταφ.): *δέον ου τμηθήναι με πρόρριζον εκ του βίου, οία φυτόν ουκ εύκαρπον, φυτόν ακανθηφόρον, αλλ' ο καλός ο κηπευτής..., τον οχετόν τον αίτιον συσχών της ακαρπίας, μήπου και λάθει πλείονας βλαστούς αγρίους θρέψας, και μέχρι τούτου στήσας μοι την παίδευσιν την θείαν ήρδευσας άλλοις οχετοίς ποτίμοις και γονίμοις, οις αρδευόμενος και ζω και τρέφομαι και θάλλω* Γλυκά, Στ. Β' 81, 84.

όχημα το· *κρύβεται επί οχήματος*, Λόγ. παρηγ. L 346, εσφαλμ. γρ. αντί *κρύβε του ευτυχήματος*· διόρθ. Σβορ., Αθ. 47, 1937, 135 (Βλ. και Λόγ. παρηγ. Ο 356).

όχθη η, Διγ. 'Ανδρ. 389^{27}· αιτ. εν. *ό χ θ α ν*.

Το αρχ. ουσ. *όχθη*. Η αιτ. εν. *όχθαν* ήδη τον 6. αι. (L-S, στη λ.), καθώς και σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, στη λ.). Τ. *όχθα*, ίσως από επίδρ. της αιτ. πληθ., στο Lampe, Lex., στο Du Cange και σε έγγρ. του 12. αι. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 315, στη λ.). Η λ. και σήμ.

Το τμήμα της ξηράς που βρίσκεται κοντά σε ποταμό ή θάλασσα, όχθη: Απολλών. 347· *εκόντευσαν εις την όχθαν του ποταμού* Διγ. 'Ανδρ. 387^{10}.

όχθος ο, Λίβ. Ν 2420, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 287^{8}· *ό χ τ ο ς*, Διήγ. Αλ. V 24.

Το αρχ. ουσ. *όχθος*. Ο τ. και σήμ. λαϊκ. Η λ. σε έγγρ. του 11.-12. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 315) και του 14. αι. (Act. Xen. 22^{10}).

1α) Ύψωμα γης, μικρός λόφος: Νομοκ. 385^{18}· **β**) τεχνητό ύψωμα γης που χρησιμοποιείται ως σύνορο, χώρισμα ανάμεσα σε χωράφια (Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. και Χατζ., Λαογρ. 11, 1934-7, 74 και Βροντής, Λαογρ. 12, 1938-48, 106): *περί συνόρων των χωραφίων και αν γκρεμνισθεί ο όχθος μαζί με δέντρα ή χωρίς δένδρα επάνω εις του γείτονος τον τόπον* Βακτ. αρχιερ. 180. **2**) Ακροποταμιά, ακροθαλασσιά: *επτά βόδια παχία έβγαιναν από τον ποταμόν και ήλθαν έξω και έστεκαν εις τον όχτον του ποταμού* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 148^{v}· *εις γην παραθαλάσσιον, ... εις γην, εις βράχη φοβερά και εις όχθον της θαλάσσης* Λίβ. Sc. 1585.

όχθος το.

Το ουσ. *όχθος* ο με αλλαγή γένους. Η λ. στο Lampe, Lex.

'Οχθη: *ο τόπος εκείνος είναι κατάδασος πολλά εις το όχθος του ποταμού* Προσκυν, Κουτλ. 390 144^{25}.

οχθριά η, βλ. *εχθρία*.

οχθρός ο, βλ. *εχθρός*.

όχι, μόρ., Λίβ. Ρ 1476, 2776, Μαχ. 446^{11}, Πεντ. Γέν. ΙΙΙ 4, Δευτ. ΧΙ 2, Κυπρ. ερωτ. 75^{48}, Πανώρ. Α' 287, Γ' 195, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Δ' 110, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 271, Δ' 367, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 424, 444, Θυσ.^{2} 436, Τζάνε, Κρ. πόλ. 475^{15}, κ.α.· *ό σ ι*, Αλφ. (Mor.) ΙΙΙ 50.

Από το αρχ. αρνητ. μόρ. *ουχί* (Για διαφορετική ετυμ. βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 492). Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 705). Τ. *όι* σήμ. στην Κύπρο (Σακ.,

ό.π. 700, λ. *όϊ*) και στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. λ. *οΐδα*). Τ. *οχί* ήδη μτγν. Τ. *οχία* και *οχιά* σήμ. στο τσακων. ιδίωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., στη λ.). Τ. *όχιν* σε έγγρ. του 17. αι. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39/40, 1972/73, 223). Η λ. στο Meursius, σε επιστ. του 18.-19. αι. (Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 28, 75) και σήμ.

1) Ως μονολεκτική αρνητ. απάντηση σε ερώτηση, προτροπή, παράκληση· συχνά επαναλαμβάνεται για να εκφράσει πιο ισχυρή άρν.: *Λέγει ο Σαμουήλ: «'Ολα σου τα παιδία είναι ετούτα;» Λέγει ο Ιεσσαί: «'Οχι...»* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 189^{r}· ΜΑΡΚΟΛΦΑ: *'Ακουσε, περιβολάρη, μην στέκεσαι χωρίς άλλον να δώσεις το εγκάλεσμα, ότι εγώ σε ευχαριστώ. Σταμάτησε ειρηνικός, και άφησε να κάμω εγώ.* ΠΕΡΙΒΟΛΑΡΗΣ: *'Οχι όχι, εγώ θέλω ότι ο βασιλεύς να μάθει το κάθε πράγμα* Μπερτολδίνος 160· ΒΑΣΙΛΕΥΣ: *...'Ορσου, επάρτε τον ολίγον εις την Βασίλισσαν.* ΜΠΕΡΤΟΛΔΙΝΟΣ: *Φέρτε εκείνην σε εμένα-τε εδώ.* ΒΑΣΙΛΕΥΣ: *'Οχι όχι, άμε μόνο με τουτουνούς* Μπερτολδίνος 152· φρ. *λέγω όχι σε κάπ.*, βλ. *λέγω* Φρ. 21. **2**) Χρησιμοποιείται μαζί με αρνητ. πρόταση για ενίσχυση της αρνητ. έννοιάς της (πβ. Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Β' 223): ΜΠΕΡΤΟΛΔΙΝΟΣ: *...εμείς σου δανείζομεν τον εδικόν μας* (ενν. *πετεινόν*) *αν θέλεις...* ΒΑΣΙΛΕΥΣ: *Δεν χρειάζομαι πετεινόν, όχι, εγώ σε ευχαριστώ* Μπερτολδίνος 153. **3**) Πριν από μέλος πρότασης ως άρν. της έννοιάς του και κυρίως σε αντιθέσεις (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 223-4): *ήξερεν ο Ονάν οτι όχι αυτουνού να είναι η σπορά* Πεντ. Γέν. XXXVIII 9· *μια χαρά ήθελες έχει μόνο κι εκείνη όχι πολλά σωστή για του παιδιού τον πόνο* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 298· *ομπρος απ' όλους ήρχουνταν πεζοί, όχι καβαλάροι, οκτώ νέοι ξαρμάτωτοι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 375· *Δύο τινές τσικούριον ένα στη στράτα βρήκαν και μάλωμα στην μέσην τους ανάμεσα εποίκαν· ο ένας, που τό εύρηκεν, έλεγεν απατός του το ηύρεν, όχ' οι δύο τους, να έχει μοναχός του* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 83^{4}. **4**) Μόνο του, ως σύντομη επανάληψη μιας προηγ. πρότασης στην αρνητ. μορφή της (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 224): *είπαν: «...γνώρισε εδά αν το πικάμισο του υιού σου αυτό αν όχι»* Πεντ. Γέν. XXXVII 32· *Τι λέγεις εσύ, Μπερτολδίνε, θέλεις να υπάγεις ή όχι;* Μπερτολδίνος 102· *να ηθέλα θέλειν οι θεοί, πρίχου να σε γνωρίσω* (ενν. *υγιέ*), *πρίχου σε πιάσω, αγάπη μου, πρίχου σε κανακίσω, να 'χ' αποθάνει, ... τόσες μου λύπες κι άμετροι πόνοι να λείπου ομάδι. Αμ' όχι, κι έλειωσε το φως κι ο ήλιος είχε σβήσει κι απόμεινα εις παντοτινή σκοτεινιασμένη δύση* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 407. **5**) Σε αντιθετική σύνδεση **α**) εννοιών (το *όχι* ως άρν. πριν από μέλος πρότασης) (πβ. Τζάρτζ., ό.π., 37-8) **α^{1}**) με προηγ. κατάφαση και με τους συνδ. *αμή, μα*: *ο πόθος, ποθητέ, μπορεί καμποσα, αμμ' οχι γιον μιαν άγγρη μηδέ τόσα* Κυπρ. ερωτ. 67^{8}· *Ετούτα μιαν αργατινήν ελέγανε όλη νύκτα· τα σφάλματα του Ρώκριτου, μα όχι εκεινής τα ρίκτα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 42· **α^{2}**) με επόμ. κατάφαση στο σχ. *όχι ... αμή, με, παρά*: *στείλε με το κτένι το γονικοπατρικόν μου, όχι το πυκνόν, αμή το αρύν* Σπανός (Eideneier) Α 234· *το πράμα κείνο απού θελήσαν οι θεοί κι εκάμασι ατανιό τση* (ενν. *της αφεντιάς σου*) *κι όχι για πλια χειρότερο, μα για καλύτερό τση* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 452· *εις την θάλασσαν, μα όχι εις άλλην, παρά εις την Ερυθράν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 429· **β**) προτάσεων (το *όχι* ως άρν. σε πρόταση κρίσεως ή επιθυμίας) (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 225) **β^{1}**) με προηγ. καταφ. πρόταση και με το σύνδ. *αμή*: *Μαγάρι ας εύρομεν για 'δα τίποτις λίγο μίσο, αμ' όχι δίχως τίποτις να στρέψομεν οπίσω* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 390· **β^{2}**) με επόμ. καταφ. πρόταση στο σχ. *όχι (για) να ... μα (για) να* ή *όχι γιατί ... μα για*+ουσ.: *'Οχι για να τη λυπηθώ, μα για να δω πώς κλαίγει, να δροσιστώ, θε να σταθώ ν' αφουκραστώ τά λέγει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 241· *άλλα πολλά τά δε μπορώ, γλυκότατό μου ταίρι, όχι να πει η γλώσσα μου, μα ο νους μου ν' αναφέρει* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 524 κριτ. υπ.: *Στα δάση το λιοντάρι τ' αγριό-*

τατο μουγκρίζει   και όχι γιατί μανίζει   μα γιαν τον πόθο έτσι αναστενάζει Πιστ. βοσκ. I 1, 267. **6**) Σε αποφατική σύνδεση **α**) εννοιών (το *όχι* ως άρν. πριν από μέλος πρότασης και συχνά με προηγ. το *και*) (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 29-31): *κρατούσιν άλλοι,   βλέποντας τον Πανάρετο 'ς τόση τιμή μεγάλη,   πως μοίρα τονε ψήλωσε κι όχι οι καλές του διάξες* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 59· *Μεγάλες έγνοιες και σκλαβιά τσ' αγάπης, πρικαμένο   κι όχι άλλο πράμα έτσι πουρνό μ' έχουν εδώ φερμένο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 66· *άφης με τα πόδια σου να σκύψω να φιλήσω,   για ν' αποθάνω σήμερα σα σκλάβα αγοραστή σου,   στη χάρη σου, άξε βασιλιέ, κι όχι καθώς παιδί σου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 408·   (εδώ σε διαδοχικές αρν.): *από 'δετίποτες σ' έκαμεν ο Θεός σου και όχι δεντρόν ουδέ κλαδί, κτήμαν, ουδέ λιθάρι,   αλλ' άνθρωπον* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 243·   **β**) προτάσεων (το *όχι* ως άρν. σε πρόταση κρίσεως ή επιθυμίας και συχνά με προηγ. το *και*) (πβ. Τζάρτζ., ό.π.): *αλύπητη δε σου τυχαίνει να 'σαι,   μα κείνον απού καίγεται για σένα να λυπάσαι   και μ' ένα σκιας ανάβλεμμα γλυκύ να τ' αντιμεύγεις   τον πόνον του τον άμετρο κι όχι να τον παιδεύγεις* Πανώρ. Β' 306· *Τούτο το πράμα οπού θωρείς σήμερο πως σ' αρέσει   θε να σε βλάψει με καιρόν, όχι να σε φελέσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 128· *Δε δύνομαι να σε θωρώ, φτωχέ, καλά το λέγεις,   γιατί σ' οργίζομαι πολλά κι όχι γιατί μου κλαίγεις* Πανώρ. Β' 394.   **7**) Σε επιδοτική σύνδεση **α**) εννοιών (το *όχι* ως άρν. πριν από μέλος πρότασης) στο σχ. *όχι (μόνον) ... αμή και* (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 43-5): *'Οχι το τέκνο μοναχά* (ενν. να θυσιάσεις), *αμή και το κορμί σου,   το σπίτι σου, το πράμα σου, τα πλούτη κι η γυνή σου* Θυσ.[2] 227·   **β**) προτάσεων (το *όχι* ως άρν. σε πρόταση κρίσεως ή επιθυμίας) στο σχ. *όχι μόνον ... αμή (και)/μα και* (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 43-5 και 225): *Με όλον ετούτο εσύ όχι μόνον κάνεις να θαυμάζομεν, αμή κάνεις να 'ξαλλοπροσωπίσομεν* Μπερτολδίνος 116· *οχι μόνον έφυγε* (ενν. ο γάδαρος), *μα κι εκοπάνισέ μας* Γαδ. διήγ. 529.   **8**) Το *όχι* εισάγει πρόταση που εκφράζει διάψευση του ισχυρισμού κάπ. άλλου ή αποδοκιμασία μιας πράξης (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 225-6): *δεν έχουν λύπην περισσήν αυτές* (ενν. οι μοιρολογίστριες), *...   αμή για τ' άσπρα κλαίουσι, να πάρουν τον μισθόν τους,   όχι λυπούνται και θρηνούν ως πόνον εδικόν τους* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 121[12]· *Κλάψε και μετανόησε να 'ναι διά την ψυχή σου,   και όχι κλαις υπάρχοντα, λυπάσαι την ζωήν σου* Αλφ. (Mor.) IV 39· *Μακάρι να 'χες πάει εσύ να καρτέριες, ρηγίνα,   όχι που με έστειλες εμέν και λες τούτα και κείνα* Τριβ., Ρε 318. **9**) (Προκ. για κ. δυσανάλογο) πόσο μάλλον, πολύ περισσότερο (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 226): *Ο πόθος όταν σκληρευτεί, του κόσμου όλην την κτίσιν   να την ταράξει δύνεται και να τηνε κουνήσει   κι όχι μια πέτρα μοναχή σαν το χαράκι τούτο* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [51].   **10**) (Εδώ με προηγ. το *και* και με σημασ. περιορισμού) παρά μόνο: *εγώ ήξερα ότι μη να δώσει εσάς ο βασιλεάς της Αίγυφτος να παγαίνετε και όχι με χέρι δυνατή* Πεντ. 'Εξ. III 19.   **11**) 'Εναρθρ. ως ουσ. = άρνηση, αρνητική απάντηση: *Το πράμα απού 'καμες λοιπό στανιώς μου, συχωρώ σου;   κι άντρας ας εί ο Πανάρετος, σαν τονε θες, δικός σου   κι ας είναι τ' όχι θέλημα κι όρεξη το στανιό μου,   προξενητής ο πόθος σας βουηθός το ριζικό μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 363· *ώρες με «ναι» δροσίζει με* (ενν. ο *'Ερως*) *κι ώρες με τ' «όχι» πάλι   τση πικραμένης μου καρδιάς δίδει φωτιά μεγάλη* Πανώρ. Γ' 435·   έκφρ. *(μέσα) στο ναι κι εις τ' όχι* (προκ. για έκφραση δισταγμού κι αμφιταλάντευσης ανάμεσα στην κατάφαση και την άρνηση): *ευρίσκετο ο Ρωτόκριτος μέσα στο ναι κι εις τ' όχι· ώρες σ' αέρα δροσερό κι ώρες 'ς φωτιά μεγάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2173· *Το ανάβλεμμα της Αρετής είναι στο ναι κι εις τ' όχι·   με φρόνεψη το κάρβουνον εις την αθάλη το 'χει·   δε θε να δείξει κι εύκολα ο πόθος την ορίζει·   μέσα είν' βράση και καημό, κι απόξω δεν καπνίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2157·   φρ. *λέω το όχι* = αρνούμαι (ερωτική συν.) πρόταση: *ήκαμες κείνο που 'θελα κι ήγιανες την πληγή μου,   που αν είχες πει τ' όχι κι εδά, άθρωπος πλιο δεν ήμου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1420· *τ' όχι τα χείλη δεν τορμούν να σου το πούσιν   και να σου πούσιν τώρα «νναι», στράτα δεν ένι* Κυπρ. ερωτ. 74[3].   **Εκφρ. 1**) *'Οχι άλλο* = καλά, εντάξει (τυπική έκφρ. στο τέλος επιστολών· για τη σημασ. βλ. Τραχίλης, Αθ. 45, 1933, 226): *να μας εβγάλεις ένα ματάτο να πορούμε να βγάζομε από πα σίτερο και τάβλες. 'Οχι άλλο και Κύριος ο Θεός να πολυχρονά* (έκδ. πον-· διορθώσ.) *τη πανιερότη σου* Μανολ., Επιστ. 173[25].   **2**) *'Οχι διά (ο)τόσον* = όμως (Για τη σημασ. βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 259]): *δεν μου φαίνεται να του το δώσεις το κάστρον· όχι διά οτόσον, η αφεντιά σου είσαι φρόνιμος και ποίσε τό να βάλει ο Θεός εις την καρδιάν σου* Μαχ. 562[28].   **3**) *'Οχι ποτέ* = όχι, σε καμιά περίπτωση, ποτέ· καθόλου: ΜΟΝΤΑΝΟΣ: *Δεν είπες και από σένα εγεννήθη;*   ΚΑΛΟΓΟΝΟΣ: *Είπα πως είν' παιδί μου   και όχι ποτέ από μένα γεννημένον* Πιστ. βοσκ. V 5, 65· *τούτο να σου δώσει   χαρά 'πρεπε κι όχι ποτέ καημό και πρίκα τόση* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 30· *Θέλου μερκοί γείς βασιλιός πάντα με καλοσύνη   κι όχι ποτέ με μάνητα πάσα δουλειά να κρίνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 239.

οχιά η, Πανώρ. Γ' 99 κριτ. υπ.·   ο χ ί α, Βεντράμ., Γυν. 70, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 59v (τρις).

Από το μτγν. ουσ. *έχις* η (αρχ. *έχις* ο) με επίδρ. του ουσ. *όφις* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 233, Ανδρ., Λεξ.) ή *όφιος*. Ο τ. και σήμ. στο τσακων. ιδίωμα, όπου και άλλοι τ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Η λ. στο Κατσαΐτ., Κλ. Γ' 261, στο Somav. και σήμ.

Οχιά, έχιδνα· *'Ετσι ωσάν εστέκουντον* (ενν. ένας κυνηγός), *οχία, φίδ' ευρέθη·   στα χόρτα εκοιμούντονε και παρευθύς εγέρθη   και δάγκωσε τον κυνηγόν, ότ' είχε την πατήσει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 31[5].

όχικα, μόρ.

Από την έκφρ. *όχι καλέ* με συγκ. (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 493-5· για το β' συνθ. *κα* < *καλέ* βλ. και Φιλ., Γλωσσογν. Β' 12). Η λ. και σήμ. στην Κέρκυρα (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

'Οχι: *Αρνητικά* (ενν. *επιρρήματα*): *ουδαμώς; όχι, όχικα, όχεσκε, όγεσκε* Σοφιαν., Γραμμ. 249.

οχίνος ο, βλ. προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *εχίνος*.

όχισκε, μόρ.·   ά γ ε σ κ ε, Σοφιαν., Γραμμ. 249, Χριστ. διδασκ. 206, 303, 315· ο έ σ κ ε·   ό ι σ κ ε, Χριστ. διδασκ. 178, 179, 181, 230, 252, 259, 268, 297, 323· ό χ ε σ κ ε, Σοφιαν., Γραμμ. 249.

Από τη συνεκφ. **όχι, συ καλέ* (Βλ. Χατζιδ., ΛΑ 5, 1918/1920, 3 κε. = Γλωσσ. έρ. Α' 490-5). Ο τ. *όγεσκε* στο Βλάχ. Ο τ. *όισκε* στο Somav. (λ. *όϋσκε*). Τ. *ογέσκε* και *οΐσκε* στο Du Cange (λ. *όγειος* και *οΰσκε* αντίστοιχα). Τ. *όσκε* στο Βλάχ. (λ. *όγεσκε*) και σε ομιλίες του Νεκταρίου Ιεροσολύμων όπου και τ. *όσχε* (Βλ. Μανούσ., Κρ. Χρ. 7, 1953, 192 σημ. 95). Τ. *ούσκε* στο Βλάχ. (λ. *ούσκαι*). Η λ. και οι τ. *όγεσκε, όσκε,* κ.ά. σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Χατζιδ., ό.π. 493).

(Σε *απαντήσεις*) όχι: *'Οισκε, εις ουδένα τρόπον* Χριστ. διδασκ. 183· ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: *...είσαι πλέον εκείνης της προτέρας σου φαντασίας;* ΤΖΑΦΟΣ: *Κυράτσα, οέσκε* Μπερτόλδος 65.

οχλαγωγή η· *α χ λ α γ ω γ ή*, Θησ. Ζ′ [14^{1}]· *α χ λ α γ ω ή*· *α χ λ α λ ω γ ή*, Χρον. Τόκκων 2802· *᾽χ λ α γ ω γ ή*, Θησ. Ζ′ [107^{7}].

Από το ουσ. *οχλαγωγία* με επίδρ. των ουσ. *βοή*, *φωνή*, κ.ά. Οι τ. *αχλαγωγή* κα[ι] *᾽χλαγωγή* στο Du Cange (λ. *άχλος*). Τ. *αχλαλοή* λαϊκ. (Δημητράκ., λ. *χλαλοή*), *᾽χλαγωή* ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *οχλαγωγία*) και *χλαλοή* λαϊκ. και στην ποίηση (Δημητράκ., ό.π.). Η λ. στο Δαμασκηνό Στουδίτη (βλ. Du Cange, λ. *οχλαγώγιον*).

Θόρυβος από πλήθος κόσμου, οχλοβοή: *αχλαγωγή αρχίνισε μετά φωνές μεγάλες απέ το πλήθος του λαού* Θησ. Θ′ [15^{4}]· *Οι καβαλάροι σμίξασι αντάμα και συγκρούουν με τέτοια δύναμιν πολλή κι αχλαγωή μεγάλη και μέχρι γαρ στους ουρανούς ηκούντα οι φωνές τους* Θησ. Β′ [54^{2}].

οχλαγωγία η, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 11642 (Δωδώνη 5, 1976, 353).

Το μτγν. ουσ. *οχλαγωγία*. Η λ. και σήμ.

Θόρυβος, ταραχή από συγκεντρωμένο πλήθος: *επέζευσα και ανέβηκα και εκάτσα δίχα θορύβου και βοής, χωρίς οχλαγωγίας, μη τινάς επαγόμενος μαχίμους στρατιώτας, μη προπομπούς μηδ᾽ οπαδούς ραβδούχους, σκηπτροφόρους* Προδρ. (Eideneier) I 132· *Εκεί οπού ήτον η βουλή η πλέον μεγαλειοτέρα κρότος μέγας ηγέρθηκε, οχλαγωγία μεγάλη* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 11671 (Δωδώνη 15, 1986, 151).

οχλαγωγώ.

Το μτγν. *οχλαγωγέω*. Η λ. και σήμ.

(Προκ. για πλήθος) κάνω θόρυβο, φασαρία: *Εξελθόντες οι Τούρκοι εκ των τριήρεων και μεθυσθέντες ήρξαντο οχλαγωγείν και υβρίζειν και άλλας ασχημοσύνας ποιείν* Δούκ. 409^{5}.

όχλησις -ση η, Σπαν. (Ζώρ.) V 320, Λόγ. παρηγ. L 591, Καλλίμ. 901, Βέλθ. 875, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4106 (Δωδώνη 8, 1979, 394), Χρον. Μορ. Η 874, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 30, 57, 100 χφ ΛΖ κριτ. υπ., 217, 267, 409, 416, 517, 659, 665 χφ Ρ κριτ. υπ., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 105, 1071, Πανάρ. 70^{31}, Αχιλλ. Ν 168, Λίβ. Sc. 1785, Ιακ., Παραιν. 8, Χρον. Τόκκων 356, 603, 2658, Σφρ., Χρον. (Maisano) 78^{7}, Θησ. Ε′ [83^{5}], Ζ′ [73^{3,5}], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 803, Βυζ. Ιλιάδ. 765, 881.

Το αρχ. ουσ. *όχλησις*. Η λ. και σήμ. στον τ. *όχληση*.

1) Ενόχληση, αναστάτωση, στενοχώρια· ανησυχία·: Απολλών. 680, Σκλάβ. 124. **2**) Θόρυβος, φασαρία, ταραχή από συγκεντρωμένο πλήθος: *ακούομεν όχλησιν πολλήν έξω του καλυβίου, φωνάς από ανεγνώριστον γλώσσαν να συντυχαίνουν* Λίβ. Esc. 2944· *υπάγει το φουσσάτον με όχλησιν και ταραχήν* Διήγ. Βελ. χ 446· *όχλησιν και ταραχήν, την έποικαν τα ζώα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 993· *εις τον τοίχον έχει μίαν θυρίδα μαρμάρινην και απ᾽ αυτής εξέρχεται όχλησις και βρυγμός, ώσπερ μελισσίου πολλού, και λέγουσι τινές πως έναι εκεί η κόλασις* Προσκύν. Κουτλ. 156 79^{15}. **3α**) Έριδα, διαμάχη: *γροικήσετέ το για τι αφορμή έναι όχλησις μέσα στους δύο Θηβαίους* Θησ. Ζ′ [3^{2}]· *για να παύσει απ᾽ εσάς η όχλησις και μάχη, κάμνει σας χρεία με τ᾽ άρματα του να πολεμηθείτε* Θησ. Ε′ [97^{1}]· **β**) λογομαχία. φιλονικία: *εγένετο όχλησις μέσον του κονσαύλου και του παΐλου* Πανάρ. 75^{29}· *Εκείνα ουκ εσίγησαν την όχλησιν την είχαν και η κουκουβάγια ήρξατο υβρίζειν το ορτύκιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 467· **γ**) πόλεμος, μάχη: *ουδέποτε του εποίκαμεν ανορεξίαν καμίαν, διά να έχει τίποτε αφορμή όχληση να μας ποίσει και να γυρεύει άδικα τον τόπον μας να βλάψει* Θησ. (Foll.) I 28· *μόνον ο καπετάνος έχει ... ολίγους διά βίγλα· αμή φουσσάτο διά όχλησιν ουδέν ευρίσκεις ᾽δένα* Χρον. Τόκκων 567. **4α**) Δυσκολία, εμπόδιο: *εξανοίξασιν απέσω και τριγύρου όλα τα παραγιάλια... ...κι είδασιν ποιο ᾽ν᾽ το κάλλιον που με ολιγότερη όχλησιν εκείνοι να σκαλώσουν* Θησ. (Foll) I 44· *προσεπιφθέγγομαι ταχύ κακώς καταφλεχθήναι αυτόν* (ενν. *τον Ισμηνίαν*) *τον προς την άλωσιν όχλησιν προσελθόντα* Βίος Αλ. 2375· **β**) (στον πληθ.) αντίξοες συνθήκες: *αμελέστεροι υπάρχομεν των μαθημάτων αυτών* (ενν. *των αρχαίων σοφών*) *υπό της ημετέρας ραθυμίας και διά τας οχλήσεις του νυν καιρού διά τε των ακαταστασιών και οχλήσεων του νυν αιώνος* Μάρκ., Βουλκ. 342^{1}. **5**) Παράπονο, διαμαρτυρία: *Ειδ᾽ ούτως κατακρίνεις με δίχα τινός αιτίας, από οχλήσεως τινών ανθρώπων χαιρεκάκων, ένι και κρίμα και κακόν, εικάζω, και αμαρτάνεις* Προδρ. (Eideneier) II 71.

όχλητα η, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 217 κριτ. υπ., 416 κριτ. υπ., 595 κριτ. υπ.

Από το ουσ. *όχλησις* αναλογ. προς τα ουσ. σε *-(τ)ητα* (πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 9).

Ενόχληση, αναστάτωση, ταραχή: *᾽Εποικεν* (ενν. *το φίδι*) *όχληταν πολλήν και σύχυσιν και τρόμο και ο ᾽Αδης εταράχθηκεν* Πικατ. 93· *ταύτα ουκ εσίγησαν την όχληταν την είχαν και το ποντίκιν ήρξατο υβρίζειν το περδίκιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 164 κριτ. υπ.

Οχλητοί οι.

᾽Αγν. ετυμ.· πβ. *Οχλίται* στο αντίστοιχο χωρίο του Βίος Αλ. (v. Thiel) 106^{14}.

Ονομασία μυθικού λαού: *᾽Αλλοι συν τούτοις Οχλητοί καυτοί προσκεκλημένοι, μη τρίχας έχοντες αυτοί, σχόντες δε μάλλον μήκος ανά τεσσάρων των πηχών* Βίος Αλ. 4209.

οχλιάζω.

Από το *οχλίζω* αναλογ. με ρ. σε *-ιάζω*. Εσφαλμ. η ετυμ. της Karaiskakis [Δεφ., Λόγ. σ. 27 σχόλ. στ. 66].

(Μέσ.) Ενοχλούμαι, θυμώνω, δυσαναοχετώ: *μ᾽ όσους και αν πορευθείς ευσπλαγχνικός ας είσαι και μην οχλιάζεσαι ποτέ και μη χολομανείσαι* Δεφ., Λόγ. 66.

οχλίζω.

Από τον αόρ. του *οχλώ* (Για το σχηματ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 275, Ανδρ., Λεξ., λ. *-ίζω* (I)). ᾽Ασχ. το αρχ. *οχλίζω*.

(Μέσ.) Ενοχλούμαι, θυμώνω, δυσανασχετώ: *όπου διαβείς, μ᾽ όλους πραής και πρακτικός ας είσαι και μην οχλίζεσαι ποτέ και μην χολομανείσαι* Φαλιέρ., λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 68.

όχλος ο, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 11642 κριτ. υπ. (Δωδώνη 5, 1976, 353), Κομνηνής ᾽Αννας Μετάφρ. 338, Παρασπ., Βάρν. C 196, Αργυρ., Βάρν. Κ 189, Μαχ. 10^{17}, Θησ. Ε′ [76^{8}], [80^{2}], [81^{8}], Πικατ. 323, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 279^{v}, Αχέλ. 353, 1008, Διγ. ᾽Ανδρ. 401^{31}, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β′ 263.

Το αρχ. ουσ. *όχλος*. Τ. *άχλος* στο Du Cange. Η λ. και σήμ.

1α) Πλήθος ανθρώπων, συρφετός: Γλυκά, Στ. 406, Ντελλαπ., Στ. Θρηνητ. 132· **β**) ορδή, στίφος: Διαθ. Αλ. 24· **γ**) στρατός, στρατιωτική δύναμη: Έκθ. χρον. 14^{11}, 35^{6}· **δ**) (στον πληθ.) ο απλός λαός, οι κατώτερες τάξεις: Κύριλλ. Κων/π. 372, Byz. Kleinchron. Α′ 74^{1}. **2**) Θόρυβος, ταραχή, φασαρία: Απόκοπ.^{2} 68, Κορων., Μπούας 10, Διγ. Ζ 3990.

οχλώ, Διγ. (Trapp) Gr. 2392. — Πβ. και *ενοχλώ.*

Το αρχ. *οχλέω.* Τ. *'χλιώ* και *'χλιώμαι* σήμ. στη Νάξο (Andr., Lex., στη λ.).

I (Ενεργ.) Ενοχλώ, πειράζω κάπ., ταράζω την ηρεμία κάπ.: Διγ. Ζ 2824, Χρον. Μορ. Η 7786. **II** Μέσ. **1**) (Μτβ.) εχθρεύομαι κάπ., τρέφω μίσος για κάπ.: *Εις την οχθριάν του τίποτες αφορμή ουδέν εβλέπω που να 'χει τίποτε από μας, οπού να μας οχλείται* Θησ. (Foll.) I 28. **2**) (Ως αλληλοπαθές στον πληθ.) φιλονικώ, μαλώνω, τσακώνομαι: *Εκείνα* (ενν. *τα πουλιά*) *ουκ εσίγησαν την όχλησιν την είχαν, καθώς στο καταλόγιν τους γροικάς ότι οχλούνται και ο καρκατσάς απήρξατο υβρίζειν το ορνίθιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 218.

οχρά η, βλ. *χροιά.*

όχτος ο, βλ. *όχθος* ο.

οχτριά η, βλ. *εχθρία.*

οχυρά, επίρρ.

Από το επίθ. *οχυρός.*

Ισχυρά: *Λοιπόν, έτσι αρμενίζοντας οι 'Ελληνες με δόξαν, αφυρωμένοι οχυρά και με καλή καρδία* Θησ. (Foll.) I 20 (πβ. Θησ. [15²] *ισχυρά*).

οχυρός, επίθ., Καλλίμ. 1034, Διγ. Ζ 3484, 3547, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2443 (Δωδώνη 8, 1979, 372), Ερμον. Μ 58, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 251, Αχιλλ. Ν 234, 1075, 'Εκθ. Χρον. 11^{20}, 44^{3}, Ιωάνν. ιερ. 18· *ο χ ε ρ ό ς,* Χρον. Τόκκων 778, 3521.

Το αρχ. επίθ. *οχυρός.* Η λ. και σήμ.

α) Δυνατός, στερεός: Αχιλλ. Ν 922· **β**) (για τόπο) ασφαλής: Χρον. Τόκκων 1705· **γ**) οχυρωμένος, εξοπλισμένος: Παρασπ., Βάρν. C 351· **δ**) ισχυρός, φοβερός, εξοντωτικός: *Αλλά τάχιον άπελθε, ευρέ τους απελάτας και από πάντων εκατόν έκλεξαι τους δοκίμους, ίππους τε έχοντας καλούς, οχυρότατα όπλα* Διγ. (Trapp) Gr. 2769· *Λιμός τους ήλθεν* (ενν. *τους Αλβανίτες*) *οχυρός, ασθένεια και νόσος, οι πάντες εξαλείφθησαν οπού και αν υπήγαν* Χρον. Τόκκων 3214·

Το ουδ. ως ουσ. = οχύρωση: *παρακαθημένου του σουλτάνου και του στόλου επί πολλάς ημέρας και πολεμούντων και μη δυναμένων τι ποιήσαι διά το οχυρόν της πόλεως, ... εφάνησαν ... κάτεργα Βενετίκων φέροντα διατροφάς και όπλα και ανθρώπους βοήθειαν* Ιστ. πολιτ. 57¹.

οχυρότης η.

Το μτγν. ουσ. *οχυρότης.* Η λ. στον τ. *οχυρότητα* και σήμ.

(Προκ. για φρούριο, τόπο ή θέση) το να είναι κ. οχυρό και να κυριεύεται δύσκολα: *ο δε βασιλεύς κατανοήσας την οχυρότητα του κάστρου τούτου ... εκείθεν αναχωρεί* Χωνιάτη, Παράφρ. I 46.

οχυρώ -ώνω, Διγ. Ζ 4093. — Βλ. και *αφυρώνω* (II).

Το μτγν. *οχυρόω* (αρχ. *-όομαι*). Η λ. *οχυρώνω* και σήμ.

Οχυρώνω· (μέσ., μεταφ.) εξασφαλίζω (μέσο προστασίας): *Ειδέ πολλάκις συμβουλήν των μοναχών οι πλείοι ποιήσωσιν και δράμωσιν προς σε, τον βασιλέα,* (παραλ. 7 στ.) *και πρόσταγμα βασιλικόν καλώς οχυρωθώσιν* Προδρ. (Eideneier) IV 548.

Η μτχ. ως επίθ. = οχυρός· ισχυρός: *εντός εισήλθον άπαντες στο οχυρωμένον κάστρον* Αχιλλ. Ν 700· *τείχος οχυρωμένον* Παρασπ., Βάρν. C 313.

οχύρωμα το· *ο χ έ ρ ω μ α· 'χ έ ρ ω μ α· 'χ έ ρ ω μ α ν,* Χρον. Τόκκων 236, 237, 1721.

Το αρχ. ουσ. *οχύρωμα.* Η λ. και σήμ.

α) Οχύρωμα· οχυρή θέση: Παΐσ., Ιστ. Σινά 1831· *Το κάστρο όπου ήκουσες, εκείνη η Ρινιάσα, στέκεται εις οχέρωμα, εις σπήλαιον απάνω, πλησίον εις την θάλασσαν ως ήμισον μιλίου* Χρον. Τόκκων 2437· *Οι Τούρκοι αποκλείσασιν το Αργυρό το κάστρο, ότι έναι κάστρον δυνατόν εις 'χέρωμα απάνω και ουδέν βολεί με πόλεμον ποτέ να το επάρουν* Χρον. Τόκκων 3221· *'χέρωμαν ήτον δυνατόν εκείνον το καστέλλι, και επολέμησαν πολλά η χώρα απομέσα και ελαβώθησαν πολλοί εκ τον λαόν του δούκα* Χρον. Τόκκων 2049· **β**) (μεταφ.) (προκ. για τη Θεοτόκο): *είπεν προς αυτήν* (ενν. *τη Θεοτόκο*) *Μιχαήλ ο αρχάγγελος: «Χαίροις, του πατρός το απαύγασμα· χαίροις, του αγίου πνεύματος το κέλευσμα· χαίροις, των δεκατεσσάρων στερεωμάτων το οχύρωμα...»* Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 240.

οχυρωμένα, επίρρ., Διήγ. Βελ. χ 189, Διήγ. Βελ. N² 192.

Ο πληθ. του ουδ. της μτχ. παθητ. παρκ. του *οχυρώ -ώνω* ως επίρρ.

Με φροντίδα για την άμυνα: *να πολεμείτε εύτολμα ως άνδρες, τιμημένα, ανδρειωμένα, πρακτικά, σπουδαία, οχυρωμένα* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 290.

οχυρώνω, βλ. *οχυρώ.*

οψαραδοσύνη η· *ψ α ρ α δ ο σ ύ ν η.*

Από το ουσ. *οψαράς* και την κατάλ. *-οσύνη.*

Το επάγγελμα του ψαρά: *ωσάν αφήκεν ο Ματθαίος αφήνοντας το τελώνιον, τόσον Ανδρέας ο Πρωτόκλητος αφήνοντας την άγραν και την ψαραδοσύνην, όσον ο Παύλος αφήνοντας τας διατριβάς και την σπουδήν του Γαμαλιήλ* Πηγά, Χρυσοπ. 72 (15).

οψαράκι το· *ψ α ρ ά κ ι,* Διήγ. ωραιότ. 757, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιε' 34.

Από το ουσ. *οψάριον* και την κατάλ. *-άκι.* Ο τ. στο Meursius (λ. *ψαράκη*) και σήμ.

Μικρό ψάρι: *Εδιάβηκε* (ενν. *ο μάγειρος*) *στη φωτεινή βρύση για να το πλύνει* (ενν. *το τάραχον*) *κι έφυγε οκ τα χέρια του, όλο ψαράκι γίνη* Αλεξ. 1706.

οψαράρης ο· *ψ α ρ ά ρ η ς,* Βουστρ. 441· *ψ α ρ ι ά ρ η ς,* Βεντράμ., Φιλ. 175.

Από το ουσ. *οψαράς* και την κατάλ. *-άρης.* Ο τ. *ψαράρης* στο Meursius και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 869).

Ψαράς: *ηύρεν* (ενν. *ο Απολλώνιος*) *άνθρωπον πτωχόν πένητα κι έναι ψαράρης* Απολλών. 140· *'Ενας ψαριάρης έριξεν την νύκτα παραγάδι και συναγρίδιν και ροφόν τα δύο έπιασε αμάδι* Βεντράμ., Φιλ. 159.

οψαράς ο· *ψ α ρ ά ς,* Κορων., Μπούας 115, Πορτολ. Β 44^{19-20}, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 13¹, 123¹, 129¹.

Από το ουσ. *οψάριον* και την κατάλ. *-άς.* Ο τ. σε έγγρ. του 13. αι. ως επών. (Trapp, Prosop. Lex. 21203, -8), στο Meursius και σήμ. Η λ. στον Κεδρ. (Sophocl.), σε έγγρ.

του 13. και 14. αι. ως επών. (Trapp, ό.π. 21202, -7) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ψαράς*).

Ψαράς: *Ψαράδες εβουλήθησαν να πάγουν να ψαρέψουν, καθώς είναι η τέχνη τους, να πάγουν ν' αλιέψουν* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 17^{1}· *έβαναν τα δίχτυα εις την θάλασσαν, διά να πιάσουν ψάρια, διότι ήσαν ψαράδες* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 253^{r}.

οψαργάς, επίρρ.

Από τα επιρρ. *οψέ(ς)* και *αργάς* (βλ. *αργά*)· για την κατάλ. βλ. Αναγνωστ., Αθ. 38, 1926, 146 και Γεωργακ., B-NJ 14, 1938, 81-2· πβ. και **οψέ 1**, όπου έκφρ. *οψές αργάς*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη και την Κάρπαθο, όπου και άλλοι τ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν Κρ., λ. *οψάργας*, Μηνά, Ιδιώμ. Καρπάθου 139, λ. *οψαργά* και Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *οψές*).

Χθες βράδι: *Στο σπίτι δε μ' εφήκες ν' ακροσταθώ μηδεγουλιάς, αποὐ 'χα ορδινιασμένες* (παραλ. 1 στ.) ... *καμπόσες μακαρούνες, που μου 'πομείναν οψαργάς* Φορτουν. (Vinc.) Α' 88.

οψαρεύω· *ψ α ρ ε ύ γ ω,* Μαχ. 270^{21}· *ψ α ρ ε ύ ω,* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 17^{1}, Προσκυν. Κουτλ. 390, 146^{11}, Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 182^{2}, Προσκυν. α' $123^{4,6}$.

Από το ουσ. *οψάριον* και την κατάλ. *-εύω*. Ο τ. *ψαρεύγω* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 356, Σακ., Κυπρ. Β' 869, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ψάρι(ν))*. Ο τ. *ψαρεύω* στο Meursius (λ. *ψαρεύειν*) και σήμ. Τ. *ψαρεύκω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., ό.π.). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Α' (Αμτβ. και μτβ.) ψαρεύω: *Μέσα σ' αυτήν* (ενν. τη βάρκα) *εμπήκασιν* (ενν. ο γάδαρος, ο λύκος και η αλουπού), *όχι για να ψαρέψουν, μα πέρα στην Ανατολήν να παν να ταξιδέψουν* Γαδ. διήγ. (Pochert) 94α· *εκράτουν εις το χέρι μου καλάμι με τ' αγκίστρι και ψάρευα του ποταμού τα ψάρια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [978]. **Β'** (Μτβ.) (Μεταφ.) παρασύρω κάπ. με δόλιο τρόπο σε σφάλμα: *να τον παγιδέψουν* (ενν. τον Ιησού) *εις κανένα λόγον ή ψαρέψουν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ιβ' 13 σχόλ. **Φρ. 1)** *Ψαρεύγω εις τα βουνιά/στα δάσητα* = κοπιάζω μάταια, ματαιοπονώ: *οπού τα δάκρυα τους ψηφά, τα λόγια τους πιστεύγει, τ' αγρίμια 's λίμνην κυνηγά κι εις τα βουνιά ψαρεύγει* Απόκοπ.^{2} 264· *ποτέ κιανένα δε θέλω γι' άντρα μου ποσώς κι όποιος κι α με γυρεύγει για τέτοιο πράμ' αποὐ μου λες στα δάσητα ψαρεύγει* Πανώρ. Γ' 526. **2)** *Ψαρεύω εις πληθότητα* = πληθαίνω όπως τα ψάρια, υπέρμετρα: *ο άγγελος οπού ξαγοράζει εμέν από πάσα κακό να βλογήσει τα παιδιά και να κραχτεί εις αυτουνούς το όνομά μου και το όνομα των γονεών μου Αβραάμ και Ιτσχάκ και να ψαρέψουν εις πληθότητα μεσοθιό την ηγή* Πεντ. Γέν. XLVIII 16.

οψάριον το, Σταφ., Ιατροσ. 8^{221}, Προσκυν. Κουτλ. 156 83^{15}, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 190· *ο ψ ά ρ ι,* Gesprächb. 98^{2251}· *ο ψ ά ρ ι ν,* Σταφ., Ιατροσ. 4^{94}, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 133· *ο ψ ά ρ ι (ο) ν,* Προδρ. (Eideneier) III 204, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2857 (Δωδώνη 8, 1979, 377), Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 44, Λίβ. P 1045, Λίβ. Sc. 1345, Λίβ. N 2182, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 13^{6}, Προσκυν. Κουτλ. 390 146^{3}, Διήγ. έκρ. Θήρ. 110^{3}, Μπερτολδίνος 126, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 222· *ψ ά ρ ι,* Ασσίζ. 492^{1}, Ερωτοπ. 525, Χρον. Τόκκων 2897, Πεντ. Γέν. I 21, IX 2, Πανώρ. Γ' 59, Δ' 287, Βοσκοπ. 100, 293, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 604, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 418, Δ' 491, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 52, Διγ. Ο 1894, Τζάνε, Κρ. πόλ. 195^{16}, κ.α.· *ψ ά ρ ι (ν),* Λίβ. P 1047, Λίβ. Esc. 2487, Ιμπ. 612, Ιμπ. (Lambr.) 574, Κυπρ. ερωτ.

137^{5}, κ.α.· *ψ ά ρ ι ν,* Ασσίζ. 238^{23}, Βουστρ. 441 κριτ. υπ., Ιμπ. (Legr.) 95, Συναξ. γυν. 910, Πηγά, Χρυσοπ. 169 (58), Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Χορ. α' 613· *ψ ά ρ ι ο ν,* Μπερτολδίνος 126, 144, 145, 153.

Το αρχ. ουσ. *οψάριον*. Ο τ. *οψάριν* τον 7. αι. (Sophocl., λ. *οψάριον*) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και τ. *οψάρ'* (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *ψάρι* στο Meursius (λ. *ψάρη*) και σήμ. Ο τ. *ψάριν* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 869) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.).

1α) Ψάρι: *τα καράβια ρίκτουσιν δίκτυα εν θαλάσση να πιάσουσιν οψάρια να φάγουσιν οι ναύτες* Ιμπ. 607· *τη πέμπτη ημέρα έκαμεν ο Θεός τα ψάρια εις την θάλασσαν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 54^{r}· *Εις δε τας επισήμους δεσποτικάς εορτάς και μνήμας αγίων καταλύουσιν εις οψάρια ξηρά* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172· *φακήν μη τρώγει ... και παν οψάριον χλωρόν* Σταφ., Ιατροσ. 4^{99}· *Το δικαίωμαν του ψαρίου του αρμυρού το εβγάνουν έξω της χώρας* Ασσίζ. 240^{29}· **β)** (συνεκδ. το ένα αντί για τα πολλά): πλήθος οψάριν: *πλήθος οψάριν έπιασαν, μικρά τε και μεγάλα* Ιμπ. 608· *το ψάρι ος εις τον ποταμόν εψόφησεν* Πεντ. Εξ. VII 21· **γ)** (σε παρομοίωση): *Έχεις με χιλιομπέρδευτο σαν ψάριν εις το δίκτυ* Ch. pop. 202· *Ο Ρώκριτος είν' όμορφος, άξος και παλληκάρι κι οι νιούτσικες οι άγνωστες πιάνουνται σαν το ψάρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 24· *εθρήνειν ο λαός τον μέγαν Βελισάριν και πάντες εμαράνθησαν ώσπερ εις γην το ψάριν* Ριμ. Βελ ρ (Bakk.-v. Gem.) 596· **δ)** (σε σχ. υπερβολής): *Δε φαίνουνται στον ουρανό τη νύκτα την καθάρια τόσα άστρα, μηδέ στο γιαλό τόσα δεν είναι ψάρια* (παραλ. 2 στ.) *όσά 'χε η δόλια μου καρδιά... ...βάσανα πάντα ομάδι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 262· *Μηδέ τα ψάρια στο γιαλό να στέκου δε μπορούσι παρά κι εκείν' αλλήλως τως αγάπην αγροικούσι* Πανώρ. Γ' 103· **ε)** (σε σχ. αδυνάτου): *Όντεν ιδείς εις το βουνί να περπατεί το ψάρι* (παραλ. 7 στ.) *τότες εμέν και σεν, κυρά, θέλουσι ευλογήσει* Ch. pop. 587· *ν' αρχίσω ο κακόμοιρος να γράψω τα παθαίνω* (παραλ. 4 στ.) *τα δέντρη να ξερριζωθούν και ποταμοί να φρύξουν, η θάλασσα να ξηρανθεί, τα ψάρια να ψοφήσουν* Περί ξεν. Α 284· **στ)** (σε παροιμ.): *βλέπω αποὐ τη κεφαλή εβρόμεψεν το ψάρι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 441^{26}. **Φρ.** *τρέμω σαν το ψάρι* (η φρ. και σήμ.) = φοβάμαι πολύ: *η κόρη αφ' το φόβο της ήτρεμεν σαν το ψάρι* Διγ. Ο 98· *οι Τούρκοι σαν τους είδασι, ετρέμαν σαν το ψάρι* Σταυριν. 106. **2)** (Μεταφ.) μυς του χεριού: *Κακά ήτον λαβωμένος· στο χέριν είχεν κονταριά απάνω εις το οψάριν* Χρον. Τόκκων 1115.

οψαρόγαρον το· *ψ α ρ ό γ α λ ο ν.*

Από τα ουσ. *οψάριον* και *γάρον* (βλ. ά.). Ο τ. με ανομοίωση ή από παρετυμολογική επίδρ. του ουσ. *γάλα*· πβ. λ. *ψαρόγαλος* ο ‹ *ψαρόγαρος*, που απ. σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 357, λ. *ψαρόγαρος*). Τ. *ψαρόγαρον* στο Du Cange, λ. *οψάριον*.

Είδος σάλτσας από εντόσθια ψαριών: *Περί παιδίον όταν σπάσει. Βάλε ψαρόγαλον εις το οξίδιν και ας ποιήσει ημέρας γ' και τότε έπαρον αρμένικον βώλον και τριψίδιν και λίβανον...* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 88^{2}.

οψάρογας ο.

Πιθ. το ουσ. **οψαρόγαρος* ο (‹ *οψάριον*+*γάρος* ο, βλ. *γάρον* το ή *-ρος* ο· πβ. και **οψαρόγαρον**) με ανομοιωτική αποβολή· τ. *ψαρόγαρος* σήμ. στην Κρήτη με διαφορετική σημασ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 357). Για τη λ. βλ. και Κουκ., ΕΕΒΣ 17, 1941, 59 (= ΒΒΠ Ε' 84· γράφει: *οψάρωγας*), καθώς και Eideneier [Προδρ. σ. 256], όπου λ. *οψάρωγα* η.

(Πιθ.) είδος σάλτσας από ψάρια (Πβ. *γάρον* το ή *-ρος* ο και *-ρος* το. Κατά Κουκ., ό.π. «παστή σαρδέλα»· πβ. και Eideneier, ό.π.): *αγιόθρουμβον εις τα παστά, βλησκούνιν εις την γρούταν; Ου χρήζω γαρ οψάρογας* (έκδ. *-ρω-*) Προδρ. (Eideneier) II 42-2 χφ H κριτ. υπ.

Οψαρολόγος ο· τίτλος έργου· από το ουσ. *οψάριον* και το β' συνθ. *-λόγος* (Πβ. και Krumbacher [Οψαρ. σ. 347], Camariano [Πωρικ. σ. 34 σημ. 3], Φιλ., Γλωσσογν. Α' 10, κ.α.). Τ. *ψαρολόγος* σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 22, 1910, 248, Βλαστού, Συνών. 309, λ. *ψαράς*).

οψαροπούλης ο· *ψαροπούλης*. — Βλ. και *οψαροπούλος*.

Από το ουσ. *οψάριον* και το *πουλώ*. Πβ. μτγν. ουσ. *οψαριοπώλης* (L-S, λ. *οψαριοπωλείον*). Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 869 και Φαρμακ., Γλωσσάρ. 447).

1) Ιχθυοπώλης· (εδώ *οψαροπούλη τέκνον* μειωτ. προκ. για το πουλί αλκυόνα, το ψαροπούλι): *ου μη σε βαρεθώ, οψαροπούλη τέκνον* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 366 κριτ. υπ. **2)** (Υβριστ.) άνθρωπος ανόητος, ψαρόμυαλος· άνθρωπος αγροίκος, άξεστος (Για τη σημασ. βλ. και Dawkins [Μαχ. Β' σ. 275]): *Τότε το πλήθος του λαού εξητίμασέν τους πολλά λαλώντα: «Ψέμα λαλείτε, λας της μέσης, λύκοι ψαροπούληδες!»* Μαχ. 486³⁰.

οψαρόπουλο(ν) το· *ψαρόπουλο(ν)*, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 260ᵛ· *ψαρόπουλον*.

Από το ουσ. *οψάριον* και την κατάλ. *-πουλο(ν)*. Ο τ. *ψαρόπουλον* στο Meursius (λ. *ψαρόπουλλον*). Τ. *ψαρόπουλο* σήμ. με διαφορετική σημασ.

Μικρό ψάρι, ψαράκι: *βλέπεις το ψαρόπουλον, αυτήν την αθερίναν* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 345.

οψαροπούλος ο· *ψαροπούλος*, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 366 κριτ. υπ. — Βλ. και *οψαροπούλης*.

Από το ουσ. *οψάριον* και το *πουλώ*. Ο τ. και σήμ. λαϊκ. (Βλαστού, Συνών.² 734, λ. *ψαράς*).

Ιχθυοπώλης· (εδώ *οψαροπούλου τέκνον* μειωτ. προκ. για το πουλί αλκυόνα, το ψαροπούλι): *ου μη σε βαρεθώ, οψαροπούλου τέκνον* αυτ. 366.

οψαροπωλείον το· *ψαροπουλειό*, Γεωργηλ., Θαν. 561· *ψαροπουλείο(ν)*, Ονόμ. Πυλ. Κων/π. 408 (έκδ. *-πούλεια*).

Από το ουσ. *οψάριον* και το β' συνθ. *-πωλείον*· πβ. τ. *οψαριοπωλείον* σε επιγρ. (L-S). Ο τ. *ψαροπουλειό* στο Βλάχ. και σήμ. λαϊκ. (Βλαστού, Συνών. 354, λ. *ψαράς*). Τ. *ψαροπουλειόν* στο Somav. και *ψαροπωλείον* στο Du Cange (λ. *οψάριον*).

Ιχθυοπωλείο, ψαράδικο: *τα μαγειρεία και τα ψαροπουλεία* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 123.

Ο τ. *ψαροπουλείο(ν)* στον πληθ. ως τοπων.: Ονόμ. πυλ. Κων/π. (Preger) 468¹.

οψαροφόρος επίθ.· *ψαροφόρος*.

Από το ουσ. *οψάριον* και το β' συνθ. *-φόρος*.

Που φέρει ψάρια: *Ροχθεί δε πλησίον εις την μονήν μας και ποταμός λιθοφόρος μόνον, ου ψαροφόρος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 26⁶⁹.

οψέ, επίρρ., Καλλίμ. 2019· *εψές*, Περί ξεν. V 311, Ch. pop. 382, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 62, Αλεξ. 283, Ριμ. κόρ. 628, Πεντ. Γέν. XXXI 28, 42, Πιστ. βοσκ. IV 2, 16, Θυσ.² 419 κριτ. υπ. Καλόανδρ. (Δανέζης) 48 (24ᵛ), Μπερτόλδος 13· *οψές*, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 443 κριτ. υπ., Πανώρ. Α' 308 κριτ. υπ., Κατζ. Α' 269, Βοσκοπ.² 381, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 42⁸, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1842, Δ' 1333, 1360, 1480, Στάθ. (Martini) Α' 278, Φορτουν. (Vinc.) Β' 94, Δ' 406· *ψες*, Φαλιέρ., Ενύπν.² 67, Πιστ. βοσκ. IV 2, 15.

Το αρχ. επίρρ. *οψέ*. Ο τ. *εψές* από το *(ο)ψές* αναλογ. με το *εχθές* (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 231-2)· απ. στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *οψές* από το *οψέ* με επίδρ. επιρρ. σε *-ς* (Ανδρ., Λεξ., λ. *-ς*)· απ. στο Meursius, σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 441) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 187, Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Ο τ. *ψες* με αφαίρεση πιθ. με επίδρ. του *χθες* (Ανδρ., ό.π., λ. *ψες*)· απ. και σήμ. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 439, λ. *ψες* ή *ηψές* ή *ηψέ*, Κωστ., Λεξ. τσακων., στη λ., Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον. 82). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., Κωστ., ό.π.).

1) Χθες βράδι: *ήτον επί της αύριον, και είπεν η πρωτόκοκη προς τη μικρή· ιδού, επλάγιασα εψές με το πατέρα μου* Πεντ. Γέν. XIX 34· *Αφέντη μου, κυρ σύντεκνε, καλά να το γνωρίσεις, ότι αποχωριζόμεθα την σήμερον ημέραν, ως το 'δα εψές στον ύπνον μου, βλέπω το και εξύπνου* Συναξ. γαδ. (Pochert) 99· έκφρ. *εψές αργά* και *οψές αργάς* (πβ. και *οψαργάς*) = χθες βράδι: *αν ήσφαλες εψές αργά στα συντυχέματά σου, δύνεται τώρα η γνώμη σου ν' αλλάξει την καρδιά σου* Ριμ. κόρ. 628· *Γλήγορα σε παντρεύγω εγώ με ρήγα, θυγατέρα, κι οψές αργάς την προξενιά τη νύχτα μας εφέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1036· *Ολοχαρον οψές αργάς σ' ήθεκα, καλογιέ μου, και με χαρούμενην καρδιά ήμουν παρά ποτέ μου* Θυσ.² 419. **2α)** Χθες: *Καλά που μου 'λεγεν οψές ένας βοσκός το βράδι πως αίγα μια σκουληκιαρά χαλά όλο το κουράδι* Πανώρ. Δ' 51· **β)** (συνεκδ.) πριν από λίγες μέρες, πρόσφατα: *αν έζησεν ο άνθρωπος χίλιων χρονών να γίνει, ωσάν εψές του φάνησαν ήσαν οι χρόνοι εκείνοι* Πικατ. 223· *ό,τι κι αν τσ' άρεσεν οψές, το σήμερα τ' οχθρεύγει και να ξοδιάζει τον καιρό μόν' εύκαιρα γυρεύγει* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 21· *οψές τον 'γάπα περισσά* (ενν. η Δαλιδά το Σαμψών), *σήμερον τον εμίσαν* Βεντράμ., Γυν. 123· **γ)** (με ουδ. άρθρο) ως ουσ. = η χθεσινή μέρα· (συνεκδ.) το πρόσφατο παρελθόν: *Τ' οψές εδιάβη, το προχθές πλιο δεν ανιστοράται, σπίθα μικρή το σήμερο στα σκοτεινά λογάται* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 75.

οψεδέποτε, επίρρ. — Βλ. και *οψέποτε*.

Από τη συνεκφ. *οψέ δε ποτέ*.

Κάποια στιγμή αργότερα: *Οψεδέποτε και μόλις πίνοντας αυτός το κρασί, πέμπουσιν εκείνοι τον φονέα να τον σφάξει* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 121.

οψέποτε, επίρρ.

Από τη συνεκφ. *οψέ ποτέ* που απ. τον 4. αι. (L-S, λ. *πότε* III 2) και στον Ησύχ. ο 2076 (έκδ. Latte) Η λ. τον 9. αι. (Lampe, Lex.), σε έγγρ. του 12. (Caracausi, στη λ.· αυτ. και τ. *οψεπότε* και *οψεποτέ*), του 17. αι. (Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ., Καμπούρης, BNJ 21, 1976, 198), κ.α.

Κάποτε στο μέλλον· κάποια στιγμή αργότερα: *Αν έχει* (ενν. ο συκοφάντης) *εις όρος αναβείν, ως κέδρος αννψώσαι, χαλάσειν έχει οψέποτε, κατακλιθείν και πέσειν* Γλυκά, Στ. 359· *παρακαθήμενος* (ενν. ο σουλτάν Μουράτης) *τη Πόλει εγγύς τριετίας, ουκ ίσχυσε*

λαβείν αυτήν...· όμως οψέποτε παρητήσατο αυτήν και απήλθεν Έκθ. χρον. 3[31].

οψές, επίρρ., βλ. *οψέ.*

οψεσινός, επίθ.· *εψεσινός,* Κιγάλα, Σύνοψις ιστοριών σνη'· *ψεσινός.*

Από το επίρρ. *οψές* και την κατάλ. *-ινός.* Ο τ. *εψεσινός* στο Βλάχ. Ο τ. *ψεσινός* και σήμ. Τ. *(ο)ψεζ'νός* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οψεζ'νός*). Η λ. στο Somav.

Χθεσινός: *Τα ψεσινά καμώματα που 'καμε το λιοντάρι σ' έγνοια μεγάλην ήβαλαν τ' Αμάξι και Ψυχάρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2073· *τάχα, μάτια μου, κρατείς μου κακοσύνη στα λόγια, στην υπόθεσιν την ψεσινήν εκείνη;* Ριμ. κόρ. 625.

όψια, επίρρ., Πικατ. 428.

Από το ουσ. *όψη* αναλογ. με επιρρ. σε *-α.* Απ. και σήμ. στην Κρήτη μόνο στην έκφρ. *όψ(ι)α ή όψη τση γης* προκ. για πλήρη καταστροφή οικίας, δένδρων, κ.ά. (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 647]).

Έκφρ. *όψια της γης* = **α**) στην επιφάνεια της γης (πβ. *όψις* 5): *τα νέφη να ρίκτουν τα νερά, όψια της γης να βρέχουν* αυτ. 412· **β**) καταγής: *τόσα οπού κουράστηκα, όψια της γης καθίζω* αυτ. 46.

όψιδα η, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 5629 (Δωδώνη 8, 1979, 413), 5652 (Δωδώνη 8, 1979, 413), 5652 κριτ. υπ. (Δωδώνη 8, 1979, 413), Χρον. Μορ. Η 7312, 7328, 7586, 7649, 8835, 8852, κ.α., Χρον. Μορ. Ρ 4503, 7435, 7443, κ.α., Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 192, 402, Χρον. Τόκκων 818, 2578, 2810, κ.α., Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 515 κριτ. υπ.), Έκθ. χρον. 70[31]· *οψίδα,* Χρον. Μορ. Ρ 4509, 7586, 7719, Ιστ. Ηπείρ. XIV[3].

Από το λατ. *obses, -idis* (πιθ. με μεσολάβηση του **όψις* ο· πβ. Du Cange, λ. *όψις* και Psalt., Gramm. 183). Η λ. τον 9. αι. (Lampe, Lex., λ. *όψις* ο).

1) Όμηρος: *Άρτι γεμίζει ο γουλάς Φράγκους αρματωμένους* (παραλ. 3 στ.). *Τον πύργον επαράλαβαν ομοίως και την χώραν* (παραλ. 2 στ.). *Ο καπετάνιος σύναξεν όλον του το φουσσάτο στην χώραν εγκατέβηκεν, όψιδες τους ηπήρεν. Τον Μαζαράκη τον κρατεί με φύλαξιν μεγάλην* Χρον. Τόκκων 1008. **2**) Άτομο που παρέχεται ως εγγύηση για την εκτέλεση υπόσχεσης, συμφωνίας ή συνθήκης: *Ταύτα ακούσας ο Βαϊμούντος εζήτησεν όψιδας ευγενείς άνδρας, ίνα έλθωσι και ευρίσκονται μετά των κομήτων, μέχρις αν αυτός επαναστρέψει* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 391· *εζήτει* (ενν. ο *Βαϊμούντος*) *και τας όψιδας παραδοθήναι τω αδελφώ αυτού Γίδω* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 401· *να σέβει* (ενν. ο *λίζιος άνθρωπος*) *εις την φυλακήν εις όψιδαν διά εκείνον, να εβγάλει τον αφέντην του από το δεσμωτήριον* Χρον. Μορ. Η 7575.

οψικάριος ο.

Από το ουσ. *οψίκι(ο)ν* και την κατάλ. *-άριος.* Τ. *ψικάρης* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. 362, λ. *ψικάρις*).

Ακόλουθος αξιωματούχου: *Εκείνοι καβαλάριοι διαβαίνουσιν την πόλιν και με τους οψικάριους και το πολύν το οψίκιν* Προδρ. (Eideneier) IV 307 χφ. V κριτ. υπ.

οψικάτωρ ο, Προδρ. (Eideneier) IV 307 χφ V κριτ. υπ.

Από το ουσ. *οψίκι(ο)ν* και την κατάλ. *-άτωρ.* Λ. *οψικάτωρ* στο Sophocl.

Ακόλουθος αξιωματούχου: *τι με παροδήγησας την απορφανισμένην με τα συχνογυρίσματα και με τας κομπωσίας και με τους οψικάτορας και το πολύν οψίκιν;* αυτ. I 112· *Εκείνοι καβαλάριοι διαβαίνουσιν την πόλιν και με τους οψικάτορας και το πολύν το οψίκιν* αυτ. IV 307.

οψικεύω· *εψικεύω,* Βέλθ. 1324, Σαχλ., Αφήγ. 789· *εψικεύγω,* Αχιλλ. L 853· *ψικεύω,* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 712.

Το μτγν. *οψικεύω.* Ο τ. *εψικεύω* στο Du Cange (λ. *οψίκιον*). Ο τ. *ψικεύω* στο Meursius (λ. *ψικεύειν*) και σήμ. ιδιωμ. (Meyer, NS III 72, Μιχχηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *ψίκι*). Τ. *ψικεύγω* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Καρανικόλας, Συμαϊκά Γ', 1977, 394). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

1) Συνοδεύω, ακολουθώ κάπ.: *να τες εψικεύουσιν* (ενν. *τις κόρες της Ρόδου*) *οι δούλοι και βαγίτσες οι άνδρες των να παν εμπρός, πίσω των οι μαννίτσες* Γεωργηλ., Θαν. 160· (εδώ προκ. για αξιωματούχο) *καβαλαρίους τους έκαμεν* (ενν. ο *Βελισάριος*) ... (παραλ. 2 στ.) *και παλικάρια καλά διαλεκτά τους δίδει και να τους εψικεύουσιν, ως έθος, κατ' αξίαν* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 348. **2**) (Προκ. για ουράνια σώματα) περιστρέφομαι γύρω από έναν πλανήτη ως δορυφόρος: *ώσπερ εψικεύουσιν την Αφροδίτην τα άστρα ούτως ετριγυρίζασιν οι άγουροι τον νέον* Αχιλλ. Ν 1164. **3**) Συμμετέχω σε γαμήλια πομπή: *ο δε πατήρ ως έβλεψε Βέλθανδρον τον υιόν του, ησπάσατο ενήδονα, εκατεφίλησέν τον, την δε Χρυσάντζα την ωριάν ησπάσατο κάκείνην· γυναίκες την εψίκευσαν αρχόντισσες μεγάλες* Βέλθ. 1323.

οψίκι(ο)ν το, Διγ. Ζ 2197· *αψίκιν·* *ψίκι.*

Το μτγν. ουσ. *οψίκιον.* Τ. *αψίκι* σήμ. στην Ήπειρο (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 111). Ο τ. *ψίκι* και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Παπαδ. Α., Λεξ. λ. *οψίκιν,* Πασπ., Γλωσσ., Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ., Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.). Τ. *οψέκιον* στο Du Cange (λ. *οψίκιον*). Τ. *οψίκ'* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.). Τ. *οψίκι* και *ψίκ'* σήμ. στην Ήπειρο (Μπόγκα, ό.π., Α' 440, λ. *ψίκ'*). Τ. *ψίκιον* στο Meursius. Η λ. στον τ. *οψίκιν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.).

1) Συνοδεία, ακολουθία αξιωματούχου: *εκείνοι καβαλάριοι διαβαίνουσιν την πόλιν και με τους οψικάτορας και το πολύν το οψίκιν* Προδρ. (Eideneier) IV 307· *τι με παροδήγησας την απορφανισμένην* (παραλ. 1 στ.) *και με τους οψικάτορας και το πολύν οψίκιν;* Προδρ. (Eideneier) I 112· (Εδώ συνοδεία νικητή στρατηγού): *Τρισχίλιοι τον ακλουθούν άρχοντες των κατέργων, εις μέσον Βελισάριος μετά μεγάλο ψίκι και μετά δόξης της πολλής εκλαμπροφορεμένος* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 419. **2**) Γαμήλια πομπή: *μετά πάσης ταραχής, μετά οψικίου μεγάλου, στον οίκον του απέσωσεν* (ενν. ο *Διγενής με την ποθητή του*), *μέσα εις τα γονικά του και των δύο των ευχήθηκεν η μήτηρ και ο πατήρ του Διγ.* (Αλεξ. Στ.) Esc. 1063· *Ο γέρων ως εγροίκησε τα έκλαμπρα μανδάτα, ... τους άρχοντας συνάγει και ψίκι μέγα, θαυμαστόν εποίκασιν ετότες* Βέλθ. 1318. **3**) Νεκρική πομπή, κηδεία: *ην ο θρήνος φοβερός και ο κλαυθμός μεγάλος, κάμουν αψίκιν φοβερόν και θάπτουσι το ξύλον κι όλοι μαυροφορήσασιν* Απολλών. 528.

όψιμα, επίρρ.

Από το επίθ. *όψιμος.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

Αργά, όψιμα: *Την υγρότητα του κλημάτου ... οπού εβγαίνει, όταν το κλαυδεύουσιν όψιμα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 243.

οψιμαίνω.

Από το επίθ. *όψιμος* και την κατάλ. *-αίνω*.

Καθυστερώ, είμαι όψιμος (εδώ πιθ. για ζώα καχεκτικά, αδύνατα): *ήτον παν όπου εγγαστρώνουνταν το ποίμινιο τα πρώιμα και έβανεν ο Ιακώβ τα ραβδιά εις τα μάτια του ποίμινιου... να 'γγαστρώνουνται εις τα ραβδιά. Και όνταν οψίμυνεν το ποίμινιο, δεν έβανεν, και ήτον τα όψιμα του Λάβαν και τα πρώιμα του Ιακώβ* Πεντ. Γέν. XXX 42.

οψιμικός, επίθ.· *ψ ι μ ι κ ό ς*.

Από το επίθ. *όψιμος* και την κατάλ. *-ικός*. Πληθ. *ψιμικά* τα σήμ. στη Χίο (Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 74). Τ. *ψιμικό* σήμ. στην Ίμβρο (Ξεινός, Γλωσσ. Ίμβρου).

Όψιμος· (εδώ το ουδ. στον πληθ. ως ουσ.) όψιμα σπαρτά: *έγινεν χαλάζι μεγάλο και χάλασεν τα αμπέλια και τα ψιμικά και έγινεν μεγάλη δυστυχία* Byz. Kleinchron. Α' 488[12].

όψιμος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *όψιμος*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *έψιμος*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *έψιμος*, Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ., λ. *όψ'μους*, κ.α.). Η λ. και σήμ.

Που γίνεται ή γεννιέται αργά, καθυστερημένα, όψιμος: Πεντ. Έξ. IX 32· (εδώ πιθ. για ζώα καχεκτικά, αδύνατα): *εγγαστρώνουνταν το ποίμινιο τα πρώιμα και έβανεν ο Ιακώβ τα ραβδιά εις τα μάτια του ποίμινιου εις τες γούρνες να 'γγαστρώνουνται εις τα ραβδιά. Και όνταν οψίμυνεν το ποίμινιο, δεν έβανεν, και ήτον τα όψιμα του Λάβαν και τα πρώιμα του Ιακώβ* αυτ. Γέν. XXX 42.

όψις -ψη η, Διγ. (Trapp) Gr. 2386, Διγ. Ζ 1772, 2909, Φλώρ. 7, 150, Λίβ. Esc. 418, 981, 1080, 1099, Λίβ. Ν 299, Αχιλλ. Ο 149, 150, 586, Απόκοπ.[2] 114, 245, 383, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 462, Κυπρ. ερωτ. 91[40], Πανώρ. Πρόλ. 92, Α' 26, Δ' 14, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 88, Α' 73, 642, Β' 236, 258, Γ' 71, Δ' 103 κ.α., Διγ. Άνδρ. 363[19], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 163, 291, 1815, Β' 358, 458, 460, Γ' 772 κ.α., Θυσ.[2] 198, Σιάθ. (Martini) Γ' 416, Φορτουν. Γ' 440, 743, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 225, Ε' 189, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 253[21], 404[10], κ.α.

Το αρχ. ουσ. *όψις*. Η λ. και σήμ. (στον τ. *όψη*).

1) Εξωτερική εμφάνιση, παρουσιαστικό, μορφή ατόμου ή πράγματος: Λίβ. Sc. 1712, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [614], Βίος Αλ. 5658, Χούμνου, Κοσμογ. 2186· φρ. *φέρω όψιν* = επανακτώ την παλιά μου εμφάνιση, το παρουσιαστικό μου: *Ποτέ μη ελπίζεις προκοπήν, ποτέ ουκ επανακάμψεις. Αφού χλωριάνεις και ψυγείς, πότε να φέρεις όψιν;* Γλυκά, Στ. 218. **2α**) Πρόσωπο: Συναξ. γυν. 504, Απόκοπ.[2] 117, Διγ. (Trapp) Gr. 2195· (με πλεονασμό) *η όψις του προσώπου* = το πρόσωπο: *χερσί γαρ κατύψας του προσώπου της την όψιν και τοις ονύξι μαγούλοις* Ερμον. Ψ 291· **β**) τα χαρακτηριστικά του προσώπου, φυσιογνωμία: *Έρως τριμορφοπρόσωπος κάθεται εις τον θρόνον* (παραλ. 4 στ.)· *το δεύτερον* (ενν. *πρόσωπον*) *εφαίνετον ως μέσης ηλικίας* (παραλ. 1 στ.) *και το απ' εκείνου πρόσωπον γέροντος είδες όψιν* Λίβ. Ν 300· *ιδού το σώμα φαίνεται, αδέλφιν μας, ομπρός μας, την δε μορφήν σου ου βλέπομεν, έδε ανομία μεγάλη! Αμή η ψυχή όταν εβγεί, χάνεται και η όψις* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 110· **γ**) έκφραση του προσώπου, ύφος: Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 299, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 153, Πανώρ. Ε' 145· φρ. *χάνω την όψιν μου* ή *χάνεται η όψις μου* = αλλοιώνεται η έκφραση του προσώπου μου: *η όψη του* (ενν. *του Αχιλλέως*) *εχάθηκεν μετά θυμού μεγάλου* Αχιλλ. Ο 669· *Ο νέος εσυντρόμαξεν..., μη ποίσουσι και αυτόν τυφλόν ως τον αυτού πατέρα, και εκ του φόβου του πολλού την όψιν του εχάσεν* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 576· *οι ζωντανοί χλωμιάσαν και την όψη τους εχάσαν, κι ήσαν σαν απεθαμένοι, κίτρινοι και μαραμένοι* Διακρούσ. 69[57]· **δ**) (συνεκδ.) άνθρωπος: *η γαρ μάχαιρα του άδου και η σπάθη του θανάτου πάντα γαρ αεί τε τέμνει· όψιν γαρ ποσώς ου βλέπει, βασιλέαν ου φροντίζει* Ερμον. Υ 345. **3**) (Στον πληθ.) **α**) μάτια: Διγ. (Trapp) Gr. 2470· **β**) (συνεκδ.) βλέμμα, ματιά: *Ως είδον ουν οι τέσσαρες τούτον* (ενν. *το Λέανδρο*) *παθόντα ούτως, τροπήν έξω εποίησαν φυγόντες κατά κράτος, μηδόλως επιστρέψαντες προς με τας όψεις φέρειν* Διγ. Ζ 3558· φρ. *επιβάλλω όψιν*, βλ. *επιβάλλω* Α2. **4α**) Επιφάνεια: *άλλοι να κείτουνται στης γης την όψιν αποκάτου και άλλοι τον κόσμον χαίρονται και τρων τα 'πωρικά του* Τζαμπλάκ. 71· *Εάν γεωργός ... μόνον ρίξει τον σπόρον εις την όψιν του χωραφίου, να μηδέν επαίρνει τίποτε εκ της επικαρπίας* Μαλαξός, Νομοκ. 393· (εδώ προκ. για θάλασσα): *πόσοι από 'σπέρας στου γιαλού την όψιν τραγουδούσι, κι αύριο κιντυνεύγουσι και στέκουν να πνιγούσι;* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 334[22]· **β**) (συνεκδ.) γη: *είδον...* (παραλ. 1 στ.) *πηγάς εις όψιν βρύοντας, ευάερον τον τόπον* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 45.

οψοποιώ.

Το μτγν. *οψοποιέω* (< αρχ. *-έομαι*).

Ετοιμάζω φαγητό, μαγειρεύω: *Εκεί και φρέαρ κάλλιστον υπάρχει εις το πίνειν, φυράν τε και οψοποιείν και τα σκαφίδια πλύνειν* Παΐσ., Ιατ. Σινά 900.

οψώνι το, βλ. *οψώνι(ο)ν*.

οψωνίζω· *π ο υ σ ο υ ν ί ζ ω*, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 402, 409, Ε' 64· *ψ ο υ ν ί ζ ω*, Προδρ. (Eideneier) IV 92 χφφ CP κριτ. υπ., 140 χφ C κριτ. υπ., Γεωργηλ., Θαν. 561, Κατζ. Ε' 249, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125, 126· *ψ ο υ ν ν ί ζ ω*, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) 239· *ψ ω ν ί ζ ω*, Προδρ. (Eideneier) IV 140, Δεφ., Σωσ. 321, Μανολ., Επιστ. 173.

Από το ουσ. *οψώνιον* και την κατάλ. *-ίζω*. Ο τ. *πουσουνίζω*, που προήλθε από ανάπτυξη φωνήεντος (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 439), στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Ο τ. *ψουνίζω* στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ. 179, Ανδρ., Ιδ. Μελ. 93). Ο τ. *ψουννίζω* και σήμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. ψούννι(ν). Ο τ. *ψωνίζω* στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. στο Meursius (λ. *οψωνίζειν*).

Αγοράζω είδη διατροφής ή άλλα χρειώδη πράγματα, ψωνίζω: *αυτός ψωνίζει πάντοτε λαβράκια, συναγρίδας, κι εσύ ποτέ ουκ ηγόρασες καν ταρτερού χαβιάριν* Προδρ. (Eideneier) IV 99· *ό,τι 'ναι το καλύτερο να πα να σου ψωνίσω* Κατζ. Ε' 246· *να μου ψωνίσεις έξι μπράτσα σέτα ... κι ένα σκιάδιο* Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 172· (η μτχ. παθητ. παρκ. με ενεργ. σημασ.) *όταν ιδεί* (ενν. *ο αναίσχυντος*) *τινάν ψωνισμένον να παγαίνει εις το σπίτι του, να γυρεύσει και απ' εκείνον* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 124.

οψώνι(ο)ν το, Ασσίζ. 269[8], 377[3], 465[3], Βίος Αλ. 4606, Σοφιαν., Παιδαγ. 271, Λεξ. ΙΙ 165· *ε ψ ώ ν ι ν*, Ασσίζ. 212[26]· *π ο υ σ ο ύ ν ι ν*, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 73· *ψ ο ύ ν ι*, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 278, 319, Σαχλ. Ν 260, 354, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 50· *ψ ώ ν ι*, Δεφ., Λόγ. 313, Πανώρ. Β' 73 κριτ. υπ.

Το αρχ. ουσ. *οψώνιον* (Βλ. και Caragounis, Novum Testamentum 16, 1974, 37).

Ο τ. *πουσούνιν* και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *πουσούνιον*)· για το σχηματ. του βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 280, 288. Ο τ. *ψούνι* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. στον πληθ. (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. ψουνίζω, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β′ 73, λ. *ψούνια*). Ο τ. *ψώνι* στο Somav. (λ. *ψούνι*) και σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, ό.π. 96)· για το σχηματ. του βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 218, Ανδρ., Ελλην. 29, 1976, 33. Τ. *ψώνιο* και πληθ. *ψώνια* και σήμ.

1) (Συν. στον πληθ.) **α**) έξοδα διατροφής, συντήρησης: *Εάν γένηται ότι είς άνθρωπος εχωρίστην την γυναίκαν του με καμμίαν εύλογον αιτίαν και έχουν τέκνα ... να τους δίδει απέ το εδικόν του να τρώσιν και να πίνουν ... και όλα τους τα οψώνια* Ασσίζ. 124^{15}. **β**) τρόφιμα, εδέσματα: *ου θέλω ξύλον καύσιμον, ου θέλω και καρβούνιν, ου θέλω ψώνιν μερικόν άπαξ της εβδομάδος* Προδρ. (Eideneier) ΙΙ 31· *Τα ψούνια ας είναι πλούσια, όλους να τους χορταίνου, να ευχαριστούν της τάβλας σου, και να τως απομένου* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 185· *ίππους προσεζεύξατο* (ενν. *η μήτηρ*) *αμάξαις τετρακύκλοις και εις τ' αμάξια έθετο οψώνια και πότους* Διγ. Ζ 263. **2**) Αμοιβή σε είδος (Για τη σημασ. βλ. Ahrweiler, Études I 105): *άνευ τινός μισθού ή οψωνίου και μετά πλείστης χαράς ... και ανδρικού φρονήματος διήρχετο ο λαμπρός ούτος στρατός* Ψευδο-Σφρ. 200^{5}. **3**) Φόρος για την προμήθεια τροφίμων (Για τη σημασ. βλ. Schreiner, JÖB 27, 1978, 208): *καθελκόμενοι εις απαιτήσεις καμπανιστικού, μεσιτικού ... οψωνίου* Ψευδο-Σφρ. 540. **4**) (Ειρων.) προκ. για άνθρωπο αφελή, εύπιστο: *'Εδε πουσούνιν όμορφο απού 'ναι η αφεντιά σου! Α σώβγει, λέγω, του καλού ετούτη η φέστα, γεια σου!* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 73. **'Εκφρ. *κρίμας στο ψούνι*=**(ειρων.) για να δηλωθεί αποτυχία: *Κρίμας στο ψούνι διάσκατζε, κι ας ήθελε το σώσει γή τη σαΐτα τσ' η λωλή να 'θελε δευτερώσει* Πανώρ. Β′ 73.

Π

παβγούνιν το, βλ. *παβιόνι*.

παβέζι το· *π α β έ τ ζ ι (ο ν),* Καναν. 72 D· *π α β ί ζ ι (ο ν),* Χρον. Τόκκων 291, 336, 986, 1855· *π α φ έ ζ ι ν,* Μαχ. 458^{1}, 660^{3} (πληθ. *παφεζία*).

Από το ιταλ. *pavese* (Kahane, B-NJ 15, 1939, 121). Ο τ. *παβέτζιον* στο Du Cange. Ο τ. *παφέζιν* από το μσν. γαλλ. *pavais* (Kahane, Sprache 544 και Dawkins [Μαχ. Β′ σ. 174]) ή *pavois* (Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 131) ή από το προβηγκ. *paves* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 91 και Kahane, DOP 36, 1982, 137). Τ. *παβέζο*, *παβέντζο* και *παβέτζο* σήμ. ιδιωμ. (Kahane, B-NJ, ό.π. και Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *παβέντζο*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Kahane, B-NJ, ό.π.).

Μεγάλη ξύλινη ασπίδα που καλύπτει ολόκληρο το σώμα (Για τη σημασ. βλ. Dawkins, ό.π.): *το απεζικόν αφήκαν τα παφεζία και τ' άρματά τους* Μαχ. 662^{5}· *ήλθε και η γαλιότα με τζακρατόρους και λαόν, λουμπάρδες, με παβίζια* Χρον. Τόκκων 917.

παβεζώνω.

Από το ουσ. *παβέζι* (βλ. και Dawkins, B-NJ 3, 1922, 148). Τ. *παβεντζώνω* σήμ. ιδιωμ. (Kahane, B-NJ 15, 1939, 121). Α. *παβεντζάρω* σήμ. ιδιωμ. (Kahane, ό.π.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Kahane, ό.π.).

Στήνω όρθια την ασπίδα: *οι Αρμένηδες και ελεύθεροι και επήγαν εις έναν πλευρόν και επαβεζώσαν ως γιον ορδίνιασεν ο ρήγας και εκδέχουνταν τους Σαρακηνούς* Μαχ. 660^{24} κριτ. υπ.

παβέτζι(ον) το, βλ. *παβέζι*.

παβιέρα η, Μαχ. 460^{17}.

Από το μεσν. γαλλ. *paviere* (Dawkins [Μαχ. Β′ σ. 259] και Kahane, Sprache 544).

Ξύλινο προκάλυμμα με τη μορφή μεγάλης ασπίδας για την προστασία των πολιορκητών: *εβαστούσαν* (ενν. *οι στρατιώτες*) *λαμπρόν και εβάλαν εις το χαντάκιν και εκάψαν την παβιέραν και κάψαν τα ξύλα* Μαχ. 460^{15}.

παβίζι(ον) το, βλ. *παβέζι*.

παβιόνι το, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β′ 288, Δ′ 1941, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 42^{27}, Ροδολ. (Αποσκ.) Α′ 286, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ′ πριν από στ. 1, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 154^{3}, 169^{18}, 254^{15}, 269^{12}, 280^{16}, 310^{26}, 382^{2}, 387^{14}, 423^{3}, 465^{5}, 519^{14}, 532^{2}, Μετάφρ. Ακάθ. Ύμν. 141^{14}, κ.α.· *π α β γ ο ύ ν ι ν,* Κυπρ. χφ. 160· ***π α β ι ο ύ ν ι ν,*** Κυπρ. χφ. 160· *π α β ι ο ύ ν ν ι ν,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 412.

Το βενετ. *pavion*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *παβιώνι*).

Στρατιωτική σκηνή: *στα παβιόνια πα να δω τι κάνουν οι στρατιώτες* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 511· *τα παβιόνια του έστεσε κι όλη τη γη στολίσα άσπρα, γαλάζια, κόκκινα, κι οι κάμποι ελουλουδίσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 189^{16}. (συνεκδ. προκ. για το στρατόπεδο): *προς τα παβιόνια σύρνομαι κι αποδεκεί μπορούμε πώς εις τη μάχη θέλετε διάξει να συντηρούμε* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 115.

πάγα η, Μαχ. 678^{30}, Βουστρ. 487, Σεβήρ., Σημειώμ. 1γ, 9α, 33γ, Μορεζίν., Διαθ. 483, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 1^{18}, 16^{12}, 35^{24}, Διαθ. 17. αι. $3^{151,152,157,199}$, $4^{85,86}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 418^{7}.

Το βενετ. ***paga*** (Ξανθουδίδης [Κρ. συμβολ. σ. 344]· για προέλ. από το ιταλ. ***paga*** βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 259], Kahane, Sprache, 568, κ.α). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983/4, 112, 113, 123, Ευαγγελάτος, Θησαυρ. 7, 1970, 217, 218, 219, κ.α.), του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 76, 106, 123, κ.α., Καζανάκη-Λάππα, Θησαυρ. 18, 1981, 257, κ.α.), στο Κατσαΐτ., Κλ. Β' 78 και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ. και Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

Μισθός, πληρωμή, δόση πληρωμής: *να του δώσει ο λεγόμενος κυρ Νικολός υπέρπυρα ρ' μέσα σε δύο πάγες, κάθα φορά τα υπέρπυρα ν', αρχίζοντας η πρώτη πάγα όλο το μήνα τον Οκτώβρη ... και τ' άλλα υπέρπυρα ν' όλο τον 'Αγουστο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 23^{7-8}· *μήνυσεν* (εvv. ο *σουλτάνος*) *να του πέψουν την πάγαν* Βουστρ. 482.

παγαδόρος ο.

Το βενετ. *pagador*. Η λ. σε έγγρ. του 16. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 33, 34, 36, κ.α.) και 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ 483).

Πληρωτής: *απομένει ... πριντσιπάλες παγαδόρος εις όλα και διόλου* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 532^{9}.

παγανέα η, Διγ. Ζ 1421.

Από το ουσ. *παγανός* 〉 **παγανία* 〉 *παγανέα* (πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 268) ή από το *παγανεύω* (Ανδρ., Λεξ., λ. *παγάνα*, Grégoire, Byz. 22, 1952, 333)· κατά Τριαντ., 'Απ. Α' 403, 404, 414, 452 από το σλαβικό *pogona*. Τ. *παγανιά* σήμ. Η λ. ως τοπων. σήμ. στη Μάνη (Καλονάρος [Διγ. Α Α' σ. 84 σημ. 1447]).

Θαμνώδες μέρος όπου στήνεται ενέδρα για κυνήγι: *Εκ δε των άρκτων τους βρυγμούς και των ποδών τους κτύπους έλαφος εξεπήδησε μέσον της παγανέας* Διγ. (Trapp) Gr. 1091.

παγανευτής ο, Ιερακοσ. 503^{30}, 504^{14}.

Από το *παγανεύω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. στο Meursius.

Ανιχνευτής θηραμάτων σε κυνήγι (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 390 και 404): *των δε παγανευτών και αύθις διερευνώντων ει πέρδικες αναπτήσουσι, δει σε μακρόθεν λύειν τον ιέρακα κατόπισθεν αυτών* αυτ. 505^{9}.

παγανικός, επίθ.

Από το ουσ. *παγανός* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. τον 5. αι. (L-S).

(Προκ. για περιουσιακά στοιχεία) που παρέχονται ανεπίσημα, χωρίς νομική πράξη (Για τη σημασ. βλ. Αρμεν., Εξάβ. 284 σημ. 2, Dain, REB 19, 1961, 253-56): *Το πεκούλιον εις τους ανθρώπους οπού είναι υπεξούσιοι λέγεται, και όχι εις τους αυτεξουσίους. Διά τούτο τα πεκούλια, άλλα λέγονται ιδιόκτητα και άλλα παγανικά ... Παγανικά δε λέγονται όσα έχουσι τινές από τους πατέρες τους διά υπηρεσίας τους ή διά χρείαν τους ή και από εκείνα οπού επάρουσιν, αποχτήσουσι και κρύψουσιν και έχουν τα. ... αν αγανακτήσει ο πατήρ εις τον υιόν του οπού έχει υπεξούσιον, δύνεται να πάρει απ' αυτόν το παγανικόν του πεκούλιον* Νομοκριτ. 104 τρις.

παγάνος ο· πληθ. *παγάνηδες*.

Το μτγν. ουσ. *παγανός* προσαρμοσμένο από άποψη τόνου προς το λατ. *paganus*. απ. στον Ευστάθιο (βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 270, 284), την 'Αννα Κομνηνή (βλ. Anne Comnène, Alexiade, éd. B. Leib, Paris 1967, XII 54^{2}, 56^{2-3}, 79^{29}, XIII 126^{11}), σε έγγρ. του 12. αι. (Miklos.-Muller, Acta Γ' 13), κ.α. Για τη λ. βλ. Grégoire, Byz. 22, 1952, 333-335 και Grégoire, Mélanges G. Smets, 1952, 363-400.

Μη χριστιανός, αλλόθρησκος· (εδώ προκ. για μουσουλμάνο): *να κάμεις παρακάλησιν στον Θεόν, να τους γλυτώσει 'κ τα χέρια των παγάνηδων και να τους λευτερώσει* Καβαλίστας 54.

παγγέλαστος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *γελαστός*. Η λ. στο Lampe.

Καταγέλαστος, γελοίος: *Φευ μοι πώς κατερείπομαι υπέρ τον κόσμον όλον, και γέγονα παγγέλαστος όλων των γειτονιών μου* Ανάλ. Αθ. 36.

παγγλυκονοστίμευτος, επίθ.

Από το επίθ. *πάγγλυκος* και το *νοστιμεύω*.

Πάρα πολύ γλυκός και νόστιμος· (εδώ μεταφ. προκ. για πρόσωπο): *την κόρην μου την πάγγλυκον, την κόρην την Ροδάμνην την παγγλυκονοστίμευτην ουκ ημπορώ χορτάσω* Λίβ. Esc. 2388.

πάγγλυκος, επίθ., Πόλ. Τρωάδ. 819, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 66^{9}· συγκριτ. *π α γ γ λ υ κ ύ τ ε ρ ο ς*, Ερμον. Ξ 202· υπερθ. *π α γ γ λ υ κ ό τ α τ ο ς*, Λίβ. Esc. 2386· *π α γ γ λ υ κ ύ τ α τ ο ς*, Λίβ. Sc. 2847, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 67^{8}.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *γλυκός*.

1) (Προκ. για πόσιμο νερό) που πίνεται με μεγάλη ευχαρίστηση, πολύ εύγευστο: *ύδατα παγγλυκύτατα* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 44· *έτρεχεν ύδωρ πάγγλυκον εκ του δενδρού την ρίζαν* Αχιλλ. Ο 417. **2)** (Μεταφ.) πάρα πολύ γλυκός, ευχάριστος **α)** (προκ. για λόγια): *η Μαξιμώ τον έρωτα εξήπτεν έτι μάλλον τοξεύουσα τας ακοάς λόγοις παγγλυκυτάτοις* Διγ. Ζ 3711· **β)** (προκ. για αγαπημένο πρόσωπο): *να την θωρώ εχαιρόμην την κόρην μου την πάγγλυκον, την κόρην την Ροδάμνην* Λίβ. Esc. 2387· (εδώ σε προσωποπ.): *μοιρολογώ το πάγγλυκόν μου ταίριν* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 463· (σε προσφών.): *Υιέ μου παγγλυκύτατε* Φλώρ. 1166· *Παιδίν μου παγγλυκύτατον* Σπαν. (Ζώρ.) V 656.

Πάγγουρος ο, βλ. *πάγουρος*.

παγετός ο, Προδρ. (Eideneier) III 231, Ωροσκ. 45^{21}.

Το αρχ. ουσ. *παγετός*. Η λ. και σήμ.

1) Υπερβολικό κρύο, παγωνιά, παγετός: Κορων., Μπούας 67, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 490. **2)** Πάγος: *επέβησαν του ποταμού, και παγετών λυθέντων πάντες κατεποντίσθησαν πνιγέντες εν τω Στράγγα* Βίος Αλ. 3650.

πάγη η, Γλυκά, Στ. 85, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 215, Νεόφ. Έγκλ. 110, Δούκ. 43[24]. *π α γ ή*, Λέοντ., Αιν. (Knös) 185[6].

Το αρχ. ουσ. *πάγη*.

παγιαρίτσο το.

Το βενετ. *pagiarizzo*. Η λ. και σήμ. στην Κέρκυρα (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

Στρώμα γεμισμένο με άχυρο (Για τη σημασ. βλ. και Χυτήρης, ό.π.): *το παγιαρίτσο μου οπού κοιμούμαι απάνω* Μπερτόλδος 82.

παγιασμένος, μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του **παγιάζω* (<*πάγος*+-*ιάζω*).

(Μεταφ.) απελπισμένος, στενοχωρημένος: *επήγεν ο αρχιεπίσκοπος ... εις το κάτεργον· και ήρταν εις πολλά λογία..., εζητήσαν να'χουν την Αμμόχουστο ή την Κερυνείαν· και είπεν τους: «Αφέντες, ζητάτε πράμαν τό δεν ημπορείτε να 'χετε...». Και αποχαιρέτησεν ο αρχιεπίσκοπος και ήρτεν πολλά παγιασμένος* Βουστρ. 497.

παγίδα η, **(I)**, Φυσιολ. (Legr.) 443, Ζήνου, Βατραχ. 207, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 28[5], 45[1], 54[2], 115[12], Αρσ., Κόπ. διατρ. [638], [1181], Ιστ. Βλαχ. 212, Γέν. Ρωμ. 152.

Από την αιτιατ. του ουσ. *παγίς*. Τ. *παΐδα* σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ., Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 56-7 και Λουκά, Γλωσσάρ.). Η λ. στο Meursius και σήμ.

1) Κατασκευή για σύλληψη πουλιών ή ζώων, παγίδα: *Μι' αλεπού επιάστηκε κάπου εις την παγίδα* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 7[1]· *η παγίδα τ' αλαφιού κι η κόλλα των πουλιώνε* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1116]· *εις λίμνην λασπερήν υπήγε κι έχωσέν τον* (ενν. τον *Σάκελ Μωυσή*) *και μέσα τον απόκλεισεν ωσάν εις την παγίδα* Ιστ. Βλαχ. 173. **2**) (Μεταφ.) δόλιο τέχνασμα, πλεκτάνη: *είναι άγκιστρον* (ενν. *η μέθη*), *του Σατανά παγίδα* Ιστ. Βλαχ. 2049· *δεν έπεσεν εις τον δεσμόν εχθρού του βροτοκτόνου, εκείνου που εξέπεσεν εκ του υψίστου θρόνου· παγίδες και τα ένεδρα εκαταπάτησέν τα* Ιστ. Βλαχ. 1369· *Η διδαχή πάλιν οπού σας κάμνουν, εκείνη είναι η παγίδα οπού σας πιάνουν* Λούκαρ., Διάλογ. 228[12]. **3**) Αιχμαλωσία, σκλαβιά: *να πάρεις αποπάνω μας του Τούρκου την παγίδα* (παραλ. 7 στ.) *και μέσ' από τας χείρας του κάμε λευθέρωσέ μας* Ιστ. Βλαχ. 2562.

παγίδα η, **(II)**, Συναξ. γυν. 91, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 44.

Από την αιτιατ. του ουσ. *παγίς* (βλ. L-S, λ. *παγίς* σημασ. II). Τ. *παΐδα* και *παΐα* σήμ. σε ιδιώμ. (Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 51, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *παΐα* και *ποΐδα*, Κληρίδης, Κυπρ. Σπ. 8, 1944 ‹1946›, 116). Πβ. σήμ. λ. *πα(γ)ίδι*. Η λ. άλλοτε στο Λειβήσιον Μ. Ασίας (Μουσαίου, Βατταρισμοί 104) και σήμ. στη Χίο με διαφορετική σημασ. (Άμ., ό.π.).

α) Κόκαλο του θώρακα, πλευρό: *από τ' Αδάμου την πλευράν η μια παγίδα εσύ 'σαι* Ερωτοπ. 570· *εδέρναν τες παγίδες μας ο καθεείς κι εμέτρα* Θησ. (Foll.) I 30· *εκ την πλευράν του την ζερβήν τού βγάνει την παγίδα, γυναίκα εκείνην έκαμεν η του Θεού σφραγίδα* Χούμνου, Κοσμογ. 41· **β**) (συνεκδ.) θώρακας, στήθος: *εγροίκησε μεγάλον πόνον εις την παγίδα, ωσάν να ήτον κτυπημένος δυνατά με κοντάρι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 287.

παγιδεύω, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. ια' 53.

Το μτγν. *παγιδεύω*. Η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **Α'** Μτβ. **α**) Στήνω παγίδα· (εδώ μεταφ.) εξαπατώ, παραπλανώ: *εγύρεψεν πώς να παγιδέψει τον σιρ Ραμούν Παπήν..., να τον καταστήσουν να ποίσει τον πρίντζην και την βουλήν να συγκατεβούν ν' αφήσουν τους Γενουβίσους να μπουν εις το καστέλλιν, ότι ήσαν εις το ναι και εις τ' όχι* Μαχ. 390[28]· *βόθρους συσκευάζοντες κατά των χριστωνύμων και λάθρα παγιδεύοντες τας πόλεις ολοκλήρους* Γλυκά, Στ. 500· **β**) αποπλανώ: *μη πολυπραγμονών εν άλλοις ... πλην εν γυναιξίν ωραίαις και καλαίς τω είδει και τίνος και πώς παγιδεύση αυτήν* Δούκ. 71[25]. **Β'** (Αμτβ.) Εξυφαίνω δόλους: *Μία γυναίκα λόγιασε να βγει να παγιδέψει, να πάγει έξω μοναχή τους Τούρκους να γυρέψει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 258[25]. **II** (Μέσ.) (Με ενεργ. σημασ.) μηχανεύομαι (Βλ. και Κακουλίδη [Αλφ. σ. 119]): *φιλούν* (ενν. *αι πονηραί γυναίκες*), *περιλαμπάνουν σε, τάχα λιγοψυχώνται, και τότε παγιδεύονται το πώς να σε κομπώσουν, ώστε να εύρουν τον καιρόν και να σε απολέσουν* Αλφ. 23[87].

παγίδιν το.

Το μτγν. ουσ. *παγίδιον*. Τ. *παΐδι(ν)* και *παΐ(ν)* σήμ. στη Ρόδο με διαφορετική σημασ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *παΐα* και *παΐδα*) (<*παγίδα* II). Τ. *παΐδιν* σήμ. στην Κύπρο με ίδια (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *παΐδα*) και διαφορετική σημασ. (Σαχ., Κυπρ. Β' 708, λ. *παΐδια*, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 86, 331) (<*παγίδα* II). Τ. *παγίδι* και *παΐδι* σήμ. κοιν. με διαφορετική σημασ. (<*παγίδα* II).

Παγίδα· (εδώ μεταφ.) δόλος: *Πόθε, παγίδιν έστησες κρυφτόν κι επλάνεσές με* Κυπρ. ερωτ. 115[13].

παγισίον το, βλ. *παιζίον*.

παγιώ-ώνω.

Το *παγιόω* (<*πάγιος*) που απ. τον 3.-4. αι. (Lampe, Lex.) και στο Etymologicum Magnum. Για μνείες σε κείμ. του 4. αι. κε. βλ. L-S, λ. *παγιόω*, Lampe, ό.π., Sophocl., λ. *παγιόω*, κ.α. Η λ. στον τ. *παγιώνω* και σήμ.

I (Ενεργ.) Σταθεροποιώ, εδραιώνω· (μεταφ.) επικυρώνω, επιβεβαιώνω: *ήλθαν προς τους όρκους να παγιώσουν τον γάμον* Ερμον. Φ 275. **II** Μέσ. **1**) Σταθεροποιούμαι, εδραιώνομαι: *της ηγεμονίας αυτού έτι μη παγιωθείσης, αλλ' ακμήν εις σύστασιν προχωρησάσης* Δούκ. 287[32]. **2**) Μετατρέπομαι σε πάγο, παγώνω: *χειμώνος ούτω σφοδρού γενομένου, κρύους τε και παγετού, ως και αυτήν την τετράποδον φύσιν των ζώων και τα πτηνά τα αέρια και τα ένυγρα ζώα παγιωθήναι και εις κρύσταλλον μεταμείψαι την φύσιν αυτών* Δούκ. 109[18].

παγκακοήθης, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *κακοήθης*.

Πάρα πολύ κακοήθης· (εδώ) το ουδ. ως ουσ. = κακοήθεια σε ύψιστο βαθμό: *Σκοπείτω σου τοίνυν η σεβασμιότης εκ μέρους το παγκακόηθες της γνώμης του καταράτου εκμαθείν* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 185[39].

πάγκακος, επίθ.· υπερθ. *παγκάκιστος*.

Το αρχ. επίθ. *πάγκακος*. Η λ. και σήμ.

α) (Προκ. για πρόσωπα) πάρα πολύ κακός: Φλώρ. 732, Ζήνου, Βατραχ. 264, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 433· (προκ. για το διάβολο) πάρα πολύ κακόβουλος, μοχθηρός: ο

παγκάκιστος ευθύς δαίμων εν τοις εγκάτοις εισήλθε Αξαγ., Κάρολ. Ε' 869· **β)** (προκ. για πράγματα) πάρα πολύ βλαβερός, επιζήμιος: Ροδινός (Βαλ.) 153, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 553.

παγκαλίτζος· (αιτιατ. πληθ. θηλ.) *παγκαλίτζας,* Διγ. Ζ 2085· εσφαλμ. γρ. αντί *παγκαλλίστας·* διορθώσ. — Βλ. *πάγκαλος.*

παγκαλλής, επίθ., Προσκυν. Ιβ. 845, 8, 845, 1363.

Από το α' συνθ. *παν-*, το ουσ. *κάλλος* και την κατάλ. *-ής.* Η λ. και σήμ. στην εκκλ. υμνογραφία (Παπαδ. Α., Αθ. 54, 1950, 215).

Πάρα πολύ ωραίος: *με λαζούριν εύμορφον είναι ιστορισμένη η παγκαλλής βασιλική λαύρα ζωγραφισμένη* Προσκυν. Ιβ. 535 832· *μάθετε καταλεπτώς περί τους σεβασμίους τόπους της Ιερουσαλήμ και παγκαλλείς αγίους* Προσκυν. Ιβ. 535 10.

παγκάλλιστος, επίθ., βλ. *πάγκαλος.*

παγκαλλίστως, επίρρ., βλ. *παγκάλως.*

παγκαλοεύμορφος, επίθ.· *π α γ κ α λ ό μ ο ρ φ ο ς,* Ch. pop. 122, 143.

Από τα επίθ. *πάγκαλος* και *εύμορφος.*

Εξαιρετικά ωραίος, πανέμορφος: *Ω ήλιε παγκαλοεύμορφε, των γυναικών στιλπνότης* Διγ. Ζ 4505· *Ω πανέμορφη κουρτέσα, παγκαλόμορφον περδίκι* Ch. pop. 188.

πάγκαλος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 319, 662, 713, 953, Διγ. Ζ 3770, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 442, 1738, Ερμον. Α 17, Περί ξεν. Α 145, Φυσιολ. (Legr.) 440, Θησ. Η' [51[2]], Θησ. (Foll.) Ι 19, Διγ. Άνδρ. 334[3], Διγ. Ο 554, 1598· υπερθ. *π α γ κ ά λ λ ι σ τ ο ς,* Διγ. (Trapp) Gr. 207, 1646, 2692, 3142, Διγ. Ζ 430, 1888, 2071, 2229, 3227, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1672, Διγ. Άνδρ. 360[7].

Το αρχ. επίθ. *πάγκαλος.* Ο υπερθ. βαθμός σε επιγρ. (L-S, λ. *παγκάλλιστος*). Το αρσ., και στον τ. *πάγκαλλος* (Λουκά, Γλωσσάρ.), ως ουσ. και σήμ. στην Κύπρο με διαφορετική σημασ. (Σακ., Κυπρ. Β' 707). Η λ. και σήμ.

1) Πάρα πολύ ωραίος, πανέμορφος: Διγ. Ζ 907, Διγ. (Trapp) Gr. 1214, Πόλ. Τρωάδ. 308, Ερμον. Α 279, Διγ. Ζ 543· (εδώ πλεοναστικά): *είδα την λαμπρότητάν της* (ενν. *της κόρης*) *και την ωραιότητάν της και τα πάγκαλά* (έκδ. *παγκάλη·* εσφαλμ. γρ. αντί *πάγκαλα·* διορθώσ.) *της τα κάλλη* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 309[10]. **2α)** Πάρα πολύ ενάρετος, έντιμος, ηθικός: Βεντράμ., Γυν. 167· (σε προσφών.): *συ δε μοι, ω παγκάλλιστε* (ενν. *Φιλόπαππε*), *πώς έχεις μετά τέκνων και ότου χάριν προς ημάς τούτων χωρίς παρήκες;* Διγ. Ζ 3268: *Ω βασιλεύ παγκάλλιστε και των Ρωμαίων το κράτος* Διήγ. Βελ. χ 140· **β)** (προκ. για τη χριστιανική εκκλησία): *Γινώσκετε πως ο Χριστός υπάρχει το κεφάλιν εις ετούτην την εκκλησίαν την μίαν την παγκάλην* Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α 124· **γ)** (προκ. για το Θεό): *Θεόν έχουσα μάρτυρα τον πάσι βοηθούντα εκδικητήν παγκάλλιστον, μη με παροδηγήσεις* Διγ. (Trapp) Gr. 1467.

παγκάλως, επίρρ.· υπερθ. *π α γ κ α λ λ ί σ τ ω ς.*

Το αρχ. επίρρ. *παγκάλως* (L-S, λ. *πάγκαλος*). Η λ. σε έγγρ. του 11. αι. (Caracausi 429).

α) Πάρα πολύ καλά, πολύ ευχάριστα: Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 439· **β)** (προκ. για τοποθέτηση πράγματος) με πολύ ωραίο τρόπο, με πολλή καλαισθησία: *πέπλα δε είχον άπασαι αι σέλαι παγκαλλίστως* Διγ. (Trapp) Gr. 1745.

παγκλασιδωμένος, μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *κλασιδώνω* (βλ. Κριαρ., Αθ. 51, 1941, 13-14).

Που είναι με επιμέλεια κατεργασμένος, κομψά κατασκευασμένος: *Σκούφια μου παγκλασίδωτη και παγκλασιδωμένη* Ερωτοπ. 435.

παγκλασίδωτος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *κλασιδωτός* (βλ. Κριαρ., Αθ. 51, 1941, 13-14).

Που είναι με επιμέλεια κατεργασμένος, κομψά κατασκευασμένος: *Σκούφια μου παγκλασίδωτη και παγκλασιδωμένη* Ερωτοπ. 435.

παγκλέπτης ο.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *κλέπτης.* Η λ. το 12. αι. (L-S).

Αυτός που κλέβει τα πάντα, ο κλεφταράς: *όλοι οι αβουγαδούροι, όλοι μου εφάνησαν εμέν παγκλέπτες και γαδάροι* Σαχλ., Αφήγ. 349.

παγκόπελος ο, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 922.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *κόπελος.*

(Υβριστ.) κακοήθης, πανάθλιος· μπάσταρδος, νόθος (Για τη σημασ. βλ. Αλεξ. Στ., Ακριτ. 104): *Η κόρη μου εχάθηκεν, αλίμονον σ' εμένα· άγουροι ..., φθάσατε στον παγκόπελον, επήρε μου την κόρην* Διγ. Ζ 1969.

παγκόσμιος, επίθ., Νεκρολ. 32, Απολλών. 647, Ψευδο-Σφρ. 340[34].

Το μτγν. επίθ. *παγκόσμιος,* που απ. και σε σχόλ. (Steph., Θησ.). Η λ. και σήμ.

1α) Που ανήκει ή αναφέρεται σ' όλη τη γη, σ' όλους τους τόπους: *εγίνετο λοιμική νόσος παγκόσμιος, κυρίως δε εις την Κρήτην, εις την Ρόδον, εις τους Κορφούς* Byz. Kleinchron. Α' 261[90]· *τη ιζ'-η του Ιουλίου μηνός του αυτού έτους εγεγόνει παγκόσμιος καύσων και άξιος μνήμης* Σφρ., Χρον. (Maisano) 94[23]· (σε μεταφ.): *Διαβολεύς γαρ άνθρωπος υπέρ τον πρώτον όφιν* (παραλ. 3 στ.), *καρποδοτεί τον θάνατον από ψευδοδενδρίου, φυσά, τινάσσει κύματα τη παγκοσμίω σκάφει, εγείρει κλύδωνα σφοδρόν ως νότος ευρονότος* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 404· **β)** που αφορά όλους τους ανθρώπους, πανανθρώπινος: *εξαναστάς και συλλαβών ψυχάς τας των αγίων, έστησεν όντως τρόπαιον λαμπρόν κατά θανάτου, παύσας και την παγκόσμιον του άδου τυραννίδα* Γλυκά, Αναγ. 89· *ο λόγος του Θεού ενεδύθη την ανθρωπείαν φύσιν, ίνα ... δυνηθεί κατορθώσαι το παγκόσμιον αγαθόν, όπερ εβούλετο, διότι ην αδύνατον δι' ενός ανθρώπου δυνάμει επιστρέψαι την οικουμένην προς τέλος τον Θεόν* Ιστ. πατρ. 87[15]. **2)** Περίτεχνα στολισμένος: εξαίσια κόσμια της *μητρός της, στέφανον τον παγκόσμιον, αξιέπαινον έργον, συντεθειμένον εκ χρυσού, λίθων τιμιοτάτων* Διγ. (Trapp) Gr. 1669.

παγκούρβα η.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *κούρβα.*

Η πόρνη που επιδίδεται σε κάθε είδους ακολασίες: *Γαμιέσαι, Πηθοτσουτσουνιά, μαν-*

λίζεις, ψωλοπόθα; *Πίνεις, παγκούρβα, το κρασίν και τότες περδικάρεις;* Σαχλ., Αφήγ. 849.

παγκουρτέσα η.

Από το α΄ συνθ. *παν-* και το ουσ. *κουρτέσα* (βλ. **κουρτέσης**).

Ευγενής κόρη (επιτ., ως προσφών.): *Ήθελα να σε μηνύσω, κόρη, με πιττάκι πόθου, και τινάν εμπιστεμένον ουκ ηυρίσκω, ω παγκουρτέσα* Ch. pop. **112**.

παγκράμβιος, επίθ.

Λ. πλαστή από το α΄ συνθ. *παν-*, το ουσ. *κράμβη* και την κατάλ. *-ιος*.

(Ειρων. προκ. για διατροφή) που χαρακτηρίζεται από αποκλειστική κατανάλωση λαχάνων: *Σίτος δε και σταφυλή και το γλυκερότατον σύκον ... είναι εις ημάς μυθική μακαρία· κράμβη δε ημίν εστίν ο πας βίος, κράμβη εψητή, κράμβη ταριχευτή...· παγκράμβιος ημίν, φευ, ο παρών βίος, βατράχοις και κάμπαις όμοιος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 26[53-4].

παγκράτιον το, Βίος Αλ. 2420, 2425.

Το αρχ. ουσ. *παγκράτιον*. Η λ. και σήμ. ως αρχαιολογικός όρος.

Αγώνισμα που περιλαμβάνει πάλη και πυγμαχία (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ΄ 105-6): αυτ. 2415.

πάγοι οι, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 143.

Λ. άπαξ, πιθ. απόδοση ιταλ. *paggi*, πληθ. του *paggio*, ή βενετ. *pagi*· λιγότερο πιθ. ο συσχετισμός με το γαλλ. *page* (Στο λατ. πρότυπο του Ζήν. *Satyri*, βλ. Ευαγγελάτος, Θησαυρ. 5, 1968, 200). Πβ. και λ. *πάντζ(ι)ος* στο Somav., λ. *πάντζιος*.

Νεαροί ακόλουθοι ηγεμόνα της Δύσης: *Ας έρθου τα μορόπουλα κι οι πάγοι να χαρούσι* αυτ. Ε΄ 96.

παγονάτσος, επίθ., Rechenb. 67[7,13,17,21,22,26,29,31], Σεβήρ., Σημειώμ. 41[95].

Το ιταλ. *pagonazzo* (παλαιότ.) ή *paonazzo* (βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *paonazzo*). Η λ. σε έγγρ. του 15. (Manouss., Θησαυρ. 13, 1976, 16, Σάθας, MB S΄ 666[15], κ.α.), 16. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4. 1951, 23, Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, τεύχ. Β΄, 1961, 274, Βλαχάκη, Θησαυρ. 17, 1980, 310, κ.α.) και του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 477, 486, 487, Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 12, 1965, 87, κ.α.). Τ. *παγουνάτσος* σε έγγρ. του 17. αι. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 179, 182). Ουσ. *παγουνάτσο* το σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

Που έχει χρώμα ιώδες, μοβ: *ένα καλτσόπανον παγονάτσο* Σεβήρ., Σημειώμ. 28[38].

Το ουδ. ως ουσ. = ύφασμα που έχει ιώδες χρώμα: *ο δε έτερος* (ενν. *πραγματευτής*) *έχει τσόχα σκαρλάτη..., έχει και παγονάτσο* Rechenb. 67[3].

παγονέζι(ο)ν το· *μπαονέζιο*, Καραβ. 504[8].

Πιθ. από το βενετ. **pavionese* (Βλ. Kahane, Sprache 579).

Τμήμα των εξαρτίων του πλοίου (Για τη σημασ. βλ. Kahane, ό.π.): *Κορνέλες των παγονεζίων και των συναλίων και παπέζια και ανέλα των ταλίων* αυτ. 499[12].

παγονέζο το, Καραβ. 500[19]· *μπαγονέζο*, αυτ. 501[11]· *μπαονέζο*, αυτ. 494[22]· *παγουνέζο*, αυτ. 498[33]· *παουνέζο*, αυτ. 492[20].

Πιθ. από το βενετ. **pavionese* (Βλ. Kahane, Sprache 579).

Τμήμα των εξαρτίων του πλοίου (Για τη σημασ. βλ. Kahane, ό.π.): *Όποιος αρχίζει να αρματώσει έναν κατάρτιν πρώτα θέλει να κόψει δύο παουνέζα και απέκει φρασκούνια και απέκει κυνάλια* αυτ. 500[17].

πάγος ο, Ορνεοσ. αγρ. 561[20], Σπανός (Eideneier) D 1337, Λίβ. P 2836.

Το αρχ. ουσ. *πάγος*. Η λ. και σήμ.

1) Βραχώδες βουνό: Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ΄ [906]. **2)** Πέτρα (προκ. να δηλωθεί, η σκληρότητα και το σχήμα): *γνωρίζεται* (ενν. *ο λίθος*) *... από της κόπρου· εκπεμφθείσα γαρ ου ... συνημμένη και αδιάκοπος κείται..., αλλά διακοπτομένη και πάγοις ομοία* Ιεραχοσ. 464[7]. **3α)** Παγωνιά, έντονο ψύχος: Σουμμ., Παστ. φίδ. Α΄ [1113], Χορ. α΄ [89]· **β)** πάγος, κομμάτι πάγου: *Χίονες ήσαν κείμενοι και κρύσταλλοι και πάγοι εις ψυχοπαρηγόρημα παντός καυματωμένου* Καλλίμ. 403.

πάγος το, Μαχ. 34[6], Ημερολ. 67, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 272, Μπερτόλδος 9.

Το ουσ. *πάγος* ο με αλλαγή γένους (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β΄ 42). Τ. *πάος* σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 86). Η λ. στο Somav.

α) Πάγος: *πήσσει απάνω το νερόν, καθώς πήσσει το πάγος, εις μίαν τσίππαν* Μαχ. 34[6]· **β)** παγωνιά, έντονο ψύχος: *βαστάζει* (ενν. *ο κύων*) *και τον καύσωνα, βαστάζει και το πάγος* Φυσιολ. (Legr.) 323.

Η λ. ως τοπων.: Πορτολ. Α 4[15].

παγότη η.

Από το ουσ. *πάγος* και την κατάλ. *-ότη*.

Πάγος: *έδειχνε τούτη η εικόνα ότι ήτονε ώσπερ παγότη παγωμένη* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 234[v].

παγουνέζο το, βλ. *παγονέζο*.

παγούριν το.

Από το ουσ. *πάγουρος* και την κατάλ. *-ιν*. Τ. *παγούριον* στο Steph., Θησ. και στο Du Cange. Τ. *παγούρι* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παγούριν* Ι) και κοιν. με διαφορετική σημασ. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.).

Καβούρι: *ψωμίτσια, αστακούς, αληθινά παγούρια, οκταποδίτσα και σηπιάς και τα καλαμαρίτσια* Προδρ. (Eideneier) IV 319.

πάγουρος ο· *Πάγγουρος*.

Το αρχ. ουσ. *πάγουρος*. Λ. *πάγουρας* σήμ. κοιν. (Δημητράκ., Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Κάβουρας: Ιατροσ. κώδ. 'αρς΄· (ο τ. ως προσωποπ.): *Μα τον αδελφόν μου τον Καλαμάριον ... και τον συμπέθερόν μου τον Πάγγουρον* Οψαρ. 361[15].

παγχάλεπος, επίθ., Φυσιολ. 373[8].

Το αρχ. επίθ. *παγχάλεπος*.

(Επιτ.) αφόρητος, αβάσταχτος· φρικτός, τρομερός: *Παγχάλεπον και εξ αυτού θανατοποιόν βλέμμα, είν' δε θηρίον φοβερόν ο βασιλίσκος ούτος* Φυσιολ. (Legr.) 155.

παγχρυσολουλουδάτος, επίθ., Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 233.

Από το α΄ συνθ. *παν-* και το επίθ. *χρυσολουλουδάτος*.

(Προκ. για ιερατικό σάκο) ολοκέντητος με λουλούδια από χρυσή κλωστή: *Οι σάκοι πάλιν πέλουσι παγχρυσολουλουδάτοι, ως Μάιος με τ' ανθηρά τα πάντερπνα γεμάτοι* Παϊσ., Ιστ. Σινά 675.

πάγχρυσος, επίθ., Καλλίμ. 2208, Παρασπ. Βάρν. C 434, Αργυρ. Βάρν. Κ 439, Ιστ. πατρ. 203[19].

Το αρχ. επίθ. *πάγχρυσος*.

1α) Κατασκευασμένος ολόκληρος από χρυσό, ολόχρυσος: Καλλίμ. 426, Βίος Δημ. Μοσχ. 473· **β**) (προκ. για εικόνα ή εικονογραφική παράσταση) που έχει χρυσό διάκοσμο ή βάθος: *ευθύς γαρ βλέπεις τας σεπτάς και πάγχρυσους εικόνας (αι τηλαυγώς αστράπτουσι)* Παϊσ., Ιστ. Σινά 403· *Εκεί να 'δετε βασίλισσα πώς ήτον στολισμένη, ώσπερ εικόνα πάγχρυση ήτον ζωγραφισμένη* Βίος Δημ. Μοσχ. 546· *των προφητών γαρ ο χορός, άμα και αποστόλων, εκεί ιστόρειται σαφώς πάγχρυσος εις τον θόλον μετά ψηφίων και μικτού χρυσού και λαζουρίου* Παϊσ., Ιστ. Σινά 524· **γ**) (προκ. για στρώμα) πιθ. χρυσοκεντημένος: *την στρωμνήν την πάγχρυσον — ην γαρ χρυσούν το στρώμα* Καλλίμ. 375· **δ**) (συνεκδ.) ακριβός, πολυαγαπημένος: *Αφ' ης γαρ ώρας, πάντερπνε, εφάνημεν αλλήλοις* (παραλ. 1 στ.) ... *ερριζώθης, πάγχρυσε, μέσα εις την ψυχήν μου* Διγ. Ζ 1935. **2**) (Μεταφ.) λαμπρός, ένδοξος: *την Αττικήν, την πάγχρυσον, την μητέρα των λόγων* Ανάλ. Αθ. 8.

πάγων ο.

Από το ουσ. *πάγος*.

Πάγος: *παρεκτός του ηλιακού φισκίνα ήτον κτισμένη, νερόν να γέμει ολόγλυκον και κρύον ως ο πάγων* Λίβ. (Lamb.) Ν 368.

παγώνα η, βλ. *παώνα*.

παγώνι το, βλ. *παώνι(ν)*.

παγώνω, Σπαν. Α 25, Κομν. Διδασκ. Ι 12, Σταυριν. 104.

Το *παγόω* που απ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β΄ 713, λ. *παόννω*, Κωστ., Λεξ. τσακων., στη λ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Ι Ενεργ. **1α**) (Προκ. για νερό) μεταβάλλομαι σε πάγο, στερεοποιούμαι: *Ειδέ χιονίσει δυνατά και τα νερά παγώσουν απέκαρες κακότυχε* (ενν. τσικνέα) *και εγίνης κατεχίτης* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 93· *Επάγωσεν ο ποταμός, Αλέξανδρος περνάει* Αλεξ. 1109· *Τω αυτώ χρόνω επάγωσεν η θάλασσα εις την Πόλη και δεν ήρχονταν καράβια* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 24[r]· **β**) (προκ. για χιόνι): *χιόνια και χαλάζι ρίχτει, στοιβάζει πάντοτες κι ευθύς κατά της ώρας τό να το ρίξει πάγωσε στους κάμπους κι εις τας χώρας* Θησ. Ζ [36[8]]. **2**) (Προκ. για φυτά) καταστρέφομαι από την παγωνιά: *εις ... τόπους ψυχρούς πρέπει να φυτεύετε τες κιτρίες και λεμονίες σιμά εις τον τοίχον ή εις τες καμάρες, διά να τες σκεπάζετε τον χειμώνα με ψάθες να μη παγώνουσι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 151. **3**) (Προκ. για φαγητό) κρυώνω: *ο άνθρωπος πάλ' άρχισε κι εφύσα να κρυώσει, (ότ' ήτανε πολλά ζεστόν) το φαγί, να παγώσει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 125[16]· *πριν το πιάσω* (ενν. το θυννόκομμαν), *χάνεται και φεύγει εκ το σκουτέλλιν, αν δε παγώσει, κόλλεται και απέκει ουκ ανασπάται* Προδρ. (Eideneier) IV 243. **4**) (Προκ. για αίμα) πήζω: *τα πολλά ψυχρά το απονεκρώνουσι* (ενν. το αίμα) *και παγώνει* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 179. **5**) Ξεπαγιάζω, «ξυλιάζω», κρυοπαγώ: *«Γιατί τα χέρια φυσάς τα με το στόμα;» Τότε εκείνος είπεν τον: «Για το πολύ το κρύωμα· ότι εβγάν' αναπνοήν, φυσώ τα να μην κρυώσω. Αν δε το κάμω σαν θωρείς, είμαι για να παγώσω»*. Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 125[12]· *στον δρόμον πώς εφεύγασιν* (ενν. οι *Τούρκισσες*), *μέσα στα Χιόνια μπαίναν και επαγώναν αι πτωχές, της ώρας αποθαίναν* Παλαμήδ., Βοηβ. 182. **Φρ.** *Παγώνει η καρδία μου* = μένω απότομα άφωνος και ακίνητος, παραλύω από έκπληξη ή φόβο: *Ούτως επιάσθηκεν πολλά* (ενν. ο *Γιαγιούπης*), *ενέκρωσε η ψυχή του, όπου είδεν ούτως έξαφνα ομπρός του τον δεσπότην. Και επάγωσε η καρδία του, εχάθη ο λογισμός του* Χρον. Τόκκων 2825. **ΙΙ** (Μέσ.) Τρομάζω, παραλύω από φόβο: *Ο Βασιλεύς ως ήκουσεν εκείνα τα μαντάτα, ετρόμαξεν, εξέστηκεν, εφύρθην, επαγώθην* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 118.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Που έχει μεταβληθεί σε πάγο: *ήταν στιλβωμένον δυνατά τόσον* (ενν. το *τρίκλινον*), ... *οπού εφαίνετον ωσάν νερόν παγωμένον* Διγ. Άνδρ. 400[11-2]. **2**) Που έχει την ψυχρότητα του πάγου, ψυχρός, πολύ κρύος: *απέ τα τραγουδήματα, την ηδονήν της κόρης ήστεκα ως το μάρμαρον το κρύον το παγωμένον, ουκ είχα απέκει σπαραγμόν, εκεί 'μουν καρφωμένος* Λίβ. Esc. 2120· *αν με ίδης εκ παντός ου μη 'πες ότι είμαι άλλον ειμή ψυχρόν κι αναίσθητον κρούσταλλον παγωμένον* Σπαν. Β 29.

Παδοβαίος ο.

Από το τοπων. *Πάδοβα* και την καταλ. *-αίος*.

Ο κάτοικος της Πάδοβας: *'Επειτα δε συμβούλιον οι Παδοβαίοι 'ποίκαν* Κορων., Μπούας 93.

Παδοβάνος ο· *Π α δ ο υ β ά ν ο ς*.

Το ιταλ. *Padovano*.

Αυτός που κατάγεται από την Πάδοβα ή κατοικεί σε αυτήν: *Τον Σανγινάτζο Νικολό και τούτον μέσα βάνω δόκτορα κι έκαμε τιμές και δόξες Παδουβάνο* Τζάνε, Φιλον. 587[24].

παζάγιν το, βλ. *πασσάντζι*.

παζαρεύω· *ανέν παζαρευόσουν συ*, Σαχλ., Αφήγ. 866, εσφαλμ. διόρθωση του εκδ. (Βλ. Papadimitriu [Σαχλ., Αφήγ. σ. 192], όπου πάντως επιφυλάξεις για τη διόρθωση) αντί **ανέν παζάριν όσο σου**· διορθώσ. κατά το χφ. (*ανέν...σου*· βλ. Σαχλ., Αφήγ. 866 κριτ. υπ.). — Βλ. και *παζάρι(ο)ν*.

παζάρι(ο)ν το, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 319[v], Λούκαρ., Διάλογ. 225· *π α ζ ά ρ ι*, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 121 χφ Ζ κριτ. υπ., Γαδ. διήγ. (Pochert) 4b, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1399], Συναξ. γυν. 603, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 39[3], Αρσ., Κόπ. διατρ. [72], Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 425, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122, 125, Βίος Δημ. Μοσχ. 311, Σταυριν. 480, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 33[v], 166[r], Βακτ. αρχιερ. 143, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 190, 241, Πτωχολ. Β 81, Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 28[6], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ζ΄ 4, Hagia Sophia ω 514[6], ν 546[1], Νομοκριτ. 73, κ.α.· *π α ζ ά ρ ι ν*, Σαχλ.,

Αφήγ. 866 (έκδ. *παζαρευόσουν*· διορθώσ.· βλ. *παζαρεύω*), Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 600. — Βλ. και Προσθ. ΙΔ′ τόμ., λ. *μπιτ παζάρι*.

Το τουρκ. *pazar*. Ο τ. *παζάρι* στο Meursius (λ. *παζάρη, παζάριον*), σε έγγρ. του 18. αι. (Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 349, 468), στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε′ 725, Κλ. Α′ 733, Β′ 669, 873, Γ′ 538 και σήμ. Ο τ. *παζάριν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Meursius (ό.π.).

1α) Τόπος αγοραπωλησίας εμπορευμάτων και υπηρεσιών, αγορά, παζάρι: *τα δε αβγά πουλιούνται εις το παζάρι* Rechenb. 43[1]· *επήγαμε και εις το Πορτάτο, εις το παζάρι των καλογέρων, και εκάμαμεν σεριάνι* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 38[r]· *έξελθε ταχέως ... εις τας πλατείας ... και εις τους φόρους και εις τα παζάρια της χώρας* Πηγά, Χρυσοπ. 220 (30) **β**) (προκ. για αγοραπωλησία σκλάβων): *δεμένον εκ τραχήλου τον επήγαν στο παζάρι ωσάν σκλάβον, ωσάν δούλον, κι άρχισαν και διαλαλούσαν πως πουλούν εις το παζάρι ένα γέρο γεροντάκη* Πτωχολ. Β 35, 38· *Χαράτσι όταν δεν έχουσι να πληρώσουν, τα πουνιά παιδιά τους θέλουν να δώσουν* (παραλ. 1 στ.), *κι έρχονται στο παζάρι και τα πωλούσιν* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 140[4]· **γ**) (προκ. για μίσθωση εργατών): *εστέκουνταν εις το παζάρι χωρίς δουλεία* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. κ′ 3· **δ**) (συνεκδ.) οικήματα, μαγαζιά της αγοράς: *οπίσω εκατέβην ο ποταμός της Λεμεσού ... και επήρεν τα σπιτία του Βαθυμπέρτου ... και το παζάρι τα χανουτία τους Τούρκους και τα μαγαζένια και το Καστέλλι έχωσε το ήμισο* Ανων., Ιστ. σημ. ρμα′. **2α**) Διαπραγμάτευση της τιμής αγοράς ή των όρων αγοραπωλησίας ενός πράγματος ή ανθρώπου, παζάρεμα: *έως να κάμουν του σπιτίου το παζάρι ανέμεινεν πάσα χρόνον* Διήγ. Αγ. Σοφ. 149[37]· *είπε τους ο βασιλέας: «Σύρετε αγοράσετέ τον* (ενν. το γέρο)*»! Τότε πάσι στον υιόν του να ποιήσουν το παζάρι* (παραλ. 2 στ.). *Λέγει τους ο υιός του γέρου* (παραλ. 1 στ.): *«Πέντε χιλιάδες γρόσια δότε, αγοράσετέ τον». Κι είπανε οι μεγιστάνοι: «Σαν πολλά 'ναι! Συ, καλέ μου, σε πολλή τιμή τον λέγεις· μόν' κατέβασέ τον λίγο»!* Πτωχολ. Α 67· **β**) (προκ. για αγοραίο έρωτα): *σκολάζω με πολιτικές, μαζώνω και γαμούν τες, και φέρνουν εις το σπίτι μας και κάμνουν το παζάρι* Σαχλ., Αφήγ. 871· *πέντε μεγάλες πολιτικές εμείναν μετ' εκείνην, παζάριν εκρατήσασιν ένα ημερονύχθι* Σαχλ., Αφήγ. 816· **γ**) εμπορική συναλλαγή· πώληση: *τόσον πανί επέμεινεν από το δεύτερον παζάρι* Rechenb. 84[17].

παζαριώτης ο.

Από το ουσ. *παζάριον* και την κατάλ. *-ιώτης*. Τ. *μπαζαριώτης* στο Germ. 243 (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β′ 267) και στο Du Cange. Η λ. και σήμ. στα Γρεβενά με διαφορετική σημασ. (Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ., λ. *παζαργ̑ώτ'ς*).

Έμπορος της αγοράς, (πιθ.) χονδρέμπορος: *Τω κοινώ λαώ και τοις παζαριώταις ταχύτητα εις τας πράξεις αυτών και κέρδος, μάλιστα τοις μεταπρατούσιν* (έκδ. *μεταπράτουσιν*· διορθώσ.) *τα εκ της θαλάσσης εξερχόμενα* Ωροσκ. 40[28].

παζαρτζής ο.

Το τουρκ. *pazarcı*.

Έμπορος της αγοράς: *Ο άπιστος ... στέλλοντας το κοπέλι του να ψουνίσει ... στέλλει και άλλο παιδί κατόπι να ερωτά τους παζαρτζήδες πόσα το επήρε το καθένα* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 129.

παζί το.

Το τουρκ. *pazı* (Βλ. Κουκκίδης, Λεξιλ. 75). Η λ. στο Du Cange (λ. *παζά*) και σήμ.

ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α′ 288, Β′ 239 (λ. *παζιά*), Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ. 70 (λ. *παζιά*), Τομπαΐδ., Ιδίωμ. Θάσ. 67).

Είδος τεύτλου· (εδώ) παντζάρι (Για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 893, λ. *τεύτλον το κοινόν*): *κόκκινα σεύκλα, ήγουν παζά, τα οποία λέγουν εις την Κρήτην κοκκινογούλια*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 252· *ρίζαν του σεύκλου, ήγουν παζιά* αυτ. 244.

πάζιον το, βλ. *τοπάζιον*.

παζίρ χατούνιν το· *π α ζ ί ρ χ α τ ο υ ν ί ν*, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 98[21].

Η λ. πιθ. σχετ. με το τουρκ. *basurotu(nu)* (Βλ. Oikonomu-Agorastu [Ιατροσόφ. σ. 234]). Η λ. στο Du Cange (Appendix, λ. *παζήρ*).

(?): *Περί οφθαλμών. Παζίρ χατούνιν δράμια ι′, θάλασσας αφρόν δράμια β′, ... τρίψον ... και επίπασσε* αυτ. 99[7].

παθαίνω, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1213, Βέλθ. 190, 1097, Χρον. Μορ. P 78, Φλώρ. 577, 1094, Ερωτοπ. 598, Λίβ. P 385, 2090, Λίβ. Esc. 703, 3399, Αχιλλ. N 1737, Ιμπ. 5, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 501, Αχέλ. 1805, Πεντ. Γέν. XLII 20, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β′ 397, Γ′ 213, Κυπρ. ερωτ. 141[5], Διγ. Άνδρ. 316[31], 380[10], Πανώρ. Γ′ 536, Στάθ. (Martini) Γ′ 239, Φορτουν. (Vinc.), Πρόλ. 102, Δ′ 331, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 145[20], κ.π.α.· *π α θ ά ν ν ω*, Μαχ. 436[3-4]· *π α θ ά ν ω*, Λόγ. παρηγ. L86, 357, 725, Συναξ. γυν. 955, Φλώρ. 502, 512, Σαχλ. N 45, 356, Σαχλ. Α′ (Wagn.) PM 331, Περί ξεν. V 7, 544, Ερωτοπ. 146, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 200, Αλεξ. 2644, Ριμ. Απολλων. 1540· *π α θ θ ά ν ν ω*, Κυπρ. ερωτ. 29[3]· *π α ν θ ά ν ω*, Σπαν. Α 31, Γλυκά, Στ. 177, Καλλίμ. 1859, Σαχλ. Β′ (Wagn.) PM 393, Περί ξεν. V 120, Ιμπ. 15, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 1121-2, Ch. pop. 538, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 129[15]· μτχ. παθητ. παρκ. *παθωμένος*, Ανέκδ. ιντ. κρ. θεάτρ. Α′ 40, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 136[39], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 154, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 459[13], 496[11].

Το μτγν. *παθαίνω*. Ο τ. *παθάνω* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *πανθάνω* ‹ *έπαθον*, αόρ. του *πάσχω* (Ανδρ., Λεξ., στη λ.· πβ. και Steph., Θησ.) απ. τον 8. αι. (Sophocl.), στο Etymologicum Magnum (L-S) και στο Meursius (λ. *πανθάνειν*). Η μτχ. παθητ. παρκ. *παθωμένος* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ′ 189). Τ. *παθθαίννω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β′ 707, λ. *παθθαίνω*). Τ. *παθθαίνω* και *παθθάνω* στο Meursius (λ. *παθθαίνειν*). Η λ. και σήμ.

Α′ Μτβ. **1α**) Υφίσταμαι συμφορές, βάσανα· δοκιμάζω κ. οδυνηρό, επιζήμιο ή πολύ δυσάρεστο· *ν' αρχίσω ο κακότυχος να γράψω τά παθαίνω, τά έπαθ' ο κακόμοιρος και τά με περιμένουν* Περί ξεν. Α 279· *Τόσα έπαθαν, υπέμειναν δι' όλην την εβδομάδα, έπλευσαν, εκινδύνευσαν, ήλθαν εις τα εδικά τους* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 1488 (Δωδώνη 8, 1979, 361)· **β**) (προκ. για ερωτικά βάσανα): *να μην έμπει η καρδία σου εις πόθον* (έκδ. *πάθον*· διορθώσ.) *κορασίου· και εάν το πάθεις τούτο και λαβωθείς, τότε να γνωρίσεις καλά την σαγίταν της αγάπης* Αχιλλ. L 205· (με σύστ. αντικ.): *Αυτήν την κόρην κατιδών Καλλίμαχος ο ξένος πάθος πανθάνει φοβερόν εκ των μυθευομένων* Καλλίμ. 1826· **γ**) (προκ. για απονομή δικαιοσύνης) δέχομαι τιμωρία: *Το άλογον δεν άκουσεν, κι ιδέτε τι παθαίνει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 124[7]· *Περί παραχωρήσεως τινών, οπού κρεμνίζονται ή πνίγουνται, αν από Θεού το παθαίνουν ή από δαίμονος* Βακτ. αρχιερ. 177· **δ**) (με αντικ. ουσ. που δηλώνουν συγκεκριμένη σωματική, ηθική, ψυχική, υλική και άλλων ειδών βλάβη) υφίσταμαι, δοκιμάζω: *ανάγκη* (βλ. λ. 2β): *πολλές ανάγκες*

έπαθες διά την εμήν αγάπην Λίβ. Ν 2705· αντροπή (βλ. εντροπή 1, 2, 4): Θωρώντα ο άνωθεν Καζάς την αντροπήν οπού έπαθεν είπεν του Μαχ. 206[38]· ατιμία (βλ. λ. 1α): Δέσποτα, ... μη πέσουν τα φουσσάτα σου και πάθεις ατιμίαν Αχιλλ. Ν 538· βάσανο(ν) (βλ. λ. 2): γράφεις μου και τις πρίκες σου και τα βάσανά σου όπου τζα παθαίνεις Σεβήρ. Μανολ., Επιστ. 171[13]· βία (βλ. λ. 1α): πόλεμος ήτο φοβερός..., μεγάλην βία έπαθον Πόλ. Τρωάδ. 589· δεινόν (βλ. λ.): διά την αγάπην σου τόσα δεινά πανθάνω Λίβ. Ρ 1376· δήμευσις: Περί κληρονομίας παιδίων εις τα του πατρός τους πράγματα, αν τον εθανάτωσεν η κρίσις ως κακούργον ή αν έπαθε δήμευσιν Βακτ. αρχιερ. 161· ζημία (βλ. λ. 1δ): Περί πουλημένου είδους, όπου το έλαβαν και τα άσπρα δεν εδόθησαν και εκείνο έπαθε ζημία Βακτ. αρχιερ. 177· καημός (βλ. λ. 4β): πόσον έπαθα καημόν ώστε να ιδώ γραφήν της Λίβ. Esc. 1997· κακομοιριά (βλ. λ.): αν είναι να φανερωθεί κι ο ρήγας να το μάθει κακομοιριές το σπίτι σας έχει πολλές να πάθει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1992· κακόν (βλ. λ. 4): θαρρώ να γδικαιωθώ σ' όσα κακά πανθάνω, όσα με φυλακίσασιν, εις όσα δηνέρια χάνω Σαχλ., Αφήγ. 616· κάκωσις (-ση) (βλ. λ. 2α): τας κακώσεις μου τας έπαθα εις τον κόσμον Λίβ. Esc. 3128· νοβέλλα (βλ. λ.)· οδύνη (βλ. λ. 3γ): έπαθεν πολλάς οδύνας έως νά 'βρει την ωραίαν Λίβ. Sc. 829· πειρασμός: τους πειρασμούς και τα κακά τα ήθελες παθάνει Σαχλ. Ν 45· πικρία: έπαθεν η καρδία μου πικρίας αναριθμήτους Λίβ. Ρ 2576· πομπή: την εδιώξαν (ενν. την κουρούνα) κι έπαθε τότε πομπές μεγάλες Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 100[16]· πληγή: έπαθεν η καρδία σου πληγήν από τον πόθον Λίβ. (Lamb.) Ν 580· πόνος: έπαθεν πόνους φοβερούς διά κείνην η ψυχή μου Λίβ. Esc. 3511· πράγμα: έκλαιεν, επικραίνουντον πόπαθε τέτοιον πράγμα Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 113[5]· σκλαβιά, σκλάβωση: τον πόλεμον και τη σκλαβιά που πάθαν οι καημένοι Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 145[20]· όλοι τως λυπηθήκανε στη σκλάβωση που πάθα Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 390[6]· φρ. (1) Παθαίνω θέαμα εις κάπ. = εξευτελίζομαι στα μάτια κάπ.: το θέαμα τό έπαθα εις εσάς ποτέ ουκ ελησμονώ το (παραλ. 4 στ.)· τα φουσσάτα εντροπίασα και όλην μου την γενέαν Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 153. (2) Παθαίνω κινδύνους = περνώ μέσα από δύσκολες και κρίσιμες καταστάσεις: πόσους κινδύνους έπαθα και ανάγκες υπεστάθην Λίβ. Ν **1144**. (3) Παθαίνω κρίματα = υποπίπτω σε ηθικά σφάλματα, αμαρτάνω (πβ. κρίμα 3β): όλοι άρχοντες, οπού 'σαν στο σκαμνί τους εχάθησαν, εφθάρησαν και πάγει η τιμή τους· άτυχοι διά κρίματα, τά πάθαν απατοί τους· τα μοναστήρια χάλασαν οπού 'ταν η τιμή τους Θρ. πατρ. 7. (4) Παθαίνω φόνο(ν) = μου τυχαίνει φονικό, σκοτώνομαι: Οι Τούρκοι τσι ζυγώνασι και φτάνουσί τσι οπίσω, το φόνο οπού πάθανε πρέπει να τον αφήσω Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 349[2]· οι Τούρκοι έπαθαν φόνον εκεί μεγάλον Αχέλ. 691. (5) Την έπαθα (ενν. τη δουλειά) = μου συνέβη απρόοπτα κ. δυσάρεστο (η φρ. και σήμ.· βλ. και Παπαδ. Α., ΛΔ 4, 1948, 119): κοιτάζοντας τόσες φωτιές και κτύποι οπού βγήκα κι εκείνοι την επάθανε ετότες κι εχαθήκα Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 523[10]. **2**) (Με αντικ. το ουσ. καλό): ωφελούμαι, ευεργετούμαι, ευημερώ: τι καλό να πάθω εγώ; και τι όφελος πάλιν να 'χω; Σπαν. (Ζώρ). V 532· Πάλιν πληροφορήθητε και σεις οι ευτυχούντες πόσα καλά παθάνουσι οι ευτυχοτυχούντες Λόγ. Παρηγ. L 729· φρ. καλά να πάθει (προκ. για δήλωση ικανοποίησης για άτομο που υφίσταται τις συνέπειες των πράξεών του· η φρ. και σήμ.): καλά να πάθει και από τούτο ας λογιάσει πάσα άνθρωπος το τι λογής καπνούς και λογισμούς είχον οι άνθρωποι ετούτοι Σουμμ., Ρεμπελ. 176. **Β'** Αμτβ. **1**) Καταλαμβάνομαι από πάθος για κ.: εκείνος (ενν. ο κυνηγός) προς το όρνεον είπε πως έχει πάθει κάστρον διά να βουληθεί να κάμει και να κτίσει Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 45[6]. **2α**) Ταλαιπωρούμαι, υποφέρω, με βρίσκουν βάσανα: Ω Βελισάριε φίλτατε, πιστότατέ μοι φίλε και ηγαπημένε των Ρωμαίων, έπαθες διά

φθόνον Διήγ. Βελ. χ 134· ούτως γαρ να παθάνουσιν οι ξένοι εις τα ξένα Περί ξεν. Α 120· **β**) (προκ. για σωματική βλάβη): καθεείς επάθαινεν στο φασκιωτόν κεφάλι. Εβρέχασιν απάνω τους οι λίθοι σαν το χιόνι Αχέλ. 402· γ) (προκ. για ερωτικό πόνο): εφλέχθης διά τον έρωτα, ετρώθης διά την αγάπην, έπαθεν η καρδία σου, επλήγην διά τον πόθον Λίβ. Ρ 450. **3**) Τιμωρούμαι: Δίκαιος έστιν ο Θεός και η κρίσις του δικαία, αξίως γαρ παθάνομεν οι αμαρτωλοί εν τω 'Αδη Ντελλαπ., Υπομν. 118· έτσι παθαίνουν οι καχοί που δε μετανοούσιν, πεθνήσκουν θάνατον κακόν, καθώς τον αγαπούσιν Ιστ. Βλαχ. **1315**.

πάθημα το, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 335, Δεφ., Λόγ. 500· π ά θ η μ α ν.

Το αρχ. ουσ. πάθημα. Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και άλλοι τ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Δυσάρεστο ή ατυχές συμβάν, πάθημα· καταστροφή, συμφορά· στενοχώρια: Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 48[17]· Δεν ηύρεν ο Αριστοτέλης βουλήν καμιάν να δώσει ουδέ από τέτοιον πάθημαν κανένα να λυτρώσει Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 248· (προκ. για ερωτικό βάσανο, καημό): αν εγροίκες μέσα σου εκ τα παθήματά μου κι η τόση λάβρα που με καί, αν ήτον να σε βράζει και α σ' έκοφτεν ο πειρασμός του πόθου που με σφάζει .... Φαλιέρ., Ιστ.[2] 564.

παθητικός, επίθ., Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 33[10].

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

1) Που έχει σχέση με τα πάθη, αμαρτωλός: μηδένα λογισμόν ακάθαρτον ή αγάπην παθητικήν δεν ήβλεπε (ενν. ο Ιωάσαφ) να είναι εις του λόγου του προς την κόρην Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 120[36]. **2**) Που έχει σχέση με τον πόνο, τα βάσανα κάπ.: Κείνον το λίγον πόρκεται 'πού το νοητικόν μου έδωκα κείν' της αρετής, καρπόν παθητικόν μου Κυπρ. ερωτ. 150[12].

παθητικώς, επίρρ.

Η λ. στον Αριστοτέλη.

1) Με εμπάθεια, μεροληπτικά: εν τούτω έδει και ετέρα βουλή και σκέψις, κάγώ ουκ είχον μετά τινός συμβουλευθήναι διά το πάντας παθητικώς διακείσθαι ...· ο μεν Καντακουζηνός, ος από των άλλων απροσπαθώς εβούλευε..., απέθανεν Ψευδο-Σφρ. 364[35]. **2**) Με πάθος, με μεγάλη επιμέλεια: ουκ έρχονται (ενν. αι γυναίκαι στην εκκλησία) μετά ταπεινώσεως και υποκλιταί μετά φόβου Θεού, αλλά αλλάσσουσι τας φορεσίας αυτών και στολίζονται και νίβονται παθητικώς Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι V 46.

παθητός, επίθ., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 60, 184, Διγ. Ο 1074.

Το αρχ. επίθ. παθητός.

α) Που υπόκειται σε πάθη: εάν ήθελεν (ενν. η ψυχή) έχει κορμί, ήθελεν είστουν και αυτή παθητή Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 19[v]· **β**) (προκ. για το Χριστό και την ανθρώπινη φύση του): όστις (ενν. ο Κύριος Ιησούς Χριστός) για λόγου μας εμάς σάρκα την ανθρωπίνη εφόρεσεν όντας Θεός και παθητός εγίνη Διγ. Ο 1072· Μετά δε την Ανάστασιν (ενν. του Χριστού) η φθαρτή και παθητή εκείνη σαρξ έγινεν απαθής και άφθαρτος Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 184.

παθθάννω, βλ. παθαίνω.

παθιάζω, Κυπρ. ερωτ. 23[10], 70[1,3,6], 91[31], 103[14], 126[22], κ.α.· *π α τ ι ά ζ ω,* Κυπρ. ερωτ. 90[15,18]· *π α τ σ ι ά ζ ω,* Μαχ. 320[30-1].

Από το ουσ. *πάθος* και την κατάλ. *-ιάζω*. Ο τ. *πατιάζω* με τροπή του *θ* σε *τ* (Βλ. Χατζ., Αθ. 73-74, 1972-73, 34-6 [= Διασπ. Β' 100-1])· κατά Siapkaras-Pitsillidès [Κυπρ. ερωτ. σ. 394] σχετ. με το ιταλ. *patire*. Ο τ. *πατσιάζω* από το *πατιάζω* με τροπή του *τ*+*ι* σε *τσ*+*ι* (Βλ. Χατζ., ό.π.)· κατά Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 137, Dawkins [Μαχ. Β' σ. 261] και Kahane, Sprache 567 σχετ. με τα ιταλ. *pazzo* και *pazziare*· απ. και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *πατσιάζω*, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 87 και 417, λ. *πατσιάζουμαι*), όπου και τ. *παθκιάζω* (Λουκά, ό.π., λ. *παθκιάζω*). Η λ. και σήμ. συν. στη μέσ. φωνή.

I Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Κάνω κάπ. να υποφέρει, βασανίζω κάπ.: *Ε, καλέ, τι την πειράζεις* (ενν. *τη γυναίκα*); *δωριανά να την παθιάζεις;* Συναξ. γυν. 1108· (προκ. για τον έρωτα, τον ερωτικό πόθο): *'Οσον περίτου, πόθε, με παθιάζεις οτόσον πεθυμώ να σ' ακλουθήσω* Κυπρ. ερωτ. 38[1]. **2**) Υποφέρω, υπομένω κ.: *Ανέν κι εγώ μπορώ να τα πατιάσω απ' όσες ρίμες ποίσω καμιάν να τραγουδήσω, μπορώ τα κλάματά μου να πατιάσω* Κυπρ. ερωτ. 90[18]· (με σύστ. αντικ.): *Λύπην σ' αυτόν της ουδεμιά είδα ποτέ στά πάθιασα· ποτέ της σ' όσα πάθιασα είπεν και πρέπει ευχαρισιά* Κυπρ. ερωτ. 125[26,27]· *δεν έχει λύπην στά παθιάζω* Κυπρ. ερωτ. 57[3]. **3**) Επιτυγχάνω, κατορθώνω κ. (με σύστ. αντικ.): *Ανέν κι εγώ μπορώ να τα πατιάσω απ' όσες ρίμες ποίσω καμιάν να τραγουδήσω ...* Κυπρ. ερωτ. 90[15]. **Β'** Αμτβ. **1**) Υποφέρω, βασανίζομαι, ταλαιπωρούμαι (σωματικά και ψυχικά): *ανέν κι ο πολεμάρχος ριζικεύγει συχνά την ζων του, για την τιμήν παθιάζει* Κυπρ. ερωτ. 60[4]· *άλλο, βλέπω, δεν γυρεύει— να με κάμνει να παθιάζω, να πλαντάζω και να σκάζω· και απέ τας πικρίας λιγνεύω* Συναξ. γυν. 869· (εδώ από ερωτικό πόθο): *δεν πιστεύγεις πως παθιάζω και για σεν είμαι καμένος* Κυπρ. ερωτ. 117[35]. **2**) (Μεταφ. προκ. για φήμη) εξασθενώ, φθίνω: *αχ τ' όμορφόν της γδόμα χαμογελά* (ενν. *η κόρη*), *μα κάπου αναστενάζει, κι η φήμη της παθιάζει. Λοιπόν, παρακαλώ σε μηδέν πάψεις για λόγου της να γράφεις, αμμέ το πειν σου πάντα να 'ν' σ' αυτόν της, αν σ' άρεσεν ποτέ το πρόσωπόν της* Κυπρ. Ερωτ. 94[73]. **II** (Μέσ.) Υποφέρω, κακοπαθώ· υφίσταμαι σωματικές βλάβες: *ο ρήγας όρισεν και εφυλακίσαν ούλους τους πραματευτάδες τους Γενουβήσους όπου ευρέθησαν αρματωμένοι εις τον καιρόν του στεψιμάτου του έσσω εις την αυλήν του...· διά να μηδέν αξαργούν οι Γενουβήσοι αποὺ δεν επατσιάστησαν, μήνα σου να πολομούν την δουλειάν τους εις το απλαζίρι τους* Μαχ. 320[30-1].

παθίζω.

Από το ουσ. *πάθος* και την κατάλ. *-ίζω*.

Υφίσταμαι πάθη, υποφέρω (σωματικά και ψυχικά)· (εδώ προκ. για το Χριστό): *αυτός* (ενν. *ο Ιησούς Χριστός*) *παθίζει κατά την ανθρωπότητα οπού τα πάντα 'ρίζει* Φαλιέρ., Θρ. 63.

πάθο το, βλ. *πάθος* το.

πάθος ο **(I)**.

Από το ουσ. *πάθος* το με αλλαγή γένους. Η λ. και σήμ. στην Κεφαλλονιά (Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ., λ. *παθιάζω*).

Αρρώστια, πάθηση· (εδώ μεταφ.) νοσηρή κατάσταση: *Ω πάθος πόναι αγιάτρευθος και ανήμερον θηρίον γυναίκα να 'ναι πονηρή εις του σπιτιού τον βίον* Βεντράμ., Γυν. 61.

πάθος ο **(II)**· *να μηδέν έμπει η καρδία σου εις πάθον κορασίου,* Αχιλλ. L 204, εσφαλμ. γρ. αντί *πόθον*· διορθώσ. (πβ. και Αχιλλ. Ν 285).

πάθος το, Προδρ. (Eideneier) I 17 δις, 18, II 95, Καλλίμ. 270, 601, Ιμπ. 757, Μαχ. 254[15], Κυπρ. ερωτ. 29[1], 51[1], Πανώρ. Α' 250, Β' 320, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 233, Β' 114, Γ' 18, Βοσκοπ.[2] 424, 442, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 468, Β' 178, Δ' 152, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 128, 326, Στάθ. (Martini) Β' 41, Γ' 283, 287, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 126, Β' 104, Γ' 366, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 42, 256, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 135[23], 513[4], κ.π.α.· πληθ. *πάθητα,* Βοσκοπ.[2] 421· *π ά θ ο,* Κυπρ. ερωτ. 90[29].

Το αρχ. ουσ. *πάθος*. Ο πληθ. *πάθητα* και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Η λ. και σήμ.

1α) Αυτό που παθαίνει ή έχει ήδη πάθει κάπ., συν. δυσάρεστο και απροσδόκητο συμβάν: Καλλίμ. 1262, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 147· (ως σύστ. αντικ.): Καλλίμ. 1826, Βέλθ. 389· **β**) (προκ. για πράγμα) ζημιά, φθορά: *εσχίζετο* (ενν. *η χωνεία*) *του αέρος χωρούντος εν τοις κοίλοις των μετάλλων υποβαθύμασιν...· κατέβρεχεν αυτήν* (ενν. *τη χωνεία*) *ελαίῳ και συν τούτῳ επληρούντο τα ένδον αυτής αερώδη πάθη* Δούκ. 341[18]. **2α**) Μειονέκτημα, ελάττωμα: Σοφιαν., Παιδαγ. 260, Ερμον. Β 344· **β**) νομικό **ελάττωμα**· (εδώ προκ. για τον κλονισμό εγκυρότητας διαθήκης· για τη σημασ. πβ. Πιτσάκης [Αρμεν., Εξάβ. σ. 411]): *Τες διαθήκες τρία πάθη τες ενοχλεί: ρήξη, ακυρωσία και ατέλεια* Νομοκριτ. 106. **3α**) Συμφορά, ατυχία, αναποδιά: Διγ. Α 4116, Καλλίμ. 1025, Θρ. Κων/π. διάλ. 76, Χίκα, Μονωδ. 9, Βεντράμ., Φιλ. 60· (συχνότ. η χρ. του πληθ. *πάθη* στα μεσν. κείμ.) συμφορές, βάσανα: Κορων., Μπούας 19, Πανώρ. Γ' 17, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1538· έκφρ. *αποθαμένα πάθη* = ο πόνος, η οδύνη του θανάτου (Για τη σημασ. βλ. και Κριαρ., ΕΜΑ 1, 1939, 27): *Εκάτεχε ο Ρωτόκριτος... τον πόθο τον εμπιστικόν οπού του βάστα η κόρη* (παραλ. 2 στ.). *Ετούτο ... μες στο νου του βάνει, να πει το πως επόθανε, για να θωρεί είντα κάνει* (ενν. *η κόρη*)· *λίγη ώρα θε να την κρατεί στ' αποθαμένα πάθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 753· φρ. *βάλλομαι εις πάθος,* βλ. *βάλλω* 1ζ· *γυρίζω στα πάθη* = ταλαιπωρούμαι: *απήτις χρόνους δώδεκα εγύρισε στα πάθη ...* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 95· *δίδω πάθη,* βλ. *δίδω* ΙΑ' 7β φρ.· **β**) ερωτικό βάσανο, καημός: Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 395, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 250· **γ**) (προκ. για το μαρτύριο και τη σταύρωση του Χριστού): *έφτιασε* (ενν. *ο Θεός*) *με τες χάρες του τα τόσα σφάλματά σου, έτις και με τα πάθη του έβγαλε τα δικά σου* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 270· *τις έκλαιγεν όπισθεν προς αυτόν παραπονώντας το πάθος οπού ελάμβανεν* (ενν. *ο Χριστός*) Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 279[r]· *«θάνατον» εφωνάξασιν, ως οι Εβραίοι πάλαι, το «άρον, άρον ,σταύρωσον» εις τον καιρόν του πάθους του γλυκυτάτου Ιησού Χριστού του ζωοδότου* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakd.-v. Gem.) 107· έκφρ. *'Αγια Πάθη* = εικόνισμα της σταύρωσης: *εποίησεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *κατάστασιν και ορκωμοτικόν έμπροσθεν της Θεοτόκου Οδηγητρίας και των Αγίων Παθών* Chron. brève 202· **δ**) (συνεκδ.) εξιστόρηση παθημάτων: ΑΛΕΞΗΣ: *Πάντα παρηγοριά πολλή παίρνουν όσοι μπορούσι την απονιά τση κόρης τως κλαίγοντας να μιλούσι.* ΓΥΠΑΡΗΣ: *Πάθη ποτέ και κλάηματα ... δε μπορούσι βάσανα να λιγάνουσι, μάλλιος αυτά γεννούσι πλειότερα βάρη στην καρδιά* Πανώρ. Α' 225. **4α**) Βιαιοπραγία, κακοποίηση: *Κλαύσατε... τους καημένους Κυδωνιάτες, 'ς τόσα βάσανα και πρίκες, και θρηνήσατε..., κλαύσετε...* (παραλ. 1 στ.) *που την πήραν* (ενν. *την πόλη των Κυδωνιατών*) *οι βαρβάροι κι έπεσεν εις τόσα βάρη από των Τουρκών τα πάθη* Διακρούσ. 70[92]· **β**) κίνδυνος: *Τσ' αρχόντισσας με μάνητα απονάτο να τηνε σύρει* (ενν. *ο κιαχαγιάς*) *από το σπίτι κάτω. Μα άνδρας τση ο παινετός και φημι-*

σμένος (παραλ. 1 στ.) βλέποντας την συμβίαν του στα πάθη εσφάγη μέσα στση καρδιάς τα βάθη Λεηλ. Παροικ. 399· **γ**) φόβος: Λαφόπουλον την μάννα του ερώτησε να μάθει και λέγει της: «Μητέρα μου, πώς έχεις τόσα πάθη; Τους σκύλους πάντα φεύγεις τους, που 'ναι μικροί 'πό σένα...» Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 55^{2}. **5α**) Αρρώστια: Παρήν δ' αυτός ο Φίλιππος φέρων την κυλικίδα, ... του φαρμάκου, ην δεδωκώς Αλέξανδρον, «δέσποτα, πίε», λέγει· απαλλαγήση γαρ ταχύ συ της κακίστης νόσου (παραλ. 3 στ.) ... Ο Φίλιππος δε πάλιν, «πίε την κύλικα», φησίν, «ίνα ρυσθής του πάθους» Βίος Αλ. 3031· εις το της απεψίας εμπίπτει πάθος Ιερακοσ. 453^{25}· εν μέσω γαρ των δύο ώμων εκβαλών τι πάθος θανάσιμον, ό κοινώς λέγεται μαυροτήγανον 'Εκθ. χρον. 68^{30}· ο Ανδρόνικος περιέπεσεν εν τω πάθει της ελεφαντιάσεως (έκδ. -ώσεως· διορθώσ.) 'Εκθ. χρον. 4^{23}. έκφρ. βουβωνικόν πάθος, βλ. βουβωνικός· **β**) απόστημα, οίδημα: Εις αγκάθι να σέβει εις χείρα ανθρώπου ή σκύλου ποδάριν ή να σκάσει πάθος Ιατροσ. κώδ. σνε'· **γ**) πληγή: γυμνόν εις την κοπριά με πάθη αρρωστημένον Βεντράμ., Γυν. 102. **6α**) 'Εντονη και επίμονη ροπή της βούλησης, ακατανίκητη επιθυμία για κ.: Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 122, Εις Θεοτ. 48· **β**) ερωτικός πόθος, σαρκική επιθυμία: Καλλίμ. 1076, 1079, Ιστ. Βλαχ. 1978· **γ**) κακή συνήθεια, έξη: εις αρσενοκοιτίας πάθος ενέπεσε Ηπειρ. 222^{16}. Τόσον εις το χειρότερον κλέπτης εκαταστάθη και τόσον τα κατάμαθε τα της κλεψίας πάθη Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 47^{6}· εξεπέσασιν εις πάθη ατιμίας και εις αδόκιμόν τε νουν της αρρενομανίας Ιστ. Βλαχ. 2743.

παιγίδι· παιγίδια, Παρασπ., Βάρν. C 193, τυπογρ. λάθος αντί παιγνίδια.

παίγνημα το.

Από το ουσ. παίγνιον -ίδι αναλογ. με ουσ. σε -ημα, αν δεν πρόκειται για εσφαλμ. γρ. αντί παιξίματος (Πβ. λ. πέξιμον στο Du Cange, λ. πέζω).

Παίξιμο μουσικού οργάνου: ορίζει η Ελένη να φέρουν το χαλκόκορδον... Παίζει πολλά παράξενα σαν ήτον μαθημένη. 'Εσφαλε τίποτε μικρόν, το εγροίκησεν ο Πάρης, πάτημα του παιγνήματος την έλαθεν την κόρην Βυζ. Ιλιάδ. 675.

παιγνητής ο.

Από το ουσ. παίγνιον αναλογ. με ουσ. σε -(η)τής.

Αυτός που παίζει τυχερά παιχνίδια (χαρτιά ή ζάρια): 'Οταν θαρρεί ο παιγνητής καθίσει εντυμένος, θωρείς τονε ολόγυμνον και κάθεται οργισμένος, εις το παιγνίδι του θαρρεί, στον άνεμον ολπίζει και στ' άκερδα ο θεόργιστος το πράγμα του σκορπίζει Δεφ., Λόγ. 103.

παίγνι το, βλ. παίγνιον.

παιγνιαδικός· παιγνιαδικόν (παιγνίδιν), Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 155^{14}, εσφαλμ. γρ. αντί παιδιακόν· διορθώσ. — Βλ. παιδιακός.

παιγνιδάκι το.

Από το ουσ. παιγνίδι και την κατάλ. -άκι. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Πράξη ή ασχολία που αποβλέπει στην ψυχαγωγία, παιγνιδάκι· μικροαπόλαυση: εις γιόματα, εις φαητά, εις μουσικά κανάκια, εις τα κρασιά τα νόστιμα, εις χίλια παιγνιδάκια δίδομαι και χαρίζομαι Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 30.

παιγνιδάτα, επίρρ.

Από το ουσ. παιγνίδι αναλογ. με επιρρ. σε -άτα (βλ. Τωμ., Αθ. 77, 1978-79, 36-37).

Παιγνιδιάρικα, προκλητικά: Αν είν' κι ευρέθηκε τινάς κερά του ν' αγαπήσει, εκείνη του 'διδε αφορμή κι ήμπαινε σ' έτοια κρίση· ωσάν του μίλιε σπλαχνικά κι εθώριε παιγνιδάτα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1151.

παιγνίδι το, βλ. παιγνίδιον.

παιγνιδίζω.

Από το ουσ. παιγνίδι και την κατάλ. -ίζω. Η λ. και σήμ.

Παίζω, διασκεδάζω με κ.: η αρετή σου η πολλή, ακόμη αν νεανίζει, τ' άγρια θηριά ξετρέχει τα και μ' αύτα παιγνιδίζει Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [944].

παιγνίδιον το, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 297, κριτ. υπ.), Μαλαξός, Νομοκ. 176· π α ι γ ν ί δ ι, Σαχλ. Ν 220, Θησ. Δ' [13^{8}], Ζ' Υπόθ. [14], [33^{3}], [59^{1}], Ch. pop. 756, Δεφ., Λόγ. 105, Βυζ. Ιλιάδ. 680, Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 2, 24, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1495, 2416, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [168], [1073], Γ' [95], Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 192· π α ι γ ν ί δ ι (ν), Διγ. Ζ 136, Βέλθ. 1329, 1336, Χρον. Μορ. Ρ 2410, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 139, 180, Αχιλλ. Ν 327, Ιμπ. 412, Θησ. Β' [19^{8}], [20^{8}], Γεωργηλ., Θαν. 313, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 147, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2452, Ε' 653, Διγ. Ο 2041, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 260^{18}, κ.α. π α ι γ ν ί δ ι ν, Τρωικά 522^{4}, Καλλίμ. 2070, Φλώρ. 1372, Μαχ. 548^{22} (πληθ. παιγνίδια), Βυζ. Ιλιάδ. 614, 683, 684· π α ι χ ν ί δ ι (ι ν), Αχιλλ. L 270, 477, 815, Αχιλλ. Ο (Smith) 609, Hagia Sophia v $545^{18,22}$, 546^{3}.

Από το ουσ. παίγνιον και την υποκορ. κατάλ. -ίδιον. Ο τ. παιγνίδι στο Meursius και σήμ. Ο τ. παιχνίδι και σήμ. Η λ. τον 6. αι. (Steph., Θησ.).

1α) (Γενικά) πράξη ή ασχολία που γίνεται απλώς για διασκέδαση, για ψυχαγωγία: έπεσε (ενν. ο βασιλεύς) ... εις τους χορούς και εις τα παιγνίδια Δωρ. Μον. (Βαλ.) 41· Τις ηπορεί να δηγηθεί εκείνα τα παιγνίδια και κείνη την ξεφάντωσιν, ως ήτονε 'πιτήδεια Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [765]· θέλοντες εις το τραπέζι να παίξουσι το παιγνίδι, οπού εις αυτούς είναι συνηθισμένον και αγαπητόν (τούτο δε είναι φόνος και ανθρώπου σφαγή προς χαράν εδικήν τως και ξεφάντωμα) Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 121· (μεταφ.): έτσι το 'χει φυσικό τση Μοίρας το παιγνίδι, να παίρνει από τη μια μερά, στην άλλη να τα δίδει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 615· **β**) ομαδικό παιγνίδι, παιδιά: εσύ σαν σμίξεις μετ' αυτές παίζοντας το κρυφτούλι, παιγνίδι που συχνότατα συνήθεια τ' έχομ' ούλοι Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1048]· σταθείτε γύρου-γύρου ν' αρχίσω το παιγνίδι Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 2, 19. **2α**) Τυχερό παιγνίδι: όπου παίζει τα χαρτιά, τα ζάρια, δεν εορτάζει (παραλ. 4 στ.), μα τούτο σε παρακαλώ, τέκνον μου εδικόν μου, οκ το παιγνίδι απέφευγε, να έχεις την ευχήν μου Δεφ., Λόγ. 124· Πέντε πράματα καταλύουν τες αρχοντίες: το παιγνίδιν, η πορνεία, η γούλα, οι πολέμοι και οι γυναίκες 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 148· **β**) επιτραπέζιο παιγνίδι: οι άρχοντες και οι πραγματευτάδες έχουσιν τα παιγνίδια, τετορνευμένους σκάκους, ταβλία και ζατρίκια και όσα τα τοιαύτα Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 921. **3**) Αντικείμενο που χρησιμοποιεί κάπ., ιδίως ένα παιδί, για να παίζει, παιγνίδι: όντεν ανεθρέφουμου και κοπελιά ελογούμου, παιγνίδια και κουτσουνικά πάντά 'βανα στο νου μου Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 976· (μεταφ.) κόρη μου ευγενικότατη, του δάσου στολισίδι, ξόμπλι της καλοριζικιάς, τσ' ανάπαψης παιγνίδι Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 34. **4**) (Μεταφ.) **α**) (προκ. για κ. που γίνεται εύκολα, δίχως κόπο): αν-

δραγαθίας έκαμεν (ενν. ο Αχιλλεύς) ξεχωριστές στον κόσμον· ... δράκοντες επολέμαν (παραλ. 1 στ.), λέοντες και λεοντόπαρδους είχεν τους σαν παιχνίδιν Αχιλλ. L 1228· Παιγνίδι μασε φαίνεται, το δούμε φουσκωμένη από μακρά τη θάλασσα κι άγρια και θυμωμένη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1629· **β**) (προκ. για κ. που δεν έχει βαρύτητα, σπουδαιότητα): πάλε είπαν του και δεν επίστευσεν· λοιπόν είπεν: «Οι όρκοι παιγνίδια είναι» Μαχ. 548[22]· όσα και αν είδες άφες τα, τούτα παιγνίδια ουκ ένι, φόβητρα δε και βάσανα και στοναχαί και πένθη Γλυκά, Στ. 519. **5**) (Μεταφ.) **α**) αστεϊσμός σε βάρος κάπ., φάρσα: εις την καδέκλα ήτονε μια φούσκα πλακωμένη με μαξιλάρι κι ήτονε, λογιάζω, φουσκωμένη· κι αν ένα μωροσκόπελο την ήθελε κουκλώσει ογιά παιγνίδι τάχατες κι ογιά να ξεφαντώσει... Στάθ. (Martini) Β' 52· έκφρ. σε παιγνίδι = στ' αστεία: φαίνεταί μου κι αν το πω ψόματα σε παιγνίδι «έχετε υγειά, μισεύγω σας», λιγοθυμιά μου δίδει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 343· **β**) εμπαιγμός· στη φρ. κάμνω παιγνίδιον = εμπαίζω, κοροϊδεύω κάπ.: εκεί οπού πρώτον μας είχαν σε τιμήν και αξίαν, γίνονται παιγνιδισταί μαζί μας, και τις ηξεύρει ακόμη να μην μας κάμνουν κανένα παιγνίδιον Μπερτολδίνος 108· **γ**) (προκ. για πρόσωπο ή πράγμα που βρίσκεται στην απόλυτη διάθεση κάπ.) έρμαιο, πιόνι: το στήθος μου το ταπεινό σπούρδα τω σαΐτώ σου, αημάδι του προσώπου σου, παιγνίδι τω χεριώ σου; Πανώρ. Β' 214· 'Αλλοι άξοι, φρονιμότατοι, που 'χαν καιρού θεμέλιο του 'Ερωτα εγενήκασι παιγνίδι του και γέλιο Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 280. **6**) Τέχνασμα, πλεκτάνη· (εδώ προκ. για πολεμικό τέχνασμα, στρατήγημα): όσα παιγνίδια σύρνονται εις τον παρόντα κόσμον, εκτότε τα εδίδαξαν οι 'Ελληνες στην Τροίαν Βυζ. Ιλιάδ. 893. **7α**) Αγώνισμα αθλητικό: για να τον τιμήσουσι (ενν. τον Αρκήτα)... πολλά παιγνίδια όρθωσαν να γένουν και παλαίστρες, στα όποια όλοι βασιλεϊς έδειξαν την ανδρειάν τους και μέσα σ' όλους το δρομιόν, όπου την φήμην πήραν ... ο 'Ιδας και ο Κάστωρ Θησ. ΙΑ' [59[2]]· **β**) αγώνισμα πολεμικό: πρέπει να παιδεύωμεν και να γυμνάζωμεν τα παιδία εις τα στρατιωτικά και πολεμικά παιγνίδια και αγώνας, λέγω κοντάρια και δοξάρια και κυνήγια Σοφιαν., Παιδαγ. 279· (εδώ μονομαχία): Επήγαν (ενν. ο Καραμανίτης και ο Κρητικός) εις του βασιλιού και θέλημα τως δίδει, ογιά να κάμουσι κι οι δυο θανατερό παιγνίδι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1040· **8**) Ερωτικό παιγνίδι, ερωτοτροπία: Οιμέ, το χηρεμένο μου κρεβάτι όντε πλακώνω, με νυκτικά μου δάκρυα το 'γραίνω και με πόνο θυμώντας τα κανάκια μου, τα χάδια τα παιγνίδια ... που 'χα σ' εμέ την ίδια πάντ' απού τον αφέντη μου, άντρα και βασιλιά μου Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 367· Τότες τα λόγια, τα φιλιά και τα παιγνίδια (παραλ. 1 στ.) αγάπης νομικής ήσαν δεσίδια Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. ο' [37]]· Των αμματιώ μου τα παιγνίδια εθανατώσαν το βοσκόν αιφνίδια Βοσκοπ.[2] 31. **9α**) Μουσικό όργανο: είχεν η κόρη σύνηθον απάνω εις τραπέζιν μετά πληρώσαι τρυφισμόν να παίξει το παιγνίδιν. Ευδόμην το χαλκόκορδο το μουσικόν εκείνο, έπαιξεν με τας χείρας της η κόρη η Ελένη Βυζ. Ιλιάδ. 655· 'Ηβγαινε (ενν. η Ειρήνη) με τιμή πολλή μέσα από την χώρα (παραλ. 1 στ.) με όργανα, με τούμπανα και με πολλά παιγνίδια Διγ. Ο 139· Τρουμπέτες και άλλα παιγνίδια ελάλησαν διάφορα ... και τύμπανα πολλά Δωρ. Μον. XIX· (προκ. για πολεμικό μουσικό όργανο): Τότε επαίζανε τα παιγνίδια του πολέμου τα μουσικά του σουλτάνου και εκαλούσανε τους Ρωμαίους εισέ πόλεμον Χρον. σουλτ. 90[12]· Εδώκασιν τα βούκινα και όλα τα παιγνίδια· τρουμπέτες και άλλα μουσικά όργανα του πολέμου Ιμπ. 118· **β**) (συνεκδ.) μουσική: ο κάτης με τον ποντικό χορεύγουσιν ομάδι, έδε χορός αρχοντικός με δίχως το παιγνίδι Κάτης 99. **10**) Θέαμα (Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 268-9, Δ' 114-5, Ε' 198): Ο κδ' κανών της έκτης Συνόδου ορίζει μη θεωρείν τον ιερέα χορούς ή παιγνίδια ή ιπποδρόμια Μαλαξός, Νομοκ. 176· ήρχισεν (ενν. ο Διγενάς) πάλι σε χαρές να τρέχει κι εις κυνήγια, εις τράπεζες να βρίσκεται, να βλέπει τα παιγνίδια Διγ. Ο 2216.

παιγνιδιστής ο.

Από τον αόρ. του παιγνιδίζω και την κατάλ. -τής.

Αυτός που κοροϊδεύει, περιγελαστής: σαν θέλουν μας ακούσει (ενν. οι άρχοντες) να μιλήσομεν, θέλουν μας χουάξει διά δύο ανάλατους ζουρλούς ... Και εκεί οπού πρώτον μας είχαν σε τιμήν και αξίαν, γίνονται παιγνιδισταί μαζί μας, και τις ηξεύρει ακόμη να μην μας κάμνουν κανένα παιγνίδιον Μπερτολδίνος 108.

παιγνιδοπαίζω.

Από το ουσ. παιγνίδι και το παίζω.

Παίζω μουσικό όργανο (Βλ. Lambert [Λίβ. σ. 483]): να μετριάζομέστεν οι δύο μας ως νέοι, και να παιγνιδοπαίζομεν οι δύο μοναχοί μας Λίβ. Esc. 3259.

παιγνιδοφουμιστής ο.

Από τα ουσ. παιγνίδι και φουμιστής.

Θαυματοποιός· (εδώ μεταφ.) αγύρτης: Αποὺ αγαπά την ψεματινήν δόξαν ένι φουμιστής στους παιγνιδοφουμιστάδες 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 131.

παιγνικός, επίθ.

Από το ουσ. παίγνιον και την κατάλ. -ικός. Η λ. τον 4. αι. (Steph., Θησ.) και στο Αρμεν., Εξάβ. Ϛ' 2[10].

1) Που χρησιμεύει για παιγνίδι: αστράγαλά τε παιγνικά κρούσας Βίος Αλ. 1894. **2**) Που αγαπά τα παιγνίδια· (συνεκδ. για δήλωση περιφρόνησης) που έχει παιδική συμπεριφορά, επιπόλαιος: Και νυν ημείς δεδοίκαμεν πόλεμον Αλεξάνδρω (παραλ. 1 στ.) και τους αυτού μαχήσασθαι σατράπας και στρατάρχας και πάντας υπερασπιστάς, άφρονας όντας τούτους και Μακεδόνας παιγνικούς, λίαν πεπλανημένους; αυτ. 2643.

παίγνιον το, Βίος Αλ. 524, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 37, 846· μ π α ί γ ν ι ο, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 276[r]· μ π α ί γ ν ι ο ν, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 37 κριτ. υπ., Βεντράμ., Γυν. 120, 140, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 182[v], φ. 358[r]· π α ί γ ν ι, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 846 κριτ. υπ.· π α ί γ ν ι ο, Αλεξ. 685· π α ί γ ν ι ο (ν), Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 1433.

Το αρχ. ουσ. παίγνιον. Για το σχηματ. των τ. μπαίγνιο και μπαίγνιον βλ. Georgiadis, Türk. Lehnw. 29-30. Ο τ. μπαίγνιο και σήμ. Τ. παιγνίον στο Meursius (λ. παιγνίδι).

1) Αντικείμενο, μέσο με το οποίο παίζει, διασκεδάζει κάποιος, παιγνίδι: Αλεξ. 685. **2α**) Πράξη ή ασχολία που γίνεται για διασκέδαση, παιγνίδι· (εδώ προκ. για επιτραπέζιο παιγνίδι): ο βασιλεύς ... μετά των συγγενών αυτού το ζατρίκιον έπαιζε — παίγνιον δε εστί τούτο από της των Σύρων γης ευρεθέν Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 223· **β**) (μεταφ. προκ. για κ. που γίνεται εύκολα, χωρίς κόπο): απόθεσθε δειλίαν· ως παίγνιον ημίν εστίν η συμπλοκή πολέμου Βίος Αλ. 3114. **3**) Θεατρική κωμική παράσταση: Βακτ. αρχιερ. 155, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β 773. **4**) (Κοροϊδευτικά προκ. για κ. ασήμαντο, αξιοκαταφρόνητο· εδώ προκ. για έπαθλα): εν δε Νεμέα σέλινα κατεστεφούντο νέοι, ά θεολόγος παίγνια καλλίστως ονομάζει άθλον τε καταγέλαστον και νηπιώδες μάλλον Βίος Αλ. 2420 h κριτ. υπ. **5**) Τέχνασμα, πλεκτάνη για την εξαπάτηση κάπ.: Υιέ, τὸ έχεις πρόσεχε πώς να το εξοδιάζεις (παραλ. 1 στ.), μη δώσεις πράγμ' ανώφελον εις πορνοκαπηλεία, εις παίγνια των πονηρών και γέλωτα των πάντων Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 348· Ως ήκουσεν ο βασιλεύς τους λόγους των αρχόντων, εμετελλάγην η όψη του ... και μίσος η καρδία του έτρεφε κατ' εκείνον (ενν. το Βελισάριο) (παραλ. 1 στ.). Αντί

τιμής ης έμελλε να δώσει... (παραλ. 1 στ.), *τύφλωσιν εμελέτησε κατά Βελισαρίου* (παραλ. 1 στ.). *Τοιαύτα σου τα παίγνια τὰ πολεμάς, ω φθόνε!* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 469. **6α**) Κοροϊδία, εμπαιγμός, εξευτελισμός: *έκοψαν τας τρίχας της κορυφής της κεφαλής του* (εννν. *του Χριστού*) *διά μπαίγνιον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 396^{v}· *εγονάτιζαν ομπρός του και ελέγαν του* (εννν. *του Χριστού*) *διά μπαίγνιο* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 276^{r}· **β**) αντικείμενο κοροϊδίας ή εξευτελισμού, περίγελος: *στο σπήλιο το βαθύ, στην βρύσην κι εις το δάσο   νύκτες πολλές κι αγρύπνητες μ' έκαμες ν' απεράσω   κι ως παίγνιο μ' επερίπαιζες κι ήσουν ευχαριστημένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1135]· *Μωρέ χωριάτη αδιάντροπε...* (παραλ. 1 στ.) *και βρομισμένη σιχασιά, του κόσμου ανοστάδα   και των ανθρώπων παίγνιον, της φύσης ασχημάδα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1234].

παιγνιώτης ο, Ωροσκ. 45^{11}, Σαχλ., Αφήγ. 58, Θησ. ΙΒ' [72^{1}], 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 76, Βεντράμ., Γυν. 275, Μαλαξός, Νομοκ. 304, Βακτ. αρχιερ. 141.

Από το αρχ. ουσ. *παίγνιον* και την κατάλ. *-ιώτης*. Τ. *παιγνιωτής* στο Αρμεν., Εξάβ. Δ' 8^{8}. Η λ. τον 4.-5. αι. (Steph., Θησ.). Η λ., καθώς και τ. *παιχνιώτης*, στο Meursius (λ. *παιγνιώται*) και σήμ. στην Κρήτη με διαφορετική σημασ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 226, λ. *παιγνιδιώτης*).

α) Λαϊκός οργανοπαίχτης· τραγουδιστής και συνθέτης λαϊκών τραγουδιών (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ 5, 237 και Σπυριδ., ΑΠ 16, 1951, 263-6): *τραγουδιστάδες περπατούν, παιγνιώτες κατακρούσιν   και συναντούνται, χαίρουνται, γελούν και τραγουδούσιν* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 98· *Ο πεινασμένος χάσκοντας την πίταν ενθυμάται* (παραλ. 1 στ.), *ο παιγνιώτης τύμπανον και άλλος τον τροχόν του* Κρασοπ. (Eideneier) AO 10· *Τοις παιγνιώταις χαράν και κέρδος, και εκβάλωσιν νέας στιχοπλοκίας, ίνα φέρωσιν και οι άνθρωποι την ακοήν αυτών προς αυτούς* Ωροσκ. 40^{25}· **β**) (με το επίθ. *δημόσιος*) ηθοποιός σε λαϊκές παραστάσεις (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ό.π., σημ. 3· η σημασ. και στο Κεκ., Στρατ. 8^{31}): *Ο σκηνικός, ήγουν ο δημόσιος παιγνιώτης ή ο υιός αυτού, οι οποίοι είναι την σήμερον οι Αιγύπτιοι και πολλοί άλλοι έξω από τούτους οπού είναι παιγνιώται και παίζουν εις γάμους και εις πανηγύρεις, από τούτων πάντων και από τους υιούς αυτών άδειαν να μηδέν έχωσι να επάρουν εις γυναίκα συγκλητικού θυγατέρα* Μαλαξός, Νομοκ. 307.

παίδα η, Πανώρ. Β' 295, 346, Ε' 105, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 140, Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 47, Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 3, 140, 445, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 105, 345, 1514, Ε' 832, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 40, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 172, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [126], [336], Γ' [532], [928], Δ' [1282], Λίμπον. 456, κ.α.

Από το *παιδεύω* υποχωρητικά (Βλ. Ανδρ., Λεξ., Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 76). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη και τη Μάνη (Βλ. Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. και Βαγιακ., ΛΔ 12, 1972, 24).

1α) Βάσανο, μαρτύριο, ταλαιπωρία: *Την παίδα δίδουν τα παιδιά, γιαύτος παιδιά τα λέσι* Πανώρ. Δ' 105· *παίδα δεν είν' κιαμιά χειρότερή τση   σα σ' ενούς γέρου μέλη   τσ' αγάπης η λακτάρα* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 152· *Εγροίκησε κι η Αρετή την παίδα τη μεγάλη   που ευρίσκετον ο κύρης της με το μαντάτο πάλι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1419· **β**) πόνος, οδύνη, στενοχώρια: *Δείξου καν τώρα γνωστική, και φαίνου πως 'πομένεις   την παίδα και τον πόνον σου ετούτον που βασταίνεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [760]· *Τούτη μας η πολλή χαρά στον 'Αδη ας απεράσει   και κάθε τόπος σήμερον την παίδα ας ασχολάσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1381]· **γ**) (προκ. για ερωτικό πόθο): *Αν έχει αγάπη η Αρετή κι αν έχει πόθου οδύνη,   βρίσκεται κι ο Ρωτόκριτος 'ς πλια παίδα παρά κείνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 366· *μια παίδα τους επαίδευγεν* (εννν. *την Αρετούσα και το Ρωτόκριτο*),

ένας καημός, μια ζάλη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1554. **2**) (Μεταφ.) αγωνία, ανησυχία: *στο θανάτου μαχαιρά η παίδα που τον κρίνει,   δεν ξεύροντας ο φίλος του πού να 'ναι κι είντα εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1177· *Η Αρετούσα τ' άκουγε τούτα όλα που μιλούσα* (παραλ. 2 στ.) *κι εις έγνοια μεγαλύτερη και παίδα την εβάνα·   να μάθει τον τραγουδιστή, ποιος είναι να κατέχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 626. **3**) Τιμωρία, ποινή: *'Επαρ' την παίδα σήμερον, ξύλον καταραμένον* (παραλ. 2 στ.), *να που σε κόφτω κι ανταμώς τώρα σε ξενευρίζω   και τσακισμένο κι άνευρον στον λόγγον σε σκορπίζω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1450]· *την παίδα δίδουσι, όθεν το κρίμα εγίνη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [292]. **4**) Βασανιστήριο: *Ξεσκίσματα και παίδες,   κριτήρια, 'ξορισμούς, βαρούς θανάτους* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 6, 110. **5**) (Πιθ. μεταφ.) εκπαίδευση, παιδεία: *Ταύτα εισί τα παρ' εμού, ω φίλε, γεγραμμένα* (παραλ. 3 στ.) *εν μικροτάτῳ λόγῳ τε και πεζική τη λέξει,   ίνα μη συνθολώσω σου τον νουν ταις υψηλέσι   λέξεσιν αμειβόμενος σης νεοφύτου παίδας* Λεξ. ΙΙ 323.

παιδαγωγείον το.

Το αρχ. ουσ. *παιδαγωγείον*.

Εκπαιδευτήριο, σχολείο: *κάποιος χριστιανός φιλόθεος και του γένους και της ευγενείας ζηλωτής εσύστησεν εξ ιδίων αναλωμάτων παιδαγωγείον αυτού* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 40^{59}.

παιδαγωγία η.

Το αρχ. ουσ. *παιδαγωγία*.

Εκπαίδευση, διδασκαλία· (εδώ) παραδειγματισμός, φρονηματισμός: *ω ευαγγέλια λαληθέντα Θεού στόματι, ω θεολογίαι σαρκοφόρων αγγέλων, ω διδασκαλίαι πνευματοφόρων ανθρώπων, ω παιδαγωγίαι ημιθέων ηρώων* Δούκ. 387^{5}.

παιδαγωγός ο, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ $44^{9\text{-}10}$.

Το αρχ. ουσ. *παιδαγωγός*. Η λ. και σήμ.

1α) Αυτός που παραδίδει μαθήματα, δάσκαλος: *—Υπάγω εις την τελειότηταν του παιδαγωγού. —Τι μανθάνεις παρ' αυτού; —Μανθάνω την λογικήν και το ψήφισμαν και τας επιστολάς και τα ποιήματα* Sprachlehre 186· *παιδαγωγόν επιτήδειον και αρκετόν εις υπηρεσίαν παιδευτηρίου* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 54^{12}· **β**) αυτός που διδάσκει με τη συμπεριφορά του, υπόδειγμα: *Ούτως βιώσας τε καλώς ο Διγενής Ακρίτης   τύπος αρχόντων γέγονεν, υπογραμμός ανδρείων,   παιδαγωγός φρονήσεως και κλέος σωφροσύνης* Διγ. Ζ 4038· **γ**) (ειρων. προκ. για δάσκαλο που χρησιμοποιεί αρχαϊσμούς) (Για τη σημασ. βλ. Siapkaras-Pitsillidès [Κυπρ. ερωτ. σ. 128 σημ.]): Κυπρ. ερωτ. 27 τίτλ. **2**) Αυτός που αναλαμβάνει τη φροντίδα ανηλίκου, επίτροπος: *προκουράτωρ λέγεται εκείνος οπού λέγομεν ημείς παιδαγωγόν* Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης) 295· (προκ. για επίτροπο ανήλικου ηγεμόνα): *ο ηγεμών είπε: «Τι είσι ταύτα, λαλά;» ως είποι τις κατά την ημετέραν κοινήν γλώτταν «τατά», ήγουν, «παιδαγωγέ»* Δούκ. 311^{29}. **3**) (Ως τίτλος βιβλίου, το οποίο υποδεικνύει μεθόδους ανατροφής και εκπαίδευσης των παιδιών): *ηθέλησα να ποιήσω την αρχήν από το βιβλιάριον τούτο του Πλουτάρχου, οποίον λέγεται «Περί παίδων αγωγής» ... και ημείς το ονομάσαμεν «Παιδαγωγόν», διότι αυτό μας παιδαγωγεί και διδάσκει από την αρχήν πώς να γεννηθεί και ν' ανατραφεί το παιδίον ευγενικά, και απεκεί πώς να παιδευθεί και να γένει ένδοξος και ενάρετος άνθρωπος* Σοφιαν., Παιδαγ. 261.

παιδαγωγώ.

Το αρχ. *παιδαγωγέω*.

Εκπαιδεύω, διδάσκω, μορφώνω: Παϊσ., Ιστ. Σινά 974· (εδώ προκ. για βιβλίο): *μας παιδαγωγεί* (ενν. *το βιβλιάριον*) *και διδάσκει από την αρχήν πώς να γεννηθεί και ν' ανατραφεί το παιδίον ευγενικά* Σοφιαν., Παιδαγ. 261.

παίδαινα η, Ασσίζ. $98^{2,14-5}$, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 108, 137, 138, Κυπρ. χφ. 142· *π α ι δ α ί ν α*, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 132· *π α ί δ ι ν α*.

Από το ουσ. *παιδί* και την κατάλ. *-αινα*. Η λ. στο Meursius (λ. *παίδενες*) και σήμ. στην Κύπρο, όπου και τ. *παίδκαινα* (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 192, λ. *παίδκιος*).

1α) Κορίτσι, κοπέλα: *Θεωρεί την κόρην μοναχή σαν τη χαμπιλασμένη, με ρούχα χρυσοράντιστα, βασιλικά ντυμένη. Φθάνει κοντά εις την παίδινα, ρωτά την πόθεν ένι* Δαρκές, Προσκυν. [61]· *ανέν κι ο πόθος γι' άλλην σε χοχλάζει, την παίδαιναν οπού ποθείς να ποίσει εις όσον θέλεις τόσον να θελήσει* Κυπρ. ερωτ. 104^{50}· (σε μεταφ.): *'Ολα τα βίτσια γερανίσκουσιν εις τους λας, αμμέ η ακριβειά μόνη γινίσκεται πάντα παίδαινα* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 104· **β**) παρθένα, ανύπαντρη γυναίκα: *εάν γένηται ότι είς άνθρωπος φθείρει μίαν παρθένον … και εκείνος … μέσα εις την φυλακήν λαλεί … ότι θέλει να εμπεί εις το δίκαιον …, ότι ουδέν εποίκεν ταύτην την αμαρτίαν της παίδαινας, το δίκαιον ορίζει ότι εντέχεται να εμπεί εις το δίκαιον* Ασσίζ. 98^{28}. **2**) Θεραπαινίδα, υπηρέτρια (Για τη σημασ. βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 259]): *Εγροίκησεν η παίδαινα και είδεν την πού έβαλε τα χαρτιά και είπεν το του ρηγός* Μαχ. 578^{33}.

παιδάκι το, Καλλίμ. 1075, Ιμπ. 277, Χρον. Τόκκων 81, Θησ. Η' [56^2], Χούμνου, Κοσμογ. 1038, Ιμπ. (Legr.) 307, Κορων., Μπούας 8 δις, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 231, Δ' 362, Πιστ. βοσκ. IV 6, 1, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 671, Γ' 141, Ε' 1431, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 942, 954, 1469, Στάθ. (Martini) Γ' 333, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [219], Δ' [883], Ε' [702], Φορτουν. (Vinc.) Ε' 115, 352, κ.α.· *π α ι δ ά κ ι (ν)*, Αλφ. 10^{45}, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 271, Ε' 383, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 70, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 260^5, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ιω. ιγ' 13· *π α ι δ ά κ ι ν*, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 544, 549, 562, 574, 575, 591, Θρ. Κύπρ. Μ 500, 547, Ροδινός (Βαλ.) 209 δις, Γύπ. Πρόλ. θεάς 70, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 30· γεν. εν. *παιδακιού*, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1008.

Από το ουσ. *παιδίον* και την κατάλ. *-άκι*. Η γεν. *παιδακιού* και σήμ. στη Μάνη (Vitti [Ευγέν. σ. 140]· για το σχηματ. βλ. Τριαντ., 'Απ. Β' 141 κε.). Τ. *παιδάκιον* στο Meursius. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1α) (Προκ. για συγγενική σχέση) γιος ή κόρη· παιδί: *νύκταν και μέραν έκλαιγεν η μάννα εις τα ξένα, κλαίοντας τα παιδάκια της, οπού 'ταν σκλαβωμένα* Θρ. Κύπρ. Μ 518· *εγώ, ωσάν εγέννησα, έγραψα σου χαρτάκι, και σου 'γραφα πως έκαμα αρσενικό παιδάκι* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1344· **β**^{1}) αγόρι ή κορίτσι μικρής ηλικίας, παιδάκι: *Μαλταίοι και γυναίκες τους, άρχοντες, καβαλάροι και τα παιδάκια έδραμαν και πάντες με την βία* Αχέλ. 2198· *Τα αδέρφια του και οι εδικοί και ξένοι πολλό 'πομείναν τότες πικραμένοι, γιατί, καλά και αν ήτον κοπελάκι, ήτονε χαριέστατον παιδάκι* Λεηλ. Παροικ. 450· **β**^{2}) βρέφος, μωρό: *Ετούτος εκατέβαινεν από ρηγάδων αίμα, κύρη είχεν οπού στην αντρειά παντόθες τον ετρέμα, κι απόθανε κι αφήκε τον τριών ημερώ παιδάκι κι ανάθρεψέ το η μάννα του δίχως κυρού κανάκι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 597· *ένα παιδάκιν φασκιωτόν εις την κορφήν του δένδρου ως νήπιον βυζανόμενον έκλαιγεν δίχως μέτρου* Χούμνου, Κοσμογ. 355· **γ**) (με την κτητ. αντων. *μου* σε προσφών. που φανερώνει οικειότητα, συμπάθεια, τρυφερότητα): *Πού 'στε εσείς, παιδάκια μου, κουφέρτιασι δική μου να σας ιδούν τ' αμμάδια μου, προτού να βγει η ψυχή μου* Θρ. Κύπρ. Μ 531·

Παρηγορά τη η νένα τση… (παραλ. 1 στ.): *«Παιδάκι μου, η απομονή είν' γιατρικό μεγάλο…»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 671· (σε προσφών. ιερωμένου προς λαϊκό): *μακάρι κι αν είσαι σοφός ωσάν Αριστοτέλης και δυνατός σαν ο Σαμψών και Σολομών στην γνώση, τον θάνατον, παιδάκι μου, δεν θέλεις τον γλυτώσει* Ιστ. Βλαχ. 2784. **2α**) Νεαρός άντρας, έφηβος: *θωρείς αυτήν την λεμονιά ομού άνθησε 's λουμάκι, έτσι έν και η δόλια κορασιά οπού αγαπάει παιδάκι* Ch. pop. 463· *Ο Ράδουλ βόδας ήτονε τότε μικρόν παιδάκι, στην Βενετίαν έφυγε να παιδευθεί λιγάκι, να μάθει γράμματα καλά και φρόνεσιν και τάξη* Ιστ. Βλαχ. 461· (σε προσφών.): *Ω δοξασμένον κι άξιον παιδάκι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [951]· **β**) (σε επιθετ. χρ.) νέος, μικρός σε ηλικία: *εκείνον τον καιρόν επήγεν ο σιρ Γγαλιωτή Ταπέρες με τον σιρ Μπερτουλάτζε Τράρε, Φλουρουντίνοι, και επήραν και τον αδελφόν του, τον σιρ Πολ Μαχαιρά, παιδάκιν βαχλιώτην τους και εγυρίσαν πολλύν τόπον διά δουλείες του ρηγός* Μαχ. 96^{26}· **γ**) (προκ. για νεαρό και ανώριμο ή ασήμαντο άνθρωπο): *αν νικήσεις συ εμέν, ολίγον έν δαμάκι, διότι δεν ενίκησες, σαν γράφεις, μόν' παιδάκι* Αλεξ. 752· *Ο Δάρειος ανάγνωσε εκείνο το πιττάκι κι εγνώρισε Αλέξανδρον ότι δεν έν παιδάκι· εγνώρισε ο Δάρειος ότι έναι τιμημένος Αλέξανδρος και τολμηρός, μάλιστα κι αντρωμένος* Αλεξ. 766· (ειρων. σε προσφών.): *Γύρισε και εσύ λοιπόν κι άμε μ' αυτούς οπίσω, τί πέβω να σε πιάσουσι και να σε τυραγνήσω· άμε, παιδάκι, το λοιπόν, να παίζεις στο τσουγκάνι, κι ο κόσμος να μαζώνεται, τίποτες δε σου κάνει* Αλεξ. 691. **3**) Νεαρός δούλος, υπηρέτης: *«Μηδέν κακοκαρδείς πολλά, ω νέον παλληκαράκιν, στην Αίγυπτον ν' αναθραφείς ως αυθεντός παιδάκι»* (παραλ. 3 στ)· *εβγάλουν τον στην αγοράν, σ' όλους το αναφαίνου* Χούμνου, Κοσμογ. 1636 κριτ. υπ.

παιδάρι το, βλ. *παιδάριον*.

παιδαριογέρων ο, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 578, κριτ. υπ.).

Από τα ουσ. *παιδάριον* και *γέρων*. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.).

Νεαρός που έχει τη σύνεση ηλικιωμένου ανθρώπου: *Ελθούσης δε πάσης της αρχής και της εξουσίας επί τον Μεεμέτην…, διά το είναι αυτόν πάνυ νέον, τινές των γηραιών βιζίρηδων έλεγον τω Αμουράτη ότι ουκ έξεστιν εμπιστευθήναι την τοσούτην αρχήν εν τω υιώ … Ο ουν Μεεμέτης … εμαίνετο κατ' αυτών … και παιδαριογέρων εν ταις μάχαις και ταις διοικήσεσιν εις άκρον εγένετο. Ην δε ο νέος δραστηρός και δεινός κατά πάντα, τους εναρέτους και σοφούς άνδρας αγαπών και αυτός ουκ αμέθεκτος ην σοφίας* Ψευδο-Σφρ. 232^{11-2}.

παιδάριον το, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 128^v, 389^v, Hagia Sophia α 447^{14}· *π α ι δ ά ρ ι*, Αλεξ. 2831.

Το αρχ. ουσ. *παιδάριον*. Τ. *παιδάριο* σήμ.

1α) Μικρό παιδί: Θυσ.^{2} 591, Δούκ. 435^7· (εδώ προκ. για τον 'Ερωτα): *προς το μεσονύκτιον εκείνης της εσπέρας ήλθεν ένα παιδάριον εις αυτήν, ώσπερ… να πέτεται εις τον ουρανόν και από θυμού να δράμει, να εμβεί εις τον κοιτώνα της και τοιαύτα να την λέγει* Λίβ. Ρ 1307· **β**) βρέφος, μωρό: *όταν εγεννήθη το παιδίον και εξέβην εις το φως του κόσμου και έκλαυσεν και είπεν: «'Οταν σωθούν οι σαράντα χρόνοι, πάλιν θέλω γυρίσει εις εσένα, μητέρα, εδική μου γης». Και είδεν πας άνθρωπος και εξενίστη πώς εσύντυχεν το παιδάριον* Διήγ. Αλ. V 27. **2**) (Μειωτ. προκ. για νεαρό και ανώριμο άτομο) παιδαρέλι: *Είπε τους ο Αλέξανδρος: «Μη μέμφεστε εμένα, μέμφεστε τον αυθέντη σας* (ενν. *το Δαρείο*), *τά μόχει 'δώ γραμμένα· ουδέν σας πέβει 'ς βασιλιά, μόνον εισέ παιδάρι· τέτοιαν τιμή αυθέντης σας μου κάμνει κι έχω χάρη»* Αλεξ. 717. **3**) Νεαρός δούλος, υπηρέτης: Χούμνου, Κοσμογ. 1636. **4**) Νεαρό πτηνό ή ζώο: *ειδέ η κοιλία του*

ιέρακος επέχεται, της κοιλίας τα ένδοθεν συν τη κόπρω και αίμα παιδαρίου συμμίξας εις τροφήν αυτώ δος και λύσεις αυτήν Ορνεοσ. αγρ. 539[23].

παιδαρίσκος ο.

Το μτγν. ουσ. *παιδαρίσκος*. Η λ. και σε σχόλ. (L-S Suppl.).

Μικρό αγόρι, παιδάκι: *ην δε και ο αδελφός αυτού Μωσής μετ' αυτού* (ενν. του *Μεχεμέτ*) *έτι παιδαρίσκος ων* Δούκ. 113[20].

παίδας ο.

Από την αιτιατ. του ουσ. *παις*. Τ. *παίδους* σήμ. στη Σαμοθράκη (Κρεκούκιας, Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου 151).

1) Γιος: *έφυγεν ο Φιλίππου Μπικενής με τον παίδαν του σιρ Φιλίππου* Μαχ. 630[23]. **2)** Παιδί· αγόρι: *Εάν γίνεται ότι κανείς άνθρωπος ... εγκλητεύει κανέναν παίδαν ανήλικον περί δαρμού..., το δίκαιον κρίνει ότι ουδέν ένι κρατούμενος να πλερώσει δίκαιον ... άχρι να τελειώσει το έτος των ιε' χρόνων* Ασσίζ. 464[2]. **3)** Νέος: *Ο νεανίας έρχεται, ο άγγελος απήλθεν· ουχί εκείνος ο ποτέ παίδας των εκτητόρων, αλλ' άλλος παίδας έφθασε, πρόδρομος Αντιχρίστου* Ανακάλ. 116, 117.

παιδεία η, Βίος Αλ. 2582, Ιστ. πατρ. 116[19], Πηγά, Χρυσοπ. 321 (10), Βακτ. αρχιερ. 214 δις.

Το αρχ. ουσ. *παιδεία*. Η λ. και σήμ.

1α) Τομέας γνώσης, αντικείμενο διδασκαλίας και εκπαίδευσης: Βίος Αλ. 2581 (εδώ ως είδος σύστ. αντικ.): *ο δε παις ... πάσαν εδιδάχθη παιδείαν* Ηπειρ. 258[2]· *Βασίλειος ο Ακρίτης παιδόθεν εις διδάσκαλον παρά πατρός εδόθη, τρεις χρόνους γαρ εμάνθανε παιδείαν των γραμμάτων* Διγ. Α 1386· **β)** πνευματική καλλιέργεια, μόρφωση: Αλεξ. Επίλ. 24, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 817, Αχιλλ. Ν 1802. **2)** (Γενικ.) παιδεία, «γράμματα»: *ο δ' άλλος* (ενν. υιός του *Παγιαζίτ*) *ηράσθη παιδείας ελληνικής· έτι συνών τω του βασιλέως υιώ Ιωάννη και εν τω σχολείω ερχόμενος εμύετο γράμμασιν και εδιδάσκετο* Δούκ. 135[6]. **3)** (Ηθ.) διδασκαλία, νουθεσία, καθοδήγηση: *Εποίμαινε γαρ το ποίμνιον εν παιδεία και νουθεσία Κυρίου διδάσκων καθ' εκάστην Κυριακήν επί άμβωνος* 'Εκθ. χρον. 35[19]. **4α)** Τιμωρία: *το των Τούρκων άθεον και αγριότατον έθνος ημίν εις παιδείαν έστειλας* Χειλά, Χρον. 358· *οι παίδες Ισραήλ οι σκληρογνωμονούντες ουκ ες διπλοπεντάριθμον του Φαραώ παιδείαν* (παραλ. 3 στ.), *ουκ εις νεφέλης φωταυγούς έβλεψαν δόξαν θείαν* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 8· **β)** δοκιμασία, κακοπάθημα: *'Ομως ουχ ούτω και Ιώβ ώφθη σιδηρογνώμων, ο πριν γεννήτωρ αρετών και των καλών εργάτης, καν και παιδείας έτυχε παρά του παντεργάτου* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 31· *ην γαρ ακμήν κρατούσα η των Σκυθών παιδεία και τιμωρία εν ταις ψυχαίς των Τούρκων* Δούκ. 145[10].

παίδεμα(ν) το, βλ. *παίδευμα*.

παιδεμένα, επίρρ., βλ. *παιδευμένα*.

παιδεμή η, βλ. *παιδωμή*.

παιδεμός ο, βλ. *παιδευμός*.

παιδεύγω, βλ. *παιδεύω*.

παίδευμα το, Χριστ. διδασκ. 493, Καλλίμ. 2071· *π α ί δ ε μ α· π α ί δ ε μ α ν*

Το αρχ. ουσ. *παίδευμα*. Ο τ. *παίδεμα* στο Somav. και σήμ. Ο τ. *παίδεμαν* και σήμ.

στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *παίδιμα* σήμ. ιδιωμ. (Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ., Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.).

1) Αυτός που ανατράφηκε από κάπ. ή μαθήτευσε σε κάπ., «ανάθρεμμα»· (εδώ σε μεταφ.): *Η γραυς η κακομήχανος, το σκεύος των δαιμόνων* (παραλ. 1 στ.), *του Σατανά το παίδευμα, των Νηρηίδων μάμμη* Καλλίμ. 1306. **2)** Θέμα σπουδής και διδασκαλίας, μάθημα: Σοφιαν., Παιδαγ. 277. **3)** Τρόπος αγωγής και συμπεριφοράς: *εκείνος οπού δεν έχει μέτρος ή συγκέρασμα εις το παίδεμάν του εύκολα χωρίζεται από την βερτούν της παίδευσης και πέφτει εις το βίτσιον της κρουδελιτάς* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 106. **4)** Συμβουλή, νουθεσία: *του πατρός σου η φιλία συσφίγγει με να κλάψω και σένα πάλε διαταγήν και παίδεμα να γράψω* Σαχλ. Ν 28. **5)** Τιμωρία, βάσανο: *ωσάν εξαλειφθώσιν αι αμαρτίαι, εξαλείφονται και χάνουνται και των αμαρτωλών τα παιδέματα και βάσανα* Πηγά, Χρυσοπ. 64 (27).

παιδευμένα, επίρρ.· *π α ι δ ε μ έ ν α,* Ιμπ. 866.

Ο πληθ. του ουδ. της μτχ. παθητ. παρκ. του *παιδεύω* ως επίρρ.

'Οπως ταιριάζει σε καλλιεργημένο άνθρωπο, ευγενικά, συνετά: *ο Ιμπέριος ως φρόνιμος φρόνιμα απιλογήθην και παιδευμένα, ευγενικά, ως έπρεπεν αξίως* αυτ. 439.

παιδευμός ο, Χριστ. διδασκ. 187, 225· *π α ι δ ε μ ό ς,* Μαχ. 352[26], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 281[v], 402[r], Ροδινός (Βαλ.) 144, Διακρούσ. 100[1], 114[10].

Από το *παιδεύω* και την κατάλ. *-μός*. Ο τ. και σήμ.

1) Τιμωρία: *ευχαριστώ σε, Κύριε, ότι εμακροθύμησας εις τες αμαρτίες μου και έως τώρα με άφησες διχώς παιδεμόν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 364[r]· *φοβάται την κατάγνωσιν και τον παιδεμόν από τα κακά του ποιήματα* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 129. **2α)** Βάσανο, ταλαιπωρία: *Κακόμοιρε, απόθανε, Μυρτίνο, για να βγεις οχ τους παιδεμούς και το μαρτύριο αυτείνο* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [380]· **β)** μαρτύριο, βασανιστήριο: *Οι μάννες οπού πνίξασι τα τέκνα που γεννούσι, στην κόλασιν θα καίονται και παιδευμούς να δούσι* Τζάνε, Κατάν. 408· *όποιος εκείνος δεν τιμά πατέρα ή μητέρα* (παραλ. 1 στ.). *Για τούτο θα τους βάλουσι στο αίμα να χωστούσι, να τωσε κάνουν παιδευμούς, διά να αδημονούσι* Τζάνε, Κατάν. 368.

παίδευσις -ση η, Σπαν. Α 5, Σπαν. Ο 239, Διγ. Ζ 137, 154, Ερμον. Προλεγ. 29, Βίος Αλ. 1898, Συναξ. γαδ. (Pochert) 28, Λίβ. Sc. 510, Λίβ. Ν 1451, Αχιλλ. L 21, Ιμπ. 449, Χρον. Τόκκων 1127, Μαχ. 184[27], 642[2], Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk.-v. Gem.) 751, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 106 δις, Ιστ. Βλαχ. 36, Σουμμ., Ρεμπελ. 167, 176, Βακτ. αρχιερ. 178 τρις, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [494], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 102, Ροδινός (Βαλ.) 108, κ.α.· πληθ. *παίδευσες*, Χούμνου, Κοσμογ. 2169, Χριστ. διδασκ. 185, 457, 480· *π α ί δ ε ψ ι ς -ψη* η, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1422], Πεντ. Δευτ. XI, 2, Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 162, Πιστ. βοσκ. IV 7, 107, Σουμμ., Ρεμπελ. 161.

Το αρχ. ουσ. *παίδευσις*. Ο τ. *παίδεψη* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.). Ο τ. *παίδεψις* στο Βλάχ. Η λ. και σήμ. στον τ. *παίδευση*.

1) Η μόρφωση ως διαδικασία μετάδοσης και απόκτησης γνώσεων **α)** εκπαίδευση, σπουδές: Σαχλ., Αφήγ. 36, Βίος Αλ. 708, Σοφιαν., Παιδαγ. 263· (εδώ προκ. για τη στρατιωτική κατάρτιση): *εκείνος γαρ τα εδιόρθωνε* (ενν. τα φουσσάτα) *όπου ήτον παιδεμένος εκ των Φραγκών την παίδεψιν, της Δύσεως την στρατείαν* Χρον. Μορ. Η 9224· **β)** διδασκαλία, διδαχή: Ερμον. Ω 298, Λίμπον. 114. **2)** Η μόρφωση κυρίως ως τμήμα της ανατροφής **α)** διαπαιδαγώγηση, διάπλαση: *να έναι ο βίος των πατέρων εις*

τους νέους παράδειγμα και τύπος της παιδεύσεως Σοφιαν., Παιδαγ. 291· πηγή και ρίζα έναι της καλοκαγαθίας η καλή παίδευσις των παιδίων Σοφιαν., Παιδαγ. 269· **β**) καλλιέργεια πνεύματος και ψυχής: Την αρετήν και παίδευσιν αγάπα και την γνώσιν· πλούτου πολλού επέκεινα και θησαυρών μεγάλων Σπαν. (Λάμπρ.) Va 306· Στίχοι, γραφή και διδαχή και παραινέσεως λόγοι εξ Αλεξίου Κομνηνού του μακαριοτάτου προς τον του πρίγκιπος υιόν Καίσαρος Βρυεννίου (παραλ. 1 στ.) εις φρόνησιν και παίδευσιν, εις λόγων ευκοσμίαν Σπαν. Α 5· οι φιλανθρωπότατοι άγιοι Πατέρες ηύραν άλλην παιδείαν, να δίδουν των ανθρώπων φιλανθρωποτάτην παίδευσιν Βακτ. αρχιερ. 214· **3**) Το αποτέλεσμα της εκπαίδευσης **α**) μόρφωση, γνώσεις: Ροδινός (Βαλ.) 161· (ως είδος σύστ. αντικ.): υιού του την (ενν. την επιστολή) απέστειλε (ενν. ο Αλέξιος Κομνηνός) στα ξένα που βρισκέτο (παραλ. 1 στ.), πώς να μαθαίνει παίδευσιν να βρει τιμήν εις τέλος Κομν., Διδασκ. Δ 6· αν το 'χει και η φύσις σου και παίδευσιν να μάθεις Συναξ. γαδ. 72 (πβ. μανθάνω 1α)· (εδώ προκ. για τα στρατιωτικά): στρατείαν επεζήτησεν (ενν. ο Αχιλλέας), ην ήθελεν και ηγάπαν και παίδευσιν στρατιωτικήν υπερεπόθει πλέον Αχιλλ. Ν 89 (πβ. και 1α)· **β**) πνευματική και ηθική συγκρότηση: τοις δραξαμένοις παίδευσιν υπό της θείας Γραφής και υπό της αρίστης έξω φιλοσοφίας Μάρκ., Βουλκ. 340[27]. άνθρωπον αγνώριστον τόν ουκ εσυνέκατσες υπεδουλώθης εις αυτόν και τόσα επόθησές τον· και εκ τούτου της παιδεύσεως το ακέραιον εγνωρίζω και το εις εμέ ...ευυπόληπτόν σου Λίβ. Sc. 488· **γ**) λεπτότητα, αβρότητα, ευγένεια: Διά τούτο πάντα επαινώ τον δούκαν τον αφέντη, εκ την πολλήν γλυκύτητα, την παίδευσιν της γλώσσης Χρον. Τόκκων 1274· επήγεν (ενν. η Μαργαρώνα), επροσκύνησεν τον ρήγαν, τον αυθέντην, με παίδευσιν ευγενικήν λέγει και αναφέρνει Ιμπ. 589 κριτ. υπ.· με παίδευσιν, με φρόνησιν, με την ταπεινοσύνην, δηγάται του πατέρα της (ενν. η Μαργαρώνα) Ιμπ. (Legr.) 483. **4**) Γέννημα, θρέμμα: αν είσαι αγάπης γέννημα και παίδευσις Χαρίτων (παραλ. 1 στ.), τα χέρια σου ας κρατήσωσιν πιττάκιον εδικόν μου Λίβ. Ρ 1498· Πας άνθρωπος ευαίσθητος ερωτοπαιδευμένος, ανατροφή και παίδευσις των ευγενών Χαρίτων (παραλ. 3 στ.), τώρα ας έλθει μετ' εμέν να ακούσει αγάπης πόθον Λίβ. (Lamb.) Ν 4. **5**) Δοκιμασία, βάσανο, ταλαιπωρία: Οϊμένα πάλιν, μοίρα μου, ήλθες να ξαρχινίσεις· τα βάσανα τα πρωτινά θέλεις να μου θυμίσεις (παραλ. 2 στ.) και να μου δώσεις παίδευσιν, πλέον τουραγνοσύνη Ευγέν. 1113· έκφρ. μαρτύριον παιδεύσεως = βασανιστήριο: όποιος κληρικός διά φόβον ή διά βάσανα, τουτέστι από μαρτύρια παιδεύσεως, αρνηθεί το όνομα του Χριστού... Μαλαξός, Νομοκ. 191· (προκ. για δοκιμασία από το Θεό): αν ένι λυπηρόν τίποτε τό σε έλθει, δέχου ως παίδευσιν Θεού και μάλλον ευχαρίστει Σπαν. Ρ 285· (προκ. για τα βάσανα του Έρωτα): Τα δε ομμάτια της ... έδειχναν της ερωτοληψίας την παίδευσιν Διγ. Άνδρ. 315[12]· Δεν έφτανε η παίδευσις, οπού μου δίδει αγάπη Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [659]. **6**) Τιμωρία: Ο μύθος λέγ' η παίδευσις η πρώτη 'ναι π' αξίζει, καθώς το είπ' ο Αίσωπος κι εις το χαρτί τ' ορίζει Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 47[27]· Περί παιδεύσεων και ποινών Βακτ. αρχιερ. 178· (ως μέσο διαπαιδαγώγησης): εκείνος οπού δεν έχει μέτρος ή συγκέρασμα εις το παίδεμάν του εύκολα χωρίζεται από τη βερτούν της παίδευσης και πέφτει εις το βίτσιον της κρουδελιτάς Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 106· (προκ. για τιμωρία του Θεού): Ακούσας δε ο σουλτάνος και ο πασιάς τον εξαίφνης και φοβερόν θάνατον του αυτού πρωτοβεστιαρίου εθαύμασαν εις τούτο και εγνώρισαν ότι ήτον παίδευσις του Θεού και ελυπήθησαν Ιστ. πατρ. 101[3].

παιδευτήριον το.

Το μτγν. ουσ. *παιδευτήριον*.

1α) Εκπαιδευτήριο, σχολείο: Μας επαραγγείλετε ... να εύρομεν τινά παιδαγωγόν

επιτήδειον και αρκετόν εις υπηρεσίαν του παιδευτηρίου Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 54[13]· **β**) (μεταφ. προκ. για πρόσωπο) κορυφαίος διδάσκαλος: Αυτούς τους παρ' ημίν σοφούς ανείλετε κακίστως (παραλ. 4 στ.)· Αλκιβιάδην στρατηγόν υβρίσατε τον μέγαν· Ελλάδος παιδευτήριον ανείλετε Σωκράτην Βίος Αλ. 2848. **2**) Μέσο διαπαιδαγώγησης, αντικείμενο διδασκαλίας: Να είναι όλοι τους οι κανόνες εις τους ανθρώπους ωσάν ένα καλόν παιδευτήριον Βακτ. αρχιερ. 213.

παιδευτής ο.

Το αρχ. ουσ. *παιδευτής*.

1) Δάσκαλος: Χίκα, Μονωδ. 151. **2**) Τιμωρός: άνδραν μέγαν, φρόνιμον και πρακτικόν εις πάντα, της πράξεως, της αρετής και της απολογίας, των εναρέτων οδηγός και παιδευτής κακίας Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 176.

παιδευτικός, επίθ., Χρον. Μορ. Ρ 2542, 4946, Χρον. Μορ. Η 6525, 6536, 6828, κ.α.

Το αρχ. επίθ. *παιδευτικός*. Η λ. και σήμ.

Έμπειρος, επιδέξιος, ικανός: Εκείνος γαρ ο μισίρ Ντζεφρές, ο αφέντης του Μορέως, ως φρόνιμος, διακριτικός, παιδευτικός οπού ήτον, ουδέν εποίκεν άργηταν διά να πολυμερήσει Χρον. Μορ. Η 2542· (προκ. για στρατιώτη) εμπειροπόλεμος: αρματωμένοι ισχυρά κι εις τα καμώματ' άγροι, ευγενικοί, παιδευτικοί, στρατιώτες ανδρειωμένοι Θησ. Ϛ' [26[3]].

παιδεύω, Ασσίζ. 62[20], 86[16], 127[7], 212[11], 464[9], Διγ. Ζ 2056, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1356, Χρον. Μορ. Η 1350, 4900, 6972, Χρον. Μορ. Ρ 5241, 5769, 6120, Φλώρ. 578, Λίβ. Ρ 1734, Λίβ. (Lamb.) Ν 257, Λίβ. (Esc.) 212, 2066, Λίβ. Ν 1811, Αχιλλ. Ο 48, Χρον. Τόκκων 1320, 1520, 1951, Πεντ. Λευιτ. XXVI 18, 28, Δευτ. IV 36, XXI 18, Αχέλ. 74, 317, 1693, Χρον. σουλτ. 26[7], 51[28], 130[29], Στάθ. (Martini) Ιντ. α' 38, κ.π.α.· *παιδεύγω*, Μαχ. 184[3], 362[16], Γεωργηλ. Θαν. 260, Αχέλ. 607, Κυπρ. ερωτ. 10[10], 46[4], Πανώρ. Α' 26, Β' 306, Γ' 240, Δ' 116, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 232, Β' 143, Γ' 31, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 135, Β' 723, Γ' 119, Δ' 112, Ε' 389 Φορτουν. (Vinc.) Γ' 246, Ε' 342, κ.α.

Το αρχ. *παιδεύω*. Ο τ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 708, όπου και τ. *παιδεύκω*, Κωστ., Λεξ. τσακων., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 459). Τ. *παιδεύγγω*, σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ.). Η λ. και σήμ.

Ι Ενεργ. **1**) Ανατρέφω, διαπαιδαγωγώ, γαλουχώ: Διγ. Ο 428, Φορτουν. (Vinc.) Α' 5, Σοφιαν., Παιδαγ. 289, 291· (σε μεταφ.): άλλην δε πάλιν έγραφεν αρχόντισσαν γυναίκα, τήν αίσθησις ανέθρεψεν, επαίδευσεν η χάρις Βέλθ. 362. **2α**) Εκπαιδεύω, μορφώνω κάπ., καλλιεργώ το πνεύμα κάπ.: Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι VII 56, Σοφιαν., Παιδαγ. 286, Αποκ. θεοτ. Ι 211-2· **β**) εκπαιδεύω, εξασκώ κάπ. σε κ.: Σοφιαν., Παιδαγ. 279· **γ**) διδάσκω, μαθαίνω σε κάπ. κ.: Σοφιαν., Γραμμ. 203, Μαλαξός, Νομοκ. 84, Διγ. Άνδρ. 359[30], Διγ. Ζ 212. **3α[1]**) Διορθώνω, σωφρονίζω κάπ. με την τιμωρία: Βακτ. αρχιερ. 213· να ξέρεις με την καρδιά σου ότι, καθώς παιδέψει ανήρ τον υιό του, ο Κύριος ο Θεός σου σε παιδεύγει Πεντ. Δευτ. VIII 5· **α[2]**) παραδειγματίζω κάπ.: να δείξεις τον επίβουλον και να τον φανερώσεις, να πάθει ως επίβουλος και ως κακός αντάρτης, όπως ο φόβος ο αυτού τους άλλους να παιδεύσει Κομν., Διδασκ. Δ 97· **β**) τιμωρώ: ήσαν οι δύο γέροντες τούς είχαν διά κριτάδες, διά να παιδεύγουν πασαέν που κάναν πελελάδες Δεφ., Σωσ. 68· ο Θεός ... εκείνους οπού δεν θέλουν φυλάξει τον νόμον θέλει τους παιδέψει Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 90v· εάν τις το πράγμα μικρόν παρέβαινε, χωρίς

τινός συμπαθείας κεφαλικώς αυτούς επαίδευεν Ψευδο-Σφρ. 232[1]· γ) επιπλήττω, μαλώνω, φοβερίζω: *Τον κύρη μου θωρώ εδεπά. Θαρρώ να με γυρεύγει. Με τσι φωνές του σήμερο έχει να με παιδεύγει* Πανώρ. Β' 76· *αυτόν ένι δίκαιον ότι ούτως πρέπει να παιδέψουν και να φοβερίσουν τα παιδία τα κακά* Ασσίζ. 464[15]· δ) (προκ. για ζώο) δαμάζω, τιθασεύω: *Εκείνος ο λογαριασμός όλα τα βασιλεύγει· νικά, μερώνει τ' άγρια και τα θεριά παιδεύγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1180. **4)** Συμβουλεύω, νουθετώ, καθοδηγώ: *Ακούεις και την παραβολήν και τον σκοπόν της παραβολής, πως είναι διά να σε παιδεύσει να μην επαίρεσαι εις τα αγαθά σου* Πηγά, Χρυσοπ. 284 (24)· *ειπέ, παίδευσε,* (ενν. *Παναγία*) *τα κοράσια και τας παρθένους ψυχάς, οπού έχουσιν να έρθουσιν οπίσω προς τον βασιλέα* Πηγά, Χρυσοπ. 90 (17). **5)** Επανορθώνω (σφάλμα): *ανίσως κι είναι βασιλιός, το σφάλμαν του ας παιδέψει· και πάραυτας την 'Ελεναν όξω εδεπά να πέψει* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 133. **6α)** Υποβάλλω κάπ. σε βασανιστήρια: *Περί ομολογητών χριστιανών οπού τους παιδεύουν οι τύραννοι* Βακτ. αρχιερ. 172· *πολλά άλλα λογία σκλερά και άπρεπα και εφουμίτετον εις την ευγενείαν του πως ο αφέντης του είναι καθολικός αφέντης. Γροικώντα ο σουλτάνος εθυμώθην πολλά και όρισεν να τον απλώσουν χαμαί να τον παιδεύσουν* Μαχ. 182[23]· β) βασανίζω, ταλαιπωρώ, τυραννώ: *Περί να παιδευόμέστεν και να πειράζομέσθεν όλοι μας από έναν άνθρωπον ... κάλλιον είναι να χαθεί αυτός ο ένας* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 61v· *Τά σε πειράζου διώξετα, το νου σου μην παιδεύγεις και τα ονειροφαντάσματα μη στέκεις να γυρεύγεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 145· *Ως πότε, τύχη άπονη, εμένα να γυρεύγεις και να μου δίδεις χαλασμούς και όλο να με παιδεύγεις* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 432[22]· *η ζήλεια με τον έρωτα αντάμα αυτά οδεύουν και όποιος την στράτα τους κρατεί δέρνουν και τον παιδεύουν* Δεφ., Λόγ. 374· *ο ήλιος εβασίλευσεν βράδι και αρνήθηκέ μας κι η νύκτα ευρήκενε καιρό κακό κι επαίδεψέ μας* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 219[10]. **7)** Εξοντώνω, εξολοθρεύω: *πάραυθά 'βαλεν* (ενν. *ο Μιχαήλ*) *αρχήν τους Τούρκους να φονεύει και χερικόν να τους χαλά κακά να τους παιδεύει* Παλαμήδ., Βοηβ. 98· *δεν κοιτάζουν τον εχθρόν π' ολημερνίς γυρεύγει να σασε κόφτει με σπαθί και να σασε παιδεύγει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 459[4]· *ολίγοι δεν επήγαιναν πλέο για να κρουσεύγουν, γιατ' οι Μαλταίοι σ' ορδινιάν ήσαν να τους παιδεύγουν* Αχέλ. 1567. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** Αμτβ. **1)** Ανατρέφομαι, μεγαλώνω: Σουμμ., Ρεμπελ. 170. **2α)** Εκπαιδεύομαι, μορφώνομαι, καλλιεργώ το πνεύμα μου: Σοφιαν., Παιδαγ. 279, Ιστ. Βλαχ. 462, Αχιλλ. Ν 84· β) (με εμπρόθ. προσδιορ.) β[1]) μαθαίνω κ., αποκτώ γνώση: Σφρ., Χρον. (Maisano) 126[15], Λεηλ. Παροικ. 562, Σοφιαν., Παιδαγ. 280, 291· β[2]) εξασκούμαι σε κ.: Χρον. Μορ. Ρ 6954, Διγ. Ανδρ. 353[30], Ροδινός (Βαλ.) 67. **3)** Σωφρονίζομαι, διορθώνομαι: *από τα ζαρί εγέρθησαν έρημοι και μισεύσαν· κι αν χάσουν, δεν παιδεύουνται, θέλουν να 'κδικαιωθούσιν, και πάλιν να διαγύρουσιν κι εις το ταβλίν να 'λθούσιν· θαρρώντα να κερδίσουσιν έχασαν ό,τι είχαν* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 204· *Επέρασίν του* (ενν. *του Ναβουχοδονόσορα*) *την βασιλείαν, έδιωξάν τονε ... και εθηριέψασι και τα μαλλία του και οι τρίχες του και τα ονύχιά του, ως τότε οπού επαιδεύθη και εγνώρισε πως ένας μόνο Θεός είναι μέγας και ισχυρός* Πηγά, Χρυσοπ. 110 (59). **4)** Προσπαθώ επίμονα, πασχίζω: *πελεκά* (ενν. *ο καλόγερος*) *τον κορμόν και παιδεύεται, ως διά να κάμει εικόνα* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 196v· *έκαμες πλήσιους κόπους για να το βρεις; αμή εύκαιρα κι άκαρπα επαιδευόσουν;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [761]. **5)** Βασανίζομαι, τυραννιέμαι, υποφέρω: *με τόσους αναστεναγμούς βάσανα πάντα ομάδι· τόσα πολλά επαιδεύγουμου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 267· *ως την αυγή παιδεύγεται με τ' όνειρου τη ζάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 76· *Απού τη φύση εδόθηκε να σμίγομεν ομάδι κι όποιος τη φύσιν αδικά παιδεύγεται στον 'Αδη* Πανώρ. Γ' 128. **Β'** Μτβ. **1α)** Διδάσκομαι, μαθαίνω κ.: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 10, Βυζ. Ιλιάδ. 166, Απολλών.

258· (με σύστ. αντικ.): *και των πενήτων τα παιδία να παιδεύονται την καλήν και γενναίαν παίδευσιν* Σοφιαν., Παιδαγ. 280· β) αποκτώ πείρα σε κ.: *όσον αν είσαι εξαίρετος εις σύνθεσιν, εις πλάσιν, αν ουκ εμπέσεις εις τον ζυγόν του πόθου να πονέσεις, να παιδευθείς τα ερωτικά, ως έχει, να τα μάθεις, πληροφορήθησε απ' εμέν ότι τίποτε ουκ είσαι* Λίβ. Ρ 2680. **2)** Συμμορφώνομαι στις εντολές κάπ.: *αν με ετούτα να μη παιδευτείτε εμέν και να πάτε, μετά μεν συνάντιασμα, και να πάγω απατά εγώ μετ' εσάς σε συνάντιασμα και να δείρω εσάς εγώ εφτά ιπί τα φταισίματά σας* Πεντ. Λευιτ. XXVI 23. **3)** Προσπαθώ επίμονα, πασχίζω: *Πόσον καιρό επαιδευόμουν μιαν ώρα να σε φτάσω κι ως έχω την επιθυμιάν στα χέρια να σε πιάσω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1097]. **4)** Κατεργάζομαι, δουλεύω κ.: *Μια εικόνα ήθελα να κάμω και έχω τώρα τόσον καιρόν οπού την παιδεύομουν και εις το ύστερον εσχίστην από πάνω έως κάτω* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 197r.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1α**[1]) Μορφωμένος, καλλιεργημένος: Θρ. Κύπρ. Μ 237· *τόσος βαθύς και παιδεμένος νους* Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. γ' [7]· *δεν είναι μοναστήρι, όπου να έχει κανένα παιδευμένον άνθρωπον, εις τον οποίον να ξομολογούνται και να φυλάγουσι τον ορισμόν της εκκλησίας* Ροδινός (Βαλ.) 143· *σοφός γιατρός και φρόνιμος, άξιος, παιδεμένος* Θησ. Ε' [20[2]]· α[2]) (προκ. για την ομιλία και τη συμπεριφορά κάπ.) εκλεπτυσμένος, ευγενικός: *εκ τες χάριτες τες έχουν οι αφέντες η πρώτη έναι να έχουσιν την γλώσσαν παιδευμένην* Χρον. Τόκκων 1272· *Εσέβην, διαμέσου τους, ιλάρωσεν τους πάντας με λόγους, με γλυκύτητες έμορφες, παιδευμένες* Χρον. Τόκκων 1317· β) συνετός, μυαλωμένος, γνωστικός: *ποτέ μου δεν τα λόγιαζα μουδ' όλπιζα σε σένα: να βάλεις έτοιο λογισμό ... και πράγματα ανημπόρετα κι άμοιαστα, να γυρεύγεις· γιατί σ' εκράτου γνωστικό, άνθρωπο παιδεμένο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 169· *έρχεται λοιπόν ο γέρος ο καλά πεπαιδευμένος και τιμά τον* (ενν. *τον λίθον*) *δύο καρύδια, ότι ήτον ψεματένιος* Πτωχολ. Α 151. **2)** 'Εμπειρος (συν. στη μάχη, στον πόλεμο) εξασκημένος: *αυθέντες άρχοντες, όλοι μου ηγαπημένοι, στον πόλεμον και στ' άρματα καλά πεπαιδευμένοι* Κορων., Μπούας 24· *ήσαν όλοι εκλεκτοί, στρατιώτες παιδεμένοι* Χρον. Μορ. Η 6628· *Να ερευνήσουν και να βρουν άνθρωπον προκομμένον, στες πράξεις τες πολεμικές να ξεύρουν παιδευμένον* 'Αλ. Κύπρ. 1709. **3)** Βασανισμένος, τυραννισμένος, ταλαιπωρημένος: *ο ξένος απομένει χωρίς κανέναν εδικόν διά να τον κηδεύσει, στέκουν πολλοί και βλέπουν τον, κανείς δεν τον ζυγώνει, μόνον αν τύχει άνθρωπος στα ξένα παιδευμένος, επαίρνει, πάγει, θάφτει τον* Περί ξεν. Α 95· *Κλαύσατε όσοι Χριστιανοί βρίσκεσθε βαπτισμένοι την Ρόδον την εξακουστήν εις τότε παιδεμένη* Γεωργηλ., Θαν. 35.

παιδί το, βλ. *παιδί(ο)ν.*

παιδιακός, επίθ., Διήγ. Αλ. V 41, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 153[8], 155[14] (έκδ. *παιγνιαδικόν·* διορθώσ.), Διήγ. Αλ. F (Lolos) 154[15], Χίκα, Μονωδ. (χφ. Λαύρας) 269[129].

Από το ουσ. *παιδίον* και την κατάλ. *-ιακός.* Το ουδ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. ως ουσ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παιδιακό*).

Που ανήκει ή αναφέρεται σε παιδί, παιδικός: *'Εστειλέν του* (ενν. *ο Δάρειος του Αλέξανδρου*) *γουργουρίτσα ξύλινη και βίτσα να την κρούει να γυρίζει, παιδιακόν παιγνίδιν* Διήγ. Αλ. V 40.

παιδί(ν) το, βλ. *παιδί(ο)ν.*

παίδινα η, βλ. *παίδαινα.*

παιδινά, Βυζ. Ιλιάδ. 887, 1061· εσφαλμ. γρ. αντί *πεδινά*· διόρθ. Kambylis, JOB 29, 1980, 270-1. — Βλ. *πεδινά.*

παιδίο το, βλ. *παιδί(ο)ν.*

παιδιόθεν, επίρρ., Σφρ., Χρον. (Maisano) 54[4], 114[22], Ψευδο-Σφρ. 354[32]. — Βλ. και *εκπαιδιόθεν, εκπαιδόθεν* (Προσθ. ΙΔ′ τόμ.).

Το μτγν. επίρρ. *παιδιόθεν.* Τ. *παιδιόθες* και *παιδιούθε* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Pantocr. 13[22]).

Από την παιδική ηλικία, από μικρό παιδί: *ένι νέος και παιδιόθεν εχθρός των χριστιανών* Σφρ., Χρον. (Maisano) 106[13]· *Εγώ σοι οφείλω πολλά διά την προς με σην αγάπην και πίστιν παιδιόθεν* Ψευδο-Σφρ. 364[13].

παιδιομάζωμα το, βλ. *παιδομάζωμα.*

παιδί(ο)ν το, Προδρ. (Eideneier) I 91, 125, 150, Ασσίζ. 15[20], 464[16], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 746, Χρον. Μορ. Η 4246, 5966, Λίβ. Sc. 1616, 1624, 1715, Λίβ. Esc. 767, 2765, 2773, Λίβ. (Lamb.) N 646, Αχιλλ. L 1128, Μαχ. 94[22.23], 410[35], 580[28], Διγ. Ο 1901, κ.π.α.· *μ π α ι δ ί,* Χρονικό σημείωμα του 1514 166[77]· *π α ι δ ί,* Διγ. Ζ 3206, Βέλθ. 171, Χρον. Μορ. Ρ 3054, Λίβ. Ρ 1043, Λίβ. Sc. 1343, Λίβ. Ν 2537, Αχιλλ. Ο (Smith) 221, Μαχ. 72[34], 196[18], Γεωργηλ., Θαν. 166, Απόκοπ.[2] 95, Πεντ. Γέν. XXXII 12, XLII 11, Έξ. I 7, 9, Πανώρ. Β′ 44, Δ′ 413, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α′ 443, Β′ 411, Δ′ 408, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 46, Β′ 2444, Γ′ 171, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 356, 665, Στάθ. (Martini) Γ′ 357, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 335, Δ′ 549, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α′ 318, Β′ 170, Διγ. Ο 2642, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 161[26], 389[19], 431[20], κ.π.α.· *π α ί δ ι (ν),* Εβρ. ελεγ. 162, Πεντ. Δευτ. XVIII 5· *π α ι δ ί ν,* Τρωικά 520[8], 521[6], Προδρ. (Eideneier) II 26-8 χφ Η κριτ. υπ., 58, III 109, 112, 116, 117, IV 103, 104, Ασσίζ. 29[26], 212[1,7], 278[21], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 610, 618, Χρον. Μορ. Ρ 2517, Λίβ. Ρ 578, Αχιλλ. L 12, 23, 114, Αχιλλ. Ν 36, Αχιλλ. Ο (Smith) 11, 43, Μαχ. 244[16.35.36.37.38], 644[5], Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 138, Βουστρ. 487, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 99, 114, 123, 150, Κυπρ. ερωτ. 18[15], Χορτάτσης Ελευθ. Ιερουσ. Α′ 14, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 160[16]· *π α ι δ ί ο,* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 232[r], Βυζ. Ιλιάδ. 85, Παϊσ., Ιστ. Σινά 275· *π α ι δ ί ο ν,* Σταφ., Ιατροσ. 16[463], Σπαν. Α 40, Βέλθ. 1146, Αχιλλ. Ο (Smith) 44, 77, 127, Διγ. (Trapp) Gr. 999, 1362, Διγ. Ζ 1825, 4055, Λίβ. Ν 2881, Σφρ., Χρον. (Maisano) 4[4], Διήγ. Αλ. V 26, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ., φ. 390[v], Βυζ. Ιλιάδ. 160, 164, 213, Πτωχολ. α 174, Διγ. Άνδρ. 313[5.13], 345[27.32], 375[25]· *π α ι δ ι ό ν,* Αχιλλ. Ν 192· ονομ. πληθ. *παιδιάν,* Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 45.

Το αρχ. ουσ. *παιδίον.* Ο τ. *παιδί* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *παίδι(ν)* σε έγγρ. του 17. αι. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972-73, 213). Ο τ. *παιδίν* και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. της λ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παιδί(ν),* Λουκά, Γλωσσάρ., Σαχ., Κυπρ. Β′ 708, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *παιδί(ν),* Θαβώρης, Ελλην. 19, 1966, 265, Κριαρ., B-NJ 19, 1966, 82). Ο τ. *παιδίο* σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 418).

1) (Προκ. για οικογένεια ή γενιά) **α**) παιδί, γιος ή κόρη: *Καθώς όλοι το ξέρετε όσοι έχετε παιδία, λογιάζω πως για λόγου τους πονεί σας η καρδία* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 167· *Να 'ρίξει ο κύρης το παιδί σ' όλους μας είν' δοσμένο κι όποιο παιδί το θέλει αλλιώς είν' καταδικασμένο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β′ 61, 62· *Κάτεχε για γυναίκα σου πως*

παίρνεις το παιδί μου σήμερο, την Πανώρια μου, κι ας εί με την ευκή μου Πανώρ. Ε′ 333· *εάν κάμει η γυναίκα μου αγόρι παιδί, να έχει το παιδί από τον βίον μου μερτικόν ένα* Rechenb. 45· *το θηλυκόν μου παιδίν ή το αρσενικόν* Διαθ. Ακοτ. 147[20]· (σε παροιμ. φρ.): *εχάθησαν οι χριστιανοί Ρωμαίοι και Λατίνοι* (παραλ. 3 στ.)· *έχασε μάννα το παιδί και το παιδίν την μάνναν* Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. (Wagn.) 197· *να κλαίει η μάννα το παιδί και το παιδί την μάνναν, τα κλάματα να λούνουνται ο φίλος με τον φίλον* Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. (Wagn.) 220· *Κάμε παιδιά να 'λπίζεις χαρά να πάρεις απ' αυτά!* Πανώρ. Δ′ 101· *Την παίδα δίδουν τα παιδιά, γιαύτος παιδιά τα λέσι* Πανώρ. Δ′ 105· εκφρ. *παιδί γεροντικό* = παιδί που γεννήθηκε από γέρους γονείς: *είπαμε προς τον αφέντη μου· είναι εμάς πατέρας γέρος και παιδί γεροντικό μικρό* Πεντ. Γέν. XLIV 20· *παιδί σπλαγχνικό/φυσικό* = γνήσιο παιδί: *το ηύρα το παιδί εις τον γιαλόν, στον άμμον* (παραλ. 1 στ.), *και ώσπερ παιδί μου σπλαγχνικόν εκ το εμόν συκώτιν, ούτως εθάρρουν, ήλπιζα εις το εμά ν' αφήσω,* Βυζ. Ιλιάδ. 268· *Είντα δεν είναι κύρης σου τούτος; Αμ' είντα σου 'ναι; Και πούρι όλοι για φυσικό παιδίν του σε κρατούνε* Φορτουν. (Vinc.) Β′ 200· φρ. *βαστάζω παιδί* = (για γυναίκα) κυοφορώ, είμαι έγκυος: *Τώρα είσαι ευχαριστημένη εις όλες τες γυναίκες, Ολυμπιάδα· σήμερον του κόσμου ολουνού βασιλέα βαστάζεις, παιδί άρρεν* Διήγ. Αλ. V 26· *κάμνω παιδί* = (i) αποκτώ παιδί: *παιδιά να κάμεις όμορφα, να δεις κλερονομιά σου, «μάννα» ν' ακούγεις τ' όνομα, ν' αναγαλλιά η καρδιά σου* Πανώρ. Γ′ 159· *ο θαυμαστός Ακρίτης, ο οποίος είχεν όλα του Θεού τα χαρίσματα..., είχε δε λύπην εις όλην του την ζωήν, πώς δεν έκαμνε παιδίον* Διγ. Άνδρ. 366[1-5]· (ii) (ειδικά για γυναίκα) γεννώ: *σήμερον του κόσμου ολουνού βασιλέα βαστάζειν παιδί άρρεν· και όταν θέλεις κάμει το παιδί, να στείλεις διά τ' εμένα να έλθω, και είτι σου ειπώ, ούτως να κάμεις και εις ποίαν ώραν να γεννήσεις το παιδί* Διήγ. Αλ. V 26· *ποιώ παιδί* = τεκνοποιώ, γεννώ: *Περί γυναικός εάν ου ποιεί παιδίν, περί στείρας* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 102[1]· *ρίχνω το παιδί* = αποβάλλω: *Ο μς′* (ενν. *ψαλμός*) *έχει ωφέλειαν εις γυναίκαν οπού ρίκτει τα παιδία* Ιατροσ. 21[101]· *συλλαμβάνω παιδί* = (για γυναίκα) μένω έγκυος: *Ω βασιλεύ πανθαύμαστε, ευγενικέ, ωραίε, η δέσποινα συνέλαβεν, η ση γυνή, παιδίον, ούτινος επί γέννησιν χαράν έξεις μεγάλην* Διγ. Ζ 47· **β**) (ειδικά) γιος (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ′ 14): *ήρταν εις την Αίγυφτο ο Ιακώβ και όλη η σπορά του μετ' αυτόν. Τα παιδιά του και παιδιά των παιδιών του μετ' αυτόν· θεγατέρες του και θεγατέρες των παιδιών του* Πεντ. Γέν. XLVI 7· *να έρτεις προς το κιβωτό εσύ και τα παιδιά σου και γεναίκα σου και γεναίκες των παιδιών σου μετά σεν* Πεντ. Γέν. VII 18· **γ**) (προκ. για θετό παιδί): *Είπα πως είν' παιδί μου και όχι ποτέ από μένα γεννημένον* Πιστ. βοσκ. V 5, 64· έκφρ. *αναθρεφτό παιδί / παιδί τσ' αγάπης* = υιοθετημένο παιδί: *Εγώ παιδί δεν έκαμα ποτέ μου στον καιρό μου, μα συντηρώντας σήμερο τούτο τ' αναθρεφτό μου παιδί, το Φορτουνάτο μου, το οποίο έχω αναθρεμμένο* (παραλ. 1 στ.) *βγάνω από τούτο και θωρώ καλά και λογαριάζω και την αγάπη των παιδιώ τω φυσικώ λογιάζω* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 585· ΜΟΝΤΑΝΟΣ: *πώς μπορεί να στέκει «παιδί» και «όχι παιδί σου»;* ΚΑΛΟΓΟΝΟΣ: *Καλά μπορεί να στέκει· παιδί τσ' αγάπης, ναι, και όχι της φύσης* Πιστ. βοσκ. V 5, 77· φρ. *κάνω κάπ. παιδί μου* = υιοθετώ κάπ.: *μία γυναίκα ... είδεν εις το όνειρό της ότι ένας νέος την όριζε ... να πάρει ... το παιδάκιν ... και να το κάμει παιδίον της* Ροδινός (Βαλ.) 209· **δ**) (στον πληθ.) οι απόγονοι, οι μέλλουσες γενιές: *ημείς, το γένος των Ρωμαίων, δούλοι σου ν' απεθάνουν, τούτο ζητούμε, λέγομε, μεθ' όρκου να μας ποίσεις εγγράφως, να το έχομε εμείς και τα παιδία μας· από του νυν και έμπροστεν Φράγκος μη μας βιάσει να αλλάξομεν την πίστιν μας* Χρον. Μορ. Ρ 2092· *σύρτε αγοράσετε χώρες εις την Φραγκίαν να έχετε*

παντοτινά εσείς και τα παιδία σας Χρον. Μορ. P 4246· εκφρ. από παιδί ως παιδί, παιδία παιδιών, παιδίων παιδίων (προκ. για κληρονομική μεταβίβαση περιουσίας ή υποχρέωσης, από γενιά σε γενιά· συχνά για να δηλωθεί πλήρης και διά παντός κατοχή και κυριότητα ενός πράγματος· βλ. και Βουρδουμπάκις, Χρ. Κρ. 1, 1912, 478): αφήνω τα οσπίτια μου του υιού μου, εις το οποίον σπίτιν εγώ κατοικώ και να μηδέν εμπορεί να το πωλήσει ή να το αφήσει τινός αμέ να παγαίνει από παιδίν ως παιδίν Διαθ. Ακοτ. 146[9]· εχάρισεν του αυτού σιρ Νικόλου τα Πιλιομάσαρα παιδία παιδιών του Μαχ. 550[15,16]· ο αδελφός μου ο Ιωάννης, οπού θέλει κληρονομήσει το σπίτι μου, να έναι κρατημένος τες τρεις λειτουργίες να κάμνει κάθα χρόνον, της Λαμπράς τες τρεις και την μίαν τα Χριστόγεννα παιδίων παιδίων του Διαθ. Ακοτ. 148[41]· όρισεν ο μισέρ Τζεντεφρές να ιδούν ποία κάστρη δεν επροσκύνησαν και ηύραν..., τα οποία κάατρη ... να πολεμηθούν..., αμή του είπαν ... να τον προσκυνήσουν, αμή να είναι παντελεύθεροι από πάααν εγγαρείαν παιδίων παιδίων τους Δωρ. Μον. XXIII· **ε**) (προκ. για δήλωση κοινής καταγωγής): οι άρχοντες και όλ' οι στρατιώτες (παραλ. 1 στ.), όλοι εσυμφώνησαν... (παραλ. 1 ατ.), πήραν τον κυρ Γαβριήλ..., αφέντη τον εσήκωσαν...· «ημείς εαένα θέλομεν ... να σ' έχομεν αφέντην μας..., εσένα εγνωρίσαμεν με όλην μας καρδία και μετ' εσένα είμεατεν ενός πατρός παιδία» Ιστ. Βλαχ. 794· **ατ**) (αυνεκδ.) το μικρό ζώου: να πάρει αυτηνής δυο τρυγόνια ή δυο παιδιά περιστεράς και να πάρει αυτά προς τον ιεριά Πεντ. Λευιτ. XV 29· Αν κυνηγήσει τίποτες (ενν. η άρκος), εκείνη τρώγει πρώτα και τότε τα παιδία της δίδει τους διά να φάαιν Φυαιολ. 371[20]· το πουλάκι... όνταν ιδεί τον άνθρωπο να πάγει στη φωλιά ντου, πώς λακταρίζει, πώς πονεί, μη χάσει τα παιδιά του Π.Ν. Διαθ. φ. 335 α 23· κριάρια πέντε, βαρβάτα πέντε πρόβατα παιδιά χρονιάρικα πέντε Πεντ. Αρ. VII 17· **ζ**) (με τις κτητ. αντων. μου ή μας ae προσφών. που εκφράζει συμπάθεια, οικειότητα, τρυφερότητα): Τέκνον μου ποθεινότατον, παιδίν μου ηγαπημένον, οστούν εκ των οστέων μου και σαρξ εκ της σαρκός μου Σπαν. Α 6. Δώστε κι οι δυο τα χέρια αας φιλήσετε, παιδιά μου Πανώρ. Ε' 345· Τι έχεις, παιδί μου, με λαλεί (ενν. η Μοίρα) κι εχάθης και φοβάσαι; Φαλιέρ., Ιστ.[2] 267· Μην λυπάσαι, Διγενή μου, μην ταράττεσαι, παιδί μου· η καρδιά σου μην λυπάται Διγ. Ο 2516· (εδώ σε επίπληξη): αυτά εθάρρουν εις εσέν, παιδίν μου, να κερδίσω; ήλπιζα εύρειν θησαυρόν κι ηύρα καρβούνιν μέγα Σπαν. Α 28· (εδώ σε αφήγηση): (Πάλιν η γραία η ταλαίπωρος τούτα τους συντυχαίνει) και μετά την συμπλήρωσιν των δυο χρόνων, παιδιά μου, ο Λίβιστρος εξέβηκεν και η κόρη εκ το κυνήγιν Λίβ. Ν 2556· (συχνά σε έναρθρ. κλητ.): Τότε τους ερμηνεύει (ενν. ο γέρων): «Ακούετε, τα παιδιά μου...» Πτωχολ. Ρ 57· ω Ισαάκ, ξύπνησε, το παιδί μου, ξύπνησε, γείρου να ντυθείς, που να 'χεις την ευκή μου Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 479. **2**) (Προκ. για συγγένεια εξ αγχιστείας) **α**) γαμπρός: δείξει (ενν. ο βασιλεύς) τό ήθελεν καλά του μισίρ Ντζεφρέ εκείνου, το πως το έποικε άσκημον... την θυγατέρα του να ευλογηθεί άνευ θελήματός του (παραλ. 5 στ.)· ...ο μισίρ Ντζεφρές... ως φρόνιμος ... οπού ήτον (παραλ. 1 στ.) ...μαντατοφόρους στέλνει εκείσε εις τον βασιλέαν..., παρακαλεί... να του έχει συμπαθήσει σ' εκείνο οπού έποικεν κι εγίνετον παιδί του Χρον. Μορ. Η 2547· **β**) νύφη: για παιδί μου το λοιπό και νύφη ποθητή μου εγώ την Πετρονέλα μου παίρνω με την ευκή μου Φορτουν. (Vinc.) Ε' 287· Πλιότερα θα την αγαπώ τώρα, γιατί παιδί μου θε να την κάμω, σα θωρείς, και νύφην ακριβή μου Φορτουν. (Vinc.) Ε' 201. **3**) (Μεταφ.) **α**) (σε περίφραση, για πρόσωπο που κατάγεται από κάπ. τόπο): Πολλά μεγάλη δύναμην έχει ο Καραμανίτης, πλιας τέχνης και πλιας μαστοριάς είν' το παιδί της Κρήτης Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1068· (στον πληθ., για λαό που κατοικεί σε κάπ. τόπο ή σε σχέση με το γενάρχη του): εσήκωσεν ο Ιαακώβ τα παιδάρια του και εδιάβην εις ηγή παιδιά της Ανατολής Πεντ. Γέν. XXIX 59· εκαταδούλωσαν η Αίγυφτο

τα παιδιά του Ισραέλ με ακληρότητα Πεντ. 'Εξ. Ι 12· σύρε και να σε απεστείλω προς τον Φαρώ και έβγαλε τον λαό μου παιδιά του Ισραέλ από την Αίγυφτο Πεντ. 'Εξ. III 10· εσύντυχεν ο Κύριος προς τον Μοσέ και προς τον Ααρών τον ειπεί: «Σήκωσε το κεφάλι παιδιά του Κεάθ από μεσοθιό παιδιά του Λεβί εις τις γενεές τους, εις το σπίτι των γονεών τους» Πεντ. Αρ. IV 2· **β**) (ως χαρακτηρισμός προσώπου· με γεν. ονόμ. φανταστικού ή μυθικού προσώπου ή αφηρημένου ουσ., που δίνει μια ξεχωριστή ιδιότητα στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται): Καίσαρε, μη ονειρεύγεσαι, τέρατα μη λογιάζεις πως είναι ετούτα τα παιδιά του 'Αδη, καθώς τα κράζεις ετούτα είναι ορφανά από μάννα και πατέρα και την περίσσα πίκραν τους στα πόδια σου εφέρα Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 176· Ο ξένος πάλιν λέγειν την: «Μάννα, παρακαλώ σε, τις έναι, πώς την λέγουσιν και τι έναι η κόρη;» «Της δυστυχίας έναι παιδί, αναθροφή και πράγμαν και εις κόσμον την απέστειλε να ίδει τους δυατυχούντας» Λόγ. παρηγ. L 298· Ο Διγενής του Κίνναμου λέγει: «δε σε σκοτώνω, κοιτούμενο εις την ηγή... Αλλά σηκώσου αφ' την γη αν είσαι παλληκάρι να ξαναπολεμήσομεν ωσάν παιδιά του 'Αρη» Διγ. Ο 2635· Θόδωρε, ξόμπλι τσ' ευγενειάς και ταη τιμής καρφίχτης, απού ολωνώ των αρετώ παιδί πως είσαι δείχτεις, χίλια καλώς επρόβαλες Φορτουν. (Vinc.) Γ' 620· 'Ωφου, παιδί τσ' απαχοής, που μέλλεις να στρατέψεις; Θυα. (Bakk.-v. Gem.) 347· **γ**) (για άτομα που ανήκουν σε μια ομάδα· εδώ μαθητές): τά 'γραψα εις την φυλακήν διά τες αρχιές μαυλίστριες... και τα παιδία του σκολειού πολλά τα τραγουδούσαν Σαχλ., Αφήγ. 112· Ω στύλε μέγιστε της Εκκλησίας, πώς έπεσες; Τάχα να ακούεις τες φωνές μας; Τάχα να αισθάνεσαι τα δάκρυά μας; Τάχα να γροικάς τους ατεναγμούς μας, το ώχου και την θλίψιν των παιδίων σου; Χίκα, Μονωδ. 39[186]· **δ**) (προκ. για τους πιστούς που ανήκουν στο ποίμνιο ενός ιερέα): Ο πάπας ... μήνυσέν του (ενν. του ρήγα): «Παιδίν μου γλυκύν, εκείνοι όπου μηνιάζουνται εις το θέλημα είναι εκείνοvε όπου τους μηνιάζουσιν» Μαχ. 26[13]· **ε**) (προκ. για τους πιστούς ως τέκνα του Θεού ή της Παναγίας): φυλακές και βάσανα διά το όνομά σου (ενν. Κύριε), όλα τα υπομένομεν, ότ' είμεστε παιδιά σου Ιστ. Βλαχ. 2614· παιδιά εσείς του Κύριου του Θεού σας Πεντ. Δευτ. XIV 1· στείλε τη χάρη σου σ' εμάς, αγιότατη Μαρία, να 'χομε μοίρα εις εσέ, ως μάννα ατα παιδία (παραλ. 6 στ.). Λοιπό, μητέρα μας γλυκιά, στρέψε προς τα παιδιά σου, φίλησε και συργούλισε, βάλε τα στην ποδιά σου και την ελεημοσύνη σου δώσ'τωνε να βυζάσου Π.Ν. Διαθ. φ. 335α 10. **4**) Νέος ακόλουθος· φίλος: αναπετώ την τέντα μου, σταίνω το φλάμουλόν μου, συνάγω τα παιδία μου τα συνομήλικά μου, δίδω βουλήν να μείνομεν πάλιν εις αυτόν τον τόπον Λίβ. Ρ 509· βάνουν και δώδεκα παιδιά με τούτον (ενν. τον Πάριν) εις τον πύργον, πρώτων αρχόντων ευγενών, όμοιοι σαν εκείνον, λιθαρωτά, πανεύμορφα το εικοστόν το έτος Βυζ. Ιλιάδ. 355. **5**) (Προκ. για άνθρωπο απερίσκεπτο, επιπόλαιο): Την όρεξή της (ενν. της γυνής σου) τσάκιζε, μηδέν βαλθεί και θέλει τραγούδια, γάμους και χορούς και γλυκαθεί το μέλι. Ωσάν το κάμνει η μέλισσα, θέλει πνιγεί απέσω, δεν ξεύρω πλιο τιμητικά τέτοιαν αιτιάν να χύσω. Διατί αυτείνη η σαϊτιά εις την καρδιάν σου φτάνει και δεν ευρίσκεται ιατρός τέτοιαν πληγήν να γιάνει (παραλ. 2 στ.). Δι' αυτό ο Μαρκέζης έλεγεν, όποιος και αν γλυτώσει να τόνε κράζουνε παιδί, διότι απ' ανθρώπου γνώση δεν είναι μπορεζάμενον τινάς να κολυμπήσει εις τέτοιον πέλαγος βαθύ και να μηδέν βουλίσει. Χαρά σ' αυτείνον που θωρεί τον κίνδυνον εκείνον και στέκει απόξω και θωρεί καλύτερον τον κρίνον Δεφ., Λόγ. 502. **6**) Δούλος· νεαρός υπηρέτης: Διγ. Ζ 4144, Σφρ., Χρον. (Maisano) 108[14]· Εκείνη δε μηχάνημαν εσκεύασε και δόλον και πόρνη τις εγένετο... ου προς τινάν των ευγενών ουδ' από των μεγάλων, αλλά προς ένα μισθαργόν, παιδίν του κηπουρού μας Καλλίμ. 2272. **7**) (Σε σχέση με την ηλικία του ανθρώπου) **α**) μωρό, νήπιο: αυτός επαίρνει το παιδί και φέρνει το στο σπίτιν, φέρ-

νει το την γυναίκα του, πολλά το καμαρώνει (παραλ. 2 στ.), βυζάνου, θεραπεύουν το, κηδεύουσιν το βρέφος Βυζ. Ιλιάδ. 154· μέσα στη φούστα ευρέθηκε και το παιδίν αυτείνο και ακόμη δυόμισι χρονώ να μην επέρνα κρίνω Φορτουν. (Vinc.) Δ' 561· Καμία εκκλησία ου ψάλλετον, αλλ' ούδε ελειτουργάτον, παιδία ουδέν εβάφτιζαν, νεκρούς ουδέν εψάλλαν Χρον. Μορ. P 5966· (προκ. για το Χριστό ως βρέφος): Με το άστρον λοιπόν ήλθον (ενν. οι μάγοι) ... και εύρασι το παιδί με την Μαρίαν, την μητέρα του, και προσέπεσαν και επροσκύνησαν Πηγά, Χρυσοπ. 256 (16)· **β**) παιδί, αγόρι ή κορίτσι: Διήγ. Αλ. V 41, Μαλαξός, Νομοκ. 537· Θρήνος πολύς εγίνηκεν από μικρούς μεγάλους, γέροντες, βρέφη και παιδιά, παπάδες, διδασκάλους Λίμπον. 462· έκφρ. από παιδίον = από την παιδική ηλικία: Φίλιππον τον ελέγασι ... (παραλ. 1 στ.), οποίον τον εθέλασι έχει από παιδίον κλεμμένον 'κ των γονέων του τα πλήθη των αθλίων Αχέλ. 1195· **γ**) (ειδικά) αγόρι (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ό.π. Β'[2] 165): τοσούτον δε ηγάπησεν ο λαός πας ατόν τον υιόν αυτού ως και παιδία ελάλουν το όνομα αυτού και παιδίσκαι Ιστ. πολιτ. 65[14]· Αφέντης τώρα όρισεν: «Οι γέροντες κι οι γράδες ας πάσι να μισέψουσι (μόνον μη μπου στσ' αρμάδες) παιδιά μικρά και κορασές, γυναίκες παντρεμένες και τσ' άντρες τως ν' αφήσουσιν οι παραπονεμένες» Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 194[16]· **δ**) (προκ. για τον 'Ερωτα): Πολλά μεγάλην αφεντιά, πολλά μεγάλη χάρη έχει τ' ολόγδυμνο παιδί που παίζει το δοξάρι· βαστά κουρφά ψιλή μαγνιά, τα μάτια μας κουκλώνει και το κακό που μελετά δε μας το φανερώνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 274· **ε**) (συνεκδ.) άγαλμα, ομοίωμα μικρού παιδιού: Εις της Φιοκίνας γύροθεν ιστέκουνται τα ζώδια και έμορφα και τορνευτά, γυαλόκοπα παιδία Λίβ. Esc. 2484· **ς**) νέος άντρας, παλληκάρι: παιδίν ξανθόν, αρτιγενές, μακρόν τη ηλικία Διγ. (Trapp) Gr. 2210· είχεν η φράσις ούτως δε των τριων παιδιών εκείνων: «αυθέντη μέγα, βασιλεύς ... (παραλ. 1 στ.), ημείς, γινώσκεις βασιλεύ, διά σέναν καρτερούμεν, ποίον θελήσεις εκ τους τρεις γαβρόν διά να πάρεις» Απολλών. (Wagn.) 285· Δίχως να ηξεύρει η κόρη ή το παιδίν οπού μέλλουν να λάβουν τα μνήστρα, ήγουν την ευχήν και τον ασπασμόν, ουδέν εξιάζουν όσο γενούν εις αυτούς Ασσίζ. 524[23]· (σε προσφών.): Ευγενικότατον παιδί, που την ζωήν σου δίδεις για την ζωήν των αλλωνών κι ουδεποσώς την χρήζεις Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [903].

παιδίος ο, Μαχ. 6[25], 10[25], 14[12], 38[6], 64[18], Βουστρ. 414, 440, 443, 482, 509 κ.α. π α ί δ ι ο ς, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 106, 120, 128, Κυπρ. ερωτ. 2[7].

Το μτγν. ουσ. παιδίος. Ο τ. και σήμ. στο ηπειρωτικό ιδίωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 288) και στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 708). Τ. παίδκιος σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ., Φαρμακ., Γλωσσάρ. 192), όπου και πληθ. παίθκιοι (Siapkaras-Pitsillides [Κυπρ. ερωτ. σ. 392]). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

1) Παιδί, αγόρι: ο παιδίος εφοβήθην και είπεν της μητέρας του: «Μητέρα, φοβούμαι...» Μαχ. 648[31]· εψηλάφησεν τα (ενν. τα λαγωνικά) καλά και είδεν τα, και ως παιδίος και αφέντης επεθύμησέν τα Μαχ. 242[21]. **2α**) Νεαρός άντρας, παλληκάρι: Η κόρη δε διψήσασα προς την πηγήν απήλθε και ως εκείσε έβρεχε τους πόδας τερπομένη, δράκων μορφώσας εαυτόν εις ευειδή παιδίον προς ταύτην παρεγένετο βουλόμενος πλανήσαι Διγ. Ζ 2813· μέσα εις όλους ήτον ένας παιδίος καλός τζακράτορος και κόρδωνεν όμορφα Μαχ. 458[19]· Ο παίδιος ο πόρνος κριματίζεται, αμμέ ο γέρος πελλανίσκει 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 149· **β**) (προκ. για νεαρό άτομο που δεν έχει ενηλικιωθεί): εποίκαν ασσίζαν ό,τι ποίσει ο ρε Πιέρ εις τους κε' χρόνους να μεν είναι αξαζόμενα, διατί ήτον παιδίος Μαχ. 550[21]. **3α**) (Σε επιθετ. χρ.) νεαρός, μικρός σε ηλικία: τούτον εποίκεν το από πολλήν λουξουρίαν τήν είχεν, ότι ήτον παιδίος άνθρωπος Μαχ. 222[15]· ενεπνιάστην και είδεν όρομαν· και είδεν γ' παιδίους στρατιώτες, όμορφοι καβαλλάρηδες Μαχ. 650[6]· **β**) (προκ. για σχέση ηλικίας ανάμεσα σε άτομα με το ίδιο όνομα) ο νεότερος: Τάπισα εστέφθην ο Μπαντουήν ο Γερών...Τάπισα εστέφθην ο Παντουήν ο Κελεφός και επέθανεν ,αρπα'. Τάπισα εστέφθην ο Παντουήν ο παιδίος Μαχ. 18[18]· σιρ Τζουάν τε Φινουέ, σιρ Τζουάν Παπήν ο παιδίος, σιρ Τζουάν Πόνους Μαχ. 558[26]· **4**) Νεαρός υπηρέτης: ήλθεν ο Φίλιππος Πικενήν, ο εμπαλής της Λεμεσού και επήρεν τον σιρ Φιλίππου Προβόστου ... και επήγαν οι δύο με τους παιδίους τους διά ν' αποσκεπάσουν τους Σαρακηνούς Μαχ. 630[29].

παιδιοσύνη η, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 135, 152.

Από το ουσ. παιδίος και την κατάλ. -οσύνη. Τ. παιδκιοσύνη σε δημ. τραγ. της Κύπρου (Κυριακ., Διγ. Ακρ. 52, Δημ. άσμ. κβ' 45, 46, Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β' 14[32], κ.α.) και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ.).

Παιδική, νεανική ηλικία, νιότη: Εις την παιδιοσύνην σου μάθε σοφίαν και διδασκαλίαν και ποττέ δεν θέλει σε λείψει ώστι ν' ασπρίσουν τα μαλλιά σου 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 110· εσφάξατε τον αφέντην σας τον ρήγα ... και εθανατώσετέ τον εις την ομορφίαν της σαρκός του και εις την παραδιάβασιν της παιδιοσύνης του Μαχ. 476[1].

παιδιόφραστος, επίθ., βλ. πεζόφραστος.

παιδισκάριον το.

Το μτγν. ουσ. παιδισκάριον.

Μικρό αγόρι: Παμμέγας ην ο Γολιάθ, ερρέμβετο μεγάλα και χειρ αυτόν απέκτεινε μικρού παιδισκαρίου Γλυκά, Στ. 361.

παιδίσκισσα η, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1830.

Από το ουσ. παιδίσκη και την κατάλ. -ισσα.

Νεαρή υπηρέτρια: «Εγώ ειμί», λέγει η Ιουδήθ, «με την παιδίσκισσάν μου» αυτ. 1868.

παιδίστικος, επίθ., Ροδινός (Βαλ.) 150.

Από το ουσ. παιδίον και την κατάλ. -ίστικος. Τ. παιδιστικός στο Somav. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Παιδιάστικος· παιδαριώδης, ανόητος: τον αληθινά παιδίστικον και ξένον από την αλήθειαν εκείνον διάλογον αυτ. 111.

παιδίτσιν το, Καλλίμ. 1089· π α ι δ ί τ σ ι, Σπαν. Β 42, Divân 81[2].

Από το ουσ. παιδίον και την κατάλ. -ίτσιν. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Georgac., The -ιτσ- suffixes 231, Παπαδ. Α., Λεξ. λ. παιδίτζιν και Κουκ., Ελλην. 4, 1931, 366). Η λ. στο Meursius (λ. παιδίτζιν).

1) Παιδάκι: Εκείνη γουν (ενν. του δράκοντος η κόρη) ... εξήτησεν ... ως μέλαν να φορέσουσιν... (παραλ. 2 στ.) και τα παιδίτσια τα μικρά τούτο τό βλέπεις φέρνουν Καλλίμ. 1522. **2**) (Θωπευτικά) τέκνο, απόγονος: Ου θέλουν τα παιδίτσια μου χειμωνικάς γουνίτσας Προδρ. (Eideneier) ΙΙ 34-1 χφ Η κριτ. υπ.· (σε προσφών.): Πρόσεχε, παιδίτσι μου, τέκνον μου ηγαπημένον Σπαν. (Ζώρ.) V 415.

παιδόγγονα τα, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 146[3], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1515, Στάθ. (Martini) Γ' 520.

Από τα ουσ. *παιδιά* και *εγγόνια*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδιώμ. Αν. Κρ., Βαγιακ., ΛΔ 12, 1972, 24 και Ανδρ., Ελλην. 32, 1980, 13).

Παιδιά και εγγόνια: *Οσά 'ναι τ' άστρα τ' ουρανού, φύλλα τω δέντρω αντάμι, τόση σπορά το τέκνο σου παιδόγγονα να κάμει* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 956.

παιδογγονώ.

Από το ουσ. *παιδόγγονα*.

α) Αποκτώ παιδιά και εγγόνια, απογόνους: *Εμέλλετο να σμίξετε, γέροντες να γενείτε και να παιδογγονήσετε, χαρές πολλές να δείτε* Πανώρ. Ε' 336· β) (προκ. για τη μοίρα) συντελώ ώστε να αποκτήσει κάπ. παιδιά και εγγόνια: *Το ριζικό κι η μοίρα σας πάντα ας παιδογγονούσι, να κάμουν άντρες ξακουστούς κι αδυνατούς να βγούσι* Στάθ. (Martini) Γ' 521.

παιδογόνησις η.

Από τον αόρ. του *παιδογονώ*.

Γέννηση παιδιών, τεκνοποιία: *των μεγίστων έργων των εκ Θεού και η των ανθρώπων ζωή και η εκ τούτων παιδογόνησις* Μαλαξός, Νομοκ. 24[9].

παιδοδιδάσκαλος ο.

Από τα ουσ. *παιδίον* και *διδάσκαλος*. Η λ. σε σχόλ. (L-S).

Δάσκαλος παιδιών: *οι παιδοδιδάσκαλοι κάμνουσιν εμπιστεμένα τα όσα είναι κρατούμενοι του οφφικίου και χρέους τους* Χριστ. διδασκ. 480.

παιδοκομώ.

Το μτγν. *παιδοκομέω*. Τ. *πιδικουμώ* σήμ. ιδιωμ. στη Μακεδονία (Αντιχαρ. Ανδρ. 243) και *πιδουκουμώ* στην Ίμβρο (Ξεινός, Γλωσσ. Ίμβρου, λ. *πηδουκουμώ*). Η λ. και σήμ.

Αποκτώ παιδιά, απογόνους· (εδώ προκ. για πτηνά): *έκαμεν* (ενν. ο Θεός) *όρνεα και πουλιά στα νέφη να πετούσιν, να τρων εκ του καρπού της γης και να παιδοκομούσι* Πικατ. 409.

παιδομάζωμα το· *παιδιομάζωμα*.

Από τα ουσ. *παιδίον* και *μάζωμα*. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Ο θεσμός της στρατολόγησης από το οθωμανικό κράτος, από το 14. έως το 18. αι., παιδιών χριστιανικών οικογενειών προκειμένου να εξισλαμιστούν και να υπηρετήσουν ως στρατιώτες (γενίτσαροι) ή δημόσιοι υπάλληλοι, παιδομάζωμα: *Ο Χερσεόγλης..., ο οποίος δεν ήτο από το παιδιομάζωμα, ώσπερ τους άλλους αγάδες, αλλά ... ήλθε θεληματικώς και έγινε Τούρκος* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 334.

παιδοποιία η, Διγ. Ζ 2422· *παιδοποιγία*, Σταφ., Ιατροσ. 9[242].

Το αρχ. ουσ. *παιδοποιία*. Τ. *παιδοποία* και *παιδοποΐδα* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex., στη λ. και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παιδοποΐδα*).

παιδοποιώ, Βεντράμ., Γυν. 49.

Το αρχ. *παιδοποιέω*. Τ. *παιδοποίγω* και *παιδοποίω* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παιδοποίω*).

παιδοπούλα η, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 927f κριτ. υπ., Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 451, Ντελλαπ., Στ. Θρηνητ. 158, Πεντ. Γέν XXIV 14, 16, 28, 43, Δευτ. XXII 15, 21, 25, 26, 27, 28, 29, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 185[r] δις, κ.α.· *παιδουπούλα*.

Από το ουσ. *παιδόπουλο(ν)*. Η λ. στο Βλάχ.

α) Κορίτσι, κοπέλα· παρθένα, ανύπαντρη γυναίκα: *εκόλλησεν η ψυχή του* (ενν. του Σεκέμ) *εις τη Δίνα θεγατέρα του Ιακώβ και εγάπησεν τη παιδουπούλα* Πεντ. Γέν. XXXIV 3· *Πρέπει λοιπόν του καθενός ανθρώπου εδώ εις τον κόσμον ... να μηδέν ορέγεται άλλην γυναίκα ξένη* (παραλ. 1 στ.) *και να προσέχει ως δύνεται, από τες παιδοπούλες, να μη τες φθείρει ο άτυχος, την παρθενίαν να χάσουν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1577· *ότι να είναι παιδοπούλα κορασίδα αρραβωνιασμένη εις ανήρ και να την εύρει ανήρ εις το κάστρο και να πλαγιάσει μετ' αυτήν* Πεντ. Δευτ. XXII 23· β) νεαρή θεραπαινίδα, δούλα: *εβγαίνει* (ενν. *η Ροδάμνη*) *εκ το κελλίν της εκείνη και οι καλόφωνες οι δύο παιδοπούλες* Λίβ. N 1849· *εκατέβην η θεγατέρα του Φαρώ να πλυθεί επί το ποτάμι, και οι παιδοπούλες της πηγαίνουν επί το χείλος του ποταμού και είδεν το κιβωτό μεσοθιό τον καλαμιώνα και απέστειλεν τη σκλάβα της και επήρε το* Πεντ. Έξ. II 5.

παιδοπουλάτα τα.

Από το ουσ. *παιδοπούλα* και την κατάλ. *-άτα*.

(Προκ. για κόρη) νεότητα (Για τη σημασ. βλ. Hesseling [Πεντ. Γλωσσάρ. σ. 436]): *Θεγατέρα γεριά ότι να είναι χηρά και διωγμένη ... να στραφεί προς το σπίτι του πατρός της σαν τα παιδοπουλάτα της, από το ψωμί του πατρός της να φάει και παν ξένος να μη φάει εις αυτό* Πεντ., Λευιτ. XXII 13.

παιδόπουλο(ν) το, Καλλίμ. 1070, 1095, 1112, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. Παράρτ. Β' 617, Βέλθ. 81, 275, 1088, Διαθ. Θεοδ. Σαρ. 25[160], Χρον. Μορ. Η 3798, 4818, Φλώρ. 290, 1410, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 355, Σαχλ., Αφήγ. 579, Λίβ. P 1072, 1325, Λίβ. Sc. 198, 1063, Λίβ. Esc. 813, 3260, Λίβ. (Lamb.) N 689, Λίβ. N 1190, 3603, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1264, 1845, Χρον. Τόκκων 3472, Διήγ. Βελ. χ 508, 510, Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk.-v. Gem.) 664, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 882, 945, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 736 κριτ. υπ.), Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 93[r], 233[v], 290[r], Ροδινός (Βαλ.) 184, Σοφιαν., Γραμμ. 213, κ.α.· *παιδόπουλλον*, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 117.

Από το ουσ. *παιδίον* και την κατάλ. *-πουλον*. Ο τ. στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Τ. *παιδόπουλλο* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και άλλοι τ. της λ. (Παπαδ., Α. Λεξ.). Η λ. και σήμ.

1α) Μικρό παιδί: *το παιδί εσμίγοτον με τα παιδόπουλα των χριστιανών και έπαιζεν μετ' αυτά* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 313[r]· *Μηδέν τσακίσεις τον όρκον με τινά, ότι δεν πρέπει παρού εις τες πολιτικές και εις τα παιδόπουλλα* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 120· **β)** παιδάκι τρυφερής ηλικίας· νήπιο, βρέφος: *ακόμη και τα παιδόπουλα τα μικρά δεν ημπορούν να τελειώσουν να ειπούν την εγροίκησίν τους ... και τούτο έναι από την ολιγοκαιρίαν ην έχουν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 35[r]· *τα μικρά παιδόπουλα, βρέφη, γαλακτοφάγα να πολεμούν τον χωρισμόν από τες μάννες* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 365· *πάλε πήρεν το εις άλλον σπίτιν και εσκότωσεν ένα παιδόπουλλον οπού ήτον μέσα εις μια σούσαν* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 116. **2)** Νεαρός ακόλουθος, υπηρέτης (Για τη σημασ. βλ. και Κουκ., Βυστ. Λαογρ. Β' 84 σημ. 4): *λαλώ, εξυπνώ παιδόπουλον, στρώ-*

νει με το φαρίν μου Λιβ. P 1760· *εις τα Παλάτια, επόσωσα, ταύτα καβαλικεύω, εγώ και τα παιδόπουλα, τούς είχα μετά μένα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1314· *Εκείνη και δύο καυχίτσες της και ένα παιδόπουλόν της* Λίβ. Sc. 1007· *αντέστησαν δε γενναιότερον οι μη ενόρκαι του βασιλέως πρόκοιτοι, ων επρωτίστευεν ο Οιναιώτης Γεώργιος και τα του κελίου αυτού παιδόπουλα* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 667, κριτ. υπ.)· (προκ. για ευγενή νεαρό ως ακόλουθο· βλ. Αδαμαντίου, ΔΙΕΕΕ 6, 1901-6, 544-5): *τα κάστρη όπου σας γράφω εδώ να τα έχει παραδώσει του βασιλέως παιδόπουλα όπου ήφερεν μετ' αύτον* Χρον. Μορ. H 4348.

παιδοτριβή η.

Από το αρχ. ουσ. *παιδοτριβία* αναλογ. προς το ουσ. *τριβή*.

Εκπαίδευση, μαθητεία: *ο δ' άλλος* (ενν. υιός του *Παγιαζίτ*) *ηράσθη παιδείας ελληνικής· έτι συνών τω του βασιλέως υιώ Ιωάννη και εν τω σχολείω ερχόμενος εμύετο γράμμασιν και εδιδάσκετο. Τοσούτον ουν εφλέγετο υπό του έρωτος της μαθητείας και μετά του Ιωάννου παιδοτριβής...* Δούκ. 135^{9}.

παιδούλα η· π α ι δ ο υ λ ά.

Από το ουσ. *παιδίον* και την κατάλ. *-ούλα*. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. και σημ.

Μικρό κορίτσι, κοριτσάκι: *'Εδωκέν το* (ενν. το θεριό ο στρατιώτης) *της παιδουλάς κι εσύρνει το την ώραν και είπεν της: «'Αμε έπαρ' το εις τον λαόν, στην χώραν»* Δαρκές, Προσκυν. 99.

παιδούλαρος ο.

Από το ουσ. *παιδούλι* (πβ. *παιδούλα*) και την κατάλ. *-αρος*.

(Μεγεθ.) παιδί: *Υποκοριστικόν, οίον, άνθρωπος, ανθρωπίσκος, ανθρωπάρι, ανθρωπαράκι, ανθρωπάκι, ανθρωπαράς· ... παιδί, παιδάκι, παιδόπουλον, παιδούλαρος* Σοφιαν., Γραμμ. 213.

παιδουπούλα βλ. *παιδοπούλα*.

παιδούτσος ο, Μπερτολδίνος 120.

Από το ουσ. *παιδίον* και την κατάλ. *-ούτσος* < ιταλ. *-uccio* (Βλ. Georgac., The -ιτσ-Suffixes 253-5).

(Μειωτ.) παιδάκι· γιόκας: *από έναν πατέρα τόσον εμμελή και υψηλού νου, ..., να εβγεί ένας παιδούτσος τόσον αναίσθητος..., ο οποίος οπόταν θέλει να ασηκωθεί το ταχύ, δεν ηξεύρει ανίσως και πρώτον κάτω από το κρεβάτιον βάνουν το κεφάλι ή τα ποδάρια* αυτ. 120· *οραμάι ετούτος ο παιδούτσος μου άρχισεν να δίδει σημάδι από τες λωλάδες του* αυτ. 116.

παιδοφθορία η, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι X 63, Μαλαξός, Νομοκ. 351, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 127^{2}.

Το μτγν. ουσ. *παιδοφθορία* (Lampe, Lex.).

Αποπλάνηση ανηλίκου: *Θανάσιμα αμαρτήματα: ...αρσενοκοιτία και η παράνομος παιδοφθορία* Μαλαξός, Νομοκ. 238.

παιδοφθορώ.

Το μτγν. *παιδοφθορέω* (Lampe, Lex.).

Ασελγώ σε βάρος παιδιού: *ή επόρνευσεν ... ή εμαλακίσθην ή επαιδοφθόρησεν ή αρσενοκοίτησεν ή εκτηνοβάτησεν ή επτηνοβάτησεν* (ενν. *ο αμαρτωλός*) ... Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 2071.

παιδωμή η, Πανώρ. Β' 42, Δ' 108, Ε' 92, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 204, Β' 434, Γ' 423, Δ' 623, Ε' 140, Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 46, Κατζ. Α' 265, 298, Ιντ. κρ. Θεάτρ. Β' 4, Πιστ. βοσκ. II 5, 286, III 6, 68, IV 5, 199, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 910, 1120, Γ' 730, 1211, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 95, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 424, 464, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 293^{6}, 304^{2}, 406^{21}, κ.π.α.· π α ι δ ε μ ή, Βοσκοπ. 82, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1034].

Από το *παιδεύω*, αναλογ. με τα ουσ. σε *-ωμή* που προέρχονται από ρ. σε *-ώνω*, όπως *πληρωμή* < *πληρώνω* (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 648]). Ο τ. στο Κατσαΐτ., Ιφ. Πρόλ. 66, Β' 319, Θυ. Α' 140, 146, Γ' 343, Δ' 263, Ε' 212 και στην Ιστορ. Αθέσθη 173, 1034. Η λ. σε έγγρ. του 17. και 18. αι. (Κατσουρ., ΕΕ Κυκλ. Μ 7, 1968, 144^{24}, 147^{27}, 153^{30} και Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972-3, 228), σε κυπριακά ποιήματα (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 34, 1970, 102^{44}) και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

1α) Βάσανο, στενοχώρια: *Ω κόσμε, ανέναι και χαρά δε μου 'δωκες ποτέ σου, μάλλιος σ' εμέναν έριξες όλες τσι παιδωμές σου* Πανώρ. Β' 468· *εδά γροικώ άλλη παιδωμή, εδώ γροικώ άλλη ζάλη, επάψασι όλες οι μικρές και μ' εύρηκε η μεγάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1003· (προκ. για ερωτικό καημό): *Ας πέσουν οι πλεξίδες σου, το στήθος σου ας μαυρίσει· τότες κι εμέν η παιδωμή αν τύχει να μ' αφήσει* Πανώρ. Β' 410· *Στη δούλεψη κι εις τσι καημούς μικρή περίσσα εμπήκα τσ' αγάπης κι όλα τα κακά κι οι παιδωμές μ' ευρήκα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 16· φρ. *δίδω παιδωμές* = παιδεύω, στενοχωρώ: *τώρα γιάντα εβάλθηκες νέα να μου χαρίσεις και να μου δώσεις παιδωμές και να με βασανίσεις;* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 355^{23}· **β)** συμφορά, δυστυχία: *'Ωφου, πρικύ μου ριζικό κι αντίδική μου μοίρα, πόσα γοργό μ' εκάματε νύφη γιαμιά και χήρα* (παραλ. 2 στ.)! *Ποιο πράμα μ' άξωσες να δω, ποια πρίκα να γνωρίσω, ποια παιδωμή, ποιο βάσανο, ποιον πόνο να γροικήσω!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 490· *τα κακά ακόμη και τες πρίκες, τους χαλασμούς και παιδωμές και πλήσες καταδίκες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 296^{24}· *Ω παιδωμή τω Χριστιανώ ζωή, τυραννισμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 231^{24}. **2α)** Τιμωρία, ποινή: *Δίκαιο λοιπό αποφάσισες να χάσουν τη ζωή τους και μην αργείς στό φταίξασι να 'χουν την παιδωμή τους* Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 26· *ανέν κι αργεί καμιά φορά την παιδωμή να δώσει* (ενν. ο *Ζεύς*), *για να 'χει ο φταίστης τίβοτας καιρό να μεταγνώσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 307· *Γλήγορα, σα θωρώ, θα σ' αντιμένου τά 'χεις στον κόσμο τούτο καμωμένα, γλήγορα παιδωμή θε να σου πέψου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Χορ. γ' 435· **β)** κακοποίηση, κακομεταχείριση: *Τσ' Αγαρηνούς εκόψανε* (ενν. οι *Φράγκοι*) *και τους Ρωμιούς επιάσα και με μεγάλες παιδωμές κάτω τους κατεβάσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 357^{6}· **γ)** βασανιστήριο: *Τριγύρου του έχει* (ενν. ο *διάβολος*) *δαίμονες με πύρινα καμάκια και του κτυπούν και στσι πληγές του βάνουσι φαρμάκια* (παραλ. 1 στ.) *και άλλες περίσσιες παιδωμές να βρούσινε γυρεύουν* Τζάνε, Κατάν. 326· *στην κόλαση θα κρίνεσαι για την κακή σου γνώμη και παιδωμές εις την ψυχή θέλεις να δεις ακόμη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 405^{3}. **3)** Ανησυχία, αγωνία: *Ταχιά ταχιά εσηκώνουντο* (ενν. η *Αρετούσα*), *πριν να ξυπνήσου οι άλλοι, κι ο λογισμός τση ευρίσκετο σε παιδωμή μεγάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 450. **4)** Κοπιαστική προσπάθεια: *'Ωφου! με πόση παιδωμή ως εδεπά ήφερά το!* (ενν. το *'λάφι*) Πανώρ. Β' 67· *εγώ άρχισα τσι παιδωμές να γράψω και ν' αφήσω, και το Χριστό με την καρδιά όλη να προσκυνήσω, πως μ' άξωσε κι ετέλειωσα*

με παιδωμή και κόπο, να τον αφήσω πίσω μου στα χέρια των ανθρώπω Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 580[7].

παιδωμός ο, Πανώρ. Α' 54 κριτ. υπ.

Από το ουσ. *παιδωμή* με επίδρ. του ουσ. *παιδευμός*.

Δοκιμασία, βάσανα, ταλαιπωρία: *συ..., Θεοτόκε Μαρία* (παραλ. 1 στ.), *να μεσιτεύσεις δι' εμέ...* (παραλ. 3 στ.), *τον κόπον οπού έβαλα ν' αρχίσω και να δώσω στα χέρια των χριστιανών καλά να ξετελειώσω, ογιά να ιδούν τον παιδωμό, τη μάχη να γνωρίζουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 133[20].

παϊζίον το, Ασσίζ. 237[8]· *π α γ ι σ ί ο ν,* Μαχ. 552[4].

Από το παλαιότ. γαλλ. και προβηγκ. pais και την κατάλ. *-ίον* (βλ. Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 131, Χατζ., Ξέν. στοιχ. 89). Ο τ. με ανάπτυξη ενός γ (πβ. Meyer, ό.π., 113-14).

Χώρα, τόπος: *να μεν έχεις τους αζάπηδες και ετέρους κουρσάρους..., ουδέ να τους φιλοξενάς εις το παγισίον σου, αμμέ να έχεις τους φίλους μας διά φίλους σου και τους εχθρούς μας διά εχθρούς σου* Μαχ. 654[31].

παίζω, Προδρ. (Eideneier) I 11, 15, Ασσίζ. 122[7], Διγ. (Trapp) Gr. 122, Διγ. Z 1156, Βέλθ. 127, 698, Λίβ. P 518, Λίβ. (Lamb.) N 655, 795, Λίβ. N 1130, Αχιλλ. L 274, Αχιλλ. O (Smith) 180, Μαχ. 176[9], 270[1], 462[1], Απόκοπ. (Αλεξ. Στ.) 329, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 128, Διγ. 'Ανδρ. 377[1], Πεντ. Γέν. XXI 9, Αχέλ. 12, 737, Κυπρ. ερωτ. 151[6], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 515, Β' 665, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 336, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 270, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 159[16], 215[3], 285[24], 396[19], κ.π.α.

Το αρχ. *παίζω*. Η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Παίζω **α**) παιγνίδι: 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 147, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1047], Γ' [56]· (προκ. για βιτάλι· για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Α' 164): *καβαλικεύω το ραβδίν και παίζω το βιτάλιν;* Προδρ. (Eideneier) II 26-13 χφ H κριτ. υπ.· (εδώ σε ιδιάζ. χρ.): *να φέρουν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *το κεφάλι του* (ενν. *του γενεράλε*) *έμπροσθεν του βιζίρη και μπάλα να το παίξουνε του διπλοκακομοίρη!* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 525[16]· **β**) (με την πρόθ. *μετά*+αιτιατ.): *όταν ποιήσουν νεοσσούς* (ενν. *οι πελεκάνοι*), *η θηλυκή καθέζει και βλέπει τα πουλία της και παίζει μετ' εκείνα* Φυσιολ. (Legr.) 791. **2**) (Προκ. για άθλημα ή αγώνισμα) συμμετέχω, παίρνω μέρος: *Ρέντες και τζούστρες έπαιξα, κανείς ου νίκησέ με* Ιμπ. 772· *εκεί να ίδεις τον Χορδόν μετά του Παντολέοντος, πώς κουρταλίζουν εύνοστα και παίζουν και τους πύξους* Προδρ. (Eideneier) IV 368· *Εκεί να ιδείς παιζόμενον ένδον το σφαιροδρόμιν* Προδρ. (Eideneier) IV 366· *Οι δε άρχοντες ... παίζουσι το τσουγκάνιον* Διαθ. Νίκωνος 225[1]· *αφόν εφάγαν* (ενν. *οι καβαλλάρηδες*), *εκατέβησαν εις την αρχιεπισκοπήν και επαίζαν την τζάκραν* Βουστρ. 430. **3α**) Ερωτοτροπώ: Καλλίμ. 949, 2089· **β**) συμμετέχω σε ερωτικά παιγνίδια: *έλεγόν μου να παίξω με γυναίκας και δεν τως άκουα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 138. **4α**) Παίζω τυχερό παιγνίδι: *Περί επισκόπου και των άλλων του κλήρου, οπού να παίζουν χαρτία ή να μεθούν* Μαλαξός Νομοκ. 190 τίτλ.· *συμβουλεύω σε τα ζάρια να μη παίζεις και μετ' αυτά τα χέρια σου ποτέ να μη τα πιάσεις* Σαχλ. N 108· *μετά των αρχόντων παίζων ζάρια* (ενν. *ο πρωτοβεστιάριος*) 'Εκθ. χρον. 28[4]· *οπού παίζει τα χαρτιά με τούτον κείνον 'μάδι, πότε τον βλέπεις κι έν' πτωχός και πότε έναι ρημάδι* Δεφ., Λόγ. 95· *Ανάμεσά τους μοίρασαν τα ρούχα τα δικά μου, τα ζάρια επαίξασιν διά την φορεσιάν*

μου Παλαμήδ., Ψαλμ. 425· **β**) διακινδυνεύω κ. σε τυχερό παιγνίδι: *όντας απέθανε ο πατέρας του, ό,τι του ηύρε το έπαιξε στα χαρτία* Σουμμ., Ρεμπελ. 171· *'Επαιξες και τα ρούχα σου και εχάσες τα εις το αζάριν* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 121· *όταν δεν έχει ο ζαριστής, τα ρούχα του 'μαχεύγει, και παίζει τα και χριώνεται κι από την χώραν φεύγει* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 135. **5**) Παίζω μουσικό όργανο: Λίβ. P 1050, Απολλών. 223, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 128, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1017, Βοσκοπ.[2] 445· (εδώ προκ. για καμπάνα): *εις τες ματτίνες το πωρνόν επαίξαν την καμπάνα* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 341· φρ. *παίζω τρουμπέτες της νίκης* = (σε στρατιωτική χρ.) σαλπίζω νικητήριο σάλπισμα: *Τα κούρση όλα ήφερε* (ενν. *ο Γιλδάσης*) *στο Κάστρο κι έδειξέ μας· τρουμπέτες, όταν έμπαινε, της νίκης έπαιξέ μας* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 238[10]. **6α**) (Με αντικ. τη λ. *μουσική*): *Οι μεν να παίζουν μουσικήν και άλλοι να παίζουν λυύραν* Λίβ. Esc. 931· **β**) (σε στρατιωτική χρ., με υποκ. μουσικό όργανο) δίνω (μουσικό) παράγγελμα: *Εβράδιασε κι οι σάλπιγγες επαίξα να σκολάσου, οι σκοτωμοί να πάψουσι για τότες, να περάσου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1193· *το τρουμπέτι έπαιξεν στρέμμαν* Μαχ. 662[4]· (εδώ μεταφ.) *Παίξετε θλιβερότατα, σάλπιγγες τους καημούς μας* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 383. **7α**) Χειρίζομαι όπλο· πυροβολώ: *οι καβαλάροι τω Φραγκώ με τ' άλογα γλακούσα, κι επαίζα τ' αρκομπούζα τως και των Τουρκώ κτυπούσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 202[22]· *τα μουράγια ν' άφτουσι, να ρίχνουσι μορτάρια, να παίζουν οι γιανίτσαροι τουφέκια και δοξάρια* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 284[4]· *ετρέχασι με πόλεμο τότες να μπούνε μέσα* (παραλ. 1 στ.). *Να παίζου κόρδες και σπαθιά, δοξάρια και μοσκέτα, λουμπάρδες, μπόμπες ν' άφτουσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 292[7]· *να παίζου τότες τουφεκιές* (ενν. *οι χριστιανοί*) *και λουμπαρδιές να σύρου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 152[24]· (εδώ πρόκ. για το τόξο του 'Ερωτα): *πολλά μεγάλη χάρη έχει τ' ολόγδυμνο παιδί που παίζει το δοξάρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 274· (εδώ προκ. για σκριμίδα μεταφ.): ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ: *Καλά το λέγεις, μα όντας δεις καλή γουλιά στο πιάτο να θα την πιάσω, το ζιμιό μου λέγεις: «'Ασ'την κάτω!»* ΜΠΡΑΒΟΣ: *Να ξέρεις πως κι εκεί καλά κατέχω τη σκριμίδα.* ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ: *Να τηνε παίζει πλια κολλά ποτέ μου άλλο δεν είδα* Στάθ. (Martini) Α' 124· (εδώ μεταφ.): *τ' αστραποβροντίσματα το νέφαλο ας παίξει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 551[25]· **β**) (με την πρόθ. *με*+αιτιατ.): *έπαιξεν* (ενν. *ο παχιάς*) *τόσον δυνατά με την αντελλαρίαν* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 266· **γ**) (με αντικ. τη λ. *κοντάρι*) παίρνω μέρος σε κονταροχτύπημα: *ξένοι, δικοί να μαζωκτούν, να παίζουν τα κοντάρια* Ιμπ. (Legr.) 330· *Καβαλικεύει ο Λίβεστρος και παίζει το κοντάριν μετά τους συντοπίτας του τους εκατόν τούς είχεν* Λίβ. N 658· (με τη λ. *κονταριές* σε διάφ. τ.): *να ποίσουν τον Ιμπέριον άδειαν να πολεμήσει, να παίξουσι τες κονταριές μετά του Αλαμάνου* Ιμπ. 411· *Ας έλθει οπού έχει θέλημα να παίξει κονταρέας* Αχιλλ. N 142· *να 'ρθει να παίξει κονταρές, αν τύχει να νικήσει* Ιμπ. (Legr.) 407. **8**) Πολεμώ, μάχομαι με κάπ.: *όπου κι αν εκατάλευκες με χίλιους η αφεντιά σου* (παραλ. 1 στ.) *και τ' άλλο μέρος να 'τονε τέσσαρες, πέντε κι έξι χιλιάδες, και να σμίγετε, να θελετε τες παίξει, τους ημισούς εσκότωνε πάραυτα η αφεντιά σου* Κορων., Μπούας 149· *Επαίζαν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *και ακτυπούσαν της* (ενν. *της Αμμοχώστου*) *με την μεγάλην ζάλην* Θρ. Κύπρ. M 726. **9**) (Με υποκ. τη λ. *μοίρα* ή συνώνυμές της) ταλαιπωρώ, βασανίζω: *το πώς παίζει τον άτυχον* (ενν. *η μοίρα*), *ωσάν παιγνιώτης λύραν* Σαχλ., Αφήγ. 26· *έδε και τι να ποίσεις θέλεις ου θέλεις έκδεξαι, παίζει κι εσέν η τύχη* Γλυκά, Στ. 312· (σε βυζ. παροιμ.· για το πράγμα βλ. Πολ. N., Παροιμ. Β' 456): *άφες, μη τον ζηλεύεις, η άρκος μετ' εσέν παίζει· να παίξει και μετ' αύτον* Γλυκά, Στ. 369. **10α**) Κοροϊδεύω, περιπαίζω: *Πως με γελάς και παίζεις με, το λόγιασα περίσσα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [72]· *κρυφογελούν τον* (έκδ. *κρυφογελούνται·*

διορθώσ.· βλ. κρυφογελώ) δε κρυφά (ενν. εκείνον οπού ψάλλει), παίζουν τον σαν κοπέλες Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 222· Ζητώ τη φαμελία μου αυτείνος να μου δώσει, αυτείνος δεν προσδέχεται να μου την παραδώσει· και να του δώσω έταξα πράμα πολύ μεγάλο, κι εκείνος με περηφανεί, παίζει με δίχως άλλο Αλεξ. 1312· κείνος οπού 'ρέγεται ως διά να την πηδήσει (παραλ. 11 στ.) τυφλώνει (ενν. η πολιτική) και εγδέρνει τον, παίζει τον και γελά τον Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 292· **β**) πειράζω, ενοχλώ: μία χήρα άπορος... είχεν και όρνιθαν χοντρή κι ελάλιε την Καβάκαν (παραλ. 6 στ.)· ... έχει κάτον η γραία, χοντρόν κοτσάκιν κόκκινον την τρίχα μου (ενν. της αλουπούς) ομοιάζει (παραλ. 6 στ.)· θεωρεί η γραία πως έρχομαι, έχει το κάτος έναι (παραλ. 5 στ.). Εγώ καλοζυγώνω την και πιάνω την Καβάκα, θεωρεί η γραία και λέγει με: «Την αδελφή σου παίζεις;» Συναξ. γαδ. (Pochert) 184· **γ**) (με τις προθ. με, μετά+αιτιατ.) αστειεύομαι με κάπ., δεν τον παίρνω στα σοβαρά: Βασιλιός αληθινός εφάνηκα 's καθένα, να μην αποκοτά ποτέ να παίζει μετά μένα Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποακ.) Ε' 256· μπορούσι να θωρούσι κι οι άλλοι, οπού στω βασιλιώ τα σπίτια κατοικούσι, το θάνατό του (ενν. του Πανάρετου) το σκληρό, να τρέμου σαν καλάμι να παίζου με τσι βασιλιούς σε τέτοιο τρόπο αντάμι Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποακ.) Ε' 238· **δ**) χλευάζω, γελοιοποιώ: τα κοπέλια ευρίσκουν σε, δένουν σε με το ράμμαν και το χωρίον γυρίζουν σε, τον θάνατόν σου παίζουν Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 98 χφφ ΑΖ κριτ. υπ.· να 'ρίσει ο σκύλος τα σκυλιά να με κακολογήσουν, να παίξουσιν το στέμμα μου, να βρίσουν την τιμήν μου Ανακάλ. 51· ηθέλησε (ενν. ο σουλτάν Μεχεμέτης) να παίξει το αγγελικό σχήμα των καλογήρων Δωρ. Μον. (Βαλ.) 45· **ε**) διασκεδάζω κάπ.: να τους παίζει (ενν. η καμήλα) να γελούν, να τους παραμυθίζει Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 85. **11α**) Εξαπατώ, ξεγελώ: Ακόμη άλλην αίρεσιν έχουσιν οι τοιούτοι (παραλ. 5 στ.). Ω της απανθρωπότητος, ουαί της δυστυχίας, πώς τους πλανά και παίζει τους εχθρός της αληθείας Ιστ. Βλαχ. 1736· οι Τούρκοι μας επαίζασι εκείνη την ημέρα, το πως εγελαστήκαμε κι εβάλαμε παντιέρα Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 222[3]· 'Ολους γελάς και παίζεις τους (ενν. κόσμε δολερέ) με τα πλανέματά σου Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 117· **β**) (με υποκ. τη λ. οίνος) μεθώ, ζαλίζω: Πόσους ο οίνος έπαιξεν οι οφθαλμοί το δείχνουν Ημερολ. 16. **12**) Κουνώ, σείω: 'Ενα δεντρόν ευρίσκετο σε κήπον ωριωμένο, μα 'χε τις ρίζες του γδυμνές κι ήτον και μαδισμένο (παραλ. 1 στ.), ... το 'παιζεν ο άνεμος ωσάν λιανό καλάμι Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 134[23]· συντροφιές εμπαίνασι κι επαίζαν τες παντιέρες Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 245[4]· την ουράν του (ενν. ο σκύλος) άρχισε να σείει, να την παίζει Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 128[6]· Κάθοντας ... επάνω εις το φαρίν (ενν. ο Κωνσταντίνος) έπαιζεν μοναχός του το κοντάριν του Διγ. 'Ανδρ. 319[13]· Ο δε Βούλγαρης ήτον δυνατός..., είδεν το κορμίν του Βασιλείου, γυρίζει το και παίζει το απάνω και κάτω και κατεφρόνησέ τον Hist. Imp. C 98· φρ. παίζω κοντογύρισμα = κάνω ελιγμό: απαίρω το σκουπόραβδον γοργόν από την χρείαν παρακαλών, ευχόμενος και δυσωπών και λέγων: «Πανάχραντέ μου, κράτει την, εμπόδιζε, Χριστέ μου, μη παίξει κοντογύρισμα και επάρει το ραβδίν μου...» Προδρ. (Eideneier) I 176. **13**) (Με αντικ. τη λ. άλογο) ιππεύω: όταν σηκωθείς ποτέ από τραπέζης, το άλογόν σου πρόσεχε ότι να μην το παίζεις (παραλ. 2 στ.), μόνον να βγαίνεις νηστικός να περιδιαβάσεις και παίξε και το άλογον ώστε που να χορτάσεις Ιστ. Βλαχ. 2134, 2138· Στον Διγενή πάνω 'ρχουνταν (ενν. η Μαξιμίλλα) κι έπαιζεν τ' άλογό της Διγ. Ο 2919. **Β'** Αμτβ. **1**) Παίζω: Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1042], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 452[2], Καλλίμ. 1320· (ειρων.): ο μαρκέζης Μάντουας τον ζήτησε (ενν. τον καπετάνιο που είχε συλλάβει ο κόντες) του κόντου, διατί του ήταν γενεά κι είχε τον ιδικόν του. Κι ο κόντος τον εχάρισε διά όνομα μαρκέζη, μα αν ήτον άλλος παρ' αυτόν, του 'θελε πει να παίξει Κορων., Μπούας 11· (μεταφ.): αφότου κου-

ταλίσουσιν και παίξουσιν ως το έθος (ενν. τα κρομμύδια μέσα στο κακκάβι) Προδρ. (Eideneier) IV 370· (πρόκ. για πουλί) πετώ εδώ κι εκεί: Αι άλλες πάλιν ήσαν ελεύθερες εις το πέτασμα και έπαιζαν και έκαμναν κύκλους και πάλιν εκάθιζαν εις τα δένδρα Διγ. 'Ανδρ. 375[6]. **2**) Χορεύω: Αλεξ. 2728, Πεντ. 'Εξ. XXXII 6, Διγ. 'Ανδρ. 403[6]. **3α**) Διασκεδάζω: εκεί (ενν. εις την βρύσην) παίζουσα (ενν. η κόρη) και βρέχουσα (ενν. τα ποδάρια της), παρευθύς ευρέθη ένας δράκων Διγ. 'Ανδρ. 375[23-4]· Του Μερκουρίου δε ο νους δεν ήτον στο τραπέζι, ούτ' εις φαγίν ούτ' εις ποτόν να κάθεται να παίζει Κορων., Μπούας 15· (ειρων.): Παίζεις τοιαύτα ακούων, ω ιερεύ; 'Εχεις νουν; ειπέ μοι Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 721· **β**) (προκ. για στίχο) έχω διασκεδαστικό, ψυχαγωγικό περιεχόμενο: ουκ είχον ουν ο δύστηνος το τι προσαγαγείν σοι (παραλ. 2 στ.), ειμή τινάς πολιτικούς αμέτρους πάλιν στίχους, συνεσταλμένους, παίζοντας, αλλ' ουκ αναισχυντώντας Προδρ. (Eideneier) I 10· **γ**) (Προκ. για μάτια) φανερώνω παιγνιδιάρικη, εύθυμη διάθεση: τα ομμάτια του (ενν. του Ιμπέριου) ολόμαυρα χαμογελούν και παίζουν Ιμπ. 84· **δ**) αστειεύομαι: όσοι χριστιανοί υπάσιν εις γάμον οπού γίνεται, σεμνά και έντιμα να κάθουνται, μηδέ να χορεύουσιν μηδέ να παίζουσιν μηδέ να γελούσιν άσεμνα Νομοκριτ. 71· βάλε στρατηγόν εις ταύτα τον μαρκέζη τον θαυμαστόν της Μάντουας, που 'ς πόλεμον δεν παίζει, αλλά με γνώσιν και ανδρειάν δείχνει το τι αχρήζει Κορων., Μπούας 58· Τούτον τον λόγον ει μεν τις ούτως απλώς νοήσει προς μόνον το φαινόμενον, ουδέν σπουδαίον έχει, αλλ' ή χυδαίον νόμιμον παιζούσης θεωρίας Γλυκά, Αναγ. 248. **4α**) Ερωτοτροπώ: Ημερολ. 66, Διγ. 'Ανδρ. 396[18]· **β**) επιδίδομαι σε ερωτικά παιγνίδια: Εγώ δε ωσάν εξύπνησα από τον ύπνον, επίασα και εστολίζουμουν ... και εκάθουμουν και επάντεχα τον νέον να παίξομεν ως είμεσθεν συνηθισμένοι Διγ. 'Ανδρ. 370[1]· φρ. Παίξε γέλασε = (εδώ) διασκέδαση με ερωτικό σύντροφο: θέτομε αγκαλιασμένοι εγώ κι εκείνη και με το παίξε γέλασε αρχινίζει όλη η ανατολή να κοκκινίζει Βοακοπ.[2] 227. **5α**) (Προκ. για μουσικό όργανο) ωαράγω ήχο· εκτελώ μουσικό κομμάτι: Βιολιά να παίζου, τσίτερες, λαγούτα να λαλούσι Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 570[17]· άρχεψαν τα όργανα και παίξαν οι τυμπάνοι Βίος Δημ. Μοσχ. 450· **β**) (ασ στρατιωτική χρ.) δίνω παράγγελμα: στην τριντζέρα οληνυκτίς στέκουσι κι αγρυπνούσι όντε οι τρουμπέτες παίξουσι, στον πόλεμο να βγούσι Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 190[26]· ευθύς τον καπετάν-πασά θωρούσι (ενν. οι Παριανοί) και ήρχετο μέσα με όλη την αρμάδα (παραλ. 1 στ.) και οι σάλπιγγες επαίζαν και ελαλούσαν και άλλα πολλά παιγνίδια οπού βαστούσαν Λεηλ. Παροικ. 309· όνταν έπαιξεν η τρουμπέτα τη νύκταν εκείνην της Κυριακής, εκαβαλλίκεψεν ο ρήγας και ο πρίντζης και ο κοντοστάβλης Μαχ. 364[15]. **6**) (Προκ. για όπλο) βρίσκομαι σε χρήση: Εβρυάζασιν οι τουφεκιές κι επαίζαν τα δοξάρια Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 388[21]· Πού 'σαι, Γιλδάση ευγενικέ, και πού 'ναι η κατεχιά σου 's τούτη τη μάχη να σταθείς, να παίξουν τ' άρματά σου; Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 313[12]. **7**) (Προκ. για τη γνώση, τη φρόνηση) ενεργοποιούμαι, λειτουργώ: μη δώσεις κακόν αντί κακού, συγκέρνα τον εχθρόν σου, συμπαρηγού απ' αύτον σου, η γνώσις σου ας παίξει Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 94· Να παίξει η φρόνεψή σου θέλω σε τούτη τη δουλειά κι εσέ και τσ' αδερφής σου Στάθ. (Martini) Α' 159· Στέκει, διαλογίζεται πώς να τους ταπεινώσει και λέγει τότε μέσα του: «Τώρα να παίξει η γνώση» Γαδ. διήγ. (Pochert) 10η. **8**) (Προκ. για άλογο) καλπάζω με ιδιαίτερη επιδεξιότητα: Ο φάρας έπαιζεν τερπνώς πάντας υπερεκπλήττων, τους γαρ πόδας τους τέσσαρας εις έν επισυνάγων, καθάπερ ως εν μηχανή εκάθητο εκείσε, άλλοτε δε εφαίνετο λεπτοπυκνοβαδίζων, ως δοκείν μη περιπατείν, αλλά χαμαί πετάσθαι Διγ. (Trapp) Gr. 137· ανέβην, εκατέβηκε να παίζει το φαρίν μου Λίβ. Sc. 11ρ2· Το άλογον ήτον άγριον και επιτήδειον να παίζει Διγ. 'Ανδρ. 347[17]· **II** (Μέσ.) Διασκεδάζω: ήτον (ενν. ο Αίας) αφροντιστικός, ελαφρός από

λόγια, πολλά πάντα επαίζετον μετά χαράς εκείνος Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2107 (Δωδώνη 8, 1979, 366). **Φρ. 1**) *Παίζω λεβάδα*, βλ. *λεβάδα* Φρ. 2. **2**) *Παίζω τα μάτια* = κοιτάζω δεξιά αριστερά, προς όλες τις κατευθύνσεις: *ώρες τες βάρδιες έλλασσα κι ώρες εις τη ντεστέζα εσύρνουμου, κι αποδεκεί τα μάτια μόνο επαίζα, κι αποδεκεί των ήσυρνα συχνιά κατά τα νάτα πόντες, μαντρέτα, στρογγυλά, ροβέρσα, σγαλεμπράτα* Στάθ. (Martini) Γ' 32. **3**) *Παίζω με το μάτι*, βλ. *ομμάτιον* Φρ. 17. **4**) *Παίζω την πεζάλαν* = βαδίζω, πηγαίνω με τα πόδια: *ειδέ και αφήσουν με ποτέ* (ενν. *οι ηγούμενοι*) *να έκβω προς ολίγον, ως μυλωνάς εξέρχομαι και παίζω την πεζάλαν* Προδρ. (Eideneier) IV 312. **5**) *Παίζω και πηδώ* = εκδηλώνω έντονη χαρά: *οι Τούρκοι σαν το μάθανε, χαρές πολλές αρχίζου* (παραλ. 1 στ.), *πως ο Γιλδάσης έφυγε και πλιο δεν πολεμάει* (παραλ. 1 στ.). *Επαίζαν κι επηδούσανε, πως εξελυτρωθήκα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 305[13]· *Κάτω παν οι γυναίκες μας...* (παραλ. 1 στ.), *...οι Τούρκοι τσι θωρούσι πως στο καρόβι μπαίνουσι, παίζουσι και πηδούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 225[10].

παίκτης *ο*.

Το μτγν. ουσ. *παίκτης*. Η λ. και σήμ.

Αυτός που περιπαίζει, εξαπατά τους ανθρώπους· (εδώ προκ. για το διάβολο): *τον όφιν τον δεινόν, τον δράκοντα υτον μέγαν, τον παίκτην τον αρχέκακον ... των ανθρώπων* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 195· *Μη θέλε τον ανώμαλον παίκτην βροτών τον βίον, ως δούλον καθυπείκειν σοι και στέργειν ως δεσπότην* αυτ. 860.

παίνεμα το, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 269, Ερωτόκρ. (Αλέξ. Στ.) Β' 1418, 2226· *π α ί ν ε μ α ν*, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 113.

Από τον αόρ. του *παινώ* (βλ. *επαινώ*) και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *επαίνεμα*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *παίνεμα(ν)*). Τ. *επαίνεμα* στο Βλάχ. και σήμ. στον Πόντιο (Παπαδ. Α., ό.π., όπου και τ. *επαίνεμαν*). Η λ. και σήμ.

1α) Έπαινος: *θέλει ακουστεί το παίνεμα κι εσένα να δοξάσου, πως έλαβες πολλές τιμές μέσα στον πόλεμό σου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 412[2]· φρ. *κόνω παινέματα* = επαινώ κάπ.: *οι στρατιώτες τση Βλαχιάς παινέματα του κάνου* (ενν. *του Ρωτόκριτου*) *και τρέμουν όντε τα μιλούν κι όντε τ' αναθιβάνου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 961· **β**) κολακεία: *'ς τούτα τα θρονιά τ' αφτιά μου αφουκραστήκα πολλώ λογιώ παινέματα, σαν είν' συνηθισμένοι να 'ναι εκ τον κόσμο οι βασιλιοί πάντα τως τιμημένοι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 267· **γ**) επαινετικός λόγος, εγκώμιο: *Η γλώσσα στίχους να μιλεί κι ο νους να κατεβάζει, να γράφ' η χέρα στο χαρτί και να μηδέ σκολάζει ύμνους πολλούς, παινέματα και νίκες τόσες κι άλλες που Μοτσενίγος Λάζαρος έκαμε ο γενεράλες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 399[1]. **2**) (Προκ. για το Θεό) δόξα: *τον καρπό του* (ενν. *του δέντρου*) *τρία χρόνια ... να μη φαγωθεί. Και εις τον χρόνο το τέσσαρτο να είναι όλος ο καρπός του άγιο παίνεμα του Κύριου* Πεντ. Λευιτ. XIX 24. **3α**) Αντικείμενο επαίνου, καύχημα, καμάρι: *πού 'ναι τόσοι χριστιανοί; Στο χώμα μέσα λυούνε! Κι οι άρχοντες της Βενετιάς πού ν', οι Ρωμαίοι πού 'ναι; Τώρα που θα με δώσουνε, θαμπώνεται το φως μου, οπού 'τον χρόνοι και καιροί παίνεμα το δικό μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 548[20]· **β**) (προκ. για πρόσωπο): *μετ' αυτούς τσι λογισμούς πάγει κι αυτός* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *και βγάνει τ' άρματα και κοντά κοντά στην κλίνη του τα βάνει, ογιά να τα βρει την αυγή, ν' αρματωθεί ως στρατιώτης και να 'ναι πρώτος ολωνώ, το παίνεμα της νιότης* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1236. **4**) Αξιέπαινη πράξη: *να γράψει το κοντύλι μου και να μιλήσει η γλώσσα τσι φρόνιμες κυβέρνησες και τσ' αξωμένες τόσα, με τες οποιές η χώρα μας ετούτη κυβερνάται και μόνο τα παινέματα τα τόσα σου δηγάται* Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 24. **5**) Έγκριση, επιδοκιμασία, επικρότηση: *Καλά κι αν πάψεις το θυμό λίγο κι αφουγκραστείς μου, παίνεμα ελπίζω, αφέντη μου, να δώσεις τση βουλής μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 268.

παινεσιά *η*.

Από τον αόρ. του *παινώ* (βλ. *επαινώ*) και την κατάλ. *-ιά*. Τ. *παινεσιά* στο Ευρετ. Ερωτοκρ. 769[176] και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Τ. *πινισιά* σήμ. στην Ήπειρο (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 288, λ. *παίνια*). Η λ. και σήμ.

Καυχησιολογία: *Μισεύγει* (ενν. *ο Τριπόλεμος*) *με την εντροπή και πλιο του δεν εφάνη· ετούτους τσ' όμορφους καρπούς η παινεσιά τσι κάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2168 κριτ. υπ.

πάις *ο*, βλ. *παις*.

παις *ο*, Προδρ. (Eideneier) I 208, 221, 240, 253, 256, 260, Διγ. (Trapp) Gr. 3529, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 219, 240, 346, 452, 458, Ερμον. Η 67, Ω 105, 114, 147, 177, Βίος Αλ. 2068, Περί ξεν. V 484, Αχιλλ. Ν 75, Πτωχολ. α 224, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 413· *π ά ι ς*, Βίος Αλ. 2577.

Το αρχ. ουσ. *παις*. Ο τ. ήδη αρχ. (L-S, στη λ.)

1) Τέκνο· γιος: Βίος Αλ. 1998, Αχιλλ. Ν 79, Προδρ. (Ειδενειερ) I 63, Διγ. Ζ 4384· φρ. *δίδω παίδας εις κοιλίαν* = (για άνδρα) καθιστώ μια γυναίκα έγκυο: *Οίδα γαρ τον σον πατέρα, παίδας ουκ εδίδου πάντως εις εμήν κοιλίαν όλως, να αυθεντέψει και του κράτους, να κρατήσει βασιλείας* Πτωχολ. α 761. **2**) (Περιφραστικά για να δηλωθεί η καταγωγή ενός προσώπου σε σχέση με τους προγόνους του): Ερμον. Η 67, 78. **3α**) Παιδί· αγόρι: Προδρ. (Eideneier) IV 369, Διγ. (Trapp) Gr. 1036, Προδρ. (Eideneier) I 215· (προκ. για τους Τρεις Παίδας εν καμίνῳ της Παλαιάς Διαθήκης): *Ως γαρ Χριστός ερρύσατο τον Πέτρο από θαλάσσης, και Ιωνάν διέσωσε ρου αβυσσείου κήτκους και Τρεις Παίδας διέσωσε πυρός επταπλασίου, ούτω και συ με, δέσποτα, τον άθλιον και πένην* Προδρ. (Eideneier) IV 659-1 χφφ PK κριτ. υπ.· **β**) (προκ. για τον Έρωτα): *ο τόπος είχεν χάριτας παράξενας εκείνος· έγεμεν άνθη κόκκινα, παντοδαπά, ποικίλα· είπες εκείνην την βαφήν ως το του ρόδου φύλλον, βαφήν παιδός ερωτικού, της Αφροδίτης αίμα* Καλλίμ. 835· **γ**) (σε θέση επιθ.) νέος: *νυν ημείς δεδοίκαμεν πόλεμον Αλεξάνδρῳ, ανδρί παιδί και τολμηρῷ κακόφρονι συμπλέξας* Βίος Αλ. 2640. **4**) Νεαρός υπηρέτης· παραγιός: Δούκ. 79[13]. **5**) Νεαρός ακόλουθος στην υπηρεσία άρχοντα: *τό ένι αναμέσον μας κανείς ουδέν το ξεύρει, ειμή τα τρία παιδόπουλα και αυτή η Φαιδροκάζα. Λοιπόν φοβούμαι την αυτήν, φοβούμαι...* (Παραλ. 2 στ.) *ή και τους παίδας τους εμούς εχθρός τινάς χαυνώσει και ταύτα τα καμώματα μάθει τα ο πατήρ σου* Βέλθ. 1070.

παιχνίδι(ν) το, βλ. *παιγνίδιον*.

παίω.

Το αρχ. *παίω*. Για σημερ. τ. *παίζω* βλ. Andr., Lex., στη λ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π.).

Χτυπώ, πονώ κάπ. (εδώ με λόγια): Ζήνου, Βατραχ. 177.

παιωνία *η*· *π ι ω ν ί α*.

Η λ. στο Θεόφραστο. Τ. *παγωνιά, πιγουνιά* και *πιγωνιά* σήμ. ιδιωμ. (Γενναδ., Λεξ. 701, στη λ., Χελδ.-Μηλιαρ., Ονόμ. φυτών[2] 4, Φραγκάκι, Ορολ. φυτ. 170).

Θαμνώδες φυτό με φαρμακευτικές ιδιότητες: *Γλυκυσίαν την λεγομένην πιωνίαν πότιζες και ομολογήσει ο δαιμονιζόμενος· ειδέ θυμιάσεις, φεύξεται ο δαίμων* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 70.

πακτεύω.

Από το ουσ. *πάκτον* και την καταλ. *-εύω*, Η λ. τον 6. αι. (L-S) και σήμ. στην Κρήτη (Τωμ., Φίλτρα. Τιμητ. Καψ. 423).

Χρησιμοποιώ κ. επωφελώς, εμπορεύομαι, καπηλεύομαι: *συνομιλών βασιλεί τα πρόσφορα ή μάλλον καπηλεύων και πακτεύων τα Ρωμαίων πράγματα και ολίγου αποδιδούς αύθις εξήγετο* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 574, κριτ. υπ.): *τα κεφαλατίκια και τας ενοχάς επάκτευε και επώλει ώσπερ τας οπώρας αι πωρικοπώλισσαι* αυτ. 483 κριτ. υπ.

πάκτον το, Hagia Sophia α 461[11], κ 485[11], φ[1] 503[9].

Το λατ. *pactum*. Τ. *πάκτο* σήμ. ιδιωμ. (Kahane, Sprache 532). Τ. *πάχθο* σε έγγρ. του 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε′ Παν. Σ. 463). Τ. *πάχτο* σε έγγρ. του 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, ό.π., 460, 469, 493) και σήμ. ιδιωμ. (Kahane, ό.π. και Χυτήρης Κερκυρ. γλωσσάρ.). Η λ. τον 6. αι. (L-S) και πολλ. σε έγγρ. από τον 11. έως το 17. αι. (Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμοις Α′ 1[12,17,26], 9[30], Act. Lavr. 55[32], 59[46], 67[57], Caracausi 430, Θεοχ., Τζομπλάκ. 152, Μανούσ., Θησαυρ. 3, 1964, 92, 93, 96, Νικολόπουλος-Οικονομίδης, Σύμμ. Α′ 292, Πεντόγαλος, Παρνασσ. 16, 1974, 50, 51, κ.α.).

1) Συνθήκη, συμφωνία: *θέλομεν ίνα πάντες οι Φράγκοι από τον καιρόν του πάκτου του κυρίου Μάρκου Δάνδουλου εκείνου του δούκος Κρήτης μέχρι και την πρώτην ημέραν, εν η εμούρτευσες, ίνα ώσι Φράγκοι* Συνθήκ. Καλλ. 318. **2α**) Ενοίκιο που καταβάλλεται για τη μίσθωση ακινήτου: *του οποίου μοναστηρίου έχω έως ζωής μου εις πάκτον το μετόχιον της κυρίας της Γοργοπάκοης* Ιερόθ. Αββ. 338. **β**) (προκ. για φιλοκερδή ανάθεση αξιωμάτων): *άρξας ευθύς ανεκήρυξε* (ενν. *ο βασιλεύς Αλέξιος*) *τας ενοχάς μη εις πάκτα διδόναι, αλλά τοις εκκρίτοις και ευσυνειδήτοις* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 638, κριτ. υπ.). **3**) Φόρος υποτέλειας: *Μανίας φοβηθείς σφόδρα αποστέλλει πρέσβεις προς τον βασιλέα ζητών ειρήνην υποσχόμενος και ετήσια πάκτα* Χρονογρ. (Λαμψ.) 250.

πάκτος το, Ασσίζ. 77[30], 328[12,13,21], Μαχ. 608[1], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 728[6], 793[4]· *π ά χ θ ο ς,* Χειλά, Χρον. 351· *π ά χ τ ο ς,* Ασσίζ. 256[11], 328[20].

Από το ουσ. *πάκτον* αναλογ. με τα ουδ. σε *-ος* (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 50). Ο τ. *πάχτος* σε έγγρ. του 15.-17. αι. (Act. Lavr. 174[9], Νικολόπουλος-Οικονομίδης, Σύμμ. Α′ 290, Μαυροειδή, Δωδώνη 7, 1978, 148, κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β′ 723, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. και Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 52). Η λ. στο Somav., σε έγγρ. του 16.-18. αι. (Μέρτζιος, Κρ. χρ. 15-16 Β, 1961-2, 265, 299, Παπαδάκη, Θησαυρ. 19, 1982, 143, Σφυρόερας, ΕΕ Κυκλ. Μ 5, ⟨1965/66⟩ 1966, 639, κ.α.) και σήμ. στην Κύπρο (Ερωτόκρ., Γλωσσάρ. 148).

1) Μίσθωση, ενοικίαση ακινήτου: *εκείνος οπού πλερώνει το έφυτον ημπορεί να αφήσει το πάκτος πάσα ώραν οπού να θέλει, διότι πλερώνει όσον καιρόν το εκράτησεν το πράγμα, άνευ ον έχουν έτερον στοίχημαν αναμεταξύ* Ασσίζ. 77[25]. *ο κύρης του κήπου ζητά το έφυτόν του εκείνου ού εκείνης οπού έχει το πάχτος του* Ασσίζ. 328[19]. **2**) Ενοίκιο που καταβάλλεται για τη μίσθωση ακινήτου: *Ακμή θέλομεν ίνα έχεις όλα τα μοναστήρια του πατριαρχείου πακτωτικώς … πληρώνοντα καθ' εκάστω χρόνω διά πάκτος αυτών πλεότερον υπέρπερα δέκα* Συνθήκ. Καλλ. 317· *εάν ο κύριος ή η κυρία του εφύτου ζητά του πακτωνάρη ή της πακτωναρίας το πάκτος, και εκείνος ουδέν θέλει να το δώσει το έφυτον και λέγει ότι*

επλέρωσέν τον Ασσίζ. 78[16]· (εδώ προκ. για μερίδιο της ετήσιας παραγωγής αγρού που αποδίδεται στον ιδιοκτήτη του ως μίσθωμα): *αν δεν θελήσει να δώσλι το πάχτος και την ανάκαμψιν ή την μουρτήν* Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης) 292· *ογιά πάκτος του αυτού χωραφίου ομπλεγάρεται αυτός ο κυρ Τζανής να δίδει κάθα Αύγουστο στάρι όμορφο αρεσκούμενο του αυτού αφέντη Βαρούχα* Βαρουχ. (Bakk.-v. Gem.) 614[4]. **3**) Φόρος: *έβαλε να πλερώνουν δέκατον το ρέντον τους καβαλλάρηδες και παροίκους και ελευθέρους και καππέλλες και τα άλλα πάκτη* Μαχ. 606[33] κριτ. υπ. 9· *έναι οικοκύριος εις τον ναόν του Αγίου Θεοδώρου· ως ότι έβαλε και πάκτος εις αυτόν, να δίδει κατά χρόνον κερίν του αυθέντη, του άρχοντος εκείνου, λίτρες δεκαέξ* Χειλά, Χρον. 351.

πακτωνάρης ο, Ασσίζ. 78[15]· *π α χ τ ω ν ά ρ η ς,* Βουστρ. 513.

Από το *πακτώνω* και την κατάλ. *-άρης*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο και την Κέρκυρα (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 271 και Χυτήρης, Κερκυρ. Γλωσσάρ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *πάκτον*), και σήμ. ως τοπων. στην Κύπρο (Πιλαβάκης, Κυπρ. Τοπ. 8).

1) Αυτός που χρησιμοποιεί ή εκμεταλλεύεται κ. με ενοίκιο, ενοικιαστής, μισθωτής: *Εάν γίνεται ότι είς άνθρωπος δίδει το σπίτιν του εις έφυτον ού το περιβόλιν του και εις καιρόν ονοματισμένον και γίνεται ότι ο αφέντης ού η κυρά ζητά του παχτωνάρη ού της πακτωναρίας το έφυτόν του, και εκείνος λέγει ότι τίποτες ουδέν να δώσει, ότι ηπλέρωσέν τον* Ασσίζ. 328[1]. **2**) Αξιωματούχος με την αρμοδιότητα να ελέγχει τις άδειες των καταστημάτων (Για τη σημασ. βλ. Dawk., Boustr. 48): *ο Χάννας ήτον πακτωνάρης και εγύρεψε να το διαφεντεύσει* (ενν. *το χανούτιν*) *από την μερίαν της ρήγαινας, να μεν τορμήσει* (ενν. *ο Καρτείας*) *να ποισεί πράμαν απού δεν ήτον συνήθιν* Βουστρ. 513 κριτ. υπ. (4).

πακτωναρία η, Ασσίζ. 78[15].

Από το ουσ. *πακτωνάρης*.

Αυτή που χρησιμοποιεί ή εκμεταλλεύεται κ. με ενοίκιο, μισθώτρια, ενοικιάστρια: *Εάν γίνεται ότι είς άνθρωπος δίδει το σπίτιν του εις έφυτον ού το περιβόλιν του και εις καιρόν ονοματισμένον και γίνεται ότι ο αφέντης ού η κυρά ζητά του πακτωνάρη ού της πακτωναρίας το έφυτόν του, και εκείνος λέγει ότι τίποτες ουδέν να δώσει, ότι εξεπλήρωσέν του* αυτ. 328[2].

πακτώνω, Ασσίζ. 10[27], 20[29], 78[24], 328[11], 453[10], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 567[12], 614[9,12,16], Ιερόθ. Αββ. 331· *π α χ θ ώ ν ω,* Νομοκριτ. 83· *π α χ τ ώ ν ω,* Ασσίζ. 202[10-1], 256[10]

Από το ουσ. *πάκτον* και την κατάλ. *-ώνω*. Άσχ. το αρχ. *πακτόω*. Ο τ. *παχτώνω* σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 68) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β′ 723, λ. *παχτόννω,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 53, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *παχτώννω,* Μουσχίου, Βατταρισμοί 110, λ. *παχτώννου*). Η λ. στο Meursius (λ. *πακτώνειν*), πολλ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16Β, 1961-2, 264, 279, 298, 299, Βισβίζ., ό.π. 4, 1951, 73, 75, 5, 1954, 124, 7, 1957, 51, κ.α.) και σήμ. στην Κύπρο (Ερωτόκρ., Γλωσσάρ. 148, λ. *πακτώννω*).

1) Μισθώνω, νοικιάζω κ. από κάπ., χρησιμοποιώ ή εκμεταλλεύομαι κ. με ενοίκιο: *Περί εκείνου οπού παχτώσει άλλου γην διά να ποίσει σπίτια και αφού τα ποίσει, θέλει να τα ξηλώσει και να τα πουλήσει, ποταπόν δίκαιον έχει αυτού ο αυθέντης ή η κυρά της ρηθείσης γης* Ασσίζ. 202[6]· *Περί μισθωσαμένου και οπού παχτώνει αμπέλια και κήπους, δένδρα και άλλα είδη* Βακτ. αρχιερ. 170· *επάκτωσέν το* (ενν. *το ξύλον*) *ο ρήγας διά διακοσία δουκάτα τον χρόνον απέ τον πατριάρχην* Βουστρ. 486. **2α**) Παραχωρώ κ. ιδιόκτητο με

ενοίκιο, εκμισθώνω, νοικιάζω κ. σε κάπ.: *Περί πουλήσεως πραγμάτων και κτημάτων συντροφικών και συνοριτών, ή θέλουν να παχτώσουν και ποίος τα αγοράζει* Βακτ. αρχιερ. 177· *ο ... αφέντης Τζόρττης Βαρούχας ... δίδει και πακτώνει του κυρ Τζανή ... το χωράφιον* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 614^{2}· *θέλει να τηνε πακτώσει* (ενν. *την ογελέα*) Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 57^{10}· **β)** (προκ. για αξιώματα): *εξέπεμπεν εις τας ενοχάς μήτε πωλών μήτε πακτώνων αυτάς, αλλά δώρον τας αρχαιρεσίας και επιλέγδην παρεχόμενος* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 422, κριτ. υπ.).

πάκτωσις η· *π ά χ τ ω σ ι ς,* Βακτ. αρχιερ. 170 δις.

Από τον αόρ. του *πακτώνω*. Ἀσχ. το μτγν. ουσ. *πάκτωσις*. Τ. *παύχτωση* σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 113). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *πάκτωμα*) και σε έγγρ. του 16.-17. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16 Β, 1961-2, 279, Βισβίζ., ό.π. 5, 1954, 124 και 7, 1957, 48).

Μίσθωση (αγροτικού ακινήτου, συνήθως πρόσκαιρη) (Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Βισβίζ., ό.π. 4, 1951, 139, 5, 1954, 124 σημ. 1 και 4 και Αμάλθεια 4, 1973, 143): *Περί μισθώσεως πραγμάτων τινών και παχτώσεως χωραφίου, κήπων και των ομοίων* αυτ. 170. *Περί εμφυτεύσεως και παχτώσεως εις τόπον εκκλησιαστικόν ή σπιτότοπον* αυτ. 153.

πακτωτικώς, επίρρ., Συνθήκ. Καλλ. 315 δις.

Από το επίθ. *πακτωτικός* που απ. σε έγγρ. του 12. αι. (Σάθ., ΜΒ S′ 622^{23}, 624^{1}). Τ. *πακτιωτικώς* στο Du Cange (λ. *πάκτον*). Η λ. σε έγγρ. του 11.-12. αι. (Act. Lavr. 35^{7-8} και Σάθ., ό.π. 623^{3-4}).

Με μίσθωση, με ενοίκιο: *θέλομεν ίνα έχεις όλα τα μοναστήρια του πατριαρχείου πακτωτικώς, δήλον εκείνα α εισίν εκείθεν της σκάλας, πληρώνοντα καθ' εκάστῳ χρόνῳ διά πάκτος αυτών πλεότερον υπέρπερα δέκα* αυτ. 317· *τας άλλας επισκοπάς..., ας ζητείς πακτωτικώς εις υπέρπερα τριακόσια πενήντα καθ' ενί εκάστῳ χρόνῳ* αυτ. 315.

παλαβός, επίθ.

Από το επίθ. *παλαλός* που απ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) ‹ *απολωλώς,* μτχ. του αρχ. *απόλλυμι* (Ανδρ., Λεξ., στη λ. και Ἀμ., Γλωσσ. μελετ. 185-87· πβ. και *λωλός*). Κατά Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 320 από το ουσ. *παλάβια* ‹ *παλάβρα*. Κατά Kretschmer, Lesb. Dial. 202 και Φιλ., Γλωσσογν. Α′ 8 από το αρχ. διαλεκτικό επίθ. *παλαός*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Ανισόρροπος, τρελός: *ου ξεύρουν να μιλήσουν* (ενν. *οι ξένοι*) *κι όπου θεωρούν και περπατούν, θαυμάζονται και λέγουν: «παραμιλούν και περπατούν; αυτοί 'ναι βρουλισμένοι» και παλαβούς τους λέγουνε τους ξένους εις τα ξένα, βρίζουν και ονειδίζουν τους και πάντα υπομένουν* Περί Ξεν. (Μαυρομ.) 56.

παλάδα η, **(I).**

Το βενετ. *palada*· πβ. και ιταλ. *palata* ‹ *pala* (Zingarelli, λ. *palata,* Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *palata*²). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ.).

Συγχρονισμένο χτύπημα των κουπιών στο νερό: *με το λόγο* (ενν. *του Καπλάν πασά*), *ήπαιξε λεβάδα, δίδουν οι σκλάβοι δυνατή παλάδα. Και τόμου απ' την Πολύκανδρο μισεύγει* Λεηλ. Παροιμ. 86· *ευθύς τον καπετάν πασά θωρούσι και ήρχετο μέσα με όλη την αρμάδα, με δυνατή και με φρικτή παλάδα* αυτ. 308.

παλάδα η, **(II).**

Το βενετ. *palada*· πβ. και ιταλ. *palata* ‹ *palo* (Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *palata*¹).

Φράχτης από πασσάλους: *Τότες εσυμβουλεύθησαν κι ευρήκασίνε τρόπο και την παλάδα ανοίξανε κι εκάμασίνε τόπο, οι βάρκες για να μπαίνουσι, να φέρνουσίνε πράμα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 515^{24}.

παλαιά, επίρρ., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 279^{2}· *π α λ α ί α,* Κορων., Μπούας 149.

Από το επίθ. *παλαιός*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Στην παλιά εποχή: *οι Ρωμαίοι ακόμη ... έχουν την ίδια γνώμη, εκείνην οπού 'χαν παλαιά, και δεν την εσαλεύσαν* Λίμπον. Επίλ. 45· *Δεν ήξευρεν ο αετός πλέον το τι να κάμει· στον Δία εβουλήθηκε μόνον να καταδράμει, να πα να πει τά έπαθεν όλα εκεί ομπρός του, (διότι έλεγαν παλαιά πως ήταν εδικός του ...)* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 2^{22}.

παλαίζηλος, επίθ.

Από το επίρρ. *πάλαι* και το ουσ. *ζήλος*.

Που τον ζηλεύουν από παλιά: *Κάθεται Αθήνα και θρηνεί, κλαίει και ουχ υπομένει: «*(παραλ. 2 στ.) *ουαί μοι την παλαίζηλον και φθόνων γεμισμένην...»* Ανάλ. Αθ. 29.

παλαιοβραχοδαρμένος, μτχ. επίθ., Πουλολ. Αθ. 105· *π α λ ι ο β ρ α χ ο δ α ρ μ έ ν ο ς,* Πουλολ. Ζ 103, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 113 κριτ. υπ.

Από το α′ συνθ. *παλαιο-* (*παλιο-*) (βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *παλι(ο)-*) και τη μτχ. *βραχοδαρμένος* (βλ. λ.).

(Υβριστ.) που μακάρι να πνιγεί και να τον χτυπούν τα κύματα στα βράχια (πβ. λ. *βραχοδαρμένος*): *Γυρίζει η χήνα με θυμού και λέγει προς τον γλάρον: «Τσεπρέ, τσεπρίτα, μισταργέ δελφίνου θαλασσίου και θαλασσοκοπάνιστε, παλαιοβραχοδαρμένε...»* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 113 κριτ. υπ.

παλαιογάδαρος ο, βλ. *παλαιογάιδαρος*.

παλαιογάδουρον το.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *γαδούρι(ο)ν*.

1) Γέρικο, καταβεβλημένο γαϊδούρι: *καλογεράκιν ταπεινόν ομοιάζεις μουτεμένον* (παραλ. 1 στ.), *γαδούριν παλαιογάδουρον, ορνίθιν κορυζιάριν* Προδρ. (Eideneier) IV 471 χφ Κ κριτ. υπ. **2)** (Προκ. για ψόφιο γαϊδούρι): *δεν πηγαίνεις* (ενν. *εσύ, ο κόραξ*) *πούπετε να εύρεις καμίαν μούρσιαν, να εύρεις παλαιογάδουρον, να γλείψεις τα πλευρά του, ως το 'ποικες εις τον καιρόν της κιβωτού του Νώε, οπού ηύρες, κακορίζικε, τα ψοφισμένα ζώα* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 13 κριτ. υπ.

παλαιογάιδαρος ο· *π α λ α ι ο γ ά δ α ρ ο ς*· *π α λ ι ο γ ά ι δ α ρ ο ς*.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *γάιδαρος*. Τ. *παλαιογάδαρος* στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε′ 423. Ο τ. *παλιογάιδαρος* και σήμ.

1) Γερασμένος, καταπονημένος γάιδαρος: *ο Μπερτόλδος ... έπιασεν ένα παλιογάιδαρον οπού είχεν, γδαρμένον όλον εις την ράχην και μεσοφαγωμένον από τες μύγες* Μπερτόλ-

δος 12. **2)** (Προκ. για ψόφιο γαϊδούρι): *δεν πηγαίνεις* (ενν. *εσύ, ο κόραξ*) *πούπετε να εύρεις καμίαν μούρσιαν, να εύρεις παλαιογάδαρον, να γλείψεις το πλευρόν του* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 13 κριτ. υπ.

παλαιογούνελλον το.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *γουνέλλα* (βλ. λ.).

Παλιό γυναικείο φόρεμα: *ήτον αξυπόλυτη κι ουδέν είχεν παπούτσια κι εφόρειν παλαιογούνελλον από πολλά καπούτσια* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 508.

παλαιόγριζον το.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *γρίζον* (βλ. λ. -ο). Πβ. και Χρονογρ. (Λαμψ.) 232.

Παλιό ρούχο γκρίζου χρώματος: *εφόρει* (ενν. *ο Βασίλειος*) *παλαιόγριζον ζορωμένον και εξεσχισμένον* Hist. Imp. II 34.

παλαιοδρεπανομύτης, επίθ.· *π α λ α ι ο δ ρ α π α ν ο μ ύ τ η ς,* Πουλολ. Αθ. 26, Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 24 κριτ. υπ.· *π α λ ι ο δ ρ ε π α ν ο μ ύ τ η ς.* — Πβ. και *δ ρ ε π α ν ο μ ύ τ η ς.*

Από το α' συνθ. *παλαιο-(παλιο-)* και το ουσ. *δρεπανομύτης.*

(Υβριστ.) που έχει μύτη σαν δρεπάνι: *Τσαφαροσκέλη πελαργέ, καμηλοπερπατάρη, γριζόχροε, γριζόφορε, παλαιοδρεπανομύτη* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 24 κριτ. υπ.

παλαιόθεν, επίρρ., Σφρ., Χρον. (Maisano) 42^{15}.

Από το επίθ. *παλαιός* και την κατάλ. *-θεν.* Η λ. ατο Somav. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *παλαιόθε(ς)* και *παλαιούθε* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ. και Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. αντίστοιχα).

Από παλιά: *το ερημοκκλήσι το οποίο ήτον άβλαφτον και γερόν ως ήτον κτισμένον παλαιόθεν* Ιεροθ. Αββ. 334· *ας ειπούμεν άλλα αναγκαία πράγματα..., καθώς είναι τυπωμένα παλαιόθεν και ηύραμεν και ημείς μερικά* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 245.

παλαιοκάλιγος, επίθ.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *καλίγι(ον).*

Που φοράει παλιά παπούτσια: *καλογεράκιν ταπεινόν ομοιάζεις μουτευμένον, φθειριάρικον, κοντριάρικον, πτωχόν, απολεσμένον, εκδούριν παλαιοκάλιγον, ορνίθιν κορυζιάριν* Προδρ. (Eideneier) IV 471.

παλαιοκάρφι το, Πουλολ. Αθ. 17· *π α λ α ι ο κ ά ρ φ ι ν,* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 74.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *καρφί(ν).*

Παλιό άχρηστο καρφί: *Στρέφεται ο κύκνος το λοιπόν τον πελαργόν και λέγει: «*(παραλ. 2 στ.), ... *τώρα ηυρίσκεις, άτυχε, οκάπου παλαιοκάρφιν, και απο ορμισίαν εις ορμισίαν υπάγεις και καθίζεις, τάχα να στάσεις, άτυχε, το στάμενον το ξένον;* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 15.

παλαιόκαστρον το, Δούκ. 421^9· *π α λ ι ό κ α σ τ ρ ο,* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 322^2, 324^6.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *κάστρον.* Τ. *παλαιόκαστρο* σήμ. ως τοπων. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 288), (Βαγιακ., Πύργοι και κάστρα 51). Τ. *παλέκαστρον*

στα βόρεια ιδιώμ. (Ανδρ., Αθ. 45, 1933, 257). Τ. *παλιόκαστρον* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. το 10. αι. (Sophocl.) και σε έγγρ. από τον 11.-15. αι. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 284, Caracausi 430, Act. Lavr. $73^{7,28}$, 74^5, $77^{9,10}$, 99^9, κ.α., Act. Xén. 25^{21}, Act. Doch. 28^{17}, Act. Saint. Pantel. 15^5, 17^{18} και Act. Pantocr. 9^6).

Παλιό (κατεστραμμένο) κάστρο: *ακόμη ευρίσκεις ένα βουναλάκι και έχει έναν παλαιόκαστρον απάνω και έχει πόρτον εις την μερέαν του μαστόρου και λέγουν το πόρτο Καραβόλο* Πορτολ. Β 22^9.

Η λ. ως τοπων. (Για το πράγμα βλ. Βαγιακ., ό.π. και Μενάρδ., ΕΕΒΣ 7, 1930, 248): Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 322^{15}, 560^2.

παλαιοκόσκινο(ν) το.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *κόσκινο(ν).* Τ. *παλεκόσκινον* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *πάλε*).

Κόσκινο (μειωτ.): *ο καθεείς της τέχνης του το σύνεργον γυρεύει* (παραλ. 1 στ.) *και ο ταπεινός ο Αίγυπτος τα παλαιοκόσκινά του* Κρασοπ. (Eideneier) Ι 12.

παλαιοκουρασμένος· *παλαιοκουρασμένες,* Σαχλ., Αφήγ. 625, εσφαλμ. γρ. αντί *παλιοκουρεμένες*· διόρθ. Ξανθ., Βυζαντίς 1, 1909, 367. — Βλ. *παλαιοκουρεμένος.*

παλαιοκουρεμένος, μτχ. επίθ., Σαχλ. Α' (Wagn.) Μ 363· *π α λ ι ο κ ο υ ρ ε μ έ ν ο ς,* Σαχλ. Ν 401. — Πβ. *κουρεύω.*

Από το επίθ. *παλαιός* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *κουρεύω.*

(Προκ. για πόρνη) εξευτελισμένος, διαπομπευμένος: *Θωρείτε τα καμώματα, τά 'χουν οι πομπεμένες, τά κάμνουν οι πολιτικές, οι παλιοκουρεμένες* (έκδ. *παλαιοκουρασμένες*· διόρθ. Ξανθ., Βυζαντίς 1, 1909, 367· βλ. *παλαιοκουρασμένος*) Σαχλ., Αφήγ. 625.

παλαιοκρέβατον το.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *κρεβάτιον.* Τ. *παλιοκρέβατο* σήμ.

Παλιό και φθαρμένο κρεβάτι: *σ' ένα παλαιοκρέβατον εκρύβη* (ενν. *ο μέγας βόρνικος*) *εκ του φόβου* Ιστ. Βλαχ. 826.

παλαιολόγος· ο *παλαιολόγος,* Rechenb. 1, πιθ. βραχυγραφία από το *ο παλαιός λόγος* (Βλ. Hunger-Vogel [Rechenb. σ. 16 σημ. 1]). — Πβ. και *λόγος* (Ι) Εκφρ. 7.

παλαιοξέρασμα το· *π α λ α ι ο ξ έ ρ α σ μ α ν,* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 155 κριτ. υπ.

Από το **α'** συνθ. *παλαιο-* (βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *παλι(ο)-*) και το ουσ. *ξέρασμα.*

(Μεταφ., υβριστ.) αυτός που είναι σιχαμερός: *τώρα, παλαιοξέρασμα* (ενν. *την αίψιαν*), *κερά καπνοσπατώλα, εμέναν καταμέμφεσαι το τι ήθελα εις τον γάμον* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 155.

παλαιοξερασμένος, μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. *παλαιο-* (βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *παλι(ο)-*) και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *ξερνώ.*

(Υβριστ.) σιχαμερός: *εσύ τολμάς υβρίζειν με, παλαιοξερασμένε* Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 99 κριτ. υπ.

παλαιόπληγος, επίθ.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *πληγή*.

Που έχει παλιά πληγή: *γαδούριν παλαιόπληγον, ορνίθιν κορυτσάριν* Προδρ. (Eideneier) IV 471 χφ P κριτ. υπ.

παλαιοπούγκι το.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *πουγκί*.

Παλιό και φθαρμένο πουγκί: *δεν ηύρεν ποτέ θησαυρόν εις τον δρόμον, μόνον παλαιοπούγκι* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 129.

παλαιόρουχον το, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 58[25]· *π α λ ι ό ρ ο υ χ ο,* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 57· *π α λ ι ό ρ ο υ χ ο ν,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1670, Μαχ. 492[34]· *π α λ ι ο ρ ο ύ χ ο (ν).*

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *ρούχον*. Ο τ. *παλιόρουχο* και σήμ.

Παλιό, φθαρμένο ρούχο, κουρέλι: *'Αφησέ μου καμπόσον τα παλιορούχα μου, διατί εγώ δεν θέλω εσύ να με τρυπώσεις μέσα σε εκείνα τα σακόπουλα* Μπερτολδίνος **111**· *Αν έν και βλέπεις άνθρωπον γυμνήν να δείχνει σάρκα, ρούχον να μη έχει ο δυστυχής την σάρκαν να σκεπάσει* (παραλ. 6 στ.), *δος του να φάει του ταπεινού και εκ τα παλαιόρουχά σου σκέπασε εσύ την σάρκαν του* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2384.

παλαιός, (I), επίθ., Προδρ. (Eideneier) IV 29, 180 χφ P κριτ. υπ., Ορνεοσ. 547[28], Σπανός (Eideneier) A 449, Χρον. Μορ. H 3132, Χρον. Μορ. P 1354, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 302 κριτ. υπ., Μαχ. 152[10], 192[14], 288[31], Θησ. Πρόλ. [106], 'Εχθ. χρον. 18[2], Πανώρ. Πρόλ. 58, Διγ. 'Ανδρ. 360[13], Λίμπον. 512, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 237, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 90, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 248[16], κ.α.· *π α λ α ί ο ς,* Διγ. (Trapp) Gr. 1655, Ερμον. Υ 79, Χρον. Μορ. H 1354, Χρον. Μορ. P 3132, Λίβ. N 967, Θησ. (Foll.) I 2, Καραβ. 500[5], 503[7], Χούμνου, Κοσμογ. 1762, Πορτολ. A 205[32], Αχέλ. 255, 537, 2407· *π α λ ι ό ς,* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 179, Κυπρ. ερωτ. 75[32], 107[26], Πανώρ. Γ' 313, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 59, Β' 113, Γ' 3, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1252, 1270, Στάθ. (Martini) Α' 67, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 733, Ε' 96, 136, Φορτουν. (Vinc.) Β' 316, Δ' 464, Ιντ. δ' 68.

Το αρχ. επίθ. *παλαιός*. Ο τ. *παλαίος* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Ο τ. *παλιός* και σήμ. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 168, λ. *παλ'ός*, Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *παλαιό*).

1) Μεγάλος στην ηλικία, ηλικιωμένος **α)** (προκ. για πρόσωπα): Ιστ. πατρ. 173[23]· *σ' ετούτα τα λαγκά, σιμά στην άσπρη βρύση, βρίσκεται γείς παλιός βοσκός τσι χρόνους φορτωμένος* Πανώρ. Α' 265· **β)** (προκ. για ζώα): Φυσιολ. (Legr.) 715· *δείπνο μεγαλότατο μου 'πε να τον ορδινιάσω· έξι τσικίνια μου 'δωκε να πα να τα ξοδιάσω, κι ηύρα καπόνους τρεις παλιούς, βυζασταρές και γάλλους τέσσερις ομορφότατους, καλούς, παλιούς, μεγάλους* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 537, 538· **γ)** (προκ. για φυτά): *πολλά παλαία δένδρα, ο ήσχιος τους εσκέπαζε την όψιν την αιώνιαν της γης, όπου ποτέ εκεί ήλιος ουκ εισεβαίνει* Θησ. Ζ' [37[3]]. **2)** (Για πρόσωπα) **α)** που υπάρχει από το παρελθόν, από παλιά, «παλιός»· (προκ. για φίλο, εχθρό, κλπ.): Λίμπον. 475, Συνθήκ. Καλλ. 302· (εδώ προκ. για στρατιώτη· πβ. *νέος* 1ε): *εσηκώθην μεγάλη τάραξη και ταραχή μεσόν τους λας των αρμάτων τους νέους με τους παλιούς* Μαχ. 96[31]· **β)** που έζησε στο μακρινό παρελθόν, αρχαίος: Βακτ. αρχιερ. 154, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 588[5], Διγ. 'Ανδρ.

393[29], Λίμπον. 484· *Φίλιππον τον ελέγασι Λάσκαρη, 'κ τους Ρωμαίους, τους πρώτους άρχοντες αυτών, εκείνους τους παλαίους* Αχέλ. 1193· *η κοινή γλώσσα η εδική μας, μη γυρεύοντας εις τούτο το μέρος άλλους καλλωπισμούς, φυσικά όλες τις μετοχές των παλαίων Ελλήνων τες διαλύουν με το 'ριστικόν ρήμα* Σοφιαν., Γραμμ. 244· (εδώ προκ. για τους Πατέρες της Εκκλησίας): *ακέμη και άλλην μαρτυρίαν του Παύλου θέλω να φέρω, οπού έπεψεν επιστολήν των παλαιών Πατέρων* Συναξ. γυν. 130· **γ)** (κατ' επέκταση) σεβαστός, αγαπημένος: *Ω μάννα μου παλιά, γλυκύν μου χώμαν, μέλλει ποτέ το σώμαν—εις τα δάση ο ύπνος να το φτάσει* Κυπρ. ερωτ. 111[13]· **δ)** έμπειρος: *Μα 'γώ...* (παραλ. 1 στ.) *δεν θέλω κομπωθεί ποτέ μηδεποσώς γελούμαι, ότι παλιά δασκάλισσα στην τέχνη αυτή λογούμαι* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [752]· *οι Τσερκέζοι την σήμερον δεν είναι διά να τους φοβούμασθεν, διότι ένα καιρόν ήτον ανδρείοι πολεμισταί, όταν είχον βασιλέα τον Καθούγιον εκείνον, ο οποίος είχε στρατιώτας παλαιούς και καλούς και διδαγμένους* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 380· **ε)** (υβριστ.) άξιος περιφρόνησης, αχρείος, τιποτένιος· *Δυο μούδες ογιαμιά γιαμιά, σκύλε, να πα μου κλέψεις, της Πουλισένας, της παλιάς πουτάνας, να τσι πέψεις!* Κατζ. Ε' 40. **3)** (Για πράγματα) **α)** που ανήκει ή αναφέρεται στο παρελθόν, που υπάρχει από παλιά· (προκ. για νόμο, συνήθεια, κ.τ.ό.): Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 583, Σεβήρ., Ενθύμ. 28· (προκ. για την τέχνη· πβ. *νέος* 3β): *ένα μαντί αστροχιόνιστο, βασιλικόν ας βάλει* (ενν. η Αρετούσα) *κι ό,τι άλλο η τέχνη εμπόρεσε, παλιά και νια, να δείξει* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 45· (προκ. για αγάπη, πόνο, κ.τ.ό.): *ως δου* (ενν. τα μάτια) *άλλα κάλλη και 'ρεχτού, του 'Ερωτα μηνούσι και νιαν αγάπη κτίζουνε και την παλιά χαλούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1270· *γιάντα τσι παλιούς καημούς και τον παλιό μας πόνο τώρα ξαναθυμίζοντας σ' όλους μας καινουργιώνω;* Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 19· **β)** (προκ. για κτίσμα, πόλη, λιμάνι, κ.τ.ό.) που κατασκευάστηκε παλιά: 'Εχθ. χρον. 17[26]· *την Θήβαν την λαμπράν, την πόλιν την παλαίαν* Θησ. Πρόλ. [114]· *ήλθαν και τα κάτεργα και ενέβησαν εις τον παλιόν λιμιώναν* Μαχ. 152[6]· **γ)** (προκ. για προϊόν που παρασκευάστηκε παλιά, που είναι παλιάς εσοδείας: Ασσίζ. 245[15], Ορνεοσ. αγρ. 547[5]· (ειδικά για φυτικό προϊόν) ξηρός: Ιεραχοσ. 487[5]· *Λαβών ... παλιάς σταπίδας άκουκκας εξάγια μ'* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 94[18]· **δ)** (προκ. για νόμισμα) παλιάς κοπής· (συνεκδ.) μεγάλης αξίας: *ίνα... λάβεις δε και την προίκα σου εκ ταύτης της ημέρας, κιντηνάρια είκοσι, νομίσματα παλαία* Διγ. Z 2078. **Εκφρ. 1)** *Παλαιά Γραφή/Διαθήκη* = το σύνολο των ιερών βιβλίων των Εβραίων πριν από το Χριστό, Παλαιά Διαθήκη: *μάλλον και εις την Παλαιάν Γραφήν φαίνεται η ατυχία τους, ότι ο Θεός ποσώς δεν τας ψηφά, να έχει την ομιλίαν τους* (ενν. των γυναικών) Συναξ. γυν. 115· *την Παλαιάν του Μωυσή αγίαν Διαθήκην και την Νέαν της εκκλησίας την παρακαταθήκην* Γεωργίου Ρήτορος, Στίχ. 57. **2)** *Παλαιοί χρόνοι* = το παρελθόν: *Εδιάβησαν οι παλαιοί χρόνοι των περασμένω, απού προικιό κιανείς βοσκός δεν είχε γνωρισμένο* Πανώρ. Ε' 239. **3)** *Παλαιόν ένδυμα* = (θεολ.) παλιός άνθρωπος (βλ. εκφρ. 4): *απόδυσαι το παλαιόν ένδυμα του διαβόλου και ένδυσαι τον νέον, τον κατά Θεόν κτισθέντα* Φυσιολ. 344[30]· *συ, εάν τι του παλαιού ενδύματος κτήσει και αμβλυωπήσωσί σου οι οφθαλμοί, ζήτησον την νοεράν πηγήν, τον του Θεού νόμον* Φυσιολ. 344[21]. **4)** *Παλαιός άνθρωπος* = (θεολ.) ο παλιός, ο μη αναγεννημένος από το Χριστό άνθρωπος (Για τη σημασ. βλ. και Bauer, Wört., στη λ. 2): *ούτω και συ, ω άνθρωπε, ει τον παλαιόν άνθρωπον έχεις ένδυμα, βλέπε μήποτε οι οφθαλμοί της καρδίας σου εμποδισθώσιν· ζήτησον τον νοερόν ανατέλλοντά σοι ήλιον, τον Σωτήρα Χριστόν* Φυσιολ. M 32[5]· *ανίπτασο εις το ύψος του ηλίου της δικαιοσύνης και απόδυσαι τον παλαιόν άνθρωπον συν ταις πράξεσιν αυτού* Φυσιολ. 344[27]. **5)** *Παλαιός λόγος,* βλ. *λόγος* Εκφρ. 7. **6)** *Τον παλαιόν καιρόν* = στο παρελθόν: *Εν μέσω γαρ των δύο ποταμών εστίν ο τόπος ... έχων κάστρη και χώρας αναριθμήτους. Τον γαρ παλαιόν καιρόν ην των*

Σερβών 'Εκθ. Χρον. 73^{13}· *Περί χειροτονίας αυτοκεφάλων αρχιερέων και πώς αυτοκέφαλοι ήσαν οι μητροπολίται τον παλαιόν καιρόν* Βακτ. αρχιερ. 185.

Το αρσ. ως ουσ. = **α**) (Παλιός) φίλος: *Λαλεί του ο σουλτάνος: «Αρωτούμεν σε ως παλαιόν και εμπιστόν του σπιτιού μας...»* Μαχ. 184^{11}· **β**) οι παλαιότερες γενιές ανθρώπων, οι πρόγονοι: Λίμπον. 279, Επίλ. 85, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 199^{2}, Τριβ., Ταγιαπ. 115. 'Εκφρ. *Παλαιός των Ημερών* = ο Θεός Πατέρας (Για τη σημασ. βλ. Lampe, Lex., στη λ. 4): *τότε ανοιχθήσονται οι ουρανοί και καταβήσεται ο Παλαιός των Ημερών* Λέοντ., Αποκ. 102^{632}.

Το ουδ. ως ουσ. = **α**) (στον πληθ.) γεγονότα που συνέβησαν στο παρελθόν: *σαν σε πω τα παλαιά, να γράψω άλλο νόβο* Κορων., Μπούας 11· **β**) (στον εν.) καρπός της σοδειάς των προηγούμενων χρόνων: *να σπείρετε τον χρόνο τον όχτατο και να φάτε από την εσοδειά παλαιό ως τον χρόνο τον έννεατο, ως να έρτει η εσοδειά της, να φάτε παλαιό* Πεντ. Λευιτ. XXV 22· *να φάτε παλαιό προπάλαιο και παλαιό από ομπροστά καινούργιο να βγάλετε* Πεντ. Λευιτ. XXVI 10. 'Εκφρ. *Κατά το παλαιόν* = σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο (η έκφρ. στο Somav.): *η ταπεινότης ημών την ένδοξον επιστολήν της πανεντιμότητος υμών ανά χείρας λαμβάνοντας εις τας πέντε του παρόντος κατά το παλαιόν...* Βελλερ., Επιστ. 54.

παλαιός, (II)· *στην παλαιάν του τσουβάχα,* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 87, εσφαλμ. γρ. αντί *την παλιοτσουτσουβάχα*· διόρθ. Ξανθ., Βυζαντίς 1, 1909, 345. — Βλ. *παλιοτσουτσουβάχα.*

παλαιόσπιτον το· *π α λ α ι ό σ π ι τ ο· π α λ ι ό σ π ι τ ο (ν),* Πορτολ. Α 327^{10}.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *σπίτι*. Η λ. σε έγγρ. του 14. (Act. Lavr. II 90^{67}, 108^{174}, Act. Xén. 19^{63}, 21^{40}, 22^{19}, 95^{51}) και του 18. αι. (Σφυρόερας, ΕΕΚυκλ.Μ 5, ‹1965/66› 1966, 659). Ο τ. *παλιόσπιτο* και σήμ.

Σπίτι παλιό: *το σπίτι, το παλαιόσπιτον, το καινουργιοχαλασμένον* Προδρ. (Eideneier) III 273-73 χφφ ΡΚ κριτ. υπ.

Ο τ. *παλαιόσπιτο* ως τοπων.: Πορτολ. Α 201^{27-8}.

παλαιότης -τητα η.

Το αρχ. ουσ. *παλαιότης*. Τ. *παλαιότη* και *παλιότ'* σήμ. ιδιώμ. (Andr., Lex., λ. *παλαιότης*). Η λ., στον τ. *παλαιότητα*, στο Βλάχ. και σήμ.

1) Το να είναι κάτι παλιό: 'Εκθ. χρον. 68^{2}, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1134, Αλεξ. Επίλ. 10. **2**) Μεγάλη ηλικία, αρχαιότητα: Μπερτολδίνος 107, Λίμπον. Επίλ. 91.

παλαιότονος, επίθ.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *τόνος*.

(Προκ. για εκκλησιαστικό βιβλίο) που είναι γραμμένο σε παλιό μουσικό τονικό σύστημα: *άλλο βιβλίον στιχεράριον παλαιότονον* Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 518.

παλαιοφούστανον το· *π α λ α ι ο φ ο ύ σ τ α ν ο,* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 433 κριτ. υπ.

Από το επίθ. *παλαιός* και το ουσ. *φουστάνι*.

Παλιό και φθαρμένο φουστάνι: *αυτό το παλαιοφούστανον, τό εφόρεις καπνισμένον, εχαρβαλώθη απάνω σου και εσάπην εκ την λέραν* αυτ. 433.

παλαιοχαρβαλωμένος, μτχ. επίθ.

Από το επίθ. *παλαιός* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *χαρβαλώνω*.

Παλιός και σχισμένος: *Κάπα μου, πάλιν κάπα μου, παλαιοχαρβαλωμένη* Προδρ. (Eideneier) III 273-64 χφφ ΡΚ κριτ. υπ.

παλαίποτε, επίρρ.

Από τη συνεκφ. *πάλαι ποτέ*.

Κάποτε: *τον αυχένα μας εκκλίναμεν εις τον ζυγόν αυτού τον χρηστόν κι ελαφρόν, διά να μην εξουσιάζομεν πλέον ημάς τον λόγον μας, αλλά αυτός να μας κυβερνήσει κατά το αυτού άγιον θέλημα, διά τούτο και παλαίποτε απεθάνομεν τω κόσμω και τη σαρκί* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 88.

πάλαισμα το, Εγκ. αγ. Δημ. 108^{108}· *π ά λ α ι σ μ α ν.*

Το αρχ. ουσ. *πάλαισμα*. Η λ., καθώς και τ. *παλαίσμα*, στο Βλάχ. (λ. *παλαίσμα*).

1) Αγώνας πάλης, πάλη: Εγκ. αγ. Δημ. 108^{108}· *μετά τους δείπνους οι χοροί, μετά χορούς ορχήσεις, μετά ορχησμάτων πάλαισμαν και συμπλοκή αλλήλων* Αχιλλ. Ν 674. **2**) Τέχνασμα του παλαιστή για να προκαλέσει την πτώση του αντιπάλου του: Βίος Αλ. 2416. **3**) (Γενικά) αγώνας, προσπάθεια· (εδώ προκ. για πολεμικό αγώνα): *Αρξάμενος* (ενν. ο *Ομούρ*) *μάχεσθαι και αντιμάχεσθαι και πολεμικάς μηχανάς εξετάζειν και εφευρίσκειν, ου διέλιπε νύκτα και ημέραν διεγείρων πολέμους διά τε ακροβολισμών και τειχορυγμάτων και πασών άλλων κατασκευών. 'Ηδη δε εν τοις τοιούτοις αγωνίσμασι και παλαίσμασι, ώσπερ τις άλλος Ανταίος, αντιμαχόμενος ηδυνήθη εις τόσον, ως και την τάφρον του πολιχνίου διαπεράσαι συν τοις αυτού και κλίμακας εν τοις τείχεσι θείναι* Δούκ. 53^{29}· (εδώ προκ. για ψυχικό και πνευματικό αγώνα): *Των οποίων καθενός χωριστά τους άθλους και τα αγωνίσματα, τους ασκητικούς κόπους, τα παλαίσματα και τους εκ του διαβόλου πειρασμούς, ους υπέμειναν, δεν δύναμαι, ω αγαπητοί, να διηγηθώ με τούτην μου την γλώσσαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 83.

παλαιστής ο, Metrol.^{2} $87^{5,8}$· πληθ. *παλαιστοί.*

Το μτγν. ουσ. *παλαιστής*.

Μονάδα μήκους που ισοδυναμεί με το πλάτος τεσσάρων δακτύλων, παλάμη (Για τη σημασ. βλ. Schilb., Byz. Metrol. 18): *ειδέ βραχείς τύχοιεν οι παλαιστοί και υπόμικροι και τον λ' αριθμόν των παλαιστών επιδέχεται* (ενν. η *ουργία*) αυτ. 87^{3}.

Παλαιστιναίος ο.

Από το ουσ. *Παλαιστίνη* και την κατάλ. *-αίος*.

Ο κάτοικος της Παλαιστίνης: *αυτείνοι οι Παλαιστιναίοι οι αλλόφυλοι ηβλέπουν ότι τους έκαψαν τα σιτάρια τους και κάνουν φουσσάτα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 182r.

Παλαιστίνος ο, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 9r δις, 182r, 189r δις.

Το μτγν. εθν. *Παλαιστίνος* (Steph., Θησ., λ. *Παλαιστίνη*). Λ. *Παλαιστίνιος* σήμ.

Ο κάτοικος της Παλαιστίνης: *εις ολίγον καιρόν ήλθαν οι Παλαιστίνοι να πολεμήσουν τους υιούς του Ισραήλ* αυτ. φ. 189r· *ο Αβραάμ ... εταυρίσθη απάνω εις τους Παλαιστίνους και έκοψε πολλούς κομμάτια* αυτ. φ. 191v.

παλαίστρα η, Θησ. Ζ' [4^{8}].

Το αρχ. ουσ. *παλαίστρα*. Η λ. και σήμ.

Πάλη, αγώνας πάλης: *έγινεν* (ενν. ο *Βασίλειος*) *και πολλά δοκιμότατος εις την παλαίστραν και όλοι εθαύμαζαν την δύναμιν και την ανδρείαν του* Διγ. Ἀνδρ. 343^{9}· *για να τον τιμήσουσι* (ενν. το *Θησέα*), *για πλέα τιμή μεγάλη, πολλά παιγνίδια όρθωσαν να γίνουν και παλαίστρες* Θησ. ΙΑ' [59^{2}].

παλαιστρίτης ο, Διγ. Ἀνδρ. 343^{4}.

Το μτγν. ουσ. *παλαιστρίτης*.

Παλαιστής (Για τη σημασ. βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Γ' 85, 94): *Είθ' ούτως τούτον* (ενν. *τον Βασίλειον*) *έδοξε κυνήγια ποθήσαι, μετά πατρός εξήρχετο εν τούτοις καθεκάστην το δόρυ διδασκόμενος και το σπαθίν ομοίως και παλαιστρίτης γίνεται δοκιμότατος λίαν* Διγ. Ζ 1341.

παλαίω.

Το αρχ. *παλαίω*. Απαρέμφ. *παλείν* στο Du Cange. Τ. *παλίω* σήμ. στην Κύπρο (Ανδρ., Ελλην. 29, 1976, 224). Πβ. και λ. *τραβοπαλιώ* σήμ. στη Χίο (Andr., Lex., στη λ.).

Α' (Αμτβ.) παλεύω: Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ., ΚΓ [289]. **Β'** (Μτβ.) (εδώ με την πρόθ. *συν*+δοτ.) παλεύω με κάπ.: *Των δυσσεβών εκείνων δε μηκέτι δυναμένων ευτόνως καθελείν αυτόν, επάλαιον συν τούτῳ* Βίος Αλ. 3868.

παλαιώνω, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 113^{5}, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. ιβ' 33· *π α λ ι ώ ν ω,* Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171, Πένθ. θαν.^{2} 567, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 155^{37}, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 217.

Το αρχ. *παλαιόω*. Ο τ. και σήμ. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 486).

Ι Ενεργ. **Α'** (Μτβ.) Κάνω κ. να παλιώσει· (εδώ μεταφ.): *το μάκρος του καιρού τα πάντα παλαιώνει και ο χρόνος όλα φθείρει τα και δεν τα ξανανεώνει* Πένθ. θαν.^{2} 561. **Β'** Αμτβ. **1α**) Γίνομαι πολλών χρόνων, γερνώ: *ότι να γεννήσεις παιδιά και παιδιά των παιδιών και να παλαιώσετε εις την ηγή* Πεντ. Δευτ. IV 25· *εγέλασεν η Σάρα μέσα της του ειπεί: «ύστερα οπού επαλαίωσα ήτον εμέν τρυφεροσύνη και ο αφέντης μου γέρος»* Πεντ. Γέν. XVIII 12· **β**) τραβώ σε μάκρος, χρονίζω: *όσο πλέον επαλαίωνε η αμαρτία τόσο πλέον η βασιλεία υπήγαινε χειρότερα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 115^{r}. **2α**) Φθείρομαι: Πεντ. Δευτ. XXIX 4· **β**) σβήνω, μαραζώνω: *Να 'χει προς την πατρίδα του την πολλ' ηγαπημένη κάποιαν αγάπην μυστικήν, που πάντα μεγαλώνει και πάντα στέκει ζωντανή κι ουδέποτε παλιώνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [18]. **ΙΙ** (Μέσ.) Εθίζομαι· (μεταφ.) βουλιάζω, βυθίζομαι: *ανίσως και εσύ έως τώρα επαλαιώθηκες εις την αμαρτίαν, την ίσαν τιμήν και δόξαν θέλεις λάβει* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 113^{2}.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. **α**) παλιός: *Είδα μεγάλες φαντασιές, οπ' αν δε με κομπώνουν, την παλιωμένην ελπίδα μας μου ξανακαινουργώνουν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [916]· **β**) (υβριστ.) αχρείο,: *επολέμειν τα η μαινάδα, ώσπερ γραυ παλαιωμένη* Πτωχολ. α 644.

παλαμάρα η, Μαχ. 342^{4-5}.

Από το ουσ. *παλαμάρι(ν)* και την κατάλ. -α. Πβ. και ιταλ. *palamara*.

Χοντρό σχοινί για την πρόσδεση πλοίων στην ξηρά, παλαμάρι: *επεσώθησαν τα κάτεργα να ρίψουν την παλαμάραν και εδώξαν τους με τες πέτρες και βερετουνία* αυτ. 340^{32}.

παλαμάρι(ον) το, Πορτολ. Α 217^{16}, 219^{3}, Πορτολ. Β 27^{9-10}· *π α λ α μ ά ρ ι ν.*

Από το ουσ. *παλάμη* και την κατάλ. *-άριον*. Τ. *παλαμάρι* στο Somav. και σήμ. Η λ., στην οποία ανάγεται και το μεσν. λατ. *palamarium* (13. αι.), που αποτέλεσε τη βάση των ιταλ. *palmara* και *palamara* (16. και 17. αι. αντίστοιχα· βλ. Kahane, Sprache 419, Kahane-Tietze, Lingua Franca 552-4, Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *palamara*), απ. στο Du Cange.

Χοντρό σχοινί για την πρόσδεση πλοίων στην ξηρά, παλαμάρι: *μοναύτα εκόψαν το παλαμάριν* Μαχ. 122^{24}· *όταν κατέβεις εις το νησίν, πρώτον δέσε τα παλαμάριά σου, είτα 'ράξε τα σίδερά σου από την γην* Πορτολ. Β 34^{11}.

παλαμέα η· *α π α λ α μ ι ά,* Πεντ. Δευτ. XXVIII 56.

Από το ουσ. *παλάμη* και την κατάλ. *-έα*. Τ. *παλαμιά* στο Somav. και σήμ. και *παλαμνεά-έ* στη δυτική Κρήτη (Hatzid., BZ 2, 1893, 275).

1) Χτύπημα με την παλάμη, παλαμιά· (εδώ προκ. για ζώο) χτύπημα με το πέλμα μπροστινού ποδιού: *Εσέβη λεοντόπαρδος τον έλαφον να δώσει και παλαμέα κρούει τον, διχοτομεί τον μέσον* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1052. **2**) (Συνεκδ.) πέλμα ποδιού, πατούσα: *να μην είναι ανάποψη εις την παλαμιά του ποδαριού σου* Πεντ. Δευτ. XXVIII 65.

παλάμη η, Απόκοπ.^{2} 275, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2157· *α π α λ ά μ η,* Πεντ. Γέν. VIII 9, XL 11, 21, Ἐξ. IV 4, IX 29, XXIX 24, XXXIII 23, Λευιτ. XI 27, Αρ. V 18, V 19, XXIV 10, Δευτ. XI 24.

Το αρχ. ουσ. *παλάμη*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Κατέχης, ΛΔ 11, 1966/67, 103, Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 167, λ. *παλάμ* και Κατσουλέας, Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου 204). Τ. *απαλάμα* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παλάμα*). Η λ. και σήμ.

1α) Η εσωτερική επιφάνεια του άκρου του χεριού, παλάμη: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 248, Ασσίζ. 351^{14}, Ιατροσ. κώδ. υϛς', Ιστ. Βλαχ. 2216· **β**) φρ. *κροτώ τας παλάμας,* βλ. *κροτώ* Α' 1 Φρ. **2α**) (Συνεκδ.) χέρι: Πεντ. Γέν. XXXI 42, Ἐξ. IX 33· **β**) (προκ. για το χέρι του θεού): Πεντ. Ἐξ. XXXIII 22, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 626· **γ**) έκφρ. *με καθεροσύνη τις απαλάμες μου* = «με καθαρά χέρια», χωρίς κ. επιλήψιμο: *με τελειότητα της καρδιάς μου και με καθεροσύνη τις απαλάμες μου έκαμα ετούτο* Πεντ. Γέν. XX 5· **δ**) φρ. *απορρίπτομαι εν ταις παλάμαις κάπ.* = πέφτω στα χέρια, στην κυριαρχία κάπ.: *μη απορριφθώμεν εν ταις των ασεβών παλάμαις* Δούκ. 329^{15}. **3**) (Προκ. για πόδι) πέλμα: *να σε δείρει ο Κύριος με έμπυο κακό..., ως να μην ημπορέσεις να ιατρευτείς από την απαλάμη του ποδαριού σου και ως το καύκαλό σου* Πεντ. Δευτ. XXVIII 35. **4**) Μονάδα μήκους που ισοδυναμεί με την απόσταση από την άκρη του αντίχειρα ως την άκρη του μικρού δακτύλου ανοικτής και τεντωμένης παλάμης: *'λόγυρα στο φόρεμα ως μίαν απαλάμη τέχν' είχε παντεξαίρετον, αξιοτιμημένη* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1008].

παλαμίδα (ή -ύδα) η, Προδρ. (Eideneier) IV 237 χφφ. PK κριτ. υπ., 248-3 χφ P κριτ. υπ., 248-10 χφφ. PK κριτ. υπ., 248-16 χφ P κριτ. υπ., κ.α.

Από το αρχ. ουσ. *παλαμύς* με αφομοίωση ή το μτγν. ουσ. *παλαμίς*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *παλαμίδα*) και σήμ.

Παλαμίδα: *Ανοίξω το στόμα μου και βάλω ... σκούμπρον και κέφαλον και παλαμύδαν οπτήν* Σπανός (Eideneier) Α 58· *ηγανάκτησα τρώγειν τας παλαμίδας* Προδρ. (Eideneier) IV 248-33 χφ P κριτ. υπ.

Η λ. ως τοπων. (Για το πράγμα βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 316] και Σπυριδ., ΕΕΒΣ 23, 1953, 187): Μαχ. 608^{33}, 636$^{29-30,31}$.

παλαμίδιν το.

Από το ουσ. *παλαμίδα* και την κατάλ. *-ιν*. Τ. *παλαμίδι* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παλαμύδιν*· πβ. και Στεφανίδ., Λαογρ. 9, 1926/28, 445). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., ό.π.).

Παλαμίδα: *συχνογυριζόμενος, μήνα ίδω καν σαυρίδιν ή παλαμίδιν ή σκουμπρίν ή θύνναν βρομιαρέαν* Προδρ. (Eideneier) IV 237 χφ H κριτ. υπ.

παλαμιδόκομμαν το, Προδρ. (Eideneier) III 94.

Από τα ουσ. *παλαμίδα* και *κόμμαν*.

Κομμάτι από παλαμίδα: *το τυρίν το κρητικόν και η Θύννα η Βρομιαρέα και το παλαμιδόκομμαν να εγδείρει τον λαιμόν σου* αυτ. IV 110.

παλαμίζω, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 412^{7}, 437^{26}, 438^{1}.

Από το ουσ. *παλάμη* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Α' Ενεργ. **1**) Ορκίζομαι: *θεά μόνον εσέ γνωρίζου, μόνον εσένα υμνούσινε κι εσένα παλαμίζου* Πανώρ. Δ' 296 κριτ. υπ. **2**) (Ναυτ.) επαλείφω τα ύφαλα σκάφους, παλαμάρω (Για τη σημασ. βλ. Κανελλοπ., Ονοματολ. 57 και Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 81-2): *τω Φραγκώ τα κάτεργα εκεί θα παλαμίσου: «κι εβγάλαν έξω το λαό κι έχουν τα γυρισμένα, κι αν έρθεις νύκτα να τα βρεις, τα έχεις κερδεμένα»* Τζάνε, Κρ. πολ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 412^{18}· *την βάρκα τ' άρχο Σαλαζάρ διά να παλαμίσουν* Αχέλ. 1884. **Β'** (Μέσ.) (προκ. για γυναίκα) περιποιούμαι το πρόσωπο με ιδιαίτερη φροντίδα, βάφομαι υπερβολικά: *ζαφορίζου τα μαλλιά και δαχτυλιδωμένα τα κάνου κι απομένουσι με τέχνη σοθεμένα τριγύρου του κουτέλου τως· κι είναι πολλά παλαμισμένες νά 'χουσι τα' ασκημάδες τως πάσ' ώρα σκεπασμένες· νίβγουνται, κοκκινίζουνται και μοσκολαντουρούνται* Πανώρ. Α' 417 κριτ. υπ.

παλαμναίος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *παλαμναίος*.

1) Κακός, μοχθηρός, αχρείος: Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 67^{v}, Γλυκά, Αναγ. 268. **2**) Εκδικητής: Προδρ. (Eideneier) IV 192. **3**) Γενναίος, τολμηρός, ανδρείος: *συμμάχους έσχομεν τους παλαμναίους άνδρας, τους ήρωας τους δυνατούς εκείνους τους γενναίους* Βίος Αλ. 2677· *τους πάλαι των Ελλήνων άνδρας εκείνους ισχυρούς τους παλαμναιοτέρους, εν τ' ευγενεία της ψυχής και σώματος τη ρώμη* Βίος Αλ. 13.

παλαμόποδο το.

Από τα ουσ. *παλάμη* και *πόδι*.

α) Το πλατύ κάτω μέρος του ποδιού, πέλμα· έκφρ. *πάτημα παλαμόποδο* προκ. για ελάχιστη έκταση γης: *ότι να μη δώσω εσάς από την ηγή τους ως πάτημα παλαμόποδο* Πεντ. Δευτ. ΙΙ 5· **β**) (προκ. για ζώο) άκρο του ποδιού, οπλή· (εδώ συνεκδ.): *το ζωντόβολό μας να πάει μετ' εμάς να μην απομείνει παλαμόποδο, ότι από αυτό να πάρομε να δουλέψομε τον Κύριο τον Θεό μας* Πεντ. Έξ. Χ 26.

παλαμόχειρον το.

Από τα ουσ. *παλάμη* και *χειρ*. Τ. *παλαμόχερο* σήμ. στην Ανατολική Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

Παλάμη χεριού· (εδώ προκ. για ζώο) το πέλμα μπροστινού ποδιού, (συνεκδ.) το μπροστινό πόδι: *Ακούσας δε ο βασιλεύς* (ενν. *λέων*) *μεγάλως εθυμώθη και προς τον λεοντόπαρδον τοιούτους λόγους είπεν: «Κρατεί με το βασίλειον και η μεγαλειότης, η όχλησις, η ταραχή η μέλλουσα γενέσθαι· αμή να ήπλωσα δαμίν το παλαμόχειρόν μου και να σε έγγισα δαμίν εις την κατασαγούναν και να σε εξεστόμωσα έως τον μέλιγγά σου...»* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 893.

παλαμύδα η, βλ. *παλαμίδα*.

παλαμώ.

Το ενεργ. του αρχ. *παλαμάομαι*. Η λ. στον Ησύχιο (L-S, λ. *παλαμάομαι*).

Χειρίζομαι επιδέξια· (εδώ προκ. για τη φύση) πλάθω με ιδιαίτερη φροντίδα και καλλιτεχνία: *αμιμήτως γαρ το κάλλος επαλάμησεν η φύσις εις το σώμα της Ελένης* Ερμον. Β 285.

παλάνι, Παλαμήδ., Βοηβ. 201, άγν. λ., πιθ. τουρκ., αν δεν πρόκειται για εσφαλμ. γρ. αντί *πάλιν*.

παλανταρία η.

Το μεσν. λατ. *palandaria* (Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *palandra*^{2}).

Είδος πολεμικού πλοίου (Για το πράγμα βλ. Παπαδ. Στ., Απελευθ. αγώνες 24): Κυπρ. χφ. 160.

παλαντίνος ο.

Το ιταλ. *paladino*. Για σημερινή χρ. ως επών. στην Κρήτη βλ. Ξανθουδίδης [Φορτουν. σ. 244].

Ευγενής, ιππότης (Για τη σημασ. βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 240]): *μιαν αλλαξά τήν ήκαμε ρούχα σαν παλαντίνος και αν τονε δεις δε θες θαρρεί, κρίνω, πως είναι κείνος* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 533· *αντραγαθιές μεγάλες ...απού δεν ακούστησα ποτέ στον κόσμον άλλες, ήκαμα, ώστ' απού τρόμαξεν όλος ο κόσμος κείνος, και όλοι εκρατούσα πως είμαι παλαντίνος* αυτ. Β' 34.

παλάτι το, βλ. *παλάτιον*.

παλατιανός επίθ.

Από το ουσ. *παλάτι* και την κατάλ. *-ιανός*. Ουδ. *Παλατιανόν* σήμ. ως τοπων. (Μακεδ. 7, 1966-67, 309 και 9, 1969, 179-181). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Που σχετίζεται με το παλάτι: *Πάσαι δε αι κρίσεις ή πολιτικαί είναι ή πραιτώριαι ή ποινάλιαι, ... πραιτώριαι είναι αι παλατιαναί και βασιλικαί* Zygomalas, Synopsis 136.

Το αρσ. ως ουσ. = ανώτατο μοναστικό αξίωμα (Για το πράγμα βλ. Du Cange, στη λ.): *εκείνος ένι παλατιανός και συ 'σαι λεβετάρης* Προδρ. (Eideneier) IV 67.

παλάτιν το, βλ. *παλάτιον*.

παλατίνος ο. — Βλ. και *παλατιανός*.

Από το μεσν. λατ. *palatinus* (Niermeyer, Med. Lat. Lex. 753-4). Πβ. και μτγν. *Παλατίνος* (L-S, λ. *παλάτιον*). Η λ. στο Meursius και στο Κατσαΐτ., Ιφ. Πρόλ. 58, 84.

Ανώτατο μοναστικό αξίωμα (Για το πράγμα βλ. Du Cange, λ. *παλάτιον*): *εκείνος παλατίνος είν', συ δε σκυβαλοφύλαξ,* Προδρ. (Eideneier) IV 67 χφφ PK κριτ. υπ.

παλάτιον το, Προδρ. (Eideneier) II 21, Διγ. Α 2150, Χρον. Μορ. Η 677, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. **154**, 159, Φλώρ. 414, 1737, Λίβ. Sc. 3181, Λίβ. Ν 3763, Φυσιολ. 3475, Σφρ., Χρον. (Maisano) 34^{13}, Αρσ., Κόπ. διατρ. [266], Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 217, Δωρ. Μον. XXV, Hagia Sophia α 444^{14}, κ.α.· *π α λ ά τ ι,* Διγ. Α 1229, 1675, 3993, Χρον. Μορ. Η 558, 974, Χρον. Μορ. Ρ 558, Ερωτοπ. 566, Θησ. Β' [95^{1}], Δ' [14^{1}], Χρον. σουλτ. 117^{32}, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 99, Α' 147, 164, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 190, 237, Β' 79, 2444, Στάθ. (Martini) Γ' 16, Διγ. Ο 1017, 1697, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 149^{16}, 193^{10}, κ.π.α.· *π α λ ά τ ι (ν),* Διγ. Ζ 55, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 159, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 400, Χρον. Τόκκων 2643, Ψευδο-Γεωργηλ. 'Αλ. Κων/π. 822, Απόκοπ.^{2} 121, Πεντ. Γέν. XXV 16, Αριθμ. XXXI 10, Ιστ. πατρ. 180^{6}· *π α λ ά τ ι ν,* Προδρ. (Eideneier) IV 79, Καλλίμ. 1172, Βέλθ. 869, Πόλ. Τρωάδ. 691, Ερωτοπ. 560, Λίβ. Esc. 4335, Ιμπ. 874, Διήγ. Βελ. χ 407, Μαχ. 68^{13}, 262^{10}, 600^{30}, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 157, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 416, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 262, Δ' 761, κ.α.· *π α λ ά τ ι ο,* Διγ. Ο 1218· *π α λ ά τ ι (ο) ν,* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 107, Διήγ. Βελ. χ 22, Θησ. Ϛ' [49^{1}], Byz. Kleinchron. Α' 49^{21}, 51^{5}, 'Εκθ. χρον. 74^{20}, Κορων., Μπούας 54, Χρον. σουλτ. 57^{12}.

Το μτγν. ουσ. *παλάτιον*. Ο τ. *παλάτι* στο Βλάχ., σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 67) και σήμ. Ο τ. *παλάτιν* στο Sophocl. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. Μουσαίου, Βατταρισμοί 105). Η λ. και σήμ. ως τοπων. (Δραγ., Αθ. 27, 1915, 334).

1α) Ανάκτορο, βασιλική κατοικία: *όρισεν ο βασιλεύς γαρ, έμπροσθέν του εις το παλάτι την ηφέρασιν εκείνη* (ενν. *την κορασίδα*) Πτωχολ. α 514· *κάθου στο παλάτι σου σαν ρήγας οπού είσαι* Ιστ. Βλαχ. 1886· **β**) (περιληπτικά στον πληθ.): *εις τα παλάτια πήγασιν του άρχοντος του τόπου.* Απολλών. 776· *έφθασαν εις παλάτια να δουν τον βασιλέαν* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 649· εκφρ. *Μέγα Παλάτιον* = το ανάκτορο της Κωνσταντινούπολης: *οι δε γαμβροί του βασιλέως... ήλθοσαν εν τη Πόλει ... και εισήλθον εις το Μέγα Παλάτιον* Byz. Kleinchron. Α' 58^{3}· *Παλαιά Παλάτια* = εγκαταλειμμένα ανάκτορα που χρησιμοποιούνται ως φυλακές: *ο Καίσαρης της Ρωμανίας, που τον κρατούν στην Πόλιν απέσω εις την φυλακήν, εις τα Παλαιά Παλάτια* Χρον. Μορ. Ρ 5418· *εκείσε εκατάφυγεν* (ενν. *ο βασιλεύς Βαλδουβής*) *μετά τους Φράγκους όλους όπου ήσαν τότε μετ' αυτόν εις τα Παλαιά Παλάτια* Χρον. Μορ. Η 1299. **2**) (Κατ' επέκταση) πολυτελές, επιβλητικό οίκημα, έπαυλη: *κάμε της σα γεννηθεί παλάτι, μέσα σ' αυτόνο βάλε την μην πέσει σε αγάπη* Διγ. Ο 55· *ο βασιλεύς ... όρισε κι έκτισαν παλάτια θαυμαστά και έβαλαν μέσα την κόρην* Διγ. Λόγ. 314^{14}. **3**) (Συνεκδ.) **α**) οι άνθρωποι, το προσωπικό του παλατιού: *Εις την ανδρείαν ετέρπουμουν και εις δόξαν του κορμιού μου και εις την περηφάνειαν όλου του παλατιού μου* Νεκρ. βασιλ. 50· *απ' όλους είχεν ακριβό πάντα στη συντροφιά του έναν οπού Πεζόστρατον εκράζαν τ' όνομά του· του παλατιού ήτο θαρρετός, ξεχωριστός παρ' άλλο, και διχωστάς του ο βασιλιός δεν ήκανε ένα ζάλο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 75· **β**) βασιλική αυλή, εξουσία: *για ντροπή του βασιλέως και αισχύνη εις το παλάτι* Πτωχολ. Α 219· (εδώ προκ. για κοσμική εξουσία): *Ουδέ παλάτια δύνονται ουδ' εκκλησιές μπορούσι, αλλά 'δέ φόρος τον καημόν τόν έχω ν' απαντούσι* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 637· **γ**) οι υποθέσεις του παλατιού: *ο βασιλεύς το ακούει, πέμπει και τον λογοθέτην, άρχοντα του παλατίου του* Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 98. **4**) (Θρησκ., μεταφ.) **α**) (προκ. για εκκλησία) κυρίως ναός: *ευρίσκεις το παλάτιον, λέγω, της εκκλησίας, πλατύ δε και ευρύχωρον, μεγάλης παρρησίας* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 261· **β**) (προκ. για τη βασιλεία των ουρανών): *Τους εκλεκτούς με την χαράν άγγελοι ν' αναβάσουν 'ς παλάτιον το ουράνιον τον Κύριον να δοξάσουν* Ριμ. θαν. 140· **γ**) (προκ. για την Παναγία ως κατοικία του Χριστού): *Χαίρε, πύργος εις την τιμήν, πουλάκιν της σπλαγχνιότης, χαίρε, παλάτιν του Χριστού και κάστρο της Θεότης* 'Υμν. Παναγ. 4. **δ**) (Σε μεταφ. προκ. για τάφο): *Στον 'Αδη στεφανώνομαι, μάρτυρας να 'ναι ο Χάρος* (παραλ. 1 στ.), *οι αράχνες τα στολίδια μου, κι η μαύρη γης παλάτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 857· (προκ. για το ανθρώπινο σώμα): *σε μπαίνω στο παλάτι μου, σε τούτο το κορμάκιν το αχαμνον, το πενιχρόν, όνομα Γεωργάκην* Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α 109.

παλατοαναθρεμμένα, επίρρ.

Από το μτχ. επίθ. *παλατοαναθρεμμένος.

Με τρόπο που αρμόζει σε άνθρωπο ο οποίος έχει ανατραφεί σε παλάτι, με αρχοντιά: *εγώ πουλία τα γεννώ ή πάλε τα αναθρέψω* (παραλ. 2 στ.) ... *περπατούν ευγενικά, παλατοαναθρεμμένα* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 262.

παλατοπαιδεμένος, μτχ. επίθ., βλ. *παλατοπαιδευμένος*.

παλατοπαιδευμένος, μτχ. επίθ., Πουλολ. Αθ. 119· *π α λ α τ ο π α ι δ ε μ έ ν ο ς,* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 130 κριτ. υπ.

Από το ουσ. *παλάτιον* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *παιδεύω*.

Που έχει ανατραφεί σε παλάτι: *'Ολως τολμάς και προς εμέν λόγους επανεγείρεις, την λυγερήν και χυμευτήν, παλατοπαιδευμένην* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 130 κριτ. υπ.

παλαφράς ο. — Βλ. και *παλαφρέ* και *παλαφρές*.

Από το μεσν. γαλλ. *palefroi* ή *palefreid* (Βλ. Greim., Dictionn., λ. *palefroi, -freid* και Gr. d'Hauterive, Dictionn., λ. *palefreid, -froi*).

'Αλογο προορισμένο για ιππασία, τελετές, πόλεμο, κλπ., που χρησιμοποιούσαν κυρίως οι ευγενείς: *'Επαρε εκ τα ιππάρια μας και απέ τους παλαφράδες και από τα φαρία μας να έχεις διά τιμήν σου και από το πράγμα τό έχομεν διά να φιλοξενίζεις* Ιμπ. 209.

παλαφρέ το· πληθ. *παλαφρέ,* Διήγ. Βελ. χ 450· *παλαφρέα,* Διήγ. Βελ. χ 450 κριτ. υπ.· *παλαφρία*. — Βλ. και *παλαφράς, παλαφρές* και *παλαφρέτος* α.

Από το μσν. γαλλ. *palefreid* ή *palefroi* (Βλ. Gr. d'Hauterive, Dictionn., λ. *palefreid, -froi* και Greim., Dictionn., λ. *palefroi, -freid*). Λ. *παλάφριον* και *παλαφρίον* (ως εν. του πληθ. *παλαφρία*) στο Du Cange και στο Meursius αντίστοιχα.

'Αλογο προορισμένο για ιππασία, τελετές, πόλεμο, κλπ., που χρησιμοποιούσαν κυρίως οι ευγενείς: *Ρούχον λαμπρόν εφόρεσεν ο Ανθενώρ εκείνος μετά την συντροφίαν του, εις παλαφρέα εκάτσαν. Στην πόλιν γουν εσέβησαν, όλοι ελαμπροφορούσαν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 1394 (Δωδώνη 8, 1979, 361)· *Ο δε Αχιλλεύς ο θαυμαστός αυγής καταλαβούσης καβαλικεύουν όρισεν πάντες τα παλαφρέ τους* (έκδ. *παλαφρέτους*· διόρθ. Ξανθ., B-NJ 2, 1921, 202) Αχιλλ. Ν 455 κριτ. υπ.· *Στολές χρυσές ενώνονταν, πολύτιμες κι οι δύο, φαρία εκαβαλίκευαν και πότε παλαφρία* Θησ. Ϛ' [9^{2}].

παλαφρές ο· πληθ. *παλαφρέ,* Αχιλλ. L 286 (έκδ. *παλαφρέτους*· διόρθ. Ξανθ., B-NJ 2, 1921, 202)· *π α λ ε φ ρ έ ς,* Θησ. (Foll.) I 129. — Βλ. *παλαφράς, παλαφρέ* και *παλαφρέτος* β.

Από το ουσ. *παλαφρέ* το με αλλαγή γένους (Βλ. και Ξανθ., ό.π.).

'Αλογο προορισμένο για ιππασία, τελετές, πόλεμο, κλπ., που χρησιμοποιούσαν κυρίως

οι ευγενείς: *Εις παλαφρέν ερωτικόν ήλθεν εις απαντή του, Θησέου του ευγενικού, Ιππόλυτα η ρηγίνα* Θησ. Α' [124[1]]· *εκείνος δε ο βασιλεύς ο Αχιλλεύς, ως η αυγή τούς ήλθεν, όρισεν ίνα καβαλικεύσουσιν όλοι τους παλαφρέ τους* (έκδ. *παλαφρέτους*· διόρθ. Ξανθ., ό.π.) Αχιλλ. L 339.

παλαφρέτος· **α**) *καβαλικεύουν όρισεν πάντες τους παλαφρέτους* Αχιλλ. N 455, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *τα παλαφρέ τους*· διόρθ. Ξανθ., B-NJ 2, 1921, 202. — Βλ. *παλαφρέ*. **β**) *ουχί δε τα φαρία τους, αλλά τους παλαφρέτους* Αχιλλ. L 286· *όρισεν ίνα καβαλικεύσουσιν όλοι τους παλαφρέτους* Αχιλλ. L 339· πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *τους παλαφρέ τους*· διόρθ. Ξανθ., ό.π. — Βλ. *παλαφρές*.

παλαφρία τα, βλ. *παλαφρέ* το.

πάλε, επίρρ., βλ. *πάλιν*.

πάλεμα το, Στάθ. (Martini) Β' 223 κριτ. υπ.

Από το *παλεύω* και την κατάλ. *-μα*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *πάλεμαν*, Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ., λ. *πάλιμα*, κ.α.). Η λ. στο Somav. (λ. *πάλαιμα*) και σήμ.

Το αγώνισμα της πάλης (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ', 94-102 και 113-114): *πάλι άλλοι στο πάλεμα, συμπολεμούν ομάδι, και το κοντάρι άλλοι πετούν, νά 'βρουσι το σημάδι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Πρόλ. [71]· *τότε απομαζώνονται μοίρα εις το λιβάδιν, άλλοι αγαπούν το πάλεμα, άλλοι να τραγωδούσιν* Σαχλ., Αφήγ. 255· φρ. *πιάνω πάλεμα* με κάπ. = παλεύω, αναμετριέμαι με κάπ.: *Ανίκητες σαΐτες μου, τώρ' ας ερθεί να πιάσει πάλεμα με του λόγου σας και να σας δοκιμάσει το φάντασμα το ψεύτικο, ο 'Ερωτας* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1142].

πάλεν, επίρρ., βλ. *πάλιν*.

παλέντσα η, βλ. *παλέτσα*.

πάλες, επίρρ., βλ. *πάλιν*.

παλέτσα η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 115[6], 248[6], 272[4], κ.α.· *π α λ έ ν τ σ α*· *π α λ ι ά τ σ α*. — Πβ. *παλέτσι* το.

Πιθ. από το ιταλ. *pagliaccia* ‹ *paglia* (βλ. Zingarelli, λ. *paglia*, Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *paglia*[1] και Somav., It.-gr., λ. *pagliaccia*· πβ. βενετ. *pagia*) ή από το ιταλ. *pagliaccio* ‹ *paglia* (βλ. Zingarelli, λ. *pagliaccio* και Battisti-Alessio, ό.π., λ. pagliaccio[1]· πβ. βενετ. *pagiazzo*). Η λ. και σήμ. στην ανατολική Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 230 και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

1) Μεγάλος σάκος από χοντρό ύφασμα (βλ. Σπανάκης, Κρ. Χρ. 23, 1971, 188 και Σταθάκη-Κούμαρη, Κρητολ. 4, 1977, 119) για τη μεταφορά αχύρου, ο οποίος χρησιμοποιείται παραγεμισμένος με άχυρα και ως στρώμα, αχυρόστρωμα· κάλυμμα, θήκη στρώματος (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 36): *Με την παλέντσα τη χοντρή και μ' άχερα τση κάνει στρώμα και μέσα στο σακί πέτρες κι αγκάθες βάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 581 κριτ. υπ.· *Παλέτσα, ήγουν δραπόντα, α', υπέρπυρα η'* Ολόκαλος 86[25]· *εις την λεγομένην παλέτσα να βάλω μαλλία λίτρες κε'* Ολόκαλος 64[17]. **2**) (Κατ' επέκταση) σκέπασμα φτιαγμένο από το ύφασμα από το οποίο κατασκευάζονται σάκοι για τη μεταφορά αχύρου: *Με την παλιάτσα εντύθηκα κι εις τ' άχερα κοιμούμαι και τη φτωχειά δεν την ψηφώ, τα πάθη δε βαριούμαι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 999 κριτ. υπ.· *αφήνει τση Αν-*

νέζας ... ένα χοντροσέντονο και μία παλέτσα να τη κουκλώνεται Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 92[21].

παλέτσι το. — Βλ. και *παλέτσα* η.

Πιθ. από το ουσ. *παλέτσα* (Πβ. και Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 496]).

1) Μεγάλος σάκος από χοντρό ύφασμα για τη μεταφορά αχύρου, ο οποίος χρησιμοποιείται, παραγεμισμένος με άχυρα, και ως στρώμα, αχυρόστρωμα· κάλυμμα, θήκη στρώματος (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 36 και Αλεξίου Στ. [ό.π.]): *Με το παλέτσι το χοντρό και μ' άχυρα τση κάνει στρώμα και μέσα στο σακί πέτρες κι αγκάθες βάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 581. **2**) (Κατ' επέκταση) σκέπασμα φτιαγμένο από το ύφασμα από το οποίο κατασκευάζονται σάκοι για τη μεταφορά αχύρου: *Με το παλέτσι εντύθηκα κι εις τ' άχερα κοιμούμαι και τη φτωχειά δεν την ψηφώ, τα πάθη δε βαριούμαι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 999.

παλετσοκαμιζόλα η.

Από το ουσ. *παλέτσα* και το ουσ. *καμιζόλα* που απ. στο Βλάχ. (Βλ. Κριαρ., Βυζαντ. 6, 1974, 378-9). Τ. *μπαλετσοκαμιζόλα* σε έγγρ. του 17. αι. (Σπανάκης, Κρ. Χρ. 23, 1971, 183).

Πουκαμίσα φτιαγμένη από χοντρό ύφασμα (Για τη σημασ. βλ. Σπανάκης, ό.π., 188 και Κριαρ., ό.π.): *ήτονε ένας βασταγαρόπουλος και δεν είχε παρά την παλετσοκαμιζόλαντου μόνον και μήδε κουκούλι εφόριε* Κατά ζουράρη 125.

παλεύγω, βλ. *παλεύω*.

παλεύω, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1105, Θρ. Κων/π. Βαρβ. 38, Εγκ. αγ. Δημ. 108, Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. α' [63], Διγ. Ο 2494, 2879· *π α λ ε ύ γ ω*, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 483, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 4, Μαρκάδ. 202.

Από το ουσ. *πάλη* και την κατάλ. *-εύω* (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 472-3). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. στην Κάρπαθο (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *παλαίω*). Αρχ. *παλεύω* με διαφορετική σημασ. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *παλαίβω*) και σήμ.

I Ενεργ. **Α'** Αμτβ. **1**) Αγωνίζομαι στο άθλημα της πάλης: *Σηκωθείτε δύο άνδρες από όλους τους Αργείους να παλεύσετε ανδρείως* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΓ [239]. **2**) Συμπλέκομαι, έρχομαι στα χέρια, παλεύω: *Σφίγγουνται κι αγκαλιάζουνται* (ενν. *ο Ρωτόκριτος κι ο 'Αριστος*), *με τη ζερβή παλεύγου, με τη δεξά βαρίσκουσι, τόπο ακριβό γυρεύγου, εις το λαιμό, στο πρόσωπο, στο στήθος, στο στομάχι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1843· *'Ελα για να παλέψομεν πάλι να δοκιμάσεις, την τέχνη του πολέμου μου, ατός σου να τρομάξεις* Διγ. Ο 2901· *ο Διγενής τον δράκοντα ούτως λέγει: «Α θέλεις, ας παλεύσομεν ή ας δώσομεν ραβδέας· έτοιμος είμαι πανταχού και όπου κελεύεις έλα»* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1100. **3**) Βρίσκομαι σε δίλημμα, ταλαντεύομαι, προβληματίζομαι: *Επάλευε* (ενν. *ο Καμψών*) *λοιπόν μεταξύ δύο λογισμών, ή την ζωήν να φυλάξει με εντροπήν ή την τιμήν του να γυρέψει με κίνδυνον της ζωής του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 382. **Β'** (Μτβ.) αντιμετωπίζω κ., αντιστέκμαι σε κ.: *αναγκαζόμεσθε να τες παλεύσομεν* (ενν. *τες κακές επιθυμίες της σαρκός μας*) *και να τες νικήσομεν* Χριστ. διδασκ. 368. **II** (Μέσ.) Βρίσκομαι σε δίλημμα, ταλαντεύομαι, προβληματίζομαι: *Τέτοιας λογής λοιπόν επαλεύετον ο βασιλεύς με τους δύο λογισμούς* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 114[13].

παλεφρές ο, βλ. *παλαφρές*.

πάλη η, Βίος Αλ. 789b· *α π ά λ η,* Lucar, Sermons 139.

Το αρχ. ουσ. *πάλη*. Η λ. και σήμ.

1) Πάλη: Βίος Αλ. 2414. **2α**) Αγώνας, μάχη· (εδώ) κατόρθωμα: *Εκεί 'κουσεν του Διγενή τα άθλα και τες πάλες, τους πολέμους τους φοβερούς και νίκες τες μεγάλες* Διγ. Ο 2157· **β**) (μεταφ.) πνευματικός αγώνας: *ο δράκων ήτον δυναμωμένος με δέκα κέρατα· των οποίων το πρώτον του το έδωσε η προσβολή της επιθυμίας οπού ήλθε του ανθρώπου να γένει Θεός· το δεύτερον, η πάλη και ο πόλεμος οπού έκαμε να δεχθεί τον λογισμόν ή όχι* Χίκα, Μονωδ. 121.

πάλι, επίρρ., βλ. *πάλιν*.

παλιάτσα η, βλ. *παλέτσα*.

παλιγγενεσία η, Διγ. (Trapp) Gr. 775.

Το μτγν. ουσ. *παλιγγενεσία*. Η λ. και σήμ.

Αναγέννηση· έκφρ. *λουτρόν παλιγγενεσίας* = το χριστιανικό βάπτισμα: *κάμέ του ψεύδους ήρπασε* (ενν. *ο Χριστός*) *δεινής τε της απάτης και του λουτρού ηξίωσε της παλιγγενεσίας, διά τούτο κατήργησα τους λήρους και τους μύθους* Διγ. Ζ 1059.

παλιμπετώ.

Η λ. από παρανόηση του χωρίου *τι τούτο, πώς παλιμπετείς και παλιμβόλους τίθεις;* Μανασσ., Χρον. 3954· το επίθ. *παλιμπετείς* θεωρήθηκε ρ.

(Πιθ.) είμαι ασταθής, πετώ από δω κι από κει (μεταφ. προκ. για το χρόνο): *εχάθηκεν ο 'Ερωτας, επέτασεν, εδιέβη· ο στόλος ο των γυναικών τελείως ηφανίσθη. Ως όνειρον ελύθηκε το πράγμα όσον είδε. Τον νουν συστρέφων έφερε και τον εαυτόν του λέγει: «Τι τούτο; Πώς παλιμπετείς* (έκδ. *παλιπετής*· διορθώσ.); *ασύστατε χρόνε του βίου;»* Βέλθ. 726.

πάλιν, επίρρ., Προδρ. (Eideneier) I 9, 141, 204, III 233, IV 171, 516, Καλλίμ. 2109, 2113, Διγ. Ζ 1099, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 605, 1322, 1735, Χρον. Μορ. Ρ 421, 3256, 4116, Λίβ. Ρ 601, 1086, Λίβ. Sc. 495, 1184, Λίβ. Esc. 754, 892, Λίβ. Ν 3048, Αχιλλ. Ο (Smith) 164, 240, 333, Απόκοπ.^{2} 80, 131, 224, 398, Κυπρ. ερωτ. 94^{40}, 94^{42}, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 198^{19}, κ.π.α.· *ε π ά λ ι,* Διήγ. ωραιότ. 602· *π ά λ ε,* Προδρ. (Eideneier) IV 248-14 χφ Ρ κριτ. υπ., Χρον. Μορ. Η 868, 5900, 6482, 6621, 7097, 7561, Φλώρ. 1370, Λίβ. Ρ 1002, Λίβ. Sc. 477, Λίβ. Esc. 888, 2053, Λίβ. (Lamb.) Ν 628, 882, Λίβ. Ν 1709, 2259, Αχιλλ. Ο (Smith) 333, 410, Χρον. Τόκκων 507, 616, 759, 1931, 275^{2}, 3176, Μαχ. 210^{16}, 252^{19}, 312^{2}, 514^{25}, 588^{22}, Βουστρ. 525, 543, Κυπρ. ερωτ. 11^{8}, 33^{4}, 48^{4}, 66^{8}, 106^{12}, Πανώρ. Α' 276 κριτ. υπ., Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 130, Δ' 328, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 495^{10}, 516^{26}, 521^{21}, κ.α.· *π ά λ ε ν,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 808 κριτ. υπ.· *π ά λ ε ς,* Βουστρ. 516· *π ά λ ι,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 369, Χρον. Μορ. Ρ 3772, Φλώρ. 99, Λίβ. Esc. 876, Μαχ. 264^{3}, Πανώρ. Α' 290, 330, Β' 245, 256, Γ' 585, Δ' 19, 54, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 202, 257, Β' 173, Γ' 59, 122, Δ' 90, Ε' 313, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 235, 827, 1039, 1292, Β' 185, 254, 311, Γ' 185, κ.π.α.

Το αρχ. επίρρ. *πάλιν*. Ο τ. *πάλε*, για τον οποίο βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 343, στο Somav. (λ. *πάλαι*), σε έγγρ. του 17. αι. (Κατσούρ., ΕΕΚυκλ.Μ 9, 1971, 164), στον Κατσαϊτ., Θυ. Α' 55, Δ' 236 κ.α., και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 710, Λουκά, Γλωσσάρ., και

Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Ο τ. *πάλι* ήδη μτγν. (L-S, λ. *πάλι*) και σήμ. Διάφ. τ. της λ. σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.).

1) (Τοπ., συνηθέστ. με ρ. κίνησης) πίσω, προς τα πίσω **α**) Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 310· *Ετότες από το φορτί έξω λαός εβγαίνει εισέ βοήθεια τω Ρωμιώ, κι ήτονε μπορεμένοι, κι εδώκασιν απάνω τους, πάλι να τους γυρίσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 456^{13}· *το λοιπόν αυθέντης του τοπού στέλλει τους άρχοντάς του, να τον παρακαλέσουν να εβγεί... να φαν αντάμα οι δύο αφέντες και πάλι ας μισέψει* Απολλών. 634· **β**) (πλεοναστικά, με ρ. που ήδη περικλείουν την έννοια «πίσω»· πβ. Bauer, Wört., στη λ. 1α): Προδρ. (Eideneier) I 232, Σφραντζή, Χρον. (Maisano) 20^{17}. **2**) (Χρον.) ξανά, πάλι, εκ νέου, ακόμη μία φορά **α**) (για να δηλωθεί επανάληψη μιας πράξης ή επιστροφή σε προηγούμενη κατάσταση): Διγ. Ζ 3144, Λόγ. παρηγ. L 301, 302· *τώρα δείχνουνται εδώ των γυναικών οι φύσεις, οπού τον Θεόν παρακαλώ όλας να τας ποντίσει και εις ταυ διαβόλου τον δεσμόν καμία να μη τον γλύσει· και των ανθρώπων την φυλήν πάλε να την συστήσει* Συναξ. γυν. 44· *α δε σου φτιάσει την πληγήν αυτείνο το βοτάνι, αμπρός απίσω φίλησε και πάλι θέλεις γιάνει* Φαλιέρ., Ιατ.^{2} 656· *Ανέναι και τη θάλασσα βλέπομε τη μεγάλη πως, α φουσκώσει μια βολά, καλοσυνεύγει πάλι* Πανώρ. Β' 258· *Αλλά περάσοντας μίαν ώραν εχάθην η μυρωδιά, και ήρθεν πάλε βρόμος ωσάν πρώτα* Διήγ. πανωφ. 57· **β**) (πλεοναστικά, με ρ. που ήδη περικλείουν την έννοια «ξανά»): *μ' αναστεναμούς πολλούς να ξαναλέγεις πάλι* Πανώρ. Γ' 175· *'ς ταύτη τη μάχη σήμερο πα ξαναμπούμε πάλι* Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ. Δ' 76· **γ**) (στην αρχή αφήγησης για να εισαγάγει τη συνέχεια ενός κεφαλαίου η εξιστόρηση του οποίου είχε διακοπεί· βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 260]): *Πάλε να έλθομεν εις τό ετραβενίασεν διά το πταίσμαν της ρήγαινας* Μαχ. 218^{25}· *Πάλε ας έρτομεν εις τον ρήγα* Μαχ. 230^{14}· *Ενταύτα παύομαι απ' εδώ να γράφω και να λέγω περί του Αλαμάνου εκεινού...* (παραλ. 2 στ.) *και θέλω πάλε να στραφώ και να σας αφηγήσω την πράξιν όπου έποικεν ο μέγας ρόι Κάρλος* Χρον. Μορ. Η 6817· φρ. *αλλάζω πάλιν τον λόγον σε κ.,* βλ. *αλλάσσω* Α' 1α· **δ**) (σε ιδιάζ. χρ., για να δώσει έμφαση): *Πείνα μου, πάλιν πείνα μου, και δεύτερον σε γράφω* Προδρ. (Eideneier) III 273-7 χφ Ρ κριτ. υπ.· *Κάπα μου, πάλιν κάπα μου, παλαιοχαρβαλωμένη* Προδρ. (Eideneier) III 273-64 χφφ ΡΚ κριτ. υπ.· *Τσαφαροσκέλη πελαργέ, καμηλοπερπατάρη, γριζόχροε, γριζόφορε, πάλιν δρεπανομύτα* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 24· *Παώνιν τσεπροπόδαρον, Φράγκε με το καπούτσιν και πάλιν χήρα θλιβερή μετά μοιρολογίων εγείρου, φύγε* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 134· (εδώ στο τέλος μιας μεγάλης αφήγησης): *Μανόλης Σκλάβος με σπουδή..., τούτα τα δίστιχα έβγαλα... Ως εδεπά τελειώνουνται... τα βέρσα τούτα πο 'καμα... Τέλος της Κρήτης ο χαλασμός και πάλι τέλος* Σκλάβ. 284· *πατρί και υιώ και πνεύματι δόξα και πάλιν δόξα* Προδρ. (Eideneier) IV 665-6 χφ Ρ κριτ. υπ. **3**) (Με αντιθετική σημασ.) **α**) (μόνο του ή έπειτα από ονόματα προσώπων και προσωπικές αντων.· βλ. Τζαρτζ., Νεοελλ. σύντ. Β' 226-7) εξάλλου, από το άλλο μέρος, όμως: *Αππέξω ορδινιάζασιν τούρκοι μεν συγχυσμένοι, αππέσω πάλιν το λοιπόν πάσχουν οι ανδρειωμένοι* Θρ. Κύπρ. Μ 686· *τα κεφάλια έκοψαν* (ενν. *οι άρχοντες του Σπάτα*) *εκείνων των πιασμένων, εις τον δούκαν τα απέστειλαν εις την Κεφαλλονίαν. Πολλά των ευχαρίστησεν ο δούκας ο αυθέντης* (παραλ. 1 στ.). *Ο Σπάτας πάλε εθλίβηκεν πολλά και ελυπάτον* Χρον. Τόκκων 111· *'Ελα εσύ εκ την μίαν μερέαν κι εγώ πάλε απ' την άλλην* Χρον. Μορ. Η 7001· *εκείνοι τα λαβράκια και τους τρανούς κεφάλους* (παραλ. 2 στ.), *ημείς δε πάλιν τρώγομεν αυτό το πώς το λέγουν* Προδρ. (Eideneier) IV 412· **β**) (συνοδευόμενο από τους συνδ. *και ή μα* σε υποθ. πρόταση που αποτελεί αντίθεση προς μια προηγ. υποθ. πρόταση· βλ. Τζάρτζ., ό.π.) αν όμως: *ανίσως και η αυτή Ντιάνα, η θυγατέρα

μου και λεγαταριά μου, ήθελεν αφήσει παιδί γή παιδιά στο θάνατόν τση ... να μπορούσιν οι άνωθεν τόποι και χωριά απού τση αφήνω να 'πομένουσι στα παιδιά τση... Πάλι και ήθελε αποθάνει διχώς κληρονομιά να μπορεί ο άρχος τση, αν ήθελε ζει, να ουζουφρουτουάρει τσι αυτούς τόπους Διαθ. 17. αι. 3[101]· *αν ήθελεν ευρεθεί τινάς ... αφορμή να μισέψει ο λεγόμενος καλόγερος, να μπορεί να πλερώνεται ό,τι αγομέντα θέλει έχει καμωμένα στο άνωθεν μοναστήρι· πάλι και ήθελεν μισέψει δίχως αφορμή, να χάνει ό,τι κόπους και αγομέντα έκαμεν στο λεγόμενον μοναστήριν* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 155[13]· **γ**) (μόνο του ή συνηθέστερα με το *και* ή το *μα* σε πρόταση, το περιεχόμενο της οποίας εκφράζει ισχυρή αντίθεση προς μια κατάσταση ή όρους που εκφράζει μια άλλη προηγ. πρόταση· πβ. Τζάρτζ., ό.π.) μολαταύτα, εντούτοις, παρόλ' αυτά: *αρνούμαι την αγάπη μου να δείξω τση κεράς μου και πάλι δε μπορώ να πω «πάψε» τση πεθυμιάς μου, μα συχναλλάσσω λογιαμό* Πανώρ. Α' 212· *Εκείνος τότε είπε την: «Γιατί με ονειδίζεις; Εγώ 'μαι που σε έκρυψα και πάλ' εμένα βρίζεις;»* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 126[24]· *βιβλίον του εταίριαζεν μεγάλον να του ποίσω, μα πάλε παρατρέχω τα, γιατί θεν ν' αρχινίσω* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 374· *Μ' ανίσως κι έμπει κάτεχε ο πόθος στην καρδιάν σου, τώρα που νιος ευρίσκεσαι και μες στην ευμορφιάν σου, και πόνους κι αναστεναγμούς σε κάμει να γνωρίσεις, πάλε με χίλιες γαλιφιές, κάνει να ξαναζήσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [136]· *ελόγιασα να σκοτωθώ, ήρθε μου να γλακήσω* (παραλ. 1 στ.). *Μα πάλι δεν ηθέλησα να χάσω τη ζωή μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 217. **4**) (Για να δηλωθεί αμοιβαιότητα, διαδοχή, χρονική ακολουθία) με τη σειρά, στη συνέχεια, έπειτα: *Βλέπεις τον Κροίσον τον λαμπρόν και μέγαν βασιλέαν το πώς εκατεδούλωσεν τον Σόλωνα τον μέγαν και ο Κύρος πάλε ο βασιλεύς υπόταξεν τον Κροίσον;* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 609· *ο Πώρος τον απεκρίθη και είπε πάλε του Φιλόνη* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 93[14]· *Μη την κατ' όψιν κρίνατε κρίσιν, αλλά δικαίαν· εν ῳ γαρ κρίμα κρίνατε εσείς πάλε κριθείτε κι εν ῳ μέτρῳ μετρείτε εσείς πάλε να μετρηθείτε* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1121. **5**) (Με προσθετική σημασ.) ακόμη, επίσης, επιπλέον **α**) ... *εθλίβη το μεγάλως* (ενν. ο *πρίγκηπας*)· *το πρώτον διά την ακοήν όπου είχεν εις τον κόσμον, ότι ήτον καλλιότερος εις όλους τους στρατιώτες* (παραλ. 1 στ.) *και πάλε, διατό εμέτεχεν και ήτον ανεψίος του κι απίστησεν τον αφέντη του κι εδιάβη στον εχτρόν του* Χρον. Μορ. Η 3256· *διατό είμεθεν και γείτονες κι αρμόζει να βοηθούμεν ο είς τον άλλον γείτονα ό,τι του κάμνει χρεία· και πάλε διά το σύνηθες όπου έχουσιν οι Φράγκοι και τρέχουν πάντα εις τα άρματα* Χρον. Μορ. Η 8952· (εδώ σε προεξαγγελτική παράθεση): *πάλε άλλο χειρότερον, χείρον των χειροτέρων, με τριακόσιους εκέρδισε χιλιάδες δεκαπέντε* Χρον. Μορ. Η 5010· **β**) (για να εισαγάγει νέο κεφάλαιο στην αφήγηση): *Πάλιν πώς εσκοτώθηκεν ο Κύρος άκουσέ το* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 611· *'Αλλος πάλιν παμφρόνιμος ήκουσε από κάπου* (παραλ. 1 στ.) *πως ζει ο κόραξ περισσούς χρόνους διακοσίους* Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. δ' 1.

παλινδρομώ.

Το *παλινδρομέω* που απ. στον Ιπποκράτη. Η λ. στον Αρμεν., Εξάβ. Γ' 2[1] και σήμ. ως λόγ.

Επανέρχομαι, επιστρέφω: *ος* (ενν. ο *Ιωάννης ο Παλαιολόγος*) *έχων γυναίκα πλουσίαν από Λουμπαρδίας ουδόλως ηγάπησεν αυτήν, άλλες προσέχων· όθεν και προς τον ίδιον επαλινδρόμησε πατέρα* Ιστ. πολιτ. 6[8].

παλινοστώ.

Το μτγν. *παλινοστέω*. Η λ. και σήμ. ως λόγ.

Επιστρέφω στην πατρίδα: *καταστρέψας* (ενν. *τους εχθρούς*) *προς υμάς γοργόν παλινοστήσω* Καλλίμ. 2315.

παλιοβραχοδαρμένος, μτχ. επίθ., βλ. *παλαιοβραχοδαρμένος*.

παλιογάιδαρος ο, βλ. *παλαιογάιδαρος*.

παλιογεβεντισμένος, μτχ. επίθ.· *π α λ ι ο γ ι β ε ν τ ι σ μ έ ν ο ς*.

Από το α' συνθ. *παλιο-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *γεβεντίζω*.

(Υβριστ. προκ. για πόρνη) διαπομπευμένος, εξευτελισμένος: *τι 'πιβουλεύονται* (ενν. *οι πολιτικές*) *οι παλιογιβεντισμένες* Σαχλ. Ν 403.

παλιογουνέλλα η. — Πβ. *παλαιογούνελλον*.

Από το επίθ. *παλιός* και το ουσ. *γουνέλλα*.

Παλιό και φθαρμένο ρούχο (Πβ. *γουνέλλα*): *την παλιογουνέλλα του, εκείνην οπό 'φόρει* (ενν. *είς ψαράς*), *έβγαλε και σκεπάζει τον στην κρυότην οπό 'θώρει* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [341].

παλιοδρεπανομύτης, επίθ., βλ. *παλαιοδρεπανομύτης*.

παλιόκαπα η.

Από το α' συνθ. *παλιο-* και το ουσ. *κάπα*.

Ευτελές πανωφόρι, παλιόκαπα: *άλλοι να φορούν χρυσά ατλάζια καμπουχάδες, και άλλοι με παλιόκαπες και με χοντρούς αμπάδες* Τζαμπλάκ. 76.

παλιόκαπον το.

Από το α' συνθ. *παλιο-* και το ουσ. *κάπα*.

Ευτελές πανωφόρι, παλιόκαπα: *Απρίλιος άνδρας και αυτός και κακοελουσμένος, τα τρίκομπα εφόρει τα τα σιγουνομαλλάτα και ποδεμένος ήτονε τα λέγουσιν τσαρούχες, παλιόκαπον* (έκδ. *μαλλόκαπον*· διορθώσ.· βλ. και *μαλλόκαπον, παλόκαπον*) *εφόριεν, σκιαδάκιν εφαινέτον* Ημερολ. 86.

παλιόκαστρον το, βλ. *παλαιόκαστρον*.

παλιοκουρεμένος, μτχ. επίθ., βλ. *παλαιοκουρεμένος*.

παλιοκουρούπα η.

Από το επίθ. *παλιός* και το ουσ. *κουρούπα*.

Παλιό πήλινο αγγείο: *δύο παλιόσταμνα, μια παλιοκουρούπα και 'να λύχνο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 535[5].

παλιομπάλωμα το.

Από το επίθ. *παλιός* και το ουσ. *μπάλωμα*.

(Υποτιμ.) παλιό και άχρηστο κομμάτι υφάσματος για μπάλωμα ρούχου: *Δεν πας εκεί που ράφτουνε, καημένε, να 'ξετάξεις να βρεις παλιομπαλώματα τη βέστα σου να ράψεις;* Κατζ. Ε' 408.

πάλιον (Ι).

Το ιταλ. *palio*.

α) Ιπποδρομία (Για το πράγμα και το χωρίο βλ. αντίστοιχα Παπαδάκη, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 255-9 και Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 17, 1963, 232-3): *όπου του κόσμου την στρατιάν ενίκησεν το πάλιον και όπου του κόσμου αφέντεψεν το μερτικόν το κάλλιον* Απόκοπ.[2] 295· β) (γενικ.) αγώνας δρόμου: *Πολλοί τρέχουσιν εις το πάλιον του πρις* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 133.

πάλιον το (II), βλ. *πάλ(λ)ιον*.

παλιοπαλέτσα η.

Από το επίθ. *παλιός* και το ουσ. *παλέτσα*.

Παλιό και φθαρμένο αχυρόστρωμα· παλιό και φθαρμένο κάλυμμα ή θήκη στρώματος: *παλέτσα πήχες ι', ένα γαμπά άσπρο τριμμένο, μία παλιοπαλέτσα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 414[11].

παλιοπάπουτσο το.

Από το επίθ. *παλιός* και το ουσ. *παπούτσι*.

Παλιό, άχρηστο παπούτσι: *Κάψε ... και χνάρι από παλιοπάπουτσο* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 267.

παλιοπιστόλα η.

Από το επίθ. *παλιός* και το ουσ. *πιστόλα*.

Παλιό πιστόλι: *Τσι δυο παλιοπιστόλες, απόχω εκεί και κρέμουνται, θέλω να τση χαρίσω* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 60.

παλιόρασο το, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 76[23]· *παλιόρασον*, αυτ. 151[9,14,17-8].

Από το επίθ. *παλιός* και το ουσ. *ράσο*.

Παλιό και φθαρμένο ράσο: *ένας άνθρωπος πτωχός, ενδυμένος με παλιόρασα* αυτ. 71[5].

παλιόρουχο (ν) το, βλ. *παλαιόρουχον*.

παλιός, επίθ., βλ. *παλαιός* (I).

παλιοσπεντονάδα η· *παλιοσπελτονάδα*.

Από το επίθ. *παλιός* και το ουσ. *σπεντονάδα* (βλ. λ. και τ. *σπελτονάδα*).

Παλιά σπεντονάδα (είδος όπλου). (Για τη σημασ. βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 161-62] και Zingarelli, λ. *Spiedone*)· (εδώ σε κατάρα) βολή παλιοσπεντονάδας, κονταριά: *Μια παλιοσπελτονάδα ογού, να σδρθει, βούβαλε* Φορτουν. (Vinc.) Β' 70.

παλιόσπιτο(ν) το, βλ. *παλαιόσπιτον*.

παλιότριβος, επίθ.

Από το επίθ. *παλιός* και το *τρίβω*.

(Προκ. για άμφια) που είναι παλιός και τριμμένος, φθαρμένος: *Τα δέλοιπά μου ιερά τα παλιότριβα ας τα μοιράσουνε ο διάκος και ο άνωθεν Ιωάσαφ ωσάν αδέλφια* Σεβήρ., Διαθ. 192.

παλιοτσουτσουβάχα η, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 87 (έκδ. *στην παλαιάν του τσουβάχα*· διόρθ. Ξανθ., Βυζαντίς 1, 1909, 345).

Από το α' συνθ. *παλιο-* και το ουσ. *τσουτσουβάχα* (< βενετ. *chiuchiavache*). Για το β' συνθ. βλ. Παπαδημητρίου [Σαχλ., Αφήγ. σ. 200], Ξανθ., ό.π. και Vitti, Κρ. Χρ. 14, 1960, 192.

Υβριστικός χαρακτηρισμός για γυναίκα ανήθικη (Για τη σημασ. βλ. Ξανθ., ό.π.): *Πολλές φορές της πολιτικής όνομα ξένον λέγει* (παραλ. 1 στ.) *και ανέν και ανοίξει του να μπει, εγέλασέ την τάχα και τάσσει το δι' αντραγαθιάν στην παλιοτσουτσουβάχα* Σαχλ. Ν 77.

παλιουρή η, Ιστ. Ηπείρ. XXXI[7].

Από το ουσ. *παλιουρέα*, που απ. στο L-S Κων/νίδη και σε έγγρ. του 14. αι. ως τοπων. (Miklos.-Müller, Acta B' 217)· κατά Cirac Estopañan [Ιστ. Ηπείρ., τ. Α', σ. 138-9] από το αρχ. ουσ. *παλίουρος* με μεταπλ. Η λ. και σήμ. ως τοπων. (Βλ. Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 289, λ. *παλιούρια*, Παπαγεωργίου, Δωδώνη 5, 1976, 110).

Φράχτης ή περίφραξη φτιαγμένη από παλιούρια (Για τη σημασ. βλ. Cirac Estopañan, ό.π.): *φυλακάς και κλωβία αυτός* (ενν. ο *Θωμάς*) *εδείματο και παλιουρήν ανήγειρεν* Ιστ. Ηπείρ. XIV[4].

παλιουρίλας ο.

Από το ουσ. *παλιούρι* και την κατάλ. φυτώνυμων περιεκτικών ουσ. *-ίλας* (Για την κατάλ., που απ. ιδίως στην Κέρκυρα σε τοπων., καθώς και για σχετικά παραδείγματα βλ. Amantos, Suffixe 49-50 = 'Αμ., Γλωσσ. μελετ. 50-51).

Τόπος γεμάτος παλιούρια: *Περιεκτικόν* (ενν. *είδος*): *ελαιώνας, καλαμιώνας, παλιουρίλας* Σοφιαν., Γραμμ. 213.

παλιουρόκοκκον το.

Από τα ουσ. *παλιούρι* και *κόκκος* και την κατάλ. *-ον*. Η λ. στο Meursius.

Σπόρος του φυτού παλιούρι: *παλιουρόκοκκα τρίψον και δος μετά κρέατος* Ορνεοσ. 582[12].

παλίουρος ο· *πάλουρος*.

Το αρχ. ουσ. *παλίουρος*. Ο τ. με αναβιβ. του τόνου αναλογ. με προπαροξύτονα ονόματα φυτών (*κούμαρος, κυπάρισσος, κ.ά.*) και απουράνωση. Τ. *πάλιουρε* σήμ. στην τσακωνική διάλεκτο (Κωστ., Λεξ. τσακων.) και *πάλλουρος* στην Κύπρο (Βλ. Μενάρδ., Αθ. 41, 1929, 49). Πβ. και τους ιδιωμ. τ. *απάλιουρος* και *παλιούρος* (Χελδ.-Μηλιαρ., Ονόμ. φυτών[2] 23).

Είδος αγκαθωτού θάμνου (παλιούρι) ή μικρού δέντρου (βλ. L-S στη λ., Γενναδ., Λεξ. 701-2, στη λ., καθώς και 381-2, λ. *ζίζυφος ο λωτός*): Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. 29[21]· (σε θέση επιθ.): *ει μεν έχει το μετρούμενον χωρίον έσωθεν του περιορισμού ρύακας και ορεινά και παλιούρους τόπους* Metrol.[2] 55[13].

παλιόχναρο το.

Από το επίθ. *παλιός* και το ουσ. *χνάρι*.

Σόλα παλιού παπουτσιού: *Κάψε τα χλωρά φλούδια των καρυδίων και χνάρι από παλιοπάπουτσο ... και τότε βάλε από την στάκτην από τα άνωθεν καρυδότσουφλα και παλιόχναρα και ιάται* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 267.

παλιπετής, Βέλθ. 726, εσφαλμ. γρ. αντί *παλιμπετείς*· διορθώσ.· βλ. *παλιμπετώ*.

παλιυνίσκω· αόρ. *επαλίυνα* ή *επάλιυνα*.

Από το *παλιών(ν)ω* ή το επίθ. *παλιός* αναλογ. προς ρ. σε *-(υν)ίσκω* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 299-301, Αναγνωστ., ΛΑ 6, 1923, 81-2, Μενάρδ. Αθ. 37 1925, 75-6 και Χατζ., Κυπρ. Σπ. 51, ⟨1987⟩ 1989, 2-3). Πβ. και τον τ. *παλαίνω* του *παλιώνω* στο ποντιακό ιδίωμ., Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παλιώνω*. Η λ. καθώς και διαφ. τ. της λ. και σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., ό.π., 3, Σακ., Κυπρ. Β′ 710, λ. *παλημίσκω*).

Παλιώνω· (εδώ μεταφ. για πάθος) με την πάροδο του χρόνου χάνω την έντασή μου, ξεχνιέμαι: *Οι πλήξεις σου εφυράναν κι επαλιύναν κι εμέναν τώρα νιώννουν, τώρ' αντρύναν*. Κυπρ. ερωτ. 75^{39}.

παλιώνω, βλ. *παλαιώνω*.

παλλακεύομαι· *π ε λ λ α κ ε ύ ο μ α ι,* Ελλην. νόμ. 544^{27}.

Το αρχ. *παλλακεύομαι* (L-S, λ. *παλλακεύω*). Για τον τ. πβ. τον τ. *πελλακίδα* του ουσ. *παλλακίδα* (βλ. λ.).

παλλακή η, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 320^{v}, Νομοκριτ. 67, Διγ. Ο 1063.

Το αρχ. ουσ. *παλλακή*.

Παλλακίδα: Ελλην. νόμ. 555^{19}, Σοφιαν., Παιδαγ. 263, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 247· (εδώ μεταφ. προκ. για τις άλλες θρησκείες σε αντιδιαστολή με τη χριστιανική· πβ. Π.Δ. Άσμα Ασμάτων 6, 8-9): *Μία είν' η ευσέβεια, μία είναι η πίστις* (παραλ. 1 στ.), *η πίστις των χριστιανών λέγεται και καλείται* (παραλ. 1 στ.). *Έτσι την κράζ' ο Σολομών: «ω θαύμα των θαυμάτων, βασίλισσα περιστερά» στο Άσμα των ασμάτων. Τες άλλες πίστες παλλακές λέγει και ονομάζει* Διγ. Ο 1055.

παλλακίδα η, Πεντ. Γέν. XXII 24, XXXV 22· *π ε λ λ α κ ί δ α,* Ελλην. νόμ. 567^{25}.

Το αρχ. ουσ. *παλλακίς*. Ο τ. με τροπή α)ε από επίδρ. του υγρού (πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 238-240). Η λ. και σήμ.

Παλλακίδα, ερωμένη: Απολλών. 64, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2129.

πάλλευκος, επίθ.· *π ά ν λ ε υ κ ο ς.*

Το αρχ. επίθ. *πάλλευκος*. Ο τ. ήδη μτγν. (L-S, στη λ.)· βλ. και Sophocl., λ. *πάνλευκος*. Η λ. και σήμ.

Κάτασπρος: *περιστερά μου πάνλευκη* Διγ. Α 1972.

παλληκαράκι(ν) το, Δεφ., Λόγ. 592, Λούκαρ., Διάλογ. 225, Διήγ. ωραιότ. 758· *π α λ λ η κ α ρ ά κ ι,* Χούμνου, Κοσμογ. 224, 1528, 1696, Άσμα Μάλτ. 43, Δαρκές, Προσκυν. [52], Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1214, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [541], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 342, 373· *π α λ λ η κ α ρ ά κ ι ν,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1983.

Από το ουσ. *παλληκάριον* και την κατάλ. *-άκι(ν)*. Ο τ. *παλληκαράκι* στο Meursius (λ. *παλικαράκη*) και σήμ.

1) Αρσενικό παιδί, αγόρι, γιος: *Έβαλαν τα κοράχια τους, διά να φυλαχθούσιν, με τα παλληκαράκια τους, για να μην σκλαβωθούσιν* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 328. **2α**) Νεαρό αγόρι, μικρός στην ηλικία: *παλληκαράκι νιούτσικο, άφημα του πατρός μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [7]· *αφέντης ήτονε μικρός, νέον παλληκαράκι* Ιστ. Βλάχ. 571· **β**) νέος άντρας, παλληκάρι: *ήτονε η καρδία της γεμάτη το φαρμάκι, οδιά τον Ιμπέριον, τ' άξιον παλληκαράκι* Ιμπ. (Legr.) 398· *αλίμονον, Ροδίτες μου, καλά παλληκαράκια, το τι έπαθεν η νεότη σας και αυτή η ελικιά σας* Γεωργηλ., Θαν. 38.

παλληκαράτα τα, Πεντ. Γέν. VIII 21, XLVI 34, Αρ. XXX 4, 17.

Από το ουσ. *παλληκάριον* και την καταλ. *-άτα*.

Νεανική ηλικία, νιάτα: *απελογήθην ο Ιοσουά, υιός του Νουν, δουλευτής του Μοσέ από τα παλληκαράτα του* Πεντ. Αρ. XI 28· *ο Γιάννος, όταν ήταν εις τα παλληκαράτα του, έπεσεν με την νύμφην του ... εις μοιχείαν και ιμομειξίαν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 163^{v}.

παλληκαρεύομαι.

Από το ουσ. *παλληκάριον* και την κατάλ. *-εύομαι*. Τ. *παλληκαρεύγομαι* και ενεργ. *παλληκαρεύγω* στο Βλάχ. (λ. *παλικαρεύγομαι* και *παλικαρεύγω*). Το ενεργ. στο Somav. (λ. *παλικαρεύω*) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *παλικαρεύγω,* Πασπ., Γλωσσ. 270). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παλληκαρεύκουμαι,* Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 462, λ. *παλλ^{d}ηκαράκι(ν),* Φάβ., Αθ. 42, 1930, 245).

Παριστάνω το δυνατό, το γενναίο, κάνω τον παλληκαρά: *κατάλειψον την δύναμιν, την περισσήν ανδρείαν* (παραλ. 1 στ.) *και μη παλληκαρεύεσαι* Προδρ. (Eideneier) I 197.

παλληκάρι το, βλ. *παλληκάριον*.

παλληκαρία η, Αλεξ. 510, Ιμπ. (Legr.) 142, 380· *π α λ λ η κ α ρ ι ά,* Αλεξ. 513, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 1010, 2026, 2106, 2183, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 4.

Από το ουσ. *παλληκάριον* και την κατάλ. *-ία* (Ανδρ., Λεξ., λ. *παλικαριά*). Ο τ. στο Βλάχ. (λ. *παλικαργιά*) και σήμ. Η λ., καθώς και διάφ. τ., και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *παλικαρία,* Σάκ., Κυπρ. Β′ 711, λ. *παλληκαρκά*).

1) Νεανική ηλικία: *σαν εγίνη Αλέξανδρος εις την παλληκαρία, ερώτησε τον Φίλιππον να πάγει στον Μορέα* Αλεξ. 317. **2α**) Ανδρεία, γενναιότητα: *αθάνατα απομένουσι στη γη τα ονόματά σας για την περίσσα δύναμη και την παλληκαριά σας* Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ. Δ′ 86· *Δρακόμαχος εκράζετο κι έτσ' ήτον τ' όνομά του· σπίδες, λιοντάρια εσκότωσε με την παλληκαριά του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 250· **β**) (στον πληθ.) γενναία πράξη, κατόρθωμα, ανδραγάθημα: *να γράψεις τα καμώματα και τσι παλληκαριές μου* Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 251· *ο Βεργίλιος, ο Όμηρος και οι άλλοι στον κόσμο τόσοι παινετοί και ξακουστοί δασκάλοι απόχου τσι παλληκαριές του Αχιλλέα* Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 255· *τσι χάρες, τσι παλληκαριές και τσ' ομορφιές του ελέγα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 1982.

παλληκάριον το, Διγ. Άνδρ. 335^{9}, 349^{4}, 370^{34}, 373^{9}, 393^{9}· *π α λ λ η κ ά ρ ι,* Σαχλ. Α′ (Wagn.) PM 244, Χρον. Τόκκων 1631, 2058, 2585, Θησ. Β′ [53^{8}], [84^{5}], Δ′ [19^{2}], Πεντ. Γέν. XIV 14, XXXIV 19, XLI 12, Έξ. II 6, X 9, Αχέλ. 1485, 1947, 2110, Πανώρ. Δ′ 2, Ε′ 230, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 548, 1357, Β′ 8, 216, 1844, Γ′ 73, Δ′ 1060, 1477, Στάθ. (Martini) Α′ 145, Γ′ 7, Διγ. Ο 1274, 1499, 1503, Τζάνε Εμμ., Μοιρολόγι 136^{15}, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 285^{4}, 377^{13}, 523^{18}, 549^{1}, κ.π.α.· *π α λ λ η κ ά ρ ι (ν),* Διγ. Ζ 746, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 505, 1314, 1688, 1748, Εβρ. ελεγ. 160, Διήγ. Βελ. N^{2} 97, Αχιλλ. L 145, Παρασπ., Βάρν. C 292, Ch. pop. 18, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. -v. Gem.) 146, Απόκοπ.^{2} 467, Σκλάβ. 195, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 25^{7}, Χρον. σουλτ. 39^{4}, Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ. Δ′ 3, Ιστ. Βλαχ. 177, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ′ 2, Διακρούσ. 112^{8}, Κορων., Μπούας 64, 70, 77, 120, κ.α.· *π α λ λ η κ ά ρ ι ν,* Γλυκά, Στ. 210, Λογ. παρηγ. L 55, Μαχ. 434^{1}, Χούμνου, Κοσμογ. 1514, Βουστρ.

483, Sprachlehre 175, Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 123, 150, Συναξ. γυν. 699, Παϊσ., Ιστ. Σινά 152, Εγκ. αγ. Δημ. 108^{116}· ονομ. και αιτιατ. πληθ. *παλληκαρία*, Μαχ. 556^{9}, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1362 κριτ. υπ.· γεν. πληθ. *παλληκαρέων*, Κορων., Μπούας 37· *παλληκαριώ*, Στάθ. (Martini) Α' 126· *παλληκαρίων*, Διγ. Ζ 335, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 35, 1258, Διγ. Ἀνδρ. 320^{2}.

Το ουσ. *παλληκάριον* (‹*πάλληξ*) που απ. σε παπυρ. (L-S, λ. *παλλικάριον*)· για μνείες του σε μεσν. κείμ. βλ. Sophocl., λ. *παλλικάριον*, Lampe, Lex., λ. *παλ(λ)ικάριον* (πβ. και Ἀμ., Γλωσσ. μελετ. 482-3). Ο τ. *παλληκάρι* στο Βλάχ. (λ. *παλικάρι*) και σήμ. Ο τ. *παλληκάριν*, καθώς και άλλοι τ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β' 710, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *παλληκάρι(ν)*, κ.α.).

1α) Ακόλουθος, σύντροφος πολεμιστή: *Φωνήν μεγάλην έσυρεν* (ενν. *ο Μέγας Δομέστικος*)... *εκείνων των παλληκαρίων οπού 'σαν μετ' εκείνον: «Φέρτε γοργόν το ιππάρι μου...»* Χρον. Μορ. Ρ 4818· *Ο μέγας Αμουράτμπεης, ο μέγας ο αυθέντης* (παραλ. 1 στ.) *κράζει τα παλληκάρια του και τους γιανίτσαρους του* Αργύρ., Βάρν. Κ 293· *επήρεν* (ενν. *ο Διγενής*) *τα παλληκάρια του, διά να υπάγει εις το κυνήγιον* Διγ. Ἀνδρ. 350^{13}. **β**) στρατιώτης, πολεμιστής: *Τα παλληκάρια των Τουρκώ, που 'τον αρματωμένοι, εμείνασι εις τα τειχιά πίκουπα ποθαμένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 290^{13}· *φουσσάτα 'τοίμασε πολλά, άξια και ανδρειωμένα, παλληκάρια ευγενικά, όλα αρματωμένα* Σταυριν. 784· *'ς τούτον τον πόλεμον καθένα παλληκάρι, ανδρείαν μεγάλην έδειξε και ποίκεν ως λεοντάρι* Κορων., Μπούας 117. **2α**) Γενναίος, ανδρείος, ικανός μαχητής: *εις τους ακοτωμένους ευρέθησαν και γυναίκες αρματωμένες ...· επολεμούσανε και αυτές ωσάν παλληκάρια, πανδρεμένες και ανύπαντρες, και εκάμανε ωσάν τις Αμαζόνες του παλαιού καιρού* Χρον. αουλτ. 117^{37}· *τους Ρωμαίους θέλει δει πως είναι παλληκάρια, σαΐτες, βόλια δεν ψηφού, λουμπάρδες και κοντάρια* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 164^{9}· *τότε να γνωρίσετε τα άξια παλληκάρια, πώς δύνανται στον πόλεμον να κάμουν σαν λιοντάρια* Διακρούσ. 87^{6}· **β**) (γενικ.) άντρας τολμηρός, άφοβος, δυνατός, υπερήφανος: *σκότωσε λιοντάρι και φέρε μου το δέρμα του, αν είσαι παλληκάρι* Διγ. Ο 1470· *τα τόσα άρματα ποτέ δεν κάνου παλληκάρι* Στάθ. (Martini) Γ' 74· *Διάλεξε απ' όλα τ' άρματα, άλογο και κοντάρι, γιατί μου λέσι τον οχθρό μεγάλο παλληκάρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ). Δ' 1526· φρ. *κάνω το παλληκάρι* = παριστάνω το δυνατό, το γενναίο: *καπουριόνοι ήτον, οπού εσέρναν τον λαόν εις το κακό, εναντίον των αρχόντων, διότι με τον τρόπο ετούτο ευρίσκανε να διαφοραίνουνε με τες πλάτες των πολλώνε και με τούτο πολλοί να κάνουν το παλληκάρι με λόγια άπρεπα και σκανδαλοποιά* Σουμμ., Ρεμπελ. 170· *ως είδε κι είναι ο κύρης μου στου ύπνου του τη ζάλη, επιάσε εκείνο το σπαθί μ' αποκοτιά μεγάλη* (παραλ. 1 στ.) *και τώρα ο γιος του το βαστά, το παλληκάρι κάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 818. **3α**) Μικρός στην ηλικία, νεαρός: *Ο είς ήτον νεότερος, αγένειον παλληκάριν και ο άλλος ήτον κουρευτός, γέρων εξοπλισμένος* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1200· *Βαρύ πράγμα μου φαίνεται, διατί 'μουν παλληκάρι κι είπα κι εγώ στα γηρατειά θες έρθεις να με πάρεις* Αλφ. 11^{7}· *παιδίον ήτον ακομή, έμορφον παλληκάρι* Χρον. Τόκκων 1956· **β**) νέος άντρας γεμάτος ζωντάνια, παλληκάρι: *Ο Ρώκριτος είν' όμορφος, άξος και παλληκάρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 23. *δράκος μας ελάλησεν μέσ' από το καλόμιν και παλληκάρι εγίνετον ηδονικόν και ωραίον* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1742· *είδα τον φουρνάρη, ανδρειωμένο παλληκάρι, εκοιμήθηκα μαζί του* Πτωχολ. Β 353. **4**) Αρσενικό παιδί, αγόρι, γιος: *Η μήτηρ συγκληρονομεί τοις ιδίοις εις τα πατρικά αυτών πράγματα, καν κοράσια εισίν, καν παλληκάρια ως ενός των αδελφών* Ελλην. νόμ. 578^{29}· *παιδία ορφανά, τα οποία δεν είχασι γονείς, είτε παλληκάριν ή κορασίδα* Εκλογής χειρόγρ. 245^{26}. **5**) Νεαρός

υπηρέτης, βοηθός: *επήρεν* (ενν. *ο Αβραάμ*) *τα δυο παλληκάρια του μετά αυτόν και το Ιτσχάκ τον υιό του* Πεντ. Γέν. XXII 3· *είπεν ο Αβραάμ προς τα παλληκάρια του: «κάτσετε εσάς εδώ με το γαδούριν»* Πεντ. Γέν. XXII 5.

παλληκαρίτσι(ν) το.

Από το ουσ. *παλληκάριον* και την κατάλ. *-ίτσι(ν)*. Λ. *παλληκαρίτζα* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ. στην Κέρκυρα (Georgac., The -ιτσ- suffixes 231).

Παλληκαράκι· (εδώ ειρων.) ψευτοπαλληκαράς: *ως είδον τούτους φεύγοντας, μηδόλως στρεφομένους* (παραλ. 5 στ.) *...λέγω αυτοίς τρανότερον, όσον γαρ εδυνάμην: «Φεύγετε τοίνυν, φεύγετε, καλά παλληκαρίτσια και μέμνησθε του μοναχού Ακρίτου Βασιλείου»* Διγ. Ζ 3575.

παλληκαρόπουλο το, Χρον. σουλτ. 25^{7}, 109^{27}· *π α λ λ η κ α ρ ό π ο υ λ ο ν.*

Από το ουσ. *παλληκάριον* και την κατάλ. *-πουλο*. και σήμ.

α) Νέος άντρας, παλληκαράκι: *Νέος, παλληκαρόπουλον είσαι στην ηλικίαν* Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ. 71· *ωσάν εμεγάλωσε και έγινε παλληκαρόπουλο, έφυγε από τον μάστορά του* Χρον. αουλτ. 48^{27}· **β**) νεαρός ακόλουθος άρχοντα: *έπιασε τα παλληκαρόπουλα οπού ήτανε συντροφία του* (ενν. *του Σαούς*) *και τους πατέρες τους και τους έδεσε* Χρον. σουλτ. 25^{5}.

παλληκαροσύνη η.

Από το ουσ. *παλληκάριον* και την κατάλ. *-σύνη*. Η λ. στο Somav. (λ. *παλικαριά*) και σήμ.

Γενναιότητα, ανδρεία, παλληκαριά: *αρχίσαν και δηγούντανε για παλληκαροσύνη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 345^{3}.

πάλ(λ)ιον το.

Το μτγν. ουσ. *πάλλιον* (L-S Suppl.).

Είδος επενδύτη μοναχού· ιμάτιο: *το πάλιον οπού τον είχασι σαβανωμένον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 214.

παλμός ο, Ιερακοσ. 404^{15}.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ.

1) Χτύπος, δόνηση· (εδώ) έντονο καρδιοχτύπι: *Τρόμος λοιπόν κατέλαβε και φόβος την ψυχήν μου και την καρδίαν μου παλμός και κλόνος μου τα μέλη* Γλυκά, Στ. 53· *Ηδονής υπερβολή γαρ αποτίκτει γουν και θρήνη και παλμόν γαρ της καρδίας* Ερμον. Χ 356. **2**) Γρήγορη κίνηση των βλεφάρων, ανοιγοκλείσιμο ματιών: *παρέπεται τούτοις* (ενν. *τοις ιέραξιν*) *νυγμός των οφθαλμών και παλμός συνεχής* Ιερακοσ. 403^{29}.

παλόκαπον το, Ημερολ. 86 κριτ. υπ., εσφαλμ. γρ. αντί *παλιόκαπον*· διορθώσ. (Ο Eideneier διόρθ. με πρόταση Κοπιδάκη σε *μαλλόκαπον*· βλ. Ημερολ. ό.π.). — Βλ. και *μαλλόκαπον*.

πάλος ο, Διγ. Ζ 2226, Διήγ. Βελ. χ 202, Σφρ. Χρον. (Maisano) 160^{23}, $178^{20,25}$, Κορων., Μπούας 123, 124, Πορτολ. Α 211^{25}, 212^{16}, 322^{12}, Αχέλ. 276, Τζάνε, Κρ. πόλ. Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 295^{20}.

Το μτγν. ουσ. *πάλος*. Η λ., καθώς και διάφ. τ., σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

1α) Πάσσαλος, παλούκι: *Γέφυραν εις Γαρηλιανόν ας κάμομε με πάλους* Κορων., Μπούας 60· (για μέτρηση χωραφιού): *ει γαρ εισίν οι πάλοι μακροί, ένθα το της μέτρας σχοινίον δεδεμένον*... Metrol.[2] 51[33]· (ως εξάρτημα σκηνής): *τένδαν χρυσοκέντητον, ωραίαν, παμμεγέθη ...έχουσαν... τα σχοινία μεταξωτά, αργυροί δε οι πάλοι* Διγ. (Trapp) Gr. 1860· **β**) πάσσαλος όπου προσδένονται πλοία: *εις την μέσην θέλεις ιδείν έναν πάλον φυτεμένον εις το νερόν· και κάμε να σου μείνει ο πάλος εις τον πουνέντε· και αρμετσαρήσου εις εκείνον τον πάλον και το άλλον πλωρήσιν δέσε εις την γην προς τον λεβάντε* Πορτολ. Α 322[6,7,8]· *θέλεις να 'κοσταρίσεις την γην και να κρατείς τα μπουρέζια σου εις τα Νησία εις τους πάλους* Πορτολ. Β 38[15]· **γ**) πάσσαλος όπου δένουν κάποιον για να τον βασανίσουν ή να τον θανατώσουν: *ρίπτουσιν εν γη γαρ τούτον* (ενν. τον *Πολυμήστορα*) *και υπτίον γαρ καρφώνουν* (παραλ. 1 στ.) *μετά πάλους γαρ ξυλίνους* (παραλ. 1 στ.) *εν ποσί γαρ και σπονδύλῳ* Ερμον. Ω 227· *μα κείνο που 'θελες εσύ να κάμεις αμαρτία, εσύ να λάβεις θάνατον οπού 'σαι η αιτία* (παραλ. 1 στ.) *πιστάγκωνα τον δέσετε ετούτον εις τον πάλον* Δεφ., Σωσ. 254. **2**) Παραστάδα πόρτας: *'Ητον η πόρτα σιδερή, είχε χοντρούς μαντάλους, μαύρη και κατασκότεινη με σιδερένιους πάλους. Στους πάλους ήσα δυο θεριά δεμένα μ' αλυσίδα* Π.Ν. Διαθ. (Λαμπάκης) φ. 246[v], στ. 2,3. **3**) Πάσσαλος για οχύρωση και ενίσχυση τόπου: *έκαμε* (ενν. ο *Κάις*) *ένα σπίτι δυνατόν με πάλους το γύρον, ήγουν μίαν καλήν φορτέτσα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 85[r]· *'Ετσι όρισεν* (ενν. ο *Θησεύς*) *κι ετέντωσαν τες τέντες του Θησέου, τον κάμπον εδυνάμωσαν με πάλους και χανδάκια* Θησ. (Foll.) Ι 93· *εκεί οπού είναι τώρα τα κάτω τείχη κτισμένα ήσαν άλοι πάλοι βαλμένοι και καρφωμένοι* Δωρ. Μον. XXIX· (σε φράγμα ποταμού): *Τους πάλους επριόνισε* (ενν. ο *σινιόρ Μερκούριος*)... *κι ευθύς με την στρατείαν του τον ποταμόν εξέβη* Κορων., Μπούας 124. **4α**) Μεγάλο ξύλινο καρφί: *μετά το εξορύξαι αυτούς* (ενν. τους *βουλκολάκους*) *εκ των τάφων κεντώσι τας κοιλίας αυτών μετά ξίφους ή μετά πάλου ξύλου* Μάρκ., Βουλκ. 340[8]· (σε μεταφ. προκ. για ψυχικό πόνο): *τέσσαρους πάλους έμπηξαν απάνου στην καρδιά μου* Εκατόλ. Μ. 30· φρ. *καρφώνω πάλους εις τα μάτια μου* = τυφλώνομαι, «κάνω πως δε βλέπω»: *Λοιπόν εγένουμου και εγώ τέτοιος ωσάν τους άλλους* (ενν. *αβουκάτους*) *και κάρφωσα εις τα μάτια μου διά τα δώσια πάλους. 'Εδεσα και την γλώσσα μου με κανισχίου 'λητάριν* Σαχλ., Αφήγ. 336· **β**) όργανο ανασκολοπισμού, παλούκι: *εν Βλαχίᾳ περάσας* (ενν. ο *Βλάχος*) *πάντας τον αυτόν θάνατον των πάλων την ζωήν αυτών εξεμέτρησεν* Δούκ. 431[20]· *εκέλευσεν* (ενν. ο *ηγεμόνας*) *ουν τους πάντας αποκεφαλισθήναι, τον δε ναύαρχον εν τῳ πάλῳ διά του αφεδρώνος την ψυχήν απορρίψαι* Δούκ. 309[25]· (υβριστ.): *Πάλος χοντρός στον κώλο σου να μπει με τα τσαρδούνια* Φουρτουν. (Vinc.) Ε' 239· φρ. *καθίζω* (κάπ.) *εις τον πάλον*/*καθίημι τινά εν πάλοις* = ανασκολοπίζω, παλουκώνω: *είτις δειλιάσει, να στραφεί και οπίσω να γυρίσει, εάν ήτον βασιλέως υιός, εις τον πάλον θέλει κάτσει* Διήγ. Βελ. χ 191· *αυτούς εν πάλοις καθίησιν, θάνατον απάνθρωπον, οδυνηρόν και ασχήμονα* Δούκ. 431[18].

παλούκι το, Διγ. Α 2949, Λέοντ., Αιν. V 32, Χρησμ. Ι 276, 385, Αργυρ., Βάρν. Κ 313, Πεντ., 'Εξ. XXXVIII 31, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. 41, Συναδ., Χρον.-διδαχ. φ. 16[r], 176[r]· πληθ. *παλούκα*, Πεντ., 'Εξ. XXVII 19, XXXVIII 20, Αρ. III 37· *παλούκιν*, Ασσίζ., 163[16], Σπανός (Eideneier) D 366· *παλούκιον*.

Πιθ. από το αρχ. ουσ. *πάλος* και την κατάλ. *-ούκι(ν)* ή από το λατ. **paluceum* (Βλ. Georgac., The -ιτσ- Suffixes 257· κατά Τριαντ., 'Απ. Α' 428 από λατ. **paluceus*). Για τον πληθ. *παλούκα* βλ. Hesseling [Πεντ. Εισαγ. σ. XXXIII]. Ο τ. *παλούκιν* στο Meursius. Ο τ. *παλούκιον* σε σχόλ. (Βλ. Λάμπρ., ΝΕ 9, 1912, 482). Μεγεθ. *παλούκα* ήδη σε

έγγρ. του 1034 (Βλ. Kahane, Rom. Philol. 20, 1967, 414 = Graeca et Romanica Α' 733). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1α) Πάσσαλος (ως οικοδομικό υλικό, εδώ σε μεταφ.): *έναι καλά καμώματα, Χάρο μου, τά εποίκες; πήρες τους στύλους του σπιτιού και τα παλούκι' αφήκες* Γεωργηλ., Θαν. 203 (Βλ. και Παπαχριστοδούλου, Μνήμ. Αμ. 87)· (ως εξάρτημα σκηνής): *είναι και άλλοι παραμικροί στύλοι μέσα ολόγυρα την τέντα και παλούκια, όλα ξύλινα* Συναδ., Χρον.-διδαχ. φ. 150[v]· *παλούκα του μίσκαν και τα παλούκα της αυλής και τα σκοινιά τους* Πεντ. 'Εξ. XXXV 18· **β**) δοκάρι: *πρώτα εβγάλετε το παλούκι από το μάτιν σας και απέκει θέλετε εβγάλει αλλονού μικρόν καρφίν* Συναδ., Χρον.-διδαχ. φ. 92[v] (πβ. Κ.Δ. Ματθ. ζ' 5, Λουκ. ς' 42)· **γ**) πάσσαλος μπηγμένος στο έδαφος (για το δέσιμο ζώου): *παλούκια πλήθος έμπηξεν τριγύροθεν της τέντας, στήνουν καμήλια περισσά, μουλάρια και ίππους, τριγύρου γύρου τα'δεσαν στεριά με αλυσίδας* Παρασπ., Βάρν. C 310· (για περίφραξη κτήματος): *έρχεται τ' αρκούδιν ν' ανασπάσει τα παλούκια και τον φράκτην να τον κάψει* Λέοντ., Αιν. IV 30· (σε παροιμία): *Οπού γυναικός ακούει εις χοντρόν παλούκι κρούει* Αιτωλ., Βοηβ. 231. **2α**) Μυτερό ραβδί: *παλούκι να είναι εσέν ιπί τα άρματά σου και να είναι όντα κάτσεις όξω και να σκάψεις μετ' αυτό και να στραφείς και να σκεπάσεις το κοπριό σου* Πεντ. Δευτ. XXIII 14· **β**) (ως όργανο βασανισμού): *εξορύττουσιν* (ενν. αι *γυναίκες*) *τας κόρας αφειδώς με το παλούκιν των ομμάτων του αθλίου* (ενν. του *Πολυμήστορος*) Ερμον. Ω 238· *με α' παλούκιν ξυλένον, κατά το πάχος της βέργας ενού ανθρώπου ..., επεσαύτες φορές άσες να πει η γυναίκα ... ότι έπεσεν μετά της και να το βρουθήσει* (ενν. *είς Σαρακηνός*) *εις τον εφεδρώναν του* Ασσίζ. 415[5]· **γ**) ρόπαλο: *βλέποντας ετούτον να τραβίζει τοιουτοτρόπως την γυναίκαν του, ηθέλησεν να του τραβίσει μίαν παλουκιάν μετ' εκείνον το παλούκιον εις το κεφάλι* Μπερτολδίνος 135. **3**) 'Οργανο ανασκολοπισμού: *έτσι τον επαλούκωσαν* (ενν. τον *Μανόλη τον Μποσταντζόογλη*). *Και αποπάνου από το παλούκι πολλά τους ονειδούσεν και τους έβριζεν* Συναδ., Χρον.-διδαχ. φ. 16[v]· *ωσάν κανέναν κλέπτη οπού τον δώσουν το παλούκι και το βαστά εις τον ώμον του και τον παν να τον φουρκίσουν* Συναδ., Χρον.-διδαχ. φ. 67[r]· (υβριστ.): *Κάθισμα και παλούκιν εις τον κώλον σου* Σπανός (Eideneier) D 211.

παλουκιά η.

Από το ουσ. *παλούκι* και την κατάλ. *-ιά*.

Χτύπημα με παλούκι: *ηθέλησεν να του τραβίσει μίαν παλουκιάν μετ' εκείνον το παλούκιον εις το κεφάλι* Μπερτολδίνος 135.

παλούκιν και **παλούκιον** το, βλ. *παλούκι*.

παλουκώνω

Από το ουσ. *παλούκι* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) Ανασκολοπίζω (Για το πράγμα βλ. Πετρόπ., ΕΕΒΣ 23, 1953, 531-543): *παραμπρός από το κάστρο είδανε έως είκοσι χιλιάδων ανθρώπων κορμία, άλλα κομμένα, άλλα παλουκωμένα, οπού τους εσκότωσε ο Μπλάδος* Χρον. σουλτ. 111[25]· *δεν τους αφήνουν* (ενν. *τους κλέφτες και τους κεσετζήδες*...), *μόνον άλλον κρεμνούν, άλλον παλουκώνουν, άλλον κόφτουν το κεφάλιν του* Συναδ., χρον.-Διδαχ. φ. 176[r]. **2**) (Για ζώο) δένω σε πάσσαλο μπηγμένο στο έδαφος: *στρώσετε πάλιν, άρχοντες, τον μαύρον του πατρός του* (παραλ. 1 στ.), *οπού έχει χρόνους δώδεκα ουδέν καβαλικεύθη και τρώει το καρφοπέταλον, στέκει παλουκωμένον* Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 26.

παλουκωσία η· *π α λ ο υ κ ω σ ι ά.*

Από τον αόρ. του *παλουκώνω* και την κατάλ. *-ία*.

α) Σειρά πασσάλων μπηγμένων στο έδαφος· (εδώ για την οριοθέτηση χώρου): *Εκάμαν τες παλουκωσιές* (έκδ. *ίες*) *τον τόπο να μοιράζουν, εκεί που τρέχουν τ' άλογα ως έπρεπε ορδινιάζουν* Ριμ. Απολλων. (Bev.) [679] (Το χωρίο και στο Du Cange, λ. *πάλος*, όπου εσφαλμ. γρ. *παλουκονίαις*)· **β)** (ως σημείο όπου δένονται ζώα· εδώ σε επιρρ. χρ., βλ. Αλεξίου Στ. [*Διγ.* Esc. σ. 93]· πβ. και *παλουκώνω* 2): *είδαμεν από μακρά, πέραν του ποταμίου: παλουκωσίες ηστέκοντα δεμένα τα φαρία* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 429.

πάλουρος ο, βλ. *παλίουρος*.

παμβασιλεύς ο, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 80, Γλυκά, Στ. Β' 102, Προδ. (Eideneier) IV 355 χφφ CK κριτ. υπ., Κορων., Μπούας 3, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 133[4].

Το αρχ. ουσ. *παμβασιλεύς*.

Υπέρτατος εξουσιαστής **α)** (προκ. για αυτοκράτορα του Βυζαντίου): *ω Μανουήλ παμβασιλεύ και γόνε της πορφύρας* Προδρ. (Eideneier) IV 355· **β)** (προκ. για το Θεό): *Πανάγαθε, παμβασιλεύ, παντάναξ, παντοκράτωρ* Φλώρ. 693· *Κύριε Θεέ, παμβασιλεύ, ο κτίσας τους αιώνας* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1808· **γ)** (προκ. για το Χριστό): *Χριστέ, παμβασιλεύ και ποιητά και κτίστα* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου) 179.

παμβέβηλος, επίθ., Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2801, Δούκ. 235^{10}, Ροδινός (Βαλ.) 85.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *βέβηλος*. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.) και σε έγγρ. του 16. αι. (Πατρινέλης, ΕΜΑ 17, 1967, 108).

(Επιτ.) **α)** ανίερος, ανόσιος, ασεβής: *το περσικόν το γένος, η ρίζα η παμβέβηλος του Χαμ του κατηγόρου* Ανάλ. Αθ. 16· **β)** αμαρτωλός, ακάθαρτος: *το εναγές και παμβέβηλόν μου σώμα ανατίθημι εις την Αυτού πρόνοιαν και παρακαλώ την άπειρον Αυτού ευσπλαχνίαν ... ευρείν έλεος* Μαλαξός, Νομοκ. 532.

παμιμεγέθης, επίθ., βλ. *παμμεγέθης*.

παμμακάριστος, επίθ., Ιστ. πολιτ. 28^{19}, Ιστ. πατρ. $82^{5,7,11,15,18}$, Αρσ., Κόπ. διατρ. [1093], [1168], [1464], [1494].

Το μτγν. επίθ. *παμμακάριστος* (L-S Suppl.).

Που μακαρίζεται από όλους **α)** (προκ. για το Θεό): *Θεός ο παμμακάριστος να είναι πάντα μ' αύτην* (ενν. *τη βασίλισσα Ειρήνη*)! Αρσ., Κόπ. διατρ. [977]· **β)** (προκ. για νεκρό): *Δέξου και λάβε, αδέλφι μας, θρήνους των αδελφών σου. Άσπιλε, παμμακάριστε, δέξου πηγάς δακρύων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 119.

Το αρσ. ως ουσ. = ο Θεός: *ο παμμακάριστος να τον πολυχρονίσει* (ενν. *τον άρχοντα Μιχαήλ Καντακουζηνόν*) Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ. 63.

Το θηλ. ως ουσ. = η Παναγία: *έμπροσθεν της θεομητορικής εικόνος της παμμακαρίστου* Ιστ. πατρ. 198^{3}.

παμμεγέθης, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 1858, Διγ. Z 2217, 2225, 2829, 3816, Βίος Αλ. 4357, 5203, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 36, Φυσιολ. Β 3^{2}, Δούκ. 123^{16}, 321^{4}· *π α μ ι μ ε γ έ θ η ς* (αν δεν πρόκειται για παραδρομή), Ψευδο-Σφρ. 326^{17}· *π α μ μ ε γ ε θ ή ς,* Προσκυν. Λαύρ. 874 100^{3}.

Το αρχ. επίθ. *παμμεγέθης*.

παμμέγεθος, επίθ.· ουδ. *παμμεγέθιν*, Βέλθ. 326 (έκδ. *παμμεγέθην*).

Από το επίθ. *παμμεγέθης* αναλογ. με τα επίθ. σε -ος. Για τον τ. του ουδ. βλ. Αθ. 35, 1923, 250.

α) (Προκ. για πράγμα) πολύ μεγάλος σε μέγεθος: *Έστιν παμμέγεθος πύργος του Δαβίδ* Προσκυν. Λαύρ. 874 94^{15}· *εύρε* (ενν. *ο Εφραίμ*) *νήα παμμέγεθον ιβηρικήν, και πλεύσας δι' αυτής ήλθεν εις Ιβηρίαν* Ψευδο-Σφρ. 352^{35}· **β)** (προκ. για ήχο) πολύ δυνατός: *από τα φαριά ο χλιμιτισμός παμμέγεθος* Διήγ. Αλ. G 271.

παμμέγιστος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *παμμέγιστος* (L-S, λ. *παμμέγας*).

1) Πολύ μεγάλος· (εδώ μεταφ. προκ. για άνθρωπο) επιφανής, σπουδαίος: *Ω θαυμαστέ, παμμέγιστε αυθέντη, Αμουράτη* Αργυρ., Βάρν. Κ 278. **2)** (Επιτ.) **α)** (προκ. για ναό) πολύ μεγάλος σε διαστάσεις, επιβλητικός, μεγαλόπρεπος: *τον παμμέγιστον εκείνον ναόν και θειότατον της Θεού Σοφίας* Ψευδο-Σφρ. 432^{6}· *ο παμμέγιστος και περιβόητος ναός του αγίου και ζωοδόχου Τάφου* Προσκυν. Κουτλ. 390 139^{36}· **β)** (προκ. για θαύμα) πολύ μεγάλο: *σταγόνα γαρ και μάργαρον... και κόκκον του σινάπεως και τ' άλλα τα τοιαύτα μικράς εικόνος, θαύματος πολλού και παμμεγίστου* Γλυκά, Ανχγ. 120.

πάμμιγος, επίθ.

Από το αρχ. επίθ. *παμμιγής* αναλογ. με τα επίθ. σε -ος.

Που είναι κατασκευασμένος από τη μίξη πολλών στοιχείων, (εδώ) μετάλλων: *«Εις χωνευτήριον εμβάλωμεν χρυσόν, άργυρον, λίθους τιμίους παντοίους ..., ύελον και λοιπήν πάσαν μεταλλικήν ύλην». Και τρίψαντες αμφότερα αυτών εις όλμους και δήσαντες επί το χωνευτήριον έχυσαν. Και...ανέλαβον ταύτα οι τεχνίται εκ του πυρός και έχυσαν εις τύπον. Και εγένετο χυτή πάμμιγος η αγία Τράπεζα, ατίμητος* Hagia Sophia α 456^{8}.

πάμμικρος, επίθ.

Η λ. στον Αριστοτέλη.

Πολύ μικρός: *πηγάδι είναι πάμμικρον, το βάθος τρεις οργίες* Προσκυν. Ιβ. 535, 555.

πάμμορφος· *Απέλθατε στο πάμμορφον ρυάκιν, να ιδείτε* Διγ. Z 390, εσφαλμ. γρ. πιθ. αντί *Διέλθατε το επανώφορον, ρυάκιν να ιδείτε* ή *Διέλθατε τον πανώφορον, ...*· για τις εικασίες πβ. Αλεξ. Στ., Ακριτ. 90-1, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 71 *διέλθατε το επανώφορον, ευρήσετε ρυάκιν* και ά. *επανώφορον*, Προσθ. Ι' τόμ., αλλά και Διγ. Z 390 κριτ. υπ. *στον μπάμορφον* (χφ Α).

παμπάλαιος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *παμπάλαιος*. Η λ. και σήμ.

Πολύ ηλικιωμένος: *Ο δε μάταιος και παμπάλαιος εκείνος γέρων ο Καμψών* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 389.

πάμπικρος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *πικρός*.

(Μεταφ.) που προξενεί μεγάλη στενοχώρια και λύπη, πικρός: *άμετρα εισίν* (ενν. του

ξένου τα πικρά) και πάμπικρα καθόλου Αλφ. ξεν. 12· *κόσμε γλυκέ και πάμπικρε, ω δημεγέρτη κόσμε!* Περί ξεν. Α 207.

παμπισσωμένος, μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *πισσώνω.*

Αλειμμένος ολόκληρος με πίσσα: *πλείσα στεφάνια έρριπταν παμπισσωμένα κάτω, οπού 'χαν φλόγα το μαλλί τριγύρου τους γεμάτο* Αχέλ. 1778.

πάμπιστος, επίθ.· υπερθ. *παμπιστότατος.*

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *πιστός.* Επίρρ. *πάμπιστα* ήδη μτγν. (Βλ. Panayiotou, Ελλην. 38, 1987, 308). Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Απόλυτα πιστός, αφοσιωμένος: *στρατιώται ανδρειωμένοι μου και παμπιστότατοί μου* Αχιλλ. Ν 1099.

Το ουδ. ως ουσ. στη φρ. *λαμβάνω το πάμπιστον* = πιστεύω απόλυτα, βεβαιώνομαι για κάτι: *Ουκ είληφας το πάμπιστον ημών της ευτολμίας εξ ων οίδας αριστειών, επάθλων τε μεγίστων των τελεσθέντων εξ ημών εν ικανοίς πολέμοις;* Διγ. Ζ 3242.

πάμπλειστος, επίθ.· *π α μ π λ ε ί σ τ ο ς,* Χρον. Μορ. Ρ 2429.

Το μτγν. επίθ. *πάμπλειστος.*

1) Που βρίσκεται σε μεγάλη ποσότητα ή αριθμό, υπερβολικά πολύς: *παμπλείστους θησαυρούς τε επληρώσασιν τας νήας* Ερμον. Ψ 60· *φουσσάτα πάμπλειστα* Θρ. Κων/π. (Mich.) 96· *εκών εξέρχομαι μονής ..., δι' ας εξείπον άνωθεν παμπλείστους τας αιτίας* Προδρ. (Eideneier) IV 641 χφφ PK κριτ. υπ. **2**) (Προκ. για ψυχική κατάσταση) έντονος: *φόβον μεν είχε πάμπλειστον μη εδιέβη η νύκτα* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 430.

πάμπληθος, επίθ., Ερμον. Ν 219, Αχιλλ. Ο (Smith) 553.

Από το επίθ. *παμπληθής* αναλογ. με επίθ. σε *-ος.*

Υπερβολικά πολύς, πολυάριθμος: *παμπλήθους θησαυρούς* Ερμον. Ψ 60 κριτ. υπ.· *φουσσάτα πάμπληθαν, αριθμησμόν ουκ έχουν* Αχιλλ. Ο (Smith) 183.

παμπληθύως, επίρρ.

Από το επίρρ. **παμπληθώς,* πιθ. με επίδρ. του ουσ. *πληθύς* ή του *πληθύω*· πβ. και μτγν. *παμπληθύω.*

Σε υπερβολικά μεγάλη ποσότητα: *εις θάλασσαν εκχέουσι* (ενν. *οι ποταμοί*) *το νάμα παμπληθύως* Βίος Αλ. 1303.

παμπλούμιστος, επίθ., Λίβ. Esc. 1569.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *πλουμιστός.*

α) Που έχει πολλά στολίδια· πολύ ωραίος: *ευγενικόν μαγνάδιν ως κουρτίναν χρυσογνημάτην, θαυμαστήν, παμπλούμιστον, ωραίαν* Καλλίμ. 1879· *ναλόκτιστος φισκίνα, εξαίρετος και έμορφος, παμπλούμιστος, ωραία* Λίβ. Ρ 1020· *Λουλούδι μου παμπλούμιστο* Ch. pop. 522· **β**) πολύ ευχάριστος, ευτυχισμένος: *ζωή μου η παμπλούμιστη, χρυσή και κοσμημένη* Ανάλ. Αθ. 59· **γ**) (για πρόσωπο ή ζώο) γεμάτος χάρη, ομορφιά: *παμπλούμιστα κάλλη ως της Ροδάμνης* Λίβ. Esc. 2383· *παμπλούμιστον κοράσιο* Θησ. Δ' $[5^{6}]$· *ένα μικρό πουλάκι, όμορφο και παμπλούμιστο* Π.Ν. Διαθ. (Παναγ.) 2149.

πάμπλουμος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *πλουμίον.* Η λ. και σήμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 462).

Πολύ ωραίος· (εδώ πιθ.) ποικίλος, πολύχρωμος: *παίρνουν στέφανον απέ το περιβόλιν, είχεν και άνθη πάμπλουμα, ξένα επταπλασίως* Αχιλλ. Ο (Smith) 477.

πάμπλουτος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 1223.

Το αρχ. επίθ. *πάμπλουτος.* Η λ. και σήμ.

Πάρα πολύ πλούσιος, πάμπλουτος: Διγ. Ζ 1662.

παμπόθητος, επίθ., Αναγν., Ημιάμβ. 1, Διγ. (Trapp) Gr. 318, 564, 901, Διγ. Ζ 551, Ερμον. Ω 97, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 142^{15}.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ποθητός.* Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

α) Πολύ αγαπητός, προσφιλέστατος: *αυτού παμπόθητον γνήσιον ανεψιόν* Σπαν. Α 4· *αρωγούς τε και επιτηρητάς... αφίημι τους παμποθήτους και πεπληροφορημένους γνησίους ανεψιούς μου* Διαθ. Θεοδ. Σαρ. 27· (συχν. σε προσφών. συγγενικών προσώπων): *μήτερ παμπόθητε, φως των εμών ομμάτων* Διγ. Ζ 4118· *ω αδελφή παμπόθητε* Διγ. Ζ 421· *Ω τέκνον μου παμπόθητον* Διγ. Ζ 596· **β**) (σε ερωτική προσφών., επιτ.) πολυπόθητος, πολυαγαπημένος: *η ηλιόκαλος προς τον άγουρον έφη: «Συ μεν ουν, ω παμπόθητε, απείραστος ως πρώτον πάσης αγάπης πέφυκας και φιλίας, ως έφης...»* Διγ. (Trapp) Gr. 1431.

παμποίκιλος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 3188, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 99, Φυσιολ. 351^{126}.

Το αρχ. επίθ. *παμποίκιλος.*

1) Που είναι διακοσμημένος με ποικίλα σχέδια, πολυποίκιλτος: Ερμον. 1783. **2**) (Στον πληθ.) κάθε είδους: *θηρία τε παμποίκιλα, διάφορα προς βλέψιν* Βίος Αλ. 5594· *στέφανον πλέκει... από δε κρίνου ρόδου τε και τριακονταφύλλου και παμποικίλων και τερπνών αθίτσιων μυρισμένων* Αχιλλ. Ν 1161. **3**) (Προκ. για τη σοφία του Θεού) που εκδηλώνεται με διάφορες μορφές: *Παμποίκιλος εστίν η νοερά φύσις της σοφίας του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, Παρθενία, εγκράτεια και καθεξής πάσαι αι αρεταί* Φυσιολ. 352^{5}.

πάμπολλα, επίρρ., Διγ. (Trapp) Gr. 1180, Διγ. Ζ 1486, 3031, 3400, 4105, Βίος Αλ. 5255, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 950, Διήγ. Αλ. FE 18, Ιμπ. (Legr.) 838, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 2^{28}.

Ο πληθ. ουδ. του επιθ. *πάμπολυς* ως επίρρ.

Πάρα πολύ, σε μεγάλο βαθμό: *Ω αδελφή μας πάμπολλα ηγαπημένη* Διγ. 'Ανδρ. 322^{19}· *αναποδήσασα* (ενν. *η Μαξιμώ*) *λίαν τεταραγμένη επαρεκάλει πάμπολλα, θερμώς εκδυσωπούσα* Διγ. Ζ 3671· *στιλβωμένον* (ενν. *τείχος ην*) *πάμπολλα μετά πολλού χαλκού τε* Διγ. Ζ 3784.

πάμπολλος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *πάμπολλος* (L-S, λ. *πάμπολυς*).

Πολύ μεγάλος: *είδεν πας άνθρωπος και εθαύμασεν θαύμα πάμπολλον* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 111^{21}.

πάμπολυς, επίθ., Βίος Αλ. 537 (αιτιατ. πληθ. θηλ. *παμπολλάς*), 3333, 4225, Χρησμ. IV 1, Δούκ. 177^{22}, Διήγ. Αλ. V 22, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 24^{16} (αιτιατ. πληθ. αρσ. *παμ-*

πολλούς), Λουκάνη, 'Αλ. Τροίας ΚΔ [383], Βίος Δημ. Μοσχ. 407 (αιτιατ. πληθ. θηλ. *παμπόλλας*), Διήγ. πανωφ. 60.

Το αρχ. επίθ. *πάμπολυς*. Η λ. και σήμ. συν. στον πληθ. του ουδ.

Πάρα πολύς: Βίος Αλ. 5275, 5026, Διγ. Ζ 4117, Δούκ. 209^{28}, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 594.

παμπόνηρος, επίθ., Γλυκά, Αναγ. 380, Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου) 147, Αχέλ. 1098 (αιτιατ. θηλ. *παμπόνηραν*), Εις Θεοτ. 69· *π α μ π ο ν η ρ ό ς*.

Το αρχ. επίθ. *παμπόνηρος*. Η λ. και σήμ.

α) Πολύ πονηρός, πανούργος: Περί ξεν. Α 426, Γλυκά, Αναγ. 182, Διήγ. ωραιότ. 54, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 28· **β**) (πρόκ. για σχέδιο, σκέψη, απόφαση, συμβουλή) δαιμόνιος, ευφυής, πανούργος: *Οι Τούρκοι τέτοιαν βουλήν παμπονηράν επιάσαν* Διακρούσ. 106^{27}· *με τα συμβουλεύματά μου τα παμπόνηρα* Πτωχολ. α 150.

πάμπτωχος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *πτωχός*. Τ. *πάμφτωχος* σήμ. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Πάρα πολύ φτωχός, πάμφτωχος· (εδώ με την αιτιατ. της λ. *νους*) άμυαλος, ανόητος: *Πάλιν οι πάμπτωχοι τον νουν ή μάλλον μεμηνότες, οι παροινούντες εις Θεόν ανόμως Ιουδαίοι, παραφρονείν εθέλουσι* Γλυκά, Αναγ. 227.

παμφάγος, επίθ., Γλυκά, Αναγ. 69, Σωσ. 16, Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 135.

Το αρχ. επίθ. *παμφάγος*. Η λ. και σήμ.

α) Που τρώει, καταβροχθίζει τα πάντα, παμφάγος: Καλλίμ. 633, Γλυκά, Αναγ. 40· **β**) (μεταφ. προκ. για τον 'Αδη) αδηφάγος, αχόρταγος: *Ο δαίμων ο παμπόνηρος και ο παμφάγος 'Αδης* Γλυκά, Αναγ. 380.

παμφανής, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το *φαίνομαι*. Η λ. σε παπυρ. (L-S).

Ολόλαμπρος, αστραφτερός: *λιθάριν ήτον παμφανές εις βάθος εξωσμένη* (ενν. η *φουσκίνα*) Αχιλλ. Ν 727.

παμφημισμένος, μτχ. επίθ.· *π α μ φ ο υ μ ι σ μ έ ν ο ς*.

Από το α' συνθ. *παν-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *φημίζω*.

Περίφημος· (εδώ προκ. για δώρα) πολύτιμος, μεγάλης αξίας: *πέμπει του* (ενν. του *κριτή*) *εξένια περισσά, δώσια παμφουμισμένα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1089.

παμφήμιστος, επίθ.· *π α μ φ ο ύ μ ι σ τ ό ς*, Ανάλ. Αθ. 44 (Παπαδ.-Κερ., ΒΖ 12, 1903, 273^{31}, 274^{45} *παφούμιστος*), Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 513, Διακρούσ. 98^{25}.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *φημιστός*.

Ξακουστός, ένδοξος: *Ο πρώτος ο παμφούμιστος κι άγριος Αγαμέμνων* Θησ. Ζ' $[16^{1}]$· *Ω! πόλις μου παμφήμιστη* Διακρούσ. 100^{8}.

πάμφημος, επίθ.· *π ά μ φ ο υ μ ο ς*, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3378, Θησ. (Foll.) Ι 14· *π ά φ ο υ μ ο ς*, Θησ. Η' $[75^{3}]$.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *φήμη*. Η λ. σε επιγρ. του 9. αι. (Beševl., Protobulg. Inschr. 247, 253). Η λ., με διαφορετική προέλ. και σημασ., στο Ζωναρ. 1498 (λ. *πανομφαίῳ*) (πβ. και L-S, στη λ.).

Περίφημος, ξακουστός, ένδοξος: *παρευθύς ελάλησαν τον πάφουμον Θησέον* Θησ. Ε' $[81^{7}]$· *Ομοίως επαινούσασι τον πάμφουμον αρκήτα* Θησ. Θ' $[40^{7}]$.

παμφιλής, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το *φιλώ*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Πολυαγαπημένος: *Ανάστα, πάτερ, θέασον το παμφιλές σου τέκνον* Διγ. Ζ 3965.

πάμφιλος, επίθ.· υπερθ. *παμφίλτατος*, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 458, Διγ. Ζ 989, 1452, 4115, Φλώρ. 157, 221, Παρασπ., Βάρν. C 222, Αργυρ., Βάρν. Κ 218, Κορων., Μπούας 61, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 123^{17}, Θρ. Θεοτ. 70, Πτωχολ. α 153, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 884, Μεταξά, Επιστ. 47^{34}.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *φίλος*. Ο υπερθ. σε έγγρ. του 15. αι. (Μανούσ., Θησαυρ. 3, 1964, 93). Η λ. σε παπύρ. του 6. αι. (L-S).

α) (Συν. σε προσφών. αγαπημένου προσώπου) εξαιρετικά αγαπητός: «*Ανάστα, πάτερ, θέασον το πάμφιλόν σου τέκνον, θέασον τον μονογενή...*» Διγ. Α 4094· *τον παμφίλτατον και ηγαπημένον μου υιόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 101· (σε αποστροφή προς τον αναγνώστη): *Ανάστηθι, παμφίλτατε, ανάστηθι να πάμε εις του Προδρόμου την μονήν* Προσκυν. Ιβ. 845 982· (εδώ ερωτικά): *ποίσε με περίχαρον και δώσ' μου τέτοιαν χάριν, διχώς εσένα τι φελώ, παμφίλτατή μου κόρη* Θησ. Ζ' $[133^{8}]$· **β**) πολυπόθητος: *διήγε συν τη γαμετή τερπόμενος και χαίρων τα κάλλη τα παμφίλτατα της ωραίας τρυγόνος* Διγ. Ζ 2261.

παμφιλτάτως, επίρρ.

Από το επίθ. *παμφίλτατος*.

Πάρα πολύ φιλικά: *πλησίον γενόμενοι ησπασάμεθα άμφω, χαιρετίσαντες, ως εικός, αλλήλους παμφιλτάτως, της μάχης τε ηρξάμεθα* Διγ. (Trapp) Gr. 3075.

παμφουμισμένος, μτχ. επίθ., βλ. *παμφημισμένος*.

παμφούμιστος, επίθ., βλ. *παμφήμιστος*.

πάμφουμος, επίθ., βλ. *πάμφημος*.

πάμφρικτος, επίθ., Αργυρ., Βάρν. Κ 449, Βυζ. Ιλιάδ. 1157· *π ά φ ρ ι κ τ ο ς*.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *φρικτός*. Η λ. στο Steph., Θησ.

(Επιτ.) **1**) Φρικιαστικός, αποτρόπαιος: *Το πάμφρικτον το θέαμαν, τον ορισμόν τον θείον* Παρασπ., Βάρν. C 454. **2α**) Φοβερός, τρομερός: *γίνεται όχλος πάμφρικτος και τρόμος και φοβέρα* Αργυρ., Βάρν. Κ 189· *αν ήτον όλος σίδερον και πάφρικτος ως λέων* Αχιλλ. Ο 723· **β**) που προκαλεί έντονο φόβο και δέος· (εδώ προκ. για το θάνατο): *απόρρητον και εξαίρετον και θαυμαστόν και μέγα το πάμφρικτον μυστήριον το του φρικτού θανάτου* Βυζ. Ιλιάδ. 1156.

παμφρόνιμα, επίρρ.

Από το επίθ. *παμφρόνιμος*.

Πάρα πολύ φρόνιμα, συνετά: *παμφρόνιμα ελάλησες* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1679.

παμφρόνιμος, επίθ., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7202, 10236, 10873, Ερμον. Ε 38, Χρον. Μορ. Η 384, 935, 993, 1437, 2073, 6853, Χρον. Μορ. Ρ 6525, 6824, Χρον. Τόκκων 1129, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 93, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 135^{11}, 199$^{18-9}$, 307^{15}, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 306^{12}· *π α φ ρ ό ν ι μ ο ς,* Χρον. Μορ. Η 6525, 6824· υπερθ. *παμφρονιμότατος,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1775.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *φρόνιμος*. Η λ. στον Τζέτζη (L-S).

Πάρα πολύ φρόνιμος, συνετός, σοφός: *ο ρήγας, ως παμφρόνιμος στρατιώτης όπου ήτον* Χρον. Μορ. Η 6946· *ευσεβεστάτην δέσποινα και παμφρονιμοτάτην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1696· *Μέγας και γλαυκός ο Νέστωρ* (παραλ. 2 στ.) *και παμφρόνιμος, λευκόθριξ* Ερμον. Δ 103· (σε προσφών.): *ω βασιλεύ παμφρόνιμε, ανδρείε Κωνσταντίνε* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 164· (ειρων.): *'Αλλος πάλιν παμφρόνιμος ήκουσε από κάπου* (παραλ. 1 στ.) *πως ζει ο κόραξ περισσούς χρόνους διακοσίους* (παραλ. 2 στ.) *και έθρεψε τον κόρακα να τονε δοκιμάσει, αν ζει τοσούτους περισσούς χρόνους διακοσίους* Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. δ' 1.

πάμφρων, επίθ.· κλητ. αρσ., *πάμφρονα.*

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *φρην*. Η λ. τον 5.-6. αι. (Lampe, Lex.).

Σοφός, συνετός σε όλα: *Ω δέσποτα παμπόθητε, πανιερότατέ μου, περίλαμπρε και πάμφρονα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 142^{16}.

παμφυλλένιος, επίθ.· *π α φ υ λ λ έ ν ι ο ς.*

Από το ουσ. *πάμφυλλος* και την κατάλ. *-ένιος*. Ο τ. και σήμ. (Δημητράκ., λ. *παφιλλένιος*).

Κατασκευασμένος από παφύλλι: *μανουάλια παφυλλένια* Νέκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 159· *αύται όλαι αι ... κανδήλαι κρέμανται από την στέγην άνωθεν με άλυσες παφυλλένιες* αυτ.

παμφυλλογλυπτοτόρνευτος, επίθ.

Από το ουσ. *πάμφυλλος* και το επίθ. **γλυπτοτόρνευτος*.

Κατασκευασμένος με περίτεχνο τρόπο από παφύλλι: *μανουάλια μεγάλα παμφυλλογλυπτοτόρνευτα, ωραιόμορφα μάλα* Παϊσ., Ιστ. Σινά 452.

παμφυλλοκαμωμένος, μτχ. επίθ., Προσκυν. Ιβ. 845 333· *π α φ υ λ λ ο κ α μ ω μ έ ν ο ς* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 272.

Από το ουσ. *πάμφυλλος* και τη μτχ. *καμωμένος.*

Κατασκευασμένος από παφύλλι: *Κρέμεται πολυέλαιος μέγας τετιμημένος, ωραίος, πάνυ θαυμαστός, παμφυλλοκαμωμένος* Προσκυν. Ιβ. 535 316.

πάμφυλλος, ο.

Κατά Βογιατζ., Αθ. 27, 1915, ΛΑ 115-121 (όπου βλ. και γενικά για τη λ. και το πράγμα) από το τουρκ. *pafta* και το ουσ. *φύλλον* με συμφυρμό (Βλ. και Ανδρ., Λεξ., λ. *πάφυλλας*). Τ. *πάφυλλος* το 16. αι. (Βογιατζ., ό.π., 115-6) και *πάφλος* σήμ. ιδιωμ. (Βογιατζ., ό.π., 117-8). Λ. *πάφυλλας, παφύλλι* και *πάφλα* σήμ. σε ιδιώμ. (Βογιατζ., ό.π., 117-8).

Μέταλλο με κύριο συστατικό το χαλκό και χρυσαφί χρώμα, σύν. σε φύλλα ή ελάσματα ως διακοσμητικό στοιχείο, παφύλλι (Για τη σημασ. βλ. Βογιατζ., ό.π., 116-7· πβ. και

γλυπτοχρυσοπετάλωτος): *Αύται* (ενν. *αι θύραι*) *μεν έσωθεν εισί ξυλινοσκευασμέναι, έξωθεν δ' εκ παμφύλλου τε* (έκδ. δε *παμφυλλωτά*· διόρθ. Βογιατζ., Επετ. Παρνασσ. 12, 1916, 233) *περιχαρακωμέναι* Παϊσ., Ιστ. Σινά 694.

παμφυλλοτόρνευτος, επίθ.

Από το ουσ. *πάμφυλλος* και το επίθ. *τορνευτός.*

Κατασκευασμένος με περίτεχνο τρόπο από παφύλλι: *μανουάλια τρία ... ... ωραιόμορφα λίαν υπέρ την χρείαν (παμφυλλοτόρνευτα εισίν, άριστα γεγλυμμένα)* Παϊσ., Ιστ. Σινά 603.

παμφυλλωτά, Παϊσ., Ιστ. Σινά 694, εσφαλμ. γρ. αντί *παμφύλλου τε*· διόρθ. Βογιατζ., Επετ. Παρνασσ. 12, 1916, 233. — Βλ. και *πάμφυλλος.*

πάμφυλος ο· *π ά φ υ λ ο ς.*

Το αρσ. του αρχ. εθν. *Πάμφυλος* (L-S, λ. *πάμφυλος* 3) ως ουσ. (Βλ. και Dawkins [Max. B' σ. 175], Kahane, Sprache 413). Η λ. στον Πορφυρογ., 'Εκθ. (Βόνν.) 579^{2}, 664^{7}. Ουδ. *πάμφυλον* στο Du Cange.

Είδος πολεμικού πλοίου (Για το πράγμα βλ. Dawkins, ό.π., Κουκ., ΒΒΠ ϛ' 127, Ahrweiler, Byz. et mer 52, 82, 400, κ.α.): *ήλθαν της θαλάσσου βοήθεια και έφεραν μάγγανα και αργαλεία..., και με τον πάφυλον, όπου ήλθεν ... και μέσα είχεν έναν μάγγανον* Μαχ. 462^{16}.

παμψεύτικος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ψεύτικος.*

Εντελώς ψεύτικος, ασταθής, αβέβαιος: *θωρώ τον* (ενν. *τον κόσμον*) *τον παμψεύτικον, τροχός εν και γυρίζει* Περί ξεν. V 431.

πανάγαθος, επίθ., Φλώρ. 693, Παρθεν., Γράμμ. 227· *π α ν α γ α θ ό ς,* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι Ι 49, Κύριλλ. Κων/π. 370.

Το αρχ. επίθ. *πανάγαθος*. Η λ. και σήμ.

α) Ολότελα καλός, ηθικός, ενάρετος: Αχέλ. 2289· **β)** (προκ. για το Θεό και την Παναγία) αγαθός στον υπέρτατο βαθμό: *δεόμεναι* (ενν. *η κερά ηγουμένη και όλες αι κερά καλογράδες*) *του παναγάθου Θεού να υγιαίνει η πανιερότης σου* Επιστ. Ηγουμ. 174· *την πανάγαθόν του* (ενν. *του Θεού*) *εσέν Μαρίαν προσκυνούμεν* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7^{31}.

Το αρσ. ως ουσ. = ο Θεός: *την χάρη του ο πανάγαθος να σας αποκαλύψει και να σας δώσει ο Θεός το είτι πεθυμάτε* Πένθ. θαν.^{2} Πρόλ. 18.

παναγαπητός, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *αγαπητός*. Για πιθ. παλαιότ. τ. *παναγάπητος* βλ. Steph., Θησ., λ. *παναγάπητος.*

Απολύτως αγαπημένος (εδώ από το Θεό): *βοήθησον τους δούλους σου τους παναγαπητούς σου* Αχέλ. 1293.

παναγγελικός, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *αγγελικός.*

(Προκ. για την Παναγία) που έχει στον υπέρτατο βαθμό τα χαρίσματα των αγγέλων: *Συ γαρ μου, παναγγελική, και βοηθός προστάτις* Εις Θεοτ. 30.

Παναγία και **Παναγιά** η, βλ. *πανάγιος*.

παναγιάριον το, Διαθ. Θεοδ. Σαρ. 20^{59}.

Από το όνομ. *Παναγία* και την κατάλ. *-άριον*. Η λ. στο Meursius (λ. *Παναγία, πα-ναγιάριον*). Τ. *παναγιάρι* σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Μέγ., ΕΛΑ 5-6, 1943-44, 87). Βλ. επίσης Βαγιακ., ΕΕΒΣ 41, 1974, 253 και Δημητράκ., στη λ.

Ιερό σκεύος για την τοποθέτηση του άρτου που ονομάζεται «παναγία» (Βλ. *Πανα-γία* η, λ. *πανάγιος*, σημασιολ.· για το πράγμα βλ. Παπαδ. Α., Αθ. 40, 1928, 85, Verpeux [Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. σ. 217 σημ. 1): *παναγιάριον χρυσούν* Διαθ. Θεοδ. Σαρ. 20^{53}.

πανάγιος, επίθ., Αρσ., Κόπ. διατρ. [1108], Παϊσ., Ιστ. Σινά 1266· θηλ. *Π α-ν α γ ί α,* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 718 κριτ. υπ., Σεβήρ., Διαθ. 192^{116}, Εις Θεοτ. 52, Λεηλ. Πα-ροικ. 484, Διακρούσ. 116^{22}· *Π α ν α γ ι ά,* Λεηλ. Παροικ. 468, 560· υπερθ. *πα-ναγιότατος,* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 275, Μεταξά, Επιστ. 47.

Το μτγν. επίθ. *πανάγιος*. Το θηλ. *Παναγία* ως ουσ. τον 3.-4. αι. (Βλ. Θαβώρ., Ου-σιαστ. 46)· απ. και σήμ., καθώς και ο τ. *Παναγιά* (Για τις λ. βλ. Βαγιακ., Αθ. 63. 1959, 243 και Θαβώρ., ό.π., 42, 46, 159). Η λ. και σήμ. εκκλ.

1) Άγιος στον υπέρτατο βαθμό: *Η του παναγίου πνεύματος σκιά εδίωξε τον φθορο-ποιόν θάνατον από των ανθρώπων* Φυσιολ. 357^{3}· *η πανάγια Θεοτόκος* Διαθ. Νίκωνος 256^{152}. **2α**) Προκ. για πράγματα που σχετίζονται με το Θεό, τους αγίους ή τη λατρεία τους: *καμπανάριον ... κολλημένον με τον πανάγιον ναόν* Προσκυν. Μπεν. 54 154^{3}· *Το δε παναγιότατον βήμα της εκκλησίας* Προσκυν. Ιβ. 535 319· *Ο κόσμος της Αγιάς Σοφιάς, τα πέπλα της Τραπέζας της παναγίας, της σεπτής, τα καθιερωμένα τα σκεύη τα πανάγια* Ανακάλ. 111· **β**) (προκ. για πόλη) ιερότατος: *Εκείνοι γαρ οι βασιλείς, οι ευ-σεβείς, οι θείοι, έλαμπον, εφωτίζασιν την παναγίαν Πόλην* Ανακάλ. 104· *Σιών της παναγίας* Ανακάλ. 100. **3**) Εξαιρετικά σεβαστός, σεπτός: *τα κορμία πέσαν, εκείνα τα πανάγια και δοξασμένα θέσαν* Αχέλ. 1103. **4**) (Συν. στον υπερθ.) **α**) τιμητική προ-σηγορία και προσφών. του πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως: *ήλθε μοι γράμμα του Πα-τριάρχου* (παραλ. 1 στ.), *του Κωνσταντινουπόλεως του παναγιοτάτου* Αρσ., Κόπ. διατρ. [4]· **β**) προκ. για τον πάπα: *άγιε και πανάγιε και κορυφή της Ρώμης* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 633· *ω κορυφή της εκκλησιάς, παναγιότατε πάπα* Ψευδο-Γεωρ-γηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 604.

Το θηλ. ως ουσ. = **1**) Η Θεοτόκος: *Αρχή η 'Αννα εγέννησε μήτηρ Χριστού Μαρία και ως για την παρθενία της εμνήσθη Παναγία* Βεντράμ., Γυν. 215. **2**) (Συνεκδ.) **α**) εικόνα της Παναγίας: *Τρέχουν και παν οι Χριστιανοί έσσω στην εκκλησίαν, οπού 'ν' ο τίμιος σταυρός κοντά στην Παναγίαν* Θρ. Κύπρ. Μ 139· *εβάλαν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *εις τον νουν και άλλη ασωτία, να παν να γδύσουν και την Παναγία. Και τρέχουσι... και βλέπουν την εικόνα σκεπασμένη με ασήμι και χρυσάφι* Λεηλ. Παροικ. 472· **β**) ναός αφιερωμένος στην Παναγία: *η εκκλησία οπού 'μεστεν την λέσι Παναγία* Διήγ. ωραιότ. 571· *απηρχόμην προσκυνήσαι εις την Παναγίαν την Οδηγήτριαν* Notizb. 55· **γ**) άρτος που ευλογείται στο όνομα της αγίας Τριάδος και της Θεοτόκου (Για το πράγμα βλ. Du Cange και App., λ. *παναγία,* Verpeux [Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. σ. 217 σημ. 1]): *Οπόταν δε εστιαθείς, λάβεις και Παναγίαν, ην υψούσιν εκάστοτε, και πίεις και πρε-σβείαν, ευθέως ευχαρίστησον Θεώ τω ευεργέτη* Παϊσ., Ιστ. Σινά 963.

παναγιότης, -τητα η, Αρσ., Κόπ. διατρ. [926].

Από το επίθ. *πανάγιος* και την κατάλ. *-ότης*. Η λ. στο Somav., στο Κουμαν., Συναγ. και Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και σήμ. (στον τ. *παναγιότητα*).

Τιμητικός τίτλος του πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως (σημασ. «πάρα πολύ άγιος»· πβ. *αγιότης* **β**): *η πρώτη λειτουργία της αυτού παναγιότητος* Χρον. 304· *όρισεν ο βασι-λεύς Βελίκης την σην παναγιότητα σ' αυτόν να κοπιάσεις* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1385].

Παναγίτσα η.

Από το κύρ. όνομ. *Παναγία* και την κατάλ. *-ίτσα*. Η λ. και σήμ.

Η Παναγία (θωπευτικώς): *Επιστροφή προς την Παναγίτσα και Αειπάρθενον Κόρην* Διακρούσ. 116^{19}.

πάναγνος, επίθ., Πένθ. θαν.^{2} 435, Παϊσ., Ιστ. Σινά 207.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *αγνός*. Η λ. τον 4. αι. και σε σχόλ. (L-S) και σήμ.

(Ως επίθ. της Παναγίας) αγνή σε υπέρτατο βαθμό: *η πάναγνος Θεοτόκος* Χρον. Μορ. P 4793· (συνεκδ.) *η ψυχή της* (ενν. *της Παναγίας*) *με την πάναγνόν της σάρκα είχε μεγάλην ειρήνην* Ροδινός (Βαλ.) 85.

παναγύρι(ν) και **παναγύριν** το, βλ. *πανηγύρι(ο)ν*.

πανάδικο(ν) το.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *άδικο(ν)*.

Εντελώς άδικη πράξη: *πολλά πανάδικα έπρατταν οι Ρωμαίοι* Διήγ. Βελ. χ 471.

πανάθλιος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 2217, Διγ. Ζ 2610, 3983, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 115, Φλώρ. 1107, Ντελλαπ., Υπομν. 77.

Το αρχ. επίθ. *πανάθλιος*. Η λ. και σήμ.

α) Εντελώς άθλιος, πολύ δυστυχισμένος: Ερμον. Ω 234, Διγ. Ζ 1210· (προκ. για πόλη): *διά το γενέσθαι την παναθλίαν πόλιν εκείνην υπό την δουλοσύνην Φράγκων των Βενετίκων* Notizb. 82· **β**) (συνεκδ. για την ψυχή) πολύ αμαρτωλή, ελεεινή: *σκόρπισον* (ενν. *Δέσποινα*) *πάντα λογισμόν... συχνώς μοι επεμβαίνοντα εις το κατακρημνίσαι την παναθλίαν μου ψυχήν εις τάρταρον του 'Αδου* Εις Θεοτ. 51.

παναίτιος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *παναίτιος*.

(Ως επίθ. του Θεού) που είναι η αιτία των πάντων: *Δόξα... τω ποιητή μου και Θεώ και πλάστη παναιτίω* Απόκοπ. Επίλ. I 558.

πανάκι το.

Από το ουσ. *πανί* και την κατάλ. *-άκι*. Η λ. στο Somav. (πβ. Du Cange, λ. *πανίον* και Appendix, λ. *πανάκιον*).

'Υφασμα (θωπευτικώς)· (εδώ συνεκδ. προκ. για φόρεμα): *ενδυμένα ήσαν τα κορμιά... από πανάκια της Φραγκιάς από τα πλεά της φίνα* Γεωργηλ., Θαν. 123.

πανάκουστος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ακουστός*.

(Προκ. για πόλη) που έχει απλωθεί η φήμη της παντού, κοσμοξακουσμένη: *Η κρί-σις της πανάκουστης* (ενν. *Αθήνας*), *της πάλαι γενημένης* Ανάλ. Αθ. 3.

παναληθής, επίθ., Γλυκά, Στ. Β' 14· υπερθ. *παναληθέστατος*.

Το αρχ. επίθ. *παναληθής*.

1) Απολύτως ειλικρινής, αδιαμφισβήτητος: *αφροντισίαν παναληθή την θέλεις να ποιήσω* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 508. **2**) (Προκ. για πρόσωπο) εντελώς πραγματικός, γνήσιος: *διάδοχος παναληθέστατος δι' έργων μάλλον ή λόγων* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 51[12-3].

παναμώμητος, επίθ., Εις Θεοτ. 110.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *αμώμητος*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

(Ως επίθ. της Παναγίας) απολύτως άψογος, άμεμπτος: *πάναγνε και πανάσπιλε, παναμώμητε κόρη* Ντελλαπ., Στ. Θρηνητ. 742· *άσπιλε, παναμώμητε, άφθορε Παναγία* Θρ. Θεοτ. 114.

πανάμωμος, επίθ., Λεξ. Ι 125.

Το αρχ. επίθ. *πανάμωμος*. Η λ. και σήμ. εκκλ.

Απολύτως άψογος, άμεμπτος (εδώ ως επίθ. της Παναγίας): *τη μεσιτεία της παναμώμου Σου Μητρός και Σου φιλανθρωπία* Πένθ. Θαν.² 610· (σε θέση ουσ.) *αυτών αξίωσον καμέ λιταίς της παναμώμου* Νεόφ. Έγκλ. Β' 39.

πανάξιος, επίθ., Παρααπ., Βάρν. C 9· υπερθ. *παναξιότατος*, Αχελ. 31.

Το μτγν. επίθ. *πανάξιος*.

Απολύτως άξιος, που έχει αναμφιαβήτητες ικανότητες: *Εξαίσιος και πανάξιος στέμματος κληρονόμος* Αργυρ., Βάρν. C 9· *Ταύτα πολλοί πανάξιοι άρχοντες τα μιλήσαν* Αχελ. 2342· *Ήσαν και άλλοι στρατηγοί, ... εις την βουλήν πανάξιοι* Αχελ. 2231.

πανάπειρος, (Ι), επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *άπειρος (πέρας)*. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex.).

(Επιτ.) αναρίθμητος: *τα δε πλοία των ετέρων τα πανάπειρα και πλείστα* Ερμον. Δ 85.

πανάπειρος, (ΙΙ), επίθ.

Πιθ. ανώμαλος σχηματ. από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *πείρα*.

Έμπειρος σε όλα, εξαιρετικά έμπειρος: *Έμπειρος, ο πανάπειρος, είπερ εις πάθος πίπτει και πειρασμόν εισδέχεται* Λεξ. ΙΙ 238.

πανάπιστος, (Ι), επίθ.

Το μτγν. επίθ. *πανάπιστος*.

1) Εντελώς αναξιόπιστος, πάρα πολύ πανούργος, δόλιος: *Εκείνος ο πανάπιστος, ο μέγας δημηγέρτης, όπου τα εμαγείρεψεν αυτά* Χρον. Μορ. P 3940· *είπεν και μαρτυρά τους εκείνους τους πανάπιστους που τον εσυμβουλέψαν* Χρον. Μορ. Η 674. **2α**) Απολύτως άδικος, άνομος: *ηθέλασιν οι Φράγκοι να τον έχουν κρίνει εκείνον τον πανάπιστον τον Μούρτζουφλον* Χρον. Μορ. Η 878· **β**) που ενήργησε προδοτικά: *τον αδελφόν του έταξε να δώσει, τον Δεσπότην, δεμένον ως πανάπιστον και να τον προσκυνήσει* Χρον. Μορ. Η 3106. **3**) (Προκ. για γεγονός) εντελώς απίστευτος: *αν δε ήλθεν, ό πανάπιστον* (χφ *ο πανάπιστος*· πρότ. Χατζηγιακ. Δημώδη Α' 158), *πώς εις εμέν ουκ ήλθεν;* Λίβ. Sc. 2499.

πανάπιστος, (ΙΙ)· *ο πανάπιστος*, Λίβ. Sc. 2499 χφ., εσφαλμ. γρ. αντί *ό πανάπιστον ή ό πάνυ άπιστον*· πρότ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 158 (Κατά Λίβ. Sc. 2499 *ό πολλά απιστώ*). — Βλ. και *πανάπιστος* (Ι).

πανάρετος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *πανάρετος*.

Ενάρετος σε υπέρτατο βαθμό· (εδώ το αρσ. ως κύρ. όνομ.): Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 58, 71, κ.π.α.

πανάριτος· *(Εν θεολόγω σοφία) παναρίτου*, Φυσιολ. 359[21], εσφαλμ. πιθ. αντί *(εν θεῷ λόγῳ σοφίας) εναρέτου* (χφ. *εναρίτου*)· διορθώσ. κατά Φυσιολ. (Offerm.) G 100[12-13], Φυσιολ. (Kaim.) 84α[14].

πανάρμοστος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *αρμοστός*.

(Επιτ.) αρμονικός: *Την αυγήν εχάρησαν με όργανα του πολέμου, τρουμπέτες, βιόλες, μπίφερα, τύμπανα, νακαράδες και μουσικά πανάρμοστα, απλήρωτα γαρ ήσαν* Διήγ. Βελ. Ν² 293.

πανάσκημος, επίθ., βλ. *πανάσχημος*.

πανάσπιλος, επίθ., Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 392.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *άσπιλος*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

(Ως επίθ. της Παναγίας) ολότελα άσπιλη, πάναγνη: *πάναγνε και πανάσπιλε, παναμώμητε κόρη* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 742· *κόρη πανάσπιλε, Θεοτόκε Μαρία* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 133[12].

πανάσχημος, επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 29· *π α ν ά σ κ η μ ο ς*, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 21 κριτ. υπ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *άσχημος*. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και σήμ.

α) Πάρα πολύ άσχημος, αποκρουστικός: *πανάσχημη, χοντρόχειλη, χαμηλοφρύδα, μαύρη* Ερωτοπ. 326· *Ω πανάσχημε, ω ούριε και εξούριε και αναχεσομείσιδε* Σπανός (Eideneier) Α 293· *είσαι και πανάσχημον εκ τα πουλία του κόσμου* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 21· **β**) (μεταφ.) πολύ δυσάρεστος: *είπα και πάλιν λέγω το, ακούσατε οι πάντες, παράξενα, πανάσχημα και άχρηστα σημεία* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 703.

πανάσωτος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *άσωτος*.

(Επιτ.) ακόλαστος, αμαρτωλός: *μη με απώσει τον αχρείον ως ανεξίκακος· ούτε βδελύξει με τον βέβηλον και πανάσωτον* Αγάπ. (Κωστούλα Δ.) 76.

πανάτικα η.

Το μεσν. λατ. *panatica* (Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. *panaticum*)· πβ. το παλαιότ. ιταλ. *panatica* (Batticti-Alessio, Diz. etim.). Κατά Schmitt [Χρον. Μορ. σ. 614] ουδ. *πανάτικον* ‹ μεσν. λατ. *panaticum* (βλ. και Αδαμαντίου, ΔΙΕΕΕ 6, 1906, 541 σημ. 1) και κατά Lurier, Chron. Mor. 49 πιθ. από το γαλλ. *panatique*.

Τροφοδοσία ναυτικών πλοίου που ανήκει σε άλλον (Για το πράγμα βλ. Καλονάρος [Χρον. Μορ. Η σ. 117 σημ. 2790] και Ζέπος, ΕΕΒΣ 18, 1948, 210-11): *να δίδει πάντα η Βενετία διά φύλαξιν του τόπου κάτεργα δύο και μοναχά, να έχουσι τον λαό τους· κι ο πρίγκιπας να εκπληρεί την έξοδόν τους όλην; τό λέγουσιν πανάτικα, άνευ της ρόγας μόνης* Χρον. Μορ. Η 2790 (Για το χωρίο βλ. και Jeffreys, BZ 68, 1975, 323-4).

πανάτσαλος, επίθ., Σπανός (Eideneier) A 294, 301, D 125, Πουλολ. (Τσαβα-
ή)[2] 36.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *άτσαλος*.

1) (Επιτ.) αισχρός, αχρείος, άπρεπος: *ιδέ την την πανάτσαλον και την κακήν γυναί-
ι, τα αιχμάλωτα γαρ επαινεί, τα θεοπαιδευμένα, διά τας αμαρτίας τους ο Θεός τα
ιραδίδει· και επαινά ... τες πόρνες τες γυναίκες* Σπαν. (Ζώρ.) V 407. **2)** Πανά-
;ημος, «ελεεινός», «τρισάθλιος»: *Ω πανάσχημε, πανάτσαλε, τριγένη, τρίκωλε, βέ-
λε* Σπανός (Eideneier) D 723· *Και το είδος σου πήλινον και το κάλλος πανάτσαλον*
τανός (Eideneier) A 34· *το είδος σου άσχημον και η θέα πανάτσαλος* Σπανός (Ei-
neier) D 137· *ιδών τα γένια του τα πανάτσαλα και την ωραίαν πατσάδα του
έστην και έφυγα* Σπανός (Eideneier) D 168.

πανάτυχος, επίθ., Σπανός (Eideneier) A 109, Βυζ. Ιλιάδ. 1071.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *άτυχος*.

Πολύ άτυχος, κακόμοιρος, δύστυχος: *να δράμουν να βοηθήσουσι την ταπεινήν την
όλιν, την Πόλιν την πανάτυχον, το μέλος το οικείον* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π.
5· *τώρα δε μου βρίσκεται τορνέσιν εις το χέρι, πανδυστυχής, πανάτυχος, μάλλον
θενισμένος, στον ξενιώναν κείτομαι ο παραπονεμένος* Ιμπ. (Legr.) 961· (σε προ-
ών.): *δύσκολον εναιν, αδελφέ, να δεις την σωτηρίαν· ειμή να εβγάλεις δάκρυα, το
ήθος σου να τύψεις και να δαρθείς, πανάτυχε και αποχήν να κάμνεις* Ναθαναήλ Μπέρ-
, Στιχοπλ. I 917.

παναύγεια η.

Το μτγν. ουσ. *παναύγεια*.

Η ιδεατή πηγή του φωτός: *είναι* (ενν. ο *Τίτος*) *ένα φως μεγάλον αφτούμενον από
ίνην την παναύγειαν, από εκείνον το πρώτον ποίημα ... του Θεού* Μορεζίν., Λόγ. 467.

πανάφθορος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *άφθορος*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

(Επιτ.) αδιάφθορος, αγνός, ενάρετος· (εδώ ως επίθ. της Παναγίας): *πανύμνητε, πα-
ρθαρε Θεοτόκε Μαρία* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 48.

πανάχραντος, επίθ., Προδρ. (Eideneier) I 175, Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[67], Θρ. Θεοτ.
2, Αρσ., Κόπ. διατρ. [1300], Αλφ. (Mor.) III 71, Σεβήρ., Διαθ. 189, Μαρκάδ. 106.

Το μτγν. επίθ. *πανάχραντος* (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ.

α) (Ως επίθ. της Παναγίας) εντελώς άσπιλη, αμόλυντη, πάναγνη: *ελπίζω εις την
νάχραντον μητέραν του Κυρίου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2585· **β)** (ως ουσ.) η Παναγία:
εν ο Θεός την συφοράν και των πολλών το κρίμα και υψώθην η Πανάχραντος στους
ανούς απάνω* Θρ. Κων/π. διάλ. 69.

πανάχρηστος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *άχρηστος*. Η λ. τον 16.-17. αι. (Τσουκνίδας, Νεοελλ.
χ. 3, 1988, 100) και στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

1) Εντελώς άχρηστος, τιποτένιος: *είς κακός σπανός ... φακλανάτος, τσάπος, τσαπά-
και πανάχρηστος* Σπανός (Eideneier) A 205. **2)** (Υβριστ.) αισχρός, ανήθικος
α τη σημασ. βλ. και Ανδρ., Σημασ. εξ. 83): *κοπελορίκτουσα, πόρνη, θυγάτηρ πόρνης*

(παραλ. 2 στ.) *και απλώς ειπείν, πανάχρηστε, τι θέλεις εις τον γάμον* (παραλ. 1 στ.), *να
είσαι εις ατιμίαν τους και εις ατιμίαν του γάμου;* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 226.

πανάψογος, επίθ., Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. A [242].

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *άψογος*.

Αψεγάδιαστος, εντελώς άψογος: *συν τούτοις γαρ θαρρήσας, ο πανάψογος ο μά-
ντης ήρξατο φθέγγεσθαι μέσον* Ερμον. Η 300.

πανδαισία η.

Το αρχ. ουσ. *πανδαισία*. Η λ. και σήμ.

Πλούσιο φαγοπότι: Δούκ. 117[7].

πανδαίσιμος, επίθ.

Από το ουσ. *πανδαισία* ή *πανδαίσιον* και την κατάλ. *-ιμος*.

Που σχετίζεται με πανδαισία ή αναφέρεται σ' αυτήν: *Περί της πανδαισίμου εορτής
των Ελλήνων και των Τρώων* Ερμον. Φ μετά στ. 211 (Κατά τον εκδ., αυτ. κριτ. υπ., πιθ.
εσφαλμ. αντί *πανδήμου*).

πανδάκρυα τα.

Από το α' συνθ. *παν-* και τον πληθ. του ουσ. *δάκρυ(ον)*. Για το σχηματισμό πβ. και
το αρχ. επίθ. *πανδάκρυτος*.

Πάρα πολλά δάκρυα: *'Ηθελα να είχα πανδάκρυα να 'βρεχα την γην που επάτησες*
(ενν. *Υιέ μου*) Αλφ. 3[13].

πανδαλάσω, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 190, εσφαλμ. γρ. αντί *πάντα λ' άσσο*· διόρθ.
Παπαδημητρίου Σ. [Σαχλ., Αφηγ. σ. 204]· πβ. και Σαχλ. N 176. Κατά Κουκ., Β.Β.Π.
Α' Ι 223 *πάντ' αλλ' άσσο*.

πάνδεινος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 699, Δουκ. 275[7]· υπερθ. *πανδεινότατος*,
Διγ. (Trapp) Gr. 219, Διγ. Z 4120, Διγ. 'Ανδρ. 404[14].

Το αρχ. επίθ. *πάνδεινος*. Τ. *πάντεινος* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).
Ο πληθ. ουδ. ως ουσ. ήδη μτγν. και σήμ. (Βλ. Θαβώρ., Ουσιαστ. 51).

πανδέκτης ο. — Βλ. και *δίγεστα*.

Το μτγν. ουσ. *πανδέκτης*. Τ. *Παντέχτης* στη Διαθ. Βοϊλά 25[150] και *παντέκτης* στο
Du Cange (λ. *παντέκτης*) και σήμ. στην 'Ηπειρο με διαφορετική σημασ. (Andr., Lex.).

Συλλογή νόμων: *ο βασιλεύς Αδριανός ... τα έγραψεν* (ενν. *τα νομοθετήματα*) *εις πε-
νήντα λόγους χωρισμένα και τα ονόμασε Δίγεστα ήγουν Πανδέκτην, ότι από πολλούς εσυ-
νήχθησαν* Βακτ. αρχιερ. 210 (Για το χωρίο πβ. Αρμεν., Εξάβ. Α' 1[4]).

πάνδημος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *πάνδημος*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Καθολικός, γενικός: Διγ. (Trapp) Gr. 350, 942, 1883.

πανδούρα η· μ α ν τ ο ύ ρ α· π α ν τ ο ύ ρ α.

Το μτγν. ουσ. *πανδούρα*. Ο τ. *μαντούρα* και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθ., Αθ. 28, 1916,
ΛΑ 140-1 = Μελετ. 285-6, Παπαγρηγοράκι, Ξέν. λέξ. 42, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ.
μαδούρα, Andr., Lex., Ανωγειανάκης, Ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα, Αθήνα 1976,

151, κ.α.· πβ. και το παλαιότ. ιταλ. *mandòra*), όπου και τ. *μπαντούρα* (Ξανθ., ό.π., Κουκ., Αθ. 49, 1939, 101, Παπαγρηγοράκι, ό.π., Ανωγειανάκης, ό.π., κ.α.). Για τον τ. *παντούρα* βλ. Ξανθ., ό.π., Ανωγειανάκης, ό.π.· πβ. και το παλαιότ. ιταλ. *pandòra* (Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *pandòra*[3]).

Είδος πνευστού μουσικού οργάνου, συγγενικού με τη φλογέρα (Για το πράγμα βλ. Ανωγειανάκης, ό.π., 151-2, Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 21, 71, κ.α.· για την προέλ. της σημασ. βλ. Ξανθ., ό.π., Κουκ. ΕΕΒΣ 17, 1941, 312, Ανωγειανάκης, Λαογρ. 28, 1972, 236 σημ. 31): *Παντούρα να μην παίξω ουδέ φιαμπόλι* Βοσκοπ.[2] 445 (Εσφαλμ. κατά Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.[2] 222 είδος εγχόρδου· πβ. πάντως και τα παλαιότ. ιταλ. *mandòra* και *pandòra*, Battisti-Alessio, ό.π., λ. *mandòra* και *pandòra*[3])· (σε παροιμ. χρ.· βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 172]) : *Δίχως τορνέσα οι τυφλοί δεν πνίζου τη μαντούρα* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 336.

πανδούριον το.

Από το ουσ. *πανδούρα*. Τ. *πανδούριν* τον 7. αι. (Sophocl.· πβ. και Lampe, Lex., λ. *πανδούρις* η, εσφαλμ. αντί *-ιν* το). Τ. *πανδούρι* στο Du Cange, στη λ. Τ. *παντούρι* σήμ. σε ιδιώμ. με διαφορετική σημασ. (Βλ. Ξανθ., Αθ. 28, 1916, ΛΑ 141 = Μελετ. 286). Η λ. στον Ησύχ. (L-S, λ. *πανδούρα*).

Πνευστό μουσικό όργανο, είδος αυλού (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΕΕΒΣ 17, 1941, 312, ΒΒΠ Γ' 256, Ε' 243, κ.α.· για τη σημασ. βλ. και Ανωγειανάκης, Λαογρ. 28, 1972, 236 σημ. 31): *Πηκτίς δε, το πανδούριον* Λεξ. ΙΙ 241.

πανδοχείον το, Zygomalas, Synopsis 212, 213.

Η λ. στο Θεόφραστο και σήμ. (στον τ. *πανδοχείο*).

Μικρό ξενοδοχείο, πανδοχείο: *εάν, εισερχόμενος τινάς εις πανδοχείον ή καπηλείον, δώσει τον προϊστάμενον εκεί να του φυλάσσει τίποτε...* αυτ. 213.

πανδοχείος, επίθ.

Α. πλαστή από το ουσ. *πανδοχείον*. Πβ. το επίθ. *πάνδοχος* (Lampe, Lex.).

(Προκ. για τον Άδη) που «δέχεται» όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους: *Πώς άφνω σε κατέπιεν ο πανδοχείος άδης, πώς τάφος σε κατέχει νυν* Διγ. Ζ 4510 (Πβ. *πολυχανδής Άιδου γαστήρ πανδόχου* Μανασσ., Χρον. 4019).

πάνδρα, Πιστ. βοσκ. IV 3, 41, εσφαλμ. γρ. αντί *πέτρα*· διορθώσ.

πανδρόσιστος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το *δροσίζω*.

(Προκ. για χώρο) που έχει υπερβολική δροσιά: *Συ σέ παλάτια θαυμαστά κτίσε διά τ' εκείνην, πανδρόσιστα και λαμπερά* Διγ. Α 57.

πανδυστυχής, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *δυστυχής*.

Πολύ δυστυχισμένος: *να λείπω τόσον τον καιρόν και τώρα να γυρίσω, πανδυστυχής, κακάτυχος, μάλλον ασθενισμένος* Ιμπ. 831.

πανέγγλυπτος, επίθ.· π α ν έ γ λ υ π τ ο ς.

Από το α' συνθ. *παν-* και το *εγγλύφω*.

Σκαλισμένος από όλες τις πλευρές, ολόγλυφος: *αγάλματα πανέγλυπτα* Βυζ. Ιλιάδ. 61.

πανεγύριν το, βλ. *πανηγύρι(ο)ν*.

πανέκλαμπρος επίθ.· υπερθ. *πανεκλαμπρότατος*.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *έκλαμπρος*. Επίρρ. *πανεκλάμπρως* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

1) (Προκ. για ένδυμα) υπερβολικά πολυτελής, φανταχυερός: *στολές είχαν πανέκλαμπρες* Θησ. Β' [23[4]]. **2)** Ο υπερθ. ως τιμητική προσηγορία (πβ. και *έκλαμπρος* 6): *την σύγκλητον την πανεκλαμπροτάτη* Κορων., Μπούας 67.

πανεκλεκτός, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *εκλεκτός*.

Που ξεχωρίζει σε μεγάλο βαθμό, διαλεχτός, εξαίρετος: *ο Μιχάλ εκίνησεν 'πού μέσα 'κ την Βλαχίαν με φουσσάτον πανεκλεκτόν, εύμορφα 'ξορθωμένον* Παλαμήδ., Βοηβ. 141.

πανέλλιν, το, Μαχ. 412[31].

Το προβηγκ. *panel* (Gr. d'Hauterive, Dictionn. και Χατζ., Ξέν. στοιχ. 90).

Θήκη που τοποθετείται κάτω από τις πλευρές της σέλας (Για τη σημασ. βλ. Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 131): *επήγεν εις τον τόπον όπου έδησεν το άλογον και έβγαλεν την σέλλαν και άννοιξεν το πανέλλιν της μίας μερίας και έβαλεν το χαρτίν μέσα* αυτ. 408[31].

πανέμνηστος, Κορων., Μπούας 8, εσφαλμ. γρ. αντί *πανέμνοστος*· διορθώσ. — Βλ. *πανεύνοστος*.

πανέμνοστα, επίρρ., βλ. *πανεύνοστα*.

πανέμνοστος, επίθ., βλ. *πανεύνοστος*.

πανέμορφα, επίρρ., βλ. *πανεύμορφα*.

πανέμορφος, επίθ., βλ. *πανεύμορφος*.

πανένδοξος, επίθ., Διγ. Ζ 4215, Ιμπ. (Legr.) 323· υπερθ. *πανενδοξότατος*, Πωρικ. Ρ 106[1], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 302, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 285[27].

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ένδοξος*. Η λ. σε πάπυρ. του 6. αι. (L-S) και σήμ.

α) Πάρα πολύ ένδοξος, τρισένδοξος, ξακουστός: *Λαβών το σώμα του πατρός, του πανενδόξου εκείνου* Διγ. Ζ 3991· *είς από τους άρχοντας... πρώτος και αυτός πανένδοξος* Διήγ. Βελ. χ 199· *ν' αξιώσει* (ενν. ο Θεός) *και ημάς ... να ευφρανθούμεν την αγίαν και πανένδοξον υμών Αδελφότητα* Βελλερ., Επιστ. 54· (ο υπερθ. επιτ.): *είς από τους άρχοντες Βελισαρίω λέγει, πρώτος, πανενδοξότατος, θαρρών απελογήθη* Διήγ. Βελ. Ν[2] 201· **β)** (σε προσφών.): *ρήγα πανένδοξε, αυθέντα Ουγγαρίας* Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 516· *Αυθέντη μου πανένδοξε και ρήγα και τοπάρχα* Ιμπ. 306· **γ)** (ο υπερθ. ως τιμητικός τίτλος)· (εδώ ειρων.): *Βασιλεύοντος του πανενδοξοτάτου Κυδωνίου* Πωρικ. V 1· *Βασιλεύοντος του πανενδοξοτάτου Κήτου* Οψαρ. 361[1].

πανέντιμος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *έντιμος*. Η λ. τον 6.-7. αι. (Lampe, Lex.) και σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Xén. 28[30]).

α) Αγνός, ηθικός, ενάρετος: *τον πόνον συνείχε, ίνα μη θλίψει την ψυχήν της πανεντίμου κόρης* Διγ. (Trapp) Gr. 3407· **β**) σεβάσμιος, σεβαστός: *ευ αυτώ* (ενν. *τω ναώ*) *τον ίδιον πανέντιμον πατέρα θάπτει* (ενν. *ο Διγενής*) Διγ. (Trapp) Gr. 3244· *Θύτα Χριστού πανέντιμε, Χρύσανθε τιμημένε, με το στεφάνι του Χριστού στην κεφαλή στεμμένε* Διγ. Ο Πρόλ. 1.

πανεντιμότης η.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *εντιμότης*.

(Σε φιλοφρόνηση): *η ταπεινότης ημών την ένδοξον επιστολήν της πανεντιμότητος υμών ανά χείρας λαμβάνοντας...* Βελλερ., Επιστ. 54.

πανεξαιρεμένος, μτχ. επίθ., βλ. *πανεξηρημένος*.

πανεξαίρετος, επίθ., Καλλίμ. 177, 274, Βέλθ. 372, 480, Ερμον. Α 224, Φλώρ. 715, 1661, 1719, Λίβ. P 1009, 1200, Λίβ. Sc. 534, 1302, 2863, Λίβ. Esc. 1640, Λίβ. (Lamb.) N 191, Λίβ. N 2090, Αχιλλ. N 687, Ιμπ. 6, 703, 838, Ιμπ. (Lambr.) 572, κ.α.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *εξαίρετος*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

1α) Πανέμορφος, εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς: *Είχεν ο ρήγας ευγενήν, όμορφην θυγατέραν, κόρην ωραιοτόπλαστην, ομορφοκαμωμένην, εις είδος πανεξαίρετην, εις αίστησιν ωραίαν* Λίβ. Esc. 3504· *λουλούδια πανεξαίρετα, μυριοανθισμένα* Ιμπ. 655· **β**) (ως θηλ. ουσ.): *Ακούει το η πανεξαίρετος, εβγαίνει, θεωρεί με* Λίβ. Esc. 3083. **2**) Περίτεχνος, εξαιρετικής τέχνης: *ο Ιμπέριος εβγάζει δακτυλίδιν εύμορφον, πανεξαίρετον, με ατίμητον λιθάριν* Ιμπ. 296· *παρέξω του λουτρού έκειτο η φλισκίνα, ωραία, πανεξαίρετη, όλη λιθαρωμένη* Βέλθ. 461. **3**) Διαλεχτός, εξαιρετικής ποιότητας: *φουσσάτον πανεξαίρετον, λαμπρόν, αρματωμένον* Αχιλλ. N 364· *οπώραν πανεξαίρετην εσύνηθαν εστίειν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2853.

πανεξηρημένος, μτχ. επίθ., Λίβ. Esc. 769· *π α ν ε ξ α ι ρ ε μ έ ν ο ς*, Θησ. (Schmitt) 341 Ι.

Από το α' συνθ. *παν-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *εξαιρώ*. Η λ. τον 9. αι. (Step h., Θησ.).

α) (Προκ. για πρόσωπο) ξεχωριστός, εκλεκτός: *Αρχήφιλος ευγενικός, Λίαρκος ανδρειωμένος, Κενήξ οπού 'τον έμορφος και πανεξαιρεμένος* Θησ. Ζ' [22[8]]· **β**) (προκ. για καλλιτέχνημα) περίτεχνος: *Εύμορφο ην το έργον έξωθεν και πανεξηρημένον!* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10235.

πανεπίσκοπος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *πανεπίσκοπος*. Η λ. και σε επιγρ. (L-S).

(Ως επίθ. του Θεού) που παρατηρεί και φροντίζει τα πάντα, παντεπόπτης: *η του παναγάθου και πανεπισκόπου Θεού πάρεδρος σοφία να της εμποιεί και να της σοφίζει τα κινήματα της διανοίας* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) 2[23].

πανεπιτήδειος, επίθ., Βέλθ. 99· υπερθ. *πανεπιτηδειότατος*.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *επιτήδειος*. Για τη λ. βλ. και Trapp, ΕΕΦΣΠ. ..., 1989, 189. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ.

1) (Για πρόσ.) προικισμένος με σπουδαία χαρίσματα, εξαιρετική ικανότητα ή ωραιότητα: *νεότερον υπήντησα ... πανεπιτήδειον, εύνοστον, άγαν ανδρειωμένον* Διγ. Ζ 299·

είχεν (ενν. *η Μαργαρώνα*) *... πρόσωπον ωραιωμένον, πανεπιτήδειον και όμορφον, μυριοχαριτωμένον* Ιμπ. (Legr.) 298. **2**) (Για πράγμα) πολύ επιδέξια κατασκευασμένος, εξαιρετικά, εντυπωσιακά όμορφος: *ναόν ... πανεπιτηδειότατον ως είδον εκ σχημάτων* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 39· *τόπον περιέδραμεν πανεπιτήδειον πάνυ. Είδε παλάτια φοβερά τά ου δύναμαι αφηγείσθαι* Βέλθ. 319.

Το ουδ. ως ουσ. = πολύ μεγάλη επιτηδειότητα, επιδεξιότητα: *Ευστόχως κατετόξευσε* (ενν. *ο Βέλθανδρος*) *τον αετόν εις πτερούγαν* (παραλ. 2 στ.) *Το εύστοχον εθαύμασεν ο ρήγας του Βελθάνδρου και το πανεπιτήδειον υπερεπαίνεσέν τον* Βελθ. 779.

πανεραιωμένας· *πανεραιωμένη*, Κάτης 88, εσφαλμ. γρ. αντί *πανωραιωμένη*· διορθώσ. — Βλ. *πανωραιωμένος*.

πανέρημος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *πανέρημος*.

Εντελώς έρημος, ακατοίκητος: *να ανατρέχει και βουνά και πανερήμους τόπους* Λίβ. Esc. 2157.

πανέρημος η, Προσκυν. Ιβ. 535 1019, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 949.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *έρημος* η. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.).

(Επιτ.) έρημος, εντελώς έρημος τόπος: *Πανέρημος ευρίσκεται, όθεν και η Μαρία εφάνη δε τω Ζωσιμά, ην λέγων Αιγυπτίαν* Προσκυν. Ιβ. 845 1048.

πανέρι το, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιατ' 10· *π α ν ι έ ρ ι*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 847[11].

Από το μεσν. λατ. *panerium* (Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. *panarium*· πβ. Psich., Qu. tr. 420, 427, Spadaro, Sic. Gymn., n.s., 21, 1968, 273, 279 και Δαγκίτσης, Λεξ., στη λ.). Λ. *πανάριον* ⟨ λατ. *panarium* ήδη μτγν. Ο τ. (⟨ ιταλ. *paniere*) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ'). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Πανέρι: *εππά πανέρια γεμάτα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιε' 37.

πανέσπερος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *πανέσπερος*. Για τη λ. βλ. και Steph., Θησ., Τσικνόπουλος, Κυπρ. Σπ. 27, 1963, 104.

(Προκ. για την κόλαση) κατασκότεινος, αιωνίως σκοτεινός: *βουλόμενος* (ενν. *ο τύραννος = ο διάβολος*) *ξενώσαι με εις χώραν ξενοτέραν* (παραλ. 1 στ.), *εις κολαστήρια φοβερά και σκοτεινά ταμεία, εις την αυτού πανέσπερον και πικράν καταδίκην* Νεόφ. Έγκλ. 20.

πανευγενής, επίθ., Λίβ. P 982, Λίβ. Esc. 2076, Λίβ. N 1658, 2089· υπερθ., *πανευγενέστατος*, Διγ. (Trapp) Gr. 621, 1408.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ευγενής*. Η λ. στον Τζέτζη (L-S).

1) Που κατάγεται από πολύ αρχοντική γενιά: *Είς των Ελλήνων βασιλεύς, πανευγενής και ανδρείος* Αχιλλ. N 20 κριτ. υπ.· *δίδω σας βασιλέαν, γαμβρόν εμόν πανευγενή, ρήγαν της γης Λιβάνδρου* Λίβ. Sc. 1254. **2**) Που έχει πολύ ευγενικά αισθήματα, τρόπους: *στρατιώτης πανευγενής ασχολιέται την ωραίαν* Λίβ. N 1717· *κορίτσιν είδα θαυμαστόν, οκάτι εξαιρημένον, πανέμνοστην αρχόντισσαν και πανευγενεστάτην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 279· (σε θέση ουσ.): *ο ημέτερος υιός.... διά πόθον της πανευγενούς καρδιο-*

διχοτομείται Φλώρ. 214· (σε προσφών. αγαπημένου προσώπου): *αυθέντα μου χρυσέ και πανευγενέστατε* Διγ. Άνδρ. 356^{3}. **3**) Που έχει εξαιρετική ομορφιά και αρχοντιά: *Εύμορφος ήτον* (ενν. ο νέος) *στο κορμί και καλοσυνθεμένος* (παραλ. 1 στ.). *Πανεύμορφος, πανέμνηστος, πανευγενής, ωραίος* Κορων., Μπούας 8· *τους καθ' ώραν στεναγμούς, αναταμούς εκείνους, όσους το σον πανευγενές εσυνετάκην σώμαν* Καλλίμ. 2026.

πανευγενικός, επίθ.· θηλ. υπερθ. *πανευγενικοτάτη*.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ευγενικός*.

Πολύ ευγενικός στην καταγωγή και το ήθος· (εδώ σε προσφών.): *Πολλά βραδύνεις, δέσποινα πανευγενικοτάτη, διατί δοξάζεις και επαινάς, κερά μου, την αλήθεια* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1136.

πανεύγενος, επίθ., Καλλίμ. 734, Διγ. (Trapp) Gr. 662, 1311, Διγ. Ζ 907, 2167, Επιθαλ. Ανδρ. Β' 548, Πολ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10738, 12614, Φλώρ. 258, 327, 446, Λίβ. P 1620, Λίβ. Sc. 154, Λίβ. Esc. 1276, 2862, Λίβ. N 1131, Ντελλαπ. Ερωτήμ. 1139, Αχιλλ. O 54.

Από το επίθ. *πανευγενής* αναλογ. με επίθ. σε -ος (Βλ. και Apostolopoulos, Καλλίμ. 48).

1α) Που κατάγεται από πολύ αρχοντική γενιά: *αμιράν τον πανεύγενον και πρώτον της Συρίας* Διγ. (Trapp) Gr. 972· *δίδω σας βασιλέαν, γαμπρόν εμόν πανεύγενον, ρήγαν της γης Λιβάντρου* Λίβ. Esc. 2360· **β**) εξαιρετικά ευγενής, αρχοντικός: *Το σώμα μεν σου προφανώς το γένος σου στριγγίζει ως πανευγένου και καλού, βασιλικού, μεγάλου* Καλλίμ. 622. **2**) Που έχει πολύ ευγενικά αισθήματα, τρόπους, ήθος: *κόρη πανεύγενος με τα τερπνά της κάλλη φουσσάτα εκατέλυσε περίφημα Συρίας* Διγ. (Trapp) Gr. 307· *η πανεύγενος ερωτική Ροδάμνη* Λίβ. N 2215· (σε τιμητική προσφων. ή προσφών. αγαπημένου προσώπου): *Αφέντρια μου πανεύγενη, πανλαμπροτάτη αυγούστα* Ντελλαπ. Ερωτήμ. 1148· *Το δακτυλίδιν το έπεψα, πανεύγενη, εις εσέναν, έπαρε, κράτει, φόρει το* Λίβ. Esc. 1847. **3α**) (Για πρόσωπο) πανέμορφος: *Πας ο βλέπων το κάλλος σου και την σην ηλικίαν, πανεύγενε νεότερε, πώς μη θαυμάσει τούτο* Διγ. Ζ 1479· *σώμα και γαρ πανεύγενον και κρυσταλλώδης σάρκα την χάριν και την ηδονήν εις το λουτρόν αυξάνει* Καλλίμ. 795· **β**) (για πράγμα) κατασκευασμένος με εξαιρετική τέχνη, πολύτιμος: *το πανεύγενον της κόρης το κουβούκλιν* Λίβ. Sc. 302· *πανεύγενον έναι το δακτυλίδιν* Λίβ. Sc. 765· γ) (για πόλη) περίλαμπρος, υπέροχος: *Οι βρύσες οι πανέμνοστες και τα πολλά ποτάμια της Θήβας της πανεύγενης, της πολυξακουσμένης* Θησ. Δ' [14^{6}].

πανεύγνωστος, επίθ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 843 κριτ. υπ. — Πβ. και ά. *πανεύνοστος*.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *εύγνωστος*. Κατά Αλεξ. Στ., Ακριτ. 39 η λ. στο Διγ. Esc. 843 χφ με εσφαλμ. εξαρχαϊσμό του επιθ. *πανεύνοστος*. Για πιθ. τ. *πανέγνωστος* βλ. Schmitt [Θησ. σ. 331].

Πάρα πολύ φημισμένος, ξακουστός: *ω βασιλεύ πανεύγνωστε ο της Αλαμανίας* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. (Wagn.) 515.

πανευειδής, επίθ., Αχιλλ. N 22.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ευειδής*. Υπερθ. *πανευειδέστατος* στον Ψελλό (Steph., Θησ., στη λ.).

Πανέμορφος: *ην ιδείν ανδρόγυνον του κόσμου εξαιρημένον, νέους τε και πανευειδείς, πανευτυχείς, πλουσίους* Αχιλλ. N 32· *μορφή πανευειδής υπέρ μαγνήτην έλκει* Εις τον έρωτα (Πολέμης Ι.) 94.

πανευθαλής, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 3140, Διγ. Ζ 2794.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ευθαλής*. Η λ. σε υμνογραφικό κείμ. (Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 188) και στο Κουμαν., Συναγ.

Ολάνθιστος· (εδώ σε μεταφ. για πρόσωπο νέο και ακμαίο): *Βασίλειος ο Διγενής και θαυμαστός Ακρίτης, των Καππαδόκων το τερπνόν και πανευθαλές ρόδον* Διγ. Ζ 3768· (μεταφ.) *γονείς αρσενικών παιδίων ευστόργων τε πανευθαλών* Διγ. Ζ 32.

πανευκλεής, επίθ., Προδρ. (Eideneier) II 96-4 χφ H κριτ. υπ., Αξαγ., Κάρολ. Ε' 344.

Από το α' συνθ *παν-* και το επίθ.. *ευκλεής*. Η λ. τον 8. αι. (Lampe, Lex.).

Πανένδοξος: *βασιλέως τέκνον, Φιλίππου του πανευκλεούς και της Ολυμπιάδος* Βίος Αλ. 1776· *δημαγωγούς πανευκλεείς, της μάχης γυμνασμένους* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 756.

πανευλαβώς επίρρ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίρρ. *ευλαβώς*. Η λ. τον 8.-9. αι. (Sophocl.)· πβ. και Lampe, Lex.

α) Με εξαιρετική ευλάβεια: *πανευλαβώς έγγισαν προς την θύραν καθικετεύων την αγνήν παρθένον και σωτήρα* Παϊσ., Ιστ. Σινά 761· **β**) με πολύ μεγάλο σεβασμό: *ήρχετο και η καλλίστη μήτηρ τον Διγενούς του θαυμαστού... και προσεγείροντο αυτήν πανευλαβώς τιμώντες* Διγ. Ζ 4061.

πανεύμνοστος, Διγ. Ζ 12, 3736, εσφαλμ. γρ. αντί *πανέμνοστος*· διορθώσ. — Βλ. *πανεύνοστος*.

πανεύμορφα, επίρρ. π α ν έ μ ο ρ φ α, Ιμπ. (Lampr.) 65.

Από το επίθ. *πανεύμορφος*. Ο τ. και σήμ.

Με πολύ ωραίο τρόπο: *Η Μαργαρώνα ως ήκουσεν τα λόγια του πατρός της, ευγενικά, πανεύμορφα, φρόνιμα επιλογήθην* Ιμπ. 305· *Οι βάγιες δε μετά σπουδής το βρέφος ανατρέφουν ευγενικά, πανέμορφα, λαμπρά, χαριτωμένα* Ιμπ. 68.

πανεύμορφος, επίθ., Διγ. Ζ 253, 860, 1640, 1892, Βέλθ. 388, 457, Ερμον. Χ 58, Φλώρ. 1423, Λίβ. P 1520, 2644, Λίβ. Sc. 49, Λίβ. (Lamb.) N 218, Λίβ. Esc. 297, 1178, Αχιλλ. N 794, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 85, Κορων., Μπούας 8, Βυζ. Ιλιάδ. 357, Αρσ., Κόπ. διατρ. [653], [1354], Παϊσ., Ιστ. Σινά 813, Διήγ. Αλεξ. Επίμετρο 4· π α ν έ μ ο ρ φ ο ς, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 184, Φλώρ. 1347, Ερωτοπ. 294, Ντελλαπ., [Πάθη Χριστού] 41, Αχιλλ. L 1214, Αχιλλ. N 973, 974, 1597, Αχιλλ. O (Smith) 44, 408, Ιμπ. (Lambr.) 279, Ιμπ. 33, 266 κριτ. υπ., 347, Ch. pop. 142, Ιμπ. (Legr.) 26, 741, Πένθ. θαν.^{2} 66, Τριβ., Ρε 24, Προσκυν. Ιβ. 845 438· υπερθ. *πανευμορφότατος*.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *εύμορφος*. Ο τ. και σήμ. Η λ. στον Τζέτζη (L-S).

1α) Πάρα πολύ ωραίος, πανέμορφος: *η κόρη εγεννήθη πανεύμορφος και ευθαλής, ωραία, χιονάτη* Διγ. Ζ 61· *άνδρας πολλά πανεύμορφος, άσπρος, ξανθός την τρίχαν* Λίβ. (Lamb.) N 435· *σώμα καλόν, ενήδονον, πανεύμορφον, ωραίον* Καλλίμ. 584· (σε θέση ουσ.): *ομοίαζεν η πανέμορφος ακτίναν του ηλίου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 184· (ως προσφών. αγαπημένου προσώπου): *δρόμον ουδείς, πανεύμορφε, εστίν ο εμποδίζων* Διγ.

(Trapp) Gr. 1720· (για πράγμα): *το πανεύμορφον της κόρης το κουβούκλιν* Λίβ. P 1386· *ρούχον πανευμορφότατον* Λίβ. (Lamb.) N 461· *η Θήβα η πανέμορφη* Θησ. Γ' [36^{2}]· **β)** (μεταφ.) εξαιρετικά κατάλληλος, ευνοϊκός: *'Ηλθεν καιρός πανέμορφος να εξέβει το καράβιν* Ιμπ. 660· γ) πάρα πολύ ευχάριστος, τερπνότατος: *αφήγησιν πανέμορφην, ερωτικήν, μεγάλην* Ιμπ. 4. **2)** Ικανός, επιδέξιος σε υψηλό βαθμό: *μέγας, πολλά πανέμορφος ήτον εις το κοντάριν* Ιμπ. 28.

πανεύνοστα, επίρρ.· *π α ν έ μ ν ο σ τ α.*

Από το επίθ. *πανεύνοστος.*

(Επιτ.) μελωδικά, με γλυκύτητα, πολύ όμορφα: *εγώ επίσταμαι καλώς κιθάραν να την παίζω, να τραγουδώ πανέμνοστα, αινίγματα να λέγω* Απολλών. 595.

πανεύνοστος, επίθ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 843, Σπαν. (Eideneier) B 76· *π α ν έ μ ν ο σ τ ο ς,* Διγ. Z 12, 3736, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 829, 1738, Σπαν. (Eideneier) A 255, 282, Ερωτοπ. 492, 544, 632, Απολλών. 595, Αχιλλ. L 1214, Ιμπ. 266, Διήγ. Βελ. χ 273, Κορων., Μπούας 8, Θησ. (Foll.) I 6, 90, 98, Θησ. Πρόλ. [169], Δ' [14^{6}], E' [30^{3}], Z' [109^{7}], Θ' [8^{4}], Ιμπ. (Legr.) 80, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 54^{15}, 180^{7}, Διγ. 'Ανδρ. 313^{19}, 340^{25}.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *εύνοστος.* Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Πανέμορφος: *Κορίτσιν είδα θαυμαστόν, οκάτι εξαιρημένον, πανέμνοστην αρχόντισσαν και πανευγενεστάτην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 279· *πανίν ευγενικόν, ολόχρυσον καθόλου, γαρνιρισμένον πανέμνοστον, μετά λιθομαργάρων* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7240· *Συ δε παλάτια θαυμαστά κτίσε διατ' εκείνην, εύμορφα και πανέμνοστα, γέμοντα των χαρίτων* Διγ. Z 56. **2)** Εκλεκτός: *Ο λαός του* (ενν. *του Πύρρου*) *ο πανέμνοστος, ο ίδιος του ηκολούθει. 'Εμπροσθεν πάντων όδευεν ως λέων χολιασμένος* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10888· *Με συντροφία πανέμνοστη, όλοι εις ένα μέτρον, καβαλαρίους ευγενείς, άρχοντες μεγιστάνους* Θησ. H' [2^{5}]. **3)** (Προκ. για μουσικό όργανο) γλυκόηχος, μελωδικός, αρμονικός: *Τρουμπέτες, βιόλες, μπίφερες, τύμπανα, ανακαράδες, όργανα τα πολεμικά όλα αηδονούσαν και μουσικά πανέμνοστα απλήρωτα γαρ ήσαν* Ρίμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 450. **4)** (Μεταφ.) εξαιρετικά επιτήδειος·: *με πονηριάν πανέμνοστη χρεωστεί να την επάρει* (ενν. *του κριού την τρίχαν*) Πόλ. Τρωάδ. 40.

πανεύοσμος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *εύοσμος.* Ουδ. *πανεύοσμον* στο Steph., Θησ. ως εσφαλμ. γρ. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Πολύ ευωδιαστός: *ως ρόδον πανεύοσμον θέλγει μου την καρδίαν* Διγ. (Trapp) Gr. 2441· *Βασιλικόν πανεύοσμον, άμπαρη μοσκοφόρε* Στίχ. ερωτ. 1.

πανευπρεπής, επίθ.· υπερθ. *πανευπρεπέστατος.*

Το μτγν. επίθ. *πανευπρεπής,* Ο υπερθ. στον Τζέτζη (L-S.)

1) Πανέμορφος: *η στρατήγισσα έχαιρε καθορώσα το κάλλος και την αυτού πανευπρεπή και ξένην ηλικίαν* Διγ. (Trapp) Gr. 1892. **2)** Πάρα πολύ ευπρεπής, ευγενικός: *'Αρχοντες διακριτικοί κλεινών Ιωαννίνων* (παραλ. 1 στ.), *λαμπρών γονέων γέννημα και πανευπρεπεστάτων, δικαίων, μαθηματικών, σοφών, τιμιοτάτων* Τζάνε, Κατάν. Αφ. 79.

πανευσεβής, επίθ.· υπερθ. *πανευσεβέστατος.*

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ευσεβής.* Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Πάρα πολύ ευσεβής: *Θαύμασε και την Ιαήλ την πανευσεβεστάτην* (παραλ. 13 στ.), *διότι με την χάριν του Θεού ενίκησεν εκείνον τον δυνατόν, τον θαυμαστόν εκείνον τον Σισάραν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1927.

πανευσεβώς, επίρρ.

Από το επίθ. *πανευσεβής.* Η λ. τον 7.-8. αι. (Steph., Θησ.).

Με μεγάλη ευλάβεια, με πολύ σεβασμό: *δένει* (ενν. *ο καίσαρ Αλέξιος*) *τα χέρια του σφικτά, ως έπρεπεν, αξίως, και προσκυνεί πανευσεβώς τον μέγαν βασιλέα* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 797.

πανεύσπλαχνος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *εύσπλαχνος.*

Πολυεύσπλαχνος, ευσπλαχνικότατος: *Φιλάνθρωπε, πανεύσπλαχνε, μόνε δικαιοκρίτα, Θεέ μου και παμβασιλεύ* Διγ. Z 4366.

πανεύστοχος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *εύστοχος.*

Πολύ εύστοχος: *πανεύστοχοι τοξόται* Αξαγ., Κάρολ. E' 1067.

πανευτελής, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ευτελής.* Η λ. στη Σούδα.

Εντελώς ασήμαντος, ανάξιος λόγου, μηδαμινός: *εγώ δε ο πανευτελής τω σω κράτει δωρούμαι* Διγ. (Trapp) Gr. 1993.

πανευτυχής, επίθ., Διγ. Z 2302, Βέλθ. 32, Λίβ. Sc. 3172, 3210, Αχιλλ. N 21· γεν. εν. αρσ. *πανευτυχού,* Λίβ. Esc. 4357· υπερθ. *πανευτυχέστατος,* Λίβ. Sc. 3175.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ευτυχής.* Για άλλες μνείες του υπερθ. βλ. Steph., Θησ., στη λ. Η λ. στην 'Αννα Κομν. (Steph., ό.π.), σε έγγρ. του 11. (Act. Esph. 5^{12}), 13. (Act. Lavr. 72^{5}, κ.α., Act. Saint. Pantél. $9^{1.38}$), 14. (Act. Xén. 19^{4}, κ.α., Act. Lavr. 150^{8}) και 15. αι. (Act. Saint Pantel. 48^{1}, κ.α., Act. Lavr. 165^{2}, κ.α.) και σήμ.

1α) Πολύ ευτυχισμένος: *Ην τις Ελλήνων βασιλεύς, ευγενικός, ανδρείος, πλούσιος και πανευτυχής της πόλεως Αθήνας* Θησ. (Foll.) I 6· *νέους τε και πανευειδείς, πανευτυχείς, πλουσίους* Αχιλλ. N 32· **β)** (ο θετ. και υπερθ. του επιθ. ως επίθ. βασιλέων και ευγενών): *βασιλική προστάξει Ρωμανού του πανευτυχούς* Διγ. Z 1319· *δουλεύω σεβαστήν δεσποίνης αυταδέλφην, πανευκλεούς, πανευτυχούς, υπερδεδοξασμένης* Προδρ. (Eideneier, II 96-4 χφ Η κριτ. υπ.· *συν βασιλίσση τη λαμπρά, τη πανευτυχεστάτη* Λίβ. Esc. 4329· γ) (προκ. για νεκρό) αξιομακάριστος: *εκείσε θάπτει* (ενν. *ο Διγενής*) *τον αυτού πανευτυχή πατέρα* Διγ. Z 4099. **2α)** (Προκ. για στρατό) νικηφόρος: *επρόσταξε τους οδηγούς του ακηράτου στόλου και του πανευτυχούς στρατού δημαγωγούς καθόλου* Αξαγ., Κάρολ. E' 1042· **β)** (προκ. για τοξότη) ικανότατος, πολύ εύστοχος: *πανεπιτήδειον* (ενν. *στρατιώτην*) *και καλόν, πάνυ ανδρειωμένον και κυνηγόν πανάριστον, πανευτυχήν δεξιώτην* Βέλθ. 100.

πανεύφημος, επίθ. Διγ. (Trapp) Gr. 1241, Διγ, Z 3828, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 446, Μορεζίν., Λόγ. 466, Ροδινός (Bal.) 176. — Βλ. και *παντεύφημος.*

Το μτγν. επίθ. *πανεύφημος* (Sophocl.).

1) Που έχει πολύ καλή φήμη, ξακουστός: *η κόρη η πανεύφημος ενταύθα καταμένει, δι' ης πολλοί απώλοντο ευγενείς στρατιώται;* Διγ. Ζ 1679· *αρχόντισσες μεγάλες, ευγενικές και φρένιμες, ακριβαναθρεμμένες, ανέγλυτες, πανεύφημες, ύπανδρες και χηράδες* Αναχάλ. 73· (σε θέση ουσ. ως προσφών. αγαπημένου προσώπου): *δεν έλεγες, πανεύφημε, ποτέ τους αδελφούς σου* (παραλ. 2 στ.) *του φθάσειν και κρημνίσειν με και διά σε με κτείνειν* Διγ. Ζ 1870. **2**) (Προκ. για άγιο) παμμακάριστος (Για τη σημασ. βλ. Lampe, Lex., στη λ.): *ηκούγομεν* (ενν. *τα συγγράμματα*) *των αγίων, ενδόξων και πανευφήμων αποστόλων* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 51^{v}· *την εικόνα του πανευφήμου Μάρκου του ευαγγελιστού* Ψευδο-Σφρ. 324^{15}.

πανεύφωτος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. **εύφωτος* (Πβ. λ. *ευφώτιστος* τον 6. αι. [L-S Suppl.]).

Ολόφωτος, ολόλαμπρος· (σε μεταφ.): *Ω ήλιε πανεύφωτε* (ενν. *η κόρη*), *η στιλβότης των γυναικών, μαζί με τον άνδρα σου θάπτεσαι σήμερον εις τον τάφον* Διγ. 'Ανδρ. 412^{10}.

πανεύχρηστος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *εύχρηστος*.

Πολύ χρήσιμος, ωφέλιμος· θεραπευτικός: *οξούγγιν το ημέτερον διά παντός το χρώνται, εις ρεύματα, εις αλοιφάς, με είδη μεμιγμένον, ποιούν σκευήν πανεύχρηστον εις τας πληγάς και πάθη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 854.

Πανζήται οι.

'Αγν. ετυμ.

'Ονομα λαού: *υπέταξα πλήθη εθνών πολλών* ... (παραλ. 9 στ.)· *Πανζήτας· Δελεήμας· Σανδαλείς* Διαθ. Αλ. 255^{28}.

πανηγαπημένος, μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *αγαπώ*.

Πολυαγαπημένος· (εδώ σε θέση ουσ.): *εν ταις αγκάλαις ούσα τε* (ενν. *η κόρη*) **του** *πανηγαπημένου* Διγ. (Trapp) Gr. 1575.

πανήγερις η, βλ. *πανήγυρις*.

πανηγύρι το, βλ. *πανηγύρι(ο)ν*.

πανηγυρίζω, Σουμμ. Παστ. φίδ. Δ' [596].

Το αρχ. *πανηγυρίζω*. Η λ. και σήμ.

Α' Αμτβ. **1**) Μετέχω σε θρησκευτική γιορτή, γιορτάζω· (εδώ μεταφ.): *Περί χειροτονουμένων αρχιερέων, ιερέων, ιεροδιακόνων και των λοιπών, ότι είναι χρέος τους την ημέραν οπού εχειροτονήθη να την τιμά και να την κρατεί εορτήν και εις αυτήν την ημέραν να έχει σχόλην μεγάλην και την ημέραν εκείνην να πανηγυρίζει πνευματικά* Βακτ. αρχιερ. 186· **2α**) Συμμετέχω σε δημόσια γιορτή χαράς: *τον άρπαξαν και τον υπήγαν* (ενν. *τον κύρην Ιερεμίαν*) *και τον εκάθισαν εις τον πατριαρχικόν θρόνον... και έγινε χαρά μεγάλη εις την πόλιν και εις τον Γαλατάν τη ημέρᾳ εκείνῃ, ότι επανηγύρισαν συν τοις πλησίον χωρίοις* Ιστ. πατρ. 157$^{8-9}$· **β**) γιορτάζω, διασκεδάζω: *τους γάμους να τελειώσομεν, έπειτα να γυρίσω μαζί σου στα παλάτια σου για να πανηγυρίσω* Διγ. Ο 2014· *πότε κι εγώ να ευφρανθώ και να πανηγυρίσω* Διγ. Ο 1923. **Β'** Μτβ. **1**) (Εκκλ.) γιορτάζω, τιμώ **α**) (μνήμη αγίου): *εις τον ναόν* (ενν. *του αγίου Γεωργίου*) ... *είναι η τιμία κάρα, διό πανηγυρίζομεν την αγίαν αυτού μνήμην Νοεμβρίου εις τες γ', ήγουν τα εγκαίνια* Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 185^{33}· *'Ετυχε ... εορτάζεσθαι και πανηγυρίζειν την μνήμην της οσιομάρτυρος Θεοδοσίας* Δούκ. 369^{13}· **β**) (εδώ παιγνιωδώς): *'Ακουε, σπανέ, σκύλορχιν σε κράζουσιν πάντες οι άνθρωποι. Πανηγυρίζουσίν σε δε αλλήλοις οι δαίμονες* Σπανός (Eideneier) A 321-2. **2**) (γεν.) τιμώ, δοξάζω κάπ. πρόσωπο: *Πανηγυρίσετε, βοσκοί, σήμερον τ' όνομά του, ότι άλλο μεγαλύτερον δεν είν' στον κόσμον κάτου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [895].

πανηγυρικός, επίθ., Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 517, Σοφιαν., Παιδαγ. 276.

Το αρχ. επίθ. *πανηγυρικός*. Η λ. και σήμ.

1) (Προκ. για λόγο) εγκωμιαστικός, επαινετικός· (κατ' επέκταση) κολακευτικός, υπερβολικός: *ο υπερήφανος και πανηγυρικός λόγος είναι απολίτευτος, διά τούτο και ανωφελής* Σοφιαν., Παιδαγ. 276· *να έχετε μακράν τα παιδία από τας πανηγυρικάς και παρρησιαστικάς φλυαρίας* Σοφιαν., Παιδαγ. 273. **2**) (Προκ. για βιβλίο) που περιέχει εορταστικά αναγνώσματα σχετικά με τους βίους και τα μαρτύρια αγίων (Βλ. σχετικά και Du Cange, λ. *πανήγυρις*): *βιβλίον έτερον πανηγυρικόν, παλαιόν, έχον διαφόρους λόγους από μηνός Σεπτεμβρίου και έμπροσθεν* Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 516.

πανηγύρι(ο)ν το, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 59^{23}, Zygomalas, Synopsis 149, 198, 294· *π α ν α γ ύ ρ ι (ν),* Zygomalas, Synopsis 155· *π α ν α γ ύ ρ ι ν,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 754· *π α ν ε γ ύ ρ ι ν,* Gesprächb. 44^{815}· *π α ν η γ ύ ρ ι· π α ν η γ ύ ρ ι (ν),* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 765, Ιστ. Βλαχ. 2407 [= Γέν. Ρωμ. 47], Διακρούσ. 98^{29}· *π α ν η γ ύ ρ ι ν,* Σπανός (Eideneier) D 267, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 518^{15}.

Από το ουσ. *πανήγυρις*. Ο τ. *παναγύρι* στο Somav.· ο τ. *παναγύριν* και σήμ. στον Πόντο και την Κύπρο (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β' 711 και Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *πανα(γ)ύριν*)· για την προέλ. τους πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 401 και Maidhof, Glotta 10, 1920, 16. Ο τ. *πανηγύρι* στο Βλάχ. και σήμ. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., λ. *παναγύριν,* Φαρμακ., Γλωσσάρ. 193, λ. *παναύριν,* Κουκ., Αθ. 49, 1939, 98, λ. *παγγύρι*). Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

1) Εορταστική συγκέντρωση πλήθους **α**) προς τιμήν κάπ. θεού: *Τα πανηγύρια ... που γίνονται διά την τιμήν με πλήσιαν παρρησίαν και δόξαν του πανάγαθου και μπορεμένου Δία. Με τόσες περίσσιες χαρές, μ' όργανα, με παιγνίδια, θυσίες μεγάλες κάνοντας όμορφα και 'πιτήδεια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [76]· **β**) με την ευκαιρία μιας θρησκευτικής γιορτής: *Αφήνω και εις την Θεοτόκο μου στη Βάθεια εννιά μουζούρια στάρι ... και ο άνωθέ μου ανιψός να 'ναι κρατημένος να κάνει το πανεγύριν τση κάθα χρόνο, καθώς το 'κανα εγώ ογιά τη ψυχή μου* Διαθ. 17. αι. 9$^{169-170}$· **γ**) (συνεκδ.) οι άνθρωποι που μετέχουν σε μια τέτοια συγκέντρωση: *έβγησαν κι εκάψασιν εκεί το μοναστήριν, τον άγιον Νικόλαον, οπού 'ναι φροντιστήριν, που τάγιζεν ξένους και πτωχούς κι όλον το παναγύριν* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 68. **2α**) Εμποροπανήγυρη, παζάρι: *έπεψέ τον* (ενν. *ο ηγούμενος έναν καβαλλάρην*) *εις ένα παναγύριν κάτι γαδάρους να πουλήσει του μοναστηριού* 'Ανθ. Χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 124· **β**) (σε μεταφ.): *ούτος ο κόσμος πέφυκε λοιπόν ως πανηγύριν. Ως πραγματεύετ' έκαστος, ούτως απολαμβάνει* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 141. **3**) Ομαδικός εορτασμός, διασκέδαση, με αφορμή ένα σημαντικό γεγο-

νός: *απείτις τους νικούσανε, εκάναν πανηγύρι, χαρές, τραγούδια, λουμπαρδιές στο πείσμα του βιζίρη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 518[15]· *εγίνην μεγάλη φέστα και αρχοντικόν παναγύριν οκτώ ημέρες εις το κουρουνίασμάν του εις την Αμμόχουστον* Μαχ. 92[34].

πανήγυρις η, Διγ. Ζ 3788, Notizb. 11, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1209, Συναδ., Χρον. — Διδαχ. φ. 77ν, Βακτ. αρχιερ. 159, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 384· *π α ν ή γ ε ρ ι ς*.

Το αρχ. ουσ. *πανήγυρις*. Η λ. και σήμ. στον τ. *πανήγυρη*.

1) Εορταστική συγκέντρωση κόσμου **α)** προς τιμήν κάπ. θεού: Βίος Αλ. 3947· **β)** στη μνήμη αγίου ή προς τιμήν αγίου: *ο βασιλεύς ορίζει και γίνεται εορτή και πανήγερις της υπεραγίας απού τον ελύτρωσεν από την θανατηφόρον αρρώστιαν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 437. **2)** Εμποροπανήγυρη, παζάρι (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 270-83 και Schreiner, JÖB 27, 1978, 210 σημ. 37): *αν ποιώσι πραγματείες εν ετέροις τόποις της βασιλείας μου είτε ... εν νήσοις είτε εν θαλάσση είτε κατ' ήπειρον είτε εν πανηγύρεσι ..., διατηρώνται δε παντελώς ανενόχλητοι* Πρόστ. Ανδρ. 211[37]. **3)** Ομαδική γιορτή με αφορμή ένα σημαντικό γεγονός: *Τρεις μήνες την πανήγυριν του γάμου εκρατούσαν, όργανα παίζασιν πολλά, τρουμπέτες εκτυπούσαν* Διγ. Ο 2101· *εστέφθη και βασιλεύς ο κυρ Ιωάννης ..., εν η δη στέψει εγεγόνει όντως εορτών εορτή και πανήγυρις πανηγύρεων* Σφρ., Χρον. (Maisano) 14[11] δις. **4)** (Προκ. για πλήθος φυτών που δημιουργεί ευχάριστο θέαμα): *Έσωθεν δε η των φυτών πανήγυρις εκόμα, φαιδρώς οι κλάδοι έθαλλον προσπίπτοντες αλλήλοις* Διγ. (Trapp) Gr. 3155· *άλση ήσαν δασύτατα και πανηγύρεις δένδρων, οι κλάδοι έθαλλον φαιδρώς, συνήπτοντο αλλήλοις, η ευωδία των καρπών συνέριζεν τοις άνθοις* Διγ. Ζ 2769. **5)** Φρ. *Διελύθη η πανήγυρις* προκ. για το βίαιο, άδοξο τέλος της ζωής κάπ.· πβ. το σημερ. «τέλειωσε το πανηγύρι»: *απέκοψαν την αυτού κεφαλήν και έστειλαν αυτήν προς τον αυθέντην και ούτως διελύθη η πανήγυρις* Έκθ. χρον. 76[18]· *Εισπηδήσαντες ουν αιφνιδίως απέπνιξαν αυτόν και διελύθη η πανήγυρις* Έκθ. χρον. 3[16].

πανήδανας, επίθ., Στίχ. ερωτ. 8.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *ηδονή*.

α) Πανέμορφος: *είχες νερά τρεχάμενα, είχες πανώριες βρύσες, περιβόλια πανήδονα με τα καρπίσια δένδρα* Θρ. Κων/π. διάλ. 44· **β)** πολύ γοητευτικός: *Πέρδικα χρυσοπλούμιστη, λιθάριν λυχνιτάριν, ερωτική, ευγενική, πανήδονη κουρτέσα* Ιμπ. (Lambr.) 251.

πανήμερα, επίρρ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίρρ. *ήμερα* (βλ. λ.). Πβ. και το επίθ. *πανήμερος*. (Steph., Θησ., στη λ. ⟨II⟩).

Εντελώς ήρεμα, χωρίς καθόλου ταραχή. (Για τη σημασ. βλ. Ξανθ., B-NJ 2, 1921, 203): *σταθείς πανήμερα λέγει τον στρατιώτην* Αχιλλ. Ν 1327.

πανηχώδης, επίθ.· θηλ. *π α ν η χ ώ δ η*.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *ηχώδης*.

Υπερβολικά ηχηρός: *βροντή συν τούτοις άμα πανηχώδη και βροντώδη των Τρωών σημαίνει νίκην* Ερμον. Μ 319.

πανθάνω, βλ. *παθαίνω*.

πανθαύμαστος, επίθ., Κρασοπ. (Eideneier) S 42 κριτ. υπ., Διγ. (Trapp) Gr. 974, 2993, Διγ. Ζ 24, 1246, 1647, 1926, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 848, 1477, 1638, 1663, Πρέσβ. ιππ. 107, Βίος Αλ.[2] 107, Αχιλλ. Ν 1245, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 511, Μαχ. 672[2], Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 179, Πτωχολ. α 313, Προσκυν. Ιβ. 535 3, Βίος Δημ. Μοσχ. 479, Σταυριν. 1, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 158, Διγ. Ο 5, 44, 420, Διακρούσ., Πένθος 95.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *θαυμαστός*. Η λ. πιθ. μτγν. (Lampe, Lex.).

1α) Εξαιρετικά όμορφος, ώστε να προκαλεί θαυμασμό: *Είχε γαρ ο νεότερος πανθαύμαστος εκείνος κόμην ξανθήν, υπόσγουρον και όμματα μεγάλα* Διγ. Ζ 1482· *λουτρόν ευρέθη πάντερπνον, όλον ωραιωμένον, εξαίρετον, πανθαύμαστον* Καλλίμ. 294· *πανθαύμαστην Κύπρον* Μαχ. 4[2]· **β)** εξαιρετικός, θαυμαστός: *κάλλος πανθαύμαστον* Διγ. Ζ 1671· *Χριστέ...* (παραλ. **1** στ.), *θεράπευσον ως εύσπλαγχνος με την γλυκείαν φωνήν σου, εκείνην την πανθαύμαστον* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 182· **γ)** (ως τιμητική προσηγορία ή προσφών. κοσμικών αρχόντων, υψηλών προσώπων, καθώς και ιερωμένων): *Ω βασιλεύ πανθαύμαστε* Διγ. Ζ 46· *Ακρίτης ο πανθαύμαστος ανέλαβε τας άκρας* Διγ. Ζ 2380· *Ω Συμεών πανθαύμαστε* Θρ. Θεοτ. 59. **2)** (Επιτ.) άξιος απορίας: *είχεν* (ενν. *ο αμιράς*) ... *και μέγεθος πανθαύμαστον... και γαρ ως δεύτερος Σαμψών ούτος επενοείτο* Διγ. Ζ 1275· (εδώ πλεοναστικά): *το πανθαύμαστον θαύμα της Παναγίας μου διηγήσομαι* Καναν. 61Α. **3)** (Προκ. για διήγηση ή βιβλίο) που έχει αξιόλογο περιεχόμενο: *Διήγησιν πανθαύμαστον εβάλθηκα να γράψω* Διγ. Ο 1· *το πανθαύμαστόν του βιβλίον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 193. **4)** (Προκ. για λίθο) πολύτιμος: *εις εξήκοντα χιλιάδας επουλήθη γαρ ο λίθος ο πανθαύμαστος εκείνος* Πτωχολ. α 313. **5)** Απροσδόκητος, αναπάντεχος: *Ομού θλίψιν υπέφερον, τα δάκρυα και πόνους και χαράν την πανθαύμαστον την τότε γεναμένην* Διγ. (Trapp) Gr. 291.

πάνθεος ο.

Από το α' συνθ. *παν-* και το ουσ. *θεός*. Η λ. σε Γλωσσάρ. (Steph., Θησ.). Πβ. και *Πάνθειος* που απ. σε επιγρ. (L-S, λ. *πάνθειος* II).

Θεός των πάντων: *Ολυμπιάς δ' ενόμιζεν...* (παραλ. 1 στ.) *πανθέου Διονύσου τε το σπέρμα συνειληφέναι* Βίος Αλ. 352.

πάνθηρ ο, Φυσιολ. (Offerm.) G 66[4,12], Φυσιολ. (Kaim.) 50α[1,4,16]· *π α ν θ ή ρ*, Φυσιολ. (Zur.) XXVIIII 1[2], Φυσιολ. (Kaim.) 52b[30].

Το αρχ. ουσ. *πάνθηρ*. Για τον τ. βλ. Steph., Θησ. Η λ. και σήμ. στον τ. *πάνθηρας*.

Λεοπάρδαλη: Φυσιολ. 351[23].

πανθήρης ο. — Βλ. και *πάνθηρ*.

Από το ουσ. *πανθήριον* που απ. σε Γλωσσάρ. (L-S) ή από το ουσ. *πάνθηρος* αναλογ. προς το *τίγρης*.

Πάνθηρας: *εχθρός μόνον του δράκοντος υπάρχει ο πανθήρης* Φυσιολ. (Legr.) 483.

πάνθηρας ο, Φυσιολ. (Kaim.) 512[1] κριτ. υπ. — Βλ. και *πάνθηρ*.

Από το ουσ. *πάνθηρ* αναλογ. με ουσ. σε -ος. Για το σχηματ. πβ. τον ήδη μτγν. πληθ. *πάνθηροι* (L-S, λ. *πάνθηρ*). 'Ασχ. το επίθ. *πάνθηρος*, που απ. τον 6. αι. (L-S).

Λεοπάρδαλη: *Ποικίλον ζώον γαρ εστίν ..., ωραίον τε και έμορφον ο πάνθηρος ο μέγας* Φυσιολ. (Legr.) 482.

πανθρεύω· *επάνθρευεν,* Χειλά, Χρον. 348, εσφαλμ. γρ. αντί *επάνδρευεν*· διορθώσ.

πανί το, βλ. *πανίον.*

πανιέρι το, βλ. *πανέρι.*

πανίερος, επίθ., Επιστ. Ηγουμ. 174· υπερθ. *πανιερότατος,* Ορισμ. Σινάν. 63[1], Χρον. 304, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164, Σεβήρ., Ενθύμ. 28, Τσιρίγ., Επιστ. 167, 168, Μανολ., Επιστ. 172 δις, Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171 δις, Επιστ. Ηγουμ. 174, Βλαστού, Επιστ. 176, Βελλερ., Επιστ. 76.

Το μτγν. επίθ. *πανίερος.* Για παλαιότ. μαρτυρίες του υπερθ. βλ. Steph., Θησ. Η λ. και σήμ. εκκλ.

1) Ιερός (επιτ.): *η κερά Θεόκλητη ... ήρχετον να πέσει εις τους πανιέρους πόδας της πανιερότητός σου* Επιστ. Ηγουμ. 175. **2)** (Συνηθέστ. στον υπερθ. ως τιμητική προσφών. ή προσηγορία μητροπολίτη ή επισκόπου): *πανιερότατε και θεοτίμητε επίσκοπε* Ασσίζ. 572[3]· *Δέσποτά μου πανιερότατε* Βλαστού, Επιστ. 177· *Πανιερότατοι μητροπολίται* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 13[r]· *ο πανιερότατος μητροπολίτης κυρ Ματθαίος* Ιστ. Ηπείρ. XXXIII[1].

πανιερότης η, Επιστ. Ηγουμ. 174 τρις, 175 πολλ., Βλαστού, Επιστ. 177 πολλ.· *π α ν ι ε ρ ό τ η,* Τσιρίγ., Επιστ. 168 πολλ., 169 πολλ., 170 πεντάκις, Μανολ., Επιστ. 172, 173 πολλ., Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171 πολλ., 172 δις.

Από το επίθ. *πανίερος* και την κατάλ. -*της* (Για το σχηματ. του τ. πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 60, Β' 9). Η λ. στο Somav. και σήμ. εκκλ.

Ως τιμητικός τίτλος μητροπολίτη ή επισκόπου (Για τη χρ. πβ. και Κουμαν., Συναγ. 249): *Δεσπότη μου πανιερότατε, την πανιερότητά σου δουλικώς προσκυνούσιν* Επιστ. Ηγουμ. 174· *πολλά βασανισμένοι και εγώ και η πανιερότη σου* Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171.

πάνιν το, βλ. *παώνι(ν).*

πανίον το, Ορνεοσ. αγρ. 544[21], Καραβ. 495[26], Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 503, κριτ. υπ.)· *π α ν ί,* Σταφ., Ιατροσ. 7[195], Ασσίζ. 73[24-5], 322[16,22], Rechenb. 69[1], Κορων., Μπούας 33, 145, Ολόκαλος 16[12], 35[22], 202[29], Λεξ. Μακεδ. 151, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Αφ. 35, Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 6γ, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 292, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 278, κ.α.· *π α ν ί ν,* Σταφ., Ιατροσ. 5[124], 7[201], 16[441], Σπανός (Eideneier) Α 455, Β 127, Καραβ. 495[17,18,23,27,28], Ιατροσόφ. (Oikonomu) 36[20], 38[16], 63[5], 69[18], κ.α., Ολόκαλος 1[32], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1503· *π α ν ί (ο) ν,* Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk.-v. Gem.) 658, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 87[r], Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 2α, Ψευδο-Σφρ. 540[19]· *π α ν ν ί ν,* Μαχ. 4[18], 224[30], 284[34].

Το μτγν. ουσ. *πανίον* (Sophocl., λ. *παννίον*). Ο τ. *πανί* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *πανίν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *παννίν* και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ.) και τη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *παννί(ν)*).

1) Ύφασμα: *πανίν εκράτει κι ήκανε γάζωμα με μετάξι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 610· *αν ο πατήρ ποιεί τον υιόν αυτού μεταπράτην παννίων ού ετέρων πραγμάτων, το δίκαιον κρίνει...* Ασσίζ. 412[10]· *από το πανί γίνεται ο σάρακας και από την γυναίκα η κακο-*

σύνη Ανθ. χαρ. 295[3]· *πανίν ευγενικόν, ολόχρυσον καθόλου* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7239. **2α)** Μικρό κομμάτι υφάσματος: *βοτάνην ... τρίψον και μετά πανίου καθαρού είλησον* Ορνεοσ. αγρ. 542[8]· *Λίβανον, μαστίχιν ... κοπάνισον ... και με το άσπρον αυγού ζύμωσον και επίθες εις το μέτωπον μετά πανίου* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 100[8]· *ποιος του 'φρασσε με το πανί το στόμα αποὺ μουγκάτο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 114· **β)** σεντόνι· (εδώ) νεκροσέντονο: *εξαπλώσασι πανιά χρουσά κι εθέκα κι εκείνον και την όμορφη και φημιστή γυναίκα* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 311· **γ)** παραπέτασμα, κουρτίνα: *σιγανά σιμώνω στην κάμερά τση και ... σηκώνω τση πόρτας όξω το πανί* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 195· **δ)** ύφασμα ζωγραφισμένο, μπάντα: *Άνωθεν δε της μεγάλης πόρτας είναι εις πανί μεγάλον ιστορισμένη η Σταύρωσις του Χριστού* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 159· **ε)** είδος καλύμματος που φορά αρχιερέας σε ορισμένες περιστάσεις: *οι αρχιερείς όταν εγκαινιάζουν εκκλησίαν τυλίγονται με πανί το γύρον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 399[v]· **ς)** κομμάτι υφάσματος που χρησιμοποιείται ως εξάρτημα ενδυμασίας ή υπόδησης: *εις τας ράχας αυτών κρεμαμένων πανίων εντετυλιμένων άσπρων εγύριζον αυτά εις τας χείρας αυτών ως σφαίρας* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 351, κριτ. υπ.)· *από δε των γονάτων μέχρι και των ποδών εντετυλιμένον άσπρον πανίν μετά λωρίων έως κάτωθεν γονατιζόμενον* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 432, κριτ. υπ.)· **ζ)** επίδεσμος: *εις τους κλασθέντας τόπους θες* (ενν. *μάλιν*) *και δήσον μετά λινού πανίου* Ορνεοσ. αγρ. 555[2]· *επάρετέ τον* (ενν. *το Σπανό*) *λεπτήν φλεμοτομίαν ... και αντί φλεμοτόμιον πανίν ας αγοράσουν κοιλίαν βοϊνήν* Σπανός (Eideneier) Α' 484· **η)** κουρέλι, ράκος: *τα αναγκαία μέρη μόνα του σώματος μετά παλαιού πανίου σκεπάσαντες* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 456, κριτ. υπ.). **3)** (Ναυτ.) **α)** καραβόπανο: *θέλεις να κατέχεις πόσας πέτζας πανίν θέλει* Καραβ. 502[8]· **β)** (συνεκδ.) ιστίο πλοίου: *Ετούτη έναι η μέντα του πανίου* Καραβ. 495[11]· φρ. *κάνω πανιά* = αποπλέω, σαλπάρω: *έκαμε πανιά όλη η αρμάτα και το μεσάνυχτο έφθασαν εις εκείνον τον κόλπον* Καλόανδρ. (Δανέζης) 59 (31[v]). **4)** (Συνεκδ.) **α)** νήμα για ύφανση: *Εάν γένηται ότι ένας άνθρωπος δώσει τα ρούχα του ενού ράφτη ... ή αν δώσει πανίν ενού ανυφαντάρη...* Ασσίζ. 73[16]· **β)** (σε μεταφ.): *Εκείνος οπού εμπέρδευσεν το πανίον, ας το ξεμπερδεύσει* Μπερτόλδος 22. **5α)** Ιστός αράχνης: *όλα, πάντα λύονται ως το πανί αράχνης* Διγ. Ζ 4486· *'Ενα σφαλάγγι πονηρό αποὺ τα σωθικά του ψιλό πανί εργάζεται και δίκτυ για καλλιά του* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 278· **β)** (μεταφ.) δίχτυ· παγίδα: *Τούτου του γένους* (ενν. *της αράχνης*) *μιμητής, ψιλό πανί θα στέσω, τω στρατηγώ τες θέλησες ως θέλω να τες δέσω* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 281.

πανιτσέλι το· *π α ν ι τ σ έ λ ι (ν),* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3592, 6830, 8120, 8939, 9226, 10685· *π α ν ι τ σ έ λ ι ν,* αυτ. 992, 3927, 4732, 5048, 6010· *π α ν ι τ σ έ λ ι ο ν,* αυτ. 6522, 8975.

Το ιταλ. *pannicello.*

Μικρή τριγωνική σημαία, προσαρμοσμένη σε κοντάρι, που χρησιμεύει ως διακριτικό χαρακτηριστικό του στρατεύματος: *σκουτάριν είχε* (ενν. *ο Έκτωρ*) *ολόχρυσον, σημάδιν δύο λεοντάρια· ούτως και εις το κοντάριν του είχε το πανιτσέλιν* αυτ. 3144· *Ο Αχιλλεύς εξόρθωσε το εδικόν του αλλάγιν· εμπρός του τους αρμάτωσεν εις πάσαν θέλημάν του. Πανιτσέλια τους έδωκε κόκκινα να βασταίνουν, όπως να εγνωρίζονται έσωθεν του πολέμου* αυτ. 9192· (συνεκδ.): *Φιλεμενής ο κραταιός κρούει τον Αγαμέμνων* (παραλ. 6 στ.). *Αίας ο Τελαμώνιος κατεπάνω του απήρε, πανιτσέλι ολοκόκκινον περνά εκ το πλευρόν του* αυτ. 9415.

πανίτσιν το, Πουλολ. Αθ. 179, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 181.

Από το ουσ. *πανί* και την κατάλ. *-ίτσιν*. Τ. *πανίτσι* σήμ. ιδιωμ. (Georgac., The ιτσ- suffixes 231). Η λ. στο Du Cange (λ. *πανήτζην* στη λ. *πανίον*).

α) Μικρό κομμάτι υφάσματος, πανάκι: *το άσπρον το εμπάλωμαν από λινόν πανίτσιν* Ιουλολ. (Τσαβαρή)[2] 185· **β**) (συνεκδ.) ύφασμα: *Πάτερ, πανίτσιν έδωκα προχθές εις ον βαφέα, ας δράμω να το αφέλομαι* Προδρ. (Eideneier) IV 448.

πάνλαμπρος, επίθ.· υπερθ. *πανλαμπρότατος*.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *λαμπρός*.

Υπέρλαμπρος· (εδώ ως τιμητική προσφών.· πβ. και *λαμπρός* 10β): *Αφέντρια μου :ανεύγενη, πανλαμπροτάτη αυγούστα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1148.

πάνλευκος, επίθ., βλ. *πάλλευκος*.

πανλογικός, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *λογικός*.

(Επιτ.) προικισμένος με λογική (Για τη σημασ. πβ. Lampe, Lex., λ. *λογικός* Α2): *ιυχή πανλογική, προστάξει του δεσπότου, του σώματος χωρίζεται* Διγ. Α 4770.

παννίν το, βλ. *πανίον*.

παννόστιμος, επίθ.· *πανονόστιμος*.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *νόστιμος* (βλ. λ., όπου και τ. *ονόστιμος*).

Εξαιρετικά χαριτωμένος, θελκτικός: *χόρτασιν ουδέν έχω από της γλύκας τόσης ης κόρης μου της εύμορφης, της πανονόστιμής μου* Λίβ. Esc. 2397.

παννυχίδα η.

Το αρχ. ουσ. *παννυχίς*. Η λ. και άλλοι τ. σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Andr., .ex., λ. *παννυχίς*). Η λ. και σήμ. εκκλ.

Ολονυκτία που τελείται την παραμονή ορισμένων εορτών, αγρυπνία (Για το πράγμα βλ. Du Cange, λ. *παννυχίδες* και Appendix, λ. *παννυχίς*, Κουκ., ΒΒΠ Β' Ι 7): *το είτι :γένηκε εγώ ουδέν το είδα, γιατί 'μουνε στην εκκλησά οπού 'τον παννυχίδα* Διήγ. ω-ιαιότ. 154.

παννύχιος, επίθ., Διγ. Ζ 4031.

Το αρχ. επίθ. *παννύχιος*.

Ολονύκτιος· έκφρ. *παννύχιος στάσις* = ολονύκτια προσευχή (Για τη σημασ. βλ. ιαι *πάννυχος*): *επαρεκάλει τον Θεόν και έκαμνεν ολονυκτίους δεήσεις και στάσεις παννυ-ίους* Διγ. 'Ανδρ. 402[17].

παννυχίως, επίρρ.

Από το επίθ. *παννύχιος*. Η λ. στο Etymologicum Magnum (L-S, λ. *παννύχιος*).

Για όλη τη διάρκεια της νύχτας: *Θάψαντες ουν αυτήν εντίμως και παννυχίως προσμεί-ναντες και πολλά δάκρυα καταχέοντες* Ιστ. Ηπείρ. XXXVI[11].

πάννυχος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *πάννυχος*.

Ολονύκτιος· έκφρ. *πάννυχος στάσις* = ολονύκτια προσευχή ή ακολουθία, όπου συνή-

θως στέκεται κανείς όρθιος (Για τη σημασ. πβ. Lampe, Lex., λ. *στάσις* Β2· η έκφρ. και σε έγγρ. του 10. (Act. Xér. Appendix β[43]) και 11. αι. (Act. Xén. 1[79]) και στο Βίο αγ. Ηλία 688 και Μανασσ., Χρον. 6062): *ην γαρ εν αυτώ (ενν. τω πατριάρχη) αγρυπνία και στάσις πάννυχος και νηστεία και ακτημοσύνη* 'Εκθ. χρον. 47[24].

πανοικτίρμων -ονας, επίθ., Διγ. Ζ 1439, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 231[v].

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *οικτίρμων*. Η λ. τον 4.-5. αι. (Lampe, Lex., λ. *πανοικτίρμων*) και σήμ. εκκλ.

(Ως επίθ. του Θεού ή του Χριστού) ελεήμων στον υπέρτατο βαθμό, πολυεύσπλαχνος: *αγαπάτε τους εχθρούς, ίνα σας ελεήσω ο πανοικτίρμονας Θεός εν ώρα του θανάτου* Φυσιολ. (Legr.) 315· *Κυρά μου, μήτηρ του Θεού, και Θεέ πανοικτίρμων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 781· *δοξολογείτε τον παντοδύναμον και πανοικτίρμονα Χριστόν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 365[2].

πανόκλα η, βλ. *πανούκλα*.

πανολοσχερώς, επίρρ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίρρ. *ολοσχερώς*.

(Επιτ.) εξ ολοκλήρου, παντελώς: *άνανδρος, άπολις, άπαις πανολοσχερώς υπάρχεις* Ερμον. Ψ 275.

πανόμοιος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *πανόμοιος*.

Εντελώς όμοιος: *πολλά πανόμοια εισίν, περί αρνίων λέγω* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2999.

πανονόστιμος, επίθ., βλ. *παννόστιμος*.

πανοπλία η, Αξαγ. Κάρολ. Ε' 357.

Το αρχ. ουσ. *πανοπλία*. Τ. *πανοπλιά* στο Somav. Η λ. και σήμ.

Πανοπλία: Ερμον. Λ 190, Βίος Αλ. 2647· (εδώ μεταφ.): *ένδυσαι τον θυρεόν, την πίστιν, στρατιώτα, την πανοπλίαν προσλαβού, τους λόγους των πατέρων* Γλυκά, Αναγ. 165· *Θεού γαρ πανοπλίαν επενεγκείν ου δύναται φύσις η των ανθρώπων* Βίος Αλ. 4583.

πανοπλίτης ο, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 622.

Από το ουσ. *πανοπλία* και την κατάλ. *-ίτης* ή αναλογ. προς το ουσ. *οπλίτης*. Για τη λ. βλ. Steph., Θησ., Κουμαν., Συναγ. και L-S.

Πάνοπλος στρατιώτης: *κατεποντίσθησαν εν μέσω της θαλάσσης οι πανοπλίται Φαραώ* Παΐσ., Ιστ. Σινά 2054.

πανοπράτης ο.

Από τα ουσ. *πανίον* και *πράτης*. Η λ. στο Meursius.

Υφασματοπώλης: *καταλλάκται και αλιείς και ναύται και ανηλάται και πανοπράται και κάπηλοι σεβαστοί ετιμήθησαν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 639, κριτ. υπ.).

πανόσιος, επίθ., Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 951· υπερθ. *πανοσιότατος*.

Το μτγν. επίθ. *πανόσιος* (L-S Suppl.). Ο υπερθ. τον 6. αι. (Lampe, Lex., στη λ.)

και σε έγγρ. του 11. (Act. Ivir. 32[29]) και 14.-15. αι. (Act. Pantocr. 14[9,38] και Act. Saint-Pantél. 13[4], 20[8]). Η λ. και σήμ. εκκλ.

α) Άγιος, ιερός στον υπέρτατο βαθμό: *αυτής* (ενν. *της Μαρίας*) *και το πανόσιον σώμα εκήδευσάν το* Προσκυν. Ιβ. 845 1050· **β**) (συν. στον υπερθ.) ως προσηγορία ηγουμένου μονής ή μοναχού: *κἀκείνοι* (ενν. *οι ηγούμενοι*), *δέσποτα, άρχουσι παρανόμως και παρά την διάταξιν πατρός του πανοσίου* Προδρ. (Eideneier) IV 40· *τον πανοσιώτατον αφέντην πατέρα Πρόχωρον* Βελλερ., Επιστ. 77.

πανοσίως, επίρρ.

Από το επίθ. *πανόσιος.*

Με πολύ μεγάλη ευλάβεια, σεβασμό: *ο Αλέξιος, ο καίσαρ, πανοσίως δένει τα χέρια του σφικτά, ως έπρεπεν αξίως, και προσκυνεί πανευσεβώς τον μέγαν βασιλέα* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 795.

πανούκλα η, Σπανός (Eideneier) A 392, 399, Ιατροσ. κώδ. νθ', ξβ', τπγ', Πανάρ. 68[9], Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 63, Πιατ. Βοαχ. II 5, 230, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. κδ' 7, Λουκ. κα' 11, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 31[v], 82[v], 89[r], 128[v], 129[v], 131[v], 133[r], Σουμμ., Πιστ. φίδ. Β' [953]· *π α ν ό κ λ α,* Byz. Kleinchron. A' 509[37], 510[38] (έκδ. *πάνοκλα*).

Από το λατ. *panucula* (Βλ. Meyer, NS III 51-2, Ανδρ., Λεξ.· πβ. Meyer-Lübke, Rom. etym. Wört., λ. *panucula* και μεσν. λατ. *panucula,* Blaise, Lex. Lat. Med., λ. *pannuncula* και *panucola,* αυτ., στη λ. Κατά Τριαντ., 'Απ. Α' 422 η λ. από το λατ. *panicula*). Πβ. ρ. *πανουκλίζω* τον 4. αι. (L-S) και ουσ. *πανούκλιον* (Meursius, λ. *πανούκλα, πανούκλιον, πανούκλον,* Du Cange, λ. *πανούκλιον*), καθώς και μεσν. λατ. *panucla* (Meursius, ό.π.). Ο τ. *πανόκλα* πιθ. από συμφυρμό με το βενετ. *panochia*· πβ. τ. *πανόγλα* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' 193, λ. *πανώγλα,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *πανώγλα*). Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

1) Η ασθένεια πανώλης, πανούκλα: *προαποθανόντος αυτού υπό της επιδήμου και καταράτου αρρωστίας, της κοινώς λεγομένης πανούκλας* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 190[37]· *εισέ ολίγες ημέρες άναψε η πανούκλα το θανατικό* Χρον. σουλτ. προσθ. 603· *η πανούκλα δεν είναι φυσικός θάνατος, αλλά είναι οργή Κυρίου και είτις παραμερίσει γλυτώνει* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 129[r]· *Έτσι είναι και η πανούκλα· βρόμα κολλητική και κατά την φύσιν και κράσιν του ανθρώπου έτσι τον πιάνει* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 132[v]· (υβριστ.): *μαχαιρίες στα μάτια του και πανούκλες στον κώλον του και αντάρα στ' αφτία του* Σπανός (Eideneier) A 357. **2**) (Μεταφ.) ψυχικός πόνος, οδύνη: *Δεν είναι πλια χειρότερη πανούκλα να λαβώνει, ουδέ φαρμάκι πλια σκληρόν, οπού να θανατώνει, σαν είν' η πίστις 'ς μιαν ψυχὴν του πόθου νικημένην* Σουμμ., Πιστ. φίδ. Γ' [971].

πανουκλιάζω.

Από το ουσ. *πανούκλα* και την κατάλ. *-ιάζω* (άσχ. το *πανουκλίζω,* βλ. *πανούκλα* ετυμολ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Δένδ., Αθ. 36, 1924, 153, Ανδρ., Αθ. 44, 1932, 206, Παγκ., ιδίωμ. Κρ. Ε' 192, Φαρμακ. Γλωσσάρ., λ. *πανούκλα*).

Προσβάλλομαι ή πάσχω από πανούκλα· (εδώ μεταφ.): *Διατί να μην έχεις πρόσωπον παρρησιασμένον και καθαρόν, αμή να πλάττεσαι, να είσαι πανουκλιασμένος και να παραδέρνεις μέχρι θανάτου* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 206[30].

πανούργευμα το, Συναξ. γαδ. (Pochert) 140, Ηπειρ. 219[18], Δούκ. 293[28].

Το μτγν. ουσ. *πανούργευμα.*

α) Δόλιο ή παραπλανητικό επινόημα, πονηριά: *ας μισήσομεν τον διάβολον και τα αυτού πανουργεύματα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 358[v]· *των γυναικών τα μηχανήματά τους, τέχνες και πανουργεύματα και τα καμώματά τους* Τριβ., Ρε 10· **β**) πονηρή πράξη, τέχνασμα: *όρυξαν την τάφρον και έως το μέσον αυτών των σκηνών καταντήσαντες, είχον γαρ τελεσιουργήσαντες το πανούργευμα, ειμή θεία τις δύναμις εκώλυε του μη ελευθερωθήναι τον αλάστορα* Δούκ. 101[34-5]· **γ**) στρατηγικό τέχνασμα: *Εδώ θέλεις ακούσει πανουργίας, νεύματα ... και στρατηγήματα, ήγουν πανουργεύματα των σολδάτων υψηλότατα* Μπερτόλδος 4.

πανουργεύομαι· ενεργ. *πανουργεύω.*

Το μτγν. *πανουργεύομαι.* Για παλιότ. μνεία του ενεργ. *πανουργεύω* βλ. Steph., Θησ., στη λ.· βλ. επίσης Κατάλοιπ. Λάμπρ. 118. Η λ. στο Τραπεζούντιος, Νομοκ. 380.

I Μέσ. (μτβ. και αμτβ.) ραδιουργώ, δολοπλοκώ (εναντίον κάπ.): *'Ορα όταν επανουργεύθην ο Διομήδης και ελάβωσεν τον 'Εκτοραν* Ερμον. Λ πριν στ. 29· *Ηρώδης κατά του Χριστού πανουργεύεται ερωτών τους μάγους και επανακάμπτειν παρακινών αυτούς* Lucar, Sermons 36· (εδώ με αιτιατ. προσώπου): *ο σκάνθαρος άλλο εμηχανεύθη, εκεί οπού 'τανε ο Ζευς τι τον επανουργεύθη* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 2[32]. **II** Ενεργ. (μτβ.) **α**) (εδώ με αντικ. αφηρημένη έννοια) υπονομεύω με δόλια μέσα: *πανουργεύει την ειρήνην και ο Θεός της ειρήνης κατ' αυτού* Δούκ. 133[24]· **β**) επιδιώκω κ. με δόλιο τρόπο: *δεινώς οι Ρωμαίοι παρά των βαρβάρων ... εμαστίζοντο, ουκ άλλο το πανουργευόμενον ή ότι καμφθέντες* (ενν. *οι Ρωμαίοι*) *αυτούς εξωνήσουσι* Δούκ. 57[24-5].

πανουργεύω, βλ. *πανουργεύομαι.*

πανούργημα το, Ιστ. Ηπείρ. XII[13], Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 207, 311· *π α ν ο ύ ρ γ η μ α ν,* Καλλίμ. 2257.

Το αρχ. ουσ. *πανούργημα.*

πανουργία η, Γλυκά, Αναγ. 55, Προδρ. (Eideneier) IV 533 χφφ VPK κριτ. υπ., Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 341, Ιστ. Ηπείρ. XVIII[1], Λίβ. P 1936, Λίβ. Sc. 1669, Λίβ. Esc. 2820, Λίβ. N 2500, Χρον. Τόκκων 1820, 3603, Δούκ. 121[14], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 69[5], 105[11], Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 282, 435, Γ' 285, Μπερτόλδος 44· *π α ν ο υ ρ γ ι ά,* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 80, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 195, Δ' 126, 154, 220.

Το αρχ. ουσ. *πανουργία.* Η λ. και σήμ.

Απάτη, τέχνασμα· δολοπλοκία: Προσκυν. Ιβ. 845 190, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 794, Σταυριν. 579· *με τα ψέματα και πανουργιές επιάσα το μέγα τον Αρμάκιο οι δυο τως κι εχαλάσα* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 233.

πανουργικός, επίθ.

Από το επίθ. *πανούργος* και την κατάλ. *-ικός.* Η λ. τον 4.-5. αι. (Steph., Θησ.).

Δόλιος, πανούργος: *όπλα πανουργικά δε άλλοι προσδιεκόμιζον μηχανικών δοράτων* Βίος Αλ. 3612.

πανούργος, επίθ., Απολλών. 444, Χειλά, Χρον. 355, Δούκ. 143[21], Μπερτόλδος 44· *πάνουργος,* Φυσιολ. (Legr.) 852.

Το αρχ. επίθ. *πανοῦργος*. Ο τ. από μετρ. αν. (Βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 158 πβ. και τ. *κάκουργος* του *κακοῦργος*, βλ. λ.). Η λ. και σήμ.

α) Δόλιος, πονηρός, πανούργος: Βακτ. αρχιερ. 182, Δούκ. 161[11], Γλυκά, Αναγ. 132· **β)** επιτήδειος, έξυπνος, πολυμήχανος: Χρον. Τόκκων 2080, Δούκ. 229[18].

πανούργως, επίρρ.

Το αρχ. επίρρ. *πανούργως* (L-S, λ. *πανοῦργος*).

α) Με δόλο, πανουργία: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 246· **β)** με εξυπνάδα, επιτηδειότητα: *την πάσαν παρασκευήν απεικόνιζε διά της νυκτός και το πρωί κελεύων εγένετο πάντα σχολαστικώς και πανούργως επιμελών* Δούκ. 313[28].

πανόχυρος, επίθ.

Από το α′ συνθ. *παν-* και το επίθ. *οχυρός*.

Πολύ καλά οχυρωμένος: *Πάντες το κάστρον έκριναν αδούλωτον εις μάχην* (παραλ. 1 στ.), *το κάστρον απαράδοτον, πανόχυρον και μέγα, όλως ανεπιβούλευτον, ανέλπιστον εις νίκην* Καλλίμ. 959.

πανσεβάσμιος, επίθ.· υπερθ. *πανσεβασμιότατος*.

Από το α′ συνθ. *παν-* και το επίθ. *σεβάσμιος*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Εξαιρετικά σεβαστός: *θέασον τα κάλλη, άπερ κέκτηται ο ναός ο κεχαριτωμένος, ο πανσεβασμιότατος και τεθαυμαστωμένος* Παΐσ., Ιστ. Σινά 396· *το δε άγιον αυτού* (ενν. *του αγίου Νικολάου*) *και πανσεβάσμιον λείψανον* Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 165[179].

πανσέβαστος, επίθ., Προδρ. (Eideneier) II 101.

Από το α′ συνθ. *παν-* και το επίθ. *σεβαστός*. Η λ. τον 11.-12. αι. (L-S).

Εξαιρετικά σεβαστός· (εδώ ως προσφών. του αυτοκράτορα): *Αυθέντα μου, πανσέβαστε, δόξα και καύχημά μου* Προδρ. (Eideneier) II 1.

πανσέληνος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *πανσέληνος*. Το αρσ. και ως κύρ. όνομ. (Βλ. Λάμπρ., ΝΕ 5, 1908, 282-3 και Άμ., Γλωσσ. μελετ. 424-5). Το ουδ. ως ουσ. μτγν. Το θηλ. ως ουσ. και σήμ.

α) (Προκ. για τη σελήνη) που φωτίζεται ολόκληρη από τον ήλιο: Ψευδο-Σφρ. 516[24]· **β)** (προκ. για τη νύχτα) κατά την οποία υπάρχει πανσέληνος: Ψευδο-Σφρ. 516[32].

Το ουδ. ως ουσ. = ολόγιομο φεγγάρι, πανσέληνος· (εδώ μεταφ. ως προσφών. αγαπημένου προσώπου): *Αδενδρόν μου πανσέληνον, του σπιταλιού σημάδιν, του κοντοστάβλη γιασιμίν, έλ' αφέντη μου, ας φιλούμεν* Ερωτοπ. 450.

πανσθενής, επίθ.· υπερθ. *πανσθενέστατος*.

Το μτγν. επίθ. *πανσθενής* (Lampe, Lex.).

Πανίσχυρος, παντοδύναμος: *Ω Κωνσταντίνε βασιλεύ, τι να 'ναιν από σέναν* (παραλ. 1 στ.); *Ήκουσα πάλιν να λέγουσιν και είσαι κεκρυμμένος υπό χειρός τε πανσθενούς δεξιάς του Κυρίου* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 197· *τούτον τον πολύν* (ενν. *το σατανά*), *τον υψηλόν τον μέγαν* (παραλ. 1 στ.) *ο δυνατός κατήσχυνε πανσθενεστάτω κράτει* Γλυκά, Αναγ. 128.

πανσθενουργός, επίθ.

Από το α′ συνθ. *παν-* και το επίθ. *σθενουργός. Η λ. τον 8. αι. (Lampe, Lex.).

Πανίσχυρος, παντοδύναμος: *Ο δημιουργός των απάντων κτισμάτων* (παραλ. 1 στ.), *συ την ενιαύσιον ευθυχλίαν, ο πανσθενουργός ευλόγησον δεσπότης* Λεξ. III 4.

πανσκότεινος, επίθ.

Από το α′ συνθ. *παν-* και το επίθ. *σκοτεινός*.

Πάρα πολύ σκοτεινός· (εδώ μεταφ. για τον Άδη): *Άδη πανσκότεινε και άτυχε, άνοιξε τες πόρτες, οπού εκέρδεσες, διότι τώρα χάνεις την δύναμιν σου και την εξουσία σου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 291ν.

πάνσοφος, επίθ., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 46, 136, κ.α., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 175.

Το αρχ. επίθ. *πάνσοφος*. Η λ. και σήμ.

α) Πανέξυπνος: Καλλίμ. 425· **β)** εξαιρετικά σοφός: Μαρκάδ. 492· (προκ. για πρόσωπο): Γλυκά, Στ. Β′ 80, Διήγ. Αγ. Σοφ. 159[4], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 158· (εδώ μεταφ. προκ. για πόλη): *Κάθεται Αθήνα και θρηνεί, κλαίει και ουχ υπομένει: «Ουαί μοι την ταλαίπωρον, ουαί μοι την αθλίαν* (παραλ. 5 στ.), *την φρόνιμον, την πάνσοφον περί τας πόλεις όλας...»* Ανάλ. Αθ. 33.

πανστρατιά η.

Το αρχ. ουσ. *πανστρατιά* (L-S, λ. *πανστρατιά*). Η λ. και σήμ.

Το σύνολο του στρατεύματος: Ιστ. πολιτ. 19[21].

πανσώφρων, επίθ.

Από το α′ συνθ. -*παν*- και το επίθ. *σώφρων*.

(Επιτ.) λογικός, γνωστικός, φρόνιμος, συνετός: *την ωραίαν θρηνήσατε και πανσώφρονα κόρην* Διγ. (Trapp) Gr. 3598.

πάντα, επίρρ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1421, Χρον. Μορ. Η 2204, Λίβ. Ρ 31, Ιμπ. 734, Χρον. Τόκκων 3089, Μαχ. 434[6], Απόκοπ.[2] 41, Πανώρ. Α′ 52, 105, 202, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α′ 29, 34, Β′ 388, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ′ 54, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 73, 115, 278, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 301[22], κ.π.α.· π ά ν τ α ς, Δεφ., Λόγ. 716, Διγ. Ο 516, Μπερτόλδος 10.

Από τη φρ. *(τον) πάντα (χρόνον)* ελλειπτ. (Ανδρ. Λεξ.)· για ήδη μτγν. χρ. της λ. βλ. Ανδρ., Σημασ. εξ. 96[8]. Η λ. τον 4. αι. (Sophocl., λ. πας) και σήμ.

α) Πάντοτε, διαρκώς, συνέχεια: *Ποτέ δεν κοντεντάρουνται* (ενν. *οι γυναίκες*), *μα πάντα μουρμουρίζου* Πανώρ. Β′ 9· *Πάντα για πλούτον μεριμνούν, για χρήματα φροντίζουν και χορτασμόν δεν έχουσιν εις όσα και αν κερδίζουν* Πένθ. θαν.[2] 527· *ο κοντοστάβλης πάντα εννοιάζετο να τελειώσει τους ορισμούς του ρηγός* Μαχ. 378[5]· (με προσωπική αντων.): *ποτέ δεν εσύντρεχε εις καλό, μόνον πάντα του σκάνδαλα και ανακατώματα έκαμε* Σουμμ., Ρεμπελ. 172· *φίλος μου κι όχι σκλάβος μου πάντα μου θέλω να 'σαι* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Δ′ 110· (σε επανάληψη για έμφαση): *σου παραγγέλλω πάντα, πάντα παιδί μου, και νύκτα λέγω και ημέραν σπούδαζε την αρετήν* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στέφ.-Παπατρ.) 200[15]· **β)** Κάθε φορά, σε κάθε περίπτωση: *εσείς εις ό,τι φταίσετε όλα είν' συμπαθημένα και τα δικά μας έχετε πάντα κατακριμένα* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 490· *εκείνοι οπ' αγαπούσι: Το δου μια κόρην όμορφη, η πεθυμιά 'ναι η πρώτη να τους κινά να 'ρέγουνται της λυγερής τη νιότη και πάντα τούτη η πεθυμιά είναι με την ολπίδα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1115· (με προσωπική αντων.: *με την πολλή του γνώση*

πιστά, σαν κάνει πάντα του, βοήθεια να μου δώσει Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσχ.) Α' 40· γ) (με ιστορικό χρόνο) από παλιά, ανέκαθεν: *συνήθιν ήτονε πάντα τση βασιλειά μας, σαν αποθάνει ο κύρης μας, τ' αδέρφια τα δικά μας να θανατώνομε ζιμιό, του πρώτου ν' απομένει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσχ.) Γ' 277· *πάντα επροφήτευγα το κι ίδια καθώς σου τα γροικώ, μέσα μου ανίμενά το* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσχ.) Α' 193· δ) για πάντα, παντοτινά: *ου πάντ' απόθανεν, αλλ' έζιεν ολίγο* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2744 κριτ. υπ.· *Στον 'Αδην έχω πλια καλλιά πάντα να τυραννούμαι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσχ.) Β' 247· *στον 'Αδην η ψυχή σου, να 'χει κι εκεί τσι παιδωμές πάντα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσχ.) Ε' 647.

πανταδοχείο το, βλ. *παντοδοχείο*.

πανταίτιος, επίθ. — Πβ. *παναίτιος*.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το επίθ. *αίτιος*. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex.).

(Ως επίθ. του Θεού και του Αγίου Πνεύματος) που είναι η αιτία των πάντων: *Δόξα... τω ποιητή και πλάστη μου, Θεώ τω πανταιτίω* Σταυριν. 1312· *πατριάρχης έδωκε την χάριν του Αγίου Πνεύματος πανταιτίου τε μετά τύχης μεγάλης* Αρσ., Κόπ. διατρ. [492].

παντάναξ ο, Γλυκά, Αναγ. 195, Χούμνου, Κοσμογ. 512, Παΐσ., Ιστ. Σινά 308, Διακρούσ., Πένθος 180· κλητ. εν. *παντάνακτα*, Κορων., Μπούας 3.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το ουσ. *άναξ*. Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.).

1) Βασιλιάς, κύριος των πάντων **α)** (προκ. για το Θεό και το Χριστό): *πανάγαθε* (ενν. *Θεέ*), *παμβασιλεύ, παντάναξ, παντοκράτορ*, Φλώρ. 693· *παντάναξ κραταιός, Χριστός μου βροτοσώστης* Προδρ. (Eideneier) III 236-1 χφ G κριτ. υπ.· (σε θέση επιθ.): *εις δόξαν του παντάνακτος Θεού του παντεργάτου* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 537· **β)** (προκ. για αρχαίο θεό)· (σε θέση επιθ.): *οι παντάνακτες θεοί μου, οι τον ουρανόν οικούντες* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Α [51]. **2)** (Προκ. για αυτοκράτορα του Βυζαντίου) άρχοντας με απόλυτη εξουσία· (σε προσφών.): *της πορφύρας βλάστημα, παντάναξ, τροπαιούχε* Προδρ. (Eideneier) IV 637· (σε θέση επιθ.): *Ω δέσποτα παντάνακτα, δέσποτα αυτοκράτορ* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 81.

παντάνασσα η. — Πβ. *παντάναξ*.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το ουσ. *άνασσα*. Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.), στο Κατσαΐτ., Κλ. Προοίμ. 35 και σήμ. ως όνομ. μοναστηριού αφιερωμένου στην Παναγία (REB 41, 1983, 233).

(Προκ. για την Παναγία) βασίλισσα, αρχόντισσα όλων: *εις τον Θεόν κι εις την αυτού μητέραν, εκείνην την παντάνασσαν και την υψηλοτέραν των ουρανών, ελπίζομεν* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 878.

παντάπαν, επίρρ., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 837, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 864· *π α ν τ ά π α ς*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 574 κριτ. υπ., Λεξ. Ι 148, Βησσαρ. Λαρίσ., Διαθ. Παράφρ. 234[59-60].

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το επίρρ. *άπαν*. Ο τ. αναλογ. με τα επιρρ. σε -ς. Η λ. στο Steph., Θησ.

α) Εντελώς, ολότελα, τελείως: *άστρα τα μικρούτσικα να σκοτισθούν παντάπαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 574· *ζώον γαρ άγριον ειμί και ανήμερον παντάπαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 157· **β)** ολοκληρωτικά, ολοσχερώς: *εκείνος* (ενν. *ο διάβολος*) *το διάφορον ετότες των το δίδει διά να πλανώνται οι ταπεινοί, να λείψουσιν παντάπαν εκ του Κυρίου τον ναόν, χριστιανών της μοίρας* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 801· *να τον ξεριζώσετε* (ενν. *τον Τούρκον*) *παντάπαν αφ' τον κόσμον* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 452.

παντάπας, επίρρ., βλ. *παντάπαν*.

παντάπασι, επίρρ., Διγ. (Trapp) Gr. 1037, Βίος Αλ. (Reichm.) 2913, Γεωργηλ., Θαν. 419, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 116[27], Ροδινός (Βαλ.) 62, 85, 107, 116, 144, 146, 193· *π α ν τ ά π α σ ι ν*, Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [1555], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 416· *π α ν τ ά π α σ ι ς*, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 57[r], 82[r], 43[r], Διήγ. πανωφ. 57.

Το αρχ. επίρρ. *παντάπασιν*. Ο τ. *παντάπασις* με προσκόλληση τελικού -ς (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. -ς). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

παντάπορος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το επίθ. *άπορος*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Πάμφτωχος: *ο πένης, ο παντάπορος, ο περιστατεμένος* Προδρ. (Eideneier) ΙΙ 2.

πανταπού η.

Από λογοπαίγνιο με τη λ. *πανταχού*.

Η πανταχού και πάντοτε παρούσα (Για τη σημασ. βλ. Eideneier [Σπανός σ. 313]): *εγώ μεν όνομα έν ουκ έχω, ειμή δώδεκα ήμισυ· το δε ήμισυ εστί Πανταπού Σπανός* (Eideneier) D 1730.

παντάπως, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 528, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *παντάπας* (βλ. *παντάπαν*).

παντάρβης ο.

Το αρχ. ουσ. *παντάρβη* η με αλλαγή γένους. Η λ. στο Ευστ., Opusc. (Steph., Θησ., λ. *παντάρβη* η) και στο Μανασσ., Χρον. 6303.

Μόνο στην έκφρ. *παντάρβης λίθος* = πολύτιμος λίθος με μαγικές ιδιότητες (Για το πράγμα βλ. Παπαδ. Α., ΑΠ 13, 1948, 10, 14, 31, 32): *νικάς και τον αδάμαντα και τον παντάρβην λίθον* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 654.

πάντας, επίρρ., βλ. *πάντα*.

πανταχόθεν, επίρρ., Ανακάλ. 15, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι ΧΙ 26, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 637.

Το αρχ. επίρρ. *πανταχόθεν*.

1α) Από παντού, από όλες τις πλευρές: Διγ. Ζ 3495· **β)** (με την πρόθ. *από* πλεοναστικά): *ας υβρίζουσι και την αγίαν πόλιν Ιερουσαλήμ και την αγίαν εκείνην γην, την οποίαν από πανταχόθεν της γης τρέχουσιν οι ευλαβείς χριστιανοί να την προσκυνήσουσι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 55. **2α)** Παντού, σε όλα τα μέρη: *Εμάθασιν οι άπαντες, ηκούσθη πανταχόθεν το πως τον Βελισάριον, τον φοβερόν, τον μέγαν* (παραλ. 1 στ.), *ετύφλωσεν ο βασιλεύς* Διήγ. Βελ. Χ 476· *επλάτυνεν ο ήλιος, έλαμψεν πανταχόθεν* Φλώρ. 635· **β)** παντού, σε όλες τις πλευρές, σε όλα τα σημεία: *διάχριε εκ του κατασκευασθέντος το στόμα πανταχόθεν του ιέρακος* Ιεροκοσ. 434[2]· **3)** (Με γεν.) ολόγυρα, γύρω από: *καθέζονται οι πάντες πανταχόθεν του πυρός τε* Πτωχολ. α 91.

πανταχού, επίρρ., Διγ. Ζ 376, 4191, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1101, Ιμπ. 887, Μαχ. 524[25], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 173, Γαδ. διήγ. (Pochert (519), Σταυριν. 1062, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 579[12].

Το αρχ. επίρρ. *πανταχού*. Η λ. και σήμ. στην έκφρ. ο *πανταχού παρών* και ως ουσ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 223, λ. *padaχού η*).

1α) Παντού, σ' όλα τα μέρη: Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 589[3], Ιμπ. 279· έκφρ. τα *πανταχού* = προς όλες τις κατευθύνσεις, παντού: *τα πανταχού ετρέξασι, τον κόσμον εξετάζουν* (παραλ. 1 στ.), *εμάθασιν πως έλειψεν ο Δήμος* Μαρκάδ. 409· **β**) (μεταφ.) σε οποιαδήποτε περίσταση: *εις Πέρσας, εις Σαρακηνούς, εις κούρση και εις μάχας· εύτυχος ήτον πανταχού* Διήγ. Βελ. Ν² 128. **2**) Από παντού, απ' όλες τις πλευρές (εδώ μεταφ.): *κατά τον νουν γαρ πάντα τον τε άνδρα καθορώσα* (ενν. η *Ελένη*) *δι' αυτόν και μη παρόντα πανταχού φυλαττόμενα* Ερμον. Β 364.

παντελεήμων, επίθ.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το επίθ. *ελεήμων*. Η λ. ως κύρ. όνομ. του 6. αι. (Sophocl.) και ως επίθ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.)· απ. και σήμ. ως κύρ. όνομ. και ως όνομ. μονών, εκκλησιών και ως επίθ. του Θεού.

(Προκ. για το Θεό) που ελεεί τους πάντες, φιλεύσπλαχνος: *ο Θεός ο εύσπλαγχνος και ο παντελεήμων* Περί ξεν. Α' 149.

παντέλεια, επίρρ.

Από το επίθ. *παντέλειος*.

Εντελώς: *έως να ιδείς πως ιατρεύθη η σάρκα παντέλεια* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 238.

παντέλειος, επίθ.

Η λ. στο Θεόφραστο.

Εντελώς τέλειος, άριστος, άψογος: *καν σίτος είη καθαρός καν αίρα σιτοφθόρος, καρποφορά προσάγεται πάντως αποδεκτέα τω και δεσπότη και πατρί..., και προσφορά παντέλειος και καθαρά θυσία* Γλυκά, Αναγ. 206.

παντελεύθερος, επίθ., Δωρ. Μον. XXIII, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 215· *π α ν τ ο λ ε ύ θ ε ρ ο ς,* Ασσίζ. 149[16], Μαχ. 358[7].

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το επίθ. *ελεύθερος*. Για τον τ. βλ. Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 102. Η λ. τον 8. αι. (Sophocl.), σε έγγρ. της Κάτω Ιταλίας του 11. και 12. αι. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 317) και στο Κουμαν., Συναγ.

Απόλυτα ελεύθερος: *οι μεν καλόγηροι να είναι παντελεύθεροι, οι δε χριστιανοί ... απείρακτοι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 274.

παντελής, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *παντελής*. Η λ. και το αρσ. ως κύρ. όνομ. και σήμ.

Ολοσχερής, ολοκληρωτικός: Δούκ. 41[9], Διγ. (Trapp) Gr. 644· έκφρ. *εις το παντελές* = **α**) οπωσδήποτε, με κάθε τρόπο: *ήθελαν εις το παντελές θάνατον να του δώσουν* Διήγ. Βελ. Ν² 72· **β**) για πάντα: *Διάχριστον προφυλακτικόν κατά πάσης νόσου εν παντί καιρώ χρώμενον εις το παντελές διατηρείν τους ιέρακας* Ιερακοσ. 386[20].

παντελώς, επίρρ., Καλλίμ. 487, 1866, 1973, Ασσίζ. 153[23], 230[9], 235[31], 361[8], 379[13], 404[5], 448[31], Διγ. Ζ 1903, 2593, 3609, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 263 κριτ. υπ., Βέλθ. 205, 1147, Χρον. Μορ. Η 4162, 4171, 8535, Φλώρ. 343, Λίβ. Esc. 3989, Αχιλλ. Ν 1666, Χρον. Τόκκων 1999, Μαχ. 478[2], 624[2], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 289, Αχέλ. 2410, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 228[26]· *π α ν τ έ λ ω ς,* Θησ. (Foll.) Ι 8, Ψευδο-Σφρ. 524[8]· *π α τ ε λ ώ ς,* Θησ. Πρόλ. [178].

Το αρχ. επίρρ. *παντελώς* (L-S, λ. *παντελής*). Τ. *παντελιάς* σήμ. στη Χίο (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. και σήμ.

1α) Τελείως, εντελώς: Διακρούσ. 86[9], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ. Αποσκ.) 216[25], 459[24], Ερμον. Χ 228, Καλλίμ. 1058· **β**) ολοσχερώς, ολοκληρωτικά, σ' όλη την έκταση, απ' άκρη σ' άκρη: *τας δε ετέρας νήσους ηρήμωσεν αυτάς παντελώς* 'Εκθ. χρον. 80[33]· *την χώραν παντελώς να τηνε διαγουμίσουν* Κορων., Μπούας 97· *παντελώς ερήμαξε το σπίτι Ιερεμίου, ότι του ήλθε φανερά οργή παρά Κυρίου* Ιστ. Βλαχ. 715· **γ**) (εδώ προκ. για ένδυμα) από πάνω μέχρι κάτω: *εις την τέντα μου ελθών εξέβαλον τα όπλα, ενεδυσάμην παντελώς πτενότατον μαχλάμι* Διγ. Α 3715. **2**) (Σε αρνητ. πρότ.) καθόλου, με κανένα τρόπο: *δεν σε λυπάται παντελώς ο γέρων ο πατήρ μου* Διγ Α 1744· *με τον Μιχάλη παντελώς δεν ήθελεν φιλίαν* Σταυριν. 572· *δεν ήθελεν παντελώς να χωρίσει τα μάτια της από το κάλλος του νέου* Διγ. 'Ανδρ. 350[31].

παντεξαίρετος, επίθ. — Πβ. *πανεξαίρετος*.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το επίθ. *εξαίρετος*.

Πάρα πολύ εξαίρετος, σπουδαίος: *'λόγυρα στο φόρεμα ... τέχν' είχε παντεξαίρετον, αξιοτιμημένη* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1009].

παντεπόπτης ο, 'Εκθ. χρον. 69[25], Αρσ., Κόπ. διατρ. [1220], Παϊσ., Ιστ. Σινά 34, Ψευδο-Σφρ. 416[17].

Το μτγν. ουσ. *παντεπόπτης*. Η λ. και σήμ. εκκλ.

(Ως προσων. του Θεού) αυτός που επιβλέπει τα πάντα: *εκείνοι εδοξάσασιν Θεόν τον παντεπόπτην* Απολλών. 129· *ο παντοδύναμος Θεός ο παντεπόπτης* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 326· *ευχαριστώ Θεόν τον παντεπόπτην* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 189.

παντέρα η, βλ. *παντιέρα*.

παντεργάτης ο, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 31, Αλεξ. ΙΙΙ 250, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 537.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το ουσ. *εργάτης*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

(Εδώ ως επίθ. του *Θεού*) ο δημιουργός των πάντων: *Ζώντα εμέ πεποίηκε Θεός ο παντεργάτης και νυν παραλαμβάνει με θάνατος και ο 'Αδης* Αλφ. 22[11]. *Δόξαν τον ύμνον γίνωσκε Θεού του παντεργάτου* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 257.

παντερημία η· *π α ν τ ε ρ μ ί α,* Πηγά, Χρυσοπ. 92 (22).

Από το επίθ. *παντέρημος*. Τ. *παντερμιά* σήμ. στην ανατολική Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Ολοσχερής καταστροφή, ερήμωση: *Κλαίω και εγώ την συμφοράν του γένους μας..., διά να μη θαρρούσιν οι αιρετικοί και οι ασεβείς ... ή πως δεν βλέπομεν την παντερημίαν μας ή πως στέργομεν* αυτ. 394 (40).

παντέρημος, επίθ., Σπανός (Eideneier) A 7, 18, 102, 110, Σαχλ. N 135, 139, Σαχλ. A' (Wagn.) PM 294, Σαχλ., Αφήγ. 195, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1291]· *π ά ν τ ε ρ μ ο ς,* Πηγά, Χρυσοπ. 90 (17)· *π α ν τ έ ρ μ ο ς,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 802, Δ' 1971.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το επίθ. *έρημος*. Ο τ. *παντέρμος* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 224, λ. *παδέρ'μος,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.)· για το σχηματ. του τ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 257, Β' 407, Αναγνωστ., Αθ. 38, 1926, 154. Η λ. τον 9. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Σακ., Κυπρ. Β' 713).

1α) Εντελώς έρημος, ολομόναχος, εγκαταλειμμένος, στερημένος από κάπ. ή κ.: *επερπάτησα με πολλήν ανάγκην και ήλθα εδώ οπού με εβλέπεις και είμαι παντέρημος* Διγ. 'Ανδρ. 370^{15}· *στον πόλεμον τους έπιασαν και χάσαν τα καλά τους. Και γίνησαν παντέρημοι, χωρίς παρηγορίαν* Θησ. S' [2^{5}]· **β**) κατεστραμμένος (οικονομικά): *τά κέρδαισεν* (ενν. ο *ζαριστής*) *γοργόν εγρήγορα τα χάνει και γίνεται παντέρημος, τέλεια να πτωχάνει* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 145. **2**) (Ειρων. ή υποτιμ. προσφών. και χαρακτηρισμός) δύστυχος, ταλαίπωρος, κακότυχος: *παντέρημε, τρία 'ν' τα γένια σου, σπανούριε, ανάθεμαν το βλέμμα σου* Σπανός (Eideneier) A 105· *μοίρα πίνουν, κάθουνται πάντα και τραγωδούσιν και να είπες οι παντέρημοι κοράκοι κιλαδούσι* Σαχλ., Αφήγ. 199· *γελά* (ενν. *η πολιτική*) *τον* (ενν. *τον πελελό*) *τον παντέρημον ωσάν μικρόν κοπέλιν* Σαχλ. N 324. **3**) (Προκ. για πάθη) αξιοθρήνητος: *οι ψυχές οπού δεν μολύνουνται εις τούτα τα πάθη τα παντέρμα του κόσμου* Πηγά, Χρυσοπ. 90 (17). **4**) (Προκ. για δέντρο) απογυμνωμένος, κατάξερος: *Αραχνιασμένον ήτονε* (ενν. *το δένδρο*), *το φλούδιν του πεσμένον, ήτον ξερόν, παντέρημον, το φύλλον μαδισμένον* Χούμνου, Κοσμογ. 346.

παντερμία η, βλ. *παντερημία.*

πάντερμος και **παντέρμος,** επίθ., βλ. *παντέρημος.*

πάντερπνα, επίρρ.· *π ά ν τ ρ ε π ν α.*

Από το επίθ. *πάντερπνος.*

Πολύ τερπνά, ευχάριστα: *εκιλαδούσαν* (ενν. *τα πουλιά*) *πάντρεπνα Μαΐου τας ημέρας* Αχιλλ. N 734.

πάντερπνος, επίθ., Καλλίμ. 293, 794, 808, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 214, 889, 1590, 1628, 1693, 1694, Βέλθ. 729, Φλώρ. 983, 956, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 14, 43, Αχιλλ. N 344, 651, 711, 1672, 1673, Αχιλλ. O (Smith) 14, Φυσιολ. (Legr.) 63, Χούμνου, Κοσμογ., 49, Προσκυν. Κουτλ. 390 152^{8}, Προσκυν. α' 111^{4}, 115^{27}, Προσκυν. Μεταμ. 50, 115^{21}, κ.α. *π ά ν τ ρ ε π ν ο ς,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1051 κριτ. υπ., Απολλών. 766, Αχιλλ. N 40, 706, 718, 1454, Θησ. (Foll.) I 135.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *τερπνός*. Η λ. τον 5.-6. αι. (Lampe, Lex.).

1) Πολύ ευχάριστος· απολαυστικός: *αγαθός πολλά, πάντερπνος ήτον εις φίλους πάντας* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2112· *ευωδία πάντερπνη* Προσκυν. α' 124^{32}. **2α**) Πανέμορφος: *το ευειδές και πάντερπνον εκείνο και ωραίον παιδίον* Διγ. Z 4143· *'Εστιν ή πάωνος πάντερπνον όρνεον παρά πάντων των πετεινών* Φυσιολ. 368^{26}· *τα πάντερπνά σου κάλλη* Ερωτοπ. 132· (σε προσφών.): *Πώς έχεις, φως μου το γλυκύ ,πάντερπνόν μου δαμάλιν;* Διγ. (Trapp) Gr. 898· *ρόδον πάντερπνον* Διγ. Z 1842· **β**) καλοφτιαγμένος, ωραία διακοσμημένος: *ήσαν γυναίκεια, πάντερπνα τα σελλοχάλινά των* Διηγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1051· *εύρον κλίνην πάντερπνον γύροθεν χρυσωμένην* Διγ. Z 504.

πάντες και **παντές,** σύνδ., βλ. *πάντη.*

παντευλόγητος, επίθ., Λεξ. III 7, Αρσ., Κόπ. διατρ. [178].

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το επίθ. *ευλογητός*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Ο ευλογημένος απ' όλους· (εδώ προκ. για το Θεό): *Θεός ο παντευλόγητος ο εφορών τα πάντα* Αρσ., Κόπ. διατρ. [906].

παντεύφημος, επίθ. — Βλ. και *πανεύφημος.*

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το επίθ. *εύφημος.*

Που έχει πολύ καλή φήμη, φημισμένος, ξακουστός: *η κόρη η παντεύφημος ενταύθα καταμένει* Διγ. Z 1679 κριτ. υπ.

πάντεχνος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *πάντεχνος.*

(Επιτ.) περίτεχνος: *εν τη Αθήνᾳ τη δεινή, τη παμμεγέθει πόλει* (παραλ. 2 στ.), *την ηλιομαρμάρωτον και πάντεχνον κτισμένην* Ανάλ. Αθ. 7.

πάντη, σύνδ., Φορτουν. (Vinc.) Ε' 27· *μ α ν τ έ ς,* Κυπρ. ερωτ. 102^{7}· *π ά ν τ ε ς,* Κατζ. Β' 33· *π α ν τ έ ς,* Κυπρ. ερωτ. 1^{5}, $75^{28,30}$, 93^{1}· *π ά ν τ η ς.*

Πιθ. το αρχ. επίρρ. *πάντη* (Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 650])· πβ. όμως και Pern., Èt. linguist. Β' 388 σημ. 3· απίθανη η ετυμολόγηση του Κουκουλέ (Κουκ., Αθ. 49, 1949, 171). Ο τ. *μαντές* ‹ *παντές* με τροπή του *π* σε *μ* (Παντελίδης, B-NJ 6, 1928, 420-1). Για τους τ. *πάντες* και *παντές,* που απ. σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 713), βλ. Pern., ό.π. Τ. *μάντες* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., ό.π.). Η λ. και ο τ. *πάντης* σήμ. στην Κρήτη ως α' συνθ. των συνδ. *πάντημος* και *πάντησμος* (βλ. Πιτυκ., Ιδιωμ. Αν. Κρ., λ. *πάντημως,* Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 224, Δ' 591, S' 188, λ. *πάδημως,* όπου και άλλοι τ.).

Α' (Σύνδ.) μήπως: *Να πάγω; μη, για το Θεό!...* (παραλ. 1 στ.) *γή πάντες θέλω εγώ πολλά; ένα μιτσό* (ενν. *βόλι*) *με φτάνει, όπου κι α μ' εύρει, πάραυτα ζιμιό να μ' αποθάνει* Κατζ. Β' 33· (εδώ με το μόριο *μη* πλεοναστικά): *και πάντης μη οντε το κακό γενεί κι οι πονεμένοι αργήσου να το μάθουσι, λιγότερο απομένει;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 615. **Β'** (Επίρρ.) σαν (να): *Μαντές έθελες να 'μουν 'ποθαμένη, για να καυκούσουν τούτον αξ αυτόν μου κι αν είν' και πεθυμάς τον θάνατόν μου...* Κυπρ. ερωτ. 104^{29}. *Μόνον κι είναι πουλλίν, παντές λυπάται τα πάθη μου κι εκείνον και θρηνίζει* Κυπρ. ερωτ. 24^{9}.

παντιέρα η, Μαχ. 284^{34}, 488^{15}, Ριμ. Απολλών. (Βεν.) [767], Ιμπ. (Legr.) 503, Κορων., Μπούας 62, 80, 85, 130, 132, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 338^{r}, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 396, 'Αλ. Κύπρ. 1202, Βίος Δημ. Μοσχ. 453, 506, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 186^{3}, 192^{26}, 204^{7}, 222^{4}, 230^{20}, 245^{4}, 342^{8}· *μ π α ν τ έ ρ α,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 420^{24}· *μ π α ν τ ι έ ρ α,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 436^{7}· *π α ν τ έ ρ α,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 337^{25}, 'Αλ. Κύπρ. 1199· *π α τ ι έ ρ α,* Κορων., Μπούας 104.

Από το ιταλ. *bandiera* (Βλ. Triand., Lehnw. 35, κ.α. [= Τριαντ., 'Απ. Α' 354 κ.α.]· πβ. και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α 340-1). Ο τ. *μπαντέρα* ‹ βενετ. *bandéra* (Kahane-Tietze, Lingua Franca 90) στο Somav. Για τον τ. *μπαντιέρα,* που απ. στο Βλάχ., σε ενθύμ. του 17. αι. (Λαμπρ., ΝΕ 7, 1910, 191) και σήμ., βλ. Meyer, NS 57, Triand., ό.π. Ο τ.

αντέρα στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ., λ. *pandέρα*, Παπαδ. Α. ιεξ., Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ., Μηνά, Ιδιώμ. Καρπάθου, κ.α.). Τ. *παγκέρα* σήμ. στην Κύπρο (Μενάνδρ., Αθ. 6, 1894, 164, Χατζ., Ξεν. στοιχ. 89). Η λ. σε επιστ. του 15. αι. (Act. avr. III, Appendice XVII[2,13]), στο Βλάχ. και σήμ.

α) Σημαία κράτους: *τες μπαντιέρες των Τουρκών ανάποδα τους δένου* (ενν. οι Φράγκοι) *και εις τες κορφές των καταρτιών το άγιο Μάρκο σταίνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 436[7]· *λθεν* (ενν. ο πασιάς) *εδώ εις την Κωνσταντινούπολιν έχων τας παντέρας των Βενετίκων ς τα κάτεργα ανάποδα* Κώδ. Χρονογρ. 54[22]· **β**) σημαία ή λάβαρο αρχηγού κράτους, ξιωματούχου, στρατιωτικής μονάδας κ.ά.: *εποίκαν την παντιέραν της ρήγαινας και επήαν εις την αυλήν την ρηγάτικην* Βουστρ. 500· *ο Ουεσπεσιανός ... εις όλες του τις παντιές είχεν έναν σταυρόν κόκκινον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 337[v]· *'Ημισυ μίλι έλειπαν οι εχροί και την παντιέραν του θαυμαστού Μερκούριου εγνώρισαν κι εγύραν* Κορων., Μπού- ς 27· έκφρ. *άσπρη παντιέρα* = λευκή σημαία ως σύμβολο παράδοσης ή υποταγής τον εχθρό: *'Ασπρη παντιέρα βάνουσι για να παραδοθούσι* Τζάνε. Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-ποσκ.) 357[1]· (συνεκδ. προκ. για σημαιοφόρο): *Εστάθησαν τα όργανα και όλες οι αντιέρες και στέκουνται και ακαρτερούν να πάσιν οι πατέρες* Βίος Δήμ. Μοσχ. 499. Έκφρ. *με παντιέρα* = (πιθ. μεταφ.) ολοφάνερα (πβ. τη βενετ. έκφρ. *a bandiera spiegada* το Boerio, λ. bandiera): *'Αμε, αν θες να βαπτιστείς, να πιάσεις τον σταυρόν μου, την ράταν την αληθινήν, πίστεψε τον Χριστόν μου, διατί εκείνη μου αβοήθησεν σήμερον ε παντιέρα, κι εγλύτωσα την κόρη σου οκ του Δράκου τα χέρια* Δαρκές, Προσκυν. 23].

παντίμητος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *τιμητός*.

Εξαιρετικά πολύτιμος, ανεκτίμητος: *χαρίσματα χαρίζει αμφοτέρους, χρυσά, ασημάργαρα, παντίμητα δουκάτα* Φλώρ. 1824· *Εβγάνει το εγκόλπιον και δίδει το την κόρ· εκείνον το παντίμητον της μάννας του Ιμπέρη* Ιμπ. 537.

πάντιμος, επίθ., Διγ. Ζ 577 κριτ. υπ., Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 76[r].

Το αρχ. επίθ. *πάντιμος*. Η λ. και σήμ. εκκλ.

α) Που του αποδίδονται πολλές τιμές: Παΐσ. Ιστ. Σινά 2280, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 43 378· **β**) πολύτιμος: *εβλάστησε βοτάνη, το βάλσαμον το πάντιμον και μυρίνοον πάνυ* Παΐσ., Ιστ. Σινά 2142.

παντόδες, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1409], τυπογρ. λάθος αντί *παντόθες* ·διορθώσ. σφαλμ. κατά Κεχαγόγλου [Ριμ. Απολλων. (Βεν.) σ. 215] *παντώδες*. — Βλ. και *πάντοθεν*.

παντοδεσπότης ο.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και το ουσ. *δεσπότης*.

Αυτός που είναι κύριος όλων· (εδώ ως προσφών. του βυζαντινού αυτοκράτορα): *'Ηξευρε, παντοδέσποτα» λέγουν* (ενν. οι άρχοντες) *προς βασιλέα* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-. Gem.) 513.

παντοδοξασμένος, μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. *παντ(ο)-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του δοξάζω.

Που έχει δοξαστεί από όλους στον κόσμο: *μ' εδώκαν των Τούρκων κι έμεινα σκλαβωμένη, η Κρήτης η περίφημη, η παντοδοξασμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 564[20].

παντοδοχείο το· *π α ν τ α δ ο χ ε ί ο*.

Από το ουσ. *πανδοχείο* με αντικατάσταση του α' συνθ. *παν-* από το *παντο-*.

Ξενοδοχείο, ξενώνας· (εδώ) νοσοκομείο (Για τη σημασ. πβ. το ιταλ. *ospitale*, Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *ospedale* και *ospite*, καθώς και Somav., λ. *ξενοδοχείον*): *Τους λαβωμένους πάσινε εις το πανταδοχείο που ξόδιαζεν ο πρίντσιπες καθημερνό το βίο* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 294[11].

παντοδύναμος, επίθ., Σπαν. Α 76, Φλώρ. 729, Περί ξεν. V 511, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 326, Μαχ. 162[27], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 19[v], 227[v], Αρσ., Κόπ. διατρ. [1096], Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 165[181], Ιστ. Βλαχ. 175, 208, 282, 609, 1218, 1404, Διγ. 'Ανδρ. 342[34], Μεταξά, Επιστ. 48, Διαθ. Νίκωνος 252[47], Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 169[23], Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [564].

Το μτγν. επίθ. *παντοδύναμος* που απ. και σε σχόλ. (L-S). Η λ. και σήμ.

1α) Που μπορεί να κάνει τα πάντα, πανίσχυρος, παντοδύναμος: *επειδή σε κράζουν πως παντοδύναμή 'σαι, άγωμε την καημένη να γλυτώσεις την κορασίδα* Πιστ. βοσκ. IV 7, 46· *τον μεν* (ενν. το Δαυίδ) *εξ ύψους κραταιά χειρί, παντοδυνάμω, νευρούμενον εις την βολήν την κατά του τυράννου* Γλυκά, Αναγ. 284· **β**) (προκ. για το Θεό): *Θεέ μου παντοδύναμε, αν είναι θέλημά σου* Ιστ. Βλαχ. 2473· *ο Θεός ο παντοδύναμος το δίκαιον να κρίνει* Φλώρ. 405. **2**) (Ως ουσ.) ο Θεός: *έχω το θάρρος εις τον Παντοδύναμον ογλήγορα να είμαι με του λόγου σας* Βελλερ., Επιστ. 62· *ο Παντοδύναμος, ο ποιητής του κόσμου* Ch. pop. 321.

πάντοθεν, επίρρ., Προδρ. (Eideneier) II 3, 79, Διγ. Ζ 2585, 3821, Ψευδο-Σφρ. 428[1], Διακρούσ. 106[25]· *π α ν τ ό θ ε*, Αχέλ. 1088, Στάθ. (Martini) Α' 71, 78, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 72, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 152[8]· *π α ν τ ό θ ε ν*, Διγ. (Trapp) Gr. 120, Ερμον. Κ 275, Απολλών. 596, Χρον. Τόκκων 837, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 653, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. III 100, Αχέλ. 1094· *π ά ν τ ο θ ε ς*, Παλαμήδ., Βοηβ. 1281· *π α ν τ ό θ ε ς*, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1409] (έκδ. *παντόδες*), Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 33[14], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 596, Δ' 871, Στάθ. (Martini) Γ' 104, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 466, Γ' 23, 297, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 395[27]· *π α ν τ ο ύ θ ε ν*, Ροδινός (Βαλ.) 162, Ροδινός Νεόφ. 227, Hagia Sophia v 543[6].

Το αρχ. επίρρ. *πάντοθεν*. Ο τ. *παντόθεν* στο Βλάχ. Τ. *παντούθε* στο Βηλαρά (Βλ. Κριαρ., Ν. Εστ. 94, 1973, 20). Ο τ. *παντούθεν* με επίδρ. του επιρρ. *παντού*, αν δεν πρόκειται για ανεξάρτητο σχηματ.

1α) Από παντού, απ' όλες τις μεριές: Διγ. (Trapp) Gr. 3028, 3168· *εχάραξεν η ανατολή, τρέχει το φως παντόθεν* Φλώρ. 1480· (εδώ με προηγ. την προθ. *από* πλεοναστικά): *ήρτεν ο ρήγας και το δελοιπόν φουσσάτον και επαρακάτσαν του κάστρου απού παντόθεν και το 'σπερνόν επήραν το* Μαχ. 106[20]· **β**) απ' όλα τα μέρη του κόσμου: Ασσίζ. 493[8-9]· **γ**) (μεταφ. με προηγ. την πρόθ. *από* πλεοναστικά) από κάθε άποψη: *φαγείν και πιείν έχεις και να λουσθείς και αλλάξεις και εσένα αφήνω σε πλουσίαν πολλά από παντόθεν· λογάριν έχεις περισσόν, ασήμιν και χρυσάφιν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1780. **2**) Παντού: *εμού δε ήδη των ποδών απάρτι αποκαμόντων, τοις των πετρών προσκρούσμασι πάντοθεν αιμαχθέντων* Διγ. (Trapp) Gr. 2180· *λούσον αυτόν* (ενν. τον ιέρακα)

πάντοθεν μετά ύδατος χλιανθέντος Ιερακοσ. 452[7]· Τοη Πέρσιας ο βασιλιός τόσα είναι φημισμένος και στρατηγός αδυνατός παντόθες γνωρισμένος Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 574· Κύριε, ο Θεός μου, οπού ευρίσκεσαι παντόθες και τελειώνεις τα όλα ευχαριστώ σοι Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 161[3]. **3)** Εντελώς, εξολοκλήρου: *είπεν* (ενν. *ο γάδαρος*): *«Εγώ πολεμιστής δεν ήμουνε πατρόθεν, να πολεμήσω τι 'θελα και χάθηκα παντόθεν;»* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 65[14].

παντόθεν, πάντοθες και **παντόθες,** επίρρ., βλ. *πάντοθεν*.

παντοίος, επίθ., Προδρ. (Eideneier) I 4, Καλλίμ. 402, Διγ. (Trapp) Gr. 93, 3209, Διγ. Z 86, 3878, Ερμον. B 213, H 59, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 124, Χρον. Τόκκων 803, 1127, Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk.-v. Gem.) 251, Byz. Kleinchron. A' 151[93], Ολόκαλος 18[3], 29[3-4], 48[3], κ.α., Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 354[v], Πτωχολ. α 37, Ιστ. Βλαχ. 1775, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 49[v], 50[r].

Το αρχ. επίθ. *παντοίος*. Γεν. πληθ. *παντοιώ* σε έγγρ. του 17. αι. (Πεντόγαλος, Παρασσ. 16, τεύχ. 1, 1974, 44). Τ. *πάμποιος* και *πάντοιος* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.).

1) Κάθε είδους, ποικίλος: Χρον. Τόκκων 3517, Νεκταρ., Ιεροκοαμ. Ιστ. 385. **2)** Παντελής, ολοκληρωτικός: *πίστευσον εμού τους λόγους εις αλήθειαν παντοίαν* Πτωχολ. α 702· *περιπτυξάτωσαν αλλήλοις εκ παντοίας χαράς και διαθέσεως κι ειλικρινούς καρδίας* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1211. **3)** (Στον πληθ.) όλοι: *μηδαμώς αμελήσωμεν την βριν εκδικήσαι, αλλά παντοίους σπεύσωμεν εφευρείν τους οικείους* Διγ. (Trapp) Gr. 678.

παντοιοτρόπως, επίρρ., Ιστ. πολιτ. 23[8].

Από το επίθ. *παντοιότροπος*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

α) Με κάθε τρόπο, μέσο· ποικιλοτρόπως: *ημείς δε ποιήσομεν παντοιοτρόπως ίνα συλλάβομεν αυτόν ζώντα* Ιστ. πολιτ. 61[22]· **β)** οπωσδήποτε: *χρήσαι τη διά του μέλιτος θεραπεία και παντοιοτρόπως απαλλάξεις αυτό* (ενν. *το ζώο*) *της νόσου* Ιερακοσ. 440[12].

παντοίως, επίρρ., Χρον. Τόκκων 3798, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 864.

Το αρχ. επίρρ. *παντοίως* (L-S, λ. *παντοίος*).

1) Με κάθε τρόπο ή μέσο, ποικιλοτρόπως: Αχιλλ. Ο (Smith) 48. **2)** Εντελώς: *μεγάλως έσφαλαν, ηστόχησαν παντοίως* Λίβ. Sc. 2145.

παντοκρατορικός, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *παντοκρατορικός* (Bauer, Wört.)

α) Που ανήκει στον Παντοκράτορα· (εδώ σε μεταφ.): *παρά δε οφθαλμώ παντοκρατορικώ ακοιμήτω και αληθεία δικαζούση ορθόδοξος* (ενν. *ο Μακάριος*) Σφρ., Χρον. (Maisano) 70[23]· **β)** που προέρχεται από τον Παντοκράτορα: *η βασιλεύουσα παντοκρατορική ηθεία ... Ρωμαίοις εγένετο* Ψευδο-Σφρ. 164[17]· **γ)** (προχ. για μονή) που είναι αφιερωμένη στον Παντοκράτορα: *εν τη Παντοκρατορική μονή αυτόν* (ενν. *τον Ματθαίον*) *εκάθειργε* Byz. kleinchron. A' 114[13].

παντοκρατόριος, επίθ.

Από το ουσ. *παντοκράτωρ* και την κατάλ. *-ιος*.

Παντοδύναμος: *Πατέρα λέγω και Υιόν και Πνεύματι αγίω, την μίαν βασιλείαν και παντοκρατορίω αινέσωμεν, υμνήσωμεν* Πένθ. θαν.[2] Πρόλ. 32.

παντοκράτωρ-ορας ο, Φλώρ. 1210, Απολλών. 849, Ιμπ. 577, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 297, Παρασπ., Βάρν. C 339, Αργυρ., Βάρν. K 342, Σφρ., Χρον. (Maisano) 70[9,25], Χούμνου, Κοσμογ. 804, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1660], Διήγ. Αλ. G 283[37], Ρίμ. θαν. 29, Αχέλ. 907, Ιστ. πατρ. 128[16,18], Αλφ. 10[56], Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164[1], Σταυριν. 856, Ιστ. Βλαχ. 2699, Μεταξά, Επιστ. 47[3-4], Βελλερ., Επιστ. 77[6], Πτωχολ. Β 19.

Το μτγν. ουσ. *παντοκράτωρ*. Πληθ. *παντοκράτορες* στο Du Cange με διαφορετική σημασ. Η λ. και σήμ. στον τ. *παντοκράτορας*.

1) (Ως κύρ. όνομ.) **α)** ο Παντοδύναμος, ο Θεός: *μα τον Χριστόν, μα την θεότητά μου και μα τον Παντοκράτορα τον τρέμει γης κι ο κόσμος* Ch. pop. 62· *θαρρώ εις τον δημιουργόν και πάντων Παντοκράτωρ αίμα το των Αγαρηνών ποτάμια να ποιήσω* Αργυρ., Βάρν. K 168· **β)** (συνεκδ. προχ. για ναό που είναι αφιερωμένος στον Παντοκράτορα): *εμβάντες οι Τούρκοι εις το κάστρον ... ήλθαν και εστάθησαν έξω της μητροπόλεως, εις τον μέγαν Παντοκράτορα* Ηπειρ. 245[4-5]· **γ)** (συνεκδ.) οδός και πύλη της πόλης του Ηρακλείου (Για τη σημασ. βλ. και Ξανθουδίδης [Φορτουν. α. 250]): *Γνωρίζεις, κρίνω, την Πετρού ..., απού στον Παντοκράτορα στέκει, στην 'Αγιαν 'Αννα* Φορτουν. Γ' 668· *πολλοί σολντάδοι να 'βγουνε κι απάνω εκεί να μπούσι, απο δυο πόρτες βιαστικά να παν να τους ευρούσι* (ενν. *τους Τούρκους*), *για να τους καταλύσουνε, τον τόπο να γλυτώσου, κι απού του Παντοκράτορα την πόρτα για να σώσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 483[22]. **2)** (Ως επίθ.) εξουσιαστής των πάντων, παντοδύναμος· (εδώ ως προσων. και προσφών. του Θεού ή του Χριστού): *ετάφη ... εν τη ... βασιλική μονή του Παντοκράτορος Χριστού και Θεού* Byz. Kleinchron. A' 118[14]· *Θεέ, πατέρων κύριε, άναρχε, παντεπόπτα, πανάγαθε, παμβασιλεύ, παντάναξ, παντοκράτορ* Φλώρ. 693.

παντολεύθερος, επίθ., βλ. *παντελεύθερος*.

πάντολμος, επίθ., Διγ. Z 2643, 3727.

Το αρχ. επίθ. *πάντολμος*.

1) Που τολμά τα πάντα, αυθάδης, αναίσχυντος: Διγ. Z 2397, 3255, Μιχ. ιερομ. II 16. **2)** Τολμηρότατος, εξαιρετικά θαραλλέος: *Εκ τούτων ουν των θαυμαστών και τολμηρών ανάκτων πέφυκε τις θαυμάσιος βασιλεύς εν εκείνοις, πολλά θρασύς και πάντολμος και πλούσιος εκ γένους* Διγ. Z 19· *το γένος μας... το έμπειρον και πάντολμον πάντοτε εις πολέμους* Διήγ. Βελ. N[2] 238.

'παντονάδος, επίθ., βλ. *αμπαντονάτος*.

'παντονάρω, βλ. *αμπαντονάρω*.

παντοργισμένος, μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. **παντ(ο)** και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *οργίζω*.

Μισημένος, αποκηρυγμένος απ' όλους: *Χρόνους δε τρεις εκάθετον* (ενν. *ο Βελισάριος*) *απέσω εις τον πύργον, παντοργισμένος, άτυχος, τυφλός και βουλωμένος* Διήγ. Βελ. χ 66.

παντόρφανος, επίθ., Σπαν. A 35, Κομν., Διδασκ. I 27.

Από το α' συνθ. **παντ(ο)-** και το επίθ. *ορφανός*. Τ. *παντάρφανος* με αφομ. στο Somav.

Ορφανός και από τους δύο γονείς, πεντάρφανος· (εδώ μεταφ.) μόνος στον κόσμο,

απροστάτευτος: *Τά πάσχεις ως παντόρφανος και ως αποξενωμένος* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 37· *αλί εις ημάς τους αθλίους, τους επτωχούς, τους κακορίζικους, τους παντόρφανους· διότι πλέον τέτοιον βασιλέα δεν θέλομεν εύρει εις την ζωήν μας* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 31.

πάντοτε, (I), επίρρ., Προδρ. (Eideneier) I 57, III 273-39 χφ P κριτ. υπ., IV 74 χφ H κριτ. υπ., Ασσίζ. $25^{14,16}$, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 823, 1606, 1609, 1751, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 738, Ερωτοπ. 510, Λίβ. N 2887, Αχιλλ. O (Smith) 167, 386, 474, Πανώρ. Β′ 535, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε′ 1268, Στάθ. (Martini) Πρόλ. 17, κ.π.α.· *πάντοτες*, Ασσίζ. 26^{6}, 29^{13}, 95^{2-3}, 220^{2}, 344^{31}, Χρον. Μορ. H 2937, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 3, 55, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 390, 486, 1971, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 776, Θησ. (Foll.) I 22, Ιμπ. (Legr.) 251, Πένθ. θαν.[2] 287 κριτ. υπ., Πένθ. θαν. (Knös) S F 8^{v}, Πεντ. Έξ. XV 18, XXVIII 29, XXIX 38, Λευιτ. XXIV 3, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 397, Π.Ν. Διαθ. φ. $335^{α}$ 1, Πανώρ. Ε′ 220, 392, Παρθεν., Γράμμ. 228^{25}. — Πβ. και *πάντα*.

Το αρχ. επίρρ. *πάντοτε*. Ο τ. και σήμ. λαϊκ. Η λ. και σήμ.

1α) Όλο το χρόνο, πάντοτε: Διήγ. πανωφ. 57, Ιστ. Βλαχ. 1747· *Μηδέναν οι σαΐτες μου ποτέ δε θανατώνου, μάλλιος γλυκιά κι απαλαφρά πάσα καρδιά πληγώνου, για να 'ναι αγάπη πάντοτες κι ο κόσμος να πληθαίνει* Πανώρ. Ε′ 35· (με το επίρρ. *αεί* επιτ.): *Εμέ σταυλίζουν πάντοτε αεί τον χρόνον όλον* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 753· **β**) (για να δηλωθεί διάρκεια) συνεχώς, αδιαλείπτως, κάθε στιγμή: *και όντα μιλώ και όντα σιωπώ πάντοτε σε θυμούμαι* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 634 κριτ. υπ.· *Μετά τον Βελισάριον πάντοτε ομού υπήρχον, νύκταν ημέραν άπασαν ποτέ τους ου χωρίζουν* Διήγ. Βελ. N[2] 320· *Ο μέγας γαρ δεμέστικος... το βλέμμα του είχεν πάντοτε εκεί προς το φουσσάτον, να ιδεί το τι εγίνονταν οι Φράγκοι του Μορέως* Χρον. Μορ. P 4807· **γ**) για πάντα: *αν μου την κάμεις, Έρωτα, την χάρη την γυρεύω, δούλος σου να είμαι πάντοτε, και είτι με πεις να γένω* Ch. pop. 417· *Φεύγει ο καιρός σαν το πουλί, τα πράματα γερούσι, όλα του κόσμου πάντοτες τα χόρτα δεν αθιούσι* Πανώρ. Γ′ 136· *τα έχει τα πολλά και τα μεγάλα πλούτη δεν εί 'ς τσ' αθρώπους πάντοτες, αμ' ώρες τα 'χου τούτοι κι ώρες ξαφνίδια χάνουνται και παίρνουσί τως τα άλλοι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ′ 560· (με επόμ. τη γεν. της προσωπικής αντων.) για όλη τη διάρκεια της ζωής κάπ.: *εχάσεν* (ενν. ο εγγυτής) *απόκρισιν εις την αυλήν πάντοτέ του και ουδέν ημπορεί πλέον να ένι μάρτυρας* Ασσίζ. 60^{5}· **δ**) παντοτινά, αιώνια: *Πάντοτες να 'ναι του Χριστού τ' όνομα δοξασμένο* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Δ′ 79· *ανάμεσά μου και ανάμεσα τα παιδιά του Ισραέλ σημάδι αυτή* (ενν. η διαθήκη) *πάντοτες* Πεντ. Έξ. XXXI 17· *ηύρυκε τέχνες τόσες οπού ... ... αθάνατον τον κάνουνε πάντοτε ν' απομείνει* Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 11· (με το επίρρ. *αεί* επιτ.): *αεί και πάντοτες έχει* (ενν. ο Θεός) *εις την ευσπλαγχνίαν του τους άνδρας* Συναξ. γυν. 117· **ε**) (για να δηλωθεί επανάληψη) κάθε φορά: *μηδέ να τον* (ενν. τον Ακρίτη) *αφήσομεν να μας περιπλακώνει πάντοτε* Διγ. Άνδρ. 385^{3}· *πρέπει γαρ τον στρατηγόν μη πάντοτε μετά πολέμου γυρεύειν ίνα νικά, αλλά και μετά πανουργίας* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 341· *όλα τούτα οντά τους λέγει* (ενν. η πολιτική), *δείχνει πάντοτε ότι κλαίει* Συναξ. γυν. 972. **2**) Από πάντα, ανέκαθεν: *Εγώ πιλάλουν πάντοτε εις έμορφα λιβάδια* Νεκρ. βασιλ. 40· *Φιλώ τα χείλη σου, ξαθή..., οπού ελαλήσαν και 'πασιν πάσα καλόν δι' εμένα και οπού επεθύμουν πάντοτε, κυρά μου, να τ' ακούσω* Ερωτοπ. 666. **3**) (Για να δηλωθεί το αμετάβλητο, η συνέχιση μιας κατάστασης) πάλι: *ο βασιλεύς δε ελθών έλεγεν αυτόν, ως αν μεταβληθεί και δείξει τρόπον μετανοίας, εκείνος δε πάντοτε τοιούτος ην* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 255· *εγιάτρευσέν* (ενν. ο ιατρός) *τον ούτως κακά ... και εκείνος* (ενν. ο σκλάβος) *εναπόμεινεν λαβωμένος πάντοτες* Ασσίζ. 179^{31}. **4**) Σε κάθε περίπτωση, οπωσδήποτε: *Ουδέν σε βάνω βασιλεά ουδέ άρχοντα ουδέ ρήγα, που να ξοδιάζει περισσά και να σοδιάζει ολίγα, να μηδέν έλθει εις πτωχειάν και να μηδέν ρημάξει, ν' αγανακτήσει πάντοτε, να βαρυναστενάξει* Σαχλ., Αφήγ. 80· *θέλομ' έχει πάντοτες τον* (έκδ. το· διορθώσ.) *κάλλιον διαλεγώνα απ' αύτες οπού ατυχιάς κορμιά έχουν δουλωμένα* Θησ. (Foll.) I 31· *πάντα όσα έχει* (ενν. οκάτις άνθρωπος) *εντέχεται να ένι του ρηγός πάντοτες* Ασσίζ. 221^{2}.

πάντοτε, (II), Αλφ. (Μπουμπ.) 47, εσφαλμ. αντί *πάντα*· διόρθ. Κακουλίδη-Πάνου [Αλφ. σ. 101].

παντοτενός, επίθ., βλ. *παντοτινός*.

πάντοτες, επίρρ., βλ. *πάντοτε*.

παντοτεσινός, επίθ., Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 26^{v}.

Από το επίρρ. *πάντοτες* και την κατάλ. *-ινός*.

Παντοτινός, αιώνιος· (προκ. για άγγελο) «προαιώνιος», που υπάρχει πριν τη δημιουργία του ανθρώπου από το Θεό: *από την χάριν είναι* (ενν. οι άγγελοι) *παντοτεσινοί, οπού δουλεύουν διχώς να τους ητοιμάσει τινάς* αυτ.

παντοτινά, επίρρ., Χρον. Μορ. P 4246, Θησ. Δ′ [43^{3}], Δεφ., Σωσ. 344, 353, Π.Ν. Διαθ. φ. $270^{α}$ 3, Πανώρ. Β′ 491, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α′ 56, Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ. Β′ 60, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 122^{34-5}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 452, Δ′ 1615, 1987, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [1306], Γ′ [552], Ε′ [325], [1397], Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 2, 94, Γ′ 373, 479, Ε′ 182, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε′ 370, Διγ. O 54, Διακρούσ. 108^{9}, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 579^{11}, κ.α.

Από το επίθ. *παντοτινός*. Η λ. και σε έγγρ. του **16**. (Κακουλ., Κρ. Χρ. 22, 1970, 978, Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983-4, 112, κ.α.) του 17. αι. (Ντακορώνιας, Νησιωτ. επετ. 1, 1918, 128, Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961, 280, 282, Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 258, κ.α.), στο Βλάχ. και σήμ.

1α) Αιώνια, για πάντα: *ν' αφήσει όνομα καλό, παντοτινά να μείνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 457^{22}· *η Εύα τι ήκαμε και ο Θεός τση οργίστη* (Παραλ. 1 στ.) *και απέστειλέ τση θάνατο και αιώνια κατάρα, να κρίνεται παντοτινά στο σκότος, στην τρομάρα;* Π.Ν. Διαθ. φ. $260^{β}$ 30· (με την πρόθ. *εις*): *να αγοράσου μια άρκλα αρφανική να με βάλουνε εκεί μέσα και να είναι και των παιδιώ μου ... εις παντοτινά* Διαθ. 17. αι. 1^{43}· **β**) για πάντα, για όλη τη διάρκεια της ζωής κάπ.: *γιατί ουρανός, απού 'καμε κι εσμίξαμεν αντάμι, να στέκομε παντοτινά ταίρια μας θέλει κάμει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ′ 180· *στα σωθικά παντοτινά να 'χεις μεγάλον πόνο* Πανώρ. Γ′ 246· *εισέ τρυφήν και χαράν και αγαλλίασιν θέλω να ζήσεις παντοτινά* Βενετζάς, Δαμασκηνού, Βαρλαάμ 45^{2}. **2**) Κάθε φορά: *Οχ τους οποίους* (ενν. θεούς) *παντοτινά η παρακάλεσίς τους, ό,τι επεθύμα ελάβαινε κατά την όρεξίν τους* Σουμμ., Παστ. φίδ. Πρόλ. 55. **3**) Από πάντα, ανέκαθεν: *το άζυμον είναι πατροπαράδοτον εις την Ρωμαϊκήν Εκκλησίαν· επειδή και παντοτινά εκείνη η εκκλησία* (ενν. η Ρωμαϊκή) *να ελειτούργα με άζυμον, και με άζυμον ελειτούργησαν τόσοι αγιότατοι αρχιερείς και ιερείς ... και τότε δεν ήτον κακόν ουδέ αίτιον σκανδάλου* Ροδινός (Βαλ.) 149. **4α**) Συνέχεια, διαρκώς, όλο τον καιρό: *τά 'παν και τά μιλήσασι παντοτινά θυμάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 1735· *έχω το πάθος και πλήττει με παντοτινά, εις μεν την νύκτα με τα όνειρα, εις δε την ημέραν με τους λογισμούς* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 108· **β**) αδιάκοπα, ασταμάτητα, ακατάπαυστα: *το Νείλο ας εμπορέσα*

τ' αμμάτια ετούτα να βαστού 'ς τσι κύκλους τωνε μέσα, να τρέχουσι παντοτινά, ποτέ να μη σταθούσι, τσι πόνους μου να δείχνουσι που δε μπορά 'πωθούσι Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 369.

παντοτινό, επίρρ.

Το ουδ. επιθ. *παντοτινός* ως επίρρ. Η λ. στο Meursius και σε έγγρ. του 17. αι. (Σερεμέτης, Θησαυρ. 1, 1962, 131, 136).

Διαρκώς, συνεχώς: *αυτείνοι* (ενν. *οι σεισμοί*) *μονιταρικώς ήθελαν να μας φάγου και οι παπάδες οι φτωχοί παντοτινό διαβάζου, ζωήν ερεφουδάρασι, τον θάνατον λογιάζου* Διήγ. ωραιότ. 483.

παντοτινός, *επίθ.*, Πεντ. Λευιτ. XXIV 2, Αρ. IV 16, XXVIII 3, 24, XXIX 25, 34, Πανώρ. Β' 506, Γ' 619, Δ' 104, 426, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 458, Δ' 508, Σεβήρ., Ενθύμ. 28^{27}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1448, Ε' 473, Ιντ. κρ. *θεάτρ.* δ' 80, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 281, 450, Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. *α'* [55], [74], Ε' [1077], Φορτουν. (Vinc.) Β' 388, Γ' 633, Δ' 582, Ε' 316, 354, Ροδινός (Βαλ.) 174, κ.π.α.· *π α ν τ ο τ ε ν ό ς,* Θησ. Β' [97^{4}].

Από το επίρρ. *πάντοτε* και την κατάλ. *-ινός*. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 102), στο Βλάχ. και σήμ.

1α) Που ισχύει, διαρκεί, υπάρχει για πάντα, αιώνιος, παντοτινός: *θάνατον παντοτινόν έκαμε την ζωήν μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [887]· *όλα τα ζώδια τ' ορανού η χάρη σου κρατεί τα σε σύβαση παντοτινή σαν πασαείς θεωρεί τα* Πανώρ. Δ' 290· *να είναι αυτουνού και της σποράς του καταπόδου του διαθήκη ιεροσύνη παντοτινή* Πεντ. Αρ. XXV 13· *επί το τραπέζι το διπρόσωπο να απλώσουν ρούχο γεράνιο ...· και ψωμί το παντοτινό απάνου του να είναι* Πεντ. Αρ. IV 7· **β**) διαρκής, αδιάλειπτος, αδιάκοπος: *ανάπαψες παντοτινές του λογισμού μας τάσσει* (ενν. *της Αφροδίτης το παιδί*) Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 145· *οι κρίσες μου κι οι πόνοι μου παντοτινοί εγενήκα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 508. **2**) Διαχρονικός: *επιθυμούν όλοι να κάμουν κανένα παντοτινόν πράγμα, οπού να είναι διά την τιμήν της πατρίδος* Ροδινός (Βαλ.) 160. **3**) Που ισχύει για όλη τη διάρκεια της ζωής κάπ., ισόβιος: *σκλάβο σου παντοτινό, κάτεχε, θες με κάμει* Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 97· *να τους φυλακώσει εις φυλακήν παντοτενή για το καλύτερόν τους* Θησ. Β' [97^{4}]. **4**) (Προκ. για σύζυγο) νόμιμος: *κιανέναν* (ενν. *γέρο*) *από λόγου τως στο σπίτι τση να βάλει* (ενν. *κοπέλα καψωμένη*) *ογιά άντρα τση παντοτινό, το κάνει ογιά να βγάλει και την καρδιάν του, ανέ μπορεί, να φάει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 394· *παντοτινό του ταίρι έκαμε τη γυναίκα μου!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 300. **5**) (Προκ. για πληγή) αγιάτρευτος: *μια πληγή παντοτινή στα σωθικά μου εφήκες* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 20. **6**) (Προκ. για φωτιά) άσβηστος, ασίγαστος: *'στιά παντοτινή να καίγεται επί το θεσιαστήρι· να μη σβήσει* Πεντ. Λευιτ. VI 6· *να παραγγείλεις τα παιδιά του Ισραέλ ... να ανάφτουν λυχνάρι παντοτινό* Πεντ. 'Εξ. XXVII 20.

παντοτινώς, επίρρ.

Από το επίθ. *παντοτινός*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *παντοτινά*).

Διαρκώς, συνεχώς, σ' όλη τη διάρκεια της ζωής κάπ.: *ως πότε ζει* (ενν. *η κακή γυνή*), *ως πότε ζεις, θλίψεις και πόνους έχεις, εκείνη στέκει μετά σε παντοτινώς το πάθος* Σπαν. Ο 211· *γιατί 'ναι θάνατον βαρετόν παντοτινώς μου* Πιστ. βοσκ. III 6, 12.

παντού, επίρρ., Βέλθ. 310, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 181, Βεν. 30, Παλαμήδ., Βοηβ. 30, Σουμμ., Ρεμπελ. 168, 172.

Από το επίρρ. *πάντα* κατά τα επιρρ. *αυτού, που, πανταχού,* κλπ. (Ανδρ., Λεξ., στη λ. και Δαγκίτσης, Λεξ., στη λ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) (Γενικά) σ' όλα τα μέρη, σ' όλο τον κόσμο: *'Ηλιε μου, ανάτειλε παντού, σ' ούλον τον κόσμον φέγγε* Ανακάλ. 57· *'Ολοι την Ποθατζουστουνιά, όλοι πομπεύετέ την, παντού την διαλαλήσετε και κουμουδέψετέ την* Σαχλ., Αφήγ. 906. **2α**) Σ' όλη την έκταση ενός τόπου ή μιας επιφάνειας: *Η Βεργάδα έναι νησί ... και έχει παντού καλό ράξιμο* Πορτολ. Α 196^{16}· **β**) (μεταφ., προκ. για βιβλίο) σε όλα τα σημεία: *'δέ πώς εγώ παντού φιλώ σε σέναν* (ενν. *βιβλιόν*) *φίλα κι εσού το χέριν της για μένα* Κυπρ. ερωτ. 2^{15}. **3**) Οπουδήποτε, σε οποιοδήποτε μέρος: *πάλιν επιδεξεύτηκα, γυρίζω εις την χώραν απέσω και έξω και παντού, κάμνω το κάμωμά μου* Σαχλ., Αφήγ. 888. **4**) Σε οποιαδήποτε περίσταση, σε κάθε ευκαιρία: *ειδ' ίσως και ευρεθεί άνθρωπος, χαρίσει σε τι πράγμα* (παραλ. 1 στ.), *εμπρός και πίσω και παντού δος τον ευχαριστίας* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 97.

παντουβανάτος, επίθ.

Από το ουσ. *Παντουβάνος* και την καταλ. *-άτος*.

(Προκ. για αβγό) μεγάλου μεγέθους, από όρνιθες της Πάδοβας ή σαν αυτό (Για τη σημασ. βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 156]): *ηύρα πολλά* (ενν. *αβγά*), *μα 'σαν λιανά κι οπίσω γιάγερνά τα, γιατ' η κερά μου τα 'θελε χοντρά, παντουβανάτα* Κατζ. Δ' 66.

παντούθεν, επίρρ., βλ. *πάντοθεν*.

παντούρα, η, βλ. *πανδούρα*.

παντουργέτης ο.

Από το επίθ. *παντουργός* (βλ. λ.) με επίδρ. του ουσ. *ευεργέτης*. Η λ. τον 6. ή 8. αι. (Lampe, Lex.).

Ο δημιουργός των πάντων, ο Θεός: *η φλόγα δρόσος δείκνυται υπό του Παντουργέτου και σώοι και ακέραιοι στέκουνται ανυμνούντες Θεόν τον παντοδύναμον και πλάστην των απάντων* Φλώρ. 1770.

παντουργός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *παντουργός*. Τ. *παντουρκός* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 713).

1) (Ως επίθ. του Θεού) που δημιούργησε τα πάντα: *υμνούντας μεν τον παντουργόν Θεόν τον εν υψίστοις* Διγ. Α 2808. **2)** (Ως ουσ. προκ. για το Θεό): *σε σένα τον απρόσιτον πατέρα και Θεόν μου, τον ποιητήν και πλάστην μου και άξιον παντουργόν μου* $Θυσ.^{2}$ 1152.

παντούρωσις η, Hagia Sophia $φ^{1}$ 504^{30-31}· *π α ν τ ο υ ρ ί ω σ η* αυτ. κ 486^{16}.

Πιθ. από το ⟨*παντουρώνω* ⟨ **πανδουρώνω* ⟨ *πανδούρα* ή *πανδούριον*. Τ. *πανδούρωσις* στο Πάτρια Κων/π. 259^{5} κριτ. υπ. Η λ. στο Πάτρια Κων/π. 259^{5} (πβ. και λ. *παντούρωμα* αυτ. κριτ. υπ.) και στο Du Cange (λ. *παντούρωσις*, από τυπογρ. λάθος).

Ξύλινο κατασκεύασμα κατασκεύασμα για τη στήριξη ανεγειρόμενης οικοδομής, σκαλωσιά (Για τη σημασ. πβ. λ. *ξυλοπάνδουρον, -ντουρον,* Du Cange, λ. *ξυλοπάνδουρος, -πάντουρος,* Βαγιακ., Αθ. 73-74, 1972-73, 15, Τωμ., Αθ. 78, 1981, 58): *Δεδιότες δε οι τεχνίται ίνα μη και αυτός πέση* (ενν. *ο τρούλλος*) *ταχέως ... είασαν δε τους αντινύκτας και*

τας παντουρώσεις χρόνον ένα, έως έλαβε το έργον πήξιν αυτ. φ[1] 505[11]· *'Εασαν δε τα ξύλα, τους τε αντινύκτας και τας παντουριώσεις χρόνον ένα, έως έλαβε το έργον πήξιν* αυτ. Κ 487[3].

παντοφάγος, επίθ., Καλλίμ. (Lambr.) 687.

Από το επίθ. *παμφάγος* με αντικατάσταση του α' συνθ. *παν-* από το *παντο-*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Που τρώει, καταβροχθίζει τα πάντα, παμφάγος: *του παντοφάγου δράκοντος η δυσώδης κοιλία* Καλλίμ. 687.

'παντοχή η, βλ. *απαντοχή*.

παντρειά, η, Γύπ. Πρόλ. Διός 89, Πανώρ. Γ' 75, Δ' 82, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 396, 456, Β' 40, 268, Γ' 354, 1080, Δ' 29, 302, 462, Ε' 490, 496, Στάθ. (Martini) Α' 232, Β' 303, Γ' 291, 1541, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 90, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [831], Δ' [651], Ε' [1222], [1481], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 190, 427, Τζάνε, Κατάν. 353, κ.α.· *α π α ν δ ρ ε ι ά,* Πιστ. βοσκ. V 6, 331· *π α ν δ ρ ε ί α,* Φλώρ. 794, Βεντράμ., Γυν. 264, Χριστ. διδασκ. 379, 382· *π α ν δ ρ ε ι ά,* Γεωργηλ., Θαν. 393, Πιστ. βοσκ. Γ' 5, 50, 287, Δ' 5, 78· *υ π α ν δ ρ ε ί α,* Ασσίζ. 362[31], Θησ. Ζ' [89[2]], Μαλαξός, Νομοκ. 287, 299, Δωρ. Μον. XXV, Ψευδο-Σφρ. 370[35]· *υ π α ν τ ρ ε ί α,* Χρον. Μορ. Η 3126.

Από το ουσ. *υπανδρεία* (<*υπανδρεύω*· βλ. *παντρεύω*) που απ. στο Du Cange (λ. *ύπανδρος*), σε έγγρ. του 15. αι. (Μανούσ., Μεσ. Ν. Ελλ. 4, 1922, 15) ,κ.α., και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex., λ. *υπανδρία*). Οι τ. *πανδρεία* και *πανδρειά* στο Du Cange, λ. *ύπανδρος* (*πανδρεία* και *πανδριά* αντίστοιχα). Ο τ. *υπαντρεία* σε έγγρ. του 17. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39/40, 1972/73, 226) και 18. αι. (Σερεμέτης, Ηπειρωτική Εστία 1970, 18) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *υπαντρία*). Τ. *παντρεία* στο Somav. (λ. *πανδρία*), σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 97) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και τ. *υπαντρίγια* (Παπαδ., ό.π., Andr., ό.π.). Τ. *παντριγιά* στο Βλάχ. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. ('Εγγρ. Σύρου Α' 123) και σήμ.

1) Νόμιμη σύζευξη άνδρα και γυναίκας, δεσμός γάμου: *κάμε* (ενν. *Θεέ Υμέναιε*) *α τους εσμίξεις   και της παντρειάς τους τον καλόν κόμπον να τους εσφίξεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1523]· *ένας τ' αλλού εθέλασιν αμόσει   άλλη παντρειά καθένας τως ποτέ ου να μη γνώσει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 348· *δεν εδώσετε τον λόγον ανάμεσά σας   και εν εσταθερώσετε την πίστιν της παντρειάς σας* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [284]·   φρ. (συνεκδ.) *πλακώνω στρώμα της παντρειάς* = παντρεύομαι: *είχε* (ενν. ο *Ροδολίνος*) *'μόσει   μακρά από κείνη* (ενν. *τη μάννα του*) *τση παντρειάς στρώμα να μην πλακώσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 608.   **2**) Θεσμός γάμου: *Ευρίσκονται κάποιες διαφορετικές συνήθειες τριγύρου στες υπανδρείες* Χριστ. διδασκ. 492.   **3**) Τελετή γάμου: *Εδώ μπορεί να πει τινάς   'ναι συναγμένοι   της Ελληνίδος άρχοντες κι η βασιλεία όλη.   Ομπρός στους όποιους βούλομαι τούτη πανδρεία να γένει* Θησ. ΙΒ' [31[3]].   **4**) Διαπραγμάτευση προς σύναψη γάμου, συνοικέσιο: *όλα του* (ενν. *του Δεσπότη*) *τ' αφηγήθησαν, εκ στόματος τον είπαν   το πώς εκαταστήσασιν την υπαντρείαν εκείνην* Χρον. Μορ. Η 3126.   **5**) Πρόταση γάμου: *Τώρα τη θυγατέρα μου πα νά 'βρω, να τση δώσω   λόγο για τούτη την παντρειά, γνώμη τση να γνώσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 550· *εις 'νίγματα και δείγματα   γαρ παραμυθίαν   αμφίβαλλεν την υπανδρειάν, να κρύψει την αισχύνην* Απολλών. 41.

πάντρεπνα, επίρρ., βλ. *πάντερπνα*.

πάντρεπνος, επίθ., βλ. *πάντερπνος*.

παντρεύω, Χρον. Μορ. Ρ 8459, Συναξ. γυν. 268, 490, 493, 662, 683, 1032· *π α ν δ ρ ε ύ ω,* Ιμπ. 284, Διαθ. Ακοτ. 146, Χειλά, Χρον. 348 (έκδ. *επάνθρευεν*· διορθώσ.), Ναθαναήλ. Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 41, Θησ. Γ' [30[8]], [72[2]], Δ' [8[7]], Χούμνου, Κοσμογ. 1977, 'Ανθ. χαρ. 301[13,15], κ.α., Βεντράμ., Γύν. 260, 270, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 174[3], Χρον. σουλτ. 43[27-8], Κατά ζουράρη 22, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 121[38], Λεηλ. Παροικ. 526· *π α ν τ ρ ε ύ γ ω,* Απόκοπ.[2] 305, Πανώρ. Β' 331, 335, 511, Γ' 73, 259, 380, 528, Δ' 56, 83, 88, Ανέκδ. ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 144, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 533, Β' 302, Γ' 97, Δ' 40, κ.π.α., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 33, Β' 445, 601, Δ' 333, Στάθ. (Martini) Β' 258, Γ' 368, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [780], Ε' [1214], [1263], Φορτουν. (Vinc.) Α' 284, Β' 258, Γ' 41, 102, Ε' 185, κ.π.α., Διακρούσ. 70[70], Τζάνε, Κρ. Πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 369[20], 442[22]· *υ π α ν δ ρ ε ύ ω,* Σπαν. (Ζώρ.) V 469, Απολλών. 39, Σφρ., Χρον. (Maisano) 114[16], Πτωχολ. α 516, Μαλαξός, Νομοκ. 336, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 175[3], Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 72[27], 122[4], Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης) 291· *υ π α ν τ ρ ε ύ ω,* Χρον. Μορ. Η 8583, Ρ 5939, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 115[r], 189[v], 221[r], κ.α.·   β' πληθ. πρόσ. υποτ. μέσ. αορ. *παντρευτήκετε,* Πανώρ. Δ' 89.

Από το *υπανδρεύω* (<μτγν. επίθ. *ύπανδρος*) που απ. σε έγγρ. του 16. αι. (Σάθ., ΜΒ S' 687[2]) και στο Du Cange (λ. *ύπανδρος*). Ο τ. *πανδρεύω* σε έγγρ. του 15. αι. (Τσοπ., Δωδεκαν. Αρχ. 5, 1970, 56) και στο Du Cange, ό.π.· (πβ. μτχ. *πανδρεμένος* στο Meursius). Ο τ. *παντρεύγω* στο Βλάχ. και μέσ. σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 484, λ. *παdρεύγομαι*) και στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 713, λ. *παντρεύγομαι*). Ο τ. *υπαντρεύω* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange, ό.π., και σήμ.

Ι Ενεργ. **1α**) Ενώνω με γάμο, παντρεύω κάπ.: *εδέχθη αυτόν ο βασιλεύς μετά πάσης τιμής και τον υπάνδρευσε με του Καντακουζηνού την θυγατέρα* Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 2[13]· *ήθελεν ποιήσει ψυχικόν και έπαινόν του μέγαν,   να υπάντρεψε την ντάμα Ζαμπέα με έναν καβαλάρην* Χρον. Μορ. Η 8532·   (εδώ ειρων.): *Αύριον την Πόλιν επαίρνομεν ... και τας καλογραίας σας με τους Τουρκοκαλογέρους να παντρέψομεν* Καναν. 72 Β· **β**) αποκαθιστώ, νοικοκυρεύω κάπ.: *Αυτές ένι οι υπόληψες   των πρωτινών ανθρώπων* (παραλ. 1 στ.), *οπού 'γαπούσαν τ' αρφανά και επανδρεύασίν τα* Γεωργηλ., Θαν. 608. **2**) (Προκ. για γονείς) παντρολογώ, βρίσκω τον κατάλληλο (ή την κατάλληλη) σύζυγο για το παιδί μου: *άφσ' τον καιρό να πορπατεί...   και του κυρού σου η μάνητα έχει να σιγανέψει   και μ' όποιο θες κι ορέγεσαι εκεί να σε παντρέψει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1628· *ο κύρης μου όντε βουληθεί και θε να με παντρέψει   και δω πως γάμο 'κτάσσεται και το γαμπρό γυρέψει...* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1443· *μου φαίνεται πως είν' πρεπό και δίκιο να γυρέψω   κιανέναν άξο βασιλιό, γοργό να την παντρέψω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 540.   **ΙΙ** Μέσ. (μτβ. και αμτβ.) παντρεύομαι κάπ., συνάπτω γάμο (με κάπ.): *Περί εκείνου οπού παντρεύγεται γεναίκαν οπού του συγγενιάζει* Ασσίζ. 260[14]. *Εις την Ζάκυνθο επαντρεύθη και επήρε μία χήρα διά γυναίκα του* Σουμμ., Ρεμπελ. 172· *έστειλα τον Πανάρετο να πα να τση μιλήσει,   να συβαστεί να παντρευτεί* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 184·   (με εμπρόθ. προσδιορισμό): *όσο μπορέσεις γύρεψε να τηνε συργουλίσεις   να συβαστεί να παντρευτεί μ' όποιο απ' αυτούς θελήσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 427· *ο λογισμός οπού 'βαλες μπορεί να σου περάσει,   να παντρευτείς με βασιλιό και ρήγα ωσά σου πρέπει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 473·   (ως αλληλοπαθές): *Τέτοιας λογής παράνομο ποιος ημπορεί ν' ακούσει,   δυο αδέρφια ανάμεσά τωνε ποτέ να παντρευτούσι;* Στάθ. (Martini) Γ' 298· *'Ελα να παντρευτούμενε κι εμείς τα δυο τα ξένα* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 594.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = έγγαμος: *οι παντρεμένοι καλά στέκεται να μην υπάν αλλού εις άλλην γυναίκα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 380^{r}· *Παιδιά και νέοι και γέροντες, κορίτσια, πανδρεμένες, δεν είναι αυτές οι κεφαλές που βλέπομεν γλυμμένες;* Πένθ. θαν.[3] 95· *γυναίκα σαν νερό εγλήγορα συμπέφτει, θες παντρεμένη και ανύπαντρη, όπου την ρίξεις, πέφτει* Τριβ., Ρε 356.

'παντυχαίνω, βλ. *απαντεχαίνω.*

'παντώ, βλ. *απαντώ.*

πάντως, επίρρ., Προδρ. (Eideneier) II 28, 62, IV 483 χφφ VK κριτ. υπ., Καλλίμ. 2365, 2387, Διγ. (Trapp) Gr. 1420, 3446, Διγ. Z 446, 784, 837, 1051, 3980, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 367, 503, 1038, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 168, 456, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 133, Πεντ. Γέν. XIII 9, XX 5, XXXVII 13, 'Εξ. IV 11, Αρ. XII 14, XXII 30, Δευτ. III 11, XXXI 17, XXXII 34, Πτωχολ. α 160, 385, 637, κ.α.· π α ν τ ώ ς, Ασσίζ 60^{29} (έκδ. -ός· διορθώα.), 94^{16}, 151^{5}, 338^{16} (έκδ. -ός· διορθώσ.), 338^{22} (έκδ. -ός· διορθώσ.), 377^{28} (έκδ. -ός· διορθώσ.), 377^{29} (έκδ. -ός· διορθώσ.), 397^{31} (έκδ. -ός· διορθώσ.), 421^{20} (έκδ. -ός· διορθώσ.), Ερωτοπ. 481, Λίβ. Esc. 1339.

Το αρχ. επίρρ. *πάντως.* Η λ. και σήμ.

1) Ασφαλώς, σίγουρα, βέβαια, οπωσδήποτε, σε κάθε περίπτωση, «όπως κι αν έχει το πράγμα»: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 396, Διγ. (Trapp) Gr. 3467, Προδρ. (Eideneier) IV 390. **2**) (Με άρν.) καθόλου, με κανένα τρόπο, σε καμιά περίπτωση: Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 342, Λίβ. Sc. 1552, Διγ. Z 3188· *παντώς* (έκδ. -ός· διορθώσ.) *ουκ έπαθες κακόν, παντώς* (έκδ. -ός· διορθώσ.) *ουκ εφαντάστης!* Λίβ. N 2391. **3**) (Σε ισχυρή βεβαίωση) αναμφίβολα, χωρίς άλλο: Γλυκά, Στ. 320, Διγ. Z 364, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 745. **4**) Συνεχώς: *«Βλέπεις ετούτο το πουλίν» λέγει με, «το τρυγόνιν; Πάντως εις όρος πέτεται και εις αέραν τρέχει...»* Λίβ. (Lamb.) N 154. **5**) Ολωσδιόλου, εντελώς: *πάντως ανυπόδητον εάν με επαρηχωρούσαν, να εξέβαινα και είχα το ποσώς εις ατιμιάν μου* Προδρ. (Eideneier) IV 146· *ο καλός ο Διομήδης κείται λαβωμένος πάντως* Ερμον. P 240. **6**) Ωστόσο: *Πάντως, ας το ηξεύραμεν και ας ήτον με βουλήν μας και να την* (εννν. την κόρη) *απεβγάλαμεν ως πρέπει και ως αξίζει* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1019· *Πάντως, κυρά μου, ο τσυκαλάς έκαμεν, λέγω, εμένα και εσέναν έκτισεν ο Θεός;* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 175.

πανύμνητος, επίθ., Διγ. Z 1792, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 549, 811, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 565, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 145, Δωρ. Μον. XXXII.

Το μτγν. επίθ. *πανύμνητος* (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ. εκκλ.

Που υμνείται απ' όλους, που του αξίζει κάθε τιμή· (εδώ ως επίθ. και προσφών. της Παναγίας): *Δέσποινά μου πανύμνητε, κυρά μου ευλογημένη* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 818· *Μη με εάσεις, δέσποινα ...* (παραλ. 5 στ.) *και σώσον με πανύμνητε* Εις Θεοτ. 96· *εκ Θεού ήσαν πεφυλαγμένοι* (εννν. οι παπάδες και οι κοσμικοί) *και από την πανύμνητον, την κεχαριτωμένην* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 714.

πανυπέραγνος, επίθ., Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ. 30^{4}.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *υπέραγνος.* Η λ. το 13.-14. αι. (Steph., Θησ.).

(Επιτ.) αγνός στον υπέρτατο βαθμό· (εδώ ως επίθ. της Παναγίας): *όμνυμι τον δεσπότην Χριστόν και την πανυπέραγνον αυτού μητέρα* Δούκ. 61^{26}.

πανυπέργλυκος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. **υπέργλυκος*) (πβ. επίρρ. *υπεργλύκως* στον Ερμον. X 367).

(Επιτ.) υπερβολικά προσφιλής, αγαπητός: *'Ερρωσο, πανυπέργλυκε μήτερ ποθεινοτάτη* Βίος Αλ. 5889.

πανυπερευλογημένος, μτχ. επίθ., Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 452.

Από το α' συνθ. *παν-* και το μτχ. επίθ. *υπερευλογημένος* (βλ. λ.).

(Επιτ. ως επίθ. της Παναγίας) πάρα πολύ ευλογημένη: *πρεσβείαις της πανυπερευλογημένης Δεσποίνης ημών Θεοτόκου* Ψευδο-Σφρ. 516^{6}· *εις τιμήν και δόξαν της πανυπερευλογημένης ενδόξου Δεσποίνης ημών Θεοτόκου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 327^{v}.

πανυπερθαύμαστος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *υπερθαύμαστος.*

(Επιτ.) **α**) (προκ. για πρόσωπο) άξιος μεγάλου θαυμασμού και επαίνου: *πανυπερθαύμαστε* (παραλ. 4 στ.), *ένδοξε Κωνσταντίνε* Αναγν., Ημιάμβ. 2· **β**) (προκ. για πράγμα) παράξενος, αξιοθαύμαστος: *δένδρα πανυπερθαύμαστα* Βίος Αλ. 5199.

πανυπέρλαμπρος, επίθ., Διήγ. Βελ. χ 519, Ιμπ. (Legr.) 16.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *υπέρλαμπρος.* Η λ. σε έγγρ. του 11. (Act. Ivir. 44^{27}, 46^{2-3}) και 12. αι. (Caracausi 436).

(Επιτ.) **1**) Πολύ λαμπερός, αστραφτερός: *είχεν η τραχηλέα του ... λιθάρια πανυπέρλαμπρα* Αχιλλ. N 339. **2**) (Προκ. για φουσάτο) εξαιρετικός, καλά εξοπλισμένος: *φουσσάτον πανυπέρλαμπρον* Ιμπ. 18. **3**) (Προκ. για δέντρο) επιβλητικός, θαλερός: *πανυπέρλαμπρα δέντρα* Βίος Αλ. 4726.

πανυπερπόθητος, επίθ.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *υπερπόθητος* που απ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

(Επιτ.) πάρα πολύ ποθητός, πολύ αγαπητός· (εδώ σε κλητ. προσφών.): *ταύτα δι' υπερβολήν εποιούμην αγάπης της σης, πανυπερπόθητε* Διγ. (Trapp) Gr. 3484.

πανυπέρπολυς, επίθ.· π α ν υ π ε ρ π ο λ ύ ς, Σπαν. O 241.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *υπέρπολυς.*

(Επιτ.) υπερβολικά πολύς: *άργυρον και χρυσίον έχειν σε πανυπέρπολυν* Βίος Αλ. 1847.

πανυπερσέβαστος, επίθ., Chron. brève (Loen.) 112, 146, Byz. Kleinchron. Α' 8^{30}, 9^{23}, Μαλαξός, Νομοκ. 515.

Από το α' συνθ. *παν-* και το επίθ. *υπερσέβαστος.* Η λ. τον 11.-12. αι. (Steph., Θησ.), στο Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. πολλ., κ.α.

Πάρα πολύ σεβαστός· (εδώ) τίτλος αξιώματος στο Βυζάντιο ισοδύναμος με αυτόν του καίσαρα (Για τη σημασ. βλ. Du Cange, λ. *σεβαστοί* και Ψευδο-Κωδ., ό.π., 134^{21} κε.): *εποίησε δε και τον Απόκαυχον μέγαν δούκαν, τον δε μέγαν δούκαν τον Ασάνην πανυπερσέβαστον* Byz. Kleinchron. Α' 8^{36}· *τα χρυσοκόκκινα σκιάδια φορούσιν οι από του πανυπερσεβάστου μέχρι του μεγάλου στρατοπεδάρχου* Μαλαξός, Νομοκ. 516.

πανύψηλος, επίθ.

Από το α΄ συνθ. *παν-* και το επίθ. *υψηλός*. Η λ. το 13. αι. (Steph., Θησ.) και σήμ.

Πάρα πολύ ψηλός· (εδώ ο υπερθ. ως τιμητικός τίτλ. ή τιμητική προσφών.): *οι Ιωαννίται πανυψηλότατον και εκλαμπρότατον αυτόν ανεκήρυξαν* Ιστ. Ηπείρ. XXXI[10]. *πανυψηλότατε, εκλαμπρότατε δούκα* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 380· *πανυψηλότατοι αυθέντες* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 849.

πανυψηλωμένος, μτχ. επίθ.

Από το α΄ συνθ. *παν-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *υψηλώνω*.

(Επιτ.) επιφανής, ξεχωριστός, διακεκριμένος: *Ο δε θαυμασιότατος και πανυψηλωμένος, ο πάντων φρονιμότατος, ο μεθυστής ο μέγας* Κρασοπ. (Eideneier) S 18.

πάνω, επίρρ., βλ. *επάνω* (Ι).

'πανωθιόν και 'πανωθκιόν, επίρρ., βλ. *επανωθιό*.

πανωλεθρία η.

Το αρχ. ουσ. *πανωλεθρία*. Η λ. και σήμ.

Ολοκληρωτική καταστροφή, τέλεια εξόντωση: Δούκ. 381[2].

πανωλεθρίως, επίρρ.

Από το επίθ. *πανωλέθριος*. Η λ. στο Ματθ. Μυρ., Αχ. 407[116].

Ανόσια, αποτρόπαια: *κατέσφαξαν τους πάντας κτείνοντες δεινώς και σφάττων των ανδρών πανωλεθρίως, συν βρεφών, νέων, γερόντων* Ερμον. Χ 256.

πανώραιος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 900, Ανάλ. Αθ. 50, Ερμον. Ν 67, Χρον. Μορ. Η 5304, 6631, Φλώρ. 793, Αχιλλ. Ν 768, 977, κ.α.· *πανωραίος,* Διγ. (Trapp) Gr. 1223, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1656, 1664, 1672, Λίβ. Esc. 1426, 1914, Αχιλλ. L 676, Αχιλλ. Ο (Smith) 54, Βυζ. Ιλιάδ. 193, Προσκυν. Λαύρ. 874 96[19]· υπερθ. *πανωραιότατος,* Διγ. Ζ 744, 867, 4089, 4096, 4523, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 126, Διγ. 'Ανδρ. 330[26-7], 377[29], 400[13], 403[27]· *πανώριος,* Ch. pop. 90, 123, 128, 189, 239, 287, Αγν., Ποιήμ. Δ΄ 23, 44, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1331], Κορων., Μπούας 7, Βοσκοπ.[2] 9, 306, 460, 'Ασμα πολ. 359-60.

Από το α΄ συνθ. *παν-* και το επίθ. *ωραίος*. Ο τ. *πανώριος* και σήμ. Το θηλ. *πανώρια* και σήμ. ως κύρ. όνομ. (Ψαλτ., Θρακικά 149). Η λ. το 10. αι. (Steph., Θησ.).

1α) Πολύ όμορφος, πανέμορφος: *'Ενας πανώραιος άγουρος αγαπά ωραίαν κόρην* Ερωτοπ. 164· *η μήτηρ του η πανεύγενος, εκείνη η πανωραία* Αχιλλ. Ο (Smith) 54· *μέγας, θρασύς, πανέμορφος, πανώριος καβαλάρης* Ιμπ. 347· *μετά της κόρης της λαμπράς και πανωραιοτάτης* Διγ. Ζ 3915· *ρωμαΐκόν* (ενν. *πουλάριν*), *πανώραιον* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1471· (προκ. για πράγματα): *εφαίνετο η τοποθεσία πανώραια ως παραδείσιν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1626· *ρόδα και μυρίσματα, έδε πανώραιος τόπος* Αχιλλ. Ν 976· *Είδε ναούς πολυτελείς, όμορφοι στα θεμέλια, είδε και περιβόητα πανώρια περιβόλια* Αλεξ. 2324· *αυλήν εποίκεν θαυμαστήν, πανώραιαν φισκίναν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1648· *Είχες ιερά τρεχάμενα, είχες πανώριες βρύσες* Θρ. Κων/π. Β 42· Η *ζωγραφία του Σομπορίου πάσα ως πανθαύμαστος δοκεί και πανωραία χειρός ως ούσα των παλαιών ζωγράφων* Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ. 406· **β**) (ως προσφών.): *λυπήσου με τον ξένο* (παραλ. **1** στ.) *του σε δούλευγα, πανώρια* Αγν., Ποιήμ. Β΄ 7· *εάν θελήσω εγώ ποτέ λυπήσαι την ψυχήν σου ή θλίψω την καρδίαν σου, ω πανωραιοτάτη* Διγ. Ζ 1944· **γ**) (ειρων.): *εσύ πανώραιε ανήρ, φάγε πίε* Σπανός (Eideneier) Α 262· **δ**) (με υπερθ. σημασ.): *'Εμορφον, καλοπρόσωπον, πανώραιον του κόσμου* (ενν. *παιδόπουλο*) Χρον. Τόκκων 3475. **2**) Ταιριαστός, ευχάριστος· (εδώ ειρων.): *έδε πανώραια συντροφιά 'ς μονόπορο λιβάδι, και ο κάτης με τον ποντικό χορεύγουσιν ομάδι* Κάτης 97· **3**) (Προκ. για τραγούδι) μελωδικός: *η ακαταδούλευτος, η εξεχωρισμένη, γλυκύν τραγούδιν ήρχισεν, έμορφον, πανωραίον* Αχιλλ. L 676.

Το θηλ. του επιθ. *πανώριος* ως κύρ. όνομ.: Πανώρ. Α΄ 97· (σε μεταφ.): *κάμε ωσάν Πανώρια όχι Μεδέα* Κυπρ. ερωτ. 138[22].

πανωραιωμένος, μτχ. επιθ.· *πανωριωμένος*.

Από το α΄ συνθ. *παν-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *ωραιώνω*.

1) Πανέμορφος: *εβγάνει* (ενν. *το δεντρουλάκι*) *απάνω στην κορφή ρόδο πανωριωμένο, στη μέση κάνει κόντυλο θεοχαριτωμένο* Π.Ν. Διαθ. (Παναγ.) 2162. **2**) (Προκ. για συντροφιά) πολύ ευχάριστη· (εδώ ειρων.): *εποσώσασι δυο κάτες αγριωμένοι, και βρήκασιν τη συντροφιά την πανωραιωμένη* (έκδ. *πανεραιωμένη*· διορθώσ.). *Οι μποντικοί ετρομάξασι* Κάτης 88. **3**) (Προκ. για φωνή) εξαιρετικά δυνατή, βροντερή: *Ως λέων εβρυχίστηκεν* (ενν. *ο Αχιλλές*), *επήδησεν ως πάρδος, μόνο εκ την φωνίτσα του την πανωραιωμένην τριακοσίους έδειρεν ως ιέραξ τα περδίκια* Αχιλλ. Ο (Smith) 561.

πανώριος, επίθ., βλ. *πανώραιος*.

πανωριωμένος, μτχ. επίθ., βλ. *πανωραιωμένος*.

πανωφόρι, το, βλ. *επανωφόριον*.

παξιμάδα η· *καψιμάδα*.

Από το ουσ. *παξιμάδι* και την κατάλ. *-α*. Ο τ. από το ουσ. *καψιμάδι*, τ. του *παξιμάδι* από παρετυμολογική επίδρ. του αορ. του *καίω* (Χατζιδ., ΜΝΕ Α΄ 329, Φιλ., Γλωσσογν. Β΄ 223· η λ. *καψιμάδι* στο Somav., It.-gr. λ. biscotto και σήμ. ιδιωμ.). Η λ. και σήμ.

Παξιμάδι: *οπίσω η γυνή του βαστώντα και ταγάριν, σκορδίκια είχεν κάτωθεν και πέντε καψιμάδες* Ημερολ. 116.

Η λ. ως τοπων.: Πορτολ. Α 270[7], Πορτολ. Β 12[34].

παξιμάδι το, βλ. *παξιμάδιν*.

παξιμαδίζω.

Από το ουσ. *παξιμάδιν* και την κατάλ. *-ίζω*.

Τρώω παξιμάδι: *όταν εκπληρώσωσι τας θείας λειτουργίας και ο παπάς κι οι μοναχοί* ... (παραλ. 1 στ.) *μετ' ευφροσύνης και χαράς πάντες παξιμαδίζουν* Παϊσ., Ιστ. Σινά 111.

παξιμάδιν το, Προδρ. (Eideneier) IV 108-1 χφ P κριτ. υπ., Χρον. Μορ. P 8293, Αχελ. 2222· *απαξιμάδιν,* Προδρ. (Eideneier) IV 207 χφ P κριτ. υπ.· *απαξιμάδιον,* 'Εκθ. χρον. 68[23]· *παξιμάδι,* Χούμνου, Κοσμογ. 1123, Ολόκαλος 191[7], Αχέλ. 2218, Χρον. σουλτ. 81[28], 98[24], 132[25], Πανώρ. Β΄ 135, Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 28, Πτωχολ. Α 88, 126, 180, 189, 303, 310, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 80, Πτωχολ. Β 122, 180, 234, 381, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 219[7], 277[13], 280[7], 361[7]· πληθ. *παξιμαδία,* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 261[151]· *ποξαμάτιν,* Μαχ. 144[22].

Από το μτγν. *παξαμάδιον*. Ο τ. *απαξιμάδι(ον)* με ανάπτυξη του *α* (Βλ. Τριαντ., Απ. Α' 344). Ο τ. *παξιμάδι* σε έγγρ. του 16. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983-4, 29), στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *παξαμάτιον* τον 5. αι. (Sophocl., λ. *παξαμάδιον*) και σε Γλωσσάρ. (L-S, λ. *παξαμάς*). Τ. *παξιμάτιν* σε ποντιακή παραλλαγή του Διγενή Ακρίτα Κυριακ., Διγ. Ακρ. 38) και σήμ. ιδιωμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *παξομάτιν*).) τ. *ποξαμάτιν,* για τον οποίο βλ. Χατζιδ. ΜΝΕ Β' 314, και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 751), όπου και τ. *ποξομάτιν* (Σακ., ό.π.). Η λ. το 10. αι. (Sophocl., λ. *παξαμάδιον*) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., όπου και άλλοι τ. της λ.).

1) Παξιμάδι: *Το ψωμίν, οπού έρχεται από μακρά χρεία να είναι παξιμάδι, δύο βολές ημένο, διά να μην μοχλιάσει και χαλασθεί* Ροδινός (Βαλ.) 126· *το νερόν του κριθίνου παξιμαδίου δίδει το καλοκαίρι πολλήν ωφέλειαν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 197.) (Συνεκδ.)· (εδώ) κομμάτι (Βλ. Eideneier, BZ 82, 1989, 83): *ξιφιοτράχηλον παστόν, υπρίνου παξιμάδια* Προδρ. Eideneier) IV 207. Έκφρ. *παξιμάδι του μυστηρίου* = ο γιος άρτος που παρασκευάζεται τη Μ. Πέμπτη (Βλ. Παναγιωτοπούλου, Θησαυρ. 13, 976, 149): *Εις παξιμάδι του μυστηρίου* Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 28.

Παξιώτης ο· *Π α ξ ώ τ η ς.*

Από το τοπων. *Παξοί* και την κατάλ. *-ιώτης.*

Αυτός που κατοικεί στους Παξούς ή κατάγεται από εκεί: *Ελάτε οι Ζακυθινοί, Κορφάτες και Παξώτες* (έκδ. Βενετίας: *κι Απαξιώτες*) Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 17^{23}.

Παξώτης ο, βλ. *Παξιώτης.*

παουνέζο το, βλ. *παγονέζο.*

παπα- ο, βλ. *παπάς.*

πάπα ο, βλ. *πάπας.*

παπαγάς ο.

Από το αραβ. *babagâ* (Βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *pappagallo* και Kahane, rache 395). Η λ. στο Meursius.

Παπαγάλος: *το έναν της χέριν παπαγάν ημερωμένον είχε* Αίβ. Esc. 2153.

παπαδία η, Σπανός (Eideneier) Ο 1679, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 489, 494, 502, :. πατρ. $119^{4-5,22}$, Κανον. διατ. Β 378, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 26^{v}· *π α π α δ ι ά,* νον. διατ. Α 922.

Από τον πληθ. του ουσ. *παπάς*. Ο τ. στο Somav., σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΙΕΔ 1, 1948, 93, 103, 104, 105) και σήμ. Η λ. τον 6. αι. (Lampe. Lex.), σε έγγρ. 14. (Act. Lavr. 109^{40}, Act. Esph. 19^{126}, Schreiner, JÖB 19, 1970, 38), του 16. Β ς' 674^{14}, 675^{10}), του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιωτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 374) και ι. ιδιωμ. (Georgac., Glotta 31, 1951, 216-7, Βαγιακ., Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. ειοελλ. χώρου 17 και Κωστ., Λεξ. τσακων.).

α) Σύζυγος παπά, πρεσβυτέρα: *Η παπαδιά παρέπεσεν, εξύβρισε την κοίτην και λαιρούσιν τον παπάν!* Γλυκά, Στ. 270· *Περί χήρας παπαδίας, ότι δεν υπανδρεύεται* κτ. αρχιερ. 187· **β**) (ειρων.) ιέρισσα: *παπαδίαν αληθινήν εχειροτόνησέν σε* (ενν. ο τάς) Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 493.

παπαδικά, επίρρ.

Από το επίθ. *παπαδικός.*

Παπαδίστικα· (εδώ πιθ.) σε λόγια εκκλησιαστική γλώσσα της ορθόδοξης εκκλησίας: *η Φρατζισκίνα εμίλιεν τες* (ενν. *τες πολιτικές*) *παπαδικά ή 'βραίκα* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 543.

παπαδικός, επίθ., Προδρ. (Eideneier) III 217-1 χφ G κριτ. υπ., Νομοκριτ. 67.

Από τον πληθ. του ουσ. *παπάς*. Η λ. στον Ευστάθιο (Opusc. 65^{10}, 264^{80}, 265^{10}), σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 1, 1948, 93, 104) και σήμ.

Που ανήκει ή αναφέρεται σε παπά, ιερατικός: *αφού χειροτονηθεί* (ενν. *κληρικός*), *επάρει γυναίκα, να εβγάλει τελείως τα παπαδικά φορέματα και να βάλει κοσμικά* Νομοκριτ. 67.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = η ενδυμασία, τα ράσα του ιερέα (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β^{2} 16-8): *έκβαλε τα παπαδικά και γίνου προσχεριάρης και φόριε το προσώμιν σου* Προδρ. (Eideneier) III 210 χφφ GMPK κριτ. υπ.

παπαδοκαλογέροι οι· Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 167^{10}.

Από τα ουσ. *παπάδες* και *καλογέροι.*

Παπάδες και καλόγεροι: *Μια συντροφιά εκάμανε παπαδοκαλογέροι κι αφήκασι τες λειτουργιές κι είχαν σπαθί στο χέρι* αυτ. 154^{11}.

παπαδοπούλα η, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 209^{8}.

Από τον πληθ. του ουσ. *παπάς* και την κατάλ. *-πούλα*. Η λ. και σήμ.

Κόρη παπά: *Να έβλεπες τους άρχοντας και τες αρχοντοπούλες, κορίτσια και αγόρια και τες παπαδοπούλες* Διακρούσ. 94^{28}.

παπακυρ- ο, Μορεζίν., Διαθ. 482, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 15^{r}, 21^{r}, 22^{r}, 25^{v}, κ.π.α., Τζάνε Φιλον. 587^{1}.

Από συνεκφ. του προτακτικού ουσ. *παπα-* και του επίσης προτακτικού ουσ. *κυρ*. Η λ. σε έγγρ. του 16. και 18. αι. (Βλ. Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961-62, τεύχ. Β', 231, 261, 264, 272 και Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 158, 162).

Ως προσηγορία ιερωμένου: *Με επήγεν ο πατέρας μου παπακυρ-Σίδερης εις τα Καλάδενδρα, εις τον διδάσκαλον τον παπακυρ-Δήμον* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 17^{v}.

παπαλίνος ο.

Το βενετ. *papalin* (πβ. και ιταλ. *-ino*).

Παπικός στρατιώτης: *Αρκομπουζές ερίχτανε οι Φράγκοι μετά κείνους, εκεί αποκάτω του τειχιού είχασι παπαλίνους* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 291^{10}.

παπάους ο.

Από το ιταλ. *babau* (Βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *bau bau*). Πβ. Somav., λ. *μπαούς* και Somav., It.- gr., λ. *bau.*

Μπαμπούλας, φόβητρο: *όταν ταγίζει το παιδί η τατή του ..., να το παίρνει αυτός να το ταγίζει και να γίνεται παπάους να το φοβερίζει* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 130.

παπαρίζω, Λέοντ., Αιν. Ι 2, Χρησμ. Ι 2, 3, 15· *π α μ π α ρ ί ζ ω.*

Από το νηπιακό εκφώνημα *παπα* (= «πατέρας»· βλ. Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 186 . και το αρχ. *παππάζω*) ή από την ηχομιμητική λ. *πα...πα* (= «το κτύπημα των δα- ύλων των χεριών»· βλ. Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *παππαρί-*) και την κατάλ. ηχομιμητικών ρ. *ρίζω* (Ανδρ., Λεξ., λ. *-ρίζω* II). Η λ. στο Du Cange ι σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., ό.π. και Παγκ., ό.π.) και στην Ίμβρο (Ξεινός, Γλωσσ. ιβρου, λ. *παπαρίζου*).

1) Μιλώ σε νηπιακή γλώσσα· (κατ' επέκταση) μιλώ ακατανόητα, φλυαρώ: *Αλβανούς, άχους, Κουμάνους, ούτοι κράζουν και βοώσι, και σαλπίζουν, παπαρίζουν, συν- μάσσουν και φοβούνται* Λέοντ., Αιν. I 13· *έχομεν θάρρος στους χρησμούς ... που ίφουν λόγους περισσούς και τίποτις δεν 'ξίζουν, διά τους Ούγγρους λέγουσι, σημαί- ν, παπαρίζουν* Θρ. Κων/π. Βάρβ. 34. **2**) Χαϊδεύω (Για την προέλ. της σημασ. βλ. τυκ., ό.π. και Παγκ. ό.π.)· (εδώ ερωτικά): *'Ητις γυνή πορνεύσει με ετέραν γυναίκαν, ιπαρίζοντες* Κανον. διατ. Β' 546.

παπαριστώντα, επίρρ.· *π α π π α ρ ι σ τ ώ ν τ α.*

Από το επίθ. **παπαριστός* (ή το επίρρ. **παπαριστά*) ‹*παπαρίζω* (βλ. λ.) και την κα- . *-ώντα* (Για το σχηματ. βλ. Μενάρδ., Γλωσσ. μελ. 94 και πβ. *ξηχωριστώντα*).

Χαϊδευτικά: *'Ητις γυνή πορνεύσει με ετέραν γυναίκαν, μια με την άλλην παππαρι- ντα, ακοινώνητη χρόνους γ'* Κανον. διατ. Α' 1128-9.

παπαρούνα η, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 214ᵛ, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 236,

Από το ιδιωμ. ιταλ. *paparina* (Βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *paparina*[3]) πίδρ. της κατάλ. *-ούνα* (Βλ. Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ. 106-8). Κατά Meyer, NS IV Τριαντ., 'Απ. Α' 447 και Ανδρ., Λεξ. από το ιταλ. **papaverone*. Κατά Δαγκίτση, από πιθ. μεσν. ιταλ. *paparone*. Κατά Ανδρ., ό.π., πιθ. από το ρουμανικό *paparoană* . και Meyer-Lübke, Rom. etym. Wört., λ. *papaver*). Πβ. και αρομουνικό *pǎpǎ-* (Βλ. Papahagi, Dict. arom., λ. *pǎpǎrúnǎ*) και αλβανικό *paparúnë* (Βλ. Papa- , ό.π., λ. *pirpirúnǎ*). Τ. *παπαρίνα* ‹ ιδιωμ. ιταλ. *paparina* στο Du Cange, στη λ. στο Du Cange και σήμ.

Παπαρούνα: *Ως ένα κάμπον που να ιδείς παπαρούνες στρωμένον και φαίνεται από άν ότ' έν' πανί βαμμένον κι η γη ουδόλως φαίνεται, μόνον η κοκκινάδα* Κορων., ιας 33· *όσον σπόρον έχει η παπαρούνα τόσο πλήθος ανθρώπων έχει ο Δάρειος και όσα ι έχει η παπαρούνα τόσους ανθρώπους έχει ο Αλέξανδρος* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ.

πάπας ο, Χρον. Μορ. Η 1313, 5959, Ρ 467, 472, Χρησμ. I 103, 104, Μαχ. 92[32,36], , 520[27], Σφρ., Χρον. (Maisano) 94[2], 160[15], 176[2], Byz. Kleinchron. Α' 368[6], 594[14], Κορων., Μπούας 79, κ.π.α.· (άκλ.) *π ά π α*, Byz. Kleinchron. Α' 364[14]· *πάπαδες*· *παπάδες*, Χρον. Μορ. Η 787.

Γο αρχ. ουσ. *πάππας*. Πληθ. *πάπατες* σε έγγρ. του 13. αι. (Συνθήκ. Καλλ. 321 δις). με διαφορετική σημασ. σήμ. ιδιωμ. (Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 118, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. 7, λ. *παππάς*, Στ' 195, λ. *παππάς* ή *παπάς*). Η λ. και σήμ.

l) Πατέρας· (εδώ γενικ.) πρόγονος: *Απέμειναν δε του γέροντος εκείνου του πρωτο- εγγόνια και δισέκγονα· και διά να θαφούν εκεί οι πάπαδες τούτων σεμνύνονται ούτοι* , Χρον. 349. **2**) Ο προκαθήμενος της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας και επίσκοπος

Ρώμης, πάπας: *της οικουμένης οι αρχιερείς, Φράγκοι τε και Ρωμαίοι, οι πατριάρχαι κι οι αρχιερείς, οι πρώτοι της οικουμένης, επαίρναν την χειροτονίαν έκαστος από εκεί- νον, όπου ήτον πάπας κι αρχιερεύς εις το σκαμνί της Ρώμης* Χρον. Μορ. Η 793· *η ένω- σις εγεγόνει εφ' όρων τριών κεφαλαίων· πρώτον εν ταις ιεραίς υμνωδίαις τον πάπαν μνη- μονεύεσθαι μετά των ετέρων τεσσάρων πατριάρχων* Ψευδο-Σφρ. 166[21]· *το θάρρος οπού ήλπιζαν οι χριστιανοί στην Πόλιν ήτον στον αγιότατον τον πάπαν τε της Ρώμης κι εις τους καρδιναλίους του, να δώσουσι βοήθειαν* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 174.

παπάς ο, Προδρ. (Eideneier) II 42-4 χφ Η κριτ. υπ., 68-3 χφ Η κριτ. υπ., III 208 χφ G κριτ. υπ., 247, 272, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 490, 491, Μαχ. 12[2,7,11,17] 362[16], 450[31], Byz. Kleinchron. Α' 210[8], Απόκοπ.[2] 93, 201, 471, Ιμπ. (Legr.) 690, Χρον. σουλτ. 31[35], 85[6], Ιστ. Βλαχ. 1627, 2210, Στάθ. (Martini) Γ' 544, Διακρούσ. 81[29], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 180[27], 231[15], 503[25], Τζάνε, Φιλον. 585[14], 586[27,30], κ.π.α.· (άκλ.) *π α π α-*, Σπανός (Eideneier) B 232, D 1678, Notizb. 38, Σφρ., Χρον. (Maisano) 126[25], Χρον. Αθ. 85[14], Μανολ., Επιστ. 172, Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171[22], Τζάνε, Φι- λον. 585[3].

Από το αρχ. ουσ. *πάππας*. Για το σχηματ. της λ. βλ. Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 118 και Βαγιακ., Αθ. 63, 1952, 220. Ο τ. και σήμ. Η λ. τον 4. αι. (Kahane, Sprache 365· πβ. Lampe, Lex. λ. *πάππας*) και σήμ.

α) Ιερέας, παπάς: *Περί λειτουργίας του αρχιερέως, ότι δεν λειτουργά μόνος του ωσάν παπάς, αλλά μετά διακόνου* Βακτ. αρχιερ. 162· *μήτε καλόγηρος μήτε κοσμικός παπάς να πλερώνει χαράτσι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 434· *καθένας για το σπίτι του δίδει απολογίαν, σαν οι παπάδες του λαού διά την ενορίαν* Ιστ. Βλαχ. 2034· *σαν να 'χει ανοίξ' η εκκλη- χιά, έτρεχαν συναγμένοι παπάδες και οι κοσμικοί όλοι αγαπημένοι* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 710· **β**) (κυρίως στον τ. *παπα-*) ως προσηγορία πριν από κύρ. όνομ.: *Σεπτεβρίω κα' ημέρα β' εγεννήθηκα εγώ ο παπα-Συναδινός* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 15ʳ· *καθώς μου το είπεν ο κυρ παπα-Φίλιππος* Μαχ. 40[10]· *διά αθύμησιν έγραψα ..., παπάς Αθανάσιος Φά- ρης από χωρίου Κοφίνου* Byz. Kleinchron. Α' 212[17].

Ως τοπων.: Πορτολ. Α 251[28].

παπάτον το.

Το μεσν. λατ. *papatus* (Βλ. Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. *papatus*). Η λ. στο Du Cange (λ. *πάπας*) και στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Το αξίωμα του πάπα (Για τη σημασ. βλ. και Τωμ., Αθ. 77, 1978-79, 14, 48): *Το παπάτον της Ρωμαϊκής εκκλησίας και την αρχιεροσύνην της εκκλησίας Λευκουσίας ... βοηθός να είμαι* Διάτ. Κύπρ. 507[4].

παπεδά, Θησ. (Marshall) γλωσσ. 138, εσφαλμ. ανάγν. αντί *τι απεδά*· διορθώσ. κατά Θησ. Α' [**104**[3]] (Βλ. και Θησ. (Foll.) I 109).

παπί το, βλ. *παπί(ν)*.

πάπια η, Ασσίζ. 492[23], Πουλολ. Αθ. 391, 401, 411, 416, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] ΑΖ 25, 35, 50· γεν. πληθ. *παπίων*, Ασσίζ. 492[23].

Πιθ. από το ουσ. *πάππος* ή ηχοποίητη λ. (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. με διαφορετική σημασ. σε έγγρ. του 17. αι. (Καμπούρης, B-NJ 21, 1976, 195). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Πάπια: *Κι εσύ με καταμέμφεσαι, πάπια σεισοκώλα, κουτσούρα, κακορίζικη και τραβοποδαρούσα;* Πουλολ. (Τσαβαρή)² ΑΖ 45.

Παπιγγινός ο.

Από το τοπων. *Πάπιγγον* (Βλ. Ζακυθ., ΕΕΒΣ 14, 1938, 287) και την κατάλ. *-ινός.* Ι λ. και σήμ.

Αυτός που κατάγεται από το χωριό Πάπιγγον ή κατοικεί εκεί: *έτρεχαν ακούλιθα από ι άλλα κάστρη: Παπιγγινοί, Ζαγόρια, εκ τον 'Αγιον Δονάτον* Χρον. Τόκκων 1454.

παπικός, επίθ.

Από το ουσ. *πάπας* και την κατάλ. *-ικός.* Η λ. και σήμ.

Που ανήκει ή αναφέρεται στον πάπα: *οι ... άρχοντες ευφήμησαν αυτόν* (ενν. τον Νδά-ον) *ως ηγεμόνα και εις την Παπικήν ηγεμονίαν απεκατέστησαν* Δούκ. 253[14-5].

παπί(ν) το, Αρα., Κόπ. διατρ. [1178], Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 25ʳ.

Από το ουσ. *πάπια* και την κατάλ. *-ί(ν)* (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παπή* η). Κατά νδρ., Λεξ. (λ. *παπί*) από το ουσ. **παππίον,* υποκορ. του ουσ. *πάππος.* Τ. *παπίν* σήμ. τον Πόντο (Παπαδ. Α., ό.π.). Η λ. και σήμ. στον τ. *παπί.*

Μικρή πάπια: *Παγώνια χρυσόπτερα, αγερανοί και κύκνοι, παπία και χηνάρια, εγάλοι πελεκάνοι* Αρα., Κόπ. διατρ. [633].

παπίστας ο, Μηλ., Οδοιπ. 639.

Από το ουσ. *πάπας* και την κατάλ. *-ίστας.* Πβ. Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ., λ. *παπιστής.*

Οπαδός του παπισμού, καθολικός στο θρήσκευμα: *διά να επαγγέλλονται* (ενν. οι εζουΐται) *φανερά και ανερυθριάστως ότι είναι παπίσται και ότι ο Πάπας είναι της εκ-ησίας της καθολικής πρώτος και κεφαλή* Λούκαρ., Διάλογ. 223[27].

παπίτσα η, Ανακάλ. 82, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 234, Φορτουν. (Vinc.) 72.

Από το ουσ. *πάπια* και την κατάλ. *-ίτσα.* Τ. *παπίτζα* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. με ιφορετική σημασ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Meursius (λ. *παπίτζα*) και σήμ. στην κτολική Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

Πάπια: *όσες παπίτσες κι όρνιθες, χηνάρια κι αν βρεθούσι, όλα σκοτώνω, πνίγω , να μην πολυλογούσι* Γαδ. διήγ. (Pochert) 141 c· *όσα ζώα τρέφονται εισέ λίμνες και τάμια είναι καταπολλά βλαβερόν το κρέας τους, ωσάν οι παπίτσες, χήνες και άλλα πα-ποια* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 191.

πάπλωμα το, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 180, Εβρ. ελεγ. 160, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-Gem.) 414, Διαθ. 17. αι. 5[129-130], 6[48], 7[131], 10[50,96], Ολόκαλος 1[9], 5[10], 9[3], 13[8]· α π ά-λ ω μ α ν, Σπανός (Eideneier) Β 110· π ά π λ ω μ α ν, Προδρ. (Eideneier) III 3-67 χφφ PK κριτ. υπ., Κρασοπ. (Eideneier) V 101, Μαχ. 626[25], Ολόκαλος 3[6], 7[7], [4], 74[9], 164[5], 200[8]. — Βλ. και *εφάπλωμα(ν)* και *υφάπλωμα.*

Από το ουσ. *επάπλωμα* (απ. σε έγγρ. του 13.-14. αι., Miklos.-Müller, Acta ϛ' 245) *φάπλωμα* με αφομ. (Βλ. Κοραή, 'Ατ. Α' 222· πβ. και Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κόπρ. 3, 113, Mihaescu, Infl. grec. 157, Δαγκίτσης, Λεξ. κ.α.). Αντίθ. η ετυμ. των Φιλ., ωσσογν. Α' 181, Β' 215 και Ανδρ., Λεξ. (από το ουσ. *πέπλωμα* με επίδρ. του ουσ. *ιλωμα*) και του Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 248] (από το ουσ. *υφάπλωμα* με αφομ.). Ο

τ. *απάπλωμαν* σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. 22[15]· βλ. και BLG)· πβ. νεότ. τ. *απλά-πωμα* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *πάπλωμαν*). Ο τ. *πάπλωμαν* σε έγγρ. του 16. (Διαθ. Ντεφαΐτζ. 77), σε σημείωμα του 17. αι. (Darrouzès, Κυπρ. Σπ. 23, 1959, 28) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 714, λ. *'πάπλωμαν,* Παπαδ. Α. Λεξ.). Η λ. στο Meursius (λ. *πάπλομα*), σε έγγρ. από το 16. αι. κε. (Μανούσ., Πρακτ. Γ' Παν. Σ. Α' 224[17], Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 437 δις, Αλιπράντης, Αθ. 75, 1974-75, 117[18], κ.π.α.) και σήμ.

Πάπλωμα: *Αφήνω τση Ζαμπέτας τση μαστόρισσάς μου ... ένα στρωμάτσο, ένα πά-πλωμα, ένα ζευγάρι σεντόνια, δυο προσκεφαλάδια* Διαθ. 17. αι. 9[133]· *παρά μεν το θάλπειν θάλπωμα και μεταθέσει και πλεονασμῷ εφάπλωμα και πάπλωμα* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. Στεφ.-Παπατρ.) 215[64]· (εδώ σε μεταφ.): *βουτσί είχα προσκέφαλον και πάπλωμα την σκάφη* Κρασοπ. (Eideneier) L 72.

παπλωματάς ο.

Από το ουσ. *πάπλωμα* και την κατάλ. *-ατάς.* Α. *παπλωματάρης* σε έγγρ. του 16. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983-84, 127). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Αυτός που κατασκευάζει ή πουλά παπλώματα: *Δεν έμαθα παπλωματάς, δεν έμαθα τσαγγάρης, ουδέ ζουπάρης έμαθα, αλλά ουδέ καλοφάτης* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1207.

παπούγκιν το, βλ. *παπούτσι.*

πάπουλον το.

(Πιθ.) από το λατ. *papula* (Meyer, NS III 52, λ. *πάπουλα*). Η λ. στο Meursius.

Εξάνθημα: *Εάν ο ιέραξ έχει καρφία, ... εν τοις ποσίν αυτού έχει πάππουλα οξέα* Ορνεοσ. αγρ. 533[16].

παπούτσα η.

Από το ουσ. *παπούτσι* και τη μεγεθ. κατάλ. *-α.* Η λ. στο Βλάχ. (λ. *παπούτζα*) και σήμ. ιδιωμ. με διάφ. σημασ. (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 714, λ. *παπούτσαις,* Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 235, Στ' 194, Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 38-39, 1974-75, 161, κ.α.).

Μεγάλο παπούτσι: *παπούτσες χελωνόκοπες, ευμορφοκαμωμένες* Γεωργηλ., Θαν. 585.

παπουτσήδικον το.

Από τον πληθ. του ουσ. *παπουτσής* και την κατάλ. *-ικον.* Η λ. και σήμ.

Το εργαστήριο του παπουτσή: *Εις το παπουτσήδικον το εργαστήριν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 40ʳ.

παπουτσής ο, Αιτωλ. Μύθ. (Παράσογλου) 102[5].

Από το τουρκ. *papuççu.* Πβ. λ. *παπουτσάς* στο Du Cange (όπου *παπουτζάς,* λ. *παπούτζη*) και στο Κατσαΐτ., Κλ. Β' 30 (πληθ. *παπουτσάδες*). Η λ. στο Somav. (λ. *πα-πουτζάς*), στο Χρύσανθο Νοταρά, Οδοιπορ. 160, 163, 180, κ.α. και σήμ.

Υποδηματοποιός, τσαγκάρης: *Ο παπουτσής στα ψέματα πάντοτε περισσεύουν* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 102[13].

παπούτσι το, Πεντ. Γέν. XIV 23, 'Εξ. III 5, XII 11, Δευτ. XXV 9, XXIX 4, XXXIII 25, Ροδινός (Βαλ.) 134· π α π ο ύ γ κ ι ν, Μαχ. 84[19]· π α π ο ύ τ σ ι (ν), Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 515, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 507, Σαχλ., Αφήγ. 189, Καρτάν.,

Π.Ν. Διαθ. φ. 257^{v}, 289^{v}, Ολόκαλος 173^{38}, Δεφ., Σωσ. 311, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. γ' 11, ι' 10, Μάρκ. στ' 9· *π α π ο ύ τ σ ι ν*, Ασσίζ. 241, 492, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 26· πληθ. *παπούτσα* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 34· ***π α π ο ύ τ σ ι ο ν***, Μπερτόλδος 64, 82, Μπερτολδίνος 97, 133.

Από το τουρκ. *papuç*. Για τον τ. *παπούγκιν* πβ. τ. *παπούκι*, που απ. σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Στ' 194, Georgac., The -ιτσ- Suffixes 198). Ο τ. ***παπούτσιον*** στο Meursius, λ. *παπούτζη, παπούτζιον*. Η λ. σε έγγρ. του 13. αι. (Miklos.-Müller, Acta Ϛ' 130), στο Meursius (ό.π.) και σήμ.

Υπόδημα, παπούτσι: *Χρουσό στεφάνι τον πόνο απόχει η κεφαλή ποτέ δεν τον εβγάνει, μηδέ* ***παπούτσιν*** *όμορφο ρεματικό δε γιαίνει* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 203· ***τότες υιοί του Ισραήλ απέρασαν από την μέσην της θαλάσσου, οπού καν τα παπούτσια τους δεν εβράχηκαν*** Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 171^{r}· (σε παροιμ. φρ.): *'Οποιος σπέρνει τα ακάνθια, ας μην περιπατεί χωρίς* ***παπούτσια*** Μπερτόλδος 22.

παππαριστώντα, επίρρ., βλ. *παπαριστώντα.*

πάππασμα το.

Από τον αόρ. του αρχ. *παππάζω* και την κατάλ. *-μα* (Πβ. αρχ. ουσ. *παππασμός* με την ίδια σημασ.). Βλ. και Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 186.

Μωρουδίστικος λόγος· (εδώ) μωρολογία: *ίνα ίδωμεν και ημείς τα* ***παππάσματα*** *αυτών* (ενν. ***των Ιουδαίων***), *τα παντός γέλωτος άξια* Ευγ. Ιωανούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 69^{49-56}.

παππίας ο.

Το αρχ. ουσ. *παππίας*.

(Θωπευτικά) πατερούλης· (εδώ σε προσφών. προς ηγούμενο) «πάτερ»: *εφάνη η Εγγύτρια εις τον ηγούμενόν τους* (παραλ. 3 στ.) *η δε αντέφησεν αυτώ λέγουσα «ω* ***παππία,*** *άγε δη προσκυνήσατε...»* Παΐσ., Ιστ. Σινά 262. 'Εκφρ. *μέγας* ***παππίας*** = αξίωμα, τιμητικός τίτλος στο Βυζάντιο (Βλ. Θεοχαρίδης, Ελλην. 17, 1962, 6): *α' ο βασιλεύς, β' ο σεβαστοκράτωρ ..., κδ' ο μέγας* ***παππίας*** Μαλαξός, Νομοκ. 515.

παπποπατρόθεν, επίρρ.

Από το ουσ. *πάππος* και το επίρρ. *πατρόθεν*. Η λ. στο Μανασσ., Χρον. 4509.

Από παππού και πατέρα, με κληρονομικό δικαίωμα: *ω βασιλέων βασιλεύ* ***και των ανάκτων άναξ*** *και κράτος το τρικράτιστον από* ***παπποπατρόθεν*** Προδρ. (Eideneier) III 276 χφ K κριτ. υπ.

παπποτερόθεν, επίρρ.

Πιθ. από πλαστό συγκριτικό *παππότερος* του ουσ. *πάππος* και την κατάλ. ***-θεν***. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Από τον παππού κάπ., με κληρονομικό δικαίωμα: *ω βασιλέων βασιλεύ* ***και των ανάκτων άναξ*** *και κράτος το τρικράτιστον από* ***παπποτερόθεν*** Προδρ. (Eideneier) III 276 χφ P κριτ. υπ.

παππούδικος, επίθ.

Από τον πληθ. του ουσ. *παππούς* και την κατάλ. *-ικος* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 126).

Που αποτελεί κληρονομιά από τον παππού κάπ., προγονικός: *ουδέν τον έχω* (ενν. ***τον τόπο***) *ως γονικόν ούτε* ***παππούδικόν*** *μου, διά να τον έχω εις εξουσίαν να δώσω και χαρίσω* Χρον. Μορ. Η 4272.

παππούς ο, Χειλά, Χρον. 349, Μαχ. 326^{27}, Sprachlehre 104, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ζ [168], [183], Μανολ., Επιστ. 173^{11}, Διγ. 'Ανδρ. 364^{26}, Χρον. βασιλέων 53· αιτιατ. πληθ. ***παππούς***, Ασσίζ. 441^{12-3}· *π ά π π ο υ ς*, Σπανός (Eideneier) Β 145, Χρον. Τόκκων 3417, 'Εκθ. Χρον. 59^{15}, Βεντράμ., Φιλ. 335, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 105^{v}, 257^{r}, Διγ. 'Ανδρ. 324^{3}.

Από το ουσ. *πάππος* (Βλ. Τσοπ., ΕΕΦΣ ΠΘ 10, 1968, 295 σημ.)· πβ. ωστόσο Ανδρ., Λεξ. και Δαγκίτσης, Λεξ. Ο τ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 437, Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ. 300 και Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 170). Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi 437), στο Βλάχ. και σήμ.

1α) Πατέρας του πατέρα ή της μητέρας κάπ., παππούς: *ουδέν θυμάσαι, τέκνον μου, τι εποίκεν ο* ***παππούς*** *σου ...;* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 254· *αφέντεψεν ο* ***πάππους*** *του οκτώ εννέα χρόνους, κατόπι ο πατέρας του* Ιστ. Βλαχ. 451· *ο* ***Τέλος,*** *μέγας βασιλιός, πατέρας του* ***παππού*** *σου* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 353· **β**) (προκ. για ηλικιωμένο άνδρα): *άντρα να πάρει γέροντα, που* ***πάππους*** *τση λογάται* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 279. **2**) Πρόγονος: ***'Ελληνές τε και Τρώες,*** *εξ ένα γένος είμεθεν ...* (παραλ. 1 στ.). ***Από έναν πάππουν*** *είμεθεν, τον* ***Πέλοπαν*** *τον μέγαν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 11509.

παπύριον το· *π α π ύ ρ ι.*

Το μτγν. ουσ. ***παπύριον***. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Κρεκούκιας, Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου 151, λ. *παπύρ'*, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 292, λ. *παπύρια*, Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *παπίρι* και Andr., Lex., λ. *πάπυρος*). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 335, λ. *πιππύριν* και Κωστ., ό.π.).

Το φυτό πάπυρος· (εδώ πιθ. προκ. για θαλάσσιο φυτό): *επεριγύρισά με ύδατα ως ρωθούνι, άβυσσος επεριγύρισέ με,* ***παπύρι*** *στρωμένο εις κεφάλι μου* Ιων. II^{6}.

παπυρίτικος, επίθ., Σπανός (Eideneier) Β 120.

Από το ουσ. ***πάπυρος*** και την κατάλ. *-ίτικος*.

Που είναι φτιαγμένος από πάπυρο· (σε σχ. αδύνατον): ***παπυρίτικον*** *τηγάνιν* αυτ. D 1694.

παρά, *πρόθ.*, Ασσίζ. 120^{11}, 169^{2}, 191^{24}, 274^{31}, Διγ. Ζ 3978, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1385, 1668, Βέλθ. 540, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 811, 1526, Χρον. Μορ. Η 6920, Χρον. Μορ. Ρ 3623, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 652, Φλώρ. 247, 1534, Λίβ. Sc. 2411, Λίβ. (Lamb.) Ν 175, Λίβ. Esc. 1701, Χρον. Τόκκων 726, Μαχ. 262^{20}, 372^{27}, 486^{5}, 638^{33}, Βουστρ. 431, 472, Κυπρ. ερωτ. 108^{2}, 109^{7}, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 137^{v}, 222^{v}, 226^{r}, 234^{v}, 353^{r}, Πανώρ. Β' 7, 99, 206, Γ' 150, 236, 532, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Αφ. 42, Α' 554, Β' 434, Δ' 308, 655, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1009, 1208, Β' 822, 1434, Γ' 703, Δ' 743, 1244, Ε' 1258, κ.π.α.· *πάρα*, Τζάνε, Κρ. Πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 156^{14}.

Η αρχ. πρόθ. ***παρά***. Για τον τ., που απ. και σήμ., βλ. Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Α' 181. Η λ. και σήμ.

Α' Πρόθ. **Ι** Με γεν. **1**) Τοπ. **α**) (για δήλ. στάσης σε τόπο): *Μόνον ουκ είχεν κηπουρόν* ***ο τηλικούτος κήπος*** *και το πολύ της ηδονής ελαττωμένον είχε εκ του μη φαίνεσθαι* ***τινά παρά του κήπου τότε*** Καλλίμ. 288· **β**) κοντά σε: *Παρά σπιτιού ήβαλά τα* (ενν. ***τα χοιρομέρια***), *γιατί αν τα πάγω σπίτι μας δε λείπου χίλια μπράτα* Στάθ. (Martini)

Β′ 187. **2**) Από **α**) (για δήλ. αιτίας): *Εάν γένηται ότι το ανδρόγυνον χωρίζεται παρά του θανάτου του ανδρός...* Ασσίζ. 121[25]· *Του Καλλιμάχου θάνατος από του μήλου μόνον και πάλιν αναβίωσις αυτού παρά του μήλου* Καλλίμ. 1328· **β**) (για δήλ. απαλλαγής): *αν σωστεί εκ της τζουΐζας, εντέχεται να μείνει ελεύτερος με το κείμενον παρά εκείνου του φόνου* Ασσίζ. 475[17]. **3**) Ενάντια σε κ. (η χρ. τον 4. αι., βλ. Lampe, Lex., λ. *παρά* A4): *ουδέν έν γέγονεν ποσώς παρά 'ρισμού Κυρίου* Παρασπ., Βάρν. C 458. **II** (Με δοτ., για δήλ. ποιητ. αιτ.) από: *η κόρη μου κατέλαβεν, πλην ίστατο μακρόθεν, άντικρυς εξεπίτηδες του παρ' εμοί οράσθαι* Διγ. Z 3097. **III** Με αιτιατ. **1**) Τοπ. **α**) δίπλα· μπροστά σε: *Τούτον* (ενν. *το βασιλιά των Ερώτων*) *ιδών ο Βέλθανδρος πίπτει παρά τους πόδας και παρευθύς ο βασιλεύς ο των Ερώτων λέγει: «Ανάστα...»* Βέλθ. 495· **β**) (μέσα) σε: *Εγώ γουν υπισχνούμαι σοι δείξαι σοι ... χρυσού μεγίστους θησαυρούς εν Μηνιάδι χώρᾳ, εν Σούσοις και τοις Βάκτροις τε πολλούς αναριθμήτους, ους έθεντο παρά την γην εμοί πρώτοι πατέρες* Βίος Αλ. 3700. **2**) (Για δήλ. προέλ. με αιτιατ. προσώπου) από: *Ο δε βασιλεύς αυτίκα ακριβώς το ερευνίζει, τους γονείς αυτής ετάζει, την αλήθειαν μανθάνει και παρά τους γειτονάς της* Πτωχολ. α 601· *ως ακούετον παρά πάντας, τα τόσα δεν ήτον καθάριος από την πορνείαν και μοιχείαν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 32ᵛ. **3**) (Για δήλ. εναντίωσης, αντίθεσης· η χρ. ήδη αρχ., βλ. L-S, λ. *παρά* CIII 4): Ασσίζ. 75[23,24], Λίβ. Sc. 2192, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 702. **4**) (Για δήλ. χρονικής εναλλαγής· η χρ. μτγν., βλ. L-S, λ. *παρά* CII 9): *δίδου αλόην καθαράν κέρατος ενός το μέγεθος παρά μίαν ημέραν* Ιερακοσ. 467[31]. **5**) (Για να δηλωθεί το λιγότερο): *Εκοιμήθη ο μέγας Κομνηνός ο κυρ Αλέξιος ... βασιλεύσας έτη λγ' παρά μήνας γ'* Πανάρ. 64[4]. **6**) (Για δήλ. ποιητ. αιτ.): *ταύτη γαρ η συγγενεία ουκ έστιν η λεγομένη παρά τους Λατίνους σάγγηνα, παρά δε τους Ρωμαίους αφ' αίματος λέγεται* Ελλην. νόμ. 566[29]. **Β′** Σύνδ. **I** Συγκριτ. **1**) (Εισάγει β′ όρο σύγκρισης έπειτα από επίθ. ή επίρρ. συγκριτ. βαθμού) **α**) (με αιτιατ.): Προδρ. (Eideneier) I 238, Χρον. Μορ. H 6065, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 75, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 61ᵛ, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ′ 307, 308, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 832· (με προηγ. το *παρκάτω*): *ειδέ και κοιμηθεί άνθρωπος της γυναίκας και παρκάτω αν έναι παρά τους ιβ′ χρόνους, εξιάζει η ορμασία* Ελλην. νόμ. 541[21]· *πολλήν χαράν επήρα όνταν επέσωσα εις τον τόπον σας και εθάρρουν πως δεν είμαι παρκάτω παρά τον δικόν μου* Μαχ. 530[12]· (ποσοτ., χρον.): *απέρνα ο νεούτσικος με τούτα και με κείνα* (παραλ. 1 στ.) *διαβάζοντας καθημερινώς πλιο παρά πέντε χρόνους* Τριβ., Ρε 112· *ο άγγελος τον ηπήρε τον Αββακούμ εις την Ιουδαίαν, ήγουν εις την Ιερουσαλήμ, εις ολιγότερον παρά μίαν ήμιση ώραν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 220ʳ· (με παράλ. του επιθ. ή του επιρρ.): *'Αλλη* (ενν. *πολιτική*) *είπε: «Πίνω το κρασίν παρ' άνδρα ή γυναίκα»* Σαχλ., Αφήγ. 822· *δουλεύω τα παιδία σου παρά βαβάν καλλίστην* Προδρ. (Eideneier) I 91· **β**) (με γεν.): *Ω Αντήνωρ, αδελφέ μου, δε μου αρέσκουσι τά λέγεις· δύνασαι και άλλον λόγον κάλλιον παρ' αυτού να είπεις* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Η [414]· (με παραλ. του επιρρ.): *η καρδία του δύναται παρά πάντων* Σπαν. Α 70· **γ**) (με βουλητική πρόταση): *καλλιά έχω την γυναίκα μου παρά να βασιλεύσω* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2011· *Ω θυγατέρα μ' ακριβή και πλήσι' αγαπημένη, πλια παρά να'σουν απ' εμέ τον ίδιον γεννημένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [1264]· *κάλλια βαλθείν ήθελα την άμμο με ιδρώτα, με πόθο να μετρήσω παρά τέτοιο βοσκό να μη βουηθήσω* Βοσκοπ.[2] 80· (εδώ λόγω βραχυλογίας· βλ. Κριαράς [Πανώρ. σ. 208]): *εμνόξασίνε* (ενν. *ο Αλέξης και ο Γύπαρης*) ... (παραλ. 2 στ.) *...εσάς καλύτερω βοσκώ παρά εκεινώ ν' αφήσου* Πανώρ. Ε′ 154· **γ¹**) (με παράλ. του επιθ. ή του επιρρ.): *Γαμβρούς μελέτησε να βρεις να 'χουν κορμιά ακέραια παρά να λείπουν αρετές και να 'χουσι δηνέρια* Δεφ., Λόγ. 540· **γ²**) (με προηγ. το *ειμή*): *Ξεύρω κι εγώ καλά να πω, μα θέλω να σωπάσω, γιατί δεν*

έχω μετά σε ειμή παρά να χάσω Φαλιέρ., Ιστ.[2] 594· **γ³**) (με προηγ. το *αλλιώς*): *είμαι θεά, πώς ημπορεί η χάρη σου να κάμει αλλιώς παρά τη σήμερο δίκια ν' αποφασίσεις* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α′ 105· **δ**) (με αναφορ. πρόταση): *Τα οποία* (ενν. *τα λόγια των Γαλιλαίων*) *... πλέα ευκολότερα θέλουσι χαλασθεί παρά οπού σαλεύγει ο άνεμος το φύλλο* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 116[17]· *να με αγαπήσεις περισσότερα παρά οπού με αγάπας* Διγ. 'Ανδρ. 359[4]· *Μα 'δά σου θέλει αντιμευτεί πλιο παρά που κοπιάζεις* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 187· *η αυθεντία ουδέν ένι κρατημένη να δώσει πλείον τίποτες εκείνης της ζημίας, παρά όσον ένι άνωθεν λαλημένον, ότι ούτως ένι δίκαιον* Ασσίζ. 191[26]· *Περί του ζητών τό ουδέν χρεωστεί ή περίττου παρά τό χρεωστεί* Ασσίζ. 171[20]· *απήτις βρίσκω πλήρωμα και χάρη αντίς ζωή σου, πλέο παρά το χρειάζεσαι ας έχει η όρεξή σου* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 154· **ε**) (με επίρρ., συν. το *ποτέ*· βλ. και έκφρ. *παρά ποτέ*): *Πλια παρά πρώτας τσ' αγαπού* (ενν. ο Αλέξης και ο Γύπαρης την Ανθούσα και την Πανώρια) Πανώρ. Ε′ 297· *Θωρώ κι εδά παρά ποτέ ο ύπνος το* (ενν. *το παιδί*) *ζαλίζει* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 489· *'Μορφότερη παρά ποτέ σ' αυτής μου στρέφεται με το κάλλος* Κυπρ. ερωτ. 94[45]· **ς**) (με απαρέμφ.): *γλυκυτέρα γουν η μάχη εις τους άπαντας εφάνη παρ' ελθείν εις τας πατρίδας* Ερμον. Ι 44· **ζ**) (πλεοναστικά με επόμ. την πρόθ. *από*): *'Αγωμε κι ακλουθώ σου και πως το θέλεις πλιότερα παρ' από με γροικώ σου* Πανώρ. Γ′ 396· *Εμοίαζε όμοια του Τιμώνου του Αθηναίου εις την αναθεματισμένην φύσιν ...· την ομοίαν φύσιν είχε και ετούτος ο αναθεματισμένος και τρισκατάρατος, τα πλέον κακά παρά από τους άλλους* Σουμμ., Ρεμπελ. 171· **η**) (με ονομ. ομοιόπτωτα): *Ξεύρε, καλλιά 'ναι ο θάνατος παρά σκλαβιά τσ' ανθρώπους που πρώτα ήσαν βασιλείς κι ορίζαν πολλούς τόπους* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ′ 87. **2**) (Εισάγει β′ όρο σύγκρισης έπειτα από επίθ. ή επίρρ. θετ. βαθμού) περισσότερο από, καλύτερα από **α**) (με αιτιατ.): *άγριος παρά θηρίον* Χούμνου, Κοσμογ. 786· *παρηγορήσου, γιατί 'ν' η τύχη μου κακή παρά την εδική σου* Πανώρ. Α′ 152· **α¹**) (με τα επίθ. *πας, άπας, όλος*): Βέλθ. 766, Απολλών. 185, Φλώρ. 862· *πολλήν υπεροχήν παρά τους πάντας έχεις* Βίος Αλ. 717· *ευμορφότατη υπήρχε* (ενν. *η κορασίδα*) *και ωραιά τω είδει πάνυ παρά τας γυναίκας πάσας* Πτωχολ. α 510· *Δύναμαι γαρ, παιδάκι μου, να δώσω θεραπείαν μεγάλην εις το πάθος του παρά τον κόσμον όλον* Καλλίμ. 1076· *αργοκίνητον* (ενν. *άλογον*) *εις δρόμον, στερεόν πολλά παρ' όλα* Πτωχολ. α 444· **α²**) (με τις αντων. *άλλος, κ(ι)ανένας, κ(ι)ανένας άλλος*): *κατέχοντάς τον δυνατό* (ενν. *ο Πολύδωρος τον Ερωτόκριτο*) *παρ' άλλο καβαλάρη, ελόγιασε πως την τιμήν απ' όλους θέλει πάρει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 15· *Σήμερο καλορίζικη παρά γυναίκαν άλλη, κερά Μηλιά, θα κράζεσαι* Φορτουν. (Vinc.) Ε′ 273· *Κρήτη, που ήσουν 'παινετή στα πλούτη παρά άλλη* Διακρούσ. 112[21]· *'Εναι γενναίος και ευγενικός και φυσικός αφέντης παρά κανέναν σήμερα όλου του δεσποτάτου* Χρον. Τόκκων 1366· *Τέκνο μου, και γιατί 'θελες να λείψεις από μένα; Εγίνης τόσα φρόνιμο παρά παιδί κιανένα!* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 356· *'Σ κίνδυνον μέγαν και βαρύν παρά κανέναν άλλο* Διακρούσ. 89[7]· *τσι δύναμές σας σήμερο παρά φορά κιαμι' άλλη τυχαίνει όλες να βάλετε για να λευτερωθούμε* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ′ 70· **β**) (με γεν.): *'Εστιν η πάονος πάντερπνον όρνεον παρά πάντων των πετεινών* Φυσιολ. (Zur.) XIIII[1]· **γ**) (με αναφορ. πρόταση): *εφάνην τους όλους* (ενν. *τους καβαλλάρηδες*) *να πάρουν μέγαν σκοπόν παρά οπού επαίρναν* Βουστρ. 451· **δ**) (με την πρόθ. *από*): *ήτον* (ενν. *ο πατριάρχης Κύριλλος*) *άνθρωπος διδάσκαλος, σοφός παρά από όλους τους μαθημοτικούς* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 55· *το φίλο μου έβλαψα που πρώτα ηγαπημένη σ' είχε παρά από λόγου μου* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ′ 274· **ε**) (με ονομ. ομοιόπτωτα): *πρώτον πρέπει να αγαπούνται οι καλοί παρά οι κακοί* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 76· *Λέγει εκείνη* (ενν. *η μαϊμού*): *«Ξέρω τον* (ενν. *τον Πειραιά*), *φίλος μου είν' μεγάλος και γνώριμός μου βρίσκεται παρά κανένας άλλος»* Αιτωλ., Μύθ. (Παρά-

σογλου) 88[18]. **3**) (Εισάγει β' όρο σύγκρισης έπειτα από επίθ. υπερθ. βαθμού): *μη χα-*
θείς στοχάζοντας τέτοιας λογής μεγάλο αφέντη, αξιότατο παρά κιανέναν άλλο Πανώρ.
Αφ. 26· *Αυτός γαρ ο θαυμάσιος* (ενν. ο *Διγενής*) *άπαντας υποτάξας φρικτότατος εδεί-*
κνυτο παρά τους απελάτας τους τας κλεισούρας τας δεινάς κρατούντας και τας άκρας
Διγ. Ζ 4194. **4**) (Με προηγ. χρον. επίρρ.) **α**) (με ουσ. ή αντων.) πριν από κάπ. ή κ.:
πρώτας ήρθες παρά με Ανέκδ. ιντ. κρητ. θεάτρ. Α' 36· *η Ελισάβετ, η συγγενής σου, θέλει*
γεννήσει υιόν έξι μήνες ομπρός παρά εσέν Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 226[r]· *εβασίλευσαν δώ-*
δεκα βασιλείς ένας οπίσω από τον άλλον, οπού ήτονε ο βασιλεύς της Μηδίας ομπρός παρά
τον Δάρειον υιόν του 'Ακτιμου Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 212[v]· *τούτο ήτον ομπρός παρά την*
γέννησιν του Χριστού τριακοσίους εβδομήντα τρεις χρόνους Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 215[v]·
β) (Εισάγει χρον. πρόταση) προτού (να): *Εμπρός παρά να πλερωθούν οι ογδοήκοντα ημέ-*
ρες, εγίνετον θανατικόν μέγα εις το φουσσάτον Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5394·
εγώ έγινε ομπρός παρ' αυτόν και ομπρός παρά να ήτον αυτός, και αυτός τυχαίνει να με προ-
σκυνήσει εμένα, όχι εγώ αυτόν Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 79[v]· *Αφόντις εξημέρωσε, εις το*
παλάτι πάσι να δώσουν την απόφασιν ομπρός παρά να φάσι Δεφ., Σωσ. 182· *οι Τρώες*
άφηκαν πολλούς αποθαμένους, πριν δε παρά να συναχθούν απέσω των κατέργων Πόλ.
Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1867· *Πήγαινε ομπρός, πατέρα μου, κι εγώ ακλουθώ αποπί-*
σω, μα θε να δω τη μάννα μου πρι παρά να κινήσω Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 524· *Τώρα*
λοιπόν κι εσύ, αδελφή, πριχού παρά να σώσεις κι εις τούτο το κοινόν κακόν των γερα-
τειών πλακώσεις, κατάλαβε τες χάρες σου Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [683]· *πρώτας παρά*
ν' αλλάξω Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 6, 77· *επρόβλεπε* (ενν. ο *Γαβριήλ Σεβήρος*) *τες ταραχές και*
τους χειμώνας πρωτύτερα παρά να έλθουσι Χίκα, Μονωδ. 66· *το φως εκείνο το μοναχόν*
οπού ήτονε πρώτα πριν παρά να βάλει (ενν. ο *Θεός*) *τούτον τον ήλιον δηλοί τον μόνον Θεόν*
τον αληθινόν Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 51[r]. **ΙΙ**) (Αντιθ. με προηγ. άρν.) αλλά: *ο μισέρ*
Αντρίας δεν εκουργίασεν, παρά πάγει εις του παλίου Βουστρ. 492· *ο Ρίτζος ήρτεν εις την*
χώραν ... και πιστεύγω δεν ήρτεν άλλο, παρά να σε φουρκίσει, όχι σεν μοναχά, παρά και
άλλους πολλούς Βουστρ. 500· *Μηδέ τα ψάρια στο γιαλό να στέκου δε μπορούσι, παρά*
κι εκείν' αλλήλως τως αγάπην αγροικούσι Πανώρ. Γ' 104. **Γ'** Επίρρ. **1**) (Σε αποφατι-
κές προτάσεις για δήλ. περιορισμού) **α**) αλλά μόνο, παρά μόνο: *δεν είν' η αγάπη κάτεχε*
παρά καλό περίσσο, παρά ξεφάντωση πολλή, παρά χαρά μεγάλη Πανώρ. Β' 354, 355·
ένα ερημονήσι εις το οποίον δεν εκατοικούσαν παρά άγρια ζώα Μορεζίν., Κλίνη Σολομ.
420· *το λάδιν μου οπού αξίαζεν τότες πέρπυρα ρ' ..., όνταν με επλέρωσες ουδέν αξιάζεν*
παρά πέρπυρα ν' Ασσίζ. 161[29]· *Δορκύτα μ', ωχ οϊμένανε, πώς να σε πω δική μου, οπού*
δική μου δεν είσαι παρά εις καιρόν, ψυχή μου Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1372]· *ουδέν του ένι*
εγγυτής παρά διά ι' πέρπυρα Ασσίζ. 316[30]· (με επόμ. βουλητική πρόταση): *Δε μπορώ*
παρά να τση σιμώσω να τη ρωτήξω ποια αφορμή την ε πρικαίνει τόσο Ερωφ. (Αλεξ.
Στ.-Αποσκ.) Δ' 15· *όποιος εις την τύχη σου βρίσκεται δεν τυχαίνει παρά να χαίρεται*
πολλά την ώρα π' αποθαίνει Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 86· *Δεν έν παρά να γένει* Αλεξ. 265· (με
επόμ. αναφορ. πρόταση): *ουδέν παίρνει απέ τον καρπόν παρά όσον εντέχεται* Ασσίζ. 77[28]·
ουδέν ένι κρατημένος (ενν. ο *οφειλέτης*) *να μου στρέψει παρά όσον του έδωκα* Ασσίζ. 156[5]·
(πλεοναστικά με επόμ. ή προηγ. τα *μόνο(ν), μοναχάς*): *ουδείς γινώσκει την ημέραν*
και την ώραν του τέλους του παρά μόνον είς, ο Θεός Σεβήρ., Διαθ. 189[3]· *δεν ζητά από μας*
ο Θεός άλλο παρά μόνον να πιστεύομεν και να πράττομεν όλα εκείνα οπού εδίδαξαν και
ενουθέτησαν οι διδάσκαλοι της εκκλησίας μας Διήγ. πανωφ. 61· *μηδέ λογιάσεις από με να*
εις παρ' έχθρα μόνο Πανώρ. Β' 372· *μηδ' άλλο πράμα δύνεται να με παρηγορήσει παρά*
θωριά σου μοναχάς Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 83· *εις τούτη μου τη δούλεψη πλέ-*
ρωμα να κατέχεις το πως δε θέλω μοναχάς παρά το πρόσωπό σου να το θωρώ πασί-

χαρο όντα περνώ απομπρός σου Πανώρ. Γ' 593· (επιτ. με προηγ. τα *άλλος, άλλον τί-*
ποτας, κιανένας): *'Αλλην ουκ έχω παρά σεν* Φαλιέρ., Ιστ.² 476· *Το φταίσιμο πόγίνη*
δεν έκαμ' άλλος παρά εγώ Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 41· *η τιμιοτάτη γυναίκα απού δεν εφοβείτονε*
άλλον τίποτας παρά την αμαρτίαν Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 420· *Σύμβουλε, ξεύρεις το καλά*
το πως παιδί κιανένα παρά την Ερωφίλη μου δεν έχω καμωμένα Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-
Αποσκ.) Α' 530· **β**) εκτός από: *Αν πει κανένας κι άλλην παρά σέναν αγάπησα ποτέ...*
Κυπρ. ερωτ. 22[12]· (πλεοναστικά με προηγ. το επίρρ. *έξω*): *περί ποίων γραφών τών*
ουδέν εντέχουνται να ποίσουν δίκαιον έξω παρά η αυλή η ρηγική Ασσίζ. 13[18]. **2**) (Επιτ.
με επόμ. το επίρρ. *πολλά*) σε μεγάλο βαθμό, εξαιρετικά (πβ. *παραπολύ* και *παραπολύς*):
Δε θέλω λείψει στά μπορώ να δω να του βοηθήσω, γιατί 'μαι κρατημένη του παρά
πολλά να ζήσω Φορτουν. (Vinc.) Β' 416· *ο γενεράλες ήτονε Κορνάρος παωμένος κι*
έστεκεν ογιά τα Χανιά πάρα πολλά γνοιασμένος Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ. -Αποσκ.)
156[14]. **Εκφρ. 1**) *Παρ' αξίαν* = όπως δεν αξίζει, ανάξια: *Τι, κολάκια σε πρέπουν, δέ-*
σποτά μου, παρ' αξίαν; Πτωχολ. α 361. **2**) *Παρά δαμίν* = παραλίγο: *ελαβώθησαν*
(ενν. ο *'Εκτωρ και ο Αίας*) *πλειστάκις και παρά δαμίν ο μόρος έπεμπεν αυτούς εις*
τάφον Ερμον. Μ 111. **3**) *Παρά διαβόλου*, βλ. *διάβολος* 1ζ έκφρ. **4**) *Παρ' ελπίδα*,
βλ. *ελπίς* 1γ έκφρ. **5**) *Παρά λόγου* = χωρίς λόγο: *έπεσα εις τας χείρας σου κι είμαι*
εις φυλακήν σου να με ονειδίζεις άσκημα, αδίκως παρά λόγου Χρον. Μορ. Η 4175.
6) *Παρ' ολίγον*, βλ. *ολίγον* Εκφρ. 8. **7**) *Παρ' όνομα*, βλ. *όνομα* Εκφρ. **3**. **8**) *Παρά*
ποτέ = περισσότερο από ποτέ (πβ. και ΒΙ 1 ε): *εδά πληθαίνει ο φόβος μου, εδά πληθαίνει*
η ζάλη· απόφαση θε να γενεί παρά ποτέ μεγάλη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1368· *η*
γλώσσα του (ενν. του *Ρωτόκριτου*) *παρά ποτέ εγίνηκεν αηδόνι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
Α' 523· *Ολόχαρον οψές αργά σ' έθεκα, καλογιέ μου, και με χαιράμενη καρδιάν ήμου*
παρά ποτέ μου Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 420. **9**) *Παρά τα πάντα* = πάνω απ' όλα: *είναι*
(ενν. ο *αφέντης ο σουρτάνος*) *εις μεγάλην αφεντίαν, μονοκράτωρ του μουσθλουμανείου και*
παρά τα πάντα είναι πολλά πλούσιος παρά σέναν Μαχ. 642[11]. **10**) *Παρά το πρώτον* =
(?) περισσότερο από πριν: *όταν πεντήκοντα χρονών γενήσεται το ζώον, τότε εκτρέχει*
ως καλός δρομεύς παρά το πρώτον, τας νάπας και τας κοίλας τε και φάραγγας διώκει
Φυσιολ. (Legr.) 74. **11**) *Παρά της ώρας* = αμέσως: *αν εις τον κόρφον του κανείς τούτο*
το μήλον βάλει, άπνους, νεκρός να γένηται ευθύς παρά της ώρας Καλλίμ. 2554.
12) *Παρ' ώραν* = πρόωρα: *κρείττον είχε* (ενν. ο *Καλλίμαχος*) *το θανείν παρά καιρόν, παρ'*
ώραν ή τον της κόρης έρωτα απλώς υστερηθήναι Καλλίμ. 1045· *ω αδελφή παμπόθητε,*
πώς εκαταδικάσθης; (παραλ. 2 στ.) *Πώς δε παρ' ώραν έδυνας και έσβεσας το φως μας...;*
Διγ. Ζ 424.

παραβαίνω, Δούκ. 197[24], Κορων., Μπούας 43, 111, 137, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 357[r], 364[r], Πτωχολ. α 872, Ιστ. πατρ. 98[4,15], 99[9], 189[13], Λούκαρ., Διάλογ. 220[5], Μπερτόλδος 41, Ροδινός (Βαλ.) 107, Διγ. Ο 850.

Το αρχ. *παραβαίνω*. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Περνώ δίπλα από κ., προσπερνώ κ.· (σε μεταφ.): *πρώτον μεν ανέστελλον ακάθεκτον την γνώμην, όπως ... δυνηθώ φυγείν την αμαρτίαν, αλλά σαφώς αδύνατον πυρ παραβήναι χόρτον* Διγ. Ζ 2695. **2**) Παραβαίνω, αθετώ, δεν τηρώ κ.: Ιστ. πατρ. 175[15], Διγ. Ζ 781, Ερμον. Ε 425. **Β'** Αμτβ. **1**) Παρακούω· αμαρτάνω: *ως καρδιογνώστης Θεός ... ήξευρεν ότι ο Αδάμ θέλει παρέβει και έδωσέ του τούτην την ολίγην άνεσιν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 45[v]. **2**) (Με την πρόθ. από+αιτιατ.) παραβαίνω, δεν τηρώ κ.: *Κύριε, ... δείξε ... ένα από τούτους τους δύο ... να λάβει τον κλήρον της δούλεψης τούτης και της αποστολής από την οποίαν επαρέβη ο Ιούδας Σανκταμαύρας,* Πράξ. Απο-

στόλ. 61· *ποτέ του δεν ήθελε* (ενν. *ο εκκλησιάρχης*) *να ειπεί ή να παρέβει έξω από εκείνο οπού όριζαν οι θείοι νόμοι* Ιστ. πατρ. 98[21].

παραβάλλω, Ιερακοσ. 444[26], 458[1],491[6], 498[28], Ορνεοσ. αγρ. 535[24], 569[29], Ορνεοσ. 577[19], 579[19], 584[7].

Το αρχ. *παραβάλλω*. Η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) (Προκ. για τροφή) *παραθέτω, παρέχω· ταΐζω*: Ορνεοσ. αγρ. 565[5], Προδρ. (Eideneier) I 101. **2**) Συγκρίνω: Κορων., Μπούας 46. **Β'** (Αμτβ.) Συγκρούομαι: *'Ωσπερ τις λίθος αφεθείς εκ πετροβόλου σκεύους, προς πέτρον δε παραβαλών αύθις παλινδρομείται* Πρέσβ. ιππ. 13. **II** Μέσ. **1**) Παρατάσσομαι: *Διακόσιες χιλιάδες βρίσκονται γυναίκες ανδρειωμένες, άλλες βδομήντα το λοιπόν κι είναι παραβαλμένες* Αλεξ. 2486. **2**) Κυριεύομαι από αλαζονεία: *τόσο επαραβάλθησαν, έστεκαν γλυκαμένοι, ότι, ωσάν εβλέπασιν να αναφανεί σανδάλι, έτρεχαν ως οι κόρακες εις βρομισμένον κρέα* Χρον. Τόκκων 2445.

παράβαλμα το.

Από το *παραβάλλω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Meursius.

Κόπρανα, περιττώματα: *Η βλάβη των ορνέων γίνεται ... δια πολυφαγίαν, διά σπαστρίαν του παραβάλματος* Ορνεοσ. 579[10].

παραβάνω, Ασσίζ. 201[17].

Από το *παραβάλλω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Λάζαρης, Λευκαδ.).

Εξασφαλίζω τροφή ,τρέφω (πβ. *παραβάλλω* I Α' 1): *να στρέψει εκείνον οπού το ηύρεν* (ενν. *το όρνιον*) ... *και όσα εξοδίασεν να το παραβάνει αυτό το όρνιον ού έτερον πράγμαν τό είχεν χρήση* αυτ. 452[19-20].

παραβαρώ, Ιστ. Βλαχ. 2598.

Από την πρόθ. *παρά* και το *βαρώ*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *παραβαραίνω*) και σήμ. ιδιωμ. (Πασπ., Γλωσσ. 271, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 238, Ξεινός, Γλωσσ. 'Ιμβρου 133).

Βαραίνω κάπ. υπερβολικά· (εδώ μεταφ.) ενοχλώ, στενοχωρώ πολύ κάπ.: *Εμέναν ο πατέρας μου μικρόθεν με είχεν πόθο· τώρα με κατεχόρτασεν, θωρώ παραβαρώ τον* Ιμπ. 175.

παραβασία η.

Το ουσ. *παραβασία* που απ. τον 6. αι. (L-S και Lampe, Lex.) και στη Σούδα (Steph., Θησ., λ. *παραιβασία*)· για αρχ. τ. της λ. βλ. L-S. Απ. επίσης στο Μαλάλα 415[5-6] και στο Πορφυρογ., Προς Ρωμαν. 326, καθώς και σε έγγρ. του 11.-12. (Act. Saint.-Pantél. 6[45] και Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 317) και του 14. αι. (Act. Esph. 9[25]).

Παράβαση· (εδώ προκ. για παράβαση συζυγικής πίστης) μοιχεία: *έσφαξεν* (ενν. *η Μήδεια*) *τα ίδια της παιδία* (παραλ. 1 στ.) *δια το πείσμα του Ιασών και την παραβασία οπού εποίησε και αρνήθην την και επήρεν κορασία* Συναξ. γυν. 362.

παράβασις-ση η, Φυσιολ. (Legr.) 1097, Δούκ. 73[8], Συναξ. γυν. 38, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 61[r], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 84.

Το αρχ. ουσ. *παράβασις*. Η λ. *παράβαση* και σήμ.

1) Αθέτηση, παραβίαση, παράβαση: *παρασπονδάς των χριστιανών τινές και παραβάσεις των όρκων μεταχειρισθέντες* Δούκ. 285[7]. *Ο δε Μουράτ θαυμάσας επί τη παραβάσει των όρκων ελογίζετο τι άρα μέλλει γενέσθαι* Δούκ. 275[24]. **2**) (Προκ. για το προπατορικό αμάρτημα) ανυπακοή· αμαρτία: *Μόνον διά την παράβασιν εκείνην, τήν εποίκα* (ενν. *εγώ ο Αδάμ*), *εκ του Θεού τον ορισμόν κι υπακοής εβγήκα* Χούμνου, Κοσμογ. 309· *έμελλεν να απολεσθεί διά την παράβασιν, ην εποίησεν, ο πρώτος ημών άνθρωπος* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 354[v].

παραβάτης ο, Διγ. (Trapp) Gr. 373, 761, 2159, Διγ. Ζ 609, 1110, 2564, 2620, Χρον. Τόκκων 1805, Θρ. Θεοτ. 58, Αξαγ. Κάρολ. Ε' 730, Ιστ. πατρ. 148[9], Διγ. 'Ανδρ. 327[10-15], 369[34].

Το αρχ. ουσ. *παραβάτης*. Η λ. και σήμ.

Αυτός που παραβαίνει νόμο ή συμφωνία, που δεν κρατά τον όρκο ή την υπόσχεσή του, παραβάτης: Κορων., Μπούας 50, Διγ. Ζ 602· (προκ. για θρησκευτική πίστη) ασεβής, αρνησίθρησκος: *δεν εφύλαξαν τα παραγγέλματα του Χριστού, ως παραβάτες* Διγ. 'Ανδρ. 338[4]· *Ω Ιουδαίοι άνομοι, ω φάλσοι παραβάται* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 33· (προκ. για αθέτηση ερωτικών όρκων): *βάνω εις τον νουν μου και λέγω βέβαια ότι εκείνος είναι ο παραβάτης, οπού με άφησεν εδώ εις την ερημίαν* Διγ. 'Ανδρ. 371[2].

παραβάτισσα η.

Από το ουσ. *παραβάτης* και την κατάλ. *-ισσα*.

Αυτή που δεν υπακούει σε κ., που παραβαίνει κ.· (εδώ) αμαρτωλή: *η παραβάτισσα η Εύα οπού το εποίκεν* Συναξ. γυν. 55.

παραβατόν το.

Το ουδ. του επιθ. *παραβατός* ως ουσ.

(Για αρματοδρομίες) παράλληλη κούρσα δύο αρμάτων και προσπέραση του ενός από το άλλο (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 63, ΕΕΦΣΠΑ, περ. β', τόμ. 5, 1954/55, 54 και Eideneier [Προδρ. σ. 256]): *εσύ εκαθέζου και έβλεπες πώς τρέχουν αι καρούχαι, και ποιον λαγχάνει το δεμίς, το μις δε πάλιν ποίον, και τίνα το παραβατόν και τίνα το της πρόβας* Προδρ. (Eideneier) IV 82.

παραβγαίνω, Πικατ. 384.

Από το *παρεκβαίνω* (βλ. λ.). Η λ. σε έγγρ. του 17. (Ζερβογιάννης, Αμάθλ. 14, 1983, 99), του 18. αι. (Σιγάλας, Ελλην. 3, 1930, 81) και σήμ. με διαφορετική σημασ.

1) (Αμτβ.) βγαίνω λίγο έξω: *ηθέλησε να παραβγεί, γιατ' ήτον πρικαμένος, κράζει τον Απολλώνιον εκείνην την ημέρα, λέγει του ας πάμε ως εδώ να πάρω σαν αέρα* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [540]· *Αβγά εγέννα δίκροκα* (ενν. *η όρνιθα*), *χοντρά παρά την φύσιν, να παραβγεί την πόρτα της δεν ήθελε ν' αφήσει* (ενν. *η χήρα*) Γαδ. διήγ. (Pochert) 163 Β. **2**) (Αμτβ., μτβ. και με εμπρόθ.) παρεκκλίνω ηθικά, παρανομώ, παραβαίνω, παραβιάζω: *Η Εύα μου το ποίκε κι ετάγισέ με εκ τον καρπόν· αυτείνη επαραβγήκε* Πικατ. 503· *Ακόμη παραβγαίνομεν και το η' κεφάλαιον της εν Καρθαγένη αγίας συνόδου* Δαμασκ. Στουδ., Διάλ. 455· *ηθέλησεν* (ενν. *ο Θεός*) ... *να παραγγείλει των υιών του ... ότι να μηδέν παρέβγουν από την παραγγελίαν αυτού* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 355[r].

παραβγάνω, Ασσίζ. 152[6], 172[30], 173[3], 175[6], 427[23], Αχιλλ. Ν 1514, Αχιλλ. Ο (Smith) 689, Διήγ. Βελ. N[2] 16.

Από την πρόθ. *παρά* και το *βγάνω*. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972-73, 218).

1α) Συνοδεύω κάπ. που αναχωρεί και τον αποχαιρετώ, ξεπροβοδίζω: *επεχαιρετίσθησαν οι συγγενείς της κόρης, μετ' αύτους παρεξέβηκεν, ίνα τους παραβγάλει* Αχιλλ. L 1192· **β**) (μεταφ. προκ. για κηδεία): *να ακολουθήσουν λυπηρά τον μέγαν Αχιλλέα, έξω της πόρτας να τον παν και να τον παραβγάλουν μίλιον έν λυπητικά και να τον αποθέσουν* Βυζ. Ιλιάδ. 1088· *μέλαινα σκήπτρα εσήκωσαν και παρεβγάλασίν τον* (ενν. *τον μέγαν Αχιλλέα*), *ηκολούθησε και ο Πρίαμος με όλους τους υιούς του* Βυζ. Ιλιάδ. 1092. **2**) Αποσπώ, αρπάζω, παίρνω κ. ή κάπ. παράνομα: *Εάν γίνεται ότι είς σκλάβος ού μία σκλάβα να την κλέψουν ού να την παραβγάλουν και να την κρύψουν εις κανένα σπίτιν...* Ασσίζ. 403^{20}· *Εάν γίνεται ότι είς βίος ού ένα ζώον εξήλωσέν το κανένας κανενού ανθρώπου ού εστέρησάν του το δυναστικώς ού επαράβγαλαν το εις καμίαν οπλήν εις όλον το ρηγάτον των Ιεροσολύμων* Ασσίζ. 425^{21-2}. **3**) Κάνω κάπ. να απομακρυνθεί από κάπου: *ο κούντη τ' Ορπήν και ο Φραντζέσκος ο αδελφός του εμήνυσαν της ρήγαινας να πέψει να τους παραβγάλει να έλθουν και αποκεί να δράξουν την χώραν* Μαχ. 492^{6}. **4**) Παρασύρω: *«Τείντα μου διδείτε να σας πάρω εκεί απού κοιμάται ο σιρ Πιέρ τε Κασίν και να τον πιάσετε;». Και εκείνοι εφοβήθησαν μήπως και παραβγάλλει τους να τους βάλει στο χέριν του* Μαχ. 432^{26}. **5**) Αναγκάζω: *Εσείς βουλήν ου χρήζετε εκ το εμόν το στόμα, διατί τον λόγον του τυφλού πατείτε τον ως χώμα* (παραλ. 4 στ.). *Μηδέν με παραβγάλετε πλέο να ομιλήσω και δώσω το κεφάλι μου στον τοίχον να το λύσω* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 731. **6**) (Προκ. για κτίσιμο) επεκτείνω: *'Ορισον, γράψον, ποίησον ανθρώπους να δουλεύσουν, να παρεβγάλεις κτίσιμον την Κωνσταντίνου πόλιν* Διήγ. Βελ. χ 16· *παρέβγαλε* (ενν. *Βελισάριε*) *το κτίσιμον, το τείχωμα της Πόλης* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 54.

παραβέντο το, Πορτολ. Α 216^{23}, 225^{26}.

Το ιταλ. *paravento*.

Τόπος, ακτή απάνεμη που μπορούν να αγκυροβολούν πλοία για να προφυλαχτούν από δυνατούς ανέμους: *ο κάβο δε Βάκας έχει καλό παραβέντο διά την προβέντζα* αυτ. 208^{13}.

παραβιάζω, Προδρ. (Eideneier) IV 525 χφφ CV κριτ. υπ.

Το μτγν. *παραβιάζω* (L-S, λ. *παραβιάζομαι*). Η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **α**) Εξαναγκάζω, υποχρεώνω με τη βία κάπ. να κάνει κ.: *Ουχί συνέθου του ελθείν μετά περιχαρείας; Μη γαρ σε κατηνάγκασα ή παρεβίασά σε;* Διγ. (Trapp) Gr. 490· **β**) πιέζω κάπ. επίμονα, φορτικά: *το να βγει* (ενν. *ο Γενουβήσος*), *έπεψεν ο καπετάνος και επήρεν τον ομπρός του και επαραβίασέν τον, διά να του πει την συντυχίαν του μαντατοφόρου όπου σύντυχεν* Μαχ. 470^{2}· *τον Κλιτοβόν ο Λίβιστρος πάλιν απηλογάτον, επείν επαραβίασέ τον, καν και μη θέλων λέγει* Λίβ. Esc. 57. **II** (Μέσ.) βιάζομαι πολύ, επείγομαι να κάνω κ. αμέσως: *ομοίως και ο Ράδουλος έγραψε προς εκείνη να μη παραβιάζεται, μόνε να υπομείνει* Ιστ. Βλαχ. 680.

παραβιβάζω, Καλλίμ. 1819.

Το μτγν. *παραβιβάζω*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Α' Μτβ. **1**) Προσπερνώ· αγνοώ, παραμελώ κάπ.: *είπερ και προστάξω σοι πολλάκις ότι δος τον, ως ενεργής και φρόνιμος συ παραβίβαζέ τον, αποκριθείς «καρτέρησε μικρόν, ότι ουδέν έχω»* Προδρ. (Eideneier) IV 525. **2**) Αδιαφορώ για κάπ.· περιφρονώ: *οι της Σηλυμβρίας δε χωριάται και χυδαίοι εγέλων μάλλον και παρεβίβαζον ημάς τους από της πόλεως* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 785, κριτ. υπ.). **Β'** Αμτβ. **1**) Προσπερνώ, παραβλέπω κ.· αδιαφορώ για κ.: *μη έχων δ' άλλο τι φαγείν τρώγω τας παλαμίδας, παραβιβάζω πάντοτε και τρώγω την αντίκα* Προδρ. (Eideneier) IV 248-24 χφφ

PK κριτ. υπ. **2**) Ξεσκάζω, ψυχαγωγούμαι, διασκεδάζω: *Η δέσποινα περιπατεί περί τον κήπον μόνη και περιτρέχει τα φυτά, παραβιβάζει τάχα* Καλλίμ. 2038· *Παρερχόμενος γαρ ήλθε και περί την Αρκαδίαν και παραβιβάζων ήλθεν και παρά την παραλίαν* Ερμον. Α 116.

παραβίβασμα το.

Από τον αόρ. του *παραβιβάζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Αναψυχή, ξέσκασμα, διασκέδαση: *Η δέσποινα περιπατεί περί τον κήπον μόνη και περιτρέχει τα φυτά, παραβιβάζει τάχα. (Ηθικόν παραβίβασμα της κόρης προς τον κήπον)* Καλλίμ. 2039.

παραβιβασμός ο.

Από τον αόρ. του *παραβιβάζω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. 52^{29}), στο Steph., Θησ. και στο Κουμαν., Συναγ.

1) Διασκέδαση, ξέσκασμα: *εξέβης προς αναψυχήν και παραβιβασμόν σου* Καλλίμ. 975. **2**) Αγώνισμα: *παραβιβασμοίς αλόγων και θεωρίαις προσσχών* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 363, κριτ. υπ.)· *ημέραν μίαν προς παραβιβασμόν ποιήσαι συντίθεται μετά κονταρίων ασιδηρώτων* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 142, κριτ. υπ.).

παραβλάβω. βλ. *παραβλάπτω*.

παραβλάπτω· *π α ρ α β λ ά β ω*.

Το αρχ. *παραβλάπτω*. Η λ. και σήμ.

1) Κάνω κακό, βλάπτω: *Αγάπα πάντας τους βροτούς, ως αδελφούς λογίζου, πλην ως μη παραβλάπτεσθαι κατά ψυχήν εκ τούτων* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 673. **2**) Ενοχλώ, πειράζω: *ήλθε μία βρόμα ... Και όταν ήτον νότος δεν τους επαράβλαβεν* Διήγ. εκρ. Θήρ. 110^{31}.

παραβλέπω, Καλλίμ. 2530, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 209, Αλφ. $14^{68,91}$, Αλφ. (Μπουμπ.) I 24, 42, 73, Δούκ. 405^{13}, Γεωργηλ., Θαν. 387· *ε π α ρ α β λ έ π ω*, Χριστ. διδασκ. 409.

Το αρχ. *παραβλέπω*. Η λ. και σήμ.

1α) Στραβοκοιτάζω, κοιτάζω κάπ. με κακές προθέσεις, εχθρικά: *μήνα πλήξει* (ενν. *ο καλόγηρος*), *να σφαγεί και πιάσει τον ο ψόφος και λυτρωθούμεν τον γοργόν, να μη μας παραβλέπει* Προδρ. (Eideneier) IV 528· *Ο δε ιδών ο γάδαρος αυτούς τριγύρω στέκουν και τι λαλούσι προς αυτόν και πώς τον παραβλέπουν, εννόησεν ως φρόνιμος τα μέλλοντα γενέσθαι* Συναξ. γαδ. (Pochert) 17· **β**) παραφυλάω, παραμονεύω κάπ.: *εμίσαν τον εκείνον και επαράβλεπέν τον να του κακοποιήσει* Ασσίζ. 112^{7}. **2α**) Περιφρονώ κ.: *την ισχύν γουν παραβλέψας και ανδρείαν και την τόλμην* (παραλ. 2 στ.), *της μαχλάδος Αφροδίτης προτιμήσας γουν το δώρον* Ερμον. Α 313· *δόξαν καμιάν δεν θέλω, ου κτήματα επιθυμώ ουδέ τον πλούτον θέλω, πάντα χόρτον λογίζομαι, ως όναρ παραβλέπω* Διγ. Ζ 1932· *να παραβλέψεις το κακόν και το καλόν να ποίσεις* Αλφ. 14^{52}· **β**) αδιαφορώ, δεν ασχολούμαι με κάπ.: *ο δε* (ενν. *Βαϊμούντος*) *τους μεν άλλους πάντας παρέβλεπεν, εγύρευε δε τον δούκα* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 112· *τους δε λοιπούς παραβλέψας οι μεν φυγάδες ώχοντο, οι δε και εις αποστασίαν ετράπησαν* Ιστ. Ηπείρ. X^{13}. **γ**) παραμελώ κάπ., δε φροντίζω γι' αυτόν: *δεν εκάμετε καλά μήτε χριστιανικά ... να παραβλέπετε και να καταφρονείτε την ομοπάτριον και ομομήτριον αδελφήν σας, να ευρίσκεται*

εις μεγάλην ένδειαν Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 183[31]. *Ταύτα βλέποντες ιείς ευχαρίστως εδοξάσαμεν τον Θεόν, οπού εις τέλος δεν παραβλέπει τους επικαλουμένους ιτόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 81· **δ**) αψηφώ, δεν υπολογίζω κάπ. ή κ.: *την καύσιν αρείδασι και τον καιρόν του θέρους, και ενδυμένοι τ' άρματα εις πόλεμον σεβαίναν* ορων., Μπούας 57· *εσύ χωρίς να ιδείς καμίαν ανάγκην επαρέβλεψες τον νόμον, την πίστιν ι τους συγγενείς σου* Διγ. 'Ανδρ. 327[22]· *παραβλέπει τον κριτήν και την ορθήν την κρί-ν* Αλφ. (Μπουμπ.) Ι 54· **ε[1]**) (προκ. για όρκο) αθετώ, παραβαίνω: *Βλέπε καλά και πρό-χε να μην παραϊδείς ή αρνισθείς τους όρκους* Διγ. 'Ανδρ. 331[23]· **ε[2]**) (αμτβ.) παρεκ-έπομαι· παρανομώ: *'Ητον γαρ νέα και καλή, ωραία και παρθένος. Ενικήθη ουν ο λογι-ιός μου εις την αμαρτίαν και επαρείδα και απέπεψά την και υπήγεν ολίγον εκείθεν* Διγ. ·νδρ. 396[17]. **3**) Προστατεύω, φυλάγω, φρουρώ κάπ. ή κ.: *το ρήγα επαραβλέπασιν ; έτοια χρεία μεγάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1134· *βλέπει το κορμίν εκεινού του νε-ού ... και δύο ωραίους νεανίσκους και επαραβλέπαν το* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 451· *τα ιντέρμα τ' άρματα ... εις τ' άλογό του τα 'χασι ... κι οχτώ τα παραβλέπασι κι ολό-ιυρα εφορούσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1973.

παραβλύζω.

Το μτγν. *παραβλύζω.*

Κάνω εμετό: *εις μέθην επανήγαγον και γλεύκους αμετρίαν και παραβλύζειν λέ-υσιν οίνου τους νηφαλίους* Γλυκά, Αναγ. 236.

παραβολάδα η.

Πιθ. **από** το ουσ. **παραβολάς* ⟨ *παραβάλλω* κατά το σχ. *καταβάλλω* ⟩ *καταβολάς* ⟩ *ταβολάδα* (Φουρ., Αθ. 30, 1918, 362, Παπαδ. Α., Αθ. 55, 1951, 114) ή από το ουσ. *ραβολή* και την κατάλ. *-άδα* (Φουρ., ό.π.). Κατά Eideneier, Ελλην. 31, 1979, 417 πιθ. ό συμφ. των ουσ. *παρασφήνιον* και *έμβολος*. Τ. *περιβολάδα* σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική μασ. (Φουρ., ό.π.).

?Σφήνα (Για τη σημασ. βλ. Eideneier, ό.π., 390, 417): *Εβάστα γουν και εις την ραν του σκεπάρνιν και μανάραν και εις το βουνίν ανέβαινε να κόψει αλετροπόδιν· άστα και εις την ζώνην του καν δύο παραβολάδας* Ημερολ. 22.

παραβολή η, (**I**), Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 201[r], 350[v], Δεφ. Λόγ. 43, Πορτολ. 31[17], Πηγά, Χρυσοπ. 382 (2), 385 (10), Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 64[21], Ερω-κρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 913, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 129, Μπερτολδίνος 168.

Το αρχ. ουσ. *παραβολή*. Η λ. και σήμ.

1α) Αλληγορική διήγηση, που χρησιμοποιείται για να καταδείξει ένα επιχείρημα ή ι να υποστηρίξει μία θέση: *Τί είναι παραβολή; Είναι κάποιος σκοτεινωπός λόγος, ο οίος δι' άλλους λέγεται και δι' άλλους νοείται* Πηγά, Χρυσοπ. 385 (10)· *επιτήδευσον άλλην μιαν όμορφην παραβολήν εις το προκείμενόν σου, να με καταπείσεις να σε αφήσω υπάγεις εις το σπίτι σου* Μπερτολδίνος 166· **β**) (με ηθικό και πνευματικό περιεχό-νο): *Παρακαλώ σε, λοιπόν, μην οκνήσεις να μου λέγεις τέτοιες παραβολές, οδιά να μά-ι καλά τι είναι η ζωή ετούτη και είντα προξενά εκεινών οπού την αγαπούσι* Βενετζάς, ιμασκηνού Βαρλαάμ 64[24]· **γ**) (προκ. για τις παραβολές του Χριστού στην Καινή Δια-κη): *και του πλουσίου η παραβολή και του πτωχού Λαζάρου, οπὄναι στο στόμα του ριστού* Πένθ. θαν.[2] 384· *ενθυμήσου την παραβολήν οπού λέγει εις το κατά Λουκάν Ευ-γέλιον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 364[v]. **2**) Παρομοίωση: *Λοιπόν εις την παραβολήν*

του γεωργού που ορίζεις άκουσον την απόκρισιν Κορων., Μπούας 113. **3α**) Λόγος διδακτικός· απόφθεγμα, γνωμικό: *Λέγει το κι η παραβολή αλήθεια κι όχι ψόμα: αλί τόν βάλουν εις την γην και τον σκεπάσει χώμα!* Απόκοπ.[2] 163· *άνθρωπο κιανένα στον κόσμο τόσα πελελό δεν έχω γνωρισμένα, με λόγια και παραβολές να θέλει ν' απομείνει σήμερο δίχως γδικίωση μιαν εντροπή σαν κείνη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 619· **β**) (προκ. για το βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης «Παροιμίαι»: *καθώς το λέγει ο Σολο-μών εις τες Παραβολές του: «Αρχή σοφίας, φόβος Θεού»* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 43. **4**) (Ναυτ.) παράκτια, αν όχι παραβολική, πορεία πλοίου, πλεύριση: *αν έρ-χεσαι στην παραβολήν, θέλεις ιδεί την στερέαν χαμηλήν και απλωτήν και δενδρωτήν* Πορ-τολ. Β 37[7].

παραβολή η, (**II**), βλ. *παρεμβολή*.

παραβόλι το.

Το μτγν. ουσ. *παραβόλιον*. Ο πληθ. *παραβόλια* και σήμ. στην Τήνο (Andr., Lex., λ. *παράβολον*).

Τόπος κατάλληλος για πλεύριση πλοίων: *η μύτη του Αγγισίου έναι χαμηλή και αμ-μουδωτή· και έναι καλόν παραβόλι μίλιν α'ς'' εις το πέλαγος προς το μεσημέρι και τον εύ-ρον* Πορτολ. Β 30[25].

παραβολικώς, επίρρ., Πωρικ. S 105[30], Πτωχολ. α 78.

Το μτγν. επίρρ. *παραβολικώς* (Lampe, Lex.).

Με τη μορφή παραβολής, αλληγορικά: *Και μη τις υπολάβη και είπη: παραβολι-κώς ερρέθη ουν το πράγμα. Αι θείαι γαρ παραβολαί του Σωτήρος, φιλότης, εισίν εικόνες αληθείς πραγμάτων ενεστώτων* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 3022.

παραβοσκίζομαι.

Από την πρόθ. *παρά* και το *βοσκίζομαι*. Πβ. αρχ. *παραβόσκω* και *παραβοσκίζω* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παραβόσκω*).

(Με υποκ. ζώο) βοσκίζω πολύ, τρώω λαίμαργα, παρατρώω: *εκεί παραβοσκίζετον* (ενν. *ο γάδαρος*) *κοντά προς το ρυάκιν* Συναξ. γαδ. (Pochert) 9.

παραβουλεύ(γ)ω, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 120.

Από το ουσ. *παράβουλος*.

Προδίδω: *Το λοιπόν οι Φιλισταίοι, με τους ποιους είχεν γκέρραν* (ενν. *ο Σαμψών*), *εποίκασιν να τον παραβουλεύσει μία του αγαπητική την ποιαν εκράζαν την Δαλιδά* αυτ. 128.

παραβουλία η, Τρωικά 528[4], Ασσίζ. 106[1], 234[7], κ.α., Μαχ. 334[30], 372[15], 476[33], 498[21], κ.α., Βουστρ. 424, 463, 493, 536, κ.α., Byz. Kleinchron. Α' 206[2]· *π α ρ α β ο υ-λ ι ά*, Μαχ. 42[19,31-2], Ξόμπλιν φ. 133[v]· *π α ρ α β ο υ λ λ ι ά*, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 112, 120, 130, κ.α.

Από το επίθ. *παράβουλος* και την κατάλ. *-ία*. Τ. *πα-αβ'λιά* σήμ. στη Σαμοθράκη (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 715).

1α) Επιβουλή, δόλος: *ο Αχιλλεύς ... εμήνυσε τον Πρίαμον ότι εάν θέλει να τον επάρει γαμβρόν και να παύσουσιν οι πόλεμοι...· ο δε Πρίαμος τάχα έδειξεν ότι θέλει...· και τούτο*

ποιούσαν το με παραβουλίαν ο Δηΐφοβος και ο Πάρις, οι αδελφοί της Πολυξένης. Είτα
πήγασιν εις τον ναόν του Απόλλωνος, ότι να ομόσουσι και να στερεώσουσι το συνοικέσιον·
.και ο μεν Αχιλλεύς ήτον αναρμάτωτος...· ο δε Αλέξανδρος ηστέκετο πλησίον και έδωκε
ον Αχιλλέα με παραμάχαιρον έσω εις την καρδίαν πληγήν σωτικήν Τρωικά 531[22]· εζή-
ησεν ο σουλτάνος να 'χει τους Σαρακηνούς τους σκλάβους τους εσήκωσεν ο ρήγας από
ην Αλεξάνδραν ... Ο ρήγας δεν εννοιάστην την παραβουλίαν, αμμέ ως καλός επίστευσέν
ου Μαχ. 162[33-4]· **β**) δολοπλοκία, μηχανορραφία: έβλεπε γουν ταύτα Οδυσσεύς και
υλέγετο από τον φθόνον και είχε πικρίαν ανυπόφορον και πάντοτε έτρεφεν έχθραν κατ'
ιείνου (ενν. του Παλαμήδη) και μίσος πολύ και συνέπλεκε διά λόγου του παραβουλίας
ι σκάνδαλα Τρωικά 527[12]· εφοβήθηκα δε πάλιν μήπως κείνος κάμει δόλον και
ιραβουλίαν ποιήσει και πάρει την βασιλείαν Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 331. **2α**) Προδο-
ία: εσήκωσεν η ρήγαινα την κομμενταρίαν της Κύπρου απέ τον σιρ Νικόλ Σαπλάνες, ο
οίος ήτον κουμεντούρης της Κύπρου, διά την παραβουλίαν την εποίκεν ο μισέρ Τζουάν
ιπλάνες και έβγαλάν τον διά παράβουλον και διά την αφορμήν του εσηκώσαν του την κου-
νταρίαν Βουστρ. 531· αν ένι έγκλημαν φόνου ού παραβουλίας προς τον ρηγικόν..., το
καιον κελεύει... Ασσίζ. 380[5]· ορίζομεν ... εις Πέναν παραβουλίας να μεν ανοίξεις το κα-
έλλιν Βουστρ. 522· (προκ. για δολοφονική ενέργεια κατά της αρχής): Ο αυτός ρε
ζακ επρουμουτίασεν τους καβαλλάρηδες να τους στρέψει τα χωριά τους τά τους εσήκω-
ν ο ρε Πιέρ διά την παραβουλιάν τους, ότι εσκοτώσαν τον πατέρα του Μαχ. 608[30]· μου
λείτε πως επήγα εις την αυλήν της αφεντιάς της (ενν. της ρήγαινας) διά να την σκοτώ-
... και εθέλησα να ποίσω τίτοιον πράμαν και τιτοίαν παραβουλίαν! Βουστρ. 437·
(προκ. για αθέτηση συμφωνίας): εποίκεν βουλήν (εμμ. ο ρήγας) με τους καβαλλάρη-
του να πέψουν μαντατοφόρους εις τον αγιότατον πάπαν ... 'Οτι είχαν πέναν χιλιάδες ρ'
τά τα στοιχήματα τους Γενουβήσους έμπροσθεν του πάπα..., είτις αρκέψει την μάχην
ό τους Κυπριώτες ή τους Γενουβήσους να διδεί ένας του άλλου ρ' χιλιάδες δουκάτα. Και
του πουν και την αρχήν της μάχης ... και να ζητήσουν της αγιοσύνης του να τους δώσουν
ρ' χιλιάδες τα δουκάτα των στοιχημάτων..., διότι εκείνοι ήτον η αφορμή της παραβου-
ς και με δικαιοσύνην εππέσαν εις την ζημίαν Μαχ. 324[25]· **γ**) παράβαση ηθικών αρ-
, ασέβεια, απιστία: εξεφανέρωσαν πανταχού την ασέβειαν όπου εποίησε (ενν. ο Αλέ-
δρος) εις τον ξενοδόχον και το πώς ήρπαξε την γυναίκα με χρήματα πολλά και έφυγεν...
δε Πρωτεύς ... είπεν προς τον Αλέξανδρον ...: «Αν ουδέν είχαμεν όρκον ... ότι κανέναν
ν ... ποτέ να μηδέν τον χάνομε, ... ήθελά σε τιμωρήσειν τόσα, ότι να επέθανες κακόν
ιτον προς την παραβουλίαν όπου εποίησες εις άνθρωπον μέγαν, όπου σε εφιλοξένησε
εποίησέ σε τιμήν και εσύ επάτησες το καλόν τό σε εποίκεν και κατέλυσες της αγάπης
της φιλίας τα δίκαια Τρωικά 523[16]· (προκ. για συζυγική ή ερωτική απιστία): Ως
φθασε (ενν. ο Μενέλαος) εις την χώραν του, ηύρεν τον Αγαμέμνονα σκοτωμένον από
παραβουλίαν της γυναικός του, ότι είχε καύχον τον Αίγισθον Τρωικά 535[7]· Επίστευα
γάπη σου να έναι στερεωμένη, και εσύ είχες την παραβουλιάν (έκδ. παραβολιάν·
θ. Δειν., Αθ. 33, 1921, 211· βλ. και Κριαρ., Αθ. 51, 1941, 9) γεμάτην το κορμί σου
τοπ. 539.

παραβουλλιά η, βλ. *παραβουλία*.

παράβουλος, επίθ. Ασσίζ. 20[10], 216[10], 468[19], κ.α., Φυσιολ. 371[15], Μαχ. 296[29],
[0], 558[9], κ.α., Βουστρ. 482, 490, 511, 523, 527, κ.π.α., 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πη-
χ) 122, 136, Ξόμπλιν φ. 129[r]· πληθ. *παραβούλοι*, Μαχ. 456[10-11].

Από το επίθ. *παράβολος* με πιθ. επίδρ. του ουσ. *βουλή*, αν όχι από την πρόθ. *παρά*
το ουσ. *βουλή*. Η λ. σε αστρολογικούς κώδ. (L-S, λ. *παράβολος* II 2), τον 5. αι. ως

επίθ. και τον 8.-9. αι. ως ουσ. (Lampe, Lex.) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 715 και **Andr.**, Lex.).

Α' Επίθ. 1) **Επικίνδυνος**, μοχθηρός: *Η άρκος είν' δεινότατον, πολλά κακόν θηρίον, ανήμερον και άγριον, πολλά παράβουλόν τε* Φυσιολ. (Legr.) 348. **2α**) Δόλιος, επίβουλος, προδότης: *το σουπέρπιον γένος των Γενουβήσων και παράβουλον, οπού πάντα πλημμελούσα να πάρουν την Κύπρον και αφορμολογούσαν* Μαχ. 134[14]· *θωρεί* (ενν. ο πρίντζης) *τους καβαλλάρηδες εις την τσάμπραν του και λαλεί τους: «'Απιστοι, παράβουλοι, είντα θέλετε τούτην την ώραν εις την τσάμπραν μου απανωθιόν μου;»* Μαχ. 266[23]· **β**) απατηλός, δόλιος: *εδιαλαλήσαν* (ενν. οι Γενουβήσοι) *από την μερίαν του αμιράλλη ότι κανένας Γενουβήσος να μεν είναι απότορμος να ποίσει κανέναν Κυπριώτην ν' αγανακτεί· τούτον εποίκαν το τους λας διά να κάτσουσι αμέριμνα εις τας δουλειάς τους...· διαβαίνοντα καμπόσες ημέρες ηύραν αφορμήν οι Γενουβήσοι ... και ... εκωλοσύρναν τους* (ενν. τους Κυπριώτες) *και εφουρκίζαν τους· μέσα εις τους δελοιπούς και επιάσαν τον Ψιχίδην και τους ν' του συντρόφους, οι ποίγοι κατά τον παράβουλόν τους διαλαλημόν εποίκαν το να πολομούν τες δουλειές τους* Μαχ. 426[10]. **Β'** (Ουσ.) προδότης: *να μεν ανοίξεις το καστέλλιν να μπάσεις τινάν χωρίς νά 'ρτει η κυρά η ρήγαινα με το κορμίν της, και ανέν και ανοίξεις τινός, θέλει σε εβγάλει διά παράβουλον* Βουστρ. 522· *κανείς άνθρωπος απέ την εξουσίαν του ου χρη σφάξαι τον φονέαν ουδέ τον παράβουλον ουδέ τον αιρετικόν ουδέ τον κλέπτην, αμμέ εντέχεται να τον προσφέρει εις την κρίσιν* Ασσίζ. 216[16-7]· *Δεν πρέπει να λαλείς, ότι ακόμη ευρίσκονται πολλοί παράβουλοι εις την δούλευσιν της κυράς μας της ρήγαινας* Βουστρ. 534· (προκ. για επίορκο): *ο Τριστάν έμοσεν του Κονέττου εις το κορμίν του Χριστού ότι την αγάπην την εποίκεν* (ενν. με τον Κουέττο), *εποίκεν την εμπιστήν και δικαίαν διά πάντοτε. Και εις ολίγον καιρόν ... ο Κουέττος επήγεν εις το παρπερίο και επαρπερεύγετον και ο Τριστάς επήγεν και ηύρεν τον· και ως γίον επαρπερεύγετον, επήρεν την σκαρτζίναν και εκόψεν την κεφαλήν του Κουέττου...· και εκράζαν τον διά παράβουλον, διατί έμοσεν εις το κορμίν του Χριστού και ο Κουέττος αποθαρρίστην* Βουστρ. 541.

παραβούνι το.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *βουνί*. Τ. *παραβούνιν* σε έγγρ. του 12. αι. (Act. Ivir. II 52[191]). Τ. *παραβουνί* στο Du Cange.

Λόφος: *Δεν έδιδα ποτέ τινός από αυτό μπουκούνι, αμ' έσυρνα και το 'κρυβα κοντά στο παραβούνι* Γαδ. διήγ. (Pochert) 129b.

παράβουνον το.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *βουνόν*.

Πλαγιά βουνού (Για το πράγμα βλ. Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 143]): *απέκλεισεν* (ενν. ο *Διγενής*) *τα τέσσερα του ποταμού κλωνάρια και αρδεύει το παράβουνον και όλον το ανατρέχει* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1635.

παραβουρλίζομαι.

Από την πρόθ. *παρά* και το *βουρλίζομαι*.

(Επιτ.) τρελαίνομαι: *ο Θεός να μας δώκει απομονή, ο Θεός να μας δώκει βάστα* (παραλ. 1 στ.). *'Ωχου, να μη παραβουρλίζονται οι καλοπανδρεμένες* (έκδ. *καλιπανδρεμένες*· διορθώσ.) Εβρ. ελεγ. 164.

παραβούτι το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 163, 253. — Πβ. *βουτσίον*.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *βουτίον* (βλ. λ. *βουτσίον*). Η λ. στο Du Cange (λ. *βούτα*).

Είδος βαρελιού ή δοχείο για την εναπόθεση και διατήρηση καρπών :*τα φυλάγουν* (ενν. *τα σύκα, τα κεράσια, σταφίδας, απιδοκόμματα και άλλα πωρικά*) *ακόμη ζεστά εις το πιθάρι ή παραβούτι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 162.

παραβραδιάζομαι.

Από την πρόθ. *παρά* και το *βραδιάζομαι*. Τ. *παραβραδάσκουμαι* σήμ. στον Πόντο (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Με πιάνει το βράδυ, νυχτώνομαι: *Χθές επαραβραδιάστημαν και εμείναμεν απώδε* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 338. **2**) Καθυστερώ πολύ, αργώ να φτάσω κάπου: *Εγώ, κύρκα, ονειδίζω σε, διατί επαραβραδιάστης και ως οκνηρόν και ράθυμον πάντα σε ονειδίζω* αυτ. 856.

παράβραδον το.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *βράδι*.

Βραδάκι, σούρουπο: *μίαν προς παράβραδον ώραν, ηλίου δύσιν, εκάθητο ο Βέλθανδρος μόνος εις το παλάτιν* Βέλθ. 829.

παραβραδύνω.

Από την πρόθ. *παρά* και το *βραδύνω*.

Καθυστερώ, αργοπορώ: *«...τί ώδε επεξεύσατε, ουκ ήλθετε εις οίκον;»* (παραλ. 4 στ.): *«Εχθές παρεβραδύναμεν και εμείναμεν ώδε»* Διγ. Ζ 738.

παραβραχιά η· *π α ρ α β ρ α χ ί α,* Διήγ. ωραιότ. 638, 640.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *βραχιά* (βλ. ΙΑ, λ. *βραχεά*).

Παραθαλάσσιος βραχώδης τόπος: *επήγαν οδιά να εύρουν ψάρια οπού εβγήκαν όξου εις την παραβραχιάν* Διήγ. πανωφ. 58· *'Σ μαύρον ραχίδι την ελέν αυτήν την εκκλησίαν, κάτω σιμά ευρίσκεται εις την παραβραχίαν* Διήγ. ωραιότ. 866.

παραβροντισμένος, μτχ. επίθ.

Από την πρόθ. *παρά* και τη μτχ. παρκ. του *βροντίζω*.

(Μεταφ.) κεραυνόπληκτος, εμβρόντητος· σαστισμένος: *ομοιάζουν* (ενν. *οι πένητες*) *... ότι είναι μεθυσμένοι και μαγιωμένοι και σαλοί και παραβροντισμένοι* Προδρ. (Eideneier) ΙΙ 94.

παραγαπώ.

Από την πρόθ. *παρά* και το *αγαπώ*. Η λ. στο Somav.

Αγαπώ πάρα πολύ, υπερβολικά: *εγνώρισα εγώ πολλούς πατέρας διά να παραγαπούν τα παιδία τους, έδειξαν ότι τα εμισούσαν* Σοφιαν., Παιδαγ. 280.

παραγγείλνω, βλ. *παραγγέλλω*.

παραγγελή η, Λουκάνης, Ομήρ. Ιλ. ιζ' [130], [149]· *π α ρ α γ γ ο λ ή.*

Από το ουσ. *παραγγελία* αναλογ. με τα ουσ. *εντολή, προσταγή, συμβουλή,* κ.τ.ό.· για τον τ. βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 316. Ο τ. στο Ρούσμ-Σαβ., Κμ. Γ' 186 και σήμ. στα Επτάνησα (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., κ.α.).

Εντολή, διαταγή: *Ετούτην την παραγγολήν των δύο είχε αφήσει, ο γκενεράλης στο νησί της Κρήτης πριν κινήσει* 'Αλ. Κύπρ. 1772· φρ. *βάνω παραγγολήν* = διατάζω, δίνω εντολή σε κάπ.: *αυτός διά να μην ειπεί την σήμερον καμίαν ζουρλαμάδαν κατέμπροσθεν της αυθεντίας σου ... του έβαλαν μίαν παραγγολήν ότι να μην ήθελεν ανοίξει το στόμα του έως οπού να γυρίσομεν εις το οσπίτιον* Μπερτολδίνος 133.

παραγγελία η, Μυστ. 63, Καλλίμ. 39, Λίβ. P 1713, Λίβ. Sc. 809, 951, Λίβ. Esc. 1891, 2029, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 156, Διήγ. Βελ. χ 439, Μαχ. 500^{29}, Σφρ., Χρον. (Maisano) 74^{7}, Βεντράμ., Φιλ. 9, Ριμ. θαν. 9, Αχέλ. 940, Δωρ. Μον. ΧΧ, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164, Ιστ. Βλαχ. 2825, Αποκ. Θεοτ. 242, Χριστ. διδασκ. 266· *π α ρ α γ γ ε λ ι ά,* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 59, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 1032, Μαχ. 500^{20}, Χούμνου, Κοσμογ. 71, 1352, 1628, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 107, Βοσκοπ.^{2} 383, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 313, 540, 813, Θυσ. (Bakk-v. Gem.) 25, 700, 1020, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 434, Ροδινός (Βαλ.) 159, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 544^{16}, κ.α.· *π α ρ α γ γ ι λ ι ά,* Πεντ. 'Εξ. XXIV 12, Αρ. XV 31, 40, Δευτ. VII 11, XXVIII 9, XXX 16, κ.π.α.· πληθ. *παραγγελές,* Αλφ. 15^{20}· *παραγγιλές,* Πεντ. Γέν. XXVI 5, 'Εξ. XV 26, XX 6, Λευιτ. IV 2, 13 ,XXVII 34, Αρ. XXXVI 13, Δευτ. VI 17, X 13 κ.α.

Το αρχ. ουσ. *παραγγελία*. Ο τ. *παραγγελιά* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *παραγγιλιά* σε κρητ. δημ. τραγ. (Σπυριδ., Κρητικά 1, 1930, 203) και σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.). Ο πληθ. *παραγγελές* από μετρ. αν. αντί *-ιές*· ο πληθ. *παραγγιλές* ίσως από παραδρομή αντί *-ιές*. Η λ. και σήμ.

1α) Εντολή, διαταγή, πρόσταγμα που διαβιβάζεται σε κάπ.: Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 628, Χρον. σουλτ. 49^{35}· *κατά την παραγγελιά Μαστόρου του Μεγάλου ευθύς φουσσάτο τα 'στειλεν εις το νησίν να βάλου* (ενν. *τα κάτεργα*) Αχέλ. 477· *εβιάζουμου να πάγω 's τση ξυρίστρας, καθώς μου 'χες παραγγελιά* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 16· *επαράγγειλεν ο Μοσέ ... τον λαό τού ειπεί: «φυλάξετε όλη τη παραγγιλιά ος εγώ παραγγέλνω εσάς σήμερα»* Πεντ. Δευτ. XXVII 1.· (προκ. για το Θεό ή την εκκλησία): *ετότες εβγήκεν απού την καρδίαν μου το σκέπασμα της αμαρτίας ... και ελόγιασα εις είντα ευρίσκομαι και πως μου κάνει χρεία να σιμώσω εκεινού οπού με έπλασε, με το να ποιώ τας παραγγελίας του* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 35^{13}· *όσον ορίζει* (ενν. *η αγία του θεού εκκλησία*) *προσκυνούμεν αυτό και ασπαζόμεθα την παραγγελίαν ταύτην και ενστερνιζόμεθα τα άγια δόγματα* Μάρκ., Βουλκ. 339^{9}· *είπεν ο Κύριος προς τον Μοσέ: «ως πού επεισματέψετε να φυλάξετε τις παραγγιλές μου και τις ορμηνειές μου»;* Πεντ. 'Εξ. XVI 28· Φρ. *κάμνω παραγγελιά* = δίνω διαταγή: *ετρέξασιν, δίδουν του καϊμακάμη καμπόσα από τα πουγγιά, λέγοντάς του να κάμει εις τες βίγλες παραγγελιά αυτούνους να φυλάγουν* Μαρκάδ. 603· **β**) (προκ. για προγόνους) **β**^{1}) εντολή, υποθήκη, παρακαταθήκη: *'Ητον από τους παλαιούς τούτο παραγγελμένο* (παραλ. 5 στ.). *Και πάντα έτσι ελέγασι το πως αν τη χαλάσου* (ενν. *την Παλιοκαστριανή*), *το κάστρο και τη χώρα τως τότε γιαμιά θα χάσου.* (παραλ. 4 στ.) *και τέτοιαν άξιαν εκκλησιά οι χριστιανοί εχαλούσα* (παραλ. 1 στ.) *και τες παλιές παραγγελιές ποτέ δεν εκοιτάξα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 199^{18}· **β**^{2}) διαθήκη: *η ηγουμένη ... ευρίσκεται αχαμνά, διατί είναι γερόντισσα και φοβούμενη μήπως και καλέσει την ο Θεός και παραγγελίαν δεν έχει καμωμένην, την σήμερον έκραξεν εμέν..., τον νοτάριον της αποστολικής και βασιλικής προστάξεως* Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164. **2**) Μήνυμα, επιθυμία που διαβιβάζεται σε κάπ.: *Βαστάς μαντάτα και χαρτιά, παραγγελιές θλιμμένων* (παραλ. 1 στ.). *Ανάγνωσέ μας τα χαρτία και πε μας τα μαντάτα* Απόκοπ.^{2} 105· *Το δακτυλίδι ωσά στανιό το 'πιασεν η Φροσύνη, μα-*

ντατοφόρος εγνοιανός και προξενήτρα εγίνη. Το εμίσεψε ο Ρωτόκριτος, πάγει στην Αρετούσα κι είπε της την παραγγελιάν οπού τ' αφτιά τση ακούσα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 540. **3α**) Συμβουλή, νουθεσία, υπόδειξη, σύσταση: *λέγω σου παραγγελιάν... ... αρχόντισσα να πάρεις* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 159· **β**) (συν. στον πληθ.) διδαχές: *βοά στις επιστολές του, ο Παύλος οι απόστολοι και στες παραγγελές του* Αλφ. 15[20]· *ως λέγουν αι γραφαί σου, το στόμα σου το άγιον, λέγω, παραγγελιές σου αμαρτωλός ου χάνεται εάν μετανοήσει* Ριμ. θαν. 34. **4**) Τιμωρία, σωφρονισμός: *με πάσα σας δίκιαν και διακριτικήν παραγγελίαν πολλά ταπεινά κουντεντιάζομαι* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 74· *μη θέλοντα το κατηγόρημά σου, τουτέστιν την παραγγελιά του, ανισώς και κείνος ένι ακριβός σου φίλος, μηδέν αφήσεις διά τούτον να τον κατηγορήσεις και να του παρεγγείλεις πάσα ώρα* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 107.

παραγγέλλω, Λόγ. παρηγ. L 149, 165, 308, 339, Καλλίμ. 1946, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1708, Χρον. Μορ. Η 2453, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 215, Απολλών. 656, Λίβ. P 2682, Λίβ. Sc. 1772, 2517, Λίβ. Esc. 2930, 3684, Αχιλλ. L 157, Αχέλ. 980, Κυπρ. ερωτ. 13[5], Αλφ. 15[23], κ.α. *π α ρ α γ γ ε ί λ ν ω,* Πεντ. Δευτ. XIII 19· *π α ρ α γ γ έ λ ν ω,* Λίβ. P 1648, 2015, 2382, 2437, Λίβ. Esc. 1438, Λίβ. N 1225, 1909, 3129, 3216, Αχιλλ. N 235, Αχιλλ. O (Smith) 164, Μαχ. 412[25], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 58[r], 321[v], Πεντ. Γέν. XII 20, XXVII 8, XXXII 18, 'Εξ. IV 28, XVI 32, XXIX 35, XXXIX 43, Λευιτ. VII 36, XVI 34, XXIV 2, Αρ. II 34, XXVI 4, XXVII 23, XXXII 25, Δευτ. XI 28, XV 11, XIX 7, XXX 11, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 214[18] κ.π.α. *π α ρ α γ γ έ ν ω,* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 411, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 66[15], 92[13], 140[4,6], 163[8]· *π α ρ α γ γ έ ρ ν ω,* Πανώρ. Β' 509 κριτ. υπ., Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 38[36], Διαθ. 17. αι. 3[141], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 491, Π.Ν. Διαθ. (Παναγ.) 2208· ενεργ. παρατ. *επαρέγγελα,* Ερωτοπ. 424· αόρ. *επαρέγγειλα,* Λίβ. Esc. 1375, Αχιλλ. L 176, 1048· *επαρήγγειλα,* Σπαν. U 1, Χρον. Μορ. Η 563, Λίβ. Sc. 1424, Λίβ. Esc. 2573, Αχιλλ. O (Smith) 247, Χρον. Τόκκων 1241, 1343, Διγ. 'Ανδρ. 362[36]-363[1], 373[15,21], 378[34], κ.α.· παθ. αόρ. *επαραγγείλθηκα,* Πεντ. Λευιτ. VIII 31, 35, X 13· *επαραγγείλθην,* Πεντ. Αρ. III 16, XXXVI 2, κ.π.α.

Το αρχ. *παραγγέλλω.* Ο τ. *παραγγέλνω,* για το σχηματ. του οποίου βλ. Ανδρ., Λεξ., στο Somav. (στη λ.), σε έγγρ. του 17. (Σερεμέτης, 'Εγγρ. Ινστ. Βεν. 174) και 18. αι. (Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 15 1968/72, 31) και σήμ. Ο τ. *παραγγένω* σε δημ. τραγ. (Τραγ. Αληδ. 282[321], 290[452] και Ακ. Αθ., Δημοτ. Τραγ. Α' 141[23]). Ο τ. *παραγγέρνω,* για το σχηματ. του οποίου βλ. Αναγνωστ., Αθ. 38, 1926, 159, στο Βλάχ. (στη λ.), σε δημ. τραγ. της Θράκης (Προμπονάς, Ακριτικά Α' 208) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 196). Η λ. και σήμ.

1α) Στέλνω μήνυμα, μηνώ, κοινοποιώ, λέω κ. σε κάπ.: Απόκοπ.[2] 461· *Πάλιν δε παραγγέλνω σας και τούτο λέγω σας το: είτιναν εύρω πρόθυμον έμπροσθεν του πολέμου, ευθύς δωρήματα πολλά να τον φιλοτιμήσω* Αχιλλ. O (Smith) 164· *εσίμωσαν όλα τα παιδιά του 'Ισραελ και επαράγγειλέ τους το όλο ος εσύντυχεν ο Κύριος μετ' αυτόν εις το όρος του Σινέ* Πεντ. 'Εξ. XXXIV 32· **β**) προειδοποιώ: *Τούτο δε πάσι προφωνώ και πάσι παραγγέλνω: είτις δειλιάσει και στραφεί, τα πίσω του γυρίσει...* Γεωργηλ., Βελ. (Bakk.-v. Gem.) 271· *επαράγγειλεν ο Αβιμελέκ όλο το λαό τού ειπεί· οπού 'γγίξει εις τον ανήρ ετούτον και εις τη γεναίκα του θανατωμό να θανατωθεί* Πεντ. Γέν. XXVI 11. **2α**) Διαβιβάζω εντολή, παραγγελία: *την κόρην επαρήγγειλα άλλην στολήν να φέρει* Διγ. 2953· **β**) (προκ. για γιατρό) ορίζω τρόπο θεραπείας: *απέθανεν, διατί ουδέν εκράτησεν την δίαιταν οπού τον επαράγγειλεν ο ιατρός* Ασσίζ. 179[1]· *γίνεται ο ηγούμενος ιατρός*

και ταύτα παραγγέλλει: «Ημέρας τρεις ας κείτεται...» Προδρ. (Eideneier) IV 589. **3α**) Διατάζω κάπ. να κάνει κ., δίνω διαταγή, προσταγή: (Eideneier) IV 505, 'Εκθ. χρον. 34[6]· *Παράγγελνε τους δούλους σου και τους χαρατζαρέους μην αδικούσι τους πτωχούς* Ιστ. Βλαχ. 1521· *επήγαν ολοι οι δικοί του και επαράγγειλέν τους* (ενν. *ο αμιράλλης*) *και εδώκεν πασανού την δουλείαν του να την πολομά* Μαχ. 154[17]· **β**) (προκ. για το Θεό): *επορτόμησεν ο Αβραάμ τον Ιτσχάκ τον υιό του..., καθώς επαράγγειλεν αυτόν ο Θεός* Πεντ. Γέν. XXI 4· *τη στράτα ος σε επαράγγειλεν ο Κύριος ο Θεός σου να πας εις αυτήν* Πεντ. Δευτ. XIII 6· *Κύριος ο Θεός σου παραγγέλνει σε να κάμεις τους τύπους ετουτουνούς* Πεντ. Δευτ. XXVI 16· (με σύστ. αντικ.): *ετούτες οι παραγγειλές ος επαράγγειλεν ο Κύριος τον Μοσέ προς τα παιδιά του Ισραέλ εις το όρος του Σινέ* Πεντ. Λευιτ. XXVII 34· **γ**) (προκ. για τη μοίρα): *Παντές το ριζικόν μου της τύχης παραγγέλλει τούτα τα 'μμάτια να καμμύσω κλιόντα* Κυπρ. ερωτ. 93[2]· **δ**) (προκ. για τους προγόνους) αφήνω **δ[1]**) υποθήκη, συνήθεια για να τηρείται: *'Ητον από τους παλαιούς τούτο παραγγελμένο* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 199[3]· *Να κοινωνώ μίαν φοράν κάθεν σαρακοστή σου καθώς επαραγγείλασι πατέρες οι εδικοί σου* Διήγ. ωραιότ. 90· **δ[2]**) διαθήκη: *ο άνωθεν κυρ Γεώργης ... την ώραν του θανάτου ενθυμούμενος ... έκαμεν και έκραξαν εμέν, τον κατωγεγραμμένον νοτάριον, ίνα γράψω και να τελειώσω ό,τι αυτός παραγγένει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 140[4]. **4α**) Συμβουλεύω, συνιστώ: *παραγγέλλω σου μηδέν βάλεις το κορμίν σου και την βασιλείαν σου εις δικιμήν και παρακαλώ τον Θεόν να σε αποβγάλει από τα χέρια τους Σαρακηνούς* Μαχ. 644[6]· *Τούτο να κάμεις σου μηνώ, έτσι σου παραγγέλλω, γιατί ωσάν μητέρα σου, ξεύρε, καλό σου θέλω* Διγ. Ο 623· *αφότου τον εσύντυχα, τότε επαρήγγειλά τον* (παραλλ. 1 στ.) *μη ως άνθρωπος πολύπονος τό επιθυμείς αν ίδεις θορυβηθείς και ταραχθείς* Λίβ. Sc. 2619· **β**) διδάσκω, κηρύττω: *έτσι το ευαγγέλιον λέγει και τους μαθαίνει* (ενν. *τους μοναχούς*) *και τον μισθόν εν ουρανοίς ελπίζειν παραγγέλνει* Ιστ. Βλαχ. 1826· *Εκεί οπού έστεκεν ο σταυρός και εγώ έβαλα θρονίον, εις το οποίον ανέβηκα και επαράγγειλα τα θεϊκά λόγια και όχι τα εδικά μου* Διαθ. Νίκωνος 23· **γ**) υποδεικνύω, καθοδηγώ: *παραγγέλλει το αυτόν βιβλίον το πώς να κερδέσουν οι άνθρωποι τες αρετές και τα κουστούμια τα ηθικά* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 73. **5**) Παρακαλώ, δέομαι: *ικετεύων και παραγγέλλων την άπειρον αυτού* (ενν. *Ιησού Χριστού*) *ευσπλαχνίαν διαμέσου της παναχράντου αυτού Μητρός ... ευρείν έλεος* Σεβήρ., Διαθ. 189[12]. **6**) Τιμωρώ, σωφρονίζω: *Εάν καλά και εκείνος οπού να θελήσεις να τον κατηγοράς πάντα θέλει είσταιν εις βίτσιον, μη θέλοντα το κατηγόρημά σου ... μηδέν αφήσεις διά τούτον να τον κατηγορήσεις και να του παραγγείλεις πάσα ώρα* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 107. Φρ. *παραγγέλλω ευλογιά* = (προκ. για το Θεό) δίνω την ευλογία μου, ευλογώ: *να παραγγείλω την ευλογιά μου εσάς εις τον χρόνο τον έξατο και να κάμει την εσοδιά για τα τρια χρόνια* Πεντ. Λευιτ. XXV 21· *να παραγγείλει ο Κύριος μετ' εσέν την ευλογιά εις τα μαγαζιά σου* Πεντ. Δευτ. XXVIII 8.

παράγγελμα το, Καλλίμ. 161, Λίβ. (Lamb.) N 959, Διγ. 'Ανδρ. 338[5-6].

Το αρχ. ουσ. *παράγγελμα.* Η λ. και σήμ.

α) Εντολή, πρόσταγμα· (εδώ προκ. για το θείο νόμο και το Χριστό): *Ποία είναι του θείου νόμου τα παραγγέλματα;* Χριστ. διδασκ. 286· *δεν εφύλαξαν τα παραγγέλματα του Χριστού* Διγ. 'Ανδρ. 338[4]· **β**) συμβουλή, νουθεσία· οδηγία· προτροπή: *Παρά πατρός προς τον υιόν παράγγελμα* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 1· *σας γράφω ... τινάς νουθεσίας και παραγγέλματα ... χρειαζόμενα να ηξεύρετε πώς να διάγετε εις όλας τας εργασίας σας* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 173· *Πρέπει να αναφέρομεν και το παράγγελμα του Διογένους, του*

κυνικού φιλοσόφου ...: «είσελθε εις πορνείον, διά να μάθεις ότι ουδέν διαφέρει τα ένδοξα και τίμια των ουδενός αξίων» Σοφιαν., Παιδαγ. 272.

παραγγέλνω, βλ. *παραγγέλλω.*

παραγγελτικόν το.

Το ουδ. του επιθ. *παραγγελτικός* ως ουσ.

Συστατική επιστολή: *Εκείνοι όπου στέλνουνται εις καμίαν συναγωγήν θέλουσι φέρνει ... τα παραγγελτικά τους* Χριστ. διδασκ. 475.

παραγγένω και **παραγγέρνω,** βλ. *παραγγέλλω.*

παραγγιλιά η, βλ. *παραγγελία.*

παραγγολή η, βλ. *παραγγελή.*

παραγγρίζω.

Από την πρόθ. *παρά* και το *αγγρίζω.* Η λ. και σήμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.).

Προκαλώ σε κάπ. υπερβολική οργή εις βάρος κάπ. (Για τη σημασ. πβ. Παπαχριστ., ό.π.): *ηξεύροντας αυτός* (ενν. ο *Μιχαήλ*) *πως ήτον 'γκαλεσμένος, στον Βασιλέ των χριστιανών ήτον παραγγρισμένος. Τότες από τους άρχοντες της Τρανσυλιβανίας, όταν αυτός την έπηρεν μετά 'ματοχυσίας* Παλαμήδ., Βοηβ. 1084.

παραγδικιώνω.

Από την πρόθ. *παρά* και το *γδικιώνω.*

(Με προσωπική αντων. α' προσ.) παίρνω κάπως εκδίκηση, εκδικούμαι λίγο (Για τη σημασ. βλ. Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη [Ερωφ. σ. 271]· πβ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Α' 360): *Μα ποια τυράννηση μπορώ σήμερο να σου δώσω 'ς τόσο μεγάλο φταίσιμο να με παραγδικιώσω;* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 74.

παραγδύνω.

Από την πρόθ. *παρά* και το *γδύνω.*

Γδύνω λίγο· (εδώ) στερώ κάπ. από μερικά ρούχα του (Κατά Πολίτη Λ. [Κατζ. σ. 156] γδύνω εντελώς): *Κι αν άλλο, Αννούσα, δεν μπορείς, κάμε να μην αφήσεις, παρ' από κείνα που φορεί να τονε παραγδύσεις* Κατζ. Γ' 260.

παράγειος, επίθ.

Η λ. στον Αριστοτέλη.

Επίγειος: *Η Συναγωγή των Ιουδαίων, η παράγειος Ιερουσαλήμ* Φυσιολ. (Offerm.) Μ 95^{7}.

παραγελώ.

Από την πρόθ. *παρά* και το *γελώ.* Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Γελώ λίγο, χαμογελώ: *«Ήξευρε, Αβραάμη, ...υιόν εσύ θες κάμει». Η Σάρα παραγέλασε και προς αυτούς ομίλει: «Πώς έναι τούτο δυνατόν...»;* Χούμνου, Κοσμογ. 1035.

παραγεμίζω.

Από την πρόθ. *παρά* και το *γεμίζω.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

Γεμίζω το κύριο φαγητό με άλλα υλικά ή καρυκεύματα: *να τονε σκίσουν* (ενν. το *γάδαρο*) *στην κοιλιά, να τον παραγεμίσουν, να τονε κάμουσι ψητόν* Γαδ. διήγ. (Pochert) 295η.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = παραγεμιστός: *πασπαλάδας λιπαράς και παραγεμισμένας* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 380.

παραγεμιστός, επίθ.

Από το *παραγεμίζω.* Η λ. και σήμ.

(Για φαγητό) που είναι γεμισμένος με διάφορα υλικά ή καρυκεύματα· (εδώ παιγνιωδώς): *ψωλήν διαβόλου παραγεμιστή* Σπανός (Eideneier) Β 230.

παραγεμιστοτράχηλος, επίθ.

Από το επίθ. *παραγεμιστός* και το ουσ. *τράχηλος* ή *τραχηλέα.*

Που έχει παχύ λαιμό (Για τη σημασ. βλ. Κοραή, 'Ατ. Α' 54 και Eideneier [Προδρ. σ. 256]· εξίσου όμως πιθ. θεωρούμε τη σημασ.: «που τα ενδύματά του έχουν παραγεμισμένο και πολυτελή γιακά»): *τώρα ... γέγονε λαμπρός και λουρικάτος, παραγεμιστοτράχηλος, μεταξοσφικτουράτος* Προδρ. (Eideneier) ΙΙΙ 69.

παραγεμώνω ή **-ώζω,** Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 239.

Από την πρόθ. *παρά* και το *γεμώνω* ή το *γεμώζω.* Η λ. στο Somav. (λ. *παραγεμώζω*). Τ. *παραγεμώννω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 715, λ. *παραγεμώννω*).

Παραγεμίζω: *έψησεν εις τον φούρνον μίαν κατσίκα παραγεμωσμένην* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 275.

παραγέρνω, Χούμνου, Κοσμογ. 1668.

Από την πρόθ. *παρά* και το *γέρνω.* Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 718, λ. *παραύρνω* και *παραγέρνω*).

Γέρνω λίγο: *Ο Φιλοπάππους δεύτερον άλλη σπαθιά του σέρνει. Ο Διγενής αφ' την μεριά την άλλη παραγέρνει* Διγ. Ο 2606.

παραγιαλέα η, βλ. *παραγιαλιά.*

παραγιάλι το, Gesprächb. 35^{12}, Ριμ. κόρ., 742, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιγ' 1, 48, Μαρκ. β' 13· *π α ρ α γ ι ά λ ι (ν),* Θησ. (Foll.) Ι 44, Πορτολ. Α 142^{9}· *π α ρ α γ ι ά λ ι ν,* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2}, 76, 343, Φλώρ. 934, Μαχ. 120^{31}, 408^{20}, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ) 63, 71, Θρ. Κύπρ. Μ 20· πληθ. *παραγιαλία,* Μαχ. 74^{1}, 356^{30}· *π ε ρ ι γ ι ά λ ι,* Αλεξ. 2619, Αχέλ. 1896, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 321, Δ' 562, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1114, Ε' 773, Στάθ. (Martini) Β' 1, 6, Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 71, Α' 22, 264, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 295, Δ' 532, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 367, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 196^{23}, 238^{27}, 256^{13}, 321^{18}, 475^{19}, κ.α.· *π ε ρ ι γ ι ά λ ι ν,* Διγ. 'Ανδρ. 327^{25}, Χριστ. διδασκ. 71· *π ε ρ ι γ ι ά λ ι ο ν,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. στ' 17.

Από το ουδ. του μτγν. επιθ. *παραιγιάλιος* (βλ. Τσοπ., Δωδεκαν. Αρχ. 5, 1970, 71 [= Ροδιακά 145]· πβ. και Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 310, Ανδρ., Λεξ., λ. *περιγιάλι,* Θαβώρ., Ουσιαστ. 77, κ.α.) που χρησιμοποιήθηκε ως ουσ. (βλ. λ.). Ο τ. *παραγιάλιν* στο

Meursius, σε έγγρ. του 14. (Act. Doch. 10[57]) και του 15. αι. (Τσοπ., ό.π. 57 [= Ροδιακά 128]) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., όπου και άλλοι τ. της λ., Σακ., Κυπρ. Β' 715). Οι τ. *περιγιάλι, περιγιάλιν* και *περιγιάλιον* με επίδρ. της πρόθ. *περί* (Θαβώρ., ό.π.). Ο τ. *περιγιάλι* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *περιγιάλιν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ (Παπαδ. Α., ό.π.). Ο τ. *περιγιάλιον* στο Meursius. Η λ. στο Βλάχ. και σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Doch. 10[58]).

1) Παραλία, ακρογιάλι: *ώρες αφρίζου και σκορπού* (ενν. *τα κύματα*) *έξω στο περιγιάλι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1107· *ήλθεν* (ενν. *ο άγιος*) *εις το περιγιάλι και εδίδασκε από μέσα εις τη θάλασσαν τους χριστιανούς* Ροδινός (Βαλ.) 188. **2)** Αμμουδιά: *τ' όνομά σας λειώνει σα να 'το με το χέρι σας γραμμένο 'ς περιγιάλι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 135. **3)** Λιμάνι, αραξοβόλι: *εις παραγιάλι καραβιών* Πεντ. Γέν. XLIX 13. **4)** Παράλιες περιοχές: *ελάτε εις το όρος 'Εμορι ... και εις το χαμηλό και εις τον νότο και εις το παραγιάλι* Πεντ. Δευτ. Ι 7· *νησιά και περιγιάλια και κάστρη και χωρία τελούσι σου την εορτήν* Βίος αγ. Νικ. 31. **5)** 'Οχθη (λίμνης ή ποταμού): *το παραγιάλιν της λίμνης* Ροδινός (Βαλ.) 234· *Εφαίνετό μου κι ήμουνα σ' όμορφο περιγιάλι του ποταμού μας του Αλφειού* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [973]. **6)** (Επιρρ.) παραλιακά **α)** (με το επίρρ. *όλον*): *εμάτωσεν την βάρκαν του καραβίου να έρτει γίτσαν-γίτσαν όλον παραγιάλιν* Μαχ. 346[35]· *επήγαν τριγύρου όλον παραγιάλιν* Μαχ. 160[2]· **β)** (σε αναδίπλωση): *οι Σαρακηνοί έρχουνταν παραγιάλιν παραγιάλιν* Μαχ. 634[16]· *έρχουνταν* (ενν. *τα κάτεργα*) *παραγιάλιν παραγιάλιν κοντά εις την γην* Μαχ. 274[27].

παραγιαλιά η, Θησ. (Foll.) Ι 69, Απόκοπ.[2] 328· *π α ρ α γ ι α λ έ α,* Θησ. Α' Υπόθ. [9]· *π ε ρ ι γ ι α λ ι ά,* Βεντράμ., Φιλ. 310.

Από το θηλ. *παραιγιαλία* του επιθ. *παραιγιάλιος* που απ. ως ουσ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi 438, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 318). Ο τ. *περιγιαλιά* με επίδρ. της πρόθ. *περί*. Η λ. στο Du Cange (λ. *-ία* στο λ. *γιαλός*).

Παραλία, ακροθαλασσιά: *τα σίδερ' άραξαν εις την παραγιαλέαν* Θησ. (Foll.) Ι Υπόθ. 9· *τον εξηβάλασιν οι δέλφινες πνιμένον στου Σέστου την παραγιαλιάν* Θησ. ΣΤ' [62[3]].

παραγιαλίτης ο, Πουλολ. Αθ. 270, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 269 κριτ. υπ., 287, 318· *π α ρ γ ι α λ ί τ η ς,* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 269.

Από το αρχ. ουσ. *παραιγιαλίτης*. Ο τ. με συγκ. από μετρ. αν. Πβ. ακόμη ιδιωμ. *περ(ι)γιαλίτης* (Κουκ., ΒΒΠ Ε' 380). Η λ. ως επών. το 14. αι. (PLP 9, 148).

Το πουλί φοινικόπτερος ο ροδόχρους, φλαμίγγο (Για τη σημασ. βλ. Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 148-9]): *παραγιαλίτης άρχισε αφασιανόν να βρίζει* Πουλολ. Αθ. 222.

παραγίαλον το· *π ε ρ ι γ ί α λ ο ν,* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 335[r].

Πιθ. από το ουδ. του επιθ. *παραιγίαλος* (L-S, λ. *παραιγιάλιος*), το οποίο απ. στον Ευστάθιο και τον Τζέτζη (Steph., Θησ., στη λ.). Ο τ. με επίδρ. της πρόθ. *περί*.

Ακρογιάλι: *λέγουν ότι το φίδι έρχεται εις το παραγίαλον και σουρίζει και η σμύρνα το ηκούγει και έρχεται έξω εις αυτό..., έπειτα αναχωρεί πασαένα και υπάγει εις τον τόπον του* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 55[r].

παραγκινέττο(ν) το, Καραβ. 493[19], 504[22].

Το ιταλ. *paranchinetto* (Βλ. Kahane, Sprache 579 και DOP 36, 1982, 146).

(Ναυτ.) είδος σκοινιού παλάγκου (Βλ. Kahane, ό.π.): *διά παραγκινέττα και τα μουργανάλια ... και τα μενάλια της μεντζάνας* αυτ. 499[22].

παραγκυλεύω· *π α ρ α γ κ υ λ ε ύ γ ω.*

Από την πρόθ. *παρά* και το *αγκυλώνω* κατά τα ρ. σε *-εύω*.

(Επιτ.) εξοργίζω, ερεθίζω κάπ.: *να τον παραγκυλεύγουν* (ενν. *το Θεό*) *με ξένους, με εβδελιές να τον κακώσουν* Πεντ. Δευτ. XXXII 16.

παραγλιστρώ.

Από την πρόθ. *παρά* και το *γλιστρώ*. Η λ. στο Somav. (λ. *παραγλυστρώ*).

Γλιστρώ κατά λάθος, σκοντάφτω: *παραγλιστρά ο Ρώκριτος, πέτρα τον πεδουκλώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1867.

παραγλυκαίνω, Λίβ. Ρ 1520.

Από την πρόθ. *παρά* και το *γλυκαίνω*.

Α' (Μτβ.) παρηγορώ: *γράψε και συ αντίγραμμαν και παρηγόρησέ τον* (παραλ. 2 στ.), *κάθισε, η πανεύγενος, και παραγλύκανέ τον* Λίβ. Esc. 1682. **Β'** (Αμτβ.) αισθάνομαι κάπως καλύτερα: *σηκώνει τον πόδα μου...* (παραλ. 1 στ.) *και ομορφογιάτρεψέ μου το με το πολύ καμάρι* (παραλ. 2 στ.). *Ωσάν επαραγλύκανα, ζιμιό από κει μισεύγω* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 705.

παραγλωσσίδιον το. — Βλ. και *γλωττίδιον*.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *γλωσσίδιον*.

Μικρή (γλωσσοειδής) προεξοχή, οίδημα κάτω από τη γλώσσα: *έλκε έξω την γλώτταν αυτού* (ενν. *του ιέρακος*) *ησύχως και όρα υποκάτω αυτής και, εάν ίδης ως μικρόν παραγλωσσίδιον, ξύσον αυτό επιδεξίως τοις όνυξί σου έως αν καθαρισθεί* Ιερακοσ. 421[26].

παραγνωρίζω.

Από την πρόθ. *παρά* και το *γνωρίζω*. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

Ι Ενεργ. **Α'** Αμτβ. **α)** παραγνωρίζω, κάνω λάθος στην αναγνώριση: *'Υπαγε, παρεγνώρισες· ουκ είμαι εγώ τον λέγεις* Γλυκά, Στ. 541· **β)** παρερμηνεύω, παρανοώ: *πρόσποτε να παραγνωρίσουν οι στενοχωρετάδες τους, πρόσποτε να πουν: «Το χέρι μας εψήλυνε και όχι ο Κύριος έκαμεν όλο ετούτο»* Πεντ. Δευτ. XXXII 27. **Β'** (Μτβ.) αναγνωρίζω καλά: *Του Ιακώβ το* (ενν. *το 'ποκάμισον του Ιωσήφ*) *πέμπουσι, λέγουν τον πώς το βρήκαν και αυτό παραγνωρίζουσιν κι έχουν μεγάλην πρίκαν* Χούμνου, Κοσμογ. 1592.
ΙΙ (Μέσ.) (με την πρόθ. *προς*+αιτιατ. προσώπου) δε δίνω σημεία αναγνώρισης σε κάπ., προσποιούμαι τον ξένο: *είδεν ο Ιωσέφ τους αδερφούς του και εγνώρισέ τους κι επαραγνωρίστην προς αυτουνούς και εσύντυχεν μετά αυτουνούς σκληρά* Πεντ. Γέν. XLII 7.

παράγραφος η, Στάθ. (Martini) Α' 293 κριτ. υπ.· πληθ. *παράγραφες*.

Το μτγν. ουσ. *παράγραφος*. Η λ. και σήμ.

(Νομ.) τμήμα, παράγραφος νόμου ή διατάγματος: *συχνιά με κάνει ο λογισμός και δεν κατέχω πού 'μαι* (παραλ. 1 στ.), *παράγραφες δεν έχω μπλιο στο νου μου ουδέ ντιγέστα, μηδέ ακορτζέρομαι το πώς φορώ ντοττόρε βέστα* αυτ. Α' 293.

παραγροικώ, Κατζ. Γ' 363.

Από την πρόθ. *παρά* και το *αγροικώ*. Η λ. στο Βλάχ.

Α' (Μτβ.) ακούω τυχαία, «παίρνει τ' αφτί μου» κ.: *ακόμα επαραγροίκησα πως είναι θυγατέρα* (ενν. *η Κασσάντρα*) *τ' αφέντη μου· πα του το πω* Κατζ. Ε' 63. **Β'** (Αμτβ.)

παρανοώ, εννοώ εσφαλμένα: *Αφέντη, λόγιασε καλά είντα 'ναι αυτά τα κάνεις* (παραλ. 1 στ.). *Δες κι αν επαραγροίκησες, συνήφερε το νου σου, κι ετούτον είναι φάντασμα, πείραξη τ' όνειρού σου* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 657.

παραγυμνώ.

Το αρχ. *παραγυμνόω*.

Φανερώνω, αποκαλύπτω: *ειδέ και τις εθάρσησε, ζώπυρον πόθου τρέφων, το φίλτρον επιδείξασθαι το πριν τω διδασκάλω, παραγυμνούν ουκ ήθελεν όλως τα της φιλίας, αλλ' είχε και προκάλυμμα την της νυκτός σκοτίαν και σκότος εις αποκρυφήν ετίθει της φιλίας* Γλυκά, Αναγ. 328.

παραγυρίζω. — Βλ. και *περιγυρίζω*.

Από το *περιγυρίζω* με επίδρ. της πρόθ. *παρά*.

Α' (Μτβ.) τριγυρίζω ιππεύοντας κάπ. ζώο (εδώ σε σχ. αδύνατον) (Για τη σημασ. βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 314]): *χελώνην καβαλικεύσεις και ποντικόν παραγυρίσεις* Σπανός (Eideneier) D 1767. **Β'** (Αμτβ.) (μεταφ. προκ. για το χρόνο) μεταβάλλομαι (Για τη σημασ. πβ. και *γυρίζω* ΙΒ' 1β): *Υιέ μου, αν έχεις χρήματα πολλά και εξουσίαν, βλέπε πτωχόν και ταπεινόν μη τον περιγελάσεις· ότι ο χρόνος ως τροχός γοργόν παραγυρίζει, φέρει τον πλούσιον εις πενιάν και τον πτωχόν εις πλούτον* Διδ. Σολ. P 106.

παράγυρο το. — Βλ. και *περίγυρο*.

Από το ουσ. *περίγυρο* με επίδρ. της πρόθ. *παρά*.

Περιοχή· περίχωρα: *εκατυποτάξαμε όλα τα κάστρη του την ώρα εκείνη· δεν ήτον κάστρο ος δεν επήραμε από αυτουνούς· εξήντα κάστρα όλο το παράγυρο* (έκδ. *-γύρο*· διορθώσ.) *του Αργόβ βασίλειο* Πεντ. Δευτ. III 4.

παραγύρο· *(όλο το) παραγύρο (του Αργόβ)* Πεντ. Δευτ. III 4, εσφαλμ. αντί *παράγυρο* (πβ. Π.Δ.: *πάσαν περίχωρον Αργόβ*)· διορθώσ. — Βλ. *παράγυρο*.

παράγω, Διγ. (Trapp) Gr. 3209.

Το αρχ. *παράγω*. Η λ. και σήμ.

1) Παραπλανώ· διαφθείρω: Γλυκά, Αναγ. 185. **2α)** Παρουσιάζω, αναπαριστώ: *Ειδέ και τις ιστορικώς τον λόγον τούτον λάβει και τον Δαβίδ και Γολιάθ ενταύθα παραγάγει, τον μεν εξ ύψους κραταιά χειρί, παντοδυνάμω, νευρούμενον εις την βολήν την κατά του τυράννου, τον δε πληγήν δεχόμενον καιρίαν εκ του λίθου* Γλυκά, Αναγ. 283· **β)** (προκ. για ζωγραφική παράσταση) απεικονίζω: *Μέσον* (ενν. *του τρικλίνου*) *παράγει* (ενν. *ο Ακρίτης*) *τον Δαβίδ όπλων χωρίς παντοίων, μόνον σφενδόνην τη χειρί κατέχων και βολίδας* Διγ. Z 3878. **3)** Δημιουργώ: *Ουδέ το των πτηνών γένος απόλεμον η φύσις παρήγαγεν, αλλά και λίαν τη των ονύχων ακμή και τη του ράμφους καθόπλισε προσβολή* Ιερακοσ. 483^{5}.

παραγωγή η, Αργυρ., Βάρν. Κ 111, 352, 356.

Το αρχ. ουσ. *παραγωγή*. Η λ. και σήμ.

1) Στρατιωτική παράταξη: *ο μέγας Αμουράτ μπέης αυτόν* (ενν. *τον μπεγλέρμπεη*) *επιλογήθη: «Σηκώσου, καβαλίκευσε και στάσου εις την μέσην, σύναξε τα φουσσάτα σου και τας παραγωγάς σου...»* Αργυρ., Βάρν. Κ 285. **2)** Δημιουργία· (εδώ προκ. για τη δημιουργία του κόσμου): *έτος της του κόσμου παραγωγής εξάκις χιλιοστόν εννακοσιοστόν εξηκοστόν τρίτον* Δούκ. 401^{22}.

παραγωγός ο, Πορτολ. Α 7^{7}, 33^{10}, $76^{6,9}$, 125^{6}.

Το μτγν. ουσ. *παραγωγός* (Steph., Θησ., λ. *παράγωγος*). Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

(Ναυτ.) σημείο αναχώρησης ή άφιξης πλοίου: *εις το ακρωτήριν του μεσημερίου εις την μερέαν του λεβάντε έχει καλόν παραγωγόν διά να πας όπου θέλεις* αυτ. 85^{12}· *έναι καλός παραγωγός* (ενν. *η Γαδουρόνησος*) *δι' αναβολάρην και καταβολάρην* αυτ. 80^{7}.

παραγωνιά η.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *γωνιά*. Πβ. ουδ. *παραγώνι* σήμ.

Ο χώρος δίπλα στο τζάκι· (συνεκδ.) το τζάκι: *εκείνα τά ποιείς εσύ* (ενν. *κάτη*) *λέγεις τα προς εμένα; Αλί και αν σε εύρουσιν, αλί και αν σε πιάσουν, όταν σκάπτεις τα άλευρα και χέζεις και μιαίνεις* (παραλ. 1 στ.), *χέζεις και την παραγωνιάν και χώνεις με την στάκτην* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 168.

παράδαρμα *το,* Ch. pop. 96, Ῥιμ. Απολλων. [1338], Αχέλ. 88, Πανώρ. Α' 248, 384, Δ' 362, Ε' 310, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1426, Γ' μετά 38 κριτ. υπ.· *π α ρ ά δ ε ρ μ α,* Λίβ. Esc. 4191, Πανώρ. Α' 248 κριτ. υπ., 384 κριτ. υπ., Δ' 362 κριτ. υπ.

Από το *παραδέρνω*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.) .Η λ. και σήμ.

(Στον πληθ.) βάσανα, ταλαιπωρίες, παθήματα, δυστυχίες: *Είπα τον· Ξένε Λίβιστρε, τίποτες μη λυπάσαι, καν όσα εκακοπάθησες, τίποτε μη λυπάσαι, διά τα παραδέρματα των παραπίσω χρόνων* Λίβ. Esc. 2935.

παραδαρμός ο, Καλλίμ. 1674, Λίβ. Esc. 124, Αλφ. ξεν. (Μαυρομ.) 1, Θησ. Πρόλ. [57], Δ' [45^{4}], Ξόμπλιν φ. 133^{r}, Πανώρ. Ε' 408, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' 452, Δ' 1426, Ροδινός (Βαλ.) 76· *π α ρ α δ ρ α μ ό ς· π α ρ ε δ α ρ μ ό ς,* Λίβ. Esc. 2596, 2896, Ch. pop. 316· *π ε ρ ι δ ρ α μ ό ς,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [662].

Από το *παραδέρνω* και την κατάλ. *-μός*. Ο τ. *περιδαρμός* με επίδρ. της πρόθ. *περί*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Ταλαιπωρία, βάσανο: *κρίμα εις τον παραδαρμόν τους και εις τον κόπον τους, όπου παραδέρνονται μερός και νυκτός* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 112^{r}· *περισσεύθηκα πολλούς παραδραμούς και πόνους* Σαχλ., Αφήγ. 160.

παράδειγμα το, Σπαν. Α 415, Σπαν. P 197, Καλλίμ. 1757, Ασσίζ. 26^{11}, Θεολ., Τζίρ. 358^{29}, Λίβ. P 2053, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 402, 1512, Μάρκ., Βουλκ. 343^{19}, 345^{17}, Σκλέντζα, Ποιήμ. A^{45}, Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 188, Αχέλ. 96, 946, Πανώρ. Β 359 κριτ. υπ., Σεβήρ., Ενθύμ. 28, Ιστ. Βλαχ. 2833, Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 70^{28}, Λίμπον. 45, 107, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 391, Ροδινός Νεόφ. 232, Μπερτόλδος 52, κ.α.· *π α ρ ά δ ε ι γ μ α ν,* Ασσίζ. 353^{8}, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2082.

Το αρχ. ουσ. *παράδειγμα*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 715). Η λ. και σήμ.

1α) Παράδειγμα προς μίμηση, πρότυπο, υπόδειγμα: *να έναι ο βίος των πατέρων εις τους νέους παράδειγμα και τύπος της παιδεύσεως* Σοφιαν., Παιδαγ. 291· *προκρίνομαι τους έρωτας να συνθαπτώ με σένα* (παραλ. 3 στ.), *να δείξω να συνθήσκουνται οπού πολλά αγαπούσιν να γένω και παράδειγμα εις άπαντα τον κόσμον* Αχιλλ. N 1691· *προβλεπτής και διδάσκαλος* (ενν. *ο Ιερεμίας ο Κατσαΐτης*) *εις πράξιν και θεωρίαν ετούτου του μοναστηρίου, τύπος και παράδειγμα κάθε βαθμού εκκλησιαστικού* Ιερόθ. Αββ. 335· **β)** προ-

ηγούμενο πάθημα ή κακό που μπορεί να χρησιμεύσει ως μάθημα, παράδειγμα προς αποφυγή: *Θα δώσω και παράδειγμα στον κόσμο, να θυμούνται το θάνατο, και τα κακά να τρέμου, να φοβούνται* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 216[18]· *ει γαρ αυτό πεποίηκα, πυρίκαυστος γενοίμην, παράδειγμα εν τοις λοιποίς πάσι τοις εν τω κόσμω* Διγ. **Ζ 803**· *του μοναχού του στασιαστού, του λάλου, του φλυάρου φοβείτω το παράδειγμα τους ομοφρόνους πάντας* Προδρ. (Eideneier) IV 265. **2α**) Περίπτωση εφαρμογής φυσικού νόμου, αρχής, κανόνα· παράδειγμα για περιγραφή, επιβεβαίωση, απόδειξη, εξήγηση ενός γεγονότος, φαινομένου, κλπ.: *Φίλους, γνωρίμους, συγγενείς, πάντας, μικρούς, μεγάλους χωρίζει και διίστησιν αθρόον απ' αλλήλων ο κόραξ ο κακόφημος, ο κήρυξ του Θανάτου εγγύς που το παράδειγμα και ο μάρτυς αφ' εστίας* Γλυκά, Στ. 43· *Κερά μου, εκ την Αγίαν Γραφήν τα παραδείγματά σου υπάρχουν και καλούτσικα είναι, μα την αλήθειαν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1951· *Έχομεν δε παράδειγμα περί των τοιούτων τριχών. Λάβε τρίχας ίππου ή εκ κεφαλής ανθρώπου ή πώγωνος και θες ταύτα εις ύδωρ* Μάρκ., Βουλκ. 346[11]· *Ομοίως και δι' ετέρου παραδείγματος προσεκτέον περί του τοιούτου αμανίτου. Τα γαρ αγγεία ... εμφύουσιν αμανίτας υπό της σήψεως της γης* Μάρκ., Βουλκ. 343[13]·

(συχνά με τα ρ. *δείχνω, δίνω, λέγω, φέρνω*)·: *δεν το πιστεύω η πονηρία της γυναικός να δέρνει φιλοσόφους, α δεν με δείξεις σύντομα παράδειγμα 'ς το λέγεις* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1435· *ίνα δω* (ενν. *ο λόγος του Θεού*) *την πολιτείαν αυτού παράδειγμα της διδασκαλίας αυτού* Ιστ. πατρ. 87[12]· *εγώ να δείξω εις το παντός τώρα την απιστιάν της· και λέγω σου παράδειγμαν, κερά, και πίστεψέ το* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1691· *Μα φέρνω παραδείγματα, πασένας να νοήσει* Τζάνε, Φιλον. 583[16]· *δεν ημπορώ να πιστεύσω εις την ευγλωττίαν την εδική σου και εις τα όμορφά σου παραδείγματα οπού μου ήφερες* Μπερτολδίνος 116· **β**) (νομ.) προηγούμενη περίπτωση που αποτελεί κανόνα: *Εάν γένηται ότι ο βισκούντης ή οι σεργέντες του θέλουν να φέρουν μάρτυραν εις την αυλήν κατά τινος, ουδέν ημπορούν να το ποίσουν, ουδέ να ένι πιστευμένον, ούτε εκείνος, ούτε οι σεργέντες του, ως γοιον ένι τοιούτον παράδειγμαν* Ασσίζ. 103[2]· **γ**) ειδική, χαρακτηριστική περίπτωση: *ο δυστυχισμός μου μ' έκαμε να 'μαι μοναχός, ξόμπλι πολλά θλιμμένον, παράδειγμα των ζωντανών και των απεθαμένων, γιατί να ζω δεν ημπορώ, αλλ' ουδέ ν' αποθάνω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [526]. **3**) (α) Σημάδι, ένδειξη: *εφάνη* (ενν. *ο Χριστός*) *στός του έμπροσθέν τους απήτις έπαθεν ... και με πολλά παραδείγματα τον είδαν και τους εφανερώθη* Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. 15[6]. **Έκφρ.** *εν παραδείγματι* = για παράδειγμα: *να είπω ως εν παραδείγματι...* Σφρ., Χρον. (Maisano) 80[11]. **Φρ.** *παίρνω παράδειγμα* = παραδειγματίζομαι: *έπαρε παράδειγμα από τους πρότερούς σου εκείνους οπ' εκάθονταν κάποτε στο θρονί σου, πως δεν εκυβερνήσασι να έχουν την ειρήνην και έξω τους εδίωξαν από την αφροσύνην* Ιστ. Βλαχ. 1505.

παραδειγματικός, επίθ., Μπερτολδίνος 109.

Το μτγν. επίθ. *παραδειγματικός*. Η λ. και σήμ.

Που χρησιμεύει ως παράδειγμα: *Μύθος παραδειγματικός, διηγημένος από την Μαρκόλφαν εις την βασίλισσαν απάνω εις το προκείμενον, όποιος είναι είναι λωλός και θέλει να κατοικήσει εις την αυλήν* Μπερτολδίνος 112.

παραδειγματικώς, επίρρ.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

Με χρήση παραδειγμάτων: *ο ημέτερος δεσπότης γέγραφε προς τον βασσιλέα αιτών αυτόν* (ενν. *τον απατεώνα*) *και παραδειγματικώς εμήνυε λέγων* Δουκ. 189[28].

παραδεικνύω.

Το μτγν. *παραδεικνύω*.

Δείχνω, παρουσιάζω: *την πλουτοδότιν έκτεινον χείρα σου την χρυσέαν, ήν σιδηράν και βριαράν ενσείων τοις βαρβάροις, τοις δεομένοις λάμπουσαν, χρυσήν παραδεικνύεις* Γλυκά, Στ. Β' 374.

παραδειλιάζω.

Από την πρόθ. *παρα* και το *δειλιάζω*.

Δειλιάζω υπερβολικά: *Αν είν' κι επαραδείλιασα στο σφάλμα του παιδιού μου, τση σάρκας είν' το φταίσιμο, όχι του λογισμού μου* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 969.

παραδείσιν το, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1626, 1628· *π α ρ α δ ε ί σ ι· π α ρ α δ ε ί σ ι (ν),* Ανάλ. Αθ. 54.

Από το ουσ. *παράδεισος* και την κατάλ. *-ιν*. Τ. *παραδείσιον* τον 9. αι. (Lampe, Lex.). Ο τ. *παραδείσι* στο Βλάχ. Η λ. και σήμ. ως τοπων. (Πιλαβάκης, Κυπρ. Τοπ. 49).

Κήπος, περιβόλι: *εφύτευσαν φοινίκια εις αυτόν το παραδείσιν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1641· *Μπρος τα τειχώματα της Τρώιας της καλλίστης ήτανε παραδείσια, δένδρα είχασιν μεγάλα, ήσαν πυκνά* Πόλ. Τρωάδ. 443· (προκ. για το χριστιανικό παράδεισο): *Το χέριν απού σ' έγραψεν πολύν καιρό να ζήσει* (παραλ. 3 στ.). *Άγγελοι την ψυχούλλαν του να την περικρατούσιν, Χριστέ, να την εβάλασιν σ' όμορφον παραδείσι* Ξόμπλιν φ. 139[v].

Ο τ. *παραδείσι* ως τοπων.: Πορτολ. Α 242[9].

παράδεισο η, βλ. *παράδεισος*.

παραδεισοκρατάρχης *ο.*

Από τα ουσ. *παράδεισος* και *κρατάρχης*.

Ο φύλακας του παραδείσου (προκ. για τον αρχάγγελο Μιχαήλ): *Χαίρε, Θεού αρχάγγελε και μέγα ταξιάρχη, και λάμπεις πλεότερον του ηλιού, παραδεισοκρατάρχη* Χούμνου, Κοσμογ. 324.

παράδεισος ο, Διγ. Ζ 1047, 1818, 3786, 3805, 3930, 4090, 4091, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 552, 841, 1813, Διγ. (Trapp) Gr. 3147, 3151, Βέλθ. 689, 729, Χρον. Μορ. Η 776, Ερωτοπ. 483, Λίβ. Esc. 2449, Λίβ. Sc. 1313, Λίβ. (Lamp.) N 201, Λίβ. N 2150, Αχιλλ. L 557, Αχιλλ. N 822, 830, 833, 971, 1586, Αχιλλ. O (Smith) 528, Κύπρ. ερωτ. 94[37], 135[2], Πανώρ. Πρόλ. 52, Β' 534, Δ' 281, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1498, Στάθ. (Martini) Γ' 534, *κ.α.*· *π α ρ ά δ ε ι σ ο ς* η, Δούκ. 385[13], Πικατ. 500, 558 *κ.α.*· *π α ρ ά δ ε ι σ ο* η, Πεντ. Γέν. II 8, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 209, Δ' 492· γεν. *-σος*, Βέλθ. 713, Αχιλλ. N 822, Πεντ. Γέν. III 23, 24, IV 16, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 358, Πιστ. βοσκ. II 5, 13, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 513· *π α ρ ά δ ε ι σ ο (ς)* η, Σπαν. (Ζώρ.) V 288, Συναξ. γαδ. (Pochert) 216, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 102 κριτ. υπ., 142, Θησ. Γ' [12[8]], [84[3]], Χούμνου, Κοσμογ. 118, Ύμν. Παναγ. 5, Υγρομαντ. 133[24], Σκλάβ. 269, Βεντράμ., Γυν. 202, Δεφ., Λόγ. 584, Πανώρ. Δ' 281, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 98, Κανον. διατ. Α 461, Σουμμ., Ρεμπελ. 167, Στάθ. (Martini) Α' 322, Διήγ. ωραιότ. 836, 954, Διακρούσ., Πένθ. 239, *κ.α.*

Το αρχ. ουσ. *παράδεισος* ο. Για το σχηματ. του τ. *παράδεισο* η βλ. Χατζιδ., Αθ. 24,

1912, 13 και ΜΝΕ Α′ 67. Τ. *παράεισος* η σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κύπρ. ′ 715). ΗΒλ. και σήμ.

1) Πυκνοφυτεμένος τόπος (λιβάδι, άλσος, κήπος, περιβόλι): Πρέσβ. ιππ. 266· *είχεν και τέσσαρας πλευράς ο κάλλιστος εκείνος παράδεισος, ο θαυμαστός, πάντερπνος και ωραίος* Διγ. Ζ 3786· *παράδεισον εποίησε* (ενν. ο *Ακρίτης*) *κατά πολύ ωραίον* Διγ. Ζ 3780· *ευθύς γαρ ως εξ απαρχής παράδεισος ευρέθη καρπούς και οπώρας, χάριτας, άνθη και φύλλα γέμων* Καλλίμ. 282. **2**) (Στην Παλαιά Διαθήκη) ο κήπος της Εδέμ, όπου ο Θεός εγκατέστησε τους πρωτόπλαστους: *εξέβηκα από το νησίν τους και είδα τόπον οπού είχε ζήσει ο προπάππους μας ο Αδάμ, ονομάζεται Εδέμ, οπού εφύτευσεν ο Θεός τον παράδεισον* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 70^{15}· *ήσαν* (ενν. ο *Αδάμ και η Εύα*) *εν τω παραδείσω προ της αυτών παραβάσεως* Φυσιολ. 365^{19}· *Εις εξ ημών ηθέλησεν Αδάμ διά να γένει και απέξω της παράδεισος ολόγδυμνος εβγαίνει* Χούμνου, Κοσμογ. 116. **3**) (Στην Καινή Διαθήκη) ουράνιος τόπος διαμονής των αγίων, των αγγέλων και των ψυχών όλων των ενάρετων ανθρώπων: *Κύριε και ας μ' έπαιρνες κι εμέν εις τον παράδεισόν σου* Φαλιέρ., Θρ. 165· *θέλει φθάσει εις τον παράδεισον να τιμηθεί ομού συν τοις δικαίοις* Βακτ. αρχιερ. 217. **4**) Τόπος πολύ όμορφος όμοιος με τον παράδεισο: *Τούτοι 'ναι οι τόποι οι όμορφοι, ψυχή μου και καρδιά μου, τούτο 'ναι το περβόλι μου...* (παραλ. 2 στ.), *παντοτινή παράδεισοι πάσα λογής ανθρώπου* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α′ 75. **5**) (Μεταφ.) Απόλαυση, υπέρτατη ευτυχία: *Παράδεισος, όντας θωρώ τ' αργυροπρόσωπό σου μου φαίνεται η γιαγάπη σου κι ο πόθος ο δικός σου* Πανώρ. Β′ 349· *Τσι πόρτες τση παράδεισος τα λόγια τση μου ανοίξα, του πόθου τς αναγάλλιασες και τσι δροσές μου δείξα* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 513· *Κόρη μου αγαπημένη μου, ... παράδεισο στα μέλη μου δώσ' με την εμιλιά σου* Φορτουν. (Vinc.) Ε′ 309. **6**) (Προκ. για την Παναγία): *χαίρε, παράδεισε τρυφής* Εις Θεοτ. 100.

Η λ. ως τοπων.: Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 235^{30}.

παράδερμα το, βλ. *παράδαρμα*.

παραδέρνω, Καλλίμ. 2563, Φλώρ. 1526, Λιβ. Esc. 4175, Λιβ. Ν 1299, Πεντ. Δευτ. XXV 18, Κυπρ. ερωτ. 2^{9}, 93^{15}, 106^{3}, Πανώρ. Α′ 109, Δ′ 32, 35, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α′ 287, Βοσκοπ.^{2} 437, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 155, 2123, Γ′ 442, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 149, Γ′ 305, Δ′ 497, κ.α.

Από την πρόθ. *παρά* και το *δέρνω*· πβ. *παραδέρω* στον Ιπποκράτη. Η λ. και σήμ.

Ι Ενεργ. **Α′** Αμτβ. **α**) υποφέρω, ταλαιπωρούμαι, βασανίζομαι: *'Εδε και τι μ' εμάρανεν της ξενιτείας η στράτα έπαθα κι επαράδειρα και πάντα παραδέρνω* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 47. *Τρεις μέρες παραδέρνομε, τρεις μέρες πορπατούμε ώρα 'ναι να σκολάσομε και να ξεκουραστούμε* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 751· **β**) μοχθώ, κοπιάζω: *Αν εν κι ο ζευγαλάτης παραδέρνει όλον τον χρόνον* Κυγπρ. ερωτ. 20^{9}· **γ**) αντέχω: *'Ητον κι ο Μέγας Μάστορας εις την καρδίαν λέων, καλά 'στεκεν οπάνω του κι εις τους κινδύνους πλέον στους κόπους επαράδερνεν ουδ' έγνωθεν δειλίαν* Αχέλ. 517· **δ**) τριγυρνώ, περιπλανιέμαι: *Ξένε μου πού ευρίσκεσαι; Ξένε που παραδέρνεις;* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 314· *από φάτνην εις φάτνην να παραδέρνουν* (ενν. οι *άνδρες*) Πωρικ. (Winterwerb) Ι 163. **Β′** (Μτβ.) ταλαιπωρώ, βασανίζω: *'Ολα τά θες αφήσει δω, τίποτες δεν κερδαίνεις, άφες τους στρατιώτες σου, μηδέν τους παραδέρνεις* Αλεξ. 1978· *βλέπε καλά μη ποντισθείς εις θάλασσαν του πόθου, πρόσεχε την καρδίαν σου να μη την παραδείρει κύμα της ασχολήσεως* Λίβ. Sc. 332. **ΙΙ** (Μέσ.) υποφέρω, ταλαιπωρούμαι, βασανίζομαι, πάσχω: *πολλά επαραδάρτησαν* (ενν. οι *Γενουβίσοι*) *και ψέματα εκοπιάσαν* Μαχ. 442^{14}· *κρίμα εις τον παραδαρμόν τους και εις τον κόπον τους, οπού παραδέρνονται μερός και νυκτός* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 112^{r}.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **α**) ταλαιπωρημένος, βασανισμένος: *κείτεται αδύνατος και κατακουρασμένος αρρωστημένος, άμορφος, πολλά παραδαρμένος* Ιμπ. (Legr.) 828· **β**) κακομοίρης, άθλιος: *από κοιλίας μητρός αστοχημένος και εις τα καλά σου παραδαρμένος, ω σπανέ* Σπανός (Eideneier) Α′ 154.

παραδέχομαι, Σπαν. Α 78, Σπαν. Β 76, Χρον. Μορ. Ρ 107, Λίβ. Ρ 2053, Λίβ. Sc. 551, Λίβ. Esc. 1245, 2984, Λίβ. (Lamb.) Ν 588, Λίβ. Ν 2666, 'Εκθ. χρον. 24^{4}, κ.α.

Το αρχ. *παραδέχομαι*. Η λ. και σήμ.

1α) Παραδέχομαι· δέχομαι, αποδέχομαι: Ιστ. Πατρ. 138^{17}, Δούκ. 403^{4}, Λίβ. Sc. 1823, Λίβ. Esc. 1657, Χρον. Μορ. Η 107· (μεταφ.): *πάντα τα τερπνά του πλάνου κόσμου τούτου θάνατος παραδέχεται, 'Αδης παραλαμβάνει* Διγ. Ζ 4229· **β**) παραδέχομαι· συμφωνώ: *Η κόρη ου παραδέχεται ίνα το συγκατέβη* (ενν. *να τον συμπεθεριάσουν*) Ιμπ. 271. **2**) Ανέχομαι, «σηκώνω»: *ο πόλεμος ουδέν παραδέχεται σώματα γυναικώδη και αναθρεμμένα εις τον ήσκιον και την ανάπαυσιν* Σοφιαν., Παιδαγ. 111. **3**) Καταδέχομαι: *«...ύπαγε* (ενν. *Βελισάριε*) *εις τον οίκον σου και τρέφου εξ ιδίων, και να και ετούτο το φλουρί, και μη μας εντροπιάζεις...»* (παραλ. 11 στ.). *«...'Ομως ου παραδέχομαι να λάβω το φλουρί σου, στρέψε το εις το σακούλιν σου, σφίξε και το λουρί σου...»* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 941.

παράδη η.

Από το ουσ. *παράδεισος* η (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 13). Η λ. στο Somav. και σήμ. στη Χίο (Χατζιδ., ό.π. και Pernot [Ch. pop. σ. 103 σημ. 16]).

Παράδεισος (Για τη σημασ. και τη χρ. βλ. Pernot, ό.π.): *τα έμορφά σου τα μαλλιά φραγμός εις περιβόλι· κι οπού πατήσει τον φραγμόν, ας σέβει εις περιβόλι κι ας πέσει ν' αποκοιμηθεί εις έμορφες αγκάλες, κι ας θυμηθεί παράδεισον, παράδη και να του έλθει* Ch. pop. 214.

παράδηγμα το.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *δήγμα*.

Δάγκωμα· τσίμπημα: *Τον ιέρακα συμβαίνει μυρμηκιάν ...· τοιούτον γαρ το του πάθους είδος περιφερές τυγχάνον και πλατείαν έχον την βάσιν προς τας αποψύξεις αίσθησιν εμποιεί του παραδήγματος μύρμηκος* Ιερακοσ. 496^{3}.

παραδηλώ· μτχ. ενεστ. *παραδηλώντα*, Χρον. Μορ. Η 8677· *παραδηλώντας*, Χρον. Μορ. Ρ 2661.

Το αρχ. *παραδηλόω*.

Ειδοποιώ, μηνώ: *φρεμενουρίους απέστειλεν* (ενν. ο *πρίγκιπας*) *και δύο καβαλλαρίους στον Πάπαν τον αγιότατον, εκείσε εις την Ρώμην, παραδηλώντα, λέγοντα το πως ένι εις την μάχην και μάχεται με τους Ρωμαίους εκεί εις την Ρωμάνιαν* Χρον. Μορ. Η 2661.

παραδηλώνω, Διγ. Ζ 2295.

Το αρχ. *παραδηλόω*.

1) Δηλώνω, φανερώνω: *κατά την του βασιλέως πρόσταξιν απήλθον εις το μοναστή-*

ριον ... και εύρον την δέσποιναν ...'Ηι και παραδηλώσας το του βασιλέως θέλημα... Μαλιασσηνού, Ενύπνιο 345[51]. **2**) Ειδοποιώ, μηνώ: *'Εκραξε* (ενν. *ο μισίρ Ντζεφρές*) *δύο από τους Ρωμαίους και γράφει τους πιττάκια* (παραλ. 1 στ.)· *στου βασιλέως την κεφαλήν το απέστειλεν με εκείνους, γράφων παραδηλώνοντα να έλθει σπουδαίως εκείσε* Χρον. Μορ. Η 8322. **3**) Ορίζω προφορικά: *είτι ο αυθέντης ο δουξ παραδηλώσει ή γράφει, ίνα ποιήσης αυτό έως χρόνον έναν* Συνθήκ. Καλλ. 319.

παραδιαβάζω, Hist. imp. (Rochow) 195[41], Χρον. Μορ. Η 2495, 4387, 6057, 6076, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 172, Φλώρ. 1677, Σαχλ. Α' (Wagn.) Μ 336, Σαχλ., Αφήγ. 56, 107, Ημερολ. 66, Ερωτοπ. 701, Απολλών. 170, Αχιλλ. L 60, 566, 669, 852, Αχιλλ. N 964, 1163, Μαχ. 366[34], Καλλίμ. (Pichard) 1156, Διήγ. Αλ. V 32, Συναξ. γυν. 935, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 53, Θρ. Κύπρ. Μ 11, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 123[4], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 140[12], Κυπρ. ερωτ. 102[19], Διγ. 'Ανδρ. 318[3]· *π α ρ α δ ι ε β ά ζ ω,* Χρονογρ. (Λαμψ.) 228, Ροδινός (Βαλ.) 82· *π α ρ δ ι α β ά ζ ω,* Μαχ. 486[34,37]. — Βλ. και *περιδιαβάζω.*

Από την πρόθ. *παρά* και το *διαβάζω,* Πβ. λ. *παραδιαβιβάζω* σε σχόλ. του 14. αι. (Garzya, ΕΕΒΣ 30, 1960-61, 275 και Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190). Η λ. με διαφορετική σημασ. στο Βλάχ. και σήμ.

Α' Αμτβ. **1**) Διασκεδάζω, περνώ τον καιρό μου διασκεδάζοντας: *άλλοι να παίζουν, να γελούν και να παραδιαβάζουν και άλλοι να κλαίουν, να θρηνούν να βαριαναστενάζουν* Τζαμπλάκ. 73· *'Ετρωγα, έπινα καλά, ανέγνοιαστα εκοιμούμουν, επαραδιάβαζα καλά σαν ήθελα ατός μου* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 215· *ορίζει* (ενν. *η κόρη*) *πιάσασιν* (ενν. *οι βάγιες*) *χορόν διά να παραδιαβάσει* Αχιλλ. L 672· *Ο ρήγας εξέβηκεν και επήγεν εις τον Στρόβιλον και επαρδιάβαζεν με τα φαρκονία του* Μαχ. 56[30]. **2**) Κάνω περίπατο: *εξέβησαν έξω να ευθυμήσουν, εις περιβόλια έμορφα διά να παραδιαβάσουν* Απολλών. 346· *Εξέβηκεν ο Διγενής ίνα παραδιαβάσει* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1097. **3**) Αναμετριέμαι, αγωνίζομαι, πολεμώ: *να ειπούσιν του δεμέστικου ... εκ μέρους γαρ του πρίγκιπος, ομοίως κι εκ τον δεσπότην, το πως τους ανακράζουσιν του να τους αναμείνουν, του να παραδιαβάσουσιν αλλήλως εις τον κάμπον* Χρον. Μορ. Η 9059· *Αν είστε αντρειωμένοι, ελάτε να παραδιαβάσομεν* Μαχ. 460[20]. **Β'** Μτβ. **1**) Διασκεδάζω, ευχαριστώ κάπ.: *«Ευθυμία θέλω να ποίσω, να χαρώ και να χορεύσω» λέγει εκείνη. «Και μακάρι να μας έποικες αυτήν την χάριν διά να μας παραδιαβάσεις...»* Συναξ. γυν. 578. **2**) Διέρχομαι, διασχίζω έναν τόπο εξετάζοντάς τον: *εκερδίσασιν την Καλομμάτα οι Φράγκοι κι είδαν τον τόπον έμνοστον, απλήν, χαριτωμένον* (παραλ. 7 στ.) *...επαραδιάβασεν* (ενν. *ο Καμπανέσης*) *τα μέρη Καλομμάτας* Χρον. Μορ. Η 1748.

παραδιαβαίνω. — Βλ. και *περιδιαβαίνω.*

Από την πρόθ. *παρά* και το *διαβαίνω.* Τ. *παραδαβαίνω* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. το 10. αι. (Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 187).

(Μτβ.) **1**) Τοπ. **α**) περνώ: *Κάστρη πολλά επαραδιέβηκεν και χώρες επαρήλθεν* Ιμπ. (Lambr.) 245 κριτ. υπ.· **β**) προχωρώ, προσπερνώ: *την καλήν μου ελάλησα παραγγελίαν τοιαύτην: τον τόπον να παρεδιαβεί, να κατεβεί ολίγον, να βλέπει, να στοχάζεται το τι τους θέλω κάμει* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1474. **2**) (Χρον). ξεπερνώ: *ειδέ και διαβεί η τριετία..., δύναται η κόρη ... να έχει λύσιν, να ορμαστεί με άλλον. Πάλιν λέγομεν και τούτο: ότι ημπορεί να παραδιαβεί και έως δ' χρόνους ή δι' αρρωστία ή διά άλλην αφορμήν εύλογον* Ελλην. νόμ. 525[14].

παραδιάβασις -ση η, Λίβ. Esc. 2852, Αχιλλ. L 276, Διγ. 'Ανδρ. 318[4-5,10], Διγ. Ο 51· *π α ρ δ ι ά β α σ ι ς,* Μαχ. 346[12]. — Βλ. και *περιδιάβασις.*

Από τον αόρ. του *παραδιαβάζω.* Η λ. τον 8.-9. αι. (Steph., Θησ.).

1α) Διασκέδαση, ξεφάντωση, πανηγύρι (Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 17): *ήλθε καιρός κι εθέλησεν ο ρήγας να έβγει έξω και παίρνει και την ρήγαινα εις παραδιάβασίν των και την Χρυσάντζαν είπασι να πα να ξεφαντώσει* Βέλθ. 1083· *να κάμει παράταξην και γάμον, να σ' επήρε κι εις τον χορόν να σ' έμπασε, να σου 'πε: «Χάρο, σύρε»· τάχα με παραδιάβασες λέγω να ομιλήσεις, τους συγγενούς και φίλους του μπορεί να λησμονήσεις* Πικατ. 378· *ήθελεν η αρχόντισσα εις τους γάμους να παγαίνει, συχνέα εις τες παραδιάβασες και καλοστολισμένη* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1611· **β**) απόλαυση, ευχαρίστηση: *Προσέχω, ιχνεύγω, κυνηγώ, πουλία κρατώ από τέχνης και έχω τούτο εις θρέψη μου και εις παραδιάβασή μου* Λίβ. Esc. 1078· *όσον καιρόν ευρίσκετον* (ενν. *ο μάρτυρας*) *μέσα εις το καμίνι, άλλην παραδιάβασιν δεν είχε, μόνο την προσευχήν* Ροδινός (Βαλ.) 216· **γ**) ξεγνοιασιά, ανεμελιά: *εθανάτωσέ τον εις την ομορφίαν της σαρκός του και εις την παραδιάβασιν της παιδιοσύνης του* Μαχ. 476[1]. **2**) Πέρασμα: *του μαύρου παραδιάβασες, των κουδουνιών ο κτύπος, εκείνου* (ενν. *του Αχιλλέα*) *το αναντράνισμα, το έμορφόν του σχήμα, των νέων τα θαυμάσια, των θαυμαστών φαρίων, τίνος ψυχή να μη βρεθεί να μηδέν γένει δούλος εις εκείνον;* Αχιλλ. L 819.

παραδιάβασμαν το. — Βλ. και *περιδιάβασμαν.*

Από τον αόρ. του *παραδιαβάζω* και την κατάλ. *-μαν.* Τ. *παραδιάβασμα* στο Somav.

Διασκέδαση: *να τον* (ενν. *το Λίβιστρο*) *ευρεί* (ενν. *ο βασιλεύς*) *εις κυνήγιν του και εις παραδιάβασμάν του* Λίβ. Sc. 1696.

παραδιαβασμός ο, Χρον. Μορ. Η 8295, Φλώρ. 137, 772, 802, 934, Λίβ. Sc. 2047, Λίβ. (Lamb.) Ν 934, Λίβ. Esc. 3220, 3257, Λίβ. Ν 2861, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 530, Χρονογρ. (Λαμψ.) 226. — Βλ. και *περιδιαβασμός.*

Από τον αόρ. του *παραδιαβάζω* και την κατάλ. *-μός.* Πβ. λ. *παραδιαβιβασμός* σε σχόλ. του 14. αι. (Garzya, ΕΕΒΣ 30, 1960-61, 275).

1α) Ξεφάντωμα, πανηγύρι: *εκάθισαν εις τους παραδιαβασμούς και έτρωγαν και έπιναν και εχορεύασιν* Τρωικά 534[4]· **β**) διασκέδαση, ευχαρίστηση, απόλαυση: *να λύσομεν ιεράκια μας εις περδικοκυνήγιν, τάχα διά μιτρίασμαν και παραδιαβασμόν μας* Λίβ. Sc. 2082· *πιάνεις τα* (ενν. *τα πουλία*) *μετά μηχανίας και εις το κλουβίν τα βάνεις, έχεις τα διά παρηγορία και παραδιαβασμό σου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 115· *τα ρόδα να συνάξω ...και παν γλαΐζον κρίνον διά παραδιαβασμόν, δι' ανασασμόν καρδίας* Φλώρ. 1583· **γ**) ευχάριστη απασχόληση· παιχνίδι: *«... θέλω και εις παραδιαβασμόν μετά σου να καθίσω». Λέγει* (ενν. *ο καστελλάνος*) *προς τα παιδόπουλα και τους υποταγούς του: «Πιάσετε, φέρετε ταβλίν και θέστε το έμπροστέ μας».* (παραλ. 1 στ.) *Παίζουν οι δύο και ενίκησεν ο Φλώριος την νίκην* Φλώρ. 1437. **2**) Περίπατος: *Την δε χαράν τήν είχασιν αυτοί οι συνοδοιπόροι εις εύμορφα κυνήγια, εις παραδιαβασμούς των* Φλώρ. 301. **3**) Ευχάριστη παρέα, συντροφιά: *Αλέξανδρε, τους γέροντες πρέπει παραδιαβασμούς με τον βασιλέα να στέκονται και να μηδέν λείπουν από τον βασιλέα* Διήγ. Αλ. V 37.

παραδιαβαστής ο. — Πβ. *περιδιαβαστής.*

Από τον αόρ. του *παραδιαβάζω* και την κατάλ. *-τής.*

1) Αυτός που αγαπά τις διασκεδάσεις, γλεντοκόπος: *ήτον* (ενν. *ο Αχιλλέας*) *καλό-*

καρδος παραδιαβαστής εις έρωταν και εις κάλλος Αχιλλ. L 40· *Ορέγομουν να περπατώ με τους τραγουδιστάδες, με τους παιγνιώτας τους καλούς, τους παραδιαβαστάδες* Σαχλ., Αφήγ. 58. **2**) (Ως επίθ.) ευχάριστος: *Με κείνους απού να στέκεις ας είσαι παραδιαβαστής* Ξόμπλιν φ. 127^{v}.

παραδιαβαστώντα, επίρρ.

Από το επίθ. **παραδιαβαστός* (ή το επίρρ. **παραδιαβαστά*) ‹ *παραδιαβάζω* (βλ. λ.) και την κατάλ. *-ώντα* (Για το σχηματ. βλ. Μενάρδ., Γλωσσ. μελ. 94 και πβ. *ξηχωριστώντα ντα* και *παπαριστώντα*).

Για περιοδεία: *'πιδέξια εξέβην* (ενν. *ο ρήγας*) *παραδιαβαστώντα απού τόπον εις τόπον* Μαχ. 76^{30}.

παραδίδω, Καλλίμ. 479, Ασσίζ. $59^{5,6-7}$, 197^{20}, 252^{19}, 292^{20}, 329^{21}, 428^{12}, Διγ. Ζ 790, Χρον. Μορ. Ρ 667, Απολλών. 704, Διήγ. Βελ. N² 14, Κορων., Μπούας 46, 85, 130, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 115^{7}, Ιστ. Πατρ. 131^{22}, 160^{9}, Κυπρ. ερωτ. 9^{7}, 93^{65}, 142^{2}, Πανώρ. Δ' 386, Παλαμήδ., Βοηβ. 1214, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 73, Ε' 760, Μεταξά, Επιστ. 47, Χριστ. διδασκ. 488, Διγ. Ο 2093, κ.α.· *π α ρ α δ ι δ ώ,* Ασσίζ. 206^{4}, Μαχ. 100^{6}, 380^{27}, 512^{10}· *π α ρ α δ ί ν ω,* Χρον. Μορ. Η 5685, Σταυριν. 276, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 72, Διγ. Ο 180, 923, 1677· *π α ρ α δ (ι) ώ,* Ασσίζ. 428^{1}· μτχ. παρκ. *παραδομένος,* Ασσίζ. $58^{15,30}$, 253^{26}, 308^{13}, 447^{12}, Διγ. Ζ 135, Μαχ. 164^{9}, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 145· *π α ρ α δ ο σ μ έ ν ο ς,* Σοφιαν., Γραμμ. Πρόλ. 13.

Το αρχ. *παραδίδωμι* (Για την τροπή του σε *παραδίδω* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 309). Ο τ. *παραδίνω* στο Βλάχ. και σήμ. Για τον τ. *παραδ(ι)ώ* πβ. σήμ. στην Κύπρο τ. *διω* και *δκιω* (Βλ. Χατζιδ., Λεξ., λ. *δΐω*). Η λ. τον 4.-5. αι. (L-S, λ. *παραδίδωμι*) και σήμ.

I Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Παραδίδω, δίνω στα χέρια κάπ. κ.: *δίδουν, παραδίδουν τα* (ενν. *τα ρούχα του*) *ωραίαν την Μαργαρώνα, τάχατες ως κτητόρισσα και πρώτη από τας άλλας* Ιμπ. 684· *'Επειτα εντέχεται να παραδώσου οι κριταί του καθενού καμπίτη το σκουτάριν του και το ραβδίν του* Ασσίζ. 467^{2}· *έλαβε ... τες τρεις χιλιάδες τα φλωρία και τα επαρέδωκε του τεφτερτέρη* Ιστ. πατρ. 177^{16}· *Περί πουλήσεως είδους και επί χείρας δεν το παραδώσει ο πουλήσας* Βακτ. αρχιερ. 176· **β**) (Προκ. για γράμμα): *να πάρει του ξενούτσικου ετούτον το πιττάκιν, να το υπά της μάννας του, να της το παραδώσει* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 379· *Της αυθεντίας έπειτα παρέδωκε το γράμμα, όπως να μάθει παρ' αυτού άριστα πάσα πράγμα* Κορων., Μπούας 34· **γ**) (με αντικ. τη λ. *κλειδιά,* προκ. για παράδοση πόλης σε κάπ.· βλ. και σημασ. 3γ): *Είτα του πάπα μήνυσαν και στην Μπολώνιαν σώσε, κι ευθύς ο καπετάνιος κλειδία του παραδώσε* Κορων., Μπούας 72· *επήρε* (ενν. *ο βασιλεύς Κωνσταντίνος*) *τα κλειδία του κάστρου ... και υπήγεν εις την τέντα του σουλτάνου και του επαρέδωκε τα κλειδία εις τα χερία του* Ιστ. πατρ. 168^{9}· **δ**) (με αντικ. τη λ. *ψυχή,* προκ. για θάνατο· βλ. και Φρ. 4): *ανατίθημι και παραδίδω την ψυχήν μου ... εις χείρας ... Δεσπότου ... Ιησού Χριστού* Σεβήρ., Διαθ. 189. **2α**) Παραχωρώ, θέτω στη διάθεση, στην κατοχή κάπ. κ.: *είς άνθρωπος ού μία γυναίκα παραδίδει το εδικόν του ετέρου ανθρώπου* Ασσίζ. 329^{16}· *ημπορεί να παραδώσει τα σπίτια τά έλαβεν απέ τον αφέντη του ού έτερα πράγματα τοιαύτα ως γιον ένι τους χρειοφελέτας* Ασσίζ. 400^{6}· *περί εγκαλεσίας κτήματος οπού μετατεθεί και παραδοθεί εις άλλον* Βακτ. αρχιερ. 150· **β**) δίνω κ. ως ενέχυρο, ως εγγύηση: *ο δανειστής ζητά του αμάχιν του εγγυητή του και ο εγγυητής παραδίδει του μίαν μούλαν εδικήν του* Ασσίζ. 64^{6}. **3α**) Παραχωρώ αρχή, εξουσία: *ήλθον ουν οι αδελφοί αυτού, ο τε Κωνσταντίνος ο Δράγασις και Δημήτριος και*

Θωμάς, εν τη Πόλει παραδόντες την βασιλείαν προς Κωνσταντίνον 'Εκθ. χρον. 11^{12}· *το λοιπόν άλλο κριτή σας δίδω και να σας κρίνει την εξάν όλη του παραδίδω* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 156· *Με δαχτυλίδιον χρυσόν ευτύς τον ρεβεστίζει· κι αφού τον επαράδωσε κι εποίκεν του το μάντζι, τότε τον μεταλάλησε* Χρον. Μορ. Ρ 1867· **β**) (προκ. για τόπο) θέτω υπό την εξουσία κάπ.: *Αίγυπτον, Αλεξάνδρεια τον Πτολομαίον 'φήνω, να 'ναι αυθέντης και αυτός και του τες παραδίνω* (έκδ. *παριδίνω*· διορθώσ.) Αλεξ. 2858· *ο κοντοστάβλης έβαλεν τον σιρ Λίουν τ' Ατιάμε και έμοσεν και ούλοι οι λας του κάστρου να μεν παραδώσουν το καστέλλιν άλλου τινός παρά του ρηγός* Μαχ. 524^{29}· **γ**) (προκ. για υποταγή στους εχθρούς ύστερα από συνθηκολόγηση): *σαν είδαν το γεγονός ότι λιμοκτονούσιν, την χώραν επαρέδωκαν, όπως να μη χαθούσι* Κορων., Μπούας 45· *ουκ επαρεδιδόσαν τη, πάλε παρηγορούντα, και πάντοτε επαντέχασιν στην Κωνσταντίνου πόλιν* Θρ. Κων/π. (Mich.) 21. **4**) Αφιερώνω: *Το οποίον* (ενν. *ναόν*) *εσπούδαξα να το παραδώσω εις τον Σωτήρα, διά να μην τον έχω αντίδικον εις την ημέραν της κρίσεως* Διαθ. Νίκωνος 254^{97}· *επαράδωκαν* (ενν. *οι καλόγεροι*) *εις την υποταγήν του* (ενν. *του Θεού*) *και σώματα και τας ψυχάς, καθένας την ζωήν του* Ιστ. Βλαχ. 1833. **5α**) Αναθέτω (εργασία): *εποίκεν ν' τριβολία σιδερένα και ν' κομματία σανιδία ... και τα αγγίστρια διά να εμπούν εύκολα και να εβγούν δύσκολα ... και επαράδωκεν πασανού την τέχνην του* Μαχ. 554^{25}· *εσένα τούτη τη δουλειά, Θόδωρε, παραδίδω* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 190· **β**) αναθέτω τη φροντίδα, τη φύλαξη· την κηδεμονία: *Για να βοσκίζει μετ' αυτά εκείνο το κουράδι οπού της επαράδωκα οχ το πουρνό ως το βράδι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [826]· *παραδίδω σήμερον τους εκατόν την κόρην, και αυτείνοι να την πάγουσιν εις το Αργυρόν το Κάστρον* Λίβ. Esc. 4218· *το παραδίδω* (ενν. *το παιδί*) *σήμερο στα χέρια τα δικά σου* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 110· **γ**) εμπιστεύομαι κάπ. ή κ. στη φροντίδα κάπ.: *ανάθεμαν και τον καιρόν και εκείνην την ημέραν καθ' ην με παρεδώκασιν εις το διδασκαλείον προς το να μάθω γράμματα* Προδρ. (Eideneier) III 87· *Την Πλάτζια-Φλώρε ήξευρε εσέν την παραδίδω να την φυλάττεις ως εμέ, καλώς να την προσέχεις* Φλώρ. 266· (σε μεταφ.): *Αν την καρδιάν στα χέρια σου έχω παραδομένην, σ' εσένα στέκει, καθώς θες, να σ' έχω αγαπημένην* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1061]. **6**) ? Αφήνω κάπ. ως αντικαταστάτη: *το φίλο του επαράδωκε στη μάννα και στον κύρη, στο πράμα του τον ήφηκεν αφέντη, νοικοκύρη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1695. **7α**) Θέτω στη δικαιοδοσία, στην εξουσία κάπ.: *Η αυλή εντέχεται να τον παραδώσει το κορμίν του χρειοφελέτη εις τον δανειστιόν* Ασσίζ. 305^{2}· *τον υπηρέτην του Θεού μη τον καταφρονήσεις, εάν και με τα μάτια σου πταίστην τον θεωρήσεις· μόνον παράδωσέ τονε εις του Θεού το χέρι κι εκείνος έχει μετ' αυτόν να κάμει είτι θέλει* Ιστ. Βλαχ. 169 1· *μας επαράδωσες εις χείρας των εχθρών σου* Ιστ. Βλαχ. 2499· *Σουλτάνε μέγα* (παραλ. 1 στ.), *σήμερον παραδίδω σε ζωήν και θάνατόν μου* Παρασπ., Βάρν. C 215· *ο Θεός ηθέλησε και επαράδωσε την ζωήν μας εις τα εδικά σου χέρια* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 194· *τώρα κατά πάσαν ανάγκην παραδίδω την παρθενίαν μου εις την αυθεντίαν σου* Διγ. 'Ανδρ. 395^{26}. **β**) (προκ. για διοίκηση): *τον δε στρατόν παρέδωκαν εις την διάκρισίν των* Κορων., Μπούας 83· **γ**) παραδίδω για θανάτωση· (εδώ σε μεταφ.): *Αν αρνισθείς την δούλωσιν ..., να κράξω δήμιον έρωτα και να σε παραδώσω* Διγ. Ζ 217. **8α**) Αναφέρω, ανακοινώνω: *Λεπτομερώς τους ερωτά την πράξιν όπου εποίκαν* (παραλ. 1 στ.)· *και αφόν του επαράδωσαν την πράξιν όπου εποίκαν, πολύ καλό του εφάνηκε* Χρον. Μορ. Ρ 387· *Και απ' αυτά εν έκαστον πόσον και ποταπόν έναι ας σκοπήσομεν. Και πρώτον να αρχίσω από τον ύστερον λόγον και με παραδείγματα να τα παραδώσω να γνωρισθούν* Σοφιαν., Παιδαγ. 115· **β**) αποκαλύπτω: *την βουλήν μου σήμερον εσέν την παραδίδω, μετά και το μυστήριον εσέν το φανερώνω* Φλώρ. 347· **γ**) μαρτυρώ: *τινές παρέδωκαν εις αυτόν ως ότι αίτιος του φόνου του Κόρακος ουκ ην άλλος ειμή Μιχαήλ*

ο *Πύλλης* Δούκ. 235[5]. **9**) Προδίδω: *Επειδή τον αφέντη σου θέλεις να παραδώσεις, κρένω καλόν στον θάνατον να μην τον αποδώσεις* Αλεξ. 987· *Επίστευσα της αδελφής τ' Ορμίνου η πικραμένη, οπού με τόσην 'πιβουλιάν μ' έχει παραδομένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [712]· (με είδος σύστ. αντικ.): *ώσπερ γαρ εκείνος ... επαρέδωκε τον Χριστόν, ούτως και μερικοί αρχιερείς παραδίδουν ... δευτέραν προδοσίαν τον Χριστόν* Ιστ. Πατρ. 195[21]· (εδώ μεταφ.): *Μη προλαμβάν' η γλώσσα σου ποτέ τον λογισμόν σου· πολλούς εκ συναρπαγής παρέδωκεν η γλώσσα* Σπαν. Β 124. **10α**) Μεταδίδω στους μεταγενέστερους μέσω της παράδοσης κανόνες, αντιλήψεις, διδαχές, κ.τ.ό.: *Περί μοναχικού σχήματος, ότι τις ο παραδιδούς και διατί λέγεται αγγελικόν σχήμα και ποίος είναι οπού επαρέδωκεν τόσους κόπους της καλογερικής* Βακτ. αρχιερ. 166· *ώσπερ οι άγιοι γράφουσιν και παραδίδουσί μας* Παρασπ., Βάρν. C 50· *τα συγγράμματα ... οπού εγράψαν και τα επαραδώκασιν να τα έχομεν ημείς οι μεταγενέστεροι* Κύριλλ. Κων/π. 372· *συνηθούν να αποκρίνονται ότι «έτσι ευρήκαμεν, έτσι μας επαράδοσαν»* Ροδινός (Βαλ.) 112· **β**) (προκ. για σχολική διδασκαλία): *οι καλοί ... διδάσκαλοι παραδίδουσι των παιδίων καλάς παραινέσεις και συμβουλάς* Σοφιαν., Παιδαγ. 101. **Β'** (Αμτβ.) ξεψυχώ, πεθαίνω: *πώς εις 'Αδην ου φθάνω, πώς ακόμη ψυχοκρατώ και πώς ου παραδίδω;* Γλυκά, Στ. 178· *Δε θε να φάγω ουδέ να πιω, ώστε να παραδώσω και του κορμιού μου θάνατον εβάλθηκα να δώσω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1605· *τα μέλη μου αφηδίν να παραδώσουν* Κυπρ. ερωτ. 101[18]. **ΙΙ Μέσ. 1**) Παύω να πολεμώ ή να αντιστέκομαι, συνθηκολογώ, υποτάσσομαι: *ημέρες τρεις εκράτησαν τον πόλεμον του κάστρου και ουκ ηθέλησαν ποσώς του να παραδοθούσιν* Χρον. Μορ. Ρ 2035· *Αι πόλεις δε στον βασιλιά πάσαι παρεδόθήκαν* Κορων., Μπούας 85· *η βασιλεύουσα των πόλεων παρεδόθη εις τας χείρας των Τούρκων* Θρ. Κων/π. Πολλ. 248[19]· *Αφέντη μου, στην ψη σου, να ζήσεις, παραδίδομαι* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 130· (σε μεταφ.): *τον 'Ερωταν ανέκραξε, στον Πόθο επαραδόθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1372. **2**) Περιέρχομαι στην εξουσία, στη δικαιοδοσία κάπ.: *αμή γιατί 'σαι, Παλαμών, στρατιώτης αξιωμένος και εις την κρίσιν την εμήν είσαι παραδομένος, εις τέτοιον τρόπον απ' εμέ να 'σαι βεργετημένος* Θησ. Θ' [69[7]]· *εις απανθρώπου δράκοντος τας χείρας παρεδόθης* Καλλίμ. 626. **3**) Αφιερώνομαι στο Θεό: *Αυτοί από νεότητος τον κόσμον αρνηθήκαν και εμπροστά εις τον Θεόν νυν επαραδοθήκαν* Ιστ. Βλαχ. 1836. **4**) Προορίζομαι, έχω ως έργο: *Είχεν και χείλη παχουλά, κοκκινοβεβαμμένα, και προς ερωτοφίλημα ήσαν παραδομένα* Διγ. Ζ 148· *πάντοτε εις έρωτα ήσαν παραδομένα* (ενν. τα ομμάτια) Διγ. Ζ 135. **5**) Εμπιστεύομαι τον εαυτό μου, την τύχη μου σε κάπ.: *Σ' εσένα παραδίδομαι και βούηθα μου, Φροσύνη* Πανώρ. Ε' 175· *Πε τον την νύκτα να ελθεί μαζί του να με πάρει, γιατί επαραδόθηκα εις τα δικά του θάρρη* Διγ. Ο 1682· *εσείς οπού πάντα επολεμάτε τους εχθρούς των χριστιανών ανδρειωμένα, σας έναι παραδομένη η πατρίδα σας η ευγενική* Χρον. σουλτ. 88[35]. **Φρ. 1**) *Παραδίδομαι στ' άρματα* = αρματώνομαι: *Τρομάμενος εξύπνησε, με φόβον εσηκώθη, το ταίριν του ανεζήτησε, στ' άρματα επαραδόθη και το δοξάρι του ζιμιό επιάσεν εις τη χέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 692. **2**) *Παραδίδω θάνατον* = πεθαίνω: *τους φέρουσιν μη θέλοντας, πολλάκις και με βίαν εις τόπους ξένους ...* (παραλ. 2 στ.) *να παραδώσουν θάνατον χωρίς πληροφορίαν* Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.) 53. **3**) *Παραδίδω θανάτῳ* = θανατώνω: *πριν ολίγον άπαντας θανάτῳ παραδώσας* Διγ. (Trapp) Gr. 2486· *άπαντας πικρῷ θανάτῳ παρέδωκε* (ενν. ο *Παγιαζήτ*) Δούκ. 153[27]. **4**) *Παραδίδω το πνεύμα (μου) / την ψυχήν μου* = ξεψυχώ, πεθαίνω: *Το πνεύμα του επαρέδωκεν κι απήραν το οι αγγέλοι* Χρον. Μορ. Η 2754· *πεσούσα επί της γης παρέδωκεν το πνεύμα* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1865· *εις τες αγκάλες μου παρέδωκες την ψυχήν σου* Διγ. 'Ανδρ. 401[25]. **5**) *Παραδίδω ψυχήν* = γίνομαι αιτία θανάτου: *Εδ' αρρωστώ και κρίνομαι, ψυχομαχώ και πέφτω, και τ' όνομά σου θέλω πει και θέλω εξεψυχιάσει, διά να σε κράζουν φόνισσαν και ψυχοπαραδότριαν, διατί επαρέδωκεν ψυχήν η εδική σου αγάπη* Ερωτοπ. 607.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1α**) Ξέψυχος: *πέφτει χαμαί εις την γην λιγωμένος, νεκρός παραδομένος* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 451· **β**) (μεταφ.) απελπισμένος: *όλοι οι χριστιανοί τρέχουν παραδομένοι, όταν εδόθη η βουλή από Θεόν να γένει* Θρ. Κύπρ. Μ 103. **2**) ?Στεριωμένος, σταθερός: *Μισεύω κι η αγάπη μας ας έν' παραδομένη, ώστε να πάγω και να 'ρθώ, πέρδικα πλουμισμένη* Ch. pop. 848.

παραδιεβάζω, βλ. *παραδιαβάζω.*

παράδικα, επίρρ., Πουλολ. Αθ. 474.

Από το επίθ. *παράδικος,* που απ. τον 8. αι. (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., 'Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 52).

Πολύ άδικα: *τολμούν κατηγορούν, βρίζουν την βασιλείαν σου, το πως ποιείς παράδικα και κάμνεις στραβήν κρίσιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] ΑΖ 108.

παραδικία η, Λίβ. Ρ 2509, Λίβ. Sc. 2789, 2814, Λίβ. Esc. 3942, 4002, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 791.

Από το επίθ. *παράδικος* και την καταλ. *-ία.*

Υπερβολική αδικία: *Ω παναθλία, τι έπαθες εκ της παραδικίας!* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 115· *ο βασιλεύς των ουρανών εις τον σταυρόν επάνω έλαβεν θάνατον πικρόν! 'Εδε παραδικίαν!* Ντελλαπ., Στ. Θρηνητ. 407.

παράδικο(ν) το.

Το ουδ. του επιθ. *παράδικος* ως ουσ. Η λ. στο Somav. (λ. *παράδικα* τα) και σήμ. στη Χίο (Πασπ., Γλωσσ., λ. *παράδικα* και Pern., Ét. linguist. III 496).

Πολύ άδικη πράξη: *πολλά παράδικα έπρατταν οι Ρωμαίοι· επράττασιν και πράττουν τα και πάλιν κάμνουσίν τα* Διήγ. Βελ. χ 471 κριτ. υπ.

παραδικώ.

Από την πρόθ. *παρά* και το *αδικώ.* Η λ. τον 7. αι. (Steph., Θησ., λ. *-έω*).

Αδικώ (κάπ.), βγάζω άδικη κρίση (για κάπ.): *Αυθέντα, να συγχωρεθείς, μη με παραδικήσεις* Βέλθ. 555.

παραδίνω, βλ. *παραδίδω.*

παραδ(ι)ώ, βλ. *παραδίδω.*

παραδοκιμάζω.

Από την πρόθ. *παρά* και το *δοκιμάζω.*

(Προκ. για φαγητό) γεύομαι λίγο, «τσιμπάω»: *αυτά* (ενν. τα *λουκάνικα* και τα *σκαλτιτσούνια*) *δεν τα λογιάζω και μοναχάς για ζήση μου τα παραδοκιμάζω* Στάθ. (Martini) Α' 120.

παράδομα το, Πεντ. Λευιτ. V 21.

Από το *παραδίδω* και την κατάλ. *-μα,*

Κατάθεση για φύλαξη, παρακαταθήκη: *να στρέψει το άρπαγμα ος άρπαξεν ... γή το παράδομα ος επαραδόθην μετά αυτόν* αυτ. V 23.

παραδοξασμένος, μτχ. επίθ.

Η μτχ. παρκ. του *παραδοξάζω*.

Πάρα πολύ δοξασμένος, ένδοξος: *Εσύ είσαι δοξασμένος και παραδοξασμένος από το* (έκδ. *τον*) *νίκος οπού έλαβες από τον πατέρα μου και από εμένα ..., διά τούτο σε παρακαλώ ότι να μου χαρίσεις την ζωήν μου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 119ʳ.

παράδοξος, επίθ., Γλυκά, Στ. 256, Διγ. (Trapp) Gr. 442, 746, 749, 1099, 1215, 2016, 2703, Διγ. Ζ 709, 1436, 3169, 3809, Σπανός (Eideneier) A 492, D 1742, Βίος Αλ. 2266, 2383, Ιμπ. (Legr.) 668, Χρον. Τόκκων 734, Αλφ. 14[116], Θρ. αλ. 31, Θρ. Κων/π. διάλ. 3, Σφρ., Χρον. (Maisano) 110[19], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 1, Διήγ. Βελ. N² 1, Βυζ. Ιλιάδ. 3, Αχέλ. 1070, 2044, Ιστ. πατρ. 92[6], 118[13], Κατζ. Δ' 145, Βακτ. αρχιερ. 174, κ.α.

Το αρχ. επίθ. *παράδοξος*.

1α) Απροσδόκητος, ανέλπιστος: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 432· **β**) απίστευτος: Σφρ., Χρον. (Maisano) 72[25]. **2**) Που ξεπερνά την κοινή λογική, ασύλληπτος από τον κοινό νου, υπερφυσικός: *Ω κορασιές κι εσείς βοσκοί δράμετ' εδώ να ιδείτε την σήμερον παράδοξον πράγμα να στοχαστείτε, να δείτε θαύμα μαγικόν, μιας που μπορεί και τρέχει και φεύγει και του κεφαλιού εις το κορμί δεν έχει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [1278]· *τι παράδοξον γέγονεν Αλεξάνδρω μην έχων ούτος νήας ουν πέραθεν ορμηθήναι μέρος υπανεχώρησεν, ως φασί, της θαλάσσης και πάσα δύναμις πεζών διήλθεν ακωλύτως* Βίος Αλ. 1200· *ακούσατε, ..., ένα θαύμα παράδοξον ... την ώρα που ο βασιλεύς το έχασε* (ενν. *το βασιλικόν ρούχον*), *ω του θαύματος, ευρέθη εις την Θεσσαλονίκην, επάνω εις τον τάφον του αγίου Δημητρίου* Εγκ. αγ. Δημ. 112[242]· **3**) Που ξεπερνά τα κοινά όρια, υπέρμετρος, υπερβολικός: **α**) (με θετική σημασ.): *Το δε παιδίον ηύξανε ο Διγενής Ακρίτης χάρισμα έχων εκ Θεού παράδοξον ανδρείας, ώστε πάντας εκπλήττεσθαι τους αυτόν καθορώντας* Διγ. (Trapp) Gr. 948· *Ην τις δ' εκεί Κλειτόμαχος, ανήρ εκ των Θηβαίων, έχων ισχύν παράδοξον· ος και καθυπεσχέθη προσυπογράψας εαυτώ πάλην, πυγμήν νικήσαι άμα τε και παγκράτιον* Βίος Αλ. 2413· **β**) (με αρνητική σημασ.): *μεγάλον και παράδοξον, φρικτόν βλέπω τον φόνον με πλείστον ορφανών παιδιών και των χηράδων πόνον* Διακρούσ. 106[17]. **4**) Πρωτοφανής: *ραβδέαν δε τον αμιράν προσέκρουσε* (ενν. *ο νέος*) *μεγάλην και τότ' αυτός απήρξατο να τρέμει δειλιάζων. Σαν είδαν οι Σαρακηνοί παράδοξον το πράγμα, κατά πολλά εθαύμασαν αυτόν τον νέον όλοι* Διγ. Ζ 343· *'Οντως λίαν το οραθέν παράδοξον και ξένον· άνθρωπος άοπλος, πεζός, ράβδον κατέχων μόνην ημάς τους εν τοις άρμασι καλώς καθοπλισμένους* (παραλ. 1 στ.), *καθολικώς ενίκησεν* Διγ. (Trapp) Gr. 2647· *Τέσσαρα γαρ και μόνον ευρίσκω τα προσιστάμενα· το έλαττον του γένους... Λοιπόν περί του πρώτου λέγω ότι ουδέν ένι παράδοξον, επεί ουδέν ένι ελάττονος γένους της κυρίας μου και αοιδίμου μητρός σου* Σφρ., Χρον. (Maisano) 110[11]. **5α**) Ασυνήθιστος: *πύργον μέγα προς αυτοίς κτίσας ωραίον πάντα, το ύψος δε αμήχανον παράδοξος δ' η κτίσις· από γαρ γης τετράγωνον την ανάβασιν είχε* (παραλ. 1 στ.), *άνωθεν δε οκτάγωνος μετά λαμπρών θυρίδων* Διγ. Ζ 3839· **β**) παράξενος: *Ιδόντες δε οι συγγενείς σου την παράδοξον συμβουλήν ηφέραν τον πνευματικό* Σπανός (Eideneier) Β 156. **6**) Θαυμαστός, αξιοθαύμαστος: *έχεις και κάλλος θαυμαστόν, ανδρεία εξαιρημένην* (παραλ. 4 στ.) *και εμάς αρμόζει από του νυν προς σε παραγενέσθαι* (παραλ. 1 στ.), *τους γάμους να ποιήσομεν της ημών αδελφίτσας και να χαρούμεν συν θεώ τα της επιτυχίας, ότι ξένος και παράδοξος εις την ανδρειάν τήν έχεις* Αχιλλ. N 1356· *Τι, γέρον ανδρικότατε, κόπους ημίν παρέχεις;* (παραλ. 3 στ.) *Ου γαρ εθαύμασας πολλά ημάς ως αηττήτους τας παραδόξους καθορών αεί ανδραγαθίας* Διγ. Ζ 3246. **7**) (Προκ. για καταγωγή) ευγενικός, διακεκριμένος: *ο στρατηγός ο θαυμαστός μέρους της Ρωμανίας, είχε κόρην πανεύμορφον κλημένην Ευδοκίαν ης πάντοτε το όνομα ήκουεν ο Ακρίτης, είχε γαρ κάλλος άπειρον, παράδοξον το γένος* Διγ. Ζ 1642.

Το ουδ. ως ουσ. = **1**) Απροσδόκητο γεγονός που προκαλεί έκπληξη ή δέος: *Ω θαυμαστόν παράδοξον, ω συμφορά μεγάλη, οπού την επανέβηκε Ρουσίαν την μεγάλην!* (παραλ. 6 στ.) *Τοσούτον χρόνον πέρασαν κι ήτον λευθερωμένοι, και τώρα λίγον έλειψε να γένουν σκλαβωμένοι* Βίος Δημ. Μοσχ. 109· *έδωκε δε* (ενν. *ο αυθέντης*) *αυτούς* (ενν. *τους χριστιανούς*) *δωρεάς και όρισεν ότι ό αν αιτήσωσι δώσουσιν αυτοίς· ο δε Πέρσης πεσών προσεκύνησεν αυτούς εκπλαγείς το παράδοξον* 'Εκθ. χρον. 38[25]. **2**) Ασυνήθιστο, παράδοξο γεγονός: *βλέπει τα παράδοξα, τα παρά φύσιν όλα* Καλλίμ. 278. **3**) (Πιθ.) λογικό παράδοξο: ΔΑΣΚΑΛΟΣ: *α δω κι αλλάξει λογισμό και παίρνει τη ντοτρίνα, θ' αρχίσω τα παράδοξα να τ' αρμηνέψω εκείνα, τά δεν ορμήνεψα αλλουνού...* (παραλ. 3 στ.). ΓΙΑΚΟΥΜΟΣ: *Δε θέλω πλιο παράδοξα, μηδέ ντοτρίνα τόση* Κατζ. Δ' 140.

παραδόξως, επίρρ., Διγ. (Trapp) Gr. 3202, Μ. Χρονογρ. 59ʳ, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 199.

Το αρχ. επίρρ. *παραδόξως* (L-S, λ. *παράδοξος*). Η λ. και σήμ.

α) Αντίθετα με το λογικά αναμενόμενο: Διγ. (Trapp) Gr. 1103, Διγ. Ζ 3871· **β**) απροσδόκητα, ανέλπιστα: *'Εκαμε τυφλός χρόνους δέκα κι εις τους ένδεκα παραδόξως ανέβλεψεν με κάποιαν αιτίαν γελοιώδη... το Μαντείον του είπε ότι αν νίψει τα ομμάτιά του με ούρον γυναικός καθαράς..., θέλει αναβλέψει* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 237· **γ**) (προκ. για θεϊκή παρέμβαση) με τρόπο θαυμαστό: *Ο Θεός ... οικονόμησε με τοιούτον τρόπον να διαφυλάξει παραδόξως και παρ' ελπίδα τούτο το άγιον Μοναστήριον ... ούτως ηλευθερώθη το Μοναστήριον και δεν εχαλάσθη ως και τα λοιπά, Θεού οδηγία* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 193.

παράδοσις -ση η, Ασσίζ. 256[18].

Το αρχ. ουσ. *παράδοσις*. Η λ. *παράδοση* και σήμ.

1α) Το να παραδίδει κάπ. κ. σε κάπ.· (εδώ νομ.) παράδοση, κατάθεση για φύλαξη, παρακαταθήκη: *Αυτού λέγει το δίκαιον περί των παραδόσεων τό ποιεί ο εις του άλλου...· είς άνθρωπος, έρχεται εις τον χανιέρη του και λαλεί του: «στρέψε μου τα κ' πέρπυρα, τά σου επαράδωκα όταν επήγα εις τό Ιεροσόλυμαν...»* Ασσίζ. 331[1]· *ημπορεί να ζητήσει εκείνου οπού θέλει απέ τους δύο, τουτέστιν ... ού εκείνου οπού τω έδωκεν εις προικίον ού εις παράδοσιν, και εάν εκείνος αγκαλέ προτύτερα εκείνον οπού το πράγμαν επαράδωκεν εις ορμασίαν ού εις παρακαταθήκην...* Ασσίζ. 428[10-11]· *δίκαιον ένι να ακούσετε το δίκαιον των παραδόσεων, ήγουν τό λέγεται κουμαντίζα λατίνικα κατά τον νόμον* Ασσίζ. 79[24]· **β**) το να εμπιστεύεται κάπ. σε κάπ. ένα πρόσωπο: *Εκείνος δε απελογήσατο ως ζητούντα αδύνατόν τι, ου δι' άλλο τι, αλλ' ή διά τον ορισμόν του πατρός αυτών και την προς εκείνον εμήν διά στόματος παράδοσιν* Σφρ., Χρον. (Maisano) 36[4]. **2**) Υποταγή στον εχθρό ύστερα από συνθηκολόγηση: *'Οταν ενικηθήκασιν κι εχάσασιν τα θάρρη, ο πασαένας έτρεχεν νά 'βρει καμπόσην χάριν. Τότες εδόθην η βουλή παράδοσις να γένει, να ζήσουν οι επίλοιποι όσ' είναι γλυτωμένοι* Θρ. Κύπρ. Μ 164. **3**) (Θρησκ.) **α**) θεωρία,

πρακτική, αντίληψη, κ.τ.ό., που μεταδίδεται στους μεταγενεστέρους: *Το οποίον πράγμα* (ενν. *την τιμήν των εικόνων*) *μάς είναι ανάγκη να γνωρίζομεν να κρατύνομεν όχι μόνον με τας ιστορίας των πρώτων και τας παραδόσεις, τα οποία πράγματα έχουσι και πρέπει να έχουσι πολλήν δύναμιν εις την εκκλησίαν των ορθοδόξων* Πηγά, Χρυσοπ. 52 (7)· *Περί ιερουργίας της προηγιασμένης πόθεν έσχε την παράδοσιν* Βακτ. αρχιερ. 155· *'Εχομεν γαρ εκ παραδόσεως ότι τούτο είναι το ιερόν εις το οποίον το πρώτον εγνωρίσθη ο Μωυσής με τας θυγατέρας του Ιωθώρ, όταν τως επότισε τα πρόβατα τως* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 155· **β**) διδασκαλία, διδαχή: *Εντολή λοιπόν κάτεχε πως είναι και παράδοσις του βασιλέως ημών Χριστού του θεού* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 69^{10-11}· **γ**) τα κείμενα της ιερής παράδοσης (σε αντιδιαστολή με την Αγία Γραφή): *Από πολλών παραδόσεων και θείων Γραφών ηκούσαμεν...* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 346^{v}.

παραδοτικό(ν) το, Χρον. Μορ. Η 2163.

Το ουδ. του επιθ. *παραδοτικός* (απ. σε έγγρ. του 14. αι. [Act. Xén. 4^{47}, 5^{47}, 18^{34}, Act. Xér. 19^{26}, 25^{3}, Γράμματα Μετεώρ. 25^{8}, 26^{18}, κ.α.]) ως ουσ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ., Βαγιακ., Ξένιον Ζέπου III, 1973, 554).

'Εγγραφο μεταβίβασης νομής τόπου (Για τη σημασ. βλ. και Schmitt [Χρον. Μορ. Ρ σ. 614]): *Εις τούτο ενθυμήθηκεν τες συμφωνίες που είχεν με εκείνον τον μισέρ Τζεφρέ διά του Μορέως τον τόπον· ολπίδαν είχεν δυνατή..., ότι το στείλει τον τινάν..., να τον δεχτεί ως αφέντη του, τον τόπον να του δώσει* (παραλ. 6 στ.)· *όρισεν και εγράψασιν όλα τα προβελέντζια, ωσαύτως τα παραδοτικά τά 'μελλεν να επάρει* Χρον. Μορ. Ρ 2163.

παραδραμός ο, βλ. *παραδαρμός*.

παραδρομή η, Καλλίμ. 147, Βέλθ. 1081, Ερμον. Α 312, Λίβ. Sc. 43, Λίβ. Esc. 1172, Αχιλλ. Ν 65, Σφρ., Χρον. (Maisano) 172^{9}, 'Εκθ. χρον. 7^{7}, 16^{24-5}, Βυζ. Ιλιάδ. 456, Ιστ. πολιτ. 14^{20}, 55^{4}, κ.α.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

1) Πέρασμα **α**) χρόνου: *Μετά δε την παραδρομήν τούτων των δέκα χρόνων εκείνη εγέννησεν υιόν* Αχιλλ. Ο (Smith) 35· *μετά καιρού παραδρομήν ήλθεν ο Φερδερίγος* Λίβ. Esc. 3186· **β**) τόπου: *μετά την παραδρομήν και του τοσούτου τόπου εις κάστρον κατηντήσασιν μέγα, φρικτόν και ξένον* Καλλίμ. 173. **2**) Παράταση· αναμονή: *διατί παραδρομήν τόσην με δίδεις χρόνων; Ελπίζεις εις την ανάκαψιν και πάλιν του Λιβίστρου;* Λίβ. Sc. 2234. **'Εκφρ.** *Εκ παραδρομής* = από απροσεξία, κατά λάθος: *ταύτα πάντα τας γραφάς καλώς εξεταχθήναι, μήποτε εκ παραδρομής άλλος αδικηθήναι* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1284.

παράδρομος ο ή **παράδρομον** το.

Το αρσ. ή το ουδ. αντίστοιχα του αρχ. επιθ. *παράδρομος*. Το ουδ. *παράδρομον* το ήδη αρχ.· απ. επίσης σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. 53^{14}).

1) Δρόμος, πορεία: *'Οπισθεν εσυχνόβλεπεν* (ενν. *ο Φλώριος*) *του παραδρόμου εκείνου να ίδει την παράξενον εκείνην τήν ηγάπα* Φλώρ. 297. **2**) (Προκ. για χρόνο) πάροδος, παρέλευση: *μετά δε παράδρομον τριών ημερών ... ανοιξάντων τας σφραγίδας είδον το σώμα διαλυθέν* Ιστ. πολιτ. 50^{8}.

παραδυναστεύω.

Το αρχ. *παραδυναστεύω*. Η μτχ. ενεστ. ως ουσ. στο Du Cange (λ. *παραδυναστεύοντες*).

Η μτχ. ενεστ. ως ουσ. = ανώτατο βυζαντινό αξίωμα αντίστοιχο με αυτό του πρωθυπουργού (Για το πράγμα βλ. Du Cange, ό.π., Ahrweiler, Byz. et mer 142 σημ. 3, Καραγ., Βυζ. διπλ.² 156-7 και Χριστοφιλοπούλου, Σύμμ. 2, 1970, 143): *εβασίλευσεν ευσεβώς συν τη μητρί αυτοίς ... εχούση παραδυναστεύοντα τον πρωτοσέβαστον και πρωτοβεστιάριον κυρ Αλέξιον τον Κομνηνόν* Byz. Kleinchron. Α' 147^{85}.

παραδυνάστης ο. — Βλ. και *παραδυναστεύω*.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *δυνάστης*.

(Προκ. για τον έρωτα) βασιλιάς, κυρίαρχος: *Παραδυνάστα* (έκδ. *'Ερως, δυνάστα*· διορθώσ. κατά το χφ *Παροδυνάστε*· πβ. και Κριαρ., Αθ. 45, 1933, 236, όπου είχε προταθεί η διόρθ. *παρά δυνάστην*) *φοβερέ, χρουσοφτερουγοφόρε, τρέμω την ελικίτσαν σου, φοβούμαι την θεωριάν σου* Ερωτοπ. 513 κριτ. υπ.

παραδυνατός, επίθ.

Από την πρόθ. *παρά* και το επίθ. *δυνατός*.

Πολύ δυνατός: *Η χρόα η κόκκινη έναι ιστία και από την φύσιν της ιστίας έναι ζεστή και ξερή και κάνει τον άνθρωπον να έναι περίχαρος, δυνατος και παραδυνατός* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 39^{v}.

παραεδώ, επίρρ.· *π α ρ ά δ ω· π α ρ έ δ ω,* Λόγ. παρηγ. Ο 599, Αχιλλ. Ν 394.

Από την πρόθ. *παρά* και το επίρρ. *εδώ*. Τ. *παρεδώ* στο Somav (λ. *παρά εδώ*). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

α) Πιο εδώ, πιο κοντά: *τι έναι τό εμποδίζονται* (ενν. *οι εχθροί*) *και ουκ έρχονται παρέδω;* Αχιλλ. L 297· **β**) (με την πρόθ. εις+γεν.) κοντά σε: *Απαύτου εδιόρθωσε τον τόπον να κουρσεύσει, γύροθεν τα περίγυρα παράδω εις του Ζαβέρδας* Χρον. Τόκκων 158.

παραδώνω· *π α ρ α δ ώ ν ν ω.*

Από την πρόθ. *παρά* και το *δώνω*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ. 358 και Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ. 191). Η λ. στο Somav. και σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 81^{12}). (Μέσ.) παραδίδομαι (στον εχθρό): *έμεινεν το κάστρον εύκαιρον και αν είχεν έρτειν το στόλος απάνω του επαραδώννουνταν από την πείναν* Μαχ. 428^{31-2}.

παραεμπλήζομαι. — Πβ. *αναμπλήζομαι*.

Το μέσο του *παραεμπλήζω*, από την πρόθ. *παρά* και το **εμπλήζω* ή από τον αόρ. *παρενέπλησα* του *παρεμπίμπλημι* (πβ. ΙΛ, λ. *ανεμπλήζω*).

(Αμτβ.) γεμίζω υπερβολικά: *'Ερχονται* (ενν. *τα οράματα*) *και από τον στόμαχον, όταν παραεμπλησθεί από πολλά φαγητά και από μέθην* Μαλαξός, Νομοκ. 491.

παραεπαινώ· *π α ρ α π α ι ν ώ.*

Από την πρόθ. *παρά* και το *επαινώ*.

Επαινώ υπερβολικά: *η ευμορφία του* (ενν. *του βουτσίου*) *εξαίρετος γαρ ήτον, μόνον γιατί ήτονε μικρόν δεν το παραπαινάω* Κρασοπ. (Eideneier) S 67.

παραζαλίζομαι.

Από την πρόθ. *παρα* και το *ζαλίζομαι*. Η λ. και σήμ.

Ζαλίζομαι πολύ: ο *Ηράκλης απ' την 'Εγριπον εσάλεψε δαμάκι, γιατί επαραζαλίστηκε κι είναι να πιει φαρμάκι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1436.

παραζάρω.

Από την πρόθ. *παρά* και το *ζάρω*.

Αποκτώ μια σταθερή έξη, παρασυνηθίζω: *καταρούνται και παραζάρουσι να βλασφημούσι και να συχνομνέουσι το όνομα του Θεού* Χριστ. διδασκ. 300.

παραζηλειά *η*.

Από το μτγν. *παραζηλόω*.

Οργή, θυμός: *να μη θελήσει ο Κύριος να συμπαθήσει αυτουνού, ότι τότε να καπνίσει ο θυμός του Κυρίου και η παραζηλειά του εις τον ανήρ εκείνον και να σταλίσει εις αυτόν όλη η κατάρα* Πεντ. Δευτ. XXIX 19.

παραζηλωτής ο, Πεντ. 'Εξ. XX 5, Δευτ. IV 24, V 9, VI 15.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *ζηλωτής*.

Αυτός που ζηλεύει πολύ· (προκ. για το Θεό): *να μη προσκυνήσεις εις είδωλο άλλο, ότι ο Κύριος παραζηλωτής το ονομά του, Θεός παραζηλωτής αυτός* αυτ. 'Εξ. XXXIV 14.

παραζιγανεύω· *π α ρ α ζ ι γ α ν ε ύ γ ω.*

Από την πρόθ. *παρά* και το *ζιγανεύω*.

Δυσκολεύω λίγο κάπ.: *τ' άλογο του Ρωτόκριτου τον παραζιγανεύγει· καλά και να 'το δυνατό κι ογλήγορο κι εκείνο, σ' όλα δεν ήτονε σωστό ωσάν του Αρίστου εκείνο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1734.

παραζυγιάζω.

Από την πρόθ. *παρά* και το *ζυγιάζω*. Η λ. στο Somav.

Χρησιμοποιώ δόλια μέσα κατά το ζύγισμα, κλέβω στο ζύγισμα (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'¹ 252 και Πετρόπ., ΕΛΑ 7, 1952, 87): *όσοι παραζυγιάζουν και παραυλακίζουν και παραθερίζουν και όσοι παραδικίζουν...* Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 252.

παραζύγιασμα. το.

Από τον αόρ. του *παραζυγιάζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Somav.

Ζύγισμα με δόλια μέσα: *να του τα πάρομεν ... με παραζυγιάσματα, με παραμετρήματα* Χριστ. διδασκ. 317.

παραζυγιαστής. ο.

Από τον αόρ. του *παραζυγιάζω* και την κατάλ. *-τής*.

Αυτός που ζυγίζει με δόλια μέσα, που κλέβει στο ζύγισμα: *εισπράκτορα πλεονέκτην, πράκτορα ή παραζυγιαστήν ένοχον* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 421, κριτ. υπ.).

παραζυγίζω. — Βλ. και *παραζυγιάζω*.

Από την πρόθ. *παρά* και το *ζυγίζω*.

Χρησιμοποιώ δόλια μέσα κατά το ζύγισμα, κλέβω στο ζύγισμα: *να μην είσαι, αδελφέ μου, καυχησάρης..., μη ονειδίζεις..., μη παραμετράς, μη παραζυγίζεις* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 100ʳ.

παραζυγώ.

Από την πρόθ. *παρά* και το *ζυγόω*.

Πλησιάζω πολύ· (εδώ μεταφ.): *αι αρεταί αι μη συγχωρούσαι τη κακία παραζυγάν* Lucar, Sermons 78.

παραζυμωτής ο, Προδρ. (Eideneier) III 273-26 χφ P κριτ. υπ.

Από την πρόθ. *παρά* και το ουσ. *ζυμωτής*. Για τον τρόπο σχηματ. βλ. Παπαδ. Α., ΛΑ 6, 1923, 129-130. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Βοηθός ζυμωτή (Για τη σημασ. βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Β'¹ 183): *Εάν ήμουν παραζυμωτής ή δουλευτής μαγκίπου, προφούρνια να εχόρταινα* αυτ. III 165.

παραζώ.

Το αρχ. *παραζώ*. Λ. *παραζειώ* στο Somav. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. με διαφορετική σημασ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Ζω σε μάκρος, πάνω από το κανονικό: *λέγουσι* (ενν. *οι κόλακες*) *ότι η ζωή μας όλη έναι μία στιγμή του καιρού και πρέπει να ζούμεν, αλλ' ουχί να παραζούμεν* Σοφιαν., Παιδαγ. 289.

παραθαλασσία η, Ερμον. Θ 238, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 107, 281, Λίβ. Esc. 3016, Λίβ. Ν 2696, Δούκ. 371^{33}, Αλεξ. 540, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Α [105], Η [98], Ι [47], [204], Αχέλ. 269, 2393, 2524, Χρον. σουλτ. 44^{34}, Σουμμ., Ρεμπελ. 159, Προσκυν. Μπεν. 54 164^{20}, Προσκυν. α' 123^{21}· *π α ρ α θ α λ α σ σ ι ά,* Θησ. (Foll.) I 70. — Πβ. *παραθαλάσσιον* και *παραθαλάσσιος*.

Το θηλ. του επιθ. *παραθαλάσσιος* ως ουσ. Ο τ. στο Somav.

Παραλία, ακροθαλασσιά: *Κτίσε πόλιν Αλέξανδρον στον Νείλον το ποτάμι, και βάλε τα θεμέλια της στην παραθαλασσία* Αλεξ. 537· *Περί των πραγματειών τά φέρουν διά της θαλάσσης απέ την ριβιέραν, ήγου παραθαλασσίαν* Ασσίζ. 488^{13}.

παραθαλάσσιον το, Τρωικά 524^{10}, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 176, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 255, 256, 356, Metrol.² 59^{17}· *π α ρ α θ α λ ά σ σ ι ν,* Διγ. (Trapp) Gr. 384· *π α ρ α θ α λ ά σ σ ι ο,* Χρον. Τόκκων 3318. — Πβ. *παραθαλασσία* και *παραθαλάσσιος*.

Το ουδ. του επιθ. *παραθαλάσσιος* ως ουσ.· η χρ. ήδη αρχ. (L-S, λ. *παραθαλάσσιος*). Τ. *παραθαλασσίον* σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Xen. 22^{33}). Πβ. *παραθάλασσον* στο Somav. Η λ. και σήμ. στον πληθ.

Παραλία, ακροθαλασσιά: *'Ητον δε μακράν ... ο τόπος ούτος ... εις τα παραθαλάσσια της Ερυθράς Θαλάσσης* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 82.

παραθαλάσσιος επίθ. Διγ. Ζ 620, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 24, Βίος Αλ. 4332, Λίβ. Sc. 1584, Λίβ. Esc. 2733, Αιτωλ. Μύθ. (Παράσογλου) 62², 86², Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 178· θηλ. *π α ρ α θ α λ α σ σ ι ά,* Λίβ. P 2079. — Πβ. *παραθαλασσία* και *παραθαλάσσιον*.

Το αρχ. επίθ. *παραθαλάσσιος*. Η λ. και σήμ.

Παραθαλάσσιος: *έβγαναν ανθρώπους πολλούς εις την γην την παραθαλασσίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 257.

Το θηλ. παραθαλάσσιος ως ουσ. = παραλία: *Περί των πραγματειών τας φέρνουν διά της θαλάσσης απέ την ριβέραν, τουτέστιν από την παραθαλάσσιον* Ασσίζ. 238[7].

παραθαρρώ.

Από την πρόθ. *παρά* και το *θαρρώ*. Τ. *παραθαρρού* σήμ. στο τσακων. ιδίωμα (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Caracausi 438).

1) Δίνω υπερβολικό θάρρος σε κάπ., εμπιστεύομαι κάπ.: *τες θυγατέρες σας μην τες παραθαρρείτε, μην πείτε πως δεν βρίσκονται σε νόμον ελικίας, βλέπεστε και όλα τα μωρά είναι της αμαρτίας* Βεντράμ., Γυν. 256. **2**) Δε δίνω την πρέπουσα σημασία, υποτιμώ κ.: *Δεν ένι τίποτας μικρόν* (ενν. *το να εβγάλετε τον Τούρκον ... απέσω από την πόλην*) *να το παραθαρρείτε, να το απολησμονήσετε, να μη το αναθυμάσθε* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 1036.

παραθελημίς, επίρρ.

Από την πρόθ. *παρά*, το ουσ. *θέλημα* και την επιρρ. κατάλ. *-ίς* (Ανδρ., Λεξ.). Για το σχηματ. παρόμοιων επιρρ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 97.

Παρά τη θέληση κάπ.: *Εν τω άμα έβγαλε* (ενν. *ο Μπαγιαζίτης*) *τα φουσσάτα του από την πόλη, παραθελημίς των πασάδων οπού ηθέλαν το Σελίμη* Χρον. σουλτ. 136[21].

παραθερίζω.

Το μτγν. *παραθερίζω*. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Θερίζοντας επεκτείνομαι παράνομα και στο χωράφι του γείτονα, καταπατώ ξένη γη: *κλέπται, αρπαγοί, παρακρoασταί, παρακαμπανιστές και οι παραθερίζοντες, και οι τρώγοντες τα αλλότρια* Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 252.

παραθεριστής ο.

Από τον αόρ. του *παραθερίζω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.) και κοιν. με διαφορετική σημασ.

Αυτός που θερίζοντας επεκτείνεται παράνομα και στο γειτονικό χωράφι: *Περί παραθεριστού* Μαλαξός, Νομοκ. 394.

παράθεσις -ση η.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ. στον τ. *παράθεση*.

1) Τοποθέτηση δίπλα σε άλλα του ίδιου είδους, παράταξη: *την εκ πάντων παράθεσιν ζώων αναριθμήτων* Διγ. (Trapp) Gr. 1839. **2**) Τοποθέτηση, αράδιασμα των τροφών πάνω στο τραπέζι: *Μετά γουν την παράθεσιν ων είρηκα βρωμάτων εισήλθεν, ω του θαύματος, και το μονοκυθρίτσιν* Προδρ. (Eideneier) IV 201.

παραθεσμία η, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 27 Γ' 650, Ιντ. γ' 41, δ' 142, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1052, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 1078.

Από το ουσ. *προθεσμία* με επίδρ. της πρόθ. *παρά* (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 652]). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Vincent, Θησαυρ. 4, 1967, 63) και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθουδίδης, ό.π., σ. 446, 652 και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

Υπέρβαση προθεσμίας, αργοπορία· αναβολή: *Πάλι είπε του ο Ρωτόκριτος «Αφέντη, μην αργήσεις απόφαση του άλλου ρηγός γλήγορα να μυνήσεις. Δεν ειν' καλή η παραθεσμιά σ' έτοια δουλειά μεγάλη»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1531· *Μα ήκουσα πως η μάννα τση χτάσσεται να γυρέψει με διχωστάς παραθεσμιά κιαμιά να την παντρέψει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 258.

παραθεσμιάρης, επίθ.

Από το ουσ. *παραθεσμιά* και την κατάλ. *-άρης*.

Που αναβάλλει συνεχώς: *τσ' άνεργους και τσι δειλιούς και τσι παραθεσμιάρους τσ' ανέμελους και τους οκνούς κι όλους τσ' ανεπαφάρους* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 23.

παραθεσμώ. Φαλιέρ. Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 105, Κατζ. Γ' 452, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 148 κριτ. υπ., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 170[21].

Από το ουσ. *παραθεσμιά*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 652]).

Α' (Αμτβ.) καθυστερώ, αργοπορώ: *Ας πηαίνομε, παιδάκι μου και μην παραθεσμούμε* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 545. **Β'** (Μτβ.) καθυστερώ, αναβάλλω κ.· παραλείπω κ.: *Μην το παραθεσμήσομεν ετούτο το μαντάτο, οπού 'ναι μέλι και δροσές, χαρές όλο γεμάτο* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 1007· *δεν επαραθέσμα* (ενν. *η γυνή του*) *την προσευχήν και τα άλλα αγαθά* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 412.

παραθέτω· υποτ. αορ. *παραθήσει* Λίβ. Esc. 530 χφ.

Από το αρχ. *παρατίθημι* (Βλ. Ανδρ., Λεξ. στη λ.). Τ. *παραθέκω* στο Somav. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *παρατίθημι* και Κωστ., Λεξ. τσακων. στη λ. *παραθένου*). Η λ. και σήμ.

1) Τοποθετώ το φαγητό στο τραπέζι μπροστά από τους συνδαιτημόνες: *Εκείνος δε εις τ;άπεζαν άπαντα παραθήσας* Διγ. Ζ 4051· (εδώ αμτβ.) στρώνω το τραπέζι: *αφού δε παραθέσουσι και νίψεται και κάτσει, ανάθεμά με, βασιλεύ, όταν στραφώ και ιδώ τον το πώς ανακομπώνεται κατά της μαγειρίας* Προδρ. (Eideneier) III 130 χφφ GMPK κριτ. υπ. **2α**) Αφήνω στην άκρη, εγκαταλείπω κ. (Βλ. Bakker-v. Gemert [Φαλιερ., Λόγ. σ. 112]): *Λοιπόν αν τύχει δεύτερον εις τον ζυγόν να πέσεις, κάμε κουτάλες δυνατές να μην το παραθέσεις* Δεφ., Λόγ. 556· **β**) αφήνω, παραλείπω: *ας παραθέσομεν τέτοιαν πολυλογία, διατί 'ν' κακή και να 'ν' πολλή θέλ' είσται πλι' ατυχία* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 255.

παραθήκη η.

Το αρχ. ουσ. *παραθήκη*.

(Θεολ.) η πνευματική κληρονομιά που έχει παραδοθεί στους χριστιανούς, παρακαταθήκη: ***θεοφορήτων και θεοδοξάστων και θεοκινάτων πατέρων ιεράν παραθήκην μέχρι τέλους φυλάξωμεν*** Ψευδο-Σφρ. 580[20].

ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ*
ΣΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ

αβανία η· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για τη λ. πβ. και Χατζ., Λεξ.

αβεντούρα η· πρόσθ. στο τυπολ.: Ξόμπλιν φ 122, 128.

αβιτσιάλης ο· να αγνοηθεί το παραπεμπτ.· γρ. *αβιτσιάλης* ο, βλ. *οφ(φ)ικιάλης*.

άβλαφτος, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: *άβλαπτος,* Μπερτόλδος 54.

***αβούλετος,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *βολετός*.

αγανάκτησις -η η· πρόσθ. στο τυπολ.: Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 80^v.

αγγούρι(ν) το· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για την ετυμ. βλ. και Χατζ., Λεξ., λ. *αγγούριν*.

αγγρίζω· πρόσθ. τον τ.: *ακρίζομαι*.

άγιτα η· πρόσθ. στο τυπολ.: Ξόμπλιν φ. 127^v.

αγκαθόραχος, επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ακανθόραχος*.

***Αγκινάρα** η, Πωρικ. (Winterwerd) Ι 108, ΙΙΙ 108.

Προσωποπ. του ουσ. *αγκινάρα* με αλλαγή γένους: *Ήσαν δε καθήμενοι και οι αληθείς μάρτυρες· ο γέρων Πέπονος και ο Τετράγγουρος, Αγκινάρα* Πωρικ. (Winterwerd) ΙΙ 32.

***αγούργουθας** ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *γούργουθας*.

***Αγραφιώτης ο,** Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 77[48], 216[38].

Από το τοπων. *Άγραφα* και την καταλ. *-ιώτης*. Η λ. και σήμ.

Αυτός που κατάγεται από τα Άγραφα ή κατοικεί εκεί: *καθώ έχουσιν οι άνθρωποι το πέπερι και τα άλλα τα αρώματα, έτσι έχουσιν οι Αγραφιώται τα πωρικά* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 203[23].

***αγριοβαρβαρόθυμος,** επίθ.

Από τα επίθ. *άγριος* και *βαρβαρόθυμος*.

Υπερβολικά βάρβαρος, άγριος: *πάλιν εφύτρωσαν από την κοσμικήν τούτην και άστα-*

* Ο αστερίσκος δηλώνει νέο λήμμα, που δεν υπάρχει στο σώμα του Λεξικού. Ευρετήριο προσθηκών που καταχωρίστηκαν σε προηγούμενους τόμους (Α'-ΙΒ') βλ. στο ΙΓ' τόμο του Λεξικού.

τον ύλην κάποια αγριοβαρβαρόθυμα κνώδαλα, ωσάν φυτρώνουσιν οι αμανίται εις τα άτιμα αφοδεύματα Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 68[14].

αγροίκησις η· στον τ. *εγροίκησις* πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 124v.

αγροικώ· προσθ. τον τ.: *εγροικώ* Ξόμπλιν φ. 124v.

αδιάντροπος, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Πωρικ. (Winterwerb) I 135 κριτ. υπ., Διγ. Ζ 1922, Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 15 κριτ. υπ.· επίσης πρόσθ. στο ετυμολ.: Τ. *αδιάτροπος* σε κείμ. του 10. αι. (Βλ. ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 187).

***αδιάτροπος,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αδιάντροπος*.

***αείδαρος** ο.

Από το ουσ. *γάιδαρος* με παρετυμ. επίδρ. (Βλ. Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 43, 1979, 96). Η λ. στο Du Cange.

Γάιδαρος: *καθώς λέγει ο χωρικός λόγος το της παροιμίας, ... πταίει γαρ ο αείδαρος και δέρνουσι (ως λέγεται) το σαμάρι* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 292[17].

αετός ο· πρόσθ. στον τ.: Πανώρ. Α' 328 και διόρθ.: Πανώρ. Β' 115 αντί Πανώρ. (Κριαρ.) Β' 113.

***αζίκι** το.

Το τουρκ. *azik*.

Φαγητό, προσφάγι: *παγαίνοντας εις τον δρόμον, αυτός το αζίκι του να το αφήνει εις το σπίτι του και να δανείζεται από τους συντρόφους του* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 126.

***αθηναϊκος,** επίθ.

Από το ουσ. *Αθήνα*.

Που προέρχεται από την Αθήνα: *μέλι αθηναϊκον* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

***Αιγυπτίηθεν,** επίρρ.

Από το τοπων. *Αίγυπτος* και την κατάλ. *-θεν* αναλογ. με τα αρχ. επιρρ. σε *-θεν*.

Από την Αίγυπτο: 1659 *Ανθεστηριώνος δ' φθίνοντος Αιγυπτίηθεν* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 24[53].

αιματώδης, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Πωρικ. (Winterwerb) II 55 κριτ. υπ., III 62.

αίφυια η· πρόσθ. στη λ.: Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 137 και τον τ.: *όφυια* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 132 κριτ. υπ., 137 κριτ.

***ακαιρία** η.

Από το επίθ. *άκαιρος*.

Αδιακρισία, έλλειψη τακτ: *Η ακαιρία είναι έσμιξις και συναναστροφή οπού δίδει λύπην, και ο άκαιρος είναι τοιούτος* Μεταφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 126.

ακανθόραχος, επίθ.· πρόσθ. στη λ.: Πωρικ. (Winterwerb) I 109 κριτ. υπ., 110, III 110 κριτ. υπ. και να προστεθεί ο τ. *αγκαθόραχος* με παραπ.: Πωρικ. (Winterwerb) III 110.

***ακαπήλευτος,** επίθ.

Η λ. του 4. αι. (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ.

Που δεν τον καπηλεύτηκαν, δεν τον εκμεταλλεύτηκαν: *να ρίψω εις τον βυθόν της λήθης την ακαπήλευτον φιλίαν της σης αιδεσιμότητος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 229[30].

ακέφαλος, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Πωρικ. (Winterwerb) I 51, II 56 κριτ. υπ., III 64.

ακολουθώ· διάγρ. στη σημασ. **10**: (Απρόσ.).

***ακορδίασμαν** το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κορδίασμαν*.

ακουμπίζω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Ο τ. *ακουμβίζω* στον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 186).

***ακρατηξία** η.

Από το επίθ. *ακράτητος*. Για την κατάλ. *-ξία* πβ. αόρ. *εκράτησα-ξα*.

Ακράτεια: *Η λαλιά είναι ακρατηξία του λόγου, και ο λάλος, ήγουν ο φαρφαράς, είναι τέτοιος* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 123 (διόρθ. στο Ευρετήριο Προσθ. ΙΓ' τόμ. την παραπ. από 122 σε 123).

***ακρίζομαι,** βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αγγρίζω*.

***αλεγριάζω.**

Από το προβηγκ. *alegrar* (βλ. και ά. **αλεγριάζομαι*, ετυμολ.).

Ικανοποιώ: *ύστερον ένι να κορδιάσεις το πειν σου αλεγριάζοντα άξες ραζούς* Ξόμπλιν φ. 138v.

άλειμμα(ν) το· πρόσθ. στο τυπολ.: *έλειγμαν*, Σπανός (Eideneier) Α 525· *ήλειγμα*, Ιατροσ. κώδ. ρμβ' και στη σημασ. **1**): *'Ηλειγμα εις φλεγματικόν* Ιατροσ. κώδ. ρμβ'. **3**) *άλειψέ τα εις τον οφαλόν σου, να τρέχει η πίσσα απέ τον κώλον σου, και έλειγμαν από τον κώλον σου* Σπανός (Eideneier) Α 524.

αλεπού η· πρόσθ. τον τ.: *αλουπού*, Μπερτόλδος 51, 55.

αλιάς ο, βλ. προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. **αλιέας*.

***αλιέας·** ο· *αλιάς*.

Από το αρχ. ουσ. *αλιεύς*. Η λ. και σήμ.

Ψαράς: *Αλιάδες εψάρευαν* Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 16.

αλληνάλλως, επίρρ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Βλ. και Δίπτυχα 6, 1994-5, 189.

αλλιώτικος, επίθ.· πρόσθ. τον τ.: *αλλεώτικος*, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 120.

***αλομές,** επίρρ.

Το ιταλ. *almeno*.

Φρ. *ουδέ αλομές* = ούτε καν: *μηδέν αποδιαλεκτείς τον φίλον σου ουδέ αλομές παίζοντα* Ξόμπλιν φ. 135^{v}.

***αλουπού** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αλεπού*.

αλοφάς ο· πρόσθ. στο σημασιολ.: Φιλοδώρημα: *αν φιλεύσει* (ενν. *ο βδελυρός*) *τινές άρχοντες, ύστερον να τους παρακαλέσει διά να κάμουσι λοφέ των παιδίων του* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 126.

αμασχάλη η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μασχάλη*.

άμε το· πρόσθ. τ.: *ά μ μ ε*. Πρόσθ. ακόμη στο σημασιολ.: **2**) Η κίνηση, το βάδισμα: *Για πέντε κρίματα αγρωνίζεται ο πελλός απέ τον φρένιμον: α' εις την συντυχιάν· β' εις το άμμε· γ' εις το γέλιο*... Ξόμπλιν φ. 137^{v}.

αμέτρητος, επίθ.· προσθ. στο τυπολ.: Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 281^{20} και Ξόμπλιν φ. 132^{r} (σημασ.: ασυλλόγιστος, ασύνετος)· στο σημασιολ.: (Προκ. για θρήνο) επίμονος: *εσίμωσεν εις τον σταυρόν με μεγάλον θρήνον, οποίος έναι αμέτρητος να σας τον ειπώ* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 284^{r}.

***άμμε** το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *άμε*.

***αμπαντουνιάζω.**

Από το ιταλ. *abbandonare* και την κατάλ. *-ιάζω*.

Εγκαταλείπω· οδηγώ σε καταστροφή: *Η αβεντούρα αμπαντουνιάζει συχνές φορές, αμμέ το καλόν θάρρος όχι ποττέ* Ξόμπλιν φ. 128^{r}.

άμπαρ το· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. στον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 186).

αμύγδαλον το· πρόσθ. τ.: *μ ύ γ δ α λ ο (ν)*, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 7^{24}.

αν· πρόσθ. στο σημασιολ. την έκφρ. *α δέ καν ου* = ειδεμή, ειδάλλως (Βλ. και Dawkins [Μαχ. Β' σ. 259]): *αμήνυσεν του αμιράλλη να μηνύσει του ρηγός να του πουλήσει την Αταλείαν και να του δώσει είτι θέλει· α δέ καν ου, θέλει ποίσειν όσον κακόν σώννει διά να πάρει «την χώραν μου»* Μαχ. 112^{20}.

***αναβολεματερός,** επίθ.

Από το ουσ. *αναβόλεμα* και την κατάλ. *-ερός*. Πβ. λ. *αναβόλεμα, αναβολεύω* και *ανάβολον*, καθώς και ΙΛ, λ. *αναβόλεμα*.

Ανηφορικός: *στράτα δύσκολη και αναβολεματερή* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 29^{27}.

αναγράφεύς· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ. Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 160^{18} και στο ετυμολ.: Η λ. σε εγγρ. του 11. αι. (Act. Doch. 2^{40}).

***αναγροίκιστος,** επίθ.

Από το στερητ. *αν-* και το *αγροίκιστος*.

Κουφός: *ως γοιον τον κουφόν και τον αναγροίκιστον* Ξόμπλιν φ. 132^{v},

αναγυρίζω· πρόσθ. στο τυπολ.: Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 482, Ε' 442 και στο ετυμολ.: Η λ. σε λόγ. κείμ. του 14. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190) και σε έγγρ. του ίδιου αι. (Caracausi, 35).

αναμερίζω· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 255^{8}.

αναμίγω· πρόσθ. στο τυπολ.: Ξόμπλιν φ. 137^{v} και τις σημασ.: **α**) κινώ: *μηδέν αναμίγεις την κεφαλήν σου* ό.π. 136^{v}· **β**) παρακινώ: *Πρέπει να εννοιαστεί ο άνθρωπος ανίσως και πολλά μεγάλον θέλημαν τον αναμίγει να συντύχει* ό.π. 130^{r}.

ανάξιος ο· προσθ. στη λ.: Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΘ' [133] και στον τ.: Ανέκδ. ιντ. κρ. θεάτρ. Β 8.

αναπαγή, η· πρόσθ. στο σημασιολ.: ησυχία, γαλήνη: *Τόσοι είναι οι κολασμοί του κόσμου ότι δεν ευρέθην ακόμη τινάς ότι μόνον μίαν ημέραν εμπόρησεν να έχει ανασάν* Ξόμπλιν φ. 124^{2}.

ανάσκελα, επίρρ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 177 και στο ετυμολ.: Η λ. και σήμ. Βλ. και Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 188.

ανασταίνω· πρόσθ. στον τ. *αναστήννω*: Ξόμπλιν φ. 134^{v}, όπου η σημασ. «εμποδίζω, ματαιώνω»: *ο γλυκύς λόγος αναστήνει τα μαλώματα*.

***αναστήννω,** βλ. *ανασταίνω*.

***Ανατολικιώτης** ο.

Από το αρχ. ουσ. *ανατολή* ως κύρ. όν.

Αυτός που κατάγεται από την Ανατολή: *ακολουθάς τα γεροντάτα των παλαιών Ανατολικιωτών* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 163^{5}.

***ανατολικιώτικος,** επίθ.

Από το κύρ. όν. *Ανατολικιώτης*.

Που προέρχεται από την Ανατολή: *φοβούμενοι μήπως τα πάρει το ποτάμι της λαιμαργίας των κομιστών ωσάν ποτέ τα ανατολικιώτικα δεν σας στέλλομεν* (ενν. *ηλιόκαυτα*) *πολλά* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 30^{45}.

ανατρέφω· πρόσθ. στον τ. *αναθρέφω*: Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 259, Sprachlehre 132, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

ανεμώδης, επίθ.· προσθ. στο τυπολ.: Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙ 55 κριτ. υπ.

***ανεπήρετμος,** επίθ.

Από το στερ. *αν-* και το αρχ. επίθ. *επήρετμος*.

Που είναι ακατάλληλος για κωπηλάτης: *'Ερρει ουν, αδελφέ, τα καλά, ηβάσκει τα κακά ... ο των ιερών επειλημμένος οιάκων ανεπήρετμός τε και ανεπίκωπος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 19^{54}.

***ανεπίκωπος,** επίθ.

Από το στερ. *αν-* και το αρχ. επίθ. *επίκωπος*.

Που είναι ακατάλληλος για κωπηλάτης: *'Ερρει ουν, αδελφέ, τα καλά, ηβάσκει τα κα-*

κά ... ο των ιερών επειλημμένος οιάκων ανεπήρετμός τε και ανεπίκωπος Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 19[55].

Ανηθομαλαθρόκουκκα τα· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Πωρικ. (Winterwerb) I 69, II 71, III 83 κριτ. υπ. και τους τ.: *Α ν η θ ο μ α λ α θ ρ ό κ ο υ κ κ α* αυτ. III 83 κριτ. υπ. και *Α ν η θ ρ ο μ α λ α θ ρ ό κ ο υ κ κ α* αυτ. I 69 κριτ. υπ.

άνηθον το· πρόσθ. στο σημασιολ.: Ως προσωποπ.: *μα τα 'Ανηθα, Μαλαθρόκουκκα* Πωρικ. (Winterwerb) III 83.

Ανηθρομαλαθρόκουκκα τα, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *Ανηθομαλαθρόκουκκα.*

***ανόψανος,** επίθ. — Πβ. *και καλόψανος.*

Από το επίθ. *ανέψανος,* που απ. στον Ιπποκράτη. Η λ. και σήμ. στην Εύβοια (Βλ. ΙΛ, λ. *ανέψανος*), όπου και άλλοι τ. (Πβ. επίσης σήμ. στην Εύβοια λ. *ψανός* (με σημασ. εύτηκτος, βραστερός· βλ. Φάβ., Αθ. 42, 1930, 239), για την ετυμολόγηση του οποίου ⟨ επίθ. *εψανός,* που απ. στον Ιπποκράτη, βλ. Georgac., BZ 41, 1941, 380-1).

Που βράζει δύσκολα· που δεν είναι «ψημένος», ανώριμος: *εδεχθήκαμεν το αγεώργητον τούτο και απελέκητον παιδίον και εβαλθήκαμεν όλοι να πελεκήσομεν το ... διεστραμμένον του ήθος..., αλλά εις όλα δυσαρεστείται και όλα τα αποστρέφεται...· είναι ανόψανον πολλά, μισάει την φωτίαν και την άλλην επιμέλειαν όπου βράζει το όσπριον* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 122[22].

άντζα η· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Σπανός (Eideneier) D 1733, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 119ᵛ, 285ʳ, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 130 και τον τ.: *ά τ ζ α* Χρον. Τόκκων 3355· επίσης πρόσθ. στο σημασιολ.: Κνήμη: *εμποδίσθηκεν από τα οπίσθια μέρη των ποδαρίων τα λεγόμενα 'Αντζες, και δεν εδύνετον πλέον να περιπατήσει* Διαθ. Νίκωνος 258.

αξιάζω· πρόσθ. στον τ. *'ξιάζω*: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 25[6], 73[6], 82[5], 288[6], κ.α., στον τ. *'ξάζω*: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 14[17], 79[16], 86[9], 135[9], 144[20], 162[7-8] κ.α. και στον τ. *εξάζω*: Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 1031, Β 450.

***αξιασμός** ο· *'ξ α σ μ ό ς,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 36[5], 104[7], 144[21,35], 192[11], Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 444.

Από τον αόρ. του *αξιάζω* και την κατάλ. *-μός.* Ο τ. σε έγγρ. του 17. (Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 272 και Vinc., Θησαυρ. 4, 1967, 65) και του 18. αι. (Βουρδουμπάκις, Χρ. Κρ. 1, 1912, 480). Τ. *αξασμός* σε έγγρ. του 17. αι. (Σερεμέτης, Θησαυρ. 1, 1962, 135).

1) Αξία τιμή: *σαν ένα ίδιο ατίμητο λιθάρι σ' ένα που δε γνωρίζει τον 'ξασμόν του* Πιστ. βοσκ. II 5 221· *εις το καράβι, απού έβαλεν όλη την πραματειά του απού 'ναι πλιάτερου 'ξασμού παρά την επαρχιά του* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 166. **2)** Ανταμοιβή, επιβράβευση: *Τότε όρισε κι ο βασιλιός... ογιά τση νίκης τον 'ξασμό στέφανο να του βάλω* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 508· *τούτο* (ενν. *το διάδημα*) *ακριβή μου νένα, τση γδίκιας μου 'τον ο 'ξασμός, αγδίκιωτος, οϊμένα!* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 434.

απά, επίρρ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *επάνω.*

***απαλαίω**· να αγνοηθεί το ά.

***απαλαμιά** η, βλ. *παλαμέα.*

***απάλη** η, βλ. *πάλη.*

απαλλαγή η· στο τυπολ. πρόσθ. στη λ.: Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 350ᵛ, 354ʳ και τον τ. *'π α λ λ α γ ή*· στο ετυμολ. πρόσθ.: Η λ. στην έκφρ. *με καλήν απαλλαγήν* (= με καλό τρόπο) σε έγγρ. του 15. αι. (Lefort, Documents 4[8], 22[24])· στο σημασιολ. πρόσθ. τη σημασ. **2)** (Στη γεν.) είδος· ποιόν: *διά να γένει ανύποπτος γράφει του βασιλέως Τιβερίου ... τοιούτης απαλλαγής* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 325ʳ· *ο Νέρων ερώτησεν τι απαλλαγής άνθρωπος έναι αυτός ο Πιλάτος* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 335ʳ. **'Εκφρ.** *εις τέτοιαν απαλλαγήν και με τέτοιαν (την) απαλλαγήν* = με τέτοιο τρόπο· έτσι· τόσο: *Με τέτοιαν γαρ απαλλαγήν και με τιμή μεγάλη τον Θησέον εδέχθησαν* Θησ. Α' [125[1]]· *'Ητον εις τέτοιαν 'παλλαγή, έμορφα στορισμένος όλος εκείνος ο ναός απέσω μετά τέχνην* Θησ. ΙΑ' [89[1]] (πβ. αντίστοιχα G. Boccaccio, *Teseida,* έκδ. S. Battaglia, I 129: *E'n cotal guisa...* και XI 89: *Era 'n tal guisa...*).

απαντέχω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και σε κείμ. του 13. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 189) και στο τυπολ. τον τ.: *'π α ν τ έ χ ω* Χρον. Τόκκων 435, 626, 725, 1139, 1151, 1849, 2102, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 95[13], 131[7-8], F (Lolos) 288[10], Π.Ν. Διαθ. (Παναγ.) 2145.

απαντή η· πρόσθ. τον τ.: *α π ά ν τ η* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 189[5].

***απαξιμάδιον** το, βλ. *παξιμάδιν.*

***απάπλωμαν** το, βλ. *πάπλωμα.*

απαρθενεύω, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *απαρτενεύω.*

***απαρτενιάζω.** — Πβ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *απαρτενεύω.*

Το προβηγκ. *apartenir* με την κατάλ. *-ιάζω.* Η λ. σε έγγρ. του 15. αι. (Richard-Papadopoulos, Livre des remembr. 10, 27· για τη λ. βλ. ό.π., 226, 239).

Ταιριάζω: *κατά τες κουνδετσιούς των κορμίων πρέπει να λαλεί ο άνθρωπος πράματα οπού απαρτενιάζει του ανθρώπου και απού τον απλαζιάζει* Ξόμπλιν φ. 131ᵛ.

***απισκόπευτος,** επίθ.

Από το στερ. *α-* και το *επισκοπώ.*

(Προκ. για την εκκλησία) που δεν έχει επίσκοπο ως ανώτατο εκκλησιαστικό λειτουργό: *Ημείς είμασθεν και απισκόπευτοι και αβασίλευτοι και έρημοι από κάθε λογής χάριν* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 247[13].

απλαγιάζω, βλ. *πλαγιάζω* (Ξόμπλιν φ. 129ʳ, 130ᵛ, 131ᵛ, 139ʳ).

απλός, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ. το συγκρ.: *απλούσθερος* και στο σημασιολ. τη σημασ.: αγράμματος: *μηδείς ουν των σοφών καταφρονήσει της αμαθείας μου, ότι διά τους απλουσθέρους, τους όντας ως εμέ, έγραψα ούτως, μηδέ τας ορθάς των γραμμών ίδη, διά το είναι με αγράμματον* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 29[7].

***απλούσθερος,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *απλός.*

από, πρόθ.· για ενδεχόμενο τ. *ο π ό* βλ. Ολόκαλος 31^{39}, 71^{7}, 80^{19} και για ενδεχόμενο τ. *ο π ο ύ* βλ. Ολόκαλος 67^{7}, 72^{12}, 72^{13}.

αποδιαλέγομαι· Ξόμπλιν φ. 135^{v}.

Από την πρόθ. *από* και το *διαλέγομαι*. Πβ. και *διαλέγω*.

Περιφρονώ: *Το τέταρον και δέκατον βίτσιον ένι ότι να βλεπηθείς να μην αποδιαλεκτείς τινάν* Ξόμπλιν φ. 135^{r}· *τους αποδιαλεκτάδες ο Θεός αποδιαλέγεταί τους και εκείνους οπού ένι ταπεινοί διδεί τους γράσαν* αυτ. 135^{r}.

***αποδιαλεκτής** ο.

Από το *αποδιαλέγομαι* και την κατάλ. *-τής*.

Περιφρονητής (Βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αποδιαλέγομαι* (σημασιολ.).

αποδιώχνω· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 929, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ε 521, 732, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

αποθαρρώ· στη σημασ. «εμπιστεύομαι» πρόσθ.: *απού για καμιάν αγνωριμιάν φανερώνει το κρυφόν άλλου, ποτέ δεν θέλει εύρει άνθρωπον απού να του αποθαρρήσει* Ξόμπλιν φ. 133^{v}.

***απολογαριάζω.**

Από την πρόθ. *από* και το *λογαριάζω*.

Τελειώνω τον υπολογισμό: *Να λογαριάζει* (ενν. *ο αναίσθητος*) *με ψηφία και ωσάν τα απολογαριάσει, να ερωτά τους περιεστώτας πόσα κάμνουν* Μεταφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 127.

***απολόγητος,** επίθ.

Από το *απολογούμαι*.

Που μπορεί κανείς να απολογηθεί γι' αυτόν: *Ο δεσμός γουν εκείνος ... το επίτιμιον εκείνο... ας είναι εν ονόματι Ιησού Χριστού ... απολόγητος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 236^{30}.

αποπαντού· να αγνοηθεί το ά.· βλ. *παντού*.

***αποπιστεύω·** *αποπιστεύγω*.

Από την πρόθ. *από* και το *πιστεύω*.

Μεταπείθομαι, αλλάζω γνώμη, άποψη: *ο άνθρωπος ο γέρος εγλήγορα πιστεύγει και αργά αποπιστεύγει* Ξόμπλιν φ. 124^{v}.

αποπολλής, επίρρ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 123.

***αποσβώ.**

Από τον αόρ. *απέσβησα* του *αποσβήνω*. Τ. *απισβώ* σήμ. στην Ίμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 139) και τη Σαμοθράκη (Andr., Lex., λ. *αποσβέννυμι*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (ΙΑ, λ. *αποσβήνω*).

(Μεταφ.) σβήνω εντελώς, εξαφανίζω: *την αγάπην και φιλίαν των πιστών και γνησίων φίλων ... δεν την αποσβεί ποτέ μήκος και διάστημα τόπου ουδέ η του χρόνου μακρά περίοδος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 10^{4}.

αποσκότιση η· πρόσθ. στη σημασ. «ευχαρίστηση, απόλαυση»: *με κοράσια πρέπει να ξηγάσαι απού πράματα της αγάπης και της χαράς, ... για κυνήγια και διά ζούστρες και αποσκότισες* Ξόμπλιν φ. 131^{r}.

***αποστανψές,** επίρρ.· να αγνοηθεί το ά.

***απότροφος,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *απότροφος*.

Που βρίσκεται μακριά από τους τροφείς (την οικογένειά του)· απομονωμένος: *ηναγκάσθημεν ... να εκλέξωμε αυτό τούτο (λέγω το Καρπενήσι) εις κατοίκησιν, καίτοι απότροφον ον και Μουσών και λόγων* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 4^{21}.

***απαρτενεύω·** *'π α ρ θ ε ν ε ύ ω* Σουμμ., Ρεμπελ. 192^{4}. — Πβ. Προσθ. ΙΔ' τόμ. λ. *απαρτενιάζω*.

Από το ιταλ. *appartenere*. Ο τ. και σήμ. σε ιδιώμ. (ΙΑ, λ. *απαρθενεύω*, όπου και άλλοι τ.). Τ. *απαρθενεύω* σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 481, 492 και ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 494 κ.α.), και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. ΙΑ ό.π.).

Ανήκω, ταιριάζω: *δια τούτο εζήτησαν πράγματα τα οποία δεν τους έστεκαν μήτε τους επαρθένευαν να έχουν τέτοιες εξουσίες* αυτ. 183^{13}.

***άργημαν** το.

Από το *αργώ* και την κατάλ. *-μαν*. Η λ. και σήμ. (ΙΑ). Πβ. το σημερ. κυπρ. *αργκημός* (Χατζ., Λεξ.).

Βραδύτητα, καθυστέρηση: *να μηδέν βάλει πολύν άργημαν καιρόν μέσα εις έναν λόγον* Ξόμπλιν φ. 137^{r}.

***αργιστικός,** επίθ.

Από το ρ. *αργίζω*.

Που παύει προσωρινά (ιερέα) από το λειτούργημά του: *Ελάβαμεν τα γράμματα τα αργιστικά και ευχαριστούμεν ... την πρόνοιαν οπού έχει η αρχιερωσύνη σου εις την εκκλησίαν του Χριστού* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 283^{2}.

***άρεσκος** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *άρεσκος*. Η λ. στον Αριστοτέλη και το Θεόφραστο.

Υπερβολικά φιλοφρονητικός, δουλοπρεπής: *ο άρεσκος είναι τέτοιας λογής οπού από μακρά σε χαιρετά και να σε λέγει: «Καλότατε άνθρωπε και θαυμασιότατε!»* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

***αρμαστικός,** επίθ.· *ο ρ μ α σ τ ι κ ό ς,* Ασσίζ. 476^{23}.

Από το επίθ. *αρμαστός* (τ. *ορμαστός* σε Lampe και Sophocles) και την κατάλ. *-ικός*.

Νυμφευμένος, έγγαμος: *Εάν γένηται από ριζικού, ή απού κανέναν περικράτημαν, ότι κανείς άνθρωπος οπού έχει την γυναίκαν του την ορμαστικήν, και δοκά ότι ένι καλή γυναίκα* αυτ. 226^{17-8}.

***Άρτιος** ο.

Από το κύρ. όνομ. *Άρτα*.

Ο κάτοικος της 'Αρτας: *ο γαρ Αρτίοις προστατεύσας ουκ έστιν όπως ημίν περιγενήσεται του προαπελθόντος καταδυναστευσαμένου* (ενν. ποιμένος) Ευγ. Ιωαννούλ. Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 36[25].

*** ασκάνδαλον** το.

Από το στερ. α- και το ουσ. *σκάνδαλον*. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και Δημητράκ. στη λ.

'Ελλειψη σκανδαλισμού, σεμνότητα: *αμέ και εσύ, ιλαρόμματε, βλέπε το ασκάνδαλόν σου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 910 χφ *ασκανδάλιστον*· βλ. όμως και Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc.] σ. 112, 204.

***ασκοτύμπανος** ο.

Από τα ουσ. *ασκός* και *τύμπανος*.

Τύμπανο (από ασκό): *Ω κυρά κάτα, αγκαλά και γένεις ωσάν ασκοτύμπανος, δεν έρχομαι σιμά σου* Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 26.

αστραπηβόλος, επίθ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. στον Ιωάννη Γεωμέτρη και το Συμεών Μεταφράστη (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 187).

***άταλα,** επίρρ.—Βλ. και *πάταλα, σάταλα*.

Από πιθ. διεύρυνση της ονοματοπ. έκφρ. *σάταλα πάταλα* (Βλ. Winterwerb [Πωρικ. σ. 217]).

Στην έκφρ. *άταλα σάταλα πάταλα* (προκ. για λόγια τραυλά και ασαφή) = ασυνάρτητα, συγκεχυμένα: *το αίμα σου να το πίνουσι οι άνθρωποι να μηδέν ηξεύρουσιν το τι ποιούσιν, να λέγουσιν λόγια κλωθογυριστά από το αίμα σου, Στάφυλε, άταλα πάταλα σάταλα* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 160.

άτζα η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *άντζα*.

ατζουπάς ο· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ., καθώς και τ. *ατζυπάς*, το 10. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 187).

ατζυπάς ο, βλ. προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ατζουπάς*.

ατιμάζω· στον τ. *'τιμάζω* πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 133[r].

***ατίμασμαν** το· *'τίμασμαν*.

Από το *ατιμάζω* και την κατάλ. *-μα(ν)*.

Περιφρόνηση, προσβολή: Ξόμπλιν φ. 128[v].

***ατμιτικός,** επίθ., Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 61[46].

Από το ουσ. *ατμός*.

'Εκφρ. *ύδωρ ατμιτικόν* = στεμφυλόπνευμα (ούζο ή τσίπουρο): *Τοιούτοι μεν εισίν οι τη κοιλία δουλεύοντες και πολλώ κεχρήσθαι τω ακράτω σπώντες ισοχειλείς τας κύλικας μέχρι των αμφωτίδων, ου τον άκρατον δε μόνον, αλλά και το ύδωρ το λεγόμενον ατμιτικόν* ό.π. 88[24].

***αυτοσκευή** η.

Από το μτγν. επίθ. *αυτόσκευος*.

Πρόχειρη προετοιμασία: *εμετέβηκα, αλλ' όχι διόλου και αυτοσκευή, αλλ' εύζωνος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 7[7].

***αφελώ,** τ. του *ωφελώ*, Ξόμπλιν φ. 127.

***αφθαλμός** ο, βλ. *οφθαλμός*.

αφιτσιάλης ο· να αγνοηθεί το ά. *αφ(φ)ιτσιάλης* ο· βλ. *οφ(φ)ικιάλης*.

αφόντας, σύνδ.· στον τ. *αποστά* πρόσθ.: Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) 1845.

αχλαγωγή και **αχλαλωγή** η, βλ. *οχλαγωγή*.

αχλαγωή η· να αγνοηθεί το ά. και στη θέση του να γραφεί: **αχλαγωή** η, βλ. *οχλαγωγή*.

***αψευμάτευτος,** επίθ.· *α ψ ο μ ά τ ε υ τ ο ς*.

Από το στερ. -α και το αρχ. *ψευματίζω*.

Αληθινός, γνήσιος, πραγματικός: *ενθύμησιν αψομάτευτην* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 30[19].

αψομάτευτος, επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. **αψευμάτευτος*.

βαζιζάνι(ον) το· το ετυμολ. να γίνει: Πιθ. από το περσ. *badijan*.

***βαλσαμιάζω**· *π α ρ τ σ α μ ι ά ζ ω*.

Από το ουσ. *βάλσαμον* και την καταλ. -ιάζω. Ο τ. πιθ. από το **πάρσαμον* με τροπή *ρσ — ρτσ* (Βλ. Κ. Α. Πιλαβάκη, Κυπρ. Σπ. 32, 1968, 149· πβ. τ. *μπαρτσαμώνω* και *παρσαμώνω* σήμ. ιδιωμ., (ΙΛ, λ. *βαλσαμώνω*).

Βαλσαμώνω, ταριχεύω: *εβγάλαν τ' άντερά του και επαρτσαμιάσαν τον και εθάψαν τον* Βουστρ. 476.

βάλτον το· πρόσθ. στο ετυμολ. :Η λ. σε έγγρ. του 13. και 14. αι. (Act. Lavr. 75[1], 101[22] και Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190).

βάραγγος ο (Προσθ. Ι' τόμ.)· πρόσθ. στο τυπολ.: Πωρικ. (Winterwerb) Ι 93, ΙΙ 10.

***βαρημός** ο.

Από το *βαρώ - βαριέμαι* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. και σήμ. (βλ. ΙΛ, λ. *βαρεμός*).

Ανία, στενοχώρια: *γνώθει σε βαρημός στέκοντα εις τον κόσμον* Ξόμπλιν φ. 123[r].

βαστώ (Ι)· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. νεόπλαστη το 12. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 188).

βερτού η· στο τυπολ. πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 129[r], καθώς και τον τ.: *φ ε ρ τ ο ύ*, Ξόμπλιν φ. 159[v].

***βίγλισμα** το.

Από το *βιγλίζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. και σήμ. (ΙΑ στη λ.).

Βλέμμα: *εις το βίγλισμα των εμματιών* Ξόμπλιν φ. 136^r.

***βίτσιο(ν)** το· στο τυπολ. πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 133^r, 134^v.

Βλάχος ο· πρόσθ. στο σημασιολ.: Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Α. Vincent, Μνήμ. Καλοκαιρινού, 55-220.

βλεμματίζω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. σε λόγ. κείμ. του 13. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190).

βολετός, επίθ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Στην Κύπρο απ. και *αβούλετον* = ακατόρθωτο (Χατζ., Λεξ., λ. *αβούλετον*).

βολίκι(ν) το· πρόσθ. στο τυπολ.: Ξόμπλιν φ. 134^v.

βολώ, (Ι)· πρόσθ. στο σημασιολ.: Έκφρ. *μου βολεί* = ευκαιρώ: *ο είρων είναι τέτοιας λογής: ... όταν υπάγει τινάς να τον ανταμώσει με σπουδήν, αυτός λέγει πως δεν του βολεί* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 119.

βουτώ· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 124.

***Βράβουλος** ο.

Προσωπ. του ουσ. *βράβουλον* (= αγριοκορόμηλο, δαμάσκηνο) με αλλαγή γένους: *Τζιτζυφορεβίθου τε και Ανακακάβου, Βραβούλου τε και Κουμάρου* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 30.

***Βρανιανίτης** ο.

Από το τοπων. *Βρανιανά* και την κατάλ. *-ίτης*.

Ο κάτοικος των Βρανιανών: *φυλάγομεν τα σπίτια των Βρανιανίτων ωσάν μπεκτσήδες* Ευγ. Ιωαννούλ.,Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 133^{17}.

βρικόλακας ο· πρόσθ. στον τ. *βουρκόλακας*: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 256^1.

***βρώμος** ο, Μπερτόλδος 12 δις.

Από το ουσ. *βρώμα* με αλλαγή γένους (άσχ. με το ουσ. *βρόμα*). Η λ. σε κείμ. του 16. αι. (Λάμπρ., ΝΕ 16, 1922, 150).

Ψοφίμι (πβ. *βρώμα* Ι 2· για τη σημασ. βλ. και Somav., λ. *ψοφίμι*): *εγύρισα εγώ απάνω σε έναν βρώμον γδαρμένον γεμάτον μύγες ... οπού ορμάει τον εκατάφαγαν όλον* αυτ.

γαλίφος, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ. Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 120.

γαρίζω· πρόσθ. τη σημασ.: λερώνω· (προκ. για το πνεύμα) αμαυρώ, κάνω κάτι μειονεκτικό): η γεροντοσύνη...αχαμνίζει την καρδιάν και πολεμά να γαρίζει το πνεύμα Ξόμπλιν φ. 124^v. Για τη λ. βλ. και ΙΑ, λ. *γαρίζω*.

γασμούλος ο· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για το πράγμα βλ. και Makris, Θησαυρ. 22, 1992, 44 κ.ε.

***'γγιά** η, βλ. *ουγγία*.

γέλιον το· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και στον 11. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 188).

γεμώνω· στον τ. *γεμώννω* πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 134^r.

***γενεαστικόν**, επίρρ.

Από επίθ. **γενεαστικός* (< *γενεά*).

Εκ γενετής, κληρονομικά: *λέγει πως αυτές τες ασθένειες τες έχει γενεαστικόν από τον πατέρα του και από τον παππούν του* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 130.

γεροντοσύνη η.

Από το ουσ. *γέροντας* και την κατάλ. *-σύνη*.

Γηρατειά: *η γεροντοσύνη ένι απανωθιόν όλων των κακών* Ξόμπλιν φ. 124^v.

***Γεροπέπονος** ο, Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙ 30 κριτ. υπ.

Από το ουσ. *γέρος* και το ουσ. *Πέπονος*, προσωποπ. του ουσ. *πεπόνιν* με αλλαγή γένους: *εγώ δε ουκ έχω τινάν προς βοήθειαν, διότι ο θείος μου ο Γεροπέπονος εχλεμπόνιασεν και εσχίσθη η κοιλία του και τρέχουν τα σωθικά του* Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙ 76 κριτ. υπ.

***Γήτειος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *γήτειον* (είδος πράσου) με αλλαγή γένους: *Αμύγδαλος και ο Λεφτοκάρυος, Γήτειος και Μανιτάριος* Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙΙ 101.

***γητεύτρα** η.

Το θηλ. του ουσ. *γητευτής*. Η λ. και σήμ. (λαϊκ.).

Μάγισσα: *να παγαίνει εις τας γητεύτρας και εις μάντες με την γυναίκα του και με την σκλάβαν του και με τα παιδία του* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 129.

γιαγέρνω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Ο τ. *διαγείρω* και σήμ. στην Κρήτη κ.α.

γκιαούρης ο· πρόσθ. τον τ. *κ α ο ύ ρ*, Τριβ., Ταγιαπ. 141.

γκιόστρα η· πρόσθ. τον τ.: *ζ ο ύ σ τ ρ α*, Ξόμπλιν φ. 131^2. Ο τ. *ζόστρα* στο ά. να θεωρηθεί κανονικός.

***γκιουγιούμι** το· *κ ο υ γ ι ο ύ μ ι*.

Το τουρκ. *gügüm* < ελλ. *κουκούμι* (Βλ. Georgiadis, Türk. Letinw. 211). Για τον τ. πβ. το ιδιωμ. *γκουγιούμ'* (ΙΑ, λ. *γκιούμι*). Η λ. και διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (ΙΑ, ό.π.).

Δοχείο, συν. χάλκινο, για νερό, κ.ά., γκιούμι: *παγαίνοντας* (ενν. ο *αναίσχυντος*) *εις τα κουγιούμια του ροδοστάματος εις το λουτρόν, να βουτεί τα τάσια και να τα χύνει απάνω του* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 124.

γνώθω· πρόσθ. στον τ.: *ν ώ θ ω*, Ξόμπλιν φ. 123^r, 124^r, καθώς και την απρόσ.

χρήση: *γνώθει με: Δεν πρέπει ν' ακριστείς διατί γνώθει σε βαρημός στέκοντα εις τον κόσμον* Ξόμπλιν φ. 123^r.

***γουβικός,** επίθ.

Από το τοπων. *Γούβα* και την κατάλ. *-ικός*.

Που ανήκει ή αναφέρεται στη Γούβα: *Σας πέμπομεν κατά το παρόν εις μικράν παραμυθίαν της γουβικής ταλαιπωρίας τέσσαρα ηλιόκαυτα* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 30^{42}.

***γουζιάζω,** βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ουζιάζω*.

γούλο(ν) το, βλ. *ούλο(ν)*.

γούλος το, βλ. *ούλος*.

γουνέλλα η· στο τυπολ. να αγνοηθεί η παραπ.: Σαχλ., Αφήγ. 189 και πρόσθ.: Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1802], [1818]· στο σημασιολ. να αγνοηθεί η σημασ. και στη θέση της γρ.: Ανδρικό και συνηθέστερα γυναικείο κοντό πανωφόρι που φτάνει έως το γόνατο (Βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 48· για διαφ. σημασ. βλ. Bakker-van Gemert [Φαλιέρ., Λόγ., σ. 112]) και πρόσθ. το παράθ.: *Φορούν* (ενν. *οι βουκόλοι και οι χοιροβοσκοί*) *στιβάνια τραγικά ωσάν είν' μαθημένοι, παπούτσια και γουνέλλες των φορούν καμαρωμένοι* Σαχλ., Αφήγ. 189.

γούργουθας ο· πρόσθ. τον τ.: *α γ ο ύ ρ γ ο υ θ α ς*· στο σημασιολ. να αγνοηθεί το παράθ. στη σημασ. **1**) και στη θέση του γρ.: *Πόναι το στρώμα τ' όμορφον οπού 'σουν μαθημένος κι εδά εις τον αγούργουθα κείτεσαι ζαρωμένος* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [326].

γουργουρίστρια η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *γουργουρίτσα*.

γουργουρίτσα η· πρόσθ. στο τυπολ.: *γ ο υ ρ γ ο υ ρ ί σ τ ρ ι α*, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 152^6, E (Lolos) 153^7.

γραμμή η· πρόσθ. στο σημασιολ.: γράψιμο: *διά τους απλουσθέρους, τους όντας ως εμέ, έγραψα ούτως, μηδέ τας ορθάς των γραμμών ίδη, διά το είναι με αγράμματον* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 29^8.

***γράσα** η.

Το μεσαιων. γαλλ. *grace*.

Χάρη: *ο Θεός ... εκείνους οπού ένι ταπεινοί διδεί τους γράσαν* Ξόμπλιν φ. 135^r.

γρήγορα, επίρρ.· στον τ. *εγλήγορα* πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 124^v.

γρήγορος, επίθ.· στον τ. *εγλήγορος* προσθ.: Ξόμπλιν φ. 129^v στη σημασ. «που βρίσκεται σε 'εγρήγορση'».

γρύψος ο· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και στον 11. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 188).

γυνή η· στον τ. *γεναίκα* πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 130^v. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Λεξ., λ. *γεναίκα*).

γύρισμα το· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και σε λόγ. κείμ. του 13. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190).

γυψέλιν το· πρόσθ. τ. *υψέλι*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 118^{15}.

δακρυώνω· πρόσθ. στο σημασιολ.: Υγραίνω, νοτίζω: *τες πέτρες οπού βλέπει* (ενν. *ο δεισιδαίμων*) *και είναι δακρυωμένες εις τον δρόμον να τες αλείφει με λάδι και γονατίζοντας ομπροστά τους να τες προσκυνά* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 128.

δανειακός, επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *δανεικός*.

δανεικός, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: *δ α ν ε ι α κ ό ς* και στο σημασιολ.: Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = δάνειο χρηματικό: *Ο αναίσχυντος είναι τέτοιος: Να γυρεύει δανειακά από εκείνον οπού επήρεν και άλλην φοράν και δεν τον επλήρωσεν* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 124.

δαπανίζω, πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και στο 12. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 189).

δαυιτικός, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 96^{52}.

δαυιτικώς, επίρρ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 35^{22}.

***δεζάστρε** το Ξόμπλιν 122^v, 123^v.

Το γαλλ. *désastre*.

Καταστροφή· δυστυχία: *ήξευρε μοναύτα εις τα δεζάστρε σου να κονφορτιασθείς* Ξόμπλιν φ. 122^r.

***'δεινιάζω,** βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *οδεινιάζω*.

δείχνω· πρόσθ. στον τ. *δείχτω*: Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 63 κριτ. υπ.

δελεπεριάζω, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *δελιμπεριάζω*.

δελετιάζω, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *διλιτιάζω*.

***δελιμπεριάζω,** 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 144 κριτ. υπ.· *δ ε λ ε π ε ρ ι ά ζ ω*, 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 112, 144· *τ ε λ ε π ε ρ ι ά ζ ω*, Βουστρ. 439.

Από το προβηγκ. deliberar (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 110, λ. *τελεπεργιασμένος*). Ο τ. *τελεπεριάζω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 820, λ. *τελεπεργιασμένος*).

Αποφασίζω: *Αντάν δελιμπεριάσεις εις την ψυχήν σου, ποίσε το γρήγορα και λάλε πάντα παρκάτω σειρά οπού πολομάς* Ξόμπλιν φ. 127^r.

δεξιόθεν, επίρρ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και το 12. αι. (Βλ. Trapp ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 189).

δεσπιριάζω, πρόσθ. στον τ. *δισπιριασμένος* Ξόμπλιν φ. 128^r και στο σημασιολ.

***δέτινας,** αντων., βλ. *ουδετινάς*.

δεφενδέρω· πρόσθ. στον τ. *ντεφεντέρω*: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 30⁴, 46⁶⁻⁷, 51⁶, 52⁹⁻¹⁰, 144²⁸, κ.α. (έκδ. *τεφεντέρω*).

***'δηγημένος,** μτχ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *οδηγώ*.

διαίσιον· να αγνοηθεί η παραπ. στο Ευρετήριο Προσθ. των τόμ. ΙΒ' και ΙΓ' και να γραφεί: *διαίσιον* το, βλ. και Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *διέσιον*.

διακόνημα το· να αγνοηθεί η παραπ. στο Ευρετήριο Προσθ. του τόμ. ΙΓ'. Να γραφεί: *διακόνημα* το, Ζ' 405· πρόσθ. τον τ.: *δ ι η κ ό ν η μ α,* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 37²¹.

διαυθεντεύω· προσθ. τον τ.: *δ ι α φ ε δ ε ύ ω,* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 150⁶⁴.

διαφεδεύω, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *διαυθεντεύω*.

διάφημος, επίθ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: η λ. στο περί Θεμάτων 14⁵.

***διαφορικός,** επίθ.
Από το ουσ. *διάφορον* και την κατάλ. *-ικός*.
Ωφέλιμος, χρήσιμος: *καλόν και διαφορικόν* Ξόμπλιν φ. 126ʳ.

δίβελλον το· βλ. και Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 187 (λ. *διβέλλον*)· πβ. και LBG, *διβέλ(λ)ιον*.

διέσιον το· προσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 78³² *ξιούσθωσαν ... τα ορφανά διεσίων* [=;]· έκδ. *διαισίων*· χφφ *δι' εσίων*· διορθώσ.).

διηκόνημα το· να αγνοηθεί η παραπ. στο Ευρετήριο Προσθ. του ΙΓ' τόμ. και γραφεί *διηκόνημα* το, βλ. *διακόνημα*.

διλιμπεριάζω, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *δελιμπεριάζω*.

***διλιτιάζω,** 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 76, 82· *δ ε λ ε τ ι ά ζ ω*· *τ ι λ ι ά ζ ω,* αυτ. 76.

Από το ιταλ. dilettare.

Ι (Ενεργ.) αρέσω, ευχαριστώ: *θεμελιώννεται και φερμιάζεται τίτοια φιλιά απάνω ένα καλόν και αγαπητικόν σμίξιμον της ζωής οπού δελετιάζει και αρέσκει τα κορμιά στέκουνται εις την συντροφίαν τους λας* αυτ. 78. **ΙΙ** (Μέσ.) ευχαριστιέμαι, μου αρέ-: *το φαρκόνιν ... διλιτιάζεται άλλον ποττέ, παρού να πιάννει πουλλιά μεγάλα* αυτ. 130.

***διλίτιασμαν** το· Ξόμπλιν φ. 137ʳ· *τ ι λ ί τ ι α σ μ α (ν),* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλί-Πηδώνια) 82.

Από το *διλιτιάζω* και την κατάλ. *-μαν*.

Διασκέδαση: *γι' ανδραγαθιές, για άρματα, για άλογα, για πουλλιά, για σκύλλους πάσα άλλον πράμαν του διλιτιασμάτου* Ξόμπλιν φ. 130ᵛ.

δισουμέα η· πρόσθ. στο ετυμολ.: Ο τ. *δισωμία* στον Τζέτζη (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 989, 189).

***δισωμία** η, βλ. προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *δισουμέα*.

***δουμπιτιάζω,** 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 96 κριτ. υπ., 103 κριτ. υπ.· *δ ο υ π ι τ ι ά ζ ω* 'Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 96, 103, 149.

Από το ιταλ. dubitare.

Αμφιβάλλω: *οπού περίτου έχει περίτου δουμπιτιάζει* Ξόμπλιν φ. 125ʳ· *σκοτεινά και δουμπιτιασμένα λόγια* Ξόμπλιν φ. 134ʳ.

***δραγασία** η.

Από το ουσ. *δραγάτης* και την κατάλ. *-ία* (με τροπή του τ σε σ πριν το ι). Τ. *δραγατία* σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Esph. 7²). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων. λ. *δραγασίε το,* Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ. λ. *δραγασιά,* Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ. λ. *δραγασιά*). Η λ. στο Du Cange Appendix.

Το μέρος όπου κάθεται ο δραγάτης (καλύβα πάνω σε πασσάλους, κρεβάτι πάνω σε δέντρο), σκοπιά: *ο επισκοπών του λαού να στέκεται ψηλά ωσάν ο δραγάτης εις την δραγασίαν του οπωροφυλακίου, να βλέπει ... να διανέμει ... να κοπιάζει ... να διώκει* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 57²⁵.

δραγουμάνος ο· η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Miklos.-Muller, Acta I 312, III 126· πβ. Trapp ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190).

δύναμαι· πρόσθ. στο ετυμολ.: τ. *δύνομαι* και *δύνουμαι* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 533) και την Κρήτη.

***εγγίζω**· στη σημασ. **Β' 4** πρόσθ.: *να βλεπήσει εκείνον τό θέλει να πει ο άνθρωπος και αν τον εγγίζει να το πει ού όχι* Ξόμπλιν φ. 131ᵛ.

έγγισμα το· πρόσθ. τον τ.: *έ γ γ ι σ μ α ν,* Ξόμπλιν φ. 124ᵛ.

εγγλέζικος, επίθ.· προσθ. στη λ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) Παράρτ. 31¹¹.

έγια μόλα· να αγνοηθεί η παραπ. στο Ευρετήριο Προσθ. του ΙΓ' τόμ. και να γραφεί: *έγια,* μόρ., βλ. *μόλα*.

***εγροικώ,** βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αγροικώ*.

ειδέ, σύνδ.· πρόσθ. στη σημασ. **2β** την έκφρ. *ουδέ καν ου* = ειδεμή, ειδάλλως: *έπαρ' με ομπρός εις τον ρήγα, ουδέ καν ου, ποίσε του μαντατοφορίαν εις τον ρήγα να με αφήσει να πάγω ομπρός του* Μαχ. 646²· *Εάν γένηται ότι είς σκλάβος ή μία σκλάβα να την κλέψουν ... να μηδέν ένη κανείς τοιούτως απότορμος να χώσει ή να λάβει εκείνην την κακοπραθείαν, αμέ να το ποίσει νώσιν του αυθέντη του απού την έχασεν, ουδέ καν ου, εκείνος ή εκείνη απού να το κρύψει να πέσει εις την ελεημοσύνην του Θεού και του αυθέντη* Ασσίζ. 152¹¹.

εκκλησιαστικός ο· *'κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ό ς*.

Από το ουσ. *εκκλησία* και την κατάλ. *-(ιαστ)ικός*.

Ιερωμένος, κληρικός: Ξόμπλιν φ. 131ʳ.

εκλαφύσσω· η λ. σε λόγ. κείμ. του 12. αι. (Βλ. Trapp ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 189).

***εκπαιδιόθεν,** επίρρ. — Βλ. και Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εκπαιδόθεν.*

Το μτγν. *εκ παιδιόθεν.*

Από την παιδική ηλικία, από μικρό παιδί: *μίαν γυναίκαν απού επεριπάτει με δύο δεκανίκια, η οποία είχε το πάθος αυτόνο εκπαιδιόθεν* Μορεζίν., Κλίνη Σολωμ. 462.

***εκπαιδόθεν,** επίρρ. — Βλ. και Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εκπαιδιόθεν.*

Το μτγν. *εκ παιδόθεν.*

Από την παιδική ηλικία, από μικρό παιδί: *κατένευσεν ο πατήρ τη προθυμία του νέου, φύσεως γαρ το ευγενές εκπαιδόθεν προφαίνει* Διγ. (Trapp) Gr. 1052.

ελαιοφόριν το· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. σήμ. στην Κύπρο με τη σημασ. «ελαιώνας» (Χατζ., Λεξ.).

ελαιοφόρος· προσθ. στο τυπολ.: Ιερακοσ. 345[3] (εκδ. *ουλοφάγος·* διορθώσ. *ελαιοφόρος*) και να διατυπωθεί στο σημασιολ. η σημασ.: (Προκ. για πτηνό) που έχει κηλίδες στο ράμφος του. [Βλ. τις σχετ. παραπ. στο Ιερακοσ., σελ. 344[3,19,'25-26'], 345[3'14-15']].

***ελαφομόσκι** το· *λαφομόσκι* Νούκ., Μυθ. (Παράσογλου) 35· *λαφομόσχι.*

Από τα ουσ. *έλαφος* και *μόσχος.*

Ελαφάκι: *Λεοντάρι και αρκούδι ηύραν ένα λαφομόσκι και εμάχοντα ποίος να το πάρει* Νούκ., Μυθ. (Παράσογλου) 35.

έλειγμαν το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *άλειμμα(ν).*

ελίδι το· *'λίδι,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 779[52], 779[53], 779[55], 779[57] (δις).

Από το αρχ. ουσ. *ελάδιον.* Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 343, λ. *ελιδάκι*).

Το μικρό ελαιόδεντρο: *αποκάτω στο ρυάκι ένα κουτζουρολίδι και παρώδε στο άλλο ρυάκι άλλη μία ρίζα και εις τα Στενά άλλη ρίζα κι ένα λίδι* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 779[56].

ελληνιστής ο· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 94[44], 118[37], 134[16].

ελμίγγιον το· στο ετυμολ. πρόσθ.: Ο τ. *ερμίγγιον* στο Du Cange, λ. *ερμίγγιον.* Τ. *'λιμίγγ(ι)* ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ελμίνθιον*).

***έλμιγξ-γγας** ο· *όρμιξ-κας.* — Πβ. ά. *έλμινς.*

Η λ. στον Ιπποκράτη (στη γεν. *έλμιγγος*) και σε Γλωσσάρ. (L-S, λ. *έλμινς* η, Steph., Θησ., λ. *έλμινς* η, Georgac., Αφ. Τριαντ. 479· στην αιτ. πληθ. *έλμιγγας* σε μτγν. κείμ., βλ. Papademetriou, Glotta 56, 1978, 77). Ο τ. στον Ησύχ. (ο 1255: *όρμικας*)· σχετ. με αυτόν ο νεότ. λαϊκ. και ιδιωμ. τ. *όρμιγγας,* που απ. στην Κρήτη, την Κάρπαθο, κ.α. (βλ. Andr., Lex., λ. *έλμινς* και Μηνά, Ιδιώμ. Καρπάθου 32-33, 63, 139, όπου και για το σχηματ.)· πβ. και τον τ. *ορμίγγιον* του *ελμίγγιον.* (Προσθ. ΙΒ' τόμ., λ. *ελμίγγιον*). Για μεσν. τ. *έρμιγξ* (11. αι.) βλ. Papademetriou, ό.π.· πβ. και τον τ. *ερμίγγιον* του *ελμίγ-*

γιον (βλ. ά.). Για τη λ., καθώς και για άλλους ιδιωμ. τ., βλ. Andr., ό.π., Αθ. 30, 1918, 418, Χρυσάνθης, Κυπρ. Σπ. 7, (1943) 1945, 79, Λουκά, Γλωσσάρ. 66, λ. *άρμιγγοι,* Georgac., ό.π. 479-483, κ.α.

Σκουλήκι των εντέρων, έλμινθα: *Περί ορμίκων ή μυρμήκων* Ορνεοσ. αγρ. 538[11].

έλμινς η· βλ. προηγ. ά.

ελπή η· πρόσθ. στον τ. *ολπή:* Ανέκδ. Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 64.

Εμαρούλιος ο, να αντικατασταθεί το παραπ. λ. στο Ευρετήριο προσθ. των τόμ. ΙΒ' και ΙΓ' από τα ακόλουθα: *Εμαρούλιος* ο, βλ. Winterwerb [Πωρικ. σ. 220].

εμπάζω (Προσθ. Γ' τόμ.)· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για τη λ. βλ. και Θαβώρ., βάζω,-βάλλω, βάνω, Ηπειρωτική Εστία, 1977, σ. ανατ. 6.

εμπιστευμένα, επίρρ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Τ. *πιστεμένα* σήμ. στη Νάξο.

εμπιστεύω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Τ. *εμπιστεύκομαι* σήμ. στην Κύπρο, όπου και η μτχ. *εμπιστεμένος* (Σακ., Κυπρ. Β' 540). Η μτχ. *'μπιστεμένος* και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδιωμ. Α. Κρ.). Μτχ. *πιστεμένος* σήμ. στον Πόντο (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *πιστεύω*) και την Κύπρο (Σάκ., ό.π. 736, λ. *πιστεύκω*).

εμπιστοσύνη η· στον τ. *εμπιστιοσύνη* πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 130[v].

εμπρός, επίρρ.· πρόσθ. στον τ. *ομπρότερα* Ξόμπλιν φ. 130[r], καθώς και τους τ. *ομπροτύτερα* (‹ *ομπρότερα*+*πρωτύτερα*): Ξόμπλιν φ. 130[v] και *εμπροτύτερα* (έκδ. από τυπογρ. σφάλμα *εμπροπύτερα*) Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 25.

εμπροτύτερα, επίρρ., βλ. Προσθ. 14. τόμ., λ. *εμπρός.*

***Ενετίηθεν** επίρρ.

Από το τοπων. *Ενετία* και την επιρρ. κατάλ. *-ηθεν.*

Στη Βενετία (δηλ. τόπου συγγραφής επιστολής): *Έρρωσθε και γράμμασι τιμάν τους φιλούντας μη αποκνοίητε. Ενετίηθεν Εκατομβαιώνος ισταμένου, 'αχκθ'* Ευγ. Ιωαννούλ. Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 12[39].

έννοια η· πρόσθ. στον τ. *εννοία:* Ξόμπλιν φ. 122[r], 122[v].

έννοιασμα το· πρόσθ. τον τ.: *έννοιασμαν,* Ξόμπλιν φ. 122[v].

εντζουριάζω.

Το ιταλ. *ingiuriare* με την κατάλ. *-ιάζω.*

Αδικώ: *πολλούς μας εντζουριάζει* Ξόμπλιν φ. 129[v].

εντολή η· πρόσθ. τη σημασ. «μετάνοια»: *ύστερον του θυμού ένι η αρχή της εντολής* Ξόμπλιν φ. 128[r].

εξαγορά η· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Χρον. Τόκκων 416 και στον τ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 130[15]. Πρόσθ. στο ετυμολ.: Ο τ. σε έγγρ. του 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη. Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 476) και στο σημασιολ.: Απόκτηση πλήρους κυριότητας: τα

άνωθεν υπέρπυρα της ξαγοράς του λεγόμενου χωραφιού Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 6[17]. *και 'ξαγορές όπου έχει καμωμένες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 282[7].

εξαγορασία η· πρόσθ. τ. *'ξ α γ ο ρ α σ ά.* Πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. το 17. αι. (Κομνηνού, Προσκυν. 71). Προσθ. στο σημασιολ.: **2**) Απόκτηση πλήρους κυριότητας με καταβολή ορισμένου τιμήματος, αγορά στο ακέραιο: *και έρχοντας ο καιρός όπου λέγει το άνωθεν ινστρουμέντο τζη ξαγορασάς, να είναι κρατημένοι η αυτή κερά-Μαρκεζίνα και παιδιά τζη να δίδουσι του αυτού αγοραστή ούλα τα λεγόμενα υπέρπυρα χ'· πάλι και δε γενεί η αυτή ξαγορασά, θέλοντας να γενεί η στίμα του αυτού σοχώρου, να είναι κρατημένοι να κάμνουσι καλά και τα αυτά υπέρπυρα ρ' ομάδι με τα πεντακόσια όπου γίνουνται όλα υπέρπυρα χ'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 797[7-8,9].

εξαγορεύω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και σήμ. ιδιωμ.

εξαλείφω· πρόσθ. στον τ. *'ξηλείφω*: Ξόμπλιν φ. 128[v].

εξαμήνια τα· *'ξ α μ ή ν ι α* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22[15].

Από το επίθ. *εξάμηνος* και την καταλ. *-ια*. Ο τ. και σήμ. ατην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Στ' 159, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Τ. *εξαμηνία* και *εξαμενία* ατο ποντιακό ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *εξαμήνα τα*). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 302).

Το μνημόσυνο που γίνεται ατους έξι μήνες: *να μου κάμουν μνημόσυνα καλά..., τριμήνια, εξαμήνια, εναμήνια, χρόνια* Ολόκαλος 150[17].

***εξάμπελο** το· *'ξ ά μ π ε λ ο,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 154[5], 252[4], 265[3,6].

Από το επίρρ. *έξω* και το ουσ. *αμπέλι(ν).*

Αμπέλι που βρίσκεται έξω, μακριά από το χωριό (Για το πράγμα βλ. και Act. Pantocr. σ. 111 σημ. 5): *ό,τι χέρισον 'ξάμπελο έχουσι στο Ρουπακιά, να τα φυτέψει και να τα σκάφτει, να τα γοβερνάρει, ώστε νά 'ρθου του καρπού* αυτ. 352[14].

εξαρέσκιον το· πρόσθ. στο ετυμολ.: Τ. *'ξαρέσιν* σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Λεξ. λ. *ξαρέδια*).

εξάφνου, επίρρ.· στον τ. *'ξάβνου* αντί Στάθης (Martini) Γ' 397 γρ. Στάθης (Σάθας) Γ' 397.

εξερίζω (βλ. και Προσθ. ΙΒ' τόμ.)· το λ. να γίνει *εξερίζομαι.* Στο τυπολ. γρ.: Αίβ. Esc. 342 χφ. (έκδ. *εξεριστείτε*· διόρθ. *εξορισθήτε*), 448 (έκδ. *μη 'ξοριστείς,* γρ. *μη εξεριστείς*· βλ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 121), Αίβ. Ν 323· *'ξερίζομαι* [αντί *'ξερίζω,* βλ. Προσθ. ΙΒ' τ.], Θησ. Ζ' [89[3]]. Στο σημασιολ. πρόσθ.: **2**) Επιδιώκω, επιχειρώ: *το αίμα σου να πίνουσιν* (ενν. *Στάφυλε*) *οι άνδρες να μεθούσιν, και είτις εξεριστεί να σε πίνει πολλά, να λέγει σάταλα πάταλα* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 157α κριτ. υπ.

εξήγημα το· πρόσθ. τον τ.: *'ξ ή γ η μ α ν* και τη σημασ. «ανακοίνωση» (προφορική): *ένι ξήγημαν, τουτέστιν να ξηγηθεί το πράμαν* Ξόμπλιν φ. 138[r].

εξηγητής ο· πρόσθ. στο τυπολ.: Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 130[13] και τον τ. *'ξ η γ η τ ή ς*· και στο σημασιολ.: **1**) Ερμηνευτής **α**) (προκ. για οιωνούς): Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 128· **β**) (προκ. για την Αγία Γραφή): *Οι εξηγητάδες της αυτής* (ενν. *της θείας Γραφής*) Ροδινός (Βαλ.) 144. **2**) (Προκ. για την Αγία Γραφή) μεταφραστής: *να με θυμάστε τον 'ξηγητήν του Ψαλτηρίου του βασιλεύ Δαυίδη* Παλαμήδ., Ψαλμ. 425.

εξηγώ· πρόσθ. τον τ. *'ξηγούμαι,* Ξόμπλιν φ. 130[v], 131[r], 137[r], 138[r].

***εξοδιάρικος,** επίθ.· *'ξ ο δ ι ά ρ ι κ ο ς.*

Από το ουσ. *έξοδο(ν)* και την κατάλ. *-ιάρικος.*

Που δεν παράγει τίποτα, που προκαλεί μόνο έξοδα: *Θέλει και παραγγένει και τα πρόβατα και αίγες όπου είναι εδικά του και βρίσκονται στα χέρια του άνωθεν αφέντη ιερομονάχου, να πουλήσει όλα τα 'ξοδιάρικα και αποκεί να δώσει ογιά την ψυχήν του στη μεγάλη εκκλησία υπέρπυρα διακόσια* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 716[42].

εξότου, σύνδ.· πρόσθ. στο σημασιολ.: *αφότου, από τότε που*: *'Αλλος οκάτις δυστυχής εξότου εγεννήθη* Λόγ. παρηγ. Ο 23.

εξυπάζω· πρόσθ. τον τ. *ξ ε π ά ζ ω,* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 121.

έξω, επίρρ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Ο τ. *έξου* σε έγγρ. του 14. αι. (Caracausi 201) και ο τ. *όξω* σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Bakk.-v. Gem., Κρητολ. 6, 1978, 22, Γ. Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 252, κ.α.). Πρόσθ. στο σημασιολ.: **Α'1**) φρ. *υπάγω έξω* = φεύγω: *της γυναικός οπού υπάγει ο άνδρας αυτής έξω, εις άλλην πόλιν και ταξιδεύσει* Μαλαξός, Νομοκ. 348. **Β'2**) (Προκ. για παρασιώπηση) ας μη μιλήσουμε για (Για τη σημασ. βλ. Martini [Στάθ. σ. 157]): *όξω ο γαμπρός, γιατί μεστός είναι και τω χρονώ ντου* Στάθ. (Μαρτινι) Α' 59. **Β'3**) φρ. *όξω απού/οπού* = εκτός του ότι: *όξω αληθινά απού ξεκαθαρίζω ανίσως και ήθελα κάμει καμιάς λογής γραφή* Διαθ. 17. αι. 1[19]· *ετάραξαν* (ενν. *οι υιοί Ζεβεδαίου*) *τους μαθητάς του Χριστού, όξω οπού και του λόγου τως εταράξασι* Πηγά, Χρυσοπ. 330 (8)· *όξω απού να* = εκτός αν: *το κουράδι οπού θέλω έχει, όξω απού να τα θέλει η άνωθέν μου αρχόντισσα να τα κρατήξει* Διαθ. 17. αι. 3[271].

***εξωλούρι** το *'ξ ω λ ο ύ ρ ι.*

Από το επίρρ. *έξω* και το ουσ. *λουρί(ον).*

Παρυφή υφάσματος, μπορντούρα: *σεντόνια τρία με 'ξωλούρι τα δύο και τ' άλλο με γαμπέτες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486[10].

***εξώσπιτο** το· *'ξ ώ σ π ι τ ο.*

Από το επίρρ. *έξω* και το ουσ. *σπίτι.* Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 162).

Το έξω μέρος του σπιτιού: *Ο Νικόλας Κζαλοσυνάς ... δίδει και πουλεί ... το σπίτι όπου έχει, ήγου με 'σώσπιτο και 'ξώσπιτο με αυλή* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 466[3].

εξώστης ο· πρόσθ. στις Προσθ. του Ι' τόμ. στη λ.: Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ) 26 και τ. *ο ξ ώ σ τ η ς,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 312[7], 382[12], 383[8], 772[4], Ολόκαλος 129, 173.

επαίρνω, βλ. Προσθ. ΙΑ' τ., λ. *βεντούζα.*

***επάλι,** επίρρ., βλ. *πάλιν.*

επάνω, επίρρ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για τον τ. *από* σε ιδίωμ. βλ. Κουκ., ΕΕΦΣΠΑ 6, 1955-6, 237. Για την κατάλ. -ου του *επάνου* βλ. Kaps., Vorunters. 82 και σημ. 2.

***επαραβλέπομαι·** να αγνοηθεί το ά. και στη θέση του γρ.: **επαραβλέπω,** βλ. *παραβλέπω*.

επιβουλή η· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και σήμ. στο τσακων. ιδίωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.) και στην Κρήτη.

επιβουλία η· πρόσθ. στο ετυμολ.: Τ. *επιβουλιά* σήμ. στην Κρήτη, τη Θήρα και τη Ρόδο.

επίβουλος ο· πρόσθ. στο ετυμολ.: Ο τ. *'πίβουλος* και σε άλλα ιδιώμ.

***επίγερα** τα· *'π ί γ ε ρ α,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 148^{9}, 239^{7}, 263^{5}, 439^{4}, 603^{6-7}, $853^{20,21}$.

Από την προθ. *επί* και το ουσ. *γέρα*.

Γεράματα: *εις τα 'πίγερά τση να είναι μοναχική του άνωθεν μισέρ-Νικολό* αυτ. 397^{4}.

επίκλιτος, επίθ.· στο σημασιολ. αντί «Τα *επίκλητα* (εκδ. *επίκλιτα*· διορθώσ.)» γρ. «Τα *επίκλιτα* (έκδ. *επίκλητα*· διόρθ. Krumb., BZ 4, 1895, 180).

επιλούρικον το· η λ. σε λόγ. κείμ. του 14. αι. (Βλ. Trapp ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190)· ο τ. *επιλώρικον* στον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο (Βλ. Trapp ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 186).

επιλώρικον το· βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *επιλούρικον*.

εργάζομαι· πρόσθ. στη λ.: Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 26.

εργάζω· πρόσθ. στο σημασιολ.: κατεργάζομαι (δέρμα): *επουλήθη* (ενν. *ο γάιδαρος*) *και αγοράζει τον είς οπού έργαζε τα δερμάτια* Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 39.

ερμίγγιον το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ελμίγγιον*.

***ερμηνευτής** ο.

Το αρχ. ουσ. *ερμηνευτής*. Η λ. και σήμ.

Διερμηνέας: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 187^{19}.

ερωτοπαιδευμένος, μτχ.· προσθ. στο σημασιολ.: Πβ. Peri, Malato d'amore. La poesia dei poeti e la poesia dei medici, 1996, σελ. 74 σημ. 68.

εστία η· πρόσθ. στον τ. *ιστία*: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1743.

***εσωχώρα** η· *'σωχώρα,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 25^{4}, $187^{3,4}$, 310^{4}.

Από το ουσ. *εσώχωρον*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 505, ΛΔ 11, 1966-67, 80).

Περίφρακτος χώρος κοντά στο χωριό: *τα χωράφια όπου έχει κρασμένα στη 'σωχώρα* αυτ. 371^{6}.

***εσωχωριάζω·** *'σ ω χ ω ρ ι ά ζ ω,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) $353^{21,23}$.

Από το επίρρ. *έσω* και το *χωριάζω*.

Περιφράσσω: *συνορεύει δε το αυτό ... και νοτικά με χωράφι σωχωριασμένο* αυτ. 395^{10}.

***εσωχώρι** το· *'σ ω χ ώ ρ ι,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) $382^{8,12}$, $383^{7,8}$, 384^{2}, 460^{8}.

Από το *εσώχωρον* και την κατάλ. *-ι*.

Μικρό σώχωρο: *το σωχώρι με την αμυγδαλιά σύμπλιο του Νταρίβα* αυτ. 382^{7}.

εσώχωρον το· να προστεθεί ο τ.: *'σ ώ χ ω ρ ο,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 2^{10}, $26^{13,30,32}$, 32^{5}, 74^{3} κ.α.

ετά η· πρόσθ. στο τυπολ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 533^{4} και στο ετυμολ.: Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 249).

έτσι, επίρρ.· πρόσθ. στον τ. *έτις*: Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 30^{10}, κ.π.α.

ευγένεια η· προσθ. στη λ.: Ροδινός (Βαλ.) 154, Πτωχολ. α 638, να αγνοηθεί η παραπ.: Διγ. (Trapp) Esc. 156 και στη θέση της γρ.: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 175· στον τ. *βγενειά* να προστεθεί η παραπ.: Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 286, στον τ. *ευγενεία* πρόσθ. τις παραπ.: Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 11510, Πουλολ. (Τσαβαρή)² ΑΖ 79, 80, Ριμ. Απολλων. (Bev.) [745], [1336], [1765] και στον τ. *ευγενειά* τις παραπ.: Ανέκδ. ιντ. κρητ. θεάτρ. Β 15, Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. 1, Α' 487, Β' 465, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 135, Β' 121, Γ' 619, 621.

εύθειος, επίθ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. το 10. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 187).

ευκολία η· πρόσθ. στο σημασιολ.: Φρ. *έχω εις ευκολία* = έχω εμπιστοσύνη: *έστοντας ... να μην είναι να τον έχει εις ευκολία ... διά τη λεγόμενη στίμα, για τούτο εβάλα εις το ποδάρι εκείνου θεληματικώς ... τον αφέντη Αλβίζε ...* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 615^{5}.

εύνοστος, επίθ.· στον τ. *έμνοστος* πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 134^{v}.

ευνούχος ο· πρόσθ. στο τυπολ. στον τ. *μουνούχος*: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 737^{5}, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 159 και στο σημασιολ.: (Προκ. για ζώα: κριάρι ή χοίρο) ευνουχισμένος: *κριγίους μουνούχους τέσσερις* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 159^{4}.

εύπρεπος, επίθ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. σε έγγρ. του 15. αι. (Βλ. Τσιρπανλής Ζ., Δωδώνη 15, τεύχ. Α', 1986, 221, 222 και σημ. 2).

***ευσταθίζω.**

Από το επίθ. *ευσταθής* και την κατάλ. *-ίζω*.

Σταθεροποιώ μια κατάσταση: *ας ευσταθίζει τοίνυν και ας χριστιανίζει και ας αποβάλλει το παντοδυναμίζειν* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 99^{16}.

***ευφήμιον** το.

Από το *ευφημώ*.

Έπαινος, εγκώμιον: *Ευφήμιον του κυρ Κυδωνίου* Πωρικ. (Winterwerb) Ι τίτλ.

ευψυχώ· να αγνοηθεί το ά. και στη θέση του να γραφεί: **ευψυχώ**· *(Θύραν ουκ ήλλαξας ποτέ, σανίδιν) ουκ ευψύχει*, Προδρ. I 84, εσφαλμ. γρ. αντί *ου καν ψίχα*· διόρθ. Χατζιδ., BZ 1, 1892, 104. Εσφαλμ. και η διόρθωση Eideneier: *ουκ εψήχθη*, Προδρ. (Eideneier) I 84. — Βλ. και ά. *καν*, έκφρ. *καν ψίχα*.

εφάπλωμαν το· να αγνοηθεί το ά. στις Προσθ. του Ι' τόμ. Βλ. ά. *εφάπλωμα(ν)*, *πάπλωμα* και *υφάπλωμα*.

***εφημερίδα** η.

Το μτγν. ουσ. *εφημερίς*.

(Εδώ) αστρονομικό έντυπο με τις κινήσεις των πλανητών: *να σπουδάξης ... να έχωμεν τες εφημερίδας του Αριόλου, όπου παραδίδουσι τα συμβαίνοντα των πλανητών από τους αχμ' και εμπρός* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 16[13].

***εφταλμός** ο, βλ. *οφθαλμός*.

εχθρεύω· πρόσθ. στο τυπολ. τη μτχ.: *ο κ θ ρ ε μ έ ν ο ς*, Ανέκδ. Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 172.

εχθρός ο· πρόσθ. στον τ. *οχθρός*: Ανέκδ. Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 5 και στον τ. *οκτρός*: Ξόμπλιν φ. 129[r].

έως, μόρ.· να αγνοηθούν οι σημασ. **ΙΒ' α** και **β** και να προστεθεί στη σημασ. **ΙΑ'** η έκφρ. *(έ)ως ότου* = μέχρις ότου: Ανακάλ. 114, Χρον. Τόκκων 373, Φλώρ. 1193 (πβ. *μέχρι(ς)* 2, 'Εκφρ. *μέχρις ότου*)· επίσης, για την έκφρ. *έως όπου*, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., *εωσόπου*. — Βλ. και *ότου*.

ζαβός, επίθ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Καραποτόσογλου, Μελ. υπομν. Κύπρ. II 250-260.

Ζαργάνα η· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για τη λ. βλ. Καραποτόσογλου, Μελ. υπομν. Κύπρ. II 260-267.

ζελεπός ο· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για τη λ. βλ. Καραποτόσογλου, Μελ. υπομν. Κύπρ. II 267-8.

ζέρι το· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για τη λ. βλ. Καραποτόσογλου, Μελ. υπομν. Κύπρ. II 268-9.

***ζητεία** η, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 278[11].

Από το αρχ. *ζητεύω*.

'Ερανος: *Μας όριζε* (ενν. το γράμμα της πανιερότητός σου) *... να ετοιμάσομεν την ζητείαν και το φιλότιμον και το κανονικόν και όλα ομού τα νομιζόμενα δικαιώματα* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ. - Παπατρ.) 240[12].

ζήτη η· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 278[15], 278[16].

Ζίζυφος, Ζιζύφιος και **Ζίντζυφος** ο, βλ. *Τζίτζυφος*.

***ζούστρα** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *γκιόστρα*.

ηδύοσμος ο· γρ. στο σημασιολ.: Πωρικ. (Winterwerb) I 81 κριτ. υπ. αντί Πωρικ. S 105[10].

ήλειγμα το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *άλειμμα(ν)*.

***ηλιόκαυτον** το.

Από το μτγν. επίθ. *ηλιόκαυστος*. Τ. *λιόκαντο* σήμ. δημ. (Βλ. Δημητράκ., λ. *ηλιόκαυστος*).

Ψάρι, χταπόδι ή αστακός αποξηραμένος στον ήλιο: *Σας πέμπομεν κατά το παρόν εις μικράν παραμυθίαν της γουβικής ταλαιπωρίας τέσσαρα ηλιόκαυτα* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 30[13].

ήλος ο· στο τυπολ. πρόσθ. τον τ. *ο ύ λ ο ς*, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 50[2].

***ημιονοπώλης** ο.

Από το αρχ. ουσ. *ημίονος* και το *-πώλης*.

Αυτός που πουλάει μουλάρια: *Ο ημιονοπώλης Αρμάγος ουκ απεμπολεί το ζώον τοσούτου τιμήματος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 41[30-31].

ήμισος, επιθ.· στον τ. *εμισός* πρόσθ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 8[4,10-11], 63[15], 77[15], 103[15] κ.ά.

***θαρρούμενος**, μτχ.

Από το *θαρρώ*.

Θαρραλέος: *άνθρωπον περί του εγλήγυρον ... και περί του θαρρούμενου* Ξόμπλιν φ. 129[v].

***Θετταλίηθεν**, επίρρ.

Από το κύρ. όνομ. *Θετταλία* (*Θεσσαλία*) και την κατάλ. *-θεν*.

Από τη Θεσσαλία: *οι του εμού γράμματος κομισταί και άλλοι τυχόν μετ' αυτούς Θετταλίηθεν ελθόντες* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 95[31].

***θεώρημα** το· *θ ώ ρ η μ α ν*.

Από το θεωρώ (θωρώ) και την κατάλ. *-μα(ν)*.

Αντίκρυσμα: *Μεγάλον κουφορτίασμαν φέρνει μέσον τους φίλους το συχνόν θώρημαν* Ξόμπλιν φ. 128[r].

θεωρία η· πρόσθ. τη σημασ. «όραση» με τον τ. *θωριά*: *η γεροντοσύνη λιγανίσκει την θωριάν* Ξόμπλιν φ. 124[v].

***Θράκιος** ο.

Από το κύρ. όνομ. *Θράκη* και την κατάλ. *-ιος*.

Που κατάγεται από τη Θράκη, Θρακιώτης: *Θράκιος σοφιστής* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 101[12].

θρακώος, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 72[22].

θρούμπος και **θρύμβος** ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *θρύμπος*.

θρύμπος ο· να τροποποιηθεί το τυπολ. ως εξής: **θρύμβος** ο, Πωρικ. (Winterwerb) I 24 κριτ. υπ.· θρούμπος· θρύμπος, αυτ. I 24, 35 κριτ. υπ., III 31· επίσης, να γραφεί στο ετυμολ.: «Ο τ. *θρύμπος* στο Du Cange, Appendix» αντί «Η λ. στο Du Cange, Appendix» και στο σημασιολ.: «Πωρικ. (Winterwerb) III 31 κριτ. υπ.» αντί «Πωρικ. Απ. 11».

θυννόκομμαν το· στο ετυμολ. στη θέση του *κόβω* γρ.: *κόμμα*.

***θώρημαν** το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *θεώρημα*.

***ιλεσίγαστρος**, επίθ.

Από τυχόν θ. *ιλεσ-* (< *ιλασ-*) του αρχ. *ιλάσκομαι* και το αρχ. ουσ. *γαστήρ*.

Που είναι καταπραυντικός για το στομάχι: *ο Κολοκύνθιος ο ιλεσίγαστρος* Πωρικ. (Winterwerb) I 99 κριτ. υπ.

***ιμμαγινάρομαι**· 'μμαγινάρομαι.

Από το ιταλ. *immaginare*.

Φαντάζομαι: *οδιά πάσα λογής μόδο οπού πάσα άθρωπος μπορεί να 'μμαγιναριστεί* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 178[15].

Ιντζίτζυφος ο, βλ. *Τζίτζυφος*.

***ιντραβενιάζει**·

Από το ιταλ. *intravennire* και την κατάλ. *-ιάζει*.

Συμβαίνει: *Αγκαλά να ένι να εμπείς εις το ρηγάτον του ουρανού, δεν ιντραβενιάζει όσον ένι, διά μαλίτσαν της αρχοντιάς, γιατί ένι κακές* Ξόμπλιν φ. 126[r].

***Ισραήλος** ο.

Από το κύρ. όνομ. *Ισραήλ*.

Αυτός που ανήκει στο λαό του Ισραήλ, Ισραηλίτης: *ο Αβραμιαίος εκείνος Ισραήλος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 38.

ίχιτα(ς), επιφ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Ανέκδ. ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 157.

καβάδι(ν) το· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 132 και στο ετυμολ.: Η λ. στον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 186).

***καδέρινος**, επίθ.

Από το ουσ. *καδέρνο*.

Έκφρ. *καδέρινο χαρτί* = τετράδιο, κατάστιχο: *πέμψε μας κανένα καδέρινο χαρτί: ότι εδώ, καθώς ηξεύρεις, είναι δυσεύρετον* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 163[44].

***κάζι**, επίρρ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κουάζι*.

***καθαρινίσκω**.

Από το επίθ. *καθαρός* με επίδρ. ρημάτων σε *-ινίσκω* (πβ. *πληθυνίσκω*).

Απομακρύνω, εξαφανίζω: *Ο γλυκύς λόγος πληθυνίσκει τους φίλους και καθαρινίσκει τους εχθρούς* Ξόμπλιν φ. 134[v].

καθουλλιά η.

Από το **καθούλι* < *καθούρι* < *κάθομαι* (Πβ. Τζιτζιλής, Ελλην. 34, 1982-3, τεύχ. 1, 114) και την κατάλ. *-ιά*.

Κατακάθι, ακαθαρσία: *η λαζιά ένι εις τόπον απού κάτω της τρέχουν της ούλα τα νερά και καθουλλιές και ατσαλλιές* Ξόμπλιν φ. 123[r].

καινούργιος, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 124.

καίω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Ο τ. *καίγω* στην Πελοπόννησο, κ.α.

κακοσύνη η· πρόσθ. στο τυπολ.: Ξόμπλιν φ. 134[r] με τη σημασ.: κακοτυχία.

καλιγώνω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. *καλιγόω* στον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 186).

κάλλιο(ν), επίρρ.· στον τ. *καλλιότερα* πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 133[r].

***καλοθανατίζω**.

Από το *καλά*, το ουσ. *θάνατος* και την κατάλ. *-ίζω*.

Βρίσκω καλό θάνατο: *Το χέριν οπού σ' έγραψεν πολύν καιρόν να ζήσει, καί με τα χρόνια τα πολλά να καλοθανατίσει* Ξόμπλιν φ. 139[v].

***καλοθεώρετος**, επίθ., Πωρικ. (Winterwerb) I 109 κριτ. υπ.· καλοθώρετος, Πωρικ. (Winterwerb) I 109 κριτ. υπ., III 109· καλοθωρετός, Πωρικ. (Winterwerb) III 109 κριτ. υπ..

Από το επίρρ. *καλά* και το *θεωρώ*. Οι τ. από το *καλοθωρώ*. Ο τ. *καλοθώρετος* στο Βλάχ.

Που έχει όμορφη όψη, όμορφος: *Άνθρωπος καλοθεώρητος, καλόγνωμος εις πάντας* Χρον. Τόκκων 2590.

***καλοπιχεροσύνη** η.

Από το επίθ. *καλοπίχερος* και την κατάλ. *-σύνη*.

Εντιμότητα: *με γέροντες λας πρέπει να 'ξηγάσαι διά καλοπιχεροσύνην, για καστιτάν* Ξόμπλιν φ. 131[r].

καλοπρόσωπος, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Χρον. Τόκκων 1125, 1519, 3475.

κάμνω· πρόσθ. τη σημασ.: ξεπερνώ (κάποιον): *Άφησε να σε κάμει ο φίλος σου από, λόγια με όλον ότι εσού να ημπορείς να τον κάμεις* Ξόμπλιν φ. 133^{r}.

καμώνω· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 119, Μάξιμ. Καλλιουπ. Κ. Διαθ. Ιω. η' 6.

κανέλα η· πρόσθ. στο σημασιολ.: Ως προσωποπ.: *Κρόκου και Κανέλης* Πωριχ. (Winterwerb) III 38.

κανισκεύω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και σήμ. στην Κρήτη, κ.α.

***καούρ** ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *γκιαούρης*.

καπάσι(ον) το· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. στο Βλάχ. (λ. *καπάσι*).

***κάπηλας** ο.

Από το ουσ. *κάπηλος*.

Ταβερνιάρης: *επιτήδειος ακόμη διά να γένει κάπηλας και ρουφιάνος* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

καπίνιν το, Προσθ. Η' τόμ.· πρόσθ. στο τυπολ.: *κιπίνιον* (έκδ. *κιπήνιον* διορθώσ.), Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 299^{16-17} και στο σημασιολ.: (Για το πράγμα βλ. Πανταζόπουλος, ΕΕΣΝΟΕΠΘ 19, 1986 Γ', 216 κε.): *επήγεν εις τον καδή και επήρε βιβλίον αποστατικόν, το οποίον αυτοί κατά την αυτών τουρκοαραβόγλωσσαν κιπίνιον ονομάζουσι, και εδίωξε την κατά νόμους ευλογητικήν του γυναίκα και συνοικεί σήμερον μετά της παρανόμου μοιχαλίδος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 298^{10}.

καρακάξα η· για τη λ. βλ. και S. Nicosia, Etimologie neogreche (III. «Convegno Nazionale di studi neogreci, Atti, Παλέρμο 1991, σελ. 196-7.

***Καρεόφαλος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *καρεόφαλον* (< *καρυόφυλλον*) με αλλαγή γένους: *Στάχου και Σπέτζας Καρεοφάλου τε* Πωριχ. (Winterwerb) I 34.

καριπγίτλερος* ο· να αντικατασταθεί το ετυμολ. από τα ακόλουθα: Το τουρκ. *garipyiğitler* (πβ. *garip yiğit* στο Redhouse, λ. *garip* και Bastav [Ordo portae] 22-23).

καρούρα η· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για τη λ. βλ. Καραποτόσογλου, Μελ. υπομν. Κύπρ. II 269-270.

***Καρπενησιώτης** ο.

Από το κύρ. όνομ. *Καρπενήσι* και την κατάλ. *-ιώτης*.

Αυτός που κατάγεται από το Καρπενήσι: *Τινές γουν των Καρπενησιωτών* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 4^{24}.

καρτσίπλα η· πρόσθ. στο ετυμολ.: Για τη λ. βλ. Καραποτόσογλου, Μελ. υπομν. Κύπρ. II 270-271.

***Καρύφαλος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *καρύφαλον* (< *καρυόφυλλον*) με αλλαγή γένους: *Στάχου και Σπέτζας Καρυφάλου τε, Κρόκου και Πιπερίου* Πωριχ. (Winterwerb) I 34 κριτ. υπ.

***καστιγαρισμός** ο.

Από το *καστιγαρίζω* ή *καστιγάρω* και την κατάλ. *-μός*. Πβ. το σημερ. κυπριακό *καστιορίζω* (*-ρώ*) (Χατζ., Λεξ., λ. *καστιορίζω*).

Τιμωρία: *να ζητήσεις τον καστιγαρισμόν* Ξόμπλιν φ. 137^{r}.

***καστιτά** η.

Το ιταλ. *castità*.

Αγνότητα: *με γέροντες λας πρέπει να 'ξηγάσαι ... για καστιτάν, διά τεμπεράτζαν* Ξόμπλιν 131^{r}.

καστόριον το· πρόσθ. στο τυπολ.: *καστόρχι*, Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 12. πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και τον 10.' αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 186).

***καστόρχι** το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *καστόριον*.

κάστρο(ν) το· στο ετυμολ. πρόσθ.: Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex.).

καστροπολεμώ, Προσθ. ΙΑ' τόμ.· γρ. το ά. ως εξής: *καστροπολεμώ*.

Από το ουσ. *κάστρον* και το *πολεμώ*. Η λ. στο Κεκ., Στρατ. 71^{7}, 75^{18}.

Πολιορκώ (τειχισμένη πόλη): *εκαστροπολέμησεν ο άθεος Μουράτης την Μεγαλόπολη* Byz. kleinchron. Α' 99^{49}.

καταγνώνω· πρόσθ. στον τ. *καταγνώννω*: Ξόμπλιν φ. 135^{v} και τον τ.: *καταγνωσμένος*, αυτ. 132^{v} και 135^{v}.

***καταγνωσμένος**, μτχ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *καταγνώνω*.

κατάδικα, επίρρ.· πρόσθ. στη λ.: Ξόμπλιν φ. 124^{v}.

***καταδικός**, επίθ.

Από την πρόθ. *κατά* και το επίθ. *δικός*.

Απολύτως δικός: Ξόμπλιν φ. 124^{v}, 133^{r}, 138^{r}.

***Κατακρομμύδης** ο.

Από την πρόθ. *κατά* και την προσωποπ. του ουσ. *κρομμύδιν* με αλλαγή γένους: *εξεπήδησεν ο Κατακρομμύδης δισένδυτος, τρισένδυτος μετά κοκκίνης στολής και δριμείας χολής* Πωριχ. (Winterwerb) III 66 κριτ. υπ.

***Κατακρόμμυδος** ο.

Από την πρόθ. *κατά* και την προσωποπ. του ουσ. *κρόμμυδος*: *εξεπήδησεν ο Κατακρόμμυδος δισένδυτος, τρισένδυτος, μετά κοκκίνης στολής και δριμείας χολής* Πωριχ. (Winterwerb) III 66.

καταρώμαι· πρόσθ. τον τ.: *κατηρούμαι*, Πωριχ. (Winterwerb) I 149.

κατηρούμαι, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *καταρώμαι*.

κατεβαίνω· πρόσθ. στο σημασιολ.: συμφωνώ: *ο λάλος ... να σε λέγει: «...από πολλής σε εφύλαγα, αν κατέβεις εις τον λόγον μου»* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 123.

κατελίκι το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κατιλίκι*.

κατευόδιον το· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 148[8].

κατιλίκι το· πρόσθ. τον τ.: *κ α τ ε λ ί κ ι,* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 273[19-20.24].

κατουρώ· πρόσθ. στο σημασιολ.: (Μέσ.) *κατουριέμαι*: Πωρικ. (Winterwerb) III 130b.

***κατσάκιν** το.

Από το ουσ. *κατσίν* (< *κατίν* και την κατάλ. *-άκι* (Βλ. Βασιλείου, Ελλην. 37, τεύχ. 1, 1986, 124).

Γατάκι: *εβλέπω, περιεργάζομαι, έχει κάτον η γραία, χοντρόν κατσάκιν* (έκδ. κοτσάκιν· διόρθ. Βασιλείου, ό.π., 123) *κόκκινον την τρίχα μου ομοιάζει* Συναξ. Γαδ. (Pochert) 170.

***κατσιάζω.**

Από το ουσ. *κατσί* (<*κατίν*, υποκορ. του *κάτα*) και την κατάλ. *-ιάζω*. Για διαφορετική ετυμ. βλ. Φιλ., Γλωσσογν. Α' 16, Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 46-7. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Χάνω την απαλότητα και τη φρεσκάδα: *να τινάζονται* (ενν. *οι μικρολόγοι*) *συχνά διά να μην κατσιάσουν τα ρούχα τους* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125.

κατωθιός, επίθ.

Από το επίρρ. *κατωθιό*.

Που βρίσκεται χαμηλά, χαμηλωμένος: *ο κόσμος ένι εις τόπον κατωθιόν και αποπάνω τους λας οπού κατατρέχουσιν εις τον κόσμον ούλοι οι κολασμοί και οι παραδαρμοί και οι πείνες* Ξόμπλιν φ. 123[2].

κατωφλίον το.

Από το επίρρ. *κάτω*, και το αρχ. *φλιά*. (Ανδρ., Λεξ. και Χατζ., Λεξ. στη λ.).

Κατώφλι: *βλέπε το κατωφλίον μηδέν μείνει ανοικτόν* Ξόμπλιν φ. 129[r].

***καυστηρίασις** η.

Από το *καυστηριάζω*.

Κάψιμο με πυρακτωμένο εργαλείο (μέθοδος θεραπευτική): *κακώς έχει μοι ... το τέλος ... εξ αιτίας τοιαύτης: πεποίηταί μοι προ πολλών χρόνων καυστηρίασις* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 79[18].

καυτηρίασις η· να καταργηθεί το ά.

κελαδισμός ο· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. το 0. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 187).

κερδαίνω· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και σήμ. στην Ήπειρο, κ.α.

κερνάτορας ο· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 130.

κεφιλίκι το· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 126.

κιθάρα η· *κ ι τ ά ρ α.*

Κιθάρα: *Η κιτάρα και το ψαλτήριν πολομούν πολλά όμνοστην φωνήν, αμμέ απάνω εις όλα η όμνοστη γλώσσα* Ξόμπλιν φ. 134[v].

κιπίνιον το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *καπίνιν*.

κιτάρα η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κιθάρα*.

***Κίτρος** ο, Πωρικ. (Winterwerb) II 2, III 2.

Προσωποπ. του ουσ. *κίτρον* με αλλαγή γένους: *Βασιλεύοντος του πανενδοξάτου Κυδωνίου και ηγεμονεύοντος του περιβλέπτου Κίτρου* αυτ. I 2.

***'κκλησιαστικός,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εκκλησιαστικός*.

κλειδαριά η· πρόσθ. στο τυπολ.: *κ λ ε ι δ α ρ ά,* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125.

κλουβίον το· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. στον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 186).

κλωθογυρίζω· πρόσθ. στο τυπολ.: Πωρικ. (Winterwerb) III 126.

Κοδίμεντος ο· να αγνοηθεί το ά. στις Προσθ. του ΙΒ' τόμ. και στη θέση του να γίνει παραπ.: *Κουδίμεντος* ο, Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κοδόμεντος*.

κοδόμεντος· ο· στο σημασιολ. όπου η λ. και προσωποπ. πρόσθ. τον τ. *κουδίμεντος* (Πωρικ. (Winterwerb) I 81 κριτ. υπ.) και στον τ. *κουδούμεντος* πρόσθ.: Πωρικ. (Winterwerb) I 81 κριτ. υπ., III 93.

***κοινοβιάζω.**

Από το ουσ. *κοινόβιον* και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. στο Somav.

Γίνομαι μέλος κοινοβίου: *Αυτού ... οπού έρχεται ο γέρων Χριστοφόρος και θέλει να κοινοβιάσει ..., ας τον δεχθεί η αγιοσύνη σου* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 104[8].

***κοινοβιάτικος,** επίθ., Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 252[3].

Από το ουσ. *κοινόβιον* και την κατάλ. *-άτικος*.

Που ανήκει ή ταιριάζει σε κοινόβιο: *ευρίσκεσαι με συνοδίαν και αδελφότητα πνευματικήν και εις ζωήν κοινοβιάτικην* αυτ. 251[14].

***κοιτωνάριος** ο, Πωρικ. (Winterwerb) I 82α.

Από το ουσ. *κοιτών* και την κατάλ. *-άριος*. Πβ. ουσ. *κοιτωνάριον* τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Θαλαμηπόλος (Για το πράγμα βλ. Winterwerb [Πωρικ. σ. 71]): *παρίστανται οι κοιτωνάριοι και οι παραμονάριοι* αυτ. I 93 κριτ. υπ.

κοκκινοβαμμένος, μτχ. επίθ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Ο τ. *κοκκινοβεβαμμένος* σε λόγ. κείμ. του 14. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 189).

κοκκί(ο)ν το· πρόσθ. στον τ. *κουκκί*: Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 377, Αγαπ. ˈεωπον. (Κωστούλα) 179, 198, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. ιγ' 19, στον τ. *κουκ-ίν*: Προδρ. (Eideneier) IV 143 χφ. P κριτ. υπ. και στον τ. *κουκκί(ο)ν*: Μαλαξός, Νο-:οκ. 447· στο ετυμολ. πρόσθ.: Τ. *κουκκίν* και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 238), που και τ. *κουτσίν* (Λουκά, ό.π. και 253, Σακ., Κυπρ. Β' 608 και Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. σμ. 305).

κόκκος ο· στο τυπολ. να καταργηθεί ο τ. *κούκκος*· στο σημασιολ. να καταργηθεί σημασ. **3**, για την οποία βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *Κόκκος*.

***Κόκκος** ο· *Κ ο ύ κ κ ο ς*, Πωρικ. (Winterwerb) Ι 50 κριτ. υπ., ΙΙ 55.

Προσωποπ. του ουσ. *κοκκί(ο)ν* με αλλαγή γένους: *Κόκκον τον αιματοδόχον και νευματομάχον* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 50 κριτ. υπ.

***Κολίανδρος** ο, Πωρικ. (Winterwerb) Ι 33 κριτ. υπ., ΙΙΙ 39· *Κ ο λ ί α ν τ ρ ο ς*, ͻτ. Ι 33, ΙΙ 25 κριτ. υπ.

Προσωποπ. του ουσ. *κολίανδρον* με αλλαγή γένους: *πρωτοσέβαστος ο Πιπέριος με- ί ... Κολιάνδρου και μετά Κουμαρίου καταφρονούσι των σων προσταγμάτων* αυτ. ΙΙ 25.

***κολοβογράμματα** τα. — Πβ. *κολλυβογράμματα*.

Από το επίθ. *κολοβός* και το ουσ. *γράμματα* ή από το ουσ. *κολλυβογράμματα* κατά κρετυμολ. προς το επίθ. *κολοβός*.

Ελλιπής, στοιχειώδης μόρφωση: *όχι μόνον ότι δεν ηξεύρουσι* (ενν. οι *ιερείς*) *μαθή- ιτα επιστημονικά να διδάσκουσι τον λαόν, αλλ' ουδέ κολοβογράμματα ηξεύρουσι να δια- ίσουσιν ορθά* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 280^{10-11}.

***Κολοκύνθης** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κολοκύνθι(ο)ν* με αλλαγή γένους: *ο Τζίτζυφος και ο Κολοκύν- ς* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 99 κριτ. υπ.

***Κολοκύνθιος** ο· *Κ ο λ ο κ ύ ν θ ε ο ς*, Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙ 33α.

Προσωποπ. του ουσ. *κολοκύνθι(ο)ν* με αλλαγή γένους: *ο Βερίκοκός τε και ο Λουμπι- ριος και ο Κολοκύνθιος και ο Σμιλάκιος* αυτ. Ι 99.

κόλπος ο (Ι)· πρόσθ. στο ετυμολ.: ο τ. *κόρφος* σήμ. ιδιωμ. στην Κρήτη (Σπυριδ., ητικά 1, 1930, 208).

κομμενταρήσιος ο, βλ. Προσθ. ΙΒ' τόμ. και πρόσθ. στον τ.: Πωρικ. (Winter- ɜrb) ΙΙΙ 96.

κομμερκιάρης ο· πρόσθ. στον τ. *κουμμερκιάρης* και: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 2.

κομφορτιάζομαι, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κουφερτιάζομαι*.

κονάκι το· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 126.

***κονδίτσιον** η· *κ ο υ ν δ ε τ σ ι ό ν*.

Το βενετ. *condizion*.

Κοινωνική υπόσταση: *κατά τες κουνδετσιούς των κορμιών πρέπει να λαλεί ο άνθρω- πος πράματα οπού απαρτενιάζει του ανθρώπου και απού του απλαγιάζει* Ξόμπλιν φ. 131^{v}.

κορδιάζω· πρόσθ. στο τυπολ.: Ξόμπλιν φ. 138^{v}.

κορδίασμαν το· πρόσθ. τον τ. *α κ ο ρ δ ί α σ μ α ν*, Ξόμπλιν φ. 138^{r}.

***κορομπιάζω**· *κ ο υ ρ ο υ μ π ι ά ζ ω*.

Από το ιταλ. *corrompere* και την κατάλ. *-ιάζω*.

Καταστρέφω, ακυρώνω: *Τα άσκημα λόγια κουρουμπιάζουσιν τα καλά κουστούμια* Ξόμπλιν φ. 135^{r}.

κοτσάκιν (ΙΙ), Συναξ. Γαδ. (Pochert), εσφαλμ. γρ. αντί *κατσάκιν*· διόρθ.· Βα- σιλείου, Ελλην. 37, τεύχ. 1, 1986, 123-4.

***κουάζι,** επίρρ.· *κ ά ζ ι*.

Το ιταλ. *quasi*.

Σχεδόν: *το πρώτον μοβίασμα κάζι όλων των λίξων κατεβαίνει απέ την θωριάν* Ξόμ- πλιν φ. 136^{v}.

***κουγιούμι** το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. **γκιουγιούμι*.

***κουδίμεντος** ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. **κοδόμεντος*.

κουδούμεντος ο, βλ. *κοδόμεντος* και Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κοδόμεντος*.

κουδούπα η· στο ετυμολ. πρόσθ.: Για πιθ. ετυμ. βλ. Καραποτόσογλου, Βυζαντ. 16, 1991, 324.

Κούκκιος ο· να αγνοηθεί το ά. στις Προσθ. ΙΒ' τόμ. Για τη λ. βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *Κουκκίος*.

***Κουκκίος** ο, Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙ 55 κριτ. υπ. *Κ ο ύ κ κ ι ο ς*, Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙΙ 62 κριτ. υπ.

Προσωποπ. του ουσ. *κοκκί(ο)ν* με αλλαγή γένους: *Κουκκίον τον αιματώδη και πνευματομάχον* Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙΙ 62.

Κούκκος ο· να αγνοηθεί το ά. στις Προσθ. ΙΒ' τόμ. Για τη λ. βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *Κόκκος*.

κουκουβαγιόμματος, επίθ.· να αγνοηθεί η παραπ. στο Ευρετήριο Προσθηκών τόμ. ΙΓ' και στη θέση της γρ.: ΙΒ'.

***κουκουβαϊόμματος,** επίθ., βλ. *κουκουβαγιόμματος*.

κουκουζέλλα η· βλ. και Trapp, BMGS 11, 1987, 225.

κουκούμιν το· να αγνοηθεί το ά. στις Προσθ. ΙΓ' τόμ.

Κουκουνάριος ο· στο τυπολ. πρόσθ.: Πωρικ. (Winterwerb) Ι 10, 104, ΙΙ 16, ΙΙΙ 104 και να αγνοηθεί το ά. στις Προσθήκες του τόμ. ΙΒ'.

***κουλαούζης** ο.

Το τουρκ. *kılavuz*. Τ. *κολαγούζης* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. υ και άλλοι τ.). Πβ. και σημερ. *κολαούζος*.

Οδηγός: *να γίνεται* (ενν. *ο περίεργος*) *κουλαούζης εις δρόμον οπού δεν τον ηξεύρει* άφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 127.

Κουμμενταρήσιος ο· να αγνοηθεί το λ. στο Ευρετήριο Προσθηκών του τόμ. ΙΓ' στη θέση του να γίνει παραπ.: *κουμενταρήσιος* ο, βλ. *κομμενταρήσιος*.

κουνδετσιόν η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κονδίτσιον*.

***κουνουκλούκι** το.

Από το τουρκ. *konukluk*.

Δείπνο, τραπέζι: *Η μικροφιλοτιμία είναι όρεξις άτακτος, ο δε ταφραλής είναι τοιούτος ώστε, όταν τον καλέσουν εις τον δείπνον, ήτοι εις κουνουκλούκι, να καθίζει παρευθύς εις εκείνον οπού τον εκάλεσεν* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 130.

Κουνουπίδιος ο· να αγνοηθεί το ά. στις Προσθήκες του τόμ. ΙΒ'.

κουντεστριάζω,

Από το προβηγκ. *countrestrar* και την κατάλ. *-ιάζω*.

Αντικρούω: *να βλεπηθείς να μηδέν αντισταθεί και κουντεστριάσεις άλλους* Ξόμπλιν 33^r.

κούπρινας ο· στο ετυμολ. πρόσθ.: Για πιθ. ετυμ. βλ. Καραποτόσογλου, Μελ. και ν. Κύπρ. ΙΙ, 1992, 273-4.

κουρεύω· στο σημασιολ. να αγνοηθεί η σημασ.: Η μτχ. παρκ. προκ. για χήρα και σημασ. **3** προσθ.: *πρώτο λέγω τας παρθένας, δεύτερο τας παντρεμένες και ύστερες κουρεμένες τες χηράδας τας σπασμένας* Συναξ. γυν. 494· *ήλθεν κι η Πιλάταινα ρα η κουρεμένη* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 471.

κουρμπάνι το· στο τυπολ. πρόσθ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 124.

κουρουμπιάζω, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κορομπιάζω*.

***κουρούπα** η, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 252.

Από το ουσ. *κουρούπι* και τη μεγεθ. κατάλ. *-α* (Βλ. Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 984, 40-43) ή από το ουσ. **κορύπη* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 237). Η λ. και διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 510, Λουκά, Γλωσσάρ. 249, Παπαχριστ., Λεξ. ιδιωμ. 292, λ. *κουρούππα*, Λάζαρης, Λευκαδ. 80, λ. *κ(ου)ρούπα*, Λουκά, ό.π. 234, *ρύπα*, Rohlfs, Et. Wört., λ. *κουρεύπι*).

Πήλινο δοχείο, πιθάρι: *τότε τα βάνεις* (ενν. *τα κομμάτια του τυριού*) *εισέ κουρούπα τήν και στοιβάζεις τα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 251.

Κουσμέτι το· να αγνοηθεί το λ. στο Ευρετήριο Προσθηκών του τόμ. ΙΓ' και στη του γρ.: *κουσμέτι* το, βλ. *χουσμέτι*.

κουτάλα η· πρόσθ. στο τυπολ.: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 16, 1546, Κανον. διατ.

(Χριστοδούλου) Α 1382 και στο σημασιολ.: Μεγάλο κουτάλι: *έβγαλέ τα με τρυπημένην κουτάλαν, ήγουν χουλιάρα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 251.

κουτσίν το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *κοκκί(ο)ν*.

***κουφερτιάζομαι**· *κομφορτιάζομαι*.

Το προβηγκ. *counfortar*.

Ενισχύομαι, παρηγορούμαι: *ήξευρε μοναύτα εις τα δεξάστρε σου να κομφορτιαστείς* Ξόμπλιν φ. 122^r.

κόφα η· στον τ. *κούφα* πρόσθ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 121.

***Κράνος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κράνον* με αλλαγή γένους: *Καναβουρίου του μεγάλου άρχοντος, Κράνου του πράκτορος* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 26 κριτ. υπ.

κρατερός, επιθ.

Το αρχ. *κρατερός*.

Επίμονος: *ο γέρος εγλήγορα πιστεύγει και αργά αποπιστεύγει, εγλήγορα ένι να συντύχει και αργός εις την εγροίκησιν και κρατερός και την γνώσιν γυρίζει* Ξόμπλιν φ. 124^v.

κρίνω· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Σφρ. Χρον. (Maisano) 100^{22}, Ρίμ. Απολλων. (Βεν.) [228], [303], [1616], Διήγ. Αλ. Αλ. G. 275^4 και στον τ. *κρένω*: Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. 134^r, 199^v, Προσκυνητ. α' 117^{19}.

Κρόκος ο· να αγνοηθεί η παραπ. στο Ευρετήριο Προσθηκών του τόμ. ΙΓ' και το ά. στις Προσθήκες του τόμ. ΙΒ', και γρ.: *Κρόκος* ο, βλ. *κρόκος*.

***Κρόμμυδος** ο· πρόσθ. στο σημασιολ.: Η λ. και ως προσωποπ.: *εξεπήδησεν και ο κυρ Κρόμμυδος μετά κοκκίνης στολής* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 53 κριτ. υπ.

κτυπώ· πρόσθ. στον τ. *ακτυπώ*: Ξόμπλιν φ. 130^r.

***Κύαμος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κύαμος*: *Φάσουλον τον κοιλιοπρήστην, Κύαμον τον αιματοειδή και πνευματομάχον* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 50 κριτ. υπ.

κύνας ο· πρόσθ. στο τυπολ.: Πωρικ. (Winterwerb) Ι 171 κριτ. υπ.

***κυνοραΐζω.**

Από το ουσ. *κυνοραΐστής* (βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ.) κατά τα ρ. σε *-ίζω*.

(Μεταφ.) γίνομαι «τσιμπούρι», ενοχλητικός: *ουκ εχρήσω τω της φιλαρέτου σπουδής ύψει εις κατάπτωσιν φιλοδοξίας κατά τους ήδη κυνοραΐζοντας* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 21$^{19-20}$.

***κυνοραΐστής** ο.

Το αρχ. ουσ. *κυνοραιστής* (Για τον πληθ. *κυνοραΐσταί* βλ. Steph., Θησ., λ. *κυνοραιστής*).

Είδος παρασίτου, «τσιμπούρι»· (εδώ μεταφ. προκ. για ενοχλητικό άτομο): *Φοιτώσι*

ταρ' ημίν οι και πρότερον εφοίτων ... υπό των κυνοραϊστών αλήθειαν παρρησιαζόμενοι Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) παράρτ. 17[20].

κυνοραιστίδιον το· το ά. να διορθ. ως εξής: *κ υ ν ο ρ α ϊ σ τ ί δ ι ο ν το.
Από το ουσ. *κυνοραΐστής* (βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ.) και την κατάλ. *-ίδιον*.
Είδος παρασίτου, «τσιμπούρι»· (εδώ μεταφ. προκ. για ενοχλητικό άτομο): *Όσα δε ο νεοπαγές κυνοραϊστίδιον γράφον καθ' ημών εμεί, ουδέν εμαυτώ σύνοιδα* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 19[22].

κυριότης -τητα· πρόσθ. στο τυπολ.: Ανέκδ. ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 2.

κωλοκαθέα η· πρόσθ. στο τυπολ.: κ ω λ ο κ α θ ί α, Πωρικ. (Winterwerb) III 28.

*λακεδαιμονικός, επίθ.
Από το τοπων. *Λακεδαιμονία* και την κατάλ. *-ικός*.
Που ανήκει ή προέρχεται από τη Λακεδαιμονία: *Να γυρεύει* (ενν. ο άρεσκος) *λακεδαιμονικά λαγωνικά να στείλει εις την Κύζικον* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

*λαξιά η.
Από το λατ. *laxus* και την κατάλ. *-ιά*.
Κοιλάδα: *η λαξιά ένι εις τόπον απού κάτω της τρέχουν της ούλα τα νερά*: Ξόμπλιν 123[r].

λαρδί(ο)ν το· στον τ. *λαρδί* πρόσθ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.)» Θεοφρ. 124.

*λαφομόσκι και λαφομόσχι το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ελαφομόσκι.

*λεγάδες οι, βλ. *λογάς*.

*λεομπάρμπαρον το· λ ε ο π ά ρ π α ρ ο ν.
Το ιταλ. *reobàrbaro* (<λατ. *rheum barbarum*, βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *àrbaro*).
Φυτό με καθαρτικές ιδιότητες: *όταν τρώγει* (ενν. ο αηδής) *εις το τραπέζι, να διηγάται ... έναν καιρόν έπιεν λεοπάρπαρον* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 130.

*Λεπτόκαρος ο, Πωρικ. (Winterwerb) I 95 κριτ. υπ.
Προσωποπ. του ουσ. *λεπτόκαρον* με αλλαγή γένους: *Αμύγδαλος, Κάστανός τε και ...τόκαρος* αυτ. II 14 κριτ. υπ.

ληριχιά η.
Το μτγν. *ληρωδία* > *ληρωσιά;*
Φλυαρία: *Και η ληριχιά, η ποια δεν ημπορεί να κρατηθεί διά κανέναν βοτάνιν* Ξόμπλιν φ. 124[r].

*λιγανίσκω.
Παρεκτεταμένος τ. του *λιγαίνω*.

Μειώνω, περιορίζω τη δύναμη: *η γεροντοσύνη ... λιγανίσκει την θωριάν και την λαλιάν* Ξόμπλιν φ. 124[v].

'λίδι το· (Προσθ. του ΙΒ' τόμ.), βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ελίδι*.

*'λιμίγγ(ι) το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *'λιμίγγ(ι)*.

*λίξης, επίθ.
Για τη λ. βλ. *λιξεύ(γ)ω*, ετυμολ. Η εκδότρια εκλαμβάνει τη λ. ως θηλ. Βλ. για την ετυμολ., λ. λιξεύγω, ετυμολ. και Χατζ., Λεξ., στη λ.
'Απληστος, αχόρταγος: *Εις το βίγλισμα των εμματιών πρέπει να έχεις σταμόν και μέτρος, γιατί ότι το πρώτον μοβίασμα κάζι όλων των λίξων κατεβαίννει απέ την θωριάν* Ξόμπλιν φ. 136[v].

λοσταρία η· να αντικατασταθεί το ά. από το παραπ.: λοσταρία η, βλ. *οσταρία*.

λουτράρης ο· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 124.

'λουφάς ο, βλ. *ουλοφάγος*.

*μαγγανοσανίδα η.
Από τα ουσ. *μάγγανον* και *σανίδα*.
Σανίδα με την οποία συνθλίβονται τα σταφύλια στο πιεστήριο: *μια τάβλα ... και 'να πινάκι..., ακόμη μια μαγγανοσανίδα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 816[13].

μαγειρείο(ν) το· πρόσθ. στον τ. *μαγερειό*: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 721[18] (έκδ. *μαγεργείο*· διορθώσ.) και τ. μ α γ ε ρ ε ι ό ν, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 721[36] (έκδ. *μαγεργείον*· διορθώσ.).

μαγερειόν το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. μ α γ ε ι ρ ε ί ο (ν).

'μαγινάρομαι, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ιμμαγινάρομαι*.

*μαγιστράτος ο, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 497[8], 508[4], 565[5], κ.α.· μ α ϊ σ τ ρ ά τ ο ς.
Το βενετ. *magistrato*.
Αρχή, υπηρεσία: *εισέ κάθα οφίκιον και μαϊστράτον του νησού της Κρήτης* αυτ. 52[14].

μαζίλης ο· πρόσθ. στο τυπολ.: μ α ζ ο ύ λ η ς, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 126 κριτ. υπ.

μαθητεύω· πρόσθ. στον τ. *μαθητεύγω* Ξόμπλιν 125[r], 129[v].

μαϊμού η· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

μαϊμούνα η· πρόσθ. στον τ. *μαμούνα* Ξόμπλιν 135[v].
Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Λεξ., λ. *μαϊμούνα*).

*μαϊστράτος ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μαγιστράτος.

***μάκρυνσις** η· μάκρυσις.*

Από το *μακρύνω* και την κατάλ. *-σις.*

Μάκρος, διάστημα (χρονικό): *ύστερον του θυμού ένι η αρχή της εντολής* (= της μεταμέλειας). *Καμιά εντολή ένι όπου εις μάκρυνσιν του καιρού δεν να παρκατεβεί* (= να μειωθεί) Ξόμπλιν 128[r].

***μάκρυσις** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μάκρυνσις.*

***μακρυσκάμνι** το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 817[6].

Από το επίθ. *μακρύς* και το ουσ. *σκαμνί.*

Μακρύ σκαμνί που έχουν οι μυλωνάδες και οι φουρνάρηδες: *φτυάρι α', ένα μακρυσκάμνι τσακισμένο, δύο πινακωτές* αυτ. 486[5].

***μαλίσα** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. **μαλιτσιά.*

***μαλίτσα** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. **μαλιτσιά.*

***μαλιτσιά** η, *μ α λ ί τ σ α,* Ξόμπλιν φ. 126[r], 132[v]· *μ α λ ί σ α* αυτ. 128[r].

Το ιταλ. *malizia.*

Κακία: *ουδέ μαλιτσιάν ουδέ φτωχειάν μηδέν κρατήσεις χωσμένην* Ξόμπλιν φ. 127[v].

***μαλτσιπάδι** και **μαλτσιπάδος,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μαντσιπάδος.*

***μαλτσιπάρω,** βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μαντσιπάρω.*

***μαλτσιπατσιόν** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μαντσιπατσιόν.*

***μαμουγέρα** η.

Πιθ. από το ρουμανικό *mamúca, maimúca* (βλ. Καραποτόσογλου, Βυζαντ. 16, 991, 314-5) και την κατάλ. *-(ι)έρα.*

Προσωπίδα, μάσκα: *ο ... απονενοημένος, ήγουν ο απελπισμένος, είναι τέτοιος: ... Να ορεύει και νηστικός, και φορώντας μαμουγέραν να παίζει* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

***μαναρόλα** η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 535[5].

Το μεσν. λατ. *manarola* (Βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *manai(u)ola*[1]).

Μικρό τσεκούρι: *μαναρόλα μια, δρεπάνια δύο* αυτ. 39[18].

μανιέρα η· πρόσθ. στο τυπολ.: Ξόμπλιν φ. 129[r], 133[r].

μάνικα η· πρόσθ. στον τ. *μανίκα:* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22[12], 626[10] και στο σημασιολ.: Φαρδύ μανίκι: *μια κότα ορμιζένη κίτρινη με τσι μανίκες* αυτ. 813[7-8].

μαννάρα η· πρόσθ. στο τυπολ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486[5], 628[8].

μαννάρι το· πρόσθ. στο τυπολ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 817[6].

***μαντάδο** το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μαντάτον.*

μάνταλος ο· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 129.

μαντατεύ(γ)ω· πρόσθ. στον τ. *μαντατεύγω:* Ξόμπλιν φ. 132[r].

μαντάτον το· πρόσθ. τον τ.: *μ α ν τ ά δ ο,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 270[4-5].

***μαντατοφοριά** η.

Από το ουσ. *μαντατοφόρος* και την κατάλ. *-ιά.*

Ανακοίνωση, αγγελία (χαιρετισμός, εξήγηση, συμβουλή, κλπ.): *Η μαντατοφοριά θέλει να έχει πέντε μερτικά: το α' ένι χαιρετίσματα ου ρεβερέντσες· το β' ένι εξήγησις, τουτέστιν να ξηγηθείς το έργον της μαντατοφοριάς ...* Ξόμπλιν φ. 138[r].

***μαντενίρισμα** το.

Από το *μαντενίρω* αναλογ. με ουδ. σε *-ισμα.*

Διατήρηση: *να δώσει μια σίγουρη πιετσαρία ογιά μαντενίρισμα τσι λεγόμενης πουλισάς* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 431[4].

***μαντενίρω,** Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 431[6], 438[8], 437[9], 473[12], 474[9], 476[5], 490[11], 515[11]· *μ α ν τ ι ν ά ρ ω,* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 101[12]· *μ α ν τ ι ν ί ρ ω,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 41[28], 70[13], 80[13], Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 95[25].

Το βενετ. *mantegnir.*

1) Διατηρώ: *ερχόμενα να μαντενίρου τον άνωθέν του πενθερό και τσι κλερονόμους του παντοτινόν αιώνιον* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 703[12]. **2**) Συντηρώ: *οι άνωθεν αδελφοί να μαντινίρου την λεγόμενήν τονε μάνα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 2[13]. **3**) Διαφυλάσσω: *η οποία κέρα-Εργύνα οπλεγάρεται να μαντινίρει τον άνωθεν αγοραστή εισὲ κάθα καιρό χρειαζόμενο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 25[7]. **4**) Εγγυώμαι: *πρεζέντε και ερχόμενα, οδιά να μαντινίρουσι πάντα τον άνωθεν αφέντη Γερόνιμο και τσι κλερονόμους του* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 150[11]. **5**) Ενισχύω, υπερασπίζομαι: *κάνοντας με εδικούς μας φιλοσόφους κοντράστα απάνω εις την θρησκείαν των Χριστιανών, αυτός θέλει μαντινίρει τους Χριστιανούς και εις το ύστερον κάνει πως ενικήθηκε* Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 85[38].

***μαντές,** σύνδ., βλ. *πάντη.*

***μαντζέτα** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ματζέτα.*

***Μαντζιτζάνης** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *μαντζιτζάνιν* με αλλαγή γένους: *Αγκινάρα και Μαντζιτζάνης* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 108 κριτ. υπ.

***μαντινάρω,** και ***μαντινίρω,** βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μαντενίρω.*

***μαντόνα** η, Βαρούχ. (Bakk.-v.) Gem. 134[5-6], 223[7], κ.α.

Το ιταλ *madonna.*

(Ως τιμητική προσηγορία αρχόντισσας) κυρία: *εις την κατοικίαν τση αρχόντισσας τση μαντόνας Μανταλένας Σιμιτοκολοπούλας* αυτ. 54[2].

μαντούρα η· διόρθ. το ά. ως εξής: *μ α ν τ ο ύ ρ α* η, βλ. *πανδούρα.*

***μαντσιπάδος,** επίθ.· *μ α λ τ σ ι π ά δ ο ς*· ουδ. *μαλτσιπάδι,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 647[12].

Το βενετ. *mancipado* (< *mancipàr*).

α) Χειραφετημένος από την πατρική εξουσία (με τη μεταβίβαση περιουσίας): *έστοντας και ο μισέρ ... Βαρούχας να είχεν μαλτσιπάδο σε κάποιο πράμα τον υιόν του* αυτ. 653^{2}· **β**) (προκ. για πράγμα) που προέρχεται από τη μεταβίβαση πατρικής περιουσίας: *η Ζαμπέτα Βαρουχοπούλα Ξεριτοπούλα και η Καλή ..., θυγατέρες του ποτέ Μάρκο ..., δίδουν και πουλούν του άνωθεν κυρ-Τζανή στάρι ... και ένα πρατικό μετρητά ... απού το πράμα οπού είναι μαλτσιπάδο απού τον άνωθεν ποτέ Μάρκο, τον κύρην των άνωθεν αδελφίδω* αυτ. 647^{4}.

***μαντσιπάρω**· *μ α λ τ σ ι π ά ρ ω,* Βαρούχ. (Bakk v. Gem.). 492^{2}.

Το βενετ. *mancipàr*. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβολ. 81).

Ελευθερώνω από την πατρική εξουσία: *Βαρούχας Μακρυμάλλης θέλει και μαλτσιπάρει αποδά και ομπρός τον μισέρ-Φραντζέσκο, τον υιό του, και δίδει και τάσσει του τα δυο του μερτικά το πράμα οπού έχει στα χέρια του* αυτ. 411^{2}.

***μαντσιπατσιόν** η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 289^{3} (γεν. εν. -ός)· *μ α λ τ σ ι π α τ σ ι ό ν,* αυτ. 411^{4} (γεν. εν. -ός).

Το βενετ. *mancipaziòn*.

Χειραφέτηση: *ο άνωθέν του υιός ρεμοβέρεται από κείνη τη μαλτσιπατσιόν* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 653^{4}.

μασκαρεύγομαι· να αντικατασταθεί ο τ. *μ ο σ κ α ρ ε ύ ο μ α ι,* Ευγέν. 789 από τον τ.: *μ α σ κ α ρ ε ύ ο μ α ι,* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 789, 791 και να προστεθεί ο τ.: *μ α σ κ α ρ ε ύ ο υ μ α ι,* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 123.

***μασσίτσος,** επίθ.

Το βενετ. *massizzo*.

Ατόφιος: *δύο κουτάλια μασσίτσα αργυρά* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 125^{6}.

μάστορας ο (Ι)· πρόσθ. στη σημασ. δάσκαλος, καθοδηγητής: *άτσαλλον πράμαν ένι εις τον μάστρον όνταν το φταίσμαν καταγνώνει εκείνον* Ξόμπλιν φ. 135^{v}.

***μαστραμπάς** ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μαστραπάς*.

μαστραπάς ο· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 414^{7} και τον τ.: *μ α σ τ ρ α μ π ά ς,* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 170^{5}, 170^{7}.

***μαστρόντζα** η.

Το ιταλ. *maestranza* με επίδρ. του *μαστρο-* ‹ παλαιότ. ιταλ. *mastro*.

Διδασκαλία, δάσκαλος· πρότυπο: *χωρίς φίλους δεν ημπορεί ο άνθρωπος να έχει καλήν ουδέ χαρούμενην ζωήν· και διά τούτον πρέπει να ένι του ανθρώπου του άλλου εκείνου μαστρόντζα* Ξόμπλιν φ. 126^{v}.

μασχάλη η· πρόσθ. τον τ. *αμασχάλη*: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 130.

***ματαρατσίστικος,** επίθ.

Από το ιταλ. *matarazzo* και την κατάλ. *-ίστικος*.

Κατάλληλος για στρώμα: *όργο μπαμπακερό ματαρατσίστικο λίτρες ε'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 39^{14}.

ματζέτα η· πρόσθ. τον τ.: *μ α ν τ ζ έ τ α,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 776^{6}, 832^{3}, 853^{19}, 853^{20}.

***μάτσα** η.

Το ιταλ. *mazza*. Η λ. στο Du Cange, λ. *μάτζα*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Λεξ., λ. *μάτσα)*.

Ρόπαλο: *όтοιμον ένι το αποδιάλεμαν εις τους αποδιαλεκτάδες και η μάτσα εις την κεφαλήν τους πελλούς* Ξόμπλιν φ. 135^{r}.

μαυρογάζωτος, επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 59^{11}, 134^{8-9}, 690^{6}, 818^{11-12}.

Από τα επίθ. *μαύρος* και *γαζωτός*.

Ραμμένος με μαύρο γαζί: *ένα ζευγάρι ποκάμισα, το ένα μαυρογάζωτο και τ' άλλο λαβοράδο* αυτ. 163^{13-14}.

μαυρομάτης, επίθ. ϙ τοτυποσσθ...πρ λ: Πωρικ. (Winterwerb) II 61.

***μελισσοκάπαρος,** επίθ.

Από το επίθ. **μελισσός* (Βλ. *μελισσογένης* ετυμολ.) και το ουσ. *κάπαρη*.

(Για βόδι) με τρίχωμα προς το γκρίζο και ξανθοκόκκινο: *ακόμη ένα βούγι μελισσοκάπαρο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 817^{7}.

μεντζάδο το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μετζάδο*.

μέπλε ο (άκλ.).

Το γαλλ. *peuple*.

Λαός: *Με λας του μέπλε πρέπει να 'ξηγείσαι εκείνον το σύρνει η τέχνη τους* Ξόμπλιν φ. 131^{r}.

μερδικό το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μερτικόν*.

***μερέ** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μερέα*.

μερέα η· πρόσθ. τον τ. *μ ε ρ έ,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 213^{5}· στο ετυμολ πρόσθ. τον τ. *μερία* και σε έγγρ. του 11. αι. (Caracausi 375). Ο τ. *μερέ* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 118, λ. *μερά*· βλ. και Χατζιδ. ΜΝΕ Α' 342)· να προστεθεί στο σημασιολ. η **έκφρ.** *από την μεριάν* = προς το πλάι: *η Γαρίδα περπατεί τα πισινά και η Καβουρία από την μεριάν* Μπερτόλδος 47.

***μερέτι** το, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 275^{6}.

Το τουρκ. meret. Τ. *μερέτιον* με διαφ. σημασ. στο Du Cange. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφ. σημασ. (Μιχαηλ.-Νουάρ. Γ. Λεξ. 262, στη λ.).

Συμφορά, δυσμενής κατάσταση, «κακό»: *χαίρεται* (ενν. ο *κατής*), *όταν ακούει θάνατον εις τον κόσμον, καλοκαρδίζει ωσάν ακούσει μερέτια και, με ολίγα λόγια να ειπώ, είναι άνθρωπος χαιρέκακος* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 274^{15}.

μερτικόν το· στο τυπολ. πρόσθ.: *μ ε ρ δ ι κ ό,* Διαθ. 17. αι. 3^{307}, 10^{44}· στον τ. *μερδικό(ν)*: Διαθ. 17. αι. $3^{17,93,134}$ κ.α. και στον τ. *μερδικόν*: Διαθ. 17. αι. $3^{193,272,276-7}$.

μεσαίος, επίθ.· πρόσθ. στον τ. *μέσιος:* Ξόμπλιν 137[r] με τη σημασ.: λιγότερο σπουδαίος (για ζητήματα).

μεσιακός· πρόσθ. στη λ.: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 155, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 191, 194 και στον τ. *μεσακός* τις παραπ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 841[32], 853[6]· στο ετυμολ. να προστεθεί: η λ. και σήμ., όχι μόνο ιδιωμ.· στο σημασιολ. να προστεθεί: **β)** (μεταφ. προκ. για ηλικία κλπ.): *Έτι το κρέας των νέων ζώων έως ενούς χρόνου είναι κακοχώνευτον και τροφήν πολλήν δεν δίδει. Ομοίως και το γεροντικόν, διατί είναι περισσά υγρά και βλάπτουσιν. Αλλά μόνον τα μεσιακά, ήγουν από δύο χρονών και έμπροσθεν, είναι άβλαβα πριν γεράσουν* Αγαπ. Γεωπον. (Κωστούλα) 191· *περί δε της του οίνου ποιότητος* (παραλ. 1 στ.) *το νέον κρασί πρήσκει και το παλαιόν ανεβαίνει εις την κεφαλήν* (παραλ. 1 στ.), *αμή το μεσιακόν είναι καλύτερον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 183.

μέσιος, επίθ.· να προστ. στη σημασ. «μεσαίος»: *τα πράματα απού ένι μεγάλης δουλειάς βαριά να τα συντύχει, αμμέ όχι με πολλές φωνές, τα μέσια με χαμηλότερη φωνήν* Ξόμπλιν φ. 137[r].

***μεσοδόκι** το· *μισοδόκι,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 396[9], 419[6], 623[7].

Από το ουσ. *μεσόδοκον* (L-S, λ. *μεσόδοκον, το και -δοκος, ο*). Ο τ. με τροπή του *ε* σε *ι* (Ανδρ., Λεξ., λ. *μισο-(ΙΙ)*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *μεσοδόκιον,* όπου και άλλοι τ. της λ.). Η λ. και σήμ.

Κεντρικό μεγάλο δοκάρι στο οποίο στηρίζονται τα μικρότερα δοκάρια της στέγης: *Την αυτήν ώρα οι άνωθεν στιμαδόροι ... εμετρήσαν το μέσα σπίτι και εκάμαν το οργιές ε' και δ' ποδάρια και 'χει μισοδόκια δ', ακομή ένα στύλο, ακομή στο άλλο σπίτι οργιές γ' και τρία ποδάρια και μισοδόκι α'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 633[13,14].

***μεσολορδάδος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 83[16].

Από το *μεσο-* (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *μεσο-,* ΙΙ) και το, αν όχι Βενετ., παλαιότ. ιταλ. lordato (Βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *lordo*) με επίδρ. της κατάλ. *-άδος.*

Μισοβρόμικος: *οι οποίοι στιμαδόροι, οι ανωγεγραμμένοι, επήγαν την φοράν ετούτην και είδαν το ανωγεγραμμένο ανώγι, του οποίου εμετρήσασιν και έχει τράβες εικοσιτέσσερις με τη σοφίτα μεσολορδάδα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 84[14].

***μεσοραμμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μεσο-* (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *μεσο-,* ΙΙ) και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *ράβω.*

Μισοραμμένος: *πρώτον μεν είδαμεν ... φουστάνι ένα λαβοράδο και άλλον ένα μεσοραμμένο, ένα χοντρορόκετο* (παραλείπ. 4 στ.), *μία κουβέρτα μεσοραμμένη* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486[11,13].

***μεσόσπιτο** το.

Από το επίθ. *μέσος* και το ουσ. *σπίτι.*

Το εσωτερικό μέρος του σπιτιού: *Εδεκεί ο Νικόλας Καλοσυνάς, του ποτέ Μανόλη Λιγνού δίδει και πουλεί ωσάν αδερφός τση αδερφοσύνης του του Ιωάννη Καλοσυνά ποτέ Στάθη το σπίτι οπού έχει, ήγου μεσόσπιτο και ξώσπιτο με αυλή* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 66[3].

μεσοτσίκινο το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. **μισοτσίκινο.*

μετά, πρόθ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Ο τ. *μιτά* και σήμ. στη *Μακεδονία.*

***μεταγραφή** η.

Το μτγν. ουσ. *μεταγραφή.* Η λ. και σήμ.

Κείμενο που έχει αντιγραφεί, όχι πρωτότυπο: *ούτω τοίνυν ημών εχόντων εγράψαμεν (ως ημίν ανωτέρω είρηται προς την ιεράν σου διάθεσιν) και μη βουλόμενοι τινάς μεταγραφάς ή, ως αν τις άλλος είποι, πρωτότυπα* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 87[36].

***μεταξόσπορος** ο.

Από τα ουσ. *μετάξι* και *σπόρος.* Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και σήμ. στην ανατολική Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. 621).

Τα αβγά του μεταξοσκώληκα: *δύο καρυδόφυλλα μεταξόσπορο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 847[12].

***μεταξοφάδιαστος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486[11].

Από το ουσ. *μετάξι* και το *'φαδιάζω* (βλ. *υφαδιάζω*). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (βλ. Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. στη λ.).

Που έχει υφανθεί με μεταξωτό υφάδι: *...μια λουτρομπόλια λαβοράδα, υπέρπυρα μ', ένα ζευγάρι μπόλιες μεταξοφάδιαστες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 134[10].

***μεταπερνώ.**

Από την πρόθ. *μετά* και το *περνώ.*

Περνώ ξανά: *περνώντας από τον αυτόν δρόμον με το κρέας, πάλιν να μεταπεράσει* (ενν. ο *άγροικος*) *και να το βαστά, ή άλλο ψούνος, εις τα χέρια του* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122.

μετεωριστικά, επίρρ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 148[36].

***μετζάδο** το· *μεντζάδο.*

Πιθ. το ιταλ. *mezzado* (Boerio, Index). Τ. *μετζάο* και *μετζάος* (ο) στην Ιθάκη (Μουσούρης, Γλωσσάρ. Ιθάκ. 21), *μετζάο* στην Κεφαλονιά (Δομένικος, [Ραντεβού] (Γλωσσ.)) και *μετζάος* (ο) στη Ζάκυνθο (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.).

Εσωτερικός χώρος του σπιτιού: *αφήνω ... του εγγονού μου τσι σπαλιέρες τσι καινούργιες του μεντζάδου, για να το στολίζει* Διαθ. 17. αι. 5[171].

***μιζουρέα** η· *μουζουρέα,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 36[6,8-9], 50[17], 55[9], 80[4], κ.α.

Από το ουσ. *μιζούριον* και την κατάλ. *-έα.* Τ. *μουζουρά* και *μουζουριά* σήμ. στην Κρήτη (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 190).

Μέτρο επιφάνειας αγρού ίσο με την έκταση που παράγει ένα μουζούρι: *απρεξιάρασιν τα άνωθεν χωράφια υπέρπυρα της Κρήτης ξ' ... τη μουζουρέα* αυτ. 50[9].

μιζούριον το· στον τ. *μουζούρι(ν),* πρόσθ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 50[9,20], 63[12], 64[12], 77[16] κ.α., Αγαπ., Γωπον. (Κωστούλα) 141.

μικρολογία η· πρόσθ. τη σημασ.: **1)** τσιγγουνιά, φιλαργυρία: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125.

***μικρολόγος,** επίθ. — Βλ. και *μικρολογία.*

Το αρχ. επίθ. *μικρολόγος.* Η λ. με διαφορετική σημασ. και σήμ.

Τσιγγούνης, φιλάργυρος· (εδώ ως ουσ. μετά από παράλ. του προσδιοριζόμενου ουσ. *άνθρωπος*): *Η μικρολογία είναι φιλαργυρία άκαιρος, και ο μικρολόγος είναι τέτοιος: Να γυρεύει μισήν φόλαν τον μήναν διά νοίκιν* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125.

***μισακός,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μισιακός.*

μισιακός· πρόσθ. τον τ. *μ ι σ α κ ό ς,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 57^{5}.

***μισοδόκι** το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μεσοδόκι.*

***μισομίστατο** το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 684^{6}.

Από το *μισο-* και το ουσ. *μίστατο.*

Μισό μίστατο: *τρία μισομίστατα κρασί μούστο* αυτ. 767^{5}.

***μισοπρατικία** η.

Από το *μισο-* και το ουσ. *πρατικία.*

Μισή πρατικία: *εστιμάρισέν* (ενν. ο *στιμαδόρος*) *το* (ενν. *το χωράφι*) *και εις την διάκρισίν του λέγει πως είναι μια μισοπρατικία* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 787^{7}.

***μισοτσίκινο** το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 796^{4}· *μ ε σ ο τ σ ί κ ι ν ο,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 571^{8}, 748^{7}.

Από το *μισο-* και το ουσ. *τσεκίνι.* Ο τ. με επίδρ. του επιθ. *μέσος* (Ανδρ., Λεξ., λ. *μ ε σ ο-* (ΙΙ)).

Μισό τσεκίνι, νόμισμα αξίας μισού τσεκινίου: *η άνωθεν Ζαμπέτα επήρε και επαράλαβεν ομπρός εμένα, τον νοδάρ(ο), και των μαρτύρων μεσοτσίκινα δύο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 767^{7}.

***μιτσάκης,** επίθ.

Από το επίθ. *μιτσός* και την κατάλ. *-άκης.*

Μικρούλης: *πετροτάλιερα γ' και δ' μιτσάκια* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486^{6}.

***'μμαγινάρομαι,** βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ιμμαγινάρομαι.*

μοβιάζω· πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 133r, 136r και 136v.

***μοβίασμα** το.

Από το *μοβιάζω* και την κατάλ. *-μα.*

Κίνημα· κίνητρο: Το πρώτον μοβίασμα κάζι όλων των λίξων κατεβαίννει απέ την ωριάν Ξόμπλιν φ. 136v.

μόλα· για τη χρ. του με το *σίγα* ή το *έγια* βλ. Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στερ.-Παχτρ.) 44^{41} κριτ. υπ.

***μολεστάρω,** Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 371^{11}.

Το ιταλ. *molestàre.*

Πειράζω, ενοχλώ: *ήθελεν ευρεθεί να μολεστάρει τσι άνωθεν αγοραστάδες* αυτ. 351^{12}.

***μολέστια** η.

Το ιταλ. *molèstia.*

Ενόχληση: *τινάς να μη μπορεί να τσι δώσει καμίας λογής πείραξη ουδέ μολέστια* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 262^{8}.

***μόμπιλε** το (άκλ.)· *μ ό μ π ε λ ε,* Ολόκαλος 18^{5}, 29^{6}, 39^{13}, 52^{14}, 54^{10}, 64^{10}, 102^{10}, 215^{6}, 239^{14}, Διαθ. 17. αι. 1^{75}, $3^{238,248,253,256}$, 5^{25}, $6^{22,112-113}$, 7^{21} κ.α.· *μ ό μ π ε λ ε ν,* Διαθ. 17. αι. 6^{21}.

Το ιταλ. *mobile.* Λ. *μόμπελι* σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16 β', 1961-62, 266.

Εξοπλισμός, γενικά τα κινητά πράγματα: *Τη θυγατέρα μου αφήνω κερά ... σ' ό,τ' έχω μόμπελε και στάμπελε* Διαθ. 17. αι. 6^{78}.

μοναχικός, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 244^{10}, 263^{5}, 311^{16-17}, 397^{4}.

μοναχός, επίθ.· πρόσθ. στο τέλος του σημασιολ.: *Σταφίδα την κυρά μοναχήν* Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙ 52.

***μονόθυρος,** επίθ.· *μ ο ν ό τ ρ ο ς.*

Το αρχ. επίθ. *μονόθυρος.* Ο τ. σε έγγρ. του 17. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 72, 6, 1955, 78). Τ. ουδ. *μουνότριον* ως ουσ. σήμ. στην Ίμβρο (Ξεινός, Γλωσσ. Ίμβρου 102, Andr., Lex. στη λ.) και το ουδ. ως ουσ. στη Χίο ('Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 46).

Που είναι αραιά υφασμένος: *μπόλιες λινές μονότρες πήχες ζ'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 414^{6}.

μονοτάρου, επίρρ.· πρόσθ. στο τυπολ. στον τ. *μονιτάρου*: Βαρούχ. (Bakk.-v Gem.) 352^{17}, 577^{11}, 625^{10}, 730^{6}, 779^{27} και τον τ.: *μ ο ν ο υ τ ά ρ ο υ* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 122^{9}.

***μονότρος,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μονόθυρος.*

***μονουτάρου,** επίρρ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μονοτάρου.*

μοντάρω· πρόσθ. στο τυπολ. στη λ.: Ολόκαλος $158^{12,15}$, $177^{29,57}$, $180^{21,23}$, 244^{27}, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 50^{18}(δις), 59^{17}, $62^{15,18}$ και στο σημασιολ.: ανέρχομαι, συμποσούμαι: *μοντάρουν τα δύο μερδικά υπέρπυρα κγ'* Ολόκαλος 170^{30}, *τα οποία μοντάρου όλα υπέρπυρα ρνε'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 24^{13}.

μορέα η· πρόσθ. στο τυπολ.: *μ ο υ ρ ν έ α,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) $26^{16,17-18}$, 71^{3}, 85^{5}, 90^{3} κ.α.

***μορελαία** η· *μ ο υ ρ ν ε λ έ.*

Από τα ουσ. *μορέα* και *ελαία.*

Δέντρο με κλαδιά μουριάς και ελιάς: *τα οποία δέντρα, ίτσι μουρνές, συκές, δρυάδες, μουρνελές* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 85^{5}.

μορτάρι το· πρόσθ. στον τ. *μουρτάρι*: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 847[7].

μοσχάριον το· πρόσθ. στον τ. *μουσκάρι*: Αγαπ. Γεωπον. (Κωστούλα) 193 και ν τ.: *μουσχάρι*: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 603[3], 741[16], 796[8].

***μοσχοθυσία** η.
Από τα ουσ. *μόσχος* και *θυσία*.
Θυσία μοσχαριού: *θέλει* (ενν. ο *Μωυσής*) *απαλλάξει ημάς της κακίστης μοσχοθυσίας* . Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 20[85-86].

***μουζουρέα** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μιζουρέα*.

***μουλάς** ο, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 267[14], 277[5].
Το τουρκ. *molla*. Η λ. στο Somav και σήμ.
Τίτλος ιερωμένου μουσουλμάνου, κληρικός· αρχιδικαστής: *Τιμιώτατε και εκλαμπρότατε και δικαιότατε αυθέντα μουλά* αυτ. 272[1].

***μούντος**, επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μουντός*.

***μουντός**, επίθ.· *μ ο ύ ν τ ο ς*.
Από το αρχ. επίθ. *μυνδός*. Η λ. και σήμ.
Σκούρος: *μία γαιδάρα μούντα γαλανή* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 816[8].

***μουράρος** ο, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 815[3].
Από το παλαιοτ. ιταλ. *muraro* (Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *muratore*). Η λ. Βλαχ.
Χτίστης: *ο μαστρο-Τζανής ο Τρουλινός, ο μουράρος* αυτ. 778[11].

***μουρμουριστής** ο.
Από το *μουρμουρίζω* και την κατάλ. *-ιστής*.
Αυτός που σχολιάζει με κακή πρόθεση: *να βλεπηθείς μηδέν συντυχάννεις πολλά σκο-ί, ίτσου ως γοιόν πολομούσιν οι μουρμουριστάδες* Ξόμπλιν φ. 136[r].

***μουρνέα** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μορέα*.

***μουρντάρης** ο· *μ ο υ ρ τ ά ρ η ς*.
Από το τουρκ. *murdar* (Ανδρ., Λεξ.) Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακίδης, Γλωσ- 27). Η λ. και σήμ.
Αυτός που βρίσκεται μακριά από τις χριστιανικές αξίες, που είναι άπιστος: *ας σηκωθεί από τον ύπνον* (ενν. *ο Θεός των χριστιανών*) *να βοηθήσει τους μουρτάρηδες, την μπατάλικην πίστην τους* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ -Παπατρ.) 125[21].

***μουρτάρης** ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μουρντάρης*.

***μουσκλιά** η.
Από το ουσ. *μούσκλο* (Du Cange, λ. *-α*) ‹ *μούσκουλο* ‹ *μούσπουλο* (Για τις λ. βλ. ιδ., ΜΝΕ Β', 209-10, Φιλ., Γλωσσογν. Γ' 108-11). Τ. *μουσκουλιά* στο Somav. Η ι σήμ. στην Κρήτη (Χατζιδ., ό.π.).

Μουσμουλιά: *τ' απομονάρια δενδρά οπού είναι εκεί ... όξω απού τη μουσκλιά* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 841[31].

***μουστερής** ο.
Το τουρκ. *müşteri*. Η λ. και σήμ.
Πελάτης, αγοραστής: *εις το πουλημένον πράγμα να φέρνει και δεύτερον μουστερήν* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 127.

μπαγονέζι το· να αγνοηθεί το ά.

***μπαγονέζο** το, βλ. *παγονέζο*.

***μπακί** το.
Το τουρκ. *baki*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κουκκίδης, Λεξιλ., λ. *μπακή*).
Υπόλοιπο χρέους: *αν απομείνει τίποτες μπακί, τους φαίνεται πως το χάνουσι παντάπασιν* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 148[35].

μπαλοτάρω· πρόσθ. στο σημασιολ.: κληρώνω: *αν ήθελεν λάχει οκαζιόν τση δικαιοσύνη μας να μπαλοτάρει κιανένα απού τσι κατωγεγραμμένους για κάτεργο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 130[18].

***μπαμπακεροφάδιαστος**, επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 272[5] (έκδ. *παπακεροφάδιαστος*), 633[6].
Από το επίθ. *μπαμπακερός* και το *'φαδιάζω*.
Με βαμβακερό υφάδι: *φουστάνι μπαμπακεροφάδιαστο* αυτ. 134[8].

μπαονέζι το· να αγνοηθεί το ά.

***μπαονέζιο** τό, βλ. *παγονέζι(ον)*.

***μπαονέζο** το, βλ. *παγονέζο*.

***μπαρμπαριγιανός**, επίθ.
Από το οικογενειακό όνομ. *Barbarigo* και την κατάλ. *-ιανός*.
Που ανήκει στην οικογένεια *Barbarigo*: *δυο σοτοκόπες αργυρές με την άρμα την μπαρμπαριγιανή* Διαθ. 17. αι. 8[27-28].

μπαρμπούτα η· πρόσθ. στο τυπολ.: Διήγ. Αλ. F (Lolos) 146[4], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 147[5], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 148[34], Διήγ. Αλ. E (Konst.) 149[21].

μπαρούτης ο· στη λ. πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 130[v].

***μπατάλικος**, επίθ.
Από το ουσ. *μπατάλης* (‹ τουρκ. *battal*) και την κατάλ. *-ικος*. Τ. *παττάλικος* σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 143). Η λ. σε έγγρ. του 19. αι. (Σχουβαρά, Ολυμπιώτ. 552) και σήμ.
Που δεν έχει αξία, άχρηστος: *Που είναι ... ο θεός των Ρωμαίων; κοιμάται ... ο θεός των χριστιανών· ας σηκωθεί από τον ύπνον να βοηθήσει τους μουρτάρηδες, την μπατάλικην πίστην τους* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 125[21].

μπατάρω, (Ι)· πρόσθ. στο τυπολ.: Βαρούχ (Bakk.-v. Gem.) 84[14], 165[8] (έκδ. , 187[10] (έκδ. πα-), 192[11], στον τ. *αμπατάρω*: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 381[10], 538[8], -10.

***μπατσάρω,** Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 155[11]· (έκδ. *πατσάρω*) αυτ. 107[13], 132[12],

Το βενετ. *impazzòr*.

Ενοχλώ, πειράζω: *να είναι και οι δύο στο άνωθεν σώχωρο αγαπημένοι ωσάν δύο αδέλφια και να μη μπορεί να μπατσάρει* (έκδ. *πα-*) *ένας τον άλλον* αυτ. 85[20].

***μπενεφιτσιάδος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 540[3], 632[6-7], κ.α.· θηλ. εφιτσιάδος.

Από το ιταλ. *beneficiàre* και την κατάλ. *-άδος*.

Κληροδοτημένος: *κόβγει κάθα λογής κοντισιόν οπού είναι μπενεφιτσιάδος απού το σταμέντο και δίδει τση τα απού την σήμερον και ομπρός να τα έχει της εξουσίας της ρα* αυτ. 312[6].

***μπενεφιτσιάρω,** Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 6[13], 22[3], 312[4].

Το ιταλ. *beneficiàre*.

Κληροδοτώ: *να είναι ... κερά και νοικοκερά στο απομονάρι πράμα του ... ανδρός και σαρία, καθώς εις το τεσταμέντο του τήνε μπενεφιτσιάρει* (έκδ. *πε-*) αυτ. 163[7].

***μπίκος** ο.

Το βενετ. *pico*. Η λ. σήμ. ιδιωμ. στη Ρόδο (Βρόντης, Λαογρ. 11, 1934-7, 589) ακί η (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

Τσάπα: *μπίκους β', πελέκια β'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22[8].

Μπίπλα η.

Το λατ. *Biblia* ή το γαλλ. *Bible*.

Βίβλος: *λαλούσιν εις την Μπίπλαν...* Ξόμπλιν φ. 123[v].

μπόκος ο.

Το διαλεκτικό ιταλ. *bocco* (Βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *bòcco*[2]).

Είδος πιθαριού: *ένα πιθάρι μεγάλο ... υπέρπυρα ξ', μπόκο α', υπέρπυρα μ'* Βαρούχ. k.-v. Gem.) 163[16].

μπονιανός, επίθ., Διαθ, 17. αι. 3[62,228], 10[6].

Από το οικογενειακό όνομ. *Bon* και την κατάλ. *-ιανός*.

Που ανήκει στην οικογένεια *Bon*: *να με θάφτου εις την αρκλα μας την μπονιανή απού και τα παιδιά μας θαμμένα* αυτ. 3[49].

μπουγαδοκόφινο το (έκδ., *πουγαδοκόφινο*· διορθώσ.).

Από τα ουσ. *μπουγάδα* και *κοφίνι*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν.

Καλάθι για τη μπουγάδα: *δύο ψωμοκοφίνες και δύο μπουγαδοκόφινα* Βαρούχ. (Bakk.- m.) 39[18].

μπουκίνα η· πρόσθ. στο ετυμολ.: Διαφορετική ετυμ. από τον Καραποτόσογλου (Βυζαντ. 16, 1991, 316-7): από το αρχ. γαλλ. *bouquine* (από το γαλατικό **bucco* = Ziegenbock = τράγος) = chèvre = κατσίκα.

***μπουρδουνάλε** το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 84[15].

Από το ιταλ. *bordonale*. Τ. *βουρδουνάλι* σήμ. ιδιωμ. (ΙΛ, λ. *βορδωνάρι*). Πβ. λ. *βουρδουνάρι* στο Somav. και *μπουρδουνάρι* σήμ. στην Ήπειρο (ΙΛ, ό.π., όπου και άλλοι τ.).

Μεγάλο δοκάρι που στηρίζει τη στέγη: *εις το ένα κούτελο του ανωγίου έχουν μία σεράγια καμωμένη και αποπάνω τση σεράγιας είναι ένα μπουρδουνάλε χοντρό* αυτ. 83[19].

***μπουχαγιάρι** το.

Το παλαιότ. ιταλ. *mochaiaro* (Βλ. Battisti-Alessio, Diz etim., λ. *mocaiardo*). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζης, ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 17[24].

Φανέλα: *μια μπόλια λινή, υπέρπυρα δ', ένα χοντρό μπουχαγιάρι, υπέρπυρα μ'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 514[17].

'μύγδαλ(ον) το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αμύγδαλον*.

μυρίζω· πρόσθ. στο τέλος του ετυμολ.: καθώς και στους τ. *μερίζω, μερίζομαι*.

μύτη η· πρόθ. στον τ. *μούττη*: Ξόμπλιν φ. 136[v]. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Λεξ., λ. *μούττη*).

νατούρα η·

Το λατ. *natura*.

Φύση: *Οπού κατά την νατούραν θελήσει να ζήσει δεν ένι ποττέ πτωχός, γιατί η νατούρα απού ελλίγα πράματα κράζεται κουντεντιασμένη* Ξόμπλιν φ. 126[v].

'νιατόν το, βλ. *υνιατόν*.

***νοικοκυριό** το.

Από το ουσ. *(ν)οικοκύρης* και την κατάλ. *-ιό*. Πβ. και *οικοκύρης*.

Το σύνολο των αντικειμένων που ανήκουν σε μια οικογένεια· η οργάνωση της οικογένειας σε κατοικία: *Με γεναίκες πρέπει να συντυχάννεις ... για όμορφες φοριχιές και διά νοικοκυριά* Ξόμπλιν 131[r].

***νόμπλε,** βλ. προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *νόμπλος*.

νόμπλος ο· πρόσθ. τον άκλ. τ. *νόμπλε* Ξόμπλιν φ. 123[v].

***ντεσκερές** ο, βλ. *τεσκερές*.

***ντεσπαρτίρω.**

Το βενετ. *despartìr*.

Μοιράζω: *ο άνωθεν μισέρ Τζουάνες ηθέλησεν ... και ντεσπαρτίρει* (έκδ. *τεσπαρτίρει*) *και δίδει τα κατωγεγραμμένα του πράματα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 146[3].

***ντεφενσόρος** ο, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 51^{9}, 52^{13}, 497^{9} (έκδ. *τεφενσόρος*).

Από το ιταλ. *defensore*.

Συνήγορος: *άλλους ντεφενσόρους* (έκδ. *τεφενσόρους*) *και κομμέσους να κάμνει με την λιμιτάδα αουτοριτά* αυτ. 46^{9}.

***ντεφφερέντοι,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ντιφφερέντοι*.

***ντισπονέρω,** Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 26^{32}, 135^{16}, 237^{13}, 310^{12}, κ.α. (έκδ. ονέρω).

Το βενετ. *dispèner*. Τ. *ντεσπονέρω* σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 6Β, 1961-2, 251, Ζερβογιάννης, Αμάλθεια 3, 1972, 284, Κρ. συμβόλ. 58, 200, Vincent, αυρ. 4, 1967, 64^{24}). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975,

Διαθέτω: *με όλα του τα δικαιώματα, ως άνωθεν, μπορώντας να ντισπονέρει* (έκδ. *ονέρει*) *κοι να κάμει εις αυτό* (ενν. *το περιβόλι*) *ως του ήθελεν φανεί για μπενιφιτσιόν* αυτ. 109^{12}.

***ντιφφερέντοι, επίθ.·** *ν τ ε φ φ ε ρ έ ν τ ο ι,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 3^{8} (έκδ. *ρέντοι*).

Το ιταλ. *differenti*, πληθ. αρσ. του *differente*.

Φρ. *είμαστε ντιφφερέντοι* = διαφωνούμε: *αν ήθελαν είσταιν οι άνωθεν στιμαδόροι ρερέντοι* (έκδ. *τιφερέντοι*) αυτ. 136^{8}.

***ντονατάριος** ο.

Το ιταλ. *donatàrio*.

(Νομ.) δωρεοδόχος: *την σήμερον ο λεγόμενος ντονατάριος επήγεν συβαστικώς* Βα- (Bakk.-v. Gem.) 299^{4}.

***ντοπό,** επίρρ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 686^{6}, 698^{5}, 726^{18} 727^{13}, 798^{18}· *π ό ν,* αυτ. 681^{13}· *ν τ ο π ό ς,* αυτ. 736^{16}.

Το ιταλ. *dopo*. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 223).

Ύστερα από: *η οποία ποτέ κερ-Ανέζα ντοπό* (έκδ. *τοπό*) *του θανάτου του άνωθεν ιν, του ανδρό τση* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 131^{10}.

ντουμπιτάρω· πρόσθ. τη σημασ.: αναρωτιέμαι: *είναι γέρος, φτωχός και ανήμπορος τουμπιτάρει* (έκδ. *τουμπιτάρει*), *μήπως και σαν αποθάνει δε θέλει βρεθεί τινάς να θάψει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 710^{7}.

νυκτοπαρωρώ· στο ετυμολ. να αντικατασταθεί το **παρωρώ* από *παρωρώ·* βλ. *ρώ*.

νώθω, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *γνώθω*.

ξαγορασά η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξαγορασία*.

'ξαμήνια τα, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξαμήνια*.

'ξάμπελο το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξάμπελο*.

***ξανακαμπανίζω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *καμπανίζω*.

Ξαναζυγίζω: *οπλεγάρεται ο άνωθεν μισερ-Μαθιός να πα να το ξανακαμπανίσου* (ενν. *το ασήμι*) Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 626^{15}.

***ξαναλαουντάρω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *λαουντάρω*.

Εγκρίνω ξανά: *οι άνωθεν αφέντες ... θέλουσι και ξαναλαουντάρουσι και κομφερμάρουσι το πρώτον ινστρουμέντο της αλαξίας* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 364^{12}.

***ξαναστιμάρω,** Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 21^{9}, 209$^{4-5}$.

Από το επίρρ. *ξανά* και το *στιμάρω*. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 268).

Εκτιμώ ξανά: *εξαναστιμάρισεν* (ενν. *ο Βαρούχας*) *το αμπέλι* αυτ. 834^{3}.

'ξασμός ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αξιασμός*.

ξεγυμνώνω· προσθ. στο τυπολ. στη λ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125.

***ξελυπούμαι.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *λυπούμαι*.

Παύω να λυπάμαι: *το περδίκι ελυπείτον πολλά ... και παρευθύς εξελυπήθη και είπεν: «Αλλά εγώ απεδώ και εμπρός δεν λυπούμαι»* Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 10.

ξενία η· το λ. να γραφεί *ξενιά*.

ξεπάζω, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξυπάζω*.

***ξεπαραλυμένος,** μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του *ξεπαραλυώ* (Βλαχ., λ. *ξεπαραλώ*, Somav. λ. *ξεπαραλυώ*).

Ακόλαστος, διεφθαρμένος: *έχουσι* (ενν. *οι απελπισμένοι*) *στόμα ξεπαραλυμένον προς ύβριν* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 129.

***ξεπόλυτος,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ξυπόλυτος*.

***ξεριζάμπελο** το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 530^{3}.

Από το *ξεριζώνω* και το ουσ. *άμπελος*.

Ξεριζωμένο αμπέλι: *Βαρούχας ... δίδει ένα κομμάτι ξεριζάμπελο του Μανόλη Αρκολέο* αυτ. 247^{3}.

***ξεροκήπι** το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 58^{4}.

Από το επίθ. *ξερός* και το ουσ. *κήπος*. *Η* λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Στ' 167).

Κήπος ακαλλιέργητος και απότιστος, ξερός: *η κερ-Ανέζα Βαρουχοπούλα ... δίδει και πουλεί το ξεροκήπι* αυτ. 58^{3}.

***ξερόπακτος** ο.

Από το επίθ. *ξερός* και το ουσ. *πάκτος*.

Μίσθωμα για έναν ξερό τόπο: *για να τονε πλερώνει ό,τι εντριτίες θέλου πλερώσει* :ακτες Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 730^{10}.

***ξετίμησις** η.

Από τον αόρ. του *ξετιμώ*. Η λ. στο Somav.

Εκτίμηση, υπολογισμός, καθορισμός της αξίας: *να κάμετε ... ξετίμησιν των υμετέρων χόντων* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 257^{15}.

***ξευριά** η.

Από το *ξεύρω* και την κατάλ. *-ιά*.

Σοφία, γνώση: *με γέροντες λας πρέπει να 'ξηγάσαι ... για σοφίαν, διά αγιασμόν και* *ευριάν* Ξόμπλιν φ. 131^{r}.

***ξεφιδιστός,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 94^{12}, 163^{13}, 432^{7}, 818^{11}.

Από το πιθ. *ξοφιδίζω* = ξεφτίζω.

(Πιθ.) ξεφτισμένος: *ένα ζευγάρι ροκέτα, το ένα ξεφιδιστό και τ' άλλο μεταξωτό* *ράδο* αυτ. 59^{12}.

***'ξήγημαν** το, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξήγημαν*.

'ξηγητής ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξηγητής*.

***'ξηγούμαι,** βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξηγούμαι*.

ξοδιάρικος, επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξοδιάρικος*.

ξόμπλι το· πρόσθ. στον τ. *ξόμπλιν*: Ξόμπλιν φ. 130^{r} και στον τ. *οξόμπλιν*: Ξόμπλιν 7^{v} και 138^{v}.

'ξυλοκερατέα η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 86^{4}, 186^{3}, 230^{6}, 317^{7} κ.α.

Από το ουσ. *ξυλοκέρατο* και την κατάλ. *-έα*. Τ. *ξυλοκερατιά* σήμ.

Χαρουπιά: *το χωριό Βρωμονερό δίδει και πουλεί τα ελαιόδενδρα και ξυλοκερατιές* 186^{3}.

ξυλόποδο το· πρόσθ. στο σημασιολ.: Για τη σημασ. βλ. Θησαυρ. 22, 1992, 138 κε.

***Ξυλοτζιτζίβερος** ο.

Προσωποπ. με αλλαγή γένους του ουσ. *ξυλοτζιτζίβερι*: *Ξυλοτζιτζιβέρου τε και Ανα-* *'ου* Πωρικ. (Winterwerb) Ι 29.

ξυπόλυτος, επίθ.· πρόσθ. τον τ.: *ξ ε π ό λ υ τ ο ς*, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 129.

ξύστης ο.

Από τον αόρ. του *ξύνω* και την κατάλ. *-της*.

Ξυστήρι: *καρτακάζα μια και ξύστη α'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 39^{17}.

ξωλούρι· βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξωλούρι*.

ξώσπιτο· βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξώσπιτο*.

ογγιά και **ογγία** η, βλ. *ουγγία*.

***οδεινιάζω·** *'δ ε ι ν ι ά ζ ω*.

Από το αρχ. *ονειδίζω*, που και στον Πόντο (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ.) απαντά με την κατάλ. *-ιάζω: ονειδιάζω* και *'νουδιάζω*. Για την αναστροφή των συμφώνων στον τ. *'δεινιάζω* πβ. το ποντιακό ζιακό και της Προποντίδας *'δεινίζω* (Παπαδόπ., ό.π., λ. *ονειδίζω*) και Andr., Lex., λ. *ονειδίζω*. Στο ποντιακό ιδίωμα απ. και ο τ. *'νειδία* και *'δεινία* (Andr., ό.π.).

Κατηγορώ: *Και δε 'δεινιάζω τον άνθρωπον απού πέφτει, αμμέ εκείνους απού τάπισα του παίσιμάν του δεν τον αποτορμούσιν να σηκωθεί* Ξόμπλιν φ. 128^{v}.

οδηγώ πρόσθ. τον τ. *'δηγημένος* Ξόμπλιν φ. 129^{v} με τη σημασ.: πληροφορημένος, ενήμερος.

οδοστάτης ο· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 150^{36}.

***οέσκε,** μόρ., βλ. *όχισκε*.

***οζάντσα** η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 580^{8}.

Από το βενετ. *usanza*.

Συνήθεια: *κατά την οζάντσα του τόπου* αυτ. 648^{5}.

όισκε, μόρ., βλ. *όχισκε*.

οκά η· να τροποποιηθεί η σημασ. ως εξής: Μονάδα βάρους που αντιστοιχεί σε 1.280 γραμμάρια (Για το πράγμα βλ. Schhilb., Byz. Metrol. 228-30).

οκέλα η· το ετυμολ. να γίνει: Από το αραβ. *wakâla* (πβ. και γαλλ. *okel, okela* και *okelle*, Larousse, Grand Dictionnaire universel du XIXe siècle, λ. *okel*). Για τη χρ. της λ. σε ιδιώμ. βλ. Τριαντ., Ελλην. 12, 1952, 330 (= 'Απ. Β' 297), Ε. Κ. Φραγκάκι, Χάνδαξ-Κάστρο-το Ηράκλειό μου, Αθήναι 1978, σ. 10 σημ. 4, Θ. Β. Τζεδάκης, Πεπρ. Στ' ΔΚρ.Σ Γ' 507 σημ. 32. Πβ. πάντως και Κρεκούκιας, ΛΔ 14, 1982, 13. Ο τ. από επίδρ. της αιτιατ. *την οκέλα*.

***οκθρεμένος,** μτχ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εχθρεύω*.

***οκτρός** ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εχθρός*.

***ολημερεύω.**

Πιθ. από το επίθ. *ολήμερος* και την κατάλ. *-εύω* κατά το *διανυκτερεύω*, αν όχι από το επίρρ. *οληµέρα* ή *οληµερίς*.

Διημερεύω, περνώ όλη την ημέρα: *εις ποίον εργαστήριον ή εις ποίον τόπον δεν οληµερεύουσι διηγούμενοι τα ψεύματά τους;* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125.

ολιγόδεια η· πρόσθ. στο τυπολ.: Ευγ. Ιωαννούλ. Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 77^{17} και γρ. στο σημασιολ.: «Ευγ. Ιωαννούλ. Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.) 77^{4}» αντί «Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Παπατριαντ.) 85».

ολίγος, επιθ.: στον τ. *ελλίγος* να προστ.: Ξόμπλιν φ. 126^{v}, 130^{v}.

ολόμοιος, επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 120.

ομάδι, επίρρ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. . Κρ.), κ.α.

***ομιλιτά** η, βλ. *ουμιλιτά*.

ομμάτιον το· πρόσθ. στον τ. *εμμάτιν*: Ξόμπλιν φ. 136^r.

ομόνω· πρόσθ. στον τ. *'μόννω* Ξόμπλιν 134^r. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Λεξ., λ. *μόννω*).

***ομπροτύτερα,** επίρρ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εμπρός*.

***οξύγγιν** το, βλ. λ. *αξούγγι(ον)* και *αξούγγι(ν)*.

***οξώστης** ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *εξώστης*.

***οπλοποιός** ο.

Το μτγν. ουσ. *οπλοποιός*. Η λ. και σήμ.

Αυτός που κατασκευάζει όπλα: *Οπλοποιοί* (έκδ. *Οπλοιποιοί*· διορθώσ.) *όσοι κάμνου-* *άρματα* Zygomalas, Synopsis 240.

οπό· βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *από*.

οποίος, αντων.· πρόσθ. στο τυπολ.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 173^6, 486^{15}, Βε-ζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 30^{18}.

***οπομονή** η, βλ. *υπομονή*.

***οπόσος,** αντων., βλ. *πόσος*.

οπού, (**II**), βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *από*.

όραμα το· πρόσθ. στον τ. *όρομαν*: Ξόμπλιν φ. 132^r με τη σημασ.: οραματισμός, όβλεψη για κάτι επιθυμητό: *Τα πελλικά εννοιάσματα ακλουθούσιν εις τα ορόματα και ρίσκουνται πελλάρες*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Λεξ., λ. *όρομαν*).

***ορανός** ο, βλ. *ουρανός*.

***οργυιά** η, βλ. *οργιά*.

όρδινος ο· πρόσθ.: Ξόμπλιν φ. 129^v, 136^r, 137^v. Η λ. σήμ. στην Κύπρο στον τ. *ινος* (Χατζ., Λεξ., λ. *όρτινος*).

όρεξις-ξη η· πρόσθ. στη σημασ. **1α**): Βενετζάς, Δαμασκηνού Βαρλαάμ 29^{14}.

***ορεομπάρμπαρο** το, βλ. *ρεομπάρμπαρο*.

***ορθομαντεία** η, βλ. *ορνιθομαντεία*.

***ορθούνι** το, βλ. *ρουθούνι*.

***ορκιδόπουλον** το, βλ. *ορχιδόπουλον*.

***ορμάδι** το, βλ. *ερημάδιν*.

***ορμάζω,** βλ. *αρμάζω*.

***ορμασία** η, βλ. *αρμασία*· πρόσθ. στο σημασιολ.: Φρ. *επαίρνομαι εις ορμασίαν*, βλ. επαίρνω 2ε.

ορμαστικός, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αρμαστικός*.

***ορμηνεία** η, βλ. *αρμηνειά*.

***ορμηνεύ(γ)ω,** βλ. *αρμηνεύω*.

***ορμίγγιον** το, βλ. Προσθ. ΙΒ' τόμ., λ. *ελμίγγιον*.

όρμιξ-κας ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *έλμιγξ-γγας*.

***όρμος** και **ορμός** ο, βλ. *αρμός*.

***όρνεγιο** το, βλ. *όρνεον*.

***οροφή** η.

Το αρχ. ουσ. *οροφή*. Η λ. και σήμ.

Στέγη· (εδώ ως νομ.) προστασία: *'Οσα χαριστούσι και δοθώσιν από βασιλέαν ή από βασίλισσαν εις παιδία, δεν τα παίρνει ο πατήρ, ουδέ καν την χρήσιν αυτών δύνεται να έχει, αλλά τελείως οι παίδες έχουσιν αυτά και κυριεύωσιν, ειμή μόνον αν τα παιδία είναι πολλά μικρά και ανήλικα τόσον, ότι διά φύλαξιν τινά τα παίρνουν οι γονείς. Και γίνεται τούτο διά την υπεροχήν της μεγαλειότητος του βασιλέως. Και το τοιούτον ο νόμος το κράζει οροφήν υψηλήν, ήγουν στέγην και σκέπην μεγάλην* Zygomalas, Synopsis 152.

***ορπίδα** η, βλ. *ελπίς*.

***ορπίζω,** βλ. *ελπίζω*.

***ορτώνω,** βλ. *ορθώνω*.

***ορυακάκι** το, βλ. *ρυακάκι*.

***ορυάκι** το, βλ. *ρυάκι*.

***όρως** ή **όρωτας** ο, βλ. *έρως (Ι)*.

***ορωτικός** επίθ., βλ. *ερωτικός*.

***ορωτικώς,** επίρρ., βλ. *ερωτικώς*.

***ορωτώ,** βλ. *ερωτώ*.

***οσκία** και **οσκιά** η, βλ. *σκιά*.

***οσκορπίζω,** βλ. *σκορπίζω*.

***οσμαρίδα** η, βλ. *σμαρίδα*.

***όσοδο** το, βλ. *έσοδον*.

***οστία** τα, βλ. *οστούν*.

ότιμως, σύνδ.· πρόσθ. στο ετυμολ.: Βλ. και Κρητολ. Γράμμ. 11, 1995, 207.

Οτμάνος, ο, βλ. *Οθωμανός.*

***ότοιμα,** επίρρ., βλ. *έτοιμα.*

***Οτομάνος** ο, βλ. *Οθωμανός.*

***οτόσα,** επίρρ., βλ. *τόσα.*

***οτόσο,** επίρρ., βλ. *τόσο.*

***οτόσος,** αντων., βλ. *τόσος.*

***οτοσούτος,** αντων., βλ. *τοσούτος.*

***ου (II),** άρθρο, βλ. *ο.*

***ουγκ-,** βλ. *ουγγ-.*

***ουδεγείς,** αντων., βλ. *ουδείς (I).*

ουδέποτε, επίρρ.· πρόσθ. στο τυπολ.: *ο υ δ έ π ο τ ε ς,* Συναξ. γυν. 304.

***ουδουμή,** σύνδ., βλ. *ειδεμή.*

ουζιάζω· πρόσθ. στο τυπολ. τον τ. *γουζιάζω* (βλ. ά. *γουζιάζω,* που πρέπει να ενο-ηθεί με το *ουζιάζω*) και στο σημασιολ.: *να μηδέν ουζιάσεις σκλερά και αψά λόγια* Ξόμ-ιν φ. 134ᵛ.

***ουζούρα** η, βλ. *'ζούρα.*

***ουκάποτε** και **ουκάποτες,** επίρρ., βλ. *κάποτε.*

***ουκάπου,** επίρρ., βλ. *κάπου.*

***ουκάτι,** αντων., βλ. *κάτι.*

***ουκάτις,** αντων., βλ. *κάτις-κάτινας.*

***ούλος** ο, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *ήλος.*

***ουπή** η, βλ. *οπή.*

***ουπίσω,** επίρρ., βλ. *οπίσω.*

***ουργία** και **ουργιά** η, βλ. *οργιά.*

***ούριμος,** επίθ., βλ. *ώριμος.*

***ουριστερά,** επίρρ., βλ. *αριστερά.*

***ουσιακός,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ουσιακός.*

Που ανήκει ή αναφέρεται στην περιουσία κάπ., περιουσιακός: *'Οσαι δε* (ενν. *υπηρε-, δουλείαι και εγγαρείαι αυθεντικαί*) *είναι εις κτήσεις τινάς και περιουσίας και υπο-τικά λέγονται ουσιακαί* Zygomalas, Synopsis 228.

***ούτι,** σύνδ., βλ. *ούτε.*

***ούτι,** αντων., βλ. *είτι.*

***Ουτομάνος** ο, βλ. *Οθωμανός.*

***ουφθαλμός** ο, βλ. *οφθαλμός.*

***οφαλοανοίκτης,** επίθ., βλ. *ομφαλοανοίκτης.*

***οφαλός** ο, βλ. *ομφαλός.*

***οφανός** ο, βλ. *φανός.*

***οφέτος,** επίρρ., βλ. *εφέτο(ς).*

***όφκαιρα,** επίρρ., βλ. *εύκαιρα.*

***όφκαιρος,** επίθ., βλ. *εύκαιρος.*

***οφλοιά** η, βλ. *φλοιά.*

***οφρύγιον** το, βλ. *φρύγιον* ή *φρυγίον.*

***οφτός,** επίθ., βλ. *οπτός.*

***όφυια** η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *αίφυια.*

οφ(φ)ίκιο(ν), οφ(φ)ίκ(κ)ιν, οφ(φ)ίτσιο(ν) το, βλ. *οφ(φ)ίκιον.*

***οφ(φ)ισιάλιος** ο, βλ. *οφ(φ)ικιάλιος.*

***οφ(φ)ιτσιάλος** το, βλ. *οφ(φ)ικιάλος.*

***οχ,** πρόθ., βλ. *εκ.*

***οχεθρός** ο, βλ. *εχθρός.*

***οχθρεύγω,** βλ. *εχθρεύω.*

***όχθρητα** η, βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *έχθρητα.*

***όχθρισσα** η, βλ. *έχθρισσα.*

***οχθρωμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *εχθρωμένος.*

***οχθωακόσιοι,** αριθμτ., βλ. *οκτακόσιοι.*

***όχου,** επιφ., βλ. *ώχου.*

***οχουθρός** ο, βλ. *εχθρός.*

***οχράδιν** το, βλ. *χράδιν.*

***οχρεμένος,** μτχ. παρκ., βλ. *εχθρεύω.*

***οχτακόσιοι,** αριθμτ., βλ. *οκτακόσιοι.*

***οχτάστιχο** το, βλ. *οκτάστιχο.*

***όχτατος,** αριθμτ. επίθ., βλ. *όκτατος.*

***οχτρεύω,** βλ. *εχθρεύω.*

***οχτρός** ο, βλ. *εχθρός.*

***όχτω** και **οχτώ,** αριθμτ., βλ. *οκτώ.*

***'π',** πρόθ., βλ. *από.*

***'πά,** επίρρ., βλ. *επά.*

***παβιούνιν** και **παβιούννιν** το, βλ. *παβιόνι.*

***παγαίνω,** βλ. *υπαγαίνω.*

***παγκαλόμορφος,** επίθ., βλ. *παγκαλοεύμορφος.*

***πάγκος** ο, βλ. *μπάγκος.*

***πάγω,** βλ. *υπάγω.*

παιγνίδιον το· πρόσθ. στον τ. *παιγνίδιν*: Ξόμπλιν 128v και στη σημασ. «αστεί- :ός»: *'Αλλον ένι να πεις έναν πράμαν για παιγνίδιν και να δείξεις καλόν θέλημαν και να έχεις κακόν* Ξόμπλιν φ. 134r.

***παίδεψις, -ψη** η, βλ. *παίδευσις, -ση.*

***πάιλος** ο, βλ. *βαΐουλος.*

***'παίνεση** η, βλ. *επαίνεση.*

***'παινετός,** επίθ., βλ. *επαινετός.*

***παινώ,** βλ. *επαινώ.*

***'παίρνομαι,** βλ. *επαίρω.*

***παίρνω,** βλ. *επαίρνω.*

***'παίρω,** βλ. *επαίρνω.*

***πάλα** η, βλ. *μπάλα.*

***παλάσι(ον)** το, βλ. *μπαλάσι(ον).*

***παλάσο** το, βλ. *μπαλάσι(ον).*

***παλασοξομπλισμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *μπαλασοξομπλισμένος.*

***παλέστρα** η, βλ. *μπαλέστρα.*

***παλεστράδα** η, βλ. *μπαλεστράδα.*

***'παλής** ο, βλ. *εμπαλής.*

***παλιάτζο** το, βλ. *μπαϊλιάτζο.*

***παλίος** ο, βλ. *βαΐουλος.*

'παλλαγή η, βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *απαλλαγή.*

***'παλύνω,** βλ. *απαλαίνω.*

***πάλωμα** το, βλ. *μπάλωμα.*

***παμβάκι(ν)** το, βλ. *βαμβάκι(ν)* και *βαμβάκιον.*

***παμπακερός,** επίθ., βλ. *βαμβακερός.*

***παμπάκιν** ή **παμπάκιον** το, βλ. *βαμβάκι(ν)* και *βαμβάκιον.*

***παν,** αντων., Φλώρ. 1197 κριτ. υπ., Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 629, Πεντ. Γέν. VI 20, IX 11, 12, XL 17, Λευιτ. XXII 10, XXIII 42, Αρ. I 34, IV 35, 43, XXIX 35, XXXII 29, XXXVI 8.

Το ουδ. της αντων. *πας* ως άκλ. αντων. Η λ. σήμ. ιδιωμ. στην Καππαδοκία (Andr., Lex., λ. *πας*).

1) Κάθε: *έπλασεν ο Θεός τα ψάρια τα μεγάλα και την παν ψυχή τη ζωντανή οπού σερπετεύγει ... και παν απετούμενο φτερού εις τη λογή του* Πεντ. Γέν. I 21· *παν ρούχο και παν τομάρι* Πεντ. Λευιτ. XV 17. **2**) (Με αρν.) καθόλου: *δεν επέμεινεν παν πρασινάδα εις το δέντρο και εις το χορτάρι του χωραφιού* Πεντ. 'Εξ. X 15. **3**) (Ως χρον. σύνδ. με το οπού) **α**) κάθε φορά που: *παν οπού έρχεται* (ενν. ο υιός) *εις την στρατιά να δουλεύγει την δούλεψη της τέντας* Πεντ. Αρ. IV 30· **β**) τη στιγμή που: *να είναι παν οπού με εύρει να με σκοτώσει* Πεντ. Γέν. IV 14.

***'παναγνώθω,** βλ. *απαναγνώθω.*

***'παναλαβαίνω,** βλ. *επαναλαμβάνω.*

***πανγκέττον** το, βλ. *μπανγκέττον.*

πανδίρω, βλ. Προσθ. ΙΒ' τόμ., λ. *μπαντίρω.*

***πανδρ-,** βλ. *παντρ-.*

***πανιέρης** ο, βλ. *μπανιέρης.*

***πάνου,** επίρρ., βλ. *επάνω* (I).

***πάντα** η, βλ. *μπάντα.*

***παντέχω,** βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *απαντέχω.*

***παντιμέντον** το, βλ. *πατιμέντο.*

***παπακεροφάδιαστος,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΔ' τόμ., λ. *μπαμπακεροφάδιαστος.*

Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΓΙΝΕ ΣΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΥΡ. ΚΑΙ ΙΩΑΝΝ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΣΕ ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΝΤΙΤΥΠΑ, ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 1996 ΕΩΣ ΤΟ ΝΟΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1997

ιευθύνσεις:

. Κριαράς, Αγγελάκη 1, 546 21, Θεσσαλονίκη
Εγνατία 152, 546 21, Θεσσαλονίκη
'υπογραφεία Στ. και Ιωάνν. Σφακιανάκη, Μητροπόλεως 102, 546 21 Θεσσαλονίκη